This volume was donated to LLMC
to enrich its on-line offerings and
for purposes of long-term preservation by

Hawaii State Archives

NA

KANAWAI KIVILA

O

KE AUPUNI HAWAII

I

PAKUIIA ME NA HOOLOLI KANAWAI.

HOOLAHAIA MA KE KAUOHA.

HONOLULU:

NA KA PAPAPAI MAHU O KA HUI HAWAII GAZETTE.

1889.

NA HOOPONOPONO I NA MEA I PAI HEWA IA.

Pauku 57, aoao 17, mahele hope loa o ka lalani eha, e heluhelu ia penei: "palapala ae o ia ano i na *dala* he kanalima."

Pauku 200, aoao 51, mahele waena o ka lalani maluna ae o ka hope loa, meneia e heluhelu ia ai: "e hoopaiia oia ma *ka* ukuhoopai."

Pauku 297, aoao 81, mahele mua loa o ka lalani eiwa, penei e heluhelu ia ai: "ma *ka* ukuhoopai."

Pauku 883, aoao 277, e pakui aku ma ka hopena i keia mau huaolelo i ike ia ma ka Pauku 1 o ke "kanawai e pili ana i ka hoolilo ana o na keiki," i aponoia i ka la 30 o Dekemaba, M. H. 1864: "Ua haawiia ka mana i na Lunakanawai Kaapuni a pau e hooiaio a e hoapono i ka hoolilo ana i na keiki, e like me ka mana o na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie."

Pauku 1276, aoao 457, aneane i ka panina o ka lalani ekahi, e heluhelu ia meneia: "noteri *lehulehu.*"

Pauku 1438, aoao 520, mahele mua o ka lalani ekolu mai lalo ae, e heluheluia peneia: "a he hoike oiaio" ma kahi o "a *e* he hoike oiaio."

Aoao 568, ma ka mahele mua o ka lalani ekolu mai lalo ae, me he la o keia iho paha ka pololei e heluhelu ia ai: "i na *kanaka* maoli," ma kahi o na huaolelo "i na *kanawai* maoli."

Aoao 617, i ka huaolelo hope loa o ke poo o ka Mokuna XLV. o na Kanawai o 1874, e heluheluia "Uila" ma kahi o "Ulia."

Aoao 635, Pauku 7 o ka Mokuna XXXIX. o na Kanawai o 1876, mahele mua o ka lalani elua, e heluhelu ia "Aha Hookolokolo" ma kahi o "Aha Hookoloko."

Malalo o na poo—"Dala," aoao 769, a me "Moni," aoao 837, ma ka Papa Kuhikuhi (Mahele Hope), e nana aku no i ia mau poo like ole a i elua.

Malalo o ke poo—"Awa," aoao 766, e kuhikuhi ana "E nana i ke poo—Na Rula Awa," mai nana aku no ia poo, oiai, aole i hoopaaia.

Malalo o ke poo—"Eke Leta," aoao 770, e kuhikuhi ana "E nana i ke poo—Oihana Halihali Leta," e nana aku i ke poo—"Hale Leta," aoao 772.

Malalo o ke poo—"Ohi Aie," aoao 840, e kuhikuhi ana "E nana i ke poo—*Hoopii* Ganisi," ma ia wahi "E nana i ke poo—*Palapala* Ganisi."

(E hoomaopopo ia na paewa a me na hooponopono ana ma na hua italia (hi-o). He mau hemahema a paewaewa e ae no kekahi, aole nae i manaoia he mau mea lakou e poino nui ai ka moakaka o na manao i makemakeia mawaho ae o na paewaewa i hoakakaia maluna ae.)

OLELO HOAKAKA.

O na Kanawai i hoonohonoho ia ma ka olelo Hawaii e waiho ia aku nei me keia, ua like no ma ke ano nui me na Kanawai ma ka olelo Enelani i hoopuka ia iloko o 1884. E loaa no he mau hoakaka a kuhikuhi ma na aoao iloko o ka Hawaii i loaa ole hoi iloko o ka olelo Enelani. O ka mea ano nui hookahi wale no i like ole ai, oia hoi, aia iloko o ka olelo Hawaii na hooloili ana i hana ia e na kanawai Ahaolelo o 1884 a me 1886.

Ma kahi o kekahi kanawai hou i pakui ia no kekahi Pauku a Mokuna mua paha o na kanawai e mau ana, ua hoonoho ia ia kanawai ma ke ano he hooloili, e laa, ke Kanawai Banekarupa o 1884 i hoonohonoho ia ma kahi o na Pauku 962 a i ka 995.

Oiai hoi na hooloili a me na pakui ana i na Kanawai o 1884 a me 1886 ua hoohui pu ia, aole loa i pai hou ia na kanawai i koe iho. Mai hoolilo loa ia keia i buke nui loa, a oi loa aku hoi ka lilo mamua ae o ke kupono. O na Kanawai Ahaolelo, i hookomo ole ia ma ke ano he mau hooloili iloko o ke kino o keia hana ua pai hou ia a hiki mai i 1882, e like la no me ka olelo Enelani, aole hoi mahope mai.

Na ka mea hoonohonoho a hooponopono i kaua i ka hana mai ka papapai aia a mahope o ka hoopuka a hoolaha ia ana o na Kanawai o ke Kau Ahaolelo Kuikawa o 1887, me ka manao e hana i na hooloili ana e makemake ia ana e lakou, aka, ma o ka nana pono ia ana ua ike ia, ke hana ia pela, he mea pono e hooloili a e hoaui hou ae i ka hana i hooko ia A o kekahi no hoi ua ike koke ia iho no e hoolilo ia no kekahi mau kanawai i mea mana ole, e laa, ke kanawai e hoolawa ana no ka hooko ia o kekahi mau hana e na Kiaaina.

O na huapalapala "K. H. K" no "Kanawai Hoopai Karaima," ke loaa ma ka aoao, e hoike ana no ia e loaa no ia mea like iloko o ka buke o na Kanawai Hoopai Karaima.

Ua makaukau ke kope holookoa no keia buke, koe na papa kuhikuhi, no ka mea paipalapala i na la kinohi o ka makahiki 1887. Ua ululohi mai hoi mamuli o ka nele i ka pepa a hua kepau (metala) ole paha o loko o ke keena paipalapala. Ua pai ia ka mahele (form) mua loa i Ianuari 18, 1888, a mai ia manawa mai i hoomau ia ai ke pai ana a hiki mai i keia la.

LAWRENCE McCULLY,
Mea Hoonohonoho.

HONOLULU, Dekemaba 11, 1889.

COMPILER'S PREFACE.

The Hawaiian version of the compiled laws, herewith presented, corresponds for the most part with the English version published in 1884. A few marginal notes and references may be found in the Hawaiian which are not in the English version. The principal and only substantial difference is that the Hawaiian version contains the amendments made by the session laws of 1884 and 1886.

Where a new act was substituted for a previous Article or Chapter of the existing laws, such act was placed as an amendment, as, for instance, the Bankruptcy Act of 1884 takes the place of Sections 962 to 995.

But while the amendments and substitutions of the acts of 1884 and 1886 have been incorporated, the remaining acts have not been reprinted. It would have made this book too bulky, and needlessly expensive. The session acts, not included as amendments in the body of the work have been reprinted down to 1882, as in the English version, and not later.

The compiler held the work back from the press till after the publication of the acts of the special session of 1887 with a view to make the changes which might be required by them, but upon examination it appeared that to do so it would be necessary to greatly modify the work done. Moreover it soon was seen that some of the statutes must be pronounced invalid, *e. g.*, the act providing for the execution of the functions of Governors.

The letters "K. H. K." for "Kanawai Hoopai Karaima," or Penal Code, when found in the margin, indicate that the same matter is contained in the Penal Code.

The entire copy, except the index, was ready for the printer early in the year 1887. Delays occurred from the want of paper or of type in the printing office. The first form was printed January 18th, 1888, since when the printing has proceeded to this date.

LAWRENCE McCULLY,
Compiler.

HONOLULU, December 11, 1889.

NA KANAWAI KIVILA

O KO

HAWAII PAEAINA.

E HOOHOLOIA E KE ALII, ME NA 'LII A ME KA POEIKOHOIA O KO HAWAII PAEAINA I AKOAKOA ILOKO O KA AHAOLELO KAU KANAWAI.—(*Mei* 17, *M. H.* 1859.)

HOAILONA I---NO NA KANAWAI.

MOKUNA I.

NO KA HOOLAHA ANA I NA KANAWAI.

§ 1. Aole e paa kekahi kanawai i kakauia, aia a paiia a hoolahaia.

§ 2. O na kanawai a pau i kauia e ka Mana Kau Kanawai o ke Aupuni, e waihoia a e malamaia lakou ma ke Keena Oihana o ke Kuhina Kalaiaina, a nana no e hoolaha iloko o kekahi nupepa, a mau nupepa paha ana e manao ai he pono, e paiia ma kahi e noho ana ke Aupuni.

§ 3. E haawi pakahi ke Kuhina Kalaiaina i kope o na Kanawai, mahope iho o ka hoolaha ana, i na Kuhina, na Kiaaina, na Lunakanawai a me na Loio Apana.

§ 4. Ina aole i oleloia iloko o kekahi Kanawai kona manawa e paa'i, alaila, e hoopaaia, penei: Ma ka Mokupuni o Oahu, i ka pau ana o na la he umi mahope o ka hoolaha ana; a ma na Mokupuni e ae, i ka pau ana o na la he kanakolu. A mahope o ia manawa, aole e hiki i kekahi kanaka ke olelo, aole oia i ike i ke Kanawai, i mea e pakele ai i kona hewa ma ka uhaki ana i ke Kanawai.

MOKUNA II.

NO KA PILI ANA O NA KANAWAI.

Kumu K.
Paukn 16
Norton vs. Paahana.
3 H. R. 300.

§ 5. Aole e pili kekahi Kanawai i na mea a i ka manawa i hala mamua o kona kauia ana.

§ 6. Ua pili na Kanawai i na kanaka a pau, na kanaka kupa o keia Aupuni, a me na kanaka o na Aupuni e, oiai ko lakou noho ana maloko o keia Aupuni, koe wale no na Luna Nui o na Aupuni e, a me kekahi poe e ae, e like me na Kanawai iwaena o na Aupuni. O ka waiwai o ia poe a pau oiai ka waiho ana o ia waiwai iloko o keia Aupuni malalo no ia o ko nei mau Kanawai.

§ 7. Aole e lilo na olelo aelike iwaena o kanaka i mea kue i kekahi Kanawai i pili i ka malu a me ka noho pono ana o na kanaka. Aka, ma na mea i papa ole ia, e hiki no i kela kanaka keia kanaka ke haalele i na pono a ke Kanawai i haawi mai ai ia ia, ke pili ole ia haalele ana i ka pono o hai, a ke kue ole hoi i ka noho pono ana o ka lehulehu.

§ 8. Ua ole loa na hana a pau i hanaia me ke kue i kekahi Kanawai e papa ana, me ka olelo ole hoi iloko o ia Kanawai, e lilo na hana kue i mea ole.

MOKUNA III.

NO KA WEHEWEHE ANA I NA KANAWAI.

§ **9.** Ma ka imi ana i ke ano o na huaolelo o kekahi Kanawai, e noonoo nui ia ke ano mau o ia mau huaolelo iwaena o kanaka, me ka nana nui ole i ko lakou ano hohonu, mamuli o na rula o ke Aopiliolelo.

§ **10.** Ina pohihihi na huaolelo o kekahi Kanawai, e hiki no ke imi i ko lakou ano ma ka nana ana i na huaolelo e pili ana, a e hoohalikeia na huaolelo me na hopunaolelo pohihihi, me na olelo pili, i akaka'i ke ano oiaio.

§ **11.** Ina he mau Kanawai o ke ano like, a he mau Kanawai paha i ka mea hookahi, e noonoo pu ia kekahi me kekahi ma ka imi ana i ko lakou ano, a e hiki no ke lawe i ka mea akakalea iloko o kekahi o ia mau Kanawai, i mea e hoomaopopo ai i na olelo pohihihi o kekahi.

§ **12.** O ka noonoo ana i ke kumumanao o kekahi Kanawai, a me ke kumumanao o kona hooholoia ana e ka Ahaolelo, oia kekahi mea oi aku ka pono e wehewehe ai i ke ano oiaio o na olelo pohihihi iloko o ia Kanawai.

§ **13.** I ka wehewehe ana i na huaolelo pohihihi iloko o kekahi Kanawai, e kiolaia na ano lapuwale i loaa ma ka imi ana i kona ano oiaio.

§ **14.** Ua loaa i na Lunakanawai ka mana hookolokolo ano kaulike me ke ano kanawai paakiki, a ma na mea Kivila a pau, ina aole he Kanawai e pili ana, e hana a e hooholo lakou mamuli o ke kaulike, e hooko ana i na mea e pili ai i na mea pono ole, i

§823.
Kake v. Horton
2 H. R. 212.

hoakaka ole ia e ke Kanawai, a e kokua ana i ka noho pono a me ka hana kaulike. I mea e hiki ai ke hoobolo mamuli o ke kaulike, e noonoo ia ke Kanawai a ke Akua i haawi mai ai iloko o ka naau o kanaka, a me ka hana mau iwaena o na kanaka, a e hiki no ke nana i na Kanawai a me na hana mau o ko na Aina e.

K. H. K. Mok. I.

§ 15. O kela huaolelo keia huaolelo e hai ana i ka helukahi wale no, e hiki no ke hoopili aku i ka helunui, a o kela huaolelo keia huaolelo e hai ana i ka helunui wale no, e hiki no ke hoopili aku i ka helukahi e like me ka helunui, a o kela huaolelo keia huaolelo e hai ana i ke kamakane wale no, e hiki no ke hoopili aku i ke kamawahine e like me ke kamakane.

K. H. K. Mok. I.

§ 16. O na huaolelo "a" me "a me" a me "i ole ia," ua like pu ko lakou ano ke maopopo ma ka olelo hookahi.

K. H. K. Mok. I.

§ 17. O ka huaolelo "mea," a o na huaolelo e ae i pili i na kanaka e like me keia; o ka huaolelo "kekahi," "kekahi mea e ae," "kekahi iho" a me na huaolelo like, aole i ke kanaka hookahi wale no, ua pili no i ka poe hui, i ka poe noho pu, i ka poe akoakoa, i ka poe e noho ana ma ka Apana hookahi, a me na kanaka i ikeia, a me ka poe i ike ole ia, a me ka lehulehu, ke maopopo ma ke ano o ka olelo, o ka manao no ia o ka mea nana i kakau.

§ 18. O ka huaolelo "malama," manaoia oia he malama ano alemanaka, ke ole i oleloia he malama o ke ano e ae; o ka huaolelo "makahiki," e manaoia oia he makahiki ano alemanaka, ke ole i oleloia he makahiki o ke ano e.

§ 19. Ua komo iloko o ka huaolelo "olelo hoohiki," ka huaolelo, "olelo hai oiaio," ke hanaia e kekahi mea e olelo ana he kanaka oia o ka poe Makamaka i huiia (Queka.)

MOKUNA IV.

NO KA HOOPAU ANA I NA KANAWAI.

§ **20.** Ina e hoopauia kekahi Kanawai, aole e lilo ia hoopau ana i mea e hoola hou ai i kekahi Kanawai e ae i hoopauia, ke ole i hoomaopopo ia pela. E hiki no ke hoopau loa, a ke hoopau paha i kekahi hapa o kekahi Kanawai, ma ke kau ana i ke Kanawai e ae.

§ **21.** Elua no mea e hoopauia ai kekani Kanawai, oia hoi ma ka olelo maopopo e hoopau pololei ana, a ma ke kau ana i ke Kanawai hou me na olelo e kue ana i na olelo o ke Kanawai mua.

§ **22** Aole e pili ka hoopauia ana o kekahi Kanawai i na hana i hanaia, a i na pono i loaa mai, a i na hoopii Kivila i hanaia a hoomakaia paha, mamua aku o ia hoopau ana.

Norton vs Paahana. 3 H. R. 300.

§ **23.** Aole e hoopiliia ka hoopau ana o kekahi Kanawai i na hoopii ana a me na hihia e kau ana iloko o na Aha i ka wa o ia hoopau ana, oia hoi na hoopii ana no kekahi uku hoopai mamuli o na olelo o na Kanawai la.

HOAILONA II—NO KA HOOPONOPONO ANA I KE AUPUNI.

NO KA OIHANA HOOKO.

MOKUNA V.

KE ALII NUI—KONA AHAKUKAMALU.

§ **24.** E hiki no i ke Alii, i kela manawa keia manawa, e hookohu ma ka Palapala Sila Nui, i kekahi o kona poe kanaka kupa i hiki i ka manawa oo a ke Kanawai i olelo ai, i Hoa o kona Ahakukamalu, oiai ko ke Alii makemake.

§ **25.** O kela Hoa keia Hoa o ko ke Alii Ahakukamalu, mamua o kona hapai ana i ka hana o ia Aha, e hoohikiia oia e kokua i ke Kumukanawai, e kuhikuhi i ke Alii me ka pololei, a e hoomalu i na mea a pau i loaa mai i kona ike ma kona ano Hoa Kukamalu, na mea hoi a ke Alii i hoomalu ai, aka, aole e lilo ka ke Alii hoomalu ana i mea papa aku i ke kamailio pu ana o na Hoa Kukamalu no na mea i hoomaluia, aole hoi e manao ia ka hoomalu ana mahope o kona hoopau ia ana.

§ **26.** Eia na hana o kela Hoa keia Hoa Kukamalu:

1. E kuhikuhi i ke Alii e like me ka nui o kona ike a me kona noiau.

2. E kuhikuhi i na mea e mau ai ko ke Alii nani, a e pono ai ka lehulehu, me ka paewaewa ole mamuli o ka pili makamaka, a o ke aloha, a o ka uku, a o ka makau, a o ka hoopili mea ai.

3. Eia ka hope, e pale aku i na mea kolohe, a e nana, e malama, a e hana i na mea a pau i kupono i ka Hoa Kukamalu maikai e hana ana me ka malama pono no kona Moi.

§ 27. E hiki no i kela Hoa keia Hoa Kukamalu, e noho mai ma na halawai mau a me na halawai e o ka Ahakukamalu, a e hai aku i kona manao no kela mea keia mea i waihoia mai imua o ka Aha. E hiki no iaia e koho, a ke makemake oia pela, e kakau i kona koho ana maloko o ka Moolelo o ka Aha, ma na mea a pau i pili ole iaia iho.

§ 28. Na ka Ahakukamalu e hooponopono i kana mau mea iho, a e koho i kakauolelo nana e kakau i ka moolelo oiaio o na mea a pau i hanaia e ka Aha, a nana no hoi e malama i ua moolelo nei.

§ 29. I mea e pale aku ai i ka pilikia e puka mai ana no ka Ahakukamalu ole, oiai e hakahaka ana ka Noho Alii, e mau no ka Ahakukamalu e noho i ka wa i make ai ke Alii, aia a hoopauia e ka Hooilina o ka Lei Alii, [a e ke Kuhina Nui paha.]

Ma ke Kumukanawai o 1864, ua waihoia ka oihana Kuhina Nui.

MOKUNA VI.

NO NA KUHINA, A NO NA KIAAINA.

§ 30. Aole kupono kekahi kanaka no ka Oihana Kuhina a ke Alii, a no ka Oihana Kiaaina paha, ke ole oia he kanaka kupa a i hookupaia, a ke ole hoi oia i hiki aku i ka pau ana o na makahiki he iwakaluakumamakahi.

§ 31. O kela Kuhina keia Kuhina, a o kela Kiaaina keia Kiaaina, mamua o kona hapai ana i kana Oihana, e hoohiki oia a e kakau i kona inoa ma ka palapala hoohiki, e kokua i ke Kumukanawai a me na Kanawai, a e hana me ka pololei a me ka paewaewa ole i na hana i pili i kana Oihana. E waiho pu ia a e malama pu ia ia palapala hoohiki me ka moolelo o ka Ahakukamalu.

§ 32. E noho kela Kuhina keia Kuhina, a e malama i kona Keena Oihana, ma kahi e noho ai ke Aupuni, aole hoi oia e holo mawaho o ke Aupuni oiai kona noho Kuhina ana, koe wale no ka hana o ke Aupuni a ka Moi e manao ai e holo aku ai oia e hana.

Kanawai Ianuari 10, 1865

Na ka Moi, e noonoo pu ana me kona Aha Kuhina, e koho a e hookohu i na Kiaaina o kona mau mokupuni; e noho no na Kiaaina ma ko lakou mau oihana iho a hala na makahiki eha; e hiki no nae ke hoopii luna nui ia.

Hoopauia ka Oihana Kiaaina Dek. 28, 1887. (?)

E hiki no i ka Moi, mamuli o ke koho ana mai o ke Kiaaina, e hookohu i hope Kiaaina no kekahi o na mokupuni a mau mokupuni paha; e noho no ka Hope Kiaaina ma ia oihana a pau ko ka Moi makemake, e kokua ai i ke Kiaaina, a malalo hoi ona.

E hiki no i kela a me keia Kiaaina e koho i hope nona, ke ole hoi he Hope Kiaaina i hookohuia no ia mokupuni, no ka manawa e pilikia ai ke Kiaaina i ka mai, a no kona hele ana paha ma kahi e, a maluna o ua Kiaaina la na hihia a pau o na hana o kona hope i kohoia pela.

Kanawai Iune 22, 1868.

Mai ka la e hooholoia'i keia Kanawai, he mana no ko na Kiaaina o na Mokupuni o Hawaii, Maui, Oahu a me Kauai, e hoohiki a e lawe i ka olelo i hoohikiia o na hoike, ma na mea a pau e pili ana i ko lakou oihana.

MOKUNA VII.

OIHANA KALAIAINA.

§ 33. E hoonohonohoia a ma keia Kanawai, ua hoonohoia kekahi Oihana o ke Aupuni, e kapa ia ka Oihana Kalaiaina, a he Kuhina ke poo o ia Oihana, i kapaia, ke Kuhina Kalaiaina.

§ 34. Na ke Kuhina Kalaiaina e nana i na mea a pau o loko o ke Aupuni, a e hooko me ka pololei a me ke paewaewa ole i na hana i haawiia i kona Oihana ma na Kanawai.

§ 35. E malama ke Kuhina Kalaiaina, maloko o na buke kupono, i moolelo akaka, huikau ole, o na hana a pau i hanaia ma kana Oihana.

§ 36. Na ua Kuhina nei e malama, a e nana i na aina a me ka waiwai e ae o ke Aupuni; i ke kalepa ana maloko o ke Aupuni; i na hana hou; i ka Oihana Makai; i na hale leta; i ka mea paipalapala o ke Aupuni; i ka hookupa ana i na kanaka o na aina e mai; a i na mea e ae i haawiia ia ia e malama.

Ua hooloii ia ka Oihana Makai malalo o ka malu o ka Loio Kuhina mamuli o ke Kanawai o 1868.

§ 37. Na ke Kuhina Kalaiaina e malama i na mea kaupaona a me na mea ana kupono o ke Aupuni; a nana hoi e malama i na palapala kumu o na Kanawai i hooholoia e ka Ahaolelo.

§ 38. Na ke Kuhina Kalaiaina e hoolaha aku i na olelo kauoha a ka Moi, e malama ai i na la hookeai; a me na la hoomaikai aku i ke Akua paha, a me na olelo kauoha e ae a pau, ke pili ole i ka hana o na Oihana e ae o ke Aupuni.

HAAWINA I.

NO NA AINA A ME KA WAIWAI E AE O KE AUPUNI.

§ **39.** Na ke Kuhina Kalaiaina e hooponopono, e malama, a e nana i na aina a pau i hoolilo loa ia, no ka manawa pau ole, i na 'Lii a me na Makaainana, e ka Moi i make aku nei o Kamehameha III, oia hoi ka hoolilo ana i hoaponoia a i hoopaaia e ka Ahaolelo, ma ke Kanawai i hooholoia ma ka la ehiku o Iune, M. H. 1848; a iaia no hoi na aina e ae a pau o ke Aupuni, na hale, na moku, a me ka waiwai e ae o kela ano keia ano, i haawi ole ia na kekahi Luna e ae e malama.

§ **40.** Maluna o ua Kuhina nei ka malama pono ana i na waiwai a pau o ke Aupuni, a nana no e hoopii imua o na Ahahookolokolo i na kanaka a pau e hoopoino ana, e komo hewa ana, a e lawe kolohe ana i ua mau waiwai la, oia hoi ka aina, ka laau, na muliwai, na loko, na waipuna, na auwai, na kiowai, na ohewai, na papakoa, na awa, na kowa, na uapo, na ipukukui, na mouo, na alanui, na alahaka, na hale makeke, na hale e ae, na moku, a me ko ke Aupuni waiwai e ae o kela ano keia ano.

§ **41.** E hiki no i ua Kuhina nei, mamuli o ke kuhikuhi ana a me ka ae ana o ke Alii iloko o ka Aha Kuhina, e kuai i na kahua hale i wahi e kukulu ia ai na hale no ke Aupuni, a me na aina e ae no na awa, na alanui, na uapo, na ohewai, na hana hou, a me na waiwai e pono ai na hana e ae o ke Aupuni, a e uku oia no ia mau mea e like me ke kauoha a ke Alii iloko o ka Aha Kuhina: aka hoi, aole pono ke hoomahuahua aku i ka aie no na aina, a waiwai e ae paha, i kuai ia pela, maluna o na dala he iwakaluakumamalima tausani, i kela manawa keia manawa; aole hoi e hiki ke hoolilo ia kekahi mau dala i hookaawale maopopo ia e ka

Ahaolelo no kekahi mea e ae, i ka hookaa ana i ka aie i olelo ia maluna ae nei.

§ 42. E hiki no i ua Kuhina nei, mamuli o ka ae ana mai o ke Alii, iloko o ka Aha Kuhina, e hoolimalima aku, a e hoolilo aku ma ke ano e ae, i na aina a me ka waiwai e ae o ke Aupuni e like me kona manao he pono i mea e holomua ai ka mahiai a me na mea e pono ai keia lahui, malalo nae o na olelo papa, me na olelo hooponopono, kau ia i kela manawa keia manawa maloko o na Kanawai; aka hoi, aole no e hooliloia aku kekahi aina, a pahale paha, i oi aku kona waiwai i na Dala Elima Tausani, me ka ae ole mamua o ka Moi a me ka hapanui o ka Ahakukamalu. E like me ia i hoololiia, 1874. Mok. XXIV.

E KAUOHA ANA, INA I MANAOIA E KUAI A HOOLIMALIMA PAHA I KEKAHI AINA AUPUNI, ALAILA MA KE KUDALA E HANA'I. **Kanawai** 1876. Mok. XLIV.

PAUKU 1. O na kuai ana a me na hoolimalima ana a pau o na Aina Aupuni e hanaia no ia ma ke kuai kudala akea, mahope iho o ka hoolaha ia ana, aole e emi malalo o na la he kanakolu, koe nae na aina, a apana aina paha i hiki ole aku kona kumukuai i na dala ekolu haneri, maloko o na nupepa he elua a oi aku paha i pai ia ma Honolulu ma ka olelo Hawaii a me ka olelo Beritania. Oia mau kuai ana e kuai ia ma ka puka o ka Hale Aupuni ma Honolulu, a e kuai ia e ke Kuhina Kalaiaina, a i ole ia e kekahi o kona mau Kakauolelo ma kona kauoha, a e lawelawe oia i keia hana me ka uku hou ole ia aku. E like me ia i hoololi ia 1878. Mok. V.

Maloko o na hoolaha o na kuai i kauoha ia maluna e hoakaka pono ia ke ano o ka aina e kuai ia ana, kahi i waiho ai, ka nui, a me ke ano me ka hoakaka i ke kii o ke ana ia ana, a e malama mau ia ma ke keena o ke Kuhina, a e hiki no kela me keia mea ke hele malaila e nana ai.

Ina ua noi ia mai kekahi Aina Aupuni e kuai a ua koho ia mai ke kumukuai, alaila e hookomo ia iloko o ka olelo hoolaha ke kumukuai a ka mea noi i haawi mai ai, a ma ia kumukuai e hoomaka ai ke koho ana ke hiki i ka wa e kudala ia ai.

PAUKU 2. Aole i pili na olelo o keia Kanawai i kekahi aina o ke Aupuni, ma na hihia kaulike mawaena o ke Aupuni a me kekahi kanaka ina ua hoopaapaa na aoao elua i ka mea nona ia aina, aole no hoi e pili i na aina i hooliloia ma ke ano panai a me ke kuai ana aku i kekahi Aina Aupuni, a loaa mai kekahi apana aina, i makemakeia no kekahi alanui, kahua hale Aupuni a hana e ae paha no ke Aupuni.

O ka Oihana Kuhina Nui, ua hoopauia ma ke Kumukanawai o ka M. H. 1864.

§ 43. E haawiia i Palapala Sila Nui i kakau inoaia e ke Alii, a e kakau hooiaioia [e ke Kuhina Nui,] me ke Kuhina Kalaiaina, a e sila ia me ka Sila Nui o ke Aupuni, i kela mea keia mea kuai ma ke ano alodio i kekahi aina, a i kekahi waiwai paa e ae o ke Aupuni, a i kela mea keia mea nana kekahi palapala hooko kuleana a na Luna Hoona, ana i uku ai i ka uku hapa no ko ke Aupuni kuleana iloko.

§ 44. O na Palapala Sila Nui, na Palapala Hoolimalima, me na Palapala Hoolilo o kela ano keia ano, no na aina a me ka waiwai paa e ae o ke Aupuni, e hoomakaukauia, a e hoopuka ia ma ka Oihana Kalaiaina, a na ke Kuhina Kalaiaina e malama i buke hoike moolelo no ua mau Palapala Sila Nui la, Palapala Hoolimalima, me na Palapala Hoolilo o kela ano keia ano. E hamama ua buke hoike moolelo nei, i hiki i ka lehulehu ke nana, a e haawi aku ke Kuhina i kope i hooiaioia malalo o kona Sila Oihana, o kekahi palapala i kakauia malaila, i kela mea keia mea e noi mai ana, ke uku mai oia i kanalima keneta no ke kope ana i kela haneri keia haneri huaolelo. E laweia na kope i hooiaioia pela i hoike ma na Ahahookolokolo a pau o keia Aupuni, e like me ka lawe ana i ka Palapala Kumu.

§ 45. Na ke Kuhina Kalaiaina e kauoha aku e ana ia na aina a me na awa, a me na hana hou; a e kakauia na Palapala Kii, i mea e pono ai ke Aupuni, a e waihoia na Palapala Ana a me na Palapala Kii maloko o kona keena oihana, i hiki i ka lehulehu e nana a e huli.

§ 46. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina e koho i poe luna aina kupono mai o a o no ke Aupuni, no ka malama ana, a no ke kuai ana aku i na aina o ke Aupuni, a e loaa i ua poe luna aina nei no ka lakou hana, ka uku kupono i ko ke Kuhina manao, mailoko aku o ke dala i loaa mai ma ka lakou kuai aina ana, a me na loaa e ae o ka aina. Na ua poe luna aina nei e hoike mai i ke Kuhina Kalaiaina, ke hoopoino a ke komo hewa kekahi ma na aina Aupuni a lakou e malama ana.

E nana i ke Kanawai o 1876 e kauoha ana ma ke kudala e hana'i, aoao 11.

§ 47. Na kela Luna Aina keia Luna Aina e ana pono, a i ole ia, e hoolimalimaia i kekahi mea nana e ana pono, i na aina a pau ana e kuai aku ai; aole hoi oia e hooili mai i kekahi palapala o ke ana i ke Kuhina Kalaiaina, i mea e hoopuka aku ai i ka Palapala Sila Nui no ka aina e kuaiia'na, aia a waiho mua mai ka mea nana i kuai i ke kumukuai a pau o ka aina, a me ke koina no ke ana ana, iloko o ka lima o ka luna aina.

§ 48. Ua papaia ke Kuhina Kalaiaina, aole e kuai i na punawai a me na kiowai o ke Aupuni, maloko a ma kahi kokoke i Honolulu, oia hoi ka loko o "Kunawai" ma ka iliaina o Kunawai, a me na loko o "Kumuhahane" me "Kaluapalolo" ma ka ili o Alewa, a me na loko nui e ae o ke Aupuni mai o a o, na loko hoi i pomaikai ka lehulehu; a e lilo ke kuai ana me ke kue i keia pauku nei i mea ole.

HAAWINA II.

NO KE KALEPA ANA MALOKO O KE AUPUNI.

KA HOOHOLO MOKU PILI AINA.

E nana i ke Kanawai e hooponopono ai i ka lawe ana i na ohua o Ian. 19, 1865.

§ 49. E haawi aku ka Luna Dute Nui, malalo o ke kuhikuhi ana o ke Kuhina Kalaiaina, i palapala ae hooholo moku no ka makahiki hookahi, i kela moku keia moku Hawaii i kakau hoikeia, ke noi mai ka mea nona ka moku ma ka palapala, e hai mai ana i ka inoa o ka moku, me ka la a me ka helu o kona kakau hoikeia ana, a e kakauia ka palapala ae ma ke ano e hoaponoia e ke Kuhina Kalaiaina.

§ 50. E ohi mai ka Luna Dute no na palapala ae a pau i hookahi dala no ke tona, maluna o na moku a pau a hiki i ka iwakaluakumamalima tona, a he kanalima keneta no kela tona keia tona i oi aku mamua o iwakaluakumamalima tona; a e koi aku oia i ka mea nona ka moku, e waiho mai i Palapala Hoopaa, me ka hope hookahi a oi aku paha, i aponoia e ka Luna Dute, no na dala elima haneri; a e kakauia ka palapala hoopaa ma ke ano e hoaponoia e ke Kuhina Kalaiaina.

§ 51. Ina e hooholoia kekahi moku ma ka holo pili aina ma keia Aupuni, me ka loaa ole o ka palapala ae, e hiki no ke hopu, a e hoolilo, a e kuai aku i ua moku la, i pomaikai no ka Waihona dala o ke Aupuni.

§ 52. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina me ka ae mai o ke Alii, e kau i na rula hooponopono maluna o na moku holo pili aina; a ina e hakiia kekahi o ia mau rula e kekahi o ia poe moku, e hiki no i ke Kuhina e hoopau i kona palapala ae.

§ 53. E hiki no i ua Kuhina nei, i kela manawa i keia manawa, e lawe a e hoohana i kekahi moku holo pili aina, no kekahi hana o ke Aupuni, no ka uku kupono e hooholoia'i mahope e ka Ahahookolokolo moku.

§ 54. O na moku holo pili aina a pau, e halihali lakou me ka uku ole, i na eke leta o ke Aupuni iwaena o na Mokupuni o keia Pae Aina, mamuli o na rula hooponopono i kauia i kela manawa keia manawa ma na Kanawai, a e kauia paha e ke Kuhina Kalaiaina, o hoopaiia lakou ma ka hoopau ana i ka lakou mau palapala ae.

E hiki no ke ukuia, ma § 402 e like me ia i hooloiia.

§ 54A. Oia mau ano moku a pau, e holoholo ana ma kela awa keia awa o keia Aupuni, ina he moku e holo mau i kahi a ka Papa Ola e hoouna ai e lawe lakou i na eemoku i kauohaia e ka Papa Ola, a o na hope paha i hookohu pono ia, ke ukuia mai ka uku mau kupono no na eemoku. Ina aole lakou e hooko i keia, e hoopauia no ko lakou palapala ae hooholo moku pili aina.

Hoololi 1870 Mok. XXIX.

§ 55. Aole e hiki i kekahi moku e hoomaka i ka holoholo pili aina, ina he waiona, he wai ikaika, he waina, a he waiwai a ukana e ae paha, maluna o ka moku, i uku ole i ke dute maloko o keia Aupuni, o hoopaiia ua moku la ma ka uku hoopai aole emi malalo o na dala he kanalima, aole hoi e oi aku i na dala hookahi tausani; aia i ka manao o ka Ahahookolokolo.

E nana i ke Kanawai e pili ana i ke kuleana Aie Hoomoe maluna o na moku o keia Aupuni, o 1870. Mok. VI.

NO NA PALAPALA AE

I NA MEA HALE KUAI.

§ 56. Na ke Kuhina Kalaiaina e haawi i kela a me keia mea e noi mai ana ma ka palapala, i laikini ae, e kuai i ka lole a me na waiwai kalepa e ae ma ke kuai kukaa, no ka makahiki hookahi; e hoakaka ia ma ua palapala noi nei na loaa avalika like o ka malama o ua mea nei nana ke noi, no na waiwai i kuai ia aku e ia ma ke kukaa no na malama he umikumamalua o ka wa mamua koke iho o kana noi ana, a ma aole laikini ae mamua e kuai kukaa, o ka mea nana ke noi, alaila, i moolelo hoakaka o na loaa kuai aku, ma ke kuai kukaa ma ke ano avalika like o ka malama i manao ia o na malama he umikumamalua mahope mai, a e hiki mai ana paha; o ua mau palapala noi nei e hooiaio ia no ia ma ka hoohiki ana a ka mea e noi ana, ina i makemake ia e ke Kuhina Kalaiaina. O ka nui o na dala e uku ia ai e ka mea e noi mai ana i laikini ae kuai kukaa e like no ia penei: Ina e oi aku ka huina o na loaa kuai aku ma ke ano avalika like no ka malama,

E like me ia i hoololi ia 1876. Mok. LVI.

mamua o ekolu tausani dala, alaila, i hookahi haneri ka uku o ka laikini no ka makahiki hookahi. Ina hoi, ua oi aku mamua o ekolu tausani dala na loaa kuai aku, a ua oi ole aku nae hoi mamua o eono tausani dala, alaila, i hookahi haneri me kanalima dala ka uku makahiki. A i kanalima hou aku dala no kela a me keia ekolu tausani dala, a hapa paha o ia mau dala.

Hooloii o 1878. Mok. XVI.

§ 56A. Na ia Kuhina no e haawi i kela a me keia malihini a mea e ae e noi mai ana ma ka palapala i laikini e kuai aku, ma ka apa hoike ano, i ka lole a me na waiwai kalepa e ae, a e kapa ia he Laikini Agena, a e haawi ia na laikini o ia ano i ka poe wale no e noho paa ole ana maanei e kuai ai, aka i hoouna ia mai lakou maanei no ka manawa wale no, e ka poe kalepa o na aina e, a e kuai ana ma ka apa hoike ano a me ka palapala hoike ano paha.

Kanawai 1882. Mok. XLII.

E HOOPONOPONO AI I KA LAIKINI ANA I NA OIHANA KALEPA KAAHELE A MAAUAUWA MAI NA AINA E MAI, ILOKO O KEIA AUPUNI.

PAUKU 1. Mai ka la aku e hooholo ia ai keia Kanawai, aole no e loaa ka laikini kuai no na waiwai kalepa maloko o ko Hawaii nei Paeaina i kekahi kanaka Agena a Hope paha o kekahi Hui Kalepa o ka Aina E, ke ole nae e waiho mua me ke Kuhina Kalaiaina he palapala e hoakaka ana i ka inoa o ua Hui la o ka Aina E, kahi i noho ai a me ke ano o ka oihana a lole paha i lawelawe ia e ia. Ma ka waiho ana o ua palapala la i hooia ia, alaila na ke Kuhina Kalaiaina ma ke noi ana o ua mea la a me ka uku ana ae i na dala he Elima Haneri, e hoopuka nona i laikini no ka makahiki hookahi, no ke kuai aku i na lole, na ukana a me na waiwai ma ke Kulanakauhale o Honolulu, Mokupuni o Oahu. A ma ka haawi ana mai o ua Hope la o kekahi Hui Kalepa o ka Aina E he palapala hoakaka i ke Kuhina Kalaiaina i hooia ia e like me ka mea i kauoha ia mamua ae nei, a me ka uku ana i na dala Elua Haneri me Kanalima, alaila, e haawi ke Kuhina Kalaiaina i ua mea noi la i laikini no ka makahiki hookahi e kuai aku i na lole, na ukana a me na waiwai ma kela wahi keia wahi iloko o ko

Hawaii nei Paeaina, koe wale no ò Honolulu. Aka nae, aole e ae ia malalo o na laikini i hoomaopopo ia ma keia Kanawai e kuai aku i na lole, ukana a me na waiwai i oi aku i ko ka Hui hookahi, aole hoi e hoolilo hou ia aku na laikini ia hai.

PAUKU 2. O kela a me keia kanaka a hope paha nana i kuai aku i na lole, ukana a me waiwai no kekahi Hui o ka Aina E iloko o ko Hawaii nei Paeaina me ka loaa ole mamua o ka laikini e like me ka mea i olelo mua ia maloko o keia Kanawai, e hiki no ke hopu ia oia, a ina e ahewa ia oia e hoopai ia i Elima Haneri Dala. O kela a me keia Agena a Hope paha nana e hoike aku i kekahi palapala hoakaka oiaio ole i ke Kuhina Kalaiaina e pili ana i ka inoa, kahi i noho ai, a o ke ano o ka oihana kalepa paha o kona Hui, e manao ia ua hewa i ka hoohiki wahahee, a ina e ku ka hewa iaia, e kau ia ka hoopai e like me ka mea i hoakaka ia ma ke Kanawai e paa nei.

---

§ **57.** E haawi hoi ua Kuhina nei i kela mea keia mea noi mai ma ka palapala, i palapala ae kuai i ka ukana, ka waiwai, a me na mea Kalepa, ma ke kuailiilii no ka makahiki hookahi; a e uku mai ka mea e lawe ana i ka palapala ae o ia ano i na he kanalima.

§ **58.** Hoopauia, 23 Iune, 1868.

§ **59.** E hoike mai ka mea e noi ana i palapala ae kuaikukaa, a kuailiilii paha i ka ukana, me ka waiwai, me na mea kalepa, maloko o kana palapala noi, i kahi e ku ai kona hale kuai, a me ke ano o ka waiwai ana i manao ai e kuai aku.

§ **59A.** Ua papa ia ka poe mea laikini a pau iloko o keia Aupuni, aole e ae lakou i kekahi Agena ku i ka wa, a Agena e ae paha, e lawelawe malalo o ko lakou inoa a laikini paha, o hoopai ia ma ka hoopau ana i ka palapala laikini. 1878. Mok. XVI.

§ **60.** O ka mea nona ka palapala ae kuaikukaa i ka ukana, ka waiwai, me na mea kalepa, a i loaa ole ia ia ka palapala ae kuailiilii kekahi, e hiki wale no ia ia e kuai aku i ka ukana ma ka pahu okoa, ma ka bela, eke, hinai, barela, a pahu poo paha; a ina he lole, ma ka apa; a ina he mea i kuai ole ia ma ke ano maluna, alaila, ma ka haneri paona ke kuai ana: a o ka mea nona ka palapala ae kuailiilii wale no, e hiki wale no ia ia e kuai aku i ka

ukana, me ka waiwai, me na mea kalepa, ma ke ano ua emi mai malalo o na mea i hoakakaia maluna.

K. H. K. Mok. LV. Pauku 20.

§ **61.** E hookomoia maloko o na palapala ae kuaikukaa a kuailiilii paha, i ka ukana me ka waiwai, me na mea kalepa, i olelo e papa ana i ka mea nana ka palapala ae, aole oia e kuai a haawi paha i ka opiuma, aole hoi i kekahi laau lapaau ai make, ke loaa ole ia ia ka palapala ae no ia mau mea e like me ke kanawai, o hoopaiia oia e like me ka olelo o ke kanawai no ia hewa, a me ka hoopauia o kona palapala ae. Aole hoi oia e kuai a e haawi paha i ka rama a me ka waiona e ae, me ka loaa ole mamua o ka palapala ae no ia mau mea e like me ke kanawai, o hoopaiia oia ma ka hoopau ia o kana palapala ae, a me na hoopai ana e ae a ke kanawai e olelo ai i kela manawa keia manawa, no ke kuai ana a me ka haawi ana i ka rama a me ka waiona ia hai me ka loaa ole o ka palapala ae.

Me ia i hoololiia 1886. Mok. XXV.

K. H. K. Mok. LV. Pauku 21.

§ **62.** O kela a me keia mea i kuai i ka ukana ka waiwai a i na mea kalepa i hoouluia a i hanaia paha ma ka aina e me ka laikini ole a i ole me ke kue paha i ka Pauku 60, a o kela a me keia mea e paa ana i ka laikini a ae a hookuu aku i kekahi mea i laikini ole ia, e kuai aku i kekahi o ua mau ukana waiwai a mea kalepa la malalo o ka inoa o ka mea i laikiniia koe nae ka mea a mau mea paha i hoonoho mau ia me ka pololei e ia e lawelawe nona ma kona wahi hana mau, e hoopaiia ma kekahi huina dala aole e oi aku mamua o elima haneri dala a ke uku ole ia e hoopaahaoia aole e oi aku mamua o eono malama ma ka hana oolea a ma ka hana oolea ole paha e like me ka manao o ka Aha, aka nae, ina na kekahi kapena a alii e ae paha iaia ka malama o kekahi moku e hookomo mai iloko nei o ke Aupuni i kekahi o na ukana, waiwai a mau mea kalepa paha, he hiki no iaia ke hoolilo aku i ua mau waiwai la mahope iho o ka loaa ana mai o ka ae ana i kakauia mai ke Kuhina Kalaiaina, a no ua ae ana la e uku aku oia iloko o ka waihona o ke Aupuni i na dala he hookahi haneri.

§ **63.** E kakauinoaia kela palapala ae keia palapala ae kuai i ka ukana, me ka waiwai a me na mea kalepa, e ke Kuhina Kalaiaina, a e sila ia me kona Sila Oihana, a e hoakakaia ma ka palapala ae kahi i ae ia ka mea nona ka palapala e kuai. Aole hiki ke hoolilo i ka palapala ae ia hai.

NO NA PALAPALA AE I KA POE KUAI KUDALA.

E like me ia i hoololiia 1882. Mok. XXV.

§ 64. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina i kela manawa keia manawa e haawi i ka Palapala Ae Kuai Kudala no ka makahiki hookahi i kekahi kanaka kupono a he mau kanaka kupono ma kela apana auhau keia apana auhau, koe na kanaka o na Aupuni i hana Kuikahi ole me keia Aupuni, e lilo lakou i poe kuai kudala no ka lehulehu ma ko lakou mau apana i ae pakahi ia ai.

E like me ia i hoololiia 1882. Mok. XXV.

§ 65. O ka uku o ka Palapala Ae Kuai Kudala no ka Apana o Honolulu, Oahu, he elima haneri dala, a me ka uku hapa-haneri aole e emi malalo o ka hookahi hapalua keneta iloko o ke dala hookahi ma kela a me keia kuai kudala ana. A ma na apana e ae, e kau ia ka uku o ka laikini ma ka uku hapa-haneri ma ko lakou mau kuai ana a ke Kuhina i manao ai he kupono, aole nae e oi aku i ka hapa-haneri hookahi.

E like me ia i hoololiia 1882. Mok. XXV.

§ 66. E haawi mai ka mea e lawe ana i ka Palapala Ae Kuai Kudala i ke Kuhina Kalaiaina i Palapala Hoopaa no na dala ekolu tausani, ina no ka Apana o Honolulu, Oahu, ka Palapala Ae, a i elima haneri dala ina no kekahi mau Apana e ae o ka Paeaina Hawaii, me ka hope a mau hope maikai a kupono paha i apono ia e ke Kuhina no kona hoike pololei mai ma ka palapala hoike i ka nui o ka waiwai ana i kuai kudala ai, e like me ka olelo o ke Kanawai, a e uku aku i ke Kuhina Kalaiaina iloko o kela hapaha keia hapaha makahiki i na hapa-haneri i olelo ia iloko o kona Palapala Ae, a no kona uku pono aku i ka poe nona ka waiwai i ke dala i loaa mai iaia ma ke kuai kudala ana, a mahope iho o ka unuhi ana i kona uku hapa-haneri a me kona mau lilo, a no kona malama pono ana i na olelo a pau o ke Kanawai e pili ana i ka poe kuai kudala.

§ 67. E hiki no i kela mea keia mea kuai kudala i ae ia, e koi aku i ka uku aole e oi aku i na hapa-haneri elima o ke kumukuai o ka waiwai i kudala ia e ia, a e hiki no iaia e unuhi mai i kona uku noloko mai o ke dala i loaa mai ia ia ma ke kudala ana, a e hiki no hoi ia ia e hoopii ma kona inoa iho, i kekahi mea e kuai ana i ka waiwai ma ke kudala, no ke kumukuai o ia waiwai, ina nona ponoi ka waiwai a ina no hai paha; a e hiki no ia ia e ku mai i hoike no ia hoopii ana.

§ 68. E hoike pololei mai kela mea keia mea kuai kudala, ma ka palapala, i kela hapaha keia hapaha makahiki, malalo o ka hoohiki, i ke Kuhina Kalaiaina, i ka nui o ka waiwai i kudalaia e ia, me ka nui o kona uku hapa-haneri noloko o ke kumukuai: a e uku mai kela mea keia mea kuai kudala i ka uku hapa-haneri, i ua Kuhina nei, ma kela hapaha keia hapaha makahiki, e like me ka mea i olelo ia maloko o kana palapala ae, a i ole oia e hana pela, alaila, e hiki no i ua Kuhina nei e hoopau, a e hoolewa, i kana palapala ae.

K. H. K. Mok. LV. Pauku 22.

§ 69. Aole e hoopiliia kekahi olelo o keia Haawina, a o kekahi Kanawai e ae paha no ka poe kuai kudala, i ke kuai kudala ia ana o kekahi waiwai e kekahi Makai Nui, Hope Makai Nui, Makai, Luna Pa Holoholona, Luna Auhau, Luna Hooko Kauoha, Lunahooponopono Waiwai Hooilina, a Kahu, e kuai ana i ka waiwai paa, a i ka waiwai lewa paha, mamuli o ke kauoha a ke Kanawai.

K. H. K. Mok. LV. Pauku 23.

§ 70. O kela mea keia mea, koe wale no ka poe i oleloia ma ka pauku 69, e kuai ana i ka waiwai ma ke kudala me ka loaa ole mamua o ka palapala ae, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala hookahi tausani; a i ole ia, e hoopahao ia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono; aia i ka manao o ka Ahahookolokolo. Aole e hoopiliia na olelo o keia pauku i kekahi kanaka i kohoia e kekahi mea kuai kudala, i hope nona, ina he kupa Hawaii ka mea i kohoia, a ina hoi maluna o ka mea nana i koho ka hewa a me ka pono o ka hana ana a ka hope.

§ 71. E kakau inoa ia na palapala ae kuai kudala a pau e ke Kuhina Kalaiaina, a e sila ia me kona sila oihana, a e hoakaka ia maloko na palena o kahi e kuai kudala ai ka mea i loaa ka palapala ae. Aole hiki e hoolilo aku i ka palapala ae kuai kudala ia hai.

NO NA PALAPALA AE I KA POE MALAMA HOTELE ME NA HALE AHAAINA.

§ 72. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina e haawi i kela mea keia mea noi mai ma ka palapala, i palapala ae malama Hale Hotele, a Hale Ahaaina paha, no ka makahiki hookahi, ke loaa mai i ke Kuhina Kalaiaina na dala he kanalima.

§ 73. Aia a loaa ka palapala ae malama hale hotele, a hale ahaaina paha, e haawi mai ka mea nana ka palapala ae, i ke Kuhina Kalaiaina, i palapala hoopaa me na hope kupono i ka manao o ke Kuhina, no na dala elima haneri, no kona kuai ole a haawi ole i ka waiona me ka loaa ole i ka palapala ae, a no kona malama ole a ae ole i ka hale walaau haunaele; a no ka akoakoa ole o na wahine hookamakama ma kona hotele, a hale ahaaina paha, a ma kekahi hale e pili ana, no kela hana keia hana; no kona hookipa ole a huna ole i na luina mahuka; no ka hamama ole o kona hale mahope o ka hora umi o ka po; no kona ae wale ana i kela manawa keia manawa i na luna makai, e komo maloko o kona hale e nana; a no kona malama pono ana i na olelo a pau o kana palapala ae, a me na Kanawai e pili ana i na hotele a me na hale ahaaina.

§ 74. E kau kela mea keia mea malama hotele, a hale ahaaina paha, i papa inoa no kona hale; a i ole ia, ma kahi kokoke e ike lea ia ai, me kona inoa a me kana hana i ae ia i kakau ia malaila, o hoopaiia oia ma ka uku hoopai he iwakaluakumamalima dala. **K. H. K.** Mok. LV. Pauku 25.

§ 75. E papa aku kela mea keia mea malama hotele, a hale ahaaina paha, i na mea a pau ma kona hale, aole lakou e hana piliwaiwai me ka mea lulu, me ka pepa, a me ka maika, bola, a me ka biliodi, a me na guaita, a me na mea hana e ae i kupono no ka piliwaiwai ana, o hoopaiia ka mea nona ka hale ma ka uku hoopai i na dala he iwakaluamamalima. **K. H. K.** Mok. LV. Pauku 26.

§ 76. E kakauinoaia na palapala ae malama hotele a hale ahaaina, e ke Kuhina Kalaiaina, a e sila ia me kona sila oihana; aole hoi e hiki ke hoolilo i kekahi o ia mau palapala ae ia hai.

§ 77. E hoopaiia kela mea keia mea nana e malama i ka hotele, a i ka hale ahaaina paha, me ka loaa ole i ka palapala ae, ma ka uku hoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono; aia i ka manao o ka Ahahookolokolo. **K. H. K.** Mok. LV. Pauku 27.

E nana i ke Kanawai e pani ana i na Hale Ahaaina, Hale Paina Liilii a me na Hale Inu Kope, ma ke ahiahi o ka la Sabati, o Iulai 29, M. H. 1872.

NO NA PALAPALA AE I KA POE MALAMA BILIODI, A ME NA ALA MAIKA.

§ 78. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke haawi aku i kela mea keia mea, e noi mai ana ma ka palapala, i palapala ae i ke ala maika, a i ka papa biliodi paha, no ka makahiki hookahi, ke loaa mai i ke Kuhina na dala he iwakaluakumamalima pakahi no kela papa keia papa, a no kela ala keia ala maika o ia ano.

§ 79. E hiki no i ua Kuhina nei e kau i na rula hooponopono maluna o ka poe malama i na papa biliodi, me na ala maika, e like me kona manao he pono no ka lehulehu, a o ka haki ana i kekahi o ia mau rula, o ka hoopau ia no ia o ka palapala ae.

K. H. K. Mok. LV. Pauku 28.

§ 80. Ina e hana kekahi mea maluna o ka papa biliodi, a o ke ala maika paha ma ka la Sabati, a ina i ae ia kekahi e piliwaiwai malaila paha, e hiki no ke hoopai i ka mea malama i ua papa la a i ua ala la, he iwakaluakumamalima dala.

§ 81. E kakauinoaia na palapala ae malama i ka papa biliodi, me na ala maika, e ke Kuhina Kalaiaina, a e sila ia me kona Sila oihana, aole hoi e hiki ke hoolilo i kekahi palapala ae o ia ano ia hai.

K. H. K. Mok. LV. Pauku 29.

§ 82. E hoopaiia kela mea keia mea nana e malama i ka papa biliodi, a i ke ala maika paha, me ka loaa ole i ka palapala ae, ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono; aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo ; aka hoi, aole e hoopiliia kekahi olelo oloko o keia pauku, i ka papa biliodi, a i ke ala maika, i malama ia e kekahi kanaka no kona lealea iho.

KA POE KUAI OPIUMA, ME NA LAAU AI MAKE E AE.

HOOMAOPOPO.—O na Pauku 83, 84, 85 me 86, hoopauia i ka 1860. E nana hoi i ke Kanawai o 1874, Mok. LVI., he Kanawai e hoohaiki ai i ka lawe ana mai a me ke kuai ana o ka Opiuma, a me ko ka 1880, Mok. XXV., he Kanawai e pili ana i ke kuai ia ana o na laau make.

NO NA PALAPALA AE I KA POE KUAI AWA.

E nana hoi i ke Kanawai e hooponopono ana i ke kuai ana i ka Awa o 1870. Mok. XIV.

HOOMAOPOPO.—O na Pauku 87, 88, 89, 90 me 91, ua hookomo ia ma ke Kanawai Hoopai Karaima, Mok. LV, Pauku 1—5, a mahope mai, ua hooloiiia e ke Kanawai o 1876, Mok. V, a me ko 1878, Mok. VI.

NO NA PALAPALA AE I KA POE KUAI BIPI.

K. H. K. Mok. LV.

E like me ia i hooloiiia 1882. Mok. XI.

§ **92.** E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina i kela manawa keia manawa, ke haawi aku i kekahi mea e noi mai ana i Palapala Ae no ka lole ana a me ke kuai ana i ka bipi no ka makahiki hookahi ma Honolulu, Ewa, Waianae, Waialua, ma Koolauloa, Koolaupoko, Mokupuni o Oahu; Lahaina, Wailuku, Makawao, Hana, Kipahulu, Mokupuni o Maui; a me Molokai; Hilo, Hamakua, Kohala, Kona Hema, Kona Akua, Kau, Puna, Mokupuni o Hawaii; Koloa, Lihue, Kawaihau, Hanalei, Waimea, Mokupuni o Kauai; ke loaa mai i ke Kuhina Kalaiaina he Iwakalua Dala no kela a me keia Palapala Ae; aole nae i pili keia i na bipi miko i lawe ia mai na wahi e ae o keia Aupuni.

§ **93.** I ka manawa e haawi aku ai ke Kuhina i ka palapala ae kuai bipi, e koi aku oia i ka mea i noi mai i palapala ae, e haawi mai oia i palapala hoopaa, me na hope kupono i ka manao o ke Kuhina, no na dala elua haneri, no kona malama pololei ana i ka Buke hoike no na hoailona o kela holoholona keia holoholona ana i lole ai, a i kuai ai, me ka inoa o ka mea nona ka holoholona, me ka inoa o ka mea a o na mea paha nana i haawi mai ia ia, a me ka la i haawiia mai ai, a i lole ia'i; a no kona malama makaukau ana i ua buke hoike nei, i hiki i kela mea keia mea makemake e nana.

§ **94.** O kela mea keia mea e lole ana a e kuai ana paha ma Honolulu, Ewa, Waianae, Waialua, Koolauloa, Koolaupoko, Mokupuni o Oahu; Lahaina, Wailuku, Makawao, Hana, Kipahulu, Mokupuni o Maui; a me Molokai; Hilo, Hamakua, Kohala, Kona Akau, Kona Hema, Kau, Puna, Mokupuni o Hawaii; Koloa, Lihue, Kawaihau, Hanalei, Waimea, Mokupuni o Kauai; me ka loaa ole mamua o ka Palapala Ae e like me ka olelo ma ka Pauku

E like me ia i hooloiiia 1882. Mok XI.

1 o keia Kanawai, e hoopaiia oia aole e emi malalo o na dala he umi, aole hoi e oi aku i na dala he iwakaluakumamalima no kela hewa keia hewa, aia no i ka manao o ka Aha Hookolokolo.

§ **95.** E kakauinoaia na palapala ae lole bipi a kuai bipi e ke Kuhina Kalaiaina, a e sila ia hoi me kona sila oihana; aole hoi e hiki ke hoolilo i kekahi palapala ae o ia ano ia hai.

K. H. K.
Mok. LV.

NO NA PALAPALA AE I KA POE HANA KEAKA, KEAKA HOLOLIO, ME NA HANA LEALEA IMUA O KA LEHULEHU.

E like me ia i hoololiia 1870. Mok. XIX.

§ **96.** E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke haawi aku i ka palapala ae no kekahi keaka, keaka hololio, hula Hawaii, a no kekahi hoike lealea e ae imua o ka lehulehu, ke ole ia he hana ku i ka hilahila a pono ole paha, a ina hoi he hana e loaa mai ai ka uku o ka poe komo e nana a e makaikai, no ka manawa i oi ole aku i ka makahiki hookahi; a no ka uku, a mamuli hoi o na olelo hooponopono i kupono i kó ke Kuhina manao, aole nae e emi ka uku no kela hoike ana keia hoike ana malalo o na dala elima, aka hoi, aole e manaoia ma keia pauku, ua kauohaia ke Kuhina Kalaiaina ma na wa a pau e ohi i ka uku no na haiolelo a a me na hoike hoonaauao; a eia hoi kekahi, ina he hoike mau kekahi hoike lealea akea, alaila, e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina, ke haawi aku i palapala ae no ia mau hoike ana a pau, ma ka uku ia ana mai o na dala, aole emi malalo o na dala he umi no kela a me keia hebedoma.

§ **97.** E hiki no i ke poo o na Luna Makai ma kekahi kulanakauhale, a ma kekahi apana paha, kahi e hanaia'i ke keaka, keaka hololio, hula Hawaii, a hana hoike lealea e ae paha, e hooponopono i ua hana la, e like me kona manao he pono, i puka ole mai ka haunaele, me ka mea hilahila, a me ka mea e kue ai i ka maluhia, a me ka noho pono ana o na kanaka.

E like me ia i hoololiia 1864. Dek. 30.

§ **98.** O kela mea keia mea e hana ana a e kukulu ana i kekahi keaka, keaka lio, hula Hawaii, a hana hoike lealea paha, a e hoolaha aku ana paha ia mea, a e kokua ana hoi ma ke ano e ae, me ka loaa ole ia ia mamua o ka palapala ae e like me ka olelo o

ka Pauku 96; a i ole ia, me ke kue paha i na olelo hoohaiki o ka palapala ae i loaa ia ia mamua, a i ka manawa paha i hoolewaia'i ka palapala ae, a mahope paha o kona pau ana, me ka loaa ole o kana palapala hou, e hoopaiia oia me ka uku hoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri, a i ole ia e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama ekolu, aia no i ka manao o ka Aha Hookolokolo.

§ **99.** Ua hoopauia 1870, Mok. XIX.

§ **100.** E kakauinoaia na palapala ae hana keaka, keaka hololio, me na hana hoike lealea e ae, e ke Kuhina Kalaiaina, a e sila ia me kona sila oihana; aole hoi e hiki ke hoolilo i kekahi palapala ae o ia ano ia hai.

NO NA PALAPALA AE I NA WAAPA.

K. H. K.
Mok. LV.
Pauku 30—34.

Me ia i hoololiia 1886.
Mok. XIV.

§ **101.** E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina e haawi aku i ka palapala ae holoholo waapa, ma ke ano hoolimalima, ma ke awa o Honolulu a me Lahaina a me Hilo a me Kahului no ka makahiki hookahi, ke loaa mai iaia no ka waapa ma Honolulu na dala he umikumamalua, no kela waapa keia waapa me na hoe eha a oi aku, a i na dala ewalu no kela waapa keia waapa malalo o na hoe eha; a ma Lahaina a me Hilo ke loaa mai na dala ewalu no ka waapa me na hoe eha, a oi aku, a i na dala eha no kela waapa keia waapa malalo o ka hoe eha.

§ **102.** E hiki no i ka mea nona kekahi waapa i ae ia no ke awa o Honolulu, ke hoolimalima ia ka waapa ma ka manawa, e koi aku i ke dala hookahi no kela mea holo keia mea holo, no ka hora mua, a me na keneta he kanalima no kela hora keia hora hou aku, ina eha hoe ko ka waapa; a o ka hapalua wale no o ia mau uku ke emi mai na hoe malalo o eha.

Ina he hoolimalima ma ka loihi, alaila, he hapaha dala no kela mea holo keia mea holo a hiki i kekahi moku a hoi mai; a hiki paha i kekahi wahi maloko o ka mouo maloko loa a hoi mai; he hapalua dala ke holo i kekahi moku, a i kekahi wahi paha mawaena o ka mouo maloko loa me ka mouo mawaho loa a hoi mai,

a elua dala ke holo i kekahi moku a i kekahi wahi paha ma kahi ku moku mawaho o na mouo, ina eha hoe ko ka waapa; a ina i emi na hoe malalo o eha ko ka waapa, he hapalua wale no o ia mau uku; aka hoi, ina i kaohiia ka waapa e kekahi mea holo ma ka aoao o ka moku paha, a ma kekahi wahi e ae paha, a oi aku i ka hapaha hora, alaila e hiki no i ka mea waapa e koi aku i hapalua dala hou, no kela hapalua hora keia hapalua hora e kaohiia'i pela.

§ **103.** O kela mea keia mea i ae ia e holoholo waapa, e hoole ana i kekahi mea makemake e holo maluna o kona waapa, no ka uku i oleloia ma ka pauku maluna, a e koi ana paha i kekahi mea holo i ka uku oi aku i na uku i olelo ia maluna, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai i elima dala.

§ **104.** E hiki no i kela mea keia mea e hoolimalima ana i kekahi waapa i ae ia, e lawe pu me ia, me ka uku ole, i hookahi haneri paona wale no ka ukana a o ka waiwai paha; a e uku oia no ka ukana oi aku maluna o ka haneri paona hookahi, e like me ka mea i aelike ia e laua me ka mea hooholo waapa.

§ **105.** Ina e lawe kekahi kanaka hooholo waapa, me kona ike, i kekahi wahine e holo ana maluna o kekahi moku i ka hookamakama, a i kekahi kanaka e mahuka ana mawaho o ke Aupuni i pakele i ka hoopai ana o ke Kanawai, a i ka hookaa ana i kana mau aie; a ina e kokua oia me kona waapa i kekahi luina mahuka; a ina e holo kona waapa i kekahi moku i hoomaluia no ka mai, alaila, e lilo kona waapa i ke Aupuni, ke hoakaka ia kona hewa imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu, a apana paha.

§ **106.** E haawi mai ka mea nona kekahi waapa i ae ia, ma ka palapala kaueha a ke Kuhina Kalaiaina, i kona waapa me na kanaka no ka hana a ke Aupuni, no ka uku eha dala no ka la, no ka waapa eha hoe me na kanaka hoe eha; a elua dala o ka la no ka waapa ke emi mai na hoe me na kanaka hoe malalo o eha, a ina e hoole mai ka mea waapa, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala he kanalima; aia i ka manao o ka Ahahookolokolo.

§ **107.** Ina e hooholoia kekahi waapa no ka uku hoolimalima,

ma ke awa o Honolulu, a me Lahaina paha, me ka loaa ole o ka palapala ae, e lilo ia waapa no ke Aupuni, ke hoakaka ia kona holoholo kue ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu, a apana paha.

§ **108.** Na ka mea nona kekahi waapa i ae ia e kakau me ka pena, a e hoomau i ka helu o kona palapala ae, ma na aoao elua o ka ihu o kona waapa, o hoopaiia ka mea nona ka waapa, i ka uku hoopai i elima dala.

§ **109.** E kakauinoaia na palapala ae hooholo waapa e ke Kuhina Kalaiaina, e helu pakahi ia i ka manawa e hoopuka ia'i, a e sila ia me kona sila oihana. Aole hoi e hiki ke hoolilo i kekahi palapala ae o ia ano ia hai.

NO NA PALAPALA AE I KA POE HOOLIMALIMA LIO.

K. H. K.
Mok. LV.
Pauku 35—41.

E like me ia i hoololi ia Ianuari 10, 1865.

§ **110.** E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina, ke haawi aku i na palapala ae i kela mea keia mea, no ka hoolimalima ana i na lio, no ka makahiki hookahi, ma Honolulu a ma Lahaina, ke loaa mai i ke Kuhina i elima dala, no kela lio keia lio, a ka mea makemake i ka palapala ae e manao ai e hoolimalima; a e hoakakaia ka nui o na lio hoolimalima maloko o ka palapala ae.

§ **111.** E helu pakahiia na palapala ae hoolimalima lio, a e kakauia maloko o kela palapala ae keia palapala ae, he olelo hoohaiki, meneia: Aole e hiki i ka mea nana keia palapala ae, e hoolimalima aku i kekahi o kona poe lio, e hooholoia ma ka la Sabati, o hoopaiia oia ma ka uku hoopai elima dala no kela lio keia lio i hoolimalima ia pela.

§ **112.** E kau ka mea nona ka palapala ae hoolimalima lio i ka helu o kona palapala ae, ma ka lae o ke kaulawaha o kela lio keia lio hoolimalima ona, o hoopaiia oia ma ka uku hoopai elima dala no kela lio keia lio i helu ole ia.

§ **113.** Ina e hoolimalima kekahi i ka lio i ke kanaka ona, a ae aku i kona ee ana, a me kona holo ana maluna o ka lio, e hoopaiia ka mea nana i hoolimalima aku i ka lio pela, ma ka uku hoopai elima dala.

§ **114.** Na kela mea keia mea e hoolimalima aku ana i ka lio, e kuhikuhi i ka mea makemake i ka hololio i ka pono ole o ka holo ikaika ma na alanui, o hoopaiia ua mea hoolimalima nei ma ka uku hoopai elima dala.

115. E hiki no ke lawe, a e hoohana i na lio hoolimalima a pau, i ka hana a ke Aupuni, a e hoolakoia lakou e na mea nona na lio, ke kauoha ke Kuhina Kalaiaina pela ma ka palapala; a e ukuia ka poe nona na lio i elua dala o ka la no ka hana a kela lio keia lio.

§ **116.** Ina e hoolimalima aku kekahi i ka lio ma Honolulu, a ma Lahaina paha, me ka loaa ole o ka palapala ae, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai he umi dala.

§ **117.** E kakauinoaia na palapala ae hoolimalima lio e ke Kuhina Kalaiaina, a e silaia me kona sila oihana; aole hoi e hiki ke hoolilo i kekahi palapala ae o ia ano ia hai.

K. H. K. Mok. LV.

NO NA PALAPALA AE I KA POE MALAMA LIO KEA.

Kanawai 1880 Mok. XII.

Ma keia ua hoopau loa ia na Pauku 118 a me 119 o ke Kanawai Kivila i hoololiia ma ke Kanawai i aponoia ma ka la 22 o Iune, 1868, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i na Pauku 118, 119 a me 120, a e hoopau loa ai i ka Pauku 121 o ke Kanawai Kivila."

E like me ia i hooloii ia Iune 22, 1868.

§ **120.** O kela mea keia mea e loaa ia ana ma kona aina kekahi lio kea auwana i like ka nui o kona makahiki me ka umikumamalua malama, a oi aku paha, e hiki no ia ia ke hoopii i ka mea nana ua lio kea'la imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, a ke ku ka hewa i ka mea i hoopii'a, e hoopai ia no oia i na dala he umi no ka mea aina nana i hoopii, a e hoouku ia no oia i na koina o ka hookolokolo ana. A ina i hoailona ole ia ua lio kea la, a ina paha aole e loaa ana ka mea nona ua lio kea la iloko o ka manawa e like ka loihi me na la elima mai ka manawa i loaa mua ai ua lio kea la e hele hewa ana i ko hai aina, alaila, e hiki no i kela mea aina keia mea aina, o kahi i loaa ai

kekahi lio kea, oia ano, e hele wale ana, ke kahe i ua lio kea la, a maluna o ka mea nona ua lio la ka poino, ke poino ka lio no ia kahe ana.

§ **121.** Hoopauia, Iune 22, 1868.

NO NA PALAPALA AE I KE KAOMI WAINA.

§ **122.** Ma keia haawina, ua kauohaia ke Kuhina Kalaiaina, e haawi aku i na palapala ae, e ae ana i ke kaomi ana o ka waina, ke waiho mua mai nae ke kanaka makemake i ke kaomi waina, i palapala hoopaa i ke Kuhina Kalaiaina, e hoopaa ana iaia iho, a me kekahi hope kupono i ka manao o ke Kuhina; a penei ke ano o ia palapala hoopaa:

E ike auanei na kanaka a pau ma keia palapala, owau o———, ka mua, a o———ko'u hope e noho ana ma———, ma ka Mokupuni o———, Pae Aina o Hawaii: ua hoopaa ia maua no na dala elima haneri, imua o ke Kuhina Kalaiaina, a i kona mau hope ma ia oihana, a e hiki no ke ohiia ko maua waiwai hui a me ko maua waiwai kaawale, i kaa keia mau dala, ke hooko ole ia na olelo malalo iho; a i mea hoi e hooko ia'i keia mau olelo, ke kau nei maua i ko maua mau inoa no maua iho, a me na hooilina, a me na hooko kauoha, me na hooponopono waiwai o maua.

Ua kau ia na lima a me na sila o maua i keia la———o——— M. H. 18——.

Eia ke ano o keia palapala; no ka loaa ana mai ia———, ka mua i keia la i palapala ae, e kaomi i ka waina, mailoko o ka hua waina i hooululia ma Hawaii nei, no na makahiki he umi mai keia la aku; ina aole oia e kaomi i ka waina mailoko mai o ka hua waina i hooulu ia ma ka aina e; ina aole oia e puhi i ka barani, i ka rama, a i kekahi wai ikaika e ae; ina hoi e hoike aku oia ma ka palapala me ka pololei i ke Kuhina Kalaiaina, i ka la hope o Dekemaba a mamua ae paha, i ka nui o ka waina ana i kaomi ai, ka nui i lilo aku, a me ka nui e koe ana ia ia, alaila, e lilo keia palapala hoopaa i mea ole; aka, ina aole oia e hoopololei i kana hana e like me na olelo a pau maluna, a maopopo i ka ma-

nao o kekahi Lunakanawai Hoomalu, a o kekahi Lunakanawai Apana paha, ua hooko ole ia na olelo a o kekahi hapa paha o na olelo o keia palapala hoopaa, alaila, e lilo na dala i olelo ia maluna no ka waihona waiwai o ke Alii.

[Sila] ——— ———, Ka mua.
[Sila] ——— ———, Ka hope.

§ **123.** Mamua o ka loaa ana o ua palapala ae nei, e uku ae ka mea lawe i ka palapala ae i ke Kuhina Kalaiaina, i na dala he kanalima, i dala no ka waihona o ke Alii, a me na dala hoi kekahi o na hoailona pai o ke Alii.

§ **124.** O kela mea keia mea e kaomi ana i ka waina, i mea kuai aku, me ka loaa mua ole ia ia o ka palapala ae e like me na olelo maluna ae nei, a ke hoopiiia oia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu, a imua o kekahi Lunakanawai Apana paha, e hoopaiia oia e like me na olelo o ka Pauku 2, o ka Mokuna (42,) o na Kanawai Hoopai Karaima.

Mok 41, paha

§ **125.** O kela mea keia mea i loaa ka palapala ae e kaomi waina, e hiki no iaia ke kuai aku i koonei waina ana i hana ai, i kela mea keia mea, e like me ka nui, a ma kahi ana e makemake ai: aole hoi e pili ia ia no ia kuai ana na hoopai i olelo ia iloko o na Kanawai, no ke kuai ana i na waiona me ka loaa ole o ka palapala ae.

K. H. K.
Mok. XLI.

OLELO PILI IO IA 'NEI.

Pauku 3.

§ **126.** Aole e manaoia na palapala ae i kekahi mea e kuai liilii i ka waiwai kalepa o kela ano keia ano, ua ae ia malaila ke kuai ana i ka alekohola, kolona, lavenda, a me ka wai-ala e ae, me ka alekohole maloko, i mea inu. O ka nele ana o ke ano mau o ka wai-ala iloko o ua wai nei, e manaoia no ia ina i kuai ia i mea inu, he mea ia e maopopo ai ka manao e hana kue i ke Kanawai no ke kuai liilii ana i na waiona.

Pauku 4.

§ **127.** Aole no e ae ia iloko o na palapala ae, i ka hale ahaaina, a i ka hotele paha, e kuai aku i ka peaches, cherries, a me

na hua e ae, iloko o ka barani, a me ka waiona e ae, o kela ano keia ano, me ka manao e aeia ma kahi i haawi ia'i ka palapala ae, a kokoke paha malaila. E manaoia ka ai ana pela, he mea ia e maopopo ai ka manao e pale i ke Kanawai no ke kuai liilii ana i na waiona.

§ 128. O ka mea hana kue i keia mau pauku elua maluna iho e hoouku ia no ia i na dala, aole emi malalo o ka umi, aole hoi oi aku mamua o ke kanalima, no kela hewa keia hewa. E hiki no hoi i ka Ahahookolokolo ke manao ia he pono, ke hoopaa i ka hao i kekahi ma ka hana oolea, a hala na la, aole oi aku mamua o ke kanakolu. E lawe ia, a e hoahewaia, a e kuai ia'ku na waiona a pau, i laweia mai ma ka inoa wai-ala, a hua paha iloko o ka waiona, me ka manao e pale i na Kanawai no na dute a e haawiia ke dala loaa mai iloko o ka Waihona o ke Aupuni. Pauku 5.

§ 128A. E hoole no ke Kuhina Kalaiaina i ka haawi ana i na laikini no kela a me keia ano hana, koe wale no iloko o na hale i hana ia ma ke ano pale ahi ma kela wahi o Honolulu ma ka hikina o ke alanui Alakea a me ka akau o alanui Beritania, i na ma kona manao a hoomaopopo ana i ke ano oia hana a me ke ano o ke kuana o ia wahi he mea ia e hoopilikia ai i ka poe e kokoke mai ana i ke ahi. 1886. Mok. LVII.

HAAWINA III.

K. H. K. Mok. LXXI.

NO KE KEPA A ME KA HOOKUU ANA I NA LUINA.

§ 129. Aole e ku i ke Kanawai ke kepa a ke hookuu ke Kapena, a o kekahi Alii paha o ka moku haole, a moku Hawaii 1 holo ma ka aina e, i kekahi luina, a mea e ae i hoohana ia maluna o kona moku, ma kekahi wahi e ae maloko o ko Hawaii Pae Aina, ma Honolulu, a ma Lahaina a me Hilo wale no, o hoopaiia ia Kapena, a Alii moku paha, ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri.

E like me ia i hoololi ia 1864.

§ 130. Na ke Kuhina Kalaiaina, e like me kona manao iho he pono, e haawi i kela a me keia kanaka a mau kanaka paha i kakau mai i kona noi ana, i ka palapala ae e malama i hale kepa luina haole no ka makahiki hookahi ma ke kulanakauhale o Honolulu, Lahaina, a me Hilo, oiai nae hoi, aole no e emi malalo o elua palapala ae e haawiia no ke awa o Honolulu. A ina hoi ma kekahi manawa ua ikea he hui hana mawaena o na mea i loaa ka palapala ae malalo o keia Kanawai, alaila, e laweia ko lakou palapala ae, a me ko lakou mau palapala hoopaa.

Hoololiia.

§ 131. Mamua o ka haawi ana i ka palapala ae no ka hale kepa luina, e uku mai ka mea nana i noi ia palapala ae, i ke Kuhina Kalaiaina 1 (kanaha) dala, a me ka palapala hoopaa me na hope kupono i ka manao o ke Kuhina, no na dala elua tausani; no kona koi ole aku i ka uku e oi ana i na dala ekolu no ke kepa ana i kekahi luina, a i ka hapa haneri e oi ana i na hapa haneri he umi o ke dala uku mua; no kona ku ana i hope no kekahi luina i hoolimalima ia ma kona hale; a no kona hoihoi pololei ana i kela manawa keia manawa i ke dala uku mua ia no kekahi luina ana i ku hope ai, ke ole oia e waiho aku i ka luina maluna o ka moku i

ka manawa i ae like ia'i me ke Kapena, a me ka Agena paha o ka moku; a no kona hoolimalima ole i kekahi luina i loaa ole ka palapala ae a ka Luna Awa. E kakauinoaia, a e hooiaio ia ua palapala hoopaa nei imua o ke Kuhina Kalaiaina, a nana no e hooili aku i ke kope i hooiaio ia, i ka Lunakanawai Hoomalu o ke awa kahi i noho ai o ka mea i ae ia; a e manaoia ua kope la he hoike kupono ma kekahi hihia e pili ana i ua palapala hoopaa nei.

E hooloiiia, a ma keia ua hooloiiia no ka Pauku 131 o ke Kanawai Kivila, ma ke kapae ana i na huaolelo "kanaha dala" ma ka lalani ekolu, a me ka hookomo ana ma ia wahi i na huaolelo "ekolu haneri dala," ina no Honolulu ka palapala ae, a he "kanalima dala" ina no Lahaina, a no Hilo paha ka palapala ae; a mahope iho o na huaolelo Luna Awa ma ka Pauku 131, ma ka hookomo ana i na huaolelo "a kokua paha ma kekahi ano e ae e kue i na Kanawai o ke Aupuni."

Hooloi 187 Mok. LV

Na keia i h loli ka Mo LXXI o ke K. H. K

§ **132.** Ma na hoopii a pau no ka haki ana i ka palapala hoopaa, a kekahi luna kepa luina, he mana no ko na Lunakanawai Hoomalu e hookolokolo, a e hooholo loa no ia hoopii ana me ke jure ole; aka, e hiki no i kekahi aoao hoohalahala ke hoopii hou ae.

§ **133.** Ina e haki ia na olelo o ka palapala hoopaa a kekahi luna kepa luina, me ka hoopoino ia hai, e hiki no i ua mea poino la, ma kona lilo iho, e hoopii no ia haki ana, ma ka inoa o ke Kuhina Kalaiaina, a e hana aku i kana hoopii a hiki i ka hooholo hope ana, a i ka hoopuka ana i ka palapala ohi waiwai.

§ **134.** Na ka luna kepa luina e koi aku a loaa, mai ka lima mai o kela luina keia luina ana e hoolimalima ai, ka palapala ae a ka Luna Awa, a e haawi aku ia palapala ae i ke poo o na Luna Makai o ia awa; a e haawi hoi oia i ua luina la, i palapala hoike no kona hoolimalima ia ana, e hoakaka ana i ka inoa o ka moku ana i hoolimalima ia'i, a i ka manawa e hoi aku ai oia, a noho maluna o ka moku.

§ **135.** O kela mea keia mea nana i kepa wale aku i kekahi luina haole, me ka loaa ole ia ia mamua o ka palapala ae, e hoopai ia oia i ka uku hoopai i hookahi haneri dala, no kela hewa keia hewa, ke hoahewa ia oia imua o kekahi Lunakanawai Hoo-

malu: aka hoi, aole e hoopili ia kekahi olelo o keia pauku, i na kapena moku e kepa ana i na luina no ko lakou mau moku ponoi iho, me ke kokua ole ia e kekahi luna kepa luina.

Hoololi 1860. I mea e ku ai ka hewa i manaoia iloko o keia pauku, ua lawa no ke hoomaopopo a hooiaio ia ua hookepa ka mea i hoopii ia i kekahi luina haole ma ke ano egena mamuli o ka pomaikai loaa, a ina no paha aole oia i koi aku, a loaa mai kekahi koina hookepa, a koina hoopaa paha, ma ka lawe ana i kekahi hapa haneri o ke dala i haawi e ia i ka luina e hookepa ia.

§ **136.** Aole e hiki i kekahi Kapena, a i kekahi alii paha, o ka moku haole, a o ka moku Hawaii paha, e holoholo ana ma ka aina e, e hookuu i kekahi luina ma kekahi awa o ko Hawaii Pae Aina, ke loaa ole ka palapala ae a ka Luna Awa; aole hoi e hiki i kekahi Kanikela, a Hope Kanikela, a Agena Kanikela paha, e ae aku i ka hookuu ana i kekahi luina o ia ano, aia a loaa mai ka palapala ae a ka Luna Awa. E hoopai ia ka mea nana e haki i kekahi olelo a keia pauku, ma ka uku hoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri; aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo.

§ **137.** Ma ka noi ana mai o kekahi Kanikela, Hope Kanikela a Agena Kanikela paha, no ka hookuu ana i kekahi luina haole, a ma kona waiho ana mai me ka Luna Awa i ka palapala hoopaa o ua luina nei, no na dala hookahi haneri, no kona holo hou aku iwaho o ke Aupuni maloko o na la he kanaono, mahope iho o kona la e hookuu ia'i; a no kona uhaki ole i kekahi Kanawai oiai kona noho ana mauka nei, alaila, e hiki no i ka Luna Awa, ke ole oia e ike i kekahi kumu pono e hoole ai, e ae aku no oia i ka hookuu ana, a e haawi aku i palapala ae i ka luina i noho mauka nei no na la he kanaono. E kakauia ka palapala hookuu o ka luina malalo iho o ka palapala ae, a e malama ka Luna Awa i buke hoike no ia mau mea.

§ **138.** Ina he moku Hawaii e holoholo ana ma ka aina e, a ina paha he moku o ka aina e, i hoonoho ole i ko lakou Kanikela ma ke awa kahi e makemake ai e hookuu i na luina, alaila, e hiki no i ka Luna Awa ke ae aku i ka hookuu ana, mamuli o ke noi ana mai o ke Kapena o ia moku.

§ **139.** Ina ma ka pau ana o ka manawa i olelo ia iloko o ka palapala ae a kekahi luina, aole nae oia i holo aku mawaho o keia Aupuni, alaila, e lilo no ke dala i olelo ia iloko o kona palapala hoopaa no ke Aupuni, a e hiki no ke hana aku ia ia me he luina mahuka la: Aka hoi, e hiki no i ka Luna Awa, ke maopopo ia ia he kanaka noho malie kekahi luina, e hooloihi hou aku i ka manawa i haawi ia no ka holo hou ana o ua luina nei, i kanaono la hou aku, me ka hoolilo ole i ke dala i olelo ia iloko o kona palapala hoopaa.

§ **140.** Aole e hiki ke hoopii i kekahi luina haole, i hookuu ia e like me ka olelo a ke Kanawai, mai kekahi moku mai no kekahi aie ana i hoaie aku ai, maloko o ka manawa i haawi ia iloko o kona palapala ae e noho maloko o keia Aupuni: aka hoi, aole e hoopili ia ka olelo maluna ae nei i ka manawa i haawi hou ia i kekahi luina, mahope o ka pau ana o na la he kanaono i haawi mua ia'i nona.

§ **141.** Aole e hiki ke hoopii i kekahi luina moku i ka manawa e ku ana kona moku ma kekahi awa o keia Aupuni, no kekahi aie ana i hoaie aku ai, oiai kona wa e paa pono ana i ka moku.

§ **142.** Aole e hiki i ke Kapena, a i kekahi alii paha, o kekahi moku haole, a o kekahi moku Hawaii paha, e holoholo ana ma ka aina e, e kepa, a e lawe paha mawaho o keia Aupuni, maluna o kona moku, i kekahi kanaka maoli ma ke ano luina, a me ke ano e ae paha, e hana i ka hana a ua Kapena nei, a i ka hana a hai paha, me ka loaa ole mamua ka ae ana o ke Kiaaina o ia Mokupuni, a o kona hope paha, o hoopai ia oia ma ka uku hoopai, aole oi aku i na dala elima haneri, no kela hewa keia hewa; a e hiki no ke hopu a ke hoolilo a ke kuai aku i kona moku, i mea e hookaa mai ai i ke dala o ka uku hoopai.

§ **143.** Aole e manaoia ua kupono i ke Kanawai ka ae ana i ke kepa, a i ka lawe ana i ke kanaka maoli maluna o ka moku haole a o ka moku Hawaii paha e holoholo ana ma ka aina e, ke haawi ole ke kapena i ke Kiaaina, a i kona hope paha, i palapala

E like me ia i hooloi ia i 1864.

hoopaa me na hope kupono i ka manao o ke Kiaaina, a o kona hope paha no na dala ekolu haneri no kela kanaka keia kanaka, penei:

E ike auanei na kanaka a pau ia maua———, ke Kapena o ka moku———no———ma———ka mua, a o———no———ma ka Mokupuni o———kona hope; ua hoopaa maua ia maua iho, e uku aku i ka Mea Hanohano,———ke Kiaaina o ka Mokupuni o——— a i ka mea paha e noho ana ma kana oihana mahope aku, i ——— dala, a e hiki no ke ohiia kela mau dala noloko mai o ia moku, o ——— ke Kapena; a i ole ia, noloko mai o ka waiwai o kekahi o maua, a o ko maua pu paha, ke hana ia me ke kue i na olelo malalo ae nei.

Ua sila ia me ko maua mau sila, a ua hana ia i keia la —— o —— M. H. 18——.

Eia ke ano o keia palapala, ua noi mai o ——— ka mua i ——— kanaka maoli e holo, a hana maluna o kona moku no na———mai keia la aku;

Nolaila, ina hoihoi mai o —— i kela ——— kanaka i keia Pae Aina maloko o na ———, a ina malama oia i na olelo e ae a pau i olelo ia iloko o ka palapala aelike, i olelo ia ma na pauku 146, 148, a me 152 o ke Kanawai Kivila, alaila, lilo keia palapala i mea ole. A i ole oia e hana pela, ua paa no.

Ua hana ia malalo o ko maua mau lima, a kau ko maua mau sila ma ——— ma ka Mokupuni o ——— i ka la a me ka makahiki i olelo ia maluna.

——— ——— [L. S.]
——— ——— [L. S.]

§ **144.** E hiki no i ke Kiaaina i haawi ia'i ua palapala hoopaa nei, e hooko ma ka hoopii ana i na olelo hoopaa maluna o na mea nana i kakauinoa, a o kekahi o lakou paha; a i ole ia, maluna o ka moku i kepa ia'i na luina. E hiki no hoi ia ia, ina i make kekahi o na luina, a ina i loaa ia ia ke kumu pono e ae paha, e kala aku i na dala hoopaa me ka manao ole i ka haki ia ana o ka olelo hoopaa.

§ **145.** Ina i ae aku ke Kiaaina, a o kona hope paha, i ka kepa ana, a i ka lawe ana'ku i kekahi kanaka maoli, e kakau oia i kana olelo ae ma ke kua o ka palapala aelike a ke Kapena me

na kanaka, a e uku ia ke Kiaaina no kona luhi he hapalua dala, no kela kanaka keia kanaka i hoolimalima ia, a e laweia'na paha.

§ **146.** I ka wa e kepa ai kekahi kanaka maoli e holokahiki maluna o kekahi moku, e uku mai ke kapena o ka moku i ke Kiaaina o ka Mokupuni, a i kona hope paha, no na auhau pilikino o ua kanaka nei i eono dala wale no, ke oi ole aku ka manawa i hoolimalima'i mamua o ka makahiki hookahi, a ina e oi aku ka manawa mamua o ka makahiki hookahi, alaila, e uku mai ke kapena i na dala he umikumalua.

E like me ia i hoololiia 1870. Mok. XXXVIII.

Aka nae, i na wa a pau, ina e kepa kekahi kanaka maoli maluna o kekahi moku Hawaii no ka manawa, aole e oi aku mamua o na malama eono, aole e ohiia mai ke kapena mai kekahi o na dala i olelo ia maluna no ka auhau pilikino o ia kanaka, ke ole nae e komo ka manawa ohi auhau iloko o ka manawa o ia kepa ana, a ina e komo ka manawa ohi auhau, alaila, e ohi ia ka auhau o ia kanaka mai ke kapena mai o ia moku, a e mana no ke kapena ke lawe i ka nui o ia mau dala auhau mailoko ae o ka uku mau o ia kanaka.

§ **147.** Ina i kepa ia kekahi kanaka maoli e holokahiki maluna o kekahi moku; a ina ua hana ke kapena o ka moku e like me na olelo a ka pauku maluna iho, alaila, e hookuuia kela kanaka i na auhau pilikino a pau, no ka manawa a pau o kona holo ana maluna o ka moku, a hiki i kona wa e hoi mai ai i keia Aupuni.

§ **148.** Aole e uku na luina kanaka maoli i kekahi uku e pili ana i ko lakou hoolimalimaia ana, a i ko lakou hookuuia ana, aole hoi e unuhiia ia mau mea noloko mai o ko lakou uku no ka hana maluna o ka moku, aka, na ke kapena o ka moku e uku ia mau lilo a pau loa.

§ **149.** O kela luina keia luina, he haole paha, he kanaka maoli paha, i holo a i hoohanaia maluna o kekahi moku, me ke kakau ole ia o ka palapala aelike me ke kapena, no kana hana a me kona uku, e uku ia no oia no kana hana, e like me ke kumu hoolimalima nui i uku ia'i na luina e ae, ano like me ia, maluna o ua moku la.

§ **150.** E hoonoho ke Kuhina Kalaiaina i luna kepa, a mau luna kepa paha, no na awa o Honolulu, Lahaina, a me Hilo, a imua o ke alo o ia luna, a o kona hope paha, e hoolimalimaia a e hookuuia, a e uku ia na luina kanaka maoli a pau.

§ **151.** Mamua o kona hapai ana i kana oihana, e haawi ua luna nei, i ke Kuhina Kalaiaina, he palapala hoopaa me na hope kupono i ka manao o ke Kuhina, no na dala elua tausani, no ka hana pololei me ka paewaewa ole o ua luna nei, i na hana a pau i pili i kana oihana. E noho ua luna nei ma kana oihana a pau na makahiki elua, aka, e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke hoopau ia ia i kela manawa keia manawa.

§ **152.** Ina i hookuuia mai kekahi luina kanaka maoli, mai kekahi moku okohola mai, a mai kekahi moku i holoholo i ke kalepa ma ka aina e, e hoike ke kapena i ka luna a ke Kuhina Kalaiaina i hoonoho ai, a i kona hope paha, mamua o ka ohi ana o ua luina nei i kana uku, i palapala hoike i ka nui o na aie o ka luina i ka moku, a me ka nui o kona uku no kana hana ana, a e hooiaio ia kela palapala hoike ma ka hoohiki ana, ke manao ka luna pela, a nana no e hoohiki aku i ke kapena.

§ **153.** Na ka luna i hoonoho ia e ke Kuhina Kalaiaina, e nana i ka hoolimalima ana, a me ka hookuu ia ana, o na luina kanaka maoli, ke noi mai kekahi luina e kokua ia ia, ma ka hana ana i kana olelo ae like me ke kapena o ka moku, no kana hana, a me kona uku, a e nana i ke kakau ia ana o kona inoa ma ka papa inoa, a me na palapala aelike o ka moku, e like me ke Kanawai o ka aina nona ia moku.

§ **154.** Aole e ku i ke Kanawai, ke hoolimalima aku ua luna nei i kekahi luina kanaka maoli e holo maluna o ka moku, no ka manawa e oi ana i na makahiki elua.

§ **155.** Na ua luna nei e malama i na palapala hoopaa, no ka hoihoi ana mai i na luina kanaka maoli, i oleloia ma ka Pauku 143, a i ka pau ana o ka manawa i olelo ia'i iloko o kekahi palapala hoopaa, e hooili aku ka luna i ua palapala hoopaa nei i ka Loio Apana o ka mokupuni kahi i noho ai oia, a e hai aku ia ia ua pau

ka manawa. Na ua Loio Apana nei e hoopii no ka haki ia ana o ka palapala hoopaa, maloko o na la he iwakalua, mahope iho o ka loaa ana mai ia ia, ke ole i kauohaia oia e ke Kiaaina o ka mokupuni, e olelo ana, ua oki ka hoopii.

§ **156.** Ina e make kekahi luina kanaka maoli oiai ka holoholo ana o ka moku, e hiki no i ua luna nei, ma kona inoa iho, ke koi aku, a ke hoopii aku a loaa mai, ka uku hoolimalima o ua luina nei, a e hookaa aku i kona poe hooilina.

§ **157.** Ina e puka mai ka hihia iwaena o ke kapena moku a me ua luna nei, ma ka hooponopono ana i ka uku hoolimalima a me ka aie a kekahi luina kanaka maoli, alaila, e hiki no i ua luna nei e kahea aku i ka Loio Apana o ia mokupuni, e kokua mai ia ia me ka uku ole.

§ **158.** E uku ia ua luna nei he hapalua dala, no kela luina keia luina i kepaia, a hookuu ia paha, imua o kona alo, a me elua me ka hapalua hapa-haneri o ke dala i uku ia'ku i kela luina keia luina; a o ka pau no ia o kona uku no kana hana ana. Na ka moku no e hookaa i ka uku o ka luna, koe wale no na hapa-haneri elua me hapalua o ke dala i loaa mai i ka luina.

§ **159.** Aole e paa kekahi hoolimalima ana, a hookuu ana, a hooponopono ana, me kekahi luina kanaka maoli, ke ole ia e hana ia ma kona ae ana ma ka palapala, imua o ke alo o ka luna i hoonoho ia e ke Kuhina Kalaiaina, a imua o kona hope paha.

§ **160.** Na ka luna kepa e hoike mai i ke Kuhina Kalaiaina, i kela hapaha makahiki keia hapaha makahiki, i na hana i hana ia ma kana oihana, a me ka nui o na koina, a me na uku hapahaneri i loaa mai ia ia.

§ **161.** Na ke kapena, a ona paha, o kela moku keia moku malalo o ka hae Hawaii, e komo ana iloko o kekahi awa o ke Aupuni Hawaii, mai ka aina e mai, a mai ka moana mai, mamua o ka ae ia ana, e hookomo i kana palapala hoike iloko o ka hale dute, e hoike pololei ana imua o ka luna dute o ia awa, i na luina maluna o kona moku, mai ka wa ana i hoike ai mamua, iloko o kekahi awa Hawaii, a e uku i ua luna dute nei, i hookahi hapaha

dala no ka malama, no kela luina keia luina, maluna o ia moku, a e hiki no i ua kapena nei, a ona paha, ke lawe ia dala, noloko ae o ka uku o ia poe luina.

§ **162.** Na ke kapena o kela moku keia moku holo pili aina, iwaena o na awa a me na wahi ku moku o ke Aupuni Hawaii, e hoike i kela hapaha keia hapaha makahiki, i ka luna dute nui, a i kekahi luna dute malalo ona, i palapala inoa o na luina a pau ana i hoolimalima ai iloko o na malama ekolu mamua iho, a e uku hoi i ua luna dute nui nei, a luna dute paha, i hapaha dala no ka malama, no kela luina keia luina ana i hoolimalima ai pela, a e hiki no i ua kapena nei ke lawe ia dala noloko ae o ka uku o ia poe luina.

§ **163.** E hana ia ka hoike ana i olelo ia iloko o na pauku maluna iho me ka hoohiki i ke Akua, e like me ka olelo a ka luna dute nui. Ina i hoohiki wahahee mai kekahi kapena, a ona paha, e manaoia no ia ua hoohiki hoopunipuni, a e hoopaiia oia ma ia ano, e hooukuia no hoi ia, hookahi haneri dala, i mea e pono ai ka puu dala e hana ia ana mahope nei, a e hiki no hoi ke lawe ia kona moku a e kuai ia'ku i mea e kaa ai ia uku hoopai.

§ **164.** E hoike mai na luna dute, i kela hapaha keia hapaha, i ka dala i loaa ia lakou mamuli o na pauku maluna iho, i ka luna dute nui, a nana no e hoihoi ia dala me ka dala pu i loaa ia ia, i na kapena me na ona o na moku, iloko o ka Waihona o ke Aupuni, e malama ia malaila, i puu dala kaawale i mea e pono ai na kanaka holo moana Hawaii ua mai, a hiki ole ke hana. He mana ko ke Kuhina Kalaiaina, e kokua i na kanaka holoholo moku o ia ano, i kekahi manawa e like me kona manao he pono, a hiki i ka wa e paa ai na hale mai, a o na mea e ae paha, e pono ai keia hana.

§ **165.** O ke dala i koe, i loaa mamuli o na pauku maluna, mahope o ke kokua ana i kekahi manawa e like me ka olelo maluna, e hoomoe ia ma na bila aie o ke Aupuni, e like me ka manao o ke Kuhina Kalaiaina he pono, a hiki i ka wa lawa ua dala nei e kuai i wahi no ka hale mai no na mea holo ma ka moana, a no ke kukulu ana hoi i hale mai maluna iho, a e hoomakau-

kau paha i na hale mai e ae nó ka poe holo moku, alaila, e hoolilo ia keia dala malaila. He mana ko ua Kuhina nei ke lawe, no ke Aupuni, i ka aina, dala, a me ka waiwai e ae, no na hale mai no ka poe holo moku, a e hookaawale ia ia waiwai, no ia hana wale no.

§ **166.** Ina i kukulu ia ka hale mai nui, ma kekahi awa o keia Aupuni, e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina, ke manao oia he pono, ke aelike me ka poe nona ia hale, e hoolilo i kauwahi o ka puu dala o ka poe holo moana, e kokua ia ia, ke ae ia e malama ia na kanaka Hawaii holo moana, ke mai, a hiki ole ke hana.

HAAWINA IV.

NO NA HANA HOU OLOKO O KE AUPUNI.

§ **167.** E haawiia, a ma keia Kanawai, ua haawi ia i ke Kuhina Kalaiaina, ka nana a me ka hooponopono i na hana hou o ke Aupuni; a e hiki no ia ia, me ka ae mai o ke Alii iloko o ka Ahakukamalu, e hoonoho i kekahi luna, e kapa ia ka Luna o na Hana Hou, nana e malama, a e kokua i ke Kuhina Kalaiaina, ma ka hana ana i keia lala o kana oihana.

NO NA ALANUI ME NA ALAHAKA.

§ **168.** E hoonoho ke Kuhina Kalaiaina i luna alanui, no kela apana auhau keia apana auhau o ke Aupuni; aka hoi, e hiki no ke hui ia ma ka lima o ka luna alanui hookahi, kekahi mau apana okoa, ke manao ke Kuhina he mea ia e pono ai ka lehulehu.

§ **169.** Na na luna alanui, maloko o ko lakou mau apana iho, e hooponopono i ka hana ma na alanui, na alahaka, me na alaloa, a ia lakou ka hoolilo ana o ke dala auhau alanui, a me ke dala i haawi ia e ka Ahaolelo no na alanui, me na alahaka, mamuli o ke kauoha a ke Kuhina Kalaiaina, a e hoike mai lakou ia ia, i ke dala a pau a lakou i hoolilo aku ai, a e waiho mai ia ia i na palapala hookaa.

E ukuia ka Auhau Alanui ma ke dala wale no, 1878 Mok. XXI.

§ **170.** E haawi aku na Kiaaina, i ka luna alanui o kela apana keia apana, o ko lakou mau mokupuni, i ke dala auhau alanui i ohi ia e ka luna auhau o ia apana, a e haawi hoi i ka luna alanui, i kope o ka palapala helu a ka luna auhau, e hoakaka ana i na kanaka i hookaa ole mai i ka auhau alanui ma ke dala.

§ **171.** E noho na luna alanui ma ka lakou oihana no na makahiki elua, ke ole lakou e hoopau e ia mamua o ke Kuhina Kalaiaina, a e loaa ia lakou ka uku kupono i ka manao o ua Kuhina nei, a e uku ia noloko ae o ke dala a ka Ahaolelo e haawi ai, i kela manawa keia manawa, no ia hana.

O na Pauku mai ka 172 a i ka 179 me Pauku 183, ua hoopau ia e ke Kanawai e hooloii ai i na Kanawai e hoomana ai i ka uku ia ana o na auhau alanui ma ka hana lima. 1878. Mok. XXI.

§ **180.** Na kela luna alanui keia luna alanui, e hoihoi aku i ka mea i koho ia e pani i kona hakahaka ma ka oihana, na palapala waiwai a me na palapala e ae no kana oihana, pela no na dala a pau ma kona lima no ia apana, a me na mea paahana o ke Aupuni maloko o kona lima.

§ **181.** Na na luna alanui, ina he mea hiki ia lakou, e hoolilo i ka hana ma na alanui no ka waele ana, i ka oi, i ka kikania, a me ka iniko, a na mea nahelehele e ae ma na alanui.

§ **182.** Ina e lawe ia mai imua o ke Kuhina Kalaiaina, kekahi palapala hoopii, ua kakauinoaia e na kanaka he umikumamalua o kekahi apana, oia ka uuku, e hoakaka ana i ka hewa o ko lakou luna alanui ma ke Kanawai, a e hoakaka pololei ana i na kumu hoopii e hewa ai ua luna nei, alaila, e pono i ua Kuhina nei e hoolohe aku i ka hoopii, a i puka mai ke kumu kupono, e hoopau i ua luna alanui nei.

PAUKU 1. E hooloiia ka Pauku 184 o ke Kanawai Kivila, a penei e heluhelu ia'i: **Kanawai** 1872. Mok. XXXII.

"Ina i noi aku na kanaka i ku i ka auhau he kanalima a keu o kekahi apana imua o ke Kuhina Kalaiaina, e wehe i alanui hou, alaloa, a alahele paha, a i ole ia, e pani paha i kekahi alanui, alaloa, a alahele kahiko, a e hoakea ia a hoanoe ia paha, a ina hoi i hoomaopopo ia i ke Kuhina ma kekahi ano e ae ua pono ke wehe ia, hoakeaia a hoanoeia paha kekahi alanui, alaloa, a alahele paha, alaila, na ua Kuhina nei e noi aku i kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Kakau, e wae ae i ka papa inoa he iwakaluakumamalima noloko mai o ka poe kupono i ke koho balota ma ka

apana kahi i manaoia e hana i ua hana hou nei, a na ka Lunakanawai e kauoha aku i ka Makai Kiekie o ke Aupuni, a i ole ia, ka Makai Nui o ka Mokupuni kahi i manaoia e hana i ua hana hou nei, e unuhi ae i na inoa eono i poe jure e hooholo no ka pono a me ka pono ole o ia hana i manaoia, a e hoike koke ia ko lakou olelo hooholo, a o ko ka hapanui paha o lakou, imua o ke Kuhina Kalaiaina, a ma keia ua kauohaia ua Kuhina nei e hana aku e like me ia olelo hooholo o ke jure."

PAUKU 2. E hoololiia ka Pauku 185 o ke Kanawai Kivila, a penei e heluhelu ia'i:

"Ina e hanaia, paniia a hoakeaia paha kekahi alanui a alaloa paha, e manao pono ia na kuleana waiwai o kela me keia mea nona ka aina e pili ana i ua hana hou nei. Aia a holo ka manao e hana i ua hana hou la, alaila, na ka luna alanui e kau koke i mau olelo hoolaha ma na wahi e hele ai ua alanui hou, alaloa a alahele paha i manaoia e pani, e wehe, e hoakea ia a e hoanoe ia paha, a e kahea ana i na mea a pau, ke kuleana lakou e hele mai, e hoike imua o ka Lunakanawai Kaapuni, a Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e kokoke ana, a na ua Lunakanawai nei e hooili koke aku i ke Kuhina Kalaiaina i kope hoike aku no ia mau koi ana."

PAUKU 3. E hoololiia ka Pauku 186 o ke Kanawai Kivila, a penei e heluhelu ia'i:

"Aia a loaa mai ia mau koi ana, ina aole e like ka manao o ke Kuhina Kalaiaina a me ka poe kuleana no ka mea e ukuia no ia mau koi ana, alaila, na ke Kuhina e hoonoho i poe Komisina ekolu i mau kanaka ku i ka wa, a i ole ia, e hiki no iaia ke noi aku i ka Lunakanawai o kekahi Aha Kakau, e kii i poe jure, i waeia e like me ka mea i oleloia ma ka pauku mua, a e hooholo no ke kumu waiwai a me ka uku poho paha i manao ia e loaa ana i ka ona a mea paha e noho ana maluna o kekahi aina e laweia'na no ua hana hou nei i manaoia, a mamuli o ka olelo hooholo o ia poe jure, a o ka hapanui paha o lakou, e hookumuia'i ka uku a ke Aupuni e haawi ai no ia waiwai a uku poho paha, a na ua poe Komisina a jure paha, e hooili aku i kekahi kope o ka lakou olelo hooholo i hooiaioia i ke Kuhina Kalaiaina, a i ka mea nana ke koi kekahi kope."

§ 187. Aia loaa i ka mea waiwai ka olelo hooholo a na Komisina, alaila, e lilo ka waiwai i auhauia'i na ke Aupuni, me ka hana ole i ka palapala hoolilo e ae, a na ka mea ia ia ua olelo hooholo la, e lawe aku imua o ke Kuhina Kalaiaina e hooponopono ai, e like me ka olelo o ka pauku malalo ae nei.

§ 188. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke hooponopono pu me ka mea ia ia kekahi olelo hooholo, ma ke ano e pono ai ke Aupuni i kona manao, ma ka haawi ana i ka aina e ae, i panihakahaka no ka aina i lilo no ka pono o ka lehulehu; a e hiki no ia ia e kiko aku i ke Kuhina Waiwai, e hookaa i na olelo hooholo i pau ole i ka hooponopono ia, noloko ae o ke dala o ka Ahaolelo i hookaawale ai no ia hana.

PAUKU 4. O na olelo a pau o ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hooponopono ai i ke kau ana i kekahi hapa o na lilo no ka hana ana i na alanui maluna o na aina i hoopomaikaiia e ia mea," i aponoia ma ka la 8 o Iulai, 1870, e manaoia e pili ia mau olelo a pau i ka hoakea ana a me ka hoanoe ana i kekahi alanui, alahele a alaloa paha, e like me ka mea i oleloia ma na pauku mua o keia Kanawai; aka hoi, e manaoia ua like ka mana o ke jure i oleloia ma keia Kanawai me ko ka poe Komisina i oleloia ma ia Kanawai i hooholoia ma ka la 8 o Iulai, 1870. 1872. Mok. XXXII.

E HOOPONOPONO AI I KE KAU ANA I KEKAHI HAPA O NA LILO NO KA HANA ANA I NA ALANUI MALUNA O NA AINA I HOOPOMAIKAI IA E IA MEA. **Kanawai** 1870. Mok. VIII.

PAUKU 1. I ka hookohuia ana o kekahi poe Komisina, ma na apana koho o Honolulu a me Hilo, i kulike ai me na hoakaka ana o ka Pauku 186 o ke Kanawai Kivila, no ke kau ana i ke kumukuai o ka waiwai ponoi, i manaoia no ka pono o ka lehulehu ma ka hoomoeia ana o kekahi alanui hou a alaloa paha; na ke Komisina e noonoo pono no na aina i hoopomaikai kaokoa ia e ia alanui a alaloa paha, a me ka huina o ka pomaikai kaokoa, e loaa ana i kela a me keia.

PAUKU 2. Na na Komisina e kaana i ka mahele o ka lilo holookoa o ka hoomoe a me ka hana ana i ke alanui a alaloa paha i manaoia, i kupono ke kauia maluna o na aina i hoopomaikaiia, a me ka mahele i kupono ke ukuia mailoko ae o ka Waihona o ke Aupuni.

PAUKU 3. Na na Komisina e hoike aku, ma ke kakau ana i ke Kuhina Kalaiaina i ka huina holookoa i kupono ke kauia maluna o na aina i hoopomaikaiia, a me ka huina o ka pomaikai kaokoa e loaa ana i kela a me keia aina pakahi; a ma ia mea, e kauoha aku ai ke Kuhina Kalaiaina e hoonohonoho i ka mahele o na lilo i kupono ke ukuia e kela a me keia aina pakahi, a i oi ae mamua o ka waiwai i hoonohonohoia o ka hapa o ua aina la i lawe ia no ke alanui hou i hana ia.

PAUKU 4. E waihoia aku no ka palapala hoike o ia hoonohonoho ana ma ke keena o ka Luna Kakau Kope, a ma ia mea, e pili aku ai kau wahi kuleana o ke aupuni ma kela a me keia aina pakahi, no ka huina i maopopo he kupono ke ukuia, a e ukuia keia mamua o ka ukuia ana o na kuleana e ae a pau. Aka, aole no e pili aku kekahi poino ponoi i ka poe no lakou ka aina.

PAUKU 5. Mahope iho o ka waihoia ana o ka palapala hoike i i oleloia maluna ma ke keena o ka Luna Kakau Kope, alaila, e hoopukaia aku kekahi kope palapala hoike i ka mea nona ka aina ke ikea ia, a i ole ia, e hoolahaia no ma kau wahi moakaka o ua aina la, ke ike ole ia, i huipu ia mai me ka hoolaha ana aku e ukuia mai ka huina i hoonohonohoia maluna o ua aina la, i kekahi mea a ma kau wahi, i hahai ia maloko olaila, maloko o na la he kanaiwa.

PAUKU 6. Ina aole e hookaaia ka huina e like me ia hoolahaia ana, alaila, e kauoha no ke Kuhina Kalaiaina e kuai kudalaia ia aina, ma ka hoolaha ana i ka manawa a me kahi o ia kuai ana, a e pai ia i ekolu pai ana ma ka nupepa Aupuni. E hoopuka houia no keia hoolaha ana, e like me ka mea a ke Kuhina Kalaiaina i manao ai he kupono.

PAUKU 7. E hoolaweia no ka huina i kauia maluna oia mau aina, mai na loaa mai o ke kuai ana, a mailoko mai no hoi olaila, e hoolawe pu ia mai ai na lilo; aka, o ke koena mai, e hoihoi ia aku no i ka mea nona ka aina.

PAUKU 8. O kela a me keia mea i hoopoino ia ma ka hooponopono ana o ke Komisina i oleloia, e hiki no ke hoopii aku imua o ka Aha Kiekie; a oia hoopii ana e hookolokolo ia no e like me na hoopii mai na Lunakanawai Apana mai.

PAUKU 9. Ina e hoololohiia ka hanaia ana o kekahi alanui mahope iho o ka hoomoe ponoia ana, e hookohu no ke Kuhina Kalaiaina i mau Komisina e noonoo pono no na lilo i paa pono loa ai ua alanui la a me ka pomaikai kaokoa e loaa ana i na aina o na kanaka; a o na hana aia mau Komisina ma ka mahele ana aku i na hapa pakahi o na lilo, e like no ia mau hana me ka na Komisina mua no ka wehe ana i ke alanui.

NO NA AWA, KOWA, MOUO, KUKUI, UWAPO ME NA OHEWAI.

§ **189.** Na ke Kuhina Kalaiaina e nana i na hana hou a pau ma na awa, ke kuhikuhi ana i na mokuna, a me ka hooponopono hou ana i na kowa a pau; ke kukulu ana i na kukui malamalama o ke Aupuni; ke kukulu ana, a me ka hana hou ana, i na uwapo o ke Aupuni mai o a o.

§ **190.** E hiki no i ua Kuhina nei, mamuli o ke kuhikuhi ana o ke Alii, e hooponopono i na kahuakai ma Honolulu, i kapaia o "Waikahalulu," ma ke kukulu ana i ka pakaohi ma kahi kupono ka hohonu o ke kai, a ma ka hoopiha ana i ua mau kahuakai nei, ma ke ano e pono ai ke kukulu ana malaila i na hale waiho ukana; e hiki no hoi ia ia e kukulu i na uwapo e pono ai ka lehulehu; e hoopiliia me ka pakaohi.

Kanawai 1886, Mok. XXVI.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 191, O KE KANAWAI KIVILA A E HOOPONOPONO AI I KA OIHANA WAI O KE AUPUNI.

PAUKU 1. Ma keia ke hoololiia nei ka Pauku 191, o ke Kanawai Kivila, a penei e heluhelu ia ai:

"Pauku 191. Na ke Kuhina Kalaiaina e malama i na ohe wai, e pono ai ke kulanakauhale a me ke awa o Honolulu, a me na wahi e ae iloko o keia Aupuni.

"Nana no i kela manawa keia manawa e hooponopono i ka uku e ukuia no ka wai, a ina e hoololiia na uku e ukuia no ka wai, e hoolahaia no ia hoololi ana, aole e emi malalo o hookahi hoolaha ana i ka pule hookahi, no kekahi manawa aole e emi malalo o eha pule, ma na olelo Hawaii me Beritania maloko o elua mau Nupepa i pai ia ma Honolulu.

"O na noi e haawi ia i wai mau mai na ohe wai aku o ke Aupuni, e hanaia no ma ka palapala i kakauinoaia e ka mea e noi aku ana.

"O na noi o ia ano e kakau ia no ma na palapala paihakahaka i hoolakoia e ke Kuhina Kalaiaina i ka Luna Nui o ka Oihana Wai, a malalo oia palapala e hoakakaia ke ano a me na kumu e hiki ai e loaa a e hoohana ia ai ka wai.

"Ina e ae ia aku ke noi e haawi ia aku no i ka mea noi i kope like loa me ka palapala noi, a e loaa iaia ke kuleana wai e like me ka mea i hoakaka ia ma ia noi. E hookaa mua ia na uku wai i kela a me keia hapalua makahiki, ma ka la mua o Ianuari, a me ka la mua o Iulai, o kela a me keia makahiki, ma ke keena o ka Oihana Wai.

"Na ka Luna Wai iloko o aole e emi malalo o umi la mamua ae o ka manawa e hookaa ia ai ia mau uku wai, e hoolaha aku i ka poe i loaa ia lakou na pono wai ma ka hoolaha ana iloko o hookahi a oi ae mau Nupepa i pai ia ma ka olelo Hawaii a me Beritania, e ukuia mai ua mau uku wai nei ma ka la mua o Ianuari a me ka la mua o Iulai, mahope iho oia hoolaha ana.

"Ina aole hookaa ia ua mau uku wai nei a hala na la he umikumamalima mahope o ka manawa e hookaa ia ai, e kau hou ia aku

i umi pa-keneta hou iho maluna o ka uku mau, maluna o ia mea i loaa iaia ka pono wai, a ua hiki i ka Luna Wai ia wa koke no me ka hoolaha ole aku e pani i ka wai mai ia pono wai mai, me ke kau aku i na lilo o ka hana ana pela maluna o ka mea nona ia pono wai."

PAUKU 2. Na ke Kuhina Kalaiaina no iloko o eono mahina mahope iho o ka hooholo ia ana o keia Kanawai, e haawi a hoouna aku i kela a me keia mea e uku ana i ka wai mai ke Aupuni mai ma ia manawa i kope o ka palapala noi i hoakaka ia ma ka Pauku 1. Ua hiki no iaia i kela a me keia manawa e hana i na mea hou e hooponopono ana i ka Oihana Wai o ke Aupuni, a hooponopono hou ia mau mea i ike ia he kupono, aole nae e kue i na mea i hoakaka ia ma keia Kanawai.

PAUKU 3. O na Kanawai a me na hapa Kanawai e kue ana i keia, ma keia ua hoopau ia, a e lilo keia i Kanawai mai kona la i aponoia ai.

---

§ **192.** Na ua Kuhina nei e hookohu i kekahi kanaka noonoo, a me ka makaukau, i luna no na ohewai a me na luawai; a nana no e malama i na ohewai, i maikai; e ohi i ke dala no ka wai i lilo i na moku a me na kanaka mauka, ma Honolulu a me na wahi kokoke; a e hana i na hana e ae i huiia me ia, a ua Kuhina nei e olelo ai.

§ **193.** E ukuia ka luna o na ohewai e like me ka mea i hooholoia e ke Kuhina Kalaiaina, aole nae oi aku mamua o ka umikumamalima hapa-haneri o ke dala ana i ohi ai no ua wai nei. Nana no e hoike mai, i kela hapaha keia hapaha makahiki, a i ka manawa e ae a ke Kuhina e olelo ai, i kona loaa a me kona lilo no ua wai nei, me ka hoohiki no ka pololei o ka hoike ana.

K. H. K.
Mok LXV.

NO NA MAKEKE O KE AUPUNI.

§ **194.** Na ke Kuhina Kalaiaina, mamuli o ke kuhikuhi ana o ke Alii, e koho aku i na wahi kupono no na makeke o ke Aupuni, a nana no e kukulu a e hana hou, a e hooponopono i ua mau makeke nei a pau.

§ **195.** E hiki no i ua Kuhina nei, me ka ae mai o ke Alii, e hoonoho i Kakauolelo no na makeke ma Honolulu, a i poe kakauolelo no na makeke ma na wahi e ae, e like me kona manao he pono no ka lehulehu.

§ **196.** O kela kakauolelo makeke, keia kakauolelo makeke, mamua o kona hapai ana i kana oihana, e kakauinoa oia i palapala hoopaa, me na hope kupono i ka manao o ke Kuhina Kalaiaina, no kona uku ana i ua Kuhina nei i na dala hookahi tausani, no ka Waihona dala o ke Aupuni; ke ole oia e hana pololei i na hana i pili i kana oihana.

§ **197.** Na kela kakauolelo keia kakauolelo makeke, e ohi pololei i na koina o ka makeke, a me na ukuhoopai, e like me ka mea i kauia i kela manawa keia manawa, e ke Kuhina Kalaiaina me ka ae mai o ke Alii, a e malama oia i ka hoike o na loaa a pau iloko o kekahi buke, a mau buke kupono paha; a i kela hapaha keia hapaha makahiki, e haawi aku oia i palapala hoike no na dala a pau i loaa mai iaia mamuli o kana oihana, a e uku aku ia dala i ke Kuhina Kalaiaina.

§ **198.** Na kela kakauolelo keia kakauolelo makeke, e hooponopono a e hoike aku i na keena me na papa, i hookaawaleia no kela mea keia mea maloko o kona makeke; a nana no e hoolimalima aku i na keena, i kela manawa keia manawa, ma ke kudala a ma ke ano e ae paha, e like me ke kauoha a ke Kuhina Kalaiaina. E uku mua ia na dala hoolimalima o na makeke a pau, a e ohiia a hoike ia e na kakauolelo.

§ **199.** Na ke kakauolelo o ka makeke e hoonee aku i ka lepo a me ka opala e waiho ana iloko o ka makeke, i kela la keia la, a e hoomaemae i ka makeke i mea e pono ai ke ola. I mea e hiki

ai ia ia ke hana pela, ua haawiia iaia ka mana e kau i na rula hooponopono, maluna o ka poe nona na keena me na papa o ka makeke, ke ae ia ua mau rula nei e ke Kuhina Kalaiaina.

§ **200.** Na ke kakauolelo o kela makeke keia makeke, i ka manawa hookahi ma kela malama keia malama, a i ka manawa paha e noiia mai oia, e kekahi kanaka nana i kuai i kekahi mea ma ka makeke, e nana i na mea kaupaona a me na mea ana o ka poe kuai ma ka makeke; a ma ka lilo o ka poe nana ua mau mea nei, e hoohalike ia lakou me na mea kaupaona a me na mea ana o ke Aupuni; a ina e hoole kekahi kanaka, aole oia e hoike mai, aole hoi e hoohalike i kana mea kaupaona, a mea ana paha, me ka ke Kanawai, e hoopaiia oia ma ukuhoopai, i na dala he iwakaluakumamalima.

§ **201.** O kela kanaka keia kanaka e hana ana me na mea kaupaona, a me na mea ana paha; ma kekahi makeke o ke Aupuni, he mau mea ana hoi i hoopono ole ia e ke kakauolelo o ua makeke nei, e hoopaiia oia ma ka ukuhoopai he umi dala; a e hiki no ke hoouku hou aku ia ia paumi o ka poho o kekahi mea i poino mamuli o kana hana ana pela.

§ **202.** He la makeke no kela la keia la o ka hebedoma, koe wale no ka la Sabati; a e noho mai ke kakauolelo o ka makeke ma na la makeke a pau, e hooko i na Kanawai a me na rula hooponopono e pili ana i ka makeke.

§ **203.** E hamama na makeke o ke Aupuni, i kela la makeke keia la makeke, mai ka hora elima o kakahiaka a i ka hora ehiku o ke ahiahi, alaila, e paniia; aka, ma ka Poaono, e hamama no a hiki i ka hora umi o ka po.

§ **204.** O kela mea keia mea e haki ana i kekahi o na rula hooponopono i kau ia maluna o na Makeke o ke Aupuni, a ua ku, a noho paha, me ke kuai i ka Poi, I-a, Uala, Papai, Okupe, a I-a e ae o ia ano, a i kekahi mea ai ulu paha, iloko o kekahi alanui o ke kulanakauhale o Honolulu, e hoopaiia oia hookahi dala no kela a me keia manawa i hana'i pela, a na ke Kakauolelo o ka Makeke e hoopii no ia mea. Aka hoi, aole e kau ia keia uku hoopai, aia

E like me ia i hoololi ia 1860.

no a hookaawale ia na makeke a me na wahi kupono e pono ai ka lehulehu, e ke Kuhina Kalaiaina.

§ 205. Na ke Kuhina Kalaiaina, me ka ae mai o ke Alii, e hooholo i ka uku o na kakauolelo makeke a pau.

NO NA HALE PAAHAO ME NA HALE HOOPAA LAWEHALA A ME NA HALE AO.

§ 206. Na ke Kuhina Kalaiaina, me ka ae ana mai o ke Alii iloko o ka Aha Kuhina, e kukulu i na halepaahao, na hale hoopaa lawehala a me na hale ao, i kupono no ka malama ana, ao ana a hoohana ana i na mea a pau i hoopaa pono ia malaila; a nana no me ka ae ana mai o ke Alii iloko o ka Aha Kuhina, e kau i na rula no ka hooponopono ana a me ke ao ana ia lakou.

§ 207. Maluna o ka Luna Makai Kiekie, ka malama pono ana i na mea a pau i hoopaaia, a nolaila, nana no e koho, a e hoonoho, me ka ae mai o ke Kuhina Kalaiaina, i na luna paahao a me na luna e ae o na halepaahao, a e noho lakou ma ka lakou oihana oiai kona makemake. A o ua poe luna nei, he poe kanaka ona rama ole lakou, a he poe hana pololei hoi a me ka ikaika.

§ 208. Maluna o ka Luna Makai Kiekie, ka malama ana, ma kela halepaahao keia halepaahao, i buke moolelo no ka hookomo ana, ka hookuu ana, ke kala ana i ka hala, a o ka mahuka ana paha o na lawehala, a o na hoopai ana i hooiliia maluna o kekahi no ka haki ana i na rula o ka halepaahao, me ka la o ka hoopaiia ana, a no na mea ano nui e ae e pili ana i ko ka halepaahao.

§ 209. I ka manawa e hoopaaia'i kekahi lawehala, e kakauia ma ka buke moolelo kona kama, ka nui o kona mau makahiki, kona kiekie me kona helehelena, kona wahi i noho hope ai, a me kona wahi i hanau ai.

§ 210. Maluna o ka Luna Makai Kiekie, ka malama ana i ka buke hoike pololei no ke dala i loaa mai, a me ke dala i lilo aku, ma kela halepaahao keia halepaahao, a e hoike aku oia ia mau mea imua o ke Kuhina Kalaiaina, ma kela malama keia malama o ka makahiki.

§ 211. E kauoha aku ka Luna Makai Kiekie, e malama maemaeia na halepaahao e pono ai ke ola, a e hamo oia me ka puna ko loko o na halepaahao, i kela hapaha keia hapaha makahiki.

§ 212. Na ka Luna Makai Kiekie, e haawi aku i kela lawehala keia lawehala, i ike a i makemake i ka heluhelu, i kope o ka Baibala, a o ke Kauoha Hou paha, a e hiki i ka lawehala ke heluhelu i na manawa kupono; a ina e makemake kekahi Kahuna Kristiano, e ao aku i na lawehala e haalele i ka hewa, a e noho pono e like me na Kanawai o ke Akua, e hiki no iaia ke komo iloko me lakou, i na manawa kupono, na manawa hoi i paa ole lakou ma ka hana.

§ 213. O na kanaka a pau i hoopaiia, i mea e hiki mai ai lakou e hoike imua o kekahi Ahahookolokolo, e kaohiia lakou ma ke ano wale no e hiki ole ai lakou ke mahuka. A e hookuu kokeia na kanaka o ia ano, ke waiho mai lakou i palapala bela, no ko lakou hele ana mai e hoike e like me ke Kanawai.

§ 214. Aole e inuia ka waina a o ka waiona paha, e kekahi kanaka i hoopaiia; a o kela mea keia mea e haawi ana i ka mea inu o ia ano i kekahi kanaka i hoopaaia, ke ole e haawiia ma ke ano laau lapaau, mamuli o ke kuhikuhi ana o kekahi kahuna lapaau; a o ka mea e haawi ana i kekahi mea e ae i papaia ma na rula o ka halepaahao, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala elua haneri; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea aole oi aku i na makahiki elua; aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo; a ina he luna ka mea i hana pela, alaila, o ka hoopau ia o kona noho luna ana, kekahi uku hoopai ona. E haawiia ka mana i na Lunakanawai Apana, a me na Lunakanawai Hoomalu, e hookolokolo i na hihia a pau malalo o keia pauku.

K. H. K. Mok. XLI. Pauku 11 a me Mok. LXXXII. Pauku 1.

§ 215. O na kanaka a pau i hoopaahaoia ma ka hana oolea, e hoohana mau ia lakou ma na hana a ke Aupuni; a i ole ia, ma na hana e ae, e like me ka manao o ka Luna Makai Kiekie, me ka ae mai o ke Kuhina Kalaiaina.

Pauku 8 o ke Kanawai o Aug 23, 1862.

Ma keia ua haawiia no i ke Kuhina Kalaiaina ka mana, ina e noiia mai oia e kekahi Luna Alanui, a ina hoi e manao oia he kupono, ke hoohana i kekahi mau kanaka lawehala e like ka nui me kona manao kupono ma na Alanui Aupuni. E malamaia nae keia mau lawehala e na luna mau o lakou, o ke ano o ka lakou hana wale no ka ka Luna Alanui.

§ **216.** Ina i kekahi manawa, hiki ole ke hoohana i na lawehala ma kekahi hana a ke Aupuni, alaila, e hiki no i ka Luna Makai Kiekie, me ka ae ana mai o ke Kuhina Kalaiaina, e hoolimalima aku ia lakou e hana no kekahi mea makemake, no ka uku kupono i kona manao: aka hoi, e hoopaa ia na lawehala a pau maloko o ka halepaahao i ka po.

§ **217.** E hookaawaleia na lawehala wahine, aole noho pu me na lawehala kane, a e hoohanaia na wahine ma ka ulana moena, ka humuhumu, a me ka holoi ana i ka lole o na lawehala, a me na hana kupono e ae i na wahine, a ka Luna Makai Kiekie e kuhikuhi ai.

K. H. K. Mok. LXXXII. Pauku 2.

§ **218** E hiki no i ka Moi, me kona mau Kuhina, me na Kiaaina, me na Lunakanawai o ka Aha Kiekie a me na Aha Kaapuni, me na Hoa o ka Ahaolelo, na Luna o ka Papa Hoonaauao, me na Luna Nui a me na Kanikela o na Aupuni e, e komo wale iloko o na halepaahao, e makaikai ina manawa kupono.

K. H. K. Mok. LXXXII. Pauku 3.

§ **219.** O na luna i oleloia ma ka pauku maluna ae nei, o lakou wale no ka poe komo maloko o kekahi halepaahao, a e kamailio pu, a e hai aku a hai mai paha ma ka palapala, me na lawehala, ke ae ole mamua ka Luna Makai Kiekie, a o ka luna halepaahao paha; aole hoi e hiki i kekahi mea makaikai, e haawi mai i kekahi lawehala, a e lawe aku mai kekahi lawehala aku, i ka palapala a i ka olelo hai paha, a e kokua paha ma ka haawi ana i kekahi mea e ae, me ka ae ole o ka Luna Makai Kiekie, a o ka luna halepaahao paha, me ka hoike ole aku iaia mamua, o hoopaiia ua mea makaikai nei ma ka uku hoopai, aole emi malalo o na dala elima, aole hoi oi aku i na dala elua haneri.

§ **220.** Na ke Kuhina Kalaiaina e hooponopono a e hooholo i ka nui o ka uku o na luna halepaahao.

E HOOLOLI ANA I NA KANAWAI E PILI ANA I KE KUPONO O NA UKU HOOPAI A ME NA KOINA MA NA HIHIA HOOPAI KARAIMA.

Kanawai 1870. Mok. XXVI.

PAUKU 1. Ma keia ua hoololiia ka Pauku 221 o ke Kanawai Kivila, a me nei e heluhelu ia ai:

§ **221.** Ina e hoopaiia kekahi kanaka ma ka uku hoopai a me na koina a ma kekahi paha oia mau mea, me ka olelo e hoopaahaoia oia a hiki i ka manawa e kaa ai; alaila, e helu ia kona manawa e hoopaahaoia'i i mea e kaa ai ia mau uku ma ka hapalua dala o ka la hookahi.

E like me ia i hoololi ia 1886. Mok. XXIII.

PAUKU 2. Ma keia ua hoololiia ka Pauku 2, o ka Mokuna LI, o ke Kanawai Hoopai Karaima i hoohuiia, a penei e heluheluia'i.

"Pauku 2. Ina e uku koke ole mai kekahi mea i ka uku hoopai a me na koina, a i kekahi paha oia mau uku, e paa no oia i ka hao, ma ka hana oolea, a ma ke ano e ae paha, e like me ka manao a ka Ahahookolokolo a o ka Lunakanawai paha, a kaa pono mai ua uku nei, a laweia paha maloko ae o ka waiwai o ka mea hewa, e like me ka olelo o ka Pauku maluna ae nei. Aka hoi, ina ua hoopaahaoia kekahi kanaka ilihune no kona uku hoopai a me ke koina, a no kekahi paha oia mau mea; alaila, e hiki no i kekahi mau Lunakanawai elua, ke kii ia ia e laweia mai imua o laua, e ninaninauia, a ina maopopo ia laua ma ka ninau ana, aohe ona mau waiwai paa, aole waiwai lewa e kaa ai keia uku mai ka manawa mai o kona hookuuia ana, a aole hoi he mea e ae e paa ai oia i ka hao, e hiki no ia laua ke kauoha ae i ka Ilamuku o ke Aupuni a o kona hope paha nona ka malama ana i ua kanaka la, e hookuu aku ia ia mai ka halepaahao aku."

E HOEMI AI I KA MANAWA E HOOPAAHAOIA AI KEKAHI POE.

Kanawai 1874. Mok. LVII.

Na ka Makai Kiekie e kauoha aku i ka Luna o Kela a me keia halepaahao, e malama i buke kahi e kakau ia'i no ke ano o ka

noho ana o kela a me keia kanaka paahao, ka poe hoi i emi ole ko lakou manawa hoopai malalo o na mahina ekolu; a no kela a me keia mahina a ke kanaka paahao e hooko pono ana i na rula o ka halepaahao, me ka noho hoopono wale no, pela no e hoemi ia kona manawa hoopai; a penei ke ano e hoemiia'i: E hoolaweia i elua la hana mailoko ae o kela a me keia kanakolu la. I ka wa e noonooia ana e ka Aha Kukamalu i na palapala hoopii no ke kala ana i na hoopai, e lilo ka buke moolelo i haiia ae la maluna i hoike.

§ 222. O kela kanaka keia kanaka i hoopaahaoia a pau kona ola e manaoia oia ua make ma na Kanawai Kivila, a e hooponoponoia kona waiwai, me he mea la ua make oia ma ka la i hooholoia'i kona hoopai ana; a ina ua hana oia i ka palapala kauoha, a kodicila paha; mamua aku o ia la, e hookoia ua palapala nei me he mea la ua make oia ia la.

§ 223. Aka, o ka hoolilo ana i kekahi waiwai ia hai mahope o ka hopuia ana o ka lawehala no ke Karaima ana i hoohewaia'i ke hoopaahaoia oia a pau kona ola, a ma ke ano e ae paha, aole e paa ia hoolilo ana maluna o ke koi ana o kekahi mea no kona poho, ke hoopoinoia oia ma ka hana pono ole o ka lawehala, ke ole i hanaia ia hoolilo ana mamuli o ke kumukuai kupono i ka nui o ka waiwai i hooliloia, a i kekahi kanaka hoi i ike ole i ka hopu ia ana.

§ 224. A hooholoia ka olelo hoopai maluna o kekahi mea i hoahewaia, no kona hoopaahaoia ana i ka manawa i emi mai kona ola, e hiki no i kekahi Lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, ke noiia mai e hookohu i kahu nana e malama a e hooponopono i ka waiwai paa a me ka waiwai lewa o ka lawehala, oiai kona noho paahao ana. E hoopau ia ka palapala hookohu kahu ma ke kala ana i ka hala, a ma ka hookuu ana i ka lawehala, aka, aole e lilo kekahi hana a ke kahu i mea ole no ia hoopau ana, ke ku kana hana ana i ke Kanawai.

§ 225. O kela kahu keia kahu, i hookohu ia pela no kekahi lawehala, e hookaa oia i na aie a pau a ka lawehala, noloko ae o kona waiwai lewa, ke lawa ia, a i ole, noloko ae o kona wai-

wai paa, ke loaa mai ka palapala ae a ka Lunakanawai no ke kuai ana ia waiwai; a e hooponopono oia i na aie o hai i ka lawehala, a e koi aku, a e hoopii paha a loaa mai ia mau aie, a e hiki no ia ia, ke ae mai ka Lunakanawai e hooponopono ia mau aie ma ke ano hoemi, a e haawi i ka palapala hookaa i ka mea aie; a e hiki no ia ia e ku mai i panihakahaka no ka lawehala, ma na hoopii me na hookolokolo ana a pau, ke ole i kohoia kekahi mea e no ia hana.

§ **226.** E ili no maluna o ke kahu o ia ano, na pono a me na hana a me na koi ana no ka hooponopono ana i ka waiwai o ka lawehala, e like me ko ke kahu o kekahi keiki opio, a o kekahi kanaka pupule paha. E malama pono oia i ka waiwai me ka hoomaunauna ole, a e hoolilo i ke dala puka, e like ka nui me ka mea kupono, no na mea e pono ai ka noho ana o ka ohana o ka lawehala, ina he ohana kana; a ke lawa ole ke dala puka no ia hana, e hiki no iaia ke kuai aku i ka waiwai paa, a e hoolilo i ke dala i loaa mai no ia hana, ke ae mai ka Lunakanawai e kuai.

§ **227.** E hiki no ke hoopau i kekahi kahu o ia ano, a e hoonoho i kahu hou ma kona wahi i kela manawa keia manawa, ke manao ka Lunakanawai ua loaa ke kumu pono no ia hoopau ana.

§ **228.** E ukuia kela kahu keia kahu o ia ano no kona luhi, e like me ka mea kupono i ka manao o ka Lunakanawai nana e hooponopono i ka palapala hoike waiwai a ua kahu nei, a e paniia hoi kona mau lilo kupono.

§ **229.** O ka waiwai a pau e haawiia mai na kekahi lawehala, a e ili mai ana ia ia ma kela ano keia ano, e lilo ia waiwai i kona kahu, e hooponopono e like me kona waiwai e ae, ina i hoopaahaoia ka lawehala no ke kau makahiki; a ina e hoopaahaoia oia a pau kona ola, e lilo ia waiwai no kona poe hooilina.

§ **230.** Oiai i kauoha ole ia e ke Kanawai i hale malama i na pupule, e hiki no ke hoopaahaoia kekahi kanaka i hoomaopopo ia kona pupule, e kekahi aha nana ia hana; e hoopaaia ma kekahi halepaahao a hale e ae paha o ia ano, a e malamaia a hoolakoia oia malaila, a hiki i ka manawa kupono ma ke Kanawai e hookuu. O na lilo a pau no ka pupule i hoopaahaoia pela, e ohiia no

E nana i ke Kanawai no ke kukulu ana i Halemai Pupule ma na Kanawai o 1862.

loko ae o kona waiwai ponoi, a e uku ia e kona kahu, a hope paha, mamuli o ke kauoha a ka Aha.

NO NA PA HOLOHOLONA, NA HOLOHOLONA AEA, A ME NA HAO KUNI, ME NA HOAILONA.

§ **231.** Na ke Kuhina Kalaiaina, maloko ae o na Kiaaina, e kukulu a e hookaawale i kekahi pa kupono, a mau pa paha, ma kela apana keia apana o ko lakou mau Mokupuni, no ka hoopaa ana i na holoholona aea; a e hoolaha aku oia i na pa i hookaawaleia, a me ko lakou nui, ma kekahi nupepa.

§ **232.** Na na Kiaaina e hoonoho i na kanaka kupono e malama i ua mau pa nei, a e hana ia poe luna pa mamuli o na rula i hoakaka ia ma na Kanawai, i kela manawa keia manawa.

§ **233.** Aia no maluna o na luna pa, ka malama pono ana a me ka hana maikai aku i na holoholona aea a pau i haawiia'ku ia lakou, a e ukuia lakou no ko lakou luhi he hapalua dala no kela holoholona keia holoholona, no ka la hookahi, e ka mea nona ka holoholona, ke hoopaaia ma na apana o Honolulu a o Lahaina; a ma na apana e ae, e ukuia lakou he hapaha dala o ka la, aka, no na hipa, a me na kao, eono keneta pakahi wale no ka uku ma ka la. E hanai na luna pa i na holoholona aea i ka ai kupono a me ka wai, a ina e hoopololi kekahi luna pa i kekahi o na holoholona i haawiia iaia e malama, aiaila, e nele oia i ka uku no ia holoholona, a e pili ia ia ka uku no ke poho o ka mea nona ka holoholona.

§ **234.** E hiki no i ka luna pa holoholona e ninaninau, malalo o ka hoohiki, i kela mea keia mea e hookomo mai ana i na holoholona, e hoakaka mai oia i kahi o ka aea ana o ua holoholona la, a me ka inoa o ka mea nona ka holoholona, ke maopopo ia ia; a e kakau paa ia keia mau olelo me ka hooiaioia e ka luna pa, a e waiho hamamaia ua buke la, i hiki i na mea a pau ke nana.

§ **235.** E malama ka luna pa i buke hoike pololei no na hana i hanaia ma kona pa, i hiki ai i na mea a pau ke nana, a e hoike aku no oia i ke Kiaaina, i kela hapaha keia hapaha makahiki,

malalo o ka hoohiki, i ka nui o na dala i loaa mai a i lilo aku ma kana oihana.

§ **236.** Aole pono i ka luna pa ke ae aku i ka hookomo ana o kekahi holoholona maloko o kona pa, ina ua hopuia no ka helehewa a me ka hana ino ma kekahi apana e ae, ina ua hookaawale ia kekahi pa holoholona ma ia apana e.

§ **237.** Na ka Luna Pa Aupuni e hoolaha ma kekahi nupepa ma ka olelo Hawaii a me ka olelo Enelani a i ole ia e kapili iho i ka palapala lima ma ia mau olelo, ma na wahi akea ekolu maloko oia apana i kela hebedoma keia hebedoma, a e hana hoi i olelo hoakaka ma ia mau olelo elua no na holoholona aea iloko o ka pa, a na kela Luna keia Luna Pa Aupuni e hai aku ma ka palapala i ka lima o ka mea lawe leta o ke Aupuni i kela mea keia mea mawaho aku o kona apana nana e waiho me ia i kope o ka hao kuni o na holoholona i kuni ia i ua hao kuni nei, a i hookomoia ma ka Pa Aupuni nana e malama, a ina aole e ku mai ka mea nona ke kuni o ka holoholona a e uku hoi i na koina o ka pa, (oia hoi he Kanalima keneta no kela a me keia la e malamaia ua holoholona la a me na lilo o ka hoolaha ana, a me na poho o ka mea nona ka waiwai i hoopoinoia) mawaena o na la he umikumamalima mai ka la aku o ka hoopaaia ana, ina hoi ua hoopukaia ka olelo hoolaha e like me ka mea i kauohaia maluna ae nei, alaila e ku i ke Kanawai ke kuai ana aku o ka luna pa i ua holoholona la ma ke kudala akea. A i mea hoi e pono ai i ka luna pa, ke hoolaha ma na olelo elua, ma keia e kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina e hoolako aku i kela a me keia luna pa o keia Aupuni i kope pakahi i hoakaka piha ia ke ano o ka olelo hoolaha no na holoholona i hookomoia ma ka Pa Aupuni; a na ke Kuhina Kalaiaina e hoomakaukau i ua mau kope la. O na lilo no ke pai ana na ke Kuhina Kalaiaina no ia e noonoo i ke kumukuai kupono o kela a me keia kope, a na ka luna pa i hoolako ia pela i ke kope e uku mai i ke kumukuai oia kope i mea e pono ai no kana hana.

E like me ia i hoolohia 1880 Mok IX.

§ **238.** E malama ka luna pa i ke koena o ke dala i loaa mai ma ke kudala ana, mahope o ka unuhi ana i na koina o ka pa, me ka lilo no ka hoolaha ana a no ke kuai ana, a me ke poho, na ka mea nona ka holoholona, ke hoakaka pono mai oia i kona kuleana,

maloko o ka makahiki hookahi mahope iho o ke kudala ana; a ina aole oia e hoakaka mai pela, alaila, e haawiia ke koena dala i ke Kiaaina, no ka waihona dala o ke Aupuni.

§ **239.** Ina o kekahi lio, miula, hoki, puaa, hipa, kao a bipi paha, e komohewa ana ma kekahi aina i mahi ia, alaila na ka mea nona ua holoholona nei, a mau holoholona paha, e uku i ka mea aina i hapaha dala no kela a no keia o na holoholona i komohewa; a ina he hipa a he kao paha ka mea i komohewa, e uku ka mea nona ua holoholona la, i eono keneta pakahi wale no; a ina i hoopauia kekahi mea ulu o ka aina, a he poino e ae paha, i hana ia e ua holoholona la a mau holoholona paha, alaila, e uku aku ka mea holoholona i ka mea nona ka aina, e like me ka nui o kona poino a poho paha: aka hoi, ina i ike ia ma kekahi hihia, ua pili kaumaha loa keia Kanawai, a paewaewa paha, no ka nui o na holoholona i komohewa, alaila, e hiki no i ka Lunakanawai ke hoemi iho i ka uku.

§ **240.** Ina o kekahi o na holoholona i oleloia ma ka pauku maluna aenei, i komohewa ma kekahi aina i mahi ole ia, alaila e uku ka mea nona ua holoholona la, a mau holoholona paha, i ka mea nona ka aina, he hapawalu dala no kela holoholona keia holoholona, koe nae na hipa a me na kao, e uku no lakou i eono keneta pakahi; a ina he hana ino i hanaia e ka holoholona a mau holoholona paha, alaila, e uku ka mea nona ia, i ka mea i poino, e like me ka nui o kona poho; aka hoi, ina i ikeia ma kekahi hihia, ua pili kaumaha loa keia Kanawai, a paewaewa paha, no ka nui o na holoholona i komohewa, alaila, e hiki no i ka Lunakanawai ke hoemi mai i ka uku.

Kanawai
1864.
Ianuari 10.

PAUKU 1. E hoololiia, a ma keia ua hoololiia no ka Pauku 240 o ke Kanawai Kivila ma ka pakui hou iho i keia mau huaolelo, penei:

"Ua kauohaia ke Kiaaina o Oahu e hoopaa iloko o ka Pa Aupuni i na lio, bipi, miula, iakake, a me na puaa a pau i hoaia, a i hookuuia paha e hele wale ma na alanui o ke kulanakauhale o Honolulu a me na wahi mauka a hiki i Kanoniakapueo, a e hooukuia ka mea nona ia mau holoholona mamua o ka loaa hou ana

ia ia, i hookahi hapalua dala no kela a me keia holoholona i hoopaaia pela; a ina aole e ku mai ka mea nona ia mau holoholona aea, me ka uku pu i na koina o ka Pa Aupuni, alaila, e hiki no i ka Luna Pa Aupuni ke kuai kudala aku ia mau holoholona, mamuli nae o na rula i haiia ma ka Pauku 237 o ke Kanawai Kivila."

---

§ **241.** Ina aole i ike ka mea aina, i ka mea nona ka holoholona komohewa, a ina i hoole oia, ke ike ia, i ka uku pono a ku i ke Kanawai no ka poino a hoopai, e like me ka olelo o ke Kanawai, alaila, e hiki no i ka mea nona ka aina i komohewa ia, ke hookomo koke i ka holoholona, a mau holoholona paha, iloko o ka pa, mahope o ka hoike ana i ka mea nona ka holoholona ke ikeia, a me ka hoike ole ana, ke ike ole ia.

§ **242.** Ina e komohewa kekahi o na holoholona i oleloia ma ka Pauku 239, ma ka aina i paa i ka pa i ku i ke Kanawai, e uku ka mea nona ua holoholona la, a mau holoholona paha, i ka mea nona ka aina, ke mahiia, i palua aku o ka uku hoopai i oleloia ma ka Pauku 239; a ke mahi ole ia ka aina, e uku ka mea holoholona, palua o ka uku hoopai i oleloia ma ka Pauku 240; a e uku hoi oia, ma kela hihia keia hihia, no ka hana ino a pau i hanaia e ka holoholona, a mau holoholona paha.

§ **243.** E manaoia ka pa aina he pa i ku i ke Kanawai, ina he pa pohaku elima kapuai ke kiekie; a ina he pa laau, he pa nahelehele, he pa uwea hao, a he pa pali i eliia, i elima kapuai ke kiekie; ina e hanaia maluna o ke kuaauna o ka lua i eliia ekolu kapuai ka hohonu, a maluna o ka pali maoli paha, e hanaia elua kapuai ke kiekie o ka pa, e paa nae ua pa la a pili pono no hoi, i huli ae na holoholona. Ina he lua wale no ka pa aina, alaila, eiwa kapuai ka laula maluna, a i eha kapuai ka hohonu. Aole e manaoia ua ku i ke Kanawai kekahi pa ke ole ia i kukulu ia a paa pono, a pili pono e huli ae ai na holoholona.

§ **244.** Ina he hoopaapaa mawaena o ka mea nona ka aina i komohewa ia, a me ka mea nona ka holoholona paha, a mau holoholona paha, i komohewa, alaila, e hoihoiia'ku kona i ka mea holoholona, mawaena o na hora he iwakaluakumamaha, mahope o

Kuikahi v. Kaopua, 3 H. R. 765.

kona lohe ana i ke komohewa ana, ke haawi aku oia i ka mea aina, a i ka luna pa paha, ina ua hoopaa ia na holoholona, i palapala hoike a kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha o ia Apana, e hoakaka ana, ua waiho mai oia me ua Lunakanawai la, i na dala e like ka nui me ke koi ana a ka mea nona ka aina, a i ole ia, he palapala hoopaa kupono; a me na koina no ka hihia Kivila imua o ia Lunakanawai. Ina ua hoopaaia ka holoholona a mau holoholona paha, alaila, na ka Lunakanawai e hooholo i ka aoao uku i na koina o ka pa.

§ **245.** Aia a loaa i ua Lunakanawai nei na dala i koiia, a i ole ia, o ka palapala hoopaa paha, a me na koina no ka hookolokolo ana, alaila, e hoopuka oia i ka palapala hoike kupono, a e kii aku i na aoao elua e hele mai imua ona, me na hoike o laua; a mahope o ka hoolohe pono ana, e hooholo oia mawaena o na aoao elua. Aole e ae ia ka hoopii hou ana ae no ia hooholo ana, ke ole e hanaia maloko o na la elima mahope iho o ka hooholo ana. Ina he hoopii hou ae, e malama no ka Lunakanawai i na dala, a i ka palapala hoopaa i waiho ia'i me ia, aia a olelo mai ka Aha maluna; a e koi aku hoi oia i ka mea hoopii hou, e haawi mai i palapala hoopaa no na dala he kanalima, no kona hookaa ana i na koina o ka Aha maluna, ke ko ole oia ma ka hookolokolo hou ana.

E like me ia i hoololiia 1872. Mok. IX.

§ **246.** Ina e hookuu kekahi i ka holoholona paa o kekahi, i mea e komohewa aku ai ma ka aina i mahiia, a ina paha ma kekahi ano hoowalewale i kekahi holoholona, a mau holoholona paha, me ka noonoo mua e komohewa oia, alaila, e hoookuia oia, no kela hewa keia hewa, aole e oi aku mamua o na dala he hookahi haneri, aole hoi e emi malalo o na dala he iwakalua, no ka Waihona Dala o ke Aupuni; a i ole ia e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole emi malalo o na malama eono, aole hoi e oi aku i na makahiki elua.

He hoololi o **K. H. K.** Mok. LXXXIII. Pauku 1.

§ **247.** E hoailona ia na bipi, lio, miula, a hoki a pau, e ka mea nona ia holoholona, i ka hao kuni, a i ole ia, i ka hoailona e ae, o hoopaiia oia ma ka hookomo wale ana i kona holoholona i kuni ole ia maloko o ka pa holoholona, me kona lohe ole, ke komohewa ua holoholona la e like me ka olelo o ka Pauku 241. Aka, ina e hoailona kekahi mea i ka holoholona, ma ka oki loa ana i ka

pepeiao hookahi, a o na pepeiao elua paha, è hoopaiia oia i na dala elima, no kela hewa keia hewa. E pono i kela mea keia mea holoholona, ke waiho me ke Kiaaina o ka Mokupuni kahi i noho ai ua holoholona la, i kope o kona hao ua kuniia, a i palapala hoakaka no kona hoailona, a e haawi ke Kiaaina ia ia i palapala hoike no ia mea, ke loaa mai hookahi dala, no ka Waihona Dala o ke Aupuni. Aole e hoopiliia kekahi olelo o keia pauku i na holoholona opio malalo o ka makahiki hookahi.

§ **248.** E malama ke Kiaaina maloko o kekahi buke, i hiki ai i na mea makemake ke nana, i ka papa hoike no na hao kuni, a me ka hoailona i waihoia me ia, mamuli o ka pauku maluna ae nei; aole hoi e haawi oia i elua palapala hoike, no ka hao kuni hookahi, a no ka hoailona hookahi, i na mea elua ma ia Mokupuni.

§ **249.** Ina e hoonalo kekahi kanaka i kekahi hao kuni, a hoailona paha, i kau ia ma kekahi holoholona, ma kona kuni ana aku i ka hao e ae, a me kana hana ana i hoailona e ae malaila, a ma kekahi hana e ae paha, aole nae i maopopo kona manao kolohe ma ia hana ana, alaila, e hoapaiia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala he iwakalua, aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo, no kela a me keia hao kuni a hoailona i hoonaloia pela.

K. H. K. Mok LXXXIII. Pauku 2

Ina me ka manao hewa, nana **K. H. K.** Mok. XXV.

§ **250.** Ina i loaa kekahi o na holoholona i oleloia ma ka Pauku 239, e hele wale ana ma ka aina o hai, aole ma ka aina o ka mea nona ia holoholona, a o ka mea paha nana i malama, a ina i loaa e hana ino ana i ka waiwai o kekahi kanaka, a o ke Aupuni paha, alaila, e manaoia ua holoholona la he holoholona aea wale, malalo o na olelo o keia Haawina.

NO KA HOLOMUA ANA O KA MAHIAI, A ME NA HANA LIMA.

§ **251.** Na ke Kuhina Kalaiaina e kiai i na pono nui o ka mahiai, a e kokua i kona holo mua ana, e like me ka mea hiki ia ia, ma ka ohipuni ana i na hua o na laau maikai, i mea haawi wale aku i kanaka, a ma na ano e ae e hiki ai ia ia maloko o kana oihana.

§ 252. Aia a hoouluuluia e kekahi Ahahui Mahiai, ma ka haawi wale ana o kanaka, a ma ke ano e ae, i na dala elima haneri, i mea haawi aku ma ke ano ukukaulele, a ma ke ano e ae paha, i mea kokua i ka mahiai, no ka hoomaikai ana i na holoholona, maloko o keia Aupuni, alaila, ina e hoomaopopo aku ka Puuku Dala o ia Ahahui, i ka hoouluulu ana o ke dala imua o ke Kuhina Kalaiaina, e loaa mai i ua Puuku nei ma ka waihona dala o ke Aupuni, i na dala like elima haneri, e huiia me ke dala o ka Ahahui. Aka hoi, aole e haawiia ma ka waihona dala o ke Aupuni, na kekahi Ahahui, i na dala e oi ana i na haneri elima, maloko o ka makahiki hookahi.

§ 253. E hoike mai ka Ahahui i kela makahiki keia makahiki, ma ka malama o Ianuari imua o ke Kuhina Kalaiaina, i ka palapala e hoakaka ana i ka nui o ke dala i houluuluia e ka Ahahui, ma ka haawi wale ana o kanaka, a ma ke ano e ae paha, maloko o ka makahiki i hala iho, a e hoike pololei mai hoi i ka nui o ke dala a ka Ahahui i hoolilo ai ma na ukukaulele, a ma na mea e ae maloko o ia manawa, o hooneleia ua Ahahui Mahiai la i ke dala kokua i oleloia maloko o ke Pauku maluna ae nei.

§ 254. O ka Ahahui Mahiai i loaa ke dala kokua i oleloia maluna, ma ka Waihona Dala o ke Aupuni, e haawi aku oia i kela makahiki keia makahiki i na ukukaulele, a i ole ia, e hoolilo aku ma ke ano e ae, i puu dala i emi ole iho ka nui malalo o ke dala makahiki i loaa mai ma ka Waihona dala o ke Aupuni, i mea e hooikaika ai a e hoomaikaiia'i ka Mahiai, na hanauna holoholona, a me na hana lima.

Kanawai
1884.
Mok. XL.

E PILI ANA NO KA HAAWI ANA I NA PALAPALA SILA NUI.

PAUKU 1. E haawi ia na Palapala Sila Nui a pau ma ka inoa o ka Moi malalo o ka Sila o ke Keena Kalaiaina, a e kakau inoa e ke Kuhina Kalaiaina a kau inoa hou ia mai e ke Komisina o na Palapala Sila Nui, a e hoopaa ia me na kuhikuhi ana iloko o na buke i malama ia no ia ano ma ke Keena Kalaiaina.

PAUKU 2. E komo iloko o kela a me keia Palapala Sila Nui kekahi inoa pokole a haina paha o ka mea hou i imi ia a mea loaa hou e hoike pololei ana i kana hana me kona ano, a me ka haawi

ana i ka mea i loaa ka Palapala Sila Nui, kona mau hooilina a mau hope paha, no ka manawa he umi makahiki, i ke kuleana kaokoa e hana hoohana a e kuai aku i ua mea hou nei i imi ia a mea i loaa hou mai, ma na wahi a pau o ko Hawaii nei Pae Aina, me ka hilinai ana maluna o na kuhikuhi ana no na ike a pau e pili ana ia mea. E hoopili ia aku i kope o na kuhikuhi ana me na kii kaha ia, i ka Palapala Sila Nui a e lilo ia i apana no ia mea.

PAUKU 3. O kela a me keia mea e hoohana ana i kekahi mea hou i ike ole ia mamua a i loaa paha kekahi oihana hou a ku i ka pomaikai, mikini (machine) paha, mea i hana ia, ano o ka hana ana a hoohui ana paha i kekahi mea, a o kekahi hoohana hou ana e hoopomaikai ai i ike ole ia a hoohana ia e kekahi poe e ae ma keia Pae Aina a i loaa ole hoi ka Palapala Sila Nui a i pai ole ia na kuhikuhi ana me ka moolelo iloko o na pepa i pai ia, i neia a mau aina e paha mamua o kona hoohana ana a me ka loaa ana paha o ia mea hou, e loaa iaia, ma ka uku ana i na uku i hooholo ia e ke Kanawai a ma ka hoolawa ana i na hana kupono e ae, ka Palapala Sila Nui no ia mea. Ina nae hoi o kela a me keia mea hou i imi ia a loaa paha i kekahi oihana hou aku, a ku i ka pomaikai, mikini (machine) paha, mea hana ia paha, ano paha o ka hana ana a o ka hoohui ana i kekahi mea a mau mea a o kekahi hoohana hou ana e hoopomaikai ai i ike ole ia mamua, a ua loaa nae ka Palapala Sila Nui a mau Palapala Sila Nui paha no ia mea mai kekahi Aupuni e aku, e loaa no ia ia i Palapala Sila Nui no ia mea iloko o keia aina, e like me ka mea i hoomaopopo ia maluna, koe nae ina o ua mea nei i loaa ai ka Palapala Sila Nui ua hoopae mua ia iloko o keia Pae Aina o Hawaii a ua maa mau i ka lehulehu no ka manawa i oi aku mamua o ka makahiki hookahi mamua o ke noi ia ana mai i Palapala Sila Nui. Aka, o na Palapala Sila Nui a pau e haawi ia ana no na mea hou i loaa mua ka Palapala Sila Nui i kekahi Aina e, e hoohaiki ia kona manawa i ole e mau aku ai ka manawa mahope aku o ka pau ana o ka manawa i Palapala Sila Nui ia ai i ka aina e, a ina he lehulehu aku na Aina e i Palapala Sila Nui ia ai, alaila, aole e loihi aku ka manawa mahope o ka pau ana o ka Palapala Sila Nui nona ka manawa pokole loa mai, e koe ana, aole loa ne e hoomau ia

aku kekahi Palapala Sila Nui hookahi no ka manawa i oi aku mamua o ka umi makahiki.

PAUKU 4. Mamua o ka loaa ana i kekahi mea imi mea hou a loaa o ka mea hou, i ka Palapala Sila Nui no kana mea hou i imi ai a loaa paha, e noi aku oia ma ke kakau ana ma ke ano olelo moakaka, hoopololei, a hooiaio i ke Kuhina Kalaiaina a e waiho aku ma ke Keena Kalaiaina i ka moolelo i kakau ia o ia mea, ke ano a me ka hana ana, ka hoohui ana a me ka hoohana ana o ia mea, a ina he mikini (machine,) e wehewehe mai ia i ke kumuhana, a me ke ano o kana hoopili ana mai ia kumuhana, i wahi e ano e ai ia mai ka kekahi poe mea hou e ae i imi ai, a e hoike pololei loa ai ia, a e koho maopopo ae i kahi o ka hoohana ana a ka hoohui ana paha ana e hoomaopopo nei o kana mea ia i imi hou ai a loaa paha. Ina he mea kupono ma ke ano o ka mea i manao ia ke kaha kii ia ana, alaila, e hoolawa mai ka mea noi ia mea e like me ka mea i hoomaopopo ia e ka Pauku 2. Ina o ka mea hou i imi ia no ka huihui ana i kekahi mau mea ano like ole, alaila, e hoolawa pakahi mai ka mea noi, i na mea ano like ole a pau i komo iloko o ia huihui ana ma ke ano e lawa kupono ai no ka hoao ana. I na manawa a ano a pau e hiki ana ke hana ia i modela (kii i houuku ia a i hoohalike ia me ka mea i manao ia ai) e hoolawa mai ka mea noi i modela me ke ano nui kupono e hoike maopopo ana i na ano nui a pau o kana mea hou i imi ai.

PAUKU 5. E hoohiki mai ka mea noi, ua manao ia, oia ka mea mua loa nana i imi a loaa keia mea oihana hou, mikini (machine) mea hana ia mea huihui ia a hoomaikai ia paha, ka mea hoi nona kona noi ana i Palapala Sila Nui; a aole ia i ike a manao ua ike ia a hoohana ia ia mea mamua; a e hai ae no hoi ia he kupa ia no ke Aupuni hea la.

PAUKU 6. I ka waiho ia ana aku o kekahi Palapala noi oia ano, a me ka uku ia ana o na uku mau, ua kauoha ia ke Komisina o na Palapala Sila Nui e nana pono i ua mea hou la, i oleloia, a ina mahope o ka nana pono ana ua maopopo he kuleana io ko ka mea noi e loaa ai ka Palapala Sila Nui malalo o ke Kanawai a na pomaikai kupono, a ua ano nui kupono, alaila, e hai aku i ke

Kuhina Kalaiaina ka mea hoi nana e kena aku e haawi ia i Palapala Sila Nui no ia mea.

PAUKU 7. O kela a me keia mea e hana ana i kekahi mea hou a i loaa paha kekahi mea hou, a e makemake ana nae ia e hooloihi ia aku ka manawa i hooholo pono ai ia i kana mea i hana ai, alaila, i kona uku ana mai'i na uku mau e like me ke Kanawai, ua hiki iaia ke waiho mai i palapala akeakea (caveat) i ke Keena Kalaiaina e hahai ana i ke ano o kana mea i manao ai a me na ano nui o ia mea, a e noi mai ana e hoomalu ia kona kuleana a hiki i ka manawa e paa a lawa pono ai paha kana mea hou i imi ai. E malama malu ia me ka maluhia ia palapala akeakea (caveat) a e mana ia palapala no ka manawa he hookahi makahiki mai ka manawa i waiho ia aku ai.

PAUKU 8. E hookohu ia ke Komisina o na Palapala Sila Nui e ke Kuhina Kalaiaina; a e nana, a e hoike mai oia no na noi a pau no ka Palapala Sila Nui, a e uku ia oia he iwakalua dala no kela a me keia palapala noi i nana ia a hoike ia e ia a oia uku na ka mea noi e uku e mai mamua. A e kaki (charge) hou ia aku i ka poe a pau e noi ana i ka Palapala Sila Nui, i ka waiho ana mai i ka palapala noi no ka Palapala Sila Nui, elima dala; a i ka loaa ana aku o ka Palapala Sila Nui, elima dala: a e kaki (charge) ia elima dala i ka waiho ana mai o kekahi palapala akeakea (caveat.)

PAUKU 9. E lilo keia i Kanawai mai a mahope aku o ka la e hoolaha ia ai, a o ke Kanawai e hooloi ana i ka Pauku 255 a me 256 o ke Kanawai Kivila, a e pakui ana i Pauku hou no ke Kanawai Kivila i helu ia o ka Pauku 256A, i aponoia i ka la 22 o Iune, M. H. 1868, ma keia ua hoopau loa ia.

E HOOHOIHOI AI I KA NAAUAO ILOKO O KEIA AUPUNI, MA KA HOOPONOPONO ANA I NA KULEANA ILOKO O NA KII I KAHAIA, NA PALAPALA AINA, A ME NA BUKE A KA POE NANA IA I KAKAU, A ME NA ONA OIA MAU MEA. **Kanawai 1864. Dek. 31.**

PAUKU 1. Mai ka la'ku i hooholoia'i keia Kanawai, o ka mea, a mau mea paha nana e kakau i kekahi Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha i paiia iloko o keia Aupuni a i waho paha,

ma ka olelo Hawaii, a o na Luna Hoeko, Luna Hooponopono a hope paha o ka mea nana i kakau, ia lakou wale no ke kuleana o ke pai ana, a pai hou ana paha, ka hoopuka ana, a me ke kuai ana aku o ia Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha, iloko o na makahiki he umikumamaha mai ka la aku i kakauia'i ka inoa o ia mea iloko o ke Keena o ke Kuhina Kalaiaina, e like me ka mea i oleloia mahope ae nei.

A o ka mea a mau mea paha nana e kakau, a e hana i kekahi Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha i pau i ke kakauia, aole nae i hoopukaia, a e kakauia ana paha ma keia hope aku iloko o ka olelo Hawaii, ina paha i hanaia, a i kakauia e kekahi mea e noho ana maloko o keia Aupuni, a ma ka aina e paha, a o ka mea hoi, a mau mea paha nana e hana a e kakau i kekahi Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha, ma kekahi olelo e, aole o ka olelo Hawaii, ua kakauia e kekahi mea e noho ana maloko o keia Aupuni i ka manawa i kakauia'i, a hoopukaia paha; alaila, na ia mea kakau wale no ke kuleana o ke pai ana, pai hou ana, hoopuka ana, a me ke kuai ana'ku o ua mea la iloko o na makahiki he umikumamaha, mai ka la aku i kakauia'i ka inoa o ia mea iloko o ke Keena o ke Kuhina Kalaiaina. A i ka pau ana o ka manawa i oleloia, ina e ola ana ka mea nana i hana a kakau, alaila, e hoomau aku pela ke kuleana ia ia, a ia lakou paha, me na hope; aka hoi, e kakau hou ia ka inoa o ua mea la, a e hoolahaia, e like me ka mea i oleloia ma keia hope ae, i eono malama mamua iho o ka pau ana o na makahiki he umikumamaha i haawi mua ia.

PAUKU 2. Ina mahope o ke kakauinoa ana o kekahi Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha, a me ka hoolahaia'na e like me ka mea i olelo mua ia, a iloko hoi o ka manawa i haiia, a i haawiia ma keia Kanawai, ua paiia, a pai hou ia paha, hoopuka ia, a laweia mai paha maloko o keia Aupuni, a ua hoolimalimaia paha e paiia, a pai hou ia, a hoopukaia, a laweia mai paha mai kekahi aina e, e kekahi kanaka e, a mau kanaka e paha aole o ka mea nona ia waiwai, i kekahi kope a mau kope paha o ia Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha, me ka ae ole mamua o ka mea nana i kakau mua, a o ka ona paha o ia mea, i palapala ia, a i kakauinoaia hoi kela ae ana imua o na hoike ku-

pono, a ina o kekahi kanaka ua ike oia ua paiia a pai hou ia a laweia mai paha ma ia ano, a ua hoopukaia, kuaiia aku, a hoike paha e kuai ia aku, i kekahi kope o ia Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha, me ka loaa ole mamua o ka ae i olelo mua ia, alaila, e hoolilo aku kela me keia kope o ua mea, a mau mea la paha, a me na apana a pau i ka mea nana i hana a kakau mua ia, a iaia no e hookae loa iho ia mau mea. A o ka mea, a mau mea paha nana e hana ia hewa e uku i hapalua dala no kela me keia palapala i loaa ma kona lima i paiia, e paiia'na, hoopukaia, laweia mai, a hoikeia i mea kuai ma ke ano e kue ana i keia Kanawai; a e haawi ia kekahi hapalua o ia hoopai na ka mea nana e kakau, a i ka ona paha, o ia Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha, a ua hiki no iaia ke hoopii no ia dala, a o kekahi hapalua hoi e hoihoiia iloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni, a ua hiki no ke hoopii no ia dala ma ke ano aie maloko o na Ahahookolokolo o keia Aupuni; aka hoi, e hoomakaia na hoopii no ia dala iloko o ka makahiki hookahi mahope o ka loaa ana o ke kumu hoopii, aole nae mahope o ka hala ana o ia manawa.

PAUKU 3. Aole no e pili na pono o keia Kanawai i kekahi, ke ole oia e waiho aku me ke Kuhina Kalaiaina i mea e malamaia'i ke kope o kana Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha i paiia, a ina aole i paiia, alaila, o ke kope o ke inoa o ua mea la ke waiho ia me ua Kuhina la, a na ke Kuhina no e kauoha aku e palapala ia kela inoa iloko o ka buke i malamaia no ia mea, a e haawi i ka mea e noi mai ana i palapala hoike no ke kakau kope ana, a me ke kuleana kope i loaa, alaila, na ka mea nona ia buke a mea e ae paha, e hoolaha iho ia palapala hoike a ke Kuhina, i elua malama iloko o kekahi nupepa a mau nupepa paha i hoopukaia maloko o keia Aupuni, a e uku no ka mea e noi ana i ua palapala hoike i elima dala.

PAUKU 4. O ka mea nana e kakau, a o ka ona paha o kekahi Palapala Anahonua, kii i kahaia, a buke paha i olelo mua ia, e haawi aku, iloko o ka malama hookahi mahope iho o ka hoopuka ia'na o ia mea, i hookahi kope na ke Kuhina Kuhina Kalaiaina e malamaia'i ma kona keena.

HAAWINA V.

NO KA OIHANA MAKAI KULOKO O KE AUPUNI.

Kanawai 1868. Mei 13.

E HOOLOLI AI I KA HOOPONOPONO ANA O KA OIHANA HOOMALU A ME NA LUNA HOOKO O KE KANAWAI, MAI KA OIHANA KALAIAINA A I KA OIHANA LOIO KUHINA.

PAUKU 1. O ka malama ana a me ka hooponopono ana o ka Oihana Hoomalu Kuloko o ke Aupuni, ma keia ua hooloiia mai ka Oihana Kalaiaina a i ka Oihana Loio Kuhina o ke Aupuni.

PAUKU 2. O ka Ilamuku o ke Aupuni e noho no oia ma kana Oihana e like me ke ano o kona palapala hookohu e noho nei, aka, o na hakahaka a pau ma keia hope aku e hoopiha ia no ia ma ka hookohuia ana e ke Alii ka Moi, mamuli o ke koho ana a ka Loio Kuhina; a o na hoike a me ka hooponopono ana i na papa hoike e koiia nei me ke Kanawai, e hoike ka Ilamuku i ke Kuhina Kalaiaina e hoike ia ma keia hope aku i ka Loio Kuhina.

PAUKU 3. O na Makai Nui e noho no lakou ma ka lakou Oihana e like me ke ano o ko lakou mau palapala hookohu pakahi e noho nei, aka, ina nae hoi he hakahaka kekahi, alaila, e hookohuia e na Kiaaina ma ka apono pu ana o ka Loio Kuhina.

PAUKU 4. O kela a me keia mea i hookohuia ma keia hope aku i Makai Kiekie e haawi no oia mamua o ka lawelawe ana ma kana Oihana i palapala hoopaa i ka Loio Kuhina, me na uku hoopai a me na ano a pau i oleloia ma ka Pauku Elua Haneri me Kanalimakumamawalu o ke Kanawai Kivila.

Loio Aupuni.

§ **257.** E hoonohoia e ke Alii, mamuli o ke koho ana a ke [Kuhina Kalaiaina,] kekahi kanaka noho pono me ka noiau, a e kapaia oia ka Luna Makai Kiekie o ke Aupuni, a e noho no ia ma kana oihana oiai ko ka Moi makemake, aka, e hiki no ke hoopauia i kela manawa keia manawa, ma ka hoakaka ana o ka Aha

Kiekie no ka hana kipe a hana kolohe e ae, a no kona kupono ole i ka oihana. E noho paa oia a e malama i kona Keena Oihana ma kahi e noho ai o na poo o ke Aupuni.

PAUKU 1. E hoonohoia e ka Luna Makai Kiekie o ke Aupuni kekahi hope Luna Makai Kiekie, a ina ua hele ka Luna Makai Kiekie ma kahi e, a ina no kekahi kumu e ae paha ua hiki ole ia ia ke hooko i kana mau hana, alaila, na ua Hope Luna Makai Kiekie la e hana i na mea a pau i kauohaia ma ke Kanawai na ka Luna Makai Kiekie e hana. **Kanawai** 1868. June 23.

PAUKU 2. Maluna o ka Luna Makai Kiekie ma kona palapala hoopaa ka hihia o na hana a me na hihia a pau o ua Hope nei.

---

§ 258. Mamua o kona hapai ana i kana oihana, e haawi aku ka Luna Makai Kiekie i ke [Kuhina Kalaiaina,] i palapala hoopaa me na hope kupono i ka manao o ua [Kuhina] nei, no na dala elima tausani, no kona hooko oiaio ana i na palapala kauoha a pau, i hooiliia iaia e na Ahahookolokolo o keia Aupuni; no kona hoike pololei ana, a uku ana i na uku hoopai, a me na dala e ae a pau i ohiia e ia; no kona malama paa ana i na kanaka hoopaahaoia a pau, i haawi ponoia ia ia e malama; a no kana hana pololei ana i na hana a pau i pili i kana oihana, me ke kolohe ole a me ka paewaewa ole, a e ohi wale no oia i na koina ku i ke Kanawai. Loio Aupuni. Loio Aupuni.

§ 259. O ka palapala hoopaa i haawiia e ka Luna Makai Kiekie o ke Aupuni, no kana hana pono ana i kana oihana, e waihoia a e kakau kopeia ma ke Keena Oihana o ke Kuhina Kalaiaina, a e manaoia ke kope oia palapala hoopaa i hooiaioia e ke Kuhina Kalaiaina malalo o ke sila o kana oihana, he mea hoike kupono ke hoikeia imua o kekahi Ahahookolokolo.

Ina i hakiia kekahi olelo o ka palapala hoopaa, e hiki no i kekahi mea i poino malaila, e hoomaka i ka hoopii ma ka palapala hoopaa, ma kona inoa ponoi a no kona pomaikai iho, a e loaa ia ia ka uku poho e hooholoia'i mamuli o ke Kanawai, me na koina o ka hookolokolo ana; a e hiki no ke hoopuka i ka palapala ohi waiwai no ia mea; a ina i ko ole ka aoao hoopii ma ia hihia, e hiki no ke

hooholo i ka olelo hooholo no ka aoao i hoopiiia, kue i ka mea nana i hoopii; aole hoi e hooiliia ka uku ana i na koina maluna o ke Aupuni Hawaii.

Mahope o ka hooholo ana i kekahi olelo hooholo no ka haki ana i ua palapala hoopaa nei, e waihoia ia i pono mau no kela mea keia mea i poino ma kona hakiia ana, aia a ohipauia ke dala hoopai, a e hanaia na hoopii a pau e like me ka mea i hoakakaia mamua ae nei.

E hoomakaia ka hoopii ana ma ua palapala hoopaa nei, maloko o na makahiki elua mahope iho o ka puka ana mai o ke kumu hoopii, aole mahope oia manawa; koe nae na pono o na keiki opio, na wahine mare, me na kanaka pupule, ke hoopii lakou maloko o ka makahiki hookahi, mahope iho o ka pau ana o ko lakou pilikia.

§ **260.** Na ka Luna Makai Kiekie e malama mau i ka malu o ke Aupuni; e malama a e nana i na hale hoopaa lawehala, na halepaahao, me na hale ao; e malama paa i na kanaka a pau i hoopaa ia malaila; e hooko i na palapala kauoha hana, me na kauoha a pau ku i ke Kanawai i hooiliia ia ia e ke Alii, e kekahi Lunakanawai, Ahahookolokolo, Kuhina, a Kiaaina paha; e hopu i ka poe e mahuka ana mai ka lima aku o ke Kanawai, me ka poe hana karaima, a me na mea a pau i haki i na Kanawai; a e hana hoi oia i na hana e ae a pau i hooiliia maluna ona ma na Kanawai.

§ **261.** E hiki no i ka Luna Makai Kiekie, me ka ae mai o na Kiaaina, e hoonoho i Hope nona ma kela moku keia moku Kiaaina o ke Aupuni, a e kapaia ua hope nei, ka Makai Nui o ia Moku Kiaaina; a e hiki no i ka Luna Makai Kiekie me kona mau Hope, e kauoha aku i na Luna Makai me na koa, e kokua mai ia lakou ma ka hooko ana i ka lakou mau hana.

Kanawai 1862. Iulai 25.

O na hana a pau i pili i ka Makai Nui o ka Mokupuni o Oahu, ma na Kanawai e waiho nei, ke hoolilo ia nei na ka Luna Makai Kiekie o ke Aupuni e hana ma keia hope aku.

§ **262.** O kela makai nui keia makai nui, mamua o kona hapai ana i kana oihana, e haawi aku oia i ka Luna Makai Kiekie, i palapala hoopaa me na hope kupono i ka manao o ka Luna Makai Kiekie, no na dala elua tausani, no kona kokua mau ana i

ka malu a me na Kanawai o ke Aupuni; no kona hooko pono ana i na palapala kauoha hana a pau i hooiliia iaia e hooko; no kona hoike pololei ana a uku pololei ana i na ukuhoopai, a me na dala a pau e ohiia'i e ia; no kona malama paa ana i na mea a pau e hoopaaia i haawi pono ia nana e malama; a no kana hana pono ana, me ke kolohe ole a me ke paewaewa ole, i na hana a pau i pili i kana oihana; a e ohi wale no oia i na koina a ke Kanawai i haawi ai no kana oihana.

E waihoia a e kakau kopeia na palapala hoopaa a na Makai Nui, ma ke Keena Oihana o ke Kuhina Kalaiaina, a o na olelo a pau a ka Pauku 259, e pili ana i ka palapala hoopaa a ka Luna Makai Kiekie, e pili like ia mau olelo i na palapala hoopaa o kona mau hope.

§ **263.** E noho na Makai Nui ma ka lakou oihana, oiai ka makemake o ka Luna Makai Kiekie; aka, e hiki nae i ka Ahahookolokolo Kiekie, a me na Ahahookolokolo Kaapuni, ke hoopau aku ia lakou i kela manawa keia manawa.

§ **264.** E hiki no i na makai nui me ka ae mai o ka Makai Kiekie ke hoonoho i mau Hope no lakou ma ko lakou mau moku, a maluna o na Makai Nui ka hewa a me ka hewa ole o ka hana ana o ko lakou mau Hope ma ka lakou oihana; a e hiki no i na Makai Nui ke koi aku i ko lakou mau Hope i Palapala Hoopaa, e pale aku i ka poho. E ukuia no hoi ua mau Hope Makai Nui nei he uku makahiki e like me ka mea a ka Ahaolelo e hooholo ai i kela manawa i keia manawa.

E like me ia i hoololi ia 1880. Mok. XVII.

§ **265.** E uku pono ia ka Luna Makai Kiekie a me na Makai Nui no ka lakou hana, he uku makahiki, e like me ka mea a ka Ahaolelo e hooholo ai, i kela manawa i keia manawa; e haawiia nae ka uku, no ka hopu ana i na luina mahuka, i na Makai Nui.

§ **266.** Na na Kiaaina e hoonoho i poe makai no ko lakou mau moku iho e noho malalo o ka Luna Makai Kiekie me kona mau hope, aka, e hiki nae i ke Kiaaina, Luna Makai Kiekie, a i kekahi Lunakanawai o ka Ahakakau, a o ka Ahahoomalu paha, ke hoopau aku ia lakou i kela manawa keia manawa.

Kanawai
1884
Mok. XXXI.

PAUKU 1. E loaa no ka mana i kela a me keia Makai Nui o ke Aupuni e kapae ae i kekahi makai ma kona apana Kiaaina mai kona oihana, a me ka apono ana mai o ke Kiaaina, e hoopau i kekahi makai.

§ **267.** O ka nui o na makai hana mau, aole oi aku i keia: No ka Mokupuni o Oahu, hookahi haneri; no ka Mokupuni o Maui me na Mokupuni e pili ana, hookahi haneri; no ka Mokupuni o Hawaii, hookahi haneri; a no na Mokupuni o Kauai me Niihau, he kanaha; aka hoi, aole e manaoia ma kekahi olelo a keia pauku, ua hiki ole i na Kiaaina e koho i poe makai e, e hana me ka uku ole i ka wa e kau mai ana ka pilikia nui. O ka uku o na makai hana mau, ke ole ia e hoakakaia ma ke Kanawai, e hooholoia e ka Luna Makai Kiekie, e kuka pu ana me ke Kiaaina a me ka Makai Nui o ka Mokupuni kahi e noho ai na makai.

§ **268.** Ina o ka Luna Makai Kiekie, a o kekahi Makai Nui, a Hope Makai Nui, a Makai paha, ka mea hoopii a o ka mea i hoopiiia paha, alaila, aole e hiki ia ia ke hana ma kekahi palapala kauoha hana ma ia hihia; a e hiki no i ka Ahahookolokolo ke koho i kekahi kanaka kuikawa, i pani hakahaka no ua luna la, nana e hooko i na palapala kauoha hana, a maluna ona ka hewa me ka hewa ole o kana hana ana.

§ **269.** Ina i make, a ina paha i hoopauia ka Luna Makai Kiekie, e mau no ka noho ana o kona mau hope, ke ole lakou i hoopau e ia, aia a kohoia ka Luna Makai Kiekie hou.

§ **270.** O ka Luna Makai Kiekie, a o kekahi hope paha ona, ke hoopauia oia, a ina paha ua hiki mai ka manawa e pau ai ke kau makahiki o ka Luna Makai Kiekie, ua hiki nae ia ia ke hooko i na palapala kauoha hana a pau e waiho ana ma kona lima ia manawa; a na ka Luna Makai Kiekie e haawi aku i kona pani hakahaka, na kanaka a pau i hoopaaia e waiho ana ma kona lima i ka wa i hoopauia'i oia, a i ka wa paha i pau ai kona kau makahiki: a i mea e hiki ai ia ia ke hana pela, e malama oia i ka poe i hoopaaia ma kona lima, a kohoia a makaukau kona pani hakahaka e like me ka olelo a ke Kanawai.

§ 271. Ina ma kekahi manawa, ua kuai aku ka Luna Makai Kiekie, a o kekahi Makai Nui paha, i kekahi waiwai paa, mamuli o ka palapala kauoha hana a kekahi Ahahookolokolo, a make e oia a hoopauia paha, a pau e paha kona kau makahiki, me ke kakauinoa ole i kona inoa ma ka palapala e hoolilo ana i ua waiwai paa la i ka mea nana i kuai, alaila, e hiki no i ka mea nana i kuai ka waiwai, a i ole ia, i ka mea paha nana i hoopii ma ia hihia, ke noi aku i ka aha nana i kauoha e kuai i ka waiwai, e hoakaka aku ana i ke kumu o ka hoolilo ole ia o ka waiwai, alaila, e hiki no i ka aha ke kauoha aku i ka Luna Makai Kiekie, a Makai Nui paha, iaia ka oihana ia manawa, e hooponopono a e kakauinoa i ka palapala e hoolilo ana i ka waiwai no ka mea nana i kuai, ke uku mai oia i ke kumukuai a me na koina i kaa ole mamua.

Ina ma kekahi manawa, ua lalau aku ka Luna Makai Kiekie, a o kekahi Makai Nui paha, i kekahi waiwai paa mamuli o ka palapala ohi waiwai, a make e oia, a hoopauia paha, a pau e paha kona kau makahiki, mamua o ke kuai ana, a o ka hana hope ana paha me ua waiwai paa la, alaila, e hiki no i kona pani hakahaka ke hana aku malalo o ia palapala ohi waiwai, e like loa me ka ka Luna Makai Kiekie, a Makai Nui paha, e hiki ai ke hana, ke ole oia i make a i hoopau e ia paha, a ke ole hoi i pau e kona kau makahiki.

§ 272. E opeope ka Luna Makai Kiekie, a me na Makai Nui, i na palapala hopu, me na palapala hoopaahao, me na palapala kauoha hana, a me na palapala oihana e ae; a i ole ia, o na kope paha i hooiaioia o ua mau palapala la, ina ua hoopaaia a hookuuia paha kekahi kanaka mamuli o ia palapala, a e malama ponoia ia mau palapala maloko o kekahi pahu kupono; a i ka pau ana o ke kau makahiki o ua luna la, a i kona make ana, a haalele ana, a hoopauia ana paha, e haawiia ua mau palapala nei i kona pani hakahaka, me na buke a me na palapala a pau e pili ana i ka oihana, a i ole hanaia pela, e hooukuia ka Luna Makai Kiekie a Makai Nui, a o kona poe hooko kauoha a hooponopono waiwai paha, i na dala elua haneri, e ohiia no ka Waihona Dala o ke Aupuni.

§ 273. E kakau kuhikuhiia na palapala kauoha hana a na Ahahookolokolo kakau, i ka Luna Makai Kiekie, a i kona mau Makai Nui a me ko lakou mau hope, e hooko aku ia mau palapala, o hihia lakou e like me ke ano o ka palapala, aole hoi e pilikia ua poe luna nei no kekahi poino i puka mai ma ka lakou hooko ana pela.

§ 1034. Smyth kue ia Hegarty 1 H. R. 206.

§ 274. E hiki no i ka Luna Makai Kiekie, Makai Nui, Hope Makai Nui, a Makai paha, e hoole i ka lalau aku, a i ke kuai aku mamuli o kekahi palapala kauoha hana, a palapala ohi waiwai paha, i kekahi waiwai i manaoia no kekahi mea i hoopiiia, ke ole e haawi mai ka mea hoopii i palapala hoopaa kupono i ko ka luna manao, no kona poho ole ma ka hoike ana mai a hai i ko lakou kuleana iloko o ka waiwai.

§ 275. Hoopauia. Kanawai o 1876, Mok. XXXIII, Pauku 12.

§ 276. E hoike pololei mai na Makai Nui i ka Luna Makai Kiekie, ma kela hapaha keia hapaha makahiki, i na uku oihana me na uku hoopai, a me na dala e ae a pau i loaa mai ia lakou mamuli o ka lakou oihana.

§ 277. E malama ka Luna Makai Kiekie, i ka buke hoike pololei no na dala a pau i loaa mai iaia mai kona poe hope mai, a mai kahi e mai paha mamuli o kana oihana; a i kela hapaha makahiki keia hapaha makahiki, e haawi aku oia i ke [Kuhina Kalaiaina,] i palapala hoike pololei no na dala a pau i loaa mai ia ia, a no na mea e ae e pili ana i kana oihana ana e manao ai e hoike aku.

Loio Aupuni, aoao 70.

NO KE OLA O KA LEHULEHU.*

Kanawai 1876 Mok. XI.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 1, 2 A ME 30 O KA MOKUNA 59 O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA, E PILI ANA I KE OLA O KA LEHULEHU.

K. H. K. Mok. LIX.

PAUKU 1. E hoopauia a ma keia, ke hoopauia nei, ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hoololi ai i ka Pauku 278 o ke

*E nana hoi i ke Kanawai o 1868 no ka Papa Ola Hawaii, K. H. K Mokuna LV. Pauku 48—53, a i ke Kanawai o 1880, Mokuna XIX no na Kahuna Lapaau Pake.

Kanawai Kivila," i aponoia ma ka la 28 o Augate, 1860; a me ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hooloii hou ai i na Pauku 278 a me 279, o ke Kanawai Kivila," i aponoia ma ka la 10 o Ianuari, 1865.

PAUKU 2. E hooloiiia a ma keia, ke hooloiiia nei ka Pauku 1 o ka Mokuna 59 o ke Kanawai Hoopai Karaima, i aponoia ma ka la 7 o Iulai, 1870, a penei e heluheluia ai:

Pauku 278 Kanawai Kivila e like me ia i hooloiiia.

"Pauku 1. E hoonohoia he Papa Ola no ke Aupuni, elima ka nui o na hoa o ia Papa, aole nae e emi malalo o ekolu o lakou he mau hoa no ka Aha Kukamalu, e hoonohoia na hoa o ua Papa la e ka Moi maloko o ka Aha Kukamalu, a hookahi o lakou e hoonohoia e ka Moi i Peresidena, a e hana lakou a pau me ka uku ole, a e noho lakou ma ia oihana, oiai ko ke Alii makemake, na lakou e malama a e nana i ke ola o ka lehulehu. Ina ua hele ka Peresidena, alaila e kohoia kekahi lala o ka Papa e lakou i Hope Peresidena kuikawa, a nana e hoomalu i ko lakou mau halawai ana. He mana no ko ua Papa Ola nei e hoonoho i Kakauolelo, a me na Kahuna Lapaau a me na Luna, a e ukuia lakou no ka lakou hana e like me ka mea i aponoia e ka hapa nui o na lala o ka Papa, maloko o kekahi halawai i kahea pono ia, a oia uku e ukuia no loko ae o na dala i hookaawale ia e ka Ahaolelo no na hana o ka Papa. Aka hoi, i na manawa a pau a ka Papa e hoohana ai i kona mau hoa ponoi, na ka Aha Kuhina e hooholo no ka uku kupono, e ukuia ai lakou. A e hoike aku ka Papa Ola ma o ka Peresidena la imua o ka Ahaolelo i na kau Ahaolelo a pau i hoike pololei a me na hoakaka piha no na dala a pau i hooliloia, a me na hooponopono ana, a me ka hai aku i na mea i pili i ke ola o ka lehulehu, a ua Papa la e manao ai he kupono ke noonooia."

PAUKU 3. E hooloiiia a ma keia, ke hooloiiia nei ka Pauku 2 o ka Mokuna 59 o ke Kanawai Hoopai Karaima, i aponoia ma ka la 7 o Iulai, 1870, a penei e heluheluia ai:

Pauku 279 Kanawai Kivila e like me ia i hooloiiia.

"Pauku 2. Aole no i kupono i ke Kanawai, i kekahi kanaka e lawelawe i ka oihana lapaau iloko o keia Aupuni, ma kona ano kauka lapaau a kauka oki paha, no ka uku a manawalea ia mai

paha, ke hoike mua ole mai oia imua o ka Papa Ola, i na mea e maopopo pono ai kona makaukau ma ia oihana, a me kona ano maikai, a loaa hoi iaia ka palapala hoapono mai ua Papa la a me ka palapala ae mai ke Kuhina Kalaiaina mai. Aka, ua hiki i ke Kuhina Kalaiaina me ka hoapono pu mai o ka Papa Ola i na manawa a pau i manaoia a hoomaopopoia he kupono, e haawi i na palapala ae, e lapaau, a e haawi i na laau, i na kanaka i hoike mai imua o ka Papa Ola, a imua paha o na Luna ninaninau lapaau i kohoia no ia hana e ka Papa, a e ke Kuhina Kalaiaina paha, i
§ 307. na mea e maopopo ai kona makaukau ma ia oihana. O na mea a pau i ae pono ia e lawelawe i ka oihana lapaau, a kauka oki paha, a ua aeia paha e lapaau a e haawi i na laau, malalo o na mea i hoakakaia ma keia pauku, no ka uku a manawalea mai paha, e hele no lakou ina ua hiki, e lapaau i kela mea keia mea i makemake ia lakou ma ke ano o ko lakou oihana. O ke kanaka e kue ana i na mea i hoakakaia ma keia pauku, e hoopaiia oia, ke ku ka hewa iaia i hookahi haneri dala, no kela a me keia hewa pakahi."

§ **280.** E hiki no i ka Papa Ola e koho i kekahi poe hope no lakou, ma na wahi kupono i ko lakou manao, a e hooiliia'ku i ua poe hope la ka mana e hooko i na rula hooponopono no ke ola o kanaka, a e nana aku i ka lakou hana pono, me na dala loaa mai a me na dala i hooliloia'ku e lakou no ke ola o kanaka, a me na hana e ae i pili ia lakou.

§ **281.** Na ka Papa Ola e kau i na rula hooponopono no na mea ino wale, me na wahi pelapela, a me na mea hoopuka i ka mai, maloko o kela apana keia apana, o ke Aupuni, a maluna o na moku, e like me ko lakou manao he pono no ka pale ana i ka mai, a e pono ai ke ola o ka lehulehu.

§ **282.** E kau hoi ka Papa Ola i na rula hooponopono a lakou i manao ai, i mea e malu ai ke ola o kanaka, e pili ana i na mea kupono i ka waiho ana, a i ka lawelawe ana i ke kumu o kekahi mailele, a i ka hoopuka ana i ka mai, ma ko lakou laweia ana iwaho a iloko o kekahi apana, a iloko a iwaho paha o kekahi moku.

§ 283. Na ua Papa nei hoi e kau i na rula hooponopono a lakou e manao ai he pono, no ke kanu ana i na kupapau, a no na pa kanu kupapau.

§ 284. E hoolaha aku ka Papa Ola i na rula hooponopono a pau a lakou i kau ai, ma ke pai ana iloko o kekahi nupepa i paiia ma ia apana, a i ole he nupepa ma ia wahi, alaila, ma ke kau ana i palapala lima ma na wahi akea ekolu o ke kulanakauhale, a apana paha; a e manaoia ka hoolaha ana pela i na rula, he hoike ana'ku i ku i ke Kanawai no na kanaka a pau.

§ 285. O kela mea keia mea i haki i kekahi rula hooponopono o ka Papa Ola, mahope o kona hoolaha ia ana, e like me ka olelo a ka pauku maluna ae nei, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri.

PAUKU 1. Aole no e kukuluia kekahi hale lole bipi, ma kekahi wahi iloko o keia Aupuni, kahi i papaia i keia manawa, a ma neia hope aku paha, e ka Papa Ola, aole he kupono e kukuluia malaila. **Kanawai** 1868. June 23.

§ 286. Na ka Papa Ola me kona poe hope e nana i na mea ino wale, na wahi pelapela, me na mea hoopuka i ka mai mauka nei, a maluna o na moku kekahi, a e kauoha aku e hoopauia, a e hooneeia a e kaupaleia paha, e like me ko lakou manao he pono.

§ 287. Ina ua loaa kekahi mea ino wale, wahi pelapela, a mea hoopuka i ka mai maluna o ka aina o kekahi kanaka, e hiki no i ka Papa Ola, a i kekahi Luna Ola, e kauoha aku i ka mea nona ka aina, a i ka mea e noho ana malaila paha, ma kona lilo iho, e hoopau ia mea ino wale, maloko o na hora he kanahakumamawalu; a ke ole oia e hana pela, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri.

§ 288. Ke ole e hana ka mea nona ka aina, a o ka mea noho ma ka aina paha, e like me ke kauoha o ka Papa Ola, alaila, e hiki no i ka Papa Ola a i kekahi o kona poe hope paha, e hoopau i ka mea ino wale, a pelapela a mea hoopuka i ka mai; a e ukuia ka lilo no ia hana ana pela e ka mea nona ka aina, a mea e noho ana paha, a mea e ae paha nana i hana ia mea ino.

§ 289. Ina i ku ka hewa i kekahi kanaka no ka hana ana i ka mea ino wale, a i ka mea hoopoino i ke ola o ka lehulehu, e hiki no i ka Ahahookolokolo ke manao oia pela, e kauoha aku e hoopauia ia mea ino wale, mamuli o ke kuhikuhi ana o ka Papa Ola, a ma ke ano e ae paha, a na ka mea i hoopiiia e uku i ka lilo no ia hoopau ana a hookaawale ana.

Ke 'Lii kue ia Tong Lee 4 H R 335.

§ 290. Ina ma kekahi manawa ua manao kekahi hoa o ka Papa Ola, a o kona poe hope paha, i mea e pono ai ke ola o na kanaka, e komo ma kekahi aina, a i kekahi hale a moku paha, e nana a e hoopau, a e hoonee, a e hoopale paha, i kekahi mea ino wale, pelapela, a kumu mai paha; a ina e keakea ia kona komo ana, alaila, e hiki no i ua hoa la a hope paha, e hoopii imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hoopuka i palapala kauoha hana, e kauoha ana i kekahi Makai Nui, Hope Makai Nui a Makai paha, e lawe pu me ia ka poe kokua e lawa pono ana, a e hele pu me na hoa o ka Papa Ola a hope paha, mawaena o ka puka ana mai a me ka napoo ana o ka la, a hiki i kahi e waiho ai ka mea ino wale, a pelapela, a kumu mai i hoopiiia; a e hoopau aku a hoonee a hoopale aku ia mea, mamuli o ke kuhikuhi ana o ia hoa a hope paha.

§ 291. E hiki no i ka Papa Ola, a i kona poe hope, e koho a e hookaawale i na wahi kaohi mai, ma kela apana keia apana, e like me ko lakou manao he pono.

§ 292. E hiki no i ka Papa Ola i kela manawa keia manawa, e kau i na rula no ka loihi o ke kaohi ana i na moku a pau, e ku mai ana ma kekahi awa o keia Aupuni; a e kau i na rula hooponopono e ae, e pili ana i ke kaohi ana, a lakou i manao ai he pono no ke ola o kanaka.

§ 293. O na rula hooponopono i ke kaohi mai ana i kauia pela, e pili no lakou i na kanaka a pau, a i ka ukana me ka waiwai a pau e hiki mai maluna o ia mau moku, a i na kanaka a pau e hele ana maluna o ua mau moku la.

§ 294. E hoolahaia na rula hooponopono i kaohi mai ana, ma ke paiia ana e like me ka olelo o ka Pauku 284, a mahope o ia

hoolaha ana, e hoopaiia ka mea nana i haki i kekahi o ia mau rula, hooponopono kaohi mai, ma ka uku hoopai aole emi mai malalo o na dala elima, aole oi aku i na dala elima haneri.

§ 295. O kela moku keia moku, e hoole a e kue ana i na olelo kaohi no ka mailele, a e haalele ana i kahi i kaohiia'i, mamua o ka pau ana o ka manawa i kauia maluna ona; a ua hookomo malu mai paha iloko o keia Aupuni i kekahi mailele, a i kekahi mai e ae e poino ai ke ola o ka lehulehu, e hiki no ke hopuia kela moku a hoolilo a e kuaiia'ku, i pomaikai no ka Waihona Dala o ke Aupuni.

§ 296. E hiki no i ka Papa Ola, a me kona poe hope, i kela manawa keia manawa, e kauoha aku no kekahi moku i ku mai, ina ma ko lakou manao, ua paumaele a piha paha i ke kumu mailele ia moku, a o ka ukana maluna, e hoopilikia ana i ke ola o ka lehulehu, e laweia'ku ma kahi kaohi mai, a e hoomaemaeia ma ka lilo ponoi o na ona, a o na agena, a o ka poe malama paha; a e hiki no hoi ia lakou e kipaku, a e hoonee aku, i na kanaka a pau i holo mai, a e hele ana paha maluna o ia moku, a e lawelawe ana i ka ukana paha, a e hoonohoia lakou ma kahi i hoomaluia'i malalo o ke kauoha o ka Papa Ola.

§ 297. Ina o kekahi kapena, a luina, a kanaka eemoku paha, no kekahi moku kahi e waiho ana ke kumu mailele, a ua waihoia mamua iho, a ua manaoia paha ua waihoia mamua, a no kekahi moku ua ku ma kekahi wahi i noho ai ka mailele, a ua holo mai paha malaila mai, he mailele hoi e pilikia ai ke ola o ka lehulehu, ina e hoole ua mea la, aole oia e pane mai ma ka hoohikiia i na ninau e ninauia ia ia no ua mailele la e ka Papa Ola, a e kona poe hope paha, alaila, e hoopaiia ua kapena la, luina, a eemoku paha, ma ukuhoopai aole oi aku i na dala elima haneri, a i ole ia, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao ia ana ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama he umikumamalua, a ma ia mau hoopai elua paha; aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo.

§ 298. O na lilo a pau no na mea e pono ai kekahi kanaka, moku, a ukana paha, malalo o kekahi rula hooponopono i ke kaohi

Kuhina Kalaiaina kue ia Hackfeld ma. 4 H. R. 420.

ana no ka mai, e ukuia ia lilo e ua kanaka la, a e ka moku, a e ka mea nona ka moku, a o ka ukana paha.

§ **299.** E hoike mai ka Luna Makai Kiekie, me na Makai a pau, a me na kahuna lapaau, i ka Papa Ola, a i kona poe hope paha e noho kokoke ana, ina e ike lakou i kekahi mea ino wale hoopilikia i ke ola o kanaka, me ka hakalia ole, mahope o ko lakou ike ana.

§ **300.** Ina e ike kekahi kahuna lapaau, ua loaa kekahi kanaka ana i lapaau ai i ka mai puupuu liilii, a i kekahi mai e ae paha, e pilikia'i ke ola o ka lehulehu, alaila, e hai koke aku ua kahuna lapaau la, ma ka palapala, i ka Papa Ola a i kona hope paha; a pela no hoi e hoike ai ua kahuna la i ka Papa Ola, a i kona hope paha, i na kanaka ana i lapaau ai a make no ia mai ino; a o ke kahuna i hai ole a i hoike ole pela, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai, no kela hewa keia hewa, aole emi malalo o na dala he umi, aole hoi e oi aku i na dala hookahi haneri.

§ **301.** Na na mea hale mea malama hale ahaaina, a hale noho, malihini paha, a kapena moku a pau, e hai koke aku i ka Papa Ola, a i kona hope e noho kokoke ana, ina he kanaka ma ko lakou hale, a moku paha, a lakou e manao ai ua loaa, a ua make paha, no ka mai puupuu liilii, a o kekahi mai e ae paha, e pilikia'i ke ola o ka lehulehu, o hoopaiia lakou ma ka uku hoopai, aole emi malalo o na dala elima, aole hoi oi aku i na dala hookahi haneri, no kela hewa keia hewa.

§ **302.** Ina ua loaa i kekahi kanaka ka mai puupuu liilii, a o kekahi mai e ae paha e pilikia'i ke ola o ka lehulehu, alaila, e hiki no i ka Papa Ola, a i kona hope paha, i mea e pono ai ka lehulehu, e hoonee aku i ke kanaka mai, a i kekahi hale kaawale, a e hoolako iaia i na kahu a me na mea kupono e ae, a na ua kanaka la, a o kona makua, a o kona kahu paha, ina paha i hiki ia lakou e uku i na lilo, a i ole ia, na ke Aupuni no e uku.

§ **303.** Ina i hiki ole ke hoonee aku i ke kanaka mai no ka pilikia o kona ola, alaila e hiki no i ka Papa Ola, a i kona hope paha, e malama iaia, e like me ka olelo a ka pauku maluna ae nei,

ma ka hale ana e noho ai; a ina pela, e hiki no ia lakou e hoonee aku i na kanaka e noho kokoke ana, a e hana hoi i na mea e ae a lakou e manao ai he pono no ke ola o ka lehulehu.

§ **304.** E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina, e hoonoho pakahi i na hale mai ma na Mokupuni o Oahu, Maui, Hawaii, a me Kauai, a na ka Papa Ola e nana luna, a e kau i na rula hooponopono no ia mau hale mai; a e hoolahaia ua mau rula hooponopono la i ike ka lehulehu.

§ **305.** I mea e hiki ai ke hoopau aku i na mea ino wale me na kumu mai, e hiki no i ka Papa Ola ke koi aku i ka Luna Makai Kiekie, a i na Makai Nui, e hoohana lakou i na lawehala e paa ana ma ko lakou lima ma ia hana ana.

§ **306.** Ina i hooliloia kekahi dala e ka Papa Ola i mea e pono ai kekahi kanaka mai, i laweia mai maloko o keia Aupuni, maluna o kekahi moku mai ka aina e mai, alaila, na ka Papa Ola, a na kona hope paha, e koi aku i ke kapena o ka moku e uku mai ia dala, aole hoi e haawi aku ka Luna Dute i palapala hookuu no ua moku la, aia a kaa mai ia dala. Aia no maluna o ke kapena o ka moku ke pani ana i na dala i hooliloia pela.

Kanawai 1876. Mok. XI. Pauku 1, 2 & 3, aoao 77.

Oia no § 307 e like me ia i hooloiia.

PAUKU 4. E hooloiia a ma keia, ke hooloiia nei ka Pauku 30 o ka Mokuna 59 o ke Kanawai Hoopai Karaima, i aponoia ma ka la 7 o Iulai, 1870, a penei e heluheluia ai:

"Pauku 30. I mea e hiki ai ke hookoia na Kanawai e pili ana i ke ola o ka lehulehu, e haawiia a ma keia, ke haawiia aku nei ka mana piha i ka Papa Ola, e mahele a e hoolilo aku i na dala a pau i hookaawale ia e ka Ahaolelo no ka malama ana i ke ola o ka lehulehu, a ina e hiki mai ka mai luku, a mailele paha, e mahele a e hoolilo aku i na dala i hookaawale ia i kela manawa keia manawa e ka Moi a me ka 'Ahakukamalu, no ka malama ana i ke ola o ka lehulehu. E malama pono ka Papa Ola me ka hoomaunauna olé, i na dala i waihoia malalo o ko lakou mana, a e waiho aku ma ke keena o ke Kuhina Kalaiaina no ka malama pono ana, i na bila hookaa no na mea i hooliloia aku mamuli o ka lakou kauoha, a me na buke, buke moolelo, a me na palapala a pau e pili ana i ka hana a me na hooponopono ana a ua Papa la. O na bila kikoo

dala a pau i ka Waihona Aupuni, no na lilo o ka Papa Ola, e kakauinoaia e ke Kuhina Kalaiaina i mea e mana ai ua mau palapala nei."

§ **308.** E malama ka Papa Ola i buke moolelo o kana mau hana, a i kela makahiki keia makahiki, e haawi aku lakou i palapala hoike no ia mau hana, a no na dala i loaa mai a i lilo aku, i ke Kuhina Kalaiaina, a nana no e waiho aku ia palapala hoike imua o ka Ahaolelo. A na ua Papa Ola nei e hoolaha i palapala hoike, i kela hebedoma keia hebedoma, oiai e laha ana kekahi mailuku a mailele paha.

§ **309.** E hoonoho ke Kuhina Kalaiaina, mamuli o ke kuhikuhi ana o ka Papa Ola, i kekahi kanaka kupono i luna o-lima ma kela Moku Kiaaina keia Moku Kiaaina o ke Aupuni, a e loaa i ua luna la ka uku i hookaawaleia nana e ka Ahaolelo, i kela manawa keia manawa, a e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina e hoopau aku i ua luna la ke manao oia pela.

§ **310.** E koho kela luna keia luna o-lima, i ekolu wahi kupono ma kela apana kula keia apana kula, maloko o kona moku, no ka hana ana i ka o-lima; a e hoolaha aku oia, i kela manawa keia manawa, i kona manawa e hiki aku ai ma ua mau wahi la, e o-lima i na mea a pau i hele mai imua ona, na mea hoi i o-lima ole ia mamua; a i kona manawa hoi e hele hou ai malaila, e nana i ka pala me ka pala ole o na lima o ka poe ana i o ai.

§ **311.** Na ka makuakane a makuahine paha o ke keiki, maloko o na malama eono, mahope iho o kona hanau ana; a ina ua make, a ua mai a ua hele ma kahi e paha ka makuakane me ka makuahine, alaila, na ke kahu, a kahuhanai, a mea nana e malama paha i ke keiki, e lawe aku iaia i ka luna o-lima e o ia, maloko o na malama eono mahope iho o kona hanau ana, a i ole ia, ma ka manawa e hiki mua ai ke lawe.

§ **312.** Ma ka walu o na la mahope iho o ka o-lima ana o kekahi keiki, e lawe hou ka makuakane, makuahine, kahu, a mea nana e malama paha, i ua keiki la imua o ka luna, i hiki iaia ke nana a maopopo ke ko a me ke ko ole o kana hana.

§ **313.** Ina ua maopopo i ka luna ua ko ka o-lima ana, alaila, e haawi aku oia i ka makuakane, makuhine, a mea e ae paha nana e malama i ke keiki, me ka uku ole, i palapala hoike no ka o-lima ana, a e kakau hoi oia maloko o ka buke hoomanao ana e malama ai no ia mea.

§ **314.** Ina ma kekahi manawa ua manao ka luna o-lima, aole i makaukau ke kino o kekahi keiki i lawe ia mai imua ona e o-lima ai ia manawa, alaila, e hiki no iaia ke hoopanee aku i ka o ana a i kekahi manawa mahope, a e olelo aku oia i na makua, a i ka mea nana e malama paha, e lawe hou mai i ke keiki ma kekahi manawa hou e o ia.

§ **315.** E hele na luna o-lima ma na wahi a lakou i koho ai no ka hana, ma kela hapalua keia hapalua makahiki, a i na manawa e ae ke kauoha ia aku e ke Kuhina Kalaiaina, a e ka Papa Ola.

§ **316.** O ka makua, a o ke kahu, a mea e ae paha, nana e malama i kekahi keiki, i hana ole e like me ka olelo o ke Kanawai e pili ana i ka o-lima, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai i elima dala; a na ka mea nana i hoike mai ka hapalua o ia dala.

§ **317.** E malama na luna o-lima i buke pololei no ka lakou oihana, a e hooili aku lakou pakahi i ka palapala hoike i ke Kuhina Kalaiaina, i kela makahiki keia makahiki.

NO NA AHA NIELE KUMU MAKE.

K. H. K.
Mok. LX.

§ **318.** Na ka Luna Makai Kiekie, me na Makai Nui, a me na Lunakanawai Apana, ma na apana a pau, koe wale no o Honolulu a me Lahaina, e hana *ex officio* i ka oihana Koronero me ka uku ole no ia hana.

§ **319.** Aia lohe kekahi Koronero, i ka make ana o kekahi kanaka maloko o kona apana, i kuhiia ua make no ka ai ana i ka ai make, a no ka pepehiia paha, a me ke ano pono ole e ae, alaila, e hoopuka koke oia i ka palapala kena, no na kanaka maikai eono o ka apana kahi i make ai ua kanaka la, a i ole, o ka apana kahi i waiho ai ke kupapau, e hele mai lakou imua ona ma kahi a i ka

manawa i hoakakaia maloko o ka palapala kena, e niele aku me ka ikemaka i ke kupapau, no ka manawa hea a me ke kumu i make ai ke kanaka. Aole e ukuia na kanaka i kenaia'ku i poe jure no ke Koronero; a ina i hele ole mai kekahi kanaka i kenaia pela, me ke kumu pono ole no kona hele ole mai, e hiki no i ke Koronero ke hoouku iaia i na dala elima, a e hiki no i ke Koronero e haawi i kekahi makai i palapala kauoha iaia e ohi waiwai no ia dala.

§ **320.** Ina e hele ole mai kekahi o na kanaka eono i kenaia aku, alaila, e hiki no i ke Koronero e kena aku i kekahi mea e ku kokoke ana, a mea e ae paha, i lawa ka poe jure.

§ **321.** A loaa ka poe jure eono, e kahea ke Koronero i ko lakou mau inoa, alaila, me ka nana aku i ke kupapau, e hoohiki oia ia lakou penei:

"Ke hoohiki nei oukou e niele pono aku oukou, a e hoomaopopo me ka oiaio, no ka manawa hea, a no na kumu, a me na mea i make ai ke kino o ka mea make e waiho nei; a e hoike pololei oukou ma ka palapala, e like me ko oukou ike ana, a e like me ka olelo o na mea hoike i waihoia mai imua o oukou: Pela no e kokua mai ai ke Akua ia oukou."

§ **322.** E hiki no i ke Koronero e hoopuka aku i na palapala kena no na hoike, e kauoha ana ia lakou e hele koke mai ano, a i ole, i ka manawa, a ma kahi ana i hoakaka'i iloko o ka palapala kena, a e hiki no hoi iaia e hooko i kona mau palapala kena ma ka uku hoopai a i ole ia, ma ka hoopaahao ana paha i ka poe hoolohe ole, a ma ia mau ano elua paha.

§ **323.** Menei ka hoohiki ana o ke Koronero i ka poe hoike:

"Ke hoohiki nei oe, o ka olelo hoike au e hoike mai ai ma keia aha niele, no ka make ana o ke kino kupapau e waiho nei, he oiaio no ia olelo, a o ka oiaio a pau loa e like me kau ike ana, a he oiaio wale no hoi: Pela no e kokua mai ke Akua ia oe."

§ **324.** O na olelo hoike a pau a na hoike i hoike mai ai imua o ka Aha Niele, e kakauia ia e ke Koronero, a i ole ia, e kekahi mea e ae ana i koho ai, a e kakauinoaia ka poe hoike.

§ **325.** Mahope o ko lakou nana ana i ke kupapau, a me ko lakou lohe ana i ka olelo a na hoike, a me ka niele pono ana, e kakau ka poe jure, a e haawi aku lakou i ke Koronero, i ka lakou olelo hooholo, i kakauinoaia e lakou.

§ **326.** Ina he mea hiki ia lakou, e hoike aku ka poe jure, i ka manawa, me ke ano, a me ke kumu o ka make ana o ke kanaka make, me kona inoa ke loaa ia lakou, a me na mea nui a pau i pili i kona make ana; a ina i maopopo kona pepehiia ana, alaila, e hoike aku ka poe jure ke loaa ia lakou na inoa o na mea nana ka hewa, a me ko lakou pookela, a o ke kokua paha, a o ka mea paha i pili i ka make ana ma ke ano e ae. Eia ke ano o ka palapala hooholo a ka poe jure:

"He Aha Niele i hanaia ma ———, Mokupuni o ———, ma ka la —— o ———, i ka makahiki ———, imua o ———, kekahi o na Koronero no ia Mokupuni, ma ka nana ana i ke kino o ———, (a o kekahi kanaka) i make a e waiho ana ilaila, mamuli o ka olelo hoohiki a ka poe jure nona ka inoa i kakauia malalo, ka poe i hoohikiia e niele aku no ka manawa, no ke ano a no ke kumu i make ai o ua ——— la, a ke hai aku nei lakou (*e hookomo maanei ka manawa, me ke ano, me ke kumu, a me na mea lawe ola i pepehiia'i ka mea i make, ina ua ikeia.*) No ka oiaio o keia, ke kakau nei makou, ke Koronero a me ka poe jure o keia aha niele, i ko makou mau inoa, ma ka la me ka makahiki i olelo ia maluna."

§ **327.** Ina e hoike ka poe jure ma ka lakou olelo hooholo, ua pepehiia, ua laweia ke ola, a ua hoeha ia paha ka mea make, alaila, e hoopaa ke Koronero i na hoike ma ka palapala hoopaa, a i ole ia, e hookomo ia lakou iloko o ka halepaahao, i mea e hiki mai ai lakou, e hoike ma ka hookolokolo ana i kekahi mea i hoopii ia no ia hewa. E hooili aku ke Koronero i ka Ahahookolokolo nana e hookolokolo ia hihia, ka olelo hooholo a ka poe jure, me ka olelo hoike a na hoike, me na palapala hoopaa a me ka moolelo o kona niele ana.

§ **328.** Ina i paa ole mamua kekahi mea a ka poe jure i manao ai ua hewa, alaila, e hiki no i ke Koronero e hoopuka i ka

palapala hopu, me ka olelo e laweia ua mea hewa la imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu, a apana paha, a imua o kekahi Lunakanawai a Ahahookolokolo e ae paha, i loaa ka mana i hana i ua hihia la, a nana no e hana'ku ma ia hihia, me he mea la nana ponoi iho i hoopuka i ka palapala hopu.

§ **329.** Ina ua kukulu ke Koronero i ka aha niele maluna o ke kupapau o kekahi kanaka malihini, a pau ka hana, a ina paha ua kiiia aku ke Koronero e kukulu i aha niele, aka, ma kona manao aole kumu e hana pela, alaila, nana no e hana aku a kanu i ke kupapau.

§ **330.** Aole e ukuia ka poe jure, a o ka poe hoike i noho mai ma ka aha niele a ke Koronero, aka, e hookaaia na lilo kupono no ka hana ana i ka aha niele, ma ka Waihona Dala o ke Aupuni, ke hanaia ka palapala hoike lilo a ke Koronero, a hoaponoia e ke Kuhina Kalaiaina.

NO KA OIHANA KINAI AHI O HONOLULU.

E like me ia i hooloiia 1880, Mok. XLV.

§ **331.** E hoonohoia he Oihana Kinai Ahi no ke Kulanakauhale o Honolulu, a ma ia Oihana e kohoia i Luna Nui a me elua Kokua, hookahi Ilamuku, a me na kanaka kinaiahi, e like ka nui me ka mea i hoohelo a hoaponoia e na Luna o ka Oihana, a e kohoia lakou mamuli o na kuhikuhi o ko lakou mau rula.

§ **332.** E kohoia ka Luna Nui, me na Hope Luna elua, i kela makahiki keia makahiki, ma ka Monede mua o Iune, e na hoa o ka Oihana i loaa ka palapala hoike no ko lakou hoa ana.

Mok. XLV. 1880.

§ **333.** E kohoia ka Ilamuku i kela a me keia makahiki e ka poe i kohoia o ka oihana.

§ **334.** E hooponoponoia ke koho ana o na luna i oleloia ma na pauku elua maluna ae nei, e like me ke kuhikuhi ana o na rula hooponopono o ka oihana.

§ **335.** I na manawa a pau i puka mai ke ahi, na ka Luna Nui ka mana e hooponopono, a e kauoha aku i na hoa a pau o ka oihana kinaiahi, a nana no e kuhikuhi aku e hoonohonohoia na

kaa kinaiahi ma kahi kupono e hoohanaia ma ke kinai ana i ke ahi. E hiki no iaia ke haawi aku i ka malama ana me ka hoohana ana o na kaa kinaiahi, me na bakeke, a me na mea paahana e ae e pili ana i ke Aupuni, i ka poe kanaka kinaiahi ana e manao ai he pono, a hiki hoi iaia ke lawe hou mai e like me kona makemake; a e nana oia i kela hapaha keia hapaha makahiki, i ke ano o na kaa kinaiahi, na halekaa, na bakeke, me na mea paahana e ae, a e hoike aku no ia mau mea imua o ke Kuhina Kalaiaina, me na inoa kekahi o na hoa a pau o ka oihana. Ina ma kekahi manawa, ua pono ke hana hou ia kekahi o na kaa, a o na mea paahana e ae, alaila, na ka Luna Nui ka hana aku no ia mau mea.

§ **336.** Ina i hiki ole aku ka Luna Nui i ke ahi, alaila, na ka hope luna mua e hana i kana mau hana; a ina i hiki ole aku laua elua, alaila, na ka hope luna alua e hana ia mau hana.

§ **337.** E mahele ka Ilamuku i ke Kulanakauhale o Honolulu, i eha apana, a e hoike aku i na mokuna o na apana i ka Luna Nui, i mea e hiki ai ka makaikai a me ka hakilo ana i kauohaia ma ka Pauku malalo iho; a e malama oia i papainoa o ka poe e noho ana ma na hale noho a hale e ae paha; a e nana pono i ka uhakiia o na olelo o keia Kanawai.

E like me ia i hoololi ia 1880. Mok. XLV.

§ **338.** Na ka Ilamuku i na manawa elua iloko o ka makahiki, a i na manawa e ae paha ke manao oia he pono e makaikai i na hale noho a me na hale e ae, maloko o na apana, no ka hoomaopopo ana i ka uhakiia o na olelo o keia Kanawai; a e nana hoi oia i na kapuahi, pukauahi, na kapuahi hao, a me na ohe uahi o lakou; a ina e ikeia kekahi oia mau mea e waiho hemahema ana ma ke ano e pilikia ai paha, alaila, e kauoha aku oia ma ke kau leta i ka ona a mea paha e noho ana ma ka hale, e hoano e, hoonee aku, a hana hou paha ia mea hemahema; a ina oia e hana ole pela, e hooukuia oia, ke hoopaiia, i na dala he iwakaluakumamalima, no ka pomaikai o ka Oihana Kinai Ahi, a no kela a me keia la, mahope o ka pau ana o ka manawa i haawiia iaia no ia hoano e, hoonee aku a hana hou ana paha, e hoouku hou ia he umi dala, a e hiki no i ka Ilamuku ke hoano e, hoonee aku a hana hou paha i ua mea hemahema la, ma ka lilo o ka mea hale a mea paha e noho ana.

Mok. XLV. 1880.

Mok. XLV. 1880.

§ **339.** Na ka Ilamuku e hoopii i kela a me keia mea e uhaki ana i na olelo o keia Kanawai, imua o ka Aha Hookolokolo Hoomalu o Honolulu, a e haawi aku oia i na dala hoopai a pau i ohiia i ka Puuku o ka Oihana Kinai Ahi o Honolulu, mahope o kona hoolawe ana ae he iwakalua hapa-haneri no kona luhi.

§ **340.** E maheleia na kanaka kinaiahi i mau papa, a e like ka nui o na kanaka maloko o kela papa keia papa, me ka mea i olelo ia ma na rula hooponopono o ia papa. E hiki no i kela papa keia papa ke koho, noloko ae o kona poe iho, he pookela, he hope pookela, he kakauolelo, a he puuku dala, ma ke ano a i ka manawa a lakou e manao ai e koho.

§ **341.** Ina e puka mai ke ahi ma ke kulanakauhale, alaila, na na kanaka kinaiahi e hele koke ma kahi e wela ana, me ko lakou mau kaa kinaiahi, ka ohewai, makau, alapii, a me na mea paahana e ae, a malaila e hoohana aku i na kaa me na mea kinaiahi e ae, me ko lakou akamai, a me ka ikaika, mamuli o ke kuhikuhi ana o ka Luna Nui; aole hoi lakou e haalele ia wahi me ka ae ole o ka Luna Nui.

§ **342.** I mea e makaukau loa ai na kanaka kinaiahi ma ka lakou hana, e hooholo iwaho lakou i ko lakou mau kaa, i kela malama keia malama, i hiki hoi ke holoi a hoomaemae i na kaa, a i maa na kanaka i ka hana; a ina e hiki ole mai kekahi o lakou ma ia hana ana, e hooukuia oia i ke dala e like me ka mea i hooholoia e ka hapanui o kona papa.

§ **343.** Ina e hiki ole aku kekahi kanaka kinaiahi ma kahi e wela ana i ke ahi, a ina e haalele oia i kana kaa a mea paahana e ae, me ka ae ole ia; a ina paha e hana ole oia i kana hana oiai e noho ana lakou ma kahi wela, me ke kumu pono ole, e uku oia no kela hewa keia hewa i ka ukuhoopai i kauia e ka hapanui o kona papa, a e hiki no hoi ke hoopau i kona noho ana i kanaka kinaiahi, ke hooholoia pela e ka hapanui o kona papa.

§ **344.** E hiki no i ka poeikohoia o ka oihana e hookuu aku i kekahi papa, ina ua emi mai kona poe hoa, i hiki ole ai i ua papa

la ke hana pono i kana hana, no na malama eono, a e hoopili aku ia poe ke ae mai lakou, i kekahi papa a mau papa e ae, ke ae mai ia papa a mau papa paha a lakou i hoopiliia'i.

§ **345.** O ka poe makai o ke kulanakauhale i paa ole i ka hana i ka manawa puka mai ke ahi, e hele koke lakou ma ke kahea ana he ahi, a hiki ma kahi e wela ana i ke ahi, a malaila e malama lakou i malu, e hoomalu i ka waiwai, a e hoonee aku i ka poe palaualelo, me ka poe e manaoia e akehewa ana, a me ka poe e ae e kokua ole ana e kinai i ke ahi; a ina e noiia mai e hopu lakou a kaohi i ka poe hoolohe ole i na kauoha a ka Luna Nui, a o kona mau hope paha. Ina e haki kekahi makai i ka olelo a keia pauku, e hooukuia oia i na dala he umi, no kela hewa keia hewa.

§ **346.** O na makai a pau o Honolulu, e ku ana ma ko lakou hana ponoi i ka wa puka mai ke ahi, ua kauoha ia lakou e noho paa ma na wahi o lakou i hoonohoia'i, a e hai aku i ke ahi i hoalaia na kanaka a pau; a ina e haalele kekahi o ia poe makai i kona wahi, i hoonohoia'i, e hooukuia oia i na dala he umi no kela hewa keia hewa.

§ **347.** Aole e ho-a kekahi kanaka, me ka ae ole o ka Luna Nui, i ke ahi, aole hoi e haawi i na mea e hana ai i ke ahi, aole hoi e kauoha aku e hanaia ke ahi ma kekahi alanui, ala ololi, makeke, alaloa, a ma kahi uapo (koe wale no ke ahi hoolapalapa ta, ke hanaia, maloko mai o na kapuai he umi, mai ka pau ana mai o ka uapo) o hoopaiia oia ma ka ukuhoopai elima dala, no kela hewa keia hewa.

§ **348.** O na hale a pau ma Honolulu, i nohoia ma ke ano hale nóho, hale kuai a hale hana, e hoolakoia lakou me na bakeke, kinaiahi, e emi ole malalo ò elua, e kau ana ma kahi ikeia'i, me ka inoa o ka ona i penaia; a e hoopaiia ka poe noho hale i hoolako ole pela, ma ka uku hoopai aole e oi aku i na dala he umi.

§ **349.** Ina e kahea hoopunipuni kekahi kanaka i ke ahi ma Honolulu, e hoopaiia oia, no kela hewa keia hewa, ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala he kanalima.

E like me ia i hooloiia 1878. Mok. IV.

§ **350.** O na kane a pau e noho ana ma Honolulu, a e hele ana ma kahi i wela i ke ahi ua kauoha ia lakou e hoolohe i na kauoha a ka Luna Nui a me na Hope Luna a me ke Kiaaina o Oahu a me ka Ilamuku o ke Aupuni a me kona mau hope, o hoopai ia ka mea hoolohe ole i elima dala no kela hewa keia hewa.

§ **351.** O ka mea e oki ana, a e hoopoino ana ma ke ano e ae, me ka manao ino i kekahi mea paahana no ke kinaiahi; e hoopaiia oia ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri.

§ **352.** O ka poe nona na wahi kokoke i kahi e wela ana i ke ahi, a o ka poe e noho ana ma ia mau wahi; e ae aku lakou ma ke kauoha a ka Luna Nui, a o kekahi o kona mau hope, i ke komo ana malaila o na kanaka kinaiahi, e imi i ka wai, a e hoohana paha i ko lakou mau mea paahana e kinai i ke ahi; a ina e hoole kekahi i ko lakou komo ana pela, e hiki no i ka Luna Nui, a i kona hope paha, e komo mamuli o ka ikaika ma ua wahi la, no na kumu i olelo ia maluna; a e hooukuia ka mea nana i keakea, i na dala aole emi malalo o ka iwakalua.

§ **353.** O ke kulanakauhale o Honolulu, no ka hookoia ana i na olelo a keia Kanawai, oia na wahi a pau e waiho ana maloko o ka poai poepoe o ka hale makeke o Honolulu, oia kona kikowaena, a o ka loihi o kona kaha pololei a hiki i ke anapuni, hookahi mile.

K. H. K. Mok. LXIV.

NO KA MALAMA PONO ANA I KA PAUDA.

§ **354.** E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke kau i na rula hooponopono no ka waiho ana, me ka malama ana, a me ka halihali ana i ka pauda, maloko o kekahi kulanakauhale o keia Aupuni, e like me kona manao he pono, no ka maluhia o ka lehulehu; aole hoi e pono i kekahi kanaka ke waiho, a ke malama, a ke halihali i ka pauda, ma ka nui a ma ke ano e ae; aka, ma ka nui a ma ke ano i kuhikuhi ia iloko o ua mau rula hooponopono nei.

§ **355.** E hoopaiia ka mea nana i haki i kekahi oia mau rula hooponopono, ma ka uku hoopai aole emi malalo o na dala he iwakalua, aole hoi e oi aku i na dala hookahi haneri, no kela hewa keia hewa.

§ **356.** O ka pauda a pau i laweia mai, a i malamaia, ma kekahi kulanakauhale, ma ke ano kue i na rula hooponopono, e hiki no ke lalauia e kekahi Makai Nui, a makai paha, a e hoolilo ia no ka pomaikai o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

§ **357.** Ina e loaa ka poino i kekahi ma ka poha ana o ka pauda, i malamaia e kekahi kanaka ma ke ano kue i na rula hooponopono a ke Kuhina Kalaiaina i kau ai, e hiki no i ka mea i poino, ke hoopii no kona poho i ka mea iaia ka malama i ka pauda i ka wa i poha ai, a i ole ia, i ka mea nona ponoi ka pauda, ina ua ike oia i ka malama pono ole ana.

§ **358.** E hiki no i na Makai Nui, me na luna makai a pau, e komo maloko o kekahi hale a wahi e ae, e huli i kekahi pauda i kuhiia ua hunaia malaila, me ke kue i ke Kanawai, a e hiki no i na Lunakanawai Hoomalu a Apana, e haawi aku i na palapala huli, i hiki ai ke huli e like me ka olelo maluna.

§ **359.** Aole e paa kekahi rula hooponopono no ka malama ana i ka pauda, aia a hoolahaia no na hebedoma ekolu, ma kahi nupepa o ke kulanakauhale, a i ole ia, ma ke kau ana i na kope hooiaioia o ia rula, ma na wahi akea ekolu maloko o ia kulanakauhale.

NO NA MOKU ILI A NAHA, A NO KA WAIWAI ILI.

K. H. K.
Mok. LXXV.

§ **360.** Na ka Luna Makai Kiekie, me na Makai Nui, a me na hope makai nui, ma na wahi a pau o keia Aupuni, mamuli o na olelo a ke Kiaaina a lakou, e lalau aku, e hoopaa a e malama, no ka poe ona i na moku ili a naha, me ka waiwai ili, i ili ma na kahakai o ko lakou mau Mokupuni.

§ **361.** Aia a lohe kekahi Kiaaina i ka ili ana a naha o kekahi moku, a i ka loaa ana paha i kekahi waiwai ili, e like ka nui o ka waiwai me ka haneri dala, a oi aku paha, ma kekahi kai a kahakai ma kona Mokupuni, e kauoha aku i ka Makai Nui e hele koke i kahi e waiho ana ua moku la, a waiwai paha, a ina aole paa ia mea ma ka lima o kekahi ona, a agena paha, alaila, e lalau aku oia, a e hoopaa a malama no na ona.

§ **362.** E hiki no i ka Makai Nui ke hoohana i kekahi poe kanaka, e like ka nui me kona manao he pono, e kokua i ka hoopakele ana i ka waiwai, a e hoonoho i kekahi poe kiai nana e malama i ka waiwai a e kinai i ka hoohaunele ana, a ina e kue kekahi i na kauoha a ka Makai Nui, i ku i ke Kanawai, e hoopaa kokeia oia e like me ka mea e pono ai; a mahope o ka hookolokolo ana, e hoopaiia oia no kela ofeni keia ofeni, ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala he umi, a i ole ia, e hoopaahaoia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama ekolu.

§ **363.** E hana ka Makai Nui i palapala helu o ka waiwai ili a pau i loaa mai iaia; a ina i koiia'ku oia e ka mea nona ka waiwai, a e kona agena, a e kekahi mea kuleana paha, alaila, e hoohiki oia no ka oiaio o kona papa helu, a e haawi pu aku hoi i ke kope o ia papa helu, ke koiia mai, me ka waiwai a pau, i ka ona a i ka agena, a i ka mea e ae nona ke kuleana pono ke lawe: aka hoi, e uku mua ia, a i ole, e hoopaa ia ka uku ana i ka Makai Nui, ka uku kupono no kana hana ana, me na dute, a me na koina e ae ana i uku aku ai, a ua hoohiki paha e uku no ua waiwai la.

§ **364.** Ina aole aelike ka Makai Nui me kela aoao, no ka nui o ke dala e ukuia'i na ka Makai Nui, alaila, e hiki no ke waiho i ka hihia imua o kekahi poe kuikawa, e hookohuia e na aoao elua, aka, ina e ae ole mai kela aoao e waiho imua o ka poe kuikawa, alaila, e waiho koke ia imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie, a o ka Aha Kaapuni o ia Mokupuni, a nana no, i ka wa kau hookolokolo a i ka wa kau ole paha, e hoolohe a e hooholo no ia hihia ma ke ano hana wawe, me ka hai aku mamua i na aoao elua; a e hiki no ia ia e hoopuka i na palapala kauoha hana e pono ai ka hooko ana i kana olelo hooholo.

§ **365.** Aole e koiia'ku kekahi nona ke kuleana iloko o ia waiwai, e uku i kekahi mea e ae, i ka Makai Nui wale no, no kekahi hana, a kekahi lilo paha, ma ka lalau ana, a hoopaa ana i ka waiwai, ke ole ia he waiwai i lalau ia a i hoopaaia mamua o ka hiki ana'ku o ka Makai Nui.

§ **366.** Ina mahope o ka hiki ana'ku o ka Makai Nui, a lawe e kaohi a e hana'ku kekahi kanaka i kekahi waiwai ili, a i loaa

ma ke ano i olelo ia mamua, me ke kauoha ole o ka Makai Nui, ka ona, ka agena, a o ka mea kuleana e ae paha, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala elima haneri; aia no i ka manao ana o ka Ahahookolokolo.

§ **367.** E hoolaha aku ka Makai Nui me ka hakalia ole, mahope o kona hiki ana'ku, i na mea i pili i ka ili naha ana, me ke ano o ka waiwai i loaa, a me na mea nui e ae ana i ike ai a i lohe ai, ma ke ano ana i manao ai he kupono, i lohe ka poe nona ke kuleana; a ke ole oia e hana pela, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri.

§ **368.** E hiki no i ka Makai Nui, mamuli o ka olelo a ke Kiaaina, e kuai kudala aku i kekahi hapa o ka waiwai, i loaa mai ke dala lawa pono no ka hookaa ana i na dute maluna o ka waiwai ma ka Hale Dute, kupono ia lakou ke uku mai.

§ **369.** E hiki no iaia ke kuai kudala'ku ma ke ano i oi ka loaa, i ka waiwai ua ikeia e ino koke ana ke waiho loihi aku, ke maopopo ka pono ke kudalaia, a ke hoolaha mua hoi oia ma ke akea, a ma kekahi nupepa, ina he nupepa e hiki ai.

§ **370.** Ina e puka ole mai kekahi mea kuleana, e hoomaopopo i kona kuleana iloko o ka waiwai; alaila, e hoike aku ka Makai Nui, me ka hoohikiia, he papa helu o ka waiwai i ke Kanikela, a hope Kanikela paha, ina he Kanikela a hope Kanikela e noho ana maanei o ke Aupuni kahi e noho ai ka poe nona ka waiwai, ina he waiwai no kekahi poe o ka aina e ka waiwai ili; a ina i lilo ka waiwai i ke kudalaia, e hoike aku oia i ka palapala hoike i ka nui o ke dala i loaa mai ma ke kuai ana, me ka nui o ka ke dala ana i uku aku ai no na dute a me na lilo e ae; a e haawi aku oia i ke Kanikela a hope Kanikela paha, i ke koena a me ka waiwai e waiho ana maloko o kona lima, me na palapala a pau i loaa ia ia maluna o ka moku, a o ka waiwai ili.

§ **371.** Ina aole he Kanikela, a hope Kanikela maanei, o ke Aupuni kahi e noho ai na mea nona ka waiwai, a ina hoi aole koi ia mai ka waiwai e kekahi mea kuleana, alaila, e hoike aku ka Makai Nui i ka palapala hoike dala imua o ke Kuhina Waiwai, a

e haawi aku iaia i ke koena o ke dala, a na ke Kuhina e malama i ke dala no na makahiki elua, i hiki i na mea kuleana ke koi mai, a ina e hala ia mau makahiki me ke koi ole ia mai o ke dala alaila, e lilo ia dala no ka pomaikai o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

§ 372. Ma na Kanawai e pili ana i na moku ili a naha, me ka waiwai ili, ua komo iloko o ka inoa "Makai Nui" ka Luna Makai Kiekie, Makai Nui, me ka Hope Makai Nui.

K. H. K.
Mok. LXXX.

Cummins v Sumner. 3 H. R. aoao 170.

NO KE KANAWAI HELE ALANUI.

§ 373. Ina e halawai kekahi mau kanaka e hele ana me na kaa holo, kaa halihali ukana, a kaa e ae paha, ma kekahi alahaka, alanui, a alaloloa paha, alaila, e huli ae laua i ko laua mau holoholona me na kaa, i ka aoao akau o ka waena o ke alahaka, a alanui paha, ke hiki ia laua e hana pela, i mea e hiki ai i na kaa e holo ae me ka hihia ole o kekahi me kekahi.

§ 374. Ina i pilikia ka mea e hele ana me ke kaa, no ka piha loa o ke kaa i ka ukana, a no kekahi kumu e ae, a hiki ole ke huli ae i ka aoao akau e like me ka ole maluna, alaila, na ka mea pilikia pela e halawai ana me ka mea e, e ku malie me kona kaa ma kahi kupono o ke ala, no ka manawa kupono, i hiki ai i kela mea e hele ae me kona kaa me ka hihia ole.

§ 375. Ina i loaa aku i kekahi mea e hele ana me ke kaa, ma kekahi alahaka, a alanui paha, kekahi kanaka e me ke kaa, e ku ana paha, ma kahi kupono ole, e hele ae, a e hele lohi ana paha; a ina e noi aku oia i kela kanaka e, e ae mai ia ia e hele ae mamua, alaila, na kela kanaka e hoohuli ae i kona kaa i ka aoao akau, a i ka aoao hema paha o ke ala; a i oleia, e ku malie iho oia ma kahi kupono, no ka manawa kupono, i hiki i ka mea mua e holo ae.

§ 376. Aole pono i kekahi mea kaa ke ae aku i ka holo ana o kona kaa ma kekahi alahaka, a alanui paha, me ka hele pu ole o kekahi mea ike i ka hookele kaa; aole hoi pono ke waiho i kekahi kaa e ku ana ma kekahi alahaka, a alanui paha, ma ke ano e pilikia'i na mea e, e hoohole ana i na kaa.

§ 377. E hoopaiia ka mea nana i haki i kekahi olelo o keia Kanawai hele alanui, ma ka ukuhoopai, aole emi malalo o ke dala hookahi, aole oi aku i na dala he iwakaluakumamalima, no kela hewa keia hewa. A ina i poino kekahi kanaka ma ka haki ana o kekahi i keia Kanawai, alaila, e hiki no i ka mea i poino ke hoopii no kona poho, ke hoopii oia maloko o na malama eono, mahope iho o kona poino ana.

NO NA MEA ANA ME NA MEA KAUPAONA.

K. H. K. Mok. LXV.

§ 378. Na ke Kuhina Kalaiaina e kii aku a loaa, he mau mea kaupaona a mea ana, he mea hooponopono hoi no ke Aupuni, a e hoohalike oia me ia mau mea hoopono, i na mea kaupaona me na mea ana o kanaka, i laweia mai imua ona e hoohalike ai; a e sila oia i na mea pono a oiaio me na hua H. I.

§ 379. E haawi aku ke Kuhina Kalaiaina, i kela Kiaaina keia Kiaaina, i kope o na mea ana hoopono o ke Aupuni, i mea e pono ai kona Mokupuni, a na ke Kiaaina e hoohalike i na mea kaupaona, me na mea ana a pau, i laweia mai ia ia e hooponopono ai; a e sila oia i na mea i kupono a oiaio, me ka hua mua o ka inoa o kona Mokupuni.

§ 380. Penei na koina no ka hoohalike ana i na mea kaupaona, me na mea ana: No ke sila ana i kekahi bima kaupaona, hapalua dala; no ke sila ana a me ka hoailona ana i kekahi ana loa, iwakaluakumamalima keneta; no ke sila ana i kekahi poka kaupaona, he umi keneta; no ke sila ana i kekahi mea ana hoopiha, he umi keneta; a me ka uku kupono no ka hoohalike ana me na mea ana hoopono o ke Aupuni.

§ 381. O na mea kaupaona, a me na mea ana hoopono o keia Aupuni, e like ia me ko Amerika Hui mau mea hoopono e noho nei, a e hoopono ia ana, a e aponoia ana i Amerika Huipuia ma keia hope aku.

E like me ia i hoololi ia 1866, Iulai 27.

§ 382. Ina e kuaiia ma ka busela kekahi huita, kurina, bale a ota paha, me ka aelike ole o na mea kuai no ke ana ana, alaila,

penei e ana ai: o ka busela huita, he kanaono paona; o ka busela rai, he kanalimakumamaono paona; o ka busela kurina, he kanalimakumamaono paona; o ka busela bale, he kanahakumamawalu paona; a o ka busela ota, he kanakolukumamalua paona.

§ **383.** Ina e kuai aku kekahi kanaka i kekahi ukana, waiwai, mea kalepa, hua, mea ulu, a mea e ae paha me ka bima kaupaona, a poka kaupaona a mea ana, i sila ole ia e like me ke Kanawai, e hoopaiia oia ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala he kanalima, no kela hewa keia hewa; a ina i poino a hoopunipuni ia paha kekahi, ma ke kuai ana me na mea kaupaona, a mea ana, i sila ole ia, e hiki no ia ia ke hoopii i ka mea hewa, a ina e ko ka mea hoopii, e loaa ia ia ka palua o kona poho, a me na koina o ka hoopii ana.

NO NA LAWAIA.

K. H. K.
Mok. LXXXIV.
Haalelea v Montgomery. 2 H. R. 62.
Oni v Meek. 2 H. R. 87.

§ **384.** O na wahi lawaia a pau e pili ana i kekahi aina o ke Aupuni, a e pili ana i ke Aupuni ma ke ano e ae, koe wale no na loko, e hooliloia lakou, a ma keia Kanawai ua hooliloia no na kanaka, i mau wahi lawaia no na kanaka a pau, no ka manawa pauole; aka hoi, e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke hookapu i ka lawaia ana ma ua mau wahi la, i mea e malu ai ua mau wahi la ma kekahi mau manawa o ka makahiki.

§ **385.** E hoolaha akea ke Kuhina Kalaiaina i kona hookapu ana, e like me ka pauku maluna ae nei, aole hoi e paa ka hookapu ana, aia a hoolahaia pela. O ka mea nana e uhakai i ke kapu, e hoopaiia oia ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala he umikumamalima, a me ka waiwai iloko o ka i'a ana i lawaia ai.

§ **386.** Aole e pono i kekahi mea e noho ana mawaho o keia Aupuni, e lawaia maloko o na awa, na muliwai, na kuanalu, a me na wahi e ae o keia Aupuni, i mea halihali aku e kuai, a i mea e ae paha, ma kekahi wahi mawaho o keia Aupuni, o hoopaiia oia ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala elua haneri; aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo.

§ **387.** O na wahi lawaia mai kahakai a hiki i ke kuanalu, a ma kahi kuanalu ole, mai kahakai kaimake a hiki i hookahi mile makai, e manaoia kela mau wahi ma ke Kanawai no na konohiki nona ka aina ma ka mahele ana mamua, aole hoi e keakeaia na konohiki ma ia mau wahi, koe wale no na mea i hoakakaia a i hookapuia ma ka olelo mahope nei.

§ **388.** E manaoia no ma ke Kanawai, no na konohiki kela mau kai, no lakou pu me na hoaaina o kela aina keia aina, a e hiki no i ua mau hoaaina nei ke lawaia ma ia mau kai o ko lakou mau hakuaina, e malama nae i na kapu i kauia iloko o ke Kanawai. *Amended Ch. 18 " Laws 1892.*

§ **389.** He mana no ko na konohiki, i kela makahiki keia makahiki, e hookaawale i kekahi i'a hookahi, no lakou iho, he i'a kamaaina ma ko lakou wahi, a e kukalaia ka inoa o keia i'a, ma ka leo kahea e lohe na hoaaina a me na mea e noho ana ma ia mau aina, i ke ano a me ka inoa o ka i'a a lakou i hookapu ai, a e kau no hoi ma ka aina, i na palapala hoolaha i paiia, a kakauia paha, i ekolu, e hoomaopopo ana i ke ano o ka i'a a lakou i hookaawale ai.

§ **390.** O ka i'a a ke konohiki e hoomalu ai nona iho, nona wale no kela i'a ke laweia maloko o kona wahi e lawaia ai; aole hoi e hiki i na hoaaina ona a me na mea e ae, ke kii i kela i'a i hookapuia; a i ka wa e loaa ai, e lilo no ia i ke konohiki; a e hiki no hoi ia ia ke hoopii i ka mea nana i kii i ua i'a la, a loaa ka uku kupono no kela i'a.

§ **391.** Aole mana o na konohiki e auhau a e hookapu paha i na hoaaina o lakou, no ka lawaia ana maloko o ko lakou mau kai, ma ke ano nae i aeia, a e like wale no me ka mea i oleloia maluna; a ina i hookapu lakou ma ke ano e ae, aole no e hookoia.

§ **392.** E hiki no i na konohiki, me ka ae pu ana o na hoaaina o lakou ma ko lakou mau aina, ke makemake ole ua konohiki nei e hookapu i ka i'a hookahi nona, e like me ka olelo maluna, e hookapu i ka lawaia a pau ma kona mau kai, iloko o kekahi mau malama o ka makahiki, a hiki i ka wa e lawaia ai, alaila, e ohi i ka hapakolu o na i'a a pau i lawaia ia e na hoaaina ona ma kona kai. Ina pela ka hana ana, na ke konohiki e hoolaha aku i ka olelo e like me ka Pauku 389.

§ **393.** O ka mea i kuai aku mamua, a e kuai ana paha ma keia hope aku, i kekahi aina o ke Aupuni, a ua loaa paha ia ia ka aina ma ka hoolimalima, a ma ke ano e ae paha, aole ona kuleana e ae ma kahi lawaia e pili ana i ua aina la ana i kuai ai, aka, e like wale no me na kanaka e ae e noho ana iloko o keia Aupuni, ke ole e komo ua wahi lawaia nei iloko o kana palapala hoolilo.

§ **394.** Ina i holo aku ka i'a i hookapuia e ke konohiki, ma na kai i hoonoaia, a e hoonoaia ana paha ma keia hope aku no na kanaka a pau, aole no e kapu kela i'a malaila. He kapu no ke loaa ma ke kai ponoi o ke konohiki wale no. Aole hoi e hiki i ke konohiki, ke hookapu i ka i'a oi aku i ka i'a hookahi ma kona wahi lawaia, a mau wahi lawaia paha, e pili pu ana ma kahi hookahi.

§ **395.** O kela konohiki keia konohiki, a mea e ae paha, e hoonele ana i kekahi, i hiki ole ia ia ke lawaia ma na kai i hoonoaia, a e hoonoaia ana paha ma keia hope aku no na kanaka a pau, a ohi wale paha i kekahi hapa o ka i'a i lawaia ia ma ke kai noa, a ohi wale paha i ka hapa o ka i'a i oi aku mamua o ka mea i oleloia ma ke Kanawai, no kona mahele, a o ka hoaaina a kanaka e ae paha, i hoonele i ke konohiki i kona mau pono ma ka lawaia, ma ka lawe wale ana i ka i'a kapu o ke konohiki, a ma ke ano e ae paha, e hooukuia no ia i ke dala, aole oi aku mamua o ka haneri hookahi, no kela hewa keia hewa, e like me ka noonoo ana o ka ahahookolokolo he pono; a ina i loaa ole ke dala, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku mamua o na malama ekolu.

§ **396.** He mana ko kela ko keia Lunakanawai Apana, e hookolokolo, a e hoopai, i na hewa a pau i kue i keia pauku maluna iho, ma ko lakou mau apana.

HAAWINA VI.

NO KA OIHANA HALIHALI LETA.

§ **397.** E hookumuia no ka oihana halihali leta no ke Aupuni Hawaii, a e hoonohoia e ka Moi, kekahi kanaka kupono, i luna no keia oihana, a e kapaia oia ka "Luna Nui o ka Oihana Leta," a e noho oia ma ia oihana a pau ka makemake o ke Alii. O ua Luna Nui nei ka luna o ka Hale Leta ma Honolulu, mamuli o kana oihana, a hiki i ka wa e hoololi hou ia'i ke Kanawai no keia mea.

Hoololi paku1 1878, Mok. XVIII. Pauku 1.

Mamua o ka lawelawe ana i na hana o kana oihana, e hoohiki a kakau inoa i ka hoohiki ka Luna Leta Nui i olelo ia, a me na Luna Leta e ae o ke Aupuni, imua o kekahi Lunakanawai o ka apana a e waiho ia me ke Kuhina Kalaiaina; o ke ano o ka hoohiki i olelo ia, e hana pololei ka mea hoohiki i na hana a pau e pili ana i ka oihana, a e malama i ka maluhia o na palapala o na ano a pau i haawi ia nana e malama, a e hooili aku i na eke leta me ka hikiwawe.

E like me ia i hooloiia 1882, Mok. XXXIX. Pauku 1.

§ **398.** Na ka Luna Leta Nui e hoonoho aku i mau luna leta ma na awa ku moku a me na kulanakauhale e like me ka mea e pono ai ka lehulehu. Ua hiki no hoi iaia me ka ae pu ana mai o ke Kuhina Kalaiaina e hooholo a e hooponopono i ka uku o ia mau luna leta ina ua ike ia he kupono, e uku ia lakou no ka hana a lakou i hana ai.

§ **399.** He mana ko ka Luna Nui o ka Oihana Leta, e hana i na rula kue ole i na Kanawai o keia Aupuni, e pono ai i kela manawa keia manawa, no ka hooponopono ana i Hale Leta, a no ka halihali ana a me ka haawi ana i na eke leta me ka maluhia a me

ka hikiwawe, a e hiki no hoi ia ia ke hoolimalima i na kakauolelo a me na kokua, i mea e hiki ai ke hana i kana mau hana me ka lohi ole, a me ka ikaika.

§ **400.** E hiki no i ka Luna Nui o ka Oihana Leta, ke hoolimalima i na kanaka halihali eke leta ma kela Mokupuni keia Mokupuni, mai kekahi apana a i kekahi apana o ka Mokupuni hookahi, ana e manao ai he pono no ka lehulehu, a e hoolilo malaila i ke dala i haawiia e ka Ahaolelo no ia hana, aole na dala e ae.

E like me ia i hoololiia 1882. Mok. XXXIX. Pauku 2.

§ **401.** Aole no e ae ia kekahi moku* i hiki mai i kekahi awa ma keia Pae Aina kahi e ku ana kekahi Hale Leta, e hoike mai a e hookomo a e hoolei iuka paha, i kona ukana, aia a haawi ke Kapena i ka Luna Hale Leta ma ia wahi i na leta a pau i kakau ia mai no na kanaka o keia Aupuni, a iaia ka malama maluna o ka moku nana i lawe mai, koe wale no na leta i kakau ia no ka ona o ka moku, a no ka mea paha i hoouna ia mai ai ua moku nei, a e uku ka Luna Hale Leta i haawi ia ai ua mau palapala nei, i ke Kapena i ka uku e like me ka mea i kupono i na rula a me na hooponopono ana o ke Kuikahi Oihana Leta. A na ka Luna Dute a luna e ae paha o ke awa, nana e ae i ka hookomo ana i na moku, e koi aku i ke Kapena o na moku, e hoohiki e olelo ana ua haawi mai oia i na leta a pau, koe wale no na leta i olelo ia maluna. A ina hoolei kekahi Kapena i kekahi ukana iuka mamua o ka hana ana e like me keia haawina e hoopai ia oia ke ku ka hewa iaia imua o kekahi Aha Hookolokolo, i na dala aole e emi malalo o ka haneri hookahi, aole hoi e oi aku mamua o na haneri elima; a ina i kaa ole, e hiki no ke lawe a kuai aku i ua moku nei i mea e kaa ai keia uku hoopai. E hoike aku ke Kapena a agena paha o kekahi moku e holo ana i na aina e ma ka palapala i ka Luna Leta i ka la a me ka hora e holo ai ia moku mai ia awa aku, a e hoohiki imua o ka Luna Dute o ia awa no kona hana ana pela mamua o ka loaa ana o na palapala ae e holo.

§ **402.** E lawe aku, a e haawi no hoi na Kapena o na moku holo pili aina, i na eke leta ma ka Hale Leta o kela awa keia awa

*Ma ke Kanawai o 1860, o ka la 30 o Iune, ua hookomoia mahope o ka huaolelo "moku," na huaolelo "mai ka aina e mai," a me ia e ku nei keia pauku ma K. H. K. Mokuna XVII Pauku 16.

e ku ai, e like me ka olelo a ka Luna Nui o ka Oihana Leta, me ka uku ole; a ina i hana ole pela, e laweia ka palapala ae holo pili aina, o ka moku malama ole i keia pauku.

§ **403.** Penei ka uku leta Hawaii, ma na mea a pau i hookomo ia iloko o na eke leta ma na papa.

"Papa 1. Ma kela leta, keia leta, puolo i sila ia, na palapala i kakau ia ma ke ano holookoa a hapa paha, na mea i pai ia, i kakau ia, a i kakau ia kekahi mea mawaena e hoike aku ana i kekahi mea hou mamua o na mea i pai ia; na mea a pau i hiki ole ke kau ia ka uku e like me ko na leta e hoopau ana i kekahi mea i kakau ia, a me na mea a pau i waiho ia a hoopaa ia paha i hiki ole ke nana ia me ka nahae ole, e hoolilo ana paha i ka wa-hi i mea ole, elua keneta no kela a me keia hapalua aunaki a hapa paha.

E like me ia i hoololiia 1878. Mok. XVII. Pauku 4.

"A ina ua hooili ia ia mea a ua loaa mai paha mai ka aina e mai eono keneta no kela a me keia hapalua aunaki a hapa paha, a e hui me keia eono keneta i olelo ia, ka uku leta moku e ohi ia ma na mea mai na aina e mai. Ma na leta e haawi ia ana ma ka Hale Leta, kahi i hookomo ia iloko o ka Hale Leta, hookahi keneta no kela a me keia hapalua aunaki a hapa paha.

"Papa 2. Ma na nupepa a pau, buke liilii, alemanaka, papa hoike, na mea pai i hooponopono ia, na palapala hoolaha, na buke humuhumu ole ia, na palapala aina, na mele i pai ia, na palapala i hoopuka ia i kela manawa keia manawa, (aole i humuhumu ia) na olelo hoolaha kuai a me na mea pai e ae i humuhumu ole ia i manao ia i mea hoolaha, a e haawi wale ia paha, i hookahi keneta no kela a me keia eha aunaki a hapa paha, ina ua hooili ia ia mea i na aina e, a ua hooili ia mai na aina e mai paha i elua keneta ma kela a me keia elua aunaki a hapa paha. Na nupepa i pai ia ma ko Hawaii Pae Aina a ua hookomo ia ma ka Hale Leta e ka poe pai no ka poe lawe nupepa, me ka uku ole.

E like me ia i hoololiia 1882. Mok XXXIX. Pauku 5.

"Papa 3. Ma na buke a pau i humuhumu ia, a i pai ia a pai ole ia paha, na papaa pepa i pai ole ia, na buke i pai ole ia, na papaa pepa manoanoa, na kii i kaha ia, na mea kalepa, na kii o kekahi mau mea hana akamai, na mea hoikeike, na anoano, na

1878. Mok. XVIII. Pauku 4.

lala mea kanu, na aa mea kanu, na hua mea kanu, na kii i pai ia, a me na mea e ae a pau i komo ole iloko o ka papa akahi a me elua i hoike ia maluna, hookahi keneta no kela me keia aunaki a hapa paha, ina no Hawaii nei a no ka aina e paha.

"E wa-hi ia a hoopaa ia na mea a pau e pili ana i ka papa elua a ekolu paha i hoike ia maluna ma ke ano hiki ke nana ia me ka nahae ole, a hoolilo ole i ka wa-hi i mea ole, ina hana ole ia pela, e kau ia ka uku leta o ka papa akahi.

"Ua hiki no i ka mea e hoololi ana i kekahi buke, pepa, a mea e ae paha e pili ana i na papa elua a me ekolu, ke kau mawaho a maloko paha o ia mea i ka inoa a me kahi noho o ka mea i hooili aku ai, me ka olelo hoakaka, ua hooili ia ua puolo la e kekahi mea i hoike ia ka inoa a me ka inoa a me kahi noho o ka mea nana i hooili, a o kekahi hapa paha o ia mau olelo.

"Aole e hooili ia maloko o na eke leta kekahi puolo e waiho ana maloko kekahi mea wai, laau make, aniani, mea pa-hu, holoholona olà, mea ai, kopaa a mea e paha e inoino ai a e lilo ai paha na mea maloko o na eke leta i mea ole, aole no hoi e hooili ia maloko o ka eke leta, kekahi leta a palapala paha, i kakau ia a kaha ia paha kekahi mea kue i ka Moi a me na olelo lapuwale a a hoohilahila e ae paha. Ina i loaa i ka Luna Leta Nui ke kumu e manao ai oia maloko o kekahi eke leta mai na aina e mai kekahi mea kupono ke kau ia ke dute o ke Aupuni, ua hiki iaia ke malama ia mea a e wehe ia imua o ka mea nona ia mea a me ka Luna Dute Nui, a mea e ae i koho ia e ia. O ka mea a mau mea e hoao ana e kue i na olelo papa maluna, e hoopai ia aole e oi maluna o elima haneri dala, a i ole ia e hoopaahao ia ma ka hana oolea aole e oi mamua o ka makahiki hookahi, ke ku ka hewa iaia, imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha. Aole e oi aku ke kaumaha o kekahi puolo i hooili ia ma ka eke leta, mamua o na paona eha, koe nae na mea malalo o ka papa hookahi. Aka hoi, aole e manao ia kekahi mea iloko o keia pauku, ua kue i na olelo o kekahi kuikahi leta e paa nei i keia manawa, a ua haawi ia ka mana ma keia i ke Kuhina Kalaiaina e komo iloko o na kuikahi leta o ia ano a me ke kuikahi leta nui o Berne, e like me

ka mea i kupono no ka pomaikai o ka lehulehu, a e hoololi a hooponopono i na uku i hoakaka ia maluna no na leta i na aina e, i mea e kulike ai me ia mau kuikahi; a e kau i na rula e hiki ai ke hooko ia kela mau mea."

§ **404.** Hoopauia 1878, Mokuna XVIII, Pauku 3.

§ **405.** Aole no e ae ia kekahi moku e haalele ana i kekahi awa o Hawaii nei, kahi e ku ana kekahi hale leta, e halihali i kekahi leta, nupepa, a mea e ae i kupono i ka eke leta, mawaho o ka eke leta, ke uku ole ia mamua, ka uku leta Hawaii no ia mea. A ina i malama ole kekahi kapena, a luna moku e ae paha, i ka olelo a keia pauku, e hooukuia oia no kela hewa keia hewa o ia ano, i na dala aole emi malalo o ka haneri dala hookahi, aole oi aku mamua o elima haneri, a e hiki no ke laweia, a e kuai ia aku ua moku nei, i mea e kaa ai keia ukuhoopai.

§ **406.** Hoopauia 1878, Mokuna XVIII, Pauku 8.

§ **407.** Aole no e halihaliia na leta iloko o na eke leta o ke Aupuni ke hoailona ole ia mamua, aole hoi e ku i ke Kanawai e halihali kekahi kanaka i ka leta a mau leta paha mai kekahi awa a i kekahi awa; aka hoi, ina aole hoailona pai, a ua haawi ia ke dala kupono i ka Luna Leta, nana no e hoailona ia mau leta "ua kaa," a e kakau hoi i kona inoa a e lawe ia no iloko o ka eke leta. O kela a me keia kanaka e lawe ana i ka leta a mau leta paha me ke kue i na olelo o keia pauku, e hooukuia oia i na dala aole e emi malalo o elima, aole nae e oi i ke kanalima, ke ku ka hewa ia ia ma ka hookolokolo ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha; na ka Luna Leta Nui, a o kela a me keia Luna Leta paha maloko o keia Aupuni, e hoopii no ia hewa, a o ka hapalua o ka ukuhoopai, e haawiia na ka mea nana e hai no ka uhakiia ana o keia Kanawai.

Elike me ia i hoololi ia 1865, Ianuari 10.

K. H. K. Mok. XVII, Pauku 18.

§ **407A.** Maluna o kela me keia moku holo pili aina e malamaia ma kahi akea kupono, i pahu a i eke paha no na leta, i paa i ka laka, a i penaia ka inoa mawaho me na huaolelo moakaka lea, a o ke kapena o ia moku oia ka agena leta o ka Oihana Leta

1865, Ianuari 10.

K. H. K. Mok. XVII, Pauku 19.

maluna o kona moku, a nana no e haawi aku iloko o ka Hale Leta e kokoke ana, i na leta a pau i waihoia iloko o ia pahu a eke paha, e like me ka mea i kakauia mawaho o na leta, na leta hoi i hoailona pono ia; e hokae no nae oia i na hoailona a pau o na leta mamua o kona haawi ana aku pela, a o ka agena leta i hokae ole i na hoailona leta e like me na olelo o keia pauku, e hooukuia oia aole e emi malalo o na dala he umi, aole hoi e oi aku i na dala he kanalima, ke ku ka hewa ia ia ma ka hookolokolo ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha; a ina e hana hou ia hewa, alaila, e hiki no i ka Luna Leta Nui ke hoopau i ka palapala ae holo pili aina o ka moku nona ke kapena i hana pela, mahope o ka hoahewa ia ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, mamuli o ka hoopii a kekahi Luna Leta.

K. H. K. Mok. XVII. Pauku 20.

§ **408.** He mana ko ka Luna Nui o ka Oihana Leta, e kuai aku i na hoailona pai, no kana oihana, e like me ka mea e pono ai ka lehulehu. Ina i hana kekahi kanaka a mau kanaka paha, i kekahi hoailona pai no ka leta, ma ke ano like me ka mea pai o ke Aupuni, ma ke ano apuka, a ma ka holoi ana i na kaha hoailona o na pai i pau i ka uku ia mamua i mea e hoouna hou aku, he hewa feloni ia, a ina i ku ia ia ka hewa ma ka hookolokolo ana, e hooukuia oia i ke dala, aole oi aku mamua o elima haneri; a i ole ia, e paa i ka hao ma ka hana oolea, aole oi aku mamua o ka makahiki hookahi, e like me ka manao o ka ahahookolokolo he pono.

E like me ia i hoololiia 1886, Mok. XXXIII.

§ **409.** O na leta a pau e waiho ana iloko o ka Hale Leta Nui a hala na mahina ekolu, aole hoi i kii ia mai, e manaoia no he mau leta make ia, a na ka Luna Nui o ka Oihana Leta, mamuli o na rula ana e hooholo ai, e wehe i na leta pili aina a pau, a ina aole mea ano nui maloko, e haehaeia no, a ina he mea ano nui maloko, nana no e malama ia leta, a e hooikaika oia e hoihoi aku i na mea maloko i ka ona oiaio.

Mahope iho o ka waiho ana o na leta o na aina e iloko o ka Hale Leta Nui no ekolu mahina, ua manaoia ia mau leta ua make, a e like me ia e hoihoiia ia mau leta i na Aupuni i hoouna ia mai ai.

§ **410.** Na ka Luna Nui o ka Oihana Leta e hoomakaukau i hoailona pai no kana oihana, a me ka pepa, a me na lako e ae a

pau, no ka Hale Leta Nui; e hiki no hoi ia ia ke hoomakaukau, a e haawi aku i hoailona pai a me ka lako i ka pepa, inika, a pela aku, i na hale leta ma kahi e ae o ke Aupuni.

§ **411.** Na ka Luna Nui o ka Oihana Leta, i ka pau ana o kela hapalua makahiki, a maloko mai paha o ia manawa, ke koiia oia e hana pela, e hoike mai i ke Kuhina Kalaiaina i na mea i hanaia iloko o ka Oihana Leta, me ka hai mai i ke dala loaa mai, a me ke dala lilo aku, a me ka nui o na leta i hooiliia aku, a me na leta i loaa mai no na aina e, a me ko loko nei mau leta, a me na mea e ae e maopopo ai na hana a pau iloko o kela lala keia lala o ka oihana leta malalo ona.

Na na luna o na hale leta ma kela wahi keia wahi, e hoike hapaha makahiki mai, a i ka manawa e ae paha, i ka Luna Nui o ka Oihana Leta, e like me kana kauoha ana, i na mea a pau a lakou i hana ai ma keia oihana.

§ **412.** Na ka oihana halihali leta, ke hiki, e uku no kona mau lilo a pau mailoko ae o na loaa o ka oihana. Ina i koe ke dala, e waihoia no iloko o ka Waihona o ke Aupuni. Ina hoi i lawa ole ke dala i loaa mai, alaila, e hiki no i ka Luna Nui o ka Oihana Leta, me ka ae pu o ke Kuhina Kalaiaina, e kikoo aku i ka Waihona o ke Aupuni, i ke dala e hoolawa ai, no loko ae o kela dala i hookaawale ole ia no kekahi mea e ae. E hoikeia no nae na kumu a pau no ka hana ana pela i ka Ahaolelo, ma kona halawai koke ana.

§ **413.** I mea e maluhia ai na leta a me na mea e ae i kupono i ka hooili ma na eke leta i hookomoia iloko o na hale leta o keia Aupuni, he mana ko ka Luna Leta Nui, a ke kauoha ia nei oia ma keia e hana i mau rula like no ka hoopaa ana ma ka buke e hoike ana i na leta a pau a me na mea e ae i kupono e hooili ia ma na eke leta, ke noi mai ka mea nana e hookomo, a e koi aku oia e uku mua ia ka uku no ia mea no ke kakau ana i umi keneta no kela a me keia leta a mea e ae paha, eia nae aole e lilo ia hoopaa ana ma ka buke i mea e hiki ai ke koi ia mai ka Oihana Leta a o na loaa paha o ia oihana e uku no ka nalowale ana o ia leta a mea e ae paha, a o na mea maloko paha, ma na eke leta mawaena o na

E like me ia i hoololiia 1882, Mok XXXIX, Pauku 4.

Mokupuni o keia Paeaina. Aka, ina ua nalowale kekahi leta a mea e ae paha i hooili ia maloko o na eke leta no na aina e, koe wale no ma na mea hiki ole ke pale ia (*force majeure*) ma keia ua haawi ia ka mana i ka Luna Leta Nui, a ke kauoha ia nei oia e uku aku i mea e hoihoi ia ai ka poho i umi dala no kela a me keia leta a mea e ae i nalowale e like me ia i hoakaka ia ma na rula o ke Kuikahi Oihana Leta.

E like me ia i hoololiia 1878, Mok. XVIII, Pauku 6.

§ **414.** Aole no e kii ia ka Luna Leta Nui a me kona mau Kakauolelo e hana ana iloko o ka Hale Leta a me na Luna Leta a pau iloko o keia Aupuni, e noho ma ke Jure iloko o kekahi Ahahookolokolo.

K. H. K. Mok. XVII, Pauku 21.

§ **415.** Ina e oki, wehe me ke ki, a ma ke ano e ae paha, kekahi kanaka a mau kanaka paha, i kekahi eke leta o kela ano keia ano, me na mea kupono i ka eke leta o ke Aupuni Hawaii, me ka ae ole ia e ka Luna Nui o ka Oihana Leta, a ua ku ka hewa i ua kanaka nei, a mau kanaka paha, ma ka hookolokolo ana, e hooukuia oia no kela hewa keia hewa pela, i ke dala, aole emi malalo o ke kanalima, aole hoi oi aku mamua o elima haneri ; a i ole ia, e hoopaaia i ka hao a me ka hana oolea, aole oi aku i na makahiki elua, a o keia mau hoopai elua paha, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

Kanawai 1878, Mok. XVIII, Pauku 7.

Ma keia ua haawi ia ka mana a ua kauoha ia ka Luna Leta Nui e hoomakaukau i mea kuai aku ma na Hale Leta iloko o keia Aupuni, he mau papaa pepa i hana ia mailoko mai o ka pepa papaa, aole e oi aku ka loihi mamua o elima a me ka hapalua iniha, a i ekolu a me ka hapaha ka laula, a e kau ia ma ka aoao akau maluna ma kekahi aoao, kekahi kii kupono a me ka hoailona hookahi keneta ma ka olelo Hawaii, a e kau ia no hoi ma ka aoao i kuniia na olelo e kuhikuhi ana ma ia aoao wale no e kakau ia ai ka inoa o ka mea nona ia palapala. E lawe ia a hooili ia na pepa o ia ano i kakau ia a i pai ia paha me ka inika a peni paha ma na wahi a pau o ke Aupuni, me ke kau hou ole ia o kekahi uku.

Ma keia ua haawi ia ka mana i ka Luna Leta Nui me ka ae pu ana mai o ka Moi iloko o ka Ahakukamalu, e lawe a hoohana aku malalo i na rula i hana ia i keia wa a e hana ia aku ana paha ma keia hope e ka Hui Kuikahi Oihana Leta, ina no e emi mai ana a i ole e mahuahua ae ana paha, na lilo a i ole na loaa o ka Hale Leta.

Kanawai 1882, Mok. XXXIX, Pauku 6.

HAAWINA VII.

NO KA MEA PAIPALAPALA O KE AUPUNI.

Mamuli o ka mana o ka § 427 a o ke Kanawai o Feb. 14, 1859, aoao 112, na kuai ia na mea paipalapala Okatoba 1879.

§ **416.** Na ke Kuhina Kalaiaina e koho i Luna Paipalapala no ke Aupuni, nana e malama a e hooponopono i ka mea Paipalapala o ke Aupuni, a ia ia wale no ka pono a me ka hewa o ka hana ana me ia mea; aole hoi i manaoia e hiki ke hoopaa a hoohihia paha i ke Aupuni, ma na olelo a keia haawina, no kekahi mea i paiia a i hoolahaia e ka Luna Pai.

§ **417.** E hiki no i ka Luna Paipalapala e hoolimalima i na kanaka hana, a e kuai i na mea paahana no kana oihana, e hoolilo ana no ia mau mea i ke dala a ka Ahaolelo i hookaawale ai i kela manawa keia manawa; eia no nae, ina e lawa ole ka haawina i hooholoia e ka Ahaolelo, no ka uku hoolimalima o na kanaka paahana, a me na mea e lako ai; e hiki no ia ia ke uku aku no ia mau mea, noloko ae o na dala i loaa mai maloko o kona buro, me ka hoike aku mahope ia mau dala i lilo pela, i ke Kuhina Kalaiaina.

§ **418.** O ka Luna Paipalapala, e lilo oia i *ex officio* ka Lunahoopuka o kekahi nupepa, a oia nupepa ka nupepa hoolaha no ke Aupuni Hawaii. E hoolaha oia maloko o ia nupepa, i na Kanawai, na kauoha, a olelo hai akea ano nui, na palapala hoike, na olelo hooholo, na palapala kaapuni, a me na olelo hoolaha i hooiliia iaia e hoolaha, e kekahi oihana a e kekahi manamana o ke Aupuni paha, ina he oihana hooko, kau kanawai, a hookolokolo paha.

§ **419.** E hoouna aku ka Luna Paipalapala, i kela hebedoma keia hebedoma, i mau kope o ka nupepa na ka poe i oleloia malalo aenei: Na ka Moi no ka Hale Alii, ekolu kope; na ke Kuhina

no ko na aina e, he umi kope; na ke Kuhina Nui, a me na Kuhina e ae pakahi, elua kope; na ka Peresidena o ka Papa Hoonaauao, elua kope; a hookahi kope no kela kula keia kula olelo Beritania malalo ona; na na Lunakanawai o ka Aha Kiekie pakahi, elua kope; na na Kiaaina pakahi, elua kope; na ka Ahaolelo, oiai kona akoakoa ana, hookahi kope pakahi i na Hoa o ka Ahaolelo a pau; a i hookahi kope pakahi, na kela mea keia mea i kuhikuhi ia e ke Alii.

§ 420. O ka uku makahi no ka nupepa hoolaha o ke Aupuni, a me na koina no ke pai ana i na olelo hoolaha maloko o ia nupepa, a me ka uku no ke pai ana i kela mea keia mea ma ka Hale Paipalapala o ke Aupuni, e like ia mau mea me ka ka Luna i kau ai, i kela manawa keia manawa, me ka ae ana mai o ke Kuhina Kalaiaina.

§ 421. E hiki no i ka Luna Paipalapala ke hana ma ke ano hoolimalima, a e pai i na mea a kanaka e makemake ai e pai, no ka uku e loaa mai ai ka waiwai dala puka no ke Aupuni.

§ 422.—§ 425. Hoopauia 1876, Mokuna LV, Pauku 24.

§ 426. E malama ka Luna Paipalapala, i buke hoike pololei i na dala a pau i loaa mai, me na dala i lilo aku ma kana oihana, a e hoike aku no ia mau mea, ma kela hapaha keia hapaha makahiki, imua o ke Kuhina Kalaiaina; a e haawi hoi oia i ua Kuhina nei, i kela makahiki keia makahiki, he palapala hoike pololei o na hana a pau o kana oihana, a me kona manao kuhikuhi no na mea e pono ai ia oihana.

§ 427. He mana ko ke Kuhina Kalaiaina, me ka ae mai o ke Alii, e kuai aku a e hoolimalima paha, i ka Hale Paipalapala o ke Aupuni, a me na mea a pau e pili ana, ke hiki i ka wa kupono i kona manao, he mea ia e pomaikai ai ke Aupuni.

Kanawai 1859, Feberuari 14.

E PONO AI KE KUHINA KALAIAINA E KUAI AKU, A E HOOLIMALIMA AKU PAHA I KA MEA PAIPALAPALA O KE AUPUNI.

PAUKU 1. He mana ko ke Kuhina Kalaiaina, e kuai aku, a hoolimalima aku paha i ka mea Paipalapala o ke Aupuni, a me na mea a pau e pili ana ilaila, i ka wa ana e manao ai he mea ia e pono ai ka lehulehu.

PAUKU 2. He mana ko ke Kuhina Kalaiaina, e hoolimalima me kekahi e pai i na palapala a pau a ke Aupuni, me na Kanawai a pau, a me na kauoha, na olelo hoolaha, palapala hoike, palapala wehewehe, palapala hoakaka, e pono ai kela oihana keia oihana o ke Aupuni, ma ke ano a no ka manawa ana e manao ai ua kupono i ka pomaikai o ke Aupuni.

PAUKU 3. Hoopauia 1876, Mokuna LV.

HAAWINA VIII.

KA HOOKUPA ANA I NA KANAKA O NA AINA E MAI.

§ **428.** Na ke Kuhina Kalaiaina e malama, me ka ae mai o ka Moi, a e hooponopono i ka hookupa ana i na kanaka no na aina e mai.

§ **429.** E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina me ka ae mai o ka Moi ma ke noi ana mai o kekahi kanaka o ka aina e mai i noho iloko o keia Aupuni elima a oi aku paha makahiki mai kona hiki ana mai, e hai mai ana i kona manao e noho paa maloko o keia Aupuni, e hoohiki aku i ua mea noi mai la ke maopopo i ke Kuhina he mea ia e pono ai ke Aupuni, a he waiwai paa kona i ku i ka auhau ia, a he waiwai ponoi hoi i hihia ole a i kupono no ka auhau ia e waiho ana iloko o keia Aupuni, a he kanaka ano maikai ia kanaka, aole hoi he mea mahuka mai ka lima mai o ke Kanawai o ka aina e, aole hoi he luina, he koa moku a he luna i mahuka mai.

E like me ia i hoololiia 1882, Mok. XVIII, Pauku 1.

§ **430.** Penei ka olelo hoohiki i oleloia maluna aenei:

O ka mea nona ka inoa i kakauia malalo aenei, he kanaka no ———, ua noho iho nei ma ———, ua hoohiki pono mai oia, a ma keia hoohiki ana, ke olelo nei oia e kokua mau ia i ke Kumukanawai, a me na Kanawai o ko Hawaii Pae Aina, a e lilo maoli no ia i kanaka kupa no ka Moi ———, ke Alii.

Kakauinoaia a hoohiki ia i keia la —— o ——, M. H. 18—,
Imua o'u, ——————————

§ **431.** E kakauinoaia ka olelo hoohiki e ka mea i hoohikiia i kupa, a e hoohikiia oia ma ke ano ana e manao ai he paa loa, a e kakauinoaia ka olelo hoike no ka hoohiki ana, e ke Kuhina Kalaiaina; [a i ole ia, e kona kakauolelo nui paha.]

Nana i ka § 429.

§ **432.** E manaoia kela haole keia haole i kupaia pela, he kanaka Hawaii no ia, e noho ana malalo o na Kanawai o keia Aupuni a me kona malu; e hoomaluia no hoi ia e na Kanawai o nei, aole hoi oia e noho malalo o ke Alii o kona aina hanau, oiai oia maloko o keia Aupuni; aole hiki ia ia ke hoopii i kona Aupuni e hoomaluia, a hooponopono ia hoi. Ina hoopii oia pela, maluna ona ka hoopai ana e like me ke Kanawai Karaima no ke kipi. No kela haole keia haole i hookupaia pela na pono, na pomaikai, a me ka hoomana ana, e like me ke kanaka Hawaii.

§ **433.** He mana ko ka Moi e haawi i kekahi haole ma ka aina e, a e noho ana paha iloko o keia Aupuni, no kekahi wa, i palapala hookupa, e haawi ana, no ua haole nei, na pono a me na pomaikai a pau o ke kanaka maoli, me kona haalele ole i kona Aupuni. Ma ia palapala, ua hoolilo ia ia haole malalo o na Kanawai o keia Aupuni, i hoolohe ai oia, i ke Alii e like me ka mea i hookupa ia mamuli o ka pauku mamua.

§ **434.** O ke koina no hookahi kupa ana, no ke kakauinoa ana i ka olelo hoike, a no ka haawi ana i ka palapala hoike, elima dala no ia.

Kanawai 1874, Mok. XLII.

E like me ia i hoololiia 1876, Mok. VIII.

E KAUOHA ANA I NA MEA A PAU E LAWELAWE ANA I KA OIHANA MALALO O KE AUPUNI, E HOOKUPA IA LAKOU.

PAUKU 1. Mai ka la aku e hooholoia ai keia Kanawai, o na kanaka a pau i hanau ma ka aina e, i hookohuia i kekahi oihana loaa malalo o ke Aupuni, mamua ae o kona hoomaka ana e lawelawe ia oihana, e hoohiki oia e hookupa e like me na mea i hoakakaia ma na Pauku 430 a me 431 o ke Kanawai Kivila.

PAUKU 2. O na kanaka a pau e lawelawe ana i kekahi oihana loaa malalo o keia Aupuni, a hookupa ole ia e like me ka mea i hoakaka ia maluna, a ua hana ole pela, a ua hoole maoli paha, i ka hookupa ana a hala na mahina ekolu, mai ka hooholo ia ana o keia Kanawai e manao ia ua waiho mai oia i kana oihana, a ua hakahaka ia oihana i ka pau ana o ka manawa i olelo ia.

PAUKU 3. Ua hiki no ke hookupa ia a hoohiki ia kekahi poe e noho ole ana ma ka mokupuni o Oahu imua o kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Kakau, a nana no e hoouna koke aku ia mea i ke Kuhina Kalaiaina.

Ua hoopau ia ma ka hoololi o ka § 429.

435. Eia ka papa koina no ka Oihana Kalaiaina, na koina hoi i hoakaka ole ia ma kahi e:

No na Palapala Sila Nui, me na palapala hoolimalima, a me na palapala e ae e hoolilo ana i ka aina, i kau ia me ka hoailona pai, elima dala.

No na Palapala Hoohui, umi dala.

No no Palapala Sila Nui i ka poe imi mea hou, umi dala.

No ke kope o ka Palapala Sila Nui, palapala hoohui, a palapala e ae, kanalima keneta no na huaolelo hookahi haneri.

No na mea e ae, ke hoakaka ole ia ma kekahi Kanawai, e auhau ia na koina a ke Kuhina Kalaiaina e kau ai, i kela manawa keia manawa.

MOKUNA VIII.

OIHANA O KO NA AINA E.

HAAWINA IX.

KE KUHINA NO KO NA AINA E, KONA MANA A ME KANA MAU HANA.

Ua hoopau ia na Oihana Kuhina Kaua a me na manuwa 1874 Mok. XXXIX.

§ **436.** E hoonohonohoia he oihana hooko, e kapaia ka oihana o ko na aina e, e noho luna ia e kekahi luna e kapaia, ke Kuhina o ko na aina e, a e noho paa oia a malama i kona hale oihana ma kahi e noho ai o ke Aupuni.

§ **437.** Na ua Kuhina nei e hooponopono i ke kakau ana o na palapala a keia Aupuni, e palapala aku ai i na Luna Nui, me na Kanikela o na Aupuni e, i hoonoho ia mai ma keia Aupuni; a me na luna nui me na Kanikela, me na agena e ae, o ko Hawaii Pae Aina, e noho ana ma na aina e, e like me na Kanawai mawaena o na Aupuni, a e like hoi me ka ke Alii e kauoha ai, a e kuhikuhi ai, i kela manawa keia manawa.

§ **438.** Na ua Kuhina nei, mamua o kona hooili ana'ku i kekahi palapala oihana, e koi aku ana, a e hoopii ana no kekahi mea ma ka aoao o na luna o ke Aupuni o ka Moi, a e pane aku ana paha i ke koi ana a hoopii ana mai o kekahi, i na luna a me ke Aupuni o ka Moi a mamua o kona hooili ana'ku, i kekahi palapala ano nui e ae, e pili ana i ka pono a me ka pono ole o ke Aupuni, e hoike aku oia ia palapala imua o ke Alii, e hoaponoia a hooloiia paha, i mea e hihia ole ai ka Moi no kekahi hana Kuhina ana i ike ole ai mamua.

§ 439. E malama ke Kuhina o ko na Aina e, i moolelo pololei o na hana a pau i hana ia ma kana oihana, a e malama hoi oia ma ke ano i pono ai ka huli ana, i na palapala a pau e pili ana i kana oihana, i hiki no i ke Alii ke nana, i kela manawa keia manawa.

§ 440. E hiki no i ua Kuhina nei, i kela manawa keia manawa, ke hoolaha aku i kekahi o kana mau palapala oihana, e like me ka ke Alii e ae ai, a e kauoha ai paha e hoolaha.

§ 441. Na ua Kuhina nei e malama i na kuikahi a pau i aelikeia a i hoaponoia e keia Aupuni; a nana no e hoolaha ia mau kuikahi, ma ke pai ana iloko ka nupepa o ke Aupuni. Aia a hoolaha ia na kuikahi pela, alaila, e manaoia ua ikeia lakou e na luna a pau o keia Aupuni.

§ 442. Na ke Kuhina o ko na Aina e, e ao aku i na luna nui, me na Kanikela a me na agena e ae o keia Aupuni no ka lakou mau oihana, e like me ka ke Alii e kuhikuhi ai i kela manawa keia manawa.

§ 443. Na ua Kuhina nei hoi e kuhikuhi aku i na koina, me na uku i kupono ke ohiia e na Kanikela, a me na agena e ae o keia Aupuni, e noho ana ma na aina e.

§ 444. O ka uku o na agena o keia Aupuni, e noho ana ma na aina e, oia ka uku i hooholoia, i kela manawa keia manawa e ke Alii; aka hoi, aole e hooliloia kekahi dala e ae no ia hana, o ke dala wale no a ka Ahaolelo e hookaawale ai.

§ 445. E hiki no i na luna nui, na Komisina, na Kanikela me na hope Kanikela o ko Hawaii Pae Aina, e noho ana ma ka aina e, e lawe a hoike malalo o ko lakou mau sila oihana, ka hooiaio ana i na palapala sila ia, moraki, palapala hoolimalima, palapala hookuu, a palapala e ae paha, e pili ana i ka hoolilo ana i kekahi waiwai paa a waiwai lewa paha iloko keia Aupuni, a e hiki no ke kakau kopeia ia palapala mamuli o ia hooiaio ana.

E pakui ia ka Palapala Hooiaio o na Kanikela ma na Papa Hoike Waiwai 1864, Dek. 30.

§ 446. E hiki no i na luna nui, Komisina, Kanikela, a hope Kanikela paha, e lawe a hoike i ka hooiaio ana i na palapala hoo-

kohu hope, a e hoohiki aku ia hai, a e kakau i na palapala hoohiki ia i mea e hanaia'i iloko o keia Aupuni.

§ **447.** Na ke Kuhina o ko na Aina e, e hoopuka a e hoolaha i na olelo hoolaha a pau, a me na olelo hooholo a ka Ahakukamalu, e pili ana i na hana iwaena o keia Aupuni me kekahi Aupuni e.

§ **448.** Na ke Kuhina o ko na Aina e, e koi aku i na Aupuni e, no ka hoihoi ana mai i ka poe i hoopiiia no ka hana i ke karaima maloko o keia Aupuni; a nana no hoi e hooponopono i ka hoihoi ana aku i ka poe mahuka, mai ka lima mai o ke Kanawai o kekahi aina e, i komo mai iloko o keia Aupuni.

Kuikahi me Amerika, Pauku 15.
McCarthy, 5 H. R. 573.

§ **449.** Ua haawiia ka mana i kela Lunakanawai keia Lunakanawai o keia Aupuni, ma ka hoopii ana mai o kekahi malalo o ka olelo hoohiki, e hoopuka aku i ka palapala hopu, i kekahi kanaka i olelo ia ua hana i ke karaima ma ka aina e, i laweia mai ua kanaka la imua o ua Lunakanawai la, i mea e hiki ai ke hooloheia a noonoo ia ka olelo hoike no ka hewa o ua kanaka la, a ina mahope o ia hoolohe ana, ua manao ka Lunakanawai, ua hewa ke kanaka, alaila, e hoike aku oia pela i ke Kuhina o ko na Aina e, i hiki ai ia ia ke hoopuka aku i ka palapala kauoha hana, no ka hoihoi ana'ku i ua kanaka mahuka la.

§ **450.** Mamua o kona hoopuka ana i ka palapala kauoha no ka hoihoi ana'ku, e maopopo e mamua i ke Kuhina o ko na Aina e, ua hookaa ia mai na lilo no ka hopu ana me ke kaohi ana i ke kanaka mahuka, a i ole ia, ua ae mai paha ka agena o ke Aupuni nana i koi mai i ua kanaka la, nana no e hookaa mai ia mau uku.

§ **451.** O ka palapala kauoha hana a ke Kuhina o ko na Aina e, e kauoha ana e hoihoi ia'ku kekahi kanaka mahuka, mai ka lima mai o ke Kanawai o ka aina e, e paa no ia palapala kauoha maluna o na luna a pau o ko ka Moi Aupuni, na luna poo hoi ia ia kekahi hana no ka hoopaa ana i ke kanaka mahuka.

§ **452.** E hiki no ke kaohiia kekahi kanaka mahuka iloko o ka halepaahao, mahope o kona hoihoi ana'ku i ka agena o kona Aupuni, a hiki mai ka manawa kupono e lawe ia'ku ai; a e hookaa ia ka lilo no kona kaohi ia ana, e ka agena i hoihoi ia'ku ai.

§ **453.** E hiki no i ke Kuhina o ko na Aina e, ke haawi aku i na palapala ae holo, no na luna nui, na elele, a me na Kanikela o ke Alii, i hoouna ia'ku i na aina e, a i na Kanikela me na agena kalepa o na Aupuni e, a me na kanaka a pau o keia Aupuni e holo ana i ka aina e, ke makemake lakou. **K. H. K.** Mok. LXXIV, Pauku 8.

§ **454.** E haawiia ua mau palapala ae holo nei me ka uku ole, a e kakauinoaia e ke Kuhina o ko na Aina e, a e sila ia hoi me kona sila oihana; a e hoopakele ia no hoi na kapena moku, aole e loaa ia lakou ka hihia no ka lawe ana'ku i na mea i loaa na palapala ae holo o ia ano, mawaho o keia Aupuni. **K. H. K.** Mok. LXXIV, Pauku 9.

§ **455.** Ina e hoikeia mai i ke Kuhina o ko na Aina e, ua make kekahi haole kupa ole iloko o keia Aupuni a e waiho ana kekahi koena waiwai ona maanei, aole nae he hooilina ma keia Aupuni, alaila, na ke Kuhina e hai aku ia mau mea i ka luna nui, a kanikela paha, o ke Aupuni kahi i pili ai ua haole la, i make. Kuikahi me Bremen, Pauku 3.

§ **456.** Ina e koiia mai ka waiwai koena no kekahi hooilina pili i ka aina e, e hiki no i ke Kuhina o ko na Aina e, ke maopopo ia ia he kuleana oiaio ko ka mea i koi mai iloko o ia waiwai, e kauoha aku, e haawi i ua waiwai la ia ia, mahope nae o ka unuhi ana i na koina kupono no ka loaa ana, a me ka malama ana i ka waiwai. E haawi aku na mea nana e malama i ua waiwai la, i ka mea i kuhikuhi ia, iloko o ka palapala kauoha a ke Kuhina.

§ **457.** Ina aole maopopo i ka manao o ke Kuhina o ko na Aina e, he kuleana oiaio ko ka mea i koi mai iloko o ka waiwai koena, alaila, e hiki no i ua mea koi la, e hoopii i ke Kuhina imua o kekahi Ahahookolokolo o keia Aupuni, no ua waiwai la, a o ka hooholo hope ana o ka aha no ia hihia, ua paa ia maluna o na aoao elua.

HAAWINA X.

NO NA LUNA NUI ME NA KANIKELA O NA AUPUNI E.

§ **458.** Na na Kanikela Nui, Kanikela, hope Kanikela, a me na Kanikela Agena, e hoike mai i ka lakou mau palapala hookohu ma na luna nui o ko lakou mau aina, ina e noho mai ana maanei kekahi luna o ia ano o ia aina, a i ole, e hoike pololei mai i ke Kuhina o ko na Aina e, a ina ike oia ua kupono, aole hoi kauoha ka Moi ia ia e hana ma ke ano e ae, e haawi ia lakou i ka palapala ae me ka sila o kana oihana, a na ua Kuhina nei e pai ia palapala ae, iloko o ka nupepa o ke Aupuni.

§ **459.** Aole e pono i kekahi Kanikela, hope Kanikela, a agena kalepa paha, no kekahi Aupuni e, ke hana ma ia oihana, a ke hoopii paha no kona uku, a no kona mau koina, imua o na Ahahookolokolo o keia Aupuni, ke ole i loaa ia ia ka palapala ae hana.

§ **460.** Na kela Luna Nui keia Luna Nui o kekahi Aupuni e, e hele mai ana me ka hooiaio i ke Alii, e hai aku i ke Kuhina o ko na Aina e, i kona hiki ana mai, me ka nonoi aku e halawai ke Alii me ia, e hiki ai ke hoike ia'ku kona palapala hooiaio. Aia a lohe mai ke Kuhina pela, a loaa mai hoi ia ia ke kope o ka palapala hooiaio, alaila, e hoolohe oia i ko ke Alii makemake no ia mea, a e like me ia, e hai aku i ua luna nui la.

§ **461.** Mahope o ka hoike ana o ka luna nui o ke Aupuni e, i kona palapala hooiaio i ke Alii, a ua ae ke Alii ia ia, alaila, na ke Kuhina o ko na Aina e, e hai aku i ka hiki ana mai o ua luna nui la imua o ke akea, ma ka olelo hoolaha, iloko o ka nupepa o ke Aupuni.

§ **462.** Aole e pono i kekahi mea e hopu, a e hoopilikia paha ma ke ano e ae, i kekahi Luna Nui o ke Aupuni e i ae ia e ke Alii, a i kekahi kakauolelo a kauwa paha o ua luna nui la, no ke kumu e ae, aka, no ke kipi wale no a me ka ohumu ino e pili ana i ka maluhia o ko ka Moi Aupuni; aka hoi, aole e pili ka pomaikai o keia Kanawai i kekahi kanaka i noho iloko o keia Aupuni, a ua komo iloko o ka hana a ua luna nui la, mahope o kona hoaie ia ia hai, a kaa ole kona aie; aole hoi e hoohilahila kekahi no kona hopu ana a hoopii ana i kekahi kauwa o ua luna nui la, ke ole i hoike ia mai mamua ka inoa o ua kauwa la, ma ke Keena Oihana o ko na Aina e.

§ **463.** Na ke Kuhina o ko na Aina e, mahope o ka loaa ana ia ia o ka papainoa o na kakauolelo, me na kauwa o kekahi luna nui o ke Aupuni e, e kauoha aku e hoolaha ia ua papainoa la, iloko o ka nupepa o ke Aupuni, a e hooili aku i kope o ia papainoa, na ka Luna Makai Kiekie.

§ **464.** Aole e pili na Kanawai Kivila, a me na Kanawai Hoopai Karaima o keia Aupuni, i na luna nui o na Aupuni e, a nolaila, o na palapala hopu me na palapala kauoha hana a pau, no ka hopu ana a hoopaa ana paha i ke kino o kekahi luna nui o ia ano, i ae ia e ke Alii, a no ka lawe ana, lalau ana, a hopu ana i kona waiwai, e lilo ia mau palapala a pau, i mea ole loa: aka hoi, e hiki no ke hoopaa, mamuli o ka ikaika, a e kipaku mawaho o ke Aupuni i kekahi Luna Nui o ia ano, ina oia hana wale no ka mea e maluhia ai ke Aupuni, (no ka mea, o ka maluhia o ke Aupuni, oia ka mea i oi aku mamua o na mea e ae a pau) no ka ikaika o kona huhu, a no ka hoopilikia ia mai paha, mamuli o kona ohumu ino.

§ **465.** O na palapala hopu me na palapala kauoha hana a pau, no ka hopu ana a hoopaa ana, i kekahi kakauolelo a kekahi luna nui o ke Aupuni e, ina ua hoikeia mai kona inoa ma ke Keena Oihana o ko na Aina e, e like me ka olelo o ka Pauku 462, a i ole ia no ka lalau ana a hopu ana i kona waiwai, e lilo ia mau palapala a pau i mea ole loa; aka, e manao pono ia nae na olelo o ka Pauku 462. A eia hoi kekahi, aole e haawiia i ua kakauolelo la, na pomaikai e oi aku ana mamua o ko na Kanawai mawaena o na Aupuni, i haawi ai iaia.

K. H. K. Mok IX. Pauku 10.

§ **466.** Ina e hooikaika kekahi me ka manao e hoeha, aole nae i eha io; a ina e hahau, a kui aku, a hoeha, a hoopaa, a hana paha i kekahi hana pono ole e ae, i ke kino o kekahi luna nui o ke Aupuni e, me ke kue i na Kanawai mawaena o na Aupuni, e hoopaiia ka mea nana i hana pela, ke hoomaopopo ia kona hewa, ma ka hoopaahao ana ia ia, aole oi aku i na makahiki elima, a ma ka uku hoopai e like me ka manao o ke Ahahookolokolo; a ina he luna o keia Aupuni ka mea nana i hana pela, e hiki no ke hoopau i kona noho luna ana.

§ **467.** Ua haawiia'ku i na luna nui a pau o na Aupuni e, i ae ia e ke Alii, ka poe hoi i loaa ke ano panihakahaka no ko lakou mau Alii mai, ko lakou kuu ia ana mailoko aku o na dute maluna o ka waiwai a lakou e lawe mai ai, no ko lakou mau ohana iho, e like me ke kuu ia ana o ko lakou mau Aupuni iho, i na dute maluna o ka waiwai o na Luna Nui o na Aupuni e, o ko lakou papa oihana a i hooiaio ia e like me lakou; aka hoi, mamua o ka loaa ana o keia pomaikai i kekahi Luna Nui o ke Aupuni e, e hoomaopopo mai oia i ke Kuhina no ko na Aina e, e haawi like ia ia pomaikai e kona Aupuni, i kekahi Luna Nui o ke Aupuni Hawaii, ke like kona papa oihana a ke like hoi na mea e ae e pili ana.

MOKUNA IX.

OIHANA WAIWAI.

HAAWINA XI.

KE KUHINA WAIWAI, KONA MANA, ME KANA MAU HANA.

§ **468.** E hoonohonohoia he Oihana Hooko, e kapaia ka Oihana Waiwai, e noho luna ia e kekahi luna, e kapaia ke Kuhina Waiwai, a e noho paa oia ma kahi e noho ai ke Aupuni.

§ **469.** Na ke Kuhina Waiwai e hooponopono i na mea e pili ana i ke dala o ke Aupuni, a e hooko me ka pololei i na hana i hoolilo ia no kana oihana ma na kanawai. Nana no e hooko i na kanawai a pau i pili i ka ohi ana i na dala o ke Aupuni; ia ia ka ohi ana i na dute i kauia maluna o ka waiwai o na aina e mai; me ka ohi ana i na auhau; me ka malama pono ana a me ka hoolilo ana aku i ke dala o ke Aupuni; a e hana hoi oia i na mea e ae a ke kanawai e haawi ai ia ia.

§ **470.** E waiho aku ke Kuhina Waiwai i kela elua makahiki keia elua makahiki imua o ka Ahaolelo, i palapala hoike i na hana o kana oihana, e hoomaopopo ana i ka nui o ke dala i loaa mai, me ke dala i lilo aku, ma na makahiki elua i hala ae, a e hoakaka ana i ka nui o ke dala ana i manao ai e loaa mai ana, a e lilo aku ana, maloko o na makahiki elua e hiki mai ana.

§ **471.** Nana no e malama, a e kauoha aku paha e malama ia maloko o na buke kupono, he moolelo akaka lea o na hana i hana ia ma kana oihana.

§ **472.** Nana no e ao aku i na Luna Dute me na Luna Auhau, na Luna Helu, a me na Luna e ae o kana oihana, i kela manawa keia manawa, ma na mea e pili ana i ka lakou mau oihana.

§ **473.** Aia no maluna o ke Kuhina Waiwai ka malama pono ana i na dala a pau i loaa mai maloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni, a me ka hoolilo pono ana ia dala, mamuli o ka olelo o na kanawai: aka hoi, ina e aihueia a mawaeia paha kekahi o ia dala e kekahi Luna o ka Oihana Waiwai, a e kekahi mea e ae paha, alaila, e hiki no i ke Kuhina ke hoike aku ia mea, a e hoomaopopo hoi oia i kona pili ole me ia hana kolohe ana, a ina maopopo pela, alaila, e hookuuia oia, aole hoi e ili ka hewa maluna iho ona.

§ **474.** Aia no maluna o ke Kuhina Waiwai ka hoonoho ana i kakauolelo nana e malama i na buke helu dala o ke Aupuni, a e hiki no i ke Kuhina ke hoopau i ua kakauolelo nei ke makemake oia e hoohemo. Mamua o kana hapai ana i kana mau hana, e haawi aku ke kakauolelo i ke Kuhina Waiwai nona iho a no kona mau pani hakahaka, i palapala hoopaa me na hope kupono, no na dala aole emi mai malalo o elima tausani, aole hoi oi aku i na tausani he umi, no ka pomaikai o ke Aupuni, e olelo ana, e malama ua kakauolelo nei me ka pololei a me ka hemahema ole i na buke me na palapala helu dala o ka oihana waiwai; aole oia e mawae, a e lawe nona iho paha, ma ke ano kolohe e ae a no hai paha, i kekahi dala o ke Aupuni; a e hana pololei loa oia i na hana a pau o kana oihana.

§ **475.** E hiki no i ua Kuhina nei e hoohiki aku ia hai ma na olelo hoohiki a pau, e pili ana i kekahi hana iloko o kana oihana.

§ **476.** E hiki no i ua Kuhina nei ke hooiaio, malalo o ke sila o kana oihana, i na kope o na palapala hookaa dala me na palapala e ae i waihoia ma kona Keena Oihana; a e like no ka hoike ana o na kope i hooiaioia pela ma kekahi Ahahookolokolo me ka hoike ana i na palapala kumu.

§ **477.** Na kela a me keia Kuhina o ke Aupuni e malama i ka oiaio o kana mau palapala kikoo dala i ka Waihona o ke Aupuni, e like me ka bila haawina; nana hoi e kiai i ka hoolilo pololei ana

o ke dala ma kana oihana ponoi, a maluna ona ka hihia ina he hewa. Pela hoi ka Peresidena o ka Papa Hoonaauao. O ka uku ana aku i ke dala e like me ka Bila Haawina i hooholoia e ka Ahaolelo, oia wale no ka hana a ke Kuhina Waiwai. O na dala a pau o ke Aupuni i loaa i kela oihana a i keia oihana, a i kekahi luna paha o ke Aupuni, e hoihoi koke ia iloko o ka Waihona Aupuni, malaila no e hoolilo ia aku ai e like me ke Kanawai: aka hoi, aole e pili keia i na dala auhau kula i ohi ia e na Luna Auhau o ke Aupuni, e waiho ia no ia me na puuku kula o kela apana keia apana, no ka uku ana i na kula o ke Aupuni.

§ **478.** Aole e manao ia e ke Kuhina Waiwai, he oiaio kekahi palapala kikoo dala a kekahi Lunakanawai Apana, Luna Helu, a Luna Auhau paha, aole e uku ia aku ke dala, ke ole e kakau ia ka inoa o ke Kiaaina o ka Mokupuni kahi i noho ai na Lunakanawai, Luna Helu a Luna Auhau paha. Ina i kakau inoa ia pela, alaila, e manao ia ua oiaio ka palapala kikoo, a maluna hoi o ua Kiaaina la ka hihia ina he hewa. I mea e holo pono ai a me ka pololei o ka hana ana ma ka oihana waiwai, e hiki no i ke Kuhina Waiwai, ke kau i na rula e pili ana i na buke helu, a me na palapala kikoo dala o na mea a pau, i loaa ko lakou uku mailoko ae o ka Waihona o ke Aupuni.

§ **479.** Hoopauia 1884, Mokuna XVIII, Pauku 9.

E HOOHUI A E HOOLOLI AI I KE KANAWAI E PILI ANA I NA AUHAU KULOKO.

Kanawai 1882, Mok. XLIII.

Ma keia ua hoopauia na Pauku mai § 480 a § 514 koe §498.

PAUKU 1. O na Kanawai a me na hapa Kanawai i hoike ia maloko o ka Papa mua o keia, e hoopauia a ma keia ke hoopau loa ia nei; aka, aole e pili kekahi mea i hoakaka ia maloko o keia i kekahi mau mea i hana ia, hoopii ana, na hoopai ana a me na hoopaa ana, hookohu, hoike kauoha a me na rula i hana ia, na palapala hoike i haawi ia a me na papa i hoonoho ia malalo o na Kanawai i hoopauia, a o kekahi paha o lakou.

Ma ke Kanawai o 1886, Mok. XXXVII, na hoololia na Pauku 14, 16, 17, 21, 22, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 37, 38, 39, 40, 43, 51, 55, 58, 61 a me 68 o keia Kanawai, a ua paiia maanei e like me na hoololi.

NO KA AUHAU KINO.

PAUKU 2. E uku kela kane keia kane e noho ana maloko o keia Aupuni i kela makahiki keia makahiki i ka auhau kino i hookahi dala pakahi, oia hoi na kane mawaena o na makahiki he umikumamahiku a me ke kanaono, ke ole i kuu ia mawaho o keia auhau e ke Kanawai a e ka Luna Helu o ka Apana ana i noho ai, no kona nawaliwali a ilihune paha.

NO KA AUHAU KULA.

PAUKU 3. E uku no kela kane keia kane e noho ana maloko o keia Aupuni i kela makahiki keia makahiki i ka auhau no na kula he elua dala pakahi, o na kane hoi ia mawaena o na makahiki he iwakalua a me kanaono, ke ole oia e hookuu ia e kekahi Kanawai a e ka Luna Helu o ka Apana ana i noho ai no kona elemakule, a no ka nawaliwali a ilihune paha, a he haumana paha e hele mau ana i kekahi kula kiekie a kula nui paha.

KA AUHAU HOLOHOLONA.

PAUKU 4. E auhau ia na ilio a pau i hookahi dala pakahi no kela a me keia makahiki, e uku ia e na mea nona ia mau ilio, aka hoi, aia a loaa i ka Luna Auhau ke dala auhau mai ka ona mai o kekahi ilio e haawi aku oia i ua ona 'la i kekahi hoailona metala no kela a me keia ilio i hookaa ia ka auhau. E pai ia ua hoailona 'la me ka helu o ka makahiki i hookaa ia ai ka auhau, a i pai ia hoi me kekahi helu, a e kakau ia ua helu la mahope o ka inoa o ka ona ma ka buke o ka Luna Helu, e hoomaka ana mai ka hookahi aku, ma kela a ma keia Apana Auhau, a e ohi no hoi ka Luna Auhau mai ka ona mai i olelo ia i umi keneta pakahi no kela a me keia hoailona i haawi ia iaia mamuli o ke ano i hai ia maluna.

PAUKU 5. E hoopaa aku kela a me keia ona o na ilio, a e kauoha paha e hoopaa ia ma ke ano i ike ia ma ka a-i o kela a me keia o kana mau ilio, ka hoailona metala a ka Luna Auhau i haawi ai iaia e like me ia i hoakaka ia mamua, a i ole ia, me ka hoailona metala i pai ia e ke Aupuni e like me ka mea i hoolako

ia mai iaia e ka Luna Auhau, a o na ilio a pau i loaa me ka hoailona ole i hoopaa ia pela, e pepehi ia no lakou e na makai o ka apana.

PAUKU 6. Ina e lawelawe kekahi mea i kekahi hoailona metala aole i haawi ia mai e like me na mea i olelo ia ma keia Kanawai, a e lawelawe paha i ka hoailona metala hookahi no na makahiki elua, a ua hana paha i kekahi hoailona metala ma ke ano kolohe i ano like me ka mea i haawi ia e ka Luna Auhau, a ina paha e lawe kolohe i kekahi hoailona metala a kauoha paha e lawe ia mai ka a-i aku o kekahi ilio, ina e ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hoopai ia oia aole e oi aku i na dala he umi, a i ole ia e hoopaahao ia ma ka hana oolea aole e oi aku mamua o na la he 'kanakolu, aia no i ka manao o ka Aha he pono.

PAUKU 7. Ma keia ua kauoha ia ke Kuhina Waiwai e hoomakaukau i kekahi mau hoailona metala i lawa kupono e like me na mea i hoike ia ma na pauku o keia Kanawai. E kakau aku no ke Kuhina Waiwai ma ka inoa o na Luna Auhau i ka heluna o na hoailona metala i hoopuka ia aku ai ia lakou pakahi, a na lakou no e hoakaka pono mai ia mau hoailona ma na palapala hoike a lakou i hoike aku ai mamuli o keia Kanawai.

PAUKU 8. O kela a me keia mea iaia kekahi holoholona, a e malama ana paha i kekahi holoholona i ku i ka auhau ia, e manao ia oia ka ona oia holoholona, a e auhau ia oia no ua holoholona la.

NO KA AUHAU ALANUI.

PAUKU 9. E uku kela kane keia kane e noho ana maloko o keia Aupuni i ka auhau alanui, elua dala no kela makahiki keia makahiki, o na kane hoi ia mawaena o na makahiki he umikumamahiku a me ke kanalima, ke ole oia i kuu la mawaho o keia auhau e ke Kanawai a e ka Luna Helu no kona ano nawaliwali 'a ilihune.

PAUKU 10. E auhau ia na kaa lawe ukana o na ano a pau i elua dala pakahi no kela a me keia makahiki mawaho ae o ka auhau waiwai, a e auhau ia na ona oia mau kaa.

PAUKU 11. Eia nae, e hoolilo ia na auhau a pau i loaa mai mamuli o na Pauku 9 me 10 ma ka hana ana a malama ana a hoomaemae ana i na Alanui Aupuni ma na Apana kahi i ohi ia ai oia mau auhau, a aole hoi e hoolilo ia ma kekahi apana e aku.

NO KA AUHAU MA KEKAHI WAIWAI.

PAUKU 12. O na kaa holo lealea a pau i kauo ia e ka lio a miula hookahi a oi aku paha, a i lawelawe ia no ka lawe ana i kanaka, e auhau ia i elima dala pakahi no kela a me keia makahiki, a e uku ia e ka ona o ia mau kaa.

NO KA AUHAU WAIWAI.

E like me ia i hoololiia 1886, Mok. XXXII.

PAUKU 13. No ka auhau maluna o ka waiwai, e auhau ia na waiwai paa a pau maloko o keia Aupuni i auhau makahiki he hookahi keneta iloko o ke dala hookahi maluna o ka waiwai io oia mau waiwai paa.

PAUKU 14. Ma na huaolelo "Waiwai Paa," no na hana o keia Kanawai, ua manao ia ua komo malaila:

Na aina a pau a me na kahua hale a pau, ma na kulanakauhale, me na hale, na palaau, na uwapo, a me na mea paa a pau i kukulu ia, a e waiho paa ana maluna o ka aina.

E like me ia i hoololiia 1886, Mok. XXXII.

PAUKU 15. O na waiwai lewa a pau o kela ano keia ano iloko o keia Aupuni, i hoakaka ole ia ka auhau ma ke Kanawai e auhau ia hookahi keneta iloko o ke dala hookahi i kela a me keia makahiki ma ke kumu waiwai io oia waiwai.

PAUKU 16. Ma na huaolelo "Waiwai Lewa," no na hana o keia Kanawai, ua manao ia, ua komo malaila, na kahiko hale a pau; na kahiko gula a dala paha, na wati, na waiwai, na ukana a me na waiwai kalepa o na ano a pau, na lako mekini o na ano a pau, na moku a pau, ina maanei a ua holo paha ma kahi e, na dala a pau e waiho ana ma ka lima, na wahi hoolimalima, ke kuleana iloko o na aina a waiwai paa paha, na mana a me na pono no ke kukulu a hoohana ana i kekahi hana, na palapala sila no kekahi hana hou a akamai, na aelike, na mea kanu e ulu ana, na bona aupuni a pau, a me na manu laka, a me na holoholona a pau, i auhau mua ole ia maloko o keia Kanawai.

PAUKU 17. E auhau ia na Hui Pani Hakahaka o na Aina e, no na poino mamuli o ke ahi, poho ma ka moana, a me ke ola, e lawelawe ana i ka lakou hana iloko o keia Aupuni, i elua dala no kela a me keia haneri dala i loaa i kela a me keia Hui, a i ole, i ko lakou mau agena ma na loaa uku-panee, iloko o ka makahiki mamua iho o ka helu ana i na auhau, a aole e auhau ia na hui oia ano me kekahi auhau e ae malalo o keia Kanawai.

NO KA HELU A ME KA OHI ANA I NA AUHAU.

PAUKU 18. O ka huaolelo "Hui" i olelo ia ma keia Kanawai 'ua manao ia, oia na Hui i hoohui ia malalo o na Kanawai o keia Aupuni, a me na Hui o na Aina E, e lawelawe ana i ka hana maloko o keia Aupuni, a i ole ia, kekahi hoohui ana o na kanaka elua a oi ae paha e lawelawe pu ana i kekahi hana.

PAUKU 19. E helu ia ka waiwai o kekahi hui ma ka inoa oia hui i hoohui ia ai, a aole e helu ia na lala oia mau hui no ko lakou mau kuleana pakahi iloko oia hui.

PAUKU 20. O na papa hoike i kauoha ia mahope iho nei e hoike ia, ina na kekahi hui i hoohui ia, na ka Peresidena, Puuku a Kakauolelo a Luna Nui paha e hoike mai a ina he hui, alaila na kekahi lala oia hui e hoike mai.

PAUKU 21. O na agena a pau o kekahi mea i hele mai keia Aupuni aku no kekahi manawa, a ua hele loa paha, a o na ona banako, mea hoopukapuka dala, mea hoaie dala, loio, kahu malama waiwai, puuku, hooko kauoha, lunahooponopono waiwai, a kahu malama keiki oo ole, e helu kaawale ia no lakou, no kela a me keia waiwai a lakou i malama ai, a nana no e uku i na auhau no ia mau mea, e like me he mea la nona ponoi ia waiwai, a e helu pakahi ia ma kona inoa, ma ke ano he hope o ka mea nona ka waiwai ana i malama ai, a e malama kaawale ia kela a me keia helu ana, mailoko aku o kona helu ponoi.

PAUKU 22. Maluna o kela a me keia agena, ona banako, mea hoopukapuka dala, mea hoaie dala, loio, kahu malama waiwai, puuku, hooko kauoha, lunahooponopono waiwai, a kahu malama keiki oo ole paha, e manao ia no ka pono o keia Kanawai, he agena oia, a no ka hooko ana o na mea a pau i kauoha e hana

ia mamuli o keia Kanawai, no ka helu ana, i ka waiwai ana i malama ai, a me ka uku ana i na auhau maluna oia waiwai, a malalo no hoi ia o na hoopai no kona hana ole, hoole a hooko ole paha e like no me kekahi poe e ae, a ua haawi ia ka mana iaia, e imi a loaa mai kekahi mea mai, ana i hookaa ai i ka auhau, i na dala i uku ia e ia, a i ole ia e aua no loko ae o kekahi dala e loaa ana iaia ma kona ano hope e like ka nui me ka mea e kaa ai ia auhau, a ma keia ua hookuu ia oia mai na hoopii, no na uku a pau ana i hookaa ai mamuli o keia Kanawai.

PAUKU 23. Ua pili wale no ka auhau maluna o ka mea nona kekahi waiwai i moraki ia e like me ka like ole mawaena o ka waiwai io o ua waiwai nei a me ka nui o na dala i moraki ia maluna o ka waiwai. Eia nae, e hui pu aku ka mea nona ka waiwai me ka hoike o kona mau waiwai i kauoha ia ma keia Kanawai, i hoakaka o ka manawa i hana ia ka moraki a me ka nui o na dala o ia moraki, a me na inoa a me na wahi i noho ai ka mea nona ka moraki.

PAUKU 24. No na mea e pili ana i ke dala oia moraki, e uku no oia i ka auhau, a oia uku ana e manaoia he hookaa ana o ka mea nona ka aina i ka mea nona ka moraki, no ka uku-panee a kumupaa paha, a i ole ia, o ke kumupaa a me ka uku-panee pu, a o na dala a pau i uku ia pela, e ae ia no ia ma ka hooponopono ana mawaena o ka mea nona ka aina a me ka mea nona ka moraki.

PAUKU 25. E helu kaawale ia kela mea keia mea iloko o kekahi waiwai, (koe nae na mea i hoakaka ia mamua e pili ana i na lala o kekahi hui), a e pili maluna o kela me keia mea ka auhau piha, ma ke dala i kau ia maluna o kona kuleana iloko o ia waiwai.

PAUKU 26. Ina no ua kuai ia a hoolilo ia paha kekahi waiwai paa, e mau no ka paa ana o kekahi auhau maluna o ia aina i hookaa ole ia a hiki i ka manawa e hookaa ia ai.

PAUKU 27. O ke kuleana o kela kanaka keia kanaka ma kona ano noho hoolimalima maluna o kekahi waiwai paa, i hookuu ia mai ka auhau ana, e helu ia no ma ka inoa o ke kanaka i ku i ka auhau ia, mamuli o ka waiwai io o ua kuleana la.

PAUKU 28. E helu ia ka waiwai piha io maoli ma ke dala kuike, maluna o ke kuleana o kekahi mea iloko o kekahi waiwai paa, a waiwai lewa paha, ma kekahi puu dala i manao ia e loaa ana ina e kuai kudala akea ia ua kuleana nei.

PAUKU 29. Na ke Kuhina Waiwai me ka apono o ka Moi iloko o ka Aha Kuhina e hoonoho i kela makahiki keia makahiki, ma ka la mua o Iulai, a mamua ae paha o ia la, i Luna Helu no kela apana auhau keia apana auhau o keia Aupuni, a nana no e hana pololei mamuli o na olelo o keia Kanawai, ma ka la 15 o Sepatemaba a mamua ae paha o ia la, i palapala helu o na kumu auhau a pau iloko o ko lakou apana pakahi, i kau ia e ke Kanawai, a e hana i moo pololei o na waiwai i helu ia e like me na papa pai hakahaka a ua Kuhina Waiwai nei e haawi ai, a ma ia pepa e hoike ia na inoa o na mea a pau i auhau ia, a me na ano waiwai i auhau ia, a me ka nui o na auhau maluna o kela kanaka keia kanaka; ina he mea noho ole ma kona apana e hoakaka ia kona wahi e noho ai ina ua ike ia, ina aole i ike ia, alaila, e kakau ia no aole i ike ia.

PAUKU 30. Aia a koho ia kekahi Luna Helu, a mamua o kona lawelawe ana aku i kana mau hana, e kakauinoa oia a e haawi mai i bona, e malama ia ai e ke Kuhina Waiwai, nona ka huina dala hoopaa, aole e emi malalo o $2,000 e like me ka mea e hoo-holo ia ana e ua Kuhina Waiwai la, me elua a oi aku paha mau hope kupono, a e apono ia ana hoi ua mau hope la, e ke Kuhina Waiwai, alaila, e hoohiki ia oia a e kakauinoa hoi imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, a luna e ae paha i haawi ia ka mana e hoohiki i palapala hoohiki oihana, a e hoouna koke ia aku ia i ke Kuhina Waiwai; penei e hana ia ai ua palapala hoo-hiki la:

"Owau o .... i koho ia i Luna Helu no ka Apana o ..... ma ka Mokupuni o ..... ke hoohiki a ke hooiaio nei au, e helu pololei i na kumu auhau iloko o ua apana nei, e like me kuu akamai a me kuu noonoo pono, a e hana i na hana a pau i pili i ua oihana nei ma ke Kanawai, pela ke Akua e kokua mai ai."

PAUKU 31. Aole e loaa ka uku i kekahi Luna Helu no kana hana, aia loaa mua i ke Kuhina Waiwai ka palapala o kana hoohiki oihana, a me ka bona.

PAUKU 32. Na ka Luna Helu o kela apana keia apana e hoolaha ma ka olelo hoolaha i kakau lima ia a i ole ia i pai ia i na kanaka o kona apana, e hoakaka ana i ka manawa a me kahi iloko o ka mahina o Iulai, e hoike ai lakou i ua Luna Helu nei i na waiwai a pau, ina paha he waiwai paa a waiwai lewa paha i ona ia e lakou, a malalo paha o ko lakou malama ana, a me na holoholona a pau i ku i ka auhau ia, ia lakou ka malama ana ma ia la, a me na kanaka a pau e noho hana ana malalo o lakou ma ia la.

PAUKU 33. Na kela mea keia mea nona kekahi waiwai paa a waiwai lewa paha, ina paha ua ku i ka auhau ia, a auhau ole ia paha, e hana a e haawi aku i ka Luna Helu iloko o ka manawa i hoakaka ia ma ka olelo hoolaha i olelo mua ia ma kahi i hoakaka ia i olelo hoakaka i kakau ia, a e kakauinoa ia e ka mea nana ia palapala.

I. 'Ke ano, kahi i waiho ai a me ka waiwai io o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa o na ano a pau, a mai na wahi a pau o ua kanaka la a me na dala i waiho ia ma na banako a me na hui banako a poe e ae paha, a i ole ia i malama ia a i hooponopono ia e ua kanaka la ma ka la mua o Iulai, mamua koke iho paha.

II. O na moraki a me na aie a pau i hoopaa ia maluna o ia waiwai me na inoa a me kahi i noho ai o na mea nona ka moraki a aie paha i aie ia.

III. O na holoholona a me na waiwai e ae a pau i ku i ka auhau ia, e waiho ana ma ka lima a malalo paha o ka hoomalu ana o ua mea la ma ka la mua o Iulai.

IV. O na inoa o na kanaka a pau i ku i ka auhau ia ma ka la mua o Iulai i olelo ia, a e pakui ia aku ua hoike la he hoakaka e olelo ana ua oiaio a pololei ia hoike ma na mea a pau.

PAUKU 34. Na kela me keia agena o kekahi Hui Pani Hakahaka e haawi aku i ka Luna Helu o ka apana kahi i lawelawe ai o ia hui i ka lakou hana, e hoike aku iloko o ka manawa i olelo mua ia i hoike o ka nui o ka loaa o ia hui no ka makahiki mamua ae o ka la mua o Iulai i olelo ia.

PAUKU 35. Ina e hoole a hana ole paha kekahi kanaka e hana a e haawi aku i ka Luna Helu i ka hoike o kona waiwai e like me ka mea i kauoha ia ma ka Puuku 33 a me 34, a i ole ia ua hoole i ka hoohiki i ka pololei o ia hoike, alaila, ua hiki i ka Luna Helu ke helu aku i ka waiwai o ua mea la e like me ka ike i loaa iaia, a oia helu ana, e paa a e mana maluna o na mea a pau, aole hoi e hiki ke hoopii hoohalahala hou ia.

PAUKU 36. E kakauinoa kela a me keia mea e hoike ana i kona waiwai i kekahi olelo hoohiki, e like me keia mahope iho nei, a e hoohiki ia imua o ka Luna Helu a mea e ae paha i loaa ka mana e hoohiki me ka uku ole i ua mea la: "Ke hoohiki oiaio nei au, o ka palapala hoike o na kanaka e noho nei malalo o'u, a me na holoholona a me na waiwai e ae e waiho ana me a'u a no'u ponoi i kupono i ka auhau ia, ua oiaio ia palapala a'u e haawi nei e like me ka oiaio o ko'u ike ana, pela ke Akua e kokua mai ai ia'u."

PAUKU 37. Na kela Luna Helu keia Luna Helu ma ka la 15 o Sepatemaba a mamua ae paha, ma kela makahiki keia makahiki, e hana a e hoomakaukau i elua kope o kona Buke Helu e like me ka mea i olelo mua ia.

PAUKU 38. Na kela a me keia Luna Helu, e noho ma na la a pau, koe na la Sabati, mawaena o ka la 20 o Sepatemaba, a me ka la 1 o Okatoba, ma kahi wahi, a mau wahi kupono iloko o kona apana, mawaena o ka hora eiwa o ke kakahiaka, a me ka hora eha o ke ahiahi, me kona Buke Helu, a oia Buke Helu iloko oia mau manawa e hamama no ka nana ana o na mea a pau i ku i ka auhau maloko oia apana me ka uku ole.

PAUKU 39. Na kela a me keia Luna Helu e haawi aku i hoolaha akea i kakau ia a i pai ia paha, a e kapili ia aole e emi malalo o ewalu wahi akea maloko o kona apana, e hoike ana i ka manawa, a me kahi e wehe ia ai o kana Buke Helu, no ka nana ia ana, e like me ia i hoakaka ia ma ka pauku mua.

PAUKU 40. O kela a me keia kanaka i ike ia kona inoa ma ka Buke Helu, a ua hoike aku oia i kona hoike i ka Luna Helu, e like me ia i hoakaka mua ia, a ina he kuleana kona e hookuu ia

ai, alaila, e noi aku oia e hookuu; a ina ua manao kekahi ua hoopilikia ia oia, mamuli o ka hoomahuahua ana o kekahi Luna Helu i ka helu ana i ka waiwai i hoike ia e like me ia i hoihoi ia mai, a i ka huina a ano paha o ua waiwai la, a i ole ia, o ka huina i uku ia e ua kanaka la, ua hoomahuahua ia a oi aku, mamua o ka huina e uku ia e ia, e like me ka hoike, a i ole, aole i ae ia kana noi e hookuu, e hoohalahala oia ia helu ana, ma kona waiho ana aku i ka Luna Helu, ma ka la 5 o Okatoba, a mamua ae paha oia la, i hoike i kakau ia e hoike ana i kona kumu o ke kue ana i kana helu ana, a i kahi wahi paha oia helu i pili ai ke kue ana, a e waiho pu aku hoi i mau dala no ia hoohalahala ana.

PAUKU 41. Ina ua like ka mea i koi ia e hookuu a hoemi paha, me elua dala a malalo iho paha, he iwakaluakumamalima keneta ke koina, ina maluna o elua dala, a malalo nae o elima dala he hapalua ke koina, ina maluna o elima dala a malalo nae o umi dala, he hookahi dala ke koina; a pela no kela a me keia elima dala auhau a hapa paha o elima, he hapalua hou iho ke koina.

PAUKU 42. I ka manawa e loaa ai na koina i ka Luna Helu e haawi aku oia i ka mea hoohalahala i palapala e like me ke ano i hoakaka ia mahope iho nei i hoolako ia i ka Luna Helu e ke Kuhina Waiwai.

Ke hoike aku nei keia ua helu ia o ..... o keia Apana no keia makahiki, penei: Auhau Waiwai ..... Waiwai Paa ..... Waiwai Lewa ..... Auhau Ilio . ... Auhau Kino, Kula a me Alanui ..... a ua hoohalahala o ..... a ua loaa mai ia'u na dala he ..... no na koina o keia hoohalahala ana.

..... Luna Helu.

Apana o ....

PAUKU 43. Na ka Luna Helu, ma ka la mua o Sepatemaba, a mamua ae paha o ia la, iloko o kela a me keia makahiki, e hooili aku i na olelo hoolaha i kakau ia, i ka poe mea waiwai paa, iloko o ko lakou mau apana pakahi, ma ka hookomo ana hoi ia mau olelo hoolaha maloko o ka Hala Leta o kona apana, a i kakau ia aku ma kahi noho hope loa, i ike ia ai o ua poe mea waiwai ia, ka poe hoi

e noho ana mawaho o ua apana la, a e noho ana nae maloko o keia Aupuni, a i hoouna mai hoi i ua palapala hoike la i ka Luna Helu e like me ke Kanawai, a ma keia ke kauoha ia nei lakou e hoike i ko lakou mau waiwai i ka Luna Helu, e like me ka Pauku 33 o ka Mokuna 43 o ke Kanawai i hooholo ia i ka M. H. 1882, a e hoakaka ana hoi ua mau olelo hoolaha la i ka waiwai i auhau ia ai o ua poe mea waiwai la, a e hoike aku ana hoi i ka helu auhau i manao ia no ua waiwai la; eia nae, aole e haawi ia kekahi olelo hoolaha o ia ano, aia hoomahuahua ia ka helu waiwai io o ua waiwai la e ka Luna Helu, a hoole paha i ka ae ana aku i kekahi koi, a ua poe mea waiwai la no ka hookuu ia ana.

PAUKU 44. Na kela Luna Helu keia Luna Helu i ka manawa i loaa ai ia ia kekahi palapala hoohalahala, e hoouna aku ia mea i ka Peresidena o ka Papa Hoopii Auhau i koho ia no kona apana.

NO NA AHA HOOPII AUHAU.

PAUKU 45. E lilo na Lunakanawai Kaapuni o na Apana Hookolokolo Elua, Ekolu a me Eha, a ma ka Mokupuni o Oahu, ka Lunakanawai Hoomalu o Honolulu, me kekahi mau kanaka kupono elua i hoonoho ia e ke Kuhina Waiwai ma kela apana auhau keia apana auhau i Aha Hoopii Auhau, nana e hoolohe a e hooholo i na hoopii a me na hoohalahala i lawe kupono ia malalo o keia Kanawai maloko o ko lakou apana, a ma ka Mokupuni o Oahu; eia nae aole e koho ia kekahi Luna Helu a Luna Auhau paha i lala a noho paha ma ia Aha Hoopii Auhau.

PAUKU 46. E noho no ua aha la ma kela apana auhau keia apana auhau iloko o ka mahina o Okatoba, ma na manawa a me na wahi i koho ia e ka Peresidena o ia Aha, a ua hiki i ua aha nei ke hoopanee mai kekahi manawa a hiki i kekahi manawa e like me ka mea i manao ia he pono.

PAUKU 47. E noho Peresidena na Lunakanawai Kaapuni a pela no hoi ka Lunakanawai Hoomalu ma na halawai ana o ka Aha, aole no e manao ia ua mau halawai la he mau halawai akea, a ua hiki no i ka aha ke kauoha i kekahi mea a mau mea paha e hookaawale aku.

PAUKU 48. E loaa no i na aha a pau o ia ano ka mana e kauoha a e ninau i na hoike a me ka lawe ana mai o na palapala a me ka hoopai ana no ka hoowahawaha i ka Aha, a me ka lawelawe ana i na hana i pili i ka Aha e like me ka mana i haawiia i na Lunakanawai Kaapuni ma ke Keena.

PAUKU 49. I mea e lawa ai ka aha, aia a noho ka Peresidena a me hookahi lala e ae, alaila ua manao ia ua lawa.

PAUKU 50. O ka olelo hooholo a ka Aha, a o ka hapanui paha o ia Aha, e paa no ia maluna o na mea a pau.

PAUKU 51. E uku ia kela a me keia lala o ka Aha i uku, aole e oi aku mamua o na dala elima, mailoko ae o ka Waihona Dala o ke Aupuni, no kela a me keia la i hana maoli ia e lakou, a me ko lakou mau lilo kaahele maoli.

PAUKU 52. E hooloili a e hooponopono ka Luna Helu i ka Buke Helu e like ma ka hooholo ana o ka Aha, a e hooili aku i hookahi kope oia buke i ke Kiaaina, a i hookahi kope i ke Kuhina Waiwai.

PAUKU 53. Ina ua hoapono ia kekahi hoohalahala ma ke ano holookoa, alaila e hoihoi ia aku na koina i waihoia imua o ka Aha, aka, ina i hooko ia ka hoopii ma ke ano hapa wale no, alaila, na ka Aha e hooholo.

NO KA OHI ANA I NA AUHAU.

PAUKU 54. Na na Kiaaina mamuli o ke kauoha a ke Kuhina Waiwai e hooponopono i ka ohi ana i na Auhau maloko o ko lakou mau apana Kiaaina iho, a e haawi i na Auhau a pau i loaa ia lakou koe na lilo o ka ohi ana i ke Kuhina Waiwai. I mea e hiki a ke hana pela na kela Kiaaina keia Kiaaina me ka ae o ke Kuhina Waiwai e koho i kela makahiki keia makahiki i hookahi Luna Auhau no kela apana keia apana, a ua hiki no hoi ia lakou me ka ae a apono o ua Kuhina nei e hooponopono a e hoopau paha i ua mau Luna Auhau nei ke manao lakou he pono.

PAUKU 55. Mamua o ka hoomaka ana o na Luna Auhau i ka lakou hana, e haawi kela a me keia o lakou i palapala hoopaa i ke Kiaaina na ke Kuhina Waiwai me na hope elua a oi aku paha i ae

ia e ua Kuhina Waiwai nei, e like ka nui o na dala hoopaa me ka nui o na dala auhau e ohi ia ana mamuli o ka Buke Helu, e olelo ana ia palapala hoopaa e hana pololei oia ma kana oihana e like me ke Kanawai, a na ke Kiaaina e hooili koke aku i kope hooiaio ia o ua palapala hoopaa la i ke Kuhina Waiwai.

PAUKU 56. Na ke Kiaaina e haawi aku i kela Luna Auhau keia Luna Auhau nana i waiho mai i kona palapala hoopaa e like me ka olelo maluna, i kope o ka buke helu no kona apana, a e hoomaka koke aku ua Luna Auhau la i ka ohi ana i na auhau ma kona apana mamuli o ia buke helu. E kakau nae oia ma ka buke helu i ka poe a waiwai paha i komo ole ilaila, a e ohi no ia i na auhau i auhau ia maluna o lakou.

PAUKU 57. Na kela a me keia Luna Auhau e hoolaha aku ma ke akea ma ka hoolaha ana maloko o na nupepa, aole emi malalo o elua, a me ke kapili [illegible] hoolaha ma na wahi akea, aole e emi malalo o e[illegible] apana, e hai aku ana i ka poe ku i ka auhau e ku i ko lakou ma[illegible]hau ia ia a ma kahi a ma na wahi o ka apana, a me ka manawa e mau manawa iloko o na mahina o Novemaba a me Dekemaba, aole nae e hala mahope o ka la umikumamalima [illegible] e like me ka mea i olelo ia ma ka hoolaha. A na kela Luna Auhau keia Luna Auhau e hele aku i na manawa a ma na wahi i hoakaka ia no ka ohi ana i na auhau, a e uku kela a me keia mea i ku i ka auhau ia i kona mau auhau a pau i ka Luna Auhau ma ka la 15 o Dekemaba a mamua ae paha o ia la, me ka hoolaha a koi hou ole ia aku.

ATTORNEY GENERAL'S OFFICE
APR 30 1891
RECEIVED.

PAUKU 58. Ina e hookaa ole kekahi mea i ku i ka auhau ia, i kona mau auhau i ka Luna Auhau ma ka la umikumamalima o Dekemaba a mamua ae paha o ia manawa, ua hiki no i ka Luna Auhau ke lawe a hoomalu i kau wahi o ka waiwai lewa o ua kanaka nei, ana i manao ai ua lawa no ka hookaa ana i kona auhau, a me na koina no ka ohi ana, a e kuai aku ia waiwai ma ke kauoha a ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, mahope o ka hoolaha ana ma ke akea a hala na la elima; a i ole ia, ua hiki i ka Luna Auhau ke hoopii aku no na auhau, a me umi keneta no kela dala keia dala hou iho ma kona inoa ponoi, ma ka inoa o ke Aupuni imua o kekahi Aha Apana a Hoomalu paha, me ka nana

ole i ka nui o na dala i koi ia, a ua hiki ke hoopuka ia na palapala hoomalu waiwai e like me na hihia e ae; aka nae, aole e hookuu ia kekahi waiwai, mai ka hoomalu a kuai ia ana, ina aole ia he waiwai i hookuu ia ma ke Kanawai. A me na mea i pili i na auhau kino, ina aole e loaa ka waiwai kupono e hoomalu ia, alaila, e loaa no i ka Luna Auhau ka mana e kauoha i kekahi makai, e lawe aku i ua kanaka la imua o ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha; mawaena o ka la mua o Novemaba, a hiki i ka la 30 o Iune, ina he kanaka kino ikaika oia, a ua hiki i ka Lunakanawai i oleloia maluna e hoopai i ua mea la, e hoopaahao ia ma ka hana oolea, a hiki i ka wa e kaa ai kona auhau, a me na koina ma ke kanalima keneta o ka la hookahi.

PAUKU 59. Na ka Luna Auhau e malama i ka waiwai i hoopaa ia, a na ka mea nona ka waiwai e uku no ka malama ana a hiki i ka la i olelo ia e ka Lunakanawai no ke kuai ana ke haawi ole ia ka palapala hoopaa i mea e lawe ia mai ai ua mau waiwai nei, i ka wa i kauoha ia; e kudala ia kela waiwai, a ina he koena mahope o ka hookaa ana i ka auhau, a me ke koina no ka ohi ana, i hooholo ia e ka Lunakanawai e hoihoi ia no ia i ka mea nona ia waiwai, me ka palapala pu, e hoike ana i ke kuai ana a me na koina ke koi ia mai.

PAUKU 60. Ina e keakeaia kekahi Luna Auhau ma ka hana ana i kana oihana, e hiki no ia ia ke koi aku i kekahi makai a luna e ae o ka oihana makai e kokua mai ia ia, a ina e hoole ua makai la, aole oia e kokua mai pela e hoopai ia no oia ma ka ukuhoopai, aole e oi aku i na dala he umi, a e hiki no ke hoopau i kona noho makai ana ke ku ka hewa imua o kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha.

Luna Buke Helu Aupuni.
Kanawai 1882, Mok XXIII, Pauku 1.

PAUKU 61. Na kela Luna Auhau keia Luna Auhau ma ka la hope o Dekemaba, a mamua ae paha o ia la, i kela makahiki keia makahiki e uku aku i ke Kiaaina o ka Mokupuni, kahi o kona apana, i na dala a pau ana i ohi ai, koe nae na auhau e haawi ia nei, a e haawi ia ana ma keia hope aku e ke Kanawai i kekahi Luna Aupuni a keena paha; a ina aole e hana pela kekahi Luna Auhau maloko o ka manawa i olelo ia, e hiki no ke hoouku ia ma

ke koi ana e lawe i na papa-haneri he umi, no loko ae o kona uku Luna Auhau, ke manao ke Kuhina Waiwai e hoouku ia pela, na ke Kuhina Waiwai no e hoopii i ka la mua o Feberuari a mamua ae paha o ia la, ma ka palapala hoopaa a kekahi Luna Auhau, i uku ole aku i ke Kiaaina i na dala auhau ana i ohi ai, e like me ka olelo maluna, a o kela a me keia Luna Auhau e uku ole ae ana i na dala a pau i ohi ia ai e ia ma ka la mua o Maraki a mamua ae paha, ua ku ka hewa aihue waiwai i haawi ia e malama, a e hoopai ia oia e like me ia.

PAUKU 62. Na ke Kiaaina e koi aku i na Luna Auhau e hookaa pono mai i na auhau a pau i hoakaka ia ma ka lakou mau papa helu auhau, ke ole e haawi mai lakou i na Kiaaina i palapala i hoohiki ia, e hoakaka ana i na inoa me na wahi i noho ai, ke ike ia, me ka nui o na auhau o kela mea keia mea maloko o ko lakou mau apana a lakou i hiki ole ai ke ohi i na auhau mahope o ka hooikaika ana, alaila, e hiki no i na Kiaaina ke unuhi i na auhau i olelo ia maloko o ia palapala i hoohiki ia, no loko ae o na auhau i kakau ia ma ka papa helu auhau a ka Luna Helu, a e koi aku i ka Luna Auhau no na auhau i koe wale no.

PAUKU 63. O kela Luna Auhau keia Luna Auhau nana i hooko pololei i na hana o kana oihana a ua uku ma ka la mua o Ianuari, a mamua ae paha o ia la, i ke Kiaaina o ka Mokupuni, kahi o kana apana i na dala auhau ana i ohi ai, koe nae ka auhau kula, a me na Luna Helu i hana pono i ka lakou hana, alaila, e loaa no ia lakou pakahi ka uku no ka hana ana, aole e oi aku mamua o ka elima hapa-haneri o na dala auhau i ohi ia, a i uku ia i ke Kiaaina e like me ka mea a ke Kuhina Waiwai e hooholo ai, a e haawi aku ke Kiaaina iaia i palapala kikoo i ke Kuhina Waiwai i loaa mai kona uku.

PAUKU 64. Ina e make e kekahi Luna Auhau mamua o ka pau ana o ka ohi ana, a loaa paha i kekahi mai i kupono ole iaia e hana i na hana o kana oihana i na auhau o kona apana, e hiki no i ke Kiaaina me ka ae ana mai o ke Kuhina Waiwai e koho i kekahi kanaka nana e ohi i na auhau a pau pono mai, a e loaa no i ua kanaka la ka uku kupono i ka manao o ke Kuhina Waiwai,

a e ili no maluna o ua kanaka la na mana a me na hana a pau a me na koina o ia oihana e like me na Luna Auhau e ae. E pili no nae kana hana i na auhau i koe i kona wa i koho ia ai.

PAUKU 65. Ina e make kekahi Luna Auhau, a ina paha e hoopau e ia oia, alaila na kona poe hooko kauoha a hooponopono waiwai hooilina a poe e ae paha i loaa ai kana papa helu auhau, a i kekahi dala auhau paha ana i ohi ai na lakou e haawi koke aku ia mau mea iloko o ka lima o ke Kiaaina o ia Mokupuni.

PAUKU 66. Na na Luna Auhau e uku aku i na Puuku Kula o ko lakou mau apana i na dala auhau kula a lakou i ohi ai, a e lawe i na palapala hookaa i kakau palua ia e na Puuku Kula no ke dala i haawi ia ia lakou, a e hooili koke aku ka Luna Auhau i kekahi oia mau palapala hookaa no ka Peresidena o ka Papa Hoonaauao. E hiki no ke koi aku i na Luna Auhau no na auhau kula a pau i hoakaka ia ma ka lakou mau papa helu auhau ke ole lakou e haawi aku i ka Puuku Kula i palapala i hoohiki ia, e hoakaka ana i na inoa me na wahi i noho ai a me ka nui o ka auhau kula o kela a me keia mea ma ko lakou mau apana i hiki ole ai ia lakou ke ohi e i ka auhau kula no ka make a no kekahi kumu e ae paha i hiki ole ai ke ohi, a no kona waiho aku i ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, he papa inoa o ka poe ana i ike ai he kupono ke ohi ia a ke hoopii ia; a ina i hana ia pela e hiki no i ka Puuku Kula ke unuhi mai i na auhau i olelo ia ma ia palapala i hoohiki ia, a e koi aku i ka Luna Auhau i na auhau i koe wale no. E uku no ka Puuku Kula i ka Luna Auhau no kona ohi ana i ka auhau kula, e like me ka uku i loaa iaia no kona ohi ana i na auhau e ae.

PAUKU 67. O na mea i olelo ia malalo aenei, e kuu ia lakou aole e uku ia i na auhau o loko o keia Aupuni; oia hoi ka Moi ke Alii, na Luna Nui o na Aupuni a me ka lakou mau kakauolelo i hoike ia aku ma ke Keena Oihana no ko na Aina E. Aole no hoi he auhau ma ke kino, o kela ano keia ano maluna o keia poe malalo aenei: O na Kahunapule Karistiano a pau e hana mau ana i ka lakou oihana, o na Kumukula kamalii a pau e ao mau ana iloko o na Kula Aupuni, a kula pualu paha, eono malama a keu paha o ka makahiki; o na Koa Aupuni a pau e hana maoli ana iloko o ka

Oihana Koa, a me na Koa Pualu i paa ko lakou mau inoa ma ka papa helu inoa, a e hana maoli ana i ka hana. A o na kanaka a pau i komo iloko o ka Oihana Kinaiahi o Honolulu, a me na kulanakauhale e ae a e hana mau ana i ka lakou mau hana, kahi e hui ai kekahi poe kinaiahi, a e hui ia ana paha ma keia hope aku. Ina e hoike aku ka Luna Nui o ua puali la a me ke Kakauolelo o ka Oihana Kinaiahi malalo o ka hoohiki i ka papa inoa o na lala o ia mau puali a oihana paha, i kupono i ka hookuu ia ma ka la elua o Iulai a mamua ae paha oia la, i kela a me keia makahiki, a eia hoi kekahi aole e ae ia kekahi e hookuu ana mai na auhau pilikino ina aole e hoike aku ka makemake ana e hookuu i ka Luna Helu o ka apana iloko o ka mahina o Iulai, a me na kumu o ia makemake ana e hookuu ia.

PAUKU 68. O ka waiwai paa i ona ia e ka Moi a me ka Moiwahine, e ke Aupuni, e ka Papa Hoonaauao, no na Kula Pualu, a Kula Wae paha i hoohui ia, a me ka Halemai Moiwahine, e ka poe hui hoomana i wahi e kukulu ai i na halepule, aole nae e oi aku mamua o elima eka, a me na pa kupapau; aole no e kau ia kekahi auhau maluna o ia mau waiwai paa. Ua hookuuia no hoi na waiwai lewa o ka Moi a me ka Moiwahine, ke Aupuni, ka Papa Hoonaauao, no na Kula Pualu a Kula Wae i hoohui ia a me ka Halemai Moiwahine. Aka nae, i na manawa a pau o ka auhau o hookahi keneta i kau ia ae nei maluna o na waiwai, e ohi wale ia no maluna o na waiwai oi aku, o ke kumu waiwai io mamua o $300, ina he waiwai paa a waiwai lewa; aka nae, e ae ole ia na hookuu ana mai ka waiwai o na hui o kela a me keia ano, na waiwai o ka poe make, a poe e noho ole nei maanei, a e ae ia ke koina hookuu o $300, iloko wale no o hookahi apana o keia Aupuni, a o ua apana la, oia no kahi e noho ana o ka mea nona ka waiwai.

PAUKU 69. He mana ko ke Kuhina Waiwai, a maluna hoi ona keia hana, e kau i na rula e pono ai no ka helu ana a me ka ohi ana i na auhau a pau, ma na mea i hoakaka ole i na rula maopopo ma ke Kanawai, aole nae e kau ia kekahi rula e kue ana i kekahi Kanawai a i ke Kumukanawai paha.

NA HOOPAI.

PAUKU 70. Ina e hana kekahi mea i ku i ka auhau ia malalo o keia Kanawai i kekahi o na mea i hoakaka ia mahope iho nei. Ma ka hana maoli ana, me ka manao kolohe; a haawi aku paha i ka hoike oiaio ole no kekahi waiwai, a i ole ia ua pane oiaio ole aku e pili ana i kona waiwai, i mea e pakele ai ka helu ia ana o ia waiwai, a i ole ia mamuli o kekahi hana hoopunipuni, olelo eepa, a hana kolohe e ae paha, i hoao ia a ua pakele a hoao paha e pakele kona waiwai mai ka helu ia ana, o na kanaka a pau o ia ano ina ua hooiaio ia ko lakou hana ana pela imua o kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha, e helu papakolu ia oia i na auhau e kau ia ana maluna ona, a ua hiki no hoi ke hoopai ia na kanaka a pau i hana pela, ma ka ukuhoopai aole e emi malalo o ka iwakaluakumamalima, aole hoi e oi aku mamua o na dala elima haneri.

PAUKU 71. O na mea a pau e kokua ana i ka hana ana o kekahi mea e kue ana i ka Pauku maluna iho i na e ku ka hewa ia ia imua o kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha, e hoopai ia oia i ka ukuhoopai aole e emi malalo o ka iwakaluakumamalima dala, aole hoi e oi aku mamua o elua haneri me kanalima dala.

KA PAPA HELU I OLELO MUA IA.

Na Haawina 12, 13 a me 14 o ke Kanawai Kivila.

Na Pauku 513 a me 514 o ke Kanawai Kivila.

He Kanawai i aponoia ma ka la 13 o Iulai, M. H. 1860, i kapaia "He Kanawai e hooloili ai i ka Pauku 482 o ke Kanawai Kivila."

He Kanawai i aponoia ma ka la 4 o Augate, M. H. 1860, i kapaia "He Kanawai e hooloili ai i ka Pauku 486 o ke Kanawai Kivila me ka olelo Beritania."

He Kanawai i aponoia ma ka la 30 o Iune, M. H. 1860, i kapaia "He Kanawai e hooloili ai i ke Kanawai e pili ana i ka helu ana a me ka ohi ana o na auhau."

He Kanawai i aponoia ma ka la 30 o Dekemaba, M. H. 1864, i kapaia "He Kanawai e hooloili ai i ka Haawina 13 o ke Kanawai

Kivila, no ka helu ana i na auhau, a e hoomakaukau ana i mea e helu a e ohi ai me ka pololei i na auhau holoholona, a e kau ana hoi i hoopai no ka huna ana i ka waiwai."

He Kanawai i aponoia ma ka la 31 o Dekemaba, M. H. 1864, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Pauku 510 o ke Kanawai Kivila."

He Kanawai i aponoia ma ka la 6 o Iulai, M. H. 1866, i kapaia "He Kanawai e hookuu ana i na Koa Pualu mai kekahi mau auhau."

Mokuna 25 o na Kanawai o M. H. 1870, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Pauku 483 a me ka Pauku 484 o ke Kanawai Kivila e pili ana i ka auhau waiwai lewa a me na auhau waiwai paa."

He Kanawai i aponoia ma ka la 29 o Iulai, M. H. 1872, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ke Kanawai i kapaia he Kanawai e hooloii ana i ke Kanawai i pili i ka helu ana a me ka ohi ana o na auhau i aponoia ma ka la 30 o Iune, M. H. 1860."

He Kanawai i aponoia ma ka la 29 o Iulai, M. H. 1872, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Pauku 509 o ke Kanawai Kivila."

He Kanawai i aponoia ma ka la 13 o Iulai, M. H. 1874, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Pauku 488 o ke Kanawai Kivila."

He Kanawai i aponoia ma ka la 8 o Augate, M. H. 1874, i kapaia "He Kanawai e hooloii ana i ke Kanawai e pili ana i ka helu ana a me ka ohi ana i na auhau."

He Kanawai i aponoia ma ka la 15 o Sepatemaba, M. H. 1876, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Pauku 485 o ke Kanawai Kivila."

He Kanawai i aponoia ma ka la 18 o Sepatemaba, M. H. 1876, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Pauku 500 o ke Kanawai Kivila."

He Kanawai i aponoia ma ka la 29 o Sepatemaba, M. H. 1876, i kapaia "He Kanawai e hoopau loa ai i ka Pauku 4 o ke Kanawai i kapaia he Kanawai e hooloii ai i ke Kanawai e pili ana i ka auhau holoholona, a e hoopau ai i na Pauku 481 a me 497 o ke Kanawai Kivila i aponoia ma ka la 21 o Iulai, M. H. 1870."

He Kanawai i aponoia ma ka la 29 o Sepatemaba, M. H. 1876, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i na Pauku 483 a me 484 o ke Kanawai Kivila."

Ka Pauku 2 o ke Kanawai i aponoia ma ka la 1 o Augate M. H. 1878, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ke Kanawai e ae ana e hookaa ia ka auhau alanui ma ka hana."

Kanawai 1870, Mok. XXXIX.

E HOOLOLI AI I KE KANAWAI E PILI ANA I KA AUHAU HOLOHOLONA, A E HOOPAU AI I KA PAUKU 481 A ME 497 O KE KANAWAI KIVILA.

PAUKU 1. O na lio kane, o na lio wahine a me na lio keiki a pau, e auhau ia lakou i kanahikukumamalima keneta pakahi ma kela makahiki keia makahiki; eia nae, aole e lilo keia Kanawai i mea e kue ai i ke Kanawai e pili ana i na lio kea.

PAUKU 2. O na lio a pau i kudalaia e ka Luna Pa Aupuni, mamuli o na Kanawai e kau nei, me ka hoihoi ole ia mai o ka poho o ka Pa Aupuni, a me na lilo e ae ma ia kudala ana, e pepehiia no ua mau lio la e ka Luna Pa Aupuni mahope o ke kuka pu ana me ka Luna Helu a me ka Luna Auhau.

PAUKU 3. O kela mea keia mea ia ia kekahi lio, a e malama ana paha i kekahi lio, a holoholona e ae i ku i ka auhau, e manao ia oia no ka ona o ua holoholona la ma na mea a pau e pili ana i ka auhauia; a e auhauia oia no ua holoholona la akà hoi, aole no i manaoia; he mea kue keia i ka Pauku 492 o ke Kanawai Kivila, i hooholoia ma ka makahiki 1864.

Hoopauia 1876, Mok. LX.

PAUKU 4. E auhau ia na miula a me na kekake a pau, i hapalua dala pakahi, no kela a me keia makahiki.

PAUKU 5. E auhau ia na ilio a pau i hookahi dala pakahi no kela a me keia makahiki; aka hoi, aia a loaa i kekahi Luna Auhau ke dala auhau mai ka ona mai o kekahi ilio, e haawi aku ka Luna Auhau i ua ona la, i kekahi hoailona metala, no kela a me keia ilio i hookaa ia ka auhau. E pai ia ua hoailona la me ka

helu o ka makahiki i hookaaia'i ka auhau, a i paiia no hoi me kekahi helu, a e kakauia ua helu la mahope o ka inoa o ka ona ma ka buke o ka Luna Auhau e hoomaka ana mai ka hookahi aku ma kela a me keia apana auhau, a e ohi no hoi ka Luna Auhau, mai ka ona mai i oleloia maluna, i umi keneta pakahi no kela a me keia hoailona i haawiia'ku iaia mamuli o ke ano i haiia maluna; a e helu ia ia mau loaa a pau ma kahi okoa, e na Luna Auhau; a e hoihoiia no hoi iloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

PAUKU 6. O kela a me keia ona o kekahi ilio e hoopaa aku, a e kauoha paha e hoopaaia aku, ma ke ano ikeia, ma ka a-i o kela a me keia o kana mau ilio, ka hoailona metala a ka Luna Auhau i haawi ai ia ia e like me ka mea i kuhikuhi ia ma ka Pauku 5 o keia Kanawai, a i ole ia, me ka hoailona metala i pai ia e ke Aupuni e like me ka mea i hoolakoia mai ia ia e ka Luna Auhau; a o na ilio a pau i loaa me ka hoailona ole i hoopaaia pela, e pepehiia no lakou e na makai o ka apana.

PAUKU 7. Ina e lawe kekahi mea i ka hoailona metala aole i haawiia mai e like me na mea i oleloia ma keia Kanawai, a i ka hoailona metala hookahi paha no kekahi mau makahiki elua, a oi ae paha, a ina hoi e hoopuka aku i kekahi hoailona metala ma ke ano wahahee; a ina paha e lawe kolohe ia kekahi hoailona metala mai ka a-i aku o kekahi ilio, aia a ku ka hewa ia ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hoopaiia oia aole e oi aku mamua o na dala he umi, a i ole ia, alaila, e hoopaahaoia ma ka hana oolea aole e oi aku mamua o na la he kanakolu, aia no i ka manao o ka Aha.

PAUKU 8. Ma keia ua kauohaia ke Kuhina Waiwai e hoomakaukau i kekahi mau hoailona metala, i lawa kupono e like me na mea i hoikeia ma ka Pauku 5 a me ka Pauku 6 o keia Kanawai. E kakau aku no ke Kuhina Waiwai ma ka inoa o na Luna Auhau, ka heluna o na hoailona metala i hoopuka ia aku ai ai lakou pakahi, a na lakou no e hoakaka pono mai no ia mau hoailona, ma na palapala hoike a lakou e hoike aku ai mamuli o keia Kanawai.

PAUKU 9. Ma keia ua hoopauia na Pauku 481 a me 497 o ke Kanawai Kivila; a o na Kanawai a me na hapa Kanawai a pau i kue i keia Kanawai, ma keia ua hoopauia no hoi.

PAUKU 10. E lilo keia i Kanawai mai ka la aku o kona hooholo ia ana; eia nae, aole e lilo ka Pauku 6 i Kanawai, aia a mahope aku o ka la ekahi o Dekemaba, makahiki hookahi tausani ewalu haneri me kanahiku.

E like me ia i hoololiia 1886, Mok. XLIV.

§ **498.** I mea e pono ai ka Oihana Auhau, ka Oihana Hoonaauao a me ka Oihana Hookolokolo, e mahèle ia na Mokupuni o keia Paeaina, penei: E mahele ia ka Mokupuni o Hawaii i eiwa apana, penei:

1. Mai ka palena o Hamakua a me Hilo mai a hiki aku i ke kahawai o Hakalau, e kapaia ia ka apana o Hilo Akau.

2. Mai ke kahawai o Hakalau i oleloia a hiki i ka palena o Hilo e pili ana me Puna, e kapaia ia ka apana o Hilo.

3. Puna.

4. Kau.

5. Kona Hema; 6 Kona Akau.

7. Kohala Hema; 8 Kohala Akau.

9. Hamakua.

E mahele ia na Mokupuni o Maui, Molokai, Lanai a me Kahoolawe, i eono apana, penei:

1. Mai Kahakuloa a i Ukumehame, e komo pu ana ia mau apana a e hookomo pu ia o Kahoolawe, a e kapaia oia ka apana o Lahaina.

2. Mai Waihee a i Honuaula, a e kapaia oia ka apana o Wailuku.

3. Kahikinui, Kaupo, Kipahulu, Hana a me Koolau, a e kapaia oia ka apana o Hana.

4. Hamakuloa, Hamakuapoko, Haliimaile, Makawao a me Kula, a e kapaia oia ka apana o Makawao.

5. Molokai; 6. Lanai.

E mahele ia ka Mokupuni o Oahu i elima apana, penei:

1. Mai Maunalua a i Moanalua, a e kapaia oia ka apana o Honolulu.

2. Ewa a me Waianae, a e kapaia oia ka apana o Ewa.

3. Mai ka lae o Kaena a i ke Ahupuaa o Waimea e komo pu ana o Waimea, a e kapaia oia ka apana o Waialua.

4. Mai Waimea a i ka lae o Kaoio, a e kapaia oia ka apana o Koolauloa.

5. Koolaupoko.

E mahele ia na Mokupuni o Kauai a me Niihau i eono apana, penei:

1. Mai Nualolo a i Wahiawa, a e kapaia oia ka apana o Waimea.

2. Mai Wahiawa a i Mahaulepu, e hookomo ana ia mau wahi a e kapaia oia ka apana o Koloa.

3. Mai Kipu a i Hanamaulu, a e kapaia oia ka apana o Lihue.

4. Mai Wailua a i Pilaa, a e kapaia oia ka apana o Kawaihau.

5. Mai Kilauea a i Honopu, a e kapaia oia ka apana o Hanalei.

6. Niihau.

Olelo Pili i keia Kanawai.

§ **515.** Ina o kekahi Luna o ke Aupuni, a o kekahi mea e ae paha, i hoolimalima ia e ke Aupuni, a i kekahi oihana paha o ke Aupuni, alaila, na ke poo o kana oihana e kaohi i kona uku aia a pau ka aie i ka hookaaia.

HAAWINA XV.

NO NA DUTE MALUNA O KA WAIWAI I LAWEIA MAI.

§ **516.** E kauia, e ohiia, a e ukuia maluna o ka waiwai, me na mea kuai ano kalepa, a me na mea ulu i laweia mai iloko o keia Aupuni, ke dute e like me elima hapa-haneri *ad valorem*, koe nae na waina me na waiona, a koe hoi na ko me na malakeke, me na siropa o ke ko, a me ke kofe, ke ulu ia ma kekahi aina e i loaa ole ke kuikahi me keia Aupuni, a maluna o ia mau mea e kauia na dute i oleloia malalo ae nei.

Raiki, 1864.

Na waiona i puhiia, na waina o kela ano keia ano, ela, pota, bia, kaida, a me na mea inu i huiia, na waimomona, na wai hoeueu i oi aku mamua o kanalimakumamalima hapa-haneri alekohola, he umi dala no ke galani:

Barani, rama, gini, huika, araka, a me na waiona e ae i puhiia, aole oi aku mamua o kanalimakumamalima hapa-haneri alekohola, elima dala no ke galani:

Na waina, na wai hoeueu, me na waimomona o kela ano keia ano, koe wale no ke kalareka i oi aku i na hapa-haneri he umikumamawalu, aole nae i oi aku mamua o iwakaluakumamahiku hapa-haneri alekohola, hookahi dala no ke galani:

Kalareka, waina, ela, pota, bia, kaida, a me na mea inu e ae i huiia me na wai hoeueu, me na waimomona, aole oi aku mamua o umikumamawalu hapa-haneri alekohola, elima hapa-haneri *ad valorem:*

Na ko a pau i ulu ia ma kekahi aina i loaa ole ke kuikahi me keia Aupuni, elua keneta no ka paona:

Malakeke, me na siropa o ke ko, i hanaia ma kekahi aina i loaa ole ke kuikahi me keia Aupuni, umi keneta no ke galani:

Kofe i ulu ia ma kekahi aina i loaa ole ke kuikahi me keia Aupuni, ekolu keneta no ka paona:

He mau hoololi pili i ka Raiki.

O kona dute ma 1880, Mok. XXXIX, 1½ keneta no ka pade, 2½ keneta no ka raiki i wiliia.

Aka hoi, aole e kau ia kekahi dute maluna o ka waiwai me ka ukana kupono no na moku manuwa e pili ana i kekahi Aupuni e, ke lawe ia mai a hoohana ia ma ia ano; aole hoi maluna o ka waiwai me ka ukana i laweia mai e ka Luna Nui o kekahi Aupuni e nona iho, mamuli o ka olelo o ka Pauku 467; aole hoi maluna o ka waiwai i ae wale ia e laweia mai e na moku okohola, mamuli o ka olelo o ka Pauku 569; aole hoi maluna o ka aila, iwi a mea e ae o ke kai i loaa i kekahi moku i kakauia he moku Hawaii.

A eia hoi kekahi; e hiki no i ke Kuhina Waiwai, ke noiia mai, e ae aku i ka lawe ana mai o kekahi o na mea i oleloia malalo ae nei, me ka uku ole i ka dute, penei: na anoano, na aa, kawowo, me na mea kanu i lawe ia mai e luia a e kanuia ma keia Aupuni; na palau, me na ookope a me na paahana e ae o ka mahiai, i lawe ia mai e kekahi kanaka mahiai, a poe kanaka mahiai paha no lakou iho; ka wili me ka mahu, mea wili ko, mea wili kofe, a me na mea wili e ae e pono ai ka hana mahiai, i lawe ia mai e kekahi kanaka mahiai, a poe kanaka mahiai paha no lakou iho; na lio kane, lio wahine, bipi kane, bipi wahine, hipa, puaa, me na holoholona e ae, i lawe ia mai i mea e hoomaikai ai, a e hoomahuahua ai, i na hanauna holoholona maloko o keia Aupuni.

§ **517.** Aia a hiki i ka wa pono, e kauia na dute i hoakaka ia ma keia pauku, i pani no na dute i olelo ia iloko o ka pauku maluna iho, me ke kue ole i kekahi kuikahi e noho nei, iwaena o keia Aupuni a me kekahi Aupuni e, alaila, e auhau ia a e ohiia ke dute maluna o ka waiwai kalepa i laweia mai, mai na aina e mai, penei:

Me ia ka hoololiia ana o keia mahele ma 1886, Mok. LV.

1. Ma ka alekohola, a me na wai ikaika e ae, ua like pu ke degere o ka ikaika me ka alekohola, he umi dala no ke galani; ma ka barani, gini, rama, whiskey a me na wai ikaika e ae a pau loa, o kela ano keia ano, a ma na waiona e ae, cordials, bitters, na hua me ka barani, na waiala, a me na mea kalepa e ae, i kawili ia me na mea ono, a ua kawili ole ia paha, a he alekohola nae maloko, ua like ka ikaika me kanakolu hapa-haneri a maluna

ae paha, aole nae i oi aku mamua o kanalimakumamalima hapa-haneri, ekolu dala no ke galani; a ma na mea a pau maluna ae o ke kanalimakumamalima hapa-haneri, e kau ia e like me ke ana o ka ikaika.

2. Hookahi a me hapalua dala no ke galani, no na waina oia hoi, port, sherry, madeira a me na waina e ae o kela ano keia ano, ua oi aku ka ikaika mamua o umikumamawalu hapa-haneri o ka alekohola maloko; pela no hoi maluna o na cordials, bitters, a me na wai kalepa e ae, o kela ano keia ano, me ka alekohola, a wai ikaika paha maloko, maluna o umikumamawalu hapa-haneri, a malalo hoi o kanakolu hapa-haneri.

3. E kauia ka dute elima hapa-haneri ma ke kuai mua ana o ka waina, iloko o na pahu, i kapaia e ka poe kalepa, he waina "de cargaison."

4. E kauia ka dute he umi hapa-haneri ma ke kumukuai mua, maluna o ke kaida, bia, ela, poka a me na mea inu e ae i hoawaawa ia, malalo o umikumamawalu hapa-haneri o ka ikaika o ka alekohola maloko.

5. E kauia ka dute he umikumamalima hapa-haneri ma ke kuai mua, ma ka waina a pau loa, ua oi aku ka maikai mamua o ko "de cargaison," malalo o umikumamawalu hapa-haneri o ka alekohola maloko; pela no hoi ke dute maluna o ka baka, ka opiuma, a me na mea a pau i hana ia me ia mau mea.

6. E kauia ka dute maluna o na waiwai kalepa a pau i lawe ia mai iloko o ko Hawaii Paeaina, he umi hapa-haneri ma ke kuai mua ana; aole nae e kauia ka dute maluna o ka waiwai o kela ano keia ano i laweia no ke Aupuni, no ke Alii paha, a me ke Alii Wahine, maluna hoi o ka lako no na manuwa a me na Aupuni e, ke lawe ia mai no lakou, a me ka waiwai i lawe ia mai e na luna nui o na Aupuni e maanei no lakou ponoi, a me ka waiwai i ae ia iloko o na kuikahi, e lawe wale ia mai me ke dute ole e na moku okohola; a me na buke no na Oihana Kahuna, a me na mea paahana e hanaia ana e ka poe o na aina e mai, aole hoi he mea kuai, a me ka lako kahiko no na hale ma na aina e, i lawe pu ia mai maanei, aole hoi he mea kuai; a me na aahu o na malihini e komo mai ana ma na awa o Hawaii nei, aole hoi he mea kuai; a

me ka lako o na hale, aole he mea kuai, o na kanaka o ke Aupuni Hawaii i make ma ka aina e ; a me ka aila, iwi, i'a, a me na mea e ae no loko mai o ke kai, i lawe ia e na moku, i palapala ia he moku Hawaii; a me ka waiwai kalepa i lawe ia aku i ka aina e, a hoihoi ia mai me kona ano mua; aole hoi i hoihoi ia aku ke dute i uku ia mamua; e hiki no hoi i ke Kuhina Waiwai ke ae i keia mau waiwai i olelo ia malalo, e komo wale mai me ke dute ole, ke noi ia mai pela; o na laau kanu, aa, anoano, i lawe ole ia mai i mea kuai; o ke dala gula a me ke dala maoli, o na mea hoomoakaka i na mea akamai, no na kula; [o na mea milimili, na kii i pena ia a me na kii i hana ia, aole he mea kuai;] o na lau botani, na minilara, na mea o ka honua e maopopo ai ke ano o na oihana akamai no na kula; na buke, na palapala aina i loaa ma na aina e i ka Papa Hoonaauao, i mea e pono ai na kula; a me na modela o na mea hou, [na mea paahana o kela ano keia ano, i mea e pono ai kekahi hana, na mea mahu, na wiliko, kofe a me ka raiki, oopalau, ookope, a me na mea mahiai e ae i lawe ia mai e kekahi kanaka mahiai, a ahahui mahiai paha, e pono ai ka lakou hana;] o na nalo meli, na manu, lio, lio wahine, kekake, bipi kane, bipi wahine, bipi keiki, hipa, puaa, a me na holoholona e ae i lawe ia mai, i mea e maikai ai na holoholona o ia ano maanei; e hiki no hoi i ke Kuhina Waiwai ke manao oia he pono, ke ae i ka alekohola e lawe ia no loko ae o ka Hale Dute, i mea hana laau lapaau, i mea paahana, i mea hoomoakaka i na hana akamai e ae, ke uku ka mea lawe i kanalima hapa-haneri ma ke kuai mua ana, e haawi hoi ka mea lawe i palapala hoopaa, i mea e hana ai oia i keia mau hana wale no, me ua alekohola nei.

Kapaeia 1864.

Kapaeia 1864.

PAUKU 1. E hoololi ia ka hakina eono o ka Pauku 517 o ke Kanawai Kivila, a ua hoololi ia no, ma ke kapae ana i na huaolelo "na mea paahana o kela ano keia ano, i mea e pono ai kekahi hana," a e hookomo ma ia wahi i na huaolelo "na wili palaoa, a me na mea ulana lole a pau."

Iune 30, 1862.

PAUKU 1. Mai ka hoolaha ia ana o keia Kanawai, ua ae ia ka hookomo ana mai iloko o keia Aupuni, me ka uku ole i ke dute, ka hao palahalaha mai ka hapa-walu o ka iniha ka manoanoa a oi ae, a me na kua hao.

Iune 17, 1862.

Dek. 30, 1864. PAUKU 1. E hoololi ia, a ma keia ua hoololi ia no ka mahele eono o ka Pauku 517 o ke Kanawai Kivila, ma ke kapae ana i na huaolelo "o na mea milimili, na kii i pena ia, a me na kii i hana ia, aole he mea kuai," ma ka lalani iwakaluakumamalua me iwakaluakumamakolu o ka olelo Hawaii, a me na huaolelo "na mea paahana o kela ano keia ano i mea e pono ai kekahi hana; na mea mahu, na mea wili ko, kofe a me ka raiki, oopalau, ookope, a me na mea mahiai e ae i lawe ia mai e kakehi kanaka mahiai a ahahui mahiai paha, e pono ai ka lakou hana," ma na lalani iwakaluakumamaono a hiki i ke kanakolu o ka olelo Hawaii.

Dek. 31, 1864. PAUKU 1. Mai ka la aku e hoolahaia'i keia Kanawai, e hookomoia ka lanahu mai na aina e mai me ke dute ole.

Iulai 6, 1866. PAUKU 1. O na buke a pau a me na palapala i paiia ma ka olelo Hawaii ma na aina e, a i laweia mai hoi iloko o keia Aupuni, e komo mai no me ke dute ole.

Iune 22,. 1868. PAUKU 1. E hooholoia a ma keia ua hooholoia, o ke keleawe kapili moku me ka zinika a me na metala e ae a pau i hanaia e kapili malalo o ka moku, e hookomo ia me ke dute ole.

1868. E like me ia i hoololi ia 1886, Mok. XLIII. PAUKU 1. E hiki no i ka Luna Dute Nui ke manao oia he pono, ke ae i ka alekohola e lawe ia no loko ae o ka Hale Dute, i mea hana laau lapaau, i mea paahana, a i ole, i mea hoomoakaka i na hana akamai e ae, ke uku ia ka uku dute i ekolu (3) dala no kela a me keia galani—me ka haawi hoi o ka mea a mau mea e noi mai ana, a e unuhi aku ana i palapala hoopaa kupono, i mea e maopopo ai e hana ia no ia mau hana wale no.

Iune 22, 1868. PAUKU 1. Mai ka la aku e hoolahaia'i keia Kanawai, e hookomo ia ka ili laau oka, ka "catechu," a me na mea e ae i komo ai ka mea i kapa ia "tanning," a i lawe ia no ka hana hooluu ili, me ke dute ole.

1880, Mok. XXXIV. PAUKU 1. E kauia, ohiia, a e ukuia he dute o elua a me hapa keneta no ka paona maluna o na raiki a pau i hookomo ia mai iloko o keia Aupuni; a e dute ia hookahi a me hapa keneta o ka paona o na raiki me ka ili, i kapa ia hoi he paddy, a e kau ia he dute o elua a me hapa keneta o ka paona maluna o na kopaa i hoomaemae ole ia, i hookomo ia mai iloko o ke Aupuni.

PAUKU 1. Mahope aku o ka hoolahaia ana o keia Kanawai, e hookomo ia mai na mea hoomomona lepo o na ano a pau ina ma kona ano maoli i kinohi a ua hana ia paha, me ka uku ole i ke dute iloko o keia Aupuni. 1882, Mok. XXXI.

PAUKU 1. Mai ka la aku e hoolaha ia ai keia Kanawai o na holoholona ola, wahie, niu, io niu maloo, aila niu, kaula aha niu, me na mea hana kaula e ae, na peahi a me na mea e ae i hana ia mai na lau loulu mai, na pohaku akoakoa, pa, na mea hoikeike o na holoholona, a me na mea e ae o ia ano, me na hua iwi, ina e hookomo ia mai iloko o keia Aupuni, aole no e kau ia i ka dute. 1886. Mok. XXVII.

E HOOKOIA AI KEKAHI KUIKAHI MAWAENA O KE ALII KA MOI A ME AMERIKA HUIPUIA, I KAKAUINOAIA MA WASINETONA MA KA LA 30 O IANUARI, 1875. **Kanawai,** 1876, Mok. II.

NO KA MEA, ma ka la 30 o Ianuari, 1875, ua hana ke Alii ka Moi i Kuikahi me Amerika Huipuia, ma ke Kulanakauhale o Wasinetona, a oia Kuikahi ua aponoia e ka Moi, ma Honolulu, ma ka la 17 o Aperila, 1875, a ua haawi aku a haawi mai na hoapono ana ma ke Kulanakauhale o Wasinetona, ma ka la ekolu o Iune o ia makahiki no.

A NO KA MEA HOI, ma ka Pauku 5 o ia Kuikahi ua oleloia, e lilo ua Kuikahi la i Kanawai mai ka wa e aponoia ai a hoolaha ia e ke Alii ka Moi o ko Hawaii Paeaina, a i aponoia a hoolaha ia hoi e ke Aupuni o Amerika Huipuia, a e hooholoia hoi na Kanawai e hooko ia ai e ka Ahaolelo o Amerika Huipuia. Nolaila, Kuikahi Panailike.

E hooholoia e ka Moi a me ka Ahaolelo o ko Hawaii Paeaina i akoakoa iloko o ka Ahaolelo Kau Kanawai o ke Aupuni :

I ka manawa e loaa mai ai i ka Moi na hoike kupono e maopopo ai ua hooholo ia e ka Ahaolelo o Amerika Huipuia na Kanawai e hooko ia ai na mea i olelo ia maloko o ke Kuikahi i olelo ia, a ua kukala aku ua loaa mai ia ia na hoike o ia ano; mahope mai o ka la o ia kukala ana, e hookomo ia mai na waiwai a pau i hai ia maloko o ka Papa Helu mahope iho nei, ina he mau waiwai ia i

hooulu ia, a i hana maoli ia, a mahi ia paha maloko o ke Aupuni o Amerika Huipuia:

Oia hoi na lako mahiai; na holoholona; bipi me ka puaa miko, na io o kela a me keia ano i kopi ia a kopi ole ia; kamaa buti a kamaa maoli; huita, bale, kulina, palaoa, huita palaoa, kulina, berena a me na hua ai o kela ano a me keia ano; na uinihapa, puna, puna-eleele (cement;) waiu-bata, waiu-bata-paa, aila puaa, aila bipi; dala i hooheehee ole ia; lanahu; na kaula o na ano a pau, na lako moku me ke ka, kepau, (pitch and resin,) wai hoomaloo pena i hoomaemae ia a i hoomaemae ole ia paha; keleawe a me na keleawe kapili moku, kui a me hao-poho; pulupulu a me na mea i hana ia mailoko mai o ka pulupulu; o na ano waihooluu a pau, a i hooluu ole ia paha; na hua i'a, io leho a me na mea ola e ae e noho ana maloko o ke kai a me na mea i hana ia mai ia mau mea mai; na hua o na laau o na ano a pau; hua laau iwi a me na mea ulu, maloo a maloo ole; i hana ia a hiki ke malama ia no ka manawa loihi, a ua hana ole ia paha pela; na lako hao o na ano a pau; na ili bipi, na ili hulu, na ili holoholona o na ano a pau, i hooluu ia a hooluu ole ia paha; hao apo pahu a me na kui hoopaa apo pahu; na kui maoli o na ano a pau, mai ke nui a liilii loa; ka hau; ka hao a me ke kila a me na mea i hana ia mailoko mai o ia mau mea; ili i hooluu ia; na papa me na laau hale o na ano a pau, o ke ano poepoe, kalaiia, olo ia, a i hoomaemae ole ia, ma ke ano okoa a hapa paha; na puka hale, na puka aniani a me na puka olepelepe; na enegini mahu o na ano a pau, a me na lako o ia ano a me na apana; ota a me ka mauu maloo; pepa, na lako palapala a me na buke, a me na mea a pau i hana ia me ka pepa a me ka laau paha; aila mahu a me na aila hamo a hoomalamalama o na ano a pau; na mea kanu, na laau ulu a me na hua kanu; raiki; kopaa i hoomaemae ia a hoomaemae ole ia paha; paakai, kopa, na apana a me na poo-pahu; huluhipa a me na mea i hana ia mailoko mai o ka huluhipa, mawaho ae o na lole i humu ia; na kaa no ka oihana mahiai a me na kaa lawe ukana; laau a me na mea i hana ia me ka laau, a i hana ia paha me ka laau a me ka metala, koe nae na lako hale i koliia a i kahikoia; na kaa lealea; na mea i ulana ia a me na lako e ae o ia ano, i ulana ia me na huluhipa,

pulupulu, silika, lilina; a o kekahi mau mea elua a oi ae paha o keia mau mea, aole nae na lole i humuhumu paa ia; na ili-kaa a me na mea a pau i hanaia mailoko mai o ka ili i hooluu ia; pia lole a me ka paka, ma ke ano lau a ua hana ia paha, e hookomo ia mai iloko o keia Aupuni, me ke kau ole ia aku o ke dute, e like me ka loihi o ka paa ana o ke Kuikahi i olelo ia.

E HOOLOLI AI I KE KANAWAI I KAPAIA "HE KANAWAI E HOOMAHUAHUA AI I NA DUTE MALUNA O KEKAHI MAU WAIWAI," I APONOIA MA KA LA 27 O SEPATEMABA, M. H. 1876.

Kanawai 1878, Mok. XXVIII.

PAUKU 1. E hoololi ia a ma keia ke hoololi ia nei ka Pauku 1 o ke Kanawai e hoomahuahua ai i na dute maluna o kekahi mau waiwai, i aponoia ma ka la 27 o Sepatemaba, M. H. 1876, a penei e heluhelu ia ai ua pauku la:

Pauku 1. E kau ia, ohi ia, a e uku ia na dute maluna o na waiwai i hoike ia mahope iho nei i lawe ia mai iloko o keia Aupuni, ma ke kumukuai, penei:

Ua komo keia Kanawai o 1878 ma kahi o ke Kanawai o 1876.

Na silika, pahoehoe, silika veleveta a me na mea a pau i komo nui na silika iloko, he umi keneta no ke dala hookahi.

Na lole i humu mua ia, a me na lole aahu, o na ano a pau i humu holookoa ia a hapa paha, umi keneta no ke dala hookahi.

Na kaa lealea o na ano a pau, umi keneta no ke dala hookahi.

Na papale a me na papale-kapu o na ano a pau, umi keneta ma ke dala hookahi.

Na lole lilina a me na mea a pau i hana ia, a i komo nui ia e ka lilina, lole mauu, a mea oia ano like e komo nui ia ana paha iloko, umi keneta no ke dala hookahi.

Na pa, a me na mea aniani o na ano a pau, umi keneta ma ke dala hookahi.

Na laau lapaau i kapaia he "patent" a me na laau e ae o na ano a pau, umi keneta no ke dala hookahi.

No na lako hale o na ano a pau, ina ua hana hoomaikai ia a i koli ia paha, a ua hana ia ma ke ano holookoa a hapa paha, he umi keneta ma ke dala hookahi.

Na mea no na wahine, pupu lei, lina lole, na papale na pihi lole, kaliki, a-ikala, na lima a me na pulima, na lihilihi mawaho, na pua i hana ia, na hulu manu nani, na lihilihi no na lole a me na lako hale, umi keneta ma ke dala hookahi.

Na mikilima i hoakaka ole ia, he umi keneta no ke dala hookahi.

Na pale lole, he umi keneta no ke dala hookahi.

Na hupa, umi keneta no ke dala hookahi.

Na lou a me na maka, he umi keneta no ke dala hookahi.

Na lihilihi komo a me na lihilihi o na ano a pau, umi keneta no ke dala hookahi.

Na lipine i hoakaka ole ia, he umi keneta no ke dala hookahi.

Na pa dala a me na pa i holoi ia me ka wai dala a gula paha, umi keneta no ke dala hookahi.

"Britania ware" a me na mea a pau o ia ano, umi keneta no ke dala hookahi.

Na ki-inu, umi keneta no ke dala hookahi.

Na kukaepele o na ano pau, he umi keneta ma ke dala hookahi.

Na ciga pepa o na ano a pau, iwakaluakumamalima keneta ma ke dala hookahi.

Na mea gula o na ano a pau, a me na ano pupu metala, aniani a pohaku paha a pau, umi keneta ma ke dala hookahi.

Na kii i penaia, na kii i paiia, na kii i kahaia, na kii pohaku, keleawe a me na mea hoonani i hana ia mailoko mai o na metala, pohaku mabala, puna Parisa, alabasta a me na mea hoohalike o ia ano, umi keneta no ke dala hookahi.

Na wai ala, (i auhau ole ia ke dute e like me ko na waiona) na pauda aala, na balaki lauoho, niho, lima a me na balaki e ae o ia ano, he umi keneta no ke dala hookahi.

Na sopa, umi keneta ma ke dala hookahi.

Na ipu-baka, na au ipu-baka, a me na mea a pau e pili ana i na ipu-baka, a me na au ciga, iwakaluakumamalima keneta ma ke dala hookahi.

Na kukui ihoiho, umi keneta ma ke dala hookahi.

Na ko i hana ia, (candies) he iwakaluakumamalima keneta no ke dala hookahi.

Aila pineki, iwakaluakumamalima keneta no ke dala hookahi.

Na mea lealea o na keiki, (toys) umi keneta ma ke dala hookahi.

Na pu o na ano a pau, umi keneta no ke dala hookahi.

Na pauda, poka, a pela aku, he umi keneta no ke dala hookahi.

Na ahikao a me na mea hoopahupahu, iwakaluakumamalima keneta no ke dala hookahi.

Na wati liilii a me na wati kau hale ma ke ano hapa a holookoa paha, umi keneta ma ke dala hookahi.

Pepa lealea, umi kenata ma ke dala hookahi.

PAUKU 2. E hoololi ia a ma keia ua hoololi ia ka Pauku 2 o ke Kanawai i olelo ia, a penei e heluhelu ia ai:

Pauku 2. E kau ia, ohi ia, a uku ia na dute i hoakaka ia mahope iho nei, maluna o na waiwai i hoike ia malalo iho i lawe ia mai iloko o keia Aupuni, penei:

E nana i ke Kanawai o 1886, Mok. LIV, e hoololi ana i keia pauku, a ma ka hihia o Hyman Bros. vs. Coll. of Customs, April 1887.

No na mikilima ili kao a me na ili e ae, ekolu dala no ke kakini paa.

No na ciga a me na ciga liilii, umi dala no ke tausani.

No na baka pake, kanalima keneta no ka paona.

Ma na pahu koa, ina eha pahu ma ka paa hookahi, elua dala, ina elua pahu ma ka paa hookahi, hookahi dala.

Ma na moena pake, hookahi dala no ka owili.

Ma na port, sherry, madeira a me na waina e ae o ia ano i oi ka ikaika mamua o umikumamawalu hapa-haneri o ka alekohola, iloko a pela no hoi me na cordials, bitters a me na mea e ae o ia ano a inoa paha i komo a malama ia paha me ka alekohola a wai ikaika paha maluna o umikumamawalu hapa-haneri a malalo o kanakolu hapa-haneri i hoakaka ole ia ma kahi e, elua dala no ke galani.

Ma na champagne, sparkling Moselle, a me sparkling Hock, ekolu dala no ke kakini omole quata, a hookahi dala me hapalua no ke kakini omole paina.

Ma ke claret, rine waina a me na waina o ia ano malalo o umikumamawalu hapa-haneri o ka ikaika o ka alekohola iloko i hoomaopopo ole ia, kanaha keneta no ke kakini omole quata, a he iwakalua keneta no ke kakini omole paina, a he umikumamalima keneta no ke galani ina ma ka pahu.

Ma ka ela, pota, caida a me na mea inu i hoawaawa ia i hoakaka ole ia, he kanaha keneta no ke kakini omole quata, a he iwakalua keneta no ke kakini omole paina, a he umikumamalima keneta no ke galani, ina ma ka pahu.

PAUKU 3. E pili na mea i hoakaka ia ma keia Kanawai i na waiwai a pau e waiho ana ma ka bona i ka manawa e hoomaka ai ka lawelawe ana malalo o keia Kanawai.

---

§ **518.** E ukuia na dute maluna o ka waiwai, me ka ukana me na mea kuai ano kalepa, i lawe ia mai iloko o keia Aupuni ma ke dala maoli; aka, e hiki no i ka Luna Dute me ka ae mai o ke Kuhina Waiwai, e haawi aku i ka manawa kupono no ka hookaa ana i na dute, aole oi aku i na la he kanaiwa, ke loaa mai ia ia ka palapala hoopaa, me na hope kupono i ka manao o ua Kuhina nei, no na dala aole emi mai malalo o ka palua o na dute, e olelo ana e hookaa ia na dute me ka uku hoopanee umikumamalua hapa-haneri o ka makahiki, maloko o ka manawa a ka Luna Dute i haawi ai e like me ka olelo maluna. Penei ke kakau ana i ka palapala hoopaa:

Ma keia palapala e ike ai na kanaka a pau, ia maua, o ——— ka mua, a o ——— kona hope, e noho la ma ——— Mokupuni o ——— ko Hawaii Pae Aina, ua hoopaa maua no ——— ka Luna Dute o ke awa o ——— a no na hope ona, a me na waihona, e uku aku i ka uku hoopai i ——— dala, a no ke Aupuni ia dala. No ka hookaa pololei aku ia aie, ke hoopaa nei maua ia maua iho, palua a ia maua pakahi, a me na hooilina a me na hooko kauoha, a me na hooponopono waiwai hooilina o maua.

Ua kauia ko maua mau sila i keia la —— o ——— 18—.

Eia nae ke ano o keia olelo maluna, ua hookomo mai o ——— ka mua (iloko o ka Mokupuni o ——— maluna o ka moku ——— o ——— ke kapena, i puu waiwai ——— dala maloko, a ua hookomo ponoia ma ke awa o ———) a nolaila, ua aie oia i ke Aupuni no ke dute i ——— dala. Ina i hookaa pono mai o ——— ka mua ma ka olelo hoopaa, i na dala a pau o ke dute ma ka hale dute ma ———, mamua o ka pau ana o na la he ——— mai keia la aku, a me ka uku hoopanee he umikumamalua hapa-haneri, aole hoi i nele iki, alaila, lilo keia palapala i mea ole; a i ole pela, ua paa loa no, a e pili io no ia maua na mea i hoopaa ia.

Na ko maua lima i hana a kau hoi i na sila ma ———, i ka la a me ka makahiki i oleloia maluna. ———(Sila.)

———(Sila.)

Aka hoi, aole e manaoia ua kue na olelo o keia Pauku, i ka waiho ana o ka ukana a me ka waiwai o kela ano keia ano, me ka uku mua ole i na dute, iloko o na Hale Papaa o ke Aupuni, malalo o ke kauoha a me ka malama ana o na Luna Dute, a mamuli o na rula hooponopono e kauia e ke Kuhina Waiwai, i kela manawa keia manawa.

§ **519.** E hookaa ia na dute a pau maluna o ka waiwai, a i ole ia, e hoopaa ia ka uku ana, mamua o ka haawi ana i ka palapala ae no ka hoopae ana, a no ka lawe ana maluna o kekahi moku e ae paha.

§ **520.** O na palapala hoopaa a pau, no ka uku ana i na dute, i hana ia e kekahi hoa o ka poe hui kalepa, ma ka inoa hui, ua paa no ia mau palapala hoopaa maluna o ka hoa, a mau hoa e ae paha, o ia poe hui, e like me ka paa ana maluna o ka hoa nana i kakauinoa.

§ **521.** Aole e pono i kekahi kakauolelo, a i kekahi kanaka hoolimalima paha no ka mea e haawi ana i ka palapala hoopaa, e kakau i kona inoa i hope no ka mea ona i hoolimalima ia'i.

§ **522.** Ina e hookaa ole ia ke dala i olelo ia iloko o kekahi palapala hoopaa no na dute, ma ka la e pau ai ka manawa i haawi ia no ka uku ana; alaila, na ka Luna Dute e hoomaka koke i ka

hoopii no ke dala, a e hiki no ke hoolohe ia ia hoopii e ka Ahahookolokolo Kiekie, a e kekahi Aha Kaapuni, a e kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke Keena; hiki nae ke hoopii hou ae imua o na Lunakanawai a pau ma ka banako.

§ **523.** Ina e ike ole ia ka ona o kekahi waiwai, e kauoha aku ka Luna Dute, e hana ia ka papa helu o ia waiwai, a e koho ia ke kumukuai o kela mea o keia mea, malalo o ka hoohiki, e kekahi mau kanaka maikai, alaila, e hoolaha ia a e kuai kudala ia ka waiwai, a e lawe ka Luna Dute no loko ae o ke dala i loaa mai ma ke kudala ana, na dute, ka uku o ka malama ana, ka uku hoopanee maluna o na dute mai ka la i hookomo ia mai ai ka waiwai, me na lilo a me na koina a pau, a e waiho aku i ke dala i koe maloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni no ka mea nona ka waiwai, a ina e hoomaopopo mai oia i kona kuleana, alaila, e haawi ia ke dala ia ia. E hooili pu aku ka Luna Dute i ke Kuhina Waiwai, me ke dala koena, i kope o ka papa helu waiwai, me ke koho ana i ke kumukuai, a o ka palapala hoike o ke kudala ana, e hoakaka ana i na hoailona, me na helu, me ke ano o ka waiwai i kudalaia, me ka inoa o ka moku a me ke Kapena nana i lawe mai, me kahi i lawe ia mai ai, me ka manawa, a me ka inoa o ka mea ia ia ka hooiliia ana mai maloko o ka papa helu waiwai o ka moku. O ka palapala hoike a ka Luna Dute, oia ka mea e pakele ai ke Kapena, a o ke alii moku paha, nana i lawe mai ka waiwai, ma ke koi ana ia ia o ka mea nona ka waiwai. Ina he waiwai popo wawe a poino koke ka waiwai i kii ole ia e ka ona, alaila, e kudala koke ia no.

§ **524.** O na dala a pau i ukuia mai no na dute maopopo ole, a no na dute i ukuia malalo o ka olelo kuihe no ka nui o na dute i koi ia, e malama ia a e hanaia ia mau dala, e like me ka hana ana me na dala e ae i loaa mai no na dute, aole hoi e kaohiia e ka Luna Dute a hoomaopopoia na dute, a e hooholoia ka olelo hooholo no ka hoopii ana i na aha, no ke kupono a me ke kupono ole o na dute i ohiia; aka, ina e hoomaopopoia e ke Kuhina Waiwai, ua ohi ka Luna Dute i ke dala i oi aku mamua o ka ke Kanawai i kau ai, alaila, e hoihoi aku oia i ke dala oi, noloko ae o ke dala ma ka waihona o ke Aupuni, i hookaawale ole ia no kekahi hana e ae.

§ **525.** Ma na mea e pili ana i ka ohi ana i na dute, a ma na mea e ae i pili i na Kanawai dute, e hoolohe aku na Luna Dute me na luna e ae, i na olelo kuhikuhi i kakau ia e ke Kuhina Waiwai, a ina e puka mai ka hihia no ka maopopo ole o kekahi olelo o na Kanawai dute, alaila, e paa no ka olelo hooholo a ke Kuhina Waiwai maluna o na Luna Dute, me na luna e ae o ka oihana dute.

HAAWINA XVI.

NO NA AWA KOMO, A ME NA APANA OHI DUTE.

§ **526.** Aole e hoouka ia mai a e wehe ia paha e kekahi moku kekahi waiwai a ukana paha o ka aina e mai, ma kekahi awa e ae o ko Hawaii Pae Aina; aka, ma na awa komo wale no i oleloia maloko o na Kanawai, o hopu ia a hoolilo ia ka moku nana i lawe mai ia waiwai a ukana paha, a me ka waiwai a ukana i hoouka ia a i weheia paha.

E like me ia i hooloiia 1878, Mokuna X, Pauku 1.

§ **527.** E hoonoho ia a ma keia Kanawai ua hoonoho ia na awa komo i olelo ia malalo ae nei no na moku o na aina e, o Honolulu ma ka Mokupuni o Oahu; o Lahaina a me Kahului ma ka Mokupuni o Maui; o Hilo, Kealakekua a me Kawaihae ma ka Mokupuni o Hawaii; o Koloa ma ka Mokupuni o Kauai. Aka, ma ka holo ana mai kekahi awa a i kekahi awa, a ma ke ano e ae paha, aole e hiki i kekahi moku o ka aina e ke hana i ke kalepa holo pili aina ma keia Aupuni.

§ **528.** E hiki no i na moku okohola o na aina e ke komo ma na awa i olelo ia ma ka pauku maluna ae nei, a ma ke awa o Hanalei, ma ka Mokupuni o Kauai, i loaa ia lakou na mea ai me na mea e ae e pono ai.

§ **529.** E ku no i ke Kanawai no kekahi moku o ka Aina e, i komo ma kekahi o na awa komo i ae ia no na moku o ia ano, a ua uku hoopaa paha i kona mau dute, ina i loaa ia ia ka palapala ae a ka Luna Dute Nui, e holo aku ma kekahi wahi e ae o ke Aupuni, aole nae ia he awa komo, a malaila e hoouka mai i ka ukana ua uku i ke dute, a e lawe aku paha i ka ukana, a loaa hoi

iaia na mea e pono ai, nana Luna Dute ma na awa komo e ae iloko o keia Aupuni, koe o Honolulu, e haawi i na palapala ae o kela ano maloko o ko lakou apana ohi dute.

E like me ia i hoololiia 1878, Mokuna X, Pauku 2.

§ **530.** E mahele ia ka Pae Aina o Hawaii i mau apana ohi dute penei: Ka Mokupuni o Hawaii i ekolu apana, e kapaia na apana o Hilo, Kawaihae a me Kealakekua; e hookomo ia maloko o ka apana ohi dute o Hilo, kela mau wahi o Hawaii i kapaia, o Kau, Puna, a me Hilo; e hookomo ia hoi maloko o ka apana ohi dute o Kawaihae, kela mau wahi i kapaia o Hamakua a me Kohala; e hookomo ia maloko o ka apana ohi dute o Kealakekua, kela mau wahi i kapaia o Kona. No na Mokupuni o Maui, Molokai, Lanai, a me Kahoolawe; e hookomo ia maloko o ka apana ohi dute o Lahaina, kela mau wahi i kapaia ka Mokupuni o Molokai, Lanai, Kahoolawe a me Lahaina; a e hookomo ia hoi maloko o ka apana ohi dute o Wailuku kela mau wahi i kapaia ka apana ohi auhau o Makawao, Hana a me ko Wailuku; e kapaia ka Mokupuni o Oahu o ka apana ohi dute o Honolulu; a e kapaia na Mokupuni o Kauai a me Niihau, o ka apana ohi dute o Koloa.

HAAWINA XVII.

NO KE KOHO ANA I NA LUNA DUTE, KA LAKOU MAU HANA, ME KO LAKOU UKU.

§ **531.** Na ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu, ma ke koho ana o ke Kuhina Waiwai, e hoonoho i kekahi kanaka kupono i Luna Dute Nui ma na awa komo a pau o keia Aupuni, a oia no ka *ex officio* ka Luna Dute no ke awa o Honolulu, a e noho oia ma ia oihana oiai ko ka Moi makemake.

§ **532.** Mamua o kona hapai ana i kana oihana e hoohiki ka Luna Dute Nui, a e kakau i kona inoa ma ka palapala hoohiki, imua o ke Kuhina Waiwai, no kana hana ikaika, me ka pololei i na hana o kana oihana, a e haawi hoi oia i palapala hoopaa, na ke Kuhina Waiwai me kona mau pani hakahaka, ma ia oihana, no na dala, aole emi mai malalo o na tausani he umi, me na hope kupono i ka manao o ua Kuhina nei, no ka hana pololei me ka paewaewa ole, o ka Luna Dute Nui i kana mau hana, a e uku pololei oia i ke Kuhina Waiwai, e like me kana kauoha, i na dala a pau i ohiia e ia; a e kona mau hope paha, a e hoike aku hoi, i kela hapaha, keia hapaha makahiki, i ka nui o kana mau loaa, a me kana mau hana, e like me ka olelo a ke Kanawai.

§ **533.** E haawi aku ka Luna Dute Nui i ke Kuhina Waiwai i kela hapaha keia hapaha makahiki, e hoomaka ana ma ka la mua o Ianuari, i palapala hoike no na dala a pau i loaa mai ma na hale dute o ke Aupuni no na dute, na Halepapaa, a no na kumu loaa e ae, a e hooponopono ia palapala hoike me ke Kuhina Waiwai, a e haawi aku ia ia i na dala e waiho ana iloko o kono lima. A e hoike aku hoi ka Luna Dute Nui, ma ka palapala i kela

makahiki keia makahiki no na hana o kana oihana, me ke ano, ka nui, me ke kumukuai o ka waiwai o kela ano keia ano i hooukaia mai, a e lawe ia'ku ma keia Aupuni; a no na aina o na moku i holo mai, me ka nui o na tona o na moku a pau i komo ma na awa o keia Aupuni, mai na aina e mai, a me na inoa o na aina e, a lakou i holo mai ai; a no na moku a pau i holo aku mai keia Aupuni aku i na aina e, me na inoa o na wahi a lakou i holo aku ai; a no na mea e ae a ke Kuhina Waiwai e koi aku ai, i kela manawa keia manawa.

§ **534.** Na ka Luna Dute Nui me ka ae mai o ke Kuhina Waiwai, e hoonoho i Luna Dute no kela a me keia o na awa komo o keia Aupuni, a na ka Luna Dute Nui e nana aku i ka pono me ka pololei o ka hana ana a ia poe luna; a e hiki no ia ia ke hoopau ia lakou.

§ **535.** O keia Luna Dute keia Luna Dute, mamua o ka hapai ana i kana oihana, e hoohiki oia a e kakauinoa oia i ka palapala hoohiki, imua o ka Luna Dute Nui; a i ole ia imua paha o kekahi Lunakanawai ma kona apana, e olelo ana e hana oia me ka ikaika a me ka pololei i na hana i pili i ka Luna Dute, a e hooikaika oia e kinai, a e huli aku i na hana kue i na Kanawai dute o keia Aupuni; a e kakau inoa hoi oia i ka palapala hoopaa, me na hope i ka Luna Dute Nui, a i na dala a me na olelo hoopaa i kupono i ka manao o ua Luna Dute Nui nei.

§ **536.** E hoike aku kela Luna Dute keia Luna Dute, ma ka hapaha makahiki i ka Luna Dute Nui, i na loaa a pau o kana oihana me ka hooponopono; a e uku aku hoi i na dala a pau e waiho ana ma kona lima, no kela kumu loaa keia kumu loaa, i kela manawa keia manawa e like me ke kauoha a ka Luna Dute Nui. A e hana no oia i na palapala hoike no na moku a me ka waiwai, i kela manawa keia manawa e like me ka manao o ka Luna Dute Nui.

§ **537.** E noho mai na Luna Dute ma na awa a lakou i hoonoho ia ai, a e malama lakou i na buke hoike pololei no ka lakou mau hana i pili i ka oihana dute, e like me ke kuhikuhi ana a ke

Kuhina Waiwai i kela manawa keia manawa; a e hoike aku lakou i na buke me na palapala a pau o ko lakou oihana, i ka mea i koho ia e ke Kuhina Waiwai, e nana i kela manawa i keia manawa.

§ **538.** E hiki no i ka Luna Dute ina ua mai oia, a ina paha ua hele makahi e, alaila, me ka ae mai o ke Kuhina Waiwai, aole nae no ke kumu e ae, e koho i kekahi hope ma ka palapala i sila ia, e hana i kana mau hana; a maluna no o ka Luna Dute ka pono me ka hewa o ka hana ana a kona hope, ma na mea i pili i kana oihana.

§ **539.** Na ka Luna Dute ma ke awa kahi i hoonoho ia ai oia, e lawe i na palapala hoike, na palapala helu waiwai me na palapala e ae, e hoike ia mai ma ke komo ana o kekahi moku; e kope i na palapala helu waiwai a pau; e lawe i na palapala hookomo o na moku a pau, me ka waiwai a lakou i lawe mai ai; e helu i ka nui o na dute maluna o ia waiwai, a e kakau ia mea ma ke kua o ka palapala hookomo; e lawe i na dala a pau i uku ia mai no na dute a i na palapala hoopaa no ka uku ana i na dute: e haawi aku i na palapala ae holo; a e koho me ka ae mai o ke Kuhina Waiwai, i na luna kiai me na luna malama i na Halepapaa maloko o kona apana, ke pono ke koho ia; a e hoohiki me ka hooiaio i na olelo hoohiki a pau, i mea e pono ai kana hana; a e hiki no ke lawe ia ia mau palapala iloko o na Ahahookolokolo o ke Aupuni, i mea e maopopo ai ka pono; a e hana i na mea e ae a ke Kanawai, a me na rula i hana ia mamuli o ke Kanawai, e haawi ai ia ia e hana, i kela manawa i keia manawa.

§ **540.** Eia kekahi hana i haawi ia na ka Luna Dute Nui e hana, oia hoi o ke kakau hoike ana, a me ka haawi ana i na palapala ae i na moku Hawaii.

§ **541.** E hiki no i ka Luna Dute Nui me ka ae mai o ke Kuhina Waiwai e hoonoho i Hope Luna Dute no ke awa o Honolulu, e kokua ia ia ma ka hana ana i kana oihana, a e loaa i ua hope luna dute nei ka uku a ke Alii, iloko o ka Ahakukamalu e hooholo ai.

§ **542.** E loaa no i ka Luna Dute Nui ka uku makahiki e like me ka ka Ahaolelo e hooholo ai i kela manawa keia manawa. Me ia i hoololi ia 1864, Dek. 31.

§ **543.** E loaa i ka Luna Dute ma Lahaina ka uku makahiki, he umikumamalima haneri dala, a e uku ia oia i kela hapaha keia hapaha makahiki.

§ **544.** E loaa i na Luna Dute ma na awa o Hilo, Kealakekua, Kawaihae, me Koloa, ka uku kupono a ka Luna Dute Nui e haawi ai, me ka ae pu o ke Kuhina Waiwai.

HAAWINA XVIII.

K. H. K.
Mok. LXVIII.

NO KE KU ANA MAI A ME KA HOOKOMO ANA I NA MOKU.

§ 545. Na ke kapena o kela moku keia moku kalepa e ku mai ana mai kekahi aina e mai, a mai kekahi awa o keia Aupuni mai paha, i kekahi awa komo o keia Aupuni, me ka waiwai o ka aina e maluna o ua moku la, maloko o na hora he kanahakumamawalu mahope iho o kona ku ana mai, e hai i ka Luna Dute, i ka hana a ka moku i ku mai ai ma kona awa; a e haawi aku ia ia i ka papa inoa o na kanaka eemoku, a me ka papa helu oiaio o ka ukana maluna o ka moku, e hoakaka ana i na ukana me na mea maloko, na hoailona, me na helu, a me na inoa o ka poe nana i hooili mai, a o ka poe paha nona ua waiwai la i hooili ia mai ai, e like me ka papa hakahaka malalo ae nei, o hoopai ia ke kapena ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala hookahi tausani.

PAPA HELU WAIWAI KOMO MAI.

Palapala hoike a papa helu o ka ukana i hooili ia ma ke awa o —— maluna o ka moku o ——, ke kapena e holo ana ma——,

Hoailona.	Helu.	Na ukana (e hoakaka ana i na mea maloko) me ka ukana wa-hi ole	Ka inoa o ka mea nana i hooili mai.	Ka inoa o ka mea ia ia ka waiwai maanei.

Awa o ——, ko Hawaii Pae Aina.

Owau o ——, ke kapena o ka moku ——, ke hoohiki oiaio nei au, no ka papa helu maluna, a'u e haawi aku nei i ka Luna Dute ma ke awa o ——, no ka waiwai maluna o ua moku nei, e like

me ko'u ike a me ko'u manao ua kakau pololei ia, a ua pono a ua oiaio ia, aia hoi malaila ka waiwai a pau e waiho ana maluna o ua moku la. Pela ke Akua e kokua mai ia'u.

Ua kakau ia a hoohiki ia i keia la —— o ——, 18—.

Imua o'u, ——————

Luna Dute.

§ **546.** Na ke kapena o kela moku keia moku kalepa, i ka manawa ana e haawi aku ai i ka papa helu ukana; a ina aole he ukana maluna o kona moku, alaila, maloko o na hora he kanahakumamawalu mahope iho o kona ku ana mai, e haawi aku malalo o ka hoohiki i ka Luna Dute, he papa helu o na mea ai me na mea lako o kona moku, o hoopai ia oia ma ka hoonele ia i na mea a pau o ia ano i kakau ole ia ma ka papa helu, a ma ka ukuhoopai hookahi haneri dala.

§ **547.** O ka waiwai a pau i hookomo ia mai e kekahi moku, me ke kakau ole ia maloko o kona papa helu waiwai, e hiki no ke hopu a e hoolilo, a e hiki no hoi ke hoopai i ka moku a me ke kapena, ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi tausani.

§ **548.** Ina e hoike ole ia mai ka waiwai a pau i kakauia maloko o ka papa helu imua o ka Luna Dute, alaila, e hiki no ke hoouku i ka moku, a me ke kapena, i ke kumukuai i koho ia o ka waiwai i nalo, me na dute maluna o ia waiwai, a me ka uku hoopai aole oi aku i na dala hookahi tausani.

§ **549.** E hiki no i ka Luna Dute, ke ae aku i ka hooloili ana i na papa helu waiwai, a me na palapala hookomo, ina ua maopopo iaia, aole i hana kolohe ia, a me ka lalau malama ole, ina nae i noiia mai ia hooloili ana maloko o na hora he kanahakumamawalu, mahope iho o ke kakau ana i ka papa helu a palapala hookomo paha, a mamua paha o ka pau ana o ka ukana i ka hoopaeia mauka.

§ **550.** Na ka mea ia ia ka waiwai mamua o ka loaa ana iaia o ka palapala ae no ka wehe ana, a hoopae ana i ka waiwai, e haawi aku i ka Luna Dute malalo o ka olelo hoohiki, i palapala e

hoakaka ana i ka waiwai ana e manao ai e hoopae mai i mea kuai, a i mea hana paha, me ke kumukuai, a me na koina, penei:

PALAPALA HOOKOMO WAIWAI HOOPAE MAI.

Palapala hookomo i ka waiwai i laweia mai ——, maluna o ka moku o ——, o ——, ke kapena, mai ——, a i ka Hale Dute ma ——, ma ka Mokupuni o ——, Paeaina o Hawaii nei, i keia la —— o ——, 18—.

Hoalona.	Helu.	Na ukana, na mea maloko. E hoakakaia ka nui.	Kumukuai i haawiia.

Ma ke awa o —— ko Hawaii Paeaina.

Owau o ——— ke hoohiki oiaio nei au no keia palapala hookomo mai, i kakauia ko'u inoa malalo, a haawiia i ka Luna Dute o ———; ua kakau poleleiia malaila na ukana, na waiwai a me na mea kalepa a pau au i komo mai ai e kuai, a hoouka ia mai no'u, a no kekahi kanaka a no kekahi halekuai, a no kekahi poe hui, ma keia awa a me na wahi e ae e pili ana, (koe nae na waiwai me na mea kalepa i hoakaka ia ma kekahi palapala hookomo e pili pu ana me keia) na mea hoi e komo mai ana maluna o ka moku o ——— o ——— ke kapena mai ——— mai. Ma ua palapala nei, ua kakau pololei ia ke kumukuai lilo, a ua hookomo pu ia na uku a pau i lilo aku, e like me ka palapala kumu.

Kakauia a hoohikiia i keia la —— o ——, 18—.

Imua o'u, ——— ———

Luna Dute.

Pauku hou 1874, Mok. XXXV.

§ **550A.** Ina aole i hoomaopopoia na lilo a me na koina ma ka papa helu mua o ka waiwai alaila e kau hou aku i elua a me hapalua hapa-haneri maluna o ke kumukuai i ikeia ma ka papa helu o ia waiwai maluna hoi o ka huina nui e auhau dute ia ai.

§ **551.** Aia a hana ia ka palapala hookomo, a i hookaa ia na dute i ka Luna Dute a i ole ia, e hoopaa ia ka uku ana e like me ka olelo mamua, alaila, e haawi aku ka Luna Dute i ka mea iaia kā waiwai, a o kekahi hapa paha o ka waiwai i manao ia e hoopae ia mai, i palapala ae e hoolei mai, e like me neia:

Helu ——.

Hale Dute ——, H. I.

PALAPALA AE E HOOPAE I UKA.

Hoallona.	Helu.	Ukana.

Ua ae ia mai ka hoopae ia ana i uka, o ka waiwai i oleloia maluna, mai ka moku o ——, —— ke kapena, mamuli nae o ke kauoha a ——.

Ua kakauia i keia la—— o ——, *18*—.

Imua o'u, —— ——

Luna Dute.

§ **552.** E hoonoho ka Luna Dute i kekahi luna maluna o ka moku oiai ka wehe ana i kana waiwai e malama i ka hoopae ana i uka i ole e hoopae ia ka waiwai a oi aku mamua o ka mea i ae ia a o kekahi waiwai paha i kakau ole ia maloko o ka palapala ae, a e uku ia oia e like me ka mea i hooholoia e ke Kuhina Waiwai mamuli o ka hoakaka ana mai o ka Luna Dute Nui. Ua hiki iaia ina e ike ia he pono e hoopaa aku i na sila o ke Aupuni maluna a maloko oia mau moku, a ina e wawahi ia, uhaki ia a hoanoe ia kekahi sila i hoopaa ia e ia a e kekahi luna e ae o ka oihana dute e kekahi kanaka i loaa ole iaia ka mana ma ke Kanawai, e wawahi a uhaki a lawe ae ia sila, koe wale no ina ua ulu ae ke kumu kupono e hana ai pela mamuli o ka pilikia i ke ahi me na poino o ia ano, alaila, e uku ka moku maluna o laila i wawahi, uhaki, wehe a hoanoe ia a lawe ia paha ia sila o ke Aupuni i na dala he elua haneri, a o kela a me keia kanaka i hoahewa ia no ka wawahi, uhaki, wehe a hoanoe a lawe ae i kekahi sila me ka mana ole ma ke Kanawai, e hoopai ia oia ma ka hoopaahao ma ka hana oolea no kekahi manawa aole e oi aku mamua o hookahi makahiki, a i ole ia ma ka uku hoopai aole e oi aku mamua o hookahi tausani dala, a i ole ia ma ka hoopaahao me ka uku hoopai pu.

E like me ia i hoololiia 1884, Mok. XV.

Pauku hou 1870, Mok. XII.

§ 552A. O kela a me keia moku, i oi ole aku kona nui mamua o na tona he elima haneri, e ae ia i eono la e hoolei ai i kona ukana, a o na moku mona na tona he elima haneri a oi aku, e haawiia he umikumamalua la, mai ka la e hookomo ia mai, aka o na la keu, e oi ana mamua o na la i haiia maluna, e uku ia ka luna i olelo ia ma ka pauku maluna iho, e ka moku. O na la Sabati, a me na la kulaia, aole no e helu ia ia mau la iloko o na la e ili ai maluna o ke Aupuni ka uku kiai no ka hoolei ana i ka ukana o ka moku.

§ 553. I ka wa i hoike ia mai kekahi palapala hookomo ma ka Hale Dute, e hoike pu mai ka mea nana ka palapala hookomo, imua o ka Luna Dute, i na palapala kumu, me na palapala hooili, a e hoohiki oia no ka oiaio o ua mau palapala la. Ina o kekahi waiwai i kakauia maloko o ka palapala hookomo, aole nae ia i kakauia maloko o ka palapala kumu me ka oiaio, e like me ke kumu lilo maoli o ua waiwai la, ma kahi i hoouka ia ai me ka manao hoopunipuni i pakele ai ke dute a i kekahi hapa paha o ke dute, alaila, e hiki no ke hoopii i ka mea nana i hana i ka palapala hookomo no ka waiwai, a i ole ia, no ke kumukuai o ia waiwai, a e hoouku ia oia pela.

§ 554. O ka Luna Dute, oia ka *ex officio* ka luna nana a koho, a luna imi ano waiwai ma kona awa, a ina e hiki mai kekahi waiwai e nana ia, a e koho ia ana; o ka waiwai, ka ukana, a o na mea kuai ano kalepa, e hookomo ia, a e lawe ia mai ma ia awa, me ka palapala kumu ole; a ina paha ma ka manao o ka Luna Dute, ua hoohaahaa ia ke kumu lilo i kakau ia maloko o ka palapala hookomo, a ma kekahi ano e ae paha, ke ike oia ma kona noonoo ana i ka mea e pono ke hana ia.

§ 555. E hiki no i ka Luna Dute ke kauoha aku e hooili ia ma ka Hale Dute, i hiki ke nana ia a imi ia ke ano, i hookahi ope ukana a oi paha, e like me kona koho ana, o kela puu waiwai keia puu waiwai i hoopae ia mai ma keia Aupuni; a ina e hoole kekahi kapena, a ona, a mea ia ia ka waiwai paha, i ke kauoha ana pela a ka Luna Dute, e hiki no ke hoopai ia ia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi tausani.

§ **556.** Aole pono i kekahi kanaka e hookomo i kekahi waiwai, a e hoopaa i na dute ma ke ano pookela iloko o ka palapala hoopaa, ke ole oia ka mea nona ponoi ka waiwai, a o ka mea ia ia ka waiwai paha i ka wa i ku mai ai ka moku, a i ole ia o ka agena i koho pono ia e ka mea nona ka waiwai, a o ka mea ia ia ka waiwai paha.

§ **557.** Ina e ku mai kekahi moku ma kekahi awa komo o keia Aupuni, a e waiho ana maluna o ia moku he waina, waiona a me ka pauda, pu, a pahikaua, a mea e ae kupono i ke kaua; a i ole ia, ina e hooili ana ka moku i kekahi o ia mau waiwai, i mea lawe aku ma ka aina e, alaila, na ka Luna Dute e hoonoho ke manao oia pela, i kekahi luna a mau luna paha maluna o ka moku, a na lakou e nana i ka malama pono ia o na kanawai dute a me na rula hooponopono o ia awa. E noho no ia luna a mau luna paha maluna o ka moku a pau ka waiwai i ka hoopae ia i uka; a i ole ia, i ka holo ana paha o ka moku, a e uku ia ia mau luna, e like me ka olelo iloko o ka Pauku 552.

§ **558.** Aole e hoopae ia mai i uka kekahi waiwai, a ukana paha, o kela ano keia ano, ma kekahi awa o keia Aupuni, ma ka la Sabati, a ma kekahi la hoano o keia Aupuni, aole hoi ma na la e ae, mamua o ka puka ana o ka la, a mahope o ka napoo ana o ka la, o hopuia a hoolilo ia no ke Aupuni ka waiwai i hoopae ia mai pela.

§ **559.** Ina manao ia e lawe i ka waiwai mai kekahi moku a i kekahi moku, aole hoi i hoopae i uka nei iloko o keia Aupuni, pono ka mea ia ia ka olelo no ia waiwai, mamua o ka loaa ana ia ia o ka palapala ae i kana hana ana pela, e haawi mai i ka Luna Dute i palapala hoakaka no ia waiwai ana i manao ai e hoouka ae, a e hoakaka pu no hoi i ke kumu lilo no ia waiwai, penei hoi:

PALAPALA HOOKOMO WAIWAI MAALO.

Ka hookomo ana o ka waiwai i manao ia e hooili mai ka moku o ——— ka inoa, a o ——— ke kapena, a i ka moku o ——— ka inoa, a o ——— ke kapena.

Hoailona.	Helu.	Na mea maloko. E hoakaka i ka nui.	Kumu Lilo.

Awa o ———, ko Hawaii Paeaina.

Ke hoohiki oiaio nei au no keia palapala maluna, ua kakau pololei ia ka waiwai, a me ka ukana a pau a'u i manao ai, e hooili maluna o ka moku o ——, o —— ke kapena; ua kakau pu ia no hoi ke kumu lilo no ia waiwai, a ke manao oiaio nei au, e hoouka aku ia waiwai maluna o ia moku, a i ke awa o ——; aole o'u manao e hoopae ia waiwai i uka nei, ma keia paeaina.

Ua kakauia a hoohiki ia i keia la —— o ———, 18—.

Imua o'u, ——— ———

Luna Dute.

§ **560.** Ina hana ia e like me ka olelo maluna, pono no i ka Luna Dute haawi i palapala ae, i ka hooili ana i kela waiwai mai kekahi moku a i kekahi moku, penei hoi:

PALAPALA AE E MAALO AE.

Helu —.

Hale Dute, ———, P. A. H.

Hoailona.	Helu.	Mea maloko.

Ke ae aku nei au i ka hooili ana i keia waiwai i olelo ia maluna, mai ka moku o —— ka inoa, a o —— ke kapena, a i ka moku o —— ka inoa, a o —— ke kapena, a e haawi hoi ia ——.

La —— o ——, 18—.

——— ———

Luna Dute.

§ **561.** E hana he palapala hookomo i mea hoike wale no, no ka waiwai me ka ukana a pau, i lawe ia mai iloko o keia Aupuni, me ka uku ole i ke dute; na ka mea ia ia ka olelo no ka waiwai e hana ia palapala, a na ka Luna Dute e haawi i na pepa paihakahaka kupono no ia hana.

§ **562.** O ka Pauku 562 o ke Kanawai Kivila ua hoopau ia, a ma keia ua hoopau ia; aka hoi, aole no e manao ia mamuli o na olelo o keia Kanawai, he mea ia e hoopakele ia'i i kekahi mea nana i lawe hou ia ai ma ka aina e, i kekahi waiwai kalepa, a waiwai e ae paha, me ka loaa ole ia ia mamua i ka palapala ae o ka Luna Dute; a o ka mea i komo, a ua hoao paha e hookomo, iloko o kekahi Hale Dute, kekahi palapala hoike waiwai oiaio ole a me ke kolohe, a me ka poe paha i kokua ia ia, aole o lakou e pakele i na hoopai i hoakakaia ma ka Pauku 655 o ke Kanawai Kivila. 1860, Iulai 24, Pauku 1.

§ **563.** O ka waiwai a pau o kela ano keia ano i hookomo ia maloko o keia Aupuni ke lawe hou ia aku mawaho, e hoihoi ia na dute a pau maluna o ia waiwai; aka hoi, aole e hoihoi ia aku ke dute pela maluna o kekahi waiwai a waiona paha, ke ole e lawe hou ia maloko o na ope mua a ke ole hoi i waiho ia a i malama ia ma ka hale papaa o ke Aupuni maloko o ka lima o ka Luna Dute. 1860, Iulai 24, Pauku 2.

§ **564.** Ina i hookomo ia kekahi waiwai ma ka Hale Dute i waiwai lawe hou aku, me ka manao e loaa ke dute hoihoi, a mahope hoopae ia ma kekahi awa a wahi e ae maloko o keia Aupuni, e hiki no ke hopu a ke hoolilo ia waiwai, me ka moku pu nana i hoopae mai pela no ke Aupuni; a e hoopai ia kela kanaka keia kanaka nana i kokua ma ia hana ana, ke hoomaopopo ia kona hewa, ma ka hoopaahao ia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono; a i ole ia, ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi tausani.

NO KA UKANA O KA POE EEMOKU.

§ **565.** Ina e ae ke kapena o kekahi moku i ku mai ma kekahi awa komo o keia Aupuni mai ka aina e mai, i ka hoopae ana i uka i ka ukana a kekahi kanaka eemoku o kona moku, me ka loaa ole mamua o ka palapala ae a ka Luna Dute a o kona hope paha, e hiki no ke hoopai ia ua kapena la ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala he kanalima, aia no i ka manao o ka Luna Dute. **K. H. K.** Mok. LXVIII. Pauku 21.

§ **566.** Ina i hiki mai kekahi kanaka eemoku maluna o kekahi moku i ku mai ma kekahi awa komo o keia Aupuni mai ka aina **K. H. K.** Mok. LXVIII, Pauku 22.

e mai, a ina e hoopae oia i kona ukana i uka nei, me ka loaa ole mamua o ka palapala ae a ka Luna Dute a o kona hope paha, alaila, e hiki no ke hoopai ia ua kanaka eemoku la, ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala he kanalima, aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo.

NO NA MOKU OKOHOLA.

§ **567.** E hookomo kela kapena keia kapena o kekahi moku okohola i kona moku ma ka Hale Dute, maloko o na hora he kanahakumamawalu mahope iho o kona ku ana mai ma kekahi awa komo, a mamua hoi o kona hookuu ia ana, a kepa ana paha i kekahi luina, a o kona lawe ana maluna o kona moku i na mea ai a mea e lako ai, o hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri. Na ka Luna Dute e kau i ka uku.

§ **568.** *Na kela kapena keia kapena o kekahi moku okohola* maloko o na hora he kanahakumamawalu mahope iho o kona ku ana mai, e haawi mai ma ka Hale Dute malalo o ka olelo hoohiki, i papa helu o na waina a me na waiona maluna o kona moku, ma ke ano lako o ka moku, a me ka papa helu o ka waiwai me ka ukana, (koe wale no na mea i loaa ma kona lawaia ana) a me na mea paahana, me na mea lako o kona moku, o hoolilo ia ua mau waiwai la, ukana, a mea lako a pau i kakau ole ia maloko o kekahi o na papa helu elua, o hoopai ia hoi oia ma ka ukuhoopai i hookahi haneri dala.

§ **569.** Aia a hookomo pono ke kapena o kekahi moku okohola i kona moku ma ka Hale Dute, a ua haawi mai i na palapala kupono a pau, a ua hookaa hoi i na koina a pau a ke Kanawai i kau ai no ka hookomo ana, alaila, e hiki no ia ia ke koi aku a loaa mai mai ka Luna Dute mai, i palapala ae no kona kalepa ana i ka waiwai, (koe nae na waina a me na waiona,) no na mea ai a me na mea lako no kona moku, e like me umikumamalua haneri dala kumu lilo mua, me ka uku ole i kekahi dute maluna o ka waiwai, e like me na dala elua haneri; penei hoi ke kau ana i ka palapala ae:

PALAPALA AE I KA MOKU OKOHOLA E HOOPAE I UKA I KA WAIWAI KUAI.

Hale Dute o ——, P. A. H.

Hoailona.	Helu.	Na ope, me na waiwai maloko, me ka nui.	Kumu Lilo.

Ua ae ia ma keia palapala o ——, ke kapena o ka moku okohola o ——, e hoopae mai i uka i ka waiwai kuai, koe nae na waiona i olelo ia maluna, ke hookomo ia ia waiwai e like me na hoailona, me na helu, a ma ke kumu oiaio i ka lawe ia maluna o ka moku, e like me ka palapala kumu.

MEA NANA. Eia ke kumu lilo e manao ia no ka aila a me ka iwi kohola.

Aila Pama, ——, Aila Kohola, ——, Iwi, ——.

E kakau ia me ka inika na mea a pau i hoopae ia mai mamuli o keia palapala.

——— ———

Luna Dute.

A e kakau ia malalo o ka palapala ae he olelo hoohiki, penei:

Awa ——, P. A. H.

Owau o ——, ke kapena o ka moku o ——, ke hoohiki oiaio nei au, aole au i oi aku mamua o —— dala, ma ko'u kalepa ana i ka waiwai me na kanaka e noho ana ma keia awa a ma na wahi e pili ana, mai ko'u hookomo ana ma ka la —— o ——, 18—, aole hoi au e hoapae i uka, a e ae aku i ka hoopae ana i uka mai ko'u moku mai i kekahi waiwai i kakau ole ia iloko o keia palapala ae.

———————

Kakau ia a hoohiki ia i keia la —— o ——, 18—.

Imua o'u, ——— ———

Luna Dute.

§ **570.** O ka pomaikai o ke kalepa ana, i haawiia i na moku okohola ma ka pauku maluna ae nei, e hiki no ke hana ia ma ke awa hookahi, a ma kekahi mau awa okoa paha o keia Aupuni; aka, aole i manao ia he mea ia e hiki ai i kekahi moku okohola,

ke kalepa i ka waiwai e oi aku ana ka nui mamua o ka mea i olelo ia ma ka pauku maluna ae nei, ma ke ku hookahi ana iloko o keia Aupuni.

§ **571.** O na palapala ae i haawiia i na moku okohola, no ke kalepa waiwai ana, aole i ae ia ma ia mau palapala ke kalepa ana, a o ke kuai ana, a o ka hoopae ana i uka, a o kekahi hana e ae paha, i na waiona; a ina i hana pela kekahi moku okohola, me na waiona, alaila, e kau ia maluna o ua moku la, na koina a pau o na moku kalepa maoli, a me na pilikia e ae i olelo ia ma na Kanawai e pili ana ia mea.

§ **572.** E kau ia na dute maluna o na moku okohola e like me na dute maluna o na moku kalepa, no kekahi waiwai i hoopae ia i uka a i kuaiia paha e lakou, ke oi aku ia waiwai maluna o na dala elua haneri; a ina i oi aku ia waiwai mamua o na dala hookahi tausani, alaila, e manao ia lakou ua lilo i mau moku kalepa maoli, e auhau ia lakou i na koina a pau i pili i na moku kalepa maoli.

§ **573.** Ina e hoike ole mai ke kapena o kekahi moku okohola i kona palapala ae ke koi ia aku ia e kekahi luna o ka oihana dute, alaila, e hiki no i ka Luna Dute ke hoopai ia ia ma ka ukuhoopai aole emi mai malalo o na dala he umi, aole hoi e oi aku i na dala he kanalima.

HAAWINA XIX.

NO KA HOLO ANA AKU O NA MOKU.

K. H. K. Mok. LXVIII.

§ 574. E hiki no i ka moku ina ua hana ka ona me ka mea ia ia ka olelo no ka waiwai a me ke kapena, e like me na Kanawai a me na rula hooponopono e pili ana i ke kalepa ana me na aina e, a me na Kanawai e pili ana i ke kepa ana o na luina Hawaii, e holo aku ke loaa ia ia mai ka Luna Dute o ke awa mai he palapala hookuu, me neia:

Ko Hawaii Paeaina.

PALAPALA HOOKUU.

Awa o ——, P. A. H.
La —— o —— 18—.

Ke hoakaka aku nei keia palapala i ka moku o ——, o —— ke kapena, e holo ana i ——, ua pono ia ia ke holo aku.

——— ———

Luna Dute.

Na ka Luna Dute e haawi aku i ke kapena i palapala e hoakaka ana i na koina i olelo ia mahope ae nei.

PAUKU 1. E hooloi ia a ma keia ua hooloi ia no ka Pauku 574 o ke Kanawai Kivila, ma ka hookomo ana mahope iho o ka palapala hookuu, na huaolelo, "a me ka Palapala Hoike Ola," me neia:

1874, Mok. XVI.

O ka § 574 na like me ka Pauku 23 o ka Mok. LXVIII, K. H. K.

Ko Hawaii Paeaina.

PALAPALA HOIKE OLA.

Awa o ——, la —— o ——, 18—.

Ma keia ua hoike ia o ka moku —— o —— ke kapena, ua makaukau e holo aku i —— me na kanaka he —— maluna, i hui pu malaila ke kapena o ka moku.

A ke hoike hou aku nei au, aole no i ike ia ma keia awa a me na wahi e ae e kokoke ana i keia awa i kekahi mai kolera, ahulau a mai lele e ae paha.

Luna Dute.

§ **575.** Ina i holo ole kekahi moku maloko o na hora he kanahakumamawalu mahope iho o ka loaa ana o ka palapala hookuu, e hoakaka mai ke kapena ia mea i ka Luna Dute o ke awa, o hoopai ia oia i ka ukuhoopai aole oi aku i na dala he iwakaluakumamalima. Na ka Luna Dute no e kau i keia ukuhoopai.

§ **576.** Aole e loaa ka palapala hookuu i kekahi moku ke ole i hoakaka ia na koina kupono a pau ma ke keena oihana o ka Luna Awa; a e hiki no i ka Luna Dute ke koi aku i ke kapena a i ka agena paha e hoike mai i ka palapala hookaa a ka Luna Awa, i maopopo ke kaa ana o ia mau koina.

§ **577.** O ka mea makemake e lawe i ka aina e i kekahi waiwai kalepa no ka aina e mai, e pono ia ia e waiho mai ma ka Hale Dute o ke awa kahi e malama ia ai ua waiwai la, i palapala hookomo no ia waiwai, penei:

PALAPALA WAIWAI PUKA AKU.

He palapala hoakaka i ka waiwai a ——, e manao nei e hoouka maluna o ka moku o —— ka inoa, a o —— ke kapena, e holo ana i ——, ua lawe ia mai ia maluna o ka moku o —— o —— ke kepena, mai —— mai, me ka manao e loaa ka uku hoihoi.

Hoailona.	Helu.	Na ope me na mea maloko, e hoakaka ia ka nui.	Kumu Lilo.

Awa o ——, P. A. H.

Owau o ——, ke hoohiki nei au no ka waiwai i oleloia maluna, ua hoouka ia mai maluna o ka moku o —— ka inoa, a o —— ke kapena, mai —— mai, ua hookomo pono ia mai i keia awa; a ua malama ia mamuli o ka olelo a ka Luna Dute, mai ka la —— o ——, 18—, aole e manao ia e hoopae hou i uka ma keia Paeaina.

Kakau ia a hoohiki ia i keia la —— o ——, 18—.

Imua o'u, ——— ———

Luna Dute.

§ 578. Aia a waiho pono ia mai ka palapala hookomo no ka waiwai i manao ia e lawe hou aku, alaila, e haawi aku ka Luna Dute i palapala ae no ka hoouka ana maluna o ka moku i olelo ia maloko o ka palapala hookomo, a na ka Luna Dute, a i ole ia, na kekahi mea ana i koho ai e nana i ka hoouka ana o ka waiwai.

§ 579. Mamua o ka loaa ana i kekahi moku ka palapala hookuu, na ke kapena e haawi mai i ka Luna Dute o ke awa i papa helu o ka waiwai i hoouka ia aku maluna o ka moku, e kakau ia malalo o ka olelo hoohiki, a e hoike pololei ana i ka waiwai me ka ukana a pau maluna; e hoakaka ana i na mea o loko o na ope, ka nui me ke kumu lilo, a e hoike okoa ana i ka waiwai o na aina e me ka waiwai o uka nei a me ka waiwai maalo, a e hoike ana hoi i na mea lako o ka moku i lawe ia no loko ae o ka Hale Dute me ka poe eemoku.

§ 580. Aole e pono i kekahi moku me ka waiwai e lawe ia ana i ka aina e e ku ma kekahi wahi o keia Aupuni, ke ole ia he awa komo, koe na mea i olelo ia ma ka Pauku 529. A ina e uhaki kekahi moku i na olelo o keia pauku, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala elima haneri; aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo.

§ 581. Ina e holo aku kekahi moku iwaho o keia Aupuni me ka loaa ole mamua o ka palapala hookuu, e hoopai ia ke kapena o ia moku, ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi tausani; aia i ka manao o ka Ahahookolokolo, a e hiki no ke hopu a hoolilo a kuai i ka moku i mea e kaa ai keia ukuhoopai.

HAAWINA XX.

K.H.K. Mok. LXVIII. NO NA LUNA AWA, KA LAKOU HANA, ME KO LAKOU UKU.

§ 582. Na ke Kuhina Waiwai, mamuli o ke koho ana a ka Luna Dute Nui, e hoonoho aku i luna awa, ma kela awa komo keia awa komo no na moku kalepa, i kupono i ka manao o ke Kuhina Waiwai me ka Luna Dute Nui; e noho ia ma ia oihana oiai ka makemake o ke Kuhina Waiwai, a mamua o kona hapai ana i kana oihana, e haawi aku oia i ka Luna Dute Nui, i palapala hoopaa me na hope kupono i kona manao, no na dala aole emi mai malalo o ke tausani hookahi, e olelo ana e hana pololei oia me ke paewaewa ole i na hana a pau i pili i ka luna awa, a e hoike aku me ka oiaio, a e uku pono aku i ka Luna Dute Nui i na dala a pau i loaa mai ia ia, e like me ke Kanawai.

§ 583. Na ka Luna Awa o Honolulu a me Hilo e ee aku maluna o kela moku keia moku e ku mai ana mai na aina e mai, mahope iho o kona komo ana mai iloko o ke awa, e kuhikuhi aku i kahi e ku ai a e hoopaaia'i ka moku; a e hoonee aku ia lakou i kela manawa keia manawa e like me ka mea e pono ai; e nana i ka loaa ana i ke kapena o na rula hooponopono o ke awa, a e lawe mai i ka papa inoa o ka poe eemoku, i waiho ia ma ke Keena Oihana o ka Luna Dute. Na ka luna awa e malama i na uapo o ke Aupuni ma kona awa, a e ohi i ka uku o na uapo.

§ 584. Na ka Luna Awa o Honolulu a me Hilo e hooponopono aku i ke ku ana, a me ka hoopaa ana i na moku kahiko a pulu, na moku holo pili aina, na waapa, a me na mea e ae o ia ano maloko o ke awa; a nana no hoi e hooko i na rula hooponopono a pau i pili i ke awa.

§ **585.** Aole pono i ka Luna Awa o Honolulu e hana i ka Oihana Pailata o ke awa.

§ **586.** Na na luna awa e hooponopono i ka haawi ana i na palapala ae ma ko lakou mau awa, no ka hoouka ana, a no ka noho ana o na luina haole mauka nei, e like me ka olelo o na Kanawai; a na ka luna awa e hai aku i ke pookela o na makai ma kona awa, ke pau ka manawa i olelo ia maloko o kekahi palapala ae noho mauka.

§ **587.** E hiki no i ka Luna Awa o Honolulu a me ka Luna Awa o Hilo, e koi aku a e ohi i na dala ekolu no kela moku keia moku, ke ole ia he moku holo pili aina ana i ee ai, a me kona mau lilo no na waapa, me na kaula, a no na kanaka hana, ma ke ku ana a me ka hoopaa ana'ku i ka moku; a ina i paa oia i ka hana maluna o ka moku a oi aku i na hora elua i ka manawa hookahi, alaila, e uku ia oia i hookahi dala no kela hora keia hora o ia manawa; a no kela ee ana keia ee ana maluna e pono ai ka moku ke kii ia mai mahope o kona hoopaa mua ana i ka moku, e loaa no i ka luna awa ka uku, e like me ka uku mua ana.

§ **588.** O ka uku o na luna awa ma na awa e ae, e like no ia me ka mea i hooholoia e ke Kuhina Waiwai, a me ka Luna Dute Nui. Aka hoi, e hiki no ia laua e hoole loa i ka uku, ke manao laua he mea pono ole ke haawi i ka uku.

§ **589.** E loaa no i na luna awa ka uku no ko lakou malama ana i na uwapo ma ko lakou mau awa, aole hoi e oi aku i na hapa haneri he umi, i kupono i ka manao o ke Kuhina Kalaiaina, no loko ae o ke dala hoolimalima i loaa mai no ka uwapo.

§ **590.** Na na luna awa e hoike mai i ke Kuhina Waiwai, i kela hapaha keia hapaha makahiki, i na hana i hana ia ma ka lakou oihana, a me ka nui o ka uku i loaa mai ia lakou.

HAAWINA XXI.

K. H. K. Mok. LXVIII.

NO NA PAILATA A ME NA LUNA EEMOKU, KA LAKOU HANA, ME KO LAKOU UKU.

§ **591.** Na ke Kuhina Waiwai, mamuli o ke koho ana o ka Luna Dute Nui e hoonoho i hookahi pailata, a oi aku paha, no na awa o Honolulu me Hilo a me Hanalei pakahi, a e noho no ia mau pailata ma ia oihana oiai ka makemake o ke Kuhina Waiwai. E hiki no i kekahi o ua mau pailata la, ke loaa ia ia ka mai, a ina paha e hele ana ma kahi e no ka manawa pokole, e koho me ka ae mai o ka Luna Dute o ia awa, i hope pailata, nana e hana i kana oihana, aka, maluna o ke pailata ka pono me ka hewa o ka hana ana a kona hope.

§ **592.** Na kela pailata keia pailata no ke awa o Honolulu, e haawi aku i ka Luna Dute Nui, i palapala hoopaa me na hope kupono i kona manao, no na dala'elima tausani a e haawi hoi na pailata o na awa e ae i palapala hoopaa me na hope kupono, no na dala hookahi tausani, e olelo ana ia mau palapala hoopaa, e hana pololei ke pailata i na hana a pau a ke Kanawai i haawi ai ia ia: Aole oia e nana aku me ka oluolu, i kekahi hana kue i na Kanawai dute; a e noho mau oia me ka makaukau e alakai i na moku a pau, me ka poino ole iloko a iwaho o ke awa kahi i hoonohoia'i oia.

§ **593.** Ina e uhaki kekahi pailata i kekahi olelo o kana palapala hoopaa, alaila, e hiki no i ka Luna Dute Nui a i kekahi kanaka i loaa ka i poino mamuli o ia haki ana, e hoopii maluna o ka palapala hoopaa imua o kekahi Lunakanawai o kekahi Ahakakau, a e loaa no ia ia ka uku no kona poho e like me ka mea i hooholo

ia me na koina no ka hoopii ana; a e hiki hoi ke hoopuka i ka palapala ohi waiwai no ua mea hoopii la; aka, ina e ko ole ka mea hoopii, alaila, e hiki no i ka Lunakanawai e hooholo i ka olelo hooholo a e hoopuka i ka palapala ohi waiwai, no na koina ma ka aoao i hoopii ia a me ke kue i ka aoao hoopii. E hoomaka ia ka hoopii ana maluna o kekahi palapala hoopaa o ia ano, maloko o ka makahiki hookahi mahope iho o ka puka ana mai o ke kumu hoopii, aole hoi mahope o ka pau ana o ia makahiki.

§ **594.** Ma ke ku ana mai o kekahi moku me ka hae kahea pailata e lewa ana i kau ia iluna i kekahi pailata a mau pailata paha o ia awa, e holo koke aku i ua moku la e lawe pu ana me ia i hae keokeo a i hae lenalena kekahi; a e ninau aku oia no ke ola o ka moku a me ka poe maluna; a ina i lohe oia a maopopo i kona manao ka pilikia ole no kekehi mai lele, alaila, e ee oia maluna o ka moku; aka, ina aole pela, aole pono ia ia ke ee maluna o ka moku.

§ **595.** Ina ee ke pailata maluna o ka moku, e haawi aku oia i ke kapena i ka palapala hoike ola, i mea e kakau mai ai ke kapena i kona inoa, a ina i kakauinoa oia, alaila, e kau koke ia ka hae keokeo ma ke kia nui, a e hiki no i ke pailata ke alakai mai i ua moku la iloko o ke awa; aka, ina aole e kakau ke kapena i kona inoa ma ka palapala hoike ola, alaila, e haawi aku ke pailata ia ia i ka hae lenalena, a na ke kapena e kau ia hae ma ke kia nui, a e waiho ia ka moku ma kahi kaohi i na moku mai mawaho o ke awa, a e kuu ia ka heleuma ma kahi a ke pailata i kuhikuhi aku ai. Ina e alakai mai kekahi pailata i kekahi moku iloko o kekahi awa o keia Aupuni me ke kue i na olelo o keia pauku, a me ke kue paha i kekahi o na rula i kau ia e ka Papa Ola, a me ka ike paha i ke kumu e manao ai ua loaa kekahi mai lele maluna o ka moku, alaila, e hoopai ia ua pailata la, ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala elima haneri; a e hiki no ke hopu a hoolilo no ke Aupuni, a kuai aku i kela moku keia moku i komo mai iloko o ke awa, ke ole i kakau ke kapena i kona inoa ma ka palapala hoike ola.

§ **596.** Ina ua ike ke pailata mahope o kona ee ana maluna o

ka moku he mai lele malaila, aole oia e hoi hou mai i uka; aole hoi he pono i kekahi kanaka o ka moku a o kekahi o ka poe eemoku ke holo mai i uka nei, a ke hooili mai i kekahi mea i uka, a e ee paha maluna o kekahi moku e ae me ka ae ole o ka Papa Ola a o kekahi Luna Dute paha, o hoopai ia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala elima haneri.

§ **597.** E hookomo mai na pailata o Honolulu i na moku a lakou e hana pailata ai maloko loa o ke awa, (oia hoi maloko o ka mouo o loko loa, ke ole e kauoha aku ka Luna Awa ia lakou aole hana pela,) a ku lakou me ka heleuma ma kahi kupono, o hoopai ia ua mau pailata la ma ka hoonele ia i ko lakou mau palapala hookohu.

§ **598.** Aole pono i kekahi pailata e hoopuka aku mawaho i kekahi moku i hoopaa ia mamuli o ka palapala kauoha a kekahi Ahahookolokolo, a ke ole i loaa ia ia ka palapala hookuu, o hoopai ia ia pailata ma ka hoonele ia i kona palapala hookohu a ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi tausani.

§ **599.** Penei ka uku ana i na pailata; hookahi dala o ke kapuai e like me ka hohonu o ka moku iloko o ke kai, ma ka hookomo ana mai iloko o ke awa, a me ia no ka uku no ka hoopuka ana iwaho o ke awa; no ke ku ana o ka moku mawaho o ke awa o Honolulu ke ole i noho ke pailata maluna no ka manawa oi aku i na hora he iwakaluakumamaha he umi dala; a ina e noho ka pailata maluna o ka moku a oi aku i na hora he iwakaluakumamaha elima dala no ka la okoa no ka manawa oi.

1884.
Mok. XXXII.

Ma keia ua hoopauia ka Mok. III o 1874.

PAUKU 1. E uku ia na pailata ma ke awa o Honolulu ma ke ano penei: no na mokuahi lawe leta nona na tona he hookahi tausani a maluna ae paha, kanalima dala no ka hookomo ana mai a me ka lawe ana iwaho oia no, no na mokuahi e ae nona na tona hookahi tausani a maluna ae paha, kanahikukumamalima dala no ka hookomo ana mai, a ma ka lawe ana iwaho oia no, no na moku manuwa a pau elua dala o ke kapuai hookahi e like ka hohonu o ka moku iloko o ke kai no ka hookomo ana mai a me ka lawe ana iwaho, no na moku pea a pau malalo iho o elua haneri tona hookahi dala me ka hapalua no ke kapuai hookahi no ka hookomo

ana mai me ka lawe ana iwaho, no na moku e ae a pau me na mokuahi e ae, elima keneta no ke tona hookahi no ka hookomo ana mai me ka lawe ana iwaho, no ke kuu ana i ka heleuma o kekahi moku mawaho o ke awa o Honolulu, iwakalua dala ina e hookomo ia mai iloko o ke awa mahope iho e hoemi ia keia uku i umi dala: Ina e hoopaa ia ka pailata maluna o ka moku mamua aku o iwakaluakumamaha hora e uku ia i ehiku dala no kela a me keia la.

PAUKU 1. E uku ia na pailata ma na awa o Kahului, Maui, a me Hilo, Hawaii, ma ke ano penei: 1880. Mok. IV

Hookahi dala me hapalua no kela a me keia kapuai o ka hohonu o ka moku no ke komo ana mai iloko o ke awa, a pela no ka hoopuka ana iwaho, no ke kuu ana o ka heleuma o kekahi moku mawaho o na awa o Kahului me Hilo i umi dala, ke ole nae e hoopaa ia ka pailata maluna o ka moku a oi aku i na hora he iwakaluakumamaha, a i elima dala no kela a me keia la i oi aku mamua o ia manawa.

---

§ **600.** Ina o kekahi moku haole, a o kekahi moku Hawaii paha, e kalepa ana i ka aina e, e komo mai, a e holo aku ana paha ma kekahi awa i hoonoho ia'i ke pailata, me ka lawe ole i ke pailata e alakai ia ia, alaila e hoouku ia ua moku la i ka hapalua o ka uku mau i ke pailata.

§ **601.** E komo no ka uku o na pailata, a me ko ka Papa Ola, iloko o ke koina o na awa, a e uku ia hoi e kela moku keia moku i ka Luna Dute o ke awa; aole hoi e pono ke haawi kekahi Luna Dute i ka palapala hookuu i ua moku nei, aia kaa ia koina.

§ **602.** E hoonoho ia e like me ka hoonoho ia ana o na pailata ma na awa o Lahaina, Kealakekua, Kawaihae a me Koloa, he luna, e kapa ia ka Luna Eemoku, nana e ee aku maluna o kekahi moku haole a o kekahi moku Hawaii e ku mai ana mai ka aina e mai, mahope iho o kona ku ana mai; e loaa ia ia ka palapala hoike ola; e hoike aku i na rula i paiia o ke awa, i ke kapena; e loaa mai ka papa inoa o ka poe eemoku e waiho ia'ku ma ke Keena Oihana o ka Luna Dute; a e noho mau me ka makaukau e

hana ma ke ano pailata, ke noiia mai. Nana no hoi e hai aku i na luna kupono o ke Aupuni, i na hana kue i na Kanawai dute, a i na rula o ke awa ana i ike ai, a i manao ai e hana ia ana.

§ **603.** Mamua o kona hapai ana i kana oihana, e haawi aku ka Luna Eemoku i ka Luna Dute Nui, i palapala hoopaa me na hope kupono, no na dala elima haneri, e olelo ana e hana pono ka luna eemoku me ka pololei i na hana a pau a ke Kanawai i haawi ia ia aole oia e nana aku me ka oluolu i na hana kue i na Kanawai dute; a e hai aku ana oia i na luna kupono o ke Aupuni no na hana kue i na Kanawai, a i na rula o ke awa ana i ike ai e hana ia ana.

§ **604.** E loaa i ka luna eemoku, no kela moku keia moku ana i ee aku ai, elima dala (ua komo malaila ka uku pailata ina ua hana oia ma ia ano) a e uku ia ia mau dala i ka Luna Dute o ke awa mamua o ka loaa ana o ka palapala hookuu i ka moku.

June 24, 1868. PAUKU 1. E auhau ia na moku a pau mai na aina e mai, e ku mai ana ma na awa o keia Aupuni, kahi i kukulu ia'i na hale kukui, i na dala ekolu, a e uku ia ua mau dala la e na moku mamua o ko lakou holo ana aku, i ka Luna Dute Nui.

PAUKU 2. E uku ia e na moku holo pili aina a pau i umi keneta ma ke tona hookahi, i dala kokua kukui, a e hiki no ia mau moku ke komo ma na awa a pau kahi i kukulu ia na hale kukui, no ka makahiki hookahi, me ka uku ole ana i dala hou.

HAAWINA XXII.

NA RULA E PILI ANA I NA MOKU.

K. H. K.
Mok. LXVI.

§ **605.** O na moku a pau i komo iloko o kekahi awa, e ku lakou me ka heleuma ma kahi a ka Luna Awa i kuhikuhi ai, a e hoonee ia ma kela wahi keia wahi e like me kona manao, aole hoi e pono i kekahi moku, koe wale no na moku holo pili aina i hiki ole i na tona he kanalima, a me na moku i makaukau e holo mawaho e haalele i kona wahi i ku ai a i hoopaa ia ai, me ka loaa ole mamua i ke kapena ka palapala ae mai ka Luna Awa mai, o hoopai ia ua moku la ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri.

§ **606.** Ina e hoonee ana ka Luna Awa a o kekahi pailata paha i kekahi moku mai kahi i ku ai a i kekahi wahi e ae, e hiki no ia ia e hoopaa i na kaula huki i kekahi moku e ae i ke kaula paha o kekahi moku a i kekahi uwapo paha; a ina e keakea kekahi i kana hana ana pela, a e oki a hookuu paha i ke kaula a mea e ae e paa ai paha, e hiki no ke hoopai i ka mea hana pela ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri; a ina ua pili oia i kekahi moku, alaila, na ke kapena o ia moku e uku i na poho i loaa mai mamuli o ia keakea ana, a oki ana, a hookuu ana, a me ka ukuhoopai i kau ia maluna o ke kanaka keakea.

§ **607.** I mea e pono ai ka hoonee ana me ka hoonohonoho ana i na moku ma kahi kupono no na moku a pau maloko o ke awa, ke kauoha ia pela e ka Luna Awa a e kekahi pailata paha e hoalualu aku i ko lakou mau kaula hoopaa a mea e ae paha e paa ai me na kaulahao o na heleuma, o hoopai ia lakou ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri.

Avery v Mokuahi "Cyphienes" 8 H. R. 650.

§ **608.** Na na moku a pau i komo iloko o kekahi awa ke kauoha ia pela e ka Luna Awa a e kekahi pailata paha e hoonee iloko i ko lakou mau buma pea ihu me na buma e ae a me ka i-a o ka laau ihu a me na pea nui, maloko o na hora iwakaluakumamaha mahope iho o ko lakou komo ana iloko o ke awa; a pela no i na manawa a pau mamua o ko lakou hookokoke ana a hoopaa ana i kekahi uwapo, a e waiho mau pela a hiki iloko o na hora iwakaluakumamaha mamua o ko lakou haalele ana i ke awa a mahope hoi o ko lakou hoonee ana mai ka uwapo aku, o hoopai ia lakou ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri.

§ **609.** Na na moku a pau i ku me ke heleuma mawaho o ke awa o Honolulu, ke kauoha ia pela e ka Luna Awa a e kekahi pailata paha, e hoonee aku mai ko lakou wahi i ku ai, a e ku ma na wahi e ae a ka Luna Awa, a o ka pailata paha e kuhikuhi ai, o hoopaiia lakou ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri.

§ **610.** Aole e pono ke hoowela i kekahi mea aa koke i ke ahi, e like me ke kepau, ke ta, a o ka aila paha, maluna o kekahi moku e ku ana iloko o ke awa o Honolulu; aka, e hoowela ia na mea a a pau o ia ano, mauka paha a maluna paha o kekahi waapa, a o kekahi kao, a ma kahi kaawale i ka moku, i manaoia e ka Luna Awa he kupono. E hoopaiia ka mea nana i haki i na olelo o keia pauku, ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri.

§ **611.** Aole e pono ke kiola i na pohaku, a i ka opala o kekahi ano e ae, mailoko ae o kekahi moku, a iloko o ke awa ma Honolulu a me Hilo, o hoopai ia ka moku ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri; a e hiki no hoi ke hoopai aku i ke kapena o ia moku ma ka ukuhoopai like pu me ia.

§ **612.** O ka mea nana i kiola, a i kauoha paha e kiola, a o ka mea nana i waiho a i kauoha paha e waiho, i kekahi holoholona make ma na kahakai a ma na papa akoakoa o kekahi awa, iloko o keia Aupuni a hala na hora eono, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri; a e hoonee koke aku oia ia holoholona make ma kahi e.

§ **613.** Na kela moku keia moku e hoouka ana, a e kiola ana paha i ka mea hookaumaha o ka moku, a i ka lanahu paha, iloko o ke awa o Honolulu, e kau i kapolena i mea e pale aku ai a haule ole ia mau mea iloko o ke kai, o hoopaiia ua moku la ma ka uku hoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri.

§ **614.** Ina i hana kekahi kanaka i ka hewa kue i na Kanawai mauka nei, a hele aku iluna o kekahi moku, alaila, na ke kapena o ua moku la e haawi mai i ua kanaka la, ke koi ia'ku e kekahi luna makai, me ka palapala hopu paha, a me ka palapala hopu ole paha, ke hoike aku ka luna makai, i kona palapala hookohu; a ina e hoole ke kapena, aole e haawi mai pela, alaila, e hoopaiia ma ka ukuhoopai, aole e emi malalo o na dala he kanalima, aole hoi e oi aku i na dala hookahi tausani; aole hoi e loaa ka palapala hookuu i ka moku ma ka Hale Dute, ke hai aku ka luna makai i ka Luna Dute ma ka palapala aia a hookaaia ka ukuhoopai, a haawiia mai hoi ua kanaka hewa la.

§ **615.** Ina e huna ke kapena o kekahi moku, a ina paha e ae aku oia i ka huna ana maluna o kona moku, i kekahi kanaka lawehala a he paahao paha malalo o na Kanawai o keia Aupuni, a ke lawe oia i ke kanaka o ia ano mawaho o na palena o ko Hawaii Paeaina alaila, e hoopaiia oia ma ka ukuhoopai, aole e emi malalo o na dala he kanalima, aole hoi e oi aku i na dala hookahi tausani; a e hiki no ke hoopai i ka moku nana i lawe i ke kanaka ma ka uku hoopai like pu me ia; a ina e hookaa ole ia mai ka ukuhoopai, e hiki no ke hopu a hoolilo a kuai aku i ua moku la.

§ **616.** E ku no i ke Kanawai, na ka Luna Makai Kiekie, na kekahi makai nui a luna makai e ae, e huli maluna o kekahi moku no na luina mahuka, na mea hana Karaima, a me ka poe hewa e ae mea aie paha me ka palapala huli ole, ke hoike aku oia i ke kapena o ka moku i kona palapala hookohu Luna Makai Kiekie, Makai Nui, a Luna Makai paha; a ina e hoole ke kapena o kekahi moku i ka Luna Makai Kiekie, Makai Nui, a luna makai paha, aole e komo aku ma kela wahi keia wahi o ke ka moku ana i makemake ai e huli, alaila, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai, aole e emi mai malalo o na dala he umi, aole hoi oi

aku i na dala hookahi tausani; aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo: Aole hoi e haawiia ka palapala hookuu i ua moku la, aia a hookaa ia ka ukuhoopai, a ae ia ka huli ana. Aka hoi, aole e manaoia ua kue kekahi olelo o keia pauku i ka mana o na Kanikela o na aina e, mamuli o na olelo a kekahi kuikahi.

§ **617.** Aole hoopili ia kekahi olelo o na pauku ekolu maluna ae nei i na moku manuwa, a i na moku e ae ke loaa i na'lii moku na palapala hookohu a kekahi Aupuni e, na moku hoi i papa ia ka huli ana, ma na Kanawai iwaena o na Aupuni.

§ **618.** Aole e pono na kekahi Kanikela a Hope Kanikela a Luna o ia ano, o kekahi Aupuni e e haawi aku i ke kapena i ka palapala hoike i ke kakau ana, me na palapala e ae i pili i ka moku i waiho ia mai me ia, aia a hoike aku ke kapena ia ia i ka palapala hookuu i kakau pono ia, mai ka Luna Duta o ke awa mai; a ina e haki kekahi Kanikela, a hope Kanikela a Luna paha, o ia ano i na olelo a keia pauku, a hoomaopopo ia kona hewa imua o ka Ahahookolokolo Kiekie, alaila, e hoopai ia oia ma ka uku hoopai, aole e emi malalo o na dala hookahi haneri, aole hoi e oi aku i na dala hookahi tausani, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

§ **619.** Na ke Kiaaina o Oahu e kauoha aku e hookani ia ka bele ma ke awa o Honolulu, ma ka hora eiwa me ka hapalua o ke ahiahi, i hoailona no na luina a pau e noho ana mauka ia manawa me ka loaa ole o ka palapala ae a ke pookela o na makai, e hoihoi aku maluna o ko lakou mau moku, a e hookani hou ia ka bele ma ka hora umi, alaila, o na luina a pau i loaa mauka nei mahope oia manawa, me ka loaa ole o ka palapala ae, e hopu ia lakou, a e hoopai ia ma ka ukuhoopai i elua dala.

E like me ia i hoololiia 1860, Iulai 13.

§ **620.** Na ke Kiaaina o Maui e kauoha mau e hookani ia ka bele ma ke awa o Lahaina, i ka hora ehiku o na ahiahi a pau, i hoailona no na luina a pau e noho ana mauka ia manawa me ka loaa ole o ka palapala ae a ka Luna Nui o na Makai, e hoi aku maluna o ko lakou mau moku, a e hookani hou ia ka bele ma ka hora ewalu, alaila o na luina a pau i loaa mauka nei mahope o ia manawa, me ka loaa ole o ka palapala ae, e hopu ia lakou, a e hoopai ia ma ka ukuhoopai elua dala.

HAAWINA XXIII.

NO KA HOPU ANA, ME KE KAOHI ANA I KA POE MAHUKA, A ME KA POE KIPI, O LUNA O NA MOKU.

K. H. K. Mok. LXXII.

§ **621.** Ina e mahuka kekahi luina mai kona moku aku, na ke Kapena o ia moku, malalo o ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri, a maloko o na hora he kanahakumamawalu mahope iho, e hai aku i ke pookela o na makai o ia awa, no ia mahuka ana, a nana no e kauoha aku e huli ia uà luina mahuka la, i mea e hiki ai ke hoihoi aku ia ia maluna o kona moku.

§ **622.** Ina e hopu ia kekahi luina mahuka ma kahi kokoke i ke awa e ku ana kona moku, alaila, e loaa i ke pookela o na makai mai ke kapena mai no ia hopu ana, i eono dala; a ina i hopu ia ka luina ma kahi i oi aku i na mile elima mai ke awa aku, alaila, e loaa i ke pookela o na makai, he umikumamalua dala, me ka uku no na lilo kupono no ka hopu ana i ua luina la, a me ke alakai ana mai ia ia a hiki i ke awa.

§ **623.** O kela luina keia luina e mahuka ana, mai ka moku ana i kepa ai e holo i ka aina e, mahope o ka holo ana o ka moku mai kona awa; alaila, i kona wa e hopu ia'i e hoihoi no oia i na dala ana i ohi ai mamua i ka agena; a i hoihoi ole i ke dala e hoopaa ia oia ma ka halepaahao ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono, aole hoi e emi malalo o na malama eha, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo he pono.

§ **624.** Ina e hoole ke kapena o kekahi moku, aole oia e lawe aku i kekahi luina mahuka o kona moku i hopu ia, alaila, e waiho ia ua luina la iloko o ka halepaahao mahope o kona hopu ia ana, a na ke kapena e uku i hookahi dala no ka la, no ka manawa a pau i waiho ia ai ua luina la iloko o ka halepaahao; a i na manawa a

E like me ia i hoololiia 1860, Iulai 9.

pau, ina ua holo aku ka moku, a e waiho ana kekahi luina mahuka o ua moku nei ma ka halepaahao, a ua hopu ia paha mahope ae o ka holo ana o ka moku, alaila, na ua luina mahuka nei no e uku no ka hopu ana, e like me ka olelo o ka Pauku 622 o ke Kanawai Kivila, a me na lilo no ka hoopaahao ana ia ia, e like me na olelo maluna iho.

§ **625.** Na na agena a na ka ona, a na na kapena paha o na moku, nona na luina mahuka i hopu ia'i, ke koiia'ku lakou pela e na luna o keia Aupuni ma ia wahi, e lawe aku a e hoouna aku paha, i ua poe mahuka la mawaho o keia Aupuni; a i ole ia, e e haawi mai hoi i palapala hoopaa kupono i ka manao o ke pookela o na makai, no ko lakou noho pono ana; a ina e hoole kekahi agena, a ona, a kapena paha, aole oia e hana e like me ia koi ana, e hiki no ke hoouku ia ia i elima dala o ka la, no ka manawa a pau i kaohi ia'i ua luina mahuka la.

§ **626.** O na luina mahuka a pau i lawe ole ia, a i hoouna ole ia paha mawaho o ke Aupuni, e hiki no ke hoohana ia lakou ma ka hana oolea, oiai ko lakou hoopaa ia ana, e ke pookela o na makai, ke manao oia pela.

§ **627.** O ka mea nana i kokua i ka mahuka ana o kekahi luina, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala hookahi haneri, aia no i ka manao ana o ka Ahahookolokolo.

§ **628.** Ina e koi ia mai ke pookela o na makai o kekahi awa ma ka palapala e kekahi Kanikela, Hope Kanikela a luna kalepa paha, e noho ana iloko o keia Aupuni, e koi mai ana e hopu ia kekahi kanaka kipi, a mau kanaka kipi paha maluna o kekahi moku o kona aina, a e ku ana ka moku maloko o na palena o keia Aupuni, alaila e hiki no i ua pookela la, a i kekahi Luna Makai e ae paha, e ee aku iluna o ia moku, a e hopu i ke kanaka, a mau kanaka paha i hoakaka ia iloko o ka palapala koi mai; ke olelo mai ke Kanikela, Hope Kanikela, a luna kalepa paha, iloko o kona palapala koi, i kona makaukau e hoopakele i ke pookela a i ka Luna Makai, i ole e ili mai ka hihia maluna ona, mamuli o ia hopu ana, a no ke kaohi ana i na mea kipi; a e uku hoi ke Kanikela a mea e ae i koi mai pela, i na koina me na lilo a pau no ka hopu ana, a me ke kaohi ana.

§ 629. E ku no i ke Kanawai i ke pookela o na makai e kaohi i ke kanaka a mau kanaka paha i hopu ia pela iloko o ka halepaahao, aia kii ia mai e ka luna o ke Aupuni e, nana i kauoha mai i ka hopu ana.

E HOOMAOPOPO ANA NO KA HOPU ANA A ME KA HOOPAI ANA I NA ALII MOKU A ME NA KELA E HOOLE ANA I KA HANA, A E MAHUKA ANA MAI NA MOKU HAWAII E HOLO ANA I NA AINA E.

Kanawai, 1878, Mok. XXIII.

PAUKU 1. O kekahi alii moku a sela paha i kepa pono ia e like me ke Kanawai maluna o kekahi moku Hawaii e holo ana i na aina e, e hoole ana i ka hana maluna a e haalele ana paha ia moku, e hoopai ia oia ke ku ka hewa ia ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha i na dala aole e oi aku mamua o na dala he kanalima a me na koina o ka aha, a ina e kaa ole ia ukuhoopai me na koina, e hoopaa ia ma ka hana oolea aole e oi aku mamua o eono mahina. A e kauoha ia e hoihoi ia oia i kona moku.

PAUKU 2. Ua hiki i kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha ke hoopuka i ka palapala hopu mamuli o ka hoopii ana o ke kapena a agena paha o ia moku no ka hopu ana i ke kanaka i hoopii ia no kekahi o keia mau hewa.

PAUKU 3. Ua ku no i ke Kanawai i ka Hamuku a o kona hope paha, a Makai Nui a Lunapaahao paha ia ia ka malama ana o kekahi kanaka i hoahewa ia malalo o keia Kanawai, i ka manawa e makaukau ai ka moku i kepa ia ai ia kanaka e holo aku, ma ke noi ana o ke kapena o ia moku a me ka uku ana i na koina o ka hoopii ana oia kanaka, e hoihoi aku ia kanaka maluna o kona moku ina no aole i pau kona manawa hoopai.

PAUKU 4. Ma ka hoolohe ana i na hihia i hoakaka ia mamua, ua hiki ke lawe ia mai na palapala kepa i hooiaio ia e kekahi Kanikela Hawaii a Luna Aupuni Hawaii ma ka aina e, i hoike no ke kepa ana o ka mea i hoopii ia.

HAAWINA XXIV.

NO KE KAKAU HOIKE ANA I NA MOKU.

§ **630.** Aole e pono ke kakau hoike ia kekahi moku ma keia Aupuni, aole hoi e manao ia kekahi moku he moku Hawaii i loaa na pomaikai i pili i na moku Hawaii ke ole oia ka waiwai ponoi a kekahi kanaka kupa a mau kanaka hookupa ia paha o keia Aupuni. Aka hoi, e hiki no ke kakau hoike ia kekahi moku i hoomakaukau ia no ka lawaia okohola, a no ka imi ana i na iliokai ma ka inoa o ka mea nona kekahi hapa o ia moku, ina he kanaka kupa ia a he kanaka kupa ole paha, a ina e noho paa ana oia iloko o keia Aupuni.

§ **631.** Ina i noi ia mai ka Luna Dute Nui e like me ka olelo o ka pauku maluna ae nei, ma ka palapala i hoohiki ia, e hoakaka ana i ka inoa me ka helehelena o ka moku, a ina ua kapili ia ma keia Paeaina, a i ole ia, ina paha ua kapili ia ma kekahi aina e, me ke ano o ka loaa ana mai ia ia, a e hoike pu ana i na palapala hoolilo nona, alaila, e kauoha aku ka Luna Dute Nui e ana ia ua moku la, a e hoomaopopo ia kona mau tona; e like me ka rula i hoakaka ia mahope ae nei.

§ **632.** Ina ua hui ia kekahi poe ona iloko o ka moku hookahi, alaila, e hiki no i ka mea hookahi o lakou e noi mai i ke kakau hoike ana o ia moku, aka, e hoakaka oia maloko o kona palapala noi i ka nui o ka hapa moku i pili i kela mea keia mea o lakou pakahi.

Hoololi pakui, Mei 13, 1868.

A e haawi pu ia me ua palapala noi la ka palapala hoike a kekahi mea kupono i koho ia e ka Luna Dute Nui, e hoomaopopo ana he moku kupono no ia e holo ai ma ka moana, a ua maikai a ua paa; a ina aole e loaa ka palapala o ia ano, alaila, aole no e haawi ia ka palapala hoike hoapono no ua moku la.

§ **633.** Ua hoopau ia i ka 1886, Mokuna XVII, Pauku 11.

E nana i ua Kanawai la i maopopo ke ana ana o na moku i ka manawa e kope ia ai ma ka Hale Dute.

§ **634.** Ina e noi ia mai e kakau hoike ia kekahi moku i kapili ia ma ka aina e, ke ole i kuai ia ia moku mamuli o ka olelo hoo-holo a kekahi Ahahookolokolo o keia Aupuni, alaila, e hai aku ka Luna Dute Nui i ke Kuhina o ko na aina e no ia noi ana, a na ua Kuhina la e palapala aku mamuli o kana oihana i ka Luna Nui a i ke Kanikela paha, ina e noho mai ana kekahi Luna o ia ano maloko o keia Aupuni o ke Aupuni kahi i pili ai ua moku la, a e ninau aku ia ia ina e ike ia kekahi pilikia e hiki ole ai ke kakau hoike ia moku a loaa mai ka pane ana a ka Luna Aupuni e, e hai aku ke Kuhina ia pane ana i ka Luna Dute Nui i mea alakai nona.

§ **635.** Aia a hoomaopopo ia ka nui o na tona o kekahi moku i manao ia e kakau hoike, a maopopo hoi i ka Luna Dute Nui aole mea kue i ke Kanawai i ole ai ke kakau hoike ana, alaila, e kakau hoike oia i ua moku la iloko o kona Keena Oihana i moku Hawaii, a e haawi aku oia i ka mea noi mai i palapala hoike no ke kakau ana i ka moku, penei:

HELU —.

E ike auanei na kanaka a pau ma keia palapala, mamuli o na Kanawai o ko Hawaii Paeaina, ua kakau hoike ia ka moku —— he —— tona kona nui, a no ——— he kanaka (*a mau kanaka*) ai moku, he —— kia (*e hoakaka i kona ano.*) Ua kakau pono ia he moku Hawaii ma ka Hale Dute ma Honolulu; a nolaila, e loaa ia ia na pono a me na pomaikai a pau i pili i na moku Hawaii maloko o na awa o keia Aupuni a me na Aupuni e ae, a maluna hoi o ka moana.

No ka oiaio o keia, ke kakau nei au i ko'u inoa, a ke kau nei hoi i ko'u Sila Oihana ma Honolulu, ko Hawaii Paeaina, i keia la —— o ——, M. H. 18—.

———— ————

Luna Dute Nui.

§ **636.** Ma ke kakau hoike ana i kekahi moku e like me ka olelo a ka pauku maluna ae nei, e koi aku ka Luna Dute Nui i ka

mea nana i noi mai no ke kakau hoike ana, e haawi mai oia i palapala hoopaa me na hope kupono i ka manao o ka Luna Dute Nui, no na dala aole emi mai malalo o na haneri elua, aole hoi oi aku i elua tausani, e hoohalike ia e ka Luna Dute Nui me ka nui o na tona o ka moku; e olelo ana ia palapala hoopaa, e hana ia ka palapala hoike i ke kakau ana no ka moku ana i haawi ia ai wale no, aole hoi e kuai ia a e haawi lilo ole ia, a e hoolilo ia paha ma ke ano e ae i kekahi kanaka; a ina e lilo ia moku a pau a o kekahi hapa paha o ka moku, ina aole ia he moku okohola a moku imi iliokai no kekahi haole a mau haole paha i kupa ole ma keia Aupuni, a ina paha e poino, a i lawe pio ia paha e kekahi enemi, a i hoopau ia i ke ahi, a i wawahi ia ka moku paha, alaila, e hoihoi ia mai ka palapala hoike i ka Luna Dute Nui maloko o na malama eono mahope iho o ia hoolilo ana o ka moku i ka ona e, a o kona poino ana, a lawe pio ana, a pau ana i ke ahi, a wawahi ana paha; aka hoi, ina i lawe pio ia a pau i ke ahi a poino paha, alaila, e hookuu ia na mea i kakauinoa ia i ua palapala hoopaa la ina e hoomaopopo ia i ka Luna Dute Nui, aole e hiki ke hoopakele i ka palapala hoike.

§ **637.** O kela moku keia moku i kakau pono ia e like me na olelo o keia haawina, e manao ia oia ma ke Kanawai he moku Hawaii, a e loaa no ia ia na pono a me na pomaikai a pau i pili i na moku o keia Aupuni. O ka palapala hoike no ke kakau ana o ia moku, e manao ia no ia he hoike *prima facie* no ka ona nona ka moku a no kona ano Hawaii.

§ **638.** Aia a kakau hoike ia kekahi moku o ka aina e e ka Luna Dute Nui, alaila, e hai aku oia i ke Kuhina o ko na aina e, a e hooili aku ia ia i ka palapala hoike no ke kakau ia ana o ka moku ma ia aina e, a i ole ia, e hoakaka aku ia ia e like me kona ike ana no ke ano o ka hana ana me ia palapala hoike. Aia a loaa mai ia palapala hoike, a i ole ia, ka olelo hoakaka nona i ke Kuhina no ko na aina e, alaila, e hooili aku oia ia mea i ka Luna Nui a Kanikela paha, ina e noho ana kekahi iloko o keia Aupuni, no ke Aupuni kahi i pili ai ua moku la mamua, a e hai aku hoi ia ia ua kakau hou ia ka moku maanei.

§ **639.** Na ka Luna Dute Nui e malama ma kona Keena Oihana i ka lua o kela palapala hoike keia palapala hoike no ke kakau ana i ka moku ana i haawi aku ai; a ina e nalowale a poino paha kekahi palapala hoike, alaila, e haawi aku oia ke noi ia mai e ka mea nona ka moku ia palapala hoike, a ma kona uku ana i kope hooiaio ia o ke kumu-lua, a e manao ia ua kope la he mea oiaio a paa e like me ka palapala kumu.

§ **640.** Na ka Luna Dute Nui e malama i buke hoike no ka hoolilo ana me ke kuai ana a ma ke ano e ae, a me ka moraki ana me ka hoopaa ana no ka aie o kekahi moku Hawaii i kakau hoike ia, a o kekahi hapa paha o ka moku; aole hoi e manao ia ua oiaio a paa ka hoolilo ana, a moraki ana, a hoopaa ana no ka aie i kekahi moku, ke ole i hana ia ma ka palapala, a i waiho ia ia palapala me ka Luna Dute Nui, e kope ia ma ka buke hoike. E kau ia ka manawa i waiho ia mai ka palapala i ka Luna Dute Nui a e kona hope paha ma ke kua o kela palapala keia palapala e manao ia ua kope ia ia manawa. Aka hoi, aole e hoopili ia na olelo o keia pauku i na palapala hoopaa maluna o ka moku, me na hoopaa ana oia ano no ka aie, i hana ia ma kekahi aina e.

I mea e kakau kope ia ai no ka hoolilo ana, kuai ana a me ka moraki ana, e hooiaio mua ia e ka mea nana ia hoolilo ana imua o kekahi Luna i haawi ia ka mana e hana pela malalo o na Kanawai o keia Aupuni. A i mea e holomua ai na mea i manao ia ma keia Kanawai, ke haawi pu ia nei ka mana i ka Luna Dute Nui a i kona Hope, e lawe i na hooiaio o keia ano a e auhau i hookahi dala i kela mea kela mea e kakau ana i kona inoa. Hoololi o 1874, Mok. XXXI.

§ **641.** O kela hoolilo ana keia hoolilo ana o kekahi moku a o kekahi hapa moku paha ke hana pono ia a kope ia ma ka buke hoike, e like me ka olelo o ka pauku maluna ae nei, he mea ia e lilo ai na ka mea ia ia ka hoolilo ana, ina ia he kanaka kupa Hawaii a ma ke ano e ae, ua pili ia ia na pomaikai palapala hoike moku Hawaii, na pono me na kuleana a pau i pili i ka poe nona ka moku ma ke kakau mua ana no ua moku la me kona kakau hoike ana.

K. H. K.
Mok. LXXIII.

§ **642.** Ma ka hookaa ana a hookuu ana i kekahi moraki a palapala hoopaa paha, no ka aie maluna o kekahi moku i kakau hoike ia a maluna paha o kekahi hapa, alaila, na ka mea ia ia ka moraki a palapala hoopaa a no kona panihakahaka ku i ke Kanawai paha, e kakauinoa a haawi aku i ka mea nana i moraki a i hoopaa i palapala hookuu i hooiaio pono ia, a e kope ia ia palapala ma ka buke hoike e ka Luna Dute Nui; a i ole ia, e hoopau ia ia moraki a palapala hoopaa paha maloko o ka buke hoike, ma ke kakau ana i ka olelo hookuu maluna, o hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri no kela hoole ana keia hoole ana, a ma ka uku ana i na poho a pau i puka mai ma ia hoole ana.

§ **643.** Ina i hoolilo ia a moraki ia a hoopaa ia no ka aie kekahi moku i kakau hoike ia a o kekahi hapa paha o ka moku, alaila, na ka mea a mau mea paha nona ia moku e hoike mai i kana palapala hoike imua o ka Luna Dute Nui maloko o na la ekolu mahope iho; a ina aole ka moku maloko o keia Aupuni ia manawa, alaila, i kona hoi ana mai; a e kakau pokole ka Luna Dute Nui i ke ano o ka hoolilo ana, moraki ana, a hoopaa ana paha ma ke kua o ka palapala kakau hoike o ka moku. Ina i kakau ia na olelo o keia pauku, e hiki no ke hopu i ka moku a hoolilo no ke Aupuni, a e kuai aku.

§ **644.** Ina i hoike ia mai kekahi palapala hoike i ka Luna Dute Nui no ka hoolilo ana i ka moku nona ia palapala hoike, alaila, mamua o kona hoopuka hou ana i ua palapala hoike la me kona kakau ana i ka hoolilo ana ma ke kua, a mamua paha o kona haawi ana i ka palapala hoike hou no ua moku la, e koi aku ka Luna Dute Nui i ka mea a mau mea paha nona ka moku e haawi mai i palapala hoopaa, e like me ka olelo a ka Pauku 636.

HAAWINA XXV.

NO NA PALAPALA AE HOLO.

K. H. K.
Mok. LXXIV.

§ **645.** O kela mea keia mea i noho ma keia Paeaina a oi aku i na la he kanakolu, a e manao ana e haalele i keia Aupuni e noi aku oia i ka Luna Dute o ke awa kahi ana i manao ai e holo aku ai i palapala ae holo.

§ **646.** E ku no i ke Kanawai na na Luna Dute, a ina i mai a ua hele paha oia ma kahi e, alaila, na ko lakou mau hope e haawi aku i na palapala ae holo i ka poe nana i noi mai, e like me na olelo o ka pauku maluna ae nei, ma ka uku ana mai i ke dala hookahi no ka hoailona pai, ke ole i ike ia kekahi o na kumu hoole i hoakaka ia malalo ae nei:

1. Ina ua aie aku, a i ole ia, ua ili paha maluna o ka mea noi ka uku ana i kekahi dala i keia Aupuni, a i kekahi kanaka paha, ke loaa i ka Luna Dute ka palapala hoike no ia mea, me ke noi ana mai, e hoole i ka palapala ae holo.

2. Ina o ka mea noi ka mea i hoopiiia ma kekahi hihia kivila, a hihia karaima paha e kau ana imua o kekahi Ahahookolokolo o keia Aupuni, ke loaa i ka Luna Dute ka palapala hoike no ia mea.

3. Ina i hoopuka ia he palapala kaohi, *ne exeat regno*, a o kekahi palapala e ae paha, e keakea ana i ka holo ana o ka mea noi, a kekahi Ahahookolokolo o keia Aupuni, ina ua akaka ia mea i ka Luna Dute ma ka palapala paha, a ma ka mea e ae paha.

4. Ke waiho ia ka palapala hoopii imua o ka Luna Dute, e olelo ana e holo ana ka mea noi, mawaho o keia Aupuni, me ka haalele i kana wahine, a i kona ohana paha iloko o ka pilikia, no ka loaa ole o na mea e pono ai ka noho ana.

Hooloii o 1874, Mokuna X.

5. O na palapala kaohi a pau e kue ana i ka haawi ana i kekahi palapala ae holo, e kakauia ma ka pepa i hoailona pai ia, i hoolako ia mai e ka Luna Dute, a e ohi ia na dala ekolu no ia palapala.

Hooloii o 1882, Mokuna XV, Pauku 1.

6. O ka palapala hoolaha i kakau ia, hoopii a palapala kuihe paha a me ke noi e kue ana i ka haawi ana i ka palapala ae holo i kauoha ia ma keia pauku, e hoohiki no ia no ka oiaio o ke koi a aie paha a ka mea e noi ana i ka palapala ae holo, e hoohikiia hoi imua o ka Luna Dute a o kona Hope paha o ke awa kahi i noi ia ai ka palapala ae holo, a ina aole i hooiaio ia pela alaila, aole no he mana e kue ai i ka haawi ana o ua palapala ae holo la; a mahope o ka hala ana o na la he umi mai ka la aku i waiho ia mai ai ua olelo hoolaha kakau ia, hoopii a me kuihe, alaila, ua kauoha ia ka Luna Dute a o kona Hope paha e hoopuka i palapala ae holo na ka mea i oleloia iloko oia hoolaha kakau, hoopii a kuihe paha, ke ole nae i maopopo i ua Luna Dute la a o kona Hope paha iloko oia manawa i haiia ae la ua hoomaka ia ka hoopii e hooko ai i ua koi nei imua o kekahi Ahahookolokolo kupono a e ohi paha i ka aie a i ka loaa ana ma ia hope ae i ka lohe ma ka palapala ua pau ia hihia, a i ole ua haawiia ka palapala hoopaa i aponoia no ka uku ana i ke dala i koi ia e ka mea nana i kuihe no ka hoopuka ia ana o ka palapala ae holo, ke hooholo ia e kue ana iaia, alaila na ka Luna Dute a o kona Hope paha e haawi aku ua palapala ae holo nei me ka nana ole hoi i na mea e kue ai iloko o keia Kanawai.

Hooloii o 1882, Mokuna XV, Pauku 2.

Aole no e aua ia ka palapala ae holo no kekahi kanaka paahana, nana i hana a pau kona manawa i hoopaa ia ai ma ka palapala aelike a ua hookuu ia paha mai ka hana ae no kekahi koi a aie paha i ulu mai mamuli o ia aelike i hana ia a i aie ia paha i ka haku hana a mea e ae paha ma kona aoao.

§ **647.** E hiki no i kela Luna Dute keia Luna Dute mahope o kona haawi ana i ka palapala ae holo e hoopau aku ia palapala ke maopopo ia ia ua loaa ia palapala mamuii o ka hoopunipuni a o ka hoike hewa paha; a i ole ia, ina i manao oia he mea e poino ai ke Aupuni a o kekahi kanaka paha ke haawi ia ka palapala ae holo. Na ka Luna Dute maloko o na hora iwakaluakumamaha mahope

iho o kona hoopau ana i kekahi palapala ae holo, e hoike aku no ia hoopau ana ma ka palapala i ke kapena a i ke alii paha o kela moku keia moku e ku ana ma ia awa, ma ka haawi ana i ka palapala iloko o kona lima, a i ole ia, ma ka waiho ana i ua palapala la maluna o ka moku, a e hooili aku hoi ka Luna Dute i palapala hoike like pu, e hoolaha ia iloko o ka nupepa o ke Aupuni.

§ **648.** Aole e manao ia kekahi palapala ae holo he mea ia e pakele ai ka mea ia ia ia palapala i ka hopu ia mamuli o kekahi palapala hopu i hoopuka ia e kekahi Ahahookolokolo o keia Aupuni.

§ **649.** O kela mea keia mea i holo aku mawaho o keia Aupuni me ka manao e hele loa me ka loaa ole mamua o ka palapala ae holo, e hiki no ke hoopai ia ia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo.

§ **650.** O kela Luna Dute keia Luna Dute nana i haawi aku i kekahi palapala ae holo me ke kue i na olelo o ka Pauku 646, a ua hoole hoi e like me ka olelo o ka Pauku 647, aole oia e hoopau aku ia palapala ae mamua o ka holo ana aku o ka mea i loaa, alaila, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri, aia no i ka manao o ka Ahahookolokolo; a e hiki no i ka mea i poino mamuli o ia hana ana, e hoopii i ka Luna Dute ma ka hoopii kivila.

§ **651.** Ina i lawe aku kekahi kapena moku a alii moku paha mawaho o keia Aupuni i kekahi kanaka i loaa ole ka palapala ae holo, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai he kanalima dala, a e hooili ia maluna ona na aie a pau a ka mea ana i lawe aku ai iwaho o keia Aupuni, a ina aole oia e hookaa ia ukuhoopai me ia mau aie, e hiki no ke hopu a hoolilo a kuai aku i ua moku la, i kaa ai ia mau mea; aka hoi, ina huli pono ke kapena moku a alii moku paha i ka moku me ke kokua pu o na makai o keia Aupuni, mahope iho o ka loaa ana o ka palapala hookuu a ka Luna Dute a mamua o ke kaawale ana aku o ka moku mawaho o ka mana o keia Aupuni, me ka manao e pale aku i ka mahuka ana o kekahi mea a mau mea paha; alaila, aole pili keia hoopai ia ia, aole no e

E like me ia i hoololiia 1874, Mok. XXIX.

ili maluna ona na aie a pau a ka mea ana i lawe aku ai iwaho o keia Aupuni, aole no hoi e hopu a e hoolilo a kuai ia ua moku la; aka hoi, aole i pili kekahi olelo o keia Pauku a o keia Haawina i kekahi luina i kepa pono ia maluna o ka moku.

§ **652.** Aole e manao ia kekahi olelo iloko o keia Haawina, he mea kue i ka Pauku 453, e kuhikuhi ana na ke Kuhina no ko na aina e, e haawi aku i na palapala ae holo i kekahi poe.

§ **653.** Ina ua loaa i kekahi kanaka ka palapala ae holo mai keia Aupuni aku, a ua holo a hoi mai oia maloko o ka makahiki hookahi, e hiki no ia ia ke holo hou aku mamuli oia palapala ae hookahi no, ke ole e waiho ia mai kekahi palapala keakea imua o ka Luna Dute: aka, e manao ia ua palapala ae holo la, e ka Luna Dute o ke awa kahi e holo hou aku ai ua kanaka la, ina ua hala ka makahiki hookahi, alaila, aole e hiki ke holo me ka loaa ole o ka palapala ae hou.

654. He mea mau, ina ua hoole ka Luna Dute aole haawi, a ina paha ua hoopau aku oia i kekahi palapala ae holo, no kekahi o na kumu i hoakaka ia ma na Pauku 646 a me 647, alaila, e hiki no i ka Luna Dute, e haawi aku i ka palapala ae holo, ke waiho mai ka mea noi, i palapala hoopaa me na hope kupono i ka manao o ka Luna Dute, e olelo ana e hookaa ka mea noi i kona aie, a e uku aku i ka mea i ili mai maluna ona e uku; a i ole ia, e hana no oia e like me ka mea e hooholoia ma ka hoopai ana, a e uku no i ka mea e hooholo ia nana e uku, a e olelo paha e hoolako oia i kana oihana i na mea e pono ai, e like no me ke ano o ke keakea ana mai i kona holo ana.

HAAWINA XXVI.

NO KE PALE ANA I NA DUTE, A NO NA HANA KOLOHE E AE, E KUE ANA I NA KANAWAI DUTE.

K. H. K. Mokuna LXX.

E nana i ka Mok. VII o 1886, he Kanawai Paku no keia Haawina.

§ 655. O kela kanaka keia kanaka nana i hana, a kokua paha i ka hookomo ana, a lawe ana mai, a hoopae ana mai i uka nei, i kekahi waiwai, ukana, a mea kuai ano kalepa i kupono i ka uku dute, me ka uku ole, a hoopaa ole paha i ka uku ana i na dute; a o ka mea nana i kakau a hooholo ma ka Hale Dute, a hoike paha malaila, me ka manao e hoohelo, i kekahi palapala kumu waiwai, i hana ia me ka hoopunipuni, me ke apuka, a me ke kolohe paha, a me ka poe a pau i kokua ia ia, e manao ia lakou he poe pale hewa i na dute, a ke hoomaopopo ia ko lakou hewa, e hoopai ia lakou pakahi ma ka ukuhoopai, aole emi mai malalo o na dala he kanalima, aole hoi oi aku i na dala hookahi tausani; a i ole ia, e hoopahao ia ma ka hana oolea aole oi aku i na makahiki elua, e like me ka manao a ka Ahahookolokolo. A o ka waiwai, ka ukana, me na mea kuai ano kalepa a pau, i pale hewa i ke dute pela, a i hana ia me ka manao pale hewa i ke dute, a me ka moku a lakou i lawe ia mai ai, a pale i ke dute a me ka manao pale dute paha, me kona mau waapa, kaula, a mau mea lako a me na waapa e ae, na moku me na mea o ia ano a pau i pili, a i hana kokua ma ia pale dute ana a hana ana me ka manao pale dute, e lilo maoli ia mau mea a pau, a e hiki no ke hopu a e hoolilo, a e kuai aku i pomaikai no ke Aupuni Hawaii.

§ 656. E hiki no i kekahi, he luna makai, a i kekahi luna o ka Oihana Dute, me ka palapala hopu ole, e hopu i kekahi kanaka i olelo ia, a i manao ia paha ua pale hewa i ke dute, a ua hana

paha me ka manao e pale hewa i ke dute, a e kaohi ia ia a hiki i ka manawa kupono e lawe ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Lunakanawai e ae paha no ka ninau ana.

§ **657.** He mea mau ina e hoopii ia kekahi kanaka no ke palè hewa ana i ke dute a me ka hana ana paha me ka manao e pale hewa i ke dute maluna o kekahi waiwai, ukana, a mea kuai ano kalepa paha, alaila, na ka mea i hoopii ia e hoomaopopo mai i ka hookomo ana o ia waiwai, a ukana, a mea kuai ano kalepa paha, e like me na Kanawai, a i ka uku ana i na dute i kau ia manuli o na Kanawai.

§ **658.** O ka ukana a pau o ka poe eemoku, me ka waiwai e ae a pau e dute ole ia, ina e hoopae ia mai i uka me ka hana ole i ka palapala hookomo, a me ka loaa ole o ka palapala ae, e lilo maoli no ia, a e hiki no ke hopu a kuai aku.

§ **659.** Ina e loaa kekahi mea ku i ke dute maloko o ka ukana a kekahi, aole hoi i olelo ia e ka Luna Dute i ka wa i hoike ia ka palapala hookomo no ua ukana la, e lilo maoli no ia mea; a e hoouku ia hoi ka mea nana ua ukana la, e like me ka palima o ke kumukuai o ia mea.

§ **660.** O na moku a pau, na waapa, ka waiwai, ukana, mea kuai ano kalepa, me ka waiwai e ae, kupono i ka hoolilo ia, e hiki no ke hopu ia mau mea ma kela wahi keia wahi, e kekahi Luna Dute, a luna e ae o ka Oihana Dute, a e kekahi mea i hoohana ia ma ka hoopakele ana, i ke pale hewa ana i na dute, a e kekahi Makai Nui, makai, a Luna Makai paha; a o ka waiwai a pau i hopu ia e kekahi mea e ae, aole he Luna Dute e haawi koke ia ia waiwai i ka Luna Dute e noho kokoke ana ma kahi i hopu ia'i ua waiwai la.

§ **661.** E ku no i ke Kanawai, i kekahi Luna Dute, a luna e ae o ka Oihana Dute, e ee aku iluna o kekahi moku, a e huli a nana i ka wa e komo mai ana a e holo aku ana paha ka moku, a i kekahi manawa e ae, a ia luna e manao ai he pono.

§ **662.** E ku no i ke Kanawai na kekahi Luna Dute a na kekahi luna e ae o ka Oihana Dute, i hoohana ia ma ka hoopakele

ana i ke pale hewa ana i ke dute, a na kekahi Makai Nui, Luna Makai a makai paha, e ee aku maluna o kekahi moku, ke loaa iaia ke kumu e manao ai ua huna ia kekahi waiwai ku i ke dute maluna o ua moku la, a ma kona hoike ana i kana palapala hookohu e hiki no iaia ke huli a hopu a hoopaa ia waiwai.

§ **663.** Ina e manao kekahi Luna Dute a Luna e ae paha o ka Oihana Dute, a o kekahi Makai Nui, Luna Makai a makai paha, ua huna ia kekahi waiwai i pale hewa i ke dute maloko o kekahi hale, halekuai, keena-lua, halepapaa, keena moku kahiko apulu a wahi e ae paha, alaila, ma kona noi ana aku i kekahi Lunakanawai e hoakaka ana me ka hoohiki i na mea kupono i ka manao o ka Lunakanawai, e loaa no i ua Luna la he palapala kauoha e komo iloko o ka hale, halekuai, keena-lua, halepapaa, keena moku kahiko apulu a wahi e ae, a malaila e huli a e hoopaa i ka waiwai o ia ano, a ina e keakea ia oia, e hiki no ia ia ke wawahi i na puka komo, na pahu, na pahu lole a ukana e ae, a e hopu a lawe aku i ka waiwai pale hewa i ke dute, a e waiho a hoopaa ia waiwai iloko o ka lima o ka Luna Dute e noho kokoke ana i kahi i hopu ia ai ka waiwai.

§ **664.** E hiki no i kekahi Luna Dute a Luna e ae paha o ka Oihana Dute ke manao oia pela, e koi aku i kekahi Makai Nui, makai a Luna Makai paha, e kokua mai ia ia ma ka huli ana a i ka hopu ana paha; a ina e hoole ka makai aole oia e kokua pela, alaila, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala elima haneri, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo.

§ **665.** Ina e keakea a kue ia a hoopilikia ia kekahi Luna Dute, Luna o ka Oihana a Luna e ae, a o kekahi mea e ae paha e kokua ana ia ia i ka hooko pono ana i kana oihana, ma ka huli ana a hopu ana paha, a ma kekahi hana e ae e kekahi kanaka, o kela mea keia mea nana i keakea, kue a hoopilikia pela, a o ka mea nana i kokua ma ia hana hewa, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole emi mai malalo o na dala he kanalima, aole hoi oi aku i na dala hookahi tausani, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo.

§ **666.** E hiki no i ka Luna Dute Nui a i kekahi Luna Dute e

ae paha, e kauoha aku e hoomaka ia ka hoopii ma kona inoa iho no ka pomaikai o ke Aupuni Hawaii, no ka haki ana i kekahi olelo o kela Kanawai keia Kanawai e pili ana i ka Oihana Dute.

§ **667.** O na moku me ka ukana a me ka waiwai e ae a pau i hopu ia, e waiho ia ia mau mea iloko o ka lima o kekahi Luna Dute a Luna e ae o ka Oihana Dute, a hoomaopopo ia ka hoolilo a me ka hoolilo ole ia. Aka hoi, ina e noi mai ka mea kuleana iloko o ia moku, ukana a waiwai e ae paha, e haawi ia ia mea ia ia, alaila, e hiki no i ka Ahahookolokolo ke koho aku i na kanaka ekolu, nana e koho malalo o ka hoohiki i ke kumukuai o ia waiwai, a na ka mea kuleana e uku no ia hana ana; a ina ma ka hoike ana mai o ka olelo koho, e haawi mai ka mea kuleana i palapala hoopaa me na hope elua, kupono i ka manao o ka Ahahookolokolo no ka uku ana i ka Luna Dute i ke dala e like ka nui me ke kumukuai i koho ia, a ina i hoike mai oia i ka palapala hoike no ke kaa ana a no ka hoopaa ana paha o na dute, alaila, e haawi ia aku ia waiwai ia ia.

§ **668.** Ina ma ka hookolokolo ana, ua hooholoia no ka mea koi mai ka waiwai i hopuia, alaila, e hoopau ia ka palapala hoopaa; aka, ina i ko ole oia, alaila, e waiho mai oia maloko o ka Ahahookolokolo, mawaena o na la he iwakalua mahope iho o ka hooholo ana, i ke dala e like ka nui me ke kumukuai i koho ia a me na koina, a i ole ia, e hoopaa koke ia ka olelo hooholo maluna o ka palapala hoopaa, ma ke noi ana imua o ka aha, a imua paha o kekahi Lunakanawai ma ke keena.

§ **669.** O ka waiwai a pau e waiho ana iloko o ka lima o kekahi Luna Dute, a o kekahi luna e ae paha o ka Oihana Dute, mahope o ka hoolilo ana no ke Aupuni, e kuai kudala ia ia waiwai, me ka hoolaha nae mamua i ka manawa a me kahi e kudala ai, e like me ke kuhikuhi ana o ka Ahahookolokolo.

§ **670.** He mea mau, ina i hoohui ia kekahi waiwai mamuli o kekahi Kanawai e pili ana i ka ohi dute, alaila, e hoolaha ia ia hopu ana maloko o ka nupepa o ke Aupuni, a ina aole maloko o na la he iwakalua mahope iho o ka la i hoolaha ia'i, e hoike mai ka

mea mai ona mai ka waiwai i lawe ia'i, a o ka mea paha nona maoli ka waiwai, a o kekahi mea paha ana e koho ai, i ka mea nana i hopu, a i ka Luna Dute paha, i kona manao e koi i ka waiwai, alaila, e manaoia ua waiwai la, ua lilo no ke Aupuni, a e kuai kudala ia'ku e like me ia.

§ **671.** O ke dala a pau i loaa mai no ka waiwai i lilo no ke Aupuni, a i kudala ia no ka haki ana i na Kanawai dute, mahope o ka unuhi ana i ka uku hapa-haneri kupono no ke kudala ana, a me na lilo e ae a pau; a o na ukuhoopai a pau i kau ia no ka haki ana i kekahi Kanawai e pili ana i na dute, mahope o ka unuhi ana i na koina o ka Ahahookolokolo, e uku ia ia mau mea i ka Luna Dute Nui.

§ **672.** E mahele ia ke dala i loaa mai no na mea i hoolilo ia, a me na ukuhoopai, me na hoopai ana mamuli o na Kanawai dute mahope o ka unuhi ana i na koina, me na uku ku i ke Kanawai, e like me ka olelo o ka pauku maluna ae nei, penei:

E haawi ia kekahi hapalua e ka Luna Dute Nui, i ke Kuhina Waiwai, i pomaikai no ka Waihona Dala o ke Aupuni; hookahi hapaha i ke kanaka nana i haawi mai i ka olelo kuhikuhi pono no ka hopu ana, a no ka hoopii ana paha, a hookahi hapaha i ka mea nana i hopu, a e hoomaka i ka hoopii. Ina aole mea e ae, o ka mea wale no nana i hopu, a i hoomaka i ka hoopii paha, nana i koi mai i kekahi hapa no kona kuhikuhi ana, alaila, e haawi ia ka hapalua i ka mea nana i hopu, a i hoopii paha.

§ **673.** E hiki no ke ku hoike mai kekahi kanaka nona ke kuleana iloko o kekahi hapa o ka mea i hoolilo ia a o ka ukuhoopai a e hoopai ana paha, ma ka hookolokolo ana.

K. H. K. Mokuna LXX, Pauku 19. Me ia i hooloiiia 1876, Mok. XIII.

§ **674.** O kela mea keia mea nona ke kuleana iloko o kekahi hapa o ka mea i hoolilo ia, a o ka ukuhoopai paha, e hoike oia no ia kuleana ma ka palapala i hoohiki ia, i ka Luna Dute Nui maloko o na la he iwakalua mahope iho o ka la i hopu ia'i ka waiwai, a mahope paha o ka la i hooholo ia'i ka hoopai ana, a i ole ia, e lilo no kona kuleana.

§ **675.** Na ka Luna Dute Nui e uku aku i ka poe mea kuleana e like me ko lakou mau pono ma ke Kanawai, a e like hoi me kona hooholo ana; aka, e hiki no i kekahi mea hoohalahala ke hoopii hou ae i ke Kuhina Waiwai maloko o na la he umi, mahope iho o ka hooholo ana a ka Luna Dute.

§ **676.** Aole e loaa i kekahi Luna kekahi hapa o ka mea i hoolilo ia, a o ka ukuhoopai, a o ka hoopai ana no ka haki ana i na Kanawai dute mamuli o kona noho Luna ana; aole hoi e hoole ia ke kuleana o kekahi iloko o kekahi hapa; no ka mea, he Luna oia a ua loaa ia ia ka uku makahiki; aka hoi, ina ma kekahi manawa e koi mai ka Luna Dute Nui i kekahi hapaha, alaila, e waiho ia kona palapala koi imua o ke Kuhina Waiwai, a nana no e hoolohe a e hooholo no ia koi ana; aole hoi e hiki ke hoopii hou ae.

§ **677.** O na waiona a pau i hopu ia a i hoolilo ia no ke Aupuni no ka haki ana i na Kanawai Dute, e kuai ia lakou maloko o ka Halepapaa o ke Aupuni, a e hiki no ke lawe hou ia ma ka aina e, a i ole ia, e hookomo i mea inu mauka nei ke uku ia na dute ku i ke Kanawai me he mea la ua lawe ia mai me ke kue ole i na Kanawai; a e loaa no i kekahi kanaka a mau kanaka paha nona ke kuleana iloko o kekahi hapa o ke dala i loaa mai no na waiona i hoolilo ia a i kuai ia kekahi hapa like iloko o ke dala dute i uku ia mai no ia waiona. O ka waiwai e ae a pau i hopu ia a i hoolilo ia pela, e kuai ia aku no ia me ka manao ole i na dute.

§ **678.** Ina ma kekahi hoopii ana no ka hoolilo ana i kekahi moku, ukana a waiwai e ae, ua hooholo ia ua ko ka mea nana i koi mai i ka waiwai, a ina e maopopo i ka Aha a i ka Lunakanawai paha nana i hookolokolo ia hihia, he kumu ano pono no kona hopu ia ana, alaila, na ua Aha la a Lunakanawai la e hana i ka palapala hoike no kona manao pela, a i hana ia pela, aole e loaa na koina o ka hoopii i ka mea nana i koi mai i ka waiwai, aole hoi e hiki ke hoopii i ka mea nana i hopu a i hoopii e hoolilo ai no kona hopu ana a hoopii ana paha. Aka, e hoihoi koke ia aku ka moku a o ka waiwai e ae paha mahope o ka hooholo ia ana o ka olelo hooholo i ka mea nana i koi mai a i kona hope paha.

§ 679. O na hoopii ana a pau e hana ia me ka manao e loaa mai ka olelo hooholo no ka hoolilo ana a no ke kuai ana aku i kekahi moku, waapa, ukana a waiwai e ae paha, e hiki no ke hana ia hoopii imua o ka Aha Kiekie a o kekahi Aha Kaapuni, a imua paha o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie a o ka Aha Kaapuni paha ma kona keena, a na lakou wale no ka mana e hookolokolo a e hooholo i na hihia o ia ano. Aka hoi, e hiki no i na Lunakanawai Hoomalu ke hookolokolo a hooholo i na hihia o ia ano ke ole i oi aku ke kumukuai o ka waiwai i hoopii ia mamua o na dala elima haneri.

§ 680. E paa no ka hoolilo ana i kekahi waiwai no ka haki ana i kekahi olelo o na Kanawai dute mai ka wa i hana ia ai ka hewa, aole hoi e nele ka hoolilo ana ma ke kuai ana a ma ka hana e ae paha me ka waiwai mahope o ia manawa.

§ 681. O na hoopii ana a pau i kekahi kanaka, moku, ukana, a waiwai e ae paha, no ka haki ana i kekahi olelo o na Kanawai dute; a o na hoopii ana a pau i kekahi Luna o ka Oihana Dute, a kanaka e ae paha, no kekahi hana, ana i hana ai mamuli o na Kanawai dute, e hoomaka ia ia mau hoopii ana a pau maloko o na malama eono, mahope iho o ka ike ana ia haki ana a hana ana paha.

The King v Eser, 3 H. R. 607.

§ 682. Ina e waiho ia mai kekahi palapala hoopii i hoohiki ia imua o kekahi Lunakanawai, e olelo ana, ua kue kekahi kanaka i ka olelo o na Kanawai dute; a e hoakaka ana i kekahi mau mea kupono i ka manao o ua Lunakanawai la, e hiki no iaia ke hoopuka aku i palapala hopu no ua kanaka la, e kauoha ana e lawe ia mai oia imua o kona alo no ka ninaninau ana. A pau ka ninaninau ana, ina e manao ka Lunakanawai ua loaa ke kumu pono e manao ai oia mamuli o na mea i hoike ia imua ona, e hoahewa ia ana ka mea i hoopii ia ke hookolokolo ia imua o ke jure, alaila, e hookomo oia i ka mea i hoopii ia iloko o ka halepaahao, malaila e noho ai, a hiki i ka wa hookolokolo imua o ka Aha Kiekie, a o ka Aha Kaapuni paha, ma ke kau hookolokolo e hiki mai ana: aka hoi, e hiki no ke hookuu aku i ka mea i hoopii ia, ke haawi mai oia i palapala hoopaa me na hope kupono elua, i ae

ia e ka Lunakanawai, e olelo ana e uku no oia i ka ukuhoopai a ka Ahahookolokolo e hooholo ai, ke hoomaopopo ia kona hewa, a i ole ia, e olelo ana, e hele pololei mai oia i ka manawa hookolokolo, a e pane mai no ka hoopii ana. A eia hoi kekahi, aole e manaoia kekahi olelo o keia pauku he mea keakea i ka mana hookolokolo o na Lunakanawai Hoomalu, ma ka hoopii ana no ka pale hewa i ke dute, a me na hewa e ae e like me ka olelo o ka pauku malalo ae nei.

The King v Bradley 4 H. R. 187.

§ **683.** He mana ko na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana ma kela wahi keia wahi o ke Aupuni, e hookolokolo, a e hooholo i na hihia a pau no ka hoopii ia o kekahi kanaka no ke pale hewa i ke dute, a no ka hana ana paha me ka manao e pale hewa i ke dute, a me na hewa e ae e kue ana i kekahi olelo o na Kanawai dute, ke ole i oi aku ka nui o ka ukuhoopai mamua o na dala elima haneri.

§ **684.** Ina e makemake kekahi kanaka i hoopii ia a i hoahewa ia no kekahi hana kue i na Kanawai dute, e hoopii hou ae; alaila, e hookaa mua oia i na koina me ka ukuhoopai, a i ole ia, e haawi mai i palapala hoopaa no ia hookaa ana i kakauinoaia e na hope elua a keu aku paha, i kupono i ka manao o ka Ahahookolokolo nana i hookolokolo.

§ **685.** O kela kanaka keia kanaka i hoopai ia ma ka ukuhoopai, no ka haki ana i kekahi olelo o na Kanawai dute, ke ole oia e hookaa i ka ukuhoopai, e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea, aia a hookaa, a kala ia paha ka ukuhoopai; a i ole, aia like ka nui o ke kumu hoolimalima no ka hana ana me ka nui o ka ukuhoopai.

§ **686.** Ina e hoopii kekahi luna i kekahi waiwai mamuli o ka manao kolohe i aelike ia me ka mea ia ia ka waiwai, a ina e hoihoi aku oia, a hana paha i ka olelo aelike no ka hoihoi ana'ku, a no ka hopu ole i kekahi moku, waapa a waiwai e ae paha i kupono ke hopu ia; a ina paha e lawe oia i kekahi ukana kipe, makana, mea haawi wale ia; a uku no ka hana ole ana i kana hana, e hoopai ia oia no kela hewa keia hewa ma ka ukuhoopai,

aole oi aku i na dala elua tausani; a e lilo hoi oia i kanaka kupono ole no na hana a ke Alii ma kekahi oihana o ke Aupuni; a ina e haawi aku kekahi kanaka i ka uku kipe, makana wale, a uku paha i kekahi luna, a ina e hana oia i kekahi olelo aelike no ka hana hewa me kekahi luna, alaila, ina i ae ia a i ae ole ia paha kona manao no ka uku ana a no ka hana hewa ana, a ina i hooko ia, a hooko ole ia paha ia manao a olelo aelike paha, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala elua tausani.

§ 687. Ma na wahi a pau i hookomo ia na huaolelo, "waiwai," "ukana," "mea kuai ano kalepa," a o kekahi paha o ia mau huaolelo maloko o keia haawina, e manao ia no ua komo malaila ka waiwai a pau o kela ano keia ano.

§ 688. No ke Kuhina Waiwai ka mana, i kela manawa keia manawa, e hana, e hooloi, a e hana hou i na rula hooponopono no ka ohi ana i na dute, a no ka hana ana ma na Hale Dute ana e manao ai he pono, ke kue ole ia mau rula me kekahi Kanawai, a e hoolaha ia na rula maloko o ka nupepa o ke Aupuni e ua Kuhina Waiwai la.

§ 689. O kela kanaka keia kanaka i hoopai ia ma ka ukuhoopai, hoouku, a hoolilo paha, no ka haki ana i kekahi olelo o na Kanawai dute, a i ole ia, ina he kuleana nona iloko o kekahi moku, a mea kuai ano kalepa i ku i ka hopuia, a i ka hooliloia, a i kekahi pilikia paha, e hiki no i ua kanaka la ke waiho aku i palapala nonoi imua o ke Kuhina Waiwai e hoakaka ana i ke ano o kona pilikia, a e noi aku ana e hoomama ia, a e kala ia paha, alaila, e hiki no i ke Kuhina Waiwai ke hoomama, a e kala paha i ka ukuhoopai, hoolilo ana, hoouku, a e hoopau i ka pilikia e ae, a i kekahi hapa o ia mau mea, a e hiki no hoi ia ia ke kauoha aku e hoopau ia ka hoopii ana no ia ukuhoopai, hoouku, a hoolilo ana no na kumu ana e manao ai he pono.

HAAWINA XXVII.

PAPA HELU I NA KOINA MA KA OIHANA WAIWAI I HOAKAKA OLE IA MA KAHI E.

§ **690.** No ka loaa ana, malama ana, me ka uku ana'ku i ke dala e koe ana no ka waiwai o kekahi mea i make kauoha ole, he umi hapa-haneri.

No ka loaa ana, malama ana, me ka waiho ana iloko o ka Halepapaa o ke Aupuni i kekahi waiwai e ae, (aole ke dala maoli) elima hapa-haneri *ad valorem* o ka makahiki a me na lilo kupono.

No ka hoohiki ana i kekahi kanaka, hookahi dala.

No ke kope o kekahi palapala, kanalima keneta no na huaolelo hookahi haneri.

No na hana e ae a pau i hoakaka ole ia ka uku, e ohi ia na koina a ke Kuhina Waiwai e auhau ai i kela manawa i keia manawa.

NA KOINA MA NA HALE DUTE.

§ **691.** No ke ee ana o ka Luna Ola, ina he mea pono ia, elima dala; a ina e noho oia maluna o ka moku no ka pilikia, he umi dala o ka la.

E like me ia i hoololiia 1874, Mok. XVI, Pauku 2.

No ka palapala hoike ola, ma ka holo ana aku o ka moku, ina he mea pono, hookahi dala.

No ke pailata ana i ka moku iloko o ke awa o Honolulu, Hilo me Hanalei, hookahi dala o ke kapuai.

No ke pailata ana i ka moku iwaho o ia mau awa, hookahi dala o ke kapuai.

No ke ku ana o kekahi moku me ka heleuma mawaho o ke awa o Honolulu, he umi dala; a ina e noho ke pailata i kana hana

maluna o ka moku a oi aku i na hora he iwakaluakumamaha, elima dala no ka la no ia manawa oi.

No ka pepa hakahaka i hoailona pai ia a ka Luna Dute i haawi aku ai, hookahi dala.

No ka lawe ana a me ka waiho ana i kekahi papa helu waiwai komo iloko a puka iwaho paha, hookahi dala.

No ka loaa ana me ka waiho ana i kekahi palapala hookomo, he hapalua dala.

No ka loaa ana a me ka waiho ana i kekahi palapala hoopaa no ka hookaa ana i na dute, hookahi dala.

No ka palapala hookuu, hookahi dala.

No na kukui awa ma Lahaina, elua dala.

No ka Luna Eemoku ma na awa i kau ole ia ka uku pailata, elima dala.

No kela moku apulu keia moku apulu kahiko i hoonoho ia maloko o ke awa o Honolulu, hookahi haneri dala no ka makahiki.

No ka palapala ae holo, ka uku o ka hoailona pai wale no, hookahi dala.

No ke ana ana i ka moku mamua o ke kakau hoike ana, elima keneta no ke tona.

No ke kakau hoike ana i ka moku, he hapaha dala o ke tona.

No ke kope o ka palapala hoike kakau moku, kanalima keneta no na huaolelo hookahi haneri.

No ke kakau kope ana i na palapala kuai, na moraki me na palapala hoopaa i ka moku no ka aie a o ka hapa o ka moku paha, kanalima keneta no na huaolelo hookahi haneri.

No ke kope o kekahi o ia mau palapala, kanalima keneta no na huaolelo hookahi haneri.

O na koina ma na Hale Dute no na hana i hoakaka ole ia maanei, a o ka uku no ka waiwai iloko o na Halepapaa, e like no ia me ka ke Kuhina Waiwai e kau ai i kela manawa keia manawa.

NA KOINA MA KE KEENA O KA LUNA AWA.

§ **692.** No ka palapala hookuu i ka luina haole, he hapalua dala.

No ka palapala hoopaa i hoailona pai ia ma ka hookuu ana i ka luina haole, hookahi dala.

No ka palapala noi i ke Kiaaina, i hoailona pai ia no ke kepa ana i na luina kanaka maoli, hookahi dala.

No ka palapala hoopaa i hoailona pai ia, ma ke kepa ana i na luina kanaka maoli, hookahi dala.

No ka ee ana iluna o na moku me ka hoopaa ana ia lakou ma kahi kupono, na uku i olelo ia iloko o ka pauku 587.

MOKUNA X.

OIHANA AOPALAPALA.

Kanawai Ian. 10, 1865.

E HOOPAU AI I KA MOKUNA X O KE KANAWAI KIVILA, A E HOOPONOPONO AI I KA OIHANA AOPALAPALA O KE AUPUNI.

PAUKU 1. E hoopau ia a ma keia ua hoopau loa ia no ka Mokuna X o ke Kanawai Kivila, mai ka Pauku 693 a hiki i ka Pauku 767.

PAUKU 2. He oihana hooko okoa o ke Aupuni e kapaia ka Oihana Aopalapala, a e hoponopono ia e kekahi Komite o ka Ahakukamalu, elima hoa o ia aha, a e kapa ia lakou ka Papa Hoonaauao; na ka Moi e hoonoho ia lakou a nana no e koho i kekahi o ia Papa i Peresidena; e noho lakou ma ia oihana me ka uku ole, aka hoi, aole kekahi kanaka e noho ana iloko o ka oihana hemolele a kahunapule paha, e hoonoho ia ma ka oihana Peresidena. Ma na halawai o ka Papa, iña i noho aku ka Peresidena, alaila, na kekahi o na hoa i koho ia i Hope Peresidena e hoomalu i kela halawai ana.

E NANA i ke Kanawai o 1862, no ka hookaawale ana i na keikikane a me na kaikamahine iloko o na Kula, e hahai ana i keia; i ke Kanawai o 1870, Mokuna XXXVII, no na Kula Kuokoa; i ke Kanawai o 1870, Mokuna XLI, no ke Kula Aopololei, a me ke Kanawai o 1874, Mokuna XIV, no na Kula Aopaahana, &c.

PAUKU 3. Na ua Papa Hoonaauao nei e malama a e hooponopono i ka Oihana Aopalapala a pau, e nana i ka hooko ana i na Kanawai a pau no ia Oihana; e hiki no ia lakou ke hana i na rula e pololei ai ka lakou hana iho, aole nae e kue i na Kanawai o ke Aupuni; e malama i buke moolelo no ka lakou hana ana; a e hoike hoi ma o ka Peresidena i ka lakou hana ana imua o ka Ahaolelo i kona manawa e halawai mau ai.

PAUKU 4. E hiki no i ka Papa Hoonaauao i kela a me keia manawa, ke kau i na rula no ka hooponopono ana a me ka hoomalu ana i na Kula Aupuni a me na Kula a ke Aupuni e kokua ai, aole nae e kue na rula i na Kanawai o ke Aupuni; aia a hoolaha pono ia ua mau rula nei, e paa like ia maluna o na kumu a me na haumana; a ma ka hooponopono ana i na mea a pau e pili ana i ka Oihana Hoonaauao a ke Aupuni e hapai ai, he mana kupono ko keia Papa.

PAUKU 5. Ma na mea pili i keia Kanawai, he mana ko ka Papa Hoonaauao e like me na mana a me na pono i haawi ia ma na Kanawai i na ahahui.

PAUKU 6. Na ka Peresidena o ka Papa Hoonaauao e malama i hale oihana ma kahi e noho ai na poo o ke Aupuni, a e kakauinoa ia hoi e ia i na palapala oihana a pau i mea e paa ai. E hiki no i ka Peresidena e hoolimalima i kakauolelo e kokua ia ia ma kana mau hana, a e uku ia ua kakauolelo nei e like me ka mea i hooholo ia e ka Ahaolelo i kela me keia manawa.

PAUKU 7. E like no ke Sila o ka Oihana Aopalapala me ka mea e hoapono ia e ka Papa Hoonaauao; a o na kope o na palapala a pau o keia Oihana i hooiaio ia e ka Peresidena, e pai ia hoi e ua Sila nei; he mea hoike oiaio no ia imua o na Ahahookolokolo a pau, e like me na palapala kumu.

NO NA KULA KUMU MUA.

PAUKU 8. Eia ke ano o na kula kumu mua o ke Aupuni: e ao aku i na kamalii o ka aina ma ka noho malie, a me na kumu mua o ka ike, oia hoi o ka heluhelu, kakaulima, palapala aina, helu a me na mea ano like e ae.

PAUKU 9. I mea e holo ai ka naauao, ua mahele ia ke Aupuni i mau apana, ua like na palena me ko na apana auhau, oia hoi, ua mahele ia ka Mokupuni o Hawaii i ewalu apana kula, penei: 1. Hilo; 2. Puna; 3. Kau; 4. Kona Hema; 5. Kona Akau; 6. Kohala Hema; 7. Kohala Akau; 8. Hamakua.

E mahele ia ka Mokupuni o Maui, penei: 1. Mai Kahakuloa a Ukumehame a me Kahoolawe; 2. Mai Waihee a Honuaula; 3. Kahikinui, Kaupo, Kipahulu, Hana, Koolau; 4. Hamakualoa, Hamakuapoko, Haliimaile, Makawao me Kula; 5. Molokai; 6. Lanai.

E mahele ia ka Mokupuni o Oahu, penei: 1. Mai Maunalua a Moanalua; 2. Ewa me Waianae; 3. Waialua; 4. Koolauloa; 5. Koolaupoko.

E mahele ia ka Mokupuni o Kauai, penei: 1. Mai Nualolo a Hanapepe; 2. Mai Wahiawa a Mahaulepu; 3. Mai Kipu a Kamalomalo; 4. Mai Anahola a Kilauea; 5. Mai Kalihiwai a Honopu; 6. Niihau.

PAUKU 10. E hiki no ke mahele ia keia mau apana nui i mau apana liilii iho, e ka Papa Hoonaauao, ma ka hoomaopopo ana i na palena, a ma ke ano e ae paha, e like me ka mea e pono ai na Kula Aupuni; a na ka Papa Hoonaauao e hooholo ai no ka nui o na haumana i kupono e hoomau na Kula Aupuni, ma ka helu hoohalike ana i ka nui o na haumana i hele mai mai ka mua a i ka hope o ka makahiki, a e hooholo hoi lakou no ka nui o na haumana mau ma ka hoohalike ana pela, e lilo ai i rula paa no kekahi kula a mau kula paha.

NO KE KAHUKULA NUI.

PAUKU 11. Na ka Papa Hoonaauao e hookohu i kekahi o lakou, a i kekahi mea e ae paha, i Kahukula Nui; e noho oia ma ia oihana oiai i ka makemake o ka Papa, a e uku ia oia e like me ka mea a ka Ahaolelo e hooholo ai i kela me keia manawa, oiai nae hoi, aole kekahi mea e noho ana iloko o kekahi o na Oihana Hemolele a Kahunapule paha i hiki ke noho ma ka Oihana Kahukula Nui.

PAUKU 12. Na ke Kahukula Nui e hele kaapuni pinepine ma na mokupuni a me na apana, e hoomaopopo ai i ke ano o na kula i hoomau ia a i kokua ia paha e ke Aupuni; e ao aku i na Lunakula a me na Kumukula no ko lakou mau hana malalo o na Kanawai, a e paipai e hapai mau i ka hoonaauao ana.

PAUKU 13. E haawi ia i ke Kahukula Nui e ka Papa Hoonaauao ka mana e hana ai i na hana e ili ana maluna ona, oia hoi e kauoha no ka hoomaka ana a me ka hoopau ana i na kula; ka hoonoho ana a me ka hoopau ana i na kumuao; ka hoʻponopono ana a me ka hoololi ana i na ano o ke ao ana iloko o na kula, a me ke kauoha ana no na mea e ao pookela ia; ua hiki no hoi ia ia ke nana i na buke, na palapala kikoo a me na buke helu o ka Lunakula a me ka papa kula apana; nana no e kauoha no ka hana hou ana o na hale kula a me na pa kula o ke Aupuni; e hoolohe i ka hoike makaukau o ka poe e manao ia e hoolilo i poe kumuao; a e haawi aku i palapala ae kumuao i ka poe i makaukau no ia hana; a ma keia mau mea a me na hana e ae a ka Papa Hoonaauao e kauoha aku ai ia ia e hana no oia oiai ia manawa me ka mana, me he mea la na ka Papa Hoonaauao ia i hana; a ma kana mau mea a pau e hana ai ma ka inoa o ka Papa Hoonaauao, e hoike kino mai oia a ma ka palapala paha, imua o ua Papa nei, a na lakou no e apono aku a e hoole ae paha i kana mau mea i hana ai ma ia ano, e like me ka mea e hooholo ia e lakou.

NO NA LUNAKULA.

PAUKU 14. Na ka Papa Hoonaauao e hookohu ma kela me keia apanakula, i hookahi luna e kapa ia ka Lunakula; nana no malalo o ua Papa nei a me ke Kahukula Nui e hooko i na hana, na kauoha a me na rula a ka Papa Hoonaauao a me na kauoha hoi o ke Kahukula Nui, oiai e hooholo ole ia e ka Papa Hoonaauao. E noho no na Lunakula ma ko lakou mau oihana iho, oiai ka makemake o ka Papa Hoonaauao.

PAUKU 15. E uku ia na Lunakula e like me ka mea e hooholo ia i kela me keia manawa e ka Papa Hoonaauao, a e like hoi me ka nui a me ka pono o ka lakou hana.

PAUKU 16. O na Lunakula o lakou na puuku nana e malama i na dala kula o ko lakou mau apana iho: e malama pono a e hoolilo pololei aku lakou ia dala ma ke ano e kauoha ia ai e ka Papa Hoonaauao, a e ke Kahukula Nui paha; a e haawi aku i palapala hoopaa no ka nui o ke dala a me ka mea hoopaa, a ka Papa Hoonaauao i manao ai he pono, i mea e pololei ai ka lakou hana.

PAUKU 17. O na Lunakula, o lakou na kahu, malalo iho o ka Papa Hoonaauao, o na waiwai kula a pau maloko o ko lakou mau apana iho, a he mana ko kela a me keia o lakou e hoopii a e hoopii ia paha ma na Ahahookolokolo a pau; na na Lunakula e malama i na halekula ma ko lakou mau apana iho, a e like me ka mea i hiki ai e hoopakele ia mau hale i na hana ino a me ka popopo ana, a i na manawa kupono, e hoike ae i ke Kahukula Nui, a i ka Papa Hoonaauao paha, no na hana e pono ai ia mau hale.

NO NA PAPA KULA APANA.

Kanawai 1870, Mok. XV.

PAUKU 1. Ma keia ua hoololi ia ka Pauku 18 o ke Kanawai i kapa ia, "He Kanawai e hoopau ai i ka Mokuna X, o ke Kanawai Kivila, a e hooponopono ai i ka Oihana Aopalapala o ke Aupuni," a penei e heluhelu ia'i:

Pauku 18. Ma kela me keia apana kula, e hoonoho ia i papa kula no ia apana, oia hoi ka Lunakanawai Apana, ka Lunakula a me kekahi hoa e ae o ia papa i koho ia e na makua me na kahu o na haumana e hele mau ana i na Kula Aupuni o ia apana.

PAUKU 2. Ke hoololi ia nei ka Pauku 18, ma ka hookomo ana mahope iho o ka hoololi i hai ia maluna ae nei, i pauku hou, e kapaia "Pauku 18*a*," a e heluhelu ia penei:

Pauku 18*a*. Na na Lunakula o kela a me keia apana, ma ka Poakahi mua o ka malama o Maraki, a mamua ae paha, iloko o kela a me keia makahiki, e kena aku i na Kumukula Aupuni a pau i Papa Hoike o na inoa o na makua a me na kahu o na keiki e hele ana i kana kula, a e hoonoho ua Lunakula la he koho balota, i hoolaha mua ia i e umi la, ma ka Poakahi hope loa o Maraki, i kela a me keia makahiki e balota ai, iwaena o ka hora

umi me ka hora elua e koho ai, no ke kolu o na hoa o ka Papa Kula Aupuni; a ma ia koho ana, e koho balota ka poe wale no i loaa ko lakou mau inoa ma ka Papa Hoike o na Kumukula Aupuni, i olelo mua ia ma keia Kanawai.

PAUKU 3. O ke koena o ka Pauku 18, e lilo ia i pauku okoa, a e kapaia "Pauku 18*b*," a penei e heluheluia'i:

Pauku 18*b*. E hiki no i kela a me keia poe, e kauoha e halawai ia papa kula i kela a me keia manawa, e kuka pu no na waiwai kula a me na pono e ae e pili ana i ka hoonaauao ma ia apana, a na ka Lunakula e hoike aku i kona mau hoa o ka Papa Kula, a i kekahi o laua paha, ke noi ia pela, i kana mau buke helu a me na palapala e ae e pili ana i kana mau hana. Ina manawa a pau, ke koi like ia e na hoa e ae o ka Papa, e hooiaio aku no ka Lunakula imua o laua, no ka like o na dala kula ma kona lima me ka hoike ana o kana buke helu dala. No na hoa e ae o ka Papa Kula e kokua i ka Lunakula i na manawa a pau, e like me ka mea kupono ma kana mau hana, a e hoike hoi ia ia i na mea a laua e ike ai e pili ana i kana oihana, a e kokua no hoi ma ka hooko ana i kana oihana, ina ua mai ia, a ua hele paha ma kahi e no ka manawa pokole.

NO NA DALA KULA.

PAUKU 19. E loaa ke dala e pono ai na Kula o ke Aupuni ma na haawina o ka Ahaolelo ma ka ukupanee ma ke dala hoomoe o na kula, ma ka uku hoolimalima o na aina i haawi ia no ka hoonaauao, a me ka auhau kula i olelo ia ma ka Pauku 486, o ke Kanawai Kivila, a na ka Papa Hoonaauao, ma o kona Peresidena, e hoike i ka Ahaolelo i kona halawai ana i kela me keia lua o na makahiki i na dala a pau i loaa, a me ka lilo aku, no keia oihana, no na makahiki elua e pau ai ma ka la 31 o Maraki i kela me keia elua makahiki.

NO KA HELE I KE KULA.

PAUKU 20. Na na makua me na kahu, a me na makua hoohiki o na kamalii mai ka makahiki eono, a i ka umikumamalima, e hoouna mau i ka lakou mau keiki i kekahi kula kupono, e ao ia lakou ma ka noho malie a me na kumu mua o ka ike.

K. H. K. Mok. LXXIX.

PAUKU 21. Ina e paakiki kekahi keiki i ka haalele i ke kula, na kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, ke hoopii ia imua ona e ke Kumukula, Lunakula, a o ke Kahukula Nui paha, e kena aku e hopu ia ka makuakane a makuahine paha a kahu hanai a makua hoohiki paha o ua keiki nei, a me ke keiki pu kekahi, a ina e maopopo ua hooikaika ole ka mea nana ka malama ana o ke keiki e hele mau oia i ke kula, alaila, e hoopai ia oia aole e oi aku i na dala elima, a i ole ke dala, e hoopaahao ia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na la he umikumamaha; a ina no ke keiki ka hewa, na ka Lunakanawai e hoouna aku ia ia ma kekahi kula hoopololei me ka hana lima, malaila e noho ai no ka manawa aole e emi malalo o na malama eono, aole hoi e oi aku i na makahiki elua, a i ole, e hoopai ia ia ma ke dala, aole nae e oi mamua o na dala elua, a i ole ia, e hoopaahao ia ia me ka hana oolea no na la i oi ole mamua o ka umi.

E like me ia i hoololiia 1866, Iulai 6.

Kanawai 1878, *Mok.* XXV.

E HOOLOLI AI I NA PAUKU 3 A ME 4 O KA MOKUNA 79 O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA, E PILI ANA I KA OIHANA AOPALAPALA O KE AUPUNI.*

PAUKU 1. E hooloii ia, a ma keia ke hooloii ia nei ka Pauku 3 o ka Mokuna 79 o ke Kanawai Hoopai Karaima, i aponoia i ka la 7 o Iulai, 1870, a penei e heluhelu ia ai ua Pauku la:

Pauku 21 A.

Pauku 3. O na Kumukula o na kula la a pau, kahi e ao ia ana na keiki Hawaii maoli, e malama lakou i papa helu inoa o na keiki e hele ana i ko lakou mau kula, a ma ia papa helu inoa e kakau pu ia ai ke kama, ka nui o na makahiki, ina ua ike ia; a me kahi noho o kela me keia haumana o ko lakou mau kula. Aole hoi e ae aku na kumu o na kula o keia ano, e haawi i palapala hookuu i kekahi o ko lakou mau hamana, nona na makahiki malalo o ka umikumamalima (15) i mea e hiki ai i ua haumana la ke komo aku i kekahi kula e, ke ole i loaa mua aku i ke Kumukula; ma ke kakau lima ana, ka ae o ka makua, a kahu paha o ua keiki la; a i ole ia, ke ole oia i kauoha ia e ka Lunakula e hookuu

*Ma ke Kanawai o Iune 24, 1868 elua pauku hou, 21 A., 21 B. i hookomo ia—ma ke K. H. K. ua helu ia laua Pauku 3 me 4.

aku, mamuli o kekahi kumu kupono i kona manao. Ina pela i hana ia ai, alaila, e haawi aku ke Kumukula i palapala hookuu i kakauinoaia eia, i ua haumana la, e hoike pu ana i ke ano o kona hookuu ia ana.

PAUKU 2. E hoololi ia, a ma keia ke hoololi ia nei ka Pauku 4 o ka Mokuna 79 o ke Kanawai Hoopai Karaima i aponoia i ka la 7 o Iulai, 1870; a penei e heluhelu ia ai ua Pauku la:

Pauku 4. Aole e hiki i kekahi Kumukula o na kula la, kahi e ao ia ana na keiki Hawaii maoli, ke ae aku e komo mai i kana kula, i kekahi keiki malalo o ka (15) umikumamalima makahiki, e hele ana i kekahi kula e ae o ia ano, iloko o ia apana, ke ole oia e waiho mai imua o ke kumu o ke kula ana e manao ana e komo, i palapala hookuu i kakauinoaia e ke kumu o ke kula, kahi a ua keike ala e hele hope ai i ke kula, aka nae, o na keiki mai na apana e mai, ua hiki no ia lakou ke ae ia e komo i ke kula a lakou i manao ai, me ka loaa mua ole i ke kumu ka palapala hookuu a ke Kumukula o kekahi apana e ae. O ke Kumukula o kekahi o keia ano kula e malama ole ana, a e kue ana paha i kekahi o na kuhikuhi ana, a hooponopono ana paha o keia pauku, a me ka pauku ae maluna, ke ku ka hewa iaia ma ka hookolokolo ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hoopai ia oia ma ka hoouku ia ana i na dala, aole e oi aku mamua o ka umi, no keia me keia hala. Pauku 21 B.

NO NA KUMUAO O NA KULA AUPUNI.

PAUKU 22. Na ke Kahukula Nui e haawi i palapala hookohu i na Kumuao Kula o ke Aupuni, aole no hoi e ae ia kekahi e ao iloko oia mau kula ke loaa ole ia ia ka palapala hookohu kumuao, aole hoi e loaa ka palapala hookohu kumuao i kekahi kanaka, ke ole oia e hoike mai i ka mea e maopopo ai he kanaka noho pono oia, a ua makaukau no ke ao kula; a e hiki no ke hoopau ia na palapala hookohu kumuao e ke Kahukula Nui, a e ka Papa Hoonaauao paha, ke loaa na kumu kupono; aka hoi, e hiki no i ke Kumukula i hoopau ia e ke Kahukula Nui, ke hoopii hou ae i ka Papa Hoonaauao.

1870, Mok XV.

PAUKU 4. E hooloiia a ma keia ua hooloiia no ka Pauku 23, penei e heluheluia'i:

Pauku 23. Na ka Papa Kula o kela a me keia apana e hoonoho aku i na Kumuao o na Kula Aupuni, a na ua Papa Kula la ka mana e hoopau ia lakou; e hiki no nae ke hoopii hou ae i ka Papa Hoonaauao.

1870 Mok. XV.

PAUKU 5. E hookomo ia, a ma keia ua hookomo ia no mahope iho o ka Pauku 23, i pauku hou, e kapaia "Pauku 23*a*," a penei e heluheluia'i:

Pauku 23*a*. Ina i kekahi manawa, i manao ia e na makua mea keiki e hele ana i na Kula Aupuni, ua pono ole ka hana a ke kumu, a ua makemake paha lakou e koho ia a hoonoho ia kekahi kanaka i kumuao, alaila, e hiki no ia lakou ke waiho aku i palapala hoopii imua o ka Papa Kula Apana, a na ka Papa e hoomaopopo i ka manawa e hoolohe ai no ia hoopii ana mai. A ina ua akaka he mau kumu pono o ia hoopii, mahope nae o na olelo hoike i lawa i ka mea e pono ai, alaila, e hooholo ka Papa mamuli o ka manao o ka palapala hoopii.

PAUKU 24. E hiki no i kela a me keia kumuao ke hoopai kupono i kana poe haumana iloko o ke kula, aole hoi e hihia ke kumu no ia hoopai ana pela.

PAUKU 25. E uku ia na kumuao iloko o na kula kumu mua, e like me ka mea i hooholo ia e ka Papa Hoonaauao no na kula a pau, a no kekahi kula hookahi paha.

NO NA BUKE A ME KA LAKO PALAPALA.

PAUKU 26. Na ka Papa Hoonaaauao e hoolako i na Lunakula, i kela me keia manawa, e like me ka manao o ua Papa nei he pono, i na buke a me na lako e ae e pono ai na kula, a na ka Papa no e hoomaopopo i ke ano e hookaa ia mai ai no na buke i haawi ia i na haumana.

He mau pauku hou, June 22, 1868.

PAUKU 26*a*. Na na makua, a na na kahu paha, e hoolako i na haumana iloko o na Kula Aupuni, i na buke a me na mea e ae e pono ai ko lakou imi ana i ka naauao.

PAUKU 26*b*. Ina i lako ole kekahi haumana i kona mau makua a kahu paha, i na buke, a me na mea e ae e pono ai ka imi ana o ka naauao; alaila, e hoolako ka Lunakula iaia, a e hookaa ae oia i ka lilo no ia mau mea mailoko ae o ka puu dala kula o ia apana.

PAUKU 26*c*. Na ka Luna Kula e hai aku i ka Luna Auhau o ka apana i na inoa o na haumana i hoolako ia i na buke a me na lako e ae i hoolako ia e like me ka pauku maluna ae, a me ka nui o na dala i lilo no kela haumana keia haumana me na inoa pu o na makua a o na kahu paha i pili ai ia lakou ka hoolako ana, a na ka Luna Auhau e hookomo ia mau dala iloko o ka bila auhau o ia makua a kahu paha no ia makahiki ae, a e ohi no oia ia dala; ina nae i ike maopopo ka Luna Kula, he mea hiki ole i ua makua la a kahu paha ke hookaa i na dala i lilo ai no na buke a me na lako e ae, alaila, e hiki no ia ia ke kuu aku i kekahi o ia dala a i na dala a pau loa paha i lilo ai no ia mea, e like me kona manao he pono.

NA KULANUI I KOKUAIA E KE AUPUNI A ME NA KULA WAE.

PAUKU 27. O kela kula keia kula nui a kula wae paha i malama ia e ke Aupuni, na ka Papa Hoonaauao e malama a e hooponopono; ina nae na ke Aupuni kekahi kokua i ua kula nei, a na hai kekahi, alaila, aole na ka Papa Hoonaauao wale no e hooponopono, e hiki no ia ia ke nana aku a hele aku no e ike i kona ano a me na mea i hana ia maloko, i hooko ia ka manao o ke Aupuni ma kona kokua ana ia ia.

PAUKU 28. Ina ike maopopo ka Papa Hoonaauao ua uhaki ia ka palapala hoohui o kekahi kula nui, alaila, na ka Peresidena e hai aku ia hewa i ka Loio Kuhina, a nana no e hana koke i ka mea e hoopau ia ai ua palapala hoohui nei.

PAUKU 29. Aole no e manao ia ma keia Kanawai ua hoole ia na kula pualu kuokoa aole na ke Aupuni e malama, ke ole e lilo ia mau kula i mea hoowalewale e hana hewa; a e kauoha ia na kumu e hoike mai i kela makahiki keia makahiki i ka Papa Hoonaauao i ka nui o na haumana, i ka mea nana e malama a me ke ano nui o ka lakou mau kula.

NO NA KULA BERITANIA NO NA KEIKIKANE A ME NA KAIKAMAHINE HAWAII.

PAUKU 30. Na ka Papa Hoonaauao e haawi no loko ae o na dala e waiho ana ma kona lima no ke kukulu ana i kula hanai a i mau kula hanai paha, e ao ia ai na keikikane iloko o ka olelo Enelani a me ka hoonaauao e ae. Na ua Papa nei e hooholo no na mea e ao ia iloko o ia mau kula, a nana no e hookohu, e uku, a e hoopau hoi i na kumuao ke manao ia he pono, a nana no e hoomaopopo i ke ano e kokua ai na makua mea keiki iloko o ke kula a me na keiki hoi e hookomo ia me ka uku ole. A he mana no ko ka Papa Hoonaauao e hooholo i na rula a pau e pili ana i ka noho pono, ke ola maikai o ke kino, a me ka hoonaauao ana iloko o na kula a pau i kukulu ia mamuli o keia pauku.

PAUKU 31. E kokua no hoi ka Papa Hoonaauao e like me ka mea e hiki ai me na dala ma kona lima, i na kula ohana no na kaikamahine Hawaii, ina he kula i kukulu ia e ua Papa nei, a na kekahi mea e ae paha i kukulu, a no ia kokua ana he mana ko ka Papa Hoonaauao e hana e like me kona manao he pono.

NA AINA I HOOLILO IA NO NA KULA A ME NA HALE KULA, A ME NA KAHUA HALE PULE.

PAUKU 32. He mana ko ka Papa Hoonaauao e hoolilo aku ia hai na aina i hoolilo ia a e haawi ia ana paha ma keia hope aku, i mea e hoonaauao ai i na kanaka, ma ke kuai maoli, ma ka hoolimalima a ma ke ano e ae paha.

PAUKU 33. E malama ia na dala a pau a me na loaa e ae i loaa ma na aina o ke Aupuni i hoolilo ia no ka Oihana Hoonaauao i puu dala okoa, e hoomoe ia, a o ka ukupanee i loaa mai malaila, oia wale no ka mea e hoolilo ia e like me ka mea a ka Papa e hooholo ai i kela me keia manawa e pono ai ka Oihana Hoonaauao.

PAUKU 34. Na ka Papa Hoonaauao e hoike pololei i ke dala a pau i loaa ma ke kuai ana a hoolimalima, a haawi ana ma ke ano e ae paha i ka aina i olelo mua ia ma keia Kanawai, iloko o kana palapala hoike i ka Ahaolelo.

PAUKU 35. O na kahua hale kula a me na kahua hale pule, aole i pili i kekahi kanaka a ahahui paha, a me na aina a pau e pili pu ana i haawi ia e ke Aupuni a na ke Aupuni paha, i mea e pono ai ka naauao a me ka pono o ke Akua, e hookoe ia he waiwai ia no ke Aupuni, oiai e hana ia ana e like me ke kumu i haawi ia ai na ka Papa Hoonaauao e malama; ina aole i hana ia e like me ka manao i haawi ia ai, aole e emi malalo o ka makahiki hookahi, alaila, e hoihoi ia ia mau kahua i ka poe haawi mua a i ko lakou mau hope paha. Ma na aina a pau i kuai ia a i hoolilo ia ma ke ano e ae, aole komo pu na kahua hale kula a me na kahua hale pule ma ia kuai ana a hoolilo ana paha.

PAUKU 36. Ma na wahi a pau ina no ke Aupuni kekahi aina i olelo ia ma ka pauku maluna iho, a no kekahi kanaka kekahi mahele, alaila, e manao ia no ua komo na hale kula a me hale pule iloko o ko ke Aupuni hapa, a pela no e manao ia ai ina e kuai ia a hoolilo ia paha ka aina.

PAUKU 37. Ina e makemake ia ke kahua hale kula, aole nae he kupono ma ka aina o ke Aupuni e like me ka aina o kekahi kanaka, alaila, e hiki no i ka Luna Kula o ia apana ke lawe i kauwahi o ka aina o ua kanaka la i kahua hale kula, aole nae e oi aku mamua o ka hapalua o ka eka hookahi, ke uku ia aku ka mea nona ka aina i ka uku kupono; aka, ina e like ole ko laua manao no ka uku kupono no ua wahi la, alaila, e haawi ia na kekahi mau kanaka ku i ka wa ekolu e hooholo no ka uku kupono, a e koho ia lakou penei: Na ka Luna Kula e koho i kekahi, na ka mea aina e koho i kekahi, a na ia mau mea elua e koho i ko lakou kolu. E hiki no i ua poe ku i ka wa nei ke hoololi ae i ke kahua hale kula ma kahi e ae, aole ma kahi a ka Luna i manao ai, ke manao lakou o ia ka pono; aka, aole e hiki ke hoolilo ia ma keia Kanawai ka pa hale noho, a me ka ilina kupapau, o kekahi kanaka me kona ae ole.

K. H. K. Mok. LXXIX, Pauku 5.

PAUKU 38. Na ka Papa Hoonaauao e imi i mea nana e ana i na aina a pau a me na kahua hale kula a me na kahua hale pule i olelo ia ma keia Kanawai, a e kope ia ma ka buke, a e waiho ia ua buke nei maloko o kona hale oihana no ke Aupuni o ke Alii;

a e hiki no i kela me keia mea ke nana i ua buke la. E uku ia ke ana ana noloko ae o ke dala ukupanee o ke dala loaa mai ma na aina i haawi ia no na kula.

KELA MEA KEIA MEA E PILI ANA I NA MAKUA ME NA KEIKI.

PAUKU 39. E hoolohe na kamalii a pau malalo o na makahiki i manao ia ua oo i na olelo kupono a ko lakou mau makua; e hoolohe mua i ka makuakane a mahope i ka makuahine; a ina hookama ia e like me ke Kanawai, e hoolohe i na olelo kupono a na makua hanai; a i ole ka makua ponoi aole hoi makua hanai, e hoolohe i na olelo a na kahu i hookohu ia e like me ke Kanawai. A ina mau ka paakiki o kekahi keiki ma ka hoolohe ole, e hiki i kela a i keia Lunakanakanawai Hoomalu a Apana paha ke hoopii mai imua ona na makua a kahu paha, e kena aku e hopu ia ua keiki nei a e lawe ia mai imua ona; a ina i maopopo i ka Lunakanawai ua hewa kela keiki no ka paakiki mau i ka hoole ole, e hoopai no oia i ua keiki nei ma ka hoopaahao ia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na la he umi. Aole nae e pili keia pauku i na keiki malalo o na makahiki he umi.

PAUKU 40. Aia no i na makua, oia hoi ka makuakane ka mua, a mahope ona ka makuahine, a ina ua make laua, aia no i na kahu i hoonoho ia e like me ke Kanawai, ka hooponopono i ka hana ana a me ka noho ana, a me ka hoonaauao ana i ka lakou mau keiki malalo o na makahiki ua oo. E hiki no ia lakou i na manawa a pau, ke kii aku a loaa mai i ka lakou mau keiki ma ka palapala hookuu kino; e hiki no ia lakou ke hoopai kupono i ka lakou mau keiki, i mea e pono ai; a e noho pono na makua a me na kahu imua o ka lakou mau keiki, i kumu hoohalike; e hanai pono ia lakou, a e imi i ka naauao no lakou, e hooikaika e ao ia lakou ma ka pono Karistiano; e pale aku i ka palaualelo a me ka hana kolohe mai o lakou aku; e ao pinepine ia lakou ma ka hanalima, ma ka ikonome a me ke kupaa i ke Alii; a he mana no ko kela a me keia Lunakanawai o ka Ahahookolokolo Kiekie, a o kekahi Aha Kaapuni paha, ke hoopii ia imua ona kekahi makua no kona hoowalewale ana i kana keiki e noho naaupo, a e hana kolohe, e kena ia'ku e hele mai ua makua nei imua ona, a ina e

maopopo, ma ka hookolokolo ana, ua hewa io ka makua, alaila, e haawi ia ua keiki nei malalo o na makahiki oo, e noho me kekahi kanaka ano maikai, nana e malama a e hanai, e ao aku ia ia ma na hana maikai e pono ai, a e ao pono aku ia ia ma na kumu mua o ka naauao.

NO KA HELU KANAKA.

PAUKU 41. Na ka Papa Hoonaauao i kela eono i keia eono makahiki, mai ka M. H. 1860 ka hoomaka ana, e helu i na kanaka a pau loa o keia Aupuni, e hoike ai imua o ka Moi a me ka Ahaolelo, e noonoo ia e lakou. E kakau ia no ma ka lalani okoa ka nui o na kanaka ma kela apana keia apana, me ka nui o na kane a me na wahine, a me na mea e ae a ka Papa Hoonaauao e hooholo ai, i mea e maopopo ai ka mahuahua ana a me ka emi ana paha o na kanaka.

K. H. K. Mok. LXXIX, Pauku 6.

Pauku 1. E hololi ia a ma keia ke hololi ia nei, ka Pauku 7 o ka Mokuna 79 o ke Kanawai Hoopai Karaima, i aponoia i ka la 7 o Iulai, 1870, a penei e heluhelu ia ai ua Pauku la:

Hololi o 1878, Mok. XVII.

O ka Pauku 42 keia.

Pauku 7. I mea e hiki ai i ka Papa Hoonaauao ke hooko i ka Pauku maluna iho e pili ana i ka helu ana i na kanaka, he mana ko ua Papa la, ma o kona mau hope a luna paha, e ninaninau i kela kanaka keia kanaka e pili ana i keia hana, a e hai pono ae na kanaka a pau i na mea a na Luna Helu o ka Papa Hoonaauao e ninau ai, i mea e pololei a e pono ai ka helu ana i na kanaka; a o ka mea e hoole ana, aole e pane pololei i na ninau a na luna e ninau ai, e hoopai ia oia ma ka hoouku ia ana i na dala aole e oi aku mamua o ke kanalima, ke ku ka hewa ia ia ma ka hookolokolo ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 43. Na ke Kuhina Waiwai e hookaa i na kikoo a pau o ka Papa Hoonaauao no ka helu ana i na kanaka noloko ae o ke dala o ka waihona i hookaawale ia e ka Ahaolelo no keia mea.

NO KE KAKAU ANA I KA POE HANAU, A ME KA POE MAKE, A ME KA POE MARE.

PAUKU 44. Na ka Luna Kula o kela apana keia apana e ka-

kau na inoa o ka poe hanau, a me ka poe make, a me ka poe mare ma kona apana iho, a na ka Papa Hoonaauao e hoolako ia ia i ka buke a me na pepa paihakahaka no ia hana. A i ka pau ana o kela a me keia hapalua makahiki, e hoike oia i ka Papa Hoonaauao no ka nui o na hanau, na make a me na mare iloko o kona apana.

PAUKU 45. E kokua ia ka Luna Kula ma ka hana i hai ia ma ka pauku maluna iho e na hoa o ka papa kula apana i hoakaka ia ke kukulu ana o ia papa ma keia Kanawai; a he mana no ko ka Luna Kula e hookohu i mau hope kupono e malama pololei i ke kakau ana i na hanau, na make, a me na mare maloko o ia apana, a e hoolaha pono ia na inoa o ia poe hope iloko o ka apana.

Hoololi o 1884, Mok. XLIII.

Pauku 1. E hoololi ia a ma keia ke hoololi ia nei ka Pauku 8 o ka Mokuna 79 o ke Kanawai Karaima e like me ia i hoololi ia ai ma ka Mokuna 17 o na Kanawai o 1878, a penei e heluhelu ia ai:

Pauku 8. E hoike aku kela mea keia mea i ae ia ma ke Kanawai e hooko i ka mare ana i kela a me keia hapaha makahiki i ka Papa Hoonaauao i ka poe i mare ia e ia iloko o ia hapa makahiki, e like me ka papa hoike mahope iho nei:

O ka Pauku 46 keia.

Hoike o na mare iloko o ka hapaha e pau ana ma ka la —— o ——, M. H. 188—.

Inoa o ke Kane.	Inoa o ka Wahine.	Haawi ia ka palapala ae e mare e	Ka la i haawi ia ai ka palapala ae mare e	Ka la i mare ia ai.	Kahi i mare ia ai.	Inoa o na hoike i ike i ka mare ana.

A e hoolako ia aku na Papa Hoike i paihakahaka ia e ka Papa Hoonaauao i na mea a pau i ae ia ma ke Kanawai e hooko i ka mare. Ina e hoike ole aku kekahi mea i ae ia e hooko i ka mare i na inoa o ka poe i mare ia e ia e like me ka mea i olelo ia maluna, alaila, ina e hooiaio ia kona hana ole ana pela, e hoopau ia kona palapala ae e hooko i ka mare e ke Kuhina Kalaiaina.

E malama ka Papa Hoonaauao i buke moolelo no na mare, a e

kakau ia malaila na mare ana a pau i hooko ia iloko o keia Aupuni ma keia hope aku, a penei ke ano o ua buke la:

Inoa o ke Kane.	Inoa o ka Wahine.	Haawi ia ka palapala ae e mare e	Ka la i haawi ia ai ka palapala ae	Hooko ia ka mare e	Ka la i mare ia ai.	Kahi i mare ia ai.	Inoa o na hoike i ike i ka mare ana

Na kela a me keia makuakane ina e ola ana oia, o kela me keia keiki i hanauia iloko o keia Aupuni, a ina aole e ola ana ka makuakane, a ina paha he keiki kamahai, alaila, na ka makuahine iloko o ka mahina hookahi mahope iho o ka hanau ana e hai aku i ke Kumukula Aupuni o ka apana kahi i hanau ai ua keiki la, i ka la i hanau ai, i ka inoa a me ke kama o ua keiki la. Na kela me keia kahunapule a mea e ae paha i lawelawe i ka hoonalo ana, a ina he hoolewa me ka malama ole ia o kekahi hana pili i ka hoomana na ka mea hana pahu a mea e ae paha nana i kanu aku i ke kupapau, e hai aku iloko o na la he umi mahope iho o ia kanu ana, i ka Agena o ka Papa Ola no ia apana i kanu ia ai ke kupapau, i ka inoa, ke kama, ka nui o na makahiki, a me ka aina hanau o ka mea i make, a i ole ia o ka mea i hiki ke hoomaopopo ia o keia mau mea e pili ana i ka mea i make.

Ina e hana a hooko ole ia na mea i kuhikuhi ia ma keia Pauku, e hoopai ia ka mea i hana pela i na e ku ka hewa iaia ma ka hookolokolo ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha i na dala aole e oi aku mamua o ka iwakaluakumamalima.

PAUKU 47. Na ke Kuhina Kalaiaina, mamuli o ke koho ana mai o ka Papa Hoonaauao, e hoonoho i poe luna kupono ma kela a me keia apana o ke Aupuni, na lakou e haawi i na palapala ae mare, e like me ke Kanawai; e uku ia lakou i hookahi dala no kela me keia palapala ae mare a lakou e haawi ai, na ka mea noi mai ia palapala e uku; a o ka mea lawe i ka mea oi aku mamua o keia no ka palapala ae mare, a lawe paha i ka uku kipe no ia mea, e hoouku ia oia aole oi aku i na dala he kanalima, ke ku ka hewa ia ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

K. H. K. Mok. LXXIX, Pauku 9.

Me ia i hoololiia 1886, Mokuna XXII.

PAUKU 48. Na ka Papa Hoonaauao e hoolako i na luna i olelo ia maluna i na pepa paihakahaka no ka poe mare, a na ua mau luna nei, i ka pau ana o kela a me keia makahiki, e hooili mai i ua papa nei, i kope o na palapala ae mare a pau a lakou i haawi ai i kela makahiki, a na ka Papa no e kope ia ma ka buke, a e malama na luna i kope no lakou iho.

PAUKU 49. I mea e hooko ia'i na hana i hoakaka ia ma keia Kanawai, e haawi ia ka Papa Hoonaauao i na mana a pau e hooholo ai, a e hoolilo aku i na dala a me na loaa e ae a pau i hookaawale ia no ka Oihana Hoonaauao, oia hoi (1) ka ukupanee maluna o na dala kula i hoomoe ia; (2) na dala hoolimalima no na aina kula; (3) na dala o ka aahau kula i hoakaka ia ma ka Pauku 486 o ke Kanawai Kivila; (4) na haawina a pau a ka Ahaolelo e hookaawale ai i kela me keia manawa, no na hana i hai ia maloko o keia Kanawai, a na ua Papa nei e hooponopono, e lawelawe a e hoolilo i na waiwai a me na dala hoolimalima, a me na dala a me na waiwai e ae i haawi wale ia a i hoolilo ia paha i mea e pono ai na hana i hoakakaia ma keia Kanawai.

Kanawai
Iulai 26, 1862.

NO KA HOOKAAWALE ANA I NA KEIKIKANE A ME NA KAIKAMAHINE ILOKO O NA KULA KUMU MUA O KE AUPUNI.

PAUKU 1. Na na Kahukula o na kula kumu mua o ke Aupuni, me ke kuka pu me na Lunakula, mamuli nae o na olelo ao o ka Papa Hoonaauao, e kukulu i mau kula okoa no na keiki kane a i mau kula okoa na na kaikamahine, ma kela apana keia apana, ina ua hiki a ina ua lawa na keiki no na kula elua a oi aku paha. A i ke koho ana i na kumu, e koho ia i kumu kane no na kula kane, a i kumu wahine no ke kula kaikamahine, ke loaa nae na wahine makaukau.

HOAILONA III.

NO KA OIHANA KAU KANAWAI.

PAUKU 43. E hoonohoia ko lakou mau Keena Oihana ma kahi e noho ai ke Aupuni; a maluna o lakou pakahi ka hewa o ka hana a ko lakou mau hope me na kakauolelo. E noho no lakou mamuli o ka lakou oihana ma ka Hale Ahaolelo, mawaena o na 'Lii. Kumukanawai 1864. *

PAUKU 44. E hoike aku ke Kuhina Waiwai imua o ka Hale Ahaolelo, ma ka inoa o ke Aupuni, ma ka la mua o ka halawai ana o ka Ahaolelo kau Kanawai, i ka palapala hoike o na loaa me na lilo o ka Waihona Dala, ma ka olelo Hawaii me ka olelo Enelani. Kumukanawai.

PAUKU 45. O ka Mana Kau Kanawai o na apana ekolu o keia Aupuni, aia no i ka Moi a me ka Hale Ahaolelo. Aia no iloko o ia Ahaolelo na 'Lii i hoonoho ia e ka Moi, a me ka Poeikohoia e na makaainana, e noho pu ana.

PAUKU 46. E akoakoa ka Ahaolelo Kau Kanawai i kela elua keia elua makahiki ma ka malama o Aperila, a i ka manawa e ae e like me ka manao ana o ka Moi he pono, e imi i na mea e pono ai ke Aupuni. E kapaia keia aha, o ka Ahaolelo Kau Kanawai o ke Aupuni Hawaii.

PAUKU 47. E hoohiki pakahi kela hoa keia hoa o ka Hale Ahaolelo, penei: Ke hoohiki nei au imua o ke Akua Mana Loa, e kokua au mamuli o ke Kumukanawai o ke Aupuni Hawaii, a e hana pololei me ka ewaewa ole i ka'u hana iloko o keia Hale Ahaolelo.

*Ua hookomo ia maanei kekahi mau pauku o ke Kumukanawai, no ka mea ma ia mau pauku ua ano hooloiia na Pauku Kanawai 768 a hiki i ka 779.

PAUKU 48. Na ka Ahaolelo Kau Kanawai ka mana e hoololi i ke Kumukanawai e like me ka olelo mahope ae nei, a e kau i kela manawa keia manawa i na Kanawai kupono a pau, ke kue ole nae i keia Kanawai.

PAUKU 49. E hoike aku ka Moi i kona ae ana i kekahi bila a olelo hooholo paha i hooholoia e ka Hale Ahaolelo, ma ke kau ana i kona inoa, mamua o ka hoopanee loa ana o ka Ahaolelo. Aka, ina ua pono ole ua bila nei i kona manao, e hoihoi aku no oia i ua bila la i ka Hale Ahaolelo; a e kakau ia ia hoihoi ana mai iloko o ka buke moolelo o ua Hale nei, alaila, aole e hana hou ia ua bila la ma ia akoakoa ana.

PAUKU 50. Na ka Hale Ahaolelo e hooponopono i ka noho ana o kona poe ponoi; a na ka hapanui e hooholo i na hana a pau; aka, e hiki no i ka hapa uuku ke hoopanee i ka halawai i kela la i keia la, a e koi aku no hoi i na mea i hiki ole mai e akoakoa pu me lakou, mamuli o ka hana a me ka hoopai i hooholoia e ua Hale la.

PAUKU 51. Na ka Hale Ahaolelo e koho i kona mau Luna, a e kau i na Kanawai e holo ai kana hana.

PAUKU 52. Na ka Hale Ahaolelo e hoopai ma ka halepaahao no na la aole oi aku mamua o ke kanakolu, i kela kanaka i keia kanaka, aole oia no lakou, ke hoomaewaewa oia i ua hale nei ma ka hana hoohaunaele, a hoowahawaha paha iloko ona, a ke hoolaha oia i kekahi moolelo wahahee no ka hana o ka Ahaolelo, a he olelo hoinoino paha, a ke hooweliweli paha oia i kekahi o ua Hale nei ma ka hana ino i kona kino, a i kana waiwai paha, no kekahi mea ana i hana ai, a i olelo ai paha iloko o ua Hale nei; a ke lele ino paha oia i kekahi o ua poe la no ua mau mea nei, a ke lele ino a hopu paha oia i kekahi hoike, a i kekahi kanaka e ae paha i kauohaia e ka Hale i kona nele ana ilaila, a hoi ana paha, a ke hoopakele paha oia i kekahi kanaka i hopuia mamuli o ke kauoha a ua Hale nei.

PAUKU 53. Na ka Hale Ahaolelo e hoopai i kona poe ponoi no na hana hoohaunaele.

PAUKU 54. E malama ka Hale Ahaolelo i buke moolelo no kana mau hana; a ina e makemake ka hapalima hookahi o ka poe e noho ana i ka Hale, alaila, e kakauia iloko o ua buke nei, na inoa o ka poe ae a me ka poe hoole o ka Hale i kela hana keia hana.

PAUKU 55. Aole loa e hopuia kekahi o ka poe Ahaolelo, oiai e noho ana oia mamuli o ia Aha, a e hele ana ilaila, a e hoi aku ana paha, koe nae ke kipi, ka feloni, a me ka hoohaunaele; aole e hookolokoloia kekahi o lakou imua o kekahi Ahahookolokolo e, a i kauwahi e paha, no kekahi olelo, a olelo paio paha ma ka Hale Ahaolelo.

PAUKU 56. E uku ia ka Poeikohoia e na makaainana, no ka lakou hana e like me ka mea i oleloia ma ke Kanawai, noloko ae o ka Waihona Dala Aupuni; aole no nae e hoonuiia keia uku i ka makahiki i hooholoia ai ka olelo e hoonui i ka uku; aole hoi e kaulia kekahi kanawai e hoomahuahua ana i ka uku o ua poe la, mamua o na dala hookahi haneri me kanalima no kela halawai ana keia halawai ana o ka Ahaolelo.

PAUKU 57. Na ka Moi no e koho i na Alii, a e noho lakou ma ia Oihana a pau ko lakou ola, e like nae me ka Pauku 53; aole nae e oi aku ko lakou nui mamua o ka iwakalua.

PAUKU 58. Aole e kohoia kekahi he Alii ke hiki ole aku kona mau makahiki he iwakaluakumamakahi, a ke ole hoi oia i noho i na makahiki elima ma keia Aupuni.

PAUKU 59. E noho na Alii i Ahahookolokolo, no lakou wale no ka mana a pau e hoolohe a e hooponopono i na hoopii nui a pau i hoopiiia'i e ka Poeikohoia ma ko lakou ano Aha Ninaninau Nui o ke Aupuni, i kekahi Luna Nui, a mau Luna Nui paha, no ka lakou Oihana; mamua aku o ka hookolokolo ana i kela hoopii nui keia hoopii nui, e hoohiki pakahi na Alii e hookolokolo pono me ka ewaewa ole i ka mea i hoopiiia'i, mamuli o na hoike a me ke kanawai. Aole nae e oi aku ka lakou olelo hoahewa i ka hoopau ana i kona noho luna ana, a me ka hoole loa i kona noho hou ana ma kekahi oihana e hanohono ai a e waiwai ai

paha, malalo iho o keia Aupuni. Aka, e hiki no i ka mea i hoahewaia pela ke hoopii hou ia, a e hookolokolo hou ia, a e hoahewa hou ia, a e hapai hou ia mahope, mamuli o ke kanawai o ka aina. Aole e noho kekahi Kuhina i Alii ma ka hookolokolo ana i kekahi hoopii luna nui.

PAUKU 60. E mahele likeia ka Poeikohoia e na makaainana, a e hooponoponoia e ka Ahaolelo Kau Kanawai mamuli o ka nui o na kanaka, e hoakakaia i kela manawa keia manawa ma ko ke Aupuni helu ana. Aole e emi mai ka nui o ka Poeikohoia malalo o ka iwakaluakumamaha, aole hoi e oi aku maluna o ke kanaha; a e koho ia lakou i kela makahiki elua; keia makahiki elua.

MOKUNA XI.

Kumukanawai Pauku 45.

§ **768.** O ka Oihana Kau Kanawai o keia Aupuni, oia no ke Alii, me ka Hale Ahaolelo Alii, me ka Hale Ahaolelo o ka Poeikohoia, a e hiki no ia lakou ke hoole kekahi i kekahi; aia no ia lakou ka mana, e kau i na Kanawai maikai a pau, a lakou e manao ai he pono no keia lahuikanaka e paa ai, a e maluhia ai ke Aupuni, ke kue ole ia mau Kanawai i ke Kumukanawai.

Pauku 28.

Pauku 46.

§ **769.** E akoakoa ka Ahaolelo Kau Kanawai, i kela makahiki elua keia makahiki elua, e kukakuka no na mea e pono ai ke Aupuni, i ka manawa a me kahi hoi a ke Alii e manao ai he pono.

§ **770.** Aole loa e hopuia kekahi hoa o kela hale me keia Hale Ahaolelo, oiai e noho ana oia mamuli o ia Aha, a e hele ana ilaila, a e hoi aku ana paha, koe nae ke kipi, ka feloni, a me na hoohaunaele; aole lakou e hookolokolo ia imua o kekahi Ahahookolokolo e, a i kau wahi e paha, no kekahi olelo, a olelo paio paha malaila.

Pauku 55.

HAAWINA XXX.

NO KA HALE AHAOLELO ALII.

§ 771. Na ke Alii e koho i na hoa o ka Hale Ahaolelo Alii, a e noho lakou ma ia oihana a pau ko lakou ola, ke ole lakou e haalele, e hiki nae ke hoopai ia no na hana hoohaunaele. Aole oi aku ka nui o na hoa o ka Hale Ahaolelo Alii mamua o ke kanakolu. Pauku 57, Pauku 42.

§ 772. Aole e koho ia kekahi e noho ma ka Hale Ahaolelo Alii, ke hiki ole aku oia i na makahiki he iwakaluakumamakahi, a ke ole hoi oia e noho maloko o keia Aupuni i na makahiki elima.

§ 773. E hamama ka puka o ka Hale Ahaolelo Alii, e komo mai ka lehulehu, aka hoi, e manaoia ka mea walaau a hoohaunaele paha, ua hewa no ka hoowahawaha, a e hoopaahao koke ia, a e paa malaila e like me ka makemake o ka Hale; e hiki no hoi i ka Lunahoomalu i kela wa i keia wa, e hoihoi iwaho, i na mea a pau, koe na hoa a me na Luna o ka Hale Ahaolelo Alii, ke manao oia, a o ka hale paha, he pono ia. Pauku 52.

HAAWINA XXXI.

NO KA HALE AHAOLELO O KA POEIKOHOIA.

§ **774.** Aole e emi mai na hoa o ka Hale Ahaolelo o ka Poeikohoia malalo o ka iwakaluakamamaha, aole hoi oi aku lakou mamua o ke kanaha, a e koho ia lakou i kela elua makahiki keia elua makahiki.

Kanawai 1874, Mokuna XVII.

E HOOMAOPOPO ANA NO KA OIHANA O KA POEIKOHOIA.

E hoomaka ia ka Oihana o ka Poeikohoia o na makaainana, mai ka la aku o ke koho ia ana malalo o ke Kanawai, a e hoomau ia a hiki i ka pau ana o na makahiki elua; aka nae, o ka Poeikohoia e pani i na hakahaka i ulia mai, e noho lakou ma ka oihana oiai o ka manawa wale no o ka poe nona ia wahi mamua.

§ **775.** E kohoia na hoa o ka Hale Ahaolelo o ka Poeikohoia e na makaainana, a e loaa ia lakou no ka lakou hana ana, i ekolu dala no kela la keia la a lakou i noho mai ai iloko o ka Ahaolelo, a elima keneta ko ka mile hookahi no ka hele ana mai me ka hoi ana'ku, e helu ana ma kahi pololei o ka holo ana: aka, aole e loaa ka uku i kekahi hoa o ka Hale o ka Poeikohoia, no kekahi la ana i hiki ole mai ai ma ka Ahaolelo, ina aole o ka mai ke kumu o kona hiki ole mai.

1882, Mokuna IV.

PAUKU 1. Ma keia ua hoopaa ia ka uku o na Lunamakaainana i elima haneri dala no kela a me keia Kau Ahaolelo.

Kumukanawai, Pauku 44 & 45.

§ **776.** O na bila me na olelo hooholo a pau no ka hookupu ana, a no ka hoolilo ana'ku i ke dala o ke Aupuni, e hapai ia lakou maloko o ka Hale Ahaolelo o ka Poeikohoia.

§ 777. E hamama no na halawai ana o ka Hale o ka Poeikohoia, i hiki i ka lehulehu ke komo iloko, aka, ina e walaau, a hoohaunaele paha kekahi, e manaoia oia ua hewa ma ke ano hoowahawaha ino, a e hoopaa koke ia oia maloko o ka halepaahao, malaila e noho ai oiai ka makemake o ka Hale o ka Poeikohoia. A eia kekahi, e hiki no i ka Luna Hoomalu i kela manawa keia manawa, ke kauoha aku i na mea a pau, koe wale no na hoa o ka hale, e hele mawaho, ke manao oia, a o ka hale paha, he pono ke hana pela. Pauku 52.

§ 778. Ua kupono ka poe i olelo ia malalo ae nei, ke kohoia e na makaainana e noho ma ka hale o ka Poeikohoia: O na kane kupa a pau, a me na mea i loaa ka palapala hookupa ma keia Aupuni, ke hiki aku i na makahiki he iwakaluakumamalima, ua ike i ka heluhelu, me ke kakaulima, ua ike i ka malama palapala waiwai, a ua noho maloko o ke Aupuni no ka makahiki hookahi mamua iho o kona koho ia ana: aka hoi, aole loa e noho kekahi ma ka hale o ka Poeikohoia, ina he pupule, a hupo oia, a ina paha ua hoahewa ia mamuli o ke Kanawai no ka aihue, uku kipe, hoohiki wahahee, apuka, huna waiwai i haawiia iaia e malama, a mare lehulehu, a no kekahi karaima a hewa nui e ae paha. Pauku 61.

§ 779. O kela hoa keia hoa o ka Hale o ka Poeikohoia, mamua o kona noho paa ana iloko o ua hale la, e hoohiki oia a e kakauinoa oia i ka palapala hoohiki, penei:

Ke hoohiki nei au imua o ke Akua Mana Loa, e kokua oiaio au i ke kumukanawai a me na kanawai o ko Hawaii Paeaina, a e hana me ka pololei a me ka ewaewa ole i na hana kupono i ka mea i koho ia e na makaainana.

A e kakauinoa ia palapala hoohiki, alaila e waiho ia no ia i ke Kakauolelo o ka Hale.

§ 780. Penei ka nui o ka Poeikohoia e na makaainana iloko o ka Ahaolelo. E like me ia i hoololiia 1868, Iune 22.

No ka Mokupuni o Hawaii, ewalu, penei: hookahi no ka Apana o Kona Akau, mai Keahualono a hiki i Puuohau, e hookomo ana ia mau wahi iloko.

Hookahi no ka Apana o Kona Hema, mai Puuohau a hiki aku a e hookomo ana ia Kaheawai.

Hookahi no ka Apana o Kau.

Hookahi no ka Apana o Puna.

Elua no ka Apana o Hilo.

Hookahi no ka Apana o Hamakua.

Hookahi no ka Apana o Kohala.

No ka Mokupuni o Maui, ehiku, penei: elua no ka Apana i komo o Lahaina, Olowalu, Ukumehame a me Kahoolawe.

Hookahi no ka Apana i komo o Kahakuloa a me Kaanapali.

Elua no ka Apana mai Waihee a hiki aku i Honuaula, a e hookomo ana ia mau wahi iloko.

Hookahi no ka Apana mai Kahikinui a hiki aku i Koolau, a e hookomo ana ia mau wahi.

Hookahi no ka Apana mai Hamakua a hiki aku i Kula, a e hookomo ana ia mau wahi.

Elua no ka Apana i komo na Mokupuni o Molokai a me Lanai.

No ka Mokupuni o Oahu, ewalu, penei: eha no ka Apana o Honolulu, mai Maunalua a hiki aku i Moanalua, a e hookomo ana ia mau wahi iloko.

Hookahi no ka Apana o Ewa a me Waianae.

Hookahi no ka Apana o Waialua.

Hookahi no ka Apana o Koolauloa.

Hookahi no ka Apana o Koolaupoko.

No ka Mokupuni o Kauai, ekolu, penei: hookahi no ka Apana o Waimea, mai Nualolo a hiki aku i Hanapepe, a e hookomo ana ia mau wahi, a me ka Mokupuni o Niihau.

Hookahi no ka Apana o Puna, mai Wahiawa a hiki aku i Wailua, a e hookomo ana ia mau wahi.

Hookahi no ka Apana o Hanalei, mai Kapaa a hiki aku i Awawapuhi.

Kanawai 1874, Mokuna XXV.

E HOOPONOPONO AI NO KA MANAWA E KOHO AI I NA LUNAMAKAAINANA.

Ma kahi o § 781.

PAUKU 1. E hoomakaia ke koho ana o na Lunamakaainana ma na apana koho a pau maloko o keia Aupuni, ma ka Poakolu

mua o Feberuari, i kela a me keia elua makahiki, ma na wahi a ke Kuhina Kalaiaina e kuhikuhi ai, a nana no e hoolaha aku i kanakolu la mamua o ka wa koho.

§ 782. Ina i kekahi manawa ua manao ke Kuhina Kalaiaina he mea ia e pono ai ka lehulehu, ke koho ia i mau wahi okoa maloko o ka apana hookahi no ka balota ana, alaila, e hiki no iaia ke koho i elua a ekolu paha wahi okoa ma ia apana e like me kona ike he pono, a nana no e hoonoho mai waena ae o na kanaka e noho ana ma ia apana i mau luna nana koho nana e malama i ke koho ana ma ia mau wahi.

E like me ia i hoololiia 1884, Mokuna X.

E HOOPAU AI I KEKAHI KANAWAI I KAPAIA "HE KANAWAI E PILI ANA I KA POE I AEIA E KOHO BALOTA," I APONOIA MA KA LA 31 O DEKEMABA, 1864, A E HOOPONOPONO AI HOI NO KE KULEANA KOHO BALOTA NO NA LUNAMAKAAINANA ILOKO O KA HALE AHAOLELO O KELA ME KEIA MEA HAAWI BALOTA.

PAUKU 1. E hoopau ia a ma keia ua hoopau ia no ke Kanawai i kapa ia "He Kanawai e pili ana i ka poe i ae ia e Koho Balota," i apono ia ma ka la 31 o Dekemaba, 1864, e kapae ia na pauku o ia Kanawai a pau, mai ka akahi a hiki aku i ka umikumamalua.

PAUKU 2. O kela kanaka keia kanaka malalo o ka Moi, ina ua noho paa ma keia Aupuni i hookahi makahiki mamua iho o ka la koho, a ua ike oia i ka heluheiu a me ke kakaulima, ina ua hanau oia mahope o ka makahiki 1840, a ina ua hookomo oia i kona inoa ma ka papa inoa o ka poe koho o kona apana e like me ka mea i hoakaka ia mahope ae nei, e hiki no ia ia ke koho i kekahi kanaka a mau kanaka paha i ka Poeikohoia no ia apana; aka hoi, aole e hiki i kekahi kanaka pupule a hupo paha ke koho, aole hoi i kekahi kanaka i hihia i ke karaima nui ma ka hookolokolo ana ma keia Aupuni, ke ole i kala ia kona hewa e ka Moi, a

E like me ia i hoololiia 1874, Mokuna XLVI.

E nana i ka Mokuna LXVI o 1886.

O keia ka pauku 783 me K. H. K. Mok. LXXXVI, Pauku 1.

ke ole hoi e loaa ia ia na pono a pau o ke kanaka kupa ma ia kala ana, o ka poe wale no i ae ia ma keia Pauku, o lakou wale no kai ae ia e koho balota, ma ke koho ana i na Lunamakaainana iloko o ka Hale Ahaolelo o keia Aupuni.

1874, Mokuna XLVI.

PAUKU 3. Na kela a me keia Luna Helu, maloko o ko lakou mau apana iho, e kakau pololei ma na Buke Helu, ma na lalani okoa, e like me ke ano paihakahaka i hoikeia malalo ae nei, na inoa o na kanaka a pau i kupono i ke koho balota, e like me ka Pauku 2 o keia kanawai; a ina hoi e ike ia kekahi kanaka i loaa iaia na pono e koho balota ai, e like me ka Pauku 62 o ke Kumukanawai i hoololiia; aka nae, ua loaa ke kumu malalo o ke Kumukanawai e loaa ole ai iaia ka pono o ke koho balota ana, alaila, e kakau pololei ka Luna Helu ia mea ma ka lalani i hookaawale ia no ke poo, 'kela mea keia mea.'

NO KA PONO O KE KOHO BALOTA.

Inoa.	Na makahiki.	Ka loihi o kona noho ana ma keia Aupuni	Ike i ka heluhelu me ke kakaulima (ina hoi ua hanau mahope o ka M H. 1840)	Kela a me keia mea.

PAUKU 4. I mea e pono ai ia koho balota ana, e kakau pololei ka Luna Auhau i papa helu o ka poe a pau maloko o kona apana i hookaa i ko lakou mau auhau no ka makahiki mamua iho o ka la koho iloko o ka manawa a ke Kanawai i kauoha ai, a ua hookomo ia hoi ko lakou mau inoa e ka Luna Helu ma kona buke helu he kupono ke koho balota, me na inoa hoi o ka poe a pau i uku mai iaia i ko lakou mau auhau iloko o ka manawa a ke Kanawai i olelo ai, ka poe hoi i kupono ke koho balota; a ua haule ko lakou mau inoa aole i komo ma ka buke o ka Luna Helu e like me ka mea i olelo ia ma ka Pauku 3 o keia Kanawai. A ma na mea a pau o ia ano, e kakau iho ka Luna Auhau ma ka lalani kupono o ka papa hoike a ka Luna Helu e waiho ana me ia, na kumu e loaa'i ke kanaka i hoohaule ia e ka Luna Helu i na pono o ke koho balota, alaila e hiki no i ua kanaka la ke koho balota ma ia koho ana.

PAUKU 5. O kela me keia Luna Auhau, ma ka la hope loa o Dekemaba a mamua ae paha iloko o ka makahiki mamua iho o ke koho ana i na Lunamakaainana, e hoomakaukau i papa hoike a e waiho aku imua o na Luna Nana Koho o ia Apana, e hoike ana no ka poe a pau i hookaa i ko lakou mau auhau iloko o ka manawa a ke Kanawai i kauoha ai, oia hoi ka poe i kakauinoa ia lakou ma ka papa hoike a ka Luna Helu, a ua hooponopono hou ia e ka Luna Auhau, e like me na olelo o ka Pauku 4 o keia Kanawai, no ka poe i loaa ia lakou na ano e pono ke lawelawe ia ka balota.

Ua hoololiia keia pauku ma ka olelo Beritania wale no. Mokuna XXXI. 1886.

PAUKU 6. Na na Luna Nana Koho, oia hoi ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, ka Luna Auhau a me ka Luna Helu, a o ko lakou mau hope paha i koho ia e lakou, i umikumamalima la mamua iho o ka la koho Lunamakaainana, koe nae na la koho i kauoha ia e like me ka olelo o ka Pauku 797 o ke Kanawai Kivila, e kakau lakou i mau papa helu inoa o na kanaka a pau i kupono ke koho balota maloko o ia apana i hoonohonoho ia ma ka A, a pela aku, ka poe hoi i hoike ia mai ko lakou mau inoa imua o na Luna Nana e ka Luna Auhau e like me ka pauku mamua iho; a o kela papa helu inoa e hoolaha ia lakou i ka lohe ma ke kapili ana i hookahi kope ma kahi e koho ia'na, a ma na wahi akea e ae i elua iloko o ia apana.

PAUKU 7. E noho mai na Luna Nana Koho ma kahi kupono maloko o ka apana, iloko o ka manawa aole e emi malalo o na la he umi, aole e oi aku i na la he iwakalua mamua iho o ka la koho, i mea e hoolohe ai i na olelo hoike no ke kupono a me ke kupono ole o ka poe i kakauinoa ole ia e ka Luna Helu a Luna Auhau paha, e like me ka mea i olelo ia ma na Pauku 3 me 4 o keia Kanawai, o ka poe hoi e koi ana i kuleana koho balota; a i mea hoi e hooponopono hou ia ai na papa inoa i olelo ia ma ka Pauku 6 o keia Kanawai, ke ikeia he pono. E hoolaha e ia e na Luna Nana Koho no ia mau halawai ana, ma ke kakau pu ana i na papa helu inoa i hai mua ia, e like hoi me ka Pauku 6 o keia Kanawai, a ma ia mau halawai ana, e hoolohe pono i na olelo hoopii a pau i hoopuka ia e kue ana i ka haawi balota ana o kela a me keia mea i kakauinoaia ma ia mau papa helu, a ina e

maopopo i ua poe Luna Nana la he pono ole ka hookomo ia ana o ka inoa o kekahi kanaka ma ia papa inoa, alaila, e holoi koke ia kela inoa.

PAUKU 8. O kela a me keia Luna Helu a Luna Auhau paha i kakau ole i ka palapala hoike papa inoa, e like me ka mea i kakau ia ma na Pauku 3 a me 4 o keia Kanawai, e hoouku ia oia no kela me keia hoike ole ana pela i na dala hookahi haneri. A o kela a me keia Luna Helu a Luna Auhau paha, e kakau ana i kekahi olelo ma ke ano hoopunipuni, a oiaio ole paha e pili ana i ua papa hoike la, e hoopai ia oia i na dala he umi.

PAUKU 9. O na Luna Auhau a pau i ole i lawe mai imua o na Luna Nana Koho o ko lakou mau apana iho, i papa helu, e like me ka mea i olelo ia ma ka Pauku 5 o keia Kanawai, o na kanaka a pau maloko o ia apana, i hookaa i ko lakou mau auhau iloko o ka manawa a ke Kanawai i olelo ai, a ua ike ia ko lakou mau inoa ma na buke helu o ka Luna Helu, alaila, e hoopai ia ua Luna Auhau la i na dala hookahi haneri.

PAUKU 10. I mea e pono ai ka oihana koho balota, e hoolako mai ke Kuhina Waiwai i na Luna Auhau, he mau palapala pai hakahaka, no ka hookaa ana i na auhau, e like me na palapala hookaa e lawelawe ia ana i keia manawa, a o na palapala hookaa e lawelawe ia ana ma keia hope aku ; aka hoi, e kau moakaka lea ia maluna oia mau palapala, ma na huaolelo i pai ia, i keia mau olelo, "Ua pono iaia ke koho balota." A o kela me keia Luna Auhau ke hookaa ia mai na auhau i koe o kekahi kanaka i loaa ia ia ka pono o ke koho balota malalo o ka Pauku 2 o keia Kanawai, e kakau ia ai ma ka hoopiha hakahaka ana, a e haawi ia aku i kela a me keia kanaka oia ano i palapala hookaa auhau i pai ia e like me ka mea i olelo mua ia.

PAUKU 11. Ina ma kekahi halawai ana o na Luna Nana Koho e nieniele ai no ka poe koho, e like me ka mea i olelo ia ma ka Pauku 7 o keia Kanawai, ua hoomaopopo ia o kekahi kanaka i komo ole kona inoa ma ka papa helu inoa a ka Luna Auhau i lawe aku ai i na Luna Nana Koho, e like me ka Pauku 5 o keia

Kanawai, a ina e maopopo ua loaa i ua kanaka nei na mea e kupono ai malalo o ke Kanawai e koho balota, a ua nonoi hoi kela i na Luna Nana Koho e hookomo i kona inoa ma ka papa helu o ka poe koho balota, i hoike ia mai ia lakou e like me ka Pauku 5 o keia Kanawai, alaila, na na Luna Nana Koho e kauoha aku i ka Luna Auhau e kakau a e haawi aku i ua kanaka nei i aponoia pela, e na Luna Nana, i palapala hookaa auhau, e like me ka mea i kauoha ia no ka poe koho balota malalo o ka Pauku 10 o keia Kanawai. Eia nae, o ka palapala hookaa i haawi mua ia iaia e hoihoi ia mai i ka Luna Auhau e holoiia, no ka mea, ua loaa ia ia kekahi palapala hookaa hoi i paiia "Kupono ke koho balota."

PAUKU 12. Ina e hookomo na Luna Nana Koho i na inoa o ka poe koho balota e like me ka mea i kauohaia ma ka Pauku 6 o keia Kanawai, o ka poe hoi i haiia mai ko lakou mau inoa e na Luna Auhau i olelo mua ia, e like me ka mea i olelo mua ia ma ka Pauku 5 o keia kanawai, aole no e hoopaaia lakou e pani no kekahi mea i haule ma ia papa helu.

PAUKU 13. Ma ka la koho o na Lunamakaainana, e lawe no na Luna Nana Koho i na balota o ka poe a pau i kakau inoa ia ma ka papa helu o ka poe haawi balota, ka poe nae i hoike ai imua o na Luna Nana ma ia la koho, he palapala hookaa auhau i paiia me na huaolelo, "Kupono ke koho balota," a oia palapala hookaa auhau, e hoihoiia'ku i ka mea nona ia mea, mahope iho o kona waiho ana mai i kona balota, a me ke kakauia ana o kona inoa ma ka papa helu o ka poe i koho balota. I na manawa a pau ua kauohaia na Luna Nana Koho e holoi i na huaolelo "Kupono ke koho balota," mamua ae o ka hoihoiia ana ia ia i kona palapala hookaa i paiia me ia mau huaolelo. Aole no e hiki ke hoahewa ia na Luna Nana Koho no ko lakou hoole ana i ka balota o kekahi kanaka i komo ole kona inoa ma ka papa helu o ka poe koho balota, a ina hoi i hoike ole mai oia he palapala hookaa auhau mai ka Luna Auhau mai, i pai ia me na huaolelo "Kupono ke koho balota."

PAUKU 14. Ina e hoike hoopunipuni kekahi i kona inoa, a e pane aku paha me ka oiaio ole imua o na Luna Nana Koho i ka

wa e halawai ana lakou, e like me ka mea i oleloia ma ka Pauku 7 o keia Kanawai, alaila, e hooukuia oia i na dala he umikumamalima no kela me keia hewa o ia ano.

PAUKU 15. O na huaolelo "karaima nui," ma ka Pauku 2 o keia kanawai, ua komo malaila ka pepehi kanaka o kela me keia degere, moe aikane, puhi hale, hoohiki wahahee, kena e hoohiki wahahee, palapala hoopunipuni, aihue, kipe, lawe i ka waiwai i haawiia mai i malama, a me na karaima nui e ae na karaima e loaa ole ai i ka mea nana i hana i kona mau pono malalo o ke Kanawai, ke ole i kalaia mai e ka Moi.

PAUKU 16. O kela me keia kanaka i hoahewaia i kekahi karaima nui, a ua kalaia e ka Moi, me ka hoihoiia mai o kona mau pono a pau malalo o ke Kanawai, e hoike aku oia imua o ka Luna Helu, Luna Auhau, a o na Luna Nana paha, i ka palapala hoike no ia kala ana mai, a i ole ia i kope o ia palapala i hooiaioia, alaila, e hiki iaia ke koho balota.

PAUKU 17. I na manawa a pau ina i like ole na manao o na Luna Nana no kekahi mea e pili ana i ko lakou mau oihana, alaila, o ka mea i holo i ka hapanui o lakou, oia ka mea paa.

E like me ia i hoololiia 1876, Mokuna XIV.

K. H. K. Mok. LXXXVI, Pauku 18.

PAUKU 18. O kela me keia Luna Nana Koho i hoonohoia malalo o ke Kanawai e hooko i ke koho ana no na Lunamakaainana no ka Ahaolelo Kau Kanawai o ka Paeaina, ke hoole i ka wehe, a ke wehe ole paha i ka wahi koho balota i ka hora ewalu o ke kakahiaka o ka la koho, a i lokahi ka manao, a i kokua paha no ia hoole a wehe ole ana i ka wahi koho, a i pani paha i ka wahi koho mamua ae o ka hora elima o ke ahiahi o ka la koho, a i lokahi ka manao, a i kokua aku paha i ke pani e ana o ka wahi koho mamua ae o ia hora, e hooukuia no ia i ka uku hoopai i kela me keia manawa e hana ai pela, aole e oi aku mamua o ka elima haneri dala, e hoopii ia e ka Loio Kuhina, ma kona hoopii ponoi ana, a i ole ia ma ka hoopii o ke Kuhina Kalaiaina, a o kekahi kanaka paha e noho ana ma ka apana kahi i hanaia ai ua hewa la, no ka pomaikai o ka Waihona Aupuni; a oia hoopii e hooloheia no imua o ka Aha Hookolokolo Kiekie ma kekahi o kona mau kau, a i ole ia imua o ka Aha Kaapuni o ka mokupuni i hanaia ai

ka hewa. A o na uku hoopai e ae a pau e pili ana i keia Kanawai 'e ku no ia i ka hooko, a i ka hoopai ia imua o na Lunakanawai Hoomalu a Apana, o kela me keia Apana kahi i hanaia ai o ia hala. A o ka mea e hai ana i ke kue ia o na Pauku o keia Kanawai i hiki ai ke hoopaiia e na Lunakanawai Hoomalu a Apana, e loaa ana no iaia ka hookahi hapaha o ka uku hoopai e loaa mai ana mai ka mea i ku ai iaia ka hewa.

---

§ **784.** Aole e hiki i kekahi kanaka e ka aina e, i hookupa ole ia ma keia Aupuni, ke koho i na Lunamakaainana.

NO KA HOOPONOPONO ANA I KE KOHO ANA.

O ka Luna Helu ma kahi o ke Kahu Kula, 1868.

E nana i § 782 me ka hoololi.

§ **785.** E hanaia ke koho ana imua o ke alo o na Lunakanawai Apana, ka Luna Auhau, a me ke Kahukula o ka Apana, a i ole ia, imua o na Hope a lakou i hoonoho ai no ia hana, a ua lawa na mea ekolu o lakou i Papa Luna Nana, nana e hooponopono i ke koho ana, a e hoolo no ka makaukau me ka ole o ka poe koho. O ka Lunakanawai Apana, a ina he mau Lunakanawai ma ia apana, alaila, o ka Lunakanawai o lakou i noho loihi ma ka oihana, a o kona hope paha ana e koho ai no ia hana, oia ka Peresidena o ka Papa Luna Nana. Aole e hoopiliia kekahi olelo o keia Pauku i na apana i koho ia ai he mau wahi koho okoa, e like me ka olelo a ka Pauku 782.

§ **786.** Na ke Kuhina Kalaiaina e haawi aku ma ka lilo o ke Aupuni, i pahu, a i mau pahu balota kupono paha no na apana koho pakahi, me na laka a me na ki e hiki ai ke hoopaa i ka pahu

§ **787.** Na kela Papa keia Papa Luna Nana, ma kekahi apana, e hoonoho i Kakauolelo nona, mamuli o kona hoohikiia ana e ka Peresidena, e kakau hoike i na inoa a pau o ka poe i koho ma ia koho ana. E loaa no i ua Kakauolelo la ka uku i elima dala noloko ae o kekahi dala o ke Aupuni e waiho ana ma ka lima o ka Peresidena.

E like me ia i hoololiia, 1868, June 22.

K. H. K. Mok. LXXXVI. Pauku 17.

§ 788. E wehe ia na wahi koho balota e na Luna Nana Koho, a e hoolaha ia pela, i ka hora ewalu o kakahiaka o ka la koho, a e mau no ka hamama ana a hiki i ka hora elima o ke ahiahi, alaila pau. Me ka balota e koho ai ka poe koho, a e haawi aku kela mea koho keia mea koho i kona balota i kekahi o na Luna Nana Koho, a i ka loaa ana ia ia, e kena aku oia i ke Kakauolelo o ka la koho, e kakau hoike i ka inoa o ka mea nana i haawi ae, aole hoi e nana ka Luna Nana Koho i ka inoa o ka mea i koho ia maloko o na balota; aka, e nana oia i ka balota a maopopo ka pakahi o kona ano, a ina e maopopo ka pakahi o ka balota, e hookomo no oia iloko o ka pahu balota, aka hoi, ina e maopopo he palua a oi aku paha ke ano o kekahi balota, alaila, e hoomaopopo lea oia pela, a e hoole ia ua balota nei. Aka, e ae ia no na poe koho a pau, ke makemake lakou e hana pela, e hookomo i ka balota iloko o ka wahi i pani paa ia, mamua o ka haawi ana aku i na Luna Nana Koho, e hookomo iloko o ka pahu balota; aka hoi, e pili ana no na Pauku 794, 795 a me 807 o ke Kanawai Kivila ia ano balota. Aole e wehe hou ia na balota mahope o ko lakou waiho ia ana iloko o ka pahu balota, a hiki aku i ka manawa e hookaawale a e helu ia ai e na Luna Nana Koho.

Kanawai 1876, Mok. XXXVIII.

E HOOLOLI AI I KA MOKUNA 86 O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA, "E HOOPONOPONO AI HOI NO KE KULEANA KOHO BALOTA NO NA LUNAMAKAAINANA ILOKO O KA HALE AHAOLELO, O KELA A ME KEIA MEA HAAWI BALOTA," MA KA PAKUI ANA I PAUKU HOU E HELUIA PAUKU 17*a*.

PAUKU 1. E hoololiia, a ma keia ke hoololiia nei ka Mokuna 86 o ke Kanawai Hoopai Karaima e hooponopono ai hoi no ke kuleana koho balota no na Lunamakaainana iloko o ka Hale Ahaolelo, o kela a me keia mea haawi balota ma ka pakui ana i ka pauku malalo iho mahope o ka Pauku 17, a e kapa ia ua pauku la Pauku 17*a*.

§ 788 *a*.

Pauku 17*a*. E hookaawale na Luna Nana Koho, mamua ae o ka wehe ana o kahi koho balota, i wahi kaawale kupono e hoo-

puni ana i kahi koho, i mea e hiki ole ai ka poe kuleana ole e keakea i ke koho ana. A aole no e ae ia kekahi kanaka, koe wale no na Luna Nana Koho me ko lakou Kakauolelo a me kekahi poe kupono i ke koho balota, i oi ole ai ka nui mamua o eono, i hele mai e haawi i ko lakou balota, i ae ia e ka Luna Hoomalu o na Luna Nana Koho, ina oia i manao he pono, e komo i ka manawa hookahi a e noho paha iloko o ke keena a wahi paha i hookaawale ia iloko o ka manawa e koho balota ana.

E like me ia i hoololiia 1862, Iune 30.

§ 789. O ka balota, he pepa no ia i kakauia a i paiia paha, me ka inoa a me na inoa paha o ke kanaka a mau kanaka paha a ka mea koho e makemake ai e koho; a pau ka manawa i haawiia no ke koho ana, alaila, na na Luna Nana e hana a hooponopono i ka nui o ka poe i koho, e like me ke kakau hoike ana o ke Kakauolelo a e hookaawale, a e helu i na balota a pau i haawiia mai no kela mea keia mea. Ina i oi aku na balota mamua o ka nui o na inoa ma ka papainoa a ke Kakauolelo, a mamuli o ia mea ua akaka ole ke koho ana, alaila, na na Luna Nana e hoihoi aku i na balota a pau iloko o ka pahu, a e pani paa ia me ke ki ia, alaila, e hoolililiiia ua pahu la, a hui aku hui mai na balota; alaila, e wehe hou ia ka pahu, e uhi ia nae me ka lole halii, a na ka Peresidena o na Luna Nana e hapai i kona lima iluna, a hoikeia ua olohelohe kona lima, alaila, e hookomo iho i kona lima malalo o ka lole, a e lalau i hookahi balota me ka nana ole hoi, a pela no e lalau pakahi ai a pau na balota oi mamua o na inoa i kakau pono ia e ke Kakauolelo. Na ke Kakauolelo no e kakau pakahi i na balota a pau i unuhiia pela, a o ka huina o na balota no kela a me keia mea e kohoia ana, e hoolaweia mai ka huina balota mua, a e manaoia oia ka oiaio, a e hookoia, a e hiki no i na mea a pau ke makemake lakou, e noho mai a nana i ka helu ana.

Aole no e manaoia ma keia Pauku, ua kue i na mana i haawiia i na Luna Nana malalo o ka Pauku 794 o ke Kanawai Kivila.

§ 790. Aia a maopopo i na Luna Nana ka nui o na balota i haawiia mai no kela mea keia mea, alaila, e kukala aku lakou i ka nui o na balota a pau loa i haawiia mai, na inoa o na mea i kohoia, me ka nui o na balota i haawiia mai no lakou pakahi, a

na ke Kakauolelo e kakau pakahi i ka palapala hoike pela, a e kakauinoa na Luna Nana i ua palapala hoike la, a e hooili aku ia i ke Kuhina Kalaiaina.

§ **791.** Ma na apana kahi i hanaia'i ke koho ana ma kahi hookahi wale no, e haawi aku ka Papa Luna Nana, i na mea i loaa nui na balota no ka oihana Lunamakaainana, no ko lakou mau apana, i palapala hoike no ko lakou kohoia ana, penei ke kakau ana:

O makou, na mea nona na inoa malalo, na Luna Nana Koho no ka Apana o ———, Mokupuni o ———, ke hoike aku nei makou, ua koho pono ia o —— ——— i Lunamakaainana no ua Apana la, ma ka la —— o ———, M. H. 18—.

Haawiia malalo o ko makou mau lima i keia la — o ———, 18—.

——— ———
——— ———
——— ———

§ **792.** Ma na apana kahi i hanaia'i ke koho ana ma na wahi elua, na na Peresidena o ia mau wahi koho elua e kakau pu, a haawi aku hoi i ka palapala hoike no ke kohoia ana.

§ **793.** Na na Luna Nana Koho, i ko lakou wa i haawi aku ai i ka palapala hoike, no ke kohoia ana, e hooili koke aku i kope o ia palapala i ke Kuhina Kalaiaina, i mea e waihoia ma kona Keena Oihana.

§ **794.** Ina i kekahi manawa, ua haawiia mai na balota elua a keu paha, i opeope pu ia a owili pu ia, a maopopo i na Luna Nana, ua hana ia pela me ka manao kolohe, alaila, e hooleia ia mau balota a pau loa.

§ **795.** Ina i hookomoia ma kekahi balota na inoa e oi aku ana ka nui mamua o ka nui o na Lunamakaainana a ke Kanawai i haawi ai no ia apana, alaila, e manaoia ua balota la he balota kolohe ma na inoa a pau maloko, a e hoole loa ia; aka, aole e manao ia kekahi balota he balota kolohe, aole hoi e hoole ia, no ka hookomo ana i na inoa i emi iho ka nui malalo o ka ke Kanawai i ae ai.

NO KA HOONOA ANA I KE KOHO IA ANA, A NO KE PANI ANA I NA HAKAHAKA.

§ **796.** Ina i kekahi manawa e hoopii aku na kanaka koho he kanalima a keu aku paha o kekahi apana imua o ka Hale Ahaolelo, e olelo ana, ua koho ia kekahi kanaka i Lunamakaainana no ia apana mamuli o ka uku kipe ana, a o kekahi hana paewaewa e ae paha, a e olelo ana paha, he kupono ole ma ke Kanawai ua kanaka la, alaila na ka Hale Ahaolelo e imi aku i ka oiaio a me ka oiaio ole o na kumu hoopii, a ina e maopopo ia lakou ua oiaio ka hoopii ana, e hooholo koke lakou ua noa ke koho ia ana o ua kanaka la, a ua lilo i mea ole.

'E like me ia i hoololiia 1876, Mokuna VII, Pauku 1.

§ **797.** Aia a hooholo ka Hale Ahaolelo, ua ole ke koho ia ana o kekahi kanaka, a ua lilo i mea ole e like me ka olelo a ka pauku maluna ae nei, alaila, na ke Kakauolelo o ka Hale Ahaolelo e palapala koke aku i na Luna Nana Koho o ka apana kahi i koho ia ai ua kanaka la, e hoike ana ia lakou ua hoopau ia kona koho ia ana. A loaa mai ia palapala hoike i na Luna Nana, e hoolaha koke aku lakou imua o ke akea, he umi la mamua i ka manawa e koho hou ai, alaila, e koho hou na kanaka koho o ia apana i Lunamakaainana no lakou, e like me ke koho ana ma ka la i olelo ia'i ma ke Kanawai.

Mokuna VII, 1876, Pauku 2.

§ **798.** Ina e hakahaka ka noho Lunamakaainana o kekahi apana koho o keia Aupuni, ma ka haalele ana, a ma ka make ana, a no kekahi kumu e ae paha, alaila na na Luna Nana Koho o ia apana, mahope iho o ko lakou ike ana i ka hakahaka, e hoolaha koke aku ma ke akea, he umi la mamua o ka manawa e koho hou ai, ma kahi a ma na wahi elua paha i hana mau ai maloko o ia apana; a o ke koho ana ma ia ano, e manaoia no ia ua paa ma ke Kanawai.

§ **799.** Ina e hoohakahaka ia ka noho ana o kekahi apana, oiai e akoakoa ana ka Ahaolelo, alaila, na ke Kakauolelo o ka Hale Ahaolelo e palapala koke aku i na Luna Nana Koho oia Apana, e hoike ana ia lakou no ia hakahaka ana, a na ua mau Luna Nana

Mokuna VII, 1876, Pauku 3.

la, e kauoha koke aku a e hoolaha a e hana i ke koho hou ana, e like me ka olelo o ka pauku maluna ae nei.

NO KE PALE ANA I NA HANA PONO OLE MA KE KOHO ANA.

K. H. K. Mok. LXXXVI, Pauku 19.

§ **800.** Na kela Luna Nana keia Luna Nana e keakea aku i kekahi kanaka e ku mai ana e haawi i ka balota, ina ua ike, a ina paha ua manao ka Luna Nana, he kupono ole i ke Kanawai ke koho ia kanaka.

Pauku 20.

§ **801.** Ina e keakea ia kekahi kanaka no ka pono ole ia ia ke koho e kekahi Luna Nana, a e kekahi mea e ae paha, alaila, e heluhelu aku na Luna Nana imua o ke kanaka i keakea ia i ke Kanawai e pili ana i ka poe koho maloko o ka Pauku 783, a e haawi aku lakou ia ia i keia olelo hoohiki:

Ke hoohiki nei oe, e pane mai me ka pololei, a me ka oiaio, i na niele a pau e ninauia'ku ai ia oe, no kou wahi i noho ai, a no kou makaukau e like me ke Kanawai e koho ma keia koho ana.

Alaila, na ua Luna Nana nei, a na kekahi paha o lakou, e ninau aku i ka mea i keakeaia ma na mea e maopopo ai kona kuleana, me kona kuleana ole, e koho ai ma ia koho ana.

Pauku 21.

§ **802.** Ina aole e pane pololei mai ke kanaka i keakeaia ma na mea i ninauia aku ia ia, e like me ka olelo maluna, alaila, e hoole loa na Luna Nana i kona koho ana.

Pauku 22.

§ **803.** Ina i hoopau ole ia ke keakea ana mahope o ka pane ana o ke kanaka i keakeaia, i na mea i ninauia'ku ai iaia, alaila na kekahi o na Luna Nana, e haawi aku iaia i ka olelo hoohiki, penei:

Ke hoohiki nei oe, he kanaka kupa oe no keia Aupuni (a he kanaka paha ua loaa ka palapala hookupa), ua hiki aku i na makahiki he iwakalua, a ua noho maloko o keia Aupuni no ka makahiki hookahi i hala ae nei, mamua iho o keia koho ana; a ua noho hoi maloko o keia apana no na malama ekolu i hala ae nei; aole hoi oe i koho iho nei mamua ma keia koho ana; aole hoi oe i hoahewaia mamua e ke Kanawai maloko o keia Aupuni no kekahi karaima nui i pau ole i ke kalaia.

§ **804.** Ina e hoole kekahi kanaka aole oia e hoohiki e like me ka olelo hoohiki i oleloia ma ka pauku maluna ae nei, alaila e hoole loa ia kona balota. **K. H. K.** Mok. LXXXVI, Pauku 23.

§ **805.** Ina e koho lehulehu kekahi kanaka i ka manawa koho hookahi, a i hoomaopopo ia kana hana ana pela i kela hewa, e hoopaiia oia ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala he kanalima, a i ole ia, e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo. Pauku 24.

§ **806.** Ina e koho kekahi kanaka me ke kue i ke Kanawai, no kona hoahewaia ana ma kekahi karaima nui, i pau ole i ke kalaia, me ka hoihoi ole ia'ku iaia na pono a pau o ke kanaka kupa; a no kona hiki ole aku i na makahiki a ke Kanawai i olelo ai; a no kona koho ole ana maloko o ia apana, e like me ka olelo a ke Kanawai, a no kekahi kumu e ae paha, me kona ike, he pono ole kana koho ana pela, alaila, ina e hoomaopopo ia kona hewa, e hoopaiia oia ma ka uku hoopai, aole oi aku i na dala he kanalima; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo. Pauku 25.

§ **807.** Ina e haawi mai kekahi kanaka koho, me kona ike i na balota e oi aku ana ka nui mamua o ka balota hookahi, ma kekahi koho ana, e hoopaiia oia ma ka ukuhoopai, aole oi aku i na dala he kanalima, a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo. Pauku 26.

§ **808.** Ina e kokua kekahi kanaka i kekahi kanaka e ma ka hana ana i kekahi o na hewa i olelo ia maloko o na pauku ekolu maluna ae nei, e hoopaiia oia ma uku hoopai, aole oi aku i na dala he kanalima; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono, e like me ka manoa o ka Ahahookolokolo. Pauku 27.

§ **809.** Ina e kipe kekahi i kekahi mea e ma ke dala, a me ka olelo e loaa ia ia ka uku mahope paha, a ina hooweliweli paha ia ia, a alakai ia ia e koho i kekahi kanaka e ana i makemake ole ai, aole hoi i ke kanaka ana i makemake ai e koho a i alakai paha ia ia, aole nae e haawi ua kanaka la i kana balota, e hoopai ia ka Pauku 28.

mea nana i hana pela ke hoomaopopoia kona hewa, ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala he kanalima; a i ole ia, e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo.

K. H. K. Mok. LXXXVI, Pauku 29.

§ 810. Na na Luna Nana Koho, a na kekahi paha o lakou mamua iho o ke kukala ana i ka hoomaka ana o ka hana koho, e wehe i ka pahu balota imua o ke alo o na kahaka e ku ana malaila, e hoikeike mai a e hoohuli i ka pahu ilalo i hemo ai na mea a pau oloko, alaila e hoopaa ia me ke ki; aole hoi e wehe hou ia a hiki i ka pau ana o ke koho ana, a makemake na Luna Nana e helu i na balota.

Pauku 30.

§ 811. O ka Luna Nana Koho nana e hookomo iloko o ka pahu balota i kekahi balota e, aole o kona balota iho, aole hoi o na balota i haawi pono ia mai ia ia ma kana oihana, mahope o ka hoomaka ana i ka hana koho; a ina e hana oia i kekahi hana kolohe a hana paewaewa e ae paha ma ia koho ana, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri; aole hoi e hiki ia ia e noho i Luna malalo o keia Aupuni.

Pauku 31.

§ 812. Ina e hana ole kekahi Luna Nana Koho, a ina paha e hoole oia aole oia i hana me ka manao kolohe i kekahi o na hana i pili i kana oihana ma na Kanawai o ke koho ana, alaila, e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri; aole hoi e hiki ia ia e noho i Luna malalo o keia Aupuni.

Pauku 32.

§ 813. Ina e hoohaunaele kekahi kanaka ma kahi o ke koho ana, a ina e hoopau aku a alakai aku paha, a hana paha me ka manao e hoopau a alakai paha i ka hana koho mamuli o ke Kanawai, a ina e keakea a hana paha me ka manao e keakea aku ia koho ana, alaila, e hiki no ke hopu ia ka mea hana pela, me ka palapala hopu ole, a e hoopai ia oia ma ka ukuhoopai aole oi aku i na dala hookahi haneri; a i ole ia, e hoopahao ia oia ma ka hana oolea, aole oi aku i na malama eono, e like me ka manao o ka Ahahookolokolo.

Pauku 33.

§ 814. Aole e kena ia ka palapala kii hookolokolo no ka hihia kivila ma kekahi apana o keia Aupuni, maluna o kekahi kanaka koho ma ia apana, ma ka la koho i na Lunamakaainana.

HOAILONA IV.

NO KA OIHANA HOOKOLOKOLO.

MOKUNA XII.

§ 815. E hoonohoia he Oihana e kapaia ka Oihana Hookolokolo, i mea e hooponoponoia ai ka Mana Hookolokolo me ka oiaio, a me ka huikau ole, a o ka Lunakanawai Kiekie, a kaulike o ke Aupuni ka Luna o ia Oihana, a nana no e hoike mai i ka Ahaolelo i kona mau manawa halawai, i na mea i hanaia iloko o keia Oihana, a me ka hooko ana mamuli o ke Kanawai iloko o ke Aupuni mai o a o.

§ 816. E kuokoa no keia Oihana, a me na Lunakanawai a me na Luna e ae o ka Oihana Hookolokolo, i ka Oihana Hooko, a me ka Oihana Kau Kanawai. Aole mana o ka Moi e hooko, a e hololi ae paha a e kapae paha i kekahi olelo hooholo a kekahi Lunakanawai, a luna e ae o ka Oihana Hookolokolo: aka hoi, aole nae e manao ia ma keia olelo e hoole i ka Moi ke manao oia e haawi i ka olelo hoopanee i ka hoopai, a i ke kala aku i ka hala, mahope o ka hoahewaia ana, no na hewa a pau, koe nae ka hoopii i na Luna Nui, ke hoahewaia. Kumukanawai Pauku 27.

§ 817. Aia no ka mana hookolokolo o ke Aupuni iloko o ka Ahahookolokolo Kiekie hookahi, a me no Ahahookolokolo malalo iho, i hoonohonohoia e ka Ahaolelo, i kela manawa keia manawa. Pauku 64.

§ 818. Aole no e hiki i kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, Aha Kaapuni, Aha Hoomalu, a Apana paha, ke koho ia i Lunamakaainana iloko o keia Aupuni. Pauku 20.

Kumukanawai Pauku 67.

§ 819. E pili no ka mana hookolokolo i na hihia a pau ma ke Kanawai a me ke kaulike, malalo iho o ke Kumukanawai, a o kekahi Kanawai o keia Aupuni, a me na kuikahi i hanaia a e hanaia'na paha mamuli o ka mana o ke Kumukanawai me na Kanawai; a i na hihia hoi a pau e pili ana i na elele kiekie o na Aupuni e, me ko lakou mau Luna Nui e ae, a me na Kanikela, a i na hihia hoi e pili ana i ka mana hookolokolo moku, a me ka hoomalu moana; a me na hihia a pau malalo o na Kanawai nui iwaena o na Aupuni.

Pauku 10. Ka Moi v Paakaula, 3 H. R. 30.

§ 820. Aole no e noho kekahi Lunakanawai, e hookolokolo i kekahi hihia ke komo kona hoahanau iloko o ia hihia, ina o ka mea hoopii a hoopiiia paha, a i ole ia, e puka ana paha kekahi dala o ua Lunakanawai nei, nona iho a no kekahi hoahanau ona paha, ma ka mea i hookolokoloia. Aole hoi e noho a hookolokolo kekahi Lunakanawai, oia hookahi wale no, i kekahi hihia i hoopii hou ia, a i kekahi hihia e hookolokolo hou ana paha, ana i hookolokolo ai a i hooholo ai mamua.

§ 821. Aole no e hiki i kekahi Lunakanawai o ka Ahahookolokolo Kiekie, a o na Aha Kaapuni paha, ke komo i ka Oihana Loio, a e hana i ka hana kupono i ka Loio; aole hoi e hiki i kekahi Lunakanawai o kekahi Aha e ae, ke hele imua o kekahi Ahahookolokolo ma ke ano Loio, no kekahi hihia i hookolokolo ia imua ona mamua.

§ 822. Na ka Lunakanawai, a o ka Ahahookolokolo paha, e hoomoakaka i ke Kanawai e pili ana i na Hihia Kivila a pau i hookolokolo ia imua ona, a e paa no ke ao ana a ua Ahahookolokolo la, a o ka Lunakanawai paha, no ke Kanawai, maluna o ke jure, ke hoonohonoho ia ke jure no ia hihia.

E nana i § 14.

§ 823. He mea kupono no i na Ahahookolokolo ke lawe no lakou iho i ka noonoo ana, a me na kumu maopopo iloko o na Kanawai hookolokolo moku, me na Kanawai o ke kalepa moana, a me na Kanawai o na aina e i kakau ole ia, a me ke Kanawai Kivila, oia hoi ke Kanawai o Roma ma na wahi kupono i ke kaulike, aole hoi i kue i na Kanawai, a me ka hana mau ana a keia Aupuni.

§ **824.** E hiki no i kela Ahahookolokolo kakau keia Ahahookolokolo kakau, ke hooholo no lakou iho, no ke kupono a me ke kupono ole i ke Kumukanawai, a me ka paa no hoi o na Kanawai, olelo hoolaha, olelo kauoha, a olelo hooholo paha, i hooholo ia a hoopuka ia paha e ka Moi, a e ka Ahaolelo, i ka Aha Kuhina a i ka Ahakukamalu paha. E hiki no i ka Ahahookolokolo Kiekie, ke hooholo, ua ole, a ua lilo i mea ole ia Kanawai, olelo hoolaha, olelo kauoha a olelo hooholo paha, ke maopopo ia ia ma ka noonoo ana, ua kue i ke Kumukanawai, a ua kue hoi i na Kanawai iwaena o na Aupuni, a me ke kuikahi me kekahi Aupuni e.

§ **825.** E nana pono kela Ahahookolokolo keia Ahahookolokolo ma ka lakou mau olelo hooholo, i na pono paa.

§ **826.** E hiki no i na Ahahookolokolo kakau ma ke kau hookolokolo, a i na Lunakanawai o ia mau aha ma ke Keena, e kauoha aku e hoopaa ia no ka hookolokolo ana mahope, i kela kanaka keia kanaka i manaoia e ua aha la, a e ka Lunakanawai paha, ua hoohiki wahahee ma kekahi hookolokolo ana, a hana ana paha imua ona.

MOKUNA XIII.

NO KA AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE.

E PILI ANA I NA LUNAKANAWAI O KA AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE.

Kanawai 1886, Mokuna LIX.

NO KA MEA, ua hoakakaia ma ka Pauku 65 o ke Kumukanawai i haawi ia e ka Moi Kamehameha V., i aloha nui ia, ma ka Aha Hookolokolo Kiekie, e hoonoho ia kekahi Lunakanawai Kiekie a me na Hoa Lunakanawai, aole e emi malalo o elua, a e hiki no i kekahi o lakou ke noho a ke hooponopono i kekahi halawai ana a ua Aha nei; a,

NO KA MEA HOI, he mea kupono e hoonoho ia ma ka Aha Hookolokolo Kiekie i hookahi Lunakanawai Kiekie, a me na Hoa

Lunakanawai Eha, a e hoakakaia ko lakou haawina uku pakahi a me ka lakou mau hana ma ke Kanawai; nolaila,

E hooholoia e ka Moi a me ka Hale Ahaolelo o ko Hawaii Paeaina, i akoakoa iloko o ka Ahaolelo Kau Kanawai o ke Aupuni:

PAUKU 1. Ma ka Aha Hookolokolo Kiekie, e hoonohoia i hookahi Lunakanawai Kiekie, a i eha mau Hoa Lunakanawai, a e hiki no i kekahi o lakou ke noho a malama i ka Aha, a ke malama ia pela, e loaa a e lawelawe i na mana a pau a me ka mana Hookolokolo i haawi ia i ua Aha la i oleloia.

PAUKU 2. O ka Lunakanawai Kiekie o ka Aha Hookolokolo Kiekie oia no ka Lunakanawai Kaulike o ke Aupuni, a ma ia ano ua loaa iaia na mana a pau loa e pili ana i ua Oihana la, ma ke Kanawai o ka manao. Ua loaa no iaia ka mana, ma ke Keena, e hooholo, e hooko i na moraki, a e hoolohe, a e hooholo ma na mea a pau e pili ana i ke Kaulike, Banekarupa, a me na Hihia Moana.

PAUKU 3. E lilo na Hoa Lunakanawai i mau Hope Lunakanawai Kaulike o ke Aupuni, a ua loaa no hoi ia lakou pakahi ka mana Hookolokolo piha a kaulike ma na mea a pau ma ke Keena, e like me ko ka Lunakanawai Kaulike i oleloia.

PAUKU 4. O na mana like a me na hana i loaa a e lawelawe ia nei e ka Hoa Lunakanawai Mua o ka Aha Hookolokolo Kiekie, e loaa a e lawelawe ia no ia ma ia ano like e na Hoa Lunakanawai pakahi o ka Aha Hookolokolo Kiekie i oleloia.

PAUKU 5. E noho na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ka lakou mau Oihana, e like me ka mea i hoakakaia ma ka Pauku 65, i olelo ia o ke Kumukanawai.

PAUKU 6. E loaa i ka Lunakanawai Kiekie o ka Aha Hookolokolo Kiekie ka uku makahiki o eono tausani dala, a i na Hoa Lunakanawai pakahi ka uku makahiki he Elima Tausani Dala, a e hookaa ia ua mau uku la mailoko ae o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

PAUKU 7. E noho ka Lunakananawai Kiekie ma ka Mokupuni o Oahu. E hoonohoia a e noho na Hoa Lunakanawai Akahi, Elua, Ekolu a me Eha, e like me ka ke 'Lii ka Moi e makemake ai e hoonoho a e hookohu.

PAUKU 8. Ma keia ke hoopau loa ia nei na Pauku 827, 846 a me 847 o ke Kanawai Kivila, a me ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hoakaka ai i ka uku o na Lunakanawai Kokua Alua o ka Aha Hookolokolo Kiekie," a e hooloii ai i ka Pauku 846 o ke Kanawai Kivila, i aponoia ma ka la 30 o Dekemaba, 1864, a me ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ke Kanawai i kapaia he Kanawai e hoakaka ai i ka uku o ka Lunakanawai Kokua Alua o ka Aha Hookolokolo Kiekie, a e hooloii ana i ka Pauku 846 o ke Kanawai Kivila," i aponoia ma ka la iwakaluakumamaono o Mei, 1886, a me ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hoomaopopo ana i na hana a me na mana o ke Kokua Lunakanawai Elua o ka Aha Kiekie," i aponoia ma ka la umikumamahiku o Iulai, 1862.

---

§ 827. Hoopauia 1886, Mokuna LIX, Pauku 8.

§ 828. E paa no na Lunakanawai o ka Ahahookolokolo Kiekie ma ka lakou oihana, oiai ua pono ka lakou hana ana, e hiki nae ke hoopauia e like me na olelo o ke Kumukanawai; a e ukuia no hoi lakou i kela manawa keia manawa no ka lakou hana, i kekahi uku, aole hoi e hoemiia ko lakou uku i ko lakou wa e noho ana ma ka oihana.

§ 829. He mana no ko ka Ahahookolokolo Kiekie, ma na hihia a pau ma ke Kanawai, a me ke kaulike, na hihia kivila, a me na hihia karaima, na hihia ma ke kanawai moku, a me ke kalepa moana, ke laweia imua ona ma ka palapala kena mua ma ka hoopii hou ana paha, a ma ke ano e ae paha, ia ia wale no hoi ka mana ma na hihia a pau no na Elele Kiekie, a me na Luna Nui e ae o na Aupuni e, a me ko lakou mau Kakauolelo me na kauwa, ma kahi kupono i kekahi Ahahookolokolo malalo o na Kanawai iwaena o na Aupuni; a me na hoopii a pau i kue i ke Aupuni Hawaii, i hoopiiia mamuli o ka ae ana o ka Moi iloko o ka Ahakukamalu wale no. He mana no hoi kona ma na hihia a pau i hoopiiia e kekahi Elele Kiekie a Luna Nui e ae o ke Aupuni e, a

Kumukanawai Pauku 67.

ma na hihia hoi a pau, he Kanikela a hope Kanikela ma kekahi aoao, ma ka aoao hoopii a hoopiiia paha, aole nae ia ia wale no ka mana malaila.

§ **830.** Na ka Ahahookolokolo Kiekie e hooponopono i na Ahahookolokolo a pau malalo iho, i mea e hewa ole ai a e pau ai paha ka hewa, a me ka hana pono ole ke loaa mai, ke maopopo ole ma ke Kanawai kekahi mea e ae e pau ai.

E nana i 1876, Mok. XXXIX.

§ **831.** He mana no ko ka Ahahookolokolo Kiekie, a o ka Lunakanawai Kiekie paha, a o ka Hoa Lunakanawai mua paha ma ke keena, ke hoopuka i na palapala hai hewa, na palapala kii moohookolokolo, na palapala koi, na palapala hoole i ka haalele i ke Aupuni, na palapala papa aku, a me na palapala ninau kumu, a me na palapala kena e ae a pau i na Ahahookolokolo malalo iho, a i na Ahahui a me kela kanaka keia kanaka, i mea e pololei ai ka hookolokolo ana, a e ko ai hoi ke Kanawai.

§ **832.** He mana ko ka Ahahookolokolo Kiekie, e hana a e hooholo i na olelo hooko, na olelo hooholo, na olelo kauoha, a me na olelo kaohi, na palapala ohi waiwai, me na palapala kena e ae a pau loa, a e hana hoi i na hana e ae a pau, e like me ka mea e pono ai, a e hookoia ka mana i haawiia nona, a e haawiia ana paha ma keia hope aku ma ke Kumukanawai a me na Kanawai o ke Aupuni.

E nana i § 1015.

§ **833.** He mana no hoi ko ka Ahahookolokolo Kiekie e hana i kela manawa keia manawa i rula e pono ai ka hana ana iloko o ua aha nei, ma na mea a pau i hoakaka ole ia ma ke Kanawai, a mahope aku e hooponopono hou ae ia mau rula e like me kona ike ana he mea ia e holo pololei ai ka hana ana, a e pau ai hoi ka hana hemahema a me ka pono ole iloko o ia Aha.

§ **834.** Ina e loaa mai kekahi mea pohihihi ma ke Kanawai i ka hookolokolo ana a me ka hana e ae paha imua o ia Aha Kiekie i ka wa e hookolokolo ana ka Lunakanawai hookahi, e hiki no ia ia ke waiho ae i ua mea la e noonoo ia e na Lunakanawai a pau o ia Aha, a e hoakaka no oia i kela hihia a i kauwahi paha o ia hihia, a maopopo kona ano i kona mau hoa hana.

§ 835. Pela no hoi, e hiki no ke waiho i kekahi mea hoopaapaa mamuli o ka makemake o kela aoao a o keia aoao e noonoo hou ia no kekahi manao, olelo ao a olelo kauoha paha a ka Lunakanawai no kekahi mea iloko o ke Kanawai.

§ 836. Ina e hoohalahala kekahi no ia manao, olelo ao a kauoha paha, aole hoi ae ka Lunakanawai e waiho mamuli o kona makemake, alaila, e hiki no i ka mea hoohalahala ke hai ae i ke kumu o kona hoole ana i kela manao, olelo ao a kauoha paha, a e palapala ia kona hoohalahala ana ma ke ano pokole, a e haawi ia imua o ka Lunakanawai mamua o ka hoopanee loa ana o ka Ahahookolokolo no ia kau ana, a ina i kupono i ka oiaio, e ae ia no ia e kakauinoa ia e ka Lunakanawai. A ina e hoole ka Lunakanawai ia hoohalahala ana, aole hoi e kakau i kona inoa, e hiki no ke hoomaopopo i ka oiaio o na kumu hoohalahala imua o na Lunakanawai a pau o ia Aha, a ae ia hoi e lakou.

Luka v Poohina, 3 H. R. 728.

§ 837. Ina e ae ia e noonoo i na kumu hoohalahala, alaila, e noonoo ia ia mau mea e na Lunakanawai a pau o ka Aha Kiekie. Ina nae i maopopo i ka Lunakanawai nana i hookolokolo mua, he mau mea ano ole, liilii, a no ka manao i ka hoopanee wale no paha ka hoohalahala ana, alaila e hoopaa ia no ka olelo hooholo, a e hoopuka ia no ka palapala ohi waiwai, a e waiho ia paha, e like me ka manao o ka Lunakanawai he kupono, me ke kanalua ole no ka ae ana, e noonoo hou i na kumu hoohalahala.

Kamalu v Lovell, 4 H. R. 601.

§ 838. Ina e maopopo ma ka lohe ana i kekahi hihia i hoopii ia imua o keia Ahahookolokolo ma na kumu hoohalahala e like me ka olelo maluna, a ua maopopo nae he mau mea liilii ano ole wale no na kumu hoohalahala, a ua hoopii ia me ka manao hoopanee wale no paha, alaila, e hiki no i ka Ahahookolokolo ke hooholo e papalua na koina maluna o ka aoao hoohalahala, mai ka manawa i hai ia mai ai na kumu hoohalahala, a me ka uku hoopanee pu kekahi no ia manawa, he iwakalua hapa-haneri no ke dala no ka makahiki; a ina i maopopo ka aie a o ke poho paha, a i ole ia, e hiki no ke hooholo i kekahi hapa o ia mau koina a o ia uku hoopanee paha, e like me kona manao he pono.

§ 839. Ina i hooholo ia ka olelo hooholo no kekahi hihia i

hookolokolo ia, a ua ae ia no hoi na kumu hoohalahala, alaila e hiki i na Lunakanawai hui a pau o keia Aha ke hoopau i ka olelo hooholo mua, me ka hoopuka ole i ka palapala hoakaka no ka hewa, me he mea la ua hooholo ia mamua no ke kuhihewa, a malaila e hana ia e like me ka mea kupono i ke Kanawai, a me ka pololei.

§ **840.** Aole no e hoole ia a hoopanee ia paha ka hookolokolo ana imua o ke jure no ke kakau ia ana o na olelo hoohalahala, a no ka ae ana paha i na kumu hoohalahala i waiho ia mai; aka, e lawe ia no ka olelo hooholo a ka poe jure, a e hana ia no ma kela hihia e like me ka manao o ka Aha he pono, mamuli o na olelo maluna.

§ **841.** Ina e hoopii ia kekahi hihia imua o ka Ahahookolokolo Kiekie, a ua maopopo no, o ka huli iloko o na palapala helu dala loihi a huikau ma kekahi aoao a ma kekahi aoao paha, ka mea e pono ai ka hana ana, alaila, e hiki no i ua Aha nei mamuli o ke noi ana mai a kekahi aoao a o kekahi paha, a o ke noi ole ana paha, ke hooholo e haawi i keia hihia i kekahi mau kanaka paewaewa ole ekolu me ka makaukau hoi. E hiki no i kekahi ke koho i kekahi kanaka a pela no hoi kekahi aoao, a na ka Ahahookolokolo e koho i ke kolu; a ina e koho ole kekahi aoao, alaila na ka Ahahookolokolo e koho nona.

§ **842.** Eha kau hookolokolo o ka Aha Kiekie i kela makahiki keia makahiki, e hoomaka ana meneia:

I ka Monede mua o Ianuari, Aperila, Iulai, a me Okatoba, a e kapaia ke kau hookolokolo o Ianuari, Aperila, Iulai, a ma Okatoba, o ua Aha nei. E hiki no nae i keia Aha ke hookolokolo i na manawa e ae, ke manaoia, oia ka mea e loaa mai ai ka pono.

§ **843.** O keia mau kau hookolokolo eha, aia no iloko o ka Hale Hookolokolo ma Honolulu; e hiki no nae i ka Lunakanawai Kiekie o keia Aha, ke manao oia he pono, no ke kaua, no ka mailele, a no kekahi pilikia e ae paha, ke hooholo e hookolokoloia ma kahi e, a e hookolokoloia no malaila, a hiki i ka wa i hoopauia kela olelo hoohoolo, a hoakakaia paha kahi hou e hookolokolo ai.

E mau no ka hookolokolo ana ia mau manawa, mai ka la o ka hoomaka ana, a hiki i ka la hoomalolo aha mai ka la i hoomaka'i.

§ 844. Ina i hiki ole mai kekahi o na Lunakanawai o keia Aha i ka manawa a ma kahi i oleloia no ka hookolokolo ana, i ka la i hoomaka'i paha, a i ka manawa i hoopaneeia'i paha, alaila, na ke Kakauolelo o ua Aha nei, e hoopanee aku i ka hana ia la ae ia la ae, a hiki mai kekahi o na Lunakanawai, a i ole ia, a hiki mai paha ka palapala a kekahi o lakou no ka hoopanee ana.

§ 845. Ina ma kahi e, a ua mai paha ka Lunakanawai Kiekie, a ua hakahaka paha ia oihana, alaila, na ka Hoa Lunakanawai mua a Lunakanawai e ae paha a ka Moi e hoonoho ai no ia manawa, e hana i na hana a pau e pili ana ilaila, ma ke keena a ma ka banco paha, ia manawa ma kahi e, a ma ia hakahaka paha.

§ 846. Hoopauia 1886, Mokuna LIX, Pauku 8.

HAAWINA XXXIII.

NO KA MANA A ME KA HANA A NA LUNAKANAWAI O KA AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE MA KE KEENA.

§ **847.** Hoopauia 1886, Mokuna LIX, Pauku 8.

§ **848.** He mana ko kela Lunakanawai, keia Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke Keena, e kena aku i na aoao hoopii, a hoopiiia paha, a me na hoike e hele imua o lakou, a e koi aku i na buke, me na pepa, a me na palapala waiwai, e laweia mai, a e hana i na hana e ae a pau loa e puka ai ka pololei, ma na mea i waihoia imua o lakou ma ke keena, e like me ka Aha Kiekie i ke kau hookolokolo.

§ **849.** E hiki no i ua mau Lunakanawai nei e hoopuka i ka palapala hopu, i kekahi kanaka a mau kanaka paha, ma kela wahi keia wahi o ke Aupuni, i hoopiiia malalo o ka olelo hoohiki, no kekahi karaima a mikamina paha, a e ninaninau a e hooopaa i ka mea i hoopiiia, e hookolokoloia.

§ **850.** He mana ko na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, e kau i na rula, e pono ai ka hana ana ma ke Keena.

§ **851.** He mana ko kela Lunakanawai keia Lunakanawai o ka Aha Kiekie, ma ke keena, e hooiaio i na palapala kauoha, e hoonoho i na kahu, a me na luna hoooponopono waiwai hooilina; a eia hoi, e koi aku i na kahu a pau, a me na luna hooponopono waiwai hooilina, a me na luna hooko kauoha, e hana i ka lakou hana, a e hoike pololei i ka lakou hana a pau mamuli o ke Kanawai. E hiki no ia lakou ke hoopau i kekahi luna hooponopono

waiwai hooilina, kahu a luna hooko kauoha paha, i hoonohoia ma kekahi palapala kauoha, a ma ke ano e ae paha, ke ikeia kona ano pono ole, a kumu kupono e ae paha e hoopau ai.

§ 852. He mana ko kela ko keia o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke keena, e hookaawale i ka waiwai hapakolu o na wahine kanemake, a e mahele i ka waiwai paa. Ina he mea hiki ole ke hookaawale i ka hapakolu o ka wahine kanemake iloko o ka waiwai paa, me ka poino ole o na ona o ia waiwai paa, alaila e hiki no i ka Lunakanawai ke imi i ka nui o na dala iloko o ia hapakolu, a e kauoha e ukuia oia pela e like me ka mea kupono. Ina he mea hiki ole ke mahele i ka waiwai paa me ka poino ole o na ona o ua waiwai nei, alaila e hiki no i ka Lunakanawai ke kauoha ae e kuai ia'ku ua waiwai paa nei, a e mahele i ke dala i loaa mai. § 1299.

§ 853. He mana ko kela ko keia o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke keena, e haawi i (na palapala oki mare, a me) na palapala hookaawale i ka poe mare, a e hooholo i na mea e ola'i ka wahine (ina oia ka mea hoopii,) e hookupono i ke Kanawai i ka hookama keiki ana, a e hooholo no na keiki kamehai i maopopo ko lakou makua. E nana i ke Kanawai Oki Mare, 1870, Mok. XVI.

§ 854. He mana ko kela ko keia o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, e wae a e hoonohonoho i poe jure okoa e imi no ka pupule, ka hehena, ka hapai keiki, a ma kekahi mea e ae paha, e hookolokolo ia'na imua o kekahi o ua mau Lunakanawai nei ma ke keena, a e lawe lakou a e hana ma ka olelo hooholo a ua poe jure nei, e like me ka mea kupono i ka pololei ; e hiki no nae ke hoohalahala ia ua poe jure nei e kela aoao me keia aoao. § 1241.

§ 855. He mana ko kela a me keia o na Lunakanawai o ua Aha nei ma ke keena, mamuli o ka palapala hoopii me ka hoohiki, e hoopuka i na palapala *habeas corpus*, (kii kino) a e hiki ia lakou ke kuu aku ma ka bela, i ka poe i hoopaa ia, ma na mea a pau i kupono i ka bela. E nana i 1870, Mok. XXXII.

§ 856. He mana ko kela a me ko keia o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, ma ke keena, a ma ka *banco* paha, ma ka hoopii

ana o kekahi aoao, ke koi aku i ka aoao hoopii, a i ka aoao i hoopii ia paha, e haawi mai i palapala hoopaa e uku ai i ke koina, ma ke ano a ma ke kumu a ka Lunakanawai i manao ai he pono.

§ 831 pakui.

§ **857.** He mana ko ka Aha Kiekie i ke kau hookolokolo a he mana ko ka Lunakanawai Kiekie, a me ko ka hou Lunakanawai mua, ma ke keena, ina i maopopo he mea hiki ole ke hookolokolo ia me ka pololei, a me ke paewaewa ole, kekahi hihia e waiho ana imua ona, a iloko o kekahi Aha Kaapuni paha, mahope o ka lohe ana i ka aoao kue, a me ka lohe ole, ke hele ole mai oia mahope o ke kii ana'ku, ke hoololi i ka *venue* i kekahi apana hookolokolo e ae, a e kauoha aku e hoihoi ia ka moolelo malaila.

Kanawai
May 13, 1868.

E HOAKEA ANA I KA MANA O KA AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE.

PAUKU 1. O kela a me keia hoopii e waiho ana imua o kekahi Aha Kaapuni o keia Aupuni, no kekahi feloni, e hiki no ke hoihoi ia i ka Aha Kiekie i kukulu ia ma Honolulu, Mokupuni o Oahu, no na Mokupuni a pau o keia Aupuni, ma ke noi o ka Loio Kuhina, ke ae hoi ka mea i hoopii ia, ina ma ka manao o ka Aha, oia ka mea kaulike.

E nana i 1876, Mokuna XL.

PAUKU 2. O na noi a pau no ka hoihoi ia'na o na hoopii e kakau palapala ia, me ka hoomaopopo pono ana i na kumu no ua noi la.

PAUKU 3. O na hoike i kena ia e hele aku i ka Aha Kiekie i kukulu ia ma Honolulu, ma ke ano i olelo ia maluna, ina aole lakou he poe noho ma ka Mokupuni o Oahu, e uku pakahi ia lakou eha keneta no ka mile no na mile a pau i hele maoli ia, a me ka hookahi dala no kela a me keia la o ka hele ana imua o ka Aha.

PAUKU 4. Na ka Aha Kiekie e haawi i na rula e pili ana i ka malama pono ana a me ka lawe ana i na palapala a pau e pili ana i na hookolokolo i olelo ia ma keia Kanawai.

---

§ **858.** Ina i ka wa i olelo ia no ka lohe ana i kekahi mea imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke keena, ma

kahi e oia, aole hoi hiki ke lohe ia mea, alaila, e hiki no mamuli o kana kauoha, ke hoihoi ia ua mea la i kekahi Lunakanawai e ae o ua Aha nei, ke ae mai oia e lohe ia mea.

Maloko o na la he umi, Rula IV.

§ **859.** E hiki no ke hoopii hou ia imua o na Lunakanawai a pau o ka Aha Kiekie ma ka banako, no kekahi olelo hooholo a olelo kauoha paha, i hooholo ia e kekahi Lunakanawai o keia Aha ma ke keena; a he mana ko ua Aha Kiekie nei ma ka banako, e nana hou, e hoopau, e hoopaa, e hana hou, a e hoolilo ae paha, a e heihoi hou e hana ia ma ke keena ia olelo hooholo, a olelo kauoha paha, ma ka hapa paha, ma ka pau loa paha, a e pili ana i kekahi o na aoao a i na aoao a pau paha. E hooponopono ia keia hoopii hou ma ka moohihia aole hoi e hookomo ia kekahi olelo hoike hou ma ka Aha maluna; eia nae, ina e lawe ia mai kekahi olelo hoike hou, a ua maopopo he mea puka hou mai, a he mea ano nui no hoi ia i ka hooholo ana no keia hoopii hou, e hiki no i ke Aha ke ae i ka hookomo ana ia olelo hoike hou. Aole e manao ia ma keia pauku, he mea hiki ke hoopii hou no kekahi olelo hooholo a kekahi Lunakanawai e ae ana i kekaki palapala hopu, palapala hoomalu, palapala kena, a palapala hoopuka e ae, a no ka auhau ana i na koina, a o kekahi mea e ae paha o ia ano.

HAAWINA XXXIV.

NO KE KAKAUOLELO O KA AHA KIEKIE.

No na Hope Kakauolelo, e nana mahope o § 869.

§ **860.** Na na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, e hoonoho i Kakauolelo no ia Aha, a e noho no ia ma kana oihana a pau ko lakou makemake. Nana no e malama i ke sila o keia Aha, a e paiia no ia maluna o na palapala a pau a ia Aha i hoopuka aku ai. E hiki no ia ia ke hoopuka aku i na palapala ma na hihia a pau e hookolokolo ia ana imua o ka Aha Kiekie, a imua hoi o ka Lunakanawai Kiekie, a o kekahi Hoa Lunakanawai paha o ia Aha ma ke Keena. E hiki no ia ia ke hoohiki i ka poe kupono ke hoohikiia, e lawe a e kakau i ka olelo a na hoike, e helu a kau iho i ka nui o ka aie i kaa ole ma na palapala aie, palapala hoopaa, bila kikoo dala, a me na palapala hoakaka aie e ae ma na mea a pau i hooholoia no ka hiki ole mai o ka aoao i hoopiiia, a ma na mea hoi i haawiia ia ia e ka Aha, a nana hoi ka mana a pau a me na hana no ka hoonohonoho ana i ka poe jure a me na mea a pau i pili i kana oihana ma ke Kanawai, a i kupono hoi i ka mea e holo ai ka hana a ka Aha Kiekie. Oia no hoi kekahi Luna Helu *ex officio* ma ke Kaulike.

§ **861.** E hoohiki no oia i ke Akua, imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie, e hana pololei i na hana a pau o kana oihana, a mamua hoi o kona komo ana iloko o kana oihana, e haawi aku oia i palapala hoopaa i ke Kuhina Waiwai me na hope hookahi a keu, a me ka uku hoopaa i aponoia e ka Aha Kiekie, no kana hana pono i na hana i pili i kana oihana.

§ **862.** E noho mai no oia i ke kau hookolokolo, e kakau i ka hana ana a ka Aha, e malama i na moohookolokolo a me na buke, a me na palapala a me na dala o ka Aha, a o kana oihana paha, mamuli nae o ka olelo a ka Aha.

§ **863.** Ma na mea kaulike, hookolokolo moku, a me na mea no ke kalepa moana, a me na mea i hookolokoloia imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie iloko o kona Keena, e noho no ke Kakauolelo ilaila, a e palapala i na mea i hanaia, e like me ka olelo a ka Ahahookolokolo, na mea hoi i oleloia ma na rula, a i ole ia, ma ka olelo pololei a kekahi Lunakanawai.

§ **864.** Nana no e kakau iloko o na buke moolelo a pau i ka papainoa o na mea o kela aoao keia aoao i hookolokoloia, me ke kuhikuhi no hoi i ka aoao kahi e loaa'i; a ina hoi he lehulehu ka poe i komo iloko o kehahi hookolokolo ana, o ka poe hoopii a hoopiiia paha, alaila, e kakau oia i ka inoa o kela mea keia mea o lakou, ma kahi kupono, me ke kuhikuhi aku i kahi e loaa'i.

§ **865.** Na na Lunakanawai o keia Aha e nana i ka hana ana a ke Kakauolelo, i kela manawa keia manawa, i pololei ke kakau ana i ka wa pono, a e malama pono ia hoi; a ina i manao na Lunakanawai o keia Aha, he mea ia e pono ai, e hiki no ia lakou ke hoolimalima i Hope Kakauolelo, e kokua i Kakauolelo ma ka malama ana i kana moolelo, a me ka hana ana i kana mau hana e ae. Ina i waiho wale ia ka moolelo me ka makaukau ole a hala na malama ekolu i ka wa hookahi, ke kumu ia e hooholo ai, ua lilo ke dala i oleloia iloko o ka palapala hoopaa a ke Kakauolelo, ina aole no ka mai a no kekahi kumu pono e ae paha ka makaukau ole ana.

§ **866.** E hoike mai no ke Kakauolelo i na hoike moolelo iloko o kana oihana, i kela kau i keia kau hookolokolo i na Lunakanawai o keia Aha, a i na manawa e ae hoi ke makemake kekahi o lakou, i ike ka Ahahookolokolo i ka hewa a me ka pono o ka palapala ana, a i hooponoponoia hoi na mea hemahema.

§ **867.** Ina ma kahi e ke Kakauolelo, a make paha, e hana no kona hope a hiki i ka wa e hapai hou ai ke Kakauolelo i kana mau hana, a i ole ia, a hoonohoia kekahi e ka Aha. Ina aole Hope Kakauolelo, na ka Aha e hoonoho i Kakauolelo no ia manawa, a e ukuia oia e like me ka manao o ka Aha he pono, a e hookaaia no loko ae o ka haawina no ke Kakauolelo, a i ole ia, no

loko ae o ka Waihona Dala o ke Aupuni, e like me ka manao o ka Aha, ma ke kikoo ana i ke Kuhina Waiwai, no loko ae o kekahi dala i hookaawale ole ia no ka hana e ae.

§ **868.** E kakau no ke Kakauolelo ma ka buke helu i na koina, a me na uku hoopai a me na uku oihana i loaa ia ia, a e hoike hapaha makahiki no ia mau mea a pau, malalo o ka hoohiki, i ke Kuhina Waiwai.

§ **869.** E ukuia no ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie i uku makahiki, i Elua Tausani Dala, a e ukuia i kela malama keia malama no loko ae o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

1884, Mok. XLII.

PAUKU 1. Ma keia ua haawi ia ka mana i na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie e hoonoho i Hope Kakauolelo a me ona Hope Kakauolelo Elua a e noho laua ma ia oihana e like me ka makemake o na Lunakanawai i oleloia. E loaa pakahi i ua Hope Kakauolelo a Hope Kakauolelo Elua nei ka mana e hoopuka aku i na palapala ma na hihia a pau e hookolokolo ia ana imua o ka Aha Kiekie a imua paha o kekahi Lunakanawai oia Aha ma ke Keena. E loaa no hoi ia laua ka mana e hoohiki i ka poe kupono ke hoohikiia, e lawe a kakau i ka olelo o na hoike, e helu a kau iho i ka nui o ka aie i kaa ole ma na palapala aie, palapala hookaa bila kikoo dala, a me na palapala hoakaka aie e ae ma na mea a pau i hooholo ia no ka hiki ole mai o ka aoao i hoopiiia, a ma na mea i haawiia ia laua e ka Aha a me na mana a hana e ae a pau e pili ana i ke Kakauolelo o ka Aha Hookolokolo Kiekie a no ka hooko pono ana i na hana oia Aha malalo o ke kuhikuhi ana o ka Aha Hookolokolo Kiekie a me ka apono ana o na Lunakanawai oia Aha. O laua no hoi kekahi mau Luna Helu ma o ka laua oihana *ex officio* ma ke Kaulike.

MOKUNA XIV.

NO NA AHA HOOKOLOKOLO KAAPUNI.

§ **870.** E maheleia keia Aupuni i eha apana hookolokolo, e like me keia wa e noho nei:

Oia hoi, o ka Mokupuni o Oahu, ka apana hookolokolo akahi, a ma Honolulu kahi e hookolokolo nui ai.

O na Mokupuni o Maui, Molokai, Lanai, a me Kahoolawe, ka apana hookolokolo alua, a ma Lahaina kahi e hookolokolo nui ai.

O ka Mokupuni o Hawaii ka apana hookolokolo ekolu, a o Hilo a me Waimea kahi e hookolokolo nui ai.

O na Mokupuni o Kauai a me Niihau ka apana hookolokolo eha, a ma Nawiliwili kahi e hookolo nui ai.

§ 871. O na kau hookolokolo o na Aha Kaapuni, penei:

PAUKU 1. E kukuluia kekahi kau hookolokolo jure o ka Aha Hookolokolo Kaapuni, ma Waimea, ma ka Mokupuni o Hawaii, no ka Apana Hookolokolo Ekolu o keia Aupuni, ma ka Poalua mua o Novemaba, i kela me keia makahiki. Mei 2, 1868.

PAUKU 2. O ke kau hookolokolo jure i kauohaia ma ke kanawai no ka Poalua mua o Sepatemaba, no ka Apana Hookolokolo Ekolu e kukuluia ma keia hope aku ma Hilo, ma ka Poalua mua o Mei, o kela a me keia makahiki.

PAUKU 3. E hiki no ke hoopaneeia kekahi o keia mau kau hookolokolo a i kekahi o na wahi i kauohaia no ka Aha Hookolokolo jure ma ka Mokupuni o Hawaii, ina e manaoia e ka Lunakanawai o ka Aha Kiekie e noho Peresidena ana o ka Aha Kaapuni, he mea ia e pono ai ka lehulehu.

PAUKU 4. E lilo keia i Kanawai mai kona la aku e hooholoia'i, aka, o ke kau hookolokolo o ua Aha Hookolokolo Kaapuni la e kauohaia ma ke Kanawai e noho maloko o keia makahiki, e noho ia kau ma Waimea i ka Poalua mua o Sepatemaba, o na mea ma keia Kanawai e kue ana i keia, aole e hookoia ma keia kau, aka, e hiki no i ka Lunakanawai Kiekie o ka Aha Kiekie, ma kana palapala kauoha, e kauoha aku i ka Makai Nui e hoopanee i ua Aha la i kekahi la e aku, aole nae mahope o ka Poalua mua o Novemaba o keia makahiki.

OLELO KUHIKUHI—E like me na Kanawai a me na hololi Kanawai i hookomo ia malalo iho, me ia ka noho ana o na Aha Kaapuni: O ka Apana Hookolokolo Elua; ma Wailuku i ka Poalua mua o Iune; ma Lahaina i ka Poalua mua o Dekemaba. O ka Apana Hookolokolo Ekolu; ma Hilo i ka Poalua mua o Mei; ma Waimea i ka Poalua mua o Novemaba; a ma Waiohinu i ka Poalua mua o Sepatemaba. O ka Apana Hookolokolo Eha ma Lihue i ka Poalua mua o Augate, a me ka Poalua mua o Feberuari. Aole Aha Kaapuni ma ka Apana Hookolokolo Mua.

Aperila 27, 1868. PAUKU 1. O ke kau hookolokolo o ka Aha Hookolokolo Kaapuni, i kauohaia ma ke Kanawai e noho ma Nawiliwili ma ka Apana Hookolokolo Eha o keia Aupuni i ka Poalua mua o Mei i kela a me keia makahiki, e noho no ia kau ma keia hope aku ma Nawiliwili i ka Poalua mua o Augate o kela a me keia makahiki.

1872, Mok. XIX. PAUKU 1. E malamaia kekahi kau hookolokolo o ka Apana Hookolokolo Eha ma Nawiliwili ma ka Poalua mua o Feberuari o kela me keia makahiki, me ka hoohui pu ana aku i ke kau hookolokolo i hoakakaia ma ke kanawai e kau nei.

PAUKU 2. O ke kau mua e malamaia malalo o keia kanawai, e malamaia ma ka Poalua mua o Feberuari, ma ka makahiki Hookahi Tausani Ewalu Haneri Kanahikukumamakolu.

ATTORNEY GENERAL'S OFFICE APR 30 1891 RECEIVED.

Kanawai 1874, Mokuna XVIII. E HOOLOLI AI I KAU HOOKOLOKOLO O KE KANAWAI KIVILA, I ELUA WAHI E NOHO AI O KE KAU HOOKOLOKOLO KAAPUNI MA KA APANA HOOKOLOKOLO ELUA.

PAUKU 1. O ke Kau Hookolokolo Kaapuni Apana Elua i kauoha ia ma ke Kanawai, Pauku 870 o ke Kanawai Kivila, o na Mokupuni o Maui, Molokai, Lanai a me Kahoolawe ka Apana Hookolokolo Elua, a ma Lahaina kahi e hookolokolo nui ai, e noho no ia kau ma keia hope aku ma Lahaina, i ka Poalua mua o Dekemaba, a ma Wailuku ma ka Hale Hookolokolo ma ia wahi i ka Poalua mua o Iune o kela me keia makahiki.

Kanawai 1882, Mokuna XIV. E KAUOHA AI I KAU HOOKOLOKOLO HOU AE NO KA AHA KAAPUNI O KA APANA HOOKOLOKOLO EKOLU.

PAUKU 1. E noho no ka Aha Kaapuni o ka Apana Hookolokolo Ekolu o ke Aupuni ma Waiohinu ma ka Apana o Kau, Mokupuni o Hawaii ma ka Poaha mua o ka malama o Sepatemaba o kela a me keia makahiki.

PAUKU 2. O na hihia wale no i ulu ae maloko o na Apana o Puna, Kau, Kona Akau a me Kona Hema ke hoolohe ia ma ia

Kau o ka Aha, aka nae e hiki no ke hoolohe ia na hihia i ulu ae ma na apana e ae o ka Mokupuni o Hawaii me ka ae o na aoao e pili ana.

PAUKU 3. Ina elima wale no hihia a emi iho paha e hookolokolo ia ana ma ke Kau o ka Aha i hoonoho ia ma keia Kanawai, alaila, e ku no i ke Kanawai na ka Lunakanawai Kiekie o ka Aha Kiekie, e kauoha aku me ka hoolaha akea no ia mea, e kapae ana ia Kau Hookolokolo, a e hoihoi ia aku ua mau hihia la e hookolokolo ia ma ke Kau o ka Aha Kaapuni e noho mau ana ma Waimea, Mokupuni o Hawaii i ka malama o Novemaba.

PAUKU 5. I na manawa a pau e makemake ia ai i poe Jure no ka hookolokolo ana i na hihia ma ke Kau i olelo mua ia, e kii ia i poe Jure e lawa ai ma ke kauoha o ka Lunakanawai e noho Peresidena ana no ia Kau mai loko ae o na kanaka e noho ana ma na Apana o Kau, Kona Akau, Kona Hema a me Puna. Hoololi Pakui 1884, Mok. XIV.

§ 872. E noho no kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie maluna o ka Aha Kaapuni i kela kau keia kau hookolokolo, a o kona dala lilo no ka hele ana a me kona noho ana maluna o ka Aha Kaapuni a me kona hoi ana, e uku ia no ia noloko ae o ka haawina makahiki no ia mau Aha.

E HOOPONOPONO AI I KA HOOPANEE ANA O NA AHA HOOKOLOKOLO INA E HIKI OLE MAI KA LUNAKANAWAI PERESIDENA O KA AHA. **Kanawai** 1868.

PAUKU 1. Ina i hiki ole mai kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie i kekahi o na Aha Kaapuni i ka manawa i hoakaka ia no ka hookolokolo ana, alaila, na ka Lunakanawai Kaapuni, a ina i hiki ole mai ka Lunakanawai Kaapuni, na ka Makai Nui e hoomaka i ka Aha, a e hoopanee iho no ia la ae ia la ae, a no ia manawa aku ia manawa aku a hiki mai kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie; aka, oia ano hoopanee ana aole oi aku mamua o na la ekolu, ina aole hoike ia a e kakau ia ma ka

moolelo o ka Aha e ke Kakauolelo i ka manawa o ia hoopanee ana i kekahi palapala kauoha a ka Lunakanawai Kiekie o ka Aha Kiekie, e hai ana i ka la i hoopanee ia ai o ua Aha Kaapuni la.

PAUKU 2. O ka Pauku 873 o ke Kanawai Kivila ua hoopau ia, a o kela hapa o ka Pauku 885 o ia Kanawai Kivila e olelo ana no na kau hookolokolo o na Aha Kaapuni aole oi aku mamua o na la 14, ua hoopau ia no hoi.

§ 874. O na mea a pau i kupono e hele mai i kekahi Aha Kaapuni, aole nae i hana ia e like me ka olelo ma ka pauku maluna, e hele mai no lakou i ka manawa hookolokolo o ua Aha nei mahope koke iho.

§ 875. O na Sila o na Ahahookolokolo Kaapuni, oia no na Sila e noho nei iloko o ia mau Aha.

Hoololiia ma ke Kumukanawai, Pauku 71.

§ 876. Na ka Moi ke Alii, (me ke kuka pu a me ka ae pu ana o kona Ahakukamalu,) e hookohu i na Lunakanawai Kaapuni kupono, aole nae e oi aku i na mea ekolu no kela apana keia apana hookolokolo. E noho no na Lunakanawai Kaapuni ma ka oihana, (oiai ua pono ka lakou hana ana;) e hiki nae ke hoopau ia e like me ka olelo a ke Kumukanawai.

Kanawai Ian. 10, 1865.

E HOOMAOPOPO AI I KA LOIHI O KA MANAWA E NOHO AI O NA LUNAKANAWAI MALALO IHO O KA AHA KIEKIE MA KA LAKOU OIHANA.

PAUKU 1. O na Lunakanawai Kaapuni a pau i hookohuia, a e hookohu ia ana ma keia hope aku, e noho no lakou ma ia Oihana no ka manawa i eha makahiki mai ka la aku o ko lakou hookohu ia ana.

PAUKU 2. E noho no kela a me keia Lunakanawai Apana ma ka Oihana a hala na makahiki elua mai ka la i hookohu ia ai.

E like me ia i hoololiia 1862, Iulai 17.

§ 877. [E ukuia ka Lunakanawai o ka Aha Kaapuni, Apana Akahi, i uku makahiki eono haneri dala.] E ukuia ko ka Apana

Kaapuni Elua i uku makahiki umikumamalua haneri dala. E ukuia ko ka Apana Kaapuni Eha i uku makahiki hookahi tausani dala; a e ukuia na mea o ka Apana Kaapuni Ekolu eiwa haneri dala pakahi i ka makahiki, ina i koho ia elua wale no Lunakanawai no ia Apana Kaapuni Ekolu; aka hoi, ina i koho ia ekolu Lunakanawai no ka Apana Kaapuni Ekolu, alaila, e ukuia i kela mea a me keia mea o lakou i eono haneri dala i ka makahiki. E ukuia keia mau uku makahiki i kela malama keia malama, mailoko mai o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

§ 878. He mana ko na Lunakanawai Kaapuni ma ko lakou mau apaha, e lohe, a e hooholo ma ke keena, no na hoopii a pau i hoopii hou ia imua o lakou, e kekahi mea hoohalahala no ka hooholo ana a ka Lunakanawai Apana, a Lunakanawai Hoomalu paha, iloko o ko lakou apana. § 1005.

§ 879. Eia ka mea e maopopo ai kekahi Aha Hookolokolo, he Aha Hookolokolo Kaapuni ia iloko o kela a me keia o na Apana Hookolokolo, e hui ia kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie me kekahi Lunakanawai Kaapuni a keu aku paha, i ka hookolokolo ana. Aka hoi, ina e hiki ole i kekahi o na Lunakanawai Kaapuni ke noho mai, alaila, e hiki no i ka Lunakanawai o ka Aha Kiekie, e kukulu i ka aha, oia wale no.

§ 880. He mana ko kela Aha Kaapuni keia Aha Kaapuni, e lohe a e hooholo ma na hihia kivila a pau, ma na mea hoopii mua ia iwaena o kela kanaka keia kanaka, a ina paha o ke Aupuni ma ka aoao hoopii, a ina paha o ka nui o ka aie a o ke dala i koi ia, ua oi aku mamua o na dala hookahi haneri; a ma na hihia hoi i hoopii hou ia; ina aole oi aku ke dala mamua o ka haneri hookahi. He mana hoi ko lakou e lohe, a e hooholo no na hihia kivila o kela kanaka keia kanaka, iloko o ko lakou mau apana, ina o ka poino a o ke poho paha ke kumu o ka hoopii ana, me ka manao ole i ka nui o ka waiwai i koi ia. E hiki no hoi ia lakou ke mahele i ka waiwai paa, e hoopuka aku i na palapala hoohemo, a me na palapala hookomo, e hookaawale i ka hapakolu o ka wahinekanemake, e hooholo no na keiki kamehai i maopopo ko lakou makua, e hoopuka aku i na palapala hopu a me

Naihe Kekuewa v Kuau. 4 H. R. 297.

ka hoopaahao; e hoopaa ma ka palapala hoole, aole holo aku mawaho o ke Aupuni; e hoopuka i na palapala papa aku, a me ka hoomalu waiwai; e hoopuka aku i na palapala hookohu no ka ninaninau ana i na hoike ma na aina e paha a ma Hawaii nei paha; e haawi ia hai i ka mana hoohiki i ke Akua; e hoololi ma kekahi apana hookolokolo e ae, e hookolokolo ai i kekahi hihia imua o lakou mamuli o ke noi ana mai o kekahi aoao; e ae aku i ka hoopanee ana; e hoopuka aku i na palapala kii kino; e kuu aku mamuli o ka bela i ka poe i hopu ia; e hooholo no ka hoopau ana i ka mare ana; e haawi i na palapala oki mare, a me ka hookaawale i ka poe mare, no na kumu kupono i ke Kanawai, a e hooholo i mea e ola ai ka wahine hoopii e kaawale ai; e hooholo no ka hooko ana i na moraki ma ka waiwai paa a me ka waiwai lewa.

Venue § 857.

No ka Oki Mare e nana i 1870, Mok. XVI.

E like me ia i hoololiia 1860, Iulai 13.

§ 881. O ka mana o na Aha Kaapuni ma na hihia karaima, aia iloko o ko lakou mau apana wale no. Ua pili no ia i na mea a pau i hoopii hou ia mailoko ae o na Aha Hookolokolo Apana a me na Aha Hoomalu, a i na mea hoopii mua ma na hihia e ae a pau, na mea hoi e hookolokolo ia imua o ka Aha Kiekie wale no.

§ 882. Aole mana o na Aha Kaapuni e hooko i na aie ku i ke kanawai hookolokolo moku a me na moraki ma na moku; aka hoi, ma ia mau hihia a pau, e hiki no i ka Aha Kaapuni a i kekahi Lunakanawai o ia Aha paha ma ke Keena, ke hoopuka aku i ka palapala hoomalu a palapala lawe a palapala hopu paha, e hoihoi ia imua o ka Lunakanawai Kiekie ma kona keena e noho ana ma ke ano hookolokolo moku; a e hiki no ke kena aku i ka mea i hoopii ia e hele imua o ua Lunakanawai Kiekie nei e hoike kumu. Aole hoi he mana o na Aha Kaapuni e hookolokolo i na hihia kue i ke Aupuni.

§ 829.

§ 883. He mana ko kela ko keia o na Lunakanawai Kaapuni ma na apana hookolokolo alua, akolu, aha, ma ke keena, e hoopuka aku i na palapala kii kino a e hoonoho i na kahu a me na luna hooponopono waiwai hooilina, a e koi aku hoi i na kahu a me na luna hooponopono waiwai hooilina a me na luna hookokauoha, e hana pololei i ka lakou hana a e hoike mai i ka lakou hana a pau ma ke kanawai. E hiki no hoi ia lakou no ke ano

pono ole a no ke kumu kupono e ae paha e hoopau i na luna hooponopono waiwai hooilina, kahu, a luna hooko kauoha paha i hoonoho ia ma kekahi palapala kauoha a ma ke ano e ae paha. E hiki no hoi i kela a i keia o ia mau Lunakanawai Kaapuni ke hookaawale i ka hapa-kolu o ka wahine kanemake a e mahele i ka waiwai paa, a ia lakou ka noonoo i na mea kupono ma ia mau mea, e like me ka mea i haawi ia i na Lunakanawai Kiekie ma ka Pauku 852. E hiki no hoi ia lakou ke hooholo no ka hooiaio ana i na palapala kauoha, a no na keiki kamehai, i maopopo ko lakou mau makua.

§ 884. He mana ko kela ko keia Ahahookolokolo Kaapuni i kela manawa keia manawa e hana i na rula e pono ai ka hana ana imua o ua mau Aha nei, a e pono ai hoi ka hana ana a na Lunakanawai Kaapuni o ko lakou mau apana iho, ma na mea a pau i hoakaka ole ia ma ke Kanawai, a mahope olaila e hana hou ia mau rula e like me ko lakou makemake.

§ 885. (O na kau hookolokolo o na Aha Kaapuni, aole oi aku mamua o na la umikumamaha, a o na hihia a pau i hooholo ole ia iloko o ia mau la, e hoopanee ia a hiki i ke kau hookolokolo hou.) E hiki no i ka Lunakanawai Kiekie e kauoha aku e hana ia i kau hookolokolo e i kekahi Aha Kaapuni i kela manawa keia manawa ke manao oia he mea ia e pono ai ka hana ana.

Hoopauia. I nana mahope § 872, aoao 274.

HAAWINA XXXV.

NO NA KAKAUOLELO O NA AHA KAAPUNI.

§ 886. Na na Lunakanawai o ka Aha Kiekie e hoonoho i na kakauolelo o kela a o keia o na Aha Kaapuni, a e paa lakou ma ia oihana a pau ka makemake o ua mau Lunakanawai nei. Na ua mau kakauolelo nei e malama i na Sila o ko lakou mau Aha, a he mana hoi ko lakou e hoopuka aku i na palapala kena me na palapala oihana a pau, e like me ka hana mau ana iloko o ua mau Aha nei.

§ 887. E noho mai ua mau kakauolelo nei, iloko o na kau hookolokolo a pau o ua mau Aha nei, ma ko lakou mau apana, e kakau i ka hana ana, a e malama i na buke moolelo a pau, a me na buke a me na palapala e pili ana i ka lakou mau oihana, a waiho hoi malaila.

§ 888. E hoohiki i ke Akua, kela a o keia o na kakauolelo o na Aha Kaapuni, i mea e pololei ai ka lakou hana ana, a e haawi hoi i ka palapala hoopaa i ke Kuhina Waiwai, i ae ia e kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie, me ka hope hookahi a keu, e uku i elima haneri dala ke hana pono ole oia iloko o kana oihana.

§ 889. Na kela kakauolelo keia kakauolelo o na Aha Kaapuni, e malama ma ka buke helu i na uku a pau, a me na koina i loaa ia ia, a e hoike pololei ia mau mea i ke Kuhina Waiwai, i kela hapaha keia hapaha makahiki malalo o ka hoohiki ana.

§ 890. Ma ka malama ana i na buke moolelo, e hana lakou mamuli o na rula i hooholo ia no ia mau mea no ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie.

§ 891. E loaa no i kela a me keia o na Kakauolelo o na Aha Kaapuni, i elua haneri me kanalima dala no ka makahiki, oia kona uku.

E HOAKAKA ANA NO KA MALAMA PONO IA ANA O NA PALAPALA KAUOHA A ME NA PALAPALA HOOILINA.

Kanawai 1880, Mokuna XVI.

PAUKU 1. Ina ua hooiaio ia kekahi Palapala Kauoha a Hooilina paha e kekahi Lunakanawai Kaapuni, na ia Lunakanawai Kaapuni iloko o ka mahina hookahi mahope iho o ka hooiaio ia ana o ua Palapala Kauoha a Hooilina la paha e hooili aku i ua palapala nei i ke Kakauolelo o ka Aha Hookolokolo Kiekie e waihoia e ia a e malama ia ma ke Keena o ia Aha.

PAUKU 2. Na kela a me keia Lunakanawai Kaapuni, a me na Kakauolelo o na Aha Kaapuni iloko o ka wa kupono mahope koke iho o ka hooholo ia ana o keia Kanawai, e hooili aku i na Palapala Kauoha a Hooilina ma ko lakou lima i hooiaio mua ia i ke Kakauolelo i olelo ia o ka Aha Kiekie, e malama ia e like me ka mea i olelo mua ia.

PAUKU 3. Na na Lunakanawai Kaapuni a me na Kakauolelo o na Aha Kaapuni, e malama i ke kope o na Palapala Kauoha a Hooilina paha i hooili ia aku e lakou mamuli o na olelo o keia Kanawai.

E PILI ANA I NA MEA INO WALE.

Kanawai 1870, Mokuna IX.

PAUKU 1. E loaa i na Aha Kiekie a me na Aha Kaapuni ka mana e hoolohe a e hookolokolo e like me na Aha Apana a me na Aha Hoomalu i na hihia no na mea ino wale a pau.

PAUKU 2. Ina e hoopai ia kekahi mea imua o ka Aha Kiekie, a i ole ia, imua o kekahi Aha Kaapuni no ka malama ana i kekahi mea ino wale, e kauoha ae ua Aha la e hoopau ia ua mea ino wale la. Oia kauoha ana aole ia e lilo i kumu o hoohakalia ai a e hoolilo ai i mea ole ka hoopai i hooholo ia; aka, he hoopai pakui hou iho ia. Ina hoi aole i hoopuka ia ia kauoha i ka wa i hooholo ia ai ka olelo hoopai, e hiki no ke hoopuka ia ma kekahi kau hoo-

kolokolo maoli o ua Aha la iloko o na makahiki elua mahope mai, ma ke noi a ka Loio Kuhina, a mahope o ka lohe mua ana iloko o ka wa kupono o ka mea i hoopii ia. I ka wa e hoolohe ia ai ia noi o ka olelo hooholo i hooholo ia mamua ke kumu hoike maopopo loa o ka malama ia ana o ua mea ino wale la.

PAUKU 3. O na kauoha a pau no ka hoopau ana i ka mea ino wale e kauoha ae me ka hoopai ke hoolohe ole ia, e hoopau ia ua mea ino wale la iloko o ka manawa i hoomaopopo ia maloko o ua kauoha la, a ina e hoopau ole ia ua mea ino wale la iloko o ia manawa, e hiki i ka luna hooko kupono o ke kanawai ke hoopau i ua mea la ia wa koke, me ka ili o na lilo a pau maluna o ka mea i hoopii ia, a e ili pu no hoi maluna ona ka hoopai a pau i hoakaka ia ma ua kauoha la; a no ia mea, o na koina a me na lilo a pau e hoea ae ana ma ia ano, e hoopuka ia no ka palapala hoomalu waiwai.

PAUKU 4. O na Kanawai a me na hapa Kanawai e kue ana, ma keia ua hoopau ia.

Kanawai 1874. Mokuna IX.

E HOOPAU LOA AI I KA OIHANA LUNAKANAWAI KAAPUNI O KA MOKUPUNI O OAHU.

PAUKU 1. Mai ka la aku i hooholo ia ai keia Kanawai, e hoopau ia a ma keia ua hoopau ia no ka Oihana Lunakanawai Kaapuni o ka Mokupuni o Oahu.

PAUKU 2. O na hoopii hou mai ka Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana o ka Mokupuni o Oahu, e lawe ia imua o kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ke Keena, e like no me ka hana ana o ia mau hoopii imua o na Lunakanawai Kaapuni o na Aha Kaapuni e ae; a ina ua hoohalahala kekahi no ka olelo hooholo o ua Lunakanawai nei o ka Aha Kiekie, ua hiki no ia ia ke hoopii hou ae imua o ka Aha Kiekie.

PAUKU 3. O na hihia a pau a me na hana e ae i hiki mai imua o ka Lunakanawai Kaapuni o ka Mokupuni o Oahu i koho hope ia

iho nei, aole nae i hana ia i kona wa i waiho mai ai i ka oihana, e waiho ia a ma keia ke waiho ia nei imua o kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie, a ma keia ua haawi ia ia ia ka mana e hoolohe a e hooholo i ua mau hihia nei.

PAUKU 4. O na hihia a pau malalo o keia Kanawai ua hiki no e hoolohe ia e kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke Keena ma Honolulu, a i ole ia ma ka apana kahi i ulu mai ai ua hihia nei, a ua kauoha ia ua Lunakanawai nei, e hele kaapuni ae i ka Mokupuni o Oahu aole e emi malalo o eha hele ana iloko o ka makahiki hookahi, i mea e hoolohe ia'i iloko o kela a me keia Apana o ia Mokupuni, i na hoopii hou ae a me na hana e ae i lawe ia mai imua ona, a e hoolaha aku oia i ka lohe i hookahi hebedoma mamua, iloko o kela me keia apana, e hai ana no ka manawa a me kahi e kukulu ia'i kona Aha; e kapili aku ka olelo hoolaha ma kahi kupono maloko o ia apana, a o kekahi Lunakanawai e hoolohe ana i kekahi hihia malalo o ka mana o keia Kanawai ua haawiia iaia na mana a pau i haawiia e na Kanawai i na Lunakanawai Kaapuni o na Apana Hookolokolo Kaapuni e ae ma na hihia o ia ano.

PAUKU 5. O na koina e auhau ia maluna o na hihia hoohalahala malalo o keia Kanawai e like no ia me na koina i kau ia e ke Kanawai ma ka Aha Hoomalu o Honolulu.

PAUKU 6. I na manawa a pau ina ua kupono ole a hiki ole paha i kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, ma ka Mokupuni o Oahu, e hoolohe a e hooholo i kekahi hihia, no kekahi kumu malalo o ke Kanawai, alaila, ua hiki no ke lawe ia ka hoopii no ua hihia la imua o kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie e noho hookahi ana, e like me he mea la, ua lawe ia mai ma ke ano he hoopii hou ae. E kau ia na koina ma na hihia o keia ano, e like me ka mea e auhau ia ana, ina ua lawe maoli ia ua hihia la imua o ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 7. O na Kanawai a me na hapa Kanawai i kue i keia Kanawai, a me ke Kanawai i kapa ia "He Kanawai e hoopau ai i ka Aha Kaapuni o ka Apana Hookolokolo Akahi," i apono ia ai ma ka la 10 o Ianuari, M. H. 1865, ua hoopau loa ia.

HAAWINA XXXVI.

NO NA AHA HOOKOLOKOLO HOOMALU.

E like me ia i hoolohia 1882, Mokuna VIII.

§ **892.** O kekahi o na Lunakanawai Apana no ka apana mua o Oahu, oia ka Lunakanawai Hoomalu ma Honolulu; a o kekahi i hoonoho ia ma ka apana mua o Maui, oia ka Lunakanawai Hoomalu o ka Apana o Lahaina; a o kekahi i hoonoho ia ma ka apana elua o Maui, oia ka Lunakanawai Hoomalu o ka Apana o Wailuku; a o kekahi i hoonoho ia ma ka apana mua o Hawaii, oia ka Lunakanawai Hoomalu o Hilo; a o kekahi i hoonoho ia ma ka apana elua o Hawaii, oia ka Lunakanawai Hoomalu no ka Apana o Kohala Akau.

1884. Mokuna IV.

PAUKU 1. O kekahi o na Lunakanawai Apana o ka Apana o Lihue, Mokupuni o Kauai, e hoonoho ia oia i Lunakanawai Hoomalu no ka Apana o Lihue, a ua like kona mana, maloko o ka Apana Hookolokolo Kaapuni Eha, me ka mana i haawi ia e ke Kanawai i na Lunakanawai Hoomalu o na Apana Hookolokolo Kaapuni e ae o keia Aupuni.

§ **893.** Na kela Lunakanawai Hoomalu keia Lunakanawai Hoomalu e malama i buke moolelo no ka lakou mau hana a me na olelo hooholo. He mana ko lakou e hookolokolo i na hewa i hana ia ma ka moana a ma na kai iloko o na palena o ko ke Alii Aupuni, a me na hihia iwaena o na kapena a me na luina o na moku Hawaii a me na moku e ae paha, aole nae ma na hana i pili i na Kanikela malalo o na Kuikahi; a me na hihia feloni i hana ia ma ka moana loa, e hiki ia lakou ke ninaninau a e hoopaa i na olelo a na hoike, e hoopaa hoi i ka mea i hoopii ia no ke kumu kupono, a e hooiaio i ka hana ana a me na kumu no ka hoopaa ana, i mea e maopopo ai ma ka aina e ke hoihoi ia aku ka mea i

hoopii ia i kona aina e hookolokolo ia ai. No lakou wale no ka mana e hookolokolo mua ma ko lakou mau apana ma na hihia a pau e kupono ana i na Ahahoomalu, a me na hihia a pau i oi ole aku ka waiwai i hoopaapaa ia mamua o na dala elua haneri, he haole ma kekahi aoao, a ma na aoao elua paha. He mana ko lakou ma na hihia karaima, iloko o na palena o ko lakou mau apana hookolokolo e hopu, e ninaninau, e hoopaa, a e hookuu paha i ka poe i hoopii ia.

Hooloii o 1868, $200.

E HOAKEA AI I KA MANA HOOKOLOKOLO O NA AHA HOOKOLOKOLO HOOMALU.

Kanawai 1870, Mokuna II.

PAUKU 1. E haawi ia i na Aha Hookolokolo Hoomalu a pau ka mana like, e hookolokolo ai i na karaima a pau ma ka Apana Hookolokolo Nui, i ku i ka hookolokolo ia imua o na Aha Hookolokolo Apana.

E HOAKEA ANA I KA MANA HOOKOLOKOLO O NA AHA HOOKOLOKOLO APANA A PAU O KEIA AUPUNI MA KEKAHI MAU HIHIA PEPEHI ANO INO LOA.

Kanawai 1880, Mokuna X.

PAUKU 1. E loaa no i na Aha Hookolokolo Hoomalu, a me na Aha Apana a pau o keia Aupuni na Mana Hookolokolo i like me ko ka Aha Kiekie a me na Aha Kaapuni a me na Aha Hoomalu o Honolulu, Hilo a me Lahaina ma na hihia pepehi a pau loa me na pahi, pahikaua, kookoo pahi, a me kekahi mau mea eha e ae i maopopo a i ike ia he hoopoino i ke ola, koe nae na hihia i hoakaka ia mahope ae nei.

PAUKU 2. Ina aole he ano kaumaha loa o ka ofeni i hana ia, alaila, e hiki no i ua mau Aha Hookolokolo la i olelo ia ke hoopai i ka mea hana i ka ofeni ma ka ukuhoopai aole e oi aku mamua o ka elua haneri dala, a me ka hoopaahao ia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki elua; aka, ma na hihia e emi ai keia hoopai malalo o ka mea kupono e waiho ia aku no ka hookolokolo ana i ka hana i ka ofeni e like me ka mea i kauoha ia e like me ke Kanawai e kau nei.

E like me ia i hoololiia 1882, Mokuna VI.

§ **894.** Ina e hele mai kekahi imua o na Lunakanawai Hoomalu e hoopii, a haawi mai hoi i na dala koina, alaila, ina maloko o kona apana ka mea i hoopii ia, e hoopuka no oia i palapala kena i ka mea i hoopii ia, e hele mai imua ona e hoike mai i na kumu e hookolokolo ole ai mamuli o ka makemake o ka mea hoopii. Ina e hele ole mai ka mea i kena ia pela i ka la a me ka hora a me kahi i olelo ia iloko o ka palapala kena, alaila, ina e hoohiki mai ka makai, ua haawi pono ia ka palapala kena i ka mea i hoopii ia; a ina hoi he palapala hoaie ke kumu o ka hoopii, a ua hala ka manawa hookaa, e hiki no i ka Lunakanawai ke hooholo e like me ka nui o ka aie a me na dala koina, no ka hiki ole mai o ka mea i hoopii ia, a me ka imi ole hoi i ka mea e hoomaopopo ai. Ina nae he mooaie maloko o ka buke helu ke kumu o ka hoopii, alaila, e hiki no i ka Lunakanawai e hoolohe i na hoike o ka aoao hookahi, a e ninaninau no ka oiaio o kela aie, alaila, e hooholo oia e like me ia hoike ana, no ka mea, aole i hele mai ka mea i hoopii ia. Ina he palapala hoolimalima, a olelo aelike paha, ke kumu o ka hoopii, a he olelo waha paha, aole he palapala aie a buke aie hoi, alaila, ina i kena ia ka mea i hoopii ia, a ina i hele ole mai i ka manawa i olelo ia, e ninaninau aku ka Lunakanawai i na hoike o ka aoao hoopii, a e hooholo e like me ka mea kupono, no ka mea, ua kena ia ka mea i hoopii ia, aole nae oia i hele mai. Ina hoi i hele mai ka mea i hoopii ia a hoole i ka aie, alaila, e ae no ka Lunakanawai e lawe mai i na hoike, i mea e maopopo ai ka pono ole o ka aie, a e hiki no ke haawi i manawa nona, a e hoopanee aku, a e kii aku i na hoike ma ka palapala kii, a e koi aku ia lakou e hele mai, a nana no e hooholo i ka olelo iwaena o na aoao elua, a e hooemi paha i ko ka mea hoopii ke maopopo ma ka hoike ana a ka mea i hoopii ia, ua pono pela, a ina i oi aku ka aie o ka mea hoopii mamua o ko ka mea i hoopii ia, alaila, e hooholo oia e uku ka mea hoopii i ka mea i hoopii ia, e like me ka mea aie.

§ **895.** E hoakaka ia iloko o ka palapala kena a ka Lunakanawai Hoomalu e hoopuka ai, i ka mea i hoopii ia, ina hele ole mai oia i ka manawa, a ma kahi e hookolokolo ai e like me ka palapala kena, alaila, e hooholo ia mamuli o ka olelo a na hoike o ka aoao hoopii no kona hele ole mai.

§ **896.** E malama no kela a me keia o ua mau Lunakanawai Hoomalu nei, i buke moolelo kahi e palapala ia'i na hihia a pau ana i hookolokolo ai, a me ke ano nui o na olelo a na hoike, a me na kumu o kona hooholo ana. Ma kana olelo hooholo no kela hihia keia hihia, e hookaa no oia i ke ano o kana hooholo ana; a ma na hihia kivila, e hoakaka no oia i ka nui o ke dala, a me ka mea e ae ke ole ke dala.

§ **897.** Ina hoopii kekahi a hoohiki imua o kekahi o ia mau Lunakanawai Hoomalu, no kekahi aie, a no kekahi olelo aelike, a olelo ae, ua hana ia ma ke ano kolohe a wahahee paha, a mamuli o ka olelo huna a hoopunipuni paha, e ka mea aie mai, a i ole ia, ua aie pono mai no paha, a mahope iho, ua imi i mea e hookaa ole ai, ma ka huna ana i kana waiwai, a ma ka hoolilo ana paha, ia hai i mea e nalo ai, a e lawe ana paha i kana waiwai mawaho ae o ia apana; a ina i ku ole ia hihia i ka Aha Hoomalu; e lawe ana ia i kana waiwai mawaho o ia apana hookolokolo, a e pee ana paha i ike ole ia ka palapala kena, a e haalele ana paha oia i kela apana hookolokolo, alaila, e hiki no i ua Lunakanawai Hoomalu nei, ke hoopuka aku i palapala hoomalu i ka waiwai o ua kanaka aie nei, ma ke noi ana o ka aoao hoopii; a penei ke ano o ua palapala hoomalu nei:

Na kekahi o na Makai o ka Apana ——— Mokupuni o ——— K. H. P.

Ke kauoha aku nei au ia oe, e hoomalu a e malama i ka waiwai o ——— ina i loaa ia oe iloko o keia Apana, a e kali i ka olelo hou a keia Aha, (a kekahi Aha Hookolokolo e ae paha e like me ka mea kupono) no ka hoike ana mai me ka hoohiki o ——— ka aoao hoopii, i mea e kaa ai ka aie (a e ko ai ka palapala aelike paha) i olelo ia ua kupono ia ——— e uku. A hoomalu ia ka waiwai, ke kauoha aku nei au ia oe, e kena aku oe ia ——— ke loaa ia oe ma keia apana, e hele mai, a e pane mai no keia olelo hoopii, a me ke koi ana mai o ka aoao hoopii imua o'u ma ——— ma ka la ——— o ———, (a i ole ia, imua paha o kekahi Aha e ae, e hoakaka ana i ka manawa e like me ka mea kupono) a ia wa a ma ia wahi hoi e hoike mai i ke kumu e hooholo ole ai, ina he

kumu kana, ma ke ano kue ia ia, a me ke kumu hoi e ohi ole ai, a e kuai ole ai i ka waiwai i hoomalu ia i mea e kaa'i ka aie me ka uku hoopanee a me ke koina pu.

E hai aku ia ———, ina e hiki ole mai oia i ka manawa, a ma kahi i olelo ia maluna, e hooholo ia ma ke ano kue ia ia, mamuli o ka aoao hoopii no kona hele ole mai.

Kakau ia e ko'u lima i keia la —— o ———, 18—.

———— ————

Lunakanawai Hoomalu.

§ **898.** Ina iloko o kela olelo hoopii me ka hoohiki imua o kekahi o ua mau Lunakanawai nei, ua oi aku ka aie i olelo ia, mamua o na dala hookahi haneri, alaila, e hoihoi ia ka palapala kena, a me ka hoomalu i ka Aha Kaapuni a i ka Aha Kiekie paha, a na ka makai e hoihoi ia mea i ka Aha. Ina pela, aole kupono i ka Lunakanawai e hoopuka aku i ka palapala hoomalu, aia a haawi ka mea hoopii i palapala hoopaa, me ka hope hookahi a keu paha, a no na dala i ae ia e ua Lunakanawai nei, e uku i na koina a pau no ka hana ana o ka aoao hoopii a o ka aoao hoopii ia, na koina o ka Aha a me ke poho o ka aoao i hoopii ia, no ka hoomalu ia ana, ke hele ole mai ka aoao hoopii a hoomaopopo i ka oiaio o kona hoopii ana i ka wa i hoihoi ia mai ka palapala kena; a i ole ia, ina e hoopau e ia ka hoomalu ana mamua o ia manawa, ma ke kauoha a kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke Keena.

§ **899.** Ina i hoopii ia mai e hoomalu i ka waiwai no ka aie, aole oi aku mamua o na dala hookahi haneri, alaila, e hoihoi ia ka palapala kena a me ka hoomalu i ka Lunakanawai nana i hoopuka aku iloko o na la he umi mahope o ka la i hoike ia aku ai, a e hoopau ia no ia ke hoomaopopo ole ka aoao hoopii i ka oiaio o kona koi ana ma ka hele ana mai a me ka hoopaapaa ana o ka aoao i hoopii ia; ina nae i hele ole mai ka aoao i hoopii ia, a ua hele mai paha a hoomaopopo ka aoao hoopii i ka oiaio o kona koi ana, alaila, e ohi ia ka waiwai i hoomalu ia a e hoolaha ia a e kudala ia aku, e like me ka hana ana ma na mea e ae; e hiki no nae i ka aoao i hoopii ia ke hoopii hou ae, a me ka pau ole hoi o ko hai pono iloko o ia waiwai.

§ **900.** E hoomalu ia ka waiwai e like me ka olelo maluna, ma ka waiho ana i ka waiwai ma kahi malu, aole hoi e lawe ia aku mai kahi aku o ka aoao i hoopii ia no ka mea e, no ka malu wale no. Na ka luna nana i hoomalu a palapala i moowaiwai, a e hookui hoi i kope o ia mea i kana palapala hoomalu i kona wa e hoihoi ia ai. E haawi no hoi oia i kope o ia moowaiwai i ka aoao i hoopii ia, a ina he waiwai paa ka mea i hoomalu ia, e kau no oia ma kahi akea ma ia wahi i palapala hoolaha, penei:

Ua hoomalu ia keia wahi ma ka palapala hoomalu o —— Lunakanawai Hoomalu o ——, e koho ia ma ——, i ka la —— o ——, mamuli o ka hoopii o ——, no na dala ——.

Kakau ia i keia la —— o ——, 18—.

Ina e hoopau e ia ia palapala hoomalu e kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke Keena, a no ka hiki ole mai paha o ka mea hoopii i ka la i olelo ia no ka hoihoi ana, a no kona hoomaopopo ole ana i ka oiaio o kana koi, a no ka maopopo ana paha ua aie i ka aoao i hoopii ia, alaila, e hoopau ia ua palapala hoolaha nei. Ina he waiwai lewa ka mea i hoomalu ia, alaila, na ka Luna Makai e kau ma na wahi akea ekolu ma ia apana i palapala hoolaha, penei:

Mamuli o ka palapala hoomalu o ——, Lunakanawai Hoomalu o ——, e hoihoi ia ma ——, i ka la —— o ——, mamuli o ka hoopii o ——, no na dala ——, nolaila, ua hoomalu au i keia waiwai; e hiki nae ke koi ia mai ina he kuleana ko kekahi iloko o keia waiwai. Eia ka waiwai: ——, ——, ——. Ke hoakaka nei au i na kanaka a pau mea kuleana iloko o keia waiwai, e hoomaopopo mai i ka oiaio o ko lakou kuleana i ka la a mamua paha o ka la no ka hoihoi ana, i olelo ia maluna.

Kakau ia i ka la —— o ——, 18—.

Ina kupono ka palapala kena a me ka hoomalu, e hoihoi ia i ka Aha Kaapuni a i ka Aha Kiekie paha, alaila, na ka Makai Nui o ka Mokupuni, me ka olelo hoolaha a ka Makai i olelo ia maluna e kau i olelo hoolaha i kakauinoa ia e ia a e kona hope paha ma na wahi akea ekolu ma kahi hookolokolo o ua Aha nei

§ **901.** Ina e hoopii kekahi imua o kekahi o ua mau Lunakanawai Hoomalu nei me ka hoohiki, e hoike ana i na kumu

maopopo a me ke kupono no kona manao e huna, a na kekahi kanaka iloko o kona apana ma ke ano kolohe i ka waiwai o kekahi a o kona waiwai ponoi paha i mea e poho ai kekahi, a ma ka palapala hoopaa no ke kanaka i manao ia ua hewa e waiho ia me ka Lunakanawai, e like me ka mea i olelo ia ma ka pauku mahope iho, alaila, he mana ko ua Lunakanawai nei e hoopuka aku i palapala huli e huli i ke kino a me kahi o ka mea i manao ia ua hewa, a e lawe i ka waiwai i huna ia e ia no kekahi kumu piii i ka hookolokolo i olelo ia ma ka palapala hoopii, a na ka Lunakanawai e nana i ke kupono o ia mea i ke Kanawai. Penei ke ano o ua palapala huli nei:

E hoohalike me **K. H. K.** Mok XLVIII.

Na kekahi Makai o ka Apana o ——, Mokupuni o ——, K. H. P.

No kuu lohe ana me ka maopopo ma ka hoohiki o ——, ke huna nei ma ke ano hewa o ——, e noho ana ma ia apana (maanei e hoakaka i ka waiwai) no ka mea hoopii keia waiwai, (a no ka mea e ae paha nona ka hoopii paha) me ka manao e hoonele i ka mea hoopii, a no ka haawi ana mai o ——, i palapala hoopaa me ka hope i ae ia, e olelo ana e uku no ia ——, no kona poho me na koina a me na lilo no kana hana ana ma keia mea, ina i hooholo ia he lawe hewa keia.

Ke kauoha aku nei au ia oe e huli i ke kino a me kahi o ——, i loaa ai ka waiwai i olelo ia maluna, a no ia mea, ina he mea e pono ai e wawahi i na laka a me na puka a me na mea hoopaa puka, a ina e keakea ia mai, e hoopaa aku i ka poe kue mai, a pau i ka huli pono ia kona kino a me kona wahi. A loaa ia waiwai, e malama pono i mea e puka mai ai ka pono no —— ma ia wahi. Ke kauoha aku nei no hoi au ia oe e hopu i ua —— nei, a e lawe mai ia ia imua o'u, e pane mai no ka olelo, ua huna (ma ke ano epa, feloni paha, aia no i ke ano o ka hana ana) e like me ka olelo a ka hoopii o ——. E hoihoi mai i keia palapala huli, a e hoike koke mai i kau hana ana ma keia mea.

Kakau ia e ko'u lima i keia la —— o ——, 18—.

——— ———

Lunakanawai Hoomalu.

§ **902.** O ke dala i olelo ia iloko o ka palapala hoopaa me ka hope a me na hope paha, e like no ia me ka mea a ka Lunakana-

wai e apono ai, a e hoakaka no e uku i ka aoao i hoopii ia no kona poho a pau mamuli o ke Kanawai, a me na koina a me na lilo no ka huli ana a no ka lawe ana paha i ka waiwai, e like me ka mea i hooholo ia nona.

§ **903.** Aole mana o ua mau Lunakanawai Hoomalu nei e hookolokolo i na hihia hoino inoa, laibela, niania ino, no ka hoopii kolohe a no ka haalele i ka olelo ae mua no ka mare, no ka hoopaa hewa iloko o ka halepaahao a me ka hooweliweli e moekolohe ai. Aole hoi o lakou mana e hookolokolo i na hihia karaima a me na mikamina i kupono i ka poe jure ma na Kanawai o keia Aupuni. He mana nae ko lakou e hookolokolo me ke jure ole, a e hooholo a hooko iho ma na hihia karaima a me na mikamina a pau i kupono i ko lakou mau Aha; e hiki no nae ke hoopii hou ae no ia mau hihia.

E HAAWI ANA I NA LUNAKANAWAI HOOMALU A ME NA LUNAKANAWAI APANA I KA MANA E HOOKOLOKOLO AI I NA HIHIA NO KA LAUNA HEWA A ME KA HOOWALEWALE E MOEKOLOHE AI. **Kanawai** Dec. 31, 1864.

NO KA MEA, i mea e kinai ai a e hoopai ai i ka launa hewa a me ka hoowalewale e moekolohe ai, ua pono ke haawi i na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana a pau o keia Aupuni i ka mana e hoolohe, e hookolokolo, a e hooholo i na hihia kivila e ulu ana no ke poho i loaa ma ia mau hewa i kekahi manawa: Nolaila,

E hooholo ia e ka Moi a me ka Hale Ahaolelo o ko Hawaii Paeaina i akoakoa iloko o ka Ahaolelo Kaukanawai o ke Aupuni:

PAUKU 1. E haawi ia a ma keia ua haawi ia no i na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana a pau o keia Aupuni ka mana e hoolohe, e hookolokolo ai i na hihia kivila a pau i lawe ia imua o lakou, e koi ana i ka uku poho aole e oi aku i na dala hookahi haneri no ka launa hewa, hoowalewale e moekolohe ai a moe e ae hoi e kue ana i na Kanawai.

PAUKU 2. Hoopau ia 1876, Mokuna XXXI.

PAUKU 3. Aole no e manao ia e kue ana kekahi o na olelo o keia Kanawai i ka pono o ka hoopii hou ana ae i hoomaopopo ia ma na Kanawai e kau nei.

§ **904.** Ma na hihia karaima me na hihia mikamina a pau, ina i hoopuka ia aku ka palapala hopu e kekahi o ua mau Lunakanawai Hoomalu nei ma ka hoike ana mai a kekahi mea hoike, e hooiaio ia ia hoike ana ma ka hoohiki o ka mea nana i hai mai ua hana ia kela karaima a mikamina paha e kekahi kanaka, a e hoakaka ia kona inoa a me kona ano paha ina he mea hiki, a me kahi o ka hewa i hana ia ai a me na inoa o na hoike; penei ke ano o ua palapala hopu nei:

Na kekahi Makai o ka Apana o ——, Mokupuni o ——, K. H. P.

Ke kauoha aku nei au ia oe ma ka hoike ana mai o ——, a ua hooiaio ia ma ka hoohiki, e hopu koke a lawe mai i ke kino o ——, ua hoopii ia mai no ka hewa ——, ina i loaa oia ia oe e lawe koke mai i kona kino imua o'u, ma ko'u hale hana ma ——, iwaena o na hora —— o ke kakahiaka a me —— ahiahi (e pane mai no ua hoopii nei, a i ole ia, e hoike mai i ke kumu e paa ole ai oia, e hookolokolo ia imua o ka Aha Kaapuni a Aha Kiekie paha, aia no i ke ano o ka hihia.) A ke kauoha aku nei au ia oe mahope o ka hopu ana ia ——, e kena aku i na hoike o ka aoao hoopii ia ——, ina e loaa ia oe; a e hoike mai i kau hana ana ma keia palapala hopu.

Kakau ia e ko'u lima i keia la —— o ——, 18—.

——— ———

Lunakanawai Hoomalu.

§ **905.** Ma na mea a pau i hopu ia no ka hewa karaima a mikamina paha i kupono i ke jure ke hookolokolo, na ka Lunakanawai Hoomalu ina i hopu ia ka mea i hoopii ia maloko o kona apana, i ka wa i hiki mai ka mea i hoopii ia imua o kona aha e noonoo i ka hoahewa ia ana a me ka ole paha, o ka mea hoopii ia, i ka poe jure ma na olelo a na hoike. Na ua Lunakanawai nei e palapala i ke ano nui o na olelo i hoike ia mai a me na inoa o na hoike, a ina e manao oia aole kupono na olelo a na hoike e hoopaa i ka mea i hoopii ia, e hookolokolo ia mahope, alaila, e kuu aku

oia i ka mea i hopu ia, e palapala no nae ia mea ma kona buke moolelo; aka hoi, ina manao oia ua aneane maopopo no, a e hoahewa mai ana paha ke jure, alaila, e palapala no oia, a haawi i kekahi makai i palapala hoopaahao, a penei ke ano:

Na ——, a i ole ia, kekahi Makai o ka Apana o ——, Mokupuni o ——, K. H. P.

No ka maopopo ia'u, ua manao ia e hoahewa ia ana no o ——, i hopu ia no ka hewa ——, a ma ka hoike ana mai o ——, (a o na olelo e ae e like me ke ano o ka hana ana,) ke hookolokolo ia oia no ua hewa nei, nolaila, ke kauoha aku nei au ia oe e haawi aku i ua —— nei i ka Makai Nui o ka Mokupuni o ——, a i kona hope paha, a nana e hoopaa iloko o ka halepaahao o ua Mokupuni nei, e hookolokolo ia imua o ka Aha Kiekie a Aha Kaapuni paha, (aia i ka hana ana,) aia ia oe keia palapala hoopaahao, e hoihoi mai me ka hoakaka imua o ia Aha i kau hana ana malaila.

Kakau ia e ko'u lima i keia la —— o ——, 18—.

——— ———

Lunakanawai Hoomalu.

§ **906.** Aole mana o kekahi o ua mau Lunakanawai Hoomalu nei e hooholo i kekahi hihia kivila i haawi ia ma ke Kanawai na ke jure e hookolokolo, aole hoi e koho i ka poe kuikawa no kekahi hihia.

§ **907.** E hiki no i ke kanaka aie kupono i ke Kanawai aole oi aku mamua o na dala elima haneri, ke hele mai ma kona kino iho a ma kona hope paha imua o kekahi o ua mau Lunakanawai nei, a e hooiaio i kona aie, i hooholo ia maluna ona a me kona waiwai kela aie a me na koina me kona hoopii ia a hoopii ole ia paha mamua. A na ka Lunakanawai e hooholo a kakau ma kona buke ia aie, e like me ka mea i hooholoia, no ka hiki ole mai o ka aoao i hoopii ia, a ma ka maopopo ana o ka aie, ma na olelo a na hoike paha, a e hoopuka aku no ia i ka palapala ohi waiwai ma ia ano. Aka hoi, aole e manao ia keia hooholo ana me ka hoopii ole ia, he mea ia e uhi ai a nalo ka waiwai o ka mea aie, aole hoi e hookaa mua ia keia aie mamua o na aie e ae a i hooholoia mahope, ina e puka mai ka mea e maopopo ai ua

aie ia kela aie me ka manao kolohe, a ua ae ia hoi me ke kumu kupono ole i ke Kanawai, a me ka manao paha e hoowaiwai hewa i kekahi me ka hoonele i kekahi o ka poe nona ia waiwai.

E nana i § 1227
Mele Lindsay v Kainana 4 H. R.

§ **908.** Aole no e lilo ka olelo hooholo iloko o kekahi oia mau Aha Hoomalu, i mea e paa ai ka waiwai paa, aia a waiho ia ke kope o ia olelo hooholo iloko o ke Keena Oihana o ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie, i hooiaio ia e ka Lunakanawai Hoomalu. O ka olelo hooholo nae a kekahi o ua mau Lunakanawai nei, he mea ia e paa ai ka waiwai lewa o ka aoao i hoopii ia, oia hoi ka waiwai i hoopakele ole ia ma ke Kanawai, mai ka 'wa, a e like hoi me ka hoomalu mua ana.

E nana i § 1221

909. He mana ko ua mau Lunakanawai Hoomalu nei, e hoohiki i ka poe e hoohiki ana, e lawe i ka olelo a na hoike, ma na palapala noi a na Lunakanawai o ia Mokupuni, a me na Mokupuni e ae, a e palapala aku ia hai, e lawe i ka olelo a na hoike, i mea e akaka ai ka pono iwaena o na mea i hoopaapaa ia imua o lakou.

E nana i ke Kanawai o 1876 Mok. XXXIX, Pauku 7.

§ **910.** Ina e hoopii ke Aupuni, a o kekahi kanaka paha nona iho, no ka hana pono ole a kekahi Lunakanawai Hoomalu, i kekahi o na Aha Hookolokolo Kakau, e hiki no i ua aha nei ke hoopuka aku i palapala kauoha, palapala papa aku, a palapala kaohi paha, i ua Lunakanawai nei, a ina e malama ole ua Lunakanawai Hoomalu nei, ia palapala kauoha, papa aku, a kaohi paha, e hiki no ke hoopau ia e like me ka olelo a ke Kumukanawai.

Hoololi o 1865 Ianuari 3.

§ **911.** E loaa no i na Lunakanawai Hoomalu o Honolulu, Lahaina a me Hilo, no ko lakou luhi, ka uku e like me ka ka Ahaolelo i ae ai a e hookaawale ai i kela manawa keia manawa.

HAAWINA XXXVII.

NO NA AHAHOOKOLOKOLO APANA.

§ **912.** Ua mahele ia ke Aupuni i mau apana i mea e pono ai ka hookolokolo ana, a o na palena o ia mau apana e like no me na apana auhau, i olelo pono ia ma ka Pauku 498.

§ **913.** Na kela Kiaaina keia Kiaaina, (me ka ae pu ana o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, a o ka hapa nui paha o lakou,) e hoonoho i hookahi, a i elua paha Lunakanawai Apana, iloko o kela Apana keia Apana ma ko lakou mau moku Kiaaina. Aka hoi, ina he haole ka mea e hoonohoia ana i Lunakanawai Apana, alaila, e hoonohoia ka mea ike i ka olelo Hawaii.

Me ia i hoololiia 1876, Mok. XVIII A hoololi hou ia 1882, Mok. XXVI.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ua hoololiia no ka Pauku 913 o ke Kanawai Kivila, ma ke kapae ana i na huaolelo "me ka ae pu ana o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie," a e hookomo ia ma ia wahi na huaolelo "e hookohu ia," a penei e heluhelu ia ai ua Pauku la:

Hoololi o 1882, Mokuna XXVI.

PAUKU 913. Na kela Kiaaina keia Kiaaina e hookohu a e hoonoho i hookahi a i elua paha Lunakanawai Apana iloko o kela apana keia apana ma ko lakou mau moku Kiaaina.

§ **914.** E noho ua mau Lunakanawai Apana nei ma ka Oihana a hala na makahiki elua mai ko lakou la i hookohuia'i; eia nae hoi, o kela a me keia Lunakanawai Apana i hoopiiia e ka Loio Kuhina o ke Aupuni, a e kekahi hope Loio Kuhina paha i haawi ia ka mana, a i ole ia, e ke Kiaaina o ka Mokupuni no kekahi kumu kupono i hoikeia, e hiki no ke hoopauia e na Lunakanawai o ka Aha Kiekie a e ka hapa nui paha o lakou i kela manawa keia manawa. A i ole ia, ka Aha Kaapuni nui o ka Apana o ua Lunakanawai la i noho ai.

Me ia i hoololiia 1866, aoao 17.

Me ia i hoololiia 1874, Mok. XXII.

§ **915.** He mana ko kela ko keia o ua mau Lunakanawai nei ke hoolohe a e hooholo i na hihia kivila a pau, ina aole e oi aku ka waiwai i hoopaaia, a o ka waiwai o ka aoao hoopii e koi ai paha mamua o na dala elua haneri, iloko o ka apana kahi e noho ai ka aoao i hoopii ia, a ua loaa malaila paha ia manawa, ina paha he kanaka maoli, a he haole a kanaka e ae o na aina e, koe nae na apana kahi e noho ai kekahi Lunakanawai Hoomalu malaila. Aole mana o na Lunakanawai Apana e hookolokolo i kekahi hihia ina he haole a lahui e ma kekahi aoao i hookupa ole ia.

§ **916.** He mana ko kela ko keia o ua mau Lunakanawai Apana nei, e lohe a e hooholo i na hihia ofeni a pau i kue i na Kanawai o keia Aupuni, ina aole oi aku ka uku hoopai mamua o na dala hookahi haneri, a ua noho ka mea i hoopiiia, a ua loaa paha iloko o kona apana, koe nae na apana kahi e noho ai na Lunakanawai Hoomalu malaila, aole mana o ka Lunakanawai Apana, ina he haole hanau ma ka aina e ka mea i hoopiiia. Aole manao ia ma keia pauku, ua hooliloia a ua hoakeaia ka mana o na Lunakanawai Apana i olelo ia ma ka (Mokuna LIII) o na Kanawai Hoopai Karaima.

Mokuna LII.

Kanawai 1860, **K. H. K.** aoao 131

PAUKU 1. E hiki no i na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana o keia Aupuni ke hoolohe a e hooholo i na hoopii a pau no ke kue ana i na Kanawai no na palapala ae, ina paha ua nui ka hoopai a ua uuku paha ka hoopai i olelo ia no ia kue ana; a e hiki hoi ke hoopii hou ae, no ko lakou mea i hooholo ai.

§ **917.** He mana ko kela ko keia o na Lunakanawai Apana, e hoopuka aku i palapala hopu, a e ninaninau i kekahi kanaka i hoopiiia no kekahi ofeni kupono ole iaia ke hookolokolo, ina ua noho ka mea i hoopiiia maloko o kona apana, a ua loaa paha malaila, a ina ua aneane maopopo ia ia ma ka olelo a na hoike, e hoahewaia'na paha ia kanaka, alaila, e hoopaa ia ia ma ka halehoopaahao, i hookolokoloia'i oia imua o ka Aha Kiekie e kokoke mai ana, a imua paha o ka Aha Kaapuni o ia mokupuni.

§ **918.** Ma na mea a pau i hoopaahaoia e ka Lunakanawai Apana, e hookolokoloia mahope, e hooili koke oia i ka Loio Au-

puni o ka mokupuni kahi e hookolokoloia'i, i kope o ka olelo a na hoike ke kumu o ka hoopaahao ana i ua mea la.

§ **919.** Ua haawiia i kela a me keia o na Lunakanawai Apana a pau, ka mana a pau e pono ai kana hana ana ma na hihia a pau i kupono ia ia ma ke Kanawai. Aole no e paa oia i na rula hookolokolo, aole hoi paa ke Kanawai maluna ona e kakau i ka hana a pau, eia wale no, o ka hope o kona noonoo ana, manao paa, a olelo hooholo paha, iloko o ka buke.

§ **920.** Aole mana o na Lunakanawai Apana, e hookolokolo i na hihia hoino inoa, laibela, niania ino, hoopii kolohe, haalele i olelo ae i ka mare, hoopaahao hewa, a hoowalewale e moekolohe ai, a o na olelo a pau o ka Pauku 903, ua kupono i ka Lunakanawai Apana, e like me ka Lunakanawai Hoomalu.

E nana i ke Kanawai i paiia mahope o § 903.

§ **921.** He mana ko ua mau Lunakanawai Apana nei e kena aku i na aoao e hele mai, ma ka olelo waha, a ma ka palapala paha, a pela e kena aku ai i na he ike ma na wahi a pau iloko o ko lakou mau apana hookolokolo, a mahope o ka noonoo ana i na mea i hoopaapaa ia imua o lakou, e hooholo e like me ke Kanawai. E hiki no hoi ia lakou ke hoopanee aku, e like me ka mana i haawi ia i na Lunakanawai Hoomalu.

§ **922.** E loaa no i kela a me keia o na Lunakanawai Apana, no kona luhi, ka uku a ka Ahaolelo e hooholo ai a e hookaawale ai, i kela manawa keia manawa. Aka hoi, i ka wa e koho ia ai kekahi Lunakanawai Apana ma keia hope aku, e hiki no i ke Kiaaina mana i koho, e hooholo i ka olelo no ua Lunakanawai Apana nei, e lilo ia ia no kona luhi na koina a pau i ohi ia iloko o kona Aha ma na hihia i hana ia imua ona, me ka haalele i ka uku e ae.

Me ia i hoololiia 1882, Mokuna XVI.

§ **923.** Ina he mai a ma kahi e paha kekahi o na Lunakanawai Apana, e hiki no ke hookohu ia kekahi mea e ae e hana, i kana hana, ia manawa, e like me ka olelo ma ka Pauku 913.

Kanawai 1880, Mokuna XXIX.

E HOOPAU AI I KA PAUKU 924 O KE KANAWAI KIVILA.

NO KA MEA, he mea pilikia ka noho ana o ka lehulehu ma ka hui ana o na Apana Hookolokolo Elua i hookahi Lunakanawai, no ka mamao mai kekahi apana a i kekahi apana:

E hooholo ia e ka Moi a me ka Hale Ahaolelo o ko Hawaii Paeaina i akoakoa iloko o ka Ahaolelo Kaukanawai o ke Aupuni:

PAUKU 1. O ka Pauku 924 o ke Kanawai Kivila, ma keia Kanawai ua hoopau ia, a e hoonoho ia na Lunakanawai e like me ka mahele ana ma ka Pauku 498 o ke Kanawai Kivila a me ka hololi o ia Pauku i aponoia ma ka la 1 o Augate, M. H. 1878.

Kanawai 1868.

E KAUOHA ANA NO NA PAPA HOIKE O NA HANA I HANA IA MA NA AHA HOOKOLOKOLO.

PAUKU 1. E hoike aku na Lunakanawai Kaapuni a me na Lunakanawai Apana imua o ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie, ma ka Poakahi mua o Ianuari, a mamua ae paha, i kela a me keia makahiki, ka nui a me ke ano o na hana a pau i hana ia ma ko lakou mau Aha pakahi. Ma ia mau papa hoike e hoike ia ka nui a me ke ano o na hana a pau i hana ia ma kela a me keia Apana Hookolokolo iloko o ka makahiki i hala aku, ka nui o na mea i hoopiiia, ke ano o na karaima a me na mikamina i hoopiiia, ka mea i hooholoia, a me ka hoopai i kau ia. Na ka Lunakanawai Kiekie o ka Aha Kiekie e kauoha aku no ke ano o ke kakau ia ana o ua mau papa hoike la, a na ke Kakauolelo o ua Aha la e hoopuka aku i mau pepa pai hakahaka e like me ua kauoha la.

Kanawai 1860.

E HOOMAHUAHUA AI I KA MANA O KA LUNAKANAWAI APANA O HILO AKAU, I MEA E HIKI AI KE HOOKOLOKOLO I NA HIHIA KIVILA.

PAUKU 1. Ma keia Kanawai, ua ae ia ka Lunakanawai Apana o Hilo Akau, e hoolohe a e hooholo no na hihia kivila a pau, e like me ka mea e hiki ai i ka Lunakanawai Hoomalu o ke kulanakauhale o Hilo, iloko nae o na palena i hoakaka ia i kela manawa keia manawa, e ke Kiaaina o Hawaii; aole nae i manao ia he mea keia e hiki ai i ua Lunakanawai nei ke hopu a hoopaahao i kekahi mea ma na hoopii kivila.

MOKUNA XVI.

NO KA HANA ANA MA KEKAHI MAU MEA ANO E.

HAAWINA XXXVIII.

NO KA HOOPONOPONO ANA I NA HIHIA MA KA HAAWI ANA I NA MEA KUOKOA.

§ **925.** E hiki no ke waiho imua o na mea kuokoa hookahi a keu paha na lakou e hooholo e like me ke ano ó keia Haawina i na hihia kivila a pau, i kupono ke hoopii ia ma ke kanawai a ma ke kaulike paha.

§ **926.** E hiki no i na aoao elua iloko o ia hihia ke aelike ma ka palapala, e haawi aku na na kanaka paewaewa ole hookahi a keu paha e hookolokolo no ia mea, e kakau ia na inoa iloko o ka palapala aelike, a i ole ia, e koho ia e like me ke ano o ka aelike ana, a e olelo ana hoi e palapala ia ka olelo hooholo a ua poe paewaewa ole nei, me he mea la he olelo hooholo a kekahi Aha Kakau, Aha Hoomalu paha o keia Aupuni, i olelo ia ma ua palapala aelike nei.

§ **927.** E hele kino mai na aoao iloko o ia hihia a ma ka Loio paha imua o ka Aha Hoomalu a o kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Kakau paha i aelike ia, a ma ka hooiaio ana i kekahi palapala aelike, a hoike mai no hoi imua o ua Lunakanawai nei, alaila, nana no e palapala ia mea ma kona buke i olelo paa ma kona Aha, a mahope olaila aole hiki i kekahi o na aoao ke haalele i kela aelike ana me ka ae ole o kekahi.

§ **928.** E palapala ia na mea a pau e waiho ia imua o ka poe kuokoa iloko o ka palapala aelike, a i ole ia, iloko o kekahi palapala i pakui ia me ia.

§ **929.** E hiki no i na aoao iloko o ia hihia ke hoakaka iloko o ka palapala aelike i ka manawa e hooholo ia ai, a e hoihoi ia iloko o ka Ahahookolokolo, a o na olelo hooholo mahope o ia manawa, aole no e paa maluna o na aoao iloko o ia hihia ke ae ole ia imua o ka Aha.

§ **930.** Na ka poe kuokoa e hoakaka i na aoao iloko o ia hihia i ka manawa a me kahi no ka hana ana, a ina i hiki ole mai kekahi aoao imua o ka poe kuokoa mahope o ka hoakaka ana e hana no lakou a e hooholo no ma na mea i hoike ia mai e kekahi aoao.

§ **931.** E halawai no ka poe kuokoa a pau e lohe i na aoao, e hiki no nae i ka hapanui ke hana i ka olelo hooholo, a ua paa no ia e like me ka mea i kakauinoa ia e lakou a pau, ina aole i olelo ia iloko o ka palapala aelike, e kakauinoa ia e lakou a pau.

§ **932.** Na kekahi o ia poe kuokoa e haawi i ka palapala hooholo i ka Lunakanawai Hoomalu, a i ole ia, i ke Kakauolelo o ka Aha Kakau kahi i hooholo ia ai ka olelo aelike, i olelo paa iloko o kona Aha.

§ **933.** Ina aole olelo iloko o ka palapala aelike no na koina, alaila, na ka poe kuokoa e hooholo no ia mea e like me ko lakou manao he kupono, a e komo iloko olaila ka uku no ka lakou hana iho; e hiki no nae i ka Aha ke hoemi i ka uku o ka poe kuokoa ke manao ia ua nui kupono ole.

§ **934.** Ma ka puka ana mai o ka olelo hooholo, e hiki no i kela aoao a o keia aoao iloko o ia hihia, eha la mahope o kona hai ana i kona manao i kela aoao ke noi aku i ka Lunakanawai Hoomalu a i kekahi Lunakanawai o ka Aha Kaapuni paha; aia i ko lakou ae like ana e hoolilo i ka olelo hooholo iloko o kona Aha; a ina aole hoomaopopo kela aoao imua o ka Lunakanawai, ua hooholo ole ia keia e like me ka aelike ana, a ua hooholo ia paha mamuli o ka ohumu ino a o ka epa paha, alaila, e hoolilo ia no ia olelo hooholo i olelo hooholo iloko o kona aha; aka hoi, ina i hoomaopopo kela aoao i na kumu o kona hoohalahala ana imua o ka Lunakanawai, alaila, e hooholo no ia, ua lilo kela olelo hooholo i mea ole.

E nana ia Merrill v. Lenehan

§ **935.** Aia a kakau ia ua olelo hooholo nei ma ka buke moolelo o ka aha, alaila, e hiki no ke hoopuka aku i ka palapala ohi waiwai, e like me ka hana ana ma na hihia e ae.

§ **936.** Ina e hoohalahala kekahi nō ka olelo hooholo o ka Lunakanawai i noi ia'ku e kakau i ka olelo hooholo o ka poe kuokoa ma kana buke, e hiki no ia ia ke hoopii hou ae i ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ka banco, ma kona waiho ana i ka Lunakanawai i palapala hoakaka i kona manao e hoopii pela, iloko o na la elima mahope iho o ka hooholo ana o ua Lunakanawai nei.

HAAWINA XXXIX.

NO KA HOOKOLOKOLO ANA I NA HIHIA KUPONO OLE I NA LUNAKANAWAI KAAPUNI, A HOOMALU, A APANA PAHA.

Ma Oahu, e nana i ke Kanawai i paiia mahope o § 891 aoao 279.

§ **937.** Ina i kupono ole i ka Lunakanawai Hoomalu, a Apana paha, e lohe a e hooholo i kekahi hihia kivila a karaima paha, i pili nae ia ia ma ke Kanawai, e hiki no ke hoopii ia mea imua o kekahi Lunakanawai Kaapuni, o ka Apana Hookolokolo kahi e noho ai ua Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, ma kana oihana, a na ua Lunakanawai Kaapuni nei e lohe a e hooholo e like me ka hana ana ma na mea hoopii hou ia imua ona. O na koina no ia hookolokolo ana, e like pu no ia me na koina ina ua hookolokolo imua o ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

§ **938.** Ina i hoohalahala kekahi no ka olelo hooholo a kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, no kekahi hihia kivila a karaima paha, a ua kupono ole ma ke Kanawai i ka Lunakanawai Kaapuni i hoopii ia'ku ai e lohe a e hooholo no ia mea, alaila, e hiki no ke hoopii pololei i ka Aha Kiekie, a i ole ia i ka Aha Kaapuni o ka apana hookolokolo kahi e noho ai, ma kana hana e like me ka hana mau ana ma ka hoopii hou ana i kekahi Lunakanawai Kaapuni ma ke keena.

HAAWINA XL.

NO KA HANA POKOLE E HOIHOI KOKEIA MAI KA AINA HOOLIMALIMA.

§ **939.** A noho hoolimalima kekahi ma ka aina a ma ka hale paha, a ua noho paha kekahi mea e malalo iho ona, ma ka aina a ma ka hale hoolimalima paha me ke kuleana ole, mahope o ka pau ana o ka manawa i hoolimalima ia'i, a ua hoopau ia paha ka hoolimalima ana, mamuli o na olelo o ka olelo aelike, a ina he olelo waha wale no ka hoolimalima ana, ma ka hoike ana ia ia e hele he umi la mamua o ka wa e hele ai, alaila, e hiki no ke hoihoi ia mai ua aina nei i kona ona, e like me ka olelo mahope iho.

Me ia i hoololiia Ian. 3, 1865.

§ **940.** E hiki no i ka mea nona ka aina ke hoopii i ka Lunakanawai Hoomalu, a Apana paha, i palapala kena, e like me na palapala kena maoli no na hihia kivila e ae imua o ua Lunakanawai nei, e hele mai ka mea i hoopii ia e pane mai no ka olelo hoopii a ke mea hoopii, no ka mea, aia no ka aina a me ka hale i ka aoao i hoopii ia, a ia ia me ke kue i ke Kanawai a me ka pono o ka aoao hoopii, aole hoi e manao ia kekahi olelo hoopii e ae.

Kaaihue v Crabbe 3 H. R. 768.

§ **941.** E haawi ia ua palapala kena nei, penei:

Akahi. Ma ka haawi ana i ka mea i hoopii ia i kope oiaio, a ia manawa hookahi no e hoike iaia i ka palapala kena kumu, a i ole ia;

Alua. Ina ua hele ma kahi e ka mea i hoopii ia, e waiho i kope o ia palapala ma kona wahi ma ka lima o kekahi kanaka makua, e noho ana malaila.

§ **942.** E hoihoi ia mai ia palapala kena iloko o ka manawa kupono i ka manao o ka Lunakanawai, aole malalo o na la ekolu,

aole hoi oi aku mamua o na elima, a e hana ia ia hihia e like me na hihia kivila e ae imua o ua Lunakanawai nei.

§ **943.** Ina i hooholo ole ia no ka hiki ole mai o ka aoao i hoopii ia, a ina paha ma kahi hookolokolo ana ua maopopo i ka Lunakanawai, ua pono ke hoihoi ia kela wahi no ka aoao hoopii, alaila, e hooholo ia, e haawi ia nona a me na koina, a e hoopuka ia ka palapala hooko ma ia ano.

E haawi ia ka palapala hooko i ka Luna Makai Kiekie a i kekahi Makai Nui paha, a makai maoli paha o ke kulanakauhale a apana paha kahi e waiho ai ua aina la e olelo ana ia ia e hookuke aku i na kanaka a pau oia wahi, a e hoihoi no i ka aoao hoopii, a i kona hope paha.

§ **944.** O ka luna i haawi ia'i ka palapala hooko, e hooko ia mea e like me ke ano maoli maloko.

§ **945.** Aia a hoopuka ia mai ka palapala hookuke i kekahi mea hoolimalima aina, alaila, ina he palapala hoolimalima no ia aina iwaena o ka haku aina a me kona hoa, e lilo no ia i mea ole, a ua hoopau ia no.

§ **946.** Ina no ka uku hoolimalima ka hoopii ana, a me ka hoopuka ana i ka palapala hookuke, alaila, e hoike ia no, ina i uku e ia mamua ka uku hoolimalima a me na koina, mamua o ka puka ana o ua palapala hookuke nei, a i ole ia, ina i haawi ia ka palapala hoopaa e uku ai e like me ka mea kupono i ka manao o ka Lunakanawai, a i ka aoao hoopii paha iloko o na la elima.

§ **947.** Ina i hoopii ia imua o kekahi Lunakanawai, e hoihoi ia kekahi aina ma ke noi o kekahi aoao, e hiki no ia ia ke hoopanee aku i ka lohe ana i mea e hiki ai i ua aoao nei ke kii aku i kona mau hoike, ke manao ka Lunakanawai he mea ia e pono ai; aole nae e hoopanee aku mamua o na la elima.

Hihia o Oopa, 3 H. R. 407.

§ **948.** E hiki no kela aoao me keia aoao ke hoopii hou, mai ka Lunakanawai aku, i na manawa a pau, iloko o na hora he iwakaluakumamaha, mahope iho o ka palapala ana i ka olelo hooholo, i kekahi Lunakanawai Kaapuni a i ka Aha Kiekie paha, e

waiho mua nae ka mea hoopii hou mamua o ka ae ia ana o kona manao hoopii, i palapala hoopaa i ka Lunakanawai me ka hope a mau hope paha, no ka aoao kue ia ia, no na dala hookahi haneri, i mea e hana koke ai i kona hoopii hou, a e uku i na koina a pau no ia hoopii, ke hoopaa ia ka olelo hooholo a ka Lunakanawai.

§ **949.** Ina i hoopii ia kekahi no ka uku ole i ka uku hoolimalima, a hooholo hoi ka Lunakanawai, e hoihoi i ka aina i ka aoao hoopii, alaila, aole hiki i ka aoao i hoopii ia ke hoopaa iho a hoopii hou aku, aia a haawi muà oia i palapala hoopaa i ka aoao hoopii, me ka hope a i mau hope kupono paha e uku i ka uku hoolimalima a pau, e loaa mai ana mahope o kana hoopii hou ana; ina nae e hooholo loa ia mahope, no ka aoao hoopii kela wahi, a e hoihoi ia nona.

§ **950.** Ina haalele ka mea hoolimalima aina me ka uku ole i ka uku hoolimalima, a waiho wale ia wahi me ka makaukau ole, alaila, e hiki no i kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, ma ke noi a ka hakuaina, a ma ka maopopo ana ua haalele ia ua wahi nei pela, e ka mea nana i hoolimalima me ka uku ole, ke hele malaila e nana i ua wahi nei; a ma kona ike maopopo ana, ua haalele no i ua wahi nei, alaila, e kau aku oia i palapala hoolaha ma kahi akea o ua wahi nei, e kahea ana i ka mea hoolimalima e hele mai imua ona, a e hookaa i ka uku, a e hoakaka i ka manawa e hele mai ai ma ua palapala nei, aole emi malalo o na la he umi, aole hoi oi aku mamua o na la he kanakolu, mahope o ke kakau ana ia palapala hoolaha.

§ **951.** I ka manawa i olelo ia'i ma ua palapala hoolaha nei, e nana hou ka Lunakanawai i kela wahi, a ina e hele mai ka mea hoolimalima, a hookaa i ka uku hoolimalima i ka hakuaina; a i ole ia, e hoole i kana aie i ua hakuaina la, alaila, e pau ka hana ana malaila. Ina nae ma ka nana hou ana, aole hele mai ka mea hoolimalima a o kona hope paha, a hookaa no i ka uku hoolimai koe; a i ole ia, e hoole i kana aie; alaila, e hiki no i ka Lunakanawai ke hoihoi i ua wahi nei i ka hakuaina, alaila, pau ka hoolimalima ana o ua wahi nei i ka mea i hoopii ia, mai ia manawa aku.

§ 952. E hiki no i ka mea i hoolimalima ke hoopii hou, no ka hana ana a kekahi Lunakanawai ma na pauku elua maluna iho, i kekahi Lunakanawai Kaapuni ma ke keena, a i ka Aha Kiekie paha, maloko o ka malama hookahi mahope o ka hoihoi ana i ka aina, ma ka hoakaka ana i kona manao pela i ka palapala i ua Lunakanawai nei, a ma ka haawi ana hoi i ka palapala hoopaa, no na dala hookahi haneri, me na hope kupono i ae ia e ka Lunakanawai, e uku i ka hakuaina i na koina a pau no ia hoopii ana, e hooholo ia nana no e uku, a malaila e hooili aku no ka Lunakanawai i kope o ka moolelo no ka hana ana imua ona, i ka aha maluna iloko o na la he umi mahope o ka hoopii hou ana, a e hai aku no i ka hakuaina i ua hoopii hou nei.

Kanawai
Ian. 10, 1865.

E KOKUA AI I KA OHI ANA I NA UKU HOOLIMALIMA.

PAUKU 1. I na manawa a pau, ina o kekahi mea nana i hoolimalima i kekahi aina a hale paha, a o ka mea paha e noho ana malalo ona, mamuli o ka palapala hoolimalima, a ua hoolimalima waha paha, no kekahi manawa a me ka uku i aelike ia, a ua hookaa ole ia ke dala hoolimalima a waiho ia ma ke ano aie, alaila, e hiki no i ka hakuaina, a i ka mea paha nona ke kuleana e komo aku iluna o ua wahi la i hoolimalima ia, me ka hoopii ole mamua i ke Kanawai, a malaila e hoomalu ai a lawe aku ma kahi e malama pono ia'i na waiwai a me na kahiko hale o ka mea aie, i mea e hookaa ai i ka uku hoolimalima; a ina aole e hookaa ia mai ia aie a me na lilo pu kekahi o ka hoomalu ana a me ka lawe ana'ku i na waiwai i olelo ia, iloko o na la he umikumamalima ma ia hope iho, alaila, e hiki no i ka mea aina a hale paha, a o ka mea paha nana e hoomalu, mahope o ka hoolaha ana i umikumamalima la, e kuai aku ia mau waiwai ma ke kudala, a o na loaa a pau ma ia kuai ana e hoolilo ia ma ka hookaa ana i ka aie hoolimalima a hiki i ka la i kuai kudala ia'i, a me na lilo hoi o ka hoomalu ana, lawe ana aku, malama ana, a me ke kuai ana, a e haawi aku i ua mea hoolimalima la i na dala i koe, ina no nae he dala no e koe ana.

PAUKU 2. Aole no e hiki i kekahi mea e ke hoomalu Kanawai ia na waiwai a me na kahiko hale o kekahi mea hoolimalima aina

a hale paha malalo o ka aelike, e like me ka mea i hoike ia ma ka pauku mua, ke ole e haawi mai ka mea nona ia hoomalu ana, mamua o ka lawe ana i na waiwai ma ke ano hoomalu, i na dala hoolimalima a pau o ia wahi e koe ana a i hookaa ole ia, aole nae e oi aku ka uku hoolimalima e uku ia pela i ka makahiki hookahi, ina ma ka makahiki ka hoolimalima ana, a ina hoi ma ka hebedoma a malama paha ka hoolimalima ana, alaila, aole mana o ka mea aina a hale paha, maluna o ia mau waiwai i olelo ia no na aie, a hala na hebedoma eha, a o na malama eha paha.

HAAWINA XLI.

NO KA HOPU ANA I KA POE AIE.

§ **953.** Ma ka hoopii ana i hooiaio ia i ka hoohiki a ka mea hoopii, a o kona hope paha, imua o ke Kakauolelo o kekahi Aha Hookolokolo Kakau o keia Aupuni, a imua o kekahi Aha Hoomalu paha, e olelo ana, ua aie kolohe ka mea i hoopii ia, a ua huna paha i kona waiwai i mea e kaa ole ai kekahi aie, a i mea e hana ole ai paha i kekahi mea kupono ia ia, a ma ka hoolilo ana i kana waiwai na kekahi mea e ae, a e lawe ana paha i kana waiwai ma kahi e, mawaho ae o kahi kupono i kela aha e hana ai, a ua makaukau paha e haalele i ke Aupuni, me ka hookaa ole i kona aie, alaila, e hiki no i ua aha hookolokolo la, mahope o ka waiho ana mai i ka palapala hoopaa i olelo ia malalo ae nei, e hoopuka aku i palapala hopu, a e hoopaa hoi i ua mea la i hoopii ia a hiki i kona wa e haawi ai i bela me na hope kupono, e ae oia i ka mea e hooholo ia'na e ka Aha Hookolokolo, a e uku aku no e like me ka mea a ka Aha Hookolokolo e hooholo ai. Aka hoi, aole no e hoopuka ia ka palapala hopu e ua aha la, aia a haawi ae ka mea hoopii, a o kona hope paha, i palapala hoopaa no na dala kupono, e uku aku oia i ka mea i hoopii ia no kona poho, a me kona mau lilo a pau no keia paa ana, ke ko ole ka hoopii no ka aie maoli.

§ **954.** Ina i hopu ia a hoopaa ia kekahi mea i hoopii ia no ka hihia kivila hookahi a keu paha no kona aie kolohe ana, alaila, maluna o ka mea a mau mea hoopii ka uku no kona ola i kona wa paa i ka hao.

§ **955.** No ia mea, e uku no ka aoao a o na aoao hoopii paha, i ka luna nana i hoopaa ia ia i hapalua dala no ka la, a ina i hookaa

ole ia ka uku no ke ola o ka mea i hoopii ia a hala na la he umi i ka manawa hookahi, alaila, na ka luna nana i hoopaa i ka mea i hoopii ia, e kuu aku iaia.

E HOOHUI A E HOOLOLI AI I KE KANAWAI E PILI ANA I NA PALAPALA GANISI, NO KE KOKUA ANA I KA OHI ANA I NA AIE. **Kanawai** 1876, Mok. XXXV.

PAUKU 1. Ina i huna ia ka waiwai o kekahi iloko o ka lima o kona loio, hope, hoahana, a puuku paha, i mea e hiki ole ai ke loaa a hoomalu ia, a ohi ia paha, a ina he mau aie, ko kekahi poe ia ia, alaila, ua hiki no i kela a me keia o na ona i aie aku ai ke hoopii aku nona, a ua hiki no ia ia ke hookomo iloko o kana palapala hoopii i ka Aha i noi, e kena aku ka Aha i ka makai maloko o ia palapala e waiho aku oia i ke kope oiaio o ka palapala hoopii, me kona loio, hope, hoahana a puuku paha, a i ole ia, ma kona wahi e noho ai, a o ko lakou wahi paha e noho ai, a e kena aku i ua loio la, hope, hoahana a puuku paha e hele kino mai i ka la a i ka manawa hookolokolo i olelo ia iloko ua palapala kena la, no ka hoolohe ana o ia hihia, a ma ia manawa a ma ia wahi, ma ka hoohiki ana, e hai aku oia ina aia ia ia kekahi waiwai a ukana paha o ka aoao i hoopii ia, i ka wa i haawi ia ai ke kope o ka palapala kena ia ia; a ina pela e hai mai i ke ano, a me ka nui paha o ia waiwai; a ina paha he aie ko ka mea i hoopii ia iaia, e hai i ke ano a me ka nui o ia aie; e kakau ia a hoopuka ia ka palapala kena, e like me ka hana mau ana ma na hihia kivila, a e hooko ia e ka makai e like me ka olelo o ia palapala. Mai ka wa i hooko ia ai ua kope la o ka palapala kena, e paa no ka waiwai a pau o ka mea i hoopii ia ma ka lima o ua loio nei, hope, hoahana a puuku paha, a o ka aie a pau a ka mea aie i aie aku ai i ka aoao i hoopii ia, e paa no ia ma kona lima i mea e uku aku ai e like me ka mea i loaa i ka aoao hoopii mahope o ka hookolokolo ia ana, aole hoi e hiki ke hoolilo ia no ka mea e, e ua loio la, hope, hoahana a puuku paha; a o ia kope o ka palapala kena i hooko ia e manao ia oia ka lohe pono ana o ka aoao i hoopii ia i mea e hiki ai ka aoao hoopii e koi aku e hookolokolo ia kana hoopii. I na

nae ua noho ka aoao i hoopii ia iloko o keia Aupuni, a i ole ia, ua noho paha i kekahi manawa ma keia Aupuni, alaila, e haawi like ia ke kope ia ia a e waiho ia paha ma kona wahi i noho mau ai.

PAUKU 2. E hiki no i ua loio nei, hope, hoahana a puuku paha, ke makemake oia e hana pela, ke kokua i ka mea i hoopii ia ma ia hookolokolo ana, a ina ua hooholo ia mamuli o ke koi o ka aoao hoopii, alaila, maluna o ka waiwai a pau e waiho ana ma ka lima o ua loio nei, hope, hoahana a puuku paha, a me ka aie i aie ia ka mea i hoopii ia a o ka hapa kupono paha o ia aie e hoolilo ia no ka hookaa ana e like me ka olelo hooholo, a e hiki no i ka aoao hoopii ma kona noi ana i palapala hoomalu waiwai, e kauoha aku i ka makai nana e hooko i ua palapala hoomalu la, e koi aku i ua loio nei, hope, hoahana a puuku paha e hoike mai ia ia i na waiwai a pau o ka aoao i hoopii ia e waiho ana ma kona lima, a nana no e haawi aku i ua waiwai nei i hoomalu ia, a e koi aku i ka mea aie e hookaa mai, a i ole ia, e hookaa hapa mai e like me ka mea kupono i ka olelo hooholo e uku ai i ka mea i hoopii ia, a na ka mea aie e hookaa mai ia mea, a ina paha ua hoolilo aku ua loio nei, hope, hoahana a puuku paha, i ka waiwai o ka mea i hoopii ia e waiho ana ma kona lima, i ka wa i hooko ia ai ke kope o ka palapala kena maluna ona, aole hoi e hoike mai ia waiwai i hiki ai ke hoomalu ia, a ina paha aole oia e uku mai i ka aie i aie ia, i ka makai i kona wa e koi ai i ka aie o ka aoao i hoopii ia, i ka wa i hooko ia ai ke kope o ka palapala kena maluna ona, alaila, na ua loio nei, hope, hoahana, puuku a mea aie paha, e hookaa i ka mea i hooholo ia noloko ae o kona waiwai ponoi, me he aie ponoi la nona, ina ua lawa ka waiwai a aie paha e hana pela, a ina lawa ole, alaila e hookaa hapa e like me ka nui o ua waiwai nei a aie paha.

PAUKU 3. Ina e hiki ole mai ua loio nei, hope, hoahana, puuku a mea aie paha i ka la a me ka hora i kauoha ia no ka hookolokolo ana, ma ka palapala kena i olelo ia maluna, a i ole ia, ina ua hiki mai a hoole nae, aole hoike mai ma ka hoohiki ana, he waiwai paha a he waiwai ole paha ma kona lima a o ka mea i hoopii ia a me ka nui o ia waiwai, a ua aie paha oia i ka mea i hoopii ia, a ua aie ole paha, a i ka nui hoi o ia aie, alaila, e hoo-

kolokolo ia no ka hihia; a ina e hooholo ia mamuli o ke koi o ka aoao hoopii, e hoopuka ia ka palapala hoomalu ma kona noi ana, e ohi i ka waiwai o ka loio, hope, hoahana, puuku a mea aie paha i hana hoowahawaha ai pela, e like me ka nui o ka mea i hooholo ia e ka Aha, e like me he aie ponoi la nona, a me na koina ku i ke Kanawai. Ina nae ua maopopo ma ka hookolokolo ana, ua emi ka waiwai a me ka ai malalo o ka mea i hooholo ia, alaila, e hooholo ia e uku na ganisi e like me ka nui o ka waiwai a o ka aie paha. A ina maopopo aole waiwai o ka mea i hoopii ia ma ka lima o ke ganisi, aole hoi i aie ia ia, alaila e hoihoi ia aku ia ia na koina e like me ke Kanawai. Aka hoi ina i hele mai oia, a ma ka hoohiki ana, hai pololei mai, ma kona lima ka waiwai o ka aoao i hoopii ia, a ua aie paha ia ia; a ina maopopo i ka Aha, aole ia ia kekahi waiwai o ia ano, aole hoi ona aie i ka mea i hoopii ia, alaila, e hooholo ia e loaa no ia ia na koina kupono i ke Kanawai.

PAUKU 4. Ua ku no i ke Kanawai i ka mea hoopii i loaa ia ia kekahi olelo hooholo e noi aku i ka Aha, a Lunakanawai paha o ia Aha, e hoopuka ia kekahi rula kauoha a palapala kena paha, e ninaninau ia ka mea i hoopii ia e hooholo ia nana e uku e like me ka olelo hooholo o ka Aha, imua o ka Lunakanawai o ia Aha, a o kekahi mea e ae paha a ia Aha a Lunakanawai paha, ina he Aha Kakau ia, e koho ai i na aie, ina he aie ia iaia, a me ke ano o ia aie, a ua hiki no i ka Aha a Lunakanawai paha, e hoopuka i ke kauoha no ka ninaninau ana, o ka mea i hoopii ia, a no ka lawe ana mai i na buke a me na palapala e ae, a e lawelawe ia ka ninaninau ana e like me ka ninaninau ana o na hoike malalo o ke Kanawai i hana a i hoomakaukau ia no ia mea.

PAUKU 5. Ua ku no i ke Kanawai i kekahi Lunakanawai o kekahi Aha ma ke noi ana o ka mea hoopii i loaa ia ia ka olelo hooholo, mamua iho a mahope iho paha o ia ninaninau ana, a ma kona palapala hoike i hoohiki ia a i kona loio paha, e hoike ana ua loaa ka olelo hooholo, aka, aole i hookaa pau ia, a me ka nui i koe, a ua aie kekahi mea i ka mea i hoopii ia, a aia ua mea la iloko o ka mana hookolokolo o ia Aha, e kauoha aku e hoomalu ia na aie i aie ia e ua poe la (a e kapa ia lakou ma keia hope iho

ke ganisi) i ka mea i hoopii ia i hooholo ia nana e uku, e like me ka olelo hooholo o ka aha, e pane no ka aie, a ma ia kauoha, a ma kekahi kauoha paha i hoopuka ia mahope iho, ua hiki ke kauoha ia ke ganisi e hele aku imua o ka Lunakanawai e hoike aku i ke kumu e uku ole aku ai oia i ka mea hoopii, i loaa ia ia ka olelo hooholo, i ka aie ana i aie ai i ka mea i hoopii ia i hooholo ia nana e uku e like me ka olelo hooholo o ka aha, a o kekahi hapa paha o ia aie i lawa no ka hookaa ana i ka aie i hooholo ia e uku ia, aka hoi, ua hiki no i ka Lunakanawai ke hoole e lawelawe ma ia mea, ke manao oia he pono, ina ua maopopo ia ia he ano makehewa a hooluhi wale ka hana ana pela, mamuli o ka uuku loa o ka aie i manao ia e loaa mai, a o ka aie paha i manao ia e hoomalu.

PAUKU 6. Ma ka hooko ia ana o ke kauoha e hoomalu ia na aie i aie ia i ka mea i hoopii ia i hooholo ia nana e uku, a o ka hoike ana paha oia mea i ke ganisi e like me ka mea i kauoha ia e ka Lunakanawai, ua hoopaa ia ka aie ma kona lima.

PAUKU 7. Ina aole i uku koke mai ke ganisi imua o ka Aha ka nui o ka aie i aie ia e ia i ka mea i hoopii ia i hooholo ia nana e uku, a o kekahi mau dala paha i like ka nui me ka aie i hooholo ia e hookaa, a aole hoi oia i hoole i ka aie i olelo ia ua aie oia i ka mea i hoopii ia, a i ole ia ina aole oia i hiki mai mamuli o ka palapala kena, alaila, ua hiki i ka Lunakanawai ke hoopuka i ka palapala hoomalu waiwai, me ka hana ole i kekahi palapala mamua, e hoomalu ana i ka aie i aie ia e ua ganisi la, i mea e hookaa ai i ka aie i hooholo ia e ka aha e uku ia.

PAUKU 8. Ina hoole ke ganisi i kona aie, ua hiki i ka Lunakanawai ke kauoha aku, ua hiki i ka mea hoopii i loaa ka olelo hooholo, e hoopii i ke ganisi, ma kahi o ka hoopuka ana o ka palapala hoomalu, ma kekahi palapala e kahea aku ana ia ia e hoike mai i ke kumu e hoopuka ole ia ai ka palapala hoomalu waiwai nona, no ka aie ana i aie aku ai i ka mea i hoopii ia i hooholo ia nana e uku i ka mea hoopii, ina ua emi ia aie malalo o ka mea i hooholo ia e ka aha, a me na koina o ka hookolokolo ana: a o na hana ma ia palapala, e like no ia me ka hookolokolo ana i kekahi hihia ma ka palapala hoala hou. Ina ua hoike aku ke

ganisi no kekahi mea e aku ka aie i manao ia e hoomalu, a he kuleana a koi paha maluna o ia aie, ua hiki i ka Lunakanawai ke kauoha aku i ua mea e la e hele mai imua ona a hoakaka mai i ke ano o kona koi maluna o ia aie; a mahope iho o ka hoolohe ia ana o na hoakaka ana o ua mea e la mamuli o ia kauoha, a o kekahi mea e paha, a ka Lunakanawai i manao ai e kauoha aku e hele mai imua ona, ma ia kauoha a ma kekahi kauoha paha i hoopuka ia mahope mai, a ina ua hele ole mai paha ua mea e la i kauoha ia ai e hele mai, alaila, ua hiki i ka Lunakanawai e kauoha e hoopuka ia ka palapala hoomalu waiwai no ka aie a ka ganisi i aie ai, a i ole ia, ua hiki no ia ia ke kauoha i ka mea hoopii e hoopii aku i ke ganisi e like me na mea i hoakaka ia maanei, a ua hiki ia ia ke hoole i ke koi o ua mea e la, a i ole ia e hana i kekahi kauoha e ae ana i manao ai he pono me ka nana i ke koi (ina he koi o ua mea e la,) a e hooholo no na mea pili ana i na koina e like me kona ike ana he pono.

PAUKU 9. Ina ua lawe ia kekahi waiwai o ka mea i hoopii ia, a ma ka hookaa ana paha o kekahi aie i aie ia iaia i olelo ia maluna, a o ka hookaa ana o ke ganisi, mamuli o ka palapala hoomalu a ano e ae paha, ma kekahi o na hana i hoakaka ia maluna, he hookuu oiaio ia nona no ka nui o na dala ana i hookaa ai i ka mea i hoopii ia, ina no ua hooloili ia ka hooholo mahope iho, a ua hooloili ole ia paha.

PAUKU 10. E uku ia kela a me keia loio, hope, hoahana a puuku paha, no kona uku mile a me na lilo no kona hele ana imua o kekahi Aha malalo o keia Kanawai, e like ke ano a me ka nui me ko na hoike i kii ia ma ka palapala kii hoike ma na hihia kivila imua o ia mau Aha.

PAUKU 11. Ina ua makemake kekahi mea i kii ia ma kona ano loio, hope, hoahana a puuku paha, no ka mea i hoopii ia, e noi aku i ka Lunakanawai nana i hoopuka i ka palapala kena, e kakau ia kona ike, alaila mahope iho o ka hoike ana aku o ka Lunakanawai i ka mea hoopii, ua hiki no ia ia ke lawe i ka ike o ua mea la i noi mai ai, a e hana i na mea ana i manao ai he pono, i na manawa a pau mamua iho o ka la i koho ia no ka hoolohe

ana o ka hihia, a e manao ia ua hoolohe ka mea i kauoha ia ma kona ano loio, hope, hoahana a puuku paha o ka mea i hoopii ia, i ka palapala kena.

PAUKU 12. Ina mamuli o ka hoike ana o ua mea aie la ma ka hoohiki, ua ikeia ua aie ke ganisi i ka mea i hoopii ia; aka, aole e hiki mai ana ka manawa hookaa o ia aie, no kekahi manawa i koe, alaila, e lilo ka olelo hooholo i hoopuka ia no ka mea hoopii i koi kupono maluna o ia aie a hiki i ka wa e hookaa ia ai.

PAUKU 13. Ua pili na mea i olelo ia a me na mana i hoakaka ia ma keia Kanawai i na Aha Kanawai a pau o keia Aupuni, e like me ko lakou mana i keia manawa a ma keia hope aku paha.

PAUKU 14. E pai ia a kakau moakaka ia ka Pauku 11 maluna ae nei iloko o na palapala kena a pau i hoopuka ia e kekahi Aha iloko o keia Aupuni, i manao ia e hooko maluna o kekahi loio, hope, hoahana a puuku paha ma kekahi hoopii.

PAUKU 15. E hoopau ia, a ma keia ke hoopauia nei na Kanawai a me na hapa Kanawai mahope iho nei, oia hoi; na Pauku 956 a hiki i ka Pauku 961 o ke Kanawai Kivila. A me ke Kanawai i aponoia ma ka la 17 o Iune, M. H. 1862 i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Haawina XLII o ke Kanawai Kivila, no ke kokua ana i ka ohi ana i ka aie." A me ke Kanawai i aponoia ma ka la 3 o Ianuari, M. H. 1865, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Pauku 956 o ke Kanawai Kivila."

Kanawai 1884, Mok. XXXV.

E HOOPONOPONO AI I KA HANA ANA E PILI ANA I NA MEA AIE KAA OLE MA KO HAWAII PAEAINA.

PAUKU 1. O kela mea keia mea i aie a hiki i ka elima haneri dala a hoole, a hookaa ole paha i kekahi o kona mau aie kupono a hala na la he umi mahope iho o ka manawa i olelo ia no ka hookaa ana, a ua haalele paha i keia Aupuni me ka manao e keakea, hoohakalia a hoonele i ka mea ana i aie aku ai, a ua pee a noho paha ma kona hale i mea e keakea a hoohakalia ai ka hooko ia ana o ka palapala kena no ka ohi ana i kekahi mau aie, a ua hoolilo hewa aku, a ma ke ano malu paha i kona waiwai i kekahi

mea a mau mea paha, a ua lawe malu aku a hoolilo aku paha ma ke ano e ae i kona waiwai me ka manao e keakea, hoohakalia a hoonele paha i ka mea ana i aie aku ai ; ma ka hoopii ana imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie, e kekahi mea ana i aie aku ai, a hiki i ka elua haneri me kanalima dala, ua hiki e hooholo ia oia he mea aie kaa ole (banekorupa.)

PAUKU 2. E hiki no i kela me keia mea e aie ana a hiki i ka huina he elima haneri dala i loaa ole ma kona hana hewa ana iloko o kekahi Oihana Aupuni, aole hoi ma kona ano Hooko Kauoha, Lunahooponopono Waiwai, Hooko Kauoha, Kahu Malama Waiwai a Kahu paha, aole hoi ma kona hana ana ma ke ano e ae me ka waiwai o hai, e waiho aku i kona palapala noi i hooiaio ia ma ka hoohiki, imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie e noi aku ana e hooholo ia mai oia he mea aie kaa ole (banekorupa) a e hoolohe ia a hana koke ia ua palapala noi la.

PAUKU 3. E hooiaio ia kela a me keia palapala noi, e hooholo ia kekahi kanaka he mea aie kaa ole (banekorupa) ma ka hoohiki ana, a e hoakaka no hoi ua palapala noi nei i na hana a ka mea aie i hana ai, i lilo ai oia he mea aia kaa ole, (banekorupa) e hui pu ia no me ka palapala noi kekahi palapala hoopaa (bona) no na dala e like ka nui me ka mea a ka Lunakanawai e manao ai he kupono e hoakaka ana e hookaa i na koina a pau o ka hookolokolo ana a me na poho o ka mea i hoopii ia, ina aole i hooiaio ia he mea aie kaa ole (banekorupa) oia.

PAUKU 4. A waiho ia mai ua palapala noi nei me ka palapala hoopaa e like me na olelo o ka Pauku 3, a hele maoli mai paha kekahi mea aie kaa ole imua o kekahi Lunakanawai e like me ka mea i olelo ia ma ka Pauku 2, a hooholo ia oia he mea aie kaa ole (banekorupa), alaila e hoopuka aku ka Lunakanawai i palapala i ka Ilamuku o ke Aupuni, a i kona hope paha, a i ka Makai Nui o kekahi Mokupuni paha e like me ke ano o ka hihia, e lawe i ka waiwai o ka mea aie a e hoopaa i kona halekuai a haleoihana, na waiwai, buke a me na pepa, a e malama a hiki i ka manawa e koho ia ai i luna a mau luna puuku paha. Eia nae, ma na hana ana a pau, ina ma ka manao maikai ana o ka Lunakanawai he

pono ke kuai koke ia kekahi waiwai a mau waiwai paha o ka mea aie a ma ia kuai ana he mea ia e pomaikai ai ka poe ana i aie aku ai, alaila, na ka Ilamuku i olelo ia, a o kona hope paha, a Makai Nui paha, ma ke kauoha a ka Lunakanawai, e kuai aku i ua waiwai nei, a e malama i na dala i loaa ma ia kuai ana a hiki i ka manawa e koho ia ai he luna puuku a mau luna puuku paha.

PAUKU 5. Mahope iho o ka waiho ia ana aku o ka palapala noi a me ka palapala hoopaa e like me ia i hoakaka ia ma ka Pauku 3, e hoakaka ka Lunakanawai i manawa no ka hoolohe ana i ke noi e hooholo i mea aie kaa ole (banekorupa) a e hoolaha ia aku ia manawa e hoolohe ia ai a me ke kope pu o ka palapala noi ma ka haawi ana i ka mea i hoopii ia.

PAUKU 6. I ka manawa i hooholo ia ai kekahi mea he mea aie kaa ole oia (banekorupa) ma kona noi ponoi ana, a i ole ia, ma ke noi ana o ka mea a poe paha ana i aie aku ai, e waiho koke aku oia me ke Kakauolelo o ka Aha Hookolokolo Kiekie i papa hoike o na inoa o ka poe a pau ana i aie aku ai a me ka nui o ka aie ia lakou pakahi, a malalo o ia papa hoike e hookomo ia na aie i hoopaa ia a i hoopaa ole ia paha, a ina ua hoopaa ia, e hoike i ke ano o ka hoopaa ana, e waiho pu mai no hoi oia i ka hoike o kona mau waiwai a pau i hui pu ia me na waiwai i hookuu ia ma ke Kanawai.

PAUKU 7. I ka hooholo ana o ka Lunakanawai he mea aie kaa ole (banekorupa) kekahi mea, e kauoha ka Lunakanawai e hoolaha ia kekahi olelo hoolaha ma kekahi nupepa, e kahea aku ana i ka poe a ua mea la i aie aku ai e hele mai e hooiaio i ka lakou mau koi imua o ka Lunakanawai ma ka la i hoakaka ia ma ia olelo hoolaha, a e kauoha no hoi oia i ka Ilamuku, kona hope a Makai Nui paha, e hoouna aku i na hoolaha ma na eke leta i ka poe i aie ia, no ka manawa o ia hoolohe ana, a o ka poe a pau i aie ia aku i hooiaio i ka lakou mau koi ma ka la i hoike ia ma ia hoolaha, ma ka nupepa a me ka palapala ma na eke leta, e hiki no ia lakou e koho koke i hookahi a oi ae paha luna puuku no ka waiwai o ka mea aie kaa ole (banekorupa) e like me ka mea i hoakaka mua ia ma keia Kanawai; a ina aole i koho ia kekahi luna puuku a mau luna puuku e ka poe i aie ia ma ka la i

hoike ia ma ia hoolaha ma ka nupepa a me ka palapala, alaila, na ka Lunakanawai e hoonoho i luna a mau luna puuku paha, a nana no e hoolaha koke aku i ka lohe no ia hoonoho ana.

PAUKU 8. Ua hiki no i kekahi mea i aie ia e kue i ka hooiaio ana i kekahi aie, a e hoolohe ia imua o ka Lunakanawai. A ina ua kue ia ka hooiaio ana o ka aie o kekahi mea i aie ia, alaila, aole oia e koho ia ma ka hoonoho ana i na luna puuku, eia nae, e waiho aku ka mea a poe paha i aie ia e kue ana, i palapala hoike (affidavit) e hai aku ana he kue kupono ia, a aole i hana ia me ka manao e hoonele i ka mea a mau mea i aie ia, i kue ia i kona koho ana i ka manawa e koho ia ai na luna puuku. Ua hiki no i kekahi o na aoao elua, a i ole ia, o ka luna puuku, e hoopii hou mai ka olelo hooholo o ka Lunakanawai, ma ka hooko ana e like me na mea i hoakaka ia ma ka Pauku 21, e pili ana i na hoopii hou ae.

PAUKU 9. E hiki no e hooiaio ia na koi e ka poe i aie ia aku i kela a me keia manawa mamua o ka hookuu ia ana o ka mea aie; aka, e loaa wale ana no ia lakou na mahele maloko o na dala e mahele ia ana mahope iho o ka hooiaio ia ana o ka lakou mau aie. E hiki no e hooiaio ia ka aie mamua o ka manawa e hookaa ia ai, e hoemiia nae ka ukupanee no ka manawa i koe ; a o ka poe a pau i kakau kua a hope paha no ka mea aie, a ua aie paha oia ia lakou no ka hana i ka palapala kikoo a no ke kakau kua ana paha, a no kekahi koi a hana e ae o kela a me keia ano i manao ia he poe lakou i aie ia, ke hana ia nae ka bila aie, palapala hoopaa, nota a aelike e ae mamua o ka wa i lilo ai oia i mea aie kaa ole, (banekorupa) a e pau ai hoi ka manawa e hookaa ai i ka aie, a mamua o ka mahele hope ana o ka waiwai o ka mea aie kaa ole (banekorupa).

PAUKU 10. I ka manawa e koho ia ai a e hoonoho ia ai paha he luna a mau luna puuku, na ka Ilamuku a e kona hope a Makai Nui paha o ka Mokupuni kahi i waiho ai ka waiwai, e hoihoi koke aku i na waiwai ma kona lima, a malalo o kona malu i ka luna puuku a mau luna puuku paha ; a ma ke koho ia ana a hoonoho ia ana e kekahi luna puuku a mau luna puuku paha, he mea

ia e lilo koke mai ai na waiwai a pau ma ke ano lewa a paa a hui paha o ka mea aie kaa ole (banekorupa) ma ka lima o ka luna a mau luna puuku paha.

PAUKU 11. E hooiaio ia na koi a pau imua o ka Lunakanawai ma ka hoohiki ana o ka mea i aie ia, a i mea e hiki ai i kekahi mea i aie ia e koho ma ke koho ana i na luna puuku, e hooiaio mua oia i kona koi ma na koho ana a pau no na luna puuku e hana ia ma ka balota ana. Aole no e ae ia kekahi mea i aie ia e koho ina ua emi ka nui o kona koi aie malalo o hookahi haneri dala. Aia a loaa ka hapanui o na poe i aie ia a me ka waiwai i hooiaio ia i ka lakou mau koi, alaila, na ka puuku a mau luna puuku paha, a ina aole e koho ka poe i aie ia i luna puuku a mau luna puuku paha, alaila, na ka Lunakanawai e noho ana ma ia hihia e hoonoho i luna puuku a mau luna puuku paha e like me kona manao he pono. Ua hiki no i ka Lunakanawai e kauoha aku i na luna puuku i koho ia e waiho mai i palapala hoopaa no kona hana a e hookupono ana i ka hana no na dala e like me ka mea ana i manao ai he pono.

PAUKU 12. E hiki no i ka luna puuku a mau luna puuku paha e hoopii aku ma kona a o ko lakou inoa ponoi a e ohi mai i na aie a pau i aie ia i ka mea aie kaa ole (banekorupa) a e hiki no hoi e hoopii ma kona a o ko lakou inoa ponoi paha ma na hoopii i manao ia no ka hoihoi ana mai i kekahi o na waiwai o ka mea aie kaa ole, (banekorupa.) Ua hiki no i na luna puuku a mau luna puuku e hoolilo aku i na waiwai a pau o ka mea aie kaa ole (banekorupa) o kela a me keia inoa, a ano paha ma ke kuai maoli ana, a i ole ia ma ke kuai akea ana, eia nae, ina he kuai maoli ma ke ano akea ole, alaila, aia wale no ke paa o ia kuai ana a aponoia mai e ka Lunakanawai nana e hooponopono ana ia hana. Ina e make kekahi luna puuku paha a i ole ia, ua hiki ole no kekahi kumu e hana i na hana e piii ana i ka Luna Puuku, alaila, na ka Lunakanawai e hookohu aku i kekahi mea kupono e hoopiha i kona wahi a mau wahi paha. Ua hiki no i kekahi luna puuku paha i kela a me keia manawa, e ninaninau i ka mea aie kaa ole (banekorupa) malalo o ka hoohiki ana imua o ka Lunakanawai ma na mea e pili ana i kona aie kaa

ole (banekorupa) ana a o lakou paha i manao ai he pono no ka poe i aie ia aku. E loaa ia lakou ka mana e hana ai i na palapala o na ano a pau malalo o ke sila a ano e ae paha, i kupono no ka hoolilo ana aku i na waiwai i kuai ia e lakou i ka mea nana i kuai a lilo iaia.

PAUKU 13. E waiho koke aku ka luna a mau luna puuku paha mahope iho o kona a o ko lakou kohoia a hoonoho ia ana paha, me ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie i hoike o na waiwai a loaa i loaa a i ike ia e lakou e pili ana i ka mea aie kaa ole (banekorupa.) E mahele a puunaue lakou i ka waiwai o ka mea aie kaa ole (banekorupa) iwaena o ka poe i aie ia e like me ka mea i manao ia he pono, aole nae e oi aku mamua o elima puunaue ana iwaena o ka poe i aie ia, i hooiaio i ka lakou mau koi aie, e like me ka nui o ka aie a me ka paewaewa ole, eia nae, ina he aie i ke Aupuni Hawaii e hookaa mua ia a pau mamua ae o ka hoomaka ana e mahele a puunaue, a ina he kauwa a kanaka hana paha na ka mea aie kaa ole (banekorupa), e loaa no iaia ka uku no hookahi mahina i aie ia iaia i ka manawa i lilo ai kona haku i mea aie kaa ole (banekorupa.)

PAUKU 14. E hoonele ia ka banekorupa i kona waiwai a pau loa, mai ka la i lilo ai oia i banekorupa, koe nae kona mau aahu a me kona hale a me na mea e ae e pono ai, ma ka noonoo ana a ka Lunakanawai, aole nae e oi aku mamua o na dala ekolu haneri, a e lilo i mea ole kona hoolilo ana i kekahi waiwai ona ia hai mahope o kona lilo ana i banekorupa, a o kona hana ana paha i mea e banekorupa ai, koe nae ka hoolilo ana i kekahi waiwai no ke kumu kupono i kekahi hoa kuai i loaa ole kekahi kumu e manao io ai ua lilo i banekorupa, a aole hoi oia e manao ana e komo ana i ka banekorupa ma ia hope aku, a e hiki no hoi i na luna puuku ke koi aku a loaa mai ua waiwai nei no ka poe nana ka aie.

PAUKU 15. Ma ka waiho ia ana aku o kekahi palapala noi e like me ka mea i hoakaka ia ma na Pauku 1 a me 2, e lilo i mea ole na hihia waiwai a me na palapala hoomalu a ohi paha i kau ia maluna o na waiwai o ka mea aie kaa ole (banekorupa) e

hiki no nae ke hopu ia a hoopaahao ia kekahi mea aie kaa ole ma ke ano he mea aie kolohe, mamuli o ka palapala hoopii i hoohiki ia e kekahi mea i aie ia, e hoakaka ana i na kumu kupono no ia hopu a hoopaahao ana.

PAUKU 16. E hiki no i kela a me keia mea aie kaa ole (banekorupa) i haawi a i hoike aku i kona mau waiwai a pau ma ke ano waiwai lewa a waiwai paa i ka luna a mau luna puuku paha, mahope o ka pau ana o na mahina eono mai kona hooholo ia ana he mea aie kaa ole (banekorupa) e noi aku i ka Aha Hookolokolo i palapala hookuu mai kona mau aie a pau. I ka loaa ana o ke noi o ia ano, e kauoha ka Lunakanawai e hoolaha ia ma ka hoolaha ana no elua pule a ma ka leta ma ke eke leta i ka poe a pau i aie ia, i hele mua mai e hooiaio i ka lakou mau koi aie, e hele mai ma ka la i hoakaka ia ma ia hoolaha a me ia palapala, e hoike i ke kumu, ina he kumu ka lakou e haawi ole ia ai i hookuu i ka mea aie kaa ole (banekorupa.)

PAUKU 17. Aole e hookuu ia kekahi mea aie kaa ole (banekorupa) a ina paha ua hookuu mua ia, aole e mana ia hookuu ana, ina ua ike ia kekahi o keia mau mea i hoike ia mahope iho nei.

1. Ina ua hoohiki wahahee maoli ka mea aie kaa ole (banekorupa) ma kona palapala noi, papa hoike a moowaiwai, a ma kekahi ninaninau ana paha e pili ana i kona aie kaa ole (banekorupa.)

2. Ina ua huna ka mea aie kaa ole (banekorupa) i kekahi o kona mau waiwai, a buke, a mea i kakau ia e pili ana i kona waiwai, a ua hana i kekahi mea hewa a malama ole i ka waiwai a me ka haawi ana aku ia mau waiwai i na luna puuku waiwai.

3. Ina i kekahi manawa ua hana ino, hoonalowale, hoololi a hoanoe paha i kekahi o kona mau buke, palapala, pepa, mea i kakau ia a mau mea hoopaa paha, a ua kakau a kokua paha i ke kakau ana i kekahi mea oiaio ole a kolohe paha ma kekahi buke helu a palapala e ae paha me ka manao e hoopoino i ka poe ana i aie aku ai, a i ole ia ua lawe aku a ua kauoha paha e lawe ia aku kekahi o kona mau waiwai me ka manao e hoopoino i ka poe ana i aie aku ai.

4. Ina ua hookaa kolohe, haawi, hoolilo a waiho ana aku paha ma ke ano kolohe ka mea aie kaa ole (banekorupa) i kekahi o kona waiwai, a ua lilo aku paha kekahi o kona waiwai ma ka pili waiwai, a ina paha ua ae wale oia i kekahi koi oiaio ole e koi ia mai i kona waiwai.

5. Ina ua ike ka mea aie kaa ole (banekorupa) ua hooiaio kekahi kanaka i kekahi koi oiaio ole, aole nae oia i hai aku ia mea i ka luna puuku iloko o hookahi mahina mahope o kona ike ana ia mea.

6. Ina he mea malama halekuai a he kanaka kalepa ua mea aie kaa ole (banekorupa) nei, aole nae oia i malama i mau buke helu waiwai kupono i na manawa a pau mahope iho o ka hooholo ia ana o keia Kanawai.

7. Ina paha, oiai e hana ia ana na hana ua hana ka mea aie kaa ole a o kekahi mea paha nona ma ka haawi ana i kekahi uku i kekahi mea i aie ia, i mea e hoano e ia ai kana mau hana.

8. Ina mamua ae o ka lilo ana o ua mea aie nei i mea aie kaa ole (banekorupa) ua hookaa a ua hoolilo aku, a wàiho a haawi aku i kekahi o kona mau waiwai ma ke ano lilo loa a ano e ae paha, i mea e pomaikai ai kekahi mea i aie ia a kanaka he koi kana iaia, a e aie ana paha iaia mahope a i ole ia, i mea e pale aku ai i ka lilo ana o ia waiwai ma ka lima o na luna puuku a i mea paha e mahele ole ia ai i mea e kaa ai kona mau aie.

9. Ina ua hana kolohe ka mea i aie kaa ole (banekorupa) ma kona mau aie ana.

PAUKU 18. Na kela a me keia mea i aie ia i hooiaio i kona koi e kue ana i ka hookuu ia o ka mea aie kaa ole (banekorupa) e waiho ae i palapala e hoakaka ana i na kumu o kona kue ana, alaila, e hoomaka ka Lunakanawai e hoolohe a hooholo no ia mau kumu kue.

PAUKU 19. Mamua ae o ka ae ia ana e hookuu, e hoohiki a kakauinoa ka mea aie kaa ole (banekorupa) i kekahi olelo hoohiki e hoakaka ana, aole oia i hana a ae aku e hana ia kekahi hana a mea paha i hoakaka ia, oia kekahi kumu e ae ole ia mai ai ia hookuu ana, a e lilo ai paha ia ae ia ana i mea ole ina ua ae ia.

PAUKU 20. Ina ua maopopo i ka Lunakanawai ua hana ka mea aie kaa ole (banekorupa) i na mea a pau i kauoha ia ma keia Kanawai, a mamuli o na olelo o keia Kanawai, ua kupono e loaa ia ia ka hookuu ia, e haawi no ka Aha ia ia he palapala hookuu mai kona mau aie a pau; eia nae, aole e pili ia hookuu ana i na aie i loaa mamuli o ke kolohe a ma ka aihue ana i ka waiwai i haawi ia e malama a hana hewa e ae, aia oia he Luna Aupuni a e lawelawe ana i ka waiwai o hai.

PAUKU 21. Ua hiki no i kela a me keia mea i kuleana e hoohalahala i kekahi olelo hooholo o ka Lunakanawai ma ka hana ana malalo o keia Kanawai, a hoopii aku imua o ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ka Banako, eia nae, e hai aku ua mea nei e hoohalahala ana i kona manao hoopii hou iloko o na la elima mahope iho o ka hoopuka ia ana mai o ka olelo hooholo a waiho aku i palapala hoopaa iloko o ua mau la nei elima, no na dala $100 me ke Kakauolelo o ka Aha, e hoakaka ana e uku ia na koina a pau e ulu ae ana ma ia hoopii hou ana ina e ko ole ia hoopii hou ana.

PAUKU 22. Ua hiki no i ka Lunakanawai i kela a me keia manawa ke noi ia mai e hookahi a oi ae paha mea i aie ia i hooiaio i kona, a o ka lakou mau koi kauoha aku i ka luna puuku paha e waiho mai i kana a o ka lakou hoike, a ina he mau dala kona a o lakou paha e malama ana i kupono e mahele ia, e kauoha ia oia a o lakou paha e mahele koke aku. Ua hiki no i ka Lunakanawai e hoopau aku i kekahi luna puuku no ke kumu kupono i hoike ia aku ia ia, a e haawi koke aku ka luna puuku i hoopau ia i kona mau hoa puuku, a i ole ia, i ka puuku i hoonoho ia ma kona wahi i na dala, waiwai, buke, palapala hookaa a mau mea hoopaa paha a pau loa ma kona lima e pili ana i ka waiwai o ka mea aie kaa ole (banekorupa), me ke koi a malama ole i kekahi uku komikina a uku e ae paha no kana hana.

PAUKU 23. Mamua ae o ka hoike a me ka mahele hope ana e hoike aku ka luna puuku a mau luna puuku i kana a i ka lakou hoike imua o ka Lunakanawai a waiho aku ma ka Aha, a mahope iho e hoolaha aku oia i ka poe a pau i aie ia, i hooiaio i ka lakou mau koi e noi aku ana oia e nana a aponoia ua hoike la, a e hookuu ia oia mai kona noho luna puuku a mau luna puuku ana ma

kekahi manawa i hoakaka ia ma ia hoolaha. I ka manawa e hoolohe ia ai ua noi nei, e nana ka Lunakanawai i ka hoike a na luna puuku, a ua hiki no i kela me keia mea i kuleana e hele aku a kue. Ua hiki no e nana ka Lunakanawai, a ina ua manao oia he pono e apono i ka hoike, a kauoha e mahele ia ke koena o ka waiwai i mahele ole ia, a e hookuu i ka luna puuku a mau luna puuku paha.

PAUKU 24. E uku ia na koina no na hana malalo o keia Kanawai, koe wale no ma na noi i ko ole ke noi, e hooholo ia kekahi mea he mea aie kaa ole (banekorupa) mailoko ae o ka waiwai o ka mea aie kaa ole.

PAUKU 25. E uku ia na luna puuku i elima pa keneta maluna o na dala a pau i ohi ia mai a i uku ia aku e lakou, a e ae ia na lilo kupono e ae i ulu ae mamuli o ka hooko ana i ka lakou hana.

PAUKU 26. E hiki no ke hooholo ia kekahi mau mea elua a oi ae paha e hana pu ana ma ke ano hui he mau mea aie kaa ole (banekorupa) ma ke noi o na hoa hui a o kekahi paha o lakou, a i ole ia, ma ke noi o hookahi a oi ae paha o ka poe i aie ia e ua hui nei, alaila, e hoopuka ia ke kauoha e like me ia i hoakaka ia ma keia Kanawai a e lawe ia na waiwai o ka hui a pau loa, a me na waiwai o kela a me keia lala o ka hui, koe wale no na waiwai i hookuu ia mai ke Kanawai mai ka hoomalu a ohi ia, a e ae ia na poe a pau i aie ia e ka hui, a me ka poe a pau i aie ia e na lala pakahi o ka hui e hooiaio i ka lakou mau koi, a e koho ia ka luna a mau luna puuku e ka poe a ka hui i aie aku ai; e malama kaawale na luna puuku a mau luna puuku i na hoike o na waiwai ponoi o kela a me keia lala o ka hui, a e hoolilo ia aku na loaa mai na waiwai o ka hui no ka hookaa ana i na koi aie o ka poe a ka hui i aie ai, a o na loaa mai na waiwai ponoi o kela a me keia lala o ka hui e hoolilo ia aku no ka hookaa ana i na koi aie o ka poe i aie ia e kela a me keia lala pakahi o ka hui, a ina he koena kekahi i koe mahope o ka hana ana pela, e hoohui ia aku ia koena me na waiwai o ka hui i mea e hookaa ai i ka poe a ka hui i aie ai.

PAUKU 27. Ma na hana e ae a pau e pili ana i kekahi mau hoa hui e hana ia no e like me ka hana ana e pili ana i ke kanaka

hookahi. Ina ua waiho ia mai ka palapala noi e kekahi poe malalo iho o ka huina pau o na lala o kekahi hui, e hana ia aku no na lala o ka hui i komo ole iloko o ke noi ana e like me ka hana ana e pili ana i kekahi mea aie ma ke noi ana o kekahi mea i aie ia e hoike mai i ke kumu e ae ole ia ai ke noi.

PAUKU 28. E pili no na olelo o keia Kanawai i na hui i hoohui ia, a ma ke noi ana o kekahi hui i hoohui ia, i haawi ia iaia ka mana ma ke koho o na luna o ka hui a o na kahu waiwai paha, ma kekahi halawai i kahea ia no ia hana, a i ole ia, ma ka ae ana i kakau ia e ka hapanui o na luna o ka hui a kahu paha o ia hui i hoohui ia, a i ole ia, ma ke noi ana o ka poe i aie ia i hana ia a waiho ia ae e like me ka mea i hoakaka ia ma keia Kanawai, alaila, e hana ia no e like me ka hana ana e pili ana i ka poe aie. O na mea a pau ma keia Kanawai e pili ana i ka poe aie, e pili no ia i na luna a pau o kela a me keia hui i hoohui ia. Ina e hooholo ia he mea aie kaa ole (banekorupa) kekahi hui i hoohui ia e mahele a puunaue ia kona mau waiwai a loaa a pau iwaena o ka poe i aie ia.

PAUKU 29. O na hana e hana ia ana i ka manawa e hooholo ia ai keia Kanawai, e hoolohe ia a e hooholo ia no malalo o ke Kanawai e mana ana ia manawa.

PAUKU 30. O na Pauku 962 a hiki i ka Pauku 995 a me ka Mokuna XI o na Kanawai o 1870 a me na Kanawai a me na hapa Kanawai e kue ana i keia Kanawai, e hoopau ia a ma keia ke hoopau loa ia nei.

Kanawai 1886, Mokuna LXIX.

E HOOLOLI A E HOOHUIHUI AI I KE KANAWAI E PILI ANA I NA KOMISINA O NA ALA LIILII A ME NA PONO WAI.

PAUKU 1. O ka huaolelo, "na Komisina," ina e lawelawe ia malalo o keia Kanawai e pili a e manao ia no oia no na Komisina o na Ala Liilii a me na Pono Wai. O ka huaolelo "Aha," e pili a e manao ia oia ka Aha Kaapuni, a i ole ia o ka Aha Kiekie ma ka Banako e like me ke ano o ka lawelawe ia ana. O na hua-

olelo "poe ma ia hihia," e pili a e manao ia oia no ka poe nona ka hihia imua o na Komisina a o ka Aha paha. O ka huaolelo "hihia," e pili a e manao ia oia ka hana a ninau paha imua o na Komisina. O na huaolelo "mea, a poe paha," e pili a e manao ia oia no kekahi kanaka, na hui, hui i hoohui ia, na Komisina o na Aina Lei Alii a mea e ae paha koe ke Aupuni.

PAUKU 2. E hoonoho ia e ke Kuhina Kalaiaina ma kela a me keia apana auhau o ke Aupuni i ekolu mau kanaka kupono e hana ma ke ano i mau Komisina o na Ala Liilii a me na Pono Wai, eia nae, aole e lilo kekahi mea maloko o keia Pauku i mea e hiki ole ai ka hoonoho ia ana o ka mea hookahi ma na apana elua, a oi ae paha ina he mea hiki ke hana ia pela me ka hoopilikia ole i na pono o na kanaka e noho ana ma ia apana. Aole e noho kekahi mea ma ke ano Komisina ma kekahi hihia ina he pono a he kuleana kona maloko, a ina he pili kona ma ke ano hana me ka poe ma ia hihia, a ina ua pili ia lakou a i kekahi o lakou ma ke ano pilikoko a ma ka mare ana paha. Ina ua kupono ole kekahi Komisina mamuli o kekahi o keia mau kumu a kumu e ae paha, e hoonoho koke ia i Komisina Kuikawa e ke Kuhina Kalaiaina i olelo ia, ina ma ka Mokupuni o Oahu a i ole ia e ke Kiaaina ina ma kekahi Mokupuni e ae. E hoopiha koke ia na hakahaka e ke Kuhina Kalaiaina ma ka hoonoho hou ana e like me ka mea i olelo mua ia.

PAUKU 3. Na ia mau Komisina maloko o ko lakou mau apana e hoolohe a e hooholo i na hihia a pau e pili ana i na Pono Alanui a me na Pono Wai mawaena o kekahi poe, a i ole ia mawaena o kekahi poe me ke Aupuni. Ua hiki no i kela a me keia mea e pili ana i ke Aupuni e noi ana e hooponopono ia kekahi mau pono malalo o keia Kanawai, alaila, e hoopuka na Komisina i palapala kii i kakaulima ia, a i ole ia i pai ia e like ke ano me na palapala kii e lawelawe ia nei ma na Aha Apana a Hoomalu paha i ka mea a i ka poe i hoopii ia paha. E haawi kino ia ka palapala kii i kela a me keia mea aina a mea paha e noho ana maluna o ka aina ina e loaa ana ia lakou ke kuleana iloko o ia hihia, ina ua ike ia lakou a ua loaa aku. Ina nae aole loaa ka mea a mau mea nona

ka aina a poe paha e noho ana e hiki ai ke hooko aku, na na Komisina e hoolaha aku ma ka olelo Hawaii me ka olelo Beritania, a i ole ia, e hoolaha ia ma ke kapili ana ma kahi i loaa ole ka mea nona ia wahi a poe paha e noho ana malaila, a i ole ia ma ka hoolaha ana iloko o hookahi a oi ae nupepa, a oia hoolaha ana e hoomau ia no aole e emi malalo o elua pule piha pono, mamua ae o ka la i hoakaka ia no ka hoolohe ana oia hihia. Ma ia hoolaha e hoakaka ia ka manawa a me kahi e hoolohe ia ai, e hoakaka i ke ano o ke noi i waiho ia mai, a e hoike aku i ka poe a pau i pili e hele hoomaopopo i ko lakou mau pono o hooholo ia auanei me ko lakou hele ole mai; a me na mea e ae i manao ia e na Komisina he ano nui. Ina no e manao na Komisina e hoolaha aku ia mau olelo hoolaha ua hiki no ia lakou e hana pela. Aole e kapae wale ia kekahi palapala kii o na hemahema liilii ina e hoakaka ia maloko ka manawa a me kahi e hoolohe ia ai, a me ke ano o ka pono i koi ia ma na olelo moakaka kupono e hiki ai i ka poe a pau i pili e hoomaopopo. E hiki no ke hele kino mai ka poe i pili, a i ole ia, ma kekahi hope i hoomana pono ia.

PAUKU 4. Ma ka manawa i hoakaka ia no ka hoolohe ana ina i hooiaio ia ka hooko ia ana o ka palapala kii a me ka hoolaha ia ana o na olelo hoolaha e hoolohe na Komisina a i ole ia ka hapanui o lakou i na hoike i waiho ia mai e pili ana i ka pono e hoopaapaa ia ana, a e like me ka mea hiki iaia e hoomaopopo i na pono o ka poe i hiki ole mai i hooko ole ia i ka palapala kii, ina ua hoolaha ia ka olelo hoolaha i hoakaka ia ma keia Kanawai. Ua hiki no ia lakou ina i manaoia he mea ia e kokua ia i ka hoopuka ana i olelo hooholo pololei, e hele aku e makaikai i ua wahi nei i ulu ae ai ka hihia. E hoopuka oia i ka olelo hooholo ma kela a me keia hihia i ike ia ua kulike me na pono pilipaa a i ku i ka pono a me ke kaulike mawaena o na aoao elua. Ma ka olelo hooholo e hoakaka pono ia ka mea i hooholo ia mamuli o ka olelo o na hoike a ina he hihia e pili ana i kekahi Pono Alanui e hoakaka moakaka kahi i waiho ai (ina he hiki,) a me ke ano o ke Alanui, ina he hihia e pili ana i kekahi Pono Wai e hoakaka ia ka mahele ana, a o ka manawa paha e lawelawe ia ai ia pono a me na mea e ae e pono ai ka lawelawe ana oia pono. Ua hiki no hoi e hoopono-

pono ia na ano e loaa mai ai o ka wai a me na mea e hiki ai ke hooponopono ia ka hoomau ana o ia wai. E kakau ia na olelo hoike a pau a me ka olelo hooholo maloko o kekahi mau Buke Moolelo e malama ia e na Komisina. O na buke i olelo ia, ina e piha, e waiho ia me na Kakauolelo o na Aha. E mana a paa ka olelo hooholo o na Komisina maluna o na mea a pau koe ka poe i noho mawaho aku o keia Aupuni, i loaa ole kekahi hope kupono e like me ke Kanawai iloko o keia Aupuni mai ka hoomaka ana a hiki i ka pau ana o ka hihia i olelo ia, e hiki no nae ke hoohalahala hou ia ae.

PAUKU 5. E auhau ia ma ke ano he mau koina ma na hihia e ulu ana malalo o keia Kanawai mawaho ae o na koina mau ma ke Kanawai i ae ia ma ka Aha Hoomalu no ka hooko ana, palapala kii hoohiki ana me na mea e ae, o ka uku o ke Komisina hookahi aole e oi ai maluna o elua dala no ka hoole ana i kela a me keia la, a me ko lakou mau lilo ponoi i kupono ma ka hele ana e makaikai i kahi o ka hihia, a aole hoi e oi ae mamua o iwakalua keneta no ka haneri huaolelo no na kope o na olelo hoike a me ka olelo hooholo ma na hoopii hou ana aole ia i haawi ia i kekahi mea. Ua hiki no ina e manao na Komisina he pono e mahele ia na koina, a i ole ia, auhau ia maluna o ka aoao i haule. Ina ua hoohalahala ia ka hihia, alaila, e kali ka hooholo ana o ka uku ana o na koina a hooholo ia e ka Aha.

PAUKU 6. Ua hiki no i kela a me keia mea ke hoopii hou ae mai ka olelo hooholo o na Komisina a imua o ka Aha iloko o na la he umi mai ka hoopuka ia ana o ka olelo hooholo, a iloko oia manawa i olelo ia e hoakaka i na koina i loaa ma ia manawa, a no ka palapala hookuu, a me ka moolelo ma ka hoohalahala ana, a e waiho aku me na Komisina i palapala hoopaa maikai a kupono i ke Kakauolelo o ka Aha, no na dala he hookahi haneri no ka hookaa ana i na koina e ulu hou ae ana, ina e haule ka hoopii hou ana. Ma na hihia i hoopii hou ia e hoouna koke aku ke Komisina, e lawelawe ana ma ke ano Lunahoomalu i ke Kakauolelo o ka Aha i kope i aponoia e ka hapanui o lakou o ka moolelo a me na palapala hoike e ae i waiho ia mai, ka palapala hoopaa no na koina a pau i lilo ole na lakou ponoi a i hoolilo maoli ia. Ua hiki

no i ka Aha e ae e hookomo ia mai na hoike hou, ina paha he mau hoike i hiki ole ke loaa ia manawa, a e paa no ka olelo hooholo a ia Aha maluna o na mea a pau koe na mea i olelo mua ia.

PAUKU 7. He mana ko na Komisina e hoohiki aku i ka poe kupono e hoohiki ia e hoopai i na mea i hoowahawaha, a e uku i na hoopanee ana e kauoha aku, a e koi aku i na hoike e hele mai e hoopuka i na palapala hoomalu no na koina, a e hooko aku i na mea i kauoha ia ma kana olelo hooholo e hana ia a ma na mea a pau e lawelawe i na mana e pili ana me ko lakou oihana e like me ia i haawi ia ma ke Kanawai i na Aha Hoomalu.

PAUKU 8. Aole e manao ia kekahi mea iloko o keia Kanawai he mea ia e kue ana i na Kanawai e ae ana i ke Kuhina Kalaiaina e lawe i ka aina a me ka wai no ka pomaikai o ka Oihana Wai o Honolulu, a me ke Kanawai e hooponopono ana i ka lawe ana i ka wai maluna o na aina i hoopomaikai ole ia ma ia mea i aponoia ma ka la 18 o Sepatemaba, 1876.

PAUKU 9. Na Pauku 996, 997 a me 1001 o ke Kanawai Kivila, e like me ia i hooholo ia ai ma ke Kanawai o 1860, i kapa ia: "He Kanawai e hooloili ai i ka Haawina XLIV o ka Mokuna XVI o ke Kanawai Kivila." Na Pauku 998, 999 a me 1003 o ke Kanawai Kivila, e like me ia i hooloili ia ai e ka Mokuna XIX o na Kanawai o 1878.

Na Pauku 1000 a me 1002 o ke Kanawai Kivila, he Kanawai i kapaia he Kanawai e hooloili ai i ka Haawina XLIV o ka Mokuna XVI o na Kanawai Kivila i aponoia i ka la 28 o Augate, M. H. 1860: He Kanawai i kapa ia he Kanawai e hooloili ai i ka Pauku 999 o na Kanawai Kivila i aponoia ma ka la 13 o Mei, M. H. 1868. A me na Kanawai a me na hapa Kanawai a pau e kue ana i keia ua hoopau ia.

MOKUNA XVII.

NO KA HOOPII HOU ANA.

§ **1005.** E hiki no i ka mea hoohalahala no ka olelo hooholo a kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, ma na hihia kivila a karaima paha, ke hoopii hou ae i kekahi Lunakanawai Kaapuni ma ke Keena, ma ka hoakaka ana i kona manao pela iloko o na la elima mahope oia hooholo ana. Aka hoi, aole no hoolohe ia aia a uku ia na koina no ka hookolokolo ana imua o ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

E nana i ke Kanawai o 1886, Mokuna LXII, i pai ia mahope o § 1007.

§ **1006.** E hiki no i ka mea hoohalahala no ka olelo hooholo a kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, ma ka hihia kivila a karaima paha, ke hoopii hou ae imua o ka Aha Kaapuni oia Apana Hookolokolo no, a ina ma ka Mokupuni o Oahu, i ka Aha Kiekie paha ma ka hoakaka ana i kona manao pela iloko o na la elima mahope iho oia hookolokolo ana, a iloko o na la he umi mahope iho o ka hookolokolo ana e uku no i na koina, a ina he hihia kivila ma ka waiho ana i palapala hoopaa kupono no na dala hookahi haneri, i mea e uku ia ai na koina mahope, ke ko ole kona hoopii ana imua o ka Aha maluna. Aka hoi, ina no ka hoohalahala ma ka olelo hooholo a ka Lunakanawai ma ke ano o ke Kanawai ka hoopii hou ana, alaila, e hoolohe ia a hooholo ia e ka Aha i hoopii hou ia aku ai ma ka Banako; aka nae hoi, ina ma keia hope aku e kukulu ia i Aha Kaapuni ma ka Mokupuni o Oahu, alaila, e waihoia aku no na hoopii hoohalahala a pau loa i hoakaka ia ma keia Mokuna imua o ua Aha Kaapuni la.

Me ia i hooloiia 1884, Mokuna XXVI.

§ **1007.** E hiki no i ka mea hoohalahala, no ka olelo hooholo a ka Lunakanawai Kaapuni ma ke keena, ma ka hihia kivila a karaima paha ke hoopii hou ae i ka Aha Kaapuni oia Apana Hookolokolo no, a ina ma ka Mokupuni o Oahu i ka Aha Kiekie paha, ma ka hoakaka ana i kona manao pela iloko o na la elima mahope iho oia hooholo ana, a iloko o na la he umi mahope oia hooholo ana, e uku no i na koina i loaa imua o ua Lunakanawai Kaapuni nei; a ina hoi he hihia kivila, e haawi i palapala hoopaa kupono no na dala he hookahi haneri i mea e uku aku ai i na

Me ia i hooloiia 1884 Mokuna XXVI.

koina mahope ke ko ole kona hoopii ma ka Aha maluna. Aka hoi, ina no ka hoohalahala ana ma ka olelo hooholo a ua Lunakanawai Kaapuni nei no ke ano o ke Kanawai, ka hoopii hou ana, alaila, e hoolohe ia a e hooholo ia e ka Aha i hoopii hou ia aku ai ma ka Banako.

Kanawai 1886, Mokuna LXII.

E HOOLOLI AI I KE KANAWAI E HOOPONOPONO AI I NA HOOPII HOOHALAHALA MAI NA AHA HOOKOLOKOLO A NA LUNAKANAWAI HOOMALU A APANA.

PAUKU 1. Mahope iho o ka hooholo ia ana o keia Kanawai, o kekahi mea e makemake ana e hoohalahala i ka olelo hooholo a kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana ma kekahi hihia kivila a karaima paha, he hiki no ke hoohalahala i ua olelo hooholo la i kekahi Lunakanawai Kaapuni ma ke Keena, ma ka hoike ana aku i ka manao hoohalahala a me ka uku ana i na koina a me ka haawi ana i na bona i kauoha ia ma ke Kanawai i keia wa, a ina ma ka Mokupuni o Oahu, i kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke Keena; a i ole ia, i ka Aha Kaapuni o ia Apana Hookolokolo Kaapuni, a ina ma ka Mokupuni o Oahu, i ka Aha Kiekie e like me ka makemake o ka mea e hoohalahala ana; e hoike ia i ka manawa e waiho ia aku ai ka hoohalahala, a aole e ae ia kekahi hoohalahala hou aku a e ae paha ma kekahi kumu ma na hoohalahala i kauoha ole ia e waiho mai i bona ma ke Kanawai i keia manawa, aole no hoi e kauoha ia e waiho mai malalo o keia Kanawai.

PAUKU 2. O na Kanawai a pau loa a me na mahele o na Kanawai i kue i na hoakaka ana o keia Kanawai ua hoopau loa ia, a ma keia ke hoopau loa ia nei lakou.

---

§ **1008.** A maopopo ka hoopii hou ana, e like me na pauku elua maluna iho, alaila, na ka Lunakanawai Kaapuni, a Apana paha, e hai koke ia mea i ka aoao kue a ina ua hoopuka ia ka palapala ohi waiwai, e hai aku i ka makai nana e hana, a e hooili koke aku oia i ke Kakauolelo o ka Aha i hoopii ia'i i kope pololei o ka moohihia, a me ka hana ana imua ona.

§ **1009.** E paa ka Luna Makai Kiekie a o ka Makai Nui paha o ka Mokupnni, i kela mea keia mea e hoopii hou ana mai ka olelo hooholo a ka Lunakanawai Kaapuni aku, ka Lunakanawai Hoomalu a o ka Lunakanawai Apana paha ma ka hihia karaima a hiki i ke kau hookolokolo o ka Aha Kiekie a o ka Aha Kaapuni paha i hoopii hou ia ai ke haawi ole oia i ka Luna Makai Kiekie a i ka Luna Makai Nui paha i palapala hoopaa no na dala e like ka nui me ka ukuhoopai i kau ia ai maluna ona ma ka Aha malalo, i mea e hiki mai ai oia i ka wa hookolokoloko imua o ka Aha Kiekie a o ka Aha Kaapuni paha e like me ka olelo maluna. A ma na hihia a pau i hoopai ia ai e ka Lunakanawai Kaapuni, Lunakanawai Hoomalu a Apana paha ka ukuhoopai a me ka hoopaahao pu kekahi a i ka hoopaahao wale no paha, e koi aku ka Luna Makai Kiekie a Makai Nui paha i ka mea i hoopii ia i palapala hoopaa e like me ka mea maluna no na dala aole emi malalo o hookahi haneri, aole hoi e oi aku mamua o hookahi tausani.

Me ia i hooloiia 1880, Mokuna XXX.

§ **1010.** Ina i hoopii hou ia me ka maopopo e like me ka olelo ma keia Mokuna, he kumu ia e kaohi ai, ka olelo hooholo a me ka palapala ohi waiwai.

§ **1011.** Ina aole hoopii hou e like me ka olelo a keia Mokuna, ma na hihia i olelo ia maanei, alaila, e paa no ka olelo hooholo, aole hoi mana ko kekahi Ahahookolokolo o keia Aupuni e hoopau ai.

§ **1012.** Ina he hoopii hou no ka hoohalahala i ka olelo hooholo a kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke Keena, a ua hoakoakoa ia ka poe jure i ua Lunakanawai nei, e hoopii no ia imua o na Lunakanawai a pau o ka Aha Kiekie, ma ka moolelo no ka hookolokolo mua ana, a e manao ia ka olelo hooholo a ka poe jure, oia ka mea e maopopo ai na mea i hana ia; aole hoi e hoakoakoa ia he poe jure hou, e hookolokolo i na mea i hana ia.

§ **1013.** Ma na hihia a pau, e hooholo ia na koina no ka aoao e ko ana ma na mea hoopii hou, koe nae keia mau mea malalo nei:

1. Ina ua hooholo ia ma ke ano kue i ka mea i hoopii ia, a ua hoopii hou oia, a hooholo ia mamuli o kona aoao iloko o ka aha i hoopii hou ia'i, a ua hoemi ia ka mea i loaa ma ka aha malalo, i hookahi hapalima a keu, alaila, e hooholo, no ka aoao hoopii hou na koina.

2. Ina ua hooholo ia mamuli o ka aoao i hoopii ia, a hoopii hou oia aole hoi i loaa ia ia iloko o ka aha ana i hoopii hou aku ai ka mea i loaa ia ia ma ka aha malalo, a me ka hapalima hou iho a keu paha, alaila, e hooholo ia no kela aoao na koina.

3. Ina ua hooholo ia mamuli o ka aoao hoopii a hoopii hou oia, aole nae i loaa iaia iloko o ka aha ana i hoopii hou aku ai e like me ka mea i hoohole ia nona ma ka aha malalo, a me ka hapalima hou iho a keu paha, alaila, e hooholo ia no kela aoao na koina.

4. Ma na hihia e ae a pau, e hooholo ia no ka aoao e ko ana na koina.

§ **1014.** Ina i hooholo ia no ka aoao hoopii hou na koina e ae ia no ia e hui me na koina o ka aha maluna, na koina a me na uku ana i uku ai iloko a ka aha malalo, i kona manawa i hoopii hou ai. A ina paha ma ka hoopii hou ana, ua loaa i kekahi kana aie, a o kona poho paha, e hooholo ia na koina no kela aoao, alaila, e hoolilo ka aha ia koina oia kekahi hapa o ia aie a poho paha, a e hooholo no ka aoao i ko ke koena.

§ 833. § **1015.** He mana ko ka Aha Kiekie, i kela manawa keia manawa, e hooholo i na rula e pono ai ka hoopii hou ana, a me ka lawe ana maluna i na hihia, ma ke kii ana i ke kope o ka moohihia ma ka aha malalo, a ma ka palapala kii kino, e like me kona manao he mea e pololei ai ka hookolokolo ana.

MOKUNA XVIII.

NO KA HOOPUKA ANA I NA PALAPALA OHI WAIWAI, A ME KA HANA ANA MALAILA.

§ **1016.** E hoopuka aku kela a me keia o na Lunakanawai Kaapuni ma ke Keena, Lunakanawai Hoomalu, a me ka Lunakanawai Apana, i kana palapala ohi i ka waiwai o ka aoao i ko ole ma ke noi ana o ka aoao i ko, ma ka hooholo ana ma ka hihia kivila iloko o kona aha, ke hoopii hou oleia ia hooholo ana; a penei ke ano o ua palapala ohi la:

Na kekahi makai o ka Apana o —— Mokupuni o —— K. H. P.

Ke kauoha aku nei au ia oe, e ohi i ka waiwai lewa o ——, ina e loaa iloko o kona apana, a ina aole i loaa ka nui kupono, alaila, e ohi aku no i kona waiwai paa, ma ua apana la, a mahope o ka hoolaha ana i ka olelo hoakaka no ia mea, he kanakolu la mamua, alaila, e kuai aku, a i kauwahi paha o ia waiwai, e like me ka mea e pono ai, ma ke kudala ana, i ka mea haawi nui, i mea e kaa'i; e like me ka hooholo ana a'u ma ke ano kue iaia, no —— i ka la —— o —— 18 ——, no na dala —— me na koina pu kekahi, a me ka uku hoopanee mai ka la i hooholo ia ai, a me kou koina, a me ka lilo no ka ohi ana me ka hoolaha ana a me ke kuai ana. E hoihoi mai i keia palapala ohi ia'u, me ka hoakaka mai i kau hana ana malaila, a me ke dala i loaa ia oe, i ka pau ana o na la he ——— a mamua mai paha, e hooko maoli oe i keia, o poino auanei.

Kakau ia e ko'u lima i keia la —— o ——— 18—.

———, ———

Lunakanawai Hoomalu.

(aia no i ke ano o ka Lunakanawai.)

§ **1017.** Aole e pili ka olelo a ka pauku malüna iho i na palapala ohi, i hoopuka ia'ku ma ke kauoha a kekahi Lunakanawai Kaapuni, no kekahi hihia, imua o ka Aha Kaapuni ma ia mau hihia, aka, e hoopuka ia'ku no ka palapala ohi e like me ke ano o ka hoopuka ia ana o ia mau palapala ma na Aha Hookolokolo Kakau.

§ **1018.** E hoihoi ia mai na palapala ohi a pau i hoopuka ia'ku e kekahi Lunakanawai Kaapuni ma ke Keena, a Lunakanawai Hoomalu, a Apana paha iloko o na la he kanaono, mai ka la i palapala ia ai.

§ **1019.** E like no ke ano o na palapala ohi, e hoopuka ia ai e na Aha Kakau, me ka hana mau ana mamua iloko o ia mau Aha; e hiki no nae ke hooholo ia i kela manawa keia manawa e ka Aha Kiekie, ina ia he mea e pono ai, no ka hooloii ana i ke Kanawai, a no na kumu pono e ae paha.

§ **1020.** E kakau ia na palapala ohi a pau, no ka hihia kivila a karaima paha, i hoopuka ia'ku i kekahi aha kakau, i ka Luna Makai Kiekie, a i kona hope paha, a e kakauinoaia e ke Kakauolelo o ua aha nei, a e pai ia me kona sila.

§ **1021.** Na kela luna keia luna makai, i kona lawe ana i ka palapala ohi i hoopuka ia ma ke ano kupono i kekahi Aha, a e kekahi Lunakanawai paha, e kakau ma ke kua i ka la a me ka hora i loaa ai iaia, a e hooko mua oia ma ka ohi ana, i ka waiwai i olelo ia, o ka mea i hoopii ia e like me ka manawa i loaa iaia.

§ **1022.** Ma ka ohi ana a pau o na luna makai, mamuli o ka palapala ohi i hoopuka ia'ku e kekahi Aha Hookolokolo, a Lunakanawai paha, e lawe ia ka waiwai i ohi ia iloko o kona lima, e malama, a e kiai, a ina e manao oia pela, e lawe ma kahi maluhia. Na ua luna makai nei e hana i ka palapala moowaiwai o ka waiwai i ohi ia.

Me ia i hooloiia 1886, Mokuna LVIII.

§ **1023.** Na ka luna makai mahope o ka ohi ana, e hoolaha aku i olelo kuai no ia waiwai i ohi ia, ina he waiwai paa a waiwai lewa paha, a hala na la he kanakolu, a o ka manawa paha i olelo ia e ka Aha, ma ke kau ana i ka palapala hoolaha kakau lima, a pai ia paha ma na wahi akea ekolu iloko o ia apana, kahi i waiho ai ua waiwai nei, a ina ma ka Mokupuni o Oahu, ma ka hoolaha ana i ekolu manawa iloko o kahi nupepa, a mau nupepa paha i pai ia ma Honolulu, Mokupuni o Oahu, ko Hawaii Paeaina.

§ **1024.** Na ua luna makai nei, ma ka la a ma kahi i olelo ia no ke kuai ana, e kudala aku i ka waiwai i hoolaha ia i ka mea haawi nui, ke kaa ole ka mea i hooholo ia e ka Aha, a me ka ukuhoopanee, a me na koina, me kona uku a me kona lilo no ua palapala ohi nei. E lawe no oia no loko mai o ke dala i loaa mai, i ke dala kupono i ka palapala ohi, ina i lawa, a me na koina, me na lilo, a me kona uuku, a e hoihoi no i na palapala ohi nei, i kaa pau loa, a kaa hapa paha, me ka uku aku i ke dala i loaa i ka aoao hoopii, a i kona hope paha.

§ **1025.** A hiki i ka manawa e kudala aku ai, ina manao ka luna makai he mea e pomaikai ai na mea kuleana a pau, e hiki no ia ia ke hoopanee i ke kudala ana, no ka nele o ka poe makemake kuai, a no ke kumu kupono e ae paha, aole nae e oi aku mamua o na la ehiku, a pela no mai ia manawa aku ia manawa aku, no ke kumu kupono, a pau pono ke kuai ana, me ka hoolaha nae no ia hoopanee ana, ma ka hai ana ma ke akea, i ka manawa a me kahi i olelo ia mamua no ke kudala ana.

§ **1026.** Na ka luna makai e haawi aku i ka mea kuai ma ia kudala ana, i ka palapala hoakaka no ke kuai ana a me ka hoolilo ana, e like me ka mea e pono ai.

§ **1027.** Aole e hoolilo ia ma ke kudala ana mamuli o ka palapala ohi kekahi kuleana e ae iloko o ka waiwai i kudala ia, eia wale no, e like me ke kuleana o ka mea i hoopii ia i ka wa i kudala ia ai, a o ke kudala ana a pau o ka waiwai i pili ole i ka aoao i hoopii ia, he kumu no ka hoopii ana o ka mea kuai i ua luna makai nei, no ka lawe ana o ka ona o ia waiwai mahope. § 273.

§ **1028.** Maluna o ka luna makai nana i hooko i kekahi palapala ohi, ka hihia no kana hana ana a pau mawaho o kona mana ma ke Kanawai, a no kona haalele ana i ke ano o ka palapala ohi a kauoha paha ma kona lima. § 274.

§ **1029.** Ina i hoopuka ia'ku kekahi palapala ohi e kekahi Lunakanawai Kaapuni ma ke Keena, a e kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, aole nae i loaa ka waiwai, a ua lawa ole paha ka waiwai i loaa o ka aoao i hoopii ia iloko o ka apana hana

Mele Lindsay v. Kainana, 4 H. R. 165.

o ua Lunakanawai nei nana i hoopuka i ka palapala ohi, a ua hoihoi ia mai me ke kaa ole, a ua kaa hapa paha, alaila, e hiki no i ka aoao hoopii, ma ka loaa ana iaia ke kope i hooiaio ia o ka olelo hooholo, a me ka palapala ohi iloko o ka aha malalo, e waiho ia i ke Kakauolelo o ka Aha Hookolokolo Kiekie, e noi aku i palapala ohi o ka Aha Kiekie, i mea e ohi ai i ka waiwai o ka mea i hoopii ia, ma na wahi a pau iloko o keia Aupuni.

§ **1030.** Ina ua hoopuka ia'ku kekahi palapala ohi e kekahi Aha Kaapuni, a ua hoihoi ia mai ua palapala ohi nei me ke kaa ole, a kaa hapa paha, e hiki no i ua Aha Kaapuni nei ke hoopuka aku i palapala ohi hou, e hooko ia iloko o ia apana hookolokolo, a iloko o kekahi apana hookolokolo e ae paha, i mea e kaa ai ke koena o ka olelo hooholo, a me na koina, a me na lilo, a me na uku, a e hooko ia ua palapala ohi hou nei e ka Luna Makai Kiekie, a e kona hope paha, e like me ka hana ana ma ka palapala ohi mua.

§ **1031.** Aole no e hoopuka ia'ku kekahi palapala ohi mua, ke hoopuka ole ia iloko o ka makahiki hookahi mahope iho o ka wa kupono e noi mai ai, aole hoi i hoopuka ia'ku kekahi palapala ohi hou mahope, ke noi ole ia iloko o ka makahiki hookahi mahope o ka la e hoihoi ia mai ai ka mea i hoopuka mua ia.

§ **1032.** Ina i kaa ole ka olelo hooholo a hala ka wa pono no ka lawe ana i ka palapala ohi malaila, e hiki no ke haawi ia i ka aoao hoopii i palapala *scire facias*, i mea e loaa mai ai ka palapala ohi hou, a i ole ia, e hiki no iaia i na manawa a pau, mahope o ka hooholo ana i ka olelo hooholo e hoopii no ka aie malaila.

§ **1033.** He mana ko kela ko keia o na Lunakanawai o na Aha Hookolokolo Kakau, ma kana kauoha iloko o kona keena, ina ua hoopuka ia'ku ka palapala ohi, e kauoha aku e hooki ia ma ka lima o ka luna makai, no na kumu kupono, ina ua hoopii hou ole ia, a ina ua puka ole ka palapala hoike i ka hewa, ma ka haawi ana o ka aoao i hoopii ia i palapala hoopaa me ka hope, i mea e hookaa ai me na koina a hiki i ka wa i hooki ia ai. Aole no e kuu ia ka waiwai i ohi ia no ka hooki ia ana o ka palapala

ohi, a ina i ka pau ana o ka manawa i haawi ia, aole i hana ia e like me ka olelo a ka palapala hoopaa, alaila, na ka aoao hoopii e kudala aku i ka waiwai i ohi ia; a i ole ia, e hooko i ka palapala hoopaa. Ina nae, aole lawa ka waiwai i ohi ia, e hookaa i ka olelo hooholo, me na koina a pau, a me ka lilo, a me na uku, no ka hooki pu ana kekahi, alaila, maluna o na hope iloko o ko palapala hoopaa ke koena. A ina o ka hana hou ana i palapala ohi mea e pono ai, a i ole ia, ka hoopanee ana o ka manawa no ka hoihoi ana i ka palapala ohi, alaila, e hiki no i kela a i keia o na Lunakanawai o na Aha Kakau ke kauoha pela.

§ **1034.** E ohi ia ke dala i olelo ia iloko o ka palapala hoopaa i haawi ia i kekahi luna makai i mea e maluhia ai oia, e like me ka Pauku 274, e ua luna makai nei i haawi ia ai, ma ke kena ana e hoike i ke kumu, a me ka hoomaopopo i na inoa i kakau ia ilaila, me ka hookolokolo jure ole, a o ke dala i auhau ia malaila, oia ke dala a ua luna makai nei e uku ai, me ka ukuhoopanee, a me na koina no ka hookolokolo ana, a me na lilo no ia kena ana, a no ka hooholo ana e maluhia ai, a e hiki no ke hoopuka ia aku ka palapala ohi i ka waiwai o ka poe i kakauinoa pu i ka palapala hoopaa, ma ke ano kaawale, a e hooko ia e like me ka hana ana ma na mea aie e ae.

§ **1035.** E kuu ia keia waiwai o ka poe mea hale, a me ka ohana, aole hoi e kudala ia aku. Me ia i hooloiia Mokuna I, 1886.

"O ka Baibala ohana, o na kii ohana, a me na buke kula, elua puaa, eono kao, a me na ia a pau e pono ai, a me ka io, a me ka palaoa, a me hookahi apana aina, kahi e ulu ana ke kalo, a mea ulu e ae paha i hoomakaukau ia no ka ohana, aole nae e oi aku ka nui oia apana aina mamua o ka hapa eka hookahi, a me ka pa hale, aole nae e oi aku mamua o ka hapaha eka ka nui, a me ka hale noho, a mau hale e ae paha e ku ana maluna iho o ua pa hale la, ina nae aole e oi aku ka waiwai iloko oia hale, a mau hale paha, mamua o na dala elua haneri a me kanalima. Aole nae keia e pili i ka poe nana i hoolako na mea kukulu hale, a me na mea nana i hana, oia hoi ka hana i hana i, a me na lako hale i hoolilo ia no ke kukulu ana i keia mau hale. Na aahu a pau e pono ai, o na moena, na bela moe a me na laau bela moe no

ia kanaka, a me kona ohana. Hookahi papa kui poi, elua umeke, hookahi oo, hookahi papaaina, eono noho, eono pahi a me na o, eono pa, eono pa-ki, hookahi ipu-ko, hookahi ipu-waiu, hookahi ipu-ti, hookahi ipu-kope, a eono puna, o na mea paahana e pono ai ka hana ana i kana oihana, aole oi aku mamua o na dala he kanalima iloko.

"O ke kahiko koa o kekahi luna koa a koa maoli paha e pili ana i ka Oihana Koa o ke Aupuni, a me kona mau pu a me ka lako."

MOKUNA XIX.

KA MANAWA E HOOMAKA AI KA HOOPII KIVILA ANA.

§ **1036.** E hoomaka ia ka hoopii ana o keia mau hihia i olelo ia malalo iloko o na makahiki eono mahope iho o ka loaa ana o ke kumu e hoopii aku ai, a hala ia manawa, aole hiki ke hoopii hou:

1. O ka hoopii e kaa mai ai ka aie ma kekahi olelo hoolimalima, a aelike paha, koe nae ka hoopii mamuli o kekahi olelo hooholo, a kekahi Aha Hookolokolo Kakau.

2. O ka hoopii mamuli o kekahi olelo hooholo a kekahi Aha Hookolokolo, aole nae he Aha Kakau.

3. O ka hoopii no ka aie, no ka uku hoolimalima aina, a hale paha, i kaa ole.

4. O ka hoopii no ke komo hewa ma ka aina.

5. O ka hoopii no ka lawe ana, hoopaa ana, a hana ino ana paha, i ka ukana, a i ka waiwai lewa paha, me ke komo pu malaila o ka hoopii e hoihoi ia mai ai ka waiwai lewa.

6. O ka hoopii poho no ka moekolohe, no ka laibila, a no ka poino e ae paha o ke kino a o ka waiwai, koe nae na mea i olelo ia iloko o na pauku elua malalo iho.

§ **1037.** E hoomaka ia ka hoopii no keia mau hihia ilalo nei iloko o na makahiki elua, mahope iho o ka loaa ana o ke kumu e hoopii ai, a hala ia manawa, aole hiki ke hoopii:

1. O ka hoopii no ka hoeha ia mai.

2. O ka hoopii no ka hoopaahao hewa.

3. O ka hoopii no ka olelo hoino inoa, e pono ai ke ano a me ke kuleana paha o kekahi.

4. O ka hoopii no ka olelo e poho ai ka waiwai o kekahi.

5. O ka hoopii i ka Luna Makai Kiekie, Makai Nui, a luna makai e ae paha, no ka hemo ana o kekahi paahao, a no kekahi hihia paha maluna o lakou, no ka hana ana i kekahi mea ma ka lakou oihana, a no ka hana ole paha i kekahi mea kupono ia lakou.

§ **1038.** Ma na hoopii a pau no ka aie, no ka hoike mai i ka loaa a me ka lilo, a no ka hooko i ka hoohiki ana, i mea e hookaa ia mai ai ke koena o ka aie, ma ka palapala helu waiwai, e manao ia, ua loaa ke kumu e hoopii ai mai ka la i palapala ia ai, ka itamu hope i hoomaopopo ia iloko o ua palapala la.

§ **1039.** Ina kupono i kekahi e hoopii e like me na olelo a keia Mokuna (koe nae ka hoopii ana i ka Luna Makai Kiekie, Makai Nui, a luna e ae paha,) i ka manawa i loaa mai ai ke kumu hoopii, a ua—

1. Malalo o na makahiki he iwakalua, a i ole ia—

2. Ua pupule, a i ole ia—

3. Ua paa i ka hao no ka hoopii karaima; a i ole ia, aia paha malalo o ka hoopai ana a kekahi Aha Hookolokolo Karaima, no ka manawa malalo iho o kona ola ana; a i ole ia,

4. He wahine ua mare ia i ke kane, alaila, e hiki no ia poe ke hoopii iloko o na manawa i olelo ia ma keia Mokuna, ke pau ka mea i hiki ole ai.

§ **1040.** Ina make kekahi kanaka kupono ke hoopii e like me ka olelo a keia Mokuna, mamua o ka pau ana o ka manawa i olelo ia maanei no ka hoomaka ana i ka hoopii, ina e mau ana ke kumu hoopii i kona hope, alaila, e hiki no i kona mau hooko kauoha, a lunahooponopono waiwai paha, e hoomaka i ka hoopii iloko o ka makahiki hookahi mahope iho o ka manawa i olelo ia, a mahope olaila, aole hiki.

§ **1041.** Ina e hiki i ka manawa hoopii no kekahi kanaka mamuli o kekahi kumu i olelo ia ma keia Mokuna, a ua hele oia mawaho o keia Aupuni, alaila, e hiki no ke hoopii iloko o ka manawa i olelo ia mahope o ka hoi ana mai o ua kanaka nei iloko o keia Aupuni; a ina hoi mahope o ka loaa ana o ke kumu hoopii, hele aku ua kanaka nei a noho mawaho o keia Aupuni, alaila, aole e manaoia kona manawa ma kahi e, oia kauwahi o ka manawa i olelo ia no ka hoomaka ana i ka hoopii.

§ **1042.** Ina i waiho ia kekahi hoopii i hoomaka ia iloko o ka manawa i olelo ia ma ke Kanawai, no ka make ana o ka aoao hoopii, a ua paa no nae ke kumu hoopii i kona hope, alaila, e hiki no i kona hooko kauoha, a lunahooponopono waiwai paha, ke hoomaka i ka hoopii iloko o ka makahiki hookahi mahope iho o ka make ana.

§ **1043.** Hoopau ia 1876, Mokuna XXXIV, Pauku 8.

§ **1044.** Ina olelo kekahi aoao hoopii, ua hoomaka ia kona hoopii ana iloko o ka manawa, a hoole no ka aoao i hoopii ia ia olelo, alaila, e hiki no i ka aoao i hoopii ia e hoomaopopo ma ka hookolokolo ana, aole no i hoopuka ia'ku ka palapala kena e ka aoao hoopii ma ke ano a me ka manao i kupono i ke Kanawai; a i ole ia, ua keakea paha ka aoao hoopii a o kona loio paha, i ka haawi ana i ka palapala kena i ka mea i hoopii ia, a he naaupo paha, alaila, oia no ka puka ana o ua palapala kena nei.

§ **1045.** Ma ka maopopo ana, ua hana ia pela, a ua hoopuka ia ka palapala kena me ka manao, aole i haawi ia ka aoao i hoopii ia, alaila, aole manaoia ua palapala kena nei, oia ka hoomaka ana i ka hoopii, ma ke ano o keia Mokuna.

§ **1046.** Aole no e lilo no kekahi kanaka ka pono, ke hiki ole ka hoopii, i olelo ia ma keia Mokuna, ke ole ke kumu o ua hiki ole la, i ka manawa e loaa ai ke kumu hoopii.

§ **1047.** Ina elua a keu na kumu i hiki ole ai ke hoopii, i ka wa e loaa mai ai ke kumu hoopii, alaila, aole pili na manawa i olelo ia maanei, aia a pau loa na kumu i hiki ole ai ke hoopii.

§ **1048.** Aole no e pili na olelo a keia Mokuna i kekahi hoopii, i olelo ia ma kekahi Kanawai e hoomaka ia iloko o ka manawa pokole iho i ka manawa i oleloia maanei; aka, e hoomaka ia ia hoopii iloko o ka manawa i olelo ia ma ua Kanawai nei.

§ **1049.** Ina i huna kekahi kanaka kupono ke hoopiiia ma na kumu i olelo ia ma keia Mokuna, ma ke ano kolohe, i ke kumu no ka hoopii ana i lohe ole ka mea nona ia mea, alaila, e hiki no ke hoomaka ia ka hoopii iloko o na makahiki eono, mahope o ka ike ana o ka mea nona ia mea, he kumu maoli nona no ka hoopii, a mahope olaila, aole hiki.

§ **1050.** E pili no na olelo a keia Mokuna i na aie a pau mamuli o ka olelo aelike i hoike ia mai e ka aoao i hoopii ia, a o ka manawa o ia aie, e helu ia me he mea la ua hoomaka ia ka hoopii i ka manawa i hoomaka ia'i ka hoopii ana o ka aoao hoopii.

§ **1051.** E manao ia na olelo hooholo, iloko o na Aha Hookolokolo Kakau a pau o keia Aupuni, ua uku ia a ua kaa, i ka pau ana o na makahiki he iwakalua mahope o ka hooholo ana.

§ **1052.** Ma na hihia a pau, ina ua kupono ka hoopii mamua o ka la 1 o Augate, M. H. 1853, alaila, aole no e hiki ke hoopii ke hoomaka ole ia mamua o ka la 1 o Augate, M. H. 1850, e hana ia nae e like me ka Pauku 1039.

MOKUNA XX.

NO NA MEA E EPA OLE AI, A ME NA MEA E HOOHIKI WAHAHEE OLE AI, MA NA OLELO AELIKE, A ME NA HOOPII NOLAILA.

§ **1053.** Aole no e hoopii ia no keia mau kumu malalo nei:

1. E koi aku kekahi hooko kauoha a lunahooponopono waiwai hooilina paha, no kekahi olelo hoohiki ana e pani i kekahi poho no loko mai o kona waiwai ponoi.

2. E koi aku i kekahi no kekahi olelo hoohiki ana e uku no ka aie, no ka hana ole, a no ka hana hewa paha a kekahi.

3. E koi aku i kekahi mamuli o kekahi olelo aelike no ka mare ana.

4. No kekahi olelo aelike no ke kuai ana i kekahi aina, a me na mea paa e pili pono ana i ka aina.

5. No kekahi olelo aelike, aole i hooko ia iloko o ka makahiki hookahi, mai ka la i hana ia ai,—

Ke palapala ole ia ia olelo hoohiki, a olelo aelike paha, a ua palapala ia nae kekahi olelo hoomanao no ia mea, a mamuli olaila ka hoopii ana, a ua kakauinoaia hoi e kekahi mea kupono; a i ole ia, e kekahi mea paha ana i koho ai, a like me ke Kanawai.

§ **1054.** Ina aole i palapala ia ke kumu no ia olelo hoohiki, a olelo aelike paha, ma ka palapala i kakauinoaia e ka mea kupono, pono no, e hiki no ke hoomaopopo ia kumu ma na mea hoike e ae, i kupono i ke Kanawai.

§ **1055.** Aole no e hoopaiia kekahi kanaka no kana olelo hoomaikai no ke ano o kekahi, a no kana hana ana, a no kona ano waiwai, a no kona ano akamai, a no kona kalepa ana paha, ke palapala ole ia ua olelo hoomaikai nei, a kakauinoaia, e ka mea i hoopiiia, a e kekahi mea paha ana i kauoha ai, ma ke Kanawai.

§ **1056.** Aole no e paa ka olelo aelike no ke kuai ana i kekahi ukana a waiwai kalepa paha, no na dala hookahi haneri a keu paha, ke lawe ole ka mea kuai mai i kauwahi o ua waiwai nei i kuai ia, a i ole ia, ua haawi paha i kauwahi o ka uku i mea e paa ai ke kuai ana, a o kekahi palapala aie, a palapala hoomanao paha no ia kuai ana, i kakauinoaia e ka mea nana i kuai mai, a e kekahi hope ona paha, ana i kauoha ai, e like me ke Kanawai.

§ **1057.** Ina i make e kekahi, a ua paa mua oia ma kekahi palapala aelike, e hoolilo ia hai i kekahi waiwai paa ona, e hiki no i kela aoao ke hoopii ma ka bila kaulike imua o ka Aha Hookolokolo Kiekie, e koi aku e hooko ia olelo aelike e na hooilina, waihona, hooko kauoha, a lunahooponopono waiwai paha, o ka

mea make, ke hoike ia mai ia bila kaulike iloko o ka makahiki hookahi mahope o ke koho ana i ka lunahooponopono waiwai hooilina.

§ **1058.** Na ka Aha Hookolokolo e lohe a e hooholo ia mau hoopii a pau, e like me ka hana mau ana o na Aha Kaulike, a e lohe hoi me ka pololei a me ka pono.

§ **1059.** Ina i maopopo ka pono e haawi ia ka palapala hoolilo i ka aoao hoopii, alaila, e hiki no i ka aha ke koi aku i ka hooko kauoha a lunahooponopono waiwai paha o ka mea make, e hoolilo aku i kela waiwai e like me ka mea kupono i ka mea make i kona wa e ola ana; a ina maloko o keia Aupuni kona mau hooilina a waihona paha, a o kekahi paha o lakou, a ua kupono ia lakou e hana, e hiki no i ka aha ke koi aku ia lakou, a i kekahi o lakou paha, a i ole i ka hooko kauoha, a lunahooponopono waiwai paha, e hoolilo i kela waiwai e like me ka olelo maluna, a i ole ia, e hui me ka hooko kauoha a lunahooponopono waiwai paha, ma ia hoolilo ana.

§ **1060.** E manaoia kela palapala hoolilo keia palapala hoolilo, i hana ia mamuli ke koi ana a ka Aha i mea e lilo maoli ai ka waiwai i hoolimalima ia, e like me ka hana ana o ka mea hoolimalima mua.

§ **1061.** Ina e hoole ka aoao i hoopiiia, aole hana i palapala hoolilo e like me ke koi ana a ka Aha, alaila, e hiki no i ka aha ke hooholo e haawi ia ka aina i hoolimalima ia i ka aoao hoopii, a e lilo no iaia e like me ka olelo aelike no ia aina, a e hoopuka aku i ka palapala hoolilo, a e paa no ia aina no ka manawa o ia palapala hoolilo e haawi ana i ka aina iaia, e like me ka hoolilo ana mamuli o ke koi a ka Aha.

§ **1062.** Aole o ka pauku maluna iho ka mea e hiki ole ai i ka Aha Hookolokolo, ke hooko i ka lakou olelo hooholo ma ka hana e ae, e like me ka hana mau ana iloko o ka Aha Hookolokolo Kaulike.

§ **1063.** Ina i make e ka mea e hoolilo ia'ku ai ka aina mamua o ka hoopii ana, a mamua paha o ka paa ana o ka palapala hoolilo, alaila, e hiki no i ka mea nona ke kuleana malalo ona ma ke

ano hooilina, a waihona, a ma ke ano e ae paha; ma ka palapala hoolilo mamuli o ka aelike ana, ke hana ia mamua o kona make ana, e hoomaka i ka hoopii, a e koi aku paha ina ua hoomaka ia mamua, a e hana ia ka palapala hoolilo mamuli olaila, i mea e lilo ai ke kuleana o ia aina i ka mea nona maoli ia kuleana i hoolilo ia ai.

§ **1064.** Ina aole hoomaka ka mea nona e hoolilo ia'i, a o ka poe mea kuleana malalo ona paha, i ka hoopii e like me ka olelo mamua, a ina paha malalo iho o na makahiki oo na hooilina o ka mea i make, a me ke ano e ae paha, ua hiki ole ke hoolilo aku i ka aina i hoolimalimaia, alaila, e hiki no i ka hooko kauoha a lunahooponopono waiwai paha o ka mea i make, ke hoopii ma ka bila kaulike imua o ka Aha Hookolokolo Kiekie, e hoike ana i ke ano o ka aelike ana a me ka hana ana, a malaila e hiki no i ka aha ma kana olelo hooholo, e koi aku i ka hooko kauoha, a lunahooponopono waiwai paha, e hoolilo aku ia aina ma ke ano kupono i ka mea i make i kona wa e ola ana; a e manaoia ua palapala hoolilo nei, o ka hooko ana no ia o ka olelo aelike a ka mea i make, a he mea e kuleana ai kona mau hooilina a hooko kauoha a lunahooponopono waiwai hooilina paha, e koi aku e hooko ia mai nona, e kela aoao.

MOKUNA XXI.

NO NA LOIO.

Rula 28 in re C W. Ashford, 4 Haw. 614.

§ **1065.** He mana ko ka Aha Kiekie e ninaninau, a e hookomo i ka Oihana Loio, iloko o na Aha Hookolokolo Kakau, i ka poe ano maikaikai ana e manao ai he makaukau ma ia hana, he kanaka Hawaii nae, a ua hoohiki, e like me ka mea i hoakakaia no ia hana.

§ **1066.** E noho ua mau loio nei malalo o na Aha Kakau, a e hoouku ia, a hoopaahao ia, a e hoopau ia paha, no ke kumu kupono, ma ka hoopii ana o kekahi mea i kaumaha ma ka lakou

hana hewa ana, a no ka uku ole paha i ke dala i ohiia e lakou no na kanaka, a no kekahi hoopunipuni a hana hewa nui e ae paha.

§ **1067.** E hiki no ia lakou ke hana i ka Oihana Loio, iloko o na Aha Hookolokolo a pau o ke Aupuni, a e hele malaila ma ke ano loio, i mea kokua i na kanaka i makemake ia lakou, no ka hoopii ana a no ke pale ana i na mea hihia kivila, karaima, a o ia mau ano elua paha; a e uku ia lakou no ka lakou hana ana e like me ka olelo a ke Kanawai, a auhau ia ia uku e kekahi Lunakanawai, e hui ia no me ka olelo hooholo, a e ohi ia no lakou.

§ **1068.** Aole no e ae ia kekahi e hana ka i Oihana Loio, iloko o kekahi Aha Kakau o keia Aupuni, a imua o kekahi Lunakanawai Kaapuni paha ma ke Keena, ke loaa ole ia ia mamua ka palapala ae a ka Aha Kiekie: aka hoi, aole no e manaoia kekahi olelo o keia Mokuna, e hoole i kekahi aoao hoopii a hoopii ia paha, e hele imua o na Aha Hookolokolo a pau, a Lunakanawai paha, a malaila e hoopii a e pale aku no kona hihia ponoi, me ke kokua ole o kekahi loio.

§ **1069.** E hiki no i na loio i ae ia ke hana i na hana kupono a pau, a loaa mai ka olelo hooholo, a me ka palapala ohi waiwai, ma na hihia a pau i haawiia ia lakou e hana: aka hoi, aole e hiki ia ia ke hooponopono ma ke ano aelike me ka hoemi, a ma ka haawi ana i ka hihia imua o na luna kuikawa, ke loaa ole ia ia ka palapala ae, a ka mea ana i kokua ai, e hana pela.

§ **1070.** Eia ka olelo hoohiki no kela oihana, e ae ia a e kakauinoaia e na loio, penei:

AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE K. H. P.

Ua hoohiki o ———, a ua olelo iho, e kokua no ia i ke Kumukanawai a me na Kanawai o ko Hawaii Pae Aina, a e hana pololei i ke Oihana Loio iloko o na Aha Hookolokolo o keia Aupuni, e like me ke akamai i loaa iaia.

E kakauinoaia a e hoohiki ia hoi keia olelo hoohiki imua o kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Kakau.

§ **1071.** Penei ke ano o ka palapala ae e haawi ia'i ka loio:

AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE K. H. P.

No ka mea, ua ninaninau ia o ————, a ua maopopo kona makaukau, a he ano maikai kona, nolaila, ke haawi nei au iaia i ka palapala ae e hana i ka Oihana Loio iloko o na Aha Hookolokolo a pau o keia Aupuni, oiai kana hana pono ana.

Haawiia e ko'u lima a me ke Sila o ka Aha Kiekie i keia la—— o ———, 18—.

———————

Lunakanawai Kiekie.

§ **1072.** E hiki no i ka Aha Kiekie ke hoomaopopo i ka manawa hoomakaukau no ka Oihana Loio a me na rula i pololei ai ka lakou hana ana, aole nae e kue i kekahi Kanawai o keia Aupuni.

§ **1073.** Hoopauia ma § **1074**C.

§ **1074.** I ka loaa ana o ka palapala ae i kekahi loio, e uku aku oia i ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie i umi dala no ka pomaikai o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

———

Kanawai 1878, Mok. XXXI.

E HOOPONOPONO ANA I KA LAWELAWE ANA I KA OIHANA LOIO MA NA AHA HOOKOLOKOLO HOOMALU A APANA PAHA.

Me ia i hoololi ia 1880, Mokuna XIII.

§ **1074**A. He mana ko ka Aha Kiekie a me na Aha Kaapuni e ninaninau a hookomo i ka Oihana Loio iloko o na Aha Hookolokolo Hoomalu a me na Aha Apana o ke Aupuni, i ka poe kupa Hawaii nae, a he ano maikai a hoopono a ua hoohiki ia e like me ka mea i kauoha ia, a i manaoia ua makaukau no ia hana.

§ **1074**B. He elua makahiki ka loihi o ka manawa oia palapala ae, a e pili no i na Apana Hookolokolo Kaapuni a pau o keia Aupuni. He elima dala ka uku no ka palapala ae ma ka haawi

mua ia ana o ka palapala ae, a he elua dala no kela a me keia haawi hou ana i ka palapala ae, mahope o ka pau ana o ka palapala mua. Penei ke ano o ua palapala ae'la:

Aha ——————————

No ka mea, ua ninaninau ia o ——————————— Esquire, a ua ike maopopo ia kona makaukau a me kona ano maikai, nolaila, ke ae ia nei oia e lawelawe i ka Oihana Loio ma na Aha Hoomalu a me na Aha Apana a pau o na Apana Hookolokolo Kaapuni a pau o keia Aupuni, ma ke ano he loio no na makahiki elua mai keia la aku.

——————————— Kakauolelo.

Kakauia ——————————

§ **1074c.** Aole e ae ia kekahi mea e lawelawe i ka Oihana Loio ma na Aha Hoomalu a me na Aha Apana o ke Aupuni, me ka loaa ole o ka palapala ae; aka, ua hiki no i na mea a pau ke hoopii a pale aku i kona hihia ponoi a me kona ohana, me ka palapala ae ole. O ka huaolelo ohana, ma keia pauku, ua pili wale no kela i na makua ponoi o kekahi kanaka, a me kona mau kaikuaana, kaikaina, kaikuahine a kaikunane paha, me kana wahine mare, a me ka laua mau keiki ponoi.

Me ia i hoo loli ia 1886, Mokuna LXIII.

MOKUNA XXII.

NO NA LUNA KOKUA, ILOKO O KA AHA HOOKOLOKOLO KAULIKE.

§ **1075.** He mana ko ka Aha Kiekie e hoonoho i mau kanaka kupono me ke Kakauolelo pu o ua Aha nei, i mau luna kokua no ka Aha Kaulike, a e noho lakou ma ka oihana, a pau ka makemake o ua Aha nei.

§ **1076.** Na kela luna keia luna kokua iloko o ka Aha Kaulike e kakau i kona inoa i ka palapala hoohiki i ke Akua, i mea e pololei ai ka lakou hana ana, a e hiki no i kela Lunakanawai keia Lunakanawai o ka Aha Kiekie, e haawi i olelo hoohiki.

§ **1077.** E hana no lakou malalo o ka Aha Hookolokolo Kiekie, a o kekahi Lunakanawai paha o ia Aha, a e hana lakou i na hana a pau i kupono i kela oihana, e like me ka hana mau ana iloko o na Aha Kaulike, a e like hoi me ka mea i haawi ia ia lakou; a e uku ia lakou no ia hana e like me ka mea i hooholoia iloko o ka Aha.

§ **1078.** E hui ia ko lakou uku, me na koina e ae, iloko o ka hihia, a e hookaa ia e ka aoao, a ma ke ano hoi a ka Aha e hooholo ai.

§ **1079.** Na kela luna keia luna kokua iloko o ka Aha Kaulike, i kona wa i hookohu ia'i, e uku i ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie i umi dala, no ka Waihona Dala o ke Aupuni.

Kanawai 1866, aoao 13, E hoopau ana Mok. XXIII o ke Kan. Kiv.

E HOOMAOPOPO AI I KA OIHANA O KA LOIO AUPUNI.

PAUKU 1. O ka Loio Aupuni i hookohuia mamuli o ka Pauku 42 o ke Kumukanawai, e hele kino mai oia ma ka aoao o ke Aupuni, a i ole ia, ma o kona hope ma na Aha Kakau a pau o keia Aupuni ma na Hihia Karaima a Kivila paha, na hihia hoi i komo malaila ke kuleana o ka Moi, a o ke Aupuni paha; a pela no hoi e hele ae oia ma na Aha Hoomalu a me na Aha Apana, ke noi ia mai pela e ka Ilamuku, a o kekahi paha o na Makai Nui o kela a me keia Mokupuni.

PAUKU 2. E makaala, a e mikiala hoi ka Loio Aupuni ma ka hoomaopopo ana i ka poe a pau i kue i na Kanawai o ke Aupuni, a e hoopii ikaika oia i ua poe la. Nana no e hooko i na palapala hoopaa i hana ia no ka pono o ke Aupuni, i waiho ia hoi ma kona lima e ka poe e malama ana ia mau palapala malalo o ke Kanawai; a nana no hoi e hoopii ikaika i kela mea keia mea i hoopilikia i kekahi alanui, nuku awa, awa ku moku, uwapo, a wahi e ae paha i noa no ka lehulehu, a i kekahi muliwai, a auwai paha o ka lehulehu, a e hoopii no hoi i ka poe e komohewa ana, a e hoopoho ana ma na aina Aupuni.

PAUKU 3. Ina manawa a pau, ina e noi ia mai ua Loio Aupuni 'la e na Kuhina, na Kiaaina, e ka Ilamuku, e na Makai Nui, na

Luna Dute, na Lunakanawai, a me na Luna e ae o ke Aupuni, e kokua aku, a e ao aku ia lakou me ka uku ole, i mea e hooko pono ai ko lakou mau oihana.

PAUKU 4. Nana no e kokua me ka uku ole i na kanaka ilihune o ka Moi i hoopilikia wale ia, i mea e loaa'i ko lakou pono, malalo o na Kanawai; aole nae e kokua wale ia pela, aia a kauoha ia e ka Moi, a o kekahi o na Kuhina a Kiaaina paha o ka Moi.

PAUKU 5. Aole nae e loaa i ka Loio Aupuni kekahi uku, a makana paha no kona hapai ana i kekahi hihia a hana e ae paha i kupono i kona Oihana Loio Aupuni; aole hoi e hiki ia ia ke hapai ma ke ano Loio, no kela a me keia aoao i kekahi hihia kivila, ke kupono kela hihia i kona Oihana Aupuni.

PAUKU 6. E hoike oia i ke Kuhina Waiwai i kela hapaha keia hapaha makahiki, i na loaa a pau o kela ano keia ano, mamuli o kana oihana.

PAUKU 7. E wehewehe oia i na ninau Kanawai a pau i waiho ia imua ona e ka Moi, ka Hale Ahaolelo a o kekahi o na poo Oihana Aupuni paha.

PAUKU 8. E uku ia ka Loio Aupuni, e like me ka mea a ka Ahaolelo i hooholo ai, i kela mahina keia mahina e uku like ai mailoko ae o ka Waihona o ke Aupuni, a o kona uku pau no ia.

PAUKU 9. E hiki no i ka Loio Aupuni ke koho i mau hope nona i hookahi ma kela a me keia Apana Hookolokolo, ke manao ia he kupono no ka pomaikai o ke Aupuni, a maluna o ua Loio Aupuni nei ka hihia, a me ka hewa o ka lakou hana ana.

PAUKU 10. O na hana a pau i haawiia e na Kanawai e neho nei maluna o na loio apana, ma keia, ua hoihoi ia, a ua kau ia maluna o ka Loio Aupuni, a o ka Mokuna 23 o ke Kanawai Kivila, mai ka Pauku 1080 a hiki i ka 1095, a me ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hoonoho ia'i he Loio no ke Aupuni" i hoohololia ma ka la 30 o Iune, M. H. 1862, ua hoopauia.

MOKUNA XXIV.

NO KA HOOWAHAWAHA ANA.

§ **1096.** He mana ko kela ko keia Aha Hookolokolo, a me kela Lunakanawai keia Lunakanawai, e hana ana mamuli o ke Kanawai, e hoopai koke i ka poe hoowahawaha iaia penei:

1. He mana ko ka Aha Kiekie e hoopaa i ka hao (a me ka hana oolea,) aole oi aku mamua o na malama ekolu; a i ole ia, ma ka ukuhoopai; aole oi aku mamua o na dala hookahi haneri; a i ole ia, ma ka ukuhoopai, a me ka hoopaa i ka hao pu, e like me ka manao o ka Aha:

2. He mana ko na Aha Kaapuni, a me na Aha hooponopono waiwai hooilina, e hoopai ma ka hoopaa i ka hao, (a me ka hana oolea,) aole oi aku mamua o na malama elua; a i ole ia, ma ka ukuhoopai aole oi aku mamua o na dala hookahi haneri:

3. He mana ko na Lunakanawai Kaapuni, a me na Lunakanawai Hoomalu, e hoopai ma ka hoopaa i ka hao, (a me ka hana oolea,) aole oi aku mamua o na la he kanakolu; a i ole ia, ma ka ukuhoopai aole oi aku mamua o na dala he kanalima.

4. He mana ko kela ko keia o na Lunakanawai Apana, Koronero, a o kekahi luna e hana ana ma ka oihana hookolokolo mamuli o ke kauoha a kekahi Aha Kakau, e hoopai ma ka hoopaa i ka hao (ma ka hana oolea,) aole oi aku mamua o na la he umi; a i ole ia, ma ka ukuhoopai, aole oi aku mamua o na dala he umi.

E HOOLOLI AI KA PAUKU 18 A ME NA MAHELE 1, 2, 3 A ME 4, O IA PAUKU HOOKAHI O KA MOKUNA XXIX, O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

Kanawai 1872, Mokuna XIII.

PAUKU 1. Ma keia hope aku, aole no he mea hiki ma ke Kanawai i kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Hookolokolo, Lunakanawai Hoomalu, Lunakanawai Apana, Koronero, a mea e ae paha i loaa iaia ka mana, ke hoopai i kekahi mea e hoahewa ia ana no ka hoowahawaha i ka aha me ka pakui aku ma kona olelo hoopai i ka hoopaahao ana (ma ka hana oolea) maluna o kahi mea i ahewaia e like me ia i hai mua ia.

§ **1097.** O ka poe kupono e hoopai ia e like me na olelo a keia Mokuna, e hiki no ke hoopii karaima ia no ia hewa hookahi no, ina ia he hewa kupono i ka hoopii karaima ia; na ka aha no nae nana i hoahewa mamuli o ia hoopii karaima ana, e noonoo i ka hoopai ana mamua iloko o kana olelo hooholo.

§ **1098.** Ina no ka hana ole a no ka hoole loa paha i kekahi hana kupono i kekahi aoao e hana ai, ina malaila ka hoowahawaha ana, hiki no ke hoopaahao ia ia a hana oia ia mea, a ina pela e hoakaka ia ua mea nei iloko o ka palapala hoopaahao.

MOKUNA XXV.

NO KA HANA ANA ILOKO O NA AHA HOOKOLOKOLO KAKAU.

HAAWINA XLVII.

NO NA HIHIA KIVILA.

§ **1099.** E hoomaka ia kela hoopii keia hoopii kivila, e hookolokoloia iloko o na Aha Hookolokolo Kakau o keia Aupuni, ma ka palapala hoopii, e hooiaio ia ma ka hoohiki ana a ka aoao hoopii, a o kekahi mea e nona ia, e like me kona ike, a me kona manao maoli he oiaio.

§ **1100.** Ma na hoopii a pau, i mea e loaa mai ai ke dala, ma na palapala e maopopo ai ka aie, oia hoi, ma na palapala aie, bila kiko dala ma kahi e, bila kikoo, palapala hoopaa a me na palapala e ae i sila ia a i sila ole ia, alaila, na ka aoao hoopii a o kona hope paha, e waiho mai i palapala hoopii i palapalaia i ka Lunakanawai Peresidena o ka Aha, penei ke ano:

Ke koi nei ka mea nona ka inoa malalo ia————, e noho ana ma————, Mokupuni o————, e uku i na dala——, no ka (palapala aie, a mea e ae e maopopo ai ka aie) i kakauia i ka la—— o————, a e ukuia i ka la —— o ————, me————, uku hoopanee, mai ka la —— o ————, aole no i hookaa ka aoao i hoopiiia i keia aie a hiki i keia la, (a ina he epa a he huna paha, a he mea ano hoopunipuni e ae paha iloko o ia aie, a me ka hookaa ole ana, alaila, e palapalaia maanei, e like me ke ano o ka

hana ana) nolaila, ke nonoi aku nei ka mea nona ka inoa malalo i keia Aha, e kena aku i ka aoao i hoopiiia, e hele mai a e pane mai i keia koi ana.

Kakauia i keia la —— o ————, M. H. 18—.

————————————

Aoao hoopii a kona hope paha.

§ **1101.** Ma ka loaa ana mai o ia palapala hoopii, aole hoi i haiia mai ke ano epa, o ka aoao hoopii, na ke kakauolelo e hoopuka aku me ka sila o ka Aha, i palapala kena i ka Luna Makai Kiekie, a i kona hope paha, penei ke ano:

Ua kauoha ia oe e kii aku ia ————, ka aoao i hoopiiia, ina e waiho mai oia i palapala pane mai, iloko o na la he iwakalua mai ka la i loaa ai iaia ka palapala hoopii, e hele mai imua o ka Aha Kiekie, (a o ka Aha Kaapuni paha o ka Apana Hookolokolo ——,) i ke kau hookolokolo o ————, ma ————, ma ka Mokupuni o ————, i ka la —— o ————, e kokoke mai ana, i ka hora —— A. M., e hai mai ina he kumu no ka hoole ana i ke koi ana o ————, ka aoao hoopii, e like me ke ano o kana palapala hoopii, i huiia me keia, a malaila, e lawe oe i keia palapala me ka hoakaka mai i kau hana ana no keia mea.

Hoike ————, Esquire, Lunakanawai Kiekie ma Honolulu, i keia la —— o ————, M. H. 18—.

[Sila.] ————————————

Kakauolelo.

§ **1102.** Na ka Luna Makai Kiekie, a o kona hope paha, e lawe aku na palapala kena a pau, i hoopuka ia aku e kekahi Aha Hookolokolo Kakau me kona sila, i ka aoao i hoopiiia, ma ka waiho ana iaia i kope o ia palapala i hooiaioia, a me ke kope hoi o ka palapala hoopii a ka aoao hoopii, a e huiia me ia i kope pololei o ka palapala kumu o ka hoopii, ina nae he palapala kumu; a ina i loaa ole ka aoao i hoopiiia, e waiho no i ke kope o ua palapala la i hooiaioia me kekahi hope, a mea paha e hana ana i ka hana a ka aoao i hoopiiia, a ma ka hale i noho hope ia e ia.

Hoffschlaeger v. Han Sam 4 Haw. 418.

§ **1103.** Ina aole i noho ka mea i hoopiiia iloko o keia Aupuni (aka, he waiwai nae kona e waiho ana maanei) a ua holo aku i ka

aina e paha, a ina i maopopo ia mea i ka Aha, a i kekahi Lunakanawai paha ma ke keena, ma ka palapala hoohiki; a ina i maopopo he kumu pono no ka hoopii kue i ua mea nei i hoopiiia ai, a oia hoi kekahi aoao iloko o ia hihia, alaila, hiki no i ka Aha a i ka Lunakanawai paha, ke kauoha ae e hoolaha ia ka palapala kena.

§ **1104.** E kauoha no e hoolahaia ua palapala kena nei iloko o ka Nupepa Aupuni, a hala ka manawa kupono, aole nae e emi malalo o na malama ekolu. Ina i maopopo kahi i noho ai o ka aoao i hoopiiia, alaila, na ka Aha Hookolokolo, a o ka Lunakanawai paha, me ka hoolaha ana ma na nupepa, e kauoha ai e waiho koke iloko o ka Hale Leta o ke Aupuni ke kope o ka palapala kena a me ka palapala hoopii me ka inoa o ka aoao i hoopiiia maluna iho, me kona wahi i noho ai. A kauohaia ka hoolaha ana, ina haawi maoli ia ke kope o ka palapala kena a me ka palapala hoopii mawaho o ke Aupuni, ua like no ia me ka hoolaha ana a me ka waiho ana ma ka Hale Leta o ke Aupuni. Ma keia hana ana a pau, e manaoia ua kupono ke kena ana, i ka pau ana o ka manawa i oleloia iloko o ka olelo kauoha no ka hoolaha ana.

§ **1105.** Ma na hoopii kivila e hui ia no ma ka aoao i hoopiiia na mea a pau, ka poe i kakauinoa pu i na palapala aie, me na palapala kikoo paha, a me ka poe hui iloko o ka palapala hoopaa, a me ka palapala hoolimalima, a me na aoao mua a me ka lua iloko o na olelo aelike, ma ka hoopii ana no ke kaa ole o ka aie, no ka ae ole ai o ka palapala kena, i kela mea keia mea a pau o ka aoao i hoopii ia. O ka haawi ana i ka palapala kena i ka mea hookahi o ka aoao i hoopii pu ia ma ke Kanawai, ua kupono no ia e like me ka haawi ana ia lakou a pau, i mea e hele mai ai lakou imua o ka Aha, a e hiki no ke palapala ia ka olelo hooholo kue i i ka poe a pau i hui ia: Aole nae e hoopuka ia ka palapala ohi waiwai e ohi i ka waiwai o kekahi mea hookahi i hoopii pu ia, aole nae i haawi ia ka palapala kena ia ia e like me ka olelo maluna.

§ **1106.** Na ka mea i hoopii ia i ka wa i haawiia ai iaia ka palapala kena e like me ka olelo mamua, iloko o ka manawa i

olelo ia iloko o ua palapala kena nei, a o ke kauoha no ka hoolaha ana paha, e waiho mai me ke Kakauolelo o ka Aha, i olelo pane mai i ke koi ana a ka mea hoopii, e ae ana i ka hana ana i like me ka olelo hoopii, a e hoole ana nae i ke kupono ma ke Kanawai, e like me ke koi ana a ka aoao hoopii, alaila, ma ke Kanawai wale no e hooponopono ai ka Aha; a i ole ia e hoole ana no i ka oiaio o ka hana ana i olelo ia iloko o ka palapala hoopii, a malaila na ke jure no e hooholo no ka oiaio a me ka ole o ka hana ana. A pau ia mau olelo pane, aole no he olelo i koe.

Aka, ma na hihia a pau i hoopii ia ka mea hoopii ia, ma kona ano nana i hana, kakau kua, a kakauinoa paha ma kekahi palapala kikoo dala i ka baneko, palapala aie lima, palapala kikoo dala ma ka aina e a me na palapala hoopaa e ae i hiki ke kuai aku a kuai mai, aole oia e ae ia e waiho aku i pane ke waiho pu ole aku oia i palapala hoike i hoohiki ia i hana ia e ia, a i ole ia e kekahi mea i ike i na mea e pili ana i ka hihia, e kokua ana ia ia, he kumu pale kupono ko ka mea i hoopii ia ma ia hihia, a e hoakaka ana i kekahi kumu pale kupono i ka hoopii, ina ua hoomaka ia ka hihia iloko a na mahina eono, mahope o ka hoole ia ana o ka palapala i lawe ia mai ai ka hoopii. Hoololi o 1876, Mokuna XLIX.

§ **1107.** Ma ka lua o ka pane ana, i olelo ia ma ka pauka maluna iho, e hiki no i ka aoao i hoopiiia ke hoike mai ma kekahi hihia kivila, i na mea a pau e pili ana i ke Kanawai a me ka hana ana, i mea e pale ai i ka hoopii.

§ **1108.** He mana ko kela Aha ko keia Aha Kakau e hana i na rula nui a me na rula liilii no ka hoakaka ana i ka aoao kue, i na mea i manaoia e hoike ia mai e kela aoao keia aoao iloko o ka hihia, e like me ka mea e pono ai, i puiwa ole kekahi, a i makaukau ai hoi ka hookolokolo ana.

§ **1109.** Ina i pane ole mai ka aoao i hoopii ia i ka palapala hoopii e like me ka olelo mamua, e hiki no i ka aoao hoopii ke hoomaopopo i ka haawi ana i ka palapala kena ia ia, a me kona waiho ole mai i ka palapala pane ma ka palapala hoike a ke Kakauolelo, a malaila, e hiki no ia ia ke koi aku a loaa i ka Aha

a i ka Lunakanawai ma ke keena paha, i olelo hooholo no ka pane ole mai o ka aoao i hoopiiia, a e olelo ana i ke Kakauolelo, ina ma ka palapala aie a palapala hoike aie e ae paha, i manaoia ma ka Pauku 1100, ke koi ana, e hoomaopopo i ka nui o ke dala i koi ia e ka aoao hoopii, kumupaa, poho, me ka uku-hoopanee, a e palapala i ka olelo hooholo no ia mau mea, a no na koina.

§ 1104. § **1110.** Ma na hihia i haawiia ka palapala kena ma ka hoolaha ana ma ka nupepa, e hoike no ka aoao hoopii me ka maopopo ana o ka olelo hoolaha, me ka hala ana o ka manawa, aole hoi i loaa mai ka olelo pane ke noi aku i olelo hooholo; a na ka Aha a o ka Lunakanawai paha ma ke keena, ke koi aku e hoomaopopoia ke kumu o ke koi ana i oleloia ma ka palapala hoopii, a e koi aku hoi i ka aoao hoopii, a i kona hope paha, e ninaninau ma ka hoohiki ana i ke Akua, no ka uku ana o ke kahi i ka aoao hoopii, a i kekahi nona paha, no ia koi ana, a e hooholo i ka nui o ke dala kupono ke palapalaia nona.

§ **1111.** Ina e pane mai ka aoao i hoopiiia, e hoole ana i ka oiaio o ka hana ana i oleloia iloko o ka palapala hoopii, a maluna olaila, ka hoopaapaa nui, alaila, na ke Kakauolelo e palapala ia hihia ma ka papa hihia kivila e hookolokolo ia iloko o ka Aha kahi i hoomakaia ai.

§ **1112.** Ina e pane mai ka aoao i hoopiiia, e ae ana i ka oiaio o ka hana ana i oleloia ma ka palapala hoopii, a e hoole ana nae i ke kupono ma ke Kanawai e pono ai ke koi ana o ka aoao hoopii, a e kapaia kela palapala pane, he palapala hoole, alaila, na ka aoao hoopii e hui malaila iloko o na la he iwakalua i hoopau ole ia kona hoopii no kona pane ole mai, a e noi mai i kekahi Lunakanawai ma ke keena, e lohe, a e hooholo no ia hihia.

§ **1113.** Na ka Lunakanawai i noiia e kena aku i ka aoao i hoopiiia, a e hoomaopopo i ka la no ka hoopaapaa ana, e kena aku i na hoike e hoomaopopo i ka hana i pili i ka mea i hoopaapaaia, a e hooholo no ka mea i hoopaapaaia, me ka hiki no nae i kela aoao me keia aoao e hoohalahala.

§ **1114.** Ina hoohalahala kekahi aoao no ka olelo hooholo a ka

Lunakanawai ma ke Keena, e hiki no ke palapalaia ma ka papa hihia me ua olelo hooholo la, e noonoo hou ia e ka Aha i ke kau hookolokolo, a na ka aoao poho e hookaa i na koina.

§ **1115.** Ina aole hoohalahala ma ke keena no ka olelo hooholo a ka Lunakanawai, no kekahi mea ma ke Kanawai wale no, aole hoi he olelo hooholo i koe no ka hana ana ma ke kau hookolokolo, alaila, na ka Lunakanawai e kauoha ae, i ke kakauolelo e palapala i kana olelo hooholo no ia hihia a e paa no ia ke ole e hoopii hou ia imua o ka Aha ma ka Baneko.

NA HOOPII MA NA KOI ANA I HOOMAOPOPO OLEIA, &C.

§ **1116.** Ma na hihia kivila a pau no na mea i koiia me ka maopopo ole, no na mea i manaoia he pono ma ko ke Aupuni aoao, a o kekahi kanaka, ahahui, a mea e ae paha, oia ka aoao hoopii i mea e loaa mai ai ke dala, a o ke pani poho paha, mamuli o ka olelo a o ke ano paha o kekahi kanawai i hooholoia mamua, e kau ana i keia wa a mahope paha; a i ole ia, mamuli paha o kekahi palapala i kakauinoaia e kekahi, a o kekahi olelo aelike a palapala aelike paha; a o kekahi poino o ka aoao hoopii, o kona waiwai paa a waiwai lewa paha; a o kona inoa maikai a o ka eha o kona naau paha; na ka aoao o ka hoopii ma ona iho a ma kona Loio paha, e haawi mai i ke Kakauolelo o ka Aha i palapala hoopii, i mea e loaa mai ai ka palapala kena, penei ke ano:

Kake v Horton, 2 Haw. 211.

Ke noi aku nei ka mea nona ka inoa malalo ia ————, ka aoao i hoopiiia e noho ana ma ————, Mokupuni o ————, e uku mai i na dala ———, no ke poho iaia (aia no i ke ano o ka hana ana,) no ka hoopoho ana o ka aoao i hoopiiia i ke (kino, ka waiwai, inoa maikai a i ka naau paha o ka aoao hoopii, aia no i ke ano ka hana ana) ma kana hana ana (maanei e hoakaka i ke ano o kana hana, i mea e maopopo ai ma na hoike) olelo ka aoao hoopii ua hanaia pela me ke ano kue i kona mau pono ma ke kanawai.

Nolaila, ke noi aku nei ka mea nona ka inoa malalo i keia Aha, i palapala kena i ka aoao i hoopiiia e hele mai a e pane mai i keia

hoopii ana imua o ke jure o ka aina, ma ka ———— kau hookolokolo o keia Aha, ke hooponopono ole ia mamua keia hihia e kekahi Lunakanawai.

§ **1117.** Ma na hihia a pau i oleloia ma ka pauku maluna iho, e hiki no i ka aoao hoopii, aia no i ke ano o ka hana ana, e hookomo iloko o kana palapala hoopii i olelo no ka huna ana o ka aoao i hoopiiia i kona waiwai, a o kona hoolilo ana i kona waiwai ia hai paha, a o kona ohumu ana e hana pela, a e haalele ana i keia Aupuni paha, a e hana ino ana, a e hoomaunauna paha i ua waiwai nei, a malaila e noi aku i palapala hoomalu, a i palapala papa aku, a i palapala hopu paha, e like me ka manao o ka aoao hoopii e noi aku ai.

Nania v. Namea 3 Haw. 628.

Brewer v. Chase 3 Haw 127.

§ **1118.** Ma na hoopii i ke kanawai i mea e loaa mai ai kekahi waiwai paa a waiwai lewa paha, a o kekahi mahele, a kuleana paha iloko o kekahi waiwai paa a waiwai lewa paha, e like me ka hoopii i hoihoiia mai kekahi waiwai, a e hookuke aku paha i kekahi, alaila, e hiki no i ka aoao hoopii, a o kona hope paha e waiho mai imua o ke Kakauolelo o ka Aha, i palapala hoopii e noi ana i palapala kena; a penei ke ano o ka palapala hoopii:

Ke hoopii aku nei ka mea nona ka inoa malalo, ia ————, e noho ana ma ————, Mokupuni o ————, ua lawe hewa oia nona iho ma ke ano kue i ke kanawai, a me ka pono o ka aoao hoopii, i keia mau waiwai, (maanei e hoakaka i ka waiwai i lawe hewa ia e ka aoao i hoopiiia, ina paha he waiwai paa a waiwai lewa paha; a ina he waiwai lewa, e palapalaia ka inoa a me ke ano o kela waiwai keia waiwai; a ina hoi he waiwai paa, e hoakakaia na palena a puni, a me ka nui a me kahi i waiho ai, a me ke ano o ke kuleana o ka aoao hoopii) a ua manaoia he ——— dala iloko o ia waiwai; a ina he hoopii hookuke, e hoakakaia ke poho o ka aoao hoopii ma ke dala.

Nolaila, ke noi aku nei ka aoao hoopii i ka Aha, i palapala kena aku i ka aoao i hoopiiia e hele mai a e pane mai i keia hoopii imua o ke jure o ka aina, i ke kau hookolokolo o keia Aha o ————, ke hooponopono oleia mamua e kekahi Lunakanawai, a e hoihoi mai i ua waiwai nei i ka aoao hoopii, me ka uku no ke poho, no ka paa ana (a i ole ia, e like no me ka hana ana.)

§ **1119.** Ma na hoopii no ka hookuke ana, e like me ka pauku maluna iho, e hiki i ka aoao hoopii ina e ku i ka oiaio, e hoakaka iloko o kana palapala hoopii i kona manao e hana ino ana ka aoao i hoopiiia, a o kekahi nona paha, i na hale, a waiwai e ae paha maluna o ka aina, oiai e hoopaapaa ana, a nolaila, e noi aku i palapala papa aku, a i palapala kaohi e ae paha a ka Aha, e like me ka manao o ka aoao hoopii he pono ke noi aku.

§ **1120.** Ma na hihia a pau o ia ano, ina i noiia ka palapala kaohi i ke kino, a i ka waiwai paha o ka aoao i hoopiiia, aole no e hoopukaia aku ia palapala, aia a haawiia mai e ka aoao hoopii a o kekahi mea nona paha, i palapala hoopaa, i mea e hoihoi aku ai i ke poho o ka aoao i hoopiiia, no na koina a pau, a me kona poho no ia hoopii ana, ke ko ole ka aoao hoopii. Ma ka waiho ana mai o ka palapala hoopii a me ka palapala hoopaa, e hiki no i kekahi Lunakanawai o ka Aha, ke hoapono i ka palapala kaohi, ma ke kakau ana i kona ae ana ma ke kua, a me ia ae ole ana; aole pono i kekahi luna makai e hopu, kaohi, a hoopaa i kekahi mea i hoopiiia; a i ka hopu ana, hoomalu ana, lawe ana ma kahi e i kona waiwai paa, a waiwai lewa paha.

§ **1121.** Ina e manao ka Lunakanawai he pono ke lohe i ka aoao i hoopiiia, a o kekahi mau mea i hoopiiia paha, mamua o ka hoopuka ana i ka palapala papa aku, e hiki no iaia ke kauoha ae i ka manawa a me kahi i hoakakaia, e hoike ia mai ke kumu e hoole ai i ka palapala papa aku, a ia manawa, e kaohiia ka hana a ka aoao i hoopiiia.

§ **1122.** Ina aole olelo noi iloko o ka palapala hoopii no ka palapala kaohi; alaila, na ke kakauolelo e hoopuka aku i ka palapala kena i ka Luna Makai Kiekie, a i kona Hope paha, penei ke ano:

Ua kauoha ia oe e kii aku ia ————, ka aoao i hoopiiia, ina e waiho mai oia i ka palapala pane mai iloko o na la he iwakalua, mahope o ka loaa ana o ka palapala kena iaia, e hele mai imua o ka Aha Kiekie (a Aha Kaapuni paha) no ka Apana Hookolokolo ————, i ke kau hookolokolo o ————, ma ———— i ka la —— o ——— e kokoke mai ana i ka hora —— A. M., ——— e hoike mai i ke kumu ana e manao ai no ka

hoole ana i ke koi ana o ———— ka aoao hoopii, e like me ke ano o kana palapala hoopii i huiia me keia. A e lawe ae oe malaila ia wa i keia palapala kena me ka hoike mai i kau hana ana ma keia mea.

Hoike ———— Esquire, Lunakanawai Kiekie ma Honolulu i keia la —— o ——— 18—.

(Sila.) ————————

Kakauolelo.

§ **1123.** Ina iloko o ka palapala hoopii kekahi olelo noi i palapala kaohi i ka aoao i hoopiiia a i kona waiwai paha, a ua waiho mai ka aoao hoopii me ke Kakauolelo i palapala hoopaa, e like me ka olelo ma ka pauku 1120, a ua hoapono ia e ka Lunakanawai ma ke keena, a ua ae hoi ka Lunakanawai i ka palapala kaohi, alaila, e hiki no i ke kakauolelo ke hoopuka aku i palapala kena, e like me ke ano me ka mea iloko o ka pauku maluna iho, me kekahi olelo hou mahope iho o na huaolelo, "palapala hoopii i huiia me keia," penei ke ano: a ua kauohaia oe e hopu i ka aoao i hoopiiia, a e hoopaa iaia iloko o ka halepaahao ke ae ole mai oia e haawi mai i ka palapala hoopaa, i mea e pane mai ai oia e like me ka olelo maluna, (a i ole ia, e hoomalu a e malama i kona waiwai lewa, a hooholoia e hoihoi aku, a hooleia paha); a i ole ia, e papa aku i ka aoao i hoopiiia, aole e kuai, aole e moraki, aole hoolimalima i ua waiwai nei, aina, me na hale, aia a wehe ia ka palapala papa aku e kekahi Lunakanawai kupono.)

§ **1124.** Ma na palapala hoomalu waiwai paa a pau, ma ka palapala hookaawale, a me na palapala papa aku i ka waiwai paa, na ka luna nana i lawe aku ia mau palapala e haawi maoli aku i ka aoao i hoopiiia, i kope o ia palapala; a e kau aku no hoi ma kahi akea ma ia wahi, i kope o ia palapala hoomalu, me ka hoakaka i ka la a me ka hora i hoomaluia ai, hookaawaleia, a papaia paha, a e hoolaha no hoi ia hana ma ka nupepa Aupuni. Mahope olaila, e lilo i mea ole ma ke kanawai ma ke ano kue i ka aoao hoopii, na palapala hoolimalima, me na moraki, kuai, kauoha, hoolilo a me na palapala e ae a pau e hoolilo ana i kela waiwai, a hiki i ka wa e weheia ai keia palapala hoomalu.

§ **1125.** Maluna o na mea a pau e noho ana ma keia Aupuni,

ke poho no ka hana ino ana o kela ano keia ano i ke kino, a i ka waiwai paha o hai, a i ka lakou mau wahine a me na kamalii oo ole, a i na keiki hanai paha, ina paha nana iho i hana ino, a na kana wahine paha, a o kana keiki oo ole a ma kana kauoha paha, a na kana mau holoholona paha, e hiki no i ka mea i poino pela ke hoopii no ia mea iloko o na Aha Hookolokolo kupono.

§ **1126.** Ina e pane ole mai ka aoao i hoopiiia, mahope o ka loaa ana iaia o ka palapala kena i oleloia ma na pauku 1101 a me 1122, i ka hoopii, iloko o na la he iwakalua mahope o ka haawi ana, alaila, ma ka hoomaopopo ana imua o ka Lunakanawai ma ke Keena, e haawiia no i ka aoao hoopii i olelo hooholo e like me kona koi ana, no ka hiki ole mai o ka aoao i hoopiiia, e hoole aku ana iaia aole ia e hiki ke pane hou mai mahope. He mana ko ka Lunakanawai a o ka Aha paha, e wehe i keia olelo hooholo no ka hiki ole mai, ke manao oia he pono ia, no na kumu kupono i ka maikai.

§ **1127.** Na ke kakauolelo mahope o ia hooholo ana no ka hiki ole mai o ka aoao i hoopiiia, e hookomo ia hihia ma ka papa hihia i hooponopono ia ma ka aoao hookahi wale no i ke kau hookolokolo mamuli o ka olelo hoike o ka aoao hoopii wale no; aole hiki i ka aoao i hoopiiia ke lawe mai i hoike ma kona aoao. E hiki no nae i ka aoao i hoopiiia ma kona kino iho, a ma kona hope paha, ke ninaninau i na hoike o ka aoao hoopii, a e hai aku i kona manao imua o ke jure no ka hoemi ana i ka uku poho.

§ **1128.** O ka nui o ka uku poho ma na hihia a pau i manaoia ma ka pauku 1116, e like loa no ia me ke ano o ke Kanawai, palapala aelike, a olelo aelike a ka Aha Hookolokolo e manao ai he pololei; a ma na hihia a pau no ka poino o ka aoao hoopii ma kona kino iho, a o kana wahine paha, kana keiki, a o kana kauwa paha, a o ko lakou ano maikai, a o ko lakou naaŭ paha, a ma kona waiwai paa, a waiwai lewa paha; aia no i ke jure ka hooholo i ka uku poino a uku poho.

§ **1129.** Ma na hoopii e hookuke aku i kekahi, i mea e hoihoi aku ai i ka aina o kekahi, e hiki no ke haawi i ka palapala kena, i ka mea e noho ana maluna o ka aina, aole nae oia ka mea

aua a e hoole ana; a ina hoi aole he mea e ae e noho ana maluna o ka aina ia manawa, alaila, e kau aku i kope o ka palapala kena ma kahi akea ma ua wahi la, aole emi malalo o na la he kanakolu, mamua o ka la mua o ke kau hookolokolo, e hookolokolo ia'i ua hihia nei.

§ **1130.** Na ke jure no e hookolokolo no ka hana ana ma na hihia i manaoia ma na pauku 1100 a me 1116, ke waiho ole ia ke jure, ma ka ae ana o na aoao hoopii, a me ka ae pu ana o ka Aha.

No ka Hookolokolo ana Imua o ka poe Kuikawa.

§ **1131.** Ma na hoopii huikau a pau, a me na palapala helu waiwai loihi, e hiki no i ka Aha mamuli o ka palapala noi a kekahi o na aoao hoopii, e hoike ana i ke kumu no kona manao, a mamuli hoi o kona manao iho, e hoonoho i mau kanaka kuokoa, e like me ka olelo ma ka pauku 841, e lohe a e hooholo no ia hihia, a e hoike mai i ka lakou olelo hooholo i ka Aha; aole nae e manaoia e pili ana keia pauku i na hihia i manaoia ma na pauku 1116 a me 1118.

§ **1132.** E hoohiki i ke Akua, na mea kuikawa i hoonoho ia, i mea e hookolokolo pololei ai, me ka hikiwawe hoi, a e imi i olelo hooholo oiaio ma na hihia a pau i haawi ia na lakou e noonoo. Ua kupono i na kanaka a pau e noho ana ia wa maloko o kahi hana o ka Aha Hookolokolo, a ua kupono nae ia lakou ke noho ma ke jure, ke hoonoho ia i poe hookolokolo kuikawa.

§ **1133.** E hiki no i kela aoao keia aoao hoopii ke hoohalahala no ka olelo hooholo a na luna kuikawa ma kekahi mea maloko o ke kanawai, a na na luna kuikawa e kakau iho ia manao hoohalahala.

§ **1134.** E kakauinoaia ka olelo hooholo a na luna kuikawa e lakou a pau, a e ka hapanui paha o lakou, a e waiho mai no lakou i ka olelo hooholo me ke kakauolelo o ka aha nana lakou i hoonoho, a nana no e hai aku i na aoao iloko o ia hihia.

§ **1135.** Na ka aoao i ko, iloko o ia olelo hooholo, iloko o na la he umi mahope o kona lohe ana ia mea i ke kakauolelo, e noi aku i ka aha, a i kekahi Lunakanawai ma ke Keena paha, me ka hai aku no nae i kela aoao i kona noi ana pela, aole emi malalo o na hora he kanahakumamawalu, i olelo hooholo e paa ai kela, a na ka Aha a o ka Lunakanawai paha, e ae a e hoole paha ia noi ana, mahope o ka lohe ana o na mea kue, a no ka hoike ole mai paha o kela aoao mahope o ka hai ana ia ia i keia noi.

§ **1136.** E hiki no i kela aoao keia aoao ke hoohalahala no ka olelo hooholo a ka Lunakanawai ma ke Keena, mamuli o ka olelo hooholo a na luna kuikawa, a e waiho mai me ke kakauolelo o ka aha i ka palapala hoakaka i ke kumu no kona hoohalahala ana, i mea e oki ai ka olelo hooholo, a e koi aku hoi e hoike ia mai ka olelo hooholo, me na kumu hoohalahala imua o ka Aha ma ka papa hihia o na mea noonoo hou ia. Ina i hooholoia ka ae a o ka hoole paha e kekahi Aha Kaapuni, e hiki no i kela aoao me keia aoao ke hoohalahala, a ke hoopii hou i ka Aha Kiekie, ma ka waiho ana me ke Kakauolelo o ka Aha Kaapuni i palapala hoakaka i ke kumu o kona hoohalahala ana, ke hana oia pela iloko o na la elima mahope iho o ka hooholo ana o ka Aha.

No ka Hookolokolo ana a ka Aha me ke Jure ole.

§ **1137.** E hiki no i na aoao elua ma kekahi hihia kivila ke ae mai ka Aha e kapae ae i ka hookolokolo imua o ke jure ma ka palapala aelike ana pela, a i ole ia, ma ka ae waha ana imua o ka Aha a e kakau ia ka aelike ana ma ka moolelo o ka Aha; eia nae, ina e hele ole mai kekahi o na aoao elua i ka manawa hookolokolo, a ua hiki mai nae kekahi aoao e manao ia ua haalele ka aoao i hiki ole mai i kona pono e hookolokolo imua o ka jure, a e hookolokolo ia ka hihia me ka jure a jure ole paha e like me ka manao o ka aoao i hiki ae.

Me ia i hoololiia 1884, Mok. XXXIX.

§ **1138.** Ina pela ka hana ana, na ka Aha no e lohe, a e hooholo, ma na mea i pili i ka hana ana, a me ke Kanawai pu, a e

Yim Quon v. Conchee, 4 Haw. 380.

palapala ia hoi ka olelo hooholo. Ina o ka helu waiwai, a o ka helu dala paha, ka mea e pono ai ka hooholo ana o ka aha e hiki no ke haawi ia i kekahi mea no ia hana.

§ **1139.** Ina i hoohalahala kekahi no ka olelo hooholo a kekahi Aha Kaapuni, no kekahi kumu pili i ke Kanawai e hiki no ia ia ke hoopii hou ae i ka Aha Kiekie, ma ka haawi ana mai i palapala hoakaka no ia hoopii hou ana i ke kakauolelo o ka Aha Kaapuni, iloko o na la elima mahope o kona hooholo ana.

No ka Hookolokolo ana no Kekahi Hihia me ka Hoopii ole.

Paahana, v. Bila, 3 Haw. 726.

§ **1140.** Ina e kue kekahi mau aoao no kekahi hihia, a ua kupono nae ia mea i ka hoopii imua o ka Aha Kiekie, e hiki no ia lakou me ka hoopii ole, ke aelike ma na mea i hana ia no ia hihia, a e waiho imua o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, i ke kau hookolokolo, a i ka hoomaha paha. E hoomaopopo ia no nae ma ka palapala hoohiki, he oiaio keia kumu hoopaapaa, a ua hana ma keia me ka oiaio, i mea e maopopo ai ka pono o kela aoao me keia aoao.

§ **1141.** Malaila na Lunakanawai, a na ka hapanui paha o lakou e lohe a e hooholo no keia hihia, a e palapala ia ka lakou olelo hooholo, e like me ka hana ana ma na hihia i hoopii maoli ia.

§ **1142.** E palapala ia na olelo hooholo no ia mau hihia, ma ka moolelo o ka Aha, e like me ka hana ana ma ka hoopii kivila maoli. O ke ano o ka hihia, a o ka palapala waiho imua o ka Aha, a me ka olelo hooholo, oia no ka moolelo no ia hihia.

§ **1143.** E paa maoli no ka olelo hooholo, aole hiki ke hoopii hou, a e hookoia no ia e like me ka hana ana ina ua hooholoia mamuli o ka hoopii kivila maoli.

No ka Hui ana i kekahi mau Kumu Hoopii iloko o ka Hoopii hookahi.

§ **1144.** E hiki no i ka aoao hoopii ma kekahi hoopii kivila, ke hoohui i kekahi mau kumu hoopii iloko o ka palapala hoopii hookahi, ina penei na kumu:

1. Na olelo aelike i palapalaia, a palapala oleia paha, a i ole ia;

2. O ke koi ana e hoihoiia mai kekahi waiwai paa, me ka uku poho, a me ka uku poho ole paha, no ka aua ana, a no ka hana ino ana paha, a no ka uku hoolimalima, a o ka waiwai puka paha malaila, a i ole ia;

3. O ke koi ana, e hoihoi mai i kekahi waiwai lewa, me ka uku poho, a me ka uku poho ole no ka aua ana, a i ole ia; § 1165.

4. O ke koi ana i kekahi luna puuku, no kekahi olelo aelike, a mamuli o kekahi kanawai paha, a i ole ia;

5. No ka hanaino i ka inoa maikai, a i ole ia;

6. No ka hana ino i ke kino, a i ole ia;

7. O ka hana ino i ka waiwai:

Aka, o na hana kumu hihia i huiia, no ke ano hookahi o na mea i oleloia maluna, a e pili like no i na aoao a pau iloko o ka hihia, a e palapala kaawale ia hoi.

8. O kela mea keia mea iaia ka palapala kikoo dala i ka baneko, palapala aie lima, palapala kikoo dala ma na aina e, a me na palapala hoopaa e ae i hiki ke kuai aku a kuai mai, ua hiki ia lakou ke hui ma ka aoao hoopiiia, ma kekahi hoopii no ka hoihoi ana mai i na dala i hoopaa ia ma ia palapala, o ka poe mua a pau, a o kekahi paha o lakou, ka poe nana i hana, a kakau inoa paha, a kakau kua paha. Pakui o 1876, Mokuna L.

No ka Hoololi ana.

§ **1145.** Ina i kuhihewa kekahi mea hoopii no ke ano o ka hoopii kupono i kana mea i koi ai, e hiki no i ka Aha, ma kona noi ana, ke ae i ka hoololi ana e like me ka mea a ka Aha e manao ai he pono; a e hiki no hoi i ka Aha ma kona kokua ana i ka pololei, ke ae i ka hoololi ana i kekahi palapala hoopii, a palapala

e ae paha, ma ke ano o ke kakau ana, a i ole ia, ma ka hoohui ana, a ma ka hoopau ana paha i ka inoa o kekahi aoao, a ma ka hooponopono ana i ke kakau hewa ana o ka inoa o kekahi, a o kekahi hewa e ae paha.

NO KE KOI HOEMI, A ME KA HAAWI E MAMUA.

§ **1146.** E hiki no i ka aoao i hoopiiia ma kekahi hihia kivila, e koi mai e hoemi ma ka mea ano like me ka mea i koiia, iwaena ona a me ka aoao hoopii; a ina ua haawi oia mamua ma ke ano kupono i ke kanawai, i na dala e kaa loa ai ke koi ana o ka aoao hoopii, e hiki no iaia ke hoike mai i kela haawi mua ana, a e lawe mai ia mea imua o ka Aha, i kumu e uku ole ai oia i ka uku hoopanee, a me na koina o ka Aha, mahope o ia haawi mua ana.

§ **1147.** Ina mamuli o kekahi palapala hoopaa, a olelo aelike paha me ka uku hoopai, ke koi ana e hoemi, alaila, aole e hoemiia mamua o ka nui o ka aie kupono i ke kaulike, ma ia palapala hoopaa a olelo aelike paha.

§ **1148.** Ina he mau kanaka ma ka aoao hoopii, alaila, aole hiki i ka aoao i hoopiiia ke hoike mai ma ke ano koi hoemi i ka aie a kekahi o lakou, i ka aie o lakou a pau wale no; a ina he mau kanaka ma ka aoao i hoopiiia, alaila, aole hiki ia lakou ke hoike mai ma ke ano koi hoemi i ka aie o kekahi o lakou, i ka aie o lakou a pau wale no, koe na mea i oleloia ma ka pauku malalo iho.

§ **1149.** Ina he hoa nalo ko ka mea i komo iloko o ka olelo aelike, a ua hoopiiia mamuli o ia olelo aelike ma ke ano kue i na hoa a pau i huiia, alaila, o ka aie aku, a o ka aie mai o ka mea i komo iloko o ia aelike, e lilo ia i koi hoemi, me he mea la aole i huiia ka hoa nalo ma ka hoopii ana.

§ **1150.** Ina hoopii kekahi kanaka malama waiwai, a hoopii no hai paha, alaila, e hiki no i ka aoao i hoopiiia ke hoike mai i ke koi hoemi ma ke ano kue i ka mea nona ka waiwai ma ka aoao hoopii, e like me ka hana ana ina oia maoli no ka mea hoopii.

§ **1151.** E hiki no i ka mea hoopii ke pale aku i kela koi hoemi, e like me ke pale ana, ina oia iho no ka mea i hoopiiia no ia kumu hookahi no.

§ **1152.** Ina i pili ke Kanawai e hoakaka ana i ka manawa hoopii i ke koi hoemi, alaila, e pili no ma ke ano hookahi, ina ua hoomakaia ka hoopii no ia kumu hoemi i ka wa i hoomaka ai ka hoopii o ka aoao hoopii.

NO KA WAIHO ANA I KA WAIWAI ILOKO O KA AHA HOOKOLOKOLO.

§ **1153.** Ina i maopopo ma na palapala a ma ka ninaninau ana paha i kekahi kanaka, aia no iaia kekahi dala a mea e ae paha, pono ke haawi mai, a he mea hoopaapaa no nae, a ua paa iaia ma kona ano waihona no hai, a no hai no paha ia mea, alaila, e hiki no i ka Aha ke noiia, e hooholo e waiho mai ia mea iloko o ka Aha, a i ole ia, e haawiiia i kela kanaka ma ke ano ku i ka pololei, a olelo hou ka Aha no ia mea.

§ **1154.** Ina i kauoha ka Aha ma ka mana i haawiiia iaia, e waiho ae i kekahi dala a waiwai e ae paha ma kekahi wahi, a aole nae i malamaia kana kauoha, alaila, e hiki no i ka Aha ke hoopai i ka mea hoolohe ole, a e kauoha ae i ka Luna Makai Kiekie, a i kekahi hope paha ona, e lawe i ke dala, a mea e ae paha, a e waiho e like me ke kauoha a ka Aha.

NO KA WAIHO ANA I KEKAHI MAU PUU DALA ILOKO O KA WAIHONA DALA O KE AUPUNI.

Kanawai 1862, June 30.

PAUKU 1. I na manawa a pau, ina i waihoia mai iloko o kekahi Aha Hookolokolo o keia Aupuni he puu dala, oiai i hooholo ole ia ka mea nona ia puu dala, alaila, e hiki no i ka Aha, mamuli o ke noi ia ana mai e kekahi o na aoao iloko o ia hihia, a me ke noi ole ia mai paha, ke kauoha aku e waihoia kela puu dala maloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni, a hiki i ka wa e kii hou ia ai e ka Aha.

PAUKU 2. E hiki no ke kauohaia kela a me keia lunahooponopono waiwai, kahu, kahu waiwai a kahu dala paha o ka Aha a ka Lunakanawai paha nana ia hana, ke noi ia mai e kekahi mea i kuleana ia a i noi ole ia mai paha, alaila, e hiki no i ka Aha ke kauoha i ua luna malama waiwai nei, e waiho aku i na dala o kona hanai a malama paha, iloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni a hiki i ka wa e kii hou ia ai e ka Aha.

Me ia i hoololiia 1872, Mokuna XV.

PAUKU 3. Aole no e pili keia Kanawai i na Luna Hooko a me na Kahu i kohoia iloko o na palapala kauoha hope loa.

NA OLELO HOOHOLO A ME KA HOOKO ANA.

Kamalu v Lovell 4 Haw. 601.

§ **1155.** Na ke kakauolelo e palapala i ka olelo hooholo, me ke noi ole ia, mahope koke iho o ka puka ana mai o ka olelo hooholo a ke jure, a o ka aha paha ma ka baneko, a o ka Lunakanawai paha ma ke Keena, a e hiki no ke hoopuka i ka palapala ohi waiwai i kela manawa keia manawa, ke noi ia mai mahope olaila, ke hoakaka ole ia i ka manawa i hoopuka ia mai ai ka olelo hooholo, o ka manao e hookolokolo hou, a e waiho mai hoi i bila hoakaka i na kumu hoohalahala, a me ka palapala hoopaa, e like me ka olelo a ke Kanawai iloko o na la he umi mahope iho o ka olelo hooholo. E hiki no nae ke hoopuka ae i ka palapala ohi waiwai iloko o na la he umi, me ka nana ole, i kela olelo noi e hoakaka ana no ka hookoloko hou, ke maopopo ke kumu kupono no ka hana ana pela. Aole pilikia ka hoopii hou ae ma na olelo a keia pauku.

Kekaua v Kalei 3 Haw. 683.

Puka v Poohina 3 Haw. 728.

NO KA HOOKOLOKOLO HOU.

§ **1156.** E hiki no i kela mea keia mea ke hooholo ia ma ke ano kue iaia, e like me ke ano o ka pauku maluna iho, ma kona haawi ana mai i palapala hoopaa, i mea e uku ai oia i na koina a pau ma ka hookolokolo hou ana, aole hoi e lawe aku a hoolilo aku paha i kekahi waiwai ona i ku i ka ohi ia mamuli o ia olelo hooholo, a ma kona hoakaka ana hoi i kona manao pela i kela aoao, a

me na kumu o ia manao, e hiki no ia ia ke noi i ka aha, iloko o na la he umi mahope iho o ka hooholo ana, e hookolokolo hou, no ke kumu kupono ma ke kanawai e ae ai e hookolokolo hou. E lilo ka bila hoakaka i na kumu hoohalahala, a me ka palapala hoopaa, i mea e waiho malie ai ka palapala ohi waiwai, a hooholo ka aha i kona manao no ka hookolokolo hou a me ka ole.

No na Palapala Kuhikuhi i na Hihia.

§ **1157.** E hiki no i kela mea keia mea hoohalahala no ka olelo hooholo a kekahi Lunakanawai Hoomalu, a o kekahi Lunakanawai Kaapuni paha ma ke Keena, [a o kekahi Aha Kaapuni ma ka baneko,] a o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie, a no kekahi olelo hooholo a ke jure, ma ka hihia kivila, e hiki no iaia i na manawa a pau, mamua o ke kaa loa ana o ka palapala ohi waiwai iloko o na malama eono, mahope iho o ka olelo hooholo, ke waiho mai me ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie i na kumu no kona hoohalahala ana, a e hoakaka ana i na kumu i pono ole ai ia hooholo ana.

Kalakaua v Harris, 3 H R 27

(Aole keia mau huaolelo ma ke Kanawai Enelani).

§ **1158.** E hiki no i ua aoao nei ma ka haawi ana i ke kope o kana palapala kumu hoohalahala a me ka palapala hoopaa hoi i mea e uku ai oia i na koina, ke ko ole oia ma kona noi ana, aole hoi oia e lawe aku, a hoolilo aku paha i kehahi waiwai ona, kupono e ohi ia mamuli o ka olelo hooholo, i mea e poho ai kekahi aoao, a ma ka hoakaka ana i kela aoao, a i kona hope paha, he umi la mamua, e noi aku i kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie, i palapala kuhikuhi i ke ano o ka hihia, e hoopuka ia'ku e ka Aha malalo a i ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie paha, ina malaila ka hooholo mua ana, e koi ana i ua aha nei a Kakauolelo paha, e haawi mai i ka moolelo no ka hana ana ma ia hihia, i hooponopono ia na mea pono ole.

§ **1159.** Ma ka hoihoi ana mai i ka palapala kuhikuhi i ka hihia, a me ka moolelo pu, e hiki no i ka Aha Kiekie ke kauoha ae i kekahi aoao e hui ma ka hana ana imua o ka aha, a ina aole oia e hele mai, e hiki no ke hoopau ia ka olelo hooholo mua; a

ina nae ua hele mai oia, alaila, mahope o ka lohe ana i na aoao a i na mea i hele mai paha, e hooholo, e hoopaa ana, a e hoopau ana, a e hoololi ana paha, i ka olelo hooholo mua, a i ole ia, e hoihoi aku no i ua hihia nei, malalo e hookolokolo hou ai.

§ **1160.** E lilo kela a o keia o na palapala kuhikuhi i ka hihia i mea e oki ai ka palapala ohi waiwai mamua o ke kuai maoli ana i ka waiwai, a me ka hookaa ana i ka olelo hooholo, aole hoi e hooko kekahi luna i ka palapala ohi waiwai, mahope o kona lohe ana, ua lawe ia ka olelo hooholo imua o ka aha maluna ma ka palapala kuhikuhi hihia; aka hoi, aole e lilo ia lawe ana i mea e hemo ai ka waiwai i ohi maoliia ia wa, ke hoopaa ia ka olelo hooholo mua e ka Aha Kiekie.

NA OLELO PILI IO A IA NEI.

§ **1161.** E hiki no i na Aha Kakau, i kela manawa keia manawa, e hana i na rula a lakou i manao ai he pono, i mea e alakai ai i na kakauolelo o lakou, ma ka hoomakaukau ana i na papa hihia kivila a me ke karaima, e hookolokolo ia'na iloko o ua mau aha nei.

§ **1162.** E hana ia na hihia i palapala ia ma ka papa hihia, e hoomaka ana ma ka mua, a pela e hele like ai, a i ka lua me ke kolu, a pela aku, ke hoopanee ole ia e ka aha mamuli o ke noi ana o kekahi aoao.

§ **1163.** I ka hookolokolo ana, aia a kau ia kekahi hihia ma ka papa, na ke kakauolelo e kahea i ka mea hoopii, ina aole oia malaila, aole hoi kona loio, a ina i pane ole paha kekahi o laua i ke kahea ana, alaila, e hooholoia ua hoopau ia kona hoopii, a maluna ona na koina. Ina i hiki mai ka aoao hoopii ma ke kahea ana, aole nae i hiki mai ka aoao i hoopii ia, aole hoi i pane mai i ke kahea ana, alaila, e hiki no i ka aha ke hooholo ma ke ano kue i ka aoao i hoopii ia, a e ae aku i ka aoao hoopii e hana ma kona aoao wale no imua o ka aha, a o ke jure paha, a e hooholo ia e ke jure, a e ka aha paha, ma ia hana kapakahi ana, ke maopopo ole i ka aha ke kumu pono e hoopanee hou aku ai.

§ **1164.** Ma ka hookolokolo ana i na hihia kivila a pau, na ka aoao hoopii e hoomaka i ka hana imua o ka aha, a e lawe mua mai i kona mau hoike, a me na palapala e maopopo ai kona pono, a e hoonohonoho i na olelo a na hoike, a e hoopaapaa mahope o ka pau ana o ka olelo a ka mea i hoopii ia. E hiki no i ka aoao i hoopii ia e ninaninau i na hoike o ka aoao hoopii, a e lawe mai i kona mau hoike pale aku, ke pau ka hoike ana ma ka aoao hoopii. E hiki no i ka aoao hoopii ke ninaninau i na hoike o ka aoao i hoopiiia. Aia a pau na olelo a na hoike, na ka aoao i hoopii ia e hai aku i kona manao pale aku imua o ka aha, a imua o ke jure paha. E hiki no nae i na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, ma ka rula paa, e hooloii ae i keia olelo maluna iho, ke manao lakou he mea ia e pono ai.

§ **1165.** Ina elua a keu na hihia iwaena o na mea elua, a iloko o ka aha hookahi, no na mea kupono ke hui ia, e hiki no i ka Aha ke kauoha ae, e huiia ia mau hihia iloko o ka hoopii hookahi ana.

§ **1166.** O ka manawa i olelo ia ma keia mokuna no ka hana ana i kekahi mea, e helu ia no ma ka waiho ana i ka la mua, a e hookomo ana i ka la hope. Ina he la Sabati ka la hope, e waiho ia no ia.

§ **1167.** Ina ma ka aina e ke kumu o kekahi hihia, a ma ke Kanawai o ua aina e la, aole hiki ke hoopii ma ke ano kue i kekahi no ka hala loa o ka manawa, alaila, aole no e hiki ke hoopii kue ia ia no ia kumu iloko o keia Aupuni, koe wale no ka pono o kekahi mea noho kamaaina iloko o keia Aupuni, nona ke kumu o ka hoopii, mai ka manawa i kupu mai ai.

Kanawai 1876, Mokuna XL.

E HOOPONOPONO AI I KA HANA, A ME KA LAWELAWE ANA MA NA HIHIA KARAIMA.

I.—NO KA MANAWA E WAIHOIA AKU AI NA PALAPALA HOOPII HOAHEWA.

PAUKU 1. Ma na hihia ofeni a pau e kue ana i na kanawai o keia Aupuni he kupono wale no no ka hookolokolo ia ana e kekahi Aha Kakau, e kukulu ia mai ka mea e hoopii ia ana, a e hoopii ia mamuli o kekahi palapala hoopii hoahewa e kekahi mea hoopii ku i ke kanawai o ke Aupuni, mahope koke iho no o ka hana ia ana o ka hewa e ka mea hoopii ia, e like me ka hikiwawe kupono, aka nae, aole e hoopaneeia ka waiho ia ana o ka palapala hoopii hoahewa e kue ana i ka mea i hoopii ia mahope aku o ke kau hookolokolo o ka Aha (i loaa ka mana e hookolokolo i ua hewa nei), mahope mai o ka hoopaa ia ana o ka mea hoopii no ia kau hookolokolo e kekahi Lunakanawai i loaa ka mana kupono e hana pela. A ma ia manawa no e hookolokolo ia ai ua hihia nei, ina nae aole e hoopaneeia e ka Aha, e like me ka mea i hoakaka ia aku mahope nei.

PAUKU 2. O ua mau palapala hoopii hoahewa nei i makemake ia no ia manawa, e hoomakaukau pono ia no e kekahi luna hoopii ku i ke kanawai, a e waiho kupono ia aku imua o ka Lunakanawai e noho ana ma ka Aha mamua ae o ke kukuluia ana mai o ka mea hoopii ia e pane, a mahope iho o ka nana ana a ua Lunakanawai nei, e hooiaio iho oia maluna o kela a me keia palapala hoopii hoahewa ina ua maopopo iaia ka oiaio, a me ka oiaio olū o na mea ma ia mau palapala hoopii.

PAUKU 3. O ka hoopii ole ana malalo o ka palapala hoopii hoahewa, ina ua hooiaio ia mai ua palapala la, ma ke kau hookolokolo e hiki mai ana, ina nae aole i hoolilo ia ka *venue*, a i ole ia ina paha ua hoopaneeia ka hihia e ka Aha, a i ole ia e hiki ole ana paha ke hooiaio i ka palapala hoopii hoahewa mamuli o ke kanawai i hoakakaia, a i ole ia he olelo hooholo paha na ke jure aole i

hewa, a i ole ia he like ole ana paha o na manao o na jure elua mahope mai i hoonoho ia ai e hookolokolo i ka hihia, e lilo ia i mea e hookuuia ai ka mea hoopiiia, a e kauoha no ka Aha e hookuuia oia mai kona paa ana.

PAUKU 4. Na ka Loio Kuhina, a o na Makai Nui paha o na Apana Hookolokolo Kaapuni e haawi i ke Kakauolelo o ka Aha i ekolu la mamua o ka la mua o ke kau hookolokolo, i papa hihia o na hoopii karaima a pau i kupono wale no i kekahi jure ma ua kau hookolokolo nei, i hana ia ka papa hihia o ka Aha.

II.—HOOKUU ANA ME KA WAIHO OLE AKU I KA HIHIA IMUA O KA AHA.

PAUKU 5. Ua mana no ma ke kanawai ka Loio Kuhina ma na mea e pili ana no kekahi kanaka a mau kanaka paha i keia manawa, a mahope aku nei paha i hoopaahaoia no kekahi manawa hookolokolo no kekahi ofeni, ke haawi aku ma kela a me keia manawa i palapala malalo o kona lima ma keia ano.

I na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie o ke Aupuni Hawaii, a i kekahi paha o lakou.

Ma keia ke hoike ia aku nei ua hoole wau i ka waiho ana aku i palapala hoopii e kue ana ia ———————— e paa nei ma ka lima o ka Ilamuku, ma ka Hale Paahao ma ————, malalo o ka palapala hoopaa a ———————— Esq., Lunakanawai Hoomalu a Apana paha o ———— no ka hewa ————

Haawiia malalao o ko'u lima i keia la —— o ———— 18—.

———————— Loio Kuhina.

E kakau aku ana i na Lunakanawai o ka Aha Kiekie a i ole i kekahi paha o lakou. A na ua Lunakanawai nei a na lakou holookoa paha e haawi i palapala kauoha ma ia manawa malalo o kona a o ko lakou lima paha ma keia ano:

Ia ———————— Esquire,

Ilamuku o ke Aupuni Hawaii.

No ka mea ke hoopaa ia nei o ———————— ma kou lima mamuli o ka palapala hoopaa o ———————— Esquire, Lunakanawai Hoomalu a Apana paha o ———————— ma ka hoopii

no ka hewa ———————— a no ka mea ua hooiaio ia mai imua o makou (a imua o'u) e ka Mea Hanohano ———————— ka Loio Kuhina o ke Aupuni, ua hoole oia i ka waiho ana mai i palapala hoopii e kue ana ia ———————— i olelo ia, no ka hewa ———————— i olelo ia. Nolaila, ma keia ua haawi ia ka mana, a ke kauoha ia aku nei oe e hookuu koke ia ———————— i olelo ia mai kou paa ana mamuli o ia palapala hoopaa.

Haawiia malalo o ko makou a o (ko'u lima) i keia la ———— o ———————— 18—.

———————————— } Na Lunakanawai (a Lunakanawai)
———————————— } o ka Aha Hookolokolo Kiekie.

E kauoha ana i ka Makai Nui a Luna Paahao paha o na mea iaia ka paa o kela a me keia lawehala e hookuu koke ae mai ka hoopaahao ana, i ka lawehala i hoakaka ia ma ua palapala nei no ka hewa nae i hoakaka ia ma ua palapala hoopaa nei.

III.—HOOLOLI ANA I KAHI E HOOKOLOKOLO AI (VENUE).

PAUKU 6. Ka hewa o kela mea keia mea ina he kokua hewa, no ke kokua ana mamua a mahope mai paha o ka hana ia ana o ka hewa feloni ua hiki ke lawelawe ia, ninaninau ia, hookolokolo ia a hooholo ia a hoopai ia hoi e kekahi Aha i loaa ka mana e hookolokolo ai i ka feloni maoli, a i ole ia o kela a me keia feloni paha i hana ia ma kekahi wahi, a ma ia hana ana hoi oia feloni i lilo ai ua kanaka la i kokua hewa i hoopaa ia ai hoi oia no ka hookolokolo ia ana.

PAUKU 7. O ka hewa mare lehulehu ua hiki no ke lawelawe ia, nieniele ia, hookolokoloia, hooholoia a hoopaiia hoi ma kela a me keia wahi mana hookolokolo, iloko ai nae hoi o ia mana hookolokolo, i hopu ia ai ka mea hewa a i ole paa ia ai paha, ma ano no a pau, me he mea la maloko maoli oia mana hookolokolo ka hewa i hana ia ai.

PAUKU 8. O kela mea keia mea e lawe mai ana i kekahi waiwai lewa, dala, a hoopaa waiwai paha, a i ole he waiwai e ae o kela ano keia ano, me kona ike no ma ke ano kolohe a ano aihue i kue i ke Kanawai, ka lawe ia ana, ka loaa ana mai, hoo-

lilo ana nona, a i ole hoolilo ia ana paha ia hai ua hiki no, (ina no ua hoopii ia oia ma ke ano he kokua hewa mahope o ka hana ia ana o ka hewa feloni, a i ole ma ke ano he mea maoli nana i hana ka feloni, a i ole he mikamina wale no paha, kai lawelawe ia e hoopii ia, hookolokolo ia a hoopai ia maloko o kela a me keia mana hookolokolo, o kahi i loaa'i a i waiho ai paha o kekahi waiwai malalo o kana hoomalu ana, a i ole ma kela a me keia mana hookolokolo o kahi o ka mea maoli nana i hana ka hewa mua i hiki ai ke hookolokolo ia ma ke Kanawai, e like la me ka mea i lawe mai i ka waiwai kolohe e hiki ai ke lawelawe ia, hoopii ia, hookolokolo ia a hoopai ia ma ka mana hookolokolo o kahi i loaa maoli ai oia waiwai kolohe iaia.

PAUKU 9. O kela mea keia mea e aihue ana i kekahi wahi o kekahi moku i loaa i ka pilikia, a i ole, e hana ana paha i kekahi o na ofeni i hoakaka ia ma ka Pauku 6 o ka Mokuna XXIII o ke Kanawai Hoopai Karaima, ua hiki no ke hoopii ia a hookolokolo ia imua o kekahi Aha Kakau.

PAUKU 10. O kela mea keia mea e hana ana i ka ofeni kakau apuka, a i ole hoano e ana paha i kekahi palapala o kela ano keia ano, koi ana aku e lawe, a i ole, haawi ana aku paha e lawe ia, kalepa ana paha, a hoolilo ana aku paha i kekahi palapala o kela a me keia ano, me ka ike no ua kakau apuka ia, a i ole, hoano e ia paha, ua hiki no ke lawelawe ia, hoopii ia, hookolokolo ia, a hoopai ia maloko o kela a me keia mana hookolokolo kahi ona i hopu ia ai, a e paa ana paha ma na ano no a pau, a me he mea 'la maloko maoli no oia mana hookolokolo kahi o kona ofeni i hana ia ai. A o na kokua hewa a pau, ina mamua a mahope mai paha o ka hana ia ana oia hewa, ua hiki no ke lawelawe ia, hoopii ia, hookolokolo ia a hoopai ia ma kela a me keia mana hookolokolo kahi ona i hopu ia ai, a e paa ana paha oia ma na ano a pau, me he mea 'la, o kona hewa a me ka hewa o kona mua, ua hana maoli ia no maloko oia mana hookolokolo.

PAUKU 11. Ina o kekahi kanaka e haawi hoolaha aku a hoolilo aku paha iwaho i kekahi ano dala hoopunipuni, a dala waiwai ole maloko o kekahi mana hookolokolo, a haawi hou hoolaha aku a hoolilo aku paha iwaho i kekahi dala hoopunipuni, a dala waiwai

ole ma kekahi mana hookolokolo okoa ina no ma ka la mua ana i haawi hoolaha aku a hoolilo ai iwaho i olelo mua ia, a i ole maloko o na la he umi mahope koke mai no oia manawa, a i ole ina elua a oi aku paha poe kanaka e hana ana ma ke ano hui maloko nae o na mana hookolokolo kaawale paha, a i hana lakou i kekahi hewa e kue ana i ka Mokuna XXXI o ke Kanawai Karaima o kela mea hewa keia mea hewa, ua hiki ke lawelawe ia, hoopii ia, hookolokolo ia, a hoopai ia, a o ka hewa nae i waiho ia mai, ua hana ia ma kekahi o keia mau mana hookolokolo i olelo ia ma na ano no a pau, a me he mea la ua hana maoli ia a hana holookoa ia ka hewa maloko oia mana hookolokolo hookahi.

PAUKU 12. Aole no i kauoha paa ia e hoakaka ia ka venue o kekahi hookolokolo iloko o ke kino o kekahi palapala hoopii hoahewa, aka hoi, o ka mana hookolokolo i hai ia ka inoa ma hai o ua palapala nei ke lawe a manao ia o ka venue ia o kahi hookolokolo o na kumu a pau i hoakaka ia iloko o ke kino o ia palapala hoopii hoahewa, koe nae ma na hihia e makemake ia ana ia manawa a mahope aku nei paha na hoakaka kuloko, alaila, oia hoakaka kuloko e hai ia no maloko o ke kino maoli o ka palapala hoopii hoahewa.

PAUKU 13. E mana no ma ke Kanawai i kekahi Aha Kakau, a i kekahi Lunakanawai paha o ua Aha nei ma na manawa, oiai kekahi hihia karaima e hana ia ana ma ua Aha nei, ina ma ke Kanawai ua kuloko ua venue nei o kahi e hookolokolo ai, a ina aole paha i kuloko, ke kauoha aku e hooloili ia ka venue o kahi hookolokolo; a e kauoha ma Honolulu paha, a i ole ma kahi wahi o kekahi Aha Kaapuni e ae i manao ia e hookolokolo ai, ma na hihia a me na kumu hoi e loaa ai ka pono kaulike i makemake ia ai no ka hihia, me ka noho nae malalo o na kumu a ua Aha nei a Lunakanawai paha ma kona noonoo maikai e kau mai ai.

IV.—KA HOOHUI ANA I KA POE HOOPII IA MA KEKAHI MAU HIHIA

PAUKU 14. O kela a me keia huina o na poe kokua hewa ma na manawa kaawale a pau e kokua ana i kekahi feloni, a o kela a me keia huina o ka poe e lawe mai ana ma na manawa kaawale

no a pau i kekahi waiwai holookoa, a i ole apana paha, a ma ka manawa hookahi no nae ka aihue, lawe, kaili, hooikaika ana a loaa, a apuka ana, a i ole hoolilo ana paha ma na ano nae e ku ai i ka feloni, ua hiki ke hoopii ia me na feloni maoli iloko o ka palapala hoopii hoahewa hookahi a me ka hiki no ke hookolokolo pu ia, ina no aole ka mea maoli nana i hana ka feloni i hookomo pu ia iloko o ka palapala hoopii hoahewa hookahi, a i ole ua paa paha i ka hoopaa ia, a i ole e hiki paha ke lawe ia mai e hookolokolo ia.

V.—O NA PALAPALA HOAHEWA HEA LA KE LAWA ANA A PIHA PONO O KA MANAWA.

PAUKU 15. Aole palapala hoopii hoahewa no kekahi hewa e manao ia ua lawa ole no ka nele i na hoakaka no kekahi kumu makehewa ke hooiaio ia, a i ole no ka haule ana o na huaolelo "e like me na mea i hoike ia maloko o ka moolelo," a i ole "e like me na mea i hoike ia ma ka moolelo," a i ole o na huaolelo "me ka ikaika a me na mea eha," a i ole o na huaolelo "e kue ana i ka maluhia," a i ole no ka hookomo ana i na huaolelo "e kue ana i ka rula o ke Kanawai," me ka hookomo ole i na huaolelo "e kue ana i na rula o na Kanawai," a i ole me ka hooloili ana paha i kekahi o ia mau olelo no kekahi, a i ole no ka hoakaka ana paha i ka inoa o kekahi mea i hoike ia iloko o ka palapala hoopii hoahewa ma o kekahi inoa oihana a hoakaka e ae paha ina aole ia o kona inoa ponoi; a i ole no ka hookomo ole ana i ka manawa i hana ia ai ua hewa nei ma kekahi hihia nae e lilo ole ana ka manawa he io no ka hihia, a i ole no ka hoike pololei ole ana i ka manawa, a i ole he hoike ana ua hana ia ka hewa ma kekahi la mahope mai o ka loaa ana o ka palapala hoopii hoahewa, a i ole ma kekahi la aole e hiki io mai ana, he nele ana i kekahi venue kupono a pololei, a i ole no ka nele ana o ka hopena kupono a ku malalo o na rula mau; a i ole he nele ana a he paewaewa ma ka hoohui ole ia ana o kekahi mea hoopii ia, a i ole he nele ana i na hoakaka i ke kumu waiwai, a i ole kumukuai o kekahi kumuhana, a i ole mea e ae, a i ole ka huina poho a poino paha ma kela a me keia hihia i lilo ai he io no ka hewa, ka huina poho a poino paha.

PAUKU 16. Ma kela a me keia palapala hoopii hoahewa no kela a me keia feloni, a i ole misidamina ina ua ake ia e hoakaka ma ua palapala nei ka mea nona kekahi waiwai, ina no he waiwai paa a lewa paha, a no kekahi mea nae ua waiwai nei i oi aku mamua o ka hookahi, a i ole malalo paha o ua waiwai nei o ka malama ana a kekahi mea i oi aku mamua o ka hookahi, ina no he poe hui ua poe kanaka la ma ka waiwai, he poe hoa aina hui, he poe hooilina hui, a i ole he poe hoa aina, alaila, ua lawa no ke hoike i ka inoa o kekahi o lakou, a ke hoike iho no i ka inoa o kekahi o lakou a e hoike pu iho ina ka mea nona ka inoa i olelo ia ua waiwai nei, a i ole no kekahi hoa iho, a kekahi mau mea hou iho e like me ka mea e makemake ia ana; a ina manawa a pau, ina ua kupono ke hai ia iloko o kela a me keia palapala hoopii hoahewa no kekahi feloni a i ole misidamina na kumu o kela ano keia ano i manao ia ai e kela a me keia mau hoa hui, a mau hoa aina hui, a hooilina hui, a hoa aina, alaila, ua lawa pono iho la no ke hoakaka ia lakou ma na ano i hai mua ia ae nei, a o keia hoakaka ana he manao no ia ua pili pu i na ahahui waiwai o na mahele (Joint Stock Company) a me na poe malama waiwai.

PAUKU 17. O na waiwai lewa a me na waiwai paa a pau i lilo no kekahi Ahahui mamuli o ke kanawai, e hooponopono, e hoomalu, a e paa, e manaoia no ua waiwai nei ina e hoopii ia ana kekahi kanaka okoa ma ka palapala hoopii hoahewa no kekahi ofeni i hanaia iluna a iloko paha o ua waiwai nei no ua ahahui nei.

PAUKU 18. Ma kela a me keia palapala hoopii hoahewa no ka pepehi kanaka, a i ole ia no ka lawe ola paha, a i ole he lilo ana paha i kokua hewa no kekahi pepehi kanaka a lawe ola paha, aole no e manaoia he mea nui e hookomo ai ma ua palapala nei na ano a me na kumu i loaa mai ai i ua kanaka nei ka make, aka, e lawa no ma na palapala hoopii hoahewa a pau no ka pepehi kanaka, ke hoakaka ua hana ka mea hoopiiia me ka manao kolohe me ka makemake e hana a me kona manao ino i haku mua ia a ua pepehi a make a lawe i ke ola o ka mea make, a e lawa pono no hoi ma na palapala hoopii hoahewa no ka lawe ola, ke hoakaka iho ua hana ka mea hoopiiia me ka manao kolohe, a ua pepehi a make,

a lawe i ke ola o ka mea make, a e lawa kupono no hoi ina he palapala hoopii hoahewa no ke kokua hewa i kekahi pepehi kanaka a lawe ola paha ke hoakaka iho i ka mua no ka pepehi kanaka, a i ole lawe ola paha e like me ke ano la o ka hihia, ma na ano i hoakaka ia mahope nei, alaila e hoakaka iho i ka mea e hoopiiia ana no ke kokua hewa ma na ano i hana mua ia a maa mau.

PAUKU 19. Ma kela a me keia palapala hoopii hoahewa no ke kakau apuka, hooloii, hoolaha, haawi ana paha i kela a me keia palapala o na ano a pau, a i ole no ka haawi ana paha ia hai, kalepa ana, hoolilo ana, a i ole hooloii ana no hai, lawe ana mai, a i ole hoao ana e lawe mai i kela a me keia waiwai ma o ka imi loaa ma ka hoopunipuni, a i ole no kekahi hewa e kue ana i ka Mokuna XXIII o ke Kanawai Karaima, alaila, ua lawa no ina e makemake ia ana e hooiaio ia ka manao hana e apuka, a i ole hoopoino ke hoike iho ua hana ka mea hoopiiia i ka hewa me ka manao e apuka, a i ole hoopoino (e like me ka mea e manao ia ana) me ka hoike ole he manao e apuka, a i ole hoopoino i kekahi kanaka, a ma ka hihia lawe ana mai, a i ole, hoao ana e lawe mai i ka waiwai ma ka imi loaa ma ka hoopunipuni, me ka hoike ole i ka mea nona ke dala, a i ole waiwai e ae i akaka he kumuwaiwai. A ma ka hookolokolo ana i kekahi o na ofeni i hoakaka ia ma keia pauku, aole no e manao ia e hooiaio ia ka manao hana o ka mea hoopiiia e apuka, a i ole hoopoino i kekahi kanaka ponoi, aka, e lawa no ke hooiaio ia, ua hana ka mea hoopiiia i ka hewa ona i hoopiiia ai me ka manao e apuka, a i ole, hoopoino paha (e like me ka mea e manao ia ana.)

PAUKU 20. Ma na palapala hoopii hoahewa no kekahi ofeni i hanaia mahope mai o kekahi hoahewa mua ia ana, a i ole, mau hoahewa mua ia ana no kekahi feloni, a i ole he misidamina paha, alaila, ua lawa kupono no mahope iho o ka waiho ana i ka hoopii o ka hewa hope ana i hana ai, ke hoike iho ua ahewa ia ka mea i hana hewa no ka feloni, a i ole misidamina, ma kekahi manawa a me kekahi wahi, a i ole ma kekahi mau manawa a me kekahi mau wahi, me ka hoike wale no i ka io a me ka hopena o ka hewa i hana ia me ka haalele i na hahai rula ana no ka palapala hoopii hoahewa a me ka ahewa ia ana no ka hewa mua me ka hoakaka hou ole ana i ka hewa mua a mau hewa mua paha.

PAUKU 21. Iloko o kela a me keia palapala hoopii hoahewa o kela a me keia ano i kupono ai ke hooiaio no kekahi dala a hoopaa aku i ka waiwai e ae paha, a me kela a me keia palapala hoopii hoahewa no ke apuka ana i ka waiwai i waiho ia aku e malama, hoolilo epa ana, a hoolilo ana ia hai ma ke ano epa ina e pili ana ka hewa i kekahi hoopaa 'ku i ka waiwai, alaila, ua lawa pono ke hoakaka i ua dala nei, a i ole hoopaa aku, i ka waiwai me ke ano he dala wale no me ka hoakaka ole i ke ano o ka apana dala, a i ole hoopaa aku i ka waiwai paha. A o ua hooiaio ana nei e pili ana i na hoakaka i ka waiwai, e hoomaopopo ia no ia ma na hihia a pau ma o ka olelo hooiaio no kekahi huina apana dala, a ma na hihia o na hewa i hai mua ia ae nei ma o keia pauku no kekahi hoopaa aku i ka waiwai ina no nae aole i hooiaio ia mai ke ano maoli o ka apana dala i hoopiha ia ai ua huina nei i olelo ia, a i ole ke ano maoli paha o ua hoopaa aku i ka waiwai nei, a ma na hihia no na hewa i hoakaka pololei ia pela, a ma na hihia pu hoi kekahi o ka lawe ana mai i ke dala a waiwai e ae paha ma ka imi loaa ma ka hoopunipuni, ma o ka hooiaio ana ua hana ka mea i hana hewa me ke apuka i ka waiwai i waiho ia e malama ma o ka hoolilo ana nona a hoolilo ia hai i kekahi huina, a i ole lawe ana mai paha i kekahi apana dala, a i ole kekahi hoopaa aku i ka waiwai, a i ole kekahi apana paha o kona kumuwaiwai ina no nae o ua apana dala nei, a i ole hoopaa aku i ua waiwai nei, (e like la me ke ano o ka hihia) i haawi ia mai ia ia i mea e hoihoi hou ia aku ai kekahi apana o ua kumuwaiwai nei i ke kanaka nana i haawi mai i ua waiwai nei, a i ole kekahi kanaka e ae paha, a ua hoihoi ia iaia no nae ua apana la e like me ia i olelo ia ae la.

PAUKU 22. E ku no i ke kanawai ke hookomo i na kumu hoopii lehulehu maloko o ka palapala hoopii hoahewa hookahi e kue ana nae i ke kanaka ponoi i hoopii ia, no kela a me keia heluna o na hewa aihue kaawale i oi ole aku nae mamua o ekolu i hana ia e ua kanaka nei e kue ana ia kanaka hookahi no i aihue mua ia ai maloko o na malama eono mai ka hana hewa mua ana a hiki i ka hana hewa hope ana, a i waiho i ka hoopii ma ia palapala no ua mau hewa nei a pau, a no kekahi paha o ua mau hewa nei.

PAUKU 23. Ma kela a me keia palapala hoopii hoahewa no ka aihue, a i ole hana apuka e ae, hoopoino ana, holoi ana, hoonalowale ana, a i ole huna ana i kekahi palapala kuleana aina holookoa, a apana paha, o ua palapala nei, alaila, e lawa kupono no ke hoakaka oia maloko o ua palapala nei ka olelo hoike o ke kuleana, a i ole kekahi apana o ke kuleana o ke kanaka, a o kekahi paha o ua poe kanaka nei i loaa ke kuleana, ina no ma ke ano hooilina, a ulia wale mai paha ma ka mana kanawai, a i ole mahele kaulike paha iloko o ka waiwai paa e pili ana i ua kuleana nei, a e hoakaka hoi i ua waiwai paa nei, a i ole i kekahi apana o ua waiwai nei.

PAUKU 24. Ma kela a me keia palapala hoopii hoahewa no kekahi hewa i hoakaka ia mahope nei, aole no e makemake ia e hooia ia ma ka palapala hoopii he waiwai no kekahi ka palapala a palapala hooiaio, mea e hana ai, a i ole mea e ae, i na mea i hana ia ai o ka hewa, oia hoi keia: Ka hewa aihue i kekahi palapala hooilina. Ka hewa aihue i kekahi palapala moolelo mua o kekahi Aha Hookolokolo. Ka hewa aihue hahae, ooki, mahele ana a kaawale, a i ole wawahi ana me ka manao e aihue i kekahi mea i hana ia me kekahi metala a paa ma kekahi kihi huinaha a i ole alanui paha, a i ole ma kekahi wahi e ae i hana ia no ka pono o ka lehulehu, a i mea hoonani paha.

PAUKU 25. I mea e pale aku ai i na pohihihi ma ka waiho ana i na hoopii e kue ana i kekahi poe hana hewa ma na hihia a pau no ke apuka ana i ka waiwai i waiho ia aku e malama, a i ole ka hoolilo apuka ana nona, a i ole hoolilo ia ana ia hai e kekahi kanaka, e mana no ma ke ano kanawai ke hoakaka ma ka palapala hoopii hoahewa me ka hoopii i ka mea hana hewa no kekahi mau hewa kaawale he lehulehu no ke apuka i ka waiwai i waiho ia aku e malama, a i ole hoolilo apuka ana nona a no hai paha, e oi ole ana mamua o ekolu i hana ia paha e ia me ke kue i ke kanaka hookahi no ia apuka mua maloko nae o na malama eono mai ka hana ia ana o ka hewa mua a hiki i ka hewa hope.

PAUKU 26. Ma na hihia aihue a pau i hana ia me ke kue i ko ka Moi waiwai, a i ole no ke apuka ana i ka waiwai i waiho ia e

malama, hoolilo apuka ana nona, a hoolilo no hai i hana kue ia i ko ka Moi waiwai ina he waiwai lewa dala a hoopaa waiwai e ae paha, alaila e mana ma ke ano kanawai ma ka palapala kauoha e hoopaahao a kekahi Lunakanawai nana i hookolokolo ka mea hana hewa, a e hookomo hoi ma ka palapala hoopii hoahewa e hoopii ia ai ua mea hana hewa nei, ke hoakaka i ka waiwai lewa dala a hoopaa waiwai e ae paha i hai mua ia ae la ma ka inoa o ka Moi.

PAUKU 27. Ma na hihia aihue a pau no kekahi waiwai lewa i waihoia i mea lako hale ma kekahi hale, a he hale hoolimalima e noho ai, alaila, e ku i ke kanawai ke waiho aku ma ka palapala hoopii hoahewa ma na ano maa mau no he aihue, a ma na hihia aihue a pau i kekahi mea i piii paa i hoolimalima ia e like me ia i olelo ia, ke waiho i ka hoopii ma ka palapala hoopii hoahewa ma na ano me he mea i hoolimalima i ka hale a rumi paha ua mea hana hewa la, a ma kekahi o ia mau hihia i hai ia ae la e hoakaka i ka waiwai, no ka ona waiwai ponoi, a i ole no ka mea paha nana i hoolimalima aku.

PAUKU 28. Ma kela a me keia palapala hoopii hoahewa e hoakaka ana he aihue ana me ka manao kolohe i kekahi waiwai, e pono ma ke kanawai ke hookomo aku i na kumu a mau kumu lehulehu no ka loaa kolohe ana mai o ua waiwai nei, a o kekahi apana paha a mau apana paha o ua waiwai nei, me ka ike no he waiwai i aihue ia, a ma na palapala hoopii hoahewa no ka loaa kolohe ana mai o kekahi waiwai me ka ike no he waiwai i aihue ia, e pono ma ke kanawai ke hookomo i kekahi kumu no ka aihue me ka manao kolohe i ua waiwai nei kekahi.

PAUKU 29. Ma ka palapala hoopii hoahewa no ke kakau apuka hooloii ano e ana, haawi ana, hoolaha ana aku, hoolilo ana aku ia hai, a i ole no ka aihue ana, apuka ana i ka waiwai i waiho ia'ku e malama, lawe ana mai mamuli o ka hooweliweli, hoolilo ana nona, hoolilo ana ia hai, hana ino ana, a i ole huna ana, a i ole loaa ana mai paha ma ka imi loaa ma ka hoopunipuni o kekahi palapala, e lawa kupono no ke hoakaka ia ua palapala nei ma o kekahi inoa la, a i ole kekahi ano hoomaopopo e ae e hiki ai ke

ike ia ua palapala nei, a i ole ma o kona ano maoli 'la, me ka hoakaka ole maloko i kekahi kope a ano hoohalike, a i ole hoakaka e ae o ua palapala nei, a i ole o kona kumu waiwai paha.

PAUKU 30. Ma na hihia e ae a pau i manaoia ai he kupono ke hooiaio ia ma kekahi palapala hoopii hoahewa, kekahi palapala hoakaka kumu, ina no he palapala i kakau holookoa ia, a o kekahi apana wale no paha ma ka palapala lima pai hakahaka, a i ole huahelu paha, alaila, e lawa kupono no ke hoakaka i ua palapala nei ma kekahi inoa a hoakaka e ae e hiki ke ike ia aku ua palapala nei, a i ole ma ka manao paha o ua palapala nei, me ke kakau ole ana i kope a ano hoohalike e ae o ua palapala holookoa nei a apana paha.

PAUKU 31. Ma na palapala hoopii hoahewa no ka hoohiki wahahee, a i ole, no ka lawe'a hana ana, kakau inoa ana, a kakau ana malalo o kekahi palapala me ke kolohe a ano kue i ke kanawai a me ka makemake e kolohe me ka hoopunipuni nae, ke apuka me ke ano maalea, a manao ino paha i kekahi olelo [hoike,] olelo hooiaio, olelo hoike kumu, olelo hoohiki (affidavit) olelo hoike i kakauia, palapala hoopii, olelo hai aku i ka lohe, palapala hoakaka kumu, a i ole palapala lima e ae, alaila e lawa kupono no ke hoakaka ma ua palapala hoopii hoahewa nei i ka io maoli o ka hewa i hooiliia maluna o ua mea hoopii ia nei, a me ka Aha Hookolokolo i lawe ia aku ai a hana ia, a kakau inoaia ai, a kakauia ai paha malalo o ua palapala nei, ka olelo hoohiki, olelo hooiaio, olelo hoike kumu, olelo hoohiki (affidavit,) olelo hoohiki i kakauia, palapala hoopii, olelo pane, olelo hai aku i ka lohe, palapala hoakaka kumu, a i ole palapala lima e ae, me ka hoakaka ole ma ua palapala hoopii hoahewa nei i ka palapala hoopii, olelo pane, olelo hooiaio, olelo hoike kumu, a i ole kekahi hana e ae paha i lawelawe ia ina no ma ke kanawai, a i ole kaulike paha, a i ole ma na hookolokolo e ae paha, a me ka hoakaka pu ole ana hoi i ka mana hookohu, a i ole mana o ka Aha, a mana paha o ke kanaka, nana i hoolohe ua hewa nei a hoahewaia ai. [Hoohiki]

PAUKU 32. Ma na palapala hoopii hoahewa no ka hookonokono e hoohiki wahahee, a i ole no ka hana kolohe a aelike ana me kekahi kanaka e hana me ka manao kolohe, a hana hoohiki waha-

hee me ka manao kolohe ana, a i ole e kenakena ana, lilo ana paha i kumu, a i ole imi ana paha i kekahi kanaka nana e lawe, hana, kakauinoa, kakau malalo o kekahi palapala, me ke kue i ke kanawai me ka manao kolohe, me ka hoopunipuni, me ke apuka, me ke ano maalea, manao ino a ano hoohaumia i kekahi olelo hoohiki, olelo hooiaio, olelo hoike kumu, olelo hoohiki (affidavit,) olelo hoike i kakauia, palapala hoopii, olelo pane, olelo hai aku i ka lohe, palapala hoakaka kumu, a i ole palapala lima e ae, alaila e lawa kupono no, ma na wahi a pau o na hoohiki wahahee nei, a i ole hewa e ae i hai mua ia ae nei, i hana maoliia ai, ke hookomo iho i ka hoakaka i ka hewa o ke kanaka nana maoli i hana ka hewa hoohiki wahahee, a hewa e ae paha i hai mua ia ae nei, a malaila e hoakaka iho, o ka mea hoopiiia ua hana me ke kue i ke kanawai me ka manao kolohe me ke ano ino, a ua kena, a ua imi a loaa ke kanaka i olelo ia e hana i ka hewa e like me na ano i hoikeia ae la maluna; a ma na wahi a pau i hana maoli ole ia ai ka hoohiki wahahee, a hewa e ae i olelo mua ia ae nei, alaila, e lawa kupono no ke hoakaka iho i ka io maoli o ka hewa i hooiliia maluna o ka mea hoopii ia me ka hoakaka ole a hooiaio ole ana paha i kekahi o na kumu, a mau mea makehewa wale no i olelo mua ia, ke hoakaka a hooiaio paha ma na hihia o ka hoohiki wahahee me ka manao kolohe, a me ka manao ino e hana pela.

VI.—Na ano Hana e kue ai i na Palapala Hoopii Hoahewa, na Mana e Hoololi ai.

Pauku 33. O na kue ana a pau i na palapala hoopii hoahewa no kekahi hewa i ike maopopo ia ma ua palapala nei, e hana ia no ia ma ke ano he palapala hoole (demurrer) e kaohi ana, a i ole ia ma ke noi ana, a e hoopau wale i ka palapala hoopii hoahewa mamua ae o ka pane ana o ka mea i hoopii ia, a aole mahope aku, a o kela Aha keia Aha i waiho ia aku ai kekahi olelo kue no kekahi hewa o ua palapala nei, ua hiki no ina ua manao ia he kupono, ke kauoha aku i ua palapala hoopii hoahewa nei, e hoololi koke ia ma kahi i hewa e kekahi luna o ka Aha, a i ole e kekahi kanaka okoa, a ma ia manawa mai e hele aku ai ka hihia imua, me he mea la aohe hewa i puka mai; a aole he noi e kaohi ai i ka olelo hooholo, e ae ia no kekahi hemahema ma kekahi

palapala hoopii hoahewa, i hiki ke noi ia mamua ma ke ano kaohi i ka olelo hooholo, a noi paha e hoopau wale e like me ia i olelo mua ia ae la.

VII.—Hoopanee ana i na hihia, &c.

Pauku 34. Aole no e ae ia he kuleana ko kekahi mea ma ke ano he pono maoli nona ina ua hoopii ia; ke hoole oia, a i ole ia e hoopanee i ka hookolokolo ana a kekahi palapala hoopii hoahewa i waiho mai ai e kue ana iaia, a i ole i haawi aku ai i manawa e pane ai, a kaohi ai paha i ka olelo hooholo no ua palapala hoopii hoahewa nei i ae ia aku ia ia. Aka nae, ina o ka Aha i hoopii ia aku ai ua kanaka nei a e kekahi mea e ae paha, ina e manao ua Aha nei he kupono e ae ia oia i manawa hou aku e pane ai, a i ole ia e hana i palapala hoole, a i ole hoomakaukau ai paha i kumu pale nona a mea e ae paha, alaila, e hiki no i ua Aha nei ke ae aku i manawa hou e pane ai, a e hoole aku ai, a i ole ia e hoopanee ai i ka lawe ana mai a hoolohe ana i ka olelo pane, a olelo hoole a me ka hookolokolo ana, a i ole e like la paha me ke ano o ka hihia, ina no ka hookolokolo ana i ua kanaka nei ma ke kau aha hookolokolo e hiki mai ana a ma kekahi kau paha mamua mai, a ma ka bela a ano e ae paha e like me ka ua Aha nei e manao ai he pono.

VIII.—Koina o na Aha e ili ole ana na ka Poe i Hoopii ia e uku.

Pauku 35. Aole no e ku i ke kanawai ke lawe a koi aku paha, a i ole e lawe mai paha i kekahi koina o ka Aha no ka hoopuka ana i kekehi palapala no kekahi kanaka a mamuli paha o kekahi kanaka i hoopii ia paha no kekahi feloni, a i ole no ke kokua ana paha i ua feloni nei, a i ole no kekahi misidamina paha iloko o kekahi Aha Hookolokolo mana ma ka hihia karaima. A aole no hoi e hiki ke lawe a koi ia a lawe mai paha i kekahi koina mai kekahi oia poe kanaka no ka noho hoopaa bela ana, a i ole no ka hoopuka ia ana o kekahi palapala kuu kino, a i ole no ke kakau ana i kekahi hele ana mai, no ka hiki mai imua o ka Aha, a i ole he olelo pane paha i kekahi mea i hoike ia mai, a i ole no ka hookuu ana i kekahi hoopaa bela i lawe ia mai e ua kanaka nei i

hope a mau hope paha no lakou, aka, ua hiki ke kauoha ia e uku ia na koina a pau e ka mea i hoopii ia, a i hoahewa ia, oia kekahi hapa o ka olelo hooholo.

IX.—Kukulu ana Imua o ka Aha, a me ka Pane ana, &c.

Pauku 36. Ina o kekahi kanaka i kukulu ia imua o ka Aha malalo o kekahi palapala hoopii hoahewa no kekahi ofeni, e hoopuka mai i kana olelo pane, e olelo ana "aole i hewa," alaila, e manao ia no ma ia pane ana a ua kanaka nei (me ka manao hou ole ana i kekahi ano rula e ae), ua waiho mai la oia iaia iho imua o ke Aupuni no ka hookolokolo, ana a na ka aha hookolokolo e kauoha i jure ma na rula mau no ka hookolokolo ana i ua kanaka nei.

Pauku 37. Ina o kekahi kanaka i kukulu ia imua o ka Aha a hoopii ia no kekahi ofeni, e ku malie me ka ekemu ole mamuli o ka hoomauhala, a i ole e pane pololei i ka palapala hoopii hoahewa, alaila, ma na hihia a pau o ia ano e ku no i ke kanawai (ina e manao ka Aha pela), ke kauoha i ka Luna Aupuni kupono e hookomo iho i ka olelo pane "aole i hewa" ma ka aoao o ua kanaka nei, a o ua olelo pane nei i hookomo ia mai e like no ia, a e manao ia me he mea la na ua kanaka nei i pane maoli pela.

Pauku 38. Ina o kekahi kanaka i hoopii ia no kekahi hewa he pupule, a ma ke kukulu ia ana mai paha e pane imua o ka Aha e ike ia ai he pupule io oia e kekahi jure i koho pono ia e like me ke kanawai o ia hana, a ma ia mea ua hiki ole i ua kanaka nei ke hookolokoloia malalo o ia palapala hoopii hoahewa, a i ole ia ina paha ma ka hookolokoloia ana o kekahi kanaka i hoopii ia, e ike ia ai e ke jure ua kanaka nei i hoopii ia ai malalo o ka palapala hoopii hoahewa he pupule, alaila, e ku i ke kanawai i ka Aha Hookolokolo i hoopii ia mai ai ua kanaka nei e hookolokoloia, a kukulu ia paha e pane, e like me na olelo mamua, ke kauoha i kela ike io ana he pupule e kakauia ma ka moolelo o ka Aha; a ma ia manawa pu hoi e kauoha i ua kanaka nei e hoopaa ia ma kahi paa a hiki i ka wa e hoike ia aku ai ko ka Moi makemake. A ina o kekahi kanaka i hoopii ia no kekahi ofeni, e laweia mai oia imua o kekahi Aha e hookuu ia aku ai no ka nele i ke kumu

e hiki ai ke hookolokolo a ke ike ia ua kanaka nei he pupule, alaila, e ku i ke kanawai i ua Aha nei ke kauoha i jure i hoonohoia e imi i ka oiaio o ka pupule o ua kanaka nei, a ina o ke jure i hoonohoia e like me ia i olelo ia ae la, e ike maopopo ua pupule io ua kanaka nei, alaila, e ku i ke kanawai i ka Aha Hookolokolo ke kauoha i ua kanaka nei e hoopaaia ma kahi paa, ma kahi a ma na ano e like me ka ua Aha nei e manao ai he pono, a hiki i ka wa e hoike ia aku ai ko ka Moi makemake. A ma na hihia pupule a pau, e like me ia i ike ia, e ku no i ke kanawai i ka Moi me ka ae ana, a kuka pu ana me kona mau Kuhina, ke haawi i kauoha no ka hoopaa pono ana i ua kanaka nei i ike ia he pupule, e like ka loihi me ko ka Moi makemake ma kahi a ma na ano ana me kona mau Kuhina e manao ai he pono.

PAUKU 39. Aole no e lilo i mea ole kekahi palapala hoopii hoahewa no kekahi hoohakalia ana i ka olelo pane no ka hewa ana o ka inoa (misnomer), a i ole no ka nele ana i ka hoohui mai i kekahi mau kumu a i ole no ka hoohui hewa ana paha o ka aoao e waiho mai ana i ua olelo pane nei, ina ua lawa pono i ka manao o ka Aha mamuli o ka olelo hoike (affidavit) i kakauia a mea e ae paha e maopopo ai ka oiaio o ua olelo pane nei; aka hoi, ma ka hihia e like la me ia, e kauoha koke ka Aha e hooponopono ia ua palapala hoopii hoahewa nei e like me ka oiaio, a e kahea i ka aoao i hoopii ia e pane i ua hoopii nei, a e hele aku hoi imua me he mea la aohe olelo pane hoohakalia i waihoia mai.

PAUKU 40. Ina o kekahi olelo pane no kona hoopai mua ia ana, a hookuu mua ia ana paha (autrefois) e ahewa, a i ole (autrefois) hookuu, alaila, e lawa kupono no i ka mea hoopii ia e hoike mai ana ua ahewa ia oia e like me ke kanawai, a i ole ua hookuu ia paha (e like me ke ano o ka hihia), no ka hihia a ofeni paha i hoakaka ia ma ka palapala hoopii hoahewa.

PAUKU 41. Na lawelawe ana malalo o kekahi palapala hoopii hoahewa no ka hana ana i kekahi ofeni mahope iho o kekahi ahewa mua ia ana, a i ole mau ahewa ia ana paha, e like no ia me nei (oia hoi penei ka olelo ana): Ka mua e hana ai, o ke kukulu mai i ka mea hana hewa e pane ma kahi wale no o ka hewa hope

i hoakaka ia ma ka palapala hoopii hoahewa: a ina i pane mai oia "aole i hewa," a i ole ina paha ua kauoha ka Aha e hookomo ia he olelo pane aole i hewa ma kona aoao, e kauoha ia ke jure, i kinohi e ninaninau ma na mea pili i ka hewa hope wale no; a ina i maopopo ia lakou ua hewa, a i ole ma kona kukulu ia ana mai paha e pane, ua pane mai la oia "ua hewa," alaila oia kona manawa e ninau ia ai (a aole mamua aku), ina ua ahewa mua ia oia e like me ia i hoakaka ia ma ka palapala hoopii hoahewa, a ina oia e ae mai ua ahewa mua io ia no oia mamua, alaila e hiki no i ka Aha ke hoomaka aku e hoopuka i kona olelo hoopai, aka hoi, ina oia e hoole i kona ahewa mua ia ana, a i ole ku malie mai paha me ka ekemu ole no ka hoomanao ino, a i ole pane pololei ole mai paha i ua ninau nei, alaila, na ua jure nei i kauoha ia i kinohi e like me na olelo mamua, a i ole (ina mamuli o ka olelo pane "ua hewa" ma ka hoomaka ana o ka hihia aole ua jure nei i kauoha ia,) alaila, e like la me na hihia e ae, e kauoha ia ke jure e ninaninau i na mea e pili ana i kela ahewa mua ia ana, a mau ahewa mua ia ana paha; a ma na hihia i kauoha ia ai ke jure pela i kinohi, aole e lilo i mea nui ka hoohiki hou ana aku i ka poe jure, aka hoi, o ka lakou hoohiki mua ia ana no e manao ia no ia ma na mea a pau, e lawa no ua aha nieniele hope nei i olelo ia ae la. Aka nae, ina ma ka hookolokolo ia ana o kekahi kanaka no kekahi o ua hewa hope nei, e waiho mai ua kanaka nei i kekahi olelo hoike no kona inoa ano maikai, alaila, e ku no i ke kanawai i ka aoao hoopii ma kana pane no ia kumu, ke waiho mai i olelo hoike o ke ahewa mua ia ana o ua kanaka nei, a mau ahewa ia ana paha no ka hewa mua, a i ole mau hewa mua paha; mamua ae o ka hoihoiia ana mai o ke jure i ka lakou olelo hooholo ahewa; a e ninaninau ke jure i na mea e pili ana i kela ahewa a mau ahewa mua ia ana paha ma ia manawa no a lakou e ninaninau ana i na mea e pili ana i ua ahewa hope nei.

PAUKU 42. E hiki no i kela mea keia mea i hoopii ia no ka hewa ku i ka hoopai ia no ka make, e koi aku i ke kakauolelo, oia a o kona loio paha, e loaa mai ka palapala inoa o ka poe jure no ia kau hookolokolo, a e loaa hoi ia ia ka palapala kii aku i na hoike e maopopo ai kona pono.

PAUKU 43. Ma na hihia feloni a pau ina he mea hiki ole i ka mea i hoopii ia e hoolimalima i loio nana e kokua iaia, e hiki no ka aha ke haawi i loio nona, no loko ae o ka poe loio i ae ia a nana no e hooikaika ma ke kokua ana ia ia, me ka uku ole; a ina e hoole kekahi loio he hoowahawaha no ia i ka Aha.

PAUKU 44. O kela kanaka keia kanaka Hawaii i kukulu ia e pane malalo o kekahi palapala hoopii hoahewa ke koi ana i ka Loio Kuhina, i kope o ka palapala hoopii hoahewa ma ka olelo Hawaii.

PAUKU 45. Na ka Loio Aupuni e hoomaka i ka hana, a e lawe mai i kona mau hoike a me na mea e maopopo ai, a pau na hoike o ka aoao i hoopii ia a me ka hai ana o kona manao, a o kona loio paha imua o ke jure, alaila, na ka Loio Aupuni e hai aku i kona manao imua o ke jure, a o ka pau no ia o ka hoopaapaa ana.

X.—NA PALE ANA.

PAUKU 46. O na kanaka a pau e hookolokolo ia ana no na ofeni, e ae ia no lakou mahope iho o ka pau ana o na hana a ka aoao hoopii e hana i olelo pane piha, a olelo pale paha i ka hihia ma o ke kokua a loio paha.

XI.—NA LIKE OLE A ME NA HOOLOLI.

PAUKU 47. Ina ma ka hookolokolo ia ana ma kekahi palapala hoopii hoahewa, e hoea mai kekahi like ole mawaena o na mea i hoakaka ia iloko o ua palapala hoopii hoahewa nei a me na olelo hoike i waiho ia mai i hooiaio ia no ua palapala hoopii nei, alaila e hana ia a e ku no hoi i ke Kanawai i ka Aha e lawe ia mai ai ua hihia nei, ina e manao ua aha nei i kela kumu like ole, aole he mea nui e pili ana i ke kuleana io o ka hihia, a aole e loaa ana he poino i ka mea hoopii ia iloko o kana olelo pale ma ia mau kumu, ke kauoha i kela palapala hoopii hoahewa, e hoololi ia a like ka hooiaio ma ua wahi nei i okoa o ka palapala hoopii hoahewa, a ma na ano pu hoi a ua aha nei e manao ai he pono, a ma na kumu hoi e pili ana i ka hoopanee ana i ka hookolokolo e hana

ia ana imua oia jure, a i ole jure okoa paha e like me ka ua aha nei e manao ai he pono, a mahope iho o ua hooloii ana nei e hele aku ka hihia imua, a i na wa e hele aku ai ka hihia imua, ma na ano no, a e like loa la ma na mea a pau a me na haawina like, e pili ana i na mea e ili mai ana maluna o na hoike, e hoopii ia mai ana no ka hoike wahahee, a ma kekahi ano e ae paha, me he mea 'la aohe like ole i puka mai; a ma na hihia a pau oia ano e hoopanee ana i ka hookolokolo ana, e ku no i ke kanawai i ka Aha Hookolokolo ke hookuu i ke jure i hoohiki ia mai ka lakou haawi ana i kekahi olelo hooholo a me ka kena pu hoi e kakau kua ia ka palapala hoopii hoahewa i na huaolelo "ua hookuu ia ke jure" mai ka haawi ana i olelo hooholo. Aka nae, ma ua mau hihia nei a pau, i hoopanee ia ai ka hookolokolo ana e like me ia i olelo ia ae 'la, e ku no i ke kanawai i ua Aha Hookolokolo nei ke hoomahuahua i ka bela o ka mea hoopii ia a me ka hope a mau hope paha (ina he hope) ma ke ano like; a ma na hihia oia ano, o na hoike i hoouna ia i ka palapala kii e haawi mai i ka lakou olelo hoike, e paa maluna o lakou ke kuleana e hele mai e haawi i ka lakou olelo hoike pakahi, a o ka mea hoopii ia kekahi e paa malalo o ke kuleana e hele mai i mea e hookolokolo ia ai oia ma ka manawa a ma kahi o ua hookolokolo ana nei i hoopanee ia aku ai me ka hoopaa hou ole ana ma kekahi palapala bela hou, a i ole kii hou ana paha me kekahi palapala kii hou paha no ia kumu, ma ia ano no, a e like la me he mea 'la, o ka mea hoopii ia i hoopaa mua ia a me na hoike i kii mua ia me ka palapala kii e hele mai e haawi i ka lakou olelo hoike, ma ka manawa a ma kahi o ua hihia nei i hoopanee ia'ku ai. Aka nae, ina e hookolokolo ia aku ana ua hihia nei imua o kekahi jure hou aku, alaila, e kuleana pu no ke Aupuni a me ka mea hoopii ia ke kue like i na jure e like la me ke kuleana like i loaa ia laua ma ke kue ana i na jure mua, mamua iho o ko lakou hoonoho ia ana he poe jure no ua hihia nei.

XII.—Olelo Hooholo a na Jure.

Pauku 48. Ma na hihia e hoike ia mai ana ma ka hookolokolo ia ana o kekahi kanaka i hoopii ia no kekahi ofeni, ua pupule ua kanaka nei i ka manawa o ka hana ia ana o ua ofeni nei, a ua

hookuu ia ua kanaka nei, alaila, ua makemake ia ke jure e imi maopopo ina ua kanaka nei he pupule i ka manawa o ka hanaia ana o kela ofeni, a e hoike oiaio mai ina ua hookuu ia ua kanaka nei e lakou mamuli o ia pupule ana, a ina i ike ia e lakou he pupule ua kanaka nei i ka manawa o ka hana ia ana o ua ofeni nei, alaila, o ka aha i lawe ia mai ai ua hihia nei e hookolokolo, e kauoha oia e hoopaa ia ua kanaka nei ma kahi a ma na ano a ua Aha nei e manao ai he pono a hiki i ka manawa e hoike ia aku ai i ko ka Moi makemake, a ma ia manawa e ku no i ke kanawai i ka Moi me ka ae o kona Aha Kuhina, ke haawi i kauoha no ka paa pono ana i ua kanaka nei i ike ia he pupule, oiai kona makemake, a ma kahi a ma na ano ana i manao ai he pono.

PAUKU 49. Ina ma ka hookolokolo ia ana o kekahi kanaka i hoopii ia no ka feloni, a i ole misidamina, e puka mai imua o ke jure ma o na olelo hoike 'la, aole ka mea i hoopii ia i hoopiha pono i ka hewa i hooili ia maluna ona, aka, ua hewa wale no oia no ka hoao ana e hana i ua hewa nei, alaila, aole no e loaa ke kuleana e hookuu ia ai ua kanaka nei ma ia kumu, aka, e hiki no nae i ke jure ke hoike mai i ka lakou olelo hooholo, aole ka mea i hoopii ia i hewa no ka feloni, a i ole misidamina i hooili ia maluna ona, aka, ua hewa nae, no ka hoao ana e hana i ua hewa nei, a ma ia manawa e ili maluna o ua kanaka nei ka hoopai ma na ano a pau, me he la ua ahewa ia oia malalo o ka palapala hoopii hoahewa no ka hoao ana e hana i ka feloni maoli, a i ole ia misidamina paha, i olelo ia ma ka palapala hoopii hoahewa, a aohe no e hoopii hou ia kekahi kanaka no ka hoao ana e hana i ka feloni, a i ole misidamina ana i hookolokolo mua ia ai.

PAUKU 50. Ina ma ka hookolokolo ia ana o kekahi kanaka no kekahi misidamina e puka mai ana ma o na olelo hoike la o na kumu i hoike ia mai he hewa feloni ia ma ke kanawai, alaila, aole no e hookuu ia ua kanaka la mailoko ae o ka hewa misidamina malalo o ia kumu, a aohe kanaka i hoopii ia no ia misidamina, e hiki ke hoopii hou ia aku mahope no ka feloni malalo oia mau kumu mua i olelo ia ae nei, ina aole ka aha e lawe ia aku ai ua hihia nei e hookolokolo, e manao pono ma kona noonoo maikai e hookuu i ke jure mai ka haawi ana i kekahi olelo hooholo ma ua

hookolokolo ana nei, a e kauoha pu ana hoi e hoopii ia ua kanaka nei no ka feloni a ma ia hihia e hiki no ke lawelawe ia ua kanaka nei ma na ano a pau, a me he mea la hoi aole ua kanaka nei i hookolokolo iki ia no ua misidamina nei.

PAUKU 51. Ma ka palapala hoahewa no ka powa, no ka aihue, a no kekahi ofeni e ae mamua o ke degere hookahi, e hiki no i ke jure ke hoomaopopo ma ka olelo a na hoike, aole kupono ka hewa i ke degere i olelo ia ma ka palapala hoopii hoahewa, alaila, e hooholo ia no e hoahewa aku iaia ma kekahi degere malalo iho.

PAUKU 52. Ina ma ka hookolokolo ia ana o kekahi kanaka i hoopii ia no ka hewa pue, a i ole moe kane ana, a i ole me ka hewa o ka lima ikaika ana, a i ole me ka moe ana i ke kaikamahine malalo o na makahiki he umi o keia Aupuni a i ole malalo o na makahiki he umikumamaha paha, ina aole e holopono ka manao o ke jure ua hewa oia no ia mau hewa, aka nae, ua lawa ma ko lakou manao ua hewa oia no ka lawelawe ana me ka manao e hana i ua hewa nei, alaila, e hiki no i ke jure ke hoike mai i ka lakou olelo hooholo aole oia i hewa no ka ofeni i hoopii ia ai, a e hiki hoi ia lakou ke ahewa mai i ua kanaka nei no ka lawelawe ana me ka manao e hana i ua hewa nei.

PAUKU 53. Ina ma ka hookolokolo ia ana o kekahi kanaka malalo o kekahi palapala hoopii hoahewa no ka powa, e puka mai imua o ke jure aole ka mea hoopii ia i hana i ka hewa powa, aka nae, ua lawelawe me ka manao e powa, alaila, aohe e kuleana ana ka mea hoopii ia e hookuu ia malalo oia kumu: aka nae, e hiki ana i ke jure ke hoike mai i olelo hooholo na lakou ua hewa ka mea hoopii ia no ka lawelawe ana me ka manao e powa, a ma ia manawa e kuleana ana e hoopai ia ka mea hoopii ia ma na ano a pau, me he mea la ua ahewa ia oia malalo o ka palapala hoopii hoahewa no ka lawelawe ana ma ke ano kolohe me ka makemake e powa, a aohe kanaka i hookolokolo ia pela e like me ia i hoike ia ae la, e hiki ke hookolokolo hou ia no ka lawelawe ana me ka manao e powa no ia hewa ona i hookolokolo ia ai pela.

PAUKU 54. Ina ma ka hookolokolo ia ana o kekahi kanaka i hoopii ia no ke apuka ana i ka waiwai i waihoia iaia e malama, e

hooiaio ia mai ua lawe oia i ka waiwai i oleloia ma na ano e hiki aku ai ma ka manao o ke kanawai i ka aihue, alaila, aole no ia he kumu e kuleana ai oia e hookuuia, aka hoi, e hiki no i ke jure ke hoike mai i olelo hooholo na lakou aole ua kanaka nei i hewa no ke apuka i ka waiwai i waiho ia aku iaia e malama, aka nae, ua hewa no oia no ka aihue a ma kela a me keia degere paha, a ma ia manawa no e ili ai maluna o ua kanaka nei ka hoopai ma na ano no a pau e like la me he mea la ua ahewa ia oia malalo o kekahi palapala hoopii hoahewa no ia aihue a ma ke degere hoi i hooholoia. A ina ma ka hookolokoloia ana o kekahi kanaka i hai ia mai no ka aihue e hooiaio ia mai ua lawe oia i ka waiwai i oleloia ma kekahi ano, e manao ia ai ma ke kanawai he apuka ana i ka waiwai i waiho ia aku e malama, alaila, aole ma ia kumu e kuleana ai oia e hookuu ia, aka nae, e hiki no i ke jure ke hoike mai i olelo hooholo na lakou aole i hewa ua kanaka nei no ka aihue, aka, ua hewa no ke apuka ana i ka waiwai i waiho ia aku e malama a me ka hewa oia ano, a ma ia manawa no e ili ai iluna o ua kanaka nei ka hoopai ma na ano a pau me he mea la ua ahewa ia oia malalo o ka palapala hoopii hoahewa no ua apuka ana nei i ka waiwai i waiho ia aku e malama, a ma ke degere pu hoi i hooholoia. A i ole ka aihue i olelo mua ia, e hiki no ke hoopii hou ia aku no ka aihue, a i ole no ke apuka i ka waiwai i waihoia aku e malama mahope aku ma ia mau kumu no nae i olelo mua ia.

PAUKU 55. Ina ma ka hookolokoloia ana o kekahi kanaka i hoopii ia no ka imi waiwai a loaa mai mamuli o ka hoopunipuni e hooiaio ia mai ana ua loaa mai iaia ua waiwai nei i oleloia ma na ano e lilo aku ai ma ka manao kanawai i aihue, aole mamuli o ia kumu e kuleana ai oia e hookuuia, a aohe kanaka i hookolokoloia no ia misidamina, e hiki ke hoopii hou ia aku mahope no ka aihue malalo o ia mau kumu i hana mua ia.

PAUKU 56. Ina ma ka hookolokoloia ana malalo o kekahi palapala hoopii hoahewa no ka aihue e puka mai ana, o ka waiwai i hoakaka ia ma ua palapala hoopii hoahewa nei ua aihue ia ma ka manawa hookahi, he mau manawa kaawale na wa i lawe ia ai, alaila, aole ma ia kumu e makemakeia ai ka aoao hoopii e wae, o ka lawe hea la ka lawe ana e lawelawe mua ia ai e ia, ina nae aole e

puka mai ana, ua oi aku mamua o ekolu lawe ana, a i ole ua oi aku mamau o eono malama i hala mawaena o ka lawe mua ana a hiki mai i ka lawe hope ana, a ma kela a me keia oia mau lawe hope ana e makemake ia ai ka aoao hoopii e wae i ua mau lawe ana 'la ana e lawelawe ai, aole nae e oi aku mamua o ekolu ina e maopopo ana, ua hana ia mawaena o na malama eono mai ka lawe mua ana a hiki i ka hope o ua mau lawe ana nei.

PAUKU 57. Ina ma ka hookolokolo ia ana o elua a oi aku paha kanaka i hoopii ia no ka lawe hui ana i kekahi waiwai i loaa mai, alaila, e hooiaio ia he hookahi a oi aku o ua poe kanaka nei i loaa a lawe kaawale i kekahi apana a mau apana paha o ia waiwai, e ku no i ke kanawai i ke jure ke ahewa malalo o ua palapala nei, a hoopii hoahewa i kekahi o ua mau kanaka nei, e hooiaio ia mai ana ua loaa mai a lawe i kekahi apana, a mau apana paha o ua waiwai nei.

PAUKU 58. Ina ma kekahi palapala hoopii hoahewa, he elua a oi aku mau kumu no ka aihue kolohe ana, a me ka loaa pu ana mai, e waiho ia ana ma ka hoopii kue i kekahi kanaka, alaila, aole e makemake ia e wae ka aoao hoopii i ke kumu ana e hana mua ai; aka, e ku no i ke kanawai i ke jure nana e hookolokolo i ka hihia ke hoopuka i olelo hooholo ahewa no ka aihue ana i ka waiwai, a i ole no ka loaa a lawe ana mai i ua waiwai nei, a i ole, kekahi apana paha a mau apana paha o ua waiwai nei, me ka ike no he waiwai i aihue ia. A ina o ua palapala hoopii hoahewa nei i waiho ia aku e kue ana ia i na kanaka elua a oi aku paha, alaila e ku no i ke kanawai i ke jure nana e hookolokolo i ua hihia nei ke ahewa i na kanaka a pau, a i kekahi paha o ua poe kanaka nei i olelo ia ua hewa ina no ka aihue ana i ka waiwai, a i ole no ka loaa ana mai paha a lawe ana i ua waiwai nei, a i kekahi apana paha, a mau apana o ua waiwai nei, me ka ike no he waiwai i aihue ia, a i ole ke hooholo i hookahi a i ole oi aku o ua poe kanaka nei i oleloia ua hewa no ka aihue ana i ka waiwai, a e ahewa hoi i ke koena mai o ua poe nei no ka loaa ana mai a lawe ana i ua waiwai nei a i kekahi apana paha a mau apana paha o ua waiwai nei, me ka ike no he waiwai i aihue ia.

PAUKU 59. Ina ma ka hookolokoloia ana o kekahi kanaka no

kona pili ana iloko o kekahi hoohaunaele a aha hoohaunaele kue i ke kanawai e like me ia i hoakakaia ma ka Pauku 10 o ka Mokuna XXXVIII o ke Kanawai Karaima, a i lawa pono ole i ka manao o ke jure ua ku i ka hewa ua kanaka nei no ia mea, aka hoi, ua lawa pono i ko lakou manao ua hewa ua kanaka nei no kekahi misidamina e like me ia i hoakaka ia ma ka pauku mamua iho, alaila e hiki no i ke jure ke haawi mai i olelo hooholo na lakou aole oia i hewa no ka ofeni i hoopii ia ai, aka, ua hewa nae no kela misidamina, a e hiki no hoi ke hoopai ia ua kanaka nei e like me ia hewa.

XII*a*.—Na Olelo Hoike ma kekahi mau Hihia.

Pauku 60. Ina ma na manawa e hoopiiia ai kekahi kanaka imua o kekahi Aha Hookolokolo no na hihia karaima, no kekahi hewa i hanaia mahope mai o kekahi mau hana ana i kela a i keia hewa paha, a mahope mai hoi o kekahi ahewa koke mua ia ana, a mau ahewa mua ia ana paha, alaila o ke kope o kekahi oia ahewa ia ana i hooiaioia e kekahi Luna Aupuni kupono o ka Aha nana i haawi mai i ua kope nei o kela ahewa koke ana a i ole hooiaio ia ai paha he kope oiaio e lawe ia mai olelo hoike nana e hooiaio i ke ahewaia ana o ka hewa mua, a e manao ia o kela ahewaia ana aole i hoohalahalaia a hiki i ka wa o hoike ia mai ai ua hoohalahalaia no.

ATTORNEY GENERAL'S OFFICE APR 30 1891 RECEIVED

Pauku 61. O na kanaka a pau e noho ana mamua o na hoopii ia, e kuleana no lakou ma ka manawa o lakou e hookolokolo ia ai e nana me ka uku ole i na olelo hoike a pau i kakauia e kue ana ia lakou a i haawi ia hoi e like me ke kanawai i ka Luna Aupuni kupono o ka Aha nana e hoolohe aku ai ka hihia, a i ole nana paha e paa ana ua mau olelo hoohiki nei i kakau ia.

Pauku 62. O na olelo hoohiki i kakauia, i hanaia i ka hoomaka ana o ka hihia, a i ole na nieniele e ae paha no kela a me keia kumu hoopii e kue ana i kekahi kanaka ua hiki ke heluhelu ia ma ke ano he olelo hoike i ka wa e hookolokolo ia ana ka hoopii, a i ole ma kela a me keia hihia e ae ma na hooiaio nae i like me ia a ma na ano a pau o lakou, e like la me ka makemake o ke

kanawai e kau nei i keia wa e heluhelu ia ai ma na hookolokolo ana i ka hewa i kue ia e ua kanaka nei a i kakauia ai hoi ua mau olelo hoohiki nei.

PAUKU 63. I na manawa e hookolokolo ia ana kekahi kanaka i hoopii ia me kekahi hewa kue i ka Mokuna XXXI o ke Kanawai Karaima e makemake ia ana e hooiaio ia o na dala e lawe ia mai ana i hoike e kue aku ai i ua kanaka nei he dala epa a hoopunipuni, alaila, e lawa kupono no ke hooiaio i ua dala nei he epa a hoopunipuni ma o ka olelo hoike la a kekahi hoike hiki ke hilinai ia.

XIII.—NA HOOLOLI E HOOPOINO OLE AI MAHOPE IHO O KA OLELO HOOHOLO A KE JURE.

PAUKU 64. O na olelo hooholo a pau a ke jure a me na hooholo a ka Aha e hoopuka ia ana mahope mai o ka hana ana i kekahi hoololi malalo o keia kanawai, e like no kona mana a me kona io ma na mea a pau me he mea la oia mau no ka palapala hoopii hoahewa ma ke ano e like me ka wa mahope iho o ka hanaia ana o ka hoololi.

PAUKU 65. Ina e lilo mai ana i mea e makemakeia ai ma kekahi manawa no kekahi kumu o kela ano keia ano, e kakau i moolelo ano pili rula wale no ma kekahi hihia i hanaia ai kekahi hoololi malalo o keia kanawai, alaila, e kakauia ua moolelo nei ma ke ano e like la me ka palapala hoopii hoahewa e ku ana mahope iho o ka hanaia ana o ka hoololi me ka nana ole ina ua hoololi ia a hoololi ole ia paha.

XIV.—NO NA OLELO HOOPAI A ME KA HOOKO ANA.

PAUKU 66. O ka olelo hooholo a ke jure a o ka aha paha, oia ke kumu o ka olelo hoahewa a hoopai a ka aha, e like me na ukuhoopai o ke kanawai i haihai ia, a na kekahi o na Lunakanawai e e hai aku; e hiki no nae ke hooki ia, a e hiki no hoi i ka Moi ke kala i ka hala, a i ole ia, e hiki no ke hoopii mamuli o ke kumu kupono e hooki i ka hooko ana.

PAUKU 67. E hiki no i kela a i keia o na Lunakanawai, o na Aha Kakau mamuli o ke kumu kupono i kona manao e kali iki

ae i ka hoopai ana i ke kanaka i hoahewa ia a hala ka manawa kupono i ke aloha, aole nae e lilo ia i mea e pono ai kekahi poe e aku.

PAUKU 68. Aole no e hoopai ia a make kekahi mea pupule, aole hoi ka wahine hapai keiki; aole no hoi e hoopai ia pela kekahi keiki i ike ole i ka hewa a me ka pono.

PAUKU 69. No na mea a pau i hoopai ia i ka make ma ke kanawai o keia Aupuni, aole no i hai ia'ku iaia ka olelo hooholo e make ai, a hala na hora he kanaha-kumamawalu mai ka manawa i hoahewa ia'i, aole hoi e hooko ia ka make maluna ona a hala na la he umikumamaha mai ka manawa i lohe ai oia i ka olelo hooholo e make ana oia.

PAUKU 70. Na ka Makai Kiekie, a kona waihona paha, e hoopai i ka make ma ka li ana i ka mea i ahewa ia a make ma ka a-i, a hiki i ka make ana, alaila, e lawe ia ke kupapau e like me ka olelo a ka aha, aole no e hoopai ia i ka make aia a kakau inoa ia ka palapala make e ka Moi; aole hoi e hoopaiia ka make mahope o ka palapala kalahala a ka Moi.

PAUKU 71. Ma na hihia karaima a pau, ina emi ka hoopai ana malalo o ka make, na ka aha kahi i hoahewa ia'i, e hai koke aku i ka olelo hoopai e like me ke kanawai, na ke kakauolelo hoi e palapala iho, a e haawi aku i ke kope i hooiaio ia i ka Luna Makai Kiekie, a i kona hope paha, e like me ka hooko ana a ka aha.

XV.—HOOPAU ANA I KEKAHI MAU KANAWAI MUA.

PAUKU 72. E hoopau ia a ma keia ke hoopau ia nei na kanawai a me na hapa kanawai mahope iho nei, mai ka Pauku 1168 a hiki i ka Pauku 1184 o ke Kanawai Kivila e hookomo ana ia mau Pauku; ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hoololi ai i na Pauku 1168 a me 1169 o ke Kanawai Kivila," i aponoia ma ka la 24 o Mei, M. H. 1866; ke Kanawai i kapaia "He Kanawai e hoololi ai i ka Pauku 1183 o ke Kanawai Kivila," i aponoia ma ka la 13 o Mei, M. H. 1868; a me na kanawai e ae a pau e kue ana i keia Kanawai.

Kanawai 1870, Mok. XVII.

E PILI ANA I KA HANA ANA I NA PAPA INOA JURE A ME KA UNUHI ANA O NA JURE.

PAUKU 1. Na kela a me keia Kiaaina i hui pu me kekahi Lunakanawai Aha Kakau, ma kela a me keia hapalua makahiki ma na malama o Maraki me Sepatemaba, e hoomakaukau i papa inoa o na kanaka hanau ma Hawaii nei, a i papa inoa o na kanaka, he poe haole ma ka hanau ana, e noho ana iloko o ko lakou mau palena Kiaaina, a i kupono ma ka noonoo ana o ke Kiaaina a me ka Lunakanawai, e hana ma ke jure, aka nae, aole e hana ia ka papa jure haole ma Hawaii a me Kauai. E kakauinoa ia kela a me keia papa inoa e ke Kiaaina a me ka Lunakanawai a e hooili ia aku i ke Kakauolelo o ka Aha Kaapuni, a ma ka Mokupuni o Oahu, i ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie, a ma ka Mokupuni o Hawaii, i ke Kakauolelo mua.

Na na Kakauolelo e kakau maoli i kela inoa keia inoa o ua mau papa inoa nei ma kekahi apana pepa kaawale a e hookomo iho iloko o kekahi mau pahu kupono, a e kaawale hoi na pahu inoa haole me na pahu inoa kanaka Hawaii.

PAUKU 2. Na ke Kakauolelo o kela a me keia Aha, he iwakalua la mamua ae o ke kau hookolokolo o kona Aha, e unuhi mailoko mai o ka pahu kupono, i na jure, he iwakaluakumamaha mau kanaka maoli, a he iwakaluakumamaha hoi haole, eia nae, aole e ohi ia ke jure haole ma Hawaii a me Kauai.

O keia unuhi jure ana, e hana ia imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie, Lunakanawai Kaapuni, a o ke Kiaaina paha, a nana no e hooiaio i ka pololei o ka hana ana.

PAUKU 3. Ina he jure haole wale no, a ina he poe haole paha kekahi hapa o lakou ka mea e pono ai ka hookolokolo ana o kekahi hihia imua o ka Aha Kaapuni o na apana ekolu, a eha paha, alaila, na ka Lunakanawai Peresidena o ia Aha Kaapuni no ia manawa e kena aku i poe haole kupono e noho ana maloko oia apana e noho ma ka jure no ia hihia.

Me ia i hoololi ia 1872, Mokuna XX.

PAUKU 4. Na na Kakauolelo, maloko o na hora he iwakaluakumamaha mahope o ka unuhi jure ana, e haawi i ka Ilamuku o

ke Aupuni, i ole ia, i ka Makai Nui o ka Mokupuni, i na inoa o na jure i ohi ia, e like me ka mea i olelo ia maluna, i mea e kii ia ai lakou, e like me ke kanawai.

PAUKU 5. Na Pauku 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191 a me 1210, o ke Kanawai Kivila, me na apana kanawai a pau i kue i keia, ua hoopauia.

PAUKU 6. E lilo keia i Kanawai ma ka la mua o Sepatemaba o keia makahiki, eia nae, o na jure i unuhi ia, a i kii ia mamuli o na kanawai e waiho nei, ua kupono no e noho jure lakou e like me ka palapala kii a lakou, me ke kue ole o keia kanawai.

---

§ **1196.** Ma na hoopii kivila a pau, he kanaka Hawaii ma kekahi aoao, a he haole ma kekahi aoao (ina paha he haole hoohiki ole, a he kupa Hawaii paha), alaila, e like a like na kanaka Hawaii me na haole maloko o ke jure, a e lawe kikeia lakou noloko ae o na pahu inoa o na kanaka Hawaii, a me na haole, i kena mua ia ai e hele mai i ka aha e noho jure ma ia mau hoopii; aka hoi, e hiki no i kela aoao a me keia aoao, ke kapae i kona kuleana iloko o ke jure hui, ke ae mai kekahi aoao.

§ **1197.** E hookolokoloia na kanaka maoli a pau i hoopiiia no ka hihia karaima, imua o ke jure o na kanaka maoli wale no, a o na haole a pau imua o ke jure haole wale no, a e laweia noloko ae o ka poe jure kanaka maoli a me na haole i hoomaopopo ia, no ia kau hookolokolo. Me ia i hooloiia, 1862.

§ **1198.** Ma ka hookolokolo ana i kekahi hoopii kupono i ke jure, iloko o ka Aha Kiekie, a iloko o na Aha Kaapuni paha, na ke Kakauolelo o ka Aha e unuhi ae i na jure he umikumamalua noloko ae o ka pahu, a o na pahu paha kahi i waiho ai na inoa o ka poe i kenaia e hele mai e noho jure; a ina e hoohalahalaia a e kapaeia ae paha kekahi o ia poe he umikumamalua, e unuhi hou no oia, noloko ae o ia pahu, a o na pahu paha, a loaa ka poe jure kuikawa he umikumamalua, alaila, e hoohikiia lakou e hookolokolo pololei i kela hihia.

The King v. Cornwell, 3 Haw. 154.

§ **1199.** Ina aole i lawa ka poe jure i kenaia aku, aole hoi i loaa ka nui kupono, alaila, e hiki no i ka Aha ke kena aku i ka Luna Makai Kiekie, a i kona hope paha, nana e kii aku i kekahi o ka poe e ku mai ana, a ma kela apana a puni paha, i ka poe kupono e lawa ai ke jure.

Min. of Int. v. Loo Ngawk 4 Haw. 439.

§ **1200.** Na ka Luna Makai Kiekie, a o kona hope paha, e kena aku i ka poe i kauohaia pela, a e hoihoi mai i ko lakou mau inoa i ka aha. E hele koke mai no kela mea keia mea i kenaia pela, a e hana ma ke jure, ke kuu ole ia e ka aha; a e hoopaiia kela mea keia mea hele ole mai e ka aha, e like pu me ka poe jure i kenaia e like me ka hana mau ana, a e like hoi me ka olelo mamua. E hiki no ke hoohalahalaia ka poe i kenaia ma keia ano, e like me ka poe jure e ae.

§ **1201.** E hiki no i kela mea keia mea i hoopiiia no ka hewa ku i ka hoopai make, ke hoohalahala i ka poe jure he umi wale no, i koho ia no ia hookolokolo ana, me ka hai ole i ke kumu hoohalahala.

§ **1202.** Ma na hoopii a pau, kivila, karaima paha, e hiki no i keia aoao a me kela aoao, ke hoohalahala i kela mea keia mea i koho ia no ke jure e hookolokolo ia ia, no ke kumu ana e manao ai e hai aku i ka Lunakanawai Peresidena, nana e nana i ka oiaio a me ka oiaio ole o ke kumu o ka hoole ana i ua kanaka jure nei, a i ole ia, e haawi i ekolu kanaka o ke jure, a na lakou e nana a e hooholo.

1886, Mok. XII.

PAUKU 1. Mawaho ae o na hoohalahala i na poe i koho ia i jure i ae ia e ke Kanawai, e ae pakahi ia ka mea hoopii, a me ka mea hoopiiia, ma na hookolokolo ana a pau ma ke jure, e hoohalahala i na jure elua wale no, me ka hai ole i na kumu no ia hoohalahala ana; aka, i na he lehulehu na mea ma kela a me keia aoao, e hui no lakou ma ia mau hoohalahala.

§ **1203.** Aole no e emi na jure nana e hookolokolo na hoopii kivila a karaima paha, malalo o ka umikumamalua; aka hoi, ina i aelike na mea eiwa o ia poe ma ke jure ma kekahi olelo hooholo,

e hiki no ia lakou ke hoike mai, a e paa no ia olelo hooholo maluna o kela aoao a me keia aoao, e like me ka mea i hooholoia e ka poe jure he umikumamalua a pau.

§ **1204.** Ina e hoi mai kekahi jure iloko o ka Aha Hookolokolo, a olelo mai, aole i loaa ia lakou ka aelike no ka olelo hooholo, alaila, e hiki no i ka aha, ke manao oia he pono, e hookuu aku i ua poe jure nei, a i ole ia, e hoihoi hou aku ia lakou iloko o ke keena jure e noonoo hou.

§ **1205.** He mana ko ka Lunakanawai Kiekie ma ka hookolokolo ana i kekahi hihia pohihihi i hoopii ia mai, a ina o ka ike o na mea ku i ke akamai loa ka mea e maopopo ai, a ua noi aku kekahi aoao ia ia, e kena aku i kekahi aoao ma ia hoopii e hele mai imua ona, a e hoomaopopo i ke kumu, ina he kumu kona, e koho ole ia'i ke jure kuikawa, e hookolokolo ai ia hoopii.

§ **1206.** Ina i hele ole mai kele aoao i kena ia, a ua hele mai paha, aole nae i hoomaopopo mai i ke kumu kupono no ka hoole ana, a ua manao hoi ka Lunakanawai Kiekie, o ka hookolokolo ana, imua o ke jure o ia ano, ka mea e maopopo ai ka pono, alaila, e hiki no iaia ke kauoha ae, e koho ia ke jure e.

§ **1207.** Penei ke koho ana i na jure kuikawa; na ka Lunakanawai Kiekie e hoakaka i ka manawa a me kahi e koho ia'i, a ia wa, e hai aku ka aoao, i noi aku e koho ia keia jure i kela aoao kue iaia e hele mai. Na ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie ia wa, a ma kela wahi, e kakau ma ka pepa kaawale i na inoa o ka poe jure i haawiia iaia no ka hookolokolo ana i na hoopii kivila (oia hoi na kanaka maoli a me na haole paha,) alaila, na kela aoao me keia aoao, a o na loio paha o lakou, e hana mua nae ka aoao hoopii, e holoi kike i hookahi inoa ma ua pepa inoa nei, pela aku a koe he umikumamalua inoa wale no ma ia pepa, a oia umikumamalua, o ka poe jure no ia nana e hookolokolo ia hoopii a lakou i koho ia'i. Ina e hele ole mai kekahi aoao i ka wa, a me kahi i koho ia'i, aole hoi i holoi i na inoa, e like me ka olelo maluna, alaila, na ke kakauolelo e holoi nona.

§ **1208.** E hana ia kela poe jure he umikumamalua i koho ia, e like me ka olelo a ka pauku maluna iho, ma ke ano hookahi me ka poe jure e ae; a ina e hele ole mai lakou, maluna o lakou ka hewa imua o ka aha e like me ka poe jure a pau, aole nae lakou e hoohalahala ia.

§ **1209.** Na ka mea noi i jure kuikawa, e uku i ka lilo no ke koho ana, aole hoi e hookomo ia kela lilo iloko o ke koina no ia hookolokolo ana.

§ **1210.** Hoopau ia e ke Kanawai o 1870 i pai ia aoao 396.

§ **1211.** E hiki no ke hoopai ia kela mea keia mea i koho ia ma ke jure, ina ua kena ia he kanahakumamawalu hora mamua o ke kau hookolokolo, no kona hele ole mai, ma ka ukuhoopai, aole oi aku mamua o na dala hookahi haneri, e like me ka manao o ka aha he pono, no kela la keia la ana e hele ole mai ai me ke kumu ole; a e hiki no ke hopu, a e lawe mai ia ia imua o ka aha no ia mea.

Kanawai 1865.

E KAUPALENA AI NO KA HOOKOLOKOLO JURE ANA, E LIKE ME KA MEA I HOAKAKAIA MA KA PAUKU 7 O KE KUMUKANAWAI.

PAUKU 1. Mai ka la aku e hooholoia ai keia Kanawai, o na hoopii kivila a pau no ka aie, a no ka uku hoolimalima paha, i hoomakaia a e hoomaka ia ana ma keia hope aku, imua o kekahi Aha Hoomalu a Apana paha, a ua koiia ma ia hoopii na dala e emi ana malalo o ke kanalima, a ua hoopii hou ae ia hihia imua o ka Aha Kaapuni o kekahi Mokupuni, a i ka Aha Kiekie paha o ke Aupuni, alaila, e hookolokoloia kela hihia e ka aha wale no, aole o ke jure kekahi.

PAUKU 2. I na manawa a pau, ina ua hoopii hou ae ka mea hoopii i kekahi hihia mai ka mea i hooholoia e kekahi Aha Hoomalu a Apana paha, a ua maopopo i ka Aha kahi i hoopii hou ai, ua koiia na dala he kanalima a oi ae paha ma ka Aha malalo, me

ke kumu pono ole e manao ai e loaa mai ana na dala he kanalima, aka, i mea wale no e lawe ia aku ai ia hihia imua o ke jure, alaila, e hiki no i ka Aha kahi i hoopii hou ai e kau maluna o ka aoao i hoopii hou, i na koina o ke jure ke manao ia he pono.

E HOOHUI A E HOOLOLI AI I KE KANAWAI NO NA MEA HOIKE. **Kanawai** 1876, Mok. XXXII.

HAAWINA 1.—*Na mea e loaa ai na Olelo Hoike.*

PAUKU 1. Na ke Kakauolelo o kela a me keia Aha Kakau, e hoopuka ae, na ka Loio Kuhina a i ole ia na ka Makai Kiekie a i kekahi Makai Nui a Hope Makai Nui paha, a no kela a me keia aoao iloko o kekahi hihia kivila a karaima paha e waiho ana imua o ia Aha, a i ole ia no ka Loio oia poe, i mau palapala kii hoike i pai hakahakaia i mea e hookomo ia ai na inoa o na hoike mahope o ka hoopuka ana ae o ia mau palapala kii.

PAUKU 2. E kakauinoaia ua mau palapala kii nei e ke Kakauolelo, a o koha hope paha, a e paiia me ke sila o ka Aha, a he mana ko ia palapala maluna o ka Makai Kiekie a me kona poe hope, a me ka poe a pau i kii maoli ia.

PAUKU 3. Ina aole i hele mai ka poe hoike i kii ia, a ua hooiaioia no ka hoike ana ia lakou i ka palapala kii ma o ka hoohiki o ka Makai nana i lawe, alaila, he mana ko ka Aha e kena aku e laweia mai, a e hoopai ia lakou no ka hoowahawaha.

PAUKU 4. E hiki no i ka Loio Kuhina a o ka Makai Nui paha o kela a me keia Apana Hookolokolo, e noi aku i kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Kakau ma ke Keena e kii ia na hoike i kupono no kekahi hoopii karaima i hoomakaukauia, a e hoomakaukauia ana paha, e haawi i palapala hoopaa e hele ae a e hoike ma ka hookolokolo ana o ua hoopii la, a i ole ia e hoopaa ia lakou ma ka hale paahao a hiki aku ia manawa, a ua ku no i ke kanawai, na ka Lunakanawai i noi ia pela e hoopuka i ka palapala kena e like me ia.

PAUKU 5. Aole no e koiia kekahi e hele ae i hoike ma kekahi hihia kivila iloko o kekahi Aha Kakau, ke ole i haawi mua ia na lilo o kona hele ana aku a me ka hoi ana mai, i ka wa i hoike ia ka palapala kii iaia.

PAUKU 6. Ma na hihia karaima, aole no e loaa kekahi uku i na hoike o kela aoao a me keia aoao.

PAUKU 7. E ku no i ke kanawai na kekahi Aha Kakau a o kekahi Lunakanawai paha o ia Aha ma kekahi hihia a hoopii papa e waiho ana iloko o ka Aha mamuli o ke noi o kekahi o na aoao o ia hihia a hoopii paha, e kena aku i aha komisina no ka ninaninau ana i na hoike e noho ana ma kekahi aina e, a ma kekahi apana hookolokolo e, aole nae o ka apana kahi e noho ana ia Aha, mamuli o ka hoohiki ma na ninau i kakauia, a ano e ae paha ; a maloko o ia olelo kena, a iloko paha o ka olelo kena ma ia hope aku, e hai aku i na olelo kuhikuhi a pau e pili ana i ka manawa, kahi, a me ke ano o ia ninaninau ana, a me na mea a pau e pili ana ia hana, e like me ka mea i ike ia, ua pono a pololei, a e hiki no i kela me keia mea i hookohu ia, e lawe i na ike o na hoike mamuli o ka olelo kauoha, a palapala hookohu paha i hana ia a hoopuka ia paha mamuli o na olelo o keia kanawai, a ma keia ua hoomana ia a ua kauohaia oia e lawe ia mau hoike.

PAUKU 8. Ua hiki no i kekahi mea a mau mea paha i hai ia ko lakou mau inoa iloko o ka olelo kena i hai mua ia, no ka lawe ana i kekahi olelo hoike i kauohaia ma ia olelo kena, a ma keia ua koi ia lakou e hana (ina i makemake ia) i palapala i ka Aha kahi o ka hoopii e hana ia ana e pili ana i ua hoike la, a me ke ano, a o ka hele ole mai paha o kekahi hoike a mea e ae paha i pili ; a e hiki no i ka Aha Kiekie, nana i hoopuka i ka palapala kena e hookumu i na hoopii a e hoopuka i ka palapala kauoha a mau kauoha paha, mamuli o ia hoike ana mai, e like me ka mea i ku i ke kaulike, a e like hoi me ka mea e hiki ai i ua Aha la ma na hihia hoowahawaha e ae.

PAUKU 9. O na koina no kela a me keia noi ana i ka olelo hooholo a kauoha paha no ka nieniele ana i na hoike mamuli o ke komisina malalo o keia kanawai, a me na koina no ka olelo hooholo

a kauoha paha a me na hana ana malaila, he koina no ia iloko o ia hihia, ke ole nae i kauoha ia ma kekahi ano e ae e ka Lunakanawai nana i hoopuka ia olelo hooholo a kauoha paha, a e ka Lunakanawai paha e hoolohe ana ia hookolokolo a nieniele paha, a o ka Aha paha nana e hookolokolo ana ia hihia.

PAUKU 10. Ina manawa a pau, ina ua nieniele ia kekahi hoike mamuli o keia kanawai, imua o kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Kakau a imua paha o ke Kakauolelo a Hope Kakauolelo paha o ia Aha, a imua paha o kekahi mea a mau mea e ae paha e like me ka mea i olelo mua ia, o ka olelo hoike i kakau palapala ia e ua mea la e hoihoi aku, a e waiho ia, a malamaia iloko o ke keena o ke Kakauolelo o ka Aha nana i hoopuka ia palapala, a e hiki no ke hoopuka ia na kope o ia olelo hoike, no kela me keia aoao.

PAUKU 11. Aole no e hiki ke keluhelu ia kekahi palapala hoike i hanaia mamuli o keia kanawai, ke ole e ae mua ia e ka aoao kue ma ia hihia, koe nae ka manawa i ike maopopo ia e ka Aha a mea e ae paha i kuleana e hoolohe a e ninau, o ka mea e ninauia ana oia ka mea nona ka aoao kue, a i ole ia e noho ana oia mawaho o ka mana oia Aha, a e noho ana paha iloko o kekahi Aha Hookolokolo e ae, a i ole ia ua make paha, a hiki ole paha ke hele mai, mamuli o ka mai, a hemahema e ae paha, a ina i loaa kekahi o keia mau kumu, alaila, o na olelo hoike i kakauia e hooiaio ia e na Komisina a poe e ae paha nana i lawe, e hiki no ke hololi koke ia i olelo hoike me ka hooiaio ole i ke kakau inoa ana, koe nae na kumu nui e kue ai ke ulu mai.

PAUKU 12. Ma ka hookolokolo ana o kekahi hihia, a o kekahi ninau paha i ulu mailoko ae o kekahi hihia a hana paha e waiho ana imua o kekahi Aha, a imua paha o kekahi mea iaia ka mana ma ke Kanawai, a mamuli paha o ka ae ana mai o na aoao a i elua e hoolohe, e lawe ae ninau i na hoike o kela a me keia e noho mai ana, he mea paha i kupono malalo o keia Kanawai e ku hoike, e hiki no ke kahea ia oia, a e kauoha ia e hai mai i kona ike, a e haawi mai paha i kekahi palapala a ina mahope o ia kahea ana, a kauoha ana, aole e hele mai ua mea la, a hai mai i kona ike, a e hoike mai i ka palapala (aia hoi ua hiki iaia) alaila,

e pili iaia na hoopai e like me ka mea i haawi maoli ia ka palapala kii e hele mai e hoike, a palapala kena paha, a palapala mana e ae o ka Aha, a me he mea la hoi ua loaa iaia kona uku mile, a me ka uku no kona mau lilo, a me ke poho o ka manawa.

PAUKU 13. U hiki no i kela a me keia aoao iloko o kekahi hihia a hoopii paha, e waiho ana iloko o kekahi Aha Kakau e noi aku i kela aoao ma ka palapala e ae mai i kekahi mea, a palapala paha, koe nae i na manawa kuikawa; a e kakauia kela palapala noi a palapala e ae paha ma ke ano i hai ia ma ka papa helu alua iloko o keia kanawai a ma ia ano like paha, alaila, e kau ia ke koina no ka hooiaio ana ia mea, a palapala paha maluna o ka aoao i hana ole, a hana ole ia paha me ka nana ole i ka aoao i hooko ia, ke ole nae ma ia hookolokolo ana, e hoike mai ka Lunakanawai he kumu pono no ia hoole ana ana, aole no hoi e ae ia na koina no ka hooiaio ana i na palapala, ke ole i noi mua ia, koe nae ka manawa e manao ana ka Lunakanawai a Aha paha nana i hookolokolo ia hihia, he mea ia e hoemi ai i na lilo.

PAUKU 14. O ka palapala hoohiki o ka loio a hope paha ma ia hihia, a o ke kakauolelo paha no ke kakauinoa ana ma kekahi palapala ae i hana ia mamuli o ka palapala noi i hai mua ia a i hoopili pu ia me ua olelo hoohiki la, e manao ia i na manawa a pau ua lawa no ka hooiaio ana no ia lawe ana mai; a o ka palapala hoohiki o ka loio a hope paha ma ia hihia a o kona kakauolelo paha, no ka haawi ana aku o kekahi palapala noi e lawe mai i kekahi mea, oiai hoi ua hai mua ia e noi ia ana pela, a o ka manawa i haawi ia'i pela, a e hoopili pu ia me ke kope oia palapala noi e haawi mai, alaila, he mea ia e hooiaio ai no ka haawi io ia ana o ia palapala noi a me ka manawa i haawi ia ai.

PAUKU 15. Ma ka hookolokolo ana i na hihia kivila iloko o keia Aupuni, ina ua makemake ia ka olelo a kekahi hoike e noho ana ma ka Mokupuni e, aole ma ka Mokupuni kahi e kukulu ia ana ka Aha, a e hoomakaukau ana paha ua hoike la e holo aku mai keia Aupuni aku me ka hoi ole mai, oiai i pau ole ia hookolokolo ana, a ua mai a nawaliwali; a ua elemakule paha, a no ia mea, ua manao ia ua hiki ole ia ia ke hele mai i ka hookolokolo,

alaila, e hiki no ke lawe ia kana olelo i hoohiki ia ma ke ano i hai ia mahope ae nei. E like nae me ka makemake o ka hoike, aole hoi ma o na komisina e like me ka mea i hai mua ia.

PAUKU 16. I kela a me keia manawa mahaope o ka hoomaka ana i ka hoopii ma ka hoopuka ana i palapala kena a mahope paha o ka haawi ana o ka hihia iloko o ka lima o ka poe kuokoa a poe kuikawa paha e hooholo ai, e hiki no i kela aoao a me keia aoao iloko o ia hihia e noi aku i kekahi Lunakanawai Apana, Lunakanawai Kaapuni a kakauolelo paha o kekahi Aha Kakau, a nana no e hoopuka i ka palapala kauoha na kekahi aoao, e kauoha ana iaia e hele mai imua o ua Lunakanawai Apana la, Lunakanawai Kaapuni, a Kakauolelo paha o ka Aha Kakau ma ka manawa, a me kahi i hoakaka ia e lawe ia'i ka olelo a ka hoike, a malaila e hoopuka ai oia i na niele ana i manao ai he pono.

PAUKU 17. E waiho ia ua palapala kauoha la i ka hope a loio paha o ka aoao kue, a e manao ia ua like ia me he mea la ua haawi ia ma ka lima o ka mea nona ia aoao.

PAUKU 18. Ina he mau mea elua a oi ae ma ka aoao hoopii, a hoopii ia paha o ka hihia, alaila, ina e waiho ia ua palapala kauoha la i ka mea hookahi o lakou, ua lawa ia.

PAUKU 19. E waiho ia ke kope o ua palapala kauoha la ma ka hale noho o ka mea e kauoha ia'na he iwakaluakumamaha hora mamua ae o ka manawa i olelo ia e hoolohe ia'i ka olelo o ka hoike, a e haawi hou i hookahi la okoa (me ka helu ole i ka la Sabati) no kela a me keia iwakaluakumamalima mile i hele mai ai ka aoao kue, ina nae he iwakaluakumamalima mile ke kaawale o kona wahi noho, mai kahi e hoolohe ia'na ka olelo o ka hoike.

PAUKU 20. E hoohikiia ka hoike, a e ae maoli mai paha e hai mai i ka oiaio, a o ka oiaio a pau loa, a o ka oiaio wale no, e pili ana i ka hihia ana e hoike ai, alaila, e ninauia e ka Lunakanawai Apana, Lunakanawai Kaapuni, a Kakauolelo paha i olelo mua ia, a e kela a me keia aoao paha iloko o ka hihia, a e kakau palapala ia kana mau olelo. A o na niele i ua hoike nei, e kakau palapala ia paha, a e ninau waha wale no paha.

PAUKU 21. E kakauia na olelo o ka hoike e ka luna nana e hoolohe ia, a i ole ia, e kekahi mea i kohoia e ia, e kakau imua o ke alo, a mamuli o kuhikuhi o ia luna; e paa ia mau olelo i ke kakauia, alaila, e heluhelu pololei imua o ka hoike, a nana no paha e heluhelu, a e kakau inoa ia e ia.

PAUKU 22. Na ka Luna Nana e hoolohe i ua olelo hoike la, e pakui pu me ke kope i kakauia, i palapala e hoike ana no ka manawa a me ke ano i kakauia ai, a me ka inoa o ka aoao i noi i ua mea la, a me ka hihia i pili, a e hoike ana hoi no ka hiki mai, a me ka ole o ka aoao kue, a ina aole i hiki mai, e hai ana no ka palapala kauoha ina he palapala kauoha i waiho aku iaia.

PAUKU 23. Na ka Luna Nana i lawe i ka olelo hoike, e haawi aku ia imua o ka Aha, ka poe kuokoa, a poe kuikawa paha, nona ka hookolokolo o ia hihia, a i ole ia, e wahi ia, a e sila ia, a e kakauia mawaho ka inoa o ia Aha, a poe paha, a e waihoia pela me ka sila a hiki i ka wa i kenaia, e wehe, mamuli o ke kauoha a kekahi o na Lunakanawai o ia Aha, a o ka poe kuokoa, a kuikawa paha.

PAUKU 24. O na kumu kue a pau no ke kupono ole a no ka pono ole paha o kekahi niele iaia a me kana olelo pane, e hiki no ke hoopuka ia ia mau manao kue, i ka wa i lawe ia mai ai ka olelo hoike i kakauia, me he mea la, ua noho kino mai ka hoike iloko o ia hookolokolo ana, a he mana no ko ka Aha e kauoha e kapae ia na olelo o ka hoike, ke manao ia he pono; aka hoi, ina i lawe ia na olelo o kekahi hoike mamuli o na niele i kakau palapala ia, alaila, e hoopuka e ia na manao kue i kekahi olelo niele, mamua ae o ka pane ana o ka hoike, a ma aole i haalele ia niele, alaila, e kakau ia na kumu kue i hoopuka ia; a ina nae e haalele ia ka niele, alaila, aole e manao ia na manao kue.

PAUKU 25. Ina e haalele ka aoao hoopii iloko o kekahi hihia i kana hoopii, a ua haule paha no kona hoopii ole, a ma ia hope ua hoomaka hou ia kekahi hoopii no ia kumu hihia hookahi iwaena o ia mau aoao elua, a e ko laua mau hope paha, alaila, o na olelo hoike a pau i lawe ia a i waiho ia me ka Aha, e like me ke Kanawai, e hiki no ke hookomo ia a e hoike ia ma ia hoopii alua ana; me he mea la ua kakau ia no ia hoopii ana.

PAUKU 26. E hiki no ke kena ia kekahi hoike e hele mai ma kahi i kauoha ia ma ka Mokupuni kahi ona i noho ai, a e koi ia no a ko, e hai mai i kana olelo ike, ma ke ano like a malalo hoi o na hoopai i hoakaka ia no ka hele ana mai a me ka hoike iloko o kekahi Aha e ae.

HAAWINA 2.—*No ka malama ana i na Olelo Hoike.*

PAUKU 27. I kela a me keia manawa ina ua makemake ia e malama a e hoomau ia ka olelo o kekahi hoike, na ka mea e manao ana pela e waiho aku kona palapala noi me ke Kakauolelo o kekahi Aha Kakau, e hoakaka ana i kona kuleana iloko o ka hihia i makemake e kakau i na olelo hoike, a me na inoa a me kahi noho o ka poe e ae i kuleana iloko o ia mea, a me ka inoa a mau inoa paha o ka hoike a mau hoike paha i manao ia e kukulu ae; e noi ana i ka Lunakanawai o ia Aha, e kauoha aku i ka aoao kue e hele mai i ka manawa a me kahi i olelo ia ma ia palapala kauoha, e lawe ia na olelo o na hoike i mea e malama ia ai.

PAUKU 28. Ina ua manao ka mea nona ka palapala noi, e lilo ana oia ka mea hoopii iloko o ka hihia ma ia hope ae, alaila, e hoakaka aku oia iloko o ka palapala noi i na mea e kaohi nei i ka hoopii koke.

PAUKU 29. Ina i hoopuka ia ka olelo kauoha i noi ia, alaila, e lawe ia na olelo hoike imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha, kahi i waiho ia ai ka palapala noi, a e ae ia na niele o kela me keia aoao e like me ka mea e hookolokolo maoli ana; e kena aku ka Lunakanawai i na hoike e kakau inoa ma kela me keia aoao pepa kahi i kakau ia ai ka olelo hoike, alaila, e kakau iho ka Lunakanawai i kona hooiaio ana, no ka pololei o ke kakau ana, a e waiho ia me ke Kakauolelo o ka Aha e malama ia ai.

PAUKU 30. Ina ma ia hope ua hookolokolo ia, mawaena o na aoao i oleloia ma ka palapala noi, a i ko laua mau hope paha ma ia hihia, alaila, e hiki no ke laweia mai e kela me keia aoao ma ke ano hoike, na olelo hoike i palapalaia mamuli o na olele o na pauku maluna iho, ina nae ua pupule, ua make, a ua hiki ole paha i ua poe hoike nei ke hele kino mai, aka hoi, ua hiki no ke hoo-

halahalaia ia mau olelo hoike i palapala ia; e like me ka mea hiki no na olelo hoike e ae, oiai e hookolokolo ana ka hihia, no ka pili ole a kumu e ae o ia ano.

PAUKU 31. Na ka mea e noi ana e uku i na koina a pau malalo o keia hapa o keia kanawai.

HAAWINA 3.—*No na mea e kokua ai i na aoao e huli i mea hoike iloko o ka hihia.*

PAUKU 32. Ua ae ia kela a me keia aoao iloko o ka hihia e waiho ana imua o kekahi Aha Kakau, e noi aku i ka Aha, a i kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie paha e hoopuka i ka olelo hooholo e ae aku ana iaia, a i kona poe hoike paha, e hele a e nana i ka waiwai paa a waiwai lewa paha, i mea e hoomaopopo ai no kona mau pono ma ia hihia; a ua hiki no i ka Aha a o kekahi o ia poe Lunakanawai paha, e hoopuka i ka olelo hooholo o ia ano, a e kau i na koina, e like me ka mea kupono.

PAUKU 33. I kela a me keia manawa, ina e hookolokolo ana i kekahi hihia imua o kekahi Aha Kakau, ua hiki no i ua Aha la a o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie paha, ke noi ia mai, e kekahi o na aoao iloko o ia hihia, e kena aku i kekahi aoao e ae i ka mea e noi ana e nana i na palapala a pau e waiho ana ma kona lima a iaia paha ka mana, e pili ana i ua hihia la, a hana e ae paha e pili ana, a e kakau kope ia paha, ma na hihia a pau, kahi i ae ia ma ka Aha Kaulike mamua ae o ka hooholo ana o keia kanawai.

PAUKU 34. Mamuli o ke noi ana o kela a me keia aoao iloko o kekahi hihia a hewa e ae imua o kekahi Aha Kakau, ke noi ia malalo o ka hoohiki e kekahi o na aoao, e olelo ana ua manao ia e waiho ana ma ka lima o kela aoao, a malalo o kona mana paha, he palapala i ku i kona pono ke lawe ia mai, alaila ua hiki no i ka Aha a o kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie paha e kena aku i ka mea i hoopii ia pela (a ina paha he poe hui) i kekahi o na luna o ia hui, e pane mai i ka palapala i hoohikiia, e hai mai ina he mau palapala kona, a o lakou paha e waiho ana, e pili ana i ua hihia la, a o kona ike paha no kahi i waiho ia ai, a ina paha ua kue oia, a

o lakou paha, i ka lawe ia ana mai, a me na kumu o ia kue ana, ina hoi e waiho io ana ma kona lima, a mahope o ka hana ana o ia palapala hoohiki, ua hiki no i ka Aha a Lunakanawai paha e hoopuka i ka olelo hooholo hou e like me ka mea i ku i ka pono.

HAAWINA 4.—*Na Hoike Palapala.*

PAUKU 35. O na palapala kuahaua, na kuikahi a me na palapala mana e ae o keia Aupuni, a o kekahi Aupuni e paha, a o na olelo hooholo, na olelo kauoha, a olelo mana e ae i hoopuka ia a i hana ia paha e kekahi Aha Hookolokolo iloko o keia Aupuni a ma kekahi Aupuni e paha, a o na palapala i hoohiki ia, a me na palapala e ae o na Aha, na palapala kauoha hope a me ka palapala hoohui, i waihoia iloko o ka Aha; ua hiki no ke hooiaioia ia mau mea iloko o kekahi Aha, a imua paha o kekahi mea i hookohu ia e lawe a e hoolohe i na olelo hoike ma o na poe i hoohalikeia, a i ole ia, ma o na kope i hooiaio ia ma ke ano i hai ia mahope ae nei; penei: Ina o ka palapala e hooiaio ia ana he palapala kuahaua, he kuikahi, a palapala mana e ae paha o ke Aupuni, alaila, e ae ia e lawe mai, ina i sila ia ke kope me ke sila nui o keia Aupuni, a i ole ia me ke sila nui a mea nona ia palapala, a ina he olelo hooholo a olelo mana e ae paha o kekahi Aha iloko o keia Aupuni, a o kekahi Aupuni e paha, a ina he palapala i hoohiki ia a palapala e ae paha o na Aha, a he palapala kauoha hope, a palapala hoohui paha i waiho ia iloko o kekahi Aha, alaila e ae ia e lawe mai ina i sila ia me ke sila o ia Aha, a ina aole sila o ia Aha, e kakauinoa ia e kekahi Lunakanawai o ia Aha, a e hoike ae ua Lunakanawai la, aohe sila o kona Aha. A ina ua sila ia a kakauinoa ia paha ke kope o ia palapala e like me ka mea i olelo mua ia, alaila, e ae ia e lilo i mea hoike, e like me ka mea e hiki ai i ka palapala oiaio me ka hooiaio ole ia i ke sila, a o ke kakauinoa ana paha a o ka oiaio o na olelo i hoohuiia malaila, a o ka noho Lunakanawai ana o ka mea i kakauinoa ia; aka, e manaoia o na kope a pau o ia ano, e like me ka mana ma ke Kanawai, me he mea la ua lawe ia mai ka palapala mua aole o ke kope.

PAUKU 36. I kela a me keia manawa imua o na Aha Hookolokolo ua makemake e hooiaio no ka haawi ana a hoolimalima ana

paha i kekahi Aina Aupuni a waiwai paa, alaila, aole e koi ia e lawe mai ka Palapala Sila Nui, palapala hoolimalima, a palapala hoolilo e ae paha, aka, o ke kope o ia palapala i kakauinoaia a i sila ia e ke Kuhina Kalaiaina, e hooliloia i mea hoike imua o ka Aha, e like kona mana me ka palapala mua.

PAUKU 37. O kela a me keia palapala hoike moku i malamaia malalo o kekahi o na Kanawai e kau nei, a e kau ana paha ma keia hope aku, e pili ana i ke kakau kope ana i na palapala hoike moku, ua hiki no ke hooiaio ia imua o kekahi Aha, a imua paha o kekahi mea i hookohuia ma ke kanawai, a i aeia paha e na aoao a i elua, ma ka lawe ana mai i ka palapala hoike moku, a i ke kope paha i hoohalike ia, a i ole ia i hooiaio ia, e ka mea iaia ka malama i ua palapala la, a o kela a me keia palapala hoike moku, a kope paha o ia palapala a me ka hooiaio ana, i hanaia malalo o kekahi o ia mau kanawai i olelo ia a i kakauinoaia, e like me ke kanawai, e hiki no ke lawe ia mai i mea hoike imua o ka Aha, a imua paha o ka mea i hookohuia i olelo mua ia, i mea e hoomaopopo ai no na mea a pau i oleloia iloko o ua palapala hoike moku la, i ka wa i lawe ia mai ai, a me na mea a pau i kakau ia ma ke kua o ia palapala hoike moku, i ka wa i lawe ia mai ai.

PAUKU 38. I kela a me keia manawa, ina ua makemake ia e hoomaopopo ua hookolokolo a ua hoahewa ia a hoapono ia paha kekahi mea i hoopii ia no kekahi ofeni malalo o ke kanawai, alaila, aole no e koiia e lawe mai ka moolelo o ia hoahewa a hoapono ana paha, aole hoi o ke kope o ia mea, aka, e lawe mai i palapala hooiaio wale no, ma ke ano pokole, no ka hoopii ana a me ka hoahewa a hoapono ana paha o ua mea la, i kakauinoaia e ka luna iaia ka malama i na moolelo o ka Aha, kahi i ahewaia a aponoia paha oia, a i ole ia ka hope o ia luna, a ina e hoomaopopo ia oia no e ke kanaka i oleloia, alaila, e lilo kela palapala hooiaio i mea e hoakaka ai, no ka ahewa a apono ana paha ia kanaka, me ka hooiaio ole ia o ka inoa, a no ka noho luna ana paha o ka mea i kakauinoa ma ua palapala la.

PAUKU 39. I kela a me keia manawa, ina malalo o kekahi kanawai e kau nei a e kau ia ana ma keia hope aku, ua lawe ia mai i mea hoike imua o kekahi Aha Hookolokolo i kekahi pala-

pala hooiaio, palapala aupuni, palapala hoike o kekahi hui, palapala hooiaio o kekahi mahele iloko o kekahi hui, kope i hooiaioia o kekahi palapala, a kanawai liilii, a buke moolelo o kekahi hana, alaila, e ae ia ua mau mea la, e lilo i mea hoike imua o ia Aha, a imua paha o kekahi mea i hookohuia malalo o ke kanawai, a ma o ka ae ana o na aoao a elua paha, e lawe a e hoolohe i na hoike ina nae ua sila ia ua mau palapala la, a ua pai hoailona ia paha a kakauinoaia, a ua sila ia a pai hoailona wale ia no a ua kakauinoa wale ia no, a ua pai hoailona ia a kakauinoa ia paha, e like hoi me ka mea i olelo ia ma na kanawai i oleloia i kau ia a e kauia ana paha, me ka hooiaio ole ia ka sila a hoailona pai paha, ke pono ke sila ia a hoailona pai ia paha a pela no me ka inoa a me ka noho ana ma ka oihana, ina ua pono e kakauinoaia, aole hoi e koi hou ia ka hooiaio ana o ia mau kope i olelo ia.

PAUKU 40. I kela me keia manawa, ina he ano aupuni a ano laulaha loa ko kekahi buke, a palapala paha, a nolaila ua hiki no ke lawe ia mai i mea hoike, mamuli nae o ka haawi ana ae i ka mea iaia ka malama a ina hoi aole kanawai e kauoha ana e hooiaio ia mea ma o kekahi kope, alaila, e hiki no ke lawe ia mai kela a me keia kope o ua mea la, imua o kekahi Aha, a imua paha o kekahi mea i hookohu ia ma ke kanawai, a i ole ia ma o ka ae ana o na aoao a i elua, e lawe a e hoolohe i na olelo hoike. Aka nae, e hooiaio ia mai, he kope ia i hoohalike ia, a ua kakauinoaia paha a hooiaio ia e ka luna iaia ka malama i ua buke a palapala la paha.

PAUKU 41. Ina i lawe ia mai kekahi nupepa i olelo ia, aia iloko na olelo hoolaha i pai ia mamuli o ke kauoha, alaila, e manao ia ua hoolaha ia no ma ka la i paiia ma ua nupepa la. A ina mamuli o kekahi kanawai e kau nei a e kau ia ana, ma keia hope ae, ua kauoha ia ke Alii ka Moi me ke kuka pu ana me Kona Aha Kuhina a Aha Kukamalu paha, a i kekahi Kuhina a Kiaaina paha, e hana i kekahi hana a mamuli o ia kanawai paha, ua kauoha ia e hooiaio ia kekahi mea e kekahi Kuhina a Kiaaina paha, a e hoolaha ia ma kekahi nupepa o ka lawe ana mai o ia nupepa me ke kope i pai ia maloko o ia mea i hana ia, a hooiaio ana paha, he mea ia e manao ia ai, ua hana maoli ia ua mea la, a

ina ua pai ia maloko o ia nupepa kekahi rula, kanawai liilii, a mea hooponopono paha, i ae ia, hooholoia, hoopauia, aponoia, a hooiaio ia paha, alaila, e manao ia pela io no ke ano o ka hana ana o ia rula, kanawai liilii, a mea e ae paha.

PAUKU 42. O na kope a pau o ka mea i hooholoia a i hanaia iloko o ka Ahaolelo Kau Kanawai a me na olelo kuahaua a ka Moi, ina ua olelo ia ua pai ia ma ke kauoha, e hiki no ke hoolilo ia i mea hoike no ia mea imua o na aha a pau, a imua paha o ka poe i hookohu ia ma ke kanawai, a ma ka ae ana o na aoao a elua, a e hoolohe i na mea hoike, me ka hooiaio ole ia no ke pai ia ana mamuli o ke kauoha.

PAUKU 43. O ka hooiaio ana o kekahi palapala kauoha hope, a o ka pauku hou i pakui ia, a o ka palapala hookohu luna hooponopono me ka palapala kauoha hope, a pauku hou paha i pakui ia, he mea ia e hoomaopopo ia no ka oiaio o ia palapala kauoha me ka pauku pakui ia, me he mea la, ua lawe ia mai ia mau mea a hooiaio ia e like me ke kanawai.

PAUKU 44. I kela a me keia manawa, ina ua kope ia kekahi palapala me kekahi mikini a papa pai paha, kahi i kope pololei ia na mea kakau, e hiki no ke hoolilo ia ia mau mea i mea hoike ke hoomaopopo ia imua o ka Aha a mea paha i hookohuia ma ke kanawai, a mamuli o ka ae ana o na aoao a elua e lawe a e hoolohe i na hoike, he kope maoli ia mai ka palapala mua me ka mikini a papa pai paha, a e manao ia o ka hooiaio no ia o ua kope la, me ka lawe ole mai o ka palapala mua.

PAUKU 45. O na palapaia hoike a me na olelo hoike a pau i kakau ia mamuli o kekahi kanawai e kau nei e hiki no ke heluhelu ia i mea hoike imua o na Aha Hookolokolo, me he mea la aole no i hooholoia keia kanawai.

PAUKU 46. E lawe ia no ke kope o ka moolelo a me ka hana ana o kekahi Aha Kakau ma ke keena i hoike, ma ka hooiaio ana e ke kakauolelo o ua aha nei, a me ke sila o ka aha i pai ia maluna, a i ole ia, ma ka hooiaio ana o na Lunakanawai ma ke Keena, nana i hookolokolo ia mea, me ke sila i olelo ia maluna.

PAUKU 47. E lawe ia no ke kope o ka moolelo a kekahi Lunakanawai Kaapuni ma ke Keena, a o kekahi Lunakanawai Hoomalu, a Apana paha, no kekahi mea ana i hooholo ai, no kekahi palapala ohi ana i hoopuka ai malaila; ina i hoopuka ia, a no ka hoihoi ia mai o ia palapala ohi, ina i kakauinoaia e ua Lunakanawai la, he hoike maoli no ia e maopopo ai ka hana ana i olelo ia iloko o ua kope nei, iloko o kekahi Aha Hookolokolo.

HAAWINA 5.—*No na mea e pili ana i ka Hoohiki.*

PAUKU 48. O kela a me keia Aha Hookolokolo a mea paha i hookohu ia, a e hookohu ia ana paha, ma keia kope aku e ke kanawai, a mamuli o ka ae ana paha o na aoao a elua e lawe a e hoolohe i na olelo hoike, ma keia ua hoomana ia a ua kauoha ia e hoohiki pakahi ia na hoike a pau i kahea pono ia imua o lakou, aka hoi, ina hoole a makemake ole paha kekahi mea i kahea ia e ku hoike, aole oia e hoohiki, no kekahi kumu e pili ana i kona aoao pule, alaila, e hiki no i ka aha, a mea e ae paha i ae ia e lawe a e hoolohe i na olelo hoike, a o kekahi Lunakanawai, a mea e ae paha i hookohu ia e lawe i na palapala hoike, ina i hoomaopopo ia ua kanalua io ua hoike la i ka hoohiki, alaila, e hiki no ke haalele i ka hoohiki ana, a e lawe ana ma ka ae hemolele ana o ua mea la, a penei ke ano: Owau o————me ka oiaio loa, ke olelo paa nei au, ua kue ka olelo hoohiki i ke kanawai o kuu manaoio, a ke ae hemolele nei au, a me ke kuoo o ka manao, e hai no au i ka oiaio, a pela aku; a o ka ae ana e like me ia, e lilo ia i mea paa e like me ka mea i hoohiki maoli ia.

HAAWINA 6.—*O ka poe i ae ia e lawe i ko lakou Olelo Hoohiki.*

PAUKU 49. Ma keia hope aku, aole no e hoole ia kekahi i lawe ia mai e ku hoike, no kona ahewa ia, i ke karaima (koe nae ka hoohiki wahahee a hookonokono e hoohiki wahahee paha) a no ka pili paha i kona pono, aka, e ku no oia no kona pono, a e hoike a ma o kona palapala hoike paha e like me ke ano mau o ia aha, ma ka hookolokolo ana a me ka niele ana no kela a me keia hihia e hana ia ana imua o kela a me keia Aha Hookolokolo, a imua paha o kekahi mea i hookohu ia ma ke kanawai, a ma ka ae ana paha o na aoao a elua, e lawe a e hoolohe i na olelo hoike,

aka, e ae ia no kela a me keia mea e lawe ia mai e ku hoike, oiai paha he kuleana kona iloko o ka mea e hookolokolo ia ana, a i lawe ia mai paha e ku hoike, a oiai paha ua hoahewa mua ia ua hoike la i kekahi karaima a ofeni paha, koe nae na mea i hai mua ia.

PAUKU 50. Ma ka hookolokolo ana o kela a me keia hihia, a me ka niele e pili ana i kekahi hihia a hookolokolo paha, imua o kekahi Aha Hookolokolo a imua paha o kekahi mea i hookohu ia ma ke kanawai, a ma ka ae ana paha o na aoao a elua, a e lawe a hoolohe i na olelo hoike, e ku no i ke kanawai e lawe i ka olelo hoike o kela a me keia keiki i oo ole, oiai paha aole i ike ua keiki nei, i ke Akua a me ka oiaio, a me ka manaoio iaia, a me ka hoola a me ka hoopai ma kela ao, aka hoi, e lawe ia ka olelo hoike o ua keiki nei ma o kona ae ana e hai mai i ka oiaio o ka oiaio a pau loa, a me ka oiaio wale no, a ma ke ano kupono e ae i manao ia ua pono e ka Aha, a mahope hoi o ke ao ia ana e ka Aha, e hoopai ia no oia ke hoike wahahee. Aole hoi e lawe ia ka olelo hoike o ia ano, aia a akaka i ka noonoo o ka Aha, ua hoomaopopo lea ua keiki nei i kana mea i ae ai a me ke ano o ia mea, a me ke kumu o ka lawe ana i kana olelo hoike.

PAUKU 51. Ma ka hookolokolo ana o kela a me keia hihia a me ka niele e pili ana i kekahi hihia a hookolokolo paha, imua o kekahi Aha Hookolokolo paha a imua paha o kekahi mea i hookohu ia ma ke kanawai a ma ka ae ana paha o na aoao a elua, e lawe a e hoolohe i na olelo hoike, e hiki no i na aoao a i elua iloko o ia hihia, a me ka poe nona ke kuleana ma kela a me keia aoao, a me na kane mare a wahine mare paha oia poe (koe nae na mea i hai ia mahope ae nei) e ku i hoike ma ia hihia, e hiki no ke koi ia lakou e hoike mai, ma ka hele kino ana ae, a ma o ka palapala i hoohiki ia paha, e like me ke ano mau o ia Aha ma kela a me keia aoao iloko o ia hihia a hana e ae paha.

PAUKU 52. Ma kela a me keia hihia karaima, ua hiki no i ka mea i hopu ia e ku i hoike nona iho, a e niele ia oia e like me na hoike e ae, aka hoi, ina ku ole mai ka mea i hoopii ia a hoole paha aole oia i makemake e ku hoike, alaila, aole e manao ia ua

hewa no ia hoole ana, aole hoi e ae ia e hoohulihuli ia i ke jure a o ka aha paha, no ia hoole ana a ka mea i hoopii ia, aole e ku hoike nona iho.

HAAWINA 7.—*No na mea i ae ia, i papa ia, a i koi ia i na hoike.*

PAUKU 53. Aole no e manao ia mamuli o kekahi olelo o keia kanawai, ua hiki ke koi ia kekahi kanaka i hoopii ia no kekahi ofeni a karaima paha, e ku a e hoike ma kona aoao iho a ma ka aoao paha e kue ana iaia iho; aole hoi e koi ia kekahi e pane no kekahi ninau i mea e ahewa ai iaia iho, (koe nae na mea i hai ia mahope ae nei) aole hoi e koi ia ma kekahi hoopii karaima i kekahi kane e hoike mai ka mea e ahewa ai i kona wahine mare, a o ka wahine paha e ahewa ai i kona kane mare, koe nae na hihia i ae ia na olelo hoike o ia ano i keia manawa. Aka hoi, ma na hoopii karaima a pau, ua ae ia ke kane mare a wahine mare paha, o ka mea i hoopii ia e ku hoike ma ka aoao pale.

PAUKU 54. Aole no e koi ia ke kane e hoike ae i na mea i hai ia nona e kana kane mare, oiai laua e noho mare ana no, aole hoi e koi ia ka wahine e hoike ae i na mea i hai ia nona e kana kane mare, oiai laua e noho mare ana.

PAUKU 55. Ua papa ia na kahunapule o kela a me keia aoao hoomana, aole e hoike wale i na mea i hai ia nona ma kona ano he kahunapule, e like me ka mea mau o kona aoao hoomana, me ka ae ole o ka mea nana ia i hai, ma kekahi hihia a hookolokolo paha, o ke ano kivila a karaima paha, a ua papa ia na kauka lapaau a pau, aole e hoike wale, me ka ae ole o ka mea nana ia i hai iloko o kekahi hihia a hookolokolo kivila paha, i kekahi mea ana i ike ai a i lohe ai, oiai, e lapaau ana a e hano ana i kekahi mai, he mea hoi i kupono ia ia e ike i mea e lapaau ai i ua mai la, (koe nae na niele e pili ana i ka pupule a pupule ole paha o ua mea la.)

PAUKU 56. Aole no e ae ia kekahi hoike, ma kekahi hookolokolo ana a niele paha e pili ana i kekahi hihia kivila a karaima paha e hoole e pane i kekahi ninau e pili pono ana i ua mea la, no ke kumu he mea ia e hoopai, e hoohaahaa a e hoohihia ai paha iaia,

ke ole nae i manao ka aha a mea paha i hookohu ia ma ke kanawai, a ma ka ae ana paha o na aoao a elua, e hoolohe a e lawe i na olelo hoike, e lilo auanei kana olelo pane i mea e hoopai ia ai ka hoike no ke kipi, ka feloni a mikamina paha.

HAAWINA 8.—*Na mea e kanalua ai no na Olelo Hoike.*

PAUKU 57. E hiki no ke ninau ia ka hoike, ina paha ua ahewa ia oia no kekahi ofeni i kupono ke hoopii ia; a ma ia ninau ana, ina hoole oia aole i hoahewa ia, a ina ua ekemu ole paha no ia ninau, alaila, ua ku no i ke kanawai, a na ka mea nona ia ninau e hooiaio ae no ia mea.

PAUKU 58. Ua papa ia ka mea nana i lawe mai i kekahi hoike, aole oia e hoahewa i kona hoike me ka hoakaka ana no kona hilinai ole ia; e hiki no nae ke hoole i kana mau olelo hoike. me ka hoakaka ana no kona hilinai ole ia; e hiki no nae ke hoole i kana mau olelo ma o na hoike e ae (ina hoi ma ka manao o ka aha a o ka mea paha i ae ia e hoolohe a e lawe i na olelo hoike ua kue na olelo o ua hoike la) a ua hiki no hoi mamuli o ka ae ana mai o ka aha, e hoomaopopo ae, he okoa loa kona olelo i kekahi manawa, e like ole me kona olelo imua o ka Aha. Aka nae, mamua ae o ka hoomaopopo ana pela e kuhikuhi ia ka hoike no ka manawa a me kahi o ia olelo mua ana, a e ninau ia oia ina paha ua olelo oia pela.

PAUKU 59. Ina ma ka ninau pale ana i kekahi hoike e pili ana i kana mea i olelo mua ai no ka mea e hookolokolo ana, i like ole me kana e olelo nei, a ina i hoole oia aole i olelo pela, alaila, ua hiki no ke lawe mai i mau hoike no ia olelo ana; aka nae, mamua ae o ka lawe ana i na hoike o ia ano, e hoomaopopo ia oia no kahi a me ka manawa i olelo ia; a e ninau ia oia ina ua olelo io no pela, aole paha.

PAUKU 60. E hiki no ke ninau pale ia kekahi hoike no na olelo mua i olelo ia e ia ma ka palapala a ua kakau palapala ia paha, e pili ana i ka hihia a hoopii paha, me ka hoike ole nae ia palapala iaia. Aka nae, ina ua makemake ia e hoolohe i kana ma o ua palapala la, alaila, e kuhikuhi mua i kona noonoo ana i ua

palapala nei a i kau wahi paha o ia palapala i manao ia e kukulu ae ma ke ano e kue iaia. E hiki no nae i ka Aha a mea e ae paha iaia ka mana i olelo mua ia, i kela a me keia manawa oiai e hookolokolo ana, e kena a e lawe ia mai a e nana ia ua palapala nei, alaila, e hana a e hooponopono no ia mea e like me ka mea i manao ia ua pono.

HAAWINA 9.—*Kela a me keia Rula.*

PAUKU 61. O na Aha Hookolokolo a pau, a me na mea e ae i hookohu ia ma ke kanawai, a ma ka ae ana paha o na aoao a elua e hoolohe a lawe a e ninau i na olelo hoike, ua kauoha ia e ike a e hoomaopopo iloko o ka Aha i ka inoa i kakau ia o kela a me keia mea e noho nei, a ua noho mamua paha ma ka Oihana Kuhina o ka Moi, Lunakanawai o ka Aha Kiekie a Aha Kaapuni paha, na Komisina o ka Poe Hoona Kuleana Aina, a o ka Luna Buke Helu paha o ka Aha Kiekie; ina nae ua kakau ia kela inoa malalo o kekahi olelo hooholo, palapala kena, palapala hooiaio, palapala i hoohiki ia, a palapala mana e ae paha o ka Aha Hookolokolo, a o ke Aupuni paha.

PAUKU 62. Aole no e koi ia e hooiaio mai kekahi e ka hoike nana i kakauinoa ma ia palapala, ina hoi he palapala ia i makemake ole ia ka inoa o ka hoike e kakau pu, a ua hiki no ke hooiaio ia ma o ka ae ana mai o kekahi aoao, a ma ke ano e ae paha, me he mea la, aole no i kakauinoaia na hoike.

PAUKU 63. E hiki no ke hoohalike ka lima kakau o kekahi palapala i hoopaapaa ia me ka lima kakau o kekahi palapala e ae, e na hoike ke hoomaopopo nae i ka ike o ka Aha, a mea paha iaia ka oihana, he palapala oiaio no ia; a e hiki no i ka Aha ke waiho aku ia palapala e nana ia e ke jure, a poe e ae paha, nana e noonoo ana ka hihia i mea e hooiaio ai no ka palapala i hoopaapaa ia.

PAUKU 64. Aole no e hoole ia ka olelo o kekahi hoike, e ae wale aku ana oia i kana mau hana i hana ia, no ke kumu he makana i haawi ia oia, a i ole ia, ua hooweliweli ia ke ole i maopopo i ka ike o ka Lunakanawai a luna e ae paha iaia ka aha, he

mea io no ia e hoohuli pono ole ai ka ae o ka hoike; aole hoi e hoole ia ka lawe ana o ka ae ana mai o kekahi i kona hewa, no ke kumu ua ae oia malalo o ka hoike, ina nae i hooiaio ia imua o ka aha aole no i hoohiki ia.

PAUKU 65. Mai ka la aku i kau ia ai keia kanawai, aole no e ae kekahi Lunakanawai a mea e ae paha, e hoohiki i kekahi a e lawe paha, a e lawe ia paha i kekahi olelo hoohiki a palapala paha i hoohiki ia, e pili ana i kekahi mea i loaa ole i na Lunakanawai a mea e ae paha, i ka mana e noonoo a e hookolokolo, malalo o kekahi kanawai e kau ana ia manawa, aole nae i manao ia ua pili na pauku a me na olelo o keia pauku i ka hoohiki ana a me ka ae hemolele ana, a me ka palapala i hoohiki ia, imua o kekahi Lunakanawai e pili ana i ka maluhia o ka lehulehu, a o ka hoopii ana a me ka hookolokolo ana i na ofeni, a o ka niele imua o kekahi Lunakanawai ma ke ano koronero'e pili ana i na make emoole, a o na hana imua o ka Ahaolelo, a o kekahi komite paha o ka Ahaolelo, aole hoi e pili i kekahi olelo hoohiki a palapala paha i hoohiki ia malalo o na kanawai o kekahi aina e, i mea e hooiaio ai i na palapala i manao ia e lawe aku i ka aina e.

PAUKU 66. Mai ka la aku i kau ia ai keia kanawai e hoopau ia, a ma keia ua hoopau ia no na kanawai i hai ia malalo ae nei; na pauku o ke Kanawai Kivila mai ka 1212 a hiki i ka 1227. Ke kanawai i aponoia ma ka la 25 o Iulai, M. H. 1862, i kapa ia "He Kanawai e malama ia ai na olelo hoike ma ke kakau ana." Ke Kanawai i aponoia ma ka la 30 o Dekemaba, M. H. 1864, i kapaia "He Kanawai e kokua hou ai i ke kakau ana i na olelo o na hoike."

NA PALAPALA HOAKAKA.

Hoakaka Mua.

Iloko o ka.....

Iwaena o A. E.....mea hoopii,

a me I. O..... .....mea i hoopii ia,

E hoomanao, o ka.....ke manao nei e hooiaio ae i na mea a me na palapala i hai ia malalo ae nei, a i mea e nana ia'i ia mau palapala e ka mea hoopii (a mea hoopii ia paha)

a o kona loio a hope paha, ma ....ma ka la.....
e hiki mai ana iwaena o ka hora.....a me ka hora.....
a ma keia, ua kauoha ia ka mea hoopii (a mea hoopii ia paha) iloko o na hora he 48, mai ka hora hope i hai ia ae la, e ae mai ia mau mea i olelo ia, a e ae hoi i na palapala i oleloia, ua kakau pakahi ia a me ka inoa i kakau ia, a o na palapala i olelo ia ua kope ia, he mau kope oiaio, a o na kope i olelo ia ua haawiia, a hoouna ia, a i hoike ia, ua haawiia, hoike ia, a hoouna no; koe nae na mea i kupono ole ke ae ia e pili ana i ua mau mea la i oleloia, a me na palapala.

Hanaia i keia la.....o.....18...

.....Loio a hope paha,

Ia Mr ....Loio a hope paha.

NA PALAPALA MUA.

KE ANO O KA PALAPALA.	LA I KAKAU IA.
1. He aelike i kakauinoaia e ka mea hoopii a me Keoni Kamaka.	1 Ianuari, 1860.
2. He leta mai o ka mea i hoopii ia i ka mea Hoopii.	1 Feberuari, 1860.

NA KOPE.

KE ANO O KA PALAPALA.	KAKAU IA.	KA PALAPALA MUA A KOPE PAHA I HAAWI IA A HOOUNA IA PAHA, A ME KE ANO O IA HANA.
1 Leta mai ka mea hoopii a i ka mea i hoopii ia.	1 O Ianuari, 1860.	Hooili ia ma ka eke leta ma ia la no.

NA MEA E HOOIAIO ANA.

1. Ua kauoha ia o Keoni Kamaka i olelo mua ia e ka mea i hoopii ia, e kakauinoa ma ia aelike ma ka aoao o ka mea i hoopii ia.

2. Ma ka la 1 o Maraki 18 ua make kauoha ole o Keoni Kamaka.

3. I ka wa i hoomaka ai keia hoopii o Keoni Kala oia ka hooilina o Keoni Kamaka i olelo mua ia ma ke kanawai.

Hoakaka Alua.

Ke ae aku nei au i na palapala helu 1, na kope helu 1, a me na mea e hooiaio ana helu 2.

A. E., Loio o ka mea Hoopii ia.

Kanawai 1876, Mok. XXXIII.

E HOOLOLI AI I KE KANAWAI E PILI ANA I NA HIHIA, MA NA HOOPII I KOI IA KEKAHI WAIWAI E KEKAHI POE ELUA A OI AE PAHA E HOOPONOPONO I KO LAKOU KULEANA IWAENA O LAKOU.

PAUKU 1. Ma ke noi ana o kekahi mea i hoopii ia, a ma ke noi ana paha o kekahi mea nona, i hoopii ia imua o kekahi Aha Kakau, a oia noi ana mahope iho o ka hoopii ana, a mamua o ka pane ana aku ma ka palapala pane i hoohiki ia a ano e ae paha e hoike ana aole kuleana o ka mea i hoopii ia iloko o ke kumu hoopii, aka ua koi ia ke kuleana a ua manaoia paha no kekahi mea e aku ke kuleana a ua hoopii oia a e manao ana e hoopii no ia mea, aole no hoi i hui ka mea i hoopii ia me ia mea e aku, aka, ua makaukau oia e lawe mai imua o ka aha, a e uku aku a hoolilo aku paha i ke kumu hoopii e like me ka mea, a ka aha (a o kekahi Lunakanawai paha o ia Aha) e kauoha a e kuhikuhi ai paha, alaila e ku no i ke kanawai i ua aha la, a o kekahi Lunakanawai paha o ia aha, e hana i na rula a me na kauoha, e kahea aku ana i ua mea e aku la e hele mai a e hoakaka i ke ano o kona kuleana, a e malama a e haalele paha i kona kuleana, a mamuli oia rula a kauoha paha e hoolohe i na olelo hoopii a ka aoao o ua mea la, a o ka aoao hoopii paha, a iloko o ia manawa e kaohi ia na hana ma ia hihia, a mahope e kauoha aku i ua mea e la e hooliloia ia iho i mea i hoopii ia ma ia hihia, a ma kekahi hihia e ae paha a i ole ia e hookolokolo ma kekahi mau hihia ma ke ano hoohalike; a e kauoha aku i kekahi o na aoao elua i lilo i mea hoopii a hoopii ia paha ma ia hookolokolo ana; a i ole ia ina ua ae mai ka mea hoopii a me ua mea e la, a o ko laua mau loio paha, e hookolokolo a hoomaopopo koke i ke ano o ko laua mau kuleana a e hoopuka i na rula a me na kauoha e pili ana i na koina me na mea e ae i ike ia he pono a he pololei.

PAUKU 2. O ka olelo hooholo ma na hoopii o ia ano i kauoha ia e ka Aha a Lunakanawai paha, a o ka olelo hooholo paha o ka Aha a Lunakanawai paha ma ia hookolokolo koke ana e paa loa no ia maluna o na aoao a pau, a me ka poe a pau e koi ana, mamuli a malalo paha o lakou.

PAUKU 3. Ina e hele ole mai ua mea e la mamuli o ka rula a kauoha paha iaia e malama a e haalele paha i kona kuleana mahope o ka hooko ana o ia rula a kauoha paha, a ua hana ole a hoole maoli paha aole hooko i kekahi rula a kauoha paha e hana ia aku ana mahope o kona hiki ana imua o ka Aha, alaila, ua ku no i ke kanawai ke hooholo ka Aha a Lunakanawai paha, ua pani mau loa ia ua mau mea e la a me na mea a pau e koi ana mamuli ona a malalo paha ona, aole hiki ia lakou ke hoopii i ko lakou kuleana i ka mea i hoopii ia a me kona mau hooko kauoha, a me kona mau lunahooponopono waiwai, koe nae ka pono a me ke kuleana o ua mea e la, e kue ana i ka mea hoopii, a e hoopii i na kauoha mawaena o ka mea i hoopii ia a me ka mea hoopii e pili ana i na koina a me na mea e ae i ike ia he pono a he pololei.

PAUKU 4. Ina ma ke noi ana i kekahi Lunakanawai ma kinohi, a mawaena paha o ka hana ana, ua manao oia he pono hooholo ia e ka aha, alaila, ua ku no i ke kanawai kona waiho ana aku ia mea imua o ka aha, a ua hiki no i ka aha e hoolohe a e hana i ua mea la, e like me he hana la i hoomaka ia i kinohi mamuli o kekahi rula o ka aha, aole hoi ma ke kauoha o kekahi Lunakanawai.

PAUKU 5. A no ka mea i kekahi manawa, ua ulu mai na pilikia ma ka hooko ana o na palapala hoomalu maluna o na waiwai, i hoopuka ia mamuli a malalo paha o ka mana o na Aha Hookolokolo iloko o keia aupuni, mamuli o na koi ana no ia mau waiwai, a na lunahooponopono waiwai banekarupa, a me kekahi poe e ae i hoopuka ole ia ka palapala hoomalu a ma ia hana ana ua ulu mai ka pilikia a me na lilo maluna o ka Ilamuku, na Makai Nui a me na makai e ae, no ka hoopii ia, a he kumu kupono hoi e pale ia aku ia mau pilikia o ka Ilamuku, na Makai Nui a me na makai e ae ma na hihia o ia ano. Nolaila, e hooholo hou ia ina e ulu mai kekahi koi oia ano i kekahi waiwai i lawe ia a i manao ia

paha e lawe ma ke ano hoomalu malalo o kekahi palapala o ia ano, a ina loaa mai ia waiwai i hoomalu ia, ua ku no i ke kanawai i ka aha nana i hoopuka i ua palapala hoomalu waiwai la, a o kekahi Lunakanawai paha o ia aha ma ke noi ana o ka Ilamuku, na Makai Nui a makai e ae paha, mamua iho, a mahope mai paha o ka hoihoi ana mai o ua palapala hoomalu waiwai 'la, a mamua iho a mahope mai paha o ka waiho ana aku o kekahi hoopii e kue ana i ka Ilamuku, na Makai Nui a me na makai e ae paha, e kahea imua ona, a imua o lakou paha, ma ka rula kauoha, a palapala kii paha i ka mea nana i noi e hoopuka ia ka palapala hoomalu waiwai a me ka mea e koi ana i ua mau waiwai la, a ma ia manawa e lawelawe oia i na mana a pau i haawiia iaia maluna, no ka hooponopono ana o ia mau koi ana, a e hoopau i na pilikia o ka Ilamuku, na Makai Nui a me na makai e ae paha a me na mea a pau i lawelawe pu, a e hana i na rula kauoha a me na olelo hooholo i manaoia he pono, ma ka nana ana i ke ano o ka hihia, a o na koina a pau ma na hihia o keia ano, e kau ia e like me ka manao o ka Aha a Lunakanawai paha he pono.

PAUKU 6. Ina ua hoomaka ia kekahi hoopii ma ke kanawai manao, (common law) no ka hoihoi ana mai i kekahi dala a mau waiwai paha, a no ka lawe ia ana paha o kekahi mau waiwai, a ua manao ia paha e lawe ma ke ano hoomalu, malalo o kekahi palapala hoomalu waiwai i hoopuka ia e kekahi Aha Hookolokolo, a ua noi mai ka mea i hoopii ia, a o ka Ilamuku, na Makai Nui a Makai e ae paha e hoopau ia ko lakou pilikia malalo o keia kanawai, alaila, ua ku no i ke kanawai i ka Aha a Lunakanawai paha i noi ia aku e hana a e lawelawe i na mana a pau i haawiia ia lakou ma keia kanawai, ina no aole i like ke kuleana o ka poe koi i ke dala a waiwai paha e hana ia ana, a o na loaa paha ma ia mau waiwai, aka ua kue, a ku kaawale kekahi mai kekahi.

PAUKU 7. Ina ua hoomalu ia kekahi mau waiwai e ka Ilamuku, na Makai Nui, a me na makai e ae paha, malalo o kekahi palapala hoomalu o kekahi aha, a ua koi ia mai e kekahi mea e, he kuleana kona malalo o kekahi palapala kuai, moraki waiwai lewa, a ano e ae paha, i ua mau waiwai la ma ke ano hoopaa no kekahi aie, ua hiki i ka aha a o kekahi Lunakanawai paha

e kauoha aku e kuai ia ua mau waiwai la a pau, a o kekahi hapa paha oia mau waiwai, i mea e hookaa ai i ka aie, a o kekahi hapa paha o ia aie i hoopaa ia, a ma ke ano e ae paha i manao ai oia a o lakou paha he pono, a e hoolilo aku i na loaa o ia kuai ana e like me ka manao o ka Aha a Lunakanawai paha he pono.

PAUKU 8. Ma ka hoolohe ana o kekahi rula a kauoha paha mai kekahi Aha Kakau e kahea ana i kekahi poe e hele mai a e hoakaka i ke ano o ko lakou mau koi ana, ua ku no i ke kanawai i ka Aha a Lunakanawai paha ina ua uuku na dala i hoopaapaa ia, a o ka waiwai paha i hoomalu ia ua maopopo iaia a ia lakou paha he mea pono e hana pela ma ke noi o kekahi o na aoao e hooponopono i na koi o ia poe a e hooholo koke ma ia mea e like me ka mea i manaoia e ia a e lakou paha he pono, a e hana i na rula a me na kauoha e pili ana i na koina a me na mea e ae i ike ia he pono.

PAUKU 9. Ma na hihia a pau o keia ano, ina he ninau kanawai wale no, aole hoopaapaa ia ma na mea e ae iloko o ka hihia, ua hiki no ka Lunakanawai ke manao oia pela, e hooholo ia ninau me ke kauoha, ole e hoomaka ia kekahi hihia, (a ina oia i manao he pono) e kauoha oia e hoakaka ia kekahi hihia i mea e loaa ai ka manao o ka Aha Hookolokolo Kiekie, a ma ka hana ana o ia mau hihia e hoohalike ia (e like me ka hihia) me na hihia i waiho ia imua o ka aha, malalo o na kanawai e kau nei.

PAUKU 10. O na olelo hooholo ma na hihia i kauoha ia e ka Aha a Lunakanawai paha ma na hihia o keia ano, a me ka olelo hooholo a ka Aha a Lunakanawai paha, ma ka hookolokolo koke ana, e paa mau no ia maluna o na aoao elua a me na mea a pau e koi ana malalo o lakou.

PAUKU 11. O na rula, kauoha a me na olelo hooholo a pau i hana ia ma na hihia o keia ano malalo o keia kanawai (koe wale no na palapala pane i hoohiki ia) a me na palapala hoopii, a me ka palapala kii, (ina he palapala o ia ano) e kakau ia ma ka buke moolelo o ka Aha Hookolokolo Kiekie, me kekahi olelo hoakaka ma ka aoao e hoike ana i ka manao oiaio i kakau ia ai malaila i mea hoike ma ia hope aku, ke makemake ia, a i mea e hoopaa ai

a e uku ia ai na koina i kauoha ia ma ia rula a olelo hooholo paha; a o na rula a me na olelo hooholo i kakau ia ma ka buke moolelo o ka Aha Hookolokolo Kiekie, ua like no kona mana me he olelo hooholo la no ka Aha Hookolokolo Kiekie.

PAUKU 12. Mai ka la aku e lilo ai keia i kanawai, e hoopau ia a ma keia ua hoopau ia no ka Pauku 275 o ke Kanawai Kivila.

Kanawai 1876. Mok. XXXIV.

E HOOLOLI AI I KE KANAWAI E PILI ANA I KA PAU ANA O NA HIHIA A ME NA HOOPII, MAMULI O KA MAKE, MARE, A BANEKARUPA ANA PAHA O KA POE ILOKO O IA MAU HIHIA.

PAUKU 1. Aole e lilo ka make ana o ka mea hoopii, a o ka mea i hoopii ia paha, ma kekahi hihia, i mea e pau ai ia hoopii ana, aka ua hiki no ke hoomauia e like me ka mea i hoakakaia mahope ae nei; a ina e pau ana kekahi hihia ke ole na hoakaka ana o ke kanawai, mamuli o ka make ana o kekahi o na aoao, a ua hiki hoi ke hoalaia a hoomau aku ka hihia malalo o keia kanawai ua hiki no i ka mea i hoopii ia, a o ka mea paha i ili ai ka hihia i hoopaneeia, ke noi aku ma ka palapala hoopii, e koi aku ana i ka mea hoopii, a o ka mea paha i loaa iaia ke kuleana e hana aku i ka hihia ma kahi o ka mea hoopii, ina ua make oia, e hana aku ka hihia e like me na mea i hoakakaia ma keia kanawai, iloko o ka manawa i kauohaia e ka Lunakanawai, a ina aole i hanaia pela, alaila, ua hiki i ka mea i hoopiiia a o ka mea paha i ili ai ka hihia i hoopaneeia, e like me ia i oleloia maluna, e hoike aku i ka Aha no ia hana ole ia ana, a e hoakaka pu aku i ke ano o ka mea hoopii (a o ka mea paha i hoopiiia, ina na ka aoao hoopii i noi mai,) a e loaa iaia ka olelo hooholo no na koina o ka hihia, a me ka hoakaka ana, mai ka mea hoopii a mai ka mea paha e loaa iaia ke kuleana e hana aku i ka hihia ma kahi o ka mea hoopii, a ina ma ka mea hope e ohiia mailoko ae o ka waiwai o ka mea make kauoha a make kauoha ole paha.

PAUKU 2. Ina he elua a oi ae mea hoopii, a mea i hoopiiia paha, a ua make kekahi a oi ae paha o lakou, a ina, ua koe mai

ke kumu o ka hoopii i ka mea hoopii, a mau mea hoopii paha e ola ana, a i ole ia ua mau paha ke kuleana hoopii aku i ka mea i hoopiiia, a mau mea i hoopiiia paha e ola ana, aole ia he mea e pau wale ai ka hoopii, aka, mahope iho o ka hoikeia ana aku o ia make ana ma ka moolelo o ka Aha, e hoomauia aku no ka hanaia ana aku o ka hihia ma ka hoopii o ka mea hoopii a mau mea hoopii paha, e kue ana i ka mea i hoopiiia, a mau mea paha i hoopiiia e ola ana.

PAUKU 3. Ina ua make ka mea hoopii nona wale no ke kuleana hoopii, a o ka mea hoopii paha i koe mahope o ka make ana o na mea hoopii e ae, alaila, ua hiki no i kona hope ma ke kanawai, ma ka ae ana mai o ka Aha a o kekahi Lunakanawai paha, e hoike aku no ia make ana, a e hoakaka pu aku oia no kona hope ma ke kanawai, a e hoomau ia aku ka hana ana o ka hihia, a ina ua hoike ia aku no ka make ana o ka mea hoopii mamua o ka hookolokolo ana, alaila, e imi pu ia ka oiaio o na mea i hoakaka ia aku, a me ke kuleana o ka mea hoopii i make, a o ka olelo hooholo i hoopuka ia ma ka aoao o ka mea nana e hoakaka aku ana, a e kue ana paha iaia, e hana ia e like me he mea la oia no ka mea hoopii i kinohi.

PAUKU 4. Ina ua make ka mea i hoopiiia, a o ka mea i hoopii ia paha i koe mahope o ka make ana o na mea i hoopii e ae, a ua koe ke kumu hoopii, alaila, ua hiki i ka mea hoopii e hoike aku no ia make ana, ina aole i hookolokolo ia ka hihia, a ma ka moolelo paha ina ua pau mua ka hihia i ka hana ia, a maloko o ia hoike ana e hoakaka pu aku i ka inoa o ka mea i kohoia i lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha o ka mea i make, a ua hiki iaia ia manawa e haawi aku i kope o ua palapala hoike la i ua lunahooponopono waiwai a hooko kauoha 'la, a me kekahi palapala e kauoha i kakauinoaia e ka mea hoopii, a o kona loio paha, e kauoha aku ana i ua lunahooponopono waiwai a hooko kauoha la, e hele mai iloko o na la he iwakalua mahope iho o ka hooko ia ana o ia palapala kauoha maluna ona; a ina ua hana ole oia pela, ua hiki i ka mea hoopii ke noi aku e hoopuka ia mai ka olelo hooholo e kue ana iaia, ma kona ano he lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha; a e hana ia no na hihia o keia ano, ina ua

hiki ole mai ka mea i hoopiiia mahope o ka loaa ana iaia o ka palapala e kauoha aku ana iaia e hele mai, e like me ka hana ana ma kekahi palapala hoopii maoli e kue ana i ua lunahooponopono waiwai la a hooko kauoha paha, e pili ana i ke kumu hoopii; a ina ua pane ole mai ka mea i hoopii ia i kinohi, mamua o kona make ana, alaila, e pane ka mea hou i hoopiiia i ka wa hookahi i ka palapala hoopii a me ka palapala hoike, a ina ua pane mua ka mea i hoopiiia i kinohi, mamua o kona make ana, alaila, e pane ka mea hou i hoopiiia i ka palapala hoike wale no me ke ano hoole aku, a pale e ae paha i kupono iaia e waiho aku ma kona ano he lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha; aka, ina ua ae mai ka Aha a Lunakanawai paha, alaila, ua hiki no iaia e waiho hou aku i kekahi mau mea hou e pane aku ana i ka palapala hoopii, a e hookolokolo pu ia na hana e pili ana i ka palapala hoopii a me ka palapala hoike, a ina e ko ka aoao hoopii, alaila, e loaa iaia ka olelo hooholo no ka aie e puu dala paha i makemake ia e hoihoi mai a e loaa no iaia na koina no na hana mamua o ka waiho ia ana mai o ka palapala hoike, a mahope o ka waiho ana mai o ia palapala e like me he hihia la i hoomaka mua ia ma ka inoa o ka lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha.

PAUKU 5. Aole e lilo ka make ana o kekahi o na aoao elua ma keia hope aku mawaena o ka olelo hooholo o ka jure, a me ka olelo hooholo o ka Aha, i kumu e hewa'ai, ina ua kakauia ka olelo hooholo iloko o ka moolelo o ke kau i hoopukaia ai ka olelo hooholo o ke jure, a ina ua make ka mea hoopii ma kekahi hihia mahope iho o kekahi olelo hooholo kuikawa, a mamua o ka olelo hooholo hope ma ia hihia, aole e lilo ia mea i kumu e pau ai ka hoopii, ina ua hiki ia hihia ke hoopiiia e ka lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha i kinohi. A ina make ka mea i hoopiiia mahope iho o kekahi olelo hooholo kuikawa a mamua hoi o ka olelo hooholo hope ma ia hihia, aole e lilo ia mea i kumu e pau ai ka hoopii ina ua hiki ia hihia ke hoopiiia ma na lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha o ka mea i hoopiiia, a ua hiki i ka mea hoopii, a ina ua make oia mahope iho o ka hoopukaia ana o ka olelo hooholo kuikawa, alaila, e loaa no i kona lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha, kekahi palapala hoala hou e like me ka mea i pakui ia mahope o keia kanawai, a i ole ia, he

palapala ano like me ia, e kue ana i ka mea i hoopiiia, ina oia e ola ana mahope o ka olelo hooholo kuikawa, a ina ua make oia, alaila, e loaa iaia ua palapala la e kue ana i kona mau lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha, e hoike mai i na kumu e auhau ole ia ai, a e ohi ole ia ai na poho ma ia hihia; a ina ua hiki mai ka mea i hoopiiia, a o kona lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha, ma ka hoihoi ana mai o ia palapala i olelo ia, a hiki ole iaia ke hoike i na kumu kupono e hoopuka ole ia ai ka olelo hooholo hope, a ina paha ua hele ole mai, alaila, e ninaninau ia ka nui o ke poho, a i ole ia, e waiho ia ka nui o ke poho i manao ia e hookomo ma ka olelo hooholo hope i ke Kakauolelo o ka Aha a ma ka hoihoi ia ana mai o ka palapala kena, a ma ka haawi ana paha i ke kauoha me ka nui o ka olelo hooholo i kakauia ma ke kua, i ka mea hoopii a i kona lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha, alaila, e haawiia ka olelo hooholo hope loa no ka mea hoopii, a no kona lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha, nana i hana ia palapala hoala hou, e kue ana i ka mea i hoopiiia, a i kona lunahooponopono waiwai a hooko kauoha paha.

PAUKU 6. Aole e lilo ka mare ana o kekahi wahine nana ka hoopii, a oia paha ka mea i hoopiiia, i kumu e pau ai ia hihia, aka hoi, e mau no ka hana ia ana o ia hihia a hiki i ka puka ana o ka olelo hooholo, a ua hiki ke hooko ia ua olelo hooholo la maluna o ka wahine wale no, a i ole ia mamuli o ka palapala hoike, a palapala hoala hou e like me keia kanawai ua hiki no ke hoopuka ia ka olelo hooholo e kue ana i ke kane a me ka wahine, a e hoopuka ia ka palapala hoomalu waiwai mamuli o ia olelo hooholo. A ina e hooholo ia ka pono no ka wahine, alaila, ua hiki ke hoopuka ia ka palapala hoomalu waiwai ma ka mana o kana kane, me ka hana ole i kekahi palapala hoala hou, a palapala hoike paha; a ina ma kekahi hihia o ia ano ua hoopii ka wahine, a ua pale aku paha i ka hihia ma o kona loio, ana i koho ai mamua o kona mare ana, he mana no ko ia loio e hoomau aku i ka hoopii ana, a pale ana paha i ka hihia ke ole e hoopauia kona mana e hana pela e ke kane a ua wahine la i mare ai, a hooloii ia ka loio e like me ka mea mau o ka Aha.

PAUKU 7. Aole e lilo ka banekarupa, a haawi ana paha o ka waiwai i na komisina e ka mea hoopii ma kekahi hoopii ma na hihia i hiki i na komisina, a kahu waiwai, ke hoopii no ka pomaikai o ka poe i aie ia, i mea e pale aku ai i ka hoopii ke ole ae na komisina a kahu waiwai paha e hoomau aku ka hihia a e hoopaa no ka hookaa ana i na koina o ua hihia la, ma ke kauoha o kekahi Lunakanawai i loaa no ia mea iloko o ka wa kupono a ua Lunakanawai la i kauoha ai, aka, ua hiki no ke kali ka hihia a hiki na komisina a kahu waiwai paha e hooholo i ko lakou manao e hoomau aku, a e hoopau paha i ka hoopii; a ina ua hana ole a hoole paha na komisina a kahu waiwai paha e hoomau aku i ka hihia a e hoopaa no ka uku ana i na koina iloko o ka manawa i olelo ia ma ke kauoha, alaila, ua hiki i ka mea i hoopii ia, iloko o na la ewalu, mahope o ia hana ole a hoole ana paha e hoike aku ma ke ano pale i ka banekarupa a haawi ana i na waiwai i na komisina.

PAUKU 8. E hoopau ia a ma keia ke hoopau ia nei ka Pauku 1042 o ke Kanawai Kivila.

PALAPALA KENA.

Kalakaua, ma ka lokomaikai o ke Akua, etc.,

Ia ..... Esquire,

Hamuku o ke Aupuni, a i kona hope,

Aloha: Ke kauoha ia aku nei oe e kii ia ..... o ..... e hele mai imua o ko makou Aha Hookolokolo Kiekie, (a Aha Kaapuni paha) ma ke kau o .... oia Aha, e malama ia ana ma ke Keena Hookolokolo o ka Hale Hookolokolo ma ..... Mokupuni o .... ma ka la ..... o .... e hiki mai ana, e hoike i ke kumu e helu a e ohi ole ia ai na poho e A. B. (a i ole ia e C. D. ka luna hooko kauoha o ka palapala kauoha hope loa a A. B.) e kue ana ia oe (a, ina he hoopii e kue ana i ka hope ma ke kanawai, e hookomo maanei kona inoa, a me kona ano hooko kauoha o ka palapala kauoha hope loa o .....) ma kekahi olelo hooholo kuikawa no ka pono o A. B. i olelo ia ma ka la ..... o ..... ma ia aha i olelo ia e kue ana ia oe. A

e koi aku oe ia .... i olelo ia, ina aole oia e hana pela ua hiki ia A. B. (a i ole ia, kona hope) ke helu a e ohi malalo o ka palapala hoomalu.

I hoike, a pela aku.

E PILI ANA I KA MANA HOOKOLOKOLO KAULIKE O KA AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE A ME NA AHA HOOKOLOKOLO KAAPUNI.

Kanawai 1878. Mokuna XV.

PAUKU 1. I hui hou ia aku ai ka mana kaulike i loaa i ka Aha Hookolokolo Kiekie a me na Lunakanawai o ia Aha a me na Aha Hookolokolo Kaapuni ka mana hookolokolo maluna o na hihia a pau i hoomaka ia, ina ma ka palapala hoopii, palapala kena, palapala noi a ma kekahi ano e ae paha i noi ia aku ai e haawi mai i ka pono kaulike, koe na mea i hoakaka ia ke ano o ka hana ana a e hoopuka i na palapala kena akea, a me na palapala kuikawa, a me na palapala e ae i makemake ia, ma na hana kaulike i na aha malalo iho, na hui i hoohui ia, a me kekahi poe i komo iloko, i mea e loaa ai ka pono a me ke kaulike.

PAUKU 2. Ua hiki i ka Aha Kiekie a me na Lunakanawai o ia Aha, a pela no hoi me na Aha Hookolokolo Kaapuni, e hoolohe a e hooholo ma ke kaulike i na hihia a pau i hoakaka ia mahope iho nei, ina aole i loaa ka pono i na aoao a i elua ma ke ano moakaka, a me ke ano lawa kupono ma ke ano kanawai i maa mau, oia hoi:

Na hoopii e hookaa i na moraki, a i ole ia e hoopau.

Na hoopii a me na hana no ka hooko, a me ka hooponopono ana i na waiwai i malama ia no kekahi ina ua pili i ka waiwai paa, a i ole ia, i ka waiwai lewa.

Na hoopii no ka hooko ana i na olelo aelike, a kekahi aoao iloko o ka aelike e kue ana i kekahi aoao, a me kona mau hooilina ma ke kanawai, na hooilina mamuli o ka palapala kauoha, hooko kauoha, lunahooponopono waiwai, a me na waihona waiwai.

Na hoopii e kauoha ana e hoihoi ia kekahi waiwai i lawe ia a i paa ia mai ka ona, a i hunaia, a i paaia i hiki ole ai ke hoomaluia.

Na hoopii mawaena o na hooilina, na hooilina mamuli o ka palapala kauoha, a hooilina ma ke kanawai e uku i ko lakou mahele, ina ua ili maluna o lakou ka uku ana i na aie o kekahi mea i make kauoha, a kauoha ole paha, a ma ka hoopii ana, a mawaena paha o kekahi poe e ae i ili like maluna o lakou ka hookaa ana i kekahi aie, ina ua ili ia aie maluna o na mea i oi aku mamua o ka mea hookahi.

O na hihia e ae i komo na mea he elua a oi aku me na kuleana kaawale i hiki ole ke hooholo pono ia me ka moakaka ma ka hoopii hookahi ma ke kanawai maa mau.

Na hoopii mawaena o na hoa hui, na hoa hui hoolimalima a me na mea e noho like ana me ke kuleana hookahi, me ko lakou mau hope ma ke kanawai, me ka mana e koho aku i mau mea e ohi i na uku hoolimalima a me na puka, a e mahele, a e hoolilo aku ia mea i mea e hoopau ai i na aie a me na koi maluna o ua waiwai la, a i ole ia, mawaena o na mea e noho like ana iluna o ka aina.

Na hoopii mawaena o na kahu malama waiwai, na hooko kauoha a me na lunahooponopono waiwai a me ko lakou mau hope ma ke kanawai.

Na hoopii e pili ana i ka hoopoino a me na mea ino wale, ina ua pili i ka waiwai paa a waiwai lewa paha.

Na hoopii ma na aie buke ina mamuli o ke ano o ia aie buke ua hiki ole ke hooponopono a e hookaa ia ma kekahi hoopii ma ke kanawai.

Na palapala hoopii o ka poe i aie ia i mea e loaa ai a e hoolilo ma ka hookaa ana o kekahi aie i kekahi waiwai, kuleana ma ke kanawai, a ma ke kaulike paha o kekahi mea aie maloko o keia aupuni i hiki ole ke loaa e hoomalu ia a lawe ia ma ka palapala hoomalu, ma kekahi hoopii ma ke kanawai e kue ana i ua mea aie nei.

Na hana apuka a me na hoolilo ana o ka waiwai paa ma ke ano moraki.

Na hihia ulia wale, a i ole ia ma ke kuhihewa.

Na hihia a me na palapala hoopii e huli na mea e huna ia ma kekahi hihia, ina ua hiki ke koi ia mamuli o ka kanawai e like me ka hana ana o na hihia ma ke kaulike.

A e loaa no hoi ka mana hookolokolo kaulike piha e like me ka mea mau a me na hana o na Aha Kaulike ma na hihia e ae a pau i loaa ole na pono maopopo ma ke kanawai.

PAUKU 3. E hiki no ke hoomaka ia na hihia ma ke kaulike ma ka palapala hoopii a palapala noi paha, me ka palapala kena e like me ka mea i hana mau ia ma ke kaulike, a i ole ia e hookomo ia iloko o ka palapala kena i hoopuka mua ia a palapala kena a me ka palapala hoomalu paha, a i ole ia, ma ka palapala hoakaka ma kekahi hoopii ma ka aelike, a hana hewa paha e like me ke ano o ka hihia, me ke kauoha a kauoha ole paha no ka hoomalu ana i ka waiwai, a hopu ana paha o ka mea i hoopii ia a e hoihoi ia mai ma na kau o ka Aha, a i ole ia ma na la i kauoha ia e ka Aha.

E hoakaka pokole ia na mea ano nui a me na mea e pili ana i hilinai ia, me ka waiho aku i na mea ano nui ole a me na mea pili ole i ka hihia.

PAUKU 4. Ina e makemake ia e huli kekahi mea iloko o ka hihia, ua hiki no ke lawe ia mai ma ka palapala noi, a i ole ia, e hui ia iloko o ka palapala hoakaka, a i ole ia, ma na ninau i kakauia.

A o na pane e pili ana ia mea e hoike koke ia aku me ka hoohakalia kupono ole, a e hooholo ia na ninau e ulu mai ana ma ia mea mamuli o na rula e pili ana i na palapala huli iloko o na hihia.

PAUKU 5. O ka olelo pale ma ka Aha Kaulike e hana ia no ia ma ka palapala hoohalahala, palapala pale, a i ole ia ma ka palapala pane.

E hui pu ia ma ka palapala hoohalahala, kekahi palapala hoike e olelo ana aole i hana ia pela me ka manao e hooloihi i na hana, a o ka palapala pane e hoohiki ia no ia, ke ae ole mai kekahi aoao aole e hana pela.

HAAWINA L.

NO KA HOOKOLOKOLO KAULIKE, HIHIA MOKU, A WAIWAI HOOILINA.

§ **1228.** O na palapala hoopii a pau no ka hooko ana i ka moraki ma ka waiwai paa a me ka waiwai lewa; no ka lawe aku i kekahi mea ino wale, ma kahi akea, a ma kahi mehameha paha; no ka hoopau ana i na palapala ahahui, a me na pono e ae o na ahahui; a no ka papa ana paha i ka hana mamuli o ia poho; no ka hoolaha ana ma ke *scire facias;* no ka hoonele ana i ka waiwai ma ke kanawai, a ma ke kaulike paha; no ke oki mare, me ka hookaawale i ka poe mare no ka hookama ana i na keiki kamehai; no ka mahele ana i ka waiwai paa; no ka hookaawale ana i ka mahele hapakolu o ka wahinekanemake; no ka ninaninau ana no ka mea pupule; a me *de ventre inspiendo,* e maopopo ai ke kuleana waiwai; e pau ia mau palapala i ka hoohiki ia, a e haawi ia i ka Aha Hookolokolo a i ka Lunakanawai kupono paha nana e hooponopono ia mea.

§ **1229.** Ma ka loaa ana mai o ua palapala hoopii nei, na ka Aha Hookolokolo, a na ka Lunakanawai paha, e hooholo *ex parte,* e haawi aku, a e hoole paha i ka palapala kena i noi ia mai. Ma na hoopii kupono i ka hana ole, a ku i ke kanalua paha, e hiki no i ka aha a i ka Lunakanawai paha, mamua o ka hoopuka ana i ka palapala kena, e kauoha aku i kela aoao e hai mai i ke kumu hoole o ke noi ana, a e ninau no hoi no ia mea, i mea e maopopo ai ka pono.

§ **1230.** Ina e hoopuka ia'ku ka palapala kena, mamuli o ka hoopii e like me keia, e haawi i ke kope o ka palapala hoopii, a me ka palapala kena i na aoao i hoopii ia a ina e loaa ole, e haawi

i ke kope i kekahi kanaka ma kahi i hoopaapaa ia, a ma ke ano e ae paha a ka Aha a o ka Lunakanawai paha e olelo ai. A na ka makai nana i haawi aku i ka palapala kena, ina e kauoha ia e ka Aha, a e ka Lunakanawai paha e hana pela, e hoolaha ma ka nupepa aupuni, i olelo hoolaha no keia hana, e kahea ana i na mea kuleana a pau e hele mai, a e hoike mai i ke kumu kue iaia, i ka manawa a ma kahi hoi i hoakaka ia no ka lohe ana ia mea.

§ **1231.** E hiki no i ka Aha a i ka Lunakanawai paha, ke hooholo i ka nui o ke dala e uku ia'i ma na moraki, ina paha ma ka waiwai paa a waiwai lewa paha, me ke jure ole, mahope o ka lohe ana i na aoao, a me ka lawe ia mai o na mea e maopopo ai; a e kauoha aku e palapala ia ka nui o ke dala i hooholo ia, a e hoopuka ia'ku ka palapala ohi no ia dala; e hiki no nae ke hoopii hou ia na hihia a pau, koe wale no na mea i hooholoia e ka Aha Kiekie.

§ **1232.** E komo pu iloko o ka palapala hoopii, na mea moraki a pau, mamua a mahope, i maopopo ko lakou mau inoa i ka mea e hooko ana i kona moraki, a ina e ikeia mamua o ka la e hoakaka ia ai no ka lohe ana, alaila, e haawiia ke kope o ka palapala hoopii ia lakou.

§ **1233.** E ukuia na mea moraki, e like me ka la i kakauia ai ko lakou moraki, aole *pro rata*, a e lilo ka hooko ana i kekahi i mea e pau ai na moraki mahope ma ia waiwai hookahi, me ka hooko ole o ka mea moraki mamua i kona moraki. E haawiia ke koena dala mahope o ka hookaa ana i kekahi moraki, i ka mea moraki mahope iho, a pela aku no e hookaa a pau loa, a e hookaa hapa paha i na moraki a pau mahope iho o ka mea i hookaaia.

§ **1234.** E hiki no i ka mea nana i haawi i ka moraki, a o ka mea i haawi ia ai ka moraki mahope mai paha, ke hele imua o ka Aha, a e pane mai ma ka oiaio, a ma ke kanawai paha, e kue i ka hoopii no ka hooko ana, a e hiki no ke hoike mai i ka mea i hooko ole ia ai ka moraki ma ke kanawai a ma ke kaulike.

§ **1235.** O na palapala hoopii a pau no ka hooko ana i ka moraki ma ka moku o keia aina, a o ka aina e paha, a no ka

hooko ana i na kuleana o ka poe hoopakele i ka waiwai o na moku, a no ka poe haawi i na mea e hana ai a e lako ai ka moku, a no ke poho ina i naha ka moku, kekahi i kekahi, a no ka lilo o ka moku a o ka waiwai e ae paha, no ka haihai ana i ke kanawai no ke dute a no ke poho, ke loaa ke kumu hoopii mawaho o keia aupuni; e pau ia mau palapala i ka hoohikiia, e like me ke ano o ka laibela, a e haawiia i ka Lunakanawai Kiekie, a i ole ia, i kekahi Lunakanawai akahi o ka Aha Kiekie.

§ **1236.** Ma ka loaa ana mai o ua palapala hoopii nei, na ka Lunakanawai e hooholo *ex parte* no ka haawi a me ka haawi ole, i ka palapala kena i noiia. E hiki no iaia mamua o ka hoopuka ana o ka palapala kena, e kauoha aku e haiia mai ke kumu no ka haawi ana, ina i manao oia, oia ka mea e maopopo ai ka pono.

§ **1237.** Ina i hoopukaia aku ka palapala kena ma ka hoopii o ia ano, e haawiia ke kope o ka palapala hoopii, a me ka palapala kii a ka Lunakanawai i ka aoao i hoopiiia, a ina i loaa ole, e waiho i ua kope nei maluna o ka moku i hoopiiia no ka moraki, a no ka uku i kekahi aie, a no ka haihai ana i kekahi kanawai no ke dute paha; a ina he mea hiki ole ke haawi pela, e haawiia no e like me ka olelo a ka Lunakanawai. Mahope koke iho o ka haawi ana ia palapala kena, na ka Luna Makai Kiekie a o kona hope paha, e like me ka manao o ka Lunakanawai he pono, e hoolaha ma ka nupepa aupuni, a hala ka manawa ana i manao ai he pono i olelo hoolaha no ia hana ana, no ka lawe ana, no ka hooko ana i ka moraki, no ke kuai ana i ka moku mamuli o ka moraki, no kakehi aie, no ka holo ana ma ka moana, a no ka lilo o ka moku paha, a e kahea ia na mea a pau e hoike mai i ke kumu o ka hoole ana i keia hana, i ka la i hoakakaia no ka hoolohe ana, a mamua mai paha.

§ **1238.** Ma na hoopii a pau, e like me keia, e hiki no i ka Lunakanawai ke lohe, a e hooholo me ke jure ole; a i ole ia, e hiki no iaia ke hoonoho i jure, e hookolokolo i ka hana ana ma keia hihia, e like me ka olelo a ka Pauku 854. Mahope o ka lohe ana i na aoao ma keia hoopii, a me na hoike, a me ka olelo hoo-

holo a ke jure, no ka hana ana ma keia mea, a ua hooholoia paha e ka Lunakanawai, alaila, nana no e kauoha ae e palapala i ka olelo hooholo no ia mea; e hiki no nae ke hoopii hou ae, a e hooholo hou paha, a e hoopuka aku i ka palapala ohi malaila, e like me ka hana ana ma na hoopii pili ole i na moku.

§ **1239.** Ina e hoopii hou kekahi ma ka hihia e like me keia, no ka hoohalahala i ka olelo hooholo a ka Lunakanawai me ke jure ole, alaila e lohe ia a e hooholo ia ua hoopii nei e ka Aha Kiekie ma ka baneko.

§ **1240.** E hooponopono ia na palapala ano moraki ma na moku, a me na aie o na moku, mamuli o na kanawai maluna o na lahuikanaka a pau, mamuli hoi o ke kanawai kahi i hana ia'i ua palapala nei, a me ke kanawai hooholo moku a me ke kalepa, ma na hoopii e like me keia a ka Lunakanawai paha o ka aha i manao ai ua kupono i keia hihia, a me ka mahele ana i ka waiwai i loaa malaila.

§ **1241.** E lohe ia a e hooholo ia na mea e pili ana i ka waiwai hooilina, a me ka hooponopono ia mea e ka Lunakanawai, a i ka aha paha nana ia hana, [me ke jure ole.] He hoololi.

E HOOKOLOKOLO JURE AI I NA KUMU HIHIA MA KA HOOPONOPONO ANA I NA WAIWAI HOOILINA. **Kanawai 1864.**

NO KA MEA, ma ka wehewehe kanawai ana, ua manao ia aole no i ae ia malalo o ka Pauku 1241 o ke Kanawai Kivila, e hoopii hou, e hookolokolo jure, ma ka hooiaio ana i kekahi palapala kauoha hope, a no kekahi mea e pili ana i ka ili ana aku o ka waiwai, oiai e hooiaio ana ia mea: nolaila, e hooholoia e ka Moi, a pela aku.

PAUKU 1. Mai ka la aku e hooholo ia ai keia kanawai, ina ua oi aku ka waiwai o kekahi mea i make, mamua o na haneri dala elima, a ua koi ia imua o kekahi Lunakanawai hooponopono waiwai hooilina e kekahi, e haawi ia mai nona ia waiwai hoo-

ilina, a i ke kauwahi paha, a o kekahi kuleana paha iloko, mamuli o kekahi palapala kauoha hope a palapala haawi paha, a mamuli paha o na kanawai o keia Aupuni, e pili ana i ka ili ana aku o ka waiwai, a o kekahi mea paha e hoole ana i ka oiaio o kekahi palapala kauoha hope a palapala paha imua o kakahi Aha hooponopono waiwai hooilina o keia aupuni, a ua manao oia ua kue i kona pono ma ka mea i hooholo ia e ka Lunakanawai ma ke keena, alaila, e hiki no iaia ke hoopii hou ae i ka Aha Kaapuni a Aha Kiekie paha, ke pili ia hihia i ka oiaio a oiaio ole paha o kekahi mea, a e noi aku i ua Aha la ana e hoopii hou ae e hookolokolo jure ia ua mea la, aole no hoi e hoole ia kona noi ana.

PAUKU 2. A hoopii hou ae ka aoao i hooholo kue ia e ka Lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, alaila, ua hiki no i ka mea nona ka aoao i hoopii ole, e noi aku i ka Aha, e hookolokolo jure ia no ka oiaio a me ka ole o kekahi mea e pili ana ia hihia, aole no hoi e hoole i kona noi ana.

PAUKU 3. I na manawa a pau i hoopii hou ae mai ka mea i hooholo ia e ka Lunakanawai ma ke keena, ina paha e hookolokolo jure ana, a imua o ka Aha paha me ke jure ole, alaila, e hiki no ke heluhelu ia ka moolelo o ka Aha ilalo, ma ke ano he olelo hoike, a ua hiki no i kela aoao keia aoao iloko oia hihia, ke lawe mai i mau hoike hou, a e hiki no ke ninaninau hou ia imua o ka Aha a me ke jure, i na hoike ana i lawe mua mai ai, a i ninau ia ma ka hookolokolo mua ana ma ke keena.

---

§ **1242.** Ina i make kekahi iloko o keia Aupuni, ina he kanaka no keia Aupuni, a ua waiho mai hoi i palapala kauoha no kona waiwai iloko o keia Aupuni, a ma ka aina e paha, a ua make paha ma ka aina e, a ua waiho malaila i palapala kauoha, e kauoha ana i kona waiwai iloko o keia Aupuni, alaila, no ka mea i olelo ia iloko o ua palapala kauoha nei, oia ka mea nana e hooko; a i ole ia, no ka mea e pomaikai ana ma ia kauoha, a i olelo ia no ka mea i haawi i ua palapala kauoha nei, a i ole ia, no kekahi mea o ka poe kuleana iloko o ua palapala kauoha

nei, e hoopii i kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Kakau ma ke keena, e hooiaio i ua palapala kauoha nei, a no ke kii ana i na hoike maloko a me ka mea i pili loa i ke koko o ka mea i make.

§ **1243.** Pela no hoi ka mea makemake e hooponopono, e like me ka pono e hoakaka ia ana mahope, i ka waiwai o kekahi mea make me ke kauoha ole iloko o keia Aupuni a he waiwai hoi kona; a i ole ia, ua make paha ma ka aina e, a he waiwai no hoi kona iloko o keia Aupuni, e hoopii oia i ka Lunakanawai o kekahi Aha Kakau ma ke keena i loaa iaia ka mana e hooponopono ai ia waiwai.

§ **1244.** E hoohiki ia na palapala hoopii a pau no ka hoomaopopo ana i na palapala kauoha a ka mea make, a i loaa hoi ka palapala hookohu e hooponopono ai i ka waiwai o ka mea make, a ma ia palapala e hoakaka liilii ia na kumu a pau no kona hoopii ana.

§ **1245.** Ma ka hookohu ana i na lunahooponopono waiwai hooilina, no ka waiwai o ka poe make, penei ke ano o ka hana ana mai ka mua a i ka lua, a pela aku:

1. Ke kane a ka wahine make.
2. Ka wahine a ke kane make.
3. O na keiki oo.
4. Na kaikuaana a me na kaikuahine o ka mea i make.
5. Na koukini maoli o ka mea i make.
6. O ka mea a ka mea make i aie ai, a ua noi mai i palapala hookohu hooponopono waiwai hooilina.

Aka hoi, e hiki no i ka Lunakanawai no ke kumu pono, e kapae ae i keia hoonohonoho ana ma keia ano.

§ **1246.** Na ka Lunakanawai e hana i na palapala kauoha, a e hoakaka hoi i ka loihi o ka manawa, no ka hoolaha ana o na luna hooko kauoha, a me na lunahooponopono waiwai hooilina, i ka poe i hoaie ia, a me ka poe aie mai i ka mea make, a me ka lawe ana mai i na moowaiwai.

§ **1247.** Aole loa e hiki ke hoopii ia na hooko kauoha, a me na lunahooponopono waiwai hooilina, a hala na malama eono

mahope iho o ka hooiaio ana i ka palapala kauoha, a o ka haawi ana paha i ka palapala hookohu i ka lunahooponopono waiwai hooilina. Koe nae na hoopii no na koi i hoole ia e ka lunahooponopono waiwai, a o ka mea hooko palapala kauoha.

Me ia i hoololi ia, 1868, June 23, Pauku 5.

Kanawai 1868, June 23.

E KAUPALENA ANA I KA MANAWA E HIKI AI I NA MEA I AIE IA, KE HOIKE MAI I KO LAKOU KOI I KA WAIWAI O KEKAHI MEA I MAKE, A E HOOMAKA I KA HOOPII INA I HOOLE IA KO LAKOU KOI; A E HOOLOLI ANA I KA PAUKU 1247 O KE KANAWAI KIVILA.

PAUKU 1. Ina e hookohu ia kekahi i lunahooponopono waiwai, a i mea hooko palapala kauoha paha, alaila, e hoolaha oia ma na nupepa e hoolaha ia nei ma ke kulanakauhale o Honolulu, e like ka loihi o ka manawa me ka manao o ka Aha, aole nae e emi malalo o ka hoolaha pakahi ana ma ka pule hookahi no na pule eha, i olelo hoolaha no na mea i ae ia a pau o ka mea i make, e hoike mai i ko lakou koi i hooiaio pono ia a me na palapala e maopopo ai ko lakou pono, a me na koi pu i moraki ia ma ka waiwai paa, imua ona ma kona hale noho a ma kona hale hana paha iloko o na malama eono mahope iho o ka hoolaha mua ana. A ina aole e hoike ia mai na koi o ia ano iloko o na malama eono mahope iho o ka hoolaha mua ana, a i ole ia, iloko o na malama eono mahope iho o ka la i kupono i ka hookaa, alaila, e hoolilo ia keia mau koi i mea ole. Aole no e hiki i na Luna hooponopono waiwai a me na mea hooko palapala kauoha ke hookaa i keia mau koi.

PAUKU 2. Hoopauia 1876, Mokuna X.

Me ia i hoololi ia 1876, Mok. X.

PAUKU 3. Ina e hoole ia ke koi e ka lunahooponopono waiwai, a o ka mea hooko palapala kauoha paha, alaila, e hoopii ia ka lunahooponopono waiwai a o ka mea hooko palapala kauoha paha, iloko o na malama elua mai ka la o kona hoole ia ana, a i ole ia, iloko o na malama elua mai ka la aku i kupono ai ka hookaa ana, a i ole, alaila, ua hoole mau loa ia.

PAUKU 4. Aole no e uku i ke kanawai ke ae i kekahi koi i hoole ia e ke kanawai e kau palena ana i na hoopii kivila.

PAUKU 5. E nana i ka Pauku 1247.

§ **1248.** Ma na mea a pau i manao ia ma na pauku o keia haawina, e hiki no i ka aha hookolokolo a i ka lunakanawai paha, ke hoopuka aku i na palapala e noi ana i na mea e maopopo ai, a me na kauoha paha e lawe i na olelo a na hoike, e like me ka mea i maopopo ai imua o ka aha.

E PILI ANA I KA MANA HOOKOLOKOLO O NA AHA HOOPONOPONO WAIWAI MAKE O KEIA AUPUNI. NO NA MEA E PILI ANA I KE KUAI ANA AKU I KA WAIWAI PAA O NA KANAKA MAKE, I KUMU E HOOKAA IA AI NA AIE O UA POE MAKE LA. **Kanawai 1876, Mok. LVII.**

NO KA MEA, ua ala mai na manao kanalua e pili ana i ka mana hookolokolo o na Aha hooponopono waiwai make o keia Aupuni, no ke kauoha ana aku e kuai ia ka waiwai paa o ka poe make i mea e kookaa ia ai ka aie o ua poe la, a he mea kupono hoi e hoopau loa ia kela kanalua ana; nolaila, e hooholoia e ka Moi, a pela aku.

PAUKU 1. Ua loaa mua no i na Aha hooponopono waiwai make o keia Aupuni ma ka manawa mai o ka hookumu ia ana o ia Aha, he mana, a ke hoomaopopo ia aku he mana no i keia manawa, a e mau aku no hoi ma keia hope aku ka mana e kauoha ai a e haawi ai i ka mana e kauoha e kuai aku ai i kekahi waiwai paa o na kanaka i make, i mea e hookaa ia ai ko lakou mau aie ke lawa pono ole na waiwai lewa o ua poe make nei no ka hookaa ana i ua mau aie nei.

E PILI ANA I KA PALAPALA KUU KINO. **Kanawai 1870, Mok. XXXII.**

PAUKU 1. O kela me keia mea i hoopaaia kona kino, koe nae na hihia i hai ia ma ka pauku malalo iho, e hiki no ke hoopii ma

o kona kuleana ponoi; a loaa mai ka palapala kuu kino, e like me ka olelo o keia kanawai, e hookuu ia oia, ina ua hoopaa kanawai ole ia.

PAUKU 2. Eia ka poe i ae ole ia ke kuleana e koi aku a e hoopii no ia palapala kuu kino.

Akahi.—Ka poe i hoopaa ia no ke kipi, a o ka feloni paha, a ua manao wale ia paha ua hana ia mea, a ua kokua paha mamua o ka hana ia ana o kekahi feloni, ina ua moakaka lea ke kumu oia hoopaa ana ma ka palapala hoopaa, koe nae ka manawa i koiia ka bela nui kupono ole.

Alua.—Ka poe i hoahewaia, a e noho ana paha malalo o ka hoopai kanawai mamuli o ka palapala hoopaa, ma ka hihia kivila a karaima paha.

Akolu.—Ka poe i hoopaaia mamuli o ka palapala hoopaa, oiai i pau ole ka hookolokolo ana o kekahi hihia kivila, he hihia hoi e hiki ke hopu a hoopaahao ia, koe nae ka manawa i koiia ka bela nui kupono ole.

PAUKU 3. E noiia ka palapala kuu kino imua o ka Aha a Lunakanawai paha, iaia ka mana e hoopukaia, ma ka olelo hoopii i kakau palapala ia a i kakauinoaia e ka mea i manaoia e hookuu mai, a i ole ia e kekahi mea e ae ma ona la, e hoomaopopo ana penei:

Akahi.—Ka mea nana i hoopaa i ua mea hoopii la, a me kahi i hoopaaia ai, e hai i ka inoa o ka mea i hoopaaia a me ka mea nana ia i hoopaa, ke maopopo na inoa, a ina aole i maopopo ia, alaila, e hoike ae i ko laua mau ano e hoomaopopo ia ai.

Alua.—Ke kumu, a o ke kumu paha i olelo ia no ka hoopaa ana a kaohi ana paha, e like me ka ike a me ka manaoio o ka mea hoopii.

Akolu.—Ina i hoopaa ia a kaohi ia paha mamuli o kekahi palapala hopu a palapala mana e ae paha, alaila, e pakui pu ia ke kope me ka palapala hoopii, ke ole i hoomaopopo ia mai ke kumu pono no ia hookui ole ia ana.

Aha.—E hooiaio ia na mea i olelo ia ma ka olelo hoohiki a kekahi mea e hiki ke hilinai i kana mau olelo, i hoohiki ia imua o kekahi mea i ae ia e haawi i ka olelo hoohiki.

PAUKU 4. O ka Aha a Lunakanawai paha, i hoopii ia'i e like me ka mea i hai ia maluna, e haawi a e hoopuka me ka hakalia ole i palapala kuu kino, ma ke ano penei:

[HOAILONA PAI.]

KAMEHAMEHA V., ma ka lokomaikai o ke Akua, Moi o ko Hawaii Pae Aina.

Ia .... Aloha oe:

Ke kauoha aku nei makou ia oe mahope koke iho o ka loaa ana ia oe i keia palapala, e lawe mai imua o ko makou Lunakanawai .... ma .... i ke kino o ..... i hoopaa hewa ia a i kaohi ia kona pono kino, pela ka i olelo ia, i mea e hana a e loaa ma kona aoao i na mea i noonoo pono ia nona, ma ia wahi a me ia manawa hoi.

A malaila e hoike aku oe i keia palapala kauoha, me kau mau hana maluna iho.

Hoike ka Mea Hanohano ..... Lunakanawai

[SILA.] Kiekie o ko makou Aha Kiekie a me ke Kaulike o ke Aupuni, ma.....i keia la .....o .... i ka makahiki hookahi tausani ewalu haneri me ... .

Lunakanawai o .....

PAUKU 5. Ina i hoopuka ia ia palapala no loko ae o ka Aha e kakauia ka inoa o ka Lunakanawai Peresidena, a ina aole pela, alaila, e kakauinoaia e ka Lunakanawai nana i hoopuka.

PAUKU 6. O ka Aha a Lunakanawai paha nana i hoopuka i ua palapala nei, he mana no kona e hoopuka i na palapala kena e hele mai ai na hoike, a e lawe mai ai i na palapala a pau.

PAUKU 7. Ina i hoopuka ia ua palapala kuu kino nei e kekahi Lunakanawai Kaapuni, e hiki no ke kauoha e hoihoi ia mai imua ona, imua o ka Aha Kaapuni, o ka Aha Kiekie, a imua paha o kekahi Lunakanawai oia Aha.

PAUKU 8. Ina i ka manawa e hoihoi ia ma ana ka palapala kuu kino imua o ka Aha, a ua hoopanee ia nae ka Aha mamua o ia hoihoi ia ana, alaila, e hiki no ke hoihoi ia imua o kekahi o na Lunakanawai o ia Aha; a ina e hoihoi ia imua o kekahi Lunakanawai hookahi, oiai e noho ana ka Aha, ua hiki iaia ke waiho aku ia hihia na ka Aha okoa e hoolohe a e hooholo, me he mea la ua kauoha ia pela i kinohi.

PAUKU 9. Ina ua ike ole a maopopo pono ole paha ka inoa o ka mea i olelo ia nana i hoopaa ke kino o ka mea i paa, alaila, e hiki no ke kapa aku ma kekahi inoa kuikawa, a o ka mea i waihoia iaia ka palapala kuu kino, e manaoia oia no ka mea i kauoha ia ma ia palapala.

PAUKU 10. E hoomaopopo ia ka inoa o ka mea nona ke kino e lawe ia mai ana, ke ikeia, a ina aole i ikeia, a ua akaka ole paha, e hiki no ke kuhikuhi aku iaia ma kekahi ano e ae, e hiki ai ke hoomaopopo i ka mea i manaoia.

PAUKU 11. Ina i hoopaa ia ua mea paa la iloko o kekahi halepaahao, a iloko paha o ka lima o kekahi makai, alaila, na ka Aha a Lunakanawai paha nana e hoopuka ka palapala kuu kino, e kakau a hooiaio malaila i ka nui o na dala e hoolilo ia aku no ka lawe ana mai i ua mea paa la mai kahi i hoopaa ia ai, aole no hoi e kauoha ia ka makai nona ka inoa ma ia palapala i hooko ia, ke ole i uku mua ia mau dala iaia. Aka nae, aole i manaoia ma keia pauku, e uku pau loa i na koina e like me ke kanawai ma na hihia a pau, aka, na ka Aha, e like me kona noonoo pono, e kauoha aku e uku mai i kekahi puu malalo ae o na koina kanawai, a o ke koena, e uku ia e like me ka hana ana ma na hihia karaima.

PAUKU 12. O kela me keia mea i hoouna aku iaia kekahi palapala kuu kino, a ua haawi ia hoi i na uku me na lilo kupono no ka hooko ana, alaila e hoike mai no oia iloko o ka manawa pokole e hiki ai.

PAUKU 13. O ka mea e hoihoi mai ana i ua palapala kuu kino nei, e kakau iho oia me ka moakaka lea, a me ka pololei, penei:

Akahi.—Ina he oiaio, ua paa ke kino o kela kanaka maloko o kona lima a malalo o kona mana paha, ma kekahi ano kaohi.

Alua.—Ina ua paa io ua kanaka nei ma kona lima a malalo paha o kona mana, ma ke ano e kaohi ia'i, alaila e hoomaopopo lea mai oia i ke kulana, ka manawa, a me na kumu a pau o ia hoopaa ana a kaohi ana paha, me ke kope pu o ka palapala e kauoha ana i ka hoopaa i ua kanaka la.

Akolu.—Ina ua hoihoi aku oia i ke kino o ua kanaka la i hoopaa ia, mai kona lima aku a i ka lima o kekahi e hoopaa a e kaohi ia, a ina ua ike, a manao wale paha oia, ua hoopaa ia a ua kaohi ia paha ua kanaka la e hai, alaila, e hai mai oia i kana mau mea a pau i ike ai a i manao wale ai paha. A ina manawa a pau, ina ua hoopau ia a ua kaohi ia kekahi ma ka lima a malalo o ka mana o kekahi, aole e manaoia ua pololei a ua lawa ka hoihoi ia ana mai o ka palapala kuu kino, ke ole i hoakaka ma ia palapala i na mea a pau i pili i ikeia e ua mea la nana i hoopaa a i kauoha paha, ke ole nae hoi, ua olelo maoli mai aole oia i ike, aole i manao wale, aole hoi he kumu e manao wale, i kekahi mea e pili ana i ka hoopaa ana a kaohi ana paha o ke kanaka i olelo ia ua hoopaa ia, a hiki wale i ka manawa i kakauia'i kona olelo hoike.

PAUKU 14. E kakauinoaia ua olelo hoike la e ka mea nana ia i hana, a e hoohikiia, ke ole he luna ia o ke Aupuni malalo o ka hoohiki oihana, a e hoike mai ana ma ia ano. E lawe ka Aha ia olelo, i hoike ma ia hihia; aka hoi, aole malaila wale no e hooholo ai.

PAUKU 15. Na ka mea e hoihoi mai ana i ka palapala kuu kino, e lawe pu mai me ke kino o ka mea i hoopaa ia, ina maloko o kona lima a maloko paha o kona mana e kaohi ai, e like me na olelo kauoha o ka palapala, ke ole nae i mai, a nawaliwali paha ua kanaka la, e hiki ole ai. Aole nae e lilo ia i mea e koi ole ai ka mea nana e hoihoi i ua palapala la, e uku e ia kona mau lilo no ka hele ana mai a me ka hoi ana aku, a me na lilo maoli e ae, ina nae he kanaka ia i lawelawe ole i ka oihana aupuni.

PAUKU 16. Ina no ka mai a nawaliwali paha o kekahi i hoopaa ia, aole e hiki ke lawe ia mai ma kahi i kauoha ia, alaila, e

hoakaka ia ia mea ma ka palapala, a ina i hooiaio ia a hoomaopopo ia i ka ike o ka Aha a Lunakanawai paha, alaila, e hiki no ke hoopanee ka hoolohe ana o ia mea a i ka manawa a me kahi i manao ia'i he pono, a me ke ano e ae paha e loaa ai ka pono.

PAUKU 17. I ka hoihoi ia ana mai o ka palapala kuu kino, alaila, na ka Aha a Lunakanawai paha e ninaninau me ka hakalia ole, no na kumu o ka hoopaa ana a kaohi ana paha; aka hoi, e hiki no ke hoopanee ka hana i kela me keia manawa, e like me ka mea pono.

PAUKU 18. Ina i hoopaa ia ua mea paa la mamuli o ka palapala hopu, a he kuleana ko kekahi iloko o ia mea, alaila, aole no e hookuu ia ua kanaka la, aia no a hiki i ua mea kuleana la ke hele mai, oia a o kona hope paha, a e hoolohe ia kona aoao, ina nae e noho ana maloko o keia Aupuni ia manawa.

PAUKU 19. Ina i hoopaa ia ua mea paa la mamuli o kekahi hoopii karaima, alaila, iloko o ka manawa kupono e hai ia aku ka lohe i ka Loio Aupuni, a o kona hope paha malalo o ke kanawai e hele mai a e kue, ina i manao oia he pono.

PAUKU 20. E hiki no i ka mea i hoopaa ia a i kaohi ia paha, ke hoole i na olelo i hoike ia ma ka hoihoi ia ana mai o ka palapala kuu kino, a e hiki no hoi iaia ke hoike mai he mau mea e ae i pili, a na ka Aha a Lunakanawai paha e ninaninau koke no na kumu o ka hoopaa ana a kaohi ana paha, a e hoolohe i na olelo o na hoike i lawe ia mai e kela a me keia aoao, o ka aoao hoi o ka hoopaa ana a kaohi ana paha, a me ka aoao kue, alaila, e hooholo no ua kanaka la e like me ke kanawai a me ka pono.

PAUKU 21. Ina aole e hoike ia mai kekahi kumu malalo o ke kanawai e hoopaa ia a e kaohi ia paha ua kanaka la, alaila, e hookuu koke ia.

PAUKU 22. Ina ua hoopaaia ua kanaka la no kekahi hihia a ofeni paha i hiki ke hookolokolo ia, alaila, e ae aku e bela ia, ina i lawa ka bela i waiho ia mai, a i ole ia e hoihoi ia aku e paa, me ka palapala kauoha a ka Aha a Lunakanawai paha, e hoakaka ana i ka nui o na dala bela i koiia, a me ka Aha kahi e hele ai.

PAUKU 23. Ina ua paa ua kanaka la mamuli o ka palapala hoopaa, oiai e hookolokolo ana i kekahi hihia kivila, no ka nele i ka bela, a o ka bela i koiia ua manao ia he nui kupono ole, alaila, na ka Aha a Lunakanawai paha e hooholo i ka bela kupono, a ina i haawi mai ia bela, alaila, e hookuu i ua kanaka la.

PAUKU 24. Ina ua paa ua kanaka la, a kaohi ia paha malalo o ke kanawai, aole hoi he kuleana e hookuu ia oia ma ka bela, alaila e hoihoi ia'ku iloko o ka lima o ua kanaka a makai paha iaia ka mana ma ke kanawai e hoopaa i ua kanaka la.

PAUKU 25. A hiki i ka wa e hooholo loa ia, e hiki no i ka Aha a Lunakanawai ke kauoha e hoihoi aku i ua kanaka la, a i ole ia, e ae i bela nona mai kekahi la a i kekahi la ae, a e hiki no hoi ke kauoha e waiho aku i ka malama o kekahi, e like me ka mea i ikeia he pono.

PAUKU 26. Ina palaka kekahi, a hoole paha, aole e hana i ka mea i kauohaia iaia ma kekahi palapala kuu kino, e like me na olelo o keia kanawai, e hiki no ke hoopiiia oia ma ka hihia kivila e kela me keia mea i poino no na poho i loaa ma ia mea, a e hiki no i ka Aha nona ka mana e hoopai iaia i ka uku hoopai aole e oi aku i na dala elima tausani, a i ole ia, ma ka hoopaahao ana ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki he umi, a oia mau hoopii elua paha, ke manao ka Aha he pono.

PAUKU 27. O na rula me na hoopai i olelo ia maloko o ka pauku maluna iho, e kau like ia maluna o kela me keia kanaka nona ka malama a iaia paha ka mana maluna o kekahi mea nona ke kuleana e loaa i ka palapala kuu kino, a me ka mea hoi, ma kona manao e hoopakele i ka hooko ana i ua palapala kuu kino la, a e hooliloia i mea ole, nolaila, ua hoihoiia oia ke kino o ka mea i paa, a waiho ia aku maloko o ka lima a malalo hoi o ka mana o kekahi mea e ae, a e hoopaaia paha ma kahi e ae.

PAUKU 28. Ina e hoike ia me ka maopopo, ma ka palapala hoohiki a ma ke ano e ae paha, imua o kekahi Aha a Lunakanawai paha iaia ka mana e hoopuka i na palapala kuu kino, e olelo ana, ua hoopaa ia, a ua kaohiia kekahi me ke kanawai ole, a he kumu pono no e manao ai e laweia ana kela kanaka mawaho ae o

ka mana hookolokolo o ia Aha a Lunakanawai paha, a i ole ia, e loaa ana i ua kanaka la i kekahi poino nui mamua o ka hiki ana i ka hooko io ana i na palapala kuu kino, alaila, e hiki no i ua Aha a Lunakanawai la, ke hoopuka i ka palapala i ka Ilamuku, kona hope, a i kekahi makai paha, e hoakaka ana ia mau mea, e kauoha ana iaia e lawe i ke kino o ua mea la i hoopaaia a i kaohi ia paha pela, a e lawe koke imua o ia Aha a Lunakanawai paha, malaila e hoopaaia ai, a hoopuka ia a haawiia ka palapala kuu kino, alaila, e manaoia e noho ana ka mea i oleloia ua hoopaa hewaia, imua o ia Aha e like me ka palapala kuu kino.

PAUKU 29. O na palapala kuu kino a me na palapala e ae i kauohaia e keia kanawai e hiki no ke hoopukaia a e haawiia ma ka la Sabati.

PAUKU 30. Ina i hookuu ia kekahi mamuli o ka palapala kuu kino, alaila, aole no e hoopaahao hou ia a kaohi ia paha oia no ia kumu hookahi, ke ole i hoopiiia ma ka palapala hoopii, a i ahewa ia paha, a i ole ia, ua hoopaa ia no ka bela ole, e kekahi Aha Kakau, nona ka mana ma ia hihia, a ke ole hoi mahope o ka hookuu ia ana no ke ko ole o ka hoopii, a no kekahi kumu hemahema maoli ma ka hoopaaia ana, ma ka hihia karaima—ma ia mau mea, ina e loaa ka hoike maopopo, alaila, e hopu hou ia oia, a e hoopaaia malalo o ka palapala kanawai no ia hewa hookahi.

PAUKU 31. Aole e lilo kekahi o na olelo o keia kanawai i mea e kaohi ai ka mana o kela a me keia Aha Kakau e hoopuka i ka palapala kuu kino mamuli o ke noi ana mai o kekahi a ka mea paa i aie ai, a he kumu hoopii e ae paha iaia, i mea paha e laweia mai imua o ia Aha i kekahi mea i hoopaa ia e hookolokolo oia no kekahi hihia karaima e waiho ana imua o ia Aha ; a mā ka palapala kuu kino e lawe ia mai ka mea i hoopaa ia i hoike, mamuli o kekahi palapala kii a palapala e ae o ka Aha, ke manaoia ua Aha nei he mea ia e loaa ai ka pono. E hiki no ke hoopukaia na palapala o ia ano e na Aha Kakau, me ka noonoo akahele ia, a me ka nana pololei i na pono o kela a me keia aoao, aole hoi e manao ia ua kue kekahi o na olelo o keia kanawai i kela manao.

PAUKU 32. Aole e lilo kekahi o na olelo o keia kanawai i mea e kaohi ai i ka manao o ka Aha Kiekie, a o kekahi Lunakanawai

paha, o ia Aha, e like me kona manao he pono, e hoopuka i ka palapala kuu kino maoli, ma no hihia e hiki ke koiia mai ma ke ano he kuleana, a malaila e bela ia ka mea i hoopaaia, ina hoi i hoopaa ia a i kaohi ia paha no kela me keia kumu, a e hookuuia malalo o ke kanawai a me ke kaulike, koe nae ka poe i hoopaaia mamuli o ke kauoha o ke Alii ka Moi, a o ka Hale Ahaolelo paha, ma ke ano a no na kumu i haiia ma ke Kumukanawai. Aka nae, ua haawiia kela mana i na Lunakanawai o ka Aha Kiekie wale no.

PAUKU 33. O na olelo a pau o keia kanawai, ua waihoia malalo o ke kuleana o ka Moi, e kapae i ka pono o ka palapala kuu kino, i na manawa kipi, a kaua ia mai paha, e like me ke Kumukanawai.

MOKUNA XXVI.

NO NA LUNA HOOKO O KA OIHANA HOOKOLOKOLO.

HAAWINA LI.

NO KA LUNA KAKAU PALAPALA HOOLILO—KANA HANA, A PELA AKU.

§ **1249.** E malama ia kekahi Buro, iloko o ka Oihana Kalaiaina, e kapaia ka Buro no na palapala hoolilo, a na ka Moi, ma ke kuhikuhi ana a ke Kuhina Kalaiaina, e hoonoho i kanaka makaukau nana e malama ia Buro, malalo o ua Kuhina nei, a e kapaia oia he "Luna Kakau Kope;" a e noho oia ma ka oihana a pau ka makemake o ka Moi.

§ **1250.** E hoohiki ua Luna Kakau Kope nei e hana pololei i kana oihana, a e haawi hoi i ke Kuhina Kalaiaina, i mea e pono ai ka lehulehu, i palapala hoopaa no na dala, aole emi malalo o ke tausani hookahi, e uku aku i ka mea kaumaha ke hoolilo ia nona no kona poho, no ka palapala nanea a hewa e ae paha ma kana oihana; a no kona haawi ana paha i na palapala hooiaio hoopunipuni, no ka imi ana iloko o kona mau buke a no na hoomalu ana ma ka waiwai ana i haawi ai i kekahi manawa, i mea e poino ai ka aoao hoopii.

§ **1251.** E uku ia ua Luna Kakau nei, penei:

1. No ke kope ana i kekahi palapala hoolilo loa, i ka waiwai paa, palapala hoolimalima, palapala moraki, a palapala e ae paha e kope ia mamuli o ke kanawai, a i haawi ia mai paha e kope ia, he kanalima keneta no na huaolelo hookahi haneri.

2. No ka hooiaio ana mamua o ke kope ana, hookahi dala no kela mea keia mea, nana i kakau i kona inoa.

3. No kela kope keia kope o na palapala a pau i kope ia iloko o kona hale oihana, a ua hooiaio ia i ke sila o ia oihana, he kanalima keneta no na huaolelo hookahi haneri.

4. No ka huli ana i na buke kope, a me ka haawi ana i na palapala hooiaio, i olelo ia ma ke kanawai, he iwakaluakumamalima keneta no kela makahiki keia makahiki i huli ia.

No ua Luna Kakau nei keia mau uku a pau, ua hoolilo ia nona, no kana oihana.

§ **1252.** Na ua Luna Kakau nei, mamuli o ka olelo a ke Kuhina Kalaiaina, e hoonoho i hope nona, a maluna ona ka hihia no ka hana ana a kona hope, a e hoolaha ia ma ka nupepa aupuni ka mea i koho ia i hope kakau. Na ua hope nei e hana ma ke ano kakau kope, i ka wa kaawale ma kahi e o ka Luna Kakau Kope ponoi, a ua hakahaka paha kana oihana.

§ **1253.** Ua hiki no i ua Luna Kakau Kope nei, mamuli o ka olelo a ke Kuhina Kalaiaina, ke hoonoho i na luna kupono ma kela wahi keia wahi, iloko o ke Aupuni, e hooiaio i na palapala, e kope ia maloko o kona hale oihana.

§ **1254.** Aole no e kope ia kekahi palapala hoolilo a palapala e ae paha i kupono ma ke kanawai e pai hoailona ia, ke pai ole ia mamua i ke sila hoailona pai o ke aupuni, [e like me ka Pauku 422.]

E nana i ka Pauku 9, Mok. LV, 1876.

§ **1255.** I mea e kope ia'i kekahi palapala hoolilo a palapala e ae paha, e hooiaio ia no ia e ka mea a e na mea paha nana i hana, imua o ka Luna Kakau, a o kona hope paha, a o ka Lunakanawai paha o kekahi Aha Kakau, a luna hooiaio e paha o keia aupuni; a imua hoi o kekahi Kuhina, Komisina a Kanikela paha o ko Hawaii Paeaina, a luna hooiaio e ae a Lunakanawai o kekahi Aha Kakau, ma ka aina e. Aka hoi, ina i make kekahi me ka paa o kona inoa i kekahi palapala i hana ia iloko o keia Aupuni; a i ole ia, ua holo paha mawaho o ke aupuni, me ka hooiaio ole i ka mea ana i hana ai, a hoole maoli paha, aole e hooiaio, alaila e

hiki no ke kope ia ia palapala, ke maopopo ma ka olelo a na hoike iloko, e olelo ana ua hana maoli ia no me ka oiaio, ma ka hoike ana imua o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kakau iloko o keia aupuni. Ina i pau i ka make na hoike a pau iloko oia palapala hoolilo, a palapala e ae paha a ua holo paha mawaho o ke aupuni, alaila e hiki no ke hooiaio ia ua palapala nei imua o kekahi aha kakau iloko o keia aupuni, ma ka hoomaopopo ana i ke kakauinoa maoli ana o ka mea nana i haawi i ua palapala nei, a me ka inoa hoi o kekahi hoike iloko.

Kanawai 1872, Mok. XXVIII.

E KAUOHA ANA I KA HOOMAOPOPOIA O KA POE E KOI ANA E HOOIAIOIA NA PALAPALA.

PAUKU 1. Aole no e lawe ia ka hooiaio ia ana o kekahi palapala hoolilo a palapala e ae e hoolilo ana, a e lawelawe ana no kekahi waiwai paa, ke ole i ike kino ia ka mea i hele mai e hooiaio pela e ka luna e lawelawe ana ma ia mea, oia no ka mea nona ka inoa i kakau ia maloko o ia palapala hoolilo a palapala e ae paha ma ke ano kuleana iloko; a i ole pela, e hoakaka ia mamuli o ka olelo i hoohiki ia a olelo ike paha o kekahi hoike kupono i ike ia e ua luna nei.

PAUKU 2. Ma ka palapala hoike no ia hooiaio ana, e hoakaka ia no keia hooiaio ana, a no ka ike o ka luna i ke kino o ia kanaka, oia no ka mea nona ka inoa i kakau ia ma ka palapala i hooiaio ia ma ke ano kuleana iloko, a i ole ia, ua hoomaopopo ia oia mamuli o ka olelo hoohiki a olelo ike paha o kekahi hoike kupono i ike ia e ka luna, a e hookomo ia kona inoa maloko o ka palapala hoike.

PAUKU 3. E kakau ia ua olelo hoike la penei:

KO HAWAII PAE AINA,
MOKUPUNI O ———— } ss.

I keia la——o————, M. H.——, ua hele kino mai imua o'u o A. E., a ua ike au oia no ka mea i hoakaka ia maloko o ka palapala mamua ae a nana no ia i hana, a ua ae mai kela ia'u ua hana ia me ke kuokoa a me kona manao ponoi, a no na kumu i hai ia maloko.

PAUKU 4. Ina i ike ole ia ka mea nana i lawe mai i ka palapala e hooiaio i kona inoa e ka luna nana ia oihana, alaila e hana ia ka palapala hoike ma ke ano penei:.

KO HAWAII PAE AINA,
MOKUPUNI O ———— } ss.

I keia la —— o ————, M. H.——, ua hele kino mai o A. E. imua o'u i hoomaopopo io ia oia no ka mea i hoakaka ia maloko o keia palapala, a nana no i hana, i hooiaio ia ma ka hoike ana mai o I. O., he hoike kupono no ia mea, a'u i ike ai a na'u no i hoohiki iaia; a ua ae mai o A. E., ua hana oia i keia palapala me ke kuokoa a mamuli o kona makemake ponoi, a no na kumu i hai ia maloko.

PAUKU 5. Na palapala hoike oiaio, palapala a pau, aole no e lawe ia he mea oiaio maloko o kekahi Aha Hookolokolo o keia aupuni, aole hoi e kakau ia ma na Buke o ka Luna Kakau Kope, ke kulike ole ka hana ana me na olelo o keia kanawai.

O kekahi luna i haawi ia iaia ka mana e hooiaio i na palapala, ina oia e hookomo me ka maopopo he oiaio ole iloko o kana palapala hoike hooiaio no kekahi palapala i kekahi mea e alakai hewa ai i na mea i olelo ia iloko o ia palapala hoike, ma ka hooiaio ia ana a ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hoopai ia oia i ka uku hoopai i na dala aole e oi aku i ka hookahi haneri a i ole ia ma ka hoopaahao ma ka hana oolea aole e oi aku i na mahina elua, a e hiki no ke hoopai palua ia. Aole e manao ia na mea i olelo ia ma keia ua kue i kona hoopii kivila ia no ke poho malalo o keia kanawai. Hoololi o 1882. Mokuna XLI.

PAUKU 6. E lilo keia i kanawai mai kona la aku i hooholo ia ai, aka o na palapala hoike hooiaio palapala a pau i hana ia mamua o ke kau ana o keia kanawai, aole no e lilo i mea ole mamuli o na olelo o keia kanawai.

---

§ **1256.** Aole no e kope ia kekahi palapala a ka wahine mare i oki ole ia, e haalele ana i kona kuleana iloko o na aina a o ka waiwai e ae paha, aia a hooiaio ia mamua kela wahine imua o ka

luna kakau palapala hoolilo, a o kona hope paha, a o kekahi luna kupono e ae paha ma ke kanawai, e lawe i kela hooiaio ana, me ka neenee aku o kana kane ma kahi mamao, a ua ae pono mai hoi kela wahine, ua kakau oia i kona inoa me ka hoopilikia ole ia a me ka makau ole, i kana kane.

§ **1257.** Na kela luna keia luna nana i hoomaopopo i ka hooiaio ana i kekahi palapala, e kakau no maluna iho i ka hooiaio ana, a me kona inoa pu, a me na mea i hoomaopopo ia ma ka olelo a na hoike, e kakau no i na inoa o na hoike i ninau ia imua ona, me ko lakou wahi e noho ai, a me ke ano nui o na olelo a lakou i hoike ai.

§ **1258.** E heluhelu ia kela palapala keia palapala hoolilo, a palapala e ae paha, ua pai ia i ke sila hoailona pai o ke aupuni, a ua hooiaio ia e like me ka olelo mamua, e kekahi luna i hoakaka ia maluna i mea hoike, aole he olelo i koe e maopopo ai, a e hiki no ke kope ia iloko o ka buke aupuni.

§ **1259.** E hiki no ke heluhelu ia ka palapala i kope pono ia, a o ke kope o ia palapala paha i hooiaio ia, i mea hoike, e like pu me ka palapala mua. Aole no e manao ia ka palapala hooiaio i ka inoa, a me ka mea e maopopo ai kekahi palapala, he kumu pono ia no ka hookolokolo; aka, e hiki no ke hoopaapaa ia e kela aoao keia aoao kuleana malaila. Ina i hoomaopopo ka mea hoole i ka oiaio o ua palapala nei, ua lawe ia ka olelo a na hoike ma ka hoohiki ana o kekahi mea kuleana maloko, a ma ka hoike kupono ole paha, alaila, aole no e lawe ia ua palapala nei, aole hoi ke kope, i hoike, aia a hoomaopopo ia ma na mea e ae.

§ **1260.** E kope ia kela palapala keia palapala kupono i ke kanawai, e like me ka manawa i haawi ia mai i ka luna kakau kope, a e manao ia, ua kope maoli ia, mai ka wa i haawi ia'i iaia.

§ **1261.** Na ka luna kakau kope, e kakau i na huaolelo a pau o na palapala kupono i ke kanawai, e kope ia iloko o kona hale oihana iloko o na buke kupono. Na ke Kuhina Kalaiaina e imi, a e haawi aku ia mau buke; a mahope o ke kope ana e kakau

hoike i ke kulike loa me ka palapala mua, a mahope olaila, e kakau ma ke kua o ka palapala i kope ia, i ka la a me ka buke iloko o kona hale oihana, kahi i kope ia'i, a me ka aoao no hoi o ia buke, kahi e palapala ia'i.

§ **1262.** E kope ia iloko o ka hale oihana o ka luna kakau kope, na palapala hoolilo waiwai paa a pau, a me na palapala hoolimalima waiwai paa no ka manawa i oi aku i ka makahiki hookahi, a me na palapala hoolilo waiwai paa e ae, maloko o keia aupuni; a o kela palapala keia palapala i kope ole ia malaila, e lilo ia i mea ole, i ka mea kuai mahope ma ke ano oiaio, a me ke kumukuai kupono ke lohe ole oia i ka hoolilo ia ana o ua waiwai paa nei ia hai, a o ke kauwahi paha o ia waiwai, a ua kope mua ia kona palapala hoolilo.

Rives v. Makulu, 2 H.R. 166.

Ellis v. White, 3 Haw. 265.

§ **1263.** E kope ia no hoi iloko o ka hale oihana o ka luna kakau kope, na moraki a pau no ka waiwai lewa, na palapala aelike e hoolilo ana i kekahi haumana ao oihana, na palapala aelike no ka waiwai o ka poe mare, na palapala haawi i ka mana i kekahi e hiki ai ke hoolilo loa aku i ka waiwai paa iloko o keia aupuni, a me na palapala aelike no ka hookama ana, ma ke ano o ko lakou lilo ana i mea oiaio, a i kope ole ia hoi, aole no e paa na palapala o ia ano i mea e poino ai ka poe kaawale aku, aole hoi he mea e poino ai ko lakou mau pono.

Davis v. Spencer, 3 Haw. 274.

§ **1264.** Na ka luna kakau kope, ke noi ia'ku oia, e haawi aku i ke kope i hooiaio ia, o na palapala i kope ia iloko o kona hale oihana, i ka mea makemake, a e haawi no hoi i na palapala hoakaka no ka imi ana, a no ka hoomalu ia ana paha maluna o ka waiwai a o kekahi mea paha, i maopopo ma kona mau buke kope, ke uku ia nae oia e like me ka olelo mamua.

§ **1265.** E manaoia na palapala a pau, i kope ia iloko o ka hale oihana o ka luna kakau kope mamua o ka la 10 o Iulai, M. H. 1850, ua kope pono ia, ina paha iloko o ka buke i olelo ia ma ke kanawai, a ma ke ano e ae paha ke kope ana.

Aole keia Pauku i hoopau ia ma ke kanawai o Apr. 27, 1846.

PAUKU 13. O na palapala a pau no ka hoolilo i ka waiwai paa, a me ka waiwai lewa, i kakauia mamua o ke kau ana i keia kanawai, a me na palapala no ka haawi i ka waiwai paa, a me ka waiwai lewa, i kakauia mamua o ke kau ana i keia kanawai, ina aole i hookoia i ka wa e laha aku ai keia kanawai, e kakau kope ia kela mau palapala maloko o ka hale hana o ke kakau kope, na ka mea loaa e lawe mai, a nana no e uku no ke kakau ana maloko o na la he kanaiwa mahope iho o ka laha ana aku o keia kanawai. Ina aole e hanaia pela, aole e ko ma ke kanawai ia mau palapala imua o na mea loaa ia waiwai mahope me ka lohe ole i ka hoolilo, a me ka haawi mua ana.

HAAWINA LII.

NO NA NOTERI NO KA LEHULEHU.

§ **1266.** E hoonohoia e ka Moi iloko o kona Aha Kukamalu, ma ka hoike ana o ke Kuhina Kalaiaina, hookahi a keu paha kanaka kupono ma kela apana keia apana Kiaaina o ke Aupuni, he mau *noteri* no ka lehulehu, e noho ma ka oihana a pau ka makemake o ka Moi.

§ **1267.** Aole no e hoonohoia kekahi mea kupa ole o keia aupuni he *noteri* no ka lehulehu, a o kela mea keia mea i hoonohoia ma keia oihana, mamua o ka hana maoli ana, e kakau i kona inoa i ka palapala hoohiki i ke Akua, e hana pololei i kana mau hana, a e waihoia ia palapala hoohiki iloko o ka hale oihana o ke Kuhina Kalaiaina.

§ **1268.** Na kela *noteri* keia *noteri* o ka lehulehu, e malama mau i sila no kana oihana, a e okiia kona inoa maluna iho, a me na hua *noteri lehulehu* a me na hua "Ko Hawaii Pae Aina."

§ **1269.** Nana no, ina e noiia, e palapala i na poho a pau a me na poino i loaa mai, a i manaoia e loaa mai ana paha maluna o ke kai a maluna o ka honua, a me na *awarake* a pau, a me na mea e ae e pili ana i kana oihana, e like me ka hana mau ana a ka poe kalepa, a nana no e kakau pololei i *palapala hai* a ka mea nona ka waiwai.

§ **1270.** E kakauinoaia a e hoohikiia no hoi na palapala a pau a me na kope a me na hana e pili ana, e ka poe i hele mai imua o ka luna e hai, a nana no e palapala iho i ka olelo i haiia, a e haawi i na kope o ia olelo i kakauia me kona inoa, a me kona sila i ka

poe makemake, a e uku no hoi no ia mea. Nana no hoi mamuli o kekahi mea kuleana, e haawi i ka bila kikoo, a palapala aie e ae paha i ka mea aie, nana i haawi ia palapala, a i ka mea paha nana e uku, i hookaaia, a nana no hoi e hai aku i keia i ka poe i kakau i ko lakou inoa ma ke kua o ua bila aie nei, a ma ke ano nui o kana oihana, e hana no ua luna nei i na hana a pau i hanaia e na *noteri* lehulehu, mamuli o ka hana mau ana o ka poe kalepa, a ua kupono i na kanawai o keia aupuni.

§ **1271.** O ka palapala hai no kekahi bila kikoo o ka aina e, a oonei paha, a palapala aie i hooiaioia e ka *noteri* no ka lehulehu, a ua kauia kona lima, a me kona sila, e manaoia no ia ma na Aha Hookolokolo, he hoike no na mea iloko o ua palapala nei no ia mau mea, a me ka hoakaka ana hoi i ka mea nana e haawi i ka bila, a me kona hope paha.

§ **1272.** A hiki i ka manawa e hookaa ai i kekahi palapala aie, a bila kikoo paha iloko o keia aupuni i kekahi la mahope, a i ole ia i ka la e ikeia ai ua palapala nei, aole hoi i ka la e koiia ai, alaila, e haawiia i ka mea nana e haawi ia bila aie, a i ka mea hoi i ae e hookaa i kekahi bila kikoo, ekolu la oluolu, ke ole o ka la Sabati ke kolu o ka la, a he la hookeai paha, a he la hoomaikai paha i ke Akua, i hoakakaia e ke Alii, a ina pela, e haawiia elua la oluolu wale no.

§ **1273.** Na kela *noteri* keia *noteri* e kakau loihi ma ka buke i na hana a pau, a me na *palapala hai,* na palapala hoohiki, a me na mea e ae ana i hana ai iloko o kana oihana, a e kakau ia kona inoa, a e pai i kona sila ma na kope, a ma na palapala hooiaio a pau ana i haawi ai, a e lawe ia no ia i hoike no ia hana ana.

§ **1274.** Ina e haalele a hoopau ia paha, a make paha kekahi *noteri lehulehu,* e haawi ia kona mau buke kope, i ke kakauolelo o ka aha kakau kokoke i kona hale oihana; a ina e hana ole ia pela a hala na malama ekolu, e uku no ua *noteri* nei, a o kona hooko kauoha a lunahooponopono waiwai hooilina paha, i ke dala aole emi malalo o ke kanalima, aole hoi e oi aku i na dala elima haneri, e like me ka noonoo ana o ka Aha Hookolokolo he pono.

§ **1275.** E haawi ia ka hapalua o ke dala a pau i lilo mamuli o ka pauku maluna iho i ke Aupuni, a o kekahi hapalua hoi i ka mea nana e hoopii no ia dala.

§ **1276.** E uku ia kela *noteri* keia *noteri heluhelu*, penei:

1. No ka palapala hai no na palapala aie, elua dala;

2. No kela palapala keia palapala hoolaha, a me ke kope o ka palapala hai, elua dala;

3. No ka palapala ana i ka palapala hai e ae, ekolu dala.

4. No keia palapala keia palapala hoolaha no ia mea, a me ke kope o ka palapala hai i hooiaioia, ekolu dala.

5. No kela palapala keia palapala hoohiki, a me ka palapala hooiaio mamuli o kana oihana, elua dala.

MOKUNA XXVII.

NA KOINA ILOKO O NA AHA HOOKOLOKOLO.

§ **1277.** *Iloko o na Aha Hookolokolo Apana.*

No kela palapala keia palapala kena, hopu, hoomalu, oki, a me na palapala ano like e ae paha, i hoopuka ia e ka Lunakanawai Apana, hookahi dala.

No kela palapala keia palapala kii hoike, he hapalua dala.

No ka hoohiki ana i ka hoike, [he hapawalu dala.]

Umi keneta. Rula XVI o ka Aha Kiekie.

No ka hooholo ana, a me ke kakau ana i ka olelo hooholo, hookahi dala.

No ke kakau ana i ka olelo hoopii hou a me ka hoike ana ia mea i ka aha i hoopii ia ai, hookahi dala.

Ka uku o na Hoike.—No kela mea keia mea i hele mai e hoike, a ua hoohiki ia ma ka hookolokolo ana i kekahi hihia kivila, he hapaha dala.

Ka uku o na Makai —No ka lawe ana i ka palapala hopu a palapala kena paha, hookahi dala.

No ka lawe ana i ka palapala hoomalu, hookahi dala, a no ke kope o ia palapala, a me ka moowaiwai o ka waiwai i hoomalu ia i waiho ia me ka mea i hoopii ia a ma kona wahi paha, hookahi dala.

No ka hele ana e pono ai ka lawe ana i ka palapala kena, hopu, hoomalu, ohi, a palapala e ae paha o ia ano, elima keneta no kela mile keia mile, i oi aku mamua o ka mile hookahi.

Umi keneta. No ka lawe ana i ka palapala kii hoike, [he hapawalu dala] o kela mea keia mea hoike.

No ka hooko ana i ka palapala ohi, he umi keneta no kela dala keia dala i ohi ia a hiki i ke kanalima dala, alaila, elima keneta no kela dala keia dala i ohi ia maluna o na dala he kanalima.

§ **1278.** *Iloko o na Aha Hookolokolo Hoomalu.*

No kela palapala keia palapala kena, hopu, hoomalu, a ano e ae paha, e like me ia, i hoopuka ia e kekahi Lunakanawai Hoomalu, hookahi dala.

No ka hoopanee hookolokolo ma ke noi ana o kekahi aoao, he hapaha dala.

No kela palapala keia palapala kii hoike, he hapalua dala.

Umi keneta. No ka hoohiki ana i ke Akua, [he hapawalu dala.]

No ka malama ana i kekahi pepa ma ke noi ana o kekahi aoao,

Umi keneta. [he hapawalu dala.]

No ka hooholo ana a me ke kakau ana i ka olelo hooholo, hookahi dala.

No kela kope keia kope o ka olelo hooholo, he hapalua.

No kela palapala keia palapala hoopaa, a palapala hoomalu e ae i kakau ia e ka Lunakanawai, hookahi dala.

Umi keneta. No ka palapala ana i ka olelo hoopii hou, [he hapawalu,] a no ka hoike ana ia palapala, hookahi dala.

Ka uku o na Hoike.—No kela hoike keia hoike i hele mai, a ua hoohiki ia ma ka hookolokolo ana i kekahi hihia kivila, he hapaha; ina i hele mai mai waho mai o ka apana kahi e hookolokolo ai, he hapalua no kela la keia la ana e noho mai ai ma ka aha.

Ka uku o na Makai.—No ka lawe ana i kela palapala keia palapala kena, hopu, hoomalu, a palapala e ae paha o ia ano, hookahi dala.

No kela kope keia kope o ka palapala hoomalu, a me ka moowaiwai o ka waiwai i hoomalu ia, a i haawi ia i ka aoao i hoopii ia, hookahi dala me ka hapalua.

No ka hooko ana i ka palapala ohi, he umi keneta no kela dala keia dala i ohi ia a hiki i ke kanalima dala, a elima keneta no kela dala keia dala e oi aku ana mamua o ke kanalima.

No ka lawe ana i ka palapala kii hoike, [he hapawalu] no kela hoike keia hoike. Umi keneta.

No ka hele ana i kela mile keia mile e pono ai, maluna o ka mile hookahi ma ka lawe ana i kekahi palapala i hoopuka ia e ka Aha, elima keneta.

No ka malama ana i ka waiwai i lawe ia, mamuli o kekahi palapala hoomalu, no kona mau lilo kupono.

§ **1279.** *No na Aha Hookolokolo ma ke Keena imua o na Lunakanawai Kaapuni.*

No kela palapala keia palapala kena, hopu, hoomalu, a ohi paha, hookahi dala.

No kela palapala keia palapala kii hoike, he hapalua.

No ka hoopanee hookolokolo ma ke noi ana o kekahi aoao, he hapaha.

No ka hoohiki ana i ke Akua, [he hapawalu.] Umi keneta.

No ka malama ana i kekahi pepa ma ke noi ana o kekahi aoao, he hapaha.

No ka hooholo ana a me ke kakau ana i ka olelo hooholo, hookahi dala.

No kela kope keia kope o ka olelo hooholo, he hapalua.

No kela palapala keia palapala hoopaa, a palapala hoomalu e ae paha i kakau ia e ka Lunakanawai, hookahi dala.

No ke kakau ana ma ka palapala i ka olelo hoopii hou, he hapalua; a no ka hoihoi ana i na palapala, hookahi dala.

Uku i na Hoike.—O kela hoike keia hoike i hele mai a hoohiki ia ma ka hookolokolo ana i kekahi hihia kivila, he hapaha; a ina ua hele mai wahe mai o ka apana kahi e hookolokolo ai, he hapalua no kela la keia la ana i noho mai ai i ka Aha.

Ka uku o na Makai.—E like no ka uku o na makai me na mea i olelo ia ma ka pauku maluna iho, no na Aha Hoomalu.

Kanawai 1872, Mokuna XXIX.

E HOEMI AI I KEKAHI MAU KOINA MA KA AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE, NA AHA HOOKOLOKOLO KAAPUNI A ME NA AHA HOOPONOPONO WAIWAI HOOILINA, A E KAU ANA I UKU LOIO.

PAUKU 1. Ma ka Aha Kiekie a me na Aha Kaapuni, e kau ia na koina no kela me keia palapala kena, palapala hoomalu, palapala ohi, a palapala e ae o ia ano, i elua dala pakahi no kela me keia palapala kii hoike, hookahi dala; aole no e kau i koina no ka wae ana i ke jure, a me ka hoopuka ana i ka palapala kena no ia jure, a me ke kii ana i kekahi papa jure.

PAUKU 2. O ka uku o ka Luna Makai Kiekie, a o ka Makai Nui paha, no ka hooko ana i kekahi palapala kena a palapala mana e ae i hoopuka ia e ka Aha (koe nae na palapala kii hoike) i hookahi dala no kela kanaka keia kanaka i kii ia; no ka hooko ana i kekahi palapala ohi, a palapala mana e ae no ka ohi ana i ke dala, elima keneta no kela me keia dala i ohi ia a hiki i ka elima haneri dala, a elua me hapalua keneta no kela me keia dala i ohi ia i oi aku i ka elima haneri dala; no ka hooko ana i kekahi palapala e hoonoho aku a e hoihoi paha i ka waiwai, a e hoonoho aku i kekahi maluna o kahi wahi, a hookaawale aku ka mea hoolimalima e noho ana, mamuli o ke kauoha a ka aha, hookahi dala; aole no e kau ia ke koina no ka ukali ana i ka Aha.

PAUKU 3. O ka uku o ka Lunakanawai no kela a me keia noho ana mai ma ke keena, no ka hoolohe i kekahi olelo noi, i hookahi dala no ia.

PAUKU 4. Ma na aha hooponopono waiwai hooilina, e kau ia na koina no kela me keia kauoha a palapala kena paha, i hookahi dala; no kela a me keia palapala kii hoike, hookahi dala; no ka hoolohe ana no ka hooiaio ana a me ka hooholo ana no kekahi palapala kauoha hooilina, elua dala; no ka lawe ana, hoomaopopo ana a me ka hooholo ana no kekahi moo buke helu e waiho ia mai a no ka hooholo ana paha no ka mahele o ka waiwai lewa, hookahi dala; no ka hoolohe a me ka hooholo no na mea kue i ka hookohu ana o kekahi lunahooponopono waiwai hooilina, a o

ke noi paha no kona hoopau ia ana, a no ka hoopau ia ana paha o kekahi kahu, a o ke noi paha no ka hoolilo i mea ole ka hooiaio ana o kekahi palapala kauoha hooilina, hookahi dala: Aka nae, ma na hihia a pau, ina aole i oi ke kumukuai o ka waiwai o ka mea i make, mamua o na dala he elima haneri, aole e kau ia ka uku koina mamua o na dala he umi, koe ka uku no ka hoolaha ana; a o keia uku koina, he uku pau ia no ka hana ana i ka waiwai o ka mea i make, ma na noho ana o ka Aha i kauoha ia e na kanawai a me ka Aha a pau ka hana, a hookuu ia ka hooko kauoha, ka luna hooponopono, kahu a hope malama waiwai.

PAUKU 5. Ma na Aha a pau o keia aupuni, ma na hoopii ano "assumpsit" a pau, ma ka auhau koina ana, e auhau ia no ka uku loio (mawaho ae o na uku loio i ae ia i keia manawa) na ka aoao i haule e uku mai ia koina, a e helu ia no keia koina iloko o na dala i komo iloko o ka palapala ohi waiwai, penei: umi keneta no kela dala keia dala a hiki i ka hookahi haneri dala, a ina i oi na dala mamua ae o ka haneri hookahi, alaila, elua keneta me ka hapalua no kela dala keia dala, ma na dala i oi maluna ae o ka hookahi haneri dala e helu ia ai. E auhau ia keia koina uku loio, ina i ko ka mea hoopii, ma ke dala i hooholo ia ma ka olelo hooholo a ka Aha; a ina i ko ka mea hoopii ia, alaila, e auhau ia keia koina ma ke dala i koi ia ma ka hoopii.

PAUKU 6. E lilo keia i kanawai mai kona la aku i hooholo ia ai, a o na kanawai a me na hapa kanawai a pau e kue ana i keia e hoopau ia no.

---

§ **1280.** *Iloko o na Aha Kaapuni a me ka Aha Kiekie:*

No ka malama ana i kahi palapala hoopii, pale, a ano e ae paha ma ke noi ana o kekahi aoao, he hapaha.

No kela palapala keia palapala kena, hoomalu, ohi, a o ia ano e ae paha, elua dala. **Hoololi.**

No ke kope ana i kekahi palapala hoopii hoopuka, pale, a ano e ae paha, he hapaha no na huaolelo hookahi haneri.

No kela palapala keia palapala kii hoike, hookahi dala. **Hoololi.**

No ka unuhi ana i na jure, a no ka hoopuka ana i na palapala kii, aole uku.

Hoololi.

No ke kahea ana a me ka hoohiki ana i ke jure, hookahi dala.

No ka hoohiki ana i kela hoike keia hoike ma ka hookolokolo ana, [he hapawalu.]

Umi keneta.

No ka hoohiki ana i ka Makai Nui a makai e ae paha nana e malama i ka poe jure, [he hapawalu.]

Umi keneta.

No ke kakau ana i ka hihia ma ka papa hihia o ka Aha, a no ke kope ana ia mea no na loio, hookahi dala.

No ka lawe ana mai i ka olelo hooholo a ke jure a o ka poe kuikawa paha, a me ke kakau ana ma ka buke, hookahi dala.

No ke kakau ana i ka olelo i hooholo loa ia, hookahi dala.

No ke kope o ka olelo i hooholo loa ia, hookahi dala.

No ke kakau ana i ka olelo hookaa, no ka olelo i hooholo ia, hookahi dala.

No ka huli ana iloko o ka buke moolelo, a no ka palapala hoike no ka oiaio, ma ke noi ana o kekahi, he hapalua.

No ka auhau ana i ka nui o ke poho ma ka palapala hoaie, a palapala e ae paha, hookahi dala.

No ka palapala ana i kekahi olelo kauoha, a i ka olelo hooholo paha a ka aha hookolokolo, a no ke kope ana paha o ia mea, he hapaha no ka haneri huaolelo hookahi.

No ka palapala ana i ka olelo hooki a i ka hoopau ana i ka hookolokolo no ka hana ole mai o kekahi aoao, hookahi dala.

No ke kakau ana i ka palapala hoopaa, a i ka palapala hoomalu e ae paha, hookahi dala.

No ka lawe ana i ka palapala hoakaka i kekahi aoao, hookahi dala.

Nana Pauku 5, Kanawai o 1872, mamua ae nei.

Uku no na Loio:—No ke kakau ana i ka palapala hoopii, a i ka palapala pale paha, ekolu dala; a no ke kope hookahi o ia mea, hookahi dala me hapalua.

No ka olelo hoakaka no ka hookolokolo, no ke kope a me ka hoike ana, hookahi dala.

No ka olelo hoakaka e ae, ma kekahi hihia, no ke kope a me ka hoike ana, hookahi dala.

No ka hele ana i ka hookolokolo, a no ka hoopaapaa ana paha no kekahi manao, ekolu dala.

No ke kakau ana i ka bila koina, no ke kope hoi a me ka hoike ana, hookahi dala.

No ka hele ana imua o ka Lunakanawai no ka auhau ana ma bila koina, hookahi dala.

No ke noi ana i ka manao hooholo loa, a me ka manao like e ae, he hapalua. O na dala lilo a pau a ke kokua i hoohiki ai ua lilo, a i manao ia hoi ua pono i ka luna nana e auhau koina, e ae ia no ia ma ka auhau ana i na koina.

Uku no ka Luna Makai Kiekie a me ka Makai Nui:—No ka lawe ana i ka palapala kena a palapala hoopuka e ae paha, (koe wale no ka palapala kii hoike,) hookahi dala no kela mea keia mea i hoikeia ai. Hoololi.

No ka lawe ana i ka palapala kii hoike, he hapalua no kela hoike keia hoike.

No ka hele ana ma ka lawe ana ia palapala, he umi keneta no ka mile hookahi, ke oi aku mamua o ka mile hookahi.

No ke kope o ka palapala kena, a o ka palapala hoopii, a palapala hoopuka e ae paha, hookahi dala me ka hapalua.

No ka hooko ana i ka palapala ohi, a palapala e ae paha no ka ohi ana i ke dala, he elima keneta no kela dala keia dala i ohiia a hiki i na dala elima haneri, a elua me hapa keneta pakahi no ke dala i oi aku mamua o na dala elima haneri. E hookaaia na dala a pau i lilo i kekahi mea paipalapala, no ka hoolaha ana i ka olelo no ke kuai i kekahi waiwai. Hoololi.

No kela bila keia bila kuai, hookahi dala.

No ka hoomakaukau ana, a me ke kakauinoa ana, a me ka hooiaio ana i kekahi palapala hoolilo aina mamuli o ke kuai ana i kekahi waiwai paa, elima dala, e hookaaia e ka mea i loaa iaia ka waiwai paa.

No ke kakau ana i ka palapala hoopaa kupono i ke kanawai, hookahi dala.

No ke kii ana i kekahi poe jure e hele mai i kekahi kau hookolokolo, elima dala.

No ke kii ana i kekahi koe jure e, ekolu dala.

No ka lawe ana i ka palapala hookomo a palapala hoihoi paha, e haawi ana i kekahi i kona kuleana i ka waiwai paa, a e hookuke

ana i ka mea noho mamua, mamuli o ke kauoha a ka Aha Hoo-
Hoololi. kolokolo, hookahi dala.

No ka lawe ana mai i ka mea pio e hookolokoloia, a mamuli o ka palapala kii kino paha e hoike ana, a e pane mai ana paha
Hoololi. imua o ka Aha, hookahi dala.

No ke kuai ana aku i kekahi waiwai mamuli o ke kauoha a ka Aha, aole nae ma ka palapala ohi, e like no ka uku no ka hooko ana a me ke kuai ana mamuli o ka palapala ohi.

Hoololi. No ka noho ana ma ka Aha Hookolokolo, aole uku.

O ka uku no ka hooko ana i na palapala ohi, a me ka ohi ana ma na olelo hooholo, a me na koina a pau mahope o ka hooholo loa ana, aole nae i hookomo ia iloko o ka olelo hooholo iloko o na aha hookolokolo a pau o keia Aupuni, e ohi ia no a e hui ia me ke dala i auhau ia a ohi ia hoi iloko o ka palapala ohi.

Hoololi o 1882. *Uku o na Hoike a me ka poe Jure:*—Elua dala no kela la keia la i noho mai ai iloko o ka aha, a ina aole lakou i noho maloko o ke kulanakauhale kahi i hookolokolo ia'i, e uku ia lakou elima keneta no kela mile keia mile a lakou i hele mai ai i ka aha, a hoi aku no hoi. E uku ia kela mea keia mea ma ke jure, he hookahi dala no kela olelo hooholo keia olelo hooholo a lakou i hooholo ai.

E hookomo ia ka uku o ka poe jure a me na hoike iloko o ka bila koina, e uku ia e ka aoao poho.

Kanawai 1882. Mok. XXIV.

E HOOMAOPOPO AI I KA UKU O NA JURE.

PAUKU 1. Mai ka la aku e hooholo ia ai keia kanawai, e uku ia na poe ma ke jure penei: Elua dala no kela la keia la i noho mai ai iloko o ka Aha, elima keneta no kela mile keia mile a lakou i hele mai ai i ka Aha a hoi aku no hoi, hookahi dala no kela olelo hooholo keia olelo hooholo a lakou i hooholo ai.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai kona la aku e hoapono ia ai, a o na huaolelo "a me ka poe jure" ma ka lalani 94, a me na huaolelo "e uku ia kela mea keia mea ma ke jure he hapalua no kela olelo hooholo keia olelo hooholo a lakou i hooholo ai" ma na

lalani 97, 98, 99, a me ka huaolelo "ka poe jure a me" ma ka lalani 100 o ka Pauku 1280 o ke Kanawai Kivila, ua hoopau ia a ma keia ua hoopau loa ia no.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 1280 O KE KANAWAI KIVILA E LIKE ME IA I HOOLOLI IA AI E KA MOKUNA 24, O NA KANAWAI O 1882. **Kanawai 1884, Mok. XXX.**

PAUKU 1. O ka mahele e hoomaka ana ma ka lalani kanahikukumamalima o ka Pauku 1280 o ke Kanawai Kivila ma ka olelo Beritania, a ma ka lalani hookahi haneri ma ka olelo Hawaii, e like me ia i hoololi ia ai e ka Mokuna 24, o na Kanawai o 1882, ke hoololi ia nei, a penei e heluhelu ia ai;

"O na uku o na hoike, a me na uku o ka poe jure no ka olelo hooholo ma kela a me keia hihia e hookomo ia iloko o ka bila no na koina e uku ia e ka aoao i haule."

PAUKU 2. E lilo keia i Kanawai mai kona la aku e hooholo ia ai.

Uku o na Lunakanawai:—No ka noho ana ma ke keena e lohe i ka manao noi o kekahi aoao, hookahi dala. **Hoololi.**

No ke kauoha ana i poe luna nana e niele i ka poe hoike ma kahi e, a no ka palapala ninaninau hoike i ka Lunakanawai ma ka aina e, ekolu dala.

No ka noho ana a me ka hooiaio ana, a me ka hoomaopopo ana i na niele e hui ia me ka palapala hookohu i na luna niele, a me ka palapala i ka Lunakanawai paha, ekolu dala.

No ke kauoha ana e niele aku i ka hoike no ke kumu pono, a i mea paha e paa ai kana olelo hoike, hookahi dala.

No ka noho ana e niele aku i ka hoike, no kela la keia la, elima dala no ka la.

No kela olelo keia olelo kauoha e hooponopono ana i ka hihia, hookahi dala.

No ka auhau ana i ka bila koina, hookahi dala.

No ka noho ana e hooponopono i ka hihia, a i ka palapala kumu hoohalahala paha, hookahi dala.

No ka hooiaio ana i ke kaa ana o ka olelo hooholo loa, hookahi dala.

No ke kakau ana i ka ae ma ka palapala kaohi i ke kino, a i ka waiwai o kekahi paha, hookahi dala.

No ka lawe ana i ka palapala hoopaa, mamuli o ke kanawai, hookahi dala.

No ka hoohiki ana i kekahi kanaka, he hapaha.

No ke koho ana i kekahi poe kuikawa a me ka hooiaio ana i ko lakou hookohu ia ana, ekolu dala.

No ka palapala hopu, hoomalu, a palapala e ae paha ke hoopuka ia ma kekahi hana okoa, elima dala pakahi.

No ka olelo hoakaka i kekahi aoao, i kekahi luna, a i ka mea e ae paha i haawi ia e kekahi Lunakanawai, hookahi dala.

No ka palapala hoike, a me na palapala e ae a pau i kupono ia ia e hoomakaukau i mea e kakauinoia, ia ia iho, he hapaha no na huaolelo hookahi haneri.

§ **1281.** *Iloko o na Aha'Hooponopono Waiwai Hooilina.*

Hoololi. No ka palapala kena, hookahi dala.

Hoololi No ka palapala kii hoike, hookahi dala.

A no ke kope o ka palapala kena a kii hoike paha, hookahi dala.

No ke kakau ana i ka palapala hoike no ka hooiaio ana i ka palapala kauoha, a no na palapala hooiaio e ae e pono ai, he hapalua.

No ka hoolohe ana i na hoike, a me ka hooholo ana i ka olelo
Hoololi. no ka oiaio o ka palapala kauoha, elua dala.

No ke kope ana iloko o ka buke i ka palapala kauoha me na olelo hooiaio a me na palapala kauoha i na luna hana, na palapala lunahooponopono waiwai me ka hoonoho ana i ke kahu a me na hana e ae, e pono ke kope ia; he hapaha no na huaolelo hookahi haneri.

No na kope o na palapala hooiaio i ka palapala kauoha o na palapala hookohu i na lunahooponopono, a o na palapala e ae, no

na mea i hana ia imua o ka lunakanawai o ka aha hookolokolo hooponopono waiwai hooilina, he hapaha no na huaolelo hookahi haneri.

No ka hoonoho ana i ka lunahooponopono a i ke kahu a i ka luna helu waiwai paha, elua dala.

No ka hoohiki ana i ka lunahooponopono i ka mea helu waiwai a i ke kahu paha, he hapaha.

No ka palapala hoopaa a kekahi lunahooponopono waiwai a kekahi kahu paha a i ka mea e ae e pono ai ke haawi i palapala hoopaa, hookahi dala.

No ke kakau ana, a me ka malama ana i ka palapala a kekahi kanaka e haalele ana i kona kuleana, i lilo ai i lunahooponopono, a i kahu paha, hookahi dala.

No ka waiho ana i ka palapala moowaiwai, a me ka palapala hoike hope, e akaka ai ua pau ka hana, a no ke kope ana iloko o ka buke, he hapaha no na huaolelo hookahi haneri.

No ka olelo kauoha, e kuai i ka waiwai paa, a i ka olelo kauoha e ae paha e pono ai, hookahi dala.

No ka lawe ana, a me ka hoomaopopo ana i ka bila dala i hoike ia mai, a me ka hooholo ana no ka mahele ana i ka waiwai lewa, hookahi dala. Hoololi.

No ka hoolohe ana, a me ka hooholo ana, no ka manao hoole o kekahi i ke koho ana i kekahi lunahooponopono waiwai, a me ka palapala hoopii e hoopau ia ka hana ana, a no ka hoopau ana i kekahi kahu, a no ka palapala noi, e pau ka hooiaio ana i ka palapala kauoha waiwai hooilina, hookahi dala. Hoololi.

No ka hoolohe ana, a me ka hooholo ana no ka palapala noi, e hoolimalima, e moraki paha, a e kuai maoli paha i ka waiwai paa, ekolu dala.

No ka huli ana i na buke o keia oihana, a me ka haawi ana i ka palapala hooiaio, hookahi dala.

No ka hoonoho i poe komisina nana e mahele i ko ka wahine kanemake hapakolu, a e mahele i ka waiwai paa paha, elua dala.

No ka hoolohe a me ka hooholo ana no ka palapala hoike, a ua poe komisina la, elua dala.

Na dala a pau i lilo no ke pai palapala ana.

No ka lawe ana, a me ka haawi aku i na dala loaa mai no ke kuai ana i ka waiwai paa, elima hapa-haneri ma na puu dala a pau malalo ae o na dala elima haneri, a elua hapa-haneri a me ka hapalua, ke oi aku ka puu dala, mamua o elima haneri.

Uku o na luna hooko kauoha, a me na lunahooponopono waiwai hooilina, a me na kahu.

Waiwai o F. Molteno 3 Haw. 288.

No ka lawe ana, a me ka haawi ana'ku i na dala a pau, a hiki i ke tausani dala hookahi, he umi keneta no kela dala keia dala; ehiku keneta no kela dala keia dala, maluna o ke tausani a hiki i ka elima tausani; elima keneta no kela dala keia dala, i oi aku mamua o ka elima tausani dala; a me ka uku no ko lakou mau lilo, e like me ka manao o ka Lunakanawai, a o ka aha paha, he pono.

Ina i hoakaka ia ma ka palapala kauoha ka uku o ka mea hooko kauoha no kana hana, alaila e manaoia, oia no kona uku, aole o ka uku i olelo ia maluna, ke ole oia e haalele ma ka palapala, e waiho ia me ka aha, a me ka Lunakanawai paha i kela uku a pau loa i hoakaka ia iloko o ka palapala kauoha.

Ka uku o na Komisina, a me na Luna Helu Waiwai:—No kela la keia la hana ma ka mahele ana i ko ka wahinekanemake hapakolu, a me ka waiwai paa a me ka helu ana i ka waiwai, elima dala; a me ke dala lilo no ke ana ana i ka aina, a me na dala lilo maoli.

Uku o na Hoike, Luna Makai Kiekie, a me ka Makai Nui:—E like no ia me ka manao o ka aha, a o ka Lunakanawai paha, he pono.

I ka hooponopono hooilina ana, ina aole oi aku ka nui o ka waiwai mamua o na dala hookahi haneri; alaila, aole auhau koina, koe wale no ke dala lilo maoli; a ina i oi aku ka waiwai i hooponopono ia mamua o na dala hookahi haneri, a malalo hoi o na dala elima haneri, e hiki no i ka lunakanawai ke hoemi mai i na koina, e like me kona manao he pono, me ka noonoo nae, i ke ano o ka hooilina a o na hooilina paha.

O na uku a pau o na Lunakanawai a me na Kakauolelo, i oleloia ma keia Mokuna, e hoike ia a hoihoi ia i kela hapaha keia hapaha makahiki i ke Kuhina Waiwai, a no ke aupuni ia dala.

§ **1282.** E hiki no i na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, i kela manawa, keia manawa, e hooponopono hou i na koina, a me na uku i oleloia iloko o keia Mokuna; aole nae ma ke ano hooi aku; a e hiki no hoi ia lakou ke kau i na koina, me na uku no na mea e ae i hoakaka ole ia, i kupono i ko lakou manao.

HOAILONA V.

NA KANAWAI E PILI ANA I KA NOHO OHANA ANA.

MOKUNA XXVIII.

NO KE KANE ME KA WAHINE.

HAAWINA LIII.

NO KA MARE ANA.

§ **1283.** Aole no i kupono i ke kanawai, ke hooko kekahi kahunapule o kela aoao me keia aoao pule, a o kekahi kanaka e ae paha, i ka olelo mare iloko o keia aupuni, ke loaa ole mamua mai ke Kuhina Kalaiaina, ka palapala ae e hana ia hana.

Kanawai 1872, Mok. XXIII.

E PILI ANA I KA BERITA MARE.

PAUKU 1. Aole e paa ka mare ana o ke kane a me ka wahine, ke pili ko laua koko iloko o ka degere eha o na hanauna o laua, aole hoi e paa ina ua hala ole na makahiki o ke kane he umikumamahiku, a o ka wahine he umikumamaha mai ko laua hanau ana mai a i ka wa i mare ai laua. Aole no hoi e paa ka mare ana ina he wahine ka ke kane e ola ana, aole nae i okiia; a ina he kane ka ka wahine e ola ana, aole i okiia. A aole hoi e kupono ka mare ana iloko o keia aupuni, ke ole i loaa mamua ka palapala ae mare a ka luna i hookohu pono ia no ia hana, nana e haawi e like me ke kanawai.

PAUKU 2. Ma keia ua hoopauia ka Pauku 1284 o ke Kanawai Kivila a me ka Mokuna XXIV o ka makahiki hookahi tausani ewalu haneri me kanahiku.

§ **1285.** E kohoia ka mare ana e ka poe i hookohu ponoia e like me ke kanawai, ma ka hoike ana iaia i palapala ae, i oleloia ma ka pauku maluna iho; a e hiki no iaia ke lawe i ka uku i aelike ia, a i ole ia, i ka uku paha i haawi waleia iaia.

E KOKUA AI I KA HOOIAIO MARE ANA.

Kanawai 1864, Dec. 30.

PAUKU 1. Na kela mea keia mea i aeia e hooholo i ka mare ana maloko o keia aupuni, e malama i buke kahi e kakauia ai no kela me keia mare ana i hooholoia e ia, me ka inoa o ke kane a me ka wahine i mareia, ko laua wahi i noho ai, me ka la a me ka mahina o ia mare ana, a e haawi aku i palapala hoike mare i kakau inoaia e ia, i ka poe i mareia.

PAUKU 2. Ina i malama ole ka Luna Mare i ka palapala ana i kekahi mare ana e hooholo ai, a ua haawi ole paha i ka palapala hoike hooiaio mare i ka poe i mareia, alaila, e hoopaiia oia i na dala he kanalima, ke ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 3. Na kela me keia Luna Mare ke loaa e ka uku he hapalua dala e haawi aku i ka mea e noi mai ana iaia i palapala hoike i kakauia no kekahi mare ana i hooholoia e ia.

PAUKU 4. Ina e hoole kekahi Luna Mare, mahope o ka uku ana iaia i ka hapalua dala e haawi mai i ka palapala hoike no kekahi mare ana i hooholoia e ia, alaila, e hoopai ia i na dala he kanalima, ke ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 5. Ina e make kekahi Luna Mare, a e hele aku paha ma ka aina e, alaila, na ka luna hooko, luna hooponopono waiwai, a hope e ae paha o ia mea i make, a i hele aku paha ma ka aina e, e hoihoi aku i ka buke kahi a ua Luna Mare la i kakau ai i na mare ana i hooholo ai iloko o ka lima o ke Kuhina Kalaiaina, a o ka

mea e hoihoi ole pela, e hoopaiia oia i na dala he hookahi haneri, ke ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 6. Na ke Kakauolelo mua o ka Oihana Kalaiaina, ke loaa e ka uku he hapalua dala, e haawi aku i ka mea e noi mai ana i kope o ka mea i palapala ia ma na buke mare i waihoia ma ia keena, e pili ana i kekahi mare ana, a e hooiaio ia ua kope la, e silaia me ke sila o ka oihana, a e kakauinoaia e ke Kakauolelo mua.

Von Hasslocher v. Ward, 3 Haw. 802.

§ **1286.** Maluna o ke kane, ina paha ua mare ia mamuli o keia haawina, a mamua aku paha, a ua mare pono ia paha iloko o keia Aupuni, a ma ka aina e paha, a ua noho maanei ka aie a pau o kana wahine, mamua o ka mare ana, a i ka wa paha i noho ai me ke kane mare; e hiki no hoi iaia ke hoole i ka aie, i kupono i kana wahine ke hoole, ina e noho ana ia me ke kane ole. Ma ke kanawai, na ke kane e malama i kana wahine, ma na mea a pau e pono ai, e like me kona malama ana iaia iho. No ka mare ana, a no keia hana i kau ia maluna ona, o ke kane ka ona o ka waiwai lewa a pau o kana wahine, mamua o ka mare ana, a me ka waiwai lewa i loaa iaia mahope o ka mare ana, ke ole ka olelo hooholo okoa no keia mea mamua o ka mare ana; a na ke kane wale no e malama, a e hooponopono ia waiwai, e kuai aku, a e hana ma ke ano e ae; a e lilo no hoi ia waiwai lewa i mea e kaa ai kona aie, e like me kona waiwai ponoi. Mamuli o kona mare ana, na ke kane, ke ole ka olelo hooholo iwaena o laua, no keia mea, e malama, e ohi i ka hua, a me ka uku hoolimalima, a me ka waiwai puka a pau, ma ka waiwai paa o kana wahine, mamua o ka mare ana, a ua loaa paha iaia mahope o ka mare ana, a e hiki no me ka ae mai o kana wahine ma ka palapala, ke hoolimalima aku, a e hoolilo aku paha ma ke ano e ae, aole nae e oi aku ka manawa mamua o ko ke kane wa e ola ana; ina nae ua make mua ka wahine, alaila, pau ka malama ana o ke kane i mare ia, e like me ka olelo maluna, i ka waiwai paa o kana wahine, a e ili koke aku ia i kona mau hooilina, e like me ka wahine i make me ke kane ole. Ina he keiki oo ole ka laua ma ke kanawai, alaila,

e mau no ka malama ana o ke kane i ka waiwai paa, aia a oo ke keiki, a o na keiki paha, alaila, ili aku ka waiwai iaia, a ia lakou paha.

Aole no e kuai ia aku ka waiwai paa o ka wahine, i mea e kaa ai ka aie o ke kane, ina paha nona ponoi ka aie, a no ka malama ana paha i kana wahine, mahope o ka mare ana. Ua kupono no nae i ke kanawai, ke kuai aku i ka waiwai paa mamuli o ka palapala ohi, i mea e kaa ai ka aie o ka wahine, mamua o ka mare ana, ke loaa ole ka waiwai o ke kane e hookaa ai ia aie.

Est. Napua Zupplien 3 Haw 323.

§ **1287.** E manaoia no ma ke kanawai, o ka wahine i mareia mamuli o keia haawina, a mamua paha, a ua mare paha ma keia aupuni, a ma ke aupuni e paha, a e noho ana paha ma keia aupuni, ua make oia iloko o kana kane; aole e hiki iaia me ka ae ole o kana kane, ke hooholo ole ia iwaena o laua mamua o ka mare ana e hana pela, ke hooholo i kekahi olelo, a e hoolilo aku paha i kekahi waiwai, koe wale no nae ka mea i oleloia mahope; aole no e hoopii ia no ka hihia kivila imua o kekahi Aha Hookolokolo ka wahine oia wale no, aia o laua pu me ke kane ka pono; aole hoi e hoopaaia i ka hao ka wahine mare no kakahi hihia kivila; maluna o ke kane ke poho no ka hana kolohe a kana wahine e hana ai, no ka hoeha ana aku, no ka hoinoino, no ka laibila, a no kona hoopoino ana i kekahi kanaka, a mau kanaka paha, iloko o keia aupuni.

§ **1288.** E manaoia na keiki a ka poe i mare ponoia, ua ku i ke kanawai, a na ke kane mare e malama ia lakou, ma na mea kupono a pau, a hiki i ka wa oo, alaila, aole maluna ona ka malama ana. Na ke kane e hoomalu, a e hooponopono hoi i kana mau keiki, ma na mea a pau i ka wa oo ole, a nana no hoi e hoohana ia lakou, e like me ka mea kupono. Oia no ke kahu maoli ma ka hanau ana o ko lakou mau kino, a me ko lakou waiwai; maluna ona ka hihia, ke hana kekee lakou ia hai; nana no e hoopii, a e pale aku ma ke kanawai, ma na hookolokolo ana a pau no lakou, a me ko lakou waiwai.

§ **1289.** E manaoia na keiki a na makua i mare ole ia, e like me keia haawina he keiki kamehai, aole hoi e ili aku ka waiwai

o ka makuakane ia lakou, ke kauoha ole ia aku hoi; na ka makuahine e malama i ke ola o na keiki kamehai o ia ano, i ko lakou wa oo ole; a e ili aku no ka waiwai o ka makuahine i ke keiki, me ka palapala kauoha ole.

Kanawai Mei 24, 1866.

E HOOLILO AI I NA KEIKI KAMEHAI I MAU KEIKI KUPONO MAMULI O KE KANAWAI, KE MARE NA MAKUA PONOI O UA MAU KEIKI 'LA MAHOPE MAI O KA HANAU ANA O UA MAU KEIKI 'LA.

PAUKU 1. O na keiki a pau i hanauia me ka mare ole ia o na makua, ke hoolilo ia nei he mau keiki kupono mamuli o ke kanawai ke mare na makua ponoi o ua mau keiki la kekahi me kekahi; a e loaa no hoi ia lakou na pono, e like me he mau keiki la i hanauia mahope o ka mare ana.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hooholo ia ana.

---

§ **1290.** O ka poe i mareia ma ka aina e, a ua pono ka mare ana ma kahi i mare ai, e manaoia ko lakou mare ana ua kupono iloko o na Aha Hookolokolo o keia aupuni.

§ **1291.** Ina makemake kekahi kane malalo o na makahiki he iwakalua, a he wahine paha malalo o na makahiki he umikumamawalu, e mare, aole pono ia laua ke mare, aia a loaa mai ka ae o ka makua, kahu a mea e ae paha nana e malama, ina paha e noho ana ia iloko o keia aupuni.

§ **1292.** E hiki no i kela, a i keia Lunakanawai o ka Aha Kiekie, a o kekahi Aha Kaapuni paha, ke hoopiiia aku imua ona, e kekahi wahine i mare i ke kane, a ua haalele ua kane la i keia aupuni, a ua haalele no hoi iaia, aole hoi malama i kona ola, ke haawi i ua mea hoopii la i ka mana, i ka wa noho kaawale o ke kane ma kahi e, a hiki i kona manawa e hoi mai ai, e hana ma kona inoa ponoi, i na olelo aelike me ke sila a me ke sila ole paha.

§ **1293.** E hiki no hoi ke haawi i ka mana iaia e kuai aku i ka waiwai paa, a me ka waiwai lewa, ina nona ponoi ke kuleana iloko o ia waiwai, a e hiki no iaia ke hana i na palapala kupono a pau, e maopopo ai ke kuai ana.

§ **1294.** E hiki no i ua wahine nei ke hoomaka, ke koi aku, a ke pale aku hoi ma na hoopii a pau ma ke kanawai, a i ke kaulike paha, a puka mai ka palapala hooholo a me ka ohi, e like me kana hana ana, i kona wa i mare ole ia.

1295. E hiki no hoi i ka Aha Kiekie, a me na Aha Kaapuni, ma ka hoopii a ka wahine, ke haawi i ka mana i ka mea malama i ke dala, a i ka waiwai lewa paha o ke kane, i loaa ia ia ma o kana wahine; e uku aku a e hoihoi aku i ua waiwai nei i ka wahine; a e haawi hoi i ua wahine la i ka mana e haawi i na palapala hookaa no ia waiwai, a ua paa no ia palapala hookaa no ia waiwai a me ka hana ana me ua waiwai nei, i ka wa kaawale aku o kana kane, e like me kana hana ana i kona waiwai ponoi.

§ **1296.** Ma ka hoopii ana no na mea i olelo ia maluna, na ka lunakanawai, mamua o kona haawi ana i ka mana i olelo ia maluna, e hoolaha aku ma kekahi nupepa ma Honolulu, i ekolu pule, a o ka hoolaha hope ana aole ia e emi malalo o na malama ekolu mamua o ka haawi ana i na mea i noi ia mai.

§ **1297.** E paa na olelo aelike a pau i hana ia ma ke ano kupono i ke kanawai e kekahi wahine i mare i ke kane, mamuli o ka mana i haawiia ia ia e like me ka olelo maluna, ua paa ia maluna ona a me kana kane, e like me ka paa ana ina ua mare laua mahope o ia olelo aelike; a i ka wa kaawale aku paha o kana kane, e hiki no nae e hoopiiia oia no ia mea e like me ka hana ana ina ua mare ole ia ua wahine nei i ke kane, a no na hana e ae hoi a pau ana i hana ai oiai e paa ana ia ia ua mana nei.

§ **1298.** Aole no e pau ka hookolokolo ana i ka hoopii, o ka wahine kekahi aoao, mamuli o ka mana i haawiia ia ia e like me ka olelo maluna, no ka hoi ana mai o kana kane iloko o keia aupuni; aka hoi, ma kona hoopii ana e hiki no ke ae ia ke koi pu a ke pale pu me kana wahine e like me ka hana ana, ina ua

mare ia laua mahope o ka hoomaka ana i keia hoopii; ina nae aole i ae ia o ke kane kekahi aoao e hui me kana wahine ma ka hoopii, alaila, e hooholo ia a e hoopuka ia ka palapala ohi, a e hooko ia ma ka inoa o ka wahine a ma ke ano kue ia ia paha e like me ka hana ana, ina ua hooholo ia mamuli o kona aoao a ma ke ano kue paha ia ia mamua o ko laua mare ana.

Kanawai
June 23, 1868.

E HAAWI ANA I NA WAHINE MARE I NA POMAIKAI O KA UKU NO KA HOOPAA OLA.

PAUKU 1. E hiki no i ka wahine mare, ma kona inoa a ma ka inoa o kona kahu waiwai paha, me ka ae pu nae o kana kane mare, ke hana i palapala aelike no ka uku ana iaia i na dala hoopaa ola no kana kane. Ina e make ke kane iloko o ka manawa e ola ana ka wahine, alaila, e lilo ia mau dala nona ponoi, a aole e lawe ia i mea e hookaa ai na aie o kana kane.

PAUKU 2. Ina e make ka wahine mamua o ka make ana o kana kane, alaila, e uku ia ia mau dala i kona hooilina, a e manaoia oia no kekahi mahele o kona waiwai ponoi, aka nae, e hiki no ke hookaa ia i kekahi keiki a mau keiki paha.

PAUKU 3. Aole e ae ia ma keia kanawai e uku ia mailoko mai o ka waiwai o ke kane kekahi mau dala no ka uka hooi, e oi aku i na dala elima haneri iloko o ka makahiki hookahi.

HAAWINA LIV.

NO KA WAIWAI HAPA-KOLU.

§ **1299.** E hooili ia no kela wahine keia wahine, ka noho ana ma kekahi hapa-kolu o na aina a pau i pili i kana kane i na manawa a pau o kona mare ia ana, i na aina konohiki, alodio, a me ka hoolimalima no na makahiki he kanalima a keu, ke koe na makahiki he iwakaluakumamalima, aole nae iloko o ke kuleana malalo iho, ke ole oia i hoonele ia, e like me ke kanawai. A ua lilo loa no ka wahine kekahi hapa-kolu o ka waiwai lewa o kana kane, ma ke ano waiwai hapa-kolu, mahope o ka hookaa ana i kona mau aie kupono.

§ **1300.** Ina he kane mea aina alodio, a kuleana malalo iho o ka alodio, a hoolimalima paha no na makahiki he kanalima, e like me ka olelo ma ka pauku maluna iho, e kuai lilo i kona aina i aina e ae, alaila, aole e hooili ia ka hapa-kolu o keia mau aina elua maluna o kana wahine i ka make ana o ke kane; aka, e koho no ua wahine la i kekahi aina o ua mau aina la, o ka aina paha i lilo a o ka aina paha i loaa mai, kahi e lawe ai i kona hapa-kolu maloko o na malama mua eono, mahope o ka make ana o kana kane; a ina i ole ia e koho, alaila, e lawe oia i kona hapa-kolu no loko o ka aina i loaa mai ma ke kuai ana.

§ **1301.** Ina e haawi kekahi mea aina i ka palapala moraki maluna o kona aina, mamua ae o kona mare ana, e loaa no nae i ka wahine kane make, ka hapa-kolu no loko mai o na aina i moraki ia, me ka hoole i na mea a pau, koe wale no ka mea nona ka moraki, a me na mea kuleana malalo ona.

§ **1302.** Ina e kuai kekahi kane i ka aina i ka wa e ola ana ka wahine mare, a ia wa hoi e haawi i palapala moraki e hoomalu

ia aina no kona aie iloko o ia kuai ana; alaila, aole no ua wahine kanemake nei ka hapa-kolu iloko o ua aina la i moraki ia, a pau e kela aie i ka hookaa ia, aka, e pono no ia ia ke lawe e ia, mamua o na aie e ae a pau.

§ **1303.** Ina o ka mea lawe moraki, a o kona mau hope paha, mahope o ka make ana o ke kane haawi moraki, e kudala i ka aina i moraki ia, a koe na dala, mahope o ke kaa ana o ka aie maloko o ia moraki, me na koena, a me na uku e ae ma ke kanawai, alaila, e lilo nò i ka wahine kanemake ka uku hoopanee, a o ka hua paha o ka hapa-kolu oia waiwai koena, i kuleana waiwai nona, i kona wa e ola ana ma ke ano waiwai hapa-kolu.

§ **1304.** Aole no e loaa i ka wahine kanemake ka hapa-kolu o na aina i lilo mai i ke kane ma ke ano moraki, ke loaa ole iaia ke kuleana maoli iloko o ua aina la, i ka wa e noho mare ia'i.

§ **1305.** Ina e pono, no kekahi wahine kanemake, ke lawe i kekahi hapa-kolu, iloko o na aina o kana kane i make, e hiki no iaia ke hoomau i kona noho pu ana me na keiki, a me na hooilina e ae paha, o ka mea make; a e lawe paha i ka hapa-kolu o ka uku hoolimalima, a o ka hua paha o ka aina, me ka hookaawale ole ia o kona hapa-kolu aina, ke keakea ole na hooilina.

§ **1306.** E hiki no i ka wahine kanemake, ke noho ma ka hale o kana kane, i na la he kanaono, mahope iho o kona make ana, me ka hoouku ole ia, a e haawi wale ia kona mea e ola ai ia manawa no loko mai o ka ke kane waiwai.

§ **1307.** Ina ua hooki ia ka wahine, a ua hoopau ia paha ka mare ana no ka hewa o ua wahine la, aole no e loaa iaia ka hapa-kolu o ka waiwai o kana kane.

§ **1308.** E hiki no i kekahi wahine, ke hoopau i kona pono, iloko o ka aina kuai o kana kane, i kona hui pu ana me ia, iloko o ka palapala hoolilo, e hoolilo ana ia mea, a malaila, e hookuu ana i kona pono iloko o ka hapa-kolu o ia aina; a i ole ia, ma ka palapala hoolilo kaawale, e hookuu ana i kona kuleana hapa-kolu iloko o ia aina i ka wa hookahi i hana ia ai ko ke kane palapala hoolilo, a i ka wa mahope paha.

§ **1309.** E hiki no hoi ke pale ia ko ka wahine hapa-kolu, iloko o na aina o kana kane, ma ka haawi e mamua o ke kane, me ka aelike o ka wahine, i aina ponoi nona mamua o ka mare ana, e hooko ana i ko ka wahine kuleana mahope iho o ko ke kane make ana, a e mau ana ko ka wahine kuleana, i kona wa e ola ana; a ina he wahine oo i ka wa o ka mare ana, alaila, e kau ia kona ae ma kekahi aoao, iloko o ka palapala aelike; ina hoi, aole ia he wahine i oo ma ke kanawai, e hui no ia me ka makua-kane a makua hanai paha, iloko o ua palapala aelike la.

§ **1310.** Ina ma ka palapala, ua hoohiki e ia paha kekahi puu dala no kekahi wahine i hoopalau ia i pani no kona kuleana hapa-kolu, a ua ae ia mai e ia e like me ka olelo ana iloko o kela pauku maluna iho, ma ia mea hoi, e pale ia kona hapa-kolu, iloko o ko ke kane make mau aina a pau.

§ **1311.** Ina e hana ia ka palapala hoolilo aina, a ua hoohiki ia kekahi puu dala, me ia olelo maluna, mamua o ka mare ana, me ka ae ole o ka wahine hoopalau, a i hana ia paha mahope o ka mare ana, he pale no ia i kona kuleana hapa-kolu, ke koho ole oia iloko o na malama eono, mahope o kona ike ana i ka make ana o kana kane, e waiho ia puu dala, a i ka waiwai paa paha i hoohiki ia nona, ma ka palapala, a e lawe i ka hapa-kolu o ka aina o kana kanemake.

§ **1312.** Ina ma ka palapala kauoha a kekahi kane i make, ua haawi ia kekahi waiwai no ka wahine o ua kane make la, alaila maloko o na malama eono, mahope o ka hooiaio ana i ua kauoha la, e koho no ua wahine la i kana mea e makemake ai, ma ia waiwai kauoha paha, a ma ka hapa-kolu o ka aina paha, e like me ke kanawai; aka, aole e ili ia mau mea a i 'elua maluna ona, ke maopopo ole ia ma ka palapala kauoha, pela ka manao o ka mea kauoha, e lilo pu ia nona, a me ka hapa-kolu aina kekahi.

HAAWINA LV.

KE OKI A ME KA HOOKAAWALE I KA POE MARE.

§ **1313.** He mana ko ka Ahahookolokolo Kiekie a me na Aha Kaapuni, a me kela a me keia Lunakanawai o ka Aha Kiekie, ma ke keena, ma ka hooholo ana i olelo hoopau, e hai aku ua lilo ka mare ana o kekahi mau mea i mea ole, no kekahi o na kumu i olelo ia malalo nei, ina ua maopopo ia mau kumu i ka wa i mare ai.

1. No ka pili ana o ko laua koko iloko o ka degere eha o ka hanauna.

2. No ka hiki ole aku o laua, a o kekahi o laua paha, i na makahiki kupono ma ke kanawai no ka mare ana.

3. He wahine ka ke kane e ola ana, aole hoi i oki ia; a i ole ia, he kane ka ka wahine e ola ana, aole hoi i oki ia, [a ua oki ia paha kekahi o laua mamua, no kona hewa, a e ola ana ke kane mua, a o ka wahine mua paha, ia manawa.]

Hoopau ia ma ka hooloili o §1334.

[4. He haole ke kane no ka aina e mai, aole hoi i hana i na mea i olelo ia ma ke kanawai, e pono ai ka mare ana me na wahine o keia aupuni.]

Hoopau ia ma ka hooloili o §1284.

5. He hupo, a ua pupule paha kekahi o laua i ka wa i mare ai.

6. Ua kina kekahi o laua, a ua hiki ole ke komo pono iloko o ka mare no kona kina ana.

§ **1314.** E hiki no i ka makua, a i ke kahu paha, oia hoi ka mea nana e malama i ka mea i oo ole ma ke kanawai, a ua hiki no hoi i ka mea i ae ia e ka Aha Hookolokolo no kona ano makamaka o ka mea oo ole, ke hoopii e hoopau ia ka mare ana, no ka hiki ole aku o kekahi o na mea i mare ia i na makahiki kupono ma ke kanawai no ka mare, aole nae e hoopau ia kekahi mare ma

ka hoopii ana o kekahi mea mare i kona wa kupono i ka mare, e like me ke kanawai. Aole hoi e hoopau ia, ke maopopo ua launa pu na mea mare, ma ke ano mare, mahope o ko laua wa oo, a pono i ka mare e like me ke kanawai.

§ **1315.** E hiki no ke hooholo, ua lilo ka mare ana i mea ole, ke maopopo he wahine ka ke kane, a he kane paha ka ka wahine, i oki ole ia, ma ka hoopii ana o kekahi o na mea i mare hope ia, oiai e ola ana laua elua; a ma ka hoopii ana paha o ke kane mua, a o ka wahine mua paha.

§ **1316.** Ina i hoopunipuni ia kekahi wahine e mare i ke kane mea wahine e ola ana, me ka manao kuhihewa he kane mea wahine ole kela, alaila, he kuleana ko kela wahine iloko o kekahi mahele o kona waiwai, i ola nona a me kona ohana; a e loaa iaia ia mahele waiwai ma ka hoopii ana imua o kekahi Lunakanawai o kekahi aha kakau, ma kona keena, aole nae e oi aku ka haawina mamua o ka hapa-kolu o ko ke kane waiwai lewa a me kona waiwai paa.

§ **1317.** E kuleana like na keiki i loaa mai ma ia mare kue i ke kanawai, iloko o ka waiwai paa, a me ka waiwai lewa o ko lakou mau makua, iloko o keia aupuni, e like me na keiki o ka poe i mare kupono maoli ma ke kanawai.

§ **1318.** E hoopau ia ka mare ana o ka mea hupo, a me ka mea pupule, ma ka hoopii ana mai o ka mea hupo ole, pupule ole, a o kekahi hoahanau paha o ka mea hupo a o ka pupule, a o kekahi mea e ae paha i ae ia e ka Aha Hookolokolo, e hoopii no kona ano pili makamaka i ka mea hupo a pupule, a ma ka hoopii paha o ua pupule nei, ke pau kona ano pupule, a ua loaa ia ia ka naauao; aka, aole no e hoopau ia keia mare ke maopopo ua noho pu laua ma ke ano mare, he kane a he wahine, mahope o ka naauao ana o ua pupule nei a hupo paha.

§ **1319.** Ina e hoopau ia ka mare ana o kekahi mau mea, no ke oo ole, no ka pupule, a hupo paha, alaila, e manao ia no na keiki, he mau keiki kupono ia a ka makua i kupono i ke kanawai mare, i ka wa i mare ai.

E nana i ka hooloii o § 1284.

§ **1320.** Ina i hoopau ia ka mare hewa, no ka pili kokoke loa o ke koko o na mea mare; [a no ka hana ole paha a ke kane haole, e like me ke kanawai e pono ai kona mare ana, me ka wahine o keia aupuni;] alaila, e manao ia na keiki i loaa mai ma ia mare ana, he mau keiki kupono ole i ke kanawai.

§ **1321.** O ka hoopii e hoopau ia ka mare ana no ke kina o kekahi i ka wa o ka mare ana, e hoopii ia e ka aoao poino wale no ma ke ano kue i ka mea kina, a e hoopii ia hoi iloko o na makahiki elua mahope iho o ka wa i mare ai.

§ **1322.** Aole no e hooholoia ka hoopau ana i kekahi mare, mamuli o ka hai ana a me ka ae ana o na mea mare wale no; aka, na ka Aha Hookolokolo ma ia mau hoopii a pau, e koi aku i na mea e ae e maopopo ai ka oiaio o na kumu a laua i hoike mai ai, i mea e hoopau ia'i ko laua mare ana.

Kanawai 1870, Mok. XVI.

E PILI ANA I KE OKI MARE.

PAUKU 1. E ae ia no ke oki mai ka berita mare aku no na kumu i hoakaka ia malalo ae nei, a no ia mau kumu wale no penei:

Akahi—No ke kumu o ka moekolohe ma kekahi aoao a ma kekahi paha, a no ka haalele mau a haalele loa a hala na makahiki ekolu, a ina paha ua hoopaahao ia kekahi o na aoao elua a pau ke ola, a i ole ia, no na makahiki ehiku a oi aku paha; a ina no ua loaa i ka mea i hoopai ia pela ka palapala kala mahope o ka hooki ia ana o ka mare no ke kumu i olelo ia, alaila, aole no e lilo ia kala ana i mea e hoihoi hou ia aku na pomaikai mare i ka mea i oki ia; a ina hoi i hoomaopopo ia imua o ka Aha, ua loaa i kekahi o laua ka mai i kapa ia ka Mai Lepera Pake i hiki ole ke hoola ia.

Alua—No ke kumu o ka hana ino loa ana, no ka ona mau, a ina hoi aole e malama kupono mai ke kane i ke ola o kana wahine, me ka hoole aku kekahi, oiai ua hiki no i ua kane la ke malama pela i ke ola o kana wahine. Aka nae, ina o ka mea e noi mai ana e oki, aole ia i koi e oki mai ka berita mare aku, alaila, e hooholo ia no e oki mai kahi moe aku a me ka ai wale

no; a ia manawa e hooponopono ia ka noho ana o na aoao elua, e like me na kanawai e waiho nei no ka hookaawale ana.

PAUKU 2. No na Aha Kaapuni wale no ka mana e hookolokolo ai i na hihia oki mare ma ka apana hookolokolo kahi i noho ai na aoao elua ma ke ano he kane a he wahine mare, eia nae, ina ua noho hope laua ma ke ano he kane a he wahine ma ka Mokupuni o Oahu, alaila, na ka Aha Kiekie ka mana e hookolokolo. Aka, o na hihia a pau o ia ano, e hookomo ia ma na papa moohihia e like me na hihia kivila e ae. Aole no e hoolohe ia kekahi hihia o ia ano ma ke keena, aole no e hiki i na Aha ke hoolohe i na hihia oki mare a o kekahi mea paha e pili ana, ina no ua ae mai na aoao a i elua, aia wale no ma na kau mau ma na keena hookolokolo akea. Aole no e haawi ia aku ka hooki mare no kekahi kumu ke ole i noho pu iloko o keia aupuni na aoao elua ma ke ano he kane a he wahine.

Me ia i hoololiia 1878, Mokuna XXVI. Pauku 1.

E hoolohe ia na hoopii oki mare e kekahi Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie e malama ana i kekahi kau mau o ka Aha Hookolokolo Kiekie a Kaapuni paha.

PAUKU 3.* E hoomaka ia no na hihia oki mare a pau ma ka palapala hoopii i kakauinoa ia e ka mea hoopii, a i hoohiki ia, a e hoakaka ia ma ia palapala ka mare ia ana o na aoao elua, a me na kumu no ke oki mare ana ma ke ano moakaka kupono, e lilo ai i mea e hapai ia ai e ka Aha. E waiho ia na palapala hoopii o ia ano ma ke keena o ke Kakauolelo o ka Aha i hoopii ia aku ai, a ma ka waiho ia ana aku pela e hoopuka ia i palapala kena me ke kope pu i hooiaio ia o ka palapala hoopii, a hoihoi ia mai ua palapala kena la i ka Aha e noho ana mahope o ka waiho ia ana o ua palapala la i ke Kakauolelo. E hooko ia kela palapala kena ma ka haawi kino ana aku i ka mea i hoopii ia, aole no e hapai ka Aha i ka noonoo ana no ia hoopii ke ae ole mai ka mea i hoopii ia, ke ole e hooko maoli ia ia haawi kino ana aku iloko o na la he iwakalua a keu, mamua ae o ka la mua o ke kau hookolokolo i kauoha ia e hoihoi malaila ka palapala kena, koe nae na mea i hoakaka ia ma ka pauku malalo ae nei.

Me ia i hoololiia 1878, Mokuna XXVI. Pauku 2.

PAUKU 4. Ina aole i haawi kino ia ka palapala kena e like me ka mea i olelo ia maluna, a ua hoomaopopo ia ma ka olelo

hoike a ka makai, aole no i loaa ia ia ka mea i hoopii ia mahope iho o ka huli ikaika ana, alaila, na ka Aha o ia kau e kauoha aku e hoomau ia kela hihia a hiki i kela kau aku, a oiai e hiki aku ana ia kau aku, e pai ia no ma na nupepa aupuni ke kope i hooiaio ia o ka palapala hoopii a me ka palapala kena, aole emi iho malalo o na hoopuka ana eono, a o ka hoolaha hope loa ana aole e emi iho malalo o na la he iwakalua mamua ae o ke kau hookolokolo o ka Aha e hiki mai ana, a na ka Aha no hoi e kauoha aku e hoolaha hou ia no ia mea, e like me ka mea i ike ia he pono no ia hihia.

PAUKU 5. Ma ka hoolohe ana i kela a me keia palapala no ke oki mare, e koi no ka Aha e lawe ia mai na hoike e hooiaio ai no na mea a pau i olelo ia e ka aoao hoopii, me ka nana ole i ka ae like ana o nana aoao a i elua, a o ka ae ana mai o ka mea i hoopii ia no kona hewa, aole no e manao ia he hoike kupono, koe nae ka hoike e hooiaio ai no ka mare ana i kinohi.

PAUKU 6. Aole no e ae ia ke oki mare, no ke kumu moekolohe, ina: *Akahi*—Ina he kumu kupono e manao ia ai ua hana ia ka ofeni mamuli o ka hookonokono a o ka ae wale ana aku paha o ka mea hoopii; *Alua*—Ina ua kala ia ka ofeni e ka aoao i hoopoino ia aku, a oia huikala ana e hiki no ke hoakaka ia ma ka hooiaio pololei ana mai, a ma ka moe pu ana o na aoao a elua me ko laua ike i ka hana ia ana o ia ofeni; *Akolu*—Ina aole i waiho ia mai ka palapala hoopii iloko o ka makahiki hookahi mahope iho o ka ike ia ana e ka mea hoopii o ka ofeni i hoopii ia; *Aha*—Ina he kumu kupono e manao ia ai ua hana ka mea hoopii i kekahi hana e loaa ai i ka mea i hoopii ia ke kuleana. oki mare ke hewa ole ia.

Hoololi o 1878. Mokuna XXVI. Pauku 3.

O ke kumu eha e hoole ia ai ke oki mare i olelo ia maluna, aole no ia e hoopili i kekahi noi oki mare no kekahi kumu e ae, koe nae no ka moekolohe, aole no hoi e lilo ka hoakaka ana o ia kumu i mea nui iloko o ka palapala hoopii.

PAUKU 7. Ina he kumu e manao ia ai ua hui na manao o na aoao elua, a ua hiki paha ke lawe ia mai na olelo hoike ano nui, i lawe ole ia mai mamua, alaila, e hoopanee no ka Aha i kela hihia

a ia kau hookolokolo aku, a pela mai ia kau aku a ia kau aku, oiai e mau ana ke kumu e kanalua ai, a e hoolohe ia ka olelo hoike a ka Loio Kuhina, a me ka poe i komo ole ko lakou inoa iloko o ka moolelo o ka hihia, e hooiaio ai no ka hui ana o na manao o na aoao a i elua, a i ole ia, no ka hoomaopopo ana he mau olelo hoike kekahi aole i lawe ia mai.

PAUKU 8. Ina mahope o ka hooholo pono ana, ua manao ka Aha e haawi ia ka palapala oki mare e hoopau ana i ka berita mare, a i ole ia, e hookaawale ana mai kahi moe aku a me ka ai ana, alaila, e hookomo ia ma ka moolelo o ka Aha ka olelo hooholo paa.

Me ia i hoololiia 1878. Mokuna XXVI. Pauku 4.

PAUKU 9. Hoopau ia 1878, Mokuna XXVI., Pauku 5.

PAUKU 10. Ina i kekahi manawa, ua hoomaopopo ia imua o ka Aha, mahope o ka waiho ana mai o kekahi palapala hoopii, ua hoopilikia kino ia ka wahine a ua nele paha i na mea e pono ai kona ola kino, e hiki no i ka Aha ke hooholo i na olelo kauoha e loaa ai i ua wahine la ka hookuu kino ana a me na mea e pono ai kona ola kino, oiai, e waiho ana ka palapala hoopii imua o ka aha, e like me ka mea i ku i ke kanawai a me ke kaulike, a e hiki no hoi i ka aha ke hooko ia mau olelo kauoha mamuli o ka palapala mana o ka aha. E hiki no i ka aha ke kena aku i ke kane e haawi mai i ka haawina kupono no ka uku o na hoike, a me na lilo kupono e ae no ka hookolokolo ana e kau ana maluna o ka wahine.

PAUKU 11. O kela a me keia i hoopoino ia mamuli o kekahi olelo kauoha a olelo hooholo paha o ka Aha Kau Kaapuni, e hiki no iaia ke hoohalahala no ia mau mea, a e kakau ia kana mau hoohalahala ana ma na moolelo o ka aha, a e hoike oiaio imua o ka Aha Kiekie, a aole e hoopuka ia kekahi olelo hooholo paa no ke oki mare ana, a hiki i ka wa e hooponopono ia ai oia mau hoohalahala. E hoopaapaa ia a e hooholo ia ia mau hoohalahala ana imua o ka Aha Kiekie e noho ana ma ka baneko, a ina e manao ka aha iloko o ka baneko, ua kuhihewa ka olelo kauoha a olelo hooholo paha i hooholo ia iloko o ka Aha Kau Kaapuni, e hoike ia mai no pela, alaila, e hookolokolo hou ia kela hihia.

Me ia i hoololiia 1878, Mokuna XXVI. Pauku 6.

PAUKU 12. Ma keia ua hoopau ia na Pauku 1323, 1324 a me 1325 o ke Kanawai Kivila, me na kanawai a me hapa kanawai a pau, e kauoha ana o ka hana ia ana o na hihia oki mare ma na keena, a me na kanawai a me na hapa kanawai e kue ana i keia.

PAUKU 13. E lilo keia i kanawai mai ka la aku e hooiaha ia ai ma na nupepa aupuni.

Kanawai 1872. Mok. XVIII.

E PILI ANA I NA OLELO KAUOHA A KA AHA, OIAI, E HOOLOHE ANA I NA HOOPII OKI MARE.

Ua ae ia na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, ma ke keena, mahope iho o ka waiho ana mai o kekahi hoopii oki mare, e hooholo i na olelo kauoha i olelo ia ma ka Pauku 10 o ka Mokuna XVI o ke Kanawai o ka M. H. 1870, i kapa ia "He kanawai e pili ana i ke oki mare," a o ua mau olelo kauoha la e nana ia, a e hooponopono ia, i kela a i keia manawa, e ua aha nei, a e kekahi Lunakanawai paha, a e kekahi Aha Kaapuni, nona ka mana hookolokolo maluna o ua hoopii la.

---

§ **1326.** Ina i oki ia kekahi kane mare no kona moekolohe ana, aole ia he mea e kupono ole ai kana mau keiki i ke kanawai.

§ **1327.** Ina oki ia kekahi wahine kane mare no kona moekolohe ana, aole ia he mea e kupono ole ai na keiki ana me kana kane mare i ke kanawai; aka hoi, ina i haohao ia ua mau keiki nei, alaila, na ka Ahahookolokolo e hooholo no ke kupono a me ka ole o ia mau keiki i ke kanawai. E manao ia no kela mau keiki a pau ua kupono, aia a hoomaopopo ia ko lakou kupono ole.

§ **1328.** Ma ka haawi ana i ka palapala oki mare no ka moekolohe a hewa e ae pàha o ia ano o ke kane, e hiki no i ka Aha ke hooholo i olelo okoa no ka mea i hoopii ia, i mea e malama ai oia i na keiki i loaa ma ka mare ana; a e haawi hoi i wahi ola i ka wahine e like me ka manao o ka Aha he pono; me ka noonoo no nae i ka waiwai a ua kane nei, a me ke ano a me ka noho ana o laua a me na mea e maopopo ai ka pono.

§ **1329.** Ma ka hoopau ana i ka mare a me ka haawi ana paha i ka palapala oki mare, e hiki no i ka Ahahookolokolo ke hooholo okoa e like me kona manao ua kupono, no ka malama ana, hoonaauao ana a me ka hanai ana i na keiki oo ole, a na ka mea i wehe ia a oki ia paha; a e hooholo i ka makua e noho pu ai na keiki a o kekahi o na keiki paha; e hiki no hoi i ka Aha i kela manawa keia manawa mahope, ma ka hoopii ana o kekahi o na makua e hooponopono hou a e hooholo hou i ka olelo hooholo no ua mau keiki nei, a e hooholo i olelo hou e like me ka mea kupono i ka noho ana o na makua a e pono ai hoi na keiki.

§ **1330.** Ina i hooholo ia ka palapala oki mare no ka moekolohe a hewa e ae paha e like pu me ka moekolohe o ke kane, a he waiwai paa ka ka wahine, a ia ia paha kekahi waiwai lewa a ke kane i haawi ia ia, a ua loaa paha ia ia ma kana hana iho, ma ke kauoha a kekahi mea make a ma ke ano e ae paha no ka make ana o kekahi hoahanau, alaila, nona wale no kela waiwai lewa a pau loa.

§ **1331.** Ina i hooholo ia ka palapala oki mare no ka moekolohe a hewa e ae paha i like pu me ka moekolohe o ka wahine, na ke kane kana waiwai lewa a mau loa aku, a ia ia no hoi kana waiwai paa, oiai ko laua ola ana, a ina i ola loihi ke kane mamua o kana wahine a he keiki ka laua i hanau ola no ko laua mare ana; alaila, na ke kane no ka waiwai paa a pau kona ola ma ke ano kahu; e hiki no nae i ka Ahahookolokolo ke hookaawale i kauwahi no ka wahine i oki ia noloko ae o ka waiwai ponoi a ka wahine i ola nona, e like me ka manao o ka aha he pono.

§ **1332.** Aole kuleana o ka wahine i oki ia no kona moekolohe a hewa e ae paha i like pu me ka moekolohe iloko o ka waiwai paa a kana kane, aole no hoi ona mahele iloko o kona waiwai lewa.

§ **1333.** Ina i hooholo ka Ahahookolokolo i olelo paa e malama ai ke kane i kana mau keiki, e hanai a e hoonaauao ia lakou, a haawi paha i haawina e ola ai kana wahine, e hiki no i ka Ahahookolokolo ke koi aku ia ia e haawi mai i palapala hoopaa no ia malama ana a me ka hoolilo ana ia waiwai malaila, ina i

hoole ke kane, aole hoi e haawi ia palapala hoopaa, aole nae hana oia a kona hope paha e like me ia, a malama ole paha i kana wahine a me kana mau keiki; alaila, e hiki no i ka Ahahookolokolo ke lawe okoa i kana waiwai lewa, a me uku hoolimalima a me na loaa a pau ma kana waiwai paa, a e haawi i ka mea nana e malama a e hoolilo hoi ia waiwai lewa, a me na uku hoolimalima a me na loaa o kona waiwai paa, i mea e malama ai i na keiki a me ka wahine, i kela manawa keia manawa, e like me ka manao o ka Aha he pono.

Kanawai
Mei 24, 1866.

E AE ANA I KA POE I OKIIA E MARE HOU. *

PAUKU 1. E hoololi ia a ma keia ua hoololi ia no ka Pauku 1334 o ke Kanawai Kivila i heluhelu ia ai penei:

§ **1334.** Ina e oki ia ka mare no ka moekolohe a hewa e ae paha i like pu me ka moekolohe, alaila, e hiki no i na mea o na aoao elua ke mare hou.

PAUKU 2. I ka wa e noi mai ai kekahi mea i oki ia i ka Luna I loaa ka mana e haawi aku i na palapala ae mare i palapala ae e mare hou, alaila, o ua Luna la mamua o ka haawi ana i ua mea la i ka palapala ae e mare e koi aku e hoike ia mai imua ona ka palapala hooki mare o ua mea la i oki ia, a i ole ia, o ke kope i hooiaio ia malalo o ke sila o ka Ahahookolokolo kahi i hooholo ia ai ke oki.

---

§ **1335.** Ina i launa hou a moe pu ma ke ano kane a wahine na mea i oki ia, alaila, e pili ia laua na ukuhoopaia pau i olelo ia iloko o ke kanawai no ka moekolohe.

K. H. K.
Mokuna XIII.
Pauku 13.

NO KA HOOKAAWALE ANA I NA MEA I MAREIA.

§ **1336.** E hiki no i ka Aha Kiekie, i kekahi o na Aha Kaapuni, a i kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke keena, ke haawi i palapala hookaawale loa a hookaawale no

* Ua hoopau ia keia Kanawai 1870, Mokuna X, a ua hooholo hou ia ka pauku, 1876, Mokuna XLVIII.

kekahi manawa paha i na mea mare, i ole e noho pu a e moe pu, no keia mau kumu i olelo ia malalo nei:

1. No ka hana ino mau a kekahi i kekahi.

2. No ka ona pinepine o kekahi o na mea mare.

3. No ka hoole ana o ke kane aole e malama i kana wahine ma na mea e pono ai kona ola.

§ **1337.** Ma ka hookolokolo ana no ka hookaawale ana i kekahi mau mea mare, e ae ia no ka mea i hoopii ia e hoike mai i ka hewa o ka mea hoopii i mea e pono ai nona; a ina i maopopo keia i ka Ahahookolokolo, e hiki no ia ia ke hoopau i ka hoopii.

§ **1338.** Ina i hooholo ia ka olelo hooholo hookaawale, e hiki no i ka Aha ke hooholo i olelo okoa e pono ai ke ola o ka wahine a me na keiki i ke kane, a maloko ae paha o kana waiwai, e like me ko ka Aha manao he pono a he pololei.

§ **1339.** Ina i hooholo ia e hookaawale i kekahi mau mea mare elua, alaila, e hiki no i ka wahine ina he hewa oia a he hewa ole paha, oiai laua e noho kaawale ana ke hoopii a e hoopii ia paha; a e hiki no hoi ia ia e kuai a e hoolilo loa aku paha i ka waiwai, a e hana hoi i na olelo aelike a me na hana e ae paha, e like me na pono i haawi ia i ka wahine mare ole ia e ke kane.

§ **1340.** Ina i hooholo ia ka olelo hookaawale mau loa a no kekahi manawa paha, e hiki no ke wehe hou ia mahope mamuli o na rula o ka Ahahookolokolo e kau iho ai ma ka hoopii pu ana nae o na aoao elua, a me ko lakou hoomaopopo ana ua oluolu paha laua kekahi i kekahi.

§ **1341.** Ma ka hookolokolo ana i kekahi palapala hoopii no ke oki mare a no ka hookaawale ana paha, e hiki no i ka Aha ke manao oia pela, e ninaninau i ka mea hoopii a i ka mea hoopii ia paha me ka hoohiki, i mea e pale aku ai i ko laua manao hui malu.

MOKUNA XXIX.

NO NA KAHU A ME NA HANAI.

§ **1342.** E hiki no i kela Lunakanawai keia Lunakanawai o ka Aha Kiekie ke maopopo ia ia he mea ia e pono ai ke hookohu i kahu no na keiki oo ole ma ke Kanawai, a me na mea e ae e noho ana iloko o keia Aupuni a e noho ana paha mawaho o keia Aupuni, ina he waiwai kona ma keia Paeaina.

§ **1343.** E hiki no i kela Lunakanawai keia Lunakanawai o ka Aha Kaapunui o keia Aupuni, ina i maopopo ia ia he mea ia e pono ai ke hookohu i kahu no na keiki oo ole ma ke Kanawai a no na mea e ae paha e noho ana iloko o ka apana ana i noho Lunakanawai ai.

§ **1344.** Ina malalo o na makahiki umikumamakolu e hiki no i Lunakanawai ke koho a e hookohu hoi i kahu nana; a ina ua oi aku kona mau makahiki i ka umikumamakolu, alaila, nana no e koho i kahu nona iho; a ina i ae ia oia e ka Lunakanawai, alaila, e hookohu ia no; a ina i hoole ia ua kahu nei i koho ia ai e ke keiki oo ole a ina paha aole noho ke keiki oo ole iloko o keia Aupuni, a ina paha koho ole oia i kahu kupono mahope o ka olelo ana a ka Lunakanawai, alaila, nana no e koho, a e hookohu hoi i kahu, e like me ka hana ana, ina ua emi na makahiki o ke keiki malalo o ka umikumamakolu.

§ **1345.** Na kela kahu keia kahu, i hookohu ia e like me ka olelo maluna, e malama i ke kino, a e ao hoi i kana keiki hanai; nana no hoi e malama i kona waiwai, a e mau no kona noho kahu ana, a hiki aku ke keiki hanai i kona makahiki iwakalua, a i ole ia a hoopau ia paha ke kahu ma ke Kanawai; aka hoi, o ka makuakane o ua keiki oo ole nei, ina e ola ana a ina paha ua make oia, alaila, o ka makuahine no hoi, ke noho kane ole, a makaukau kela a o keia o laua e hana i ka laua hana, alaila, oia no ke kahu nana e malama i ke kino, a e hoonaauao hoi i ua keiki la.

§ **1346.** E haawi no kela kahu keia kahu, i ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, i palapala hoopaa me ka hope a me na hope paha, no ke dala a ka lunakanawai i olelo ai me na kumu e like me keia malalo :

1. E hana i moowaiwai, o ka waiwai paa a pau a me ka waiwai lewa o kela ano keia ano, o ke keiki hanai i loaa iaia, a i ike ia paha e ia, a e haawi mai hoi ia moowaiwai imua o ka aha hooponopono waiwai hooilina, i ka manawa i olelo ia ma ke kanawai.

2. E malama a e hooponopono i ua waiwai nei a pau, e like me ke kanawai, i mea e pono ai ua keiki hanai nei ; a e hana pololei i ka hana i waiho ia iaia, no keia mea ; a pela no hoi no ka malama ana, hoonaauao ana, a me ka hanai ana i ua keiki nei.

3. E hoike mai, ma ka hoohiki, i ka waiwai ma kona lima, me ka loaa mai ma ke kuai ana i ka waiwai paa, a me kona hooponopono ana i kela waiwai a pau loa iloko o ka makahiki hookahi, mahope o kona hookohu ia ana, a i na manawa e ae, a ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina e olelo ai.

4. I ka pau ana o kona noho kahu ana, e hooponopono oia i kana mau palapala helu waiwai me ka lunakanawai, a me ke keiki hanai paha, a me kona hope paha ma ke kanawai ; a e haawi i na waiwai a pau i koe ma kona lima, ana i aie aku ai paha, ma ia hooponopono ana, i ka mea kupono ma ke kanawai ke lawe.

§ **1347.** E hiki no i kela makuakane keia makuakane, ma kana kauoha hope ma ka palapala, ke hookohu i kahu, a i mau kahu paha no kela keiki keia keiki ana, ina paha ua hanau mamua a mahope paha o ia kauoha ana ; a e mau no kona noho kahu ana a hiki i ka wa e oo ai ke keiki, a no ka manawa uuku iho paha ; a he mana no ko ua kahu nei i hookohu ia pela, e hana no ia ma ka malama ana i ke kino a me ka waiwai o ke keiki hanai, e like me ka mea i hoohelo ia e ka lunakanawai.

§ **1348.** E haawi no ke kahu i hookohu ia ma ke kauoha, i palapala hoopaa, e like me ke kahu i hookohu ia e ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, ina nae ua olelo ka mea nana ke kauoha, e hookohu ana i ke kahu, aole e haawi ia ka palapala

hoopaa, alaila, aole no e haawi ia ka palapala hoopaa ke ole ke ano okoa o ke kahu, a no kekahi kumu e ae paha a ka lunakanawai i manao ai he pono, ke haawi.

§ **1349.** Aole no e lilo ka olelo iloko o keia Mokuna, i mea e emi ai ka mana o kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie, a o ka Aha Kaapuni paha, e hookohu i kahu nana e malama na pono o ka mea i oo ole, i hoopii ia iloko o ka Ahahookolokolo, a he kuleana paha kona iloko o kekahi mea e hookolokolo ia ana malaila, aole hoi i mea e emi ai ko lakou mana, e hiki ole ai ke koho, a ae aku paha i kekahi o ka ohana o ka mea oo ole, e hoomaka, e hoopii, a e koi aku, mamuli ona, ma ka hookolokolo ana.

§ **1350.** Ina noi mai na hoahanau a hoalauna paha o kekahi mea pupule, i kekahi o na lunakanawai i olelo ia maluna, e hookohu ia ke kahu no ua pupule nei, alaila, na ka lunakanawai e hai aku i ua mea la i manao ia he pupule, i ka manawa a me kahi i hoakaka ia no ka hana ana ma ia noi, aole nae e emi malalo o na la he umikumamaha, mamua o ka manawa i olelo ia; a ina ma ka lohe pono ana, ua maopopo i ka lunakanawai, ua hiki ole i ua mea nei i hoopii ia no ka pupule ana, ke malama iaia iho, alaila, e hookohu no ka lunakanawai i kahu no kona kino, a me kona waiwai, me ka mana e hana e like me ka olelo mahope nei.

§ **1351.** Na kela kahu keia kahu i hookohu ia pela, no ka mea pupule, e malama i kona kino, a me kona waiwai, a hiki i kona manawa i hoopau ia'i ma ke kanawai, a e haawi no hoi oia, i palapala hoopaa, i ka lunakanawai nana e hookohu, e like ke ano me ka mea i olelo ia mamua, no ka mea malama i ke keiki oo ole, e waiho ia no nae ka olelo no ka hoonaauao ana i ka mea pupule.

§ **1352.** Ina e uhauha loa ana kekahi, a e pau ana paha kona waiwai ma ka inu rama, pili waiwai, palaualelo, a uhauha paha, o kela ano keia ano, a malaila, e hoopilikia ana iaia iho, a i kona ohana paha, no ka nele, alaila e hiki no i kona mau hoahanau ma ke kino, a i kona mau hoalauna paha, ke hoopii i kekahi o na lunakanawai i olelo ia maluna, a e hoike i na kumu a pau no ia hoopii ana, a e nonoi aku hoi iaia e hoonoho i kahu nona.

§ **1353.** Na na lunakanawai e hai aku i ua mea nei i manaoia he uhauha wale, i ka manawa, a me kahi i hoakaka ia no ka lohe ana i ua noi nei, aole nae e emi malalo o na la he umikumamaha mamua o ka manawa i hoakaka ia; a ina ma ka hookolokolo ana, ua maopopo i ka lunakanawai, ua hoomaunauna io ka mea i hoopii ia, e like me ka olelo a ka Pauku 1352, alaila, e hookohu no oia i kahu no kona kino, a me kona waiwai, me kona mana a me ka hana e olelo ia ana mahope.

§ **1354.** Mahope o ka hoopuka ia ana o ke kauoha a ka lunakanawai, e hiki no i na mea hoopii, ke waiho ma ke keena o ka luna kakau kope, i kope o ua palapala hoopii nei, a me ke kauoha pu; a ina i hookohu ia ke kahu ma ia palapala hoopii, alaila, e lilo i mea ole ka hoolimalima ana, koe nae na mea i pili i ka pilikia maoli, a me na makana, a me ke kuai ana, a hoolilo ana paha i ka waiwai paa, a me ka waiwai lewa, a ka mea uhauha wale, mahope o ka waiho ana i ua palapala nei, iloko o ke keena o ka luna kakau kope, a mamua ae paha o ka pau ana o kona noho kahu ana.

§ **1355.** Ina i hookohu ia ke kahu no kekahi mea pupule, a mea uhauha paha, alaila, na ka lunakanawai e hookaawale i wahi haawina, e uku ia e ke kahu no na lilo pono a pau o ka hanai, ma ke pale ana'ku i ua hoopii nei.

§ **1356.** Na kela kahu keia kahu i hookohu ia pela, no ka mea uhauha, e malama i ke kino o ka hanai, a me ka hooponopono i kana waiwai a hiki i kona wa e hoopau ia'i, e like me ke kanawai; a e haawi no hoi i na lunakanawai nana e hookohu i palapala hoopaa, e like ke ano me ka mea i haawi ia e ke kahu o ka mea pupule.

§ **1357.** Na kela kahu keia kahu i hookohu ia, mamuli o keia mokuna, ina paha na ka mea i oo ole, a na ka mea e ae paha, i hookaa i na aie pono a pau o kana hanai, no loko ae o kona waiwai lewa, ina i lawa ia; ina aole lawa ilaila, alaila, no loko ae hoi o kona waiwai paa, ke loaa iaia ka palapala ae a ka lunakanawai e kuai aku, e like me ka olelo mahope nei, a nana no hoi e hooponopono i ka palapala helu waiwai a ka hanai, a e koi aku

a e hoopii, a e lawe hoi i na aie kupono, a e hiki no hoi ia ia me ka ae pu o kekahi o na lunakanawai i olelo ia maluna, ke hooholo i ka olelo aelike no ua aie nei, a e haawi i ka palapala hookaa i ka mea aie mai, ma ka loaa ana mai o kekahi mahele pono o ka waiwai o ua mea aie nei, a na ke kahu no e hele a e hana ma kahi o ka hanai, ma ka hookolokolo ana a me ka hana ana nona, ke hookohu ole ia kekahi mea e ae, he kahu a o kekahi hoalauna paha, no ia hana.

§ **1358.** Na ke kahu hoi e malama i ka waiwai o ka hanai, me ka hoomaunauna ole, a e hoolilo i ka waiwai puka mai ma kona waiwai e like me ka mea e pono ai ke ola, a me ka noho oluolu ana o ka hanai, a me kona ohana, ina he ohana kona; a ina lawa ole ka waiwai puka mai no ia mea, alaila, e hiki no i ke kahu ke kuai aku i ka waiwai paa, ma ka loaa ana iaia o ka palapala ae, e like me ke kanawai, a e hoolilo aku i ka waiwai loaa mai ma ia kuai ana, i mea e pono ai ke ola o ka hanai a me kona ohana.

§ **1359.** E hiki no i ke kahu, ke ae aku i ka mahele ana o ka waiwai paa o ka hanai, ma ka palapala noi mai e mahele, a no kekahi kumu e ae paha, a e hiki no ia ia ke mahele, a hookaawale aku i ka hapa kupono no ka wahine kanemake, mea kuleana malaila; a e hoonoho hoi i luna helu waiwai nana e helu i ka waiwai ma ka puka ana mai o ka palapala ohi, ma ka aoao o kona hanai, a me ka aoao kue ia ia paha.

Me ia i hooloh ia 1872, Mok. X.

§ **1360.** Ma ka hana ana i ka palapala moowaiwai, e like me ka olelo o keia mokuna e helu ia ka waiwai, ina e manao ka lunakanawai he pono, e na luna kupono, mai ka akahi'a hiki i ke ekolu, e koho ia a e hoohiki ia e ka lunakanawai, a e hoike mai kela kahu keia kahu, no ka waiwai lewa a ka hanai a hoolilo aku hoi e like me ka olelo a ka lunakanawai.

§ **1361.** Ina i lilo kekahi kahu i hookohu ia ma ke kauoha, ma ka olelo a kekahi lunakanawai i olelo ia mamua, i mea pupule, a ua pono ole paha keia hana iaia; alaila, e hiki no i kekahi o ia mau lunakanawai, ke hoopau ia ia mahope o ka hai ana iaia, a me na mea kuleana a pau iloko ona; a e hiki no hoi i kela kahu

keia kahu, ke waiho i kana hana, ke manao ka lunakanawai he pono; a ina haalele, a hoopau ia paha, a make paha ke kahu, alaila, na ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, e hookohu hou i mea pani i kona hakahaka.

§ **1362.** Ina e mare kekahi kaikamahine oo ole e noho ana malalo o kekahi kahu, o ka pau no ia o kona noho kahu ana nona; a e hoopau ia ke kahu o ka mea pupule, a uhauha paha e ka lunakanawai, ke maopopo iaia ma ka hoopii o ka hanai, a ma ke ano e ae paha, he makehewa ka noho kahu ana.

§ **1363.** E hiki no i ka aha hooponopono waiwai hooilina, ke koi aku i ke kahu, e haawi i palapala hoopaa hou, a e hookuu i na hope, ke manao ka aha, he pono ke hana pela.

§ **1364.** E hiki no ke hoopii ia ka palapala hoopaa a kekahi kahu, ma ke kauoha a ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, i mea e pono ai ka hanai, a o kekahi mea kuleana iloko o kona waiwai paha.

§ **1365.** Aole no e hiki ke hoopii ia na hope, iloko o kekahi palapala hoopaa, i haawi ia i kekahi kahu ke hoomaka ole ia ka hoopii, iloko o na makahiki eha, mahope iho o ka manawa i hoopau ia ai ua kahu nei; aka hoi, ina mawaho o ke aupuni ka mea kupono i ka hoopii i ka wa i hoopau ia ai ua kahu nei, alaila, e hiki no iaia ke hoopii i na manawa a pau, iloko o na makahiki eha, mahope iho o kona hoi ana mai iloko o keia aupuni.

§ **1366.** Ina i hoopii kekahi kahu a hanai paha, a mea aie paha, a o kekahi mea kuleana e ae, iloko o ka waiwai a ka hanai, a o kekahi mea e manao ana e lilo ana oia i hooilina mahope, a no ke kumu e ae paha, imua o kekahi lunakanawai i olelo ia maluna, ma ke ano kue i kekahi mea i manao ia, ua huna, ua lawe hewa, a hoolilo aku paha i kauwahi o ke dala, a o ka waiwai e ae paha a ka hanai, alaila, e hiki no i ka lunakanawai ke kena aku i ka mea i hoopii ia, a e hookolokolo iaia, a e hana aku iaia ma ia hoopii, e like me ka mea i hoopii ia, no ka huna ana, a me ka lawe kolohe ana paha, i ka waiwai o ka mea make me ke kauoha a kauoha ole paha.

§ **1367.** Ina e noho mawaho o keia aupuni kekahi mea oo olo, a o ka mea e ae paha i kupono e haawi ia i ke kahu nana e malama e like me ka olelo a keia Mokuna, a he waiwai no nae kona iloko o keia aupuni, alaila, e hiki no i kekahi hoalauna o ua mea la, a i kekahi mea kuleana iloko o ia waiwai paha, ke hoopii i kekahi lunakanawai o ka Aha Kiekie, a mahope o ka hai ana i na mea kuleana a pau iloko o ia mea, e like me ka mea a ka lunakanawai i manao ai he pono, a mahope hoi o ka lohe ana, a me ka hookolokolo ana, e hiki no i ua lunakanawai nei, ke manao oia he pono, e hookohu i kahu no ua mea la ma ka aina e.

§ **1368.** He mana ko kela kahu keia kahu i hookohu ia mamuli o ka pauku maluna iho, a e like no ka hana ana i ka waiwai a ka hanai iloko o keia aupuni, a me ke kino ke hoi mai oia e noho maanei, e like me na kahu e ae i hookohu ia mumuli o keia Mokuna.

§ **1369.** E haawi no ke kahu i hookohu ia pela, i ka lunakanawai nana i hookohu, i palapala hoopaa, e like me na kahu e ae, koe ka olelo no ka moowaiwai, a me ka hoolilo ana aku i ka waiwai, a me ka palapala helu waiwai, e hoike ia mai e na kahu, e pili no ia i ka waiwai i loaa iaia iloko o keia aupuni; aole hoi pili iaia ka olelo no ka malama ana i ke kino o ka hanai ke holo ole mai ua hanai nei, e noho iloko o keia aupuni.

§ **1370.** E uku ia no kela kahu keia kahu no kona dala lilo a pau ma kana ohi ana, a e uku ia no hoi oia no kana hana ana, e like me ka manao o ka Aha nana e hooholo i kana mau palapala helu waiwai, i kupono a me ka pololei.

§ **1371.** Ina i haawi mai elua kahu a keu paha i hui ia i ka palapala helu waiwai imua o ka Aha, e hiki no i ua Aha nei, ke manao oia he pono, ke hooholo i ua palapala helu waiwai nei ma ka hoohiki ana o ka mea hookahi.

§ **1372.** Ua komo iloko o kela huaolelo "pupule" na mea hupo ike ole *noncompos*, a ano hehena e ae paha; a ua komo hoi iloko o kela huaolelo, "hoomaunauna wale," kela mea keia mea kupono e noho ana malalo o ke kahu, no kona inu rama nui, pili-

waiwai, palaualelo a me ka uhauha; a e manao ia keia mau hua-olelo iloko o na pauku a pau no na kahu a me na hanai, iloko o keia kanawai, a me na kanawai e ae a pau.

§ **1373.** Ina i lawa ole ka waiwai puka mai o kekahi mea i malama ia e ke kahu, he mea oo ole paha, he pupule, a he mea hoomaunauna wale paha, no ka malama ana i ke ola o ka hanai, a me kona ohana paha, alaila, e hiki no i ke kahu ke kuai aku i ka waiwai paa no ia mea, ke loaa iaia ka palapala ae, a e hana oia e like me na olelo mahope nei.

§ **1374.** Ina i maopopo ma ka hoike ana mai o kekahi kahu, he mea ia e pono ai ka hanai, ke kuai ia'ku kona waiwai paa, a o kau wahi paha o kona waiwai paa, a e hoomoe ia ke dala loaa mai ma ka ukuhoopanee, a e hui me kekahi kumu paa, i mea e puka ai ka waiwai; alaila, e hiki no i ke kahu ke kuai aku, a e hana pela, ke loaa iaia ka palapala ae, a ke hana e like me na olelo mahope nei.

§ **1375.** Ina i kuai ia'ku ka waiwai paa, i mea e pono ai ke ola o ka hanai, a me kona ohana e like me ka Pauku 1358, alaila, e hoolilo ke kahu i ke dala loaa mai malaila, e like me ka mea e pono ai; a ina he koena, e hoomoe ia ma ka ukuhoopanee, a hiki i ka manawa pilikia hou ke ola o ka hanai a me kona ohana, alaila, e hiki no ke hoolilo i ke kumupaa no ia hana, e like me ka mea e pono ai, a e like hoi me ka hoolilo ana i ka waiwai lewa.

§ **1376.** Ina i kuai ia aku ka waiwai paa, me ka manao e hoomoe i ke dala loaa mai, ma ka ukuhoopanee, e like me ka Pauku 1374, alaila, na ke kahu no e hoomoe e like me kona manao he pono, a i ole ia, e like me ke kauoha a ka Ahahookolo-kolo nana i haawi ka palapala ae.

§ **1377.** Ma ke kuai ana a pau o ka waiwai paa, e like me ka olelo a keia Mokuna, ina i koe ka waiwai ma ka hooponopono hope ana i na buke helu a ke kahu, e manao ia no ua koena nei, he waiwai paa ia no ka hanai, a e hana ia, a e mahele ia iwaena o ka poe mea kuleana iloko, e like me ka mahele ana i ka waiwai paa, ke kuai ole ia.

§ **1378.** E hiki no i kela a i keia o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie a me ka Aha Kaapuni o ka mokupuni, kahi i waiho ai ka waiwai paa i manao ia e kuai ia aku, ke haawi ia ka palapala ae i olelo ia maluna; aka hoi, ina mawaho o keia aupuni ka hanai, alaila, na kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie wale no e haawi i ka palapala ae.

§ **1379.** I mea e loaa ai ka palapala ae i olelo ia maluna, na ke kahu e hoike imua o ka aha i palapala, e hoike ana i ke ano o ka waiwai, a me na mea pilikia malaila, i maopopo ka pono o ke kuai ana; a ina ma ka noonoo pono ana, ma ka hoohiki o ka mea noi, a ma ke ano e ae paha, a ua maopopo i ka aha, he mea ia e pono ai, a e pomaikai ai ka hanai ke kuaiia 'ku ka waiwai paa, a o kauwahi paha o ka waiwai paa, alaila, e hiki no i ka aha ke haawi i ka palapala ae, me ka hoakaka no hoi no ke ola o ka hanai, a me kona ohana, ke kuai ana; a i ole ia, e hoomoe ia ke dala loaa mai, me ka ukuhoopanee e like me ka olelo mamua.

§ **1380.** Aole no e haawi ia ka palapala ae i olelo ia maluna, ke hoolaha ole ia mamua, ma ka nupepa, a ma ke ano e ae paha, e like me ka olelo a ka aha, i na hoahanau pili kokoke loa ke koko i ka hanai, a me na mea kuleana e ae iloko o ia waiwai, e hele mai, a e hoike mai i ke kumu e haawi ole ia'i, ua palapala ae nei.

§ **1381.** E haawi no kela kahu keia kahu i ae ia e kuai aku i ka waiwai paa e like me ka olelo mamua, mamua o ke kuai ana, i palapala hoopaa i ka lunakanawai nana e haawi i ka palapala ae, me ka hope a me na hope paha i kupono, e hoopaa ana ia ia iho e kuai aku ia waiwai, e like me ke kauoha a ka lunakanawai, a e hoike pono mai, a e hooponopono hoi i ke dala loaa mai, ma ia kuu ana e ike me ke kanawai.

§ **1382.** Mamua o kona hoakaka ana i ka manawa, a me kahi no ia kuai ana, e hoohiki ke kahu, a e kakau i kona inoa i ka palapala hoohiki, penei: ma ka hoolilo ana'ku i ka waiwai i ae ia e kuai aku, e hana no ia e like me kona ike maopopo ana i ka hoakaka ana i kahi a me ka manawa e kuai aku ai, a e hooikaika

maoli e hoolilo aku i ka waiwai loaa mai, ma ke ano e pomaikai ai na mea kuleana a pau loa iloko.

§ **1383.** E hoolaha aku no hoi oia i kahi a me ka manawa e kuai ai, ma ke kau ana i palapala hoolaha ma na wahi akea, ma ka mokupuni kahi e waiho ana ua waiwai nei, a ina ma ka mokupuni o Oahu, e hoolaha ia ma ka nupepa a ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina e kauoha ai, aole emi malalo o na la he umikumamaha, mamua o ka la kuai. A ina i pau ke kuai ia ana a me ka loaa ana mai o ke dala, e imi aku oia i ka hoapono ia o ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, mamua o ka hana ia'na o na palapala hoolilo waiwai. Me ia i hoololi ia 1874, Mokuna XXXIV.

§ **1384.** E manao ia ke kope o ka olelo hoolaha, i hooiaio ia ma ka hoohiki ana o ke kahu, a o ka mea paha nana e hoolaha nona, a e waiho ia iloko o ka hale oihana o ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, mahope iho o ke kuai ana, he hoike oiaio no ia no ka manawa, a me kahi, a me ke ano o ka hoolaha ana.

§ **1385.** Aole no e paa kekahi palapala ae i haawi ia mamuli o keia mokuna, no ka manawa oi aku mamua o ka makahiki hookahi, mai ka la i hoopau ia'i.

§ **1386.** Ina e noho ana ka mea oo ole, mea pupule, a mea uhauha paha mawaho o keia aupuni, malalo o ke kahu ma ka aina e, aole nae ona kahu iloko o keia aupuni, alaila, e hiki no i ke kahu ma ka aina e, ke waiho mai i kope i hooiaio ia o kana palapala hookohu, imua o ka Aha Hookolokolo Kiekie o keia Aupuni, a mahope olaila, e hiki no i kekahi lunakanawai, ke haawi ia ia i palapala ae, e kuai aku i ka waiwai paa o ua hanai nei iloko e keia aupuni, e like me na mea i olelo ia iloko o keia mokuna, no na kahu i hookohu ia maanei, koe wale no na mea i olelo ia mahope nei.

§ **1387.** E hoohiki ke kahu ma ka aina e i ae ia e kuai aku i ka waiwai paa, a e kakau i kona inoa i ka olelo hoohiki, e like me na kahu i hookohu ia iloko o keia Aupuni, a e hai aku oia i

ka manawa a me kahi e kuai aku ai, a e hana e like me na kahu i hookohu ia maanei a e hoopaa i ka mea e maopopo ai ke kudala ana e like me ka hana ana maanei.

§ **1388.** O na hana a pau i kupono ke hana ia iloko o kekahi aha hooponopono waiwai hooilina o keia aupuni, no ke kuai ana aku o kekahi kahu, no ka aina e, e hana ia no ia iloko o ka Aha Kiekie.

§ **1389.** Mahope o ke kuai ana aku o ke kahu no ka aina e, e manaoia no ka waiwai loaa mai, a o kauwahi paha o ia waiwai i loaa mai, i koe mahope o ka hooponopono hope ana o ke kahu, he waiwai paa ia no ka hanai; a e mahele ia ua waiwai la imua o ka poe nona ia waiwai paa ma na kanawai o keia aupuni, ina i kuai ole ia'ku, a mamua o ke kuai ia ana e haawi no ke kahu no ka aina e, i palapala hoopaa, me ka hope kupono a mau hope kupono paha, elike me ka manao o ka lunakanawai, nana e haawi ka palapala ae he pono, me ka manao e hoike pono mai i ka waiwai loaa, iloko o ia kuai ana.

§ **1390.** Ina e hele mai kekahi, a e hoole i ka palapala ae i noi ia mai, e like me ka olelo o keia mokuna; a ina ua maopopo i ka aha a i ka lunakanawai paha, ua kupono ole ka hoopii, a o ka hoole paha, e hiki no ia lakou ke hooholo, e uku ia ke dala koina e ka aoao e ko ole ana, e like me ko lakou manao he pono.

§ **1391.** Aole e hiki i ka hanai, a i kekahi hope ona ke hoopii i mea e loaa hou mai ai ka waiwai i kuai ia'ku, e kekahi kahu, mamuli o na olelo a keia mokuna, ke hoomaka ole ia iloko o na makahiki elima, mahope koke iho o ka pau ana o kona noho kahu ana; aole hoi pono ke lawe ia kekahi aina i kuai ia'ku, e like me ka olelo maluna, i mea e lilo ai keia kuai ana i mea ole, ke hooholo ole ia e hana pela, e like me ke kanawai, a mahope o ka pau ana o na makahiki elima i olelo ia maluna, koe nae ka poe mawaho o keia aupuni, a me na mea oo ole, a me na mea e ae, i kupono ole ma ke kanawai ke hoopii, i ka manawa mua i kupono no ka hoopii ana, a no ka lawe ana paha; e hiki no ia lakou ke hoopii, a lawe paha, i na manawa a pau, maloko o na makahiki

elima, mahope o ka pau ana o ka mea e hiki ole ai ke hoopii mamua, a mahope paha o ko lakou hoi ana mai iloko o keia aupuni.

§ **1392.** Ina i hoopii kekahi no ka waiwai paa, i kuai ia'ku mamuli o na olelo o keia Mokuna, a ua hoole ka hanai, a o kekahi mea mahope ona, i ka oiaio o ia kuai ana; aole no e lilo kela kuai ana i mea ole, no ka hemahema o ke kuai ana, ke maopopo keia mau mea malalo nei, penei:

1. Ua ae pono ia ke kahu e kuai lilo aku, e kekahi lunakanawai kupono no ia hana, ma ke kanawai.

2. Ua haawi ke kahu i ka palapala hoopaa, i aponoia e ka lunakanawai hooponopono waiwai hooilina, ina ua koi ia ka palapala hoopaa e ka aha, i ka wa i haawi ia ai ka palapala ae.

3. Ua hoohiki oia e like me ka olelo a keia mokuna.

4. Ua hai aku oia i ka manawa, a me kahi no ke kuai ana, e like me ka olelo iloko o keia mokuna.

5. Ua kudala ia ua waiwai nei, a ua paa i ka mea nana i kuai me ka oiaio.

§ **1393.** Ina paha, no ka palaka a hana kekee paha o ke kahu ma ia kuai ana, a malaila, ua poho kekahi mea kuleana iloko o ia waiwai, e hiki no ia ia ke hoopii, e uku ia oia no kona poho, ma ka palapala hoopaa, a ma ke ano e ae paha, e like me ka mea e pono ai.

§ **1394.** Ina i hoohalahala kekahi, no ke kuai ana o kekahi kahu, mamuli o na olelo o keia mokuna, a e hoole ana paha ka mea hoohalahala i ke kuleana o ka hanai, a ua koi paha mamuli o kekahi kuleana e ae, i loaa ole no ua hanai nei; alaila, aole no e lilo kela kuai ana i mea ole no ka hemahema o ka hana ana, ke maopopo ua ae pono ia ke kahu e kuai aku, e kekahi lunakanawai kupono, a ua hana no oia me ka hooiaio, e like me ke kanawai, i palapala hoolilo no ua aina la.

§ **1395.** O ke kuai ana a pau, me ka haawi aku haawi mai, a me ka hoolilo ana, me ka haawi wale ana i ka waiwai paa, a i

kauwahi paha o ka waiwai paa, o kekahi hanai iloko o ke aupuni, i hana ia e kekahi kahu o ua hanai nei, mamua o ka la 4 o Augate M. H. 1851, ua paa no ia, a ua oiaio no, ma ke kanawai.

MOKUNA XXX.*

K. H. K.
Mok. LXXVIII

NA HAKU A ME NA KAUWA.

§ **1396.** Elua ano o na kauwa iloko o keia aupuni, penei:

1. O na haumana, oia hoi ka poe i hoopaa ia e hookauwa na kekahi, i mea e ao ia'i i kekahi hana akamai, hana naauao, a hana akamai ano e ae paha.

2. O ka poe i hoolimalimaia, e hana ma ka la, ma ka hebedoma, malama, makahiki, a manawa e ae paha i hooholo ia no ka uku.

(1)—*No na Haumana.*

§ **1397.** E hiki no ke hoopaa ia na keiki a pau, i oi aku na makahiki mamua o ka umi, i haumana, a i kauwa hoolimalima paha; a ina he kaikamahine, aia a hala na makahiki he umikumamawalu, mai ka hanau ana mai, a i ole ia, a hiki i kona wa e mare ai i ke kane, a iloko o ia mau makahiki; a ina he keikikane a hala na makahiki he iwakalua, penei:

1. Na ka makuakane o ke keiki e hoopaa i kana keiki; a ina ua make oia, a pono ole paha ke hana no ka pupule, no ka hupo, no ka ona pinepine, a no kekahi kumu e ae paha; a ina paha ua haalele loa ia i kona ohana, aole malama pono ia lakou, alaila;

2. Na ka makuahine e hoopaa; a ina hoi ua make ka makuahine, a pono ole paha iaia keia hana, a hoole paha oia alaila;

3. Na ke kahu o ua keiki nei i hookohu pono ia. Ina aole makua o ua keiki oo ole nei, a ua pono ole paha ia ia ke hoopaa i ua keiki la aole ona kahu, alaila;

4. Na ke Kiaaina o ka Mokupuni, kahi i noho ai ua keiki la.

* O keia Mokuna XXX, oia no ke Kanawai o Iune 21, 1850, i hooholo hou ia.

§ **1398.** Aole no e hoopaa ia kekahi keiki, e like me ka olelo maluna, ke ole na palapala aelike elua, i kakauinoala, a i haawi ia hoi i na aoao elua, a e malama ia kekahi no ka mea oo ole, e ka makuakane, makuahine, kahu a Kiaaina paha.

§ **1399.** E komo iloko o kela palapala keia palapala aelike, e hoopaa ana i kekahi mea oo ole, e like me ka olelo maluna, kekahi olelo ae a ka haku e hoopaa ia'i oia, nana e hoonaauao i ua keiki nei, ma ka heluhelu a me ke kakaulima; a ina he keikikane, e ao ia no hoi oia ma na kumu nui o ka helu.

§ **1400.** E kakau ia no iloko o ka palapala hoopaa, na makahiki o ka mea oo ole, a e manao ia o na makahiki i olelo ia malaila, o kona mau makahiki oiaio no ia, me ka imi ole aku i mea hou e maopopo ai.

§ **1401.** O na pono a pau, ina paha he dala, a he mea e ae paha, e uku ia, a e ae ia paha e ka haku i kakau ia ma ua palapala hoopaa keiki nei, mamuli o na pauku o keia kanawai, e uku ia a e hoopaa ia paha, i mea e pono ai ua mea oo ole nei wale no.

§ **1402.** Na na makua, na kahu, a me na Kiaaina, o ko lakou mau Mokupuni iho, e ninau no ka malama ia ana, o na mea oo ole, a lakou e hoopaa aku ai, a me na mea i hoopaa ia paha, e ko lakou mua ma ka oihana, a e hoomalu ia lakou i ka hana ino ia mai, a me ka malama ole, a me ka hooko ole ana hoi o na kahu, i na olelo hoopaa.

§ **1403.** Ina paha i hana ino, a hoeha wale paha kekahi kahu i ka mea oo ole i hoopaa ia'i ia, a haihai paha i ka olelo hoopaa, alaila, e hiki no i ka makuakane, i ka makuahine, i ke kahu, i ke Kiaaina, a i ua mea oo ole nei paha, ke hoopii i kekahi lunakanawai kaapuni, a i ka lunakanawai apana paha, o ka mokupuni kahi i noho ai ua keiki la, a nana no e hoolohe, a e hooholo no ka mea i hoopii ia.

§ **1404.** Mahope o kona lohe ana i ka na aoao elua, a i ka ka mea hoopii paha, aole nae i hele mai ka haku mahope o ke kii ana, alaila, ina i ko ka mea hoopii, na ka lunakanawai e hooholo,

e kuu ia ka mea oo ole, a na ka haku e uku i ke koina, a e hiki no hoi ia ia ke hoopuka aku i ka palapala ohi, mamuli o ka olelo hooholo.

§ **1405.** Ina i maopopo, aole he kumu kupono no ka hoopii ana, e hiki no i ka lunakanawai ke hooholo, na ka mea hoopii e uku mai i ka haku no ke koina, a e hoopuka aku hoi i ka palapala ohi, mamuli o ka olelo hooholo.

§ **1406.** E hiki no ke hoopii ia kela haku keia haku i hoopai ia oia, ina i hoopii ia oia a hoopii ole ia paha, no kona malama ole i ka palapala hoopaa, ma kona aoao iho; a o na mea a pau i loaa mai, ma ia hookolokolo ana, no ka mea oo ole wale no ia.

§ **1407.** Ua hiki no ke hoopii ia pela, e ka makua, e ke kahu, e ke Kiaaina, a me ko lakou mau hope paha, nana e malama i ua mea oo ole la; a e hiki no hoi i ua mea oo ole nei, oia iho no ke hoopii, mahope o kona manawa i hoopaa ia'i.

§ **1408.** Aole ko ua hoopii la, ke hoomaka ole ia i ka wa i hoopaa ia'i ka mea oo ole; a i ole ia, iloko o na makahiki elua, mahope iho o ka pau ana o kona manawa e hoopaa ia ana.

§ **1409.** Ina i hooholo ia mamuli o ka aoao hoopii, a ua hoomaka ia ka hoopii ana i ka wa e noho kauwa ana ka mea oo ole, alaila, e hiki no i ka lunakanawai ma ke noi ana o ka aoao hoopii, ke hookuu i ka mea oo ole, mailoko ae o kona paa ana.

§ **1410.** Ina i haalele kumu pono ole kekahi haumana, a kauwa i hoopaa ia paha, i ka hana a kona haku, e hiki no i kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha o ke aupuni, ma ka hoopii o ka haku me ka hoohiki, a o kekahi mea e ae paha nona, ke hoopuka aku i ka palapala kena, e hopu i ka haumana a kauwa paha, a e lawe mai ia ia imua o ua lunakanawai nei, a ina he oiaio ka hoopii, alaila e kauoha ka lunakanawai e hoihoi ia ka mea hewa i kona haku, a e koi ia oia e hookauwa i papalua o ka manawa ana i haalele ai i ka hana, ke hoolaulea ole oia i kona haku no kona poho ma kona haalele ana; aka hoi, aole e oi aku ka manawa ana e hookauwa hou aku ai mamua o ka makahiki hookahi, mahope koke iho o kona manawa i paa ai.

§ **1411.** Ma ka palapala kena o ka lunakanawai, ina i kakau ia ka inoa o ka makai, a mea e ae paha, e kauoha ia no ia, e hoihoi aku i ka mea hewa, i kahi e noho ai o kona haku, ina paha ma kekahi mokupuni e ae o keia aupuni.

§ **1412.** O na koina a pau no ka hookolokolo ana i kekahi kauwa, a haumana paha, e uku mua ia e ka mea nana e hoopii; a ina i ko ka mea hoopii, e loaa hou mai ua koina la i ka haku ma ka hoopii ana i ka mea oo ole mahope o kona wa oo.

§ **1413.** Ina i kolohe kekahi haumana a kauwa paha a hoole maoli paha i kana hana, a noho hana ole paha, e hiki no i kona haku ke hoopii no ia mea, i kekahi Lunakanawai Kaapuni, Hoomalu a Apana paha, o ka Mokupuni, kahi i noho ai o ua haku nei; a he mana ko kela ko keia o lakou, e lohe a e hooholo no ia hoopii.

§ **1414.** Mahope o ka lohe ana i na aoao elua, a i ka aoao hoopii wale no paha, ina i hele ole mai kela aoao mahope o ke kiiia ana, ina paha ua kupono ka hoopii, alaila, na ka Lunakanwai e hooholo, e hookuuia ka haku mailoko ae o ka palapala hoopaa, a e hooholo maluna o ka makua a kahu paha o ka mea oo ole na koina, ina paha i komo pu iloko o ka palapala hoopaa, a e hoopukaia ka palapala ohi no ia koina; ina hoi aole makua a kahu paha nana e hookaa ia koina, e hiki no ke hoopii i ka mea oo ole, i mea e loaa mai ai ua koina la, i kona wa oo.

§ **1415.** Aole no e paa kekahi palapala hoopaa haumana, a kauwa paha, i hanaia mamuli o na olelo mamua o keia mokuna, maluna o ka mea i oo ole, mahope o ka make ana o kona haku, ia manawa no e kuuia no ka haumana, a o ke kauwa paha; e hiki no nae ke hoopaa hou ia.

§ **1416.** E hiki no ke hana ia ka palapala hoopaa haumana, a kauwa paha, mamuli o keia mokuna, no kekahi mea oo ole, me ka wahine, a me ke kane no; a e pili like no na pauku a pau mamua i na kahu wahine, e like me na kahu kane.

(2)—*No ka poe i hoolimalima ia.*

He mau kanawai i pili i na Haku me na Kauwa, i hookomo ia mawaena o § 1416 me § 1417, ma ke ano hooloii a hoomaopopo hou i kauwahi o keia Mokuna.

Kanawai 1868.

E HOOPONOPONO AI I NA OLELO AELIKE MAWAENA O NA HAKU A ME NA KAUWA.

Me ia i hoolohia 1880, Mok. XXI.

PAUKU 1. O na Palapala Aelike a pau mawaena o na Haku a me na Kauwa, ina kekahi o na aoao elua he kanaka Hawaii maoli, e kakau ia a e pai ia ma na olelo elua, ma ka olelo Hawaii a me ka olelo Beritania, aole hoi e ku i ke kanawai kekahi olelo aelike i hana ia ma ka olelo hookahi wale no. Aka nae, aole no e manao ia ma keia kanawai ua papa ia ka hana ia ana o kekahi aelike i kakau ia a pai ia paha ma ka olelo Hawaii wale no, ina he mau kanaka Hawaii na mea o na aoao elua.

PAUKU 2. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke hoomakaukau i mau pepa o ia ano i paiia ma na olelo elua me ka waiho hakahaka ana i na wahi o na hana, ka manawa, ka uku, na inoa, kahi e kepaia ai, a me kona wahi i noho mau ai.

Kanawai 1872, Mokuna VI.

E MALU AI KA POE MALALO O NA PALAPALA HOOPAA HANA I AE IA MA KA PAUKU 1417 O KE KANAWAI KIVILA.

Me ia i hoolohia 1876, Mok. XLVI.

PAUKU 1. I mea e hookoia ai kela me keia palapala hoopaa hana i hanaia mamuli o ka Pauku 1417 o ke Kanawai Kivila, e ae maoli ia no ka hana ana e ka Haku, a o kona hope paha i hookohu pono ia, a me ke kauwa hana, imua o ka Luna i hookohu ia e lawe i ka hooiaio ana o na palapala hoopaa, e like me ka mea i hoakaka ia mahope ae nei, a penei no ka palapala hoike no ka hooiaio ana.

Mokupuni o..... }
Ko Hawaii Pae Aina, } s.s.

Ma keia la.....o.....M. H..... ua hele kino mai imua o'u o..... .ka Haku, a me..... ..... ke kauwa hana, ua ike au (a ua hoomaopopo ia paha ma ka olelo a A E i hoohiki ia) o laua no na mea nana i hana i ka palapala hoopaa maluna ae nei a ua heluhelu ia a wehewehe ia e a'u imua o

laua, a ua ae pakahi mai ua hoomaopopo ia, a ua hana ia mamuli o ko laua makemake iho, a no na kumu a me ke ano i hoakaka ia maloko.

PAUKU 2. I mea e hooko ia ai na olelo o keia Kanawai ma keia ua ae ia ke Kuhina Kalaiaina e hookohu aku i kahi luna a mau luna paha ma kela a me keia apana koho o keia Aupuni, a nana no a na lakou paha e lawe a hooiaio i na palapala hoopaa hana i ae ia mamuli o ka Pauku 1417 o ke Kanawai Kivila; aka hoi, ua hiki no i ka luna a mau luna paha e hookohu i hope oiai oia e kaawale ana mai ka apana aku no kekahi manawa, a o ia hope i hookohu ia e loaa iaia ka mana e hana i na hana a pau a ua luna la a mau luna paha e like me ia i hoakaka ia ma keia Kanawai. E loaa i na luna i hookohu ia ka mana, a ua kauoha ia lakou ma keia Kanawai, e holoi ina hoailona pai i lawelawe ia ma ia mau palapala hoopaa hana ma ke kakau ana me ka inika i ko lakou mau inoa maluna iho o ke alo oia mau hoailona pai. Aole e lilo kekahi mea maloko o keia Kanawai i mea e manao ia ai ua kupono ke koho ia ana o kekahi Lunakanawai a o kona hope paha, a o kekahi mea e noho hana ana malalo o kekahi mahiko, a mea malama halekuai paha ma ia oihana. O kela a me keia luna hooiaio palapala hoopaa hana malalo o keia kanawai nana i hooiaio i kekahi palapala hoopaa hana i kau ole ia na hoailona pai a pau i kupono, e kau ia no maluna ona ka hoopai uku dala aole e oi aku i ke kanalima dala ke ku ka hewa iaia no ia mea imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

Me ia i hoololiia 1886, Mok. XXX.

PAUKU 3. E loaa no i ka luna nana e lawe i ka hooiaio ana i kanalima keneta, i uku nona no kela me keia palapala hoopaa, na ka haku ia e uku, aole hoi e koi ia i kekahi uku no ka palapala hooiaio i kakau ia ma ke kope o ka palapala hoopaa i haawi ia i ke kauwa hana; aka hoi, aole no e lawe kekahi luna i ka hooiaio ana o kekahi palapala hoopaa ina he kuleana kona maloko.

PAUKU 4. Imua no o ke alo o ka luna e lawe i ka hooiaio ana o ka palapala hoopaa, e like me ka mea i hai ia maluna iho, e uku ia aku ke kauwa i na dala ana i ohi mua ai, a na ua luna la e malama i buke moolelo o na palapala hoopaa i ae ia imua ona,

malaila e hoakaka ia'i na inoa a me kahi i noho ai o na aoao a i elua, ka la i hana ia a me ka manawa hoopaa, ka nui o na dala uku mua, a me ka uku i hooholo ia.

PAUKU 5. O kela me keia palapala hoopaa hana, i hooiaio ia e like me ka mea i olelo ia maluna, e hiki no ke heluhelu ia i mea hoike, me ke koi ole i mea e ae e hooiaio ia'i, ma ka aoao kue i kekahi i hoomaopopo ia kona kino; aole nae e manao e hiki ole ke kanalua no ka oiaio o ia palapala, aka, e hiki no ke hoole ia mamuli o na mea hoike kupono.

PAUKU 6. Aole no e koi i ke kauwa e uku i kekahi uku a ka haku i uku ai i kekahi luna, luna paipai a luna e ae paha no kona huli ana i kanaka hana malalo o na palapala hoopaa i ae ia ma ka Pauku 1417 o ke Kanawai Kivila.

Kanawai 1872, Mok. XXXI.

E HOAKAKA HOU AI NO KE ANO A ME NA MEA I HOOPAAIA MA NA PALAPALA HOOPAA HANA I AEIA MAMULI O NA PAUKU 1417 A ME 1418 O KE KANAWAI KIVILA.

NO KA MEA, ua kuhihewa ia no ke ano o ke kauwahi o ke kanawai e pili ana i na haku a me na kauwa, a ua pololei ole ka wehewehe ana o kekahi poe he lehulehu. A no ka mea, ua pono ke kau i kanawai hou, i ole e kuhihewa hou ia ma keia hope aku, a e hoakaka hou no ke ano a me na mea i hoopaaia ma na palapala hoopaa hana i aeia mamuli o na Pauku 1417 a me 1418 o ke Kanawai Kivila; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. Aole no i ku i ke kanawai ka palapala hoopaa hana o kekahi wahine i mareia, ke ole e hookaawaleia, mai kana kane aku, ma ka olelo hooholo o kekahi aha i loaa pono ka mana, a ina e komo aku kekahi wahine iloko o ka mare, oiai e noho ana oia malalo o ka palapala hoopaa hana, e lilo ia i mea e hoopau ai ka palapala hoopaa hana.

PAUKU 2. Ina o kekahi kanaka e noho ana malalo o ka palapala hoopaa hana, a ua hoopaaia oia e kekahi aha, e hoolawa no ka pono o kona haku i ka manawa i poho mamuli o kona haalele

wale, ma ka hoohana iaia i kekahi manawa e oi aku ana mamua o ka manawa i oleloia ma ka palapala hoopaa, alaila, e uku ia ua kanaka nei no ia manawa keu ana i hana ai pela, e like me ke kulana uku i hoakakaia ma ka palapala hoopaa hana.

PAUKU 3. Aole no e hoopaiia kekahi kanaka e noho ana malalo o kekahi palapala hoopaa hana, e hana no kekahi manawa mahope ae o ka la i pau ai ia palapala hoopaa, i mea e hookaa ai i kekahi aie a uku mua paha o ua kanaka nei ana i ohi ai iloko o ka manawa hana ana i hooholo mua ai, a o na olelo a pau iloko o ia palapala hoopaa e manao ana e hiki no ke hoohana ia ka paahana no ia uku mua, he mea ole loa no ia ma ke kanawai.

E hooloii ia a ma keia ke hooloii ia nei ka Pauku 3 o ke Kanawai i olelo ia ma ka pakui ana aku i keia mau huaolelo, "aole no hoi e hiki ke hoopii ia e hooko i kekahi palapala hoopaa hana i hana ia ma keia hope aku ina ua loaa i ke kauwa na dala ohi mua i oi aku mamua o na dala he umikumamalima, ina aole i oi aku ka loihi o ka manawa i hoopaa ia no ka hana mamua o hookahi makahiki, a i ole ia, ina ua oi aku na dala ohi mua i loaa i ke kauwa mamua o ka iwakaluakumamalima, ina ua oi aku ka loihi o ka manawa i hoopaa ia no ka hana mamua o ka makahiki hookahi, aka nae, aole e pili keia mau olelo i na palapala hoopaa hana i hana ia me na eemoku ma kahi i ike ia he pono e uku ia na ohi mua nui i mea e hookaa ai i na lilo e pili ana i ka lawe ana mai o ia mau eemoku iloko o keia Aupuni." Hooloii pakui o 1882, Mokuna XXXIII.

E HOAKAKA ANA I NA HORA E MANAO IA HE LA HANA, INA AOLE I HOAKAKA IA MA KA PALAPALA AELIKE. **Kanawai** 1876, Mok. XLVII.

Ma na palapala aelike no ka hana malalo o ka Pauku 1417 o ke Kanawai Kivila, ina aole i hoakaka ia na hora e manaoia he la hana, alaila e manaoia aole oi aku ka loihi o ka la hana mamua o na hora he eiwa. A no ka hana i oi aku mamua o ia manawa, e loaa no i ka paahana ka uku aole emi malalo o ka uku i oleloia ma ka palapala aelike.

Kanawai 1884, Mokuna LIII.

E HOOPONOPONO AI I KA UKU IA ANA O NA PAAHANA E HANA ANA MALALO O NA AELIKE.

NO KA MEA, ua nui ka hoopilikia ia o na paahana i kekahi manawa e hana ana malalo o na palapala aelike no ka hana no ka hoemi nui ia o ko lakou uku no ka manawa hana i haule; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. E loaa no i kela a me keia paahana e hana ana malalo o kekahi palapala aelike i kona uku piha malalo o ka aelike no ka manawa ana i hana ai. Aole no e hiki i kekahi haku hana ke lawe ae mai ka uku o kekahi paahana no ka manawa i haule i ka mea i oi ae mamua o ka huina dala i kulike me ka manawa i haule.

Kanawai o na Hoailona 1876, Mokuna LV.

E kau ia ka auhau o na hoailona pai o ke Aupuni maluna o na palapala aelike mawaena o na haku a me na kauwa no ka hana.....$ 1.00

Ina e oi aku mamua o ka makahiki hookahi, alaila no kela makahiki keia makahiki a hapa makahiki paha mamua o ka makahiki mua..... 1.00

A e kau ia keia auhau kuni maluna o kela a me keia kope a e uku ia e ka haku.

Kanawai 1878, Mokuna VII.

E HOOKUU AI I NA PAAHANA MALALO O NA PALAPALA AELIKE I NA LA KULAIA O KE AUPUNI, A ME NA LA KOHO BALOTA I NA LUNAMAKAAINANA.

NO KA MEA, He mea ku i ka pono ka malama lokahi ana o ka lahui holookoa i na la kulaia o ke aupuni, a

NO KA MEA, Ua aneane hiki ole i ka poe paahana malalo o na palapala aelike ke koho i ka lunamakaainana a lakou i makemake maoli ai no ke lakou hoopaa ia, aole hookuu ia ma na la koho balota i na lunamakaainana, a nolaila; e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. O ka poe i hoopaa ia malalo o na palapala aelike, ina paha ua hoopaa ia lakou mamua aku nei, a ina paha mahope aku

nei o ka hana ia ana o keia kanawai, ma keia ua hookuu ia lakou i na la kulaia o ke Aupuni, i hoolaha ia e ke Kuhina Kalaiaina, a me na la koho balota i na lunamakaainana, aole lakou e hoopaaia, aole hoi e hoohana ia ma kekahi o ia mau la.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai kona la aku e hooholo ia ai, a o na kanawai a me na hapa kanawai a pau e kue ana i keia kanawai ua hoopau loa ia no.

---

§ **1417.** E hiki no i kela mea keia mea, i hala kona mau makahiki iwakalua, ke hoopaa iaia iho ma ka palapala hoopaa, e hookauwa na kekahi ma kekahi hana akamai, paahana, imi naauao, a hana e ae paha, no ka manawa aole oi aku mamua o na makahiki elima.

§ **1418.** O na palapala hoopaa a pau, no ka hookauwa ana na kekahi, i hanaia ma ka aina e, e hookoia no ma keia pae aina, a e paa no ia maanei, ke kue ole i na kanawai o keia aupuni; aka hoi, ina ua hoopaaia no ka manawa i oi aku mamua o na makahiki he umi, e hoemiia no a hiki ilaila, e heluia mai ka la i pae mai ai ka mea i hoopaaia, iloko o keia aupuni.

§ **1419.** Ina i haalele wale ka mea i hoopaa ia e like me ke kanawai e hookauwa na kekahi i ka hana i olelo ia me ka ae ole o kona haku, e hiki no i kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha o ke Aupuni, ma ka hoopii a kona haku me ka hoohiki, a o kekahi mea e ae nona paha, ke hoopuka aku i palapala hopu i ua mea la, a e lawe mai iaia imua o ua Lunakanawai nei, a ina i kupono ka hoopii, na ka Lunakanawai e kauoha aku i ka mea hewa, e hoi aku oia me kona haku, a e paa no ia malalo ona e hookauwa no ke koena o ka manawa o kona hoopaa aelike mua ia ana. Me ia i hoololiia 1882, Mok. XXVIII.

1420. Ina e hoole kekahi aole hana mamuli o ka pauku maluna iho, aole hoi mamuli o ka palapala hoopaa, alaila e hiki no i kona haku ke hoopii i kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha o kahi i noho ai, a nana no e kii aku i ka mea hoole, me ka

palapala hopu, a ma ke ano e ae paha, e hele mai imua ona, a ina i paakiki i ka hoole, e hoopaa ia oia i ka hao ma ka hana oolea, a ae mai oia e hana e like me ka kanawai.

Hoololi pakui 1860, i hoololiia 1876, Mok. XLV a hoololi hou ia 1880, Mok VI.

A ina e hoi aku kekahi mea i hoopaa ia, e like me ka mea i olelo ia mamua, i ka hana a kona haku, mamuli o ke kauoha a ua lunakanawai la, a haalele hou aku oia ia hana, me ka ae ole mai o kona haku, na ka Lunakanawai Apana a Lunakanawai Hoomalu paha, e hiki ke hoopai i ua mea hewa la, aole e oi aku mamua o elima dala no ka hewa mua, a no na hewa a pau mahope mai, aole e oi aku mamua o na dala he umi, a i hookaa ole ia ua hoopai nei, alaila, e hoopaahao ia no ua mea hewa la ma ka hana oolea a hiki i ke kaa ana o ua hoopai nei. A i ka pau ana o ua hóopaahao ia ana nei, na ua lunakanawai la e kauoha e hoihoi hou ia ua mea hewa nei i kona haku, e hana ai no ke koena o ka manawa o kona hoopaa aelike mua ia ana.

§ **1421.** Ina i palapala ia ka inoa o ka makua, a mea e ae paha, ma ka palapala kena, a kauoha paha, a ka lunakanawai i olelo ia ma ka Pauku 1419, e kauoha no oia iaia, e lawe i ka mea i hewa i kahi i noho ai o kona haku, ina paha ma kekahi Mokupuni e ae o keia Aupuni.

§ **1422.** E uku ia na koina a pau, ma ka hoopii ana i kekahi kauwa mamuli o ka Pauku 1419, a o ka Pauku 1420 paha, e ka mea hoopii i kinohi; a ina i ko ka hoopii, e loaa i ka haku ka palapala hooholo, a me ka palapala ohi no ia koina, ma ke ano kue i ke kauwa hewa.

Me ia i hoololiia 1872, Mok. XXIV.

§ **1423.** Ina i hana ino kekahi haku, a malama ole paha i ka olelo hoopaa, no kekahi mea i hoopaa ia e hookauwa nana, e like me ka Pauku 1417, a o ka Pauku 1418 paha, e hiki no iaia ke hoopii i kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha, a nana no e kii aku i na aoao elua, e hele mai imua ona; a nana no e imi, e lohe a e hooholo no ka hoopii; a ma ia imi ana a me ka lohe ana i na manawa a pau, e hiki no i ka mea hoopii ke ku i hoike; a ina i ko ka hoopii, alaila, e hookuu ia ke kauwa, a ua pau no kona noho hookauwa ana, a e hoouku ia hoi ka haku i ke dala, aole

emi malalo o na dala elima, aole hoi oi aku mamua o na dala hookahi haneri; a ina e hookaa ole mai oia ia dala, e hoopaa ia no oia i ka hao ma ka hana oolea, a hookaa ia ke dala.

§ **1424.** Aole no e paa ke kauwa ma ka palapala hoopaa, e hookauwa na kekahi, mamuli o ka Pauku 1417, a o ka Pauku 1418 paha, mahope o ka make ana o kona haku; aka hoi, ina i hoopaa ia kekahi poe kauwa e kekahi poe hui, a make kekahi o ua poe hui la, a ua hooloii ia paha lakou; aole ia he mea e pau ai kana palapala hoopaa.

§ **1425.** Aole e manao ia kekahi mea ma keia Mokuna, ua hoole ia ka hoopii ana o ka haku, a o ke kauwa paha, i uku ia kona poho no ka malama ole ia ana o ka olelo hoopaa.

NO KA MALAMA ANA I NA KULANA O KE OLA MALALO O NA HALE NOHO.

Kanawai 1880, Mokuna III.

NO KA MEA, mamuli o ka hoopuuluulu nui o kekahi poe ma kahi mau wahi, he pono e hanaia kekahi mea no ka malama ana i na kulana o ke ola maloko o na hale noho a me na kahua e hoopuni ana; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. O na hale noho a pau i noho ia e ka poe hoolimalima mai, a paahana paha malalo o na aelike, e malama ia me ka paa pono, a me ke kulu ole, e ka mea nona ka hale, a e lawa pono ke akea aole e emi iho malalo o ekolu haneri kapuai Kubica, no kela a me keia kanaka makua, a i ole he eiwa haneri kapuai Kubica no hookahi kanaka a me wahine a me elua keiki.

PAUKU 2. E malama maemae ia ka pa a me ke kahua hale mai na mea ino wale o na ano a pau me ona hale lua lepo, me ka malama ia me ka paa pono e ka mea malama hale a haku paha o na paahana, no kela a me keia eono poe kanaka makua.

PAUKU 3. O kela a me keia ona a mea malama paha a me na mea e ae a pau e malama ana a e hooponopono ana paha i kekahi hale noho no ka poe paahana malalo o na aelike, e ae i na manawa

a pau i makemake ia e ka Papa Ola a o na Luna paha o ka Papa Ola, e komo aku me ke keakea ole ia maloko a ma kahi wahi paha o ua hale la.

PAUKU 4. O kela a me keia mea malama hale noho a haku hana paha o kekahi poe paahana, e hooko ole ana i na olelo o keia kanawai e hoouku ia aole e oi aku mamua o kanalima dala.

PAUKU 5. O na mea a pau e malama ana i kona hale me ke kulana pelapela i lilo ai he mea ino wale a he kumu hoopoino i ke ola o ka lehulehu a i ae ole a hoohemahema paha e hookaawale aku i na mea ino i hoomuu ia ma kahi o kona hale noho a hale noho e ae paha, a i hana hoino wale paha ma kekahi kahawai a alahele, e hoopaiia ke ku ka hewa iaia, i na dala aole e oi i ekolu a i ole e hoopaahao ia ma ka hana oolea no ka manawa aole e oi aku mamua o kanakolu la.

PAUKU 6. E lilo keia i kanawai mahope iho o ka hala ana o na la he kanaiwa mai kona hooholoia ana.

KA MOI *vs.* GREENWELL,—Buke 1, Olelo Hooholo, aoao 35:

Kekahi mau Olelo Hooholo o ka Aha Kiekie e pili ana i na kanawai no na Paahana.

Aole no i apono ia e na kanawai o keia aupuni, ka hili ana i na kauwa a me na kanaka hana.

E hiki no i ka haku e hoopai i kana poe ao paahana me ke akahele kupono no hoi.

MA KA HIHIA O C. H. LEWERS, PAKALO CHOW A ME CHAS. C. HARRIS, Kuhina Waiwai,—Olelo Hooholo, Buke 3, aoao 21:

O na kanaka i hele mai mai Kina mai, malalo o na aelike e hana, a i hana ia ma ia aina, ua pili no ia lakou na auhau iloko o keia aupuni.

JOHN H. WOOD, *vs.* HOOKINA,—Olelo Hooholo, Buke 2, aoao 42:

Ma ka hihia malalo o ke kanawai no na Haku a me na Kauwa, ua hiki no ke lawe ia mai na buke helu o ka Haku i mea hoike.

Oiai e hana ana malalo o ka olelo hoopai, e loaa i ke Kauwa kona uku mau, a ina i uku ole o ka haki no ia o ka aelike no ka hana ma ka aoao o ka Haku, a e hoopau ia no kona hoopii.

Aole no e papa ia ka hoohana ana i kekahi e hooko ai ka aelike, no ke kumu ua hala ka manawa.

JOHN H. WOOD *vs.* AFO, ALIAS CHEONG YAN SANG,—Olelo Hooholo, Buke 2, aoao 101:

O ka hala o ka manawa, aole ia he kumu e papa ai i ka hooko ana i kekahi aelike e hana, ina nae ua hala ka manawa mamuli o ko ke Kauwa hana ana iho.

A. UNNA *vs.* KEALAULA,—Olelo Hooholo, Buke 2, aoao 150:

O ka wehewehe pololei ana o ka Pauku 1 o ke Kanawai o Iune 13, 1868, i kapa ia "He Kanawai e hooponopono ai i na aelike mawaena o na Haku a me na Kauwa," oia keia, e kakau inoa ia ka palapala hoopaa ma kela a me keia kope ma ka olelo Hawaii a me ka olelo Beritania kekahi.

Aole no i koi ia e ke kanawai, i mea e hooko ia ai ka palapala hoopaa, e haawi ia kekahi kope i ke kauwa.

NA ONA O KA MAHIKO O WAIHEE *vs.* KALAPU,—Olelo Hooholo, Buke 2, aoao 168:

Aole no e hiki ke hooko ia ka palapala aelike hana e kue ana i ke kauwa, ke hoopii ma ka inoa o *na Ona* o ka mahiko, oiai he mau *Ona* okoa ka poe ana i aelike ai me lakou e hana.

H. J. COOLIDGE *vs.* PUAAIKI ME KEA, he hoopii hou i ka Aha Kiekie ma ka Baneko,—Olelo Hooholo, Buke 2, aoao 178:

O ka palapala aelike hana i kakau inoa ia e ka wahine ma ka aoao o kana kane, ua waiho me ka wahine ka malama o ka mahiko, oiai ua hele ke kane mawaho ae o ke Aupuni, aole i kauoha ia ma ka palapala e kakau inoa ka wahine, ua paa no ia aelike maluna o na aoao elua.

Ua loaa i ka Luna Hooiaio i kona hookohu ia'na mamua ae o ka manawa i hookoia ai ke kanawai e pili ana i ka hooiaio ia i na inoa, alaila, he mana kana mau hana ma ia hope aku.

Aole no e hoolilo ia ka Palapala Aelike hana i mea ole, mamuli o ke kumu, ua hoomaopopo lea ole i ke ano o na hana e hana ia a me kahi.

Aole no e hiki ke lawe ia mai na hihia malalo o na aelike hana, ma ke ano he hoopii ma ka aoao o ka Moi.

MAHIKO O KAALAEA *vs.* BOLABOLA A ME 12 POE E AE; A O KA MAHIKO O WAILUKU *vs.* JIM BOMBAY,—Olelo Hooholo, Buke 2, aoao 182:

O ka aelike hana i hooiaio ia mamua o ke kau ana o ke kanawai o 1876, ua pono ia hooiaio ana, ina ua lawe ia e ka luna i hookohu ia e hooiaia i na palapala hoolilo.

O ke *Kope* i haawi ia i ke kauwa, oia ke kope pololei o ka mea i hana maoli ia, a me na inoa kekahi, a e hooiaio ia e ka Luna Hooiaio me ka uku ole, a na ka haku e uku no ka hoailona pai.

Aole no i koi ia e kau i hoailona pai maluna o na aelike i hana ia mamua ae o ke kau ana o ke kanawai o 1876, e pili ana i na hoailona pai.

Aole no i koi ia e hoohalike ka aelike a pau ma ke ano i hoomakaukau ia e ke Kuhina Kalaiaina.

J. NOTT & CO. *vs.* KANAHELE,—Olelo Hooholo, Buke 2, aoao 192:

Ina i hana ke kanaka paahana i ka aelike e hoopaa ana iaia iho e hana no na mea hoopii, a me ka poe hoi i hoolilo ia ai ka mahiko ke hoolilo io ia, alaila, e hoopaa ia no ua kanaka nei e hooko ia pela. (Judd J. kue.)

HOAILONA VI.

MAU KANAWAI O KELA ANO KEIA ANO.

MOKUNA XXXI.

NO NA AHA HOOHUI.

He Kanawai keia i hooholo ia Aperila 1856.

§ **1426.** E haawi ia ka mana i kela ahahui keia ahahui, iloko o keia aupuni i hoohuiia, a e hoohui ia ana paha ma keia hope aku:

ATTORNEY GENERAL'S OFFICE APR 30 1891 RECEIVED.

1. E hoomau aku ma kona moa hoohui a hala ka manawa i oleloia ma kana palapala hoohui; a ina aole i olelo ia ka manawa e pau ai, alaila e mau loa aku no.

2. E hoopii aku, a e hoopiiia mai, iloko o na aoao kokolokolo.

3. E hana a e hooloili ae i sila, e like me kona makemake.

4. E hoopaa, e kuai, a e hoolilo aku, i ka waiwai paa a me ka waiwai lewa kupono i kana hana, aole nae e oi aku mamua o ke kumupaa i olelo ia ma kana palapala hoohui, a e like hoi me ka mea e pono ai ka hana a ia ahahui.

5. E hoonoho i na luna a me na mea hana, e like me ka mea e pono ai ia ahahui.

6. E kau i na kanawai no lakou iho, aole nae e kue i na kanawai o ke aupuni, i mea e hiki ai ke hooponopono i kana waiwai, a me ke koho ana, a me ka hoopau ana i kona poe luna, e hooponopono i kana mau hana a pau, a e hoolilo aku hoi i kona waiwai.

§ **1427.** Aole no e haawi ia ka mana e ae i na ahahui i hoohui ia mamuli o keia Mokuna, e like wale no me na mea i oleloia ma ka pauku maluna iho, a me ka mana hoi e pono ai ka hana i olelo ia malaila, a me ka mana i haawi ia iloko o ka palapala hoohui, e like me ka olelo mahope nei.

E nana i ka Mok. XXIII o 1884, pauku 29, aoao 322.

§ **1428.** Aole no e manaoia he mana ko na ahahui e kuai i na bila aie ma ka uku hoemi, a me na palapala e ae e maopopo ai ka aie; aole hoi e hiki ia lakou ke lawe i ke dala e waiho me lakou, a e kuai i ke gula a me ke dala, a me ka buleona, a me na dala o na aina e, a me ke kuai lilo aku, a kuai lilo mai i na bila kikoo, a me ka hoopuka aku i na bila aie, a me na mea e ae e maopopo ai ka aie; eia wale no, e like me ka mea kupono maoli, e pono ai ka hana i hoohuiia ai; aole hoi e hiki i kekahi ahahui, i ae oleia e ka Ahaolelo, ke hoopuka aku i na bila aie, a mea e ae paha e maopopo ai ka aie, e kuai ia i kela wahi keia wahi e like me ke dala.

§ **1429.** Ma na halawai o na ahahui, ua kupono i ke kanawai, ke koho ka poe i komo iloko o ka ahahui, ma ka hana ana i ka lakou hana, ma o lakou iho, a ma ko lakou mau hope paha; aole nae e manaoia ma keia pauku, he mea hiki ole i na ahahui a pau ke kau kanawai no lakou iho, e hooponopono ana i ke koho ana, ma na halawai o kona mau kahu, a me na lunahooponopono ana.

§ **1430.** Ina i akoakoa mai na mea a pau iloko o kekahi ahahui o lakou, a o ko lakou mau hope paha, i kekahi halawai i kahea ia ma kela ano keia ano, a kakau i ko lakou inoa ma ka buke moolelo o ia halawai, alaila, ua paa no na hana i hanaia iloko o ia halawai.

§ **1431.** E hiki no i ka poe komo iloko o ia ahahui, ke hoakoakoa lakou, e koho i na luna, e pani i na hakahaka ia manawa, a e hana i na hana e ae, e like me ka hana ana iloko o na halawai o ka ahahui i kahea pono ia.

§ **1432.** Ina no ka make, no ka hele, a no ka pilikia e ae paha o na luna o kekahi ahahui, aole mea nana e kahea i ka halawai, a e noho luna hoomalu paha, ma ka halawai o lakou i kupono i ke

kanawai, alaila, e hiki no i kekahi Lunakanawai Kaapuni o ka mokupuni kahi i noho ai ua ahahui nei, ma ke noi ana ma ka palapala o eha a keu aku paha, o ka poe iloko o ua ahahui nei, e kauoha ae i kekahi o lakou, e kahea i manawa halawai no ka ahahui, ma ka hoolaha ana i olelo kahea, e like me na kanawai o ka ahahui, a e hiki no hoi i ua lunakanawai nei, ke kauoha ae i kekahi o ia ahahui, e noho luna hoomalu ma ia halawai, a e paa no kana hana ana.

§ **1433.** Ina i mahele ia ke dala kumupaa o kekahi ahahui, i hoohui ia iloko o na mahele maopopo, a ua hoopuka ia hoi na palapala kuleana no na mahele kumupaa, alaila, e hiki no ke hoolilo ia'ku na mahele ia hai, ma ke kakau ana i ka inoa o ka mea nona ia mahele, ma ke kua o ia palapala kuleana mahele, a e haawi aku hoi, alaila, e haawi ia ka palapala kuleana hou i ua mea nei, ia ia ka palapala mua ma ia hoolilo ia ana, ma kona hoihoi ana i ka palapala kuleana mua i ka ahahui; aole hoi e paa ia hoolilo ana, aia a loaa ka palapala kuleana hou, iwaena o na aoao elua wale no nana i hana e paa ai, a i ole ia, ua palapala ia paha ka hoolilo ana ma na buke o ka ahahui, i mea e maopopo ai ka la i hoolilo ia'i, a me na mea kuleana iloko, a me kahi i noho ai, a me ka nui, a me ke ano hoi o na mahele, i hooliloia ia hai.

§ **1434.** Aole hiki i na luna o na ahahui i hoohui ia, ke puunaue i ka waiwai o lakou, eia wale no, o ka mea i puka mai ma ka hana a ka ahahui; aole hoi e hiki i ua mau luna nei ke puunaue, lawe aku, a e uku aku paha ma kekahi ano e ae, i na mea kuleana kupaa, a i kekahi o lakou paha, i kekahi o ke kumupaa; aole hoi e hoemi i ke kumupaa, me ka ae ole o ka mea nana i haawi i ka palapala hoohui, a o ka Ahaolelo paha. Ina i pale ia ka olelo a keia pauku, alaila, maluna o na luna nana e hooponopono ia wa ka hihia ma ko lakou waiwai ponoi, a na lakou pakahi e uku i ka ahahui, a me ka poe a lakou i aie aku ai paha, ke hoopau ia ka ahahui, e like no me ka nui o ka waiwai i puunaue ia, lawe ia a hoemi ia paha pela; aole nae i manao ia ma keia pauku, ua hewa ka puunaue ana i ke koena o ke kumupaa, mahope o ka hookaa ana i ka aie a pau, ke hoopau ia ka ahahui, a ua pau paha ka manawa i olelo ia iloko o kona palapala hoohui.

§ **1435.** Ina aole pau loa ke kumupaa o kekahi ahahui i ka haawi ia mai, aole hoi i lawa ke dala kumupaa i uku ia mai, e hookaa i ka aie o ka ahahui, alaila, na kela mea keia mea dala iloko o ua ahahui nei, e uku a pau pono kona mahele kumupaa, e like me ka olelo a ka palapala hoohui, a i kauwahi o kona mahele paha, a lawa pono ke dala, e hookaa aku ai i ka aie o ka ahahui.

§ **1436.** Maluna o ka waiwai a pau o ka ahahui, i hoohui ia mamuli o keia Mokuna, ka aie a ia ahahui; aole nae maluna o kela mea keia mea mahele kumupaa iloko, ka aie o ka ahahui, e like wale no nae na dala kumupaa me kana i aie aku ai i ka ahahui, ma kona mahele, a mau mahele paha.

§ **1437.** Aole pono ke oi aku ka aie a pau o kela ahahui keia ahahui, i na manawa a pau, mamua o ko lakou kumupaa.

§ **1438.** Na na luna o kela ahahui keia ahahui i hoohui ia, mamuli o keia Mokuna, i ko lakou hooponopono ana i na mea o ka ahahui, e malama i buke, kahi e palapala ia'i na inoa a pau o ka poe mea kumupaa maloko o ia ahahui, a me ka nui o na mahele o kela mea keia mea o lakou, a me ka manawa e loaa ai ia lakou ia mau mahele, a e waiho wale ia ia buke iloko o na hora hana o kela la keia la, koe na la Sabati, a me na la o ke Aupuni; e nana ia e na mea kumupaa iloko o ia ahahui, a me ka poe a lakou i aie aku ai, a na ke kakauolelo a mea e ae paha, nana e malama ia buke, e haawi i kope o kekahi mea iloko o ia buke, i ka mea kumupaa iloko o ia ahahui, a i ka mea paha a lakou i aie aku ai, me ka hooiaio i ka pololei o ua kope nei, ke noiia mai, a e he hoike oiaio no ua kope nei no na mea i olelo ia malaila, ma ka hookolokolo ana, ma ka hoopii a hoopiiia paha, i ua ahahui nei.

§ **1439.** Ina i makemake kekahi ahahui e hoopau ia oia, mamua o ka pau ana o kana palapala hoohui, e hoopii no oia i ke Kuhina Kalaiaina, me ka palapala hooiaio, e olelo ana ma kekahi halawai o ka poe mea kumupaa o ia ahahui, i kahea ia no ia hana, i hooholo ia e na hapa-kolu elua o lakou, e hoopau ia ia ahahui, a e kakau inoa ia i palapala hooiaio e ka lunahoomalu, a me ke kakauolelo o ia halawai. E waiho pu no ke Kuhina

Kalaiaina ia hoopii me ka palapala hooiaio, ma kona hale oihana, a mahope o na la he kanaono o ka hoolaha ana ma ka olelo Hawaii a me ka olelo Beritania, ma ke ano kupono i kona manao, e noonoo oia i kela mea, a ina i maopopo iaia ua hooholo ia e like me ka palapala hooiaio, a ua hookaa ia ka aie a pau o ia ahahui, alaila, e hai aku oia, ua hoopau ia ua ahahui la.

§ **1440.** A hoopau ia ka palapala hoohui o kekahi ahahui, a ua pau paha ma ke ano e ae, ina aole i hoonoho ia kekahi poe nana e hooponopono na mea a pau o ua ahahui nei, e ka Ahaolelo, e ke Kuhina Kalaiaina, a e kekahi Aha Hookolokolo kupono paha, alaila, o na luna o ka ahahui, i maopopo ko lakou inoa ma ke kanawai, oia no na kahu nana e malama i na pono o ka poe i aie ia'ku, a me ka poe mea kumupaa, me ka mana e hooponopono i na mea a pau o ia ahahui. Mamuli o ko lakou ano kahu o ia ahahui, e hiki no ia lakou ke hoopii, a ma ke ano e ae paha, e ohi i ke dala, a e hookaa aku i na aie, a e puunaue aku hoi iwaena o ka poe nona ke kumupaa i ke dala, a me ka waiwai e ae i koe, mahope o ka hookaa ana i ka aie, a me na lilo kupono; a maluna o lakou pakahi, a ma ko lakou ano hui paha ka hihia, ke malama ole lakou i ka waiwai o ia ahahui, ma ko lakou lima, no ka pono o ka poe mea kumupaa, a me ka poe a lakou i aie aku ai.

§ **1441.** Na kela ahahui keia ahahui, aole nae he ano manawalea kona, aole hoi ma ke ano hoohui no ka pono o ke Akua, a me ka hoonaauao ana, e hai pololei mai i ke Kuhina Kalaiaina, i ke ano o ka lakou hana, i kela makahiki keia makahiki, i ka wa a ua Kuhina nei i olelo ai. He mana ko ua Kuhina la ma ona iho, a ma kekahi komisina, a mau komisina paha ana e hoonoho ai, e kii aku i na buke a me na palapala o na ahahui, a e ninaninau i kona mau luna, a me na mea iloko ona, a me na mea e ae, no kana mau hana, me ka hoohiki. E hiki no i ua Kuhina nei, ke manao oia he pono, ke hoike aku i na palapala makahiki i olelo ia maluna, a me na mea e maopopo ai iaia, ma ia ninaninau ana, imua o ka Moi iloko o kona Ahakukamalu, a e hoolaha aku no hoi. Ina e hoole kekahi ahahui, aole e hoike mai i kana mau buke, a me na palapala, ma ke noi ana a ke Kuhina Kalaiaina, a

o na komisina paha ana i koho ai, a ina hoi e hoole kekahi o na luna, a o na hoa paha iloko o kekahi ahahui, aole e ninaninau ia me ka hoohiki, no na mea i pili i ka ahahui, alaila, e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina, a i na komisina paha, ke hoopii aku imua o ka Aha Hookolokolo Kaulike, i loaa mai ka palapala kii, e koi aku, e lawe ia mai na buke a me na palapala, a e ninaninau ia paha ua poe luna la, a poe hoohui paha o ua ahahui la, a e hiki no ke hooko ia ia palapala kii e ka aha, e like me na palapala kii a kauoha e ae paha.

Me ia i hoololiia 1884 Mokuna XVI.

§ **1442.** E haawi ke Kuhina Kalaiaina e like nae me na olelo a me na kumu o keia mokuna me ka ae pu o ke Alii a me kona Ahakukamalu, i ka poe noi a pau e waiho mai ana i na palapala noi i kulike me na olelo o keia mokuna, i na palapala hoohui no ka poe hui mahiai, kalepa, paahana, ahahui ilina, a me na ahahui no na hana e ae, ka hana ekalesia a me ka ekalesia ole, koe nae na ahahui no na baneko a me na ahahui kuleana kulanakauhale, na ka Ahaolelo wale no e hoohui ia mau mea.

§ **1443.** He mana ko ke Kuhina Kalaiaina, me ka ae pu ana o ke Alii iloko o kona Ahakukamalu, ke hana hou i palapala hoohui no kekahi ahahui i pau kona manawa, ke noi aku na hapakolu elua o na mea nona ke kumupaa iloko o ia ahahui, me ka hoakaka pono i ke ano o ua ahahui la.

§ **1444.** Aole e manao ia ma keia mokuna e hiki i ke Kuhina Kalaiaina ke haawi i palapala hoohui no kekahi monapole, e hana i kekahi hana okoa, no ka manawa oi aku i na makahiki elima, me ka ae ole o ka Ahaolelo, aole hoi e hiki iaia ke haawi i ka palapala hoohui mau loa aku i kekahi poe, me ka ae ole o ka Ahaolelo, eia wale no, no ka manawalea ana, no ka hoonaauao ana, a me na hana ekalesia, a me na ahahui ilina.

§ **1445.** O ke noi ana i ke Kuhina Kalaiaina i palapala hoohui, e hana ia no ia ma ka palapala lima, a e hui ia me na mea e akaka ai, ua kakau ia ekolu hapaha o na mea mahele kumupaa o ia ahahui, a ina he ahahui waiwai, alaila, e haawi pu ia me ia palapala noi iloko o ka hale oihana, kekahi palapala e hoakaka ana i kahi e noho ai o ua ahahui nei, a me ka hana e hui ai, a me

ka nui o ke kumupaa i manao ia, a ina i makemake ia e hoonui i ke kumupaa, e hai ae i ka nui a me na makahiki i manao ia e hui ai, a me ka manawa e hooponopono ai i kana hana, a o ke dala a kela mea keia mea i palapala ai, oia wale no kona dala lilo, a me ka olelo, a e haawi ia mai paha ka hapa wale no o ke dala kumupaa, mamua o ka hoomaka ana i ka hana, a ina o ka hapa wale no o ka hapa aha.

Hoololi pakui o 1884. Mokuna XVI.

Aka nae, ina e like ole me na mea i makemake ia e keia pauku kekahi palapala noi i palapala hoohui i waiho ia aku i ke Kuhina, e hoihoi hou aku ke Kuhina Kalaiaina i ua palapala noi la i ka mea noi iloko o na la he umi, me ka hoike pu aku i kahi i hooko ole ia ai o ka makemake o ua pauku la i olelo ia, alaila, e hiki no i ua mea noi la i olelo ia ke hoololi i ua palapala noi la a waiho mai i palapala noi i hoololi ia pela, alaila, na ke Kuhina Kalaiaina e waiho koke aku i ka palapala noi me na mea hoike i huipu ia imua o ka Moi iloko o ka Ahakukamalu ma ka halawai o ia Aha mahope koke iho.

§ **1446.** E manao ia ma ke kanawai, o na mahele o kela hoa keia hoa iloko o ka waiwai o kekahi ahahui, he waiwai lewa no ia mahele, ina paha he waiwai paa ka ka ahahui, a ina paha he ole.

E Hoakaka ana no ka Hooko ana i na Palapala o na Aha Maluna o na Hui i Hoohui ia ma na Aina E.

Kanawai 1878. Mokuna XI.

Pauku 1. Na kela hui keia hui i hoohui ia mamua, malalo o na kanawai o kekahi aupuni e, a e hana ana i ka lakou hana maloko o keia aupuni, iloko o na mahina eha, a o na hui e hoohui ia aku ana ma keia hope aku, a e hana ana i ka lakou hana maloko o keia aupuni, iloko o na la he iwakalua, e koho i kekahi kanaka e noho ana ma ke kulanakauhale kahi e hana ia ai ka lakou hana ma keia aupuni, a maluna o ia kanaka e hooko ia ai na palapala e hoopuka ia mamuli o ka mana a malalo paha o kekahi kanawai o keia Aupuni, a iloko o ka manawa i olelo ia maluna e waiho aku i ka inoa o ia kanaka ma ke Keena Kalai-

aina, a ua ku no i ke kanawai ka hooko ana o na palapala i hoakaka ia maluna, maluna o ia kanaka, a e manao ia ua ku ia hooko ana i ke kanawai.

PAUKU 2. O na hui a pau i hoohui ia mamuli o na kanawai o kekahi aina e, e hana ana i ka lakou hana maloko o keia aupuni, e hana ole ana e like me na mea i hoakaka ia ma ka pauku mua, aole e loaa ia hui na pono malalo o na kanawai o keia aupuni a me na kanawai e hoakaka ana i ka manawa e lawe ia mai ai na hihia kivila.

Kanawai 1880, Mok. XXXVI.

E PILI ANA I NA HUI A ME NA HUI I HOOHUI IA MALALO O NA KANAWAI O NA AINA E, E LAWELAWE I KA HANA MALOKO O KEIA AUPUNI.

PAUKU 1. Na kela a me keia hui a hui i hoohui ia, i hoala ia malalo o na kanawai o kekahi aupuni e, i makemake e lawelawe i ka hana maloko o keia aupuni, a e lawe a e kuai a e hoolilo aku i ka waiwai paa maloko o keia aupuni, e waiho ma ke keena o ke Kuhina Kalaiaina:

1. I kope i hooiaio ia o ka palapala hoohui a kanawai a hoohui paha o ua hui nei.

2. Na inoa o na luna o ia hui.

3. Ka inoa o kekahi kanaka i hiki ke hooko ia na palapala i hoopuka ia mai na Aha Hookolokolo o keia Aupuni.

4. I hoike makahiki o na waiwai a me na aie o ia hui maloko o keia aupuni, ma ka la mua o Iulai o kela a me keia makahiki.

5. He kope i hooiaio ia o na kanawai o ia hui a hui i hoohuiia paha.

PAUKU 2. I ka manawa i hooko ai kela me keia hui a hui i hoohui ia paha, i na olelo o keia kanawai, e loaa no ia lakou na mana a me na pomaikai a me na hoohaiki, e like me na mea i haawi ia e ke kanawai i na hui i hoala ia malalo o na kanawai o keia aupuni, a ua hiki ia lakou ke lawelawe i na hana i hoohui ia ai lakou e paa, lawe a hoolilo aku, ma ke ano kuai a moraki

a ano e ae paha, ka waiwai paa, waiwai lewa a waiwai hui paha iloko o keia aupuni; eia nae aole e hoala ia kekahi hui i hoohui ia no kekahi hana e kue ana i na kanawai o keia aupuni.

PAUKU 3. Ina ua makemake kekahi hui a hui i hoohui ia o ka aina e, e lawelawe nei i ka hana iloko o keia aupuni e loaa ia lakou na pomaikai o keia kanawai, alaila e waiho aku lakou i na hoakaka i olelo mua ia, me ke Kuhina Kalaiaina iloko o na mahina eha mai ka hoomaka o ka lawelawe ia ana o keia kanawai.

PAUKU 4. E uku ia aku i ke Kuhina Kalaiaina no ka pomaikai o ke Aupuni Hawaii e kela a me keia hui a hui i hoohui ia, i lawelawe i na olelo o keia kanawai, he kanalima dala.

PAUKU 1. E hoololi ia a ma keia ke hoololi ia nei ka Pauku 5 o ua Mokuna la i olelo ia, a penei e heluhelu ia ai: Hoololi o 1882. Mok XXXVIII.

Pauku 5. Aole e manao ia ua pili a kue paha keia kanawai i na olelo o ke kanawai i aponoia ma ka la 30 o Iulai, M. H. 1878, i kapaia "He Kanawai e hoakaka ana no ka hooko ana i na palapala o na aha maluna o na hui i hoohui ia ma na aina e."

PAUKU 2. Eia nae, ina aole i waiho aku kekahi hui o na aina e i pili ia lakou na olelo o ke kanawai i hoakaka hope ia ae la ma ke keena o ke Kuhina Kalaiaina i na mea i hoakaka ia na lakou e waiho aku ma ia kanawai, e hiki no ia lakou e hana pela iloko o na mahina eono mai ka hoomaka ana o keia kanawai ma ka uku ana aku i ke Kuhina Kalaiaina no ka pono o ke Aupuni Hawaii i na dala he umi, alaila, e manao ia ua hana a hooko ua hui la o na aina e i na mea i kauoha ia ma ke kanawai i olelo ia.

MOKUNA XXXII.

NO KA ILI ANA'KU O KA WAIWAI PAA, A ME KA WAIWAI LEWA I NA HOOILINA.

He Kanawai keia i hooholo mua ia 1850.

§ **1447.** Ina e make kekahi iloko o keia Aupuni me ke kauoha ole, e ili aku kona waiwai lewa, a me ka waiwai paa, o kela ano keia ano, i kona poe hooilina, a e puunaue iwaena o lakou, e like me ka olelo malalo nei:

§ **1448.** E puunaue like ia ka waiwai iwaena o na keiki ponoi a ka mea make me ke kauoha ole, a i ka moopuna paha a ka mea i make, i lilo i panihakahaka no kana keiki i make; a ina hoi, aole he keiki a ka mea make me ke kauoha ole, i kona wa e make ai, alaila, e ili aku kona waiwai i kana poe mamo e ae a pau; a ina i pili like lakou iaia ma ka hanau ana, alaila, e puunaue like ia ka waiwai ia lakou; a ina aole pela, alaila e puunaue like ia, i kana mau keiki ponoi, a me na moopuna, oia hoi na keiki a kana keiki make, e like ko lakou haawina me ko ke keiki ponoi hookahi, e puunaue ia no ia lakou mahope, me keia: Ua make o A, a ua ola kana mau keiki kane, o P, a me E, a me kana kaikamahine o K, alaila, e puunaue like ia kona waiwai ia lakou ekolu, no ka mea, ua like ko lakou pili ana i ka mea make me ke kauoha ole, ma ka hanau ana. A, ina paha ua make o A me ke keiki ole, a he mau moopuna wale no nae kana, o P, o E a me K, alaila, e puunaue like ia ka waiwai ia lakou ekolu, no ka mea, ua pili like lakou ma ka hanau ana i ka mea make me ke kauoha ole. Eia hoi keia; ina paha i make o A, a ua ola kana keiki ponoi o P, a me kana mau moopuna, o K, a me E, oia hoi na keiki a kana keiki ponoi o E, alaila, e ili aku ka hapalua o ka waiwai ia P, a e ili aku ka hapalua i koe ia K, a me E, a e mahele like ia ia laua elua, no ka mea, oia ka mahele o ko laua makuakane, ina e ola ana oia.

2. Ina hoi aole mamo a ka mea i make me ke kauoha ole, alaila, e ili aku ka hapalua o kona waiwai i kana wahine kane make, a o kekahi hapalua i kona makuakane a me kona makuahine, e kuleana like laua. Ina hoi, aole ana wahine kane make, aole ana mamo, alaila, e ili aku kona waiwai a pau loa i kona makuakane, a me kona makuahine, a i kekahi o laua paha, ina hookahi wale no o laua e ola ana.

3. Ina hoi, aole ona mamo, aole makuakane, aole makuahine, alaila, e ili aku ka hapalua o kona i kana kane make, a o ka hapalua i koe i kona mau kaikuaana, kaikunane, kaikuahine a me na kaikaina, a ina keiki paha a kekahi kaikuaana, kaikunane, kaikaina a kaikuahine i make.

4. Ina hoi, aole ona mamo, aole makuakane, aole makuahine, aole kaikuaana, aole kaikunane, aole kaikaina, aole kaikuahine o

ka mea make me ke kauoha ole; alaila, e ili aku ka hapalua o kona waiwai i kana wahine kane make, ina he wahine kana; a o kekahi hapalua hoi i na kaikuahine, kaikuaana, kaikunane a me na kaikaina o kona makuakane a me kona makuahine, a i na keiki a me na hooilina a lakou i komo i ko lakou wahi; a ina hoi aole ana wahine kane make, alaila, e ili aku ka waiwai a pau i ka poe i pili iaia ma ka hanauna, ina nae ua loaa iaia ka waiwai ma kekahi makua ona, alaila, e oi aku ke kuleana o na kaikuaana, kaikuahine a me na kaikaina o ua makua la iloko o kona waiwai mamua o na mea e ae.

5. Ina he wahine ka mea make, aole hoi ana mamo, e ili aku no ka hapalua o kona waiwai i kana kane, a hookahi hapalua i kona makuakane a me kona makuahine, e kuleana like laua. Ina hoi aole ana kane, aole hoi ana mamo, alaila, e ili aku kona waiwai a pau loa i kona makuakane a me kona makuahine a i kekahi o laua paha, ina hookahi wale no o laua e ola ana. Ina hoi aole ona mamo, aole ona makuakane, aole makuahine, alaila, e ili aku ka hapalua o kona waiwai i kana kane, a o ka hapalua i koe, i kona mau kaikuaana, kaikunane a me na kaikaina a i na keiki paha, a kekahi kaikuaana, kaikunane, kaikaina paha i make, a ua komo lakou ma kona wahi.

6. Ina hoi aole ana mamo, aole makuakane, aole makuahine, aole kaikuaana, aole kaikunane, aole kaikaina, alaila, e ili aku ka hapalua o kona waiwai i kana kane, ina he kane kana, a o kekahi hapalua hoi i na kaikuahine, kaikuaana, kaikunane a me na kaikaina o kona makuakane a me kona makuahine, a i na keiki a na hooilina o lakou, i komo i ko lakou wahi, a ina aole ana kane, alaila, e ili aku ka waiwai a pau i ka poe i pili iaia ma ka hanauna. Ina nae ua loaa iaia ka waiwai mai kekahi makua mai ona, alaila, e oi aku ke kuleana o na kaikuaana, kaikuahine, kaikunane a me na kaikaina o ua makua 'la, iloko o kona waiwai mamua o na mea e ae.

7. Ina he wahine mare ka ka mea make me ke kauoha ole, a make oia, aole nae ona hoahanau i koe, he wahine kanemake wale no, alaila, e ili aku i kana wahine; a ina he wahine ka mea make me ke kauoha ole, aole hoi ona hoahanau i koe, he kane wale no, alaila, e ili aku kona waiwai a pau i kana kane.

§ **1449.** Ina he mau keiki ponoi ka ka mea make me ke kauoha ole, a hookahi wale no paha keiki ponoi, a me kekahi mau moopuna, a make paha kekahi o ua mau keiki nei i kona wa oo ole, aole hoi i mareia, alaila, e lilo ka waiwai a pau i ili mai i ke keiki make, mai ka makua make mai, e ili like aku no ia i na keiki e ae a ua makua nei, a me na moopuna, oia hoi, na keiki a kana keiki ponoi i make, a ua komo lakou ma kona wahi.

§ **1450.** Ina i ka wa i make ai ua keiki ponoi nei, i kona wa oo ole, me ka mare ole hoi, ua pau pu no hoi i ka make na keiki a pau a kona makua, a ua ola nae kekahi mau keiki a lakou, oia hoi na moopuna, alaila, e ili aku ka waiwai a pau i loaa mai i ua keiki oo ole nei i kona mau makua; a i na moopuna a pau a kela makua; a ina i pili like ke koko o keia mau moopuna a pau i kela keiki make oo ole, alaila, e puunaue like ia ka waiwai ia lakou a pau; ina hoi aole pela, alaila, e ili aku ia lakou e like me ko lakou pili ana.

§ **1451.** Ina aole hanauna o ka mea make kauoha ole, alaila, e lilo kona waiwai a pau i ke Aupuni Hawaii.

Kanawai Iulai 6, 1866.

E HOOPILI HOU ANA I NA KULEANA AINA KE MAKE KEKAHI MEA ME KA WAIHO OLE I KEKAHI PILIKANA HOAHANAU.

PAUKU 1. I ka make ana o kekahi mea a he ona ia a he kuleana paha kona iloko o kekahi apana aina ma ke ano ili mai ma ke ano hooilina, a he kuleana paha kona iloko o kekahi aina a mau aina paha iloko o keia aupuni, aohe nae ona pilikoko a pilikana e ae e ola ana; o ka aina a mau aina o ia ano a pau, e hoi hou aku no ia i ka ona nona ke ahupuaa a ili aina paha, a ano aina e ae paha kahi nona mai ua kuleana nei i kuleanaia ai i kinohou.

E nana i ka Mokuna 8, o na Kanawai 1886.

§ **1452.** E manaoia kela keiki keia keiki kamehai, he hooilina ia no kona makuahine, a e ili aku no kona waiwai iaia, pau loa paha hapa wale no paha, e like pu me ka hana, ina ua hanau me ka mare pono.

§ **1453.** Ina i make kekahi mea poo ole me ke kauoha ole, aole ana keiki, aole hoi he wahine kanemake, alaila, e ili aku kona waiwai i kona makuahine, ina nae he wahine kanemake kana, alaila, nana kekahi hapalua o kona waiwai, a na kona makuahine kekahi hapalua; a ina hoi ua make kona makuahine, a e ola ana kana wahine, alaila, na kana wahine ka waiwai a pau loa; a ina hoi, aole ia mau mea elua, alaila, e ili aku kona waiwai a pau loa i ke Aupuni Hawaii.

§ **1454.** E ili aku ka waiwai i na keiki koko hapa, e like pu me na keiki koko hookahi, ke like ko lakou pili ana. Ina nae i loaa mai ka waiwai o ka mea make, me ke kauoha ole ma ka hooilina, a ma ka makana paha o kekahi kupuna ona, alaila, e nele ka poe a pau i komo ole kona koko iloko o lakou.

§ **1455.** Ina he waiwai paa kekahi waiwai o ka mea make me ke kauoha ole, a e puunaue ia ana ua waiwai paa la iwaena o kekahi mau keiki, a ina ua manao ka Aha Hookolokolo Hooilina he mea pono ole ka mahele ana o ia waiwai paa, a o kekahi apana paha, alaila, e hiki no i ke keikikane hiapo, a me kona mau kaikaina e like me ko lakou hanau ana, a ina e haalele oia, a o lakou paha i keia pomaikai, alaila ua hiki i na kaikamahine, e like me ko lakou hanau ana, mahope o ka helu ia ana o ia waiwai e ka Aha Hookolokolo Waiwai Hooilina, ke koho e uku aku i na keiki e ae ma ke dala no ko lakou kuleana iloko o ua waiwai paa nei, i ole ia e mahele ia, a pela no hoi ka rula, ina he mau keiki ponoi kekahi a he mau moopuna hoi kekahi o ka mea make me ke kauoha ole.

Me ia i hoololiia 1878, Mokuna I.

§ **1456.** E ili like aku ka waiwai i na keiki hanau, mahope o ka make ana o ko lakou makuakane, me na keiki i hanau i kona wa e ola ana.

§ **1457.** Ina paha i hoowaiwai ia mamua kekahi keiki a ka mea make me ke kauoha ole; i ka waiwai paa, i ka waiwai lewa paha, a i keia mau mea elua paha, alaila, i mea e ko ai keia pauku wale no, e helu pu ia keia waiwai me ka waiwai paa a me ka waiwai lewa a pau a ka mea i make, e ili pu aku i kona poe

hooilina, a e haawi ia i ka poe pili kokoke iaia, e like me ke kanawai; a ina hoi, ua like ua waiwai nei me kona mahele o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa o ka mea make, e helu ia e like me ka olelo maluna, a ua oi aku paha, alaila, ua nele ua keiki nei a me kona poe mamo i ke kuleana ole, iloko o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa, o ka mea make me ke kauoha ole.

§ **1458.** Ina nae i like ole ka waiwai i haawi mua ia, me kona mahele, alaila, e haawi ia i ua keiki nei, kauwahi o ka waiwai lewa, a me ka waiwai paa a ka mea make me ke kauoha ole, a like a like na haawina o na keiki a pau.

§ **1459.** O ka waiwai iloko o ka mea i haawi mua ia, ina paha he waiwai paa, a waiwai lewa paha, oia no ka mea i olelo ia ma ka palapala a ke keiki; ina hoi aole palapala, alaila, e manao ia e like no me ka waiwai, i ka wa i haawi ia'i.

§ **1460.** Aole e manaoia o ka hanai ana, ke ao ana, a me ka haawi ana i kauwahi dala i ke keiki me ka manao ole, o kona mahele no ia o ka waiwai, he waiwai i haawi mua ia nana no kona ola.

§ **1461.** Aole e manao ia, he pono ole ka waiwai a ka mea make me ke kauoha ole, ke pili ole me ia, ina he kuleana kupono kona iloko o kana waiwai i kona wa i make ai, ua pono no.

§ **1462.** Eia ke ano o ka hua "mamo" ma keia mokuna, ua komo ilaila na keiki, a me na moopuna, a me na pua a pau loa.

MOKUNA XXXIII.

NA KAUOHA WAIWAI HOOILINA.

§ **1463.** E hiki no i kela mea keia mea i oo, aole hoi he pupule, ke hoolilo aku i kona waiwai paa a me ka waiwai lewa, ma ke kauoha.

§ **1464.** E hiki no i na wahine mare a pau, ke hoolilo aku, ma ke kauoha, i kona waiwai ponoi a pau, e like me na mea pilikia ole a pau, ma ke hoolilo ana'ku i kona waiwai.

§ **1465.** Aole no e paa na kauoha a pau, ke palapala ole ia, a kakauinoa ia hoi e ka mea nana ke kauoha, a i ole ia, e kekahi mea ma kona alo, a mamuli hoi o kana olelo, a e kakauinoaia hoi e na hoike kupono elua a keu aku paha, imua o ke alo o ka mea nana ke kauoha.

§ **1466.** Ina i kupono i ke kanawai na hoike nana i kakauinoa i kekahi kauoha waiwai hoolina, i ka wa kakau i ko lakou inoa, a mahope lilo lakou i poe kupono ole, aole ia he kumu e hoole ai i ke kauoha, ke maopopo ma na mea e ae, he oiaio.

§ **1467.** E lilo i mea ole na waiwai hoolina a pau, a me na makana i haawiia ma ke kauoha; i kekahi hoike iloko o ia kauoha, ke ole na hoike kupono e ae elua, ma ia kauoha; aka hoi, o ka aie o ka waiwai o ka mea nana ke kauoha i kekahi no kona hookaa ana i kekahi aie, aole ia he mea e kupono ole ai kona lilo ana i hoike, iloko o kana kauoha waiwai hoolina.

§ **1468.** Ina nae he kuleana ko ua hoike nei, iaia i haawi ia'i kekahi waiwai a makana paha, iloko o kekahi mahele o ka waiwai a ka mea nana ke kauoha, ke hoole ia ka palapala kauoha, alaila, e paa no ia i kauwahi o ia mahele i kupono e ili aku i ua hoike nei, aole oi aku mamua o ka waiwai i haawiia iaia ma ke kauoha; a e hiki no iaia ke koi aku i ka poe i haawiia'i ka waiwai i paa na inoa iloko o ka palapala kauoha, a loaa kona mahele no loko mai o na mahele waiwai a pau i haawiia ia lakou.

§ **1469.** O ka haawi ana ma ke kauoha waiwai hooilina i olelo ia, o ke kauoha ana no ia i ka waiwai paa a me ka waiwai lewa a pau loa a ka mea nana ke kauoha; e manao ia no ia, o ka hoolilo ana ia i kona waiwai paa a me ka waiwai lewa a pau i kona wa i make ai, ke maopopo ole ma ke kauoha, aole pela kona manao.

§ **1470.** Aole e hoopau ia kekahi palapala kauoha waiwai hooilina, ke ole ma ke puhi ana i ke ahi, ma ka haehae ana, ma ka palapala ana maluna ona ua hoopau ia, a ma ka holoi ana paha, me ka manao o ka mea nana ke kauoha e hoopau no; a i ole, e hana kekahi nona a imua o kona alo, a mamuli o kana olelo hoi; a i ole ia, ma ke kauoha e ae paha ma ka palapala i hana ia, e

like me ka olelo a keia mokuna; aole nae e manao ia ma keia pauku, ua hoole ia ka hoopau ana e like me ke kanawai, no ke ano e ana o ka mea nana ke kauoha.

§ **1471.** Ina mahope o ka hana ana i kekahi palapala kauoha, e hana ka mea nana ia kauoha i palapala kauoha hou, alaila, o ka hoopau ana a holoi ana i ke kauoha elua, aole ia he mea e ala hou mai ai ke kauoha mua, ke ole mahope o ka hoopau ia ana, holoi ia ana, a hoole ia ana paha o ke kauoha elua, ua hoolaha hou ia ka palapala mua.

§ **1472.** Ina mahope o kana hana ana i palapala kauoha waiwai hooilina, e mare ka mea nana ia kauoha a loaa iaia ke keiki, aole hoi he haawina no ke keiki iloko o ka palapala kauoha, alaila, e lilo ia mare ana a me ia hanau ana i kumu i hoopau ia ai ua kauoha nei.

§ **1473.** O ka palapala kauoha waiwai hooilina i hana ia e kekahi wahine i mare ole ia, e manao ia no ia ua hoopau ia ma ka mare ana o ua wahine nei mahope, aole hoi e hoala hou ia ka palapala kauoha, ma ka make ana o kana kane.

Palapala kauoha o Nanino 2 H. R. 762.

§ **1474.** Aole no e ae ia kekahi palapala kauoha waiwai, e hooiaio ia mahope o ka pau ana o na makahiki elima, mahope iho o ka make ana o ka mea nana ke kauoha; aka hoi, ina he kuleana ko kekahi mea i oo ole, iloko o ka waiwai hooilina, alaila, e haawi ia kekahi makahiki iaia mahope o kona wa oo, e hoomaopopo i ua palapala kauoha nei i ae ia.

§ **1475.** E manao ia ka huaolelo "palapala kauoha" ma keia mokuna, ua komo iloko olaila na palapala kauoha pakui hope a pau (codicil), e pili ana mahope o na palapala kauoha maoli.

§ **1476.** Aole e manao ia kekahi olelo ma keia mokuna, ua kue i ke kanawai no ke kuleana hapakolu o na wahine kane make.

MOKUNA XXXIV.

NO KEKAHI MAU PONO PONOI O NA KANAKA.

§ **1477.** Ina i loaa i na konohiki, a e loaa ana paha ma keia hope aku, ka palapala alodio no ko lakou mau aina, aole no e hoonele ia na kanaka i ke kii ole i wahie, i laau hale, i aho, i kaula, i pili, a i lai no lakou iho, ma ka aina a lakou i noho ai, aole nae e hiki ia lakou ke kii wale aku ia mau mea i mea kuai aku i waiwai no lakou. E hiki no hoi i na kanaka o ia aina ke kii aku i ka wai inu, a me ka wai kahe, a no lakou na ala hele; e noa no hoi na punawai inu, a me na wai e kahe ana, a me na ala hele, no na kanaka a pau mai o a o, ma na aina a pau i hooliloia ma ka palapala alodio. Aole nae e pili keia olelo i na punawai a me na auwai a kekahi kanaka i hana ai nona iho. Oni v. Meek 2 H. R. 87.

§ **1478.** O na laau a pau o kela ano keia ano, e pae wale ana iuka iloko o keia aupuni, e lilo ia i ka mea i loaa mua; a e hiki no i ka mea i loaa iaia ka laau pae wale, ke lawe nona iho, me ka haawi ole i kauwahi i ke aupuni; aole nae i manaoia ma keia pauku, ua pili i kekahi moku i pae mauka, iloko o keia aupuni. Haalelea v. Montgomery, 2 H R. 62.

§ **1479.** Ua hooliloia na papa akoakoa o ke Aupuni no na kanaka. O ke kanaka Hawaii i makemake i ka puna, a me ke one, ma na papa akoakoa, ma na aina o ke aupuni e lawe no, ina paha nona iho, no ke kuai aku, a no ka lawe i ka aina e paha, aole nae e pili keia pauku i kahi o ke Aupuni ma Honolulu a me Lahaina a me na papa akoakoa a ke Kuhina Kalaiaina e hookaawale ai no ke Aupuni.

MOKUNA XXXV.

NO KA UKU HOOPANEE.

§ **1480.** Ina aole olelo aelike ma ka palapala, e maopopo ai ka uku hoopanee e ae, alaila, e ae ia he eiwa hapa-haneri no ka makahiki hookahi oia ka uku hoopanee no ke dala a pau, ua hiki mai ka manawa e hookaa aku ai ma na olelo hoopaa, bila aie, a Hooloili o 1868.

palapala e ae no ke dala i aie ia a me ke dala aie i maopopo ma ka hooponopono ana i na buke helu, mai ka la i maopopo ai ke koena aie, a me ke dala i lawe ia no ka pono o hai mai, i ka la i koi ia mai ai.

Hoololi o 1868. § **1481.** E ae ia no ka uku hoopanee, he eiwa hapa-haneri no ka makahiki, aole oi aku, ma na olelo hooholo a pau imua o na Aha Hookolokolo o keia aupuni, ma ka hoopii kivila.

§ **1482.** Aole no e manaoia he mea kue i ke kanawai, ke hooholo mua ia ka olelo ma ka palapala no ka uku hoopanee, e like me ka mea i ae ia, aole nae e oi aku mamua o alua a me ka hapalua hapa-haneri no ka malama; e kakauinoaia no nae ua palapala aelike nei, e ka mea nana i uku ia uku hoopanee.

§ **1483.** Aole no e hiki ke hoopii imua o kekahi Aha Hookolokolo o keia aupuni, i mea e loaa mai ai ka uku hoopanee oi aku mamua o alua a me ka hapalua hapa-haneri no ka malama, mamuli o kekahi olelo aelike iloko o keia aupuni, aole nae e pili keia pauku i na olelo aelike no ke dala i aie ia no na moku a me na mea holo ma ka moana.

§ **1484.** Aole no e hiki ke hoopii iloko o na Aha Hookolokolo o keia aupuni, i mea e loaa mai ai ka uku hoopanee no ke dala uku hoopanee, mamuli o na olelo aelike.

MOKUNA XXXVI.

NO NA DIME AMERIKA, A ME NA HAPALUA DIME.

§ **1485.** Ua kupono i ke kanawai o keia aupuni ke dime Amerika, a o ka waiwai iloko he umi dime iloko o ke dala hookahi; a pela no hoi ka hapalua dime, a o ka iwakalua iloko ona he iwakalua hapalua dime iloko o ke dala hookahi; a ina i haawiia na dime a me na hapalua dime, e laweia no ma ia helu ana, i ka hookaa ana i na aie a pau, aole oi aku mamua o na dala elima; a i ka hookaa ana hoi i na aie a pau i oi aku mamua o na dala elima, aole nae i oi aku mamua o ka haneri, e laweia he

umi ma ke dime iloko o ka haneri: a i ka hookaa ana i na aie a pau i oi aku mamua o ka haneri, aole nae e oi aku mamua o ke tausani dala, e laweia ewalu dala ma ke dime, a hapalua dime iloko o ka haneri; a elima iloko o ka haneri i ka hookaa ana, i na aie a pau i oi aku mamua o ke tausani dala.

§ **1486.** O na apana dala e ae, i hoolahaia iloko o keia aupuni, e lawe ia no ma ka waihona ma ke kumukuai i aponoia e ke Kuhina Waiwai, me kona manao i ka pono o ka lehulehu, a me ke aupuni a me ka hooholo ana no hoi o ka Moi iloko o ka Aha Kuhina, a e hiki no i ua Kuhina nei ke hoole loa i kekahi dala, me ka ae pu no hoi o ka Moi iloko o ka Aha Kuhina.

MOKUNA XXXVII.

NO KA MANAWA OO MA KE KANAWAI.

§ **1487.** E manaoia na kane a pau, i hala na makahiki he iwakalua, mai ko lakou hanau ana mai, a me na wahine a pau, i hala na makahiki he umikumamawalu, ua oo ma ke kanawai, a ua pau ko lakau manawa oo ole.

Wood v. Green 2 H. R. 168.

MOKUNA XXXVIII.

NO KA POINO I NA ILIO.

§ **1488.** Ina i hoeha a pepehi paha kekahi ilio i kekahi hipa, bipi, kao, manu, a waiwai e ae paha, aole nae na ka ona nana ua ilio nei ia mau waiwai, alaila, e uku ka ona nana ua ilio nei i ka mea i poino e like me ka nui o kona poho; a na ua ona nei nana ka ilio e hoopaa i kana ilio, a i ole ia e pepehi koke iaia a make; a ina e hoole oia aole e hana pela, alaila, ina ma ka poino ana o ke kino a o ka waiwai paha i ua ilio la, e uku no ka ona nana ua ilio nei i ka poino a me na koina no ka hookolokolo ana, a me na dala he umi; a ina i kaa ole ke dala e hoopaahao ia ua ona la ma ka hana oolea a hala na la he kanakolu; a e ku no i ke kanawai i kela kanaka keia kanaka ke pepehi i ua ilio nei a make.

MOKUNA XXXIX.

NO KEKAHI MAU KANAWAI I HOOHOLO HOU IA.

§ **1489.** O na Kanawai i olelo ia malalo ae nei, ua hooholo hou ia ma keia mokuna, oia hoi keia:

He Kanawai e pili ana i na aina o ke Alii ka Moi a me ko ke Aupuni, i hooholo ia ma ka la 7 o Iune, M. H. 1848, koe nae ka pauku hope loa, e hookaawale ana i kekahi mau aina no ka papu o Honolulu;

He Kanawai hoopau i na pilikia e hiki ole ai na haole hoohiki ole, e kuai a e hoolilo i ka aina ma ke ano alodio, i hooholo ia ma ka la 10 o Iulai, M. H. 1850;

He Kanawai e hoololi ana i ke kanawai i kapa ia, he kanawai hoopau i na pilikia e hiki ole ai na haole hoohiki ole e kuai a e hoolilo i ka aina ma ke ano alodio, i hoapono ia ma ka la 28 o Iune, M. H. 1854.

MOKUNA XL.

NO NA KANAWAI I LILO I MEA OLE, MA KE KAU ANA I NA KANAWAI KIVILA.

§ **1490.** Aole i hoala hou ia kekahi kanawai i hoopau ia mamua aku nei, no ka hoopau ana ma keia mokuna, i kekahi kanawai i hoakaka ia malalo ae nei.

§ **1491.** Mai ka la aku o ka lilo ana o keia mau kanawai kivila i kanawai paa, e manao ia ua pau na kanawai i hoakaka ia malalo ae nei, penei:

He Kanawai hoonohonoho i mau Kuhina Alii ma Hawaii nei, i hooholo ia ma ka la 29 o Okatoba, M. H. 1845:

He Kanawai hoonohonoho i na hana i haawiia i na Kuhina o ko Hawaii Pae Aina, i hooholo ia ma ka la 27 o Aperila, M. H. 1846; koe nae ka Pauku 13, Haawina 1, Mokuna 2, o ka Apana 5, o ia kanawai; a me ka Haawina 2, Mokuna 2, o ka Apana 1, o ia kanawai;

He mau olelo aelike no ka hooko i ka pauku eono maloko o na kuikahi i hooholo ia ma Honolulu iwaena o ke Aupuni o ko Hawaii Pae Aina, a me na Aupuni o Farani a me Beritania Nui, i ka la 26 o Maraki, 1846, no ka barani a me ka waina a me na wai ikaika e ae, i hooholo ia ma ka la 3 o Aperila, M. H. 1846.

Ka olelo aelike no na dute i kau ia Aperila 3, 1846, maluna o na wai ikaika i lawe ia mai iuka nei, i hooholo ia ma ka la 10 o Aperila, M. H. 1846:

He Kanawai hoonohonoho oihana Lunakanawai no ko Hawaii Pae Aina, i hooholo ia ma ka la 7 o Sepatemaba, M. H. 1847:

Na olelo aelike no ke awa, i hooholo ia ma ka la 16 o Augate, M. H. 1846.

Kanawai, no na mahele o ka Mokupuni o Oahu, i hooholo ia ma ka la 12 o Okatoba, M. H. 1846:

Na olelo aelike no ka auhau ole, a me ka hele ole i ka hana, i hooholo ia ma ka la 12 o Okatoba, M. H. 1846:

Na olelo aelike no na kuleana aina, a me ka hoolimalima ana, a me ke kuai ana a me ka mahele ana i ka aina, i hooholo ia ma ka la 7 o Novemaba, M. H. 1846:

Na olelo aelike no na holoholona aea, i hooholo ia ma ka la 7 o Novemaba, M. H. 1846:

Ka manao like i hooholo ia e hoololi hou i ke kanawai hoonohonoho i na hana i haawi ia i na Kuhina o ko Hawaii Pae Aina, i hooholo ia ma ka la 4 o Mei, M. H. 1847:

Na olelo aelike e hoolu ai i ka holo ana mai o na moku Okohola a no na mea e ae no hoi, i hooholo ia ma ka la 15 o Iune, M. H. 1847:

Ka olelo i hooholo ia e hoololi a e hooponopono i ke kanawai no ka mare ana, i hooholo ia ma ka la 7 o Sepatemaba, M. H. 1847:

He kanawai hoole i ka haalele ana o na kanaka Hawaii i ka lakou ohana, i hooholo ia ma ka la 27 o Sepatemaba, M. H. 1847:

Kanawai no ka Puuku Paipalapala, i hooholo ia ma ka la 27 o Sepatemaba, M. H. 1847:

He Kanawai e hooponopono, a e hoakaka i na kanawai auhau, i hooholo ia ma ka la 29 o Sepatemaba, M. H. 1847:

O na kanawai a me na olelo aelike a pau i hooholoia i ka makahiki 1848, koe nae keia:

He Kanawai no na aina ponoi o ka Moi, a me na aina o ke Aupuni, i hooholoia ma ka la 7 o Iune, M. H. 1848.

He Kanawai e hoakea ai i na haawina e hana ai ka poe Luna Hoona Kuleana Aina, i hooholoia ma ka la 13 o Iune, M. H. 1848.

He Kanawai e pono ai na kula o ke Aupuni, i hooholoia ma ka la 9 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai no ka Auhau ana i na moku okohola i ka uku pailata, i hooholoia ma ka la 10 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai e ae ana e hoopakele ia kekahi mau mea i na dute, no ka hooikaika ana i ka mahiai, i hooholo ia ma ka la 10 o Iulai, M. H. 1850:

Kanawai hoonui i na kuleana o ka Aha Koikoi, a o na Lunakanawai Hoomalu ma Honolulu a me Lahaina, i hooholoia ma ka la 10 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai no ka hoonoho ana i ka poe Kakauolelo no na Aha Hookolokolo Kaapuni, i hooholoia ma ka la 10 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai e pili ana i ka Luna Kakau Kope, i hooholoia ma ka la 10 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai hoololi i na kanawai e noho nei no ka mare ana, i hooholoia ma ka la 10 o Iulai, M. H. 1850:

Hoopauia, a i 1864 hoala hou ia keia Kanawai.

He Kanawai hoole i na kanaka maoli, aole e haalele wale i keia Pae Aina, i hooholo ia ma ka la 2 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai no na dala dime Amerika, a me na hapalua dime, i hooholoia ma ka la 11 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai no ke Kula Nui ma Lahainaluna, i hooholo ia ma ka la 11 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai e hoolilo ana i na awa ku moku o Hilo, o Kawaihae a me Kealakekua, ma Hawaii; a me Waimea, ma Kauai; i mau awa komo, i hooholoia ma ka la 16 o Iulai, M. H. 1850.

He Kanawai hooponopono i ke koho ana o ka Poeikohoia e na makaainana, i hooholoia ma ka la 30 o Iulai, M. H. 1850.

He Kanawai e hoomahuahua i ka Poeikohoia e na makaainana, maloko o ka Ahaolelo, i hooholoia ma ka la 30 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai e hoopau ana i ka uku ana i na auhau ma ka waiwai, i hooholoia ma ka la 6 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai no ka hoomalu ana i na Haku a me na Kauwa, i hooholoia ma ka la 21 o Iune, M. H. 1850:

He Kanawai no na pono i haawiia i na Luna Hanohano o na Aupuni e, i hooholoia ma ka la 11 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai e hoololi ana i na kanawai i pili i na uku o na awa, i hooholoia ma ka la 16 o Iulai, M. H. 1850:

He Kanawai no ka ili ana'ku o ka waiwai paa a me ka waiwai lewa i na hooilina, i hooholoia ma ka la 6 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai e pili ana i ka hooholo ana o na luina kanaka maoli maluna o na moku holo kahiki, i hooholoia ma ka la 6 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai hooponopono i na waapa hoolimalima, ma ke awa o Honolulu, i hooholoia ma ka la 6 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai e hoololi ana i na kanawai i pili i na palapala hoopuka, i hooholoia ma ka la 6 o Augate, M. H. 1850.

He Kanawai hooponopono i ke kanawai e pili ana i ka auhau aina, i hooholo ia ma ka la 7 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai no ka auhau ma na alanui a me na hana Aupuni e ae, i hooholo ia ma ka la 8 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai hoonohonoho i na Lunakanawai Kaapuni ma ka Mokupuni o Molokai, i hooholo ia ma ka la 9 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai e like ai na apana kula a me na apana auhau, a e mahele i na apana i mau okana, i hooholo ia ma ka la 7 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai no ka helu ana i ka poe mare a me ka poe hanau a me ka poe make, i hooholo ia ma ka la 7 o Augate, M. H. 1850:

He Kanawai no ka Puuku o ka Hale Alii, i hooholo ia ma ka la 14 o Augate, M. H. 1850:

O na kanawai a me na olelo aelike a pau i hooholo ia a i apono ia i ka makahiki 1851; koe nae ke kanawai hoole, aole e kuai liilii i ka waiona ma kauwahi e ae ma Honolulu wale no, i hooholo ia i ka la 20 o Iune, M. H. 1851.

O na kanawai a me na olelo aelike a pau, i hooholo ia a i apono ia i ka makahiki 1852, koe nae keia, penei:

He Kanawai e hoakaka i kekahi poe i komo iloko o ka Ahaolelo Alii, i apono ia ma ka la 12 o Mei, M. H. 1852:

He Kanawai e hookapu ana i ka lawelawe ana i ka pepehi kanaka, i apono ia ma ka la 25 o Mei, M. H. 1852.

He Kanawai e hoomakaukau ana no na dute like pu me ko Amerika Huipuia, maluna o kekahi mau mea, i apono ia ma ka la 25 o Mei, M. H. 1852:

He Kanawai e hoole ana i ka heopai ana i na wahine i loaa na keiki moekolohe, i apono ia ma ka la 19 o Iune, M. H. 1852:

He Kanawai e hookohu ia'i i Hope Peresidena o ka poe Luna Hoona Kuleana Aina, i apono ia ma ka la. 19 o Iune, M. H. 1852:

He Kanawai e pili ana i ke kuai ana i na waiona ma ka la Sabati, i apono ia i ka la 22 o Iune, M. H. 1852:

He Kanawai no na kuleana aina o na Konohiki, i apono ia ma ka la 19 o Iune, M. H. 1852:

He Kanawai e hoopau i ke kanawai no ka launa hewa," i apono ia ma ka la 22 o Iune, M. H. 1852:

Ka olelo Aelike no ka Ili o Kahapaakai, i apono ia ma ka la 22 o Iulai, M. H. 1852:

O na kanawai a me na olele aelike a pau, i hooholo ia a i apono ia i ka makahiki 1853, koe nae keia:

He Kanawai no ka poe Luna Hoona Kuleana Aina, i apono ia ma ka la 26 o Mei, M. H. 1853:

He Kanawai no ka hookolokolo ana i kekahi mau degere o ka ofeni, malalo o ka palapala hoopii hookahi, i apono ia ma ka la 16 o Iune, M. H. 1853:

He Kanawai e hoole ana aole e hoopai ia ka aihue ma ke degere elua, imua o na aha hoomalu a me na aha apana, i apono ia ma ka la 6 o Iulai, M. H. 1853.

Ka olelo aelike no ka Oihana Kaua, i apono ia ma ka la 2 o Novemaba, M. H. 1853:

O na kanawai a me na olelo aelike a pau i hooholo ia, a i apono ia i ka makahiki 1854, koe nae keia:

He Kanawai e kokua aku ai i ke Alii a me kona poe kukakuka malu, i apono ia ma ka la 29 o Aperila, M. H. 1854:

He Kanawai e hooponopono i ke kuai liilii ana i na waiona ma Honolulu, i aponoia i ka la 23, o Iune, M. H. 1854:

He Kanawai e wehe ai i ka pilikia o na haole o na aina e, i ka lawe ole ana i ka lakou palapala noho, i aponoia ma ka la 28 o Iune, M. H. 1854:

He Kanawai e hoopau ia'i ka poe Hoona Kuleana Aina, i aponoia ma ka la 20 o Iulai, M. H. 1854:

He Kanawai e wehe ai i ka pilikia o kekahi poe konohiki, i aponoia ma ka la 10 o Augate, M. H. 1854:

Ka Olelo Aelike e kokua ana ia John Ricord, i aponoia ma ka la 16 o Augate, M. H. 1854:

O na kanawai a me na olelo aelike a pau i hooholoia, a i aponoia i ka makahiki 1855, koe nae keia:

He Kanawai e hoohui ai i ka poe hui e hana i home no na luina ma Honolulu, i aponoia ma ka la 7 o Mei, M. H. 1855:

He Kanawai e hooponopono i ke kanawai e pili ana i na hoopii mai ka olelo a na Luna Hoona, i aponoia ma ka la 14 o Iune, M. H. 1855:

He Kanawai e hiki ai i ke Kuhina Waiwai ke aie aku i dala, i aponoia ma ka la 25 o Iune, M. H. 1855:

Olelo Aelike e hoopau ana i na hemahema e kau nei, maluna o ka waiwai o ka Moi i make aku nei, o Kamehameha III, i aponoia ma ka la 27 o Iune, M. H. 1855.

O na kanawai a me na olelo aelike a pau, i hooholoia a i aponoia i ka makahiki 1856, koe nae keia:

Kanawai e ae ana i ke kuai a i ke kapili ana i kekahi mokuahi e holo pili aina maanei, i aponoia ma ka la 2 o Mei, M. H. 1856.

A me na kanawai e ae a pau e noho nei, e kue ana i na olelo a keia mau kanawai kivila, koe nae na kanawai a pau e noho nei, e pili ana i na koa a me ka oihana kaua.

MOKUNA XLI.

OLELO PILI IO, IA NEI.

§ **1492.** E lilo keia buke kanawai i mea oiaio, a i kanawai no ke aupuni, i ka la mua o Augate, M. H. 1859; aka hoi, i ole e poho ka pono o kekahi, a i ole hoi e pilikia ke aupuni o ka Moi, no ka hoolilo ana, e mau no na luna a pau o ke aupuni, i ka wa i lilo ai keia i kanawai ma ka lakou oihana, a e hoopaa hoi i ka mana a pau i haawiia ia lakou, e like me keia wa, a koho ia kekahi poe e ae e pani i ko lakou hakahaka, a hooloii hou ia paha, e like me ka mea e pono ai.

§ **1493.** Ina i ikeia i kekahi manawa, ua kue loa ka olelo Beritania a me ka olelo Hawaii, iloko o keia kanawai, alaila, e paa no ka olelo Beritania.

E HOOMAOPOPO AI I KE ANO O NA KANAWAI INA UA KUE KA OLELO BERITANIA ME KA OLELO HAWAII.

Kanawai
Ian. 10, 1865.

PAUKU 1. Ina ua ikeia i kekahi manawa, ua kue loa ka olelo Beritania me ka olelo Hawaii, iloko o na kanawai o keia aupuni i kau ia a e kau ia ana paha ma keia hope aku, alaila, e paa no ka olelo Beritania.

§ **1494.** O na uku a pau, i loaa iloko o na oihana mamuli o keia kanawai, e hoike ia no, a e hoihoi ia iloko o ka waihona dala o ke aupuni, koe wale no na uku i manaoia, a i hoakaka ia no na luna nana e lawe. Aole hoi he uku e ae o na luna a pau o ke aupuni, i haawi ia'i ka uku makahiki, a oia uku wale no ko lakou, ke haawi ole ia ka uku e, ma ke kanawai.

KA PAKUI

O NA

KANAWAI KIVILA.

(1) EIA ILOKO O KEIA PAKUI NA KANAWAI I HOOPAU OLE IA, A UA HOOHOLO HOU IA PAHA MA KE KANAWAI KIVILA,

(2) ME NA KANAWAI I HOOHOLOIA ILOKO O KA AHAOLELO O 1858–9,

(3) ME NA KUIKAHI MAWAENA O KO HAWAII PAE AINA A ME NA AINA E.

☞ Ma keia buke ua waiho ia na kuikahi (3).

Ma ka haawina mua (1) ua waiho ia ke Kanawai e hoakaka ana i ka inoa o na aina o ka Moi a me ke Aupuni.

A o ka hapanui o ke koena ua hoopau ia, a i ole ia ua hookomo ia ma kahi e.

AOLE I HOOPAU IA NA PAUKU 3, 4, 5, 6, 7, HAAWINA 5, MOKUNA 4, APANA 1, O KE KANAWAI HOONOHONOHO I NA HANA I HAAWIIA I NA KUHINA O KO HAWAII PAE AINA.

PAUKU 3. O na kanaka a pau o keia pae aina, na kane hoi iwaena o na makahiki umikumamawalu a kanaha, mai ka hanau ana mai, hiki no ke kii ia lakou i koa ma na mokupuni a lakou i noho nui ai, ke kauoha aku ke Kiaaina o ia mokupuni pela, a e akoakoa lakou i kahi, a i ka manawa a ke Kiaaina e olelo ai iloko

o kana palapala hoolaha, a i ole lakou e akoakoa pela, e hoeha ia, a e hoopaiia no e like me ka hoakaka ana iloko o ke kanawai o keia aupuni no ka hewa.

PAUKU 4. Hiki no i ke Kiaaina ke kuu aku, ma ka palapala, i na kanaka e noho ana ma kona mokupuni, mai ka hana koa aku a kana palapala hoolaha i olelo ai, ke mai lakou, a ke pono ole na kino, aole no ka mea e. A o kela kanaka keia kanaka i ku i ke koa e like me ka olelo maluna, ina hoole oia a hele ole paha i kahi a ke Kiaaina i olelo ai ma kana olelo hoolaha, alaila, e hoopai ia oia, e like me ka olelo no ka poe mahuka i olelo ia ma ke kanawai no ka hewa. Ua kuu wale ia nae ka poe a pau i olelo ia malalo, aole lakou e noho koa. O na Kahunapule Karistiano a pau, o na aoao a pau. O na kumu ao kamalii a pau, ke loaa ia lakou ka palapala ae i olelo ia ma ka Apana Eha o keia kanawai, ke ao io lakou maloko o kahi i olelo ia maloko olaila. O ka poe a pau maloko o ka Ahakukakukamalu o ke Aupuni, a me na Luna o na Waihona ma ka na Kuhina Oihana. O ka poe a pau iloko o ka Ahaolelo a na 'Lii, a me ka Poeikohoia, ina e ahaolelo ana. O na lunakanawai a pau, a me na luna o na aha hookolokolo maloko o keia Aupuni. O na Makai Nui a pau, a me na hooiaio palapala. O na mea kope kauoha a me na palapala hoolilo. O na luna dute, a me na luna pa, a me na makai ma na mokupuni a pau.

PAUKU 5. O ke Kiaaina, oia no ka Luna Nui maluna o na koa i oleloia ma kona mokupuni, a o kona inoa hoailona koa, o Kenela. Hiki no ia ia ke koho i na mea malalo ona, a me na luna a pau i ku i ka hana ana e manao ai, maloko nae o ke Kuhina Kalaiaina e koho ai, a na ke Alii e haawi i ka palapala hoolilo. Hiki no hoi i na Kiaaina ke hoonoho i aha hookolokolo i na koa, a e hooko i ka lakou olelo, a e hoopau hoi e like me ko lakou manao. Hiki no ia lakou ke kuhikuhi, a hooponopono i na hana a ua poe koa la ke akoakoa mai lakou e like me ka olelo maluna, a hiki no hoi ia lakou ke haawi i ka noho luna i kekahi mea e, i kapa ia o Hope Kenela. Hiki no hoi i na Kiaaina i ka hooko ana i na hana, e hoolaha aku i kanawai koa maluna o na mokupuni o lakou, a e hookapu hoi i na moku e ku la ma na awa, ke kauoha aku ke Kuhina Kalaiaina pela ma ka inoa o ka Moi ke Alii.

PAUKU 6. I ka noho ana o na Kiaaina i Kenela ma ko lakou mau mokupuni, ua noho lakou ma ke ano koa malalo o ka Moi ke Alii, a o kona inoa koa, he alihikaua maluna o na koa moana, a me na koa a pau o ko Hawaii Pae Aina. E loaa no i na Kiaaina ka olelo koa a ka Moi maloko aku o ke Kuhina Kalaiaina, a pela no hoi lakou e hoike ai i ka Moi. E hoopaiia na Kiaaina ke malama ole lakou i na olelo koa e like me ka hoakaka ana iloko o ke kanawai no kona hewa, a e like ka hookolokolo ana ia lakou me ka olelo iloko o ke Kanawai Hoonohonoho Oihana Lunakanawai.

PAUKU 7. Hiki no i ka Moi ke hoakoakoa i na koa o na mokupuni, ma kahi ana i manao ai maloko o ke aupuni, a hiki no ia ia ke haawi i hana koa ia lakou i kela wa i keia wa ana e manao ai he pono, a hiki no hoi ma ka palapala hoolaha ke haawi ia lakou i olelo hoopololei, a hooponopono, i mea hoomalu i na koa o ke aupuni.

PAUKU 13, HAAWINA 1, MOKUNA 2, APANA 5, O KE KANAWAI HOOPONOPONO I NA HANA I HAAWIIA I NA KUHINA O KO HAWAII PAE AINA.

PAUKU 13. O na palapala a pau no ka hoolilo i ka waiwai paa, a me ka waiwai lewa, i kakau ia mamua o ke kau ana i keia kanawai, a me na palapala no ka haawi i ka waiwai paa, a me ka waiwai lewa, i kakauia mamua o ke kau ana i keia kanawai, ina aole i hooko ia i ka wa e laha aku ai keia kanawai, e kakau kope ia kela mau palapala maloko o ka hale hana o ke kakau kope, na ka mea loaa e lawe mai, a nana no e uku no ke kakau ana maloko o na la he kanaiwa mahope iho o ka laha ana o keia kanawai. Ina aole e hana ia pela, aole e ko ma ke kanawai ia mau palapala imua o na mea loaa ia waiwai mahope me ka lohe ole i ka hoolilo, a me ka haawi mua ana.

Kanawai
Iulai 20, 1854.

E HOOPAU IA'I KA POE HOONA KULEANA AINA.

PAUKU 1. E hoopau ia ka poe hoona kuleana aina i ka la hope o Maraki, M. H. 1855; a e ku i ke kanawai ke hoike ia na olelo e maopopo ai ka hooholo loa ana o na kuleana i hookomo ia imua o ua poe la a hiki i ka la kanakolu o Dekemaba, i keia makahiki e holo nei.

PAUKU 2. O na palapala hooko kuleana e waiho ana iloko o na lima o ka poe hoona, a me na hope o lakou; o na buke, a me na pepa a pau o ua poe la, i ka manawa i hoopau ia'i, oia ke haawi ia iloko o na lima o ke Kuhina Kalaiaina nana e malama, me ka palapala hoakaka liilii, e hoike maopopo ana i na buke, a e hoailona ana i na pepa ma na huahelu, i elua kope like loa o ua palapala hoakaka la, e waiho kekahi me ka Aha Hookolokolo Kiekie a o kekahi me ke Kuhina, a nana no e haawi i ke koena palapala kuleana i hooholoia, i ka poe nona ia, ke uku mai i na koina.

PAUKU 3. O na palapala hooko a pau a ka poe hoona kuleana hoopii ole ia mawaena o na la he kanawai mai ke kakau ana o ia e like me na kanawai e noho nei, e lilo kela palapala hooko i mea mau a pau loa no na aoao a pau a e lilo hoi ia i kuleana maikai a paa no ka mea nona ia, i ka hooko ana a no kona hooilina a hope paha, a e lilo hoi i kumu pono a maikai e hoopii ai no ke keakea mai, a no ke noi kipaku ia a no kekahi hoopii oiaio, e kue ana i kela mea a i keia a pau, me he mea la ua loaa i ka mea nana i hoopii ka palapala alodio nona a no kona hooilina a hope paha; aole nae e manao ia kekahi olelo o neia pauku, ua hoole i ko ke aupuni kuleana iloko o na hooko malalo o ke ano alodio, e like me na kanawai e noho nei.

PAUKU 4. Ma keia kanawai ua kauoha ia na luna hoona a pau e kakauinoa i na palapala hooko kuleana a pau mamua mai o ko lakou haawi ana i na buke me na palapala i ke Kuhina Kalaiaina.

PAUKU 5. E lilo i mea ole ka pauku eha, elima a me umikumamalua, o ka Haawina 4, Mokuna 7, Apana 1, o ke Kana-

wai "Hoonohonoho i na Oihana Kuhina o ko Hawaii nei Paeaina," a o na kanawai a pau, a me na hapa kanawai i kue i na olelo a keia, ua koopau ia no ma keia kanawai.

E WEHE AI I KA PILIKIA O NA HAOLE O NA AINA E I KA LAWE OLE ANA I KA LAKOU PALAPALA NOHO.

Kanawai
Iune 28, 1854.

PAUKU 1. Ma keia ua wehe ia na pilikia a pau o na haole o na aina e, no ko lakou lawe ole ana i na palapala noho, a e wehe ia no.

PAUKU 2. Ina e hoole ia ka hana pu ana me kekahi haole o ka aina e, e noho ana iloko o keia Aupuni no ka loaa ole ia ia ka palapala noho, e waiho ia kela palapala hoole me ke kakauolelo o ka Aha Hookolokolo Kiekie, mawaena mai o na malama elua mai ka hoolaha ana aku o keia kanawai, a i ole ia, ua pale loa ia aku ka hoole ana, aole loa e hiki ia ia ke hoole mai ia manawa aku.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai ka hooholo ana, a o na Pauku 6 me 7 o ka Mokuna V., Apana 1, o ke Kanawai 2 o Kamehameha III., a me na kanawai e ae a pau a hapa kanawai e kue ana i keia, e lilo auanei i mea ole, a ua ole loa hoi ma keia kanawai.

NA KANAWAI O 1859.

Kanawai
Feb. 14, 1859.

No ka Hana ana i na Pa Aina.

Pauku 1. Na ke Kuhina Kalaiaina, ma ka hoopii o ka poe mea aina, he iwakaluakumamalima ma kekahi Apana Auhau o keia Aupuni, e hoonoho i ekolu poe e noho ana ma ka mokupuni, kahi o ua Apana nei, i poe Komisina no na pa aina ma ia Apana. E noho no ia poe Komisina ma ia oihana oiai e hana pono ana; a na ke Kuhina Kalaiaina e pani i na hakahaka iwaena o lakou no ka make, no ka haalele, a no kekahi mea e ae paha.

Pauku 2. Ina e hele aku kekahi mea, a mau mea paha i na Komisina, me ka manao e pa i ko lakou aina; a ina paha ua pa ia ko lakou aina, a ua manao nae lakou, e imi i mea e mau ai ka paa o ia pa, alaila, na ua mau Komisina nei e hoolaha aku ia mea ma ke akea, a e koho no hoi i kekahi la e halawai me na mea kuleana iloko o ia hana, a o ko lakou mau hope paha, ma ia aina; e hele aku e nana i na palena o ia pa; e hooholo pono no ke ano o ka pa a na mea aina e pili pu ana e hana ai; a me ka nui o ka pa a kela mea keia mea kuleana e hana ai; a e malama ai paha, me ka hoakaka aku i ka manawa e hana ai ia pa a paa; e hooholo hoi, no na mea hoopaapaa mawaena o na mea kuleana iloko o ia pa.

M. de Gonveia v. Loka, 5 H. R. p. 286.

Pauku 3. Ina e hoole, a e hana ole paha kekahi i ka pa a na Komisina i haawi ai ia ia e hana, a e malama paha, alaila, e hiki no i ka mea i poino ke hana ia pa, e like me ka olelo a na Komisina, a e uku ia no kona lilo no ia hana, e like me ka mea i hooholoia e ua mau Komisina nei, a o ke kope o ka palapala auhau, i hooiaioia a haawiia i ka Lunakanawai o ia apana, oia ke kumu e hoopukà ia ai ka palapala hooholo, a me ka palapala ohi no ke dala i auhau ia, e like me ka hana ana ma na hihia kivila.

Mendonca v. Haupu, 4 H. R. p. 255.

Pauku 4. Ma na hihia a pau a na Komisina e manao ai, he kupono ole ke kukulu i pa mawaena o na aina e pili pu ana, no ke ano o ka aina paha, no ka uuku o ka mea hana pa paha, a no ka huikau paha o na mea kuleana o ka poe mea aina, alaila, na ia

mau Komisina ma ke noi ana o kekahi o ia poe mea aina ia lakou, e hooholo i ka nui o na holoholona a kela mea keia mea o lakou e hanai ai ma kona aina, a e hoouku ia ka mea malama ole ia olelo hooholo e like me ka uku e hoakaka ia e na Komisina, a o ke kope o ia olelo hooholo i hooiaio ia, i haawi ia i kekahi Lunakanawai o ia apana, a ua hoomaopopo ia ka malama ole ana ia olelo hooholo, he kumu ia e hoopuka ia'i ka palapala hooholo, a me ka palapala ohi, e like me ka hana ana ma na hihia kivila, no kauwahi o ka uku i hooholoia, e like me ka manao o ka Lunakanawai he kupono.

PAUKU 5. Ina e hoohalahala kekahi no ka olelo hooholo a na Komisina o na pa aina, a o ka Lunakanawai paha mamuli o keia Kanawai, e hiki no ia ia ke hoopii i ka Aha Kaapuni o ia mokupuni, a ina ma Oahu nei ka hihia, e hoopii i ka Aha Kiekie, a na ia Aha Kaapuni a Kiekie paha e lohe a e hooholo no ia hoopii ma ka banako, ina nae e manao kekahi e hoopii pela, e hai aku ia i kona manao i na Komisina, a i ka Lunakanawai Apana paha, iloko o na la elima, mahope iho o ka hoopuka ia ana o ka lakou olelo hooholo.

PAUKU 6. E hiki no i na Komisina o na pa aina, ke koi i ka uku no ka lakou hana ana, elua dala pakahi no kela hihia keia hihia a lakou i hooholo ai, a elima keneta no kela mile keia mile, no ko lakou hele ana ma ka lakou hana, e uku ia ia dala e ka aoao hoopii ia lakou.

PAUKU 7. Aole e pili keia kanawai i na pa i hana ia iwaena o kekahi kanaka, a me ka aina o ke aupuni.

PAUKU 8. E lilo keia i Kanawai o ke Aupuni mai ka la i hooholoia'i.

NO KA HANA I NA HALE NO KA POE MAI E PONO AI NA KANAKA HAWAII MA HONOLULU A ME NA WAHI E AE.

Kanawai Aperila 20, 1859.

PAUKU 1. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina mamuli o ke Kanawai no na Ahahui, e haawi i ka palapala hoohui mau loa, i kekahi o na kanaka ma Honolulu, ke noi aku ia ia, a he poe kupa

Pauku 1, ua hoopau ia "no Honolulu," 1860.

Hawaii a me ko lakou mau hope, i mea e hiki ai ia lakou ke kukulu i hale mai ma ia kulanakauhale, a kokoke paha malaila, i mea e ola ai ka poe mai ilihune.

PAUKU 2. He mana ko ia Ahahui mahope o ka hoohui ia ana, e huli i ke dala ma ke kakauinoa, ma ka haawi wale, a ma ke ano e ae paha, e hoolilo ia i mea kuai laau lapaau, e kukulu i hale lapaau, a me ka halemai, e uku i na luna lapaau, a me na luna malama mai, a no ka hoolimalima a kuai paha, i na hale kupono a me ka aina, a no ke kukulu ana paha i na hale, e like me ka makemake a ua Ahahui nei, a o na luna paha o lakou i hookohu pono ia, e hana i ka lakou hana.

PAUKU 3. E hiki no i ua Ahahui nei ke lawe i na aina i haawi wale ia ia lakou ma na wahi a pau.o keia Aupuni, e hana ma ia aina, a e hoolilo aku paha, no ka hana i hoakaka ia mahope, e like me ka makemake o ka poe nana e haawi ka aina.

PAUKU 4. A loaa i ua Ahahui nei ke dala, a o ka mea e maopopo ai ke dala paha ma ka waiwai a hiki i ka elima tausani dala a hoomaopopo hoi imua o ke Kuhina Kalaiaina i ko lakou loaa pela, alaila, e hiki no i ua Kuhina nei, me ka ae pu o ke Alii, e hoolilo no ua Ahahni nei, i ka aina o ka Papu; a o ka aina e ae o ke Aupuni paha, a o ke dala i loaa mai no kekahi aina paha e like me kona manao he pono, ua like no ka waiwai iloko, me ua puu dala nei, e hoolilo ia e like me ka manao ana he pono, no ua Ahahui nei.

PAUKU 5. Ina e kokua ke Aupuni i keia Ahahui e like me ka olelo maluna, a ma ke ano e ae paha, alaila he kuleana ko ka Papa Hoola i ka hooponopono i kana hana, e like me ka nui o ka waiwai a ke Aupuni e haawi ai.

PAUKU 6. He mana ko ia Ahahui e hana me na rula a pau no ka hooponopono ana i ka halemai, aole nae kue i ke Kumukanawai a me na Kanawai o ke Aupuni, e malama i ka waiwai paa nona, aole e oi aku ke dala iloko o ka manawa a pau, mamua o kanakolu tausani, aole nae e helu ia iloko olaila na kahuahale, a me na halemai, a e hiki no ke hoolimalima aku, a hoolilo aku hoi e like me ka mea e pono ai ka hana a ia Ahahui.

PAUKU 7. E hiki no i keia Ahahui ke hiki i ka manawa kupono ia lakou, me ke kue ole i ka hana mua i olelo ia maluna, ke ae aku e lawe, a e malama hoi, i na kanaka holo moku o na aina e, ua mai a pono ole ke hana, a me ka poe mai o kela ano keia ano i kupono ke malama ma ka halemai.

PAUKU 8. He mana ko ka Ahahookolokolo Kiekie e nana i na hana a keia Ahahui, e hooko hoi i ka makemake o ka poe kokua ia ia, ke lilo i ka mea e, a ua hewa paha ka hana ana, e hai aku, ua hoopau ia, ke ku ka hewa ma ka hana ana, a e hooponopono i kona mau mea a e malama i na pono o ka poe mea kuleana a pau maloko.

PAUKU 9. E hiki no ke kukulu ia hookahi halemai ma ka Mokupuni o Maui, Hawaii a me Kauai pakahi, ma ke kumu like, a me na palena like me ka mea i hoakaka ia maluna; aka hoi, ina he loaa ke dala a o ka waiwai paha o ia mau mokupuni, e like me iwakaluakumamalima haneri dala, alaila e hiki no i ke Aupuni ke kokua ia ia ma ka aina ua like pu me ia dala.

NA KANAWAI O 1860.

Kanawai
Iulai 5, 1860.

E KOKUA AI I KA AHAHUI O KA HALEMAI O KE ALII WAHINE.

PAUKU 1. A loaa i ua Ahahui nei i kapaia ko ke Alii Wahine Halemai ke dala, a o ka mea e maopopo ai ke dala paha a me ka waiwai paha a hiki i na tausani dala elima, a hoomaopopo hoi imua o ke Kuhina Kalaiaina i ka loaa ana ia lakou pela; alaila, e hiki no i ua Kuhina nei, me ka ae pu o ke alii, e hoolilo no ua Ahahui nei, i ka aina o ka Papu; a o ka aina e ae o ke aupuni paha, na pa hale paha, a o ke dala i loaa mai no kekahi aina paha a no na pahale paha, e like me kona manao he pono, ua like no ka waiwai iloko me ua puu dala nei e hoolilo ia e like me ka manao ana he pono, no ua ahahui nei.

PAUKU 2. O kela hapa o ke kanawai o ka makahiki 1859, i kapaia "He Kanawai no ka hana i na hale no ka poe mai e pono ai na kanaka Hawaii ma Honolulu a me na wahi e ae," i pili i ke kulanakauhale o Honolulu, ua hoopau ia, a ma keia kanawai e hoopau ia no.

PAUKU 3. E lilo keia i Kanawai i ka la i hooholoia'i.

Kanawai
Aug. 18, 1860.

E HAAWI ANA I KA MANA I KE KUHINA KALAIAINA E LAWE I KA AINA A ME KA WAI E PONO AI NA OHE WAI O HONOLULU.

Me ia i hoolilia 1878.
Mokuna XXX.

PAUKU 1. Ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina, e like me na olelo o keia Kanawai, e komo, a e lawe a e hoopaa no ka pono o ke aupuni i ka aina a me ka wai a me ka waiwai paa a waiwai e ae, koe nae na mapuna wai o Kunawai, Wailuakio a me Kanewai; e pono ai e hoomau a e hoomahuahua ai a e hoakea ai i na Ohe Wai o Honolulu no ka hoomoe ana i na ohe wai, eli ana i na auwai, kukulu ana i na kaupale wai, a me na luawai, a me ka

malama ana i na aina ululaau, a aina paha e hooulu ai i na ululaau ma ka aoao hema a komohana o na kuahiwi o Konahuanui ma ka Apana o Honolulu, a e waiho ana mawaena a e hookomo ana i ka aoao hikina o ke awawa o Palolo a me ka aoao komohana o ke awawa o Kalihi a me na lapa a me na awawa mawaena o na palena i olelo ia maluna.

PAUKU 2. Na ke Kuhina Kalaiaina e hoonoho i ekolu mea kupono a me ke kuleana ole ma ia mea, a e hoohiki ia hoi ia mau mea mamua o ka hana ana i ka lakou oihana, a he mana ko kela, a me ko keia o lakou e hoohiki aku, a e hana aku e like me na komisina e hoomaopopo a e hooholo i ka uku e haawi ia aku i ka ona, a mau ona paha, i ka mea, a mau mea paha i kuleana iloko, no ka lawe ana, a pono ole ana paha i ka aina a me ka wai a me ka waiwai e pono ai i ua mau ohe wai la.

PAUKU 3. E hoike aku na Komisina ma ka palapala i pai ia a palapala lima ia paha i na ona a i na mea e ae paha i kuleana iloko o ka aina a me ka wai, waiwai io i manao ia e lawe ae, a pono ole ai paha, e halawai pu me lakou iloko o na la he kanakolu mai ia manawa hope, ma kahi kupono, e hoike mai i ko lakou mau koi no ka uku; a ma ia manawa hope, e lawe koke no na Komisina i na mea hoike a lakou i manao ai he pono, a mahope o ka ike maka ana i ua wahi la, e hooholo no ua mau Komisina nei, a o ka hapanui paha o lakou, i ka uku kupono e haawi aku ai i kela a me keia o na mea e koi ana a kuleana paha iloko.

PAUKU 4. Na ua mau Komisina nei, a o ka hapanui paha o lakou, e hana a e kakauinoa a e waiho aku me ke Kuhina Kalaiaina iloko o ka manawa pono, mahope mai o ko lakou hoonoho ana, a ke Kuhina Kalaiaina e hooholo ai, i palapala hoike no ka lakou mea i hooholo ai a me ka uku, e hoakaka ana i ka aina a me ka wai, ka waiwai paa a me ka waiwai e ae, ma ke ano palapala aina, kii, a ano e ae paha, ma ke ano pololei a maopopo pono.

PAUKU 5. Aia a waiho ia aku ka palapala hoike i olelo ia iloko o ka pauku mamua, na ke Kuhina Kalaiaina e uku aku i ka poe i olelo ia iloko o ua palapala hoike nei i ka uku i hooholo ia e ua mau Komisina nei no loko ae o ka haawina no na ohewai o

Honolulu, a e komo a e hoopaa i ka aina a me ka wai, a me ka waiwai paa a me ka waiwai a pau i hoakaka ia iloko o ua palapala hoike nei, a e hoopaa a e hana no ka pono o na ohewai o Honolulu. Aka hoi, o ka mea i manao ua hana pono ole ia oia e ka olelo hooholo a ke Komisina, e hoopii no oia imua o ka Aha Hookolokolo Kiekie o ko Hawaii Pae Aina i ke kau hookolokolo e hiki mua mai ana, aia a haawi ia ka palapala hoopaa no na lilo e like me ka mea i hana ia ma na hihia kivila; aka hoi, aole e keakea ia ke Kuhina Kalaiaina i ua hoopii nei i ka hana ana i na ohewai, ka hoopaa ana, a me ka lawe ana i ka aina a me ka wai, waiwai a pau i olelo ia a i hoakaka ia ka waiwai iloko o ua palapala hoike nei e na Komisina.

PAUKU 6. Aia a uku ia, a waiho ia aku paha ka uku e lawe ia ai e na mea kuleana a pau mamuli o ka palapala hoike a na Komisina, na ke Kuhina Kalaiaina e hookomo iloko o na buke moolelo o kana oihana i ua palapala hoike nei, a i kakau ia hoi i kope o ua palapala hoike nei i hooiaio ia iloko o ke keena o ka Luna Kakau Kope, a e like kona ano me he mea la he palapala hoolilo ma ke ano alodio i ke Aupuni Hawaii mai na ona, a mai na mea kuleana mai paha.

PAUKU 7. Na ke Kuhina Kalaiaina, aia a loaa ia ia ka palapala hoike waiwai, e uku aku i na Komisina i ka uku kupono ana i manao ai he pono, a he mana hoi kona e pani i na hakahaka iwaena o lakou no ka make a no ka mea e ae paha.

PAUKU 8. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o ka hooholo ana.

Kanawai
June 23, 1868.

E HAAWI ANA I KE KUHINA KALAIAINA, KA MANA E LAWE I KEKAHI AINA MA HONOLULU, E PONO AI NA OHEWAI O HONOLULU.

PAUKU 1. Ma keia ua ae ia ke Kuhina Kalaiaina e hookomo, e lawe a e hoopaa no ka pono o ke Aupuni i ka aina a me ke kula ma ke Kulanakauhale o Honolulu i pono ai ka hoomoe hou ana o na ohewai a ka Oihana Wai o Honolulu.

PAUKU 2. E uku ia na mea a pau nana ka aina waiwai paa, a waiwai e ae paha, i lawe ia pela e like me ka olelo o na Pauku 2, 3, 4, 5, 6 a me 7 o ke Kanawai e haawi ana i ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e lawe i ka aina a me ka wai e pono ai na ohewai o Honolulu, i aponoia i ka la 18 o Augate, M. H. 1860.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hooholo ia ana.

E HOOMALU AI I NA AINA AUPUNI MA KAHI E HOOMAKA AI NA KAHAWAI MAUKA O KE ALANUI BERITANIA MA KE KULANAKAUHALE O HONOLULU, A MAWAENA O KA AOAO KOMOHANA O KE AWAWA O KALIHI A ME KA AOAO HIKINA O KE AWAWA O PALOLO MA KA APANA O KONA, MOKUPUNI O OAHU, I KE KOMOHEWA IA.

Kanawai Aug. 13, 1880, Mokuna 42.

PAUKU 1. Ina e komohewa kekahi lio, miula, kekake, puaa, kao, hipa a hipi paha maluna o kekahi Aina Aupuni, ma kahi e hoomaka ai ke kahawai o Nuuanu a ma na aina paha kahi i hoomaka ai ka wai e hoopiha nei i ka luawai i hana ia, a o hana ia aku ana paha no ka hoolako ana i ka wai no Honolulu, alaila, e uku ka mea nona ia holoholona a mau holoholona paha no ka pomaikai o ke Aupuni Hawaii i hookahi dala no ke poo hookahi, koe nae na hipa a me na kao, a no ia mau holoholona e uku ia i kanalima keneta no ke poo hookahi. A ina e hoopoino ia kekahi laau e ulu ana maluna o ia mau aina, a ina ua eku ia a hoopoino ia paha ka mauu e ia holoholona a mau holoholona paha, e uku ka mea a mau mea paha nona ia holoholona no ka pomaikai o ke Aupuni Hawaii ka poho piha oia poino, e ohi ia imua o ka Aha Hookolokolo Hoomalu ma Honolulu, ina aole i oi aku na dala i koi ia mamua o ka elima haneri.

PAUKU 2. A e hooholo hou ia, ma keia ua hoomana ia ka agena a luna paha a ke Kuhina Kalaiaina e koho ai nana e malama i na aina aupuni i olelo ia, e hoopii a e ohi mai i na poho ma kona inoa ponoi no ka pomaikai o ke Aupuni Hawaii.

PAUKU 3. A e hooholo hou ia o na poho a pau i ohi ia e hoolilo ia e ke Kuhina Kalaiaina no ka malama ana i na aina aupuni i olelo ia a no ke kiai ana o komohewa ia.

PAUKU 4. A e hooholo hou ia, ina e hoole, a uku ole mai paha na mea a mau mea paha nona ia holoholona a mau holoholona, mahope o ke koi ana, o ka agena, a ua lawe ia ia holoholona a mau holoholona paha ma ka pa aupuni, alaila no na hana a pau ma ia hope iho e hana ia no ia e like me na mea i olelo ia ma ke kanawai e pili ana ia mea maloko o ke Kanawai Kivila mai ka Pauku 241 a hiki i ka Pauku 250 e komo ana ia mau pauku.

PAUKU 5. E lilo keia i Kanawai a e mana aku mai a mahope aku o kona hooholoia ana.

Kanawai
Iulai 28, 1860.

E HOOMAOPOPO AI NO KA HOPU ANA I NA LAWEHALA.

PAUKU 1. E hiki no i kela a me keia o na Lunakanawai Kaapuni, iloko o ko lakou mau apana iho, e hoapono i na palapala hopu kino no kekahi lawehala, i hoopuka ia e kekahi Lunakanawai Apana, ina ua hele ua lawehala nei mawaho o ka apana kahi o ka lunakanawai nana i hoopuka i ua palapala hopu la; a e hooko ia no na palapala i hoaponoia pela, ma kela wahi keia wahi iloko o kela apana hookolokolo.

PAUKU 2. He mana no hoi ko na Lunakanawai Apana e hoapono i na palapala hopu kino no kekahi mea i manao ia he lawehala, e hoopuka ia e kekahi Lunakanawai Apana e ae iloko o ia apana hookolokolo, ke loaa ia lawehala iloko o ka apana o ka lunakanawai e hoapono ana ia palapala hopu.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai kona la i hoolaha ia ai.

Kanawai
Iune 23, 1868.

Aole i pili keia Kanawai ina palapala hopu no ka haalele kane a haalele wahine. 1876, Mok. XXXVI.

E KOKUA AI I KA HOOKO ANA O NA PALAPALA HOPU.

PAUKU 1. Ina e hoopuka ia kekahi palapala hopu e kekahi Aha Hookolokolo ia ia ka mana, a mahuka aku ka mea i hoopii ia mawaho o ka mana o ua aha hookolokolo la, e hiki no i ka makai nana e lawe aku i ua palapala hopu la ke imi aku a e hopu i ka mea i hoopii ia maloko o na wahi a pau o keia aupuni, ina nae ua

kakau mua ia ma ua palapala hopu la kekahi mau huaolelo kupono, e kekahi Lunakanawai Kaapuni, a apana paha o ka mokupuni kahi e hopu ia ai.

PAUKU 2. Ina he mana ko kekahi makai e hooko i kekahi palapala hopu ma kahi i hopu ia ai, he mana no kona ke hooko aku i kekahi palapala hopu i kakau ia e like me na olelo maluna.

PAUKU 3. Na ka Aha Hookolokolo Kiekie ma keia a me keia manawa e hana i mau rula no ka hooko ana i keia kanawai a me na rula e ae i kupono.

PAUKU 4. Na ka aha hookolokolo nana e hoopuka mua i ka palapala hopu e hooponopono i na lilo o ia hopu ana a e lawe ia mailoko mai o na dala hoopai e waiho ana ma kona lima.

E HOOPONOPONO ANA I NA INOA.

Kanawai
Aug. 24, 1860.

PAUKU 1. O na wahine mare a pau e ola nei, me na wahine a pau e mare ia ana ma keia hope aku, ma keia Paeaina, mai ka la aku o ka hoóholo ana o keia kanawai, e lawe no lakou i ka inoa o ka lakou mau kane i inoa ohana.

PAUKU 2. O na keiki a pau i hanau ia iloko o ka mare ana, mai ka hooholo ana aku o keia kanawai, e lawe no lakou i ka inoa o ka makuakane, i inoa ohana. E lawe no hoi lakou i inoa Karistiano kupono no ko lakou ano, he kane a he wahine paha.

PAUKU 3. O na keiki kamehai a pau i hanau ia mahope o ka hooholo ana o keia kanawai, e lawe no lakou i ka inoa o ka makuahine i inoa ohana. E lawe no hoi lakou i inoa Karistiano kupono no ko lakou ano, he kane a he wahine paha.

PAUKU 4. O na keiki a pau malalo o na makahiki iwakalua, e lawe no lakou i ka inoa o ka makuakane i inoa ohana.

PAUKU 5. O na inoa a pau i lawe ia e like me ia e hoakaka aku no ia, i na luna i hoonoho ia e helu i ka nui o kanaka o ka makahiki e noho nei.

Me ia i hoololiia 1872, Mokuna XXX.

PAUKU 6. Aole no e ku i ke kanawai ke hoololi ia kekahi inoa i lawe ia a haawi ia paha mamuli o keia kanawai. Aole no hoi e ku i ke kanawai ke hoololi ia kekahi inoa i lawe ia a haawi ia paha mamua o ke kau ana o keia kanawai, koe nae mamuli o ka olelo hooholo a ke 'Lii ka Moi iloko o ka Ahakukamalu, i hookumu ia kela olelo hooholo maluna o ka palapala hoopii o ka mea e makemake ana e hoololi i kona inoa, a e hoolaha pono ia no ka lohe ana o ka lehulehu, aole e emi malalo o na hebedoma eha iloko o kahi nupepa i olelo ia maloko o ua olelo hooholo nei.

PAUKU 7. O ka makuakane a makuahine paha o kekahi keiki i hanau ia mamua o ka hooholo ana o keia kanawai, e hoike aku ia i ka inoa, a mau inoa paha, o ua keiki nei i ka mea nana i kakau i na hanau no ka apana kahi i hanau ia'i ua keiki nei iloko o na mahina ekolu mai ka hanau ana aku o ua keiki nei.

PAUKU 8. E lilo keia i kanawai o keia Paeaina mai ka la aku o ka hooholo ana.

NA KANAWAI O 1862.

E HOONOHONOHO ANA I HALE E MALAMA A E LAPAAU I NA PUPULE.

Kanawai
Augate 23, 1862.

PAUKU 1. E kukulu ia ma Honolulu, ma kahi a ke Kuhina Kalaiaina e kauoha ai, kekahi hale kupono e hookipa ia'i a e malama ia'i na kanaka pupule a pau, a e kapaia kela hale o ka hale malama i na pupule.

PAUKU 2. He mana ko ke Kuhina Kalaiaina e kau i na rula no ka hooponopono ana iloko o ua hale nei, e like me ka mea i manao ai oia he pono.

PAUKU 3. E hiki no i na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, na Aha Kaapuni, Aha Hoomalu, a me na Aha Apana, ina e waiho ia mai ka hoopii imua o lakou, e hoomaopopo ana he mai pupule ko kekahi kanaka, a he maluhia ole ke hookuu ia, alaila, e hoopaa ia a e hoouna ia aku ua kanaka pupule la i ka hale malama pupule, oiai e pupule ana a hiki paha i ka wa e hookuu ia'i malalo o keia kanawai.

PAUKU 4. He mana ko na Lunakanawai o ka Aha Kiekie e hookuu aku i kekahi kanaka i hoopaa ia ma ka hale malama pupule, ke hoomaopopo ia imua o ka Lunakanawai no ka pupule ole o ua mea la i hoopaa ia.

PAUKU 5. Ina i hoopii ia kekahi kanaka no kekahi karaima, a ua ko ole ka hoopii, no ka mea, he pupule ua kanaka nei, alaila, he mana ko ka aha nana i hookolokolo ia hihia e hoopaa a e hoouna ia'ku ua kanaka pupule la iloko o ka hale malama pupule, a e noho oia malaila a hiki i ka wa e ola loa ai kona pupule, a i hookuu ia'i paha malalo o ka Pauku 4.

PAUKU 6. O na lilo a pau no ka malama ana i kekahi kanaka maloko o ka hale malama pupule, e kau ia maluna ona, ina hoi

he waiwai kana e uku ia'i: a na ka Loio Aupuni e hoopii no ia mau lilo, ke kauoha ia e ke Kuhina Kalaiaina.

PAUKU 7. Ina e hoike aku ke kauka o ka hale malama pupule ma ka palapala imua o ke Kuhina Kalaiaina, e olelo ana ua ola loa kekahi pupule i hoopaa ia ma ia hale, a ua pau kona pupule, alaila, e hiki no i ua Kuhina la ke hookuu aku i ua kanaka nei.

PAUKU 8. E malama ia e ke kauka o ka hale malama pupule kekahi buke, kahi e kakau ia'i na inoa, ka nui o na makahiki, ina hoi he wahine, a he kane paha, o kela a me keia mea i hoopaa ia ma ia hale, a e kakau pu no ka la i hoopaa ia'i, a me ka la i hookuu ia'ku.

PAUKU 9. Na ke Kuhina Waiwai e uku aku i ke Kuhina Kalaiaina i na dala, aole e oi aku i ehiku tausani, i mea e hooko ia'i keia kanawai.

PAUKU 10. E lilo keia i kanawai mai kona la i hoolaha ia'i.

Kanawai
Iulai 25, 1862.

E KOKUA AI I KA HOONOHONOHO ANA I NA HAUMANA EKOLU MA KE KULA NUI O OAHU, (OAHU COLLEGE,) MA KAPUNAHOU.

PAUKU 1. E kauoha ia a ma keia ua kauoha ia no ke Kuhina Waiwai, i ka wa i hooholo ia'i keia kanawai, e hoopuka aku i na bila aie o ke aupuni, a me na palapala hoike aie paha o ke aupuni, a hiki aku i hookahi tausani elima haneri dala, e uku ia ana ka uku hoopanee umikumamalua hapahaneri i ka makahiki, e uku ia ana ua uku hoopanee nei i ka Peresidena o ka Papa Hoonaauao.

PAUKU 2. O keia puu dala i hookaawale ia, e hoolilo ia i ka hoonohonoho ana i na haumana ekolu ma ke Kula Nui o Oahu (Oahu College,) a e hoolilo ia i kela a me keia manawa i na haumana nele a kupono i ke kokua ia, a he kupa no keia aupuni, a he kanaka maoli o Hawaii nei, a he hapa Hawaii paha, i koho ia e na kahu o keia Kula Nui, me ka aponoia e ka Papa Hoonaauao.

PAUKU 3. O na bila aie o ke aupuni, a me na palapala hoike aie paha o ke aupuni, e hoopuka ia'na malalo o keia kanawai, e manaoia no, oia kekahi hoike o ka aie o ke aupuni i aie ia ma ke kanawai e ae ana i ke Kuhina Waiwai e hoaie aku i ke dala i hoo-holoia i ka la 25 o Iune, M. H. 1855, a e hoike like ia e ke Kuhina Waiwai.

PAUKU 4. He hiki no ke hoopuka hou ia'ku keia mau bila aie a palapala hoike aie paha o ke aupuni, i kela a i keia manawa, ke hiki i ka wa i olelo ia maloko o na bila, a i ole e hookaa ia'ku no ma ke dala aia i ka makemake o ke aupuni o ka Moi.

NA KANAWAI O 1864.

Kanawai
Dek. 30, 1864.

Kanawai ae puhi rama ma na mahiko 1874, Mokuna XXIII.

E HIKI AI I KE KUHINA KALAIAINA E HAAWI AKU I PALAPALA AE A MAU PALAPALA AE PAHA, E PUHI I NA WAIONA MA KE KULANAKAUHALE O HONOLULU.

PAUKU 1. Ma keia, ua ae ia ke Kuhina Kalaiaina e hoopuka i na palapala ae puhi waiona ma Honolulu, aole nae e oi aku i elua o na palapala ae o ia ano, malalo hoi o na rula i hai ia maloko o keia Kanawai.

PAUKU 2. O na waiona a pau i hana ia mamuli o ka palapala ae a mau palapala ae paha, i olelo ia maluna, e hoihoi ia mai na ipuhao puhi waiona a iloko o kekahi hale papaa, e waiho ia ka malama ana na ka Luna Dute Nui, a mamuli wale no o kona ae ana e lawe aku ai ua waiona la.

PAUKU 3. Maluna o na waiona a pau, koe nae ka alekohola i hana ia e like me ka mea i olelo mua ia, e kau ia ke dute i ka wa i lawe ia mai i mea e inu ai, a e kuai aku ai paha maloko o keia aupuni, e like me ka nui o ke dute e kau ia nei, a e kau ia ana paha ma keia hope maluna o na waiona o na aina e mai, i like me ia ka ikaika o ka alekohola iloko; a maluna o ka alekohola a pau i hana ia pela, a i lawe ia mai e kuai aku ai iloko o keia aupuni, e like me ka Pauku 517 o ke Kanawai Kivila, e kau ia ke dute maluna o ke kumu lilo ma ka hana ana i kanalima hapahaneri. A ina ua lawe ia mai ua waiona nei i mea e hooili aku ai i na aina e, alaila, e malama ia a e kiai ia e like me na rula e kau nei, a e kau ia ana ma keia hope aku paha maluna o na waiona o na aina e mai e hooili hou ia aku ana.

PAUKU 4. Na ka mea nana ka palapala ae puhi waiona e uku i na lilo a pau no ka waiho ana i kona waiona ma ka hale papaa.

PAUKU 5. Na ka mea nona ka palapala ae puhi waiona e malama iloko o ka buke no ka nui o ka malakeke a me ka nui o

na waiona i loaa mai, a e hoike aku no ia mea ke kauoha ia pela, imua o ke Kuhina Kalaiaina ma ka pau ana o kela me keia ekolu malama mai ka la aku i hoopuka ia'i ka palapala ae.

PAUKU 6. Ina e lawe ia mai e kekahi ka waiona i puhi ia ma keia kanawai i mea e inu ai a e kuai aku ai paha maloko o keia Paeaina, me ka uku ole i ke dute mamua, alaila, e pili ia ia na hoopai a me na poino e like me ke Kanawai no ka hoopae malu ana i na waiona o na aina e mai; a ina o ka mea e hana pela, he ona, a he paahana ma ka hale puhi waiona, kahi i lawe ia mai ai me ka uku ole i ke dute, alaila, e hoopau ia ka palapala ae o ua hale la, a e hiki no ke hoomalu ia na hale me na mea hana o na wahi puhi waiona, a e kuai ia'ku no ka pono o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

PAUKU 7. E mau no ka pono o na palapala ae i olelo ia no na makahiki elima, a mamua o ka hoopuka ia ana, e haawi ai ka mea e noi ana, iloko o ka lima o ke Kuhina Kalaiaina i kanalima dala ($50.00) no ka Waihona Dala o ke Aupuni, a ma ka pau ana o ka makahiki hookahi mai ka la i hoopuka ia'i ka palapala ae, i kanalima dala hou, a pela no i ka pau ana o kela me keia makahiki, a hiki'i ka pau ana o ka manawa i olelo ia ma ka palapala ae; aka hoi, ua hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke kuai aku i ua palapala ae la, a mau palapala ae paha, ke manao ia he pono, ma ke kuai kudala, ma ke kumukuai aole e emi malalo o ke kanalima dala pakahi, no ka makahiki hookahi.

PAUKU 8. Na ka mea e noi mai ana i ka palapala ae malalo o keia kanawai, e waiho aku me ke Kuhina Kalaiaina i palapala hoopaa no na dala elua tausani me na hope i aponoia i elua, e hoopaa ana oia e hana a e hooko e like me na olelo o keia kanawai, a me na Kanawai e ae o keia aupuni e pili ana i na waiona.

PAUKU 9. E lilo keia i Kanawai mai kona la i hooholoia'i.

E PAPA ANA I NA HOOPII NO NA AIE WAIONA MA NA HALEKUAI LIILII. **Kanawai Ian. 10, 1865.**

PAUKU 1. Mai ka la aku e hooholoia'i keia kanawai, aole no e hiki ke hoopii iloko o na Aha Hookolokolo o keia Aupuni no

kekahi aie no ka waiona e haawi ia a e kuai ia paha e kekahi mea nona ka palapala ae kuai liilii i na waiona, mahope o ia hoolaha ana.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai ka la aku i hoolaha ia'i.

Kanawai Ian. 10, 1865.

E HOOPONOPONO AI I KA LAWE ANA I NA OHUA EEMOKU MAWAENA O NA MOKUPUNI O KEIA PAE AINA.

PAUKU 1. Mai ka la mua aku o ka malama o Feberuari, 1865, aole no e ku i ke kanawai ke lawe kekahi moku i na ohua eemoku mawaena o na mokupuni o keia pae aina, ke ole e loaa e ka palapala ae no ia oihana, a e hoouku ia ka mea nana e kue i kèia kanawai, i na dala aole è oi aku i ka iwakalua no kela a me keia ohua i lawe wale ia me ka loaa ola o ka palapala ae, ke ku ka hewa ia ia ma ka hookolokolo ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

Me ia i hoololiia 1874, Mokuna XII.

PAUKU 2. Mamua o ka loaa ana o ka palapala ae i olelo mua ia, e nana ia ka moku e kekahi mea i koho ia e ka Luna Dute Nui, a e ukuia oia i ekolu dala no ka nana ana a me kona palapala hoike, a na ka mea nona ka moku e haawi mai i kela uku, mamua ae o ka hele ana e nana i kona moku; a ina e hoike aku ua luna nana moku nei he moku paa ia, me na lako kupono, a ua lawa kona nui a me kona mau makaukau no ka oihana lawe ohua, alaila, mahope iho o ka waiho ia ana o kela palapala hoike imua o ka Luna Dute Nui, e loaa no i ka ona nona ia moku, he palapala ae lawe ohua eemoku mawaena o na Mokupuni o keia Paeaina, no ka makahiki hookahi, malalo nae o na rula i hoike ia mahope ae nei. A ke hoomaopopo, a ke hooholoia nei ma keia, aole loa no i hoololi iki ia ka haawina elua o ke kanawai kivila, ua kapaia no ke kalepa ana maloko o ke aupuni; aka, ua pili ia kanawai i ka lawe ana i ka ukana wale no.

Me ia i hoololiia Iune 22, 1868.

PAUKU 3. Aole e ae ia kekahi moku e lawe i na ohua e oi aku ana i ka ohua hookahi no kela a me keia alua tona i kakau kope ia; koe nae na moku-mahu, e hiki no ia lakou ke lawe i elua ohua no kela a me keia akolu tona i kakau kope ia. Ina e lawe ia e kekahi moku na ohua e oi aku ana ka nui mamua o ka nui i

hoakaka ia maluna, alaila, e hoopai ia ke kapena i elima dala no kela ohua keia ohua i lawe ia pela e kela Lunakanawai keia Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, a no ke aupuni ia mau dala. Maluna o ka papahele o kela a me keia moku, i loaa ka palapala ae lawe ohua, e hoopaa mau ia, oiai e holo ana i hookahi pahu i piha i ka wai; aole no e emi ka nui o ia pahu i na barela elua; a malalo o ka papahele, ma kahi e loaa koke ai, e malama mau ia he mau pahu berena maikai, a ráiki paha, a me ka ia paakai, a me ka wai e like ka nui me ka mea e kauoha ia e ka Luna Awa o Honolulu, i kela a me keia manawa. A ina hoi e lawe ole ke kapena i ka nui o ka wai a me na mea ai i kauoha ia e ka Luna Awa o Honolulu, alaila, e hiki no i ka Luna Dute Nui ke hoopau i ka palapala ae o ua moku la, a e hoopai ia ke kapena moku i hana pela i na dala aole e oi aku i ka haneri hookahi, ke ku ka hewa ia ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

K. H. K. Mok. LV. p. 16.

PAUKU 4 a me 5 hoopau ia 1870 Mokuna XXVIII.

PAUKU 6.—Aole no e ku i ke kanawai ke lawe kekahi moku holo pili aina iwaena o keia Paeaina mai Hawaii, Maui, Lanai, Molokai a Kauai paha, i kekahi wahine eemoku i emi kona mau makahiki malalo o ka iwakaluakumamalima, me ka manao e lawe loa ia wahine a hiki i ka Mokupuni o Oahu, a ua papa ia hoi ka lawe ana mai i kekahi wahine nona na makahiki i emi malalo o ka iwakaluakumamalima, mai kekahi oia mau mokupuni a i ka Mokupuni o Oahu, ke ole e hoike e, a haawi aku ua wahine nei i ke kapena a kupakako paha o ia moku, he palapala ae holo i kakauia e kekahi mea i hookohu ia no ia hana e like me ka pauku malalo iho. A o kela a me keia kapena moku e lawe ana i kekahi ohua wahine me ke kue i keia kanawai, e hoopai ia oia aole emi malalo o na dala elima, aole hoi e oi aku i na dala he iwakaluakumamalima pakahi, no kela a me keia ohua wahine ana e lawe ai, me ke kue i keia kanawai.

K. H. K. Mok. LV. p. 17.

PAUKU 7. Ua kauoha ia na Kiaaina, na Lunakanawai Kaapuni, na Lunakanawai Apana, na Makai Nui, a me na Luna Dute o kela a me keia mokupuni, e haawi aku i ka palapala ae holo no kela a me keia wahine e noi mai ana, ke hoike ia'ku imua o ia Kiaaina, Lunakanawai, Makai Nui a Luna Dute paha, he kumu

pono no ko ua wahine la e holo aku ai i Oahu, a na ua poe luna la e hoole i ka palapala ae holo i na wahine a pau i hoike ole mai he kumu pono no kona makemake ana e holo aku i Oahu. Ma ka palapala ae holo e hoakaka ai ke kumu o ia holo ana, a me ka loihi o ka manawa i manao ai e noho ma Oahu.

K. H. K. Mok. LV. p. 18.

PAUKU 8. Na ke kapena a kupakako paha o kela a me keia moku i ae ia e lawe i na ohua mahope iho o kona hiki ana i Honolulu e haawi aku i kekahi luna o ka oihana dute, a i kekahi luna makai paha, a i ole ia, i kekahi mea i koho ia no ia hana e ke Kiaaina o Oahu, i na palapala ae holo a pau o na ohua maluna oia moku, a na ia luna e nana i ka like o ka poe ohua kupono malalo o keia kanawai, me ka nui o na palapala ae holo i loaa ia ia, a me ka like hoi o ko lakou mau ano me na olelo hoakaka maloko o ia mau palapala, a é hoike aku ia mau palapala a me na mea a pau e pili ana, i ke poo Oihana Makai o Honolulu. A o na wahine a pau no na mokupuni e mai, nona na makahiki malalo o ka iwakaluakumamalima, i hele mai ma Honolulu me ka loaa ole o ka palapala ae i olelo ia ma ka pauku maluna iho, e hiki no ke hopu ia, a e hoihoi ia'ku i kona wahi i noho ai, a o ka mea nona ka moku ana i holo mai ai, e uku i na lilo a pau no ka hoihoi ana.

Kanawai Dek. 31, 1864.

E HOALA HOU ANA I KE KANAWAI I KAPAIA "HE KANAWAI HOOLE I NA KANAKA MAOLI AOLE E HAALELE WALE I KEIA PAE AINA," I HOOHOLOIA I KA LA 2 O IULAI, M. H. 1850.

O na wahi o ka Pauku 1401 o ke Kanawai Kivila e kapae ana i ke kanawai i kapaia "He kanawai hoole i na kanaka maoli aole e haalele wale i keia pae aina," i hooholo ia i ka la 2 o Iulai, M. H. 1850, ke kapae ia nei, a ke hoala hou ia nei ua kanawai la e hoole i na kanawai maoli, aole e haalele wale i keia pae aina, a e hoomaka kona mana a me kona ano kanawai mai ka la o ka hoolaha ia e keia kanawai.

HOOLE I NA KANAKA MAOLI, AOLE E HAALELE WALE I KEIA PAEAINA.

Kanawai
Iulai 2, 1850.

NO KA MEA, i ka helu ana o na kanaka i ka makahiki 1849, ua emi iho, ewalu hapa-haneri no ka makahiki 1848; a i ka helu hou ana i na kanaka i ka makahiki 1850 nei, ua emi iho na kanaka 3 1-7 hapa-haneri no ka makahiki 1849, a no ka mea hoi, ua nui ka makemake o ka poe kanu ko a mahiai hoi i ka poe hana, a no ka ole, ua kiekie ke kuai ana o ka ai a me na mea kanu, a he mea ia e poino ai keia Paeaina; a no ka mea hoi, ua holo aku na kanaka he nui wale i Kalifonia, a malaila i make nui ai, me ka poino nui; a no ka mea hoi, he mea i makemake nui ia keia, e pau ka emi nui ana o na kanaka, a me ka poino nui o kela mea keia mea; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

1. Mai ka la i hoopuka ia ai keia Kanawai, aole e ae ia kekahi kanaka maoli e holo aku i Kalifonia, a i kekahi aina e ae, ke ole he kumu nui e koi ana a e pili ana i kona waiwai lilo; a ina pela, nana no e hooia imua o ke Kiaaina o ka Mokupuni kahi i noho ai ua mea la, a ina i pono, na ke Kiaaina e haawi i ka palapala i ka mea e noi ana me ka ae aku ia ia, a e pono no ke loaa ia ia ka ka palapala ae holo mai keia Aupuni aku.

2. E hooholoia no hoi, aohe mea ma keia Kanawai e hoole ai i na Kiaaina o na Mokupuni i ko lakou haawi ana i na palapala ae aku i na kanaka malalo o na palapala hoopaa, e like me ke ano o ke kanawai, e holo luina aku maluna o na moku kahiki i pilikia pono ole ke holo aku, no na luina ole; aole hoi he mea ma keia Kanawai e hoole i kekahi ohana e holo aku mai keia Paeaina aku, i ole ka ae ia mai a me ka palapala holo, a e lawe pu me lakou i kekahi kahu a i kauwa e pono ai ko lakou pilikia, e haawi mai nae i ka palapala hoopaa i hoihoi hou ia mai ua kanaka la, e like me ke ano o ke kanawai no na luina ma na moku kahiki.

3. E hooholo hou ia; o na luina kanaka maoli a pau, ina paha ua loaa ia lakou ka palapala ae e holo aku mai keia Paeaina aku mamua o ke kau ana o keia Kanawai a mamua paha o kona ikeia

ana, he kanawai ma na moku loihi aku, ua hookaa ia hoi ka uku no ko lakou holo ana, e pono no ke hoomaopopo ia ka oiaio, a e haawi aku i ka palapala ae holo, e ae ana ia lakou e holo no.

Ua kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina, e pai koke i keia Kanawai ma ka olelo Hawaii a ma ka olelo Beritania, ma na nupepa Polunesia a me ka Elele, a e haawi ia aku na kope o ia mea i na Kiaaina, i na Luna Dute, i na Kapena o na awa a me na Pailota o ko lakou mokupuni iho.

Kanawai
Dek. 30, 1864.

E HOOMAKAUKAU AI NO KA LAWE ANA MAI I NA KANAKA HANA, A E KOKUA AI I NA EEMOKU MAI NA AINA E MAI.

PAUKU 1. E hoonoho ia a ma keia ua hoonoho ia no ma ke Keena o ka Oihana Kalaiaina he oihana okoa, a e kapaia "Ka Buro o na Eemoku," a he mea ia e hooponopono ai no ka lawe ana mai i na kanaka hana mai na aina e mai, a me ka hookomo ana mai i na eemoku.

PAUKU 2. E hooponopono ia ua Buro nei e ke Kuhina Kalaiaina me ke kokua pu ia e kekahi komite elima o ka poe Ahakukamalu, i koho ia lakou no ia mea e ka Moi.

PAUKU 3. Na ke Kuhina Kalaiaina me ke kokua pu ia e ke komite o ka Ahakukamalu i oleloia, iloko o ka manawa kokoke e hiki mahope iho o ka hooholo ana o keia kanawai, e hoomakaukau a e hoike aku imua o ka Moi i mea e aponoia'i oia iloko o ka Ahakukamalu, i mau manao e loaa mai ai na kanaka hana mai na aina e mai, i kupono ka nui e hoolawa ai i ka makemake o ka poe mahiai, a me na hana e ae kekahi; a e hoomakaukau ai hoi lakou i na rula i manaoia he pono no na olelo aelike e hana ia'na me ua poe hana la, a me ke ano e hoonohonoho ia'i lakou ke hiki mai maloko o keia pae aina.

PAUKU 4. Na ke Kuhina Kalaiaina no, me ke kokua pu o ia komite i olelo ia, i kela a me keia manawa, e hoike aku imua o ka Moi, i mea e aponoia'i oia iloko o ka Ahakukamalu, i mau manao a me na rula i hoomakaukau ia, e kokua ai a e hookonokono ai i ka holo ana mai o na kanaka kuokoa o na aina e, i noho mai ai iloko o keia pae aina.

PAUKU 5. O na dala i hookaawale ia e ka Ahaolelo no na kumu i hoakaka ia ma keia kanawai, e uku ia no loko ae o ka Waihona Dala Aupuni, mamuli o ke kikoo ana aku o ke Kuhina Kalaiaina.

PAUKU 6. O na rula a pau i aponoia e ka Moi iloko o ka Ahakukamalu i kela a me keia manawa malalo o keia kanawai, e hookomo ia ma na olelo hooholo o ka Moi iloko o ka Ahakukamalu, a e hoolaha ia ma kekahi nupepa i pai ia ma Honolulu.

PAUKU 7. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hooholo ia ana.

E HOAKEA ANA I NA MANA O KA BURO O NA EEMOKU MAI NA AINA E MAI. **Kanawai** June 23, 1868.

PAUKU 1. Na ke Kuhina Kalaiaina me ke kokua pu ana mai o ke komite o ka Ahakukamalu, oia hoi ka papa eemoku, iloko o ka manawa kokoke e hiki ai mahope iho o ka hooholo ana o keia kanawai e hoomaopopo a e hoike mai i mea e aponoia mai ai e ka Moi iloko o ka Ahakukamalu, i mau rula i manao ia he mea pono e hooponopono ai i na eemoku i lawe ia mai, a e lawe ia mai ana paha ma keia hope aku mamuli o ka ae ia ana aku o ka buro o na eemoku a olelo aelike paha me ke Kuhina Kalaiaina.

PAUKU 2. O na rula a pau i hooholoia e ka Moi iloko o ka Ahakukamalu, i kela a me keia manawa, mamuli o na olelo o keia kanawai, e hoohui ia mau mea me na olelo hooholo o ka Moi iloko o ka Ahakukamalu, a e hoolaha ia maloko o kekahi nupepa i pai ia ma Honolulu.

PAUKU 3. Maloko oia mau olelo hooholo e hoakaka ia ka uku hoopai no ka haki ana o ia olelo hooholo; a ua manaoia ua like ia mau olelo hooholo me ke kanawai o ka aina; a na na Aha Hookolokolo e hooko pela.

PAUKU 4. Ua kauoha ia na Makai a me na Lunakanawai Hoomalu me na Lunakanawai Apana e hooko i na rula i hooholo ia a i hoolahaia e like me ka Pauku 1 me 2 o keia kanawai.

PAUKU 5. E lilo keia i Kanawai mai ka la aku i hooholoia'i.

Kanawai
June 23, 1868.

E KOKUA ANA I NA POE MAI NA AINA E, E KOMO MAI ANA ILOKO O KEIA AUPUNI E NOHO AI.

NO KA MEA, he mea nui ka hooki ana i ka emi o na kanaka o keia paeaina a me ka emi o ka Lahui Hawaii; nolaila e hooholoia, a pela aku.

Ua ae ia aku, a ua kauoha ia aku ka buro o na eemoku e hooko koke ae i na mea e pili ana i ka lawe mai iloko o keia aupuni i na kanaka o Polunesia, na kane a me na wahine, mai na Paeaina e aku o ka Moana Pakifika, a e hoomakaukau ma ka aelike no ko lakou ola a me ko lakou noho ana iloko o kekahi mau makahiki. Aka, e hooikaika ia maloko o na aelike a pau e lawe ia e na haku e like ka nui o na kane me na wahine, a e hoolako pono ia no ka ola o ia poe wahine.

Kanawai
Dek. 30, 1864.

E KAUOHA ANA E PAKUI IA KA PALAPALA HOOIAIO O NA KANIKELA MA NA PAPA HOIKE WAIWAI E HOOKOMO IA MAI, MAI NA AINA E MAI.

PAUKU 1. Ma na papa hoike waiwai a pau o na ukana i hookomo ia mai, maloko o keia aupuni, mai kekahi awa ku moku o na aina e, kahi i noho ai kekahi Kanikela a Agena Kalepa paha o ka Moi, e pakui pu ia me ua papa hoike waiwai la, i palapala i hoohiki ia a i hooiaioia, penei:

HOOIAIO PAPA HOIKE WAIWAI.

Owau, o ———, no ———, ke hoohiki kuoo nei au, o ka papa hoike waiwai e hoike ia nei a i hui pu me keia, oia no ka hoike oiaio a me ka pololei o na waiwai, na ukana a me na mea kalepa i hai ia maloko, me ke kumukuai kaulana oia mau mea ma ———, i ka manawa i loaa'i, a me na uku a pau maluna o ia mau waiwai, aole hoi he uku hoopoho, kaulele a hoemi e ae paha ma ia papa hoike waiwai i hooholo ole ia.

(Inoa,) ——— ———.

Owau, o ———, ke Kanikela o ka Moi o ko Hawaii Paeaina, ma ———, ke hoike aku nei au, ma ka la — o ———, M. H. ——, ua hele kino mai imua o'u, o ———, ua kakau i kona inoa a ua

hoohiki oia i ka palapala maluna iho, a ke hoike aku nei au ua hoomaopopo ia i ko'u ike, o ———, oia no ke kanaka ana i olelo mai ai, a he kanaka oiaio no ia, a ua pololei kana mea i hoohiki ai.

[Sila.] (Inoa,) ——— ———,
Kanikela o ka Moi o Hawaii.

A ua ku no i ke kanawai e auhau a e loaa mai ke Kanikela a Agena kalepa paha, mai ka mea e koi ana ka palapala hooiaio i hai ia maluna, i hookahi dala no kela a no keia palapala hoike waiwai o ka waiwai malalo o elima haneri dala, a i elua dala no ka palapala hoike waiwai o ka waiwai elima haneri dala a oi aku paha, i uku ponoi nona.

PAUKU 2. Ina e lawe ia mai maloko o kekahi hale dute o keia aupuni kekahi papa hoike waiwai, i olelo ia ua hoouka ia mai mai kekahi awa ku moku kahi i hoonoho ia'i kekahi o na Kanikela o ka Moi, me ka hui pu ole ia i ka hoohiki ana a me ka hooiaio ia ana e like me ka pauku maluna iho, alaila, na ka luna dute oia hale dute e kau iho i iwakaluakumamalima hapahaneri maluna o ua papa hoike waiwai nei, a e ohi ia no na dute e like me ia hoomahuahua ana o ke kumukuai.

PAUKU 2A. E hiki no i ka Luna Dute Nui ke haawi aku i manawa hou i eono mahina, na ka poe i nele i ka palapala hooiaio o na Kanikela ma ka palapala hoike waiwai, ke haawi mai lakou i palapala hoopaa, me na hope kupono, e lawe io mai i ua palapala hoike la iloko o ia manawa; a o ka uku o ia palapala hoopaa elua dala. Hoololi o 1874, [Mokuna XX.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai maluna o na papa hoike waiwai i hooili ia mai ma na moku e holo mai ana mai na awa ku moku o ka aoao Pakipika o Amerika Akau mahope iho o ka pau ana o na malama ekolu mai ka la i hoolaha ia'i; a maluna o na papa hoike waiwai i hooili ia mai mai na awa ku moku o Europa a me ka aoao Atelanatika o Amerika Akau, mahope iho o ka pau ana o na malama eono mai ka la i hoolaha ia'i; a maluna o na papa hoike waiwai e hiki mai ana mai na awa ku moku e ae mahope iho o ka pau ana o ka makahiki hookahi mai ka la i hoolaha ia'i.

Kanawai
Ian. 3, 1865.

Ua hooholoia keia Kanawai Ian. 3, 1865. a mahope ua hookomo ia ma ka K. H. K. Mok. LXII. Ua pai hou ia maanei me na hoololi o 1870, 1874 a me 1884.

E KAOHI AI I KA LAHA ANA O KA MAI LEPERA.

NO KA MEA, ua nui ka laha ana o ka mai lepera iwaena o na kanaka, a nolaila, ua loaa ke kumu oiaio e anoninoni ai ka manao; a no ka mea, ua kanalua kekahi poe no ka mana o ka Papa Ola e lawelawe ma ia mai, oiai nae e waiho nei ka Pauku 302 o ke Kanawai Kivila; a no ka mea hoi, ma ka manao o keia Hale Ahaolelo ua lawa pono no na olelo o ia pauku e hoopili ia'i i ka poe mai lepera; aka, i mea e hoomaopopo lea ai, a i mea hoi e hoomalu pono ia ai ke ola o ka lehulehu: nolaila e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. Ma keia ua kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina, ma kona ano he Peresidena no ka Papa Ola, me ka ae pu o ua Papa nei, e hookoe a e waiho aku i kekahi aina a apana aina paha o ke aupuni, i kahua a mau kahua paha kahi e kukulu ia'i ka hale a mau hale paha i mea e hookaawale loa ai, a e hoomalu ai i ka poe mai lepera i manaoia e ka Papa Ola, a e kona mau luna paha, he pono ke hoomalu ia lakou i mea e hoolaha ole aku ai i ka mai lepera.

PAUKU 2. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina, ma kona ano he Peresidena o ka Papa Ola, me ka ae pu o ua papa la, e kuai a loaa mai, no na hana i hai ia ma ka pauku maluna iho, ma ke kuai maoli ana, a ma ke kuai panai ana paha, i kekahi apana aina a mau apana aina paha, i manaoia ua oi aku ka pono no ia hana mamua ae o na aina o ke aupuni.

PAUKU 3. Ua kauoha ia ka Papa Ola, a o kona mau luna paha, e hookaawale a e hoopaa ma kahi i hoomakaukau ia no ia hana, i na kanaka mai lepera a pau i manaoia ua hiki no ia lakou ke hoolaha ae i ka mai lepera; a na kela a me keia Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, ke noi ia aku e ka Papa Ola, a e kona poe luna paha i hookohu ia, e kena a hopu a e hoihoi ia iloko o ka lima o ua papa nei, a o kona poe luna paha, i kela a me keia kanaka iloko o ia apana i olelo ia he mai lepera kona.

Me ia i hoololiia 1884.
Mokuna XXIV.

PAUKU 4. Ua kauoha ia ka Papa Ola e hoomaopopo no ke kukulu ana i mau halemai ma kela mokupuni keia mokupuni, kahi e lapaau ia ai a e hoola i na mai lepera akahi a loaa i ka mai;

a he mana no ka Papa Ola a o kona poe luna paha e hookuu aku i na mai ua manao ia ua ola loa a e hoouna aku hoi ma kahi kaawale loa i hoakaka ia ma na Pauku 1 a me 2 o keia kanawai, i na lepera a pau i manaoia he mai aai kona, aole no e ola ana a me na mai lepera a pau i manaoia, ua hiki ia lakou ke hoolaha aku ia mai.

PAUKU 5. Na ka Papa Ola, a o kona poe luna paha, e hoohana i ka poe mai, ma na hana kupono i aponoia e ke kahuna lapaau; ua hiki no hoi i ua papa la ke kau a hoolaha aku i na rula a lakou i manao ai he mea e pono ai ka noho ana o na lepera, a e hooko a hoolaha aku ia mau rula e like me ka mea i olelo ia ma na Pauku 284 a me 285 o ke Kanawai Kivila.

PAUKU 5A. Aole no e ae ia kekahi mea i loaa ole iaia ka mai lepera, ke hele aku a e noho paha maluna o kekahi aina, wahi, a iloko paha o kekahi pa i hookaawale ia e ka Papa Ola, no ka hookaawale ana a me ka hoomalu ana i ka poe mai lepera, ke ole e loaa mua ia ia ka palapala ae a ka Peresidena o ka Papa Ola, a i ole ia o kekahi luna i hookohu ia e ka Papa Ola; a ina i loaa kekahi kanaka maluna o ka aina, wahi a pa paha i olelo mua ia, me ka palapala ae ole, ina i ku ka hewa ia ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hoopai ia i ka uku aole e emi mai malalo o na dala he umi, aole hoi e oi aku i na dala hookahi haneri no kela a me keia hewa; a i uku ole i ke dala, alaila, e hoopaahao ia ma ka hana oolea a kaa ka uku hoopai a me na koina o ka aha. Hooloii o 1870, Mok. XXXIII.

PAUKU 5B. E ku no i ke kanawai ke hana ka Papa Ola ma o kona Peresidena la i na manawa a pau i mau rula, ke ikeia he pono no ka hooponopono a me ka hoomalu ana i ka poe mai lepera, i hoonoho ia malalo o ka malama ana o ka papa; a e kulike no ka mana oia mau rula, me ko na kanawai paa o ka aina: ina nae, ua aponoia e ka Moi iloko o ka Aha Kuhina, a ua hoolaha ia ma na nupepa elua i pai ia ma Honolulu, ma ka olelo Hawaii a me ka olelo Beritania.

PAUKU 6. Ua hoopau ia ma 1874, Mokuna XI.

PAUKU 7. Oiai e malama ana ka Papa Ola iloko o ka Buke Helu, i na dala a pau a lakou e hoolilo aku ai, mamuli o na

haawina i hooholoia e ka Ahaolelo, e malama okoa ia na lilo no na mai lepera. A e hoike aku ua papa nei imua o ka Ahaolelo, ma kela a me keia kau, i ka papahelu o ia mau lilo pakahi, a e hoike hoi i na manao e pili ana i ka mai lepera, a me ke ola ana o na kanaka mai o a o, e like me ka mea i manaoia ua pili i ka pomaikai o ka lehulehu e lohe.

Kanawai
Ian. 3, 1865.

E HOOPAU AI I NA MORAKI MALUNA O NA AINA MOI, A E PAPA ANA A MAU LOA AKU I KA HOOLILO ANA O UA MAU AINA LA.

NO KA MEA, ma ke kanawai i kapaia "He Kanawai no na aina ponoi o ka Moi, a me na aina o ke Aupuni," i hooholoia ma ka la 7 o Iune, M. H. 1848, ua ikea ma na olelo mua o ia kanawai, ua oluolu ka Moi lokomaikai Kamehameha III., mahope iho o ka hookoe ana i kekahi mau aina nona iho, ua hookuu a hoolilo aku oia i na 'Lii, a me na makaainana i ka hapanui o kona aina Moi; a no ka mea, ma ia kanawai, ua oleloia ua lilo kekahi mau aina i helu ia he mau aina ponoi o Kamehameha III., nona no a no kona poe hooilina a me na hope ona, a mau loa aku, a e hooponopono ia ia mau aina e like me kona makemake alii a me kona manao, koe wale no na kuleana o na kanaka e noho ana ma ua mau aina la; a no ka mea, ke ano maoli o ia mau huaolelo "kona poe hooilina a me na hope ona" oia no na hooilina a me na hope ma ka Noho Moi; a no ka mea, ma ka moolelo e pili ana i ua mau aina la, ua hoomaopopo ia, ua hoolilo ia ua mau aina nei i ka Moi i mea e kokua ai i ka hanohano o ka Noho Moi, a nolaila, he mea poino i ka lehulehu ke hoolilo ia aku a hoemi ia paha na aina Moi; a no ka mea hoi, iloko o ka manawa i Noho Moi ai na'Lii elua i make aku la, ua hoemi nui ia ia mau aina, a ua moraki ia no e noho nei, no na dala he mahuahua: nolaila, e hooholoia, à pela aku.

O keia mau Bila Dala Aupuni, ua lawe ia e ke Aupuni a ua hookuu ia na Aina Lei Alii, Iulai 6, 1866.

PAUKU 1. Ua kauoha ia ke Kuhina Waiwai e hoopuka i mau Bila Dala Aupuni, me na palapala ukupanee pu, no na dala he kanakolu tausani, e oi ole aku ka ukupanee maluna o ua mau bila dala nei i ka umikumamalua hapahaneri no ka makahiki, a e hookaa ia ka ukupanee i kela a me keia hapalua makahiki, a o ua

mau bila dala la, e hiki no ke uku pau ia i ka manawa a ke Kuhina Waiwai e manao ai he pono, iloko nae o na makahiki he iwakalua e hiki mai ana. E hoopuka ia ua mau bila dala nei i ka manawa kupono, i na komisina o na aina Moi i hoakaka ia mahope ae nei, a e hoolilo ia i mea e hoopau aku ai i na moraki maluna o na aina Moi, e waiho hookaa ole ia ana mahope iho o ka hoolilo pau loa ia ana o ka waiwai ponoi o ka Moi i hala aku nei e ka lunahooponopono o ua waiwai ponoi la. Oia hoi ka waiwai i kupono i ka hoolilo ia pela me ke kue ole i ke kanawai, i mea e hookaa ai i na aie i olelo ia.

PAUKU 2. Ke haawi ia nei ka mana i na komisina i olelo ia, o lakou pu me ke Kuhina Waiwai, e hooponopono no ka hookaa i na moraki i olelo ia ma na pauku maluna iho, a e kuai aku i na bila dala aupuni no ia mea, ma ke ano hoi e pono ai ke aupuni.

PAUKU 3. O na aina a pau i hoolilo ole ia, a e koe ana iloko o na aina i hookaawale ia ma ke kanawai i hooholoia ma ka la 7 o Iune, M. H. 1848, e olelo ana "oia na aina ponoi o Kamehameha III., nona no a no kona poe hooilina, a me na hope ona a mau loa aku," a ua ili mai ia mau aina i ka Moi Kamehameha V., e hookapu loa ia ia mau aina mai keia la aku, aole no e hiki ke kuai hoolilo, aka, e hooili ia'ku i ka poe hooilina a me na hope o ka Noho Moi a mau loa aku. A ke hooholo hou ia nei, aole no e ku i ke kanawai ma keia hope aku, e hana i ka palapala hoolimalima no kekahi o ia mau aina, no na makahiki e oi aku ana i ke kanakolu.

PAUKU 4. He mana ko na komisina o na aina Moi e hana i na palapala hoolimalima kupono o ia mau aina, no na makahiki i manaoia he pono, i oi ole aku nae i ke kanakolu, aka hoi, aole no e ku i ke kanawai ke ohi e i kekahi uku no ka hoolimalima ana o kekahi aina Moi, e oi aku ana i ka makahiki hookahi mamua o ka manawa e uku ai, e laa no hoi ka lawe ana i kekahi uku ma ke ano he uku makana, no ke kakauinoa ana i kekahi palapala hoolimalima aina, ua papa ia. A o na uku hoolimalima a me na loaa a pau o ia mau aina, mahope o ka hoolawa ana no na lilo o ka hooponopono ana, na ka Moi no ia e noho ana ia manawa, a

no kona mau pono wale no, a e uku ia aku e na komisina mamuli o ke kikoo ana'ku o ka Moi, koe nae ka manawa i oo ole ai ka Moi ma ke kanawai, alaila, e hooponopono ia e like me ka mea e kauoha ia e ka Ahaolelo no ka pono o ua Moi opiopio la, a hiki i kona wa e oo ai. A e koe no hoi na mea i olelo ia malalo iho.

PAUKU 5. Na ua poe komisina nei e hookaawale no loko ae o na loaa a pau o ia mau aina, i ka hapaha o ia mau loaa i kela a me keia makahiki, a e waiho ia ia mau dala ma ka waihona dala aupuni, a e hoolilo ia aku ma ka hookaa ana i ka ukupanee maluna o na bila dala aupuni i hoakaka mua ia, a ina ua kaa a pau loa ka ukupanee, a koe iho kekahi dala, alaila, e hoihoi aku ia ma ka uku ana i ke kumupaa o ia mau bila dala, a hiki i ka manawa e hookaa loa ia ai na dala i kauoha ia ma keia kanawai.

PAUKU 6. Ekolu mau hoa o ka papa komisina o na aina Moi, a e koho ia lakou e ka Moi; e wae ia elua o lakou no loko ae o na hoa o ka Aha Kuhina, a e hapai laua i ka oihana komisina me ka uku ole, a o ke kolu o na komisina he luna aina ia, a e uku ia oia no loko ae o na loaa o na aina, e like me ka mea a ka Moi e hooholo ai.

Kanawai
Dek. 31, 1864.

E HOOKUMUIA'I I PUU DALA PALE AIE.

PAUKU 1. E kauoha ia a ma keia ua kauoha ia no ke Kuhina Waiwai e hookaawale ma ke ano pale aie, i na dala a pau i hoihoi ia iloko o ka Waihona o ke Aupuni no ke kuai ana aku i na aina aupuni.

PAUKU 2. O na dala a pau i hookaawale ia pela e hooliloia aku ma ke kuai ana a me ka hookaa ana i na Bila Dala Aupuni a me na bila aie e ae o ke aupuni i lawe ia mai i kela a me keia manawa e hookaa'i ma ka Waihona Aupuni.

PAUKU 3. E kauoha ia a ma keia e kauoha ia no ke Kuhina Waiwai e hookaawale no ia puu dala i na loaa a pau o ka waihona ma ke kuai ana i na aina aupuni mai ka la mua o Ianuari, 1864.

PAUKU 4. E haawi a e uku aku ke Kuhina Waiwai i ka ukupanee i ehiku hapahaneri no ka makahiki, maluna o na dala a pau i waiho ia ma ka Waihona Dala Aupuni mamuli o na olelo o keia kanawai, na dala hoi i hoolilo ole ia, e like me ka mea i olelo ia maluna iho.

PAUKU 5. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hoolaha ia ana.

NA KANAWAI O 1868.

Kanawai
Iune 22, 1868.

E HOOHOLOPONO AI KA HOOPONOPONO ANA O NA PALENA AINA MAMULI O KA HOOKOHU IA ANA O NA KOMISINA NANA E HOOPONOPONO I NA PALENA AINA; A E HOAKEAIA'I KA MANAWA I HAAWIIA MA KE KANAWAI I APONOIA I KA LA 23 O AUGATE, M. H. 1862, I KAPAIA "HE KANAWAI E HOONOHONOHO AI I POE KOMISINA NO NA PALENA AINA."

Me ia i hooloiia 1880.
Mokuna XLIV.

PAUKU 1. O ka manawa o na komisina palena aina i hoakaka ia ma ke Kanawai i aponoia ma ka la 23 o Augate, 1862, a ua hooloihi ia i ka la 23 o Augate, 1874, e ke Kanawai i aponoia ma ka la 22 o Iune, 1868, a ua hooloihi ia a i ka la 23 o Augate, 1880, e ke Kanawai i aponoia ma ka la 13 o Iulai, 1874, e hooloihi hou ia, a ma keia ua hooloihi hou ia aku a hiki i ka la 23 o Augate, 1886, i mea e hooholoia'i a e hooiaio ia'i na palena ahupuaa a me na mahele ahupuaa, ili-aina a mahele ili-aina a me na apana aina ano e ae, i noi ia mai i keia manawa a e noi ia ana paha ma keia hope i na komisina palena aina malalo o na mea i oleloia ma ka Pauku 9 o ke kanawai i hai mua ia o ka la 22 o Iune, 1868.

PAUKU 2. Na ke Kuhina Kalaiaina, me ke aponoia mai o ke Alii ka Moi, mahope iho o ka hooholoia ana o keia kanawai, e hookohu i hookahi komisina a mau komisina paha o na palena aina, e noho ma ia oihana ma ka oluolu o ke Kuhina. Aole nae e hookohu ia kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie i komisina o ia ano. A he mana ko ke Kuhina e pani i ka hakahaka ina i loaa ia mea ma ka make, ka hoopau ia ana, a kumu e ae paha. Aole no e oi ka nui o na komisina mamua o ke komisina hookahi no kela a me keia apana hookolokolo, e hiki no nae ke hui ia ma ka lima o ke komisina hookahi he mau apana okoa.

PAUKU 3. O ka poe mea ahupuaa aina, a ili-aina paha ua ae ia lakou e hookomo i ko lakou palapala noi no ka hoakaka ana a

me ka hooiaio ana o na palena o ko lakou mau aina, i kela me keia manawa a hiki i ka la 23 o Augate, 1873.

PAUKU 4. O ka poe mea ahupuaa a ili-aina paha i loaa ole nae ia lakou ka palapala awada o na Luna Hoona Kuleana Aina, a i ole ia o ka Palapala Sila Nui, a palapala hoolilo paha no ka Moi mai, aole hoi he palapala e hoakaka na palena o ia aina o ia poe a pau, ua kauoha ia lakou, iloko o na makahiki he elima, mahope o ka la 23 o Augate, M. H. 1868, e waiho aku imua o ke komisina o ka apana kahi e waiho ana ka aina, i palapala noi, e noi ana e hoomaopopo ia a e hooiaio ia na palena o ia aina e ke komisina, a e kona hope paha ma ka oihana. Maloko o ia palapala noi e hai aku ia i ka inoa o ka aina me na inoa o na aina e pili ana, me na inoa o ka poe ona o ia mau aina, a e hoakaka hoi i na palena o ka aina i koi ia ma ka palapala ana-aina a ma ke ano e ae paha.

Pulehunui 4 H. R. p. 239.

PAUKU 5. Aia a loaa i ke komisina aina ka palapala hoopii i olelo ia maluna, alaila, e hoike ae imua o ka mea a mau mea paha nona ka aina, a me ka poe mea aina e pili ana ia lakou, i ka manawa e hooloheia'i no ia aina. E ninaninau ke komisina i na hoike a pau i lawe ia imua ona, a e hele kino aku kela maluna o ka aina ke noi ia mai e kekahi o na aoao elua, a ma na ano e ae hoi e imi kela i mea e hoomaopopo ai i ka pono oiaio o na palena aina. Aia a hoopuka ia ka olelo hooholo a ke komisina, nana no e hoakaka i na palena i hooholoia ma ke ana maoli ana, ma ke ano o ke kii o ka aina, a ma na hoailona palena paha, a ma kekahi hapa paha o keia mau mea, a ia lakou no ka mana e kauoha aku e hana ia keia mau ana-aina a hoailona paha, e like me ka lakou mea i manao ai he pono, a na ka poe hoopii na lilo a pau; aka, aole no e hiki ia lakou ke hooloii ae i kekahi palena i hoakaka ia ma ke ana ana iloko o ka Palapala Sila Nui, na palapala hoolilo mai ka Moi mai, a mai ka Papa Hoona Kuleana mai paha.

Keelikolani vs. Trustees of Lunalilo. 4 H. R. p. 627.

PAUKU 6. Ina e hoohalahala kekahi no ka olelo hooholo a kekahi komisina, alaila, e hiki no ia ia ke hoopii hou ae i ka Aha Kaapuni o ia Mokupuni, a i ole ia imua o ka Aha Kiekie, a na ka aha no e hoolohe a e hooholo no ia hihia ma ka banako a e hoolohe i na olelo o na hoike hou i lawe ia mai; aka hoi, o ka mea

nona ka aoao e hoopii ana pela, e hai e aku oia no kona hoopii ana imua o ke komisina, iloko o na la he kanakolu, mahope iho o ka hooholoia ana e ke komisina, me ka hookaa mai i na koina a e waiho mai i palapala hoopaa no na koina e hiki mai ana mahope, e like hoi me ka hana mau ana ma ka Aha Kiekie a me na Aha Kaapuni ma ka hoopii hou ana; aka hoi, ina ma ka aina e kekahi mea aina, aole hoi ona hope kupono e hana nona maloko o keia aupuni, e hiki no ia ia ke hoopii hou maloko o ka makahiki hookahi, mai ka hoopuka ana o ka olelo hooholo.

PAUKU 7. Ina i kekahi manawa ua hoopii ae kekahi e like me ka olelo o ka pauku maluna iho, alaila, na ua komisina nei e hooili aku imua o ka aha kahi i hoopii aku ai i ka moolelo o ia hihia a me ke kope o kana olelo hooholo; a e heluhelu ia ia moolelo i mea hoike, a e lawe ia ka olelo a na hoike i kakau ole ia mamua, aole nae ka na hoike e ae.

PAUKU 8. He mana ko keia mau komisina nei e hoohiki i na hoike, e hoopai i ka poe i hoowahawaha mai, e hoopanee i ka hana, e kena i na hoike, na buke me na palapala a e hoopuka i na palapala hoomalu waiwai e loaa mai ai ke dala koina, e like hoi me ka mana e haawi ia nei e ke Kanawai i na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana.

PAUKU 9. Ina e waiho ole mai kekahi mea ahupuaa a ili aina paha i kona palapala noi imua o ke komisina e like me na olelo o keia kanawai, a hiki aku i ka la 23 o Augate, M. H. 1873, e hiki no i ua komisina nei ke kena aku iaia, ke kauoha ia pela e ke Kuhina Kalaiaina a e ka Loio Kuhina paha, alaila na ke komisina e hooholo a e hooiaio no na palena o ke ahupuaa a ili paha, a e auhau ia ka mea nona ia aina ma ka papalua o na koina, no kona palaka; e hiki no nae iaia ke hoopii hou ae, e like me ka mea i hai ia ma ka Pauku 6 o keia Kanawai.

PAUKU 10. Aole no i ae ia ke Kuhina Kalaiaina, a ke papa ia nei mahope iho o ka hooholoia ana o keia kanawai, e hoopuka i kekahi Palapala Sila Nui ma ka inoa mamuli o na olelo hooko o ka poe hoona kuleana aina, ke ole i hoomaopopo lea ia na palena o ka aina ma ua Palapala Sila Nui nei, e like me ka mea i hoo

holoia e kekahi komisina no na palena aina i hookohu ia mamuli o keia kanawai, a e ke komisina hookahi paha i make aku nei, a o ka aha hookolokolo paha kahi i hoopii hou aku ai.

PAUKU 11. Na kela komisina keia komisina e malama i moolelo o kana mau hana a pau maloko o na buke i hoolako ia mai e ke Kuhina Kalaiaina, a i ka pau ana o na hana o ke komisina, e hoihoi ia'ku keia mau buke i ke Kuhina a nana e malama.

PAUKU 12. E kakau ia na palapala hooiaio o na komisina, ma ka pepa i hoailona pai ia e ke aupuni, i hoolako ia mai ai e ke Kuhina Kalaiaina; a na na komisina no e ohi i hookahi dala no kela a me keia palapala hooiaio i hoopuka ia e ia, a e haawi aku i ke Kuhina Kalaiaina no ka pono o ka Waihona Aupuni.

PAUKU 13. O na palapala noi a pau i waiho ia'ku me ke komisina i hookohu ia mamuli o ke kanawai no ke komisina palena aina, i aponoia ma ka la 27 o Iulai, M. H. 1866, me na moolelo a pau o ia komisina a hiki aku i kona wa i make ai, e hoihoi koke ia no ia mau mea maloko o ka lima o ke komisina nana ka mana malalo o keia kanawai.

PAUKU 14. E uku ia keia mau komisina i umi dala pakahi no kela me keia la a lakou e noho mai ai ma ka hooponopono ana i na palena aina, a me na lilo pu o ka hele kino ana'ku e nana i ka aina. Elua dala no kela me keia palapala hooiaio i haawi ia; kanalima keneta no kela me keia haneri o na huaolelo maloko o ka hoakaka ana o na palapala hooiaio; a he iwakaluakumamalima keneta no kela me keia haneri huaolelo maloko o ka moolelo o ka hana.

PAUKU 15. Ma kela a me keia hoopii e uku ia na koina e ka mea hoopii a e ka mea pale paha, a i ole ia e mahele ia paha iwaena o laua e like me ke kaulike a me ke kupono, aia no ia i ka manao o ke komisina. E hiki no nae ke hoopii e like me na olelo maluna.

PAUKU 16. E lilo keia i kanawai mai ka la aku i hooholoia'i, a o na kanawai me na hapa kanawai a pau i kue i keia ua hoopau ia.

Kanawai 1872, Mokuna XXI.

E HOOPONOPONO AI NO KA HOOPUKA ANA I NA PALAPALA SILA NUI.

NO KA MEA, ua nui na ahupuaa a me na ili-aina iloko o keia aupuni i hooholoia e ka poe hoona kuleana aina mamuli o ka inoa wale no, aole hoi mamuli o ke ana ia a me na palena i hoomaopopoia;

A NO KA MEA, ua nui na aina aole i uku ia ko ke aupuni mahele iloko, aole hoi i hooiaio ia na palena o ia mau aina. A no ka mea, ua make aku nei kekahi poe he nui, nona na palapala hooko no ia mau aina i kinohi, a i ole ia, ua lilo ia hai ke kuleana a o kau wahi paha o ke kuleana o ia mau aina; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. O kela me keia palapala sila nui e hoopuka ia ma keia hope aku mamuli o ka olelo hooko o ka poe hoona kuleana aina, e hoopuka ia lakou ma ka inoa o ka mea i hookô ia nona ia aina i kinohi, oiai nae ua make paha ia kanaka, a ua lilo paha ia hai ia kuleana; a o na palapala sila nui a pau i hoopuka ia pela, e hoolilo ia no ka pono o na hooilina a me na hope paha o ka mea iaia ka olelo hooko i kinohi.

PAUKU 2. Na na komisina o na palena aina i olelo ia ma ke kanawai i aponoia ma ka la 22 o Iune, M. H. 1868, i kapaia "he kanawai e hooholo pono ai ka hooponopono ana o na palena aina, a pela aku," e lawe a e hoolohe i na noi a pau no ka hooponopono ana i na palena o na mahele ahupuaa, ili, a ano e ae paha o na aina e waiho ana iloko o ka apana o ia poe komisina, a na lakou no e hooholo no ia mea e like me ka olelo o ia kanawai.

PAUKU 3. Aia a waiho ia'ku i ke Kuhina Kalaiaina he palapala hooiaio a kekahi komisina o na palena aina, e hoomaopopo ana i na palena o kau wahi o kekahi ahupuaa, ili a ano e ae paha o na aina e like me ka mea i olelo ia ma ka Pauku 2 o keia kanawai, alaila, na ia Kuhina no e kena e hoomaopopo ia a akaka ke kumukuai kupono o ia mahele aina e like me kona wa, oiai aole i hana hou ia kekahi mau hana hou maluna olaila; a ina e uku ia i ke Kuhina Kalaiaina no ka mahele o ke aupuni iloko o ia kau

wahi apana aina, alaila, e hoopuka ke Kuhina i ka palapala sila nui no ia wahi, a malaio o ia palapala sila nui e hai ia na palena o ia apana aina.

E HOOMAOPOPO AI NO KA WAIHO ANA MAI I KE KEENA O KE KUHINA KALAIAINA, E NA KOMISINA PALENA AINA, O NA KOPE O NA PALAPALA HOOIAIO PALENA AINA A PAU I HOOPUKA IA E LAKOU.

Kanawai 1876, Mokuna LI.

NO KA MEA, he mea kupono e waiho ia mai i ke keena o ke Kuhina Kalaiaina na kope o na palapala hooia palena aina a pau i hoopuka ia e na komisina palena aina, no ka nana ia ana: nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. E ili ka hana maluna o kela a me keia komisina palena aina e waiho i ke keena o ke Kuhina Kalaiaina i kekahi kope hooiaio o na palapala hooia palena aina e hoopuka ia ana e lakou ma keia hope aku iloko o na la he kanakolu mahope o ia hoopuka ia ana, a o na kope i hooia ia hoi kekahi o na palapala hooia palena aina i hoopuka ia e lakou a e ko lakou mua paha ma ia oihana mamua aku, iloko o na malama eono mai ka la aku o ka aponoia ana o keia kanawai.

PAUKU 2. He kupono e uku ia ia poe komisina, a e uku ia no hoi e ua Kuhina la, he 25 keneta no kela a me keia hookahi haneri hopunaolelo iloko o ia mau kope pakahi.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona apono ia ana.

NA KANAWAI O 1870.

Kanawai 1870, Mokuna I.

E LILO AI HE KANAWAI KARAIMA, E LIKE ME KA MEA I HOOHUIIA A I HOONOHONOHOIA A I HOOLAHAIA E NA LUNAKANAWAI O KA AHA KIEKIE, I KANAWAI NO KA AINA.

PAUKU 1. O ke Kanawai Karaima o ke aupuni e like me ia i hoohui a hoonohonoho a hoolaha ia ma ke kauoha a na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, i kulike ai me ke kanawai i aponoia ma ka la iwakalua-kumamalua o Iune, i ka makahiki hookahi tausani ewalu haneri me kanaono-kumamawalu, ma keia, ke kauoha ia nei e lilo ia i kanawai no ka aina, a e malama kupono ia ma na aha hookolokolo a pau o ke aupuni.

PAUKU 2. E lilo koke no keia i kanawai.

Kanawai 1870, Mokuna V.

E HOOLOLI AI I KE KANAWAI NO KA PILIWAIWAI.

PAUKU 1. O ka mea i ahewa ia no ka piliwaiwai, e hoopai ia no ma ka ukuhoopai aole e oi aku i na dala he hookahi haneri, a me ka hoopaahao ia ana ma ka hana oolea aole e oi aku i na la he kanaono.

PAUKU 2. Ma keia, ua hoopau ia na Pauku 2, 3, a me 4, o ka Mokuna XXXIX o ke Kanawai Karaima no ka piliwaiwai.

Kanawai 1870, Mokuna VI.

E PILI ANA I KE KULEANA AIE HOOMOE MALUNA O NA MOKU O KEIA AUPUNI, O KELA A ME KEIA ANO.

PAUKU 1. E paa ke kuleana aie hoomoe maluna o na moku a pau o keia paeaina no na mea hoolako i haawi ia no ka pono o ka moku a me na hana hou ia ana paha; e paa ia kuleana o ka aie no na la he iwakalua wale no, koe nae na mea i olelo ia ma ka pauku malalo iho. Aka nae, aole e paa ia kuleana no ka aie hoomoe ke ole he palapala, e kauoha ana ia mea, i kakauinoaia e ke kapena o ka moku, a palapala e ae paha o ia ano, i hana ia i ka manawa a

mamua ae paha, o ia hoolako ana ma ia palapala, o kela hoolako ana a hana hou ia ana paha, he mea ia i ike maoli ia he pono no ka moku, a ua noi ia ma ke ano he aie no ka moku.

PAUKU 2. Ina o kekahi moku, i pili ai ke kuleana aie hoomoe ma na olelo o ka pauku maluna iho, ua holo aku mamua o ka pau ana o na la he iwakalua, a mahope e hoi mai ia moku ma ke awa o Honolulu, alaila e pili iaia ka aie hoomoe i olelo ia, iloko o na la he umi mahope o ia hoi ana mai o ua moku la ma Honolulu.

PAUKU 3. E hiki no ke hooko ia ua kuleana aie hoomoe la, ma ka hoopii ana ma ka aha hookolokolo moku, e waiho ia ia hoopii ma ke keena o ke kakauolelo o ka Aha Kiekie, a e hana ka aha ma ia mea e like me ke ano mau ma na hihia moku. Aka nae, aole no e hapai ia kekahi hihia o ia ano, ke ole i waiho ia mai ka olelo hoopii iloko o ka manawa i kauoha ia e paa ke kuleana aie hoomau.

PAUKU 4. O na kanawai a me na hapa kanawai a pau i kue i keia, ua hoopau ia. Aole no hoi e hiki ke hooko ia i kekahi koi ana no na mea hoolako, a hana hou ia ana paha o kekahi moku Hawaii, ke ole e like me ka mea i olelo ia ma keia kanawai.

E HOOLOLI ANA I KA PAUKU 3 A ME KA PAUKU 7, A E HOOPAU ANA I KA PAUKU 5, O KA MOKUNA LXXXV O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

Kanawai 1870, Mokuna XIII

PAUKU 1. E hooloiia a ma keia ke hooloiia nei ka Pauku 3 o ka Mokuna LXXXV., o ke Kanawai Hoopai Karaima, a penei e heluheluia'i:

Pauku 3. Ina e pepehi a hoomake paha kekahi kanaka ma ke ki ana i ka pu, ma ke kipu-ahele a ma kekahi ano e ae paha, i kekahi manu i lawe ia mai, mai na aina e mai i mea e laha ai kona ano manu ma keia paeaina, a i kekahi puka ana o ia ano manu mai na aina e mai i hookuu wale ia maloko o keia aupuni, a ina hoi e lawe wale i na hua, a i na punana paha oia mau ano manu, alaila, e hoopai ia oia, ke ku ka hewa ma hookolokolo ia ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, aole

emi malalo iho o na dala he umi, aole hoi e oi mamua o na dala he iwakalua no kela hewa keia hewa, a ina aole i hookaa ia, alaila e noho oia ma ka halepaahao a kaa ia dala hoopai.

PAUKU 2. E hoololiia ka Pauku 7, o ia Mokuna a ma keia ua hoololiia, a penei ka heluhelu ana:

Pauku 7. Aole no e kipu, aole e pepehi ma kekahi ano e ae, kekahi mea i na holoholona holo wale i lawe ia mai, mai na aina e mai, a o kekahi puka ana mai o ia holoholona, iloko o na makahiki he umi mahope o ia lawe ana mai, malalo o ka hoopai aole e oi aku mamua o ke kanalima dala no ka hana ana pela.

PAUKU 3. Ma keia e hoopau ia ka Pauku 5 o ia Mokuna i oleloia.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai i kona la e hooholoia'i.

Kanawai 1870, Mokuna XIV.

E HOOLOLI ANA I KE KANAWAI E HOOPONOPONO ANA I KE KUAI ANA I KA AWA.

PAUKU 1. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke haawi i palapala ae i ka mea kupono e noi ana iaia, e kuai i ka awa no ka makahiki hookahi, ke haawi iaia ka mea e noi mai ana i elima haneri dala no ka palapala kuai awa no Honolulu, a ekolu haneri dala no ka palapala ae ma Lahaina, Wailuku a me Hilo, a i hookahi haneri dala no na apana e ae.

Me ia i hoololiia 1876, Mokuna V.

Aka hoi, aole no e oi aku na palapala ae kuai awa mamua o na palapala ekolu no Honolulu, a elua pakahi no Lahaina, Wailuku a me Hilo, a he hookahi no kela a me keia apana auhau e ae. Eia hoi kekahi, o kela a me keia mea e noi mai ana i ka palapala ae kuai awa, e hoopuka mai no oia i kana olelo noi mamua ae o ka la 1 o Novemaba, i kela a me keia makahiki, a e hoomaka ia ke kuai ana malalo oia palapala ae ma ka la 1 o Ianuari, ma ia hope iho, a ina e oi aku ka nui o ka poe noi palapala ae mamua o ka nui o na palapala i ae ia ma ke kanawai, alaila e kuai kudala ia ua mau palapala la ma kahi maloko o ka apana a ke Kuhina Kalaiaina e kauoha ai, aole nae e emi ke kumukuai ma ia kudala ana malalo o ka palena hoakaka ia ma keia pauku.

Hakina 2. Ma ka loaa ana o ka palapala ae e kuai, mai ke

Kuhina Kalaiaina mai, na ka mea i haawiia iaia ua palapala nei e haawi i ke Kuhina Kalaiaina i palapala hoopaa no na dala elua haneri, me ka hope a mau hope paha i kupono, a i ae ia e ua Kuhina la, e hoohiki ana aole ia e kuai i ka awa ma ke ano kue i keia kanawai; a mahope koke iho o kela a me keia kuai awa ana e waiho aku no ia a malama pono i kela a me keia palapala hooiaio oia kuai ana, o ke ano e olelo ia ana ma keia kanawai, a e malama no hoi ia i mau palapala helu no kona mau kuai ana, a me kana mau kuai ana aku a pau i ka awa, mamuli o kona palapala ae, a e wehe ia ua palapala helu nei, no na mea a pau e makemake ana e nana, a e hoike aku no ia i ke Kuhina Kalaiaina i ka pau ana o kela a me keia hapaha makahiki i ka nui o kona mau kuai ana a me ke kuai ana aku iloko oia hapaha, a me ka huina oia mau kuai ana, a e haawi aku no ia i ka pau ana o kela a me keia hapaha makahiki, i na palapala hooiaio a pau no ke kuai awa i loaa iaia iloko oia hapaha ma ka lima o ka Hamuku a Hope Hamuku paha oia apana, nana e haawi aku i ke Kuhina Kalaiaina.

E hoololi ia ka Hakina 3 oia kanawai, a penei e heluheluia'i. Me ia i hoololiia 1878, Mokuna VI.

Hakina 3. Aole e ku i ke kanawai ke kuai aku ka poe mahi awa i ka awa ia hai, aia wale no a kuai aku lakou i na luna kuai awa o ke aupuni. Aole no hoi e kue ia ma ke kanawai ke kuai ana aku o ka luna kuai awa o ke aupuni me ka poe e ae me ka palapala ae ole a ma ke kauoha paha a kekahi kahuna lapaau a kahuna oki paha ma keia hope aku, a o ka hapa hope aku o ia Hakina ua hoopau loa ia.

E hoololi ia ka Hakina 4 oia kanawai, a penei e heluheluia'i:

Hakina 4. O kela a me keia mea mahi awa a mea e ae paha e kuai ana i kekahi aole i ka luna kuai awa o ke aupuni, a o kela a me keia mea e ae e kuai ana i ka awa me ka palapala ae ole, e hoopaiia oia aole e oi aku i na dala hookahi haneri, a i kaa ole ia ukuhoopai e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea o ke aupuni aole e oi aku i na malama eono.

Pauku 2. E ili no maluna o na luna kuai awa o ke aupuni ka hewa o na kuai ana a pau o ka awa ma ko lakou mau wahi kuai, ke hiki ole ia lakou ke hoike pono aku aole lakou i ae i kela kuai ana.

PAUKU 3. E hoopau ia, a ma keia ke hoopau ia nei, ka Pauku 5 o ka Mokuna LV o ke Kanawai Karaima, oia hoi ka Pauku e papa ana i ka inu ana i ka awa.

PAUKU 4. E hoopau ia ma keia na kanawai a me na hapa kanawai a pau i kue i keia.

Kanawai 1870, Mokuna XVIII.

E HOOIAIO AI I KE ANA POLOLEI ANA O NA MILE MA NA APANA AUHAU MA KO HAWAII NEI PAE AINA.

PAUKU 1. Ma keia kanawai, ua kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina e ana, a e hooiaio me na hoailona pohaku i ka nui o na mile o na alanui aupuni ma kela a me keia apana auhau ma ko Hawaii nei Paeaina; a e hoolaha aku ma ka nupepa o ke aupuni i ka nui o na mile ma kela a me keia apana. A mahope iho o ka hoolaha ana, e hooko pono ia na mana aupuni a pau e pili ana mamuli oia ana ana.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hoolaha ia ana.

Kanawai 1870, Mokuna XXII

E HOAKAKA ANA I KA MANAWA I HAAWIIA E HOOPII NO KA HOOPII E HOIHOI MAI I KEKAHI AINA.

PAUKU 1. Aole no e ae ia e hoomaka kekahi i ka hoopii no ka hoihoi mai i ka aina, aole hoi e komo aku i ka aina, ke ole e hoomaka ia ua hoopii la iloko o na makahiki he iwakalua mahope iho o ka loaa ana iaia ke kuleana e hoopii ai pela.

PAUKU 2. Ina ua loaa mua ia kuleana hoopii i ke kupuna, a mua paha o ka mea e hoopii ana, a e komo aku ana paha i ka aina, a i kekahi mea e ae paha malalo ona e koi ana ka mea hoopii, alaila, e helu ia na makahiki he iwakalua i olelo ia mai ka manawa i loaa mua ai ke kuleana i ua kupuna la, a mua paha, a mea e ae paha.

PAUKU 3. Ma ka hooko ia'na o keia kanawai, e manaoia ua ulu mai ke kuleana e komo aku ai i ka aina, a e hoomaka ai paha i ka hoopii, ma na manawa i hai ia malalo, oia hoi penei:

Akahi—Ina i hoonele kanawai ole ia kekahi, alaila e manaoia ua hoomaka kona kuleana e komo aku i ka aina, a e hoopii paha, mai ka manawa mai o ka hooneleia ana pela.

Alua—Ina i koi mai ua mea 'la ma ke ano he hooilina ma ke kanawai, a ma ka palapala hooilina paha o kekahi mea i make oiai e noho ana ma ka aina, alaila, e manaoia ua hoomaka kona kuleana i ka wa i make ai ua mea la i make, ke ole nae he kuleana e, ma ke ano ua mare ka mea i make, a loaa na keiki, a ma ke ano hoi o ka mahele wahine kane make, a o kekahi hoopii waiwai i hookomo ia mai mahope o ka make ana o ua kupuna a mea palapala hooilina la paha, a ina pela, e manaoia e ili mai kona kuleana i ka manawa i pau ai ke kuleana o kela hoopii waiwai e ae, a i ka manawa paha i hoopau ia'i ma na olelo iloko o ua kuleana hoopii la.

Akolu—Ina he kuleana waiwai no hoi e komo mai ana mawaena e like me ka mea i olelo ia maluna, a i na manawa a pau e kali ai ke kuleana waiwai o ka mea e hoopii ana a hala kekahi manawa i olelo ia, a i hoi mai paha ua waiwai la i ka mea kuleana mahope o kekahi manawa i olelo ia, alaila, e manaoia ma keia kanawai e hoomaka ke kuleana o ka mea e hoopii ana mai ka manawa i pau ai kela kuleana komo kue mai mamuli o kona mau olelo iho, a aole no e nana ia kekahi kumu i aneane e hiki i ua mea hoopii nei ke komo aku ma ua wahi la mamua ae o ia manawa.

Aha—Aole no e manaoia mamuli o na olelo maluna ae nei, he mea ia e hiki ole ai i kekahi ke komo aku i kekahi aina ina he kuleana kona mamuli o ka uhaki ia'na o ka olelo aelike, aka hoi, ina ma ia ano kona koi ana mai, alaila, e manaoia ua hoomaka kona kuleana mai ka manawa i uhaki ia'i ua olelo aelike la.

Alima—Ma na hihia i hoakaka ole ia ma na ano e ae, e manaoia ua hoomaka ke kuleana e hoopii ai i ka manawa i akaka mua ai kona kuleana, a o ko ka mea paha malalo ona ke kuleana hoopii, e lawe ai nona ka aina i hoopii ia.

PAUKU 4. Ina, i ka manawa i loaa mua ai i kekahi ke kuleana e hoopii ai, a e komo aku ai paha e like me ka mea i olelo ia maluna iho, ua emi kona mau makahiki malalo o ka iwakalua, a he wahine paha i mare ia, a he kanaka pupule paha, a ua hoo-

paahao ia paha, alaila e hiki no i ua mea la, a i kekahi mea e ae paha e noho ana malalo ona ke komo aku i ua aina la, a e hoopii paha no ia mea, i kela a me keia manawa, iloko o na makahiki elima mahope mai o ka pau ana o ia pilikia ona, me ka manao ole nae i ka pau ana o na makahiki he iwakalua i olelo mua ia.

PAUKU 5. Ina i make e ka mea nona ia kuleana komo aku, a kuleana hoopii paha no ka aina, oiai e noho ana oia malalo o kekahi o na pilikia i olelo ia maloko o ka pauku maluna ae nei, aole no hoi i hoopuka ia kekahi olelo hooholo no ka mea nona maoli ia aina, a o ka mea paha nona ke kuleana hoopii i ili maluna ona, alaila e hiki no ke hookomo ia ia hoopii ma ka inoa o kona poe hooilina, a mea e ae paha e koi ana malalo ona, i kela me keia manawa maloko o na makahiki he umi mahope o kona make ana, me ka hoomanao ole no i ka pau ana o na makahiki he iwakalua i olelo mua ia.

PAUKU 6. Ina i ka manawa i ili mua mai ai ke kuleana hoopii i olelo mua ia, a e noho ana ka mea nona ia kuleana malalo o kekahi o na pilikia i olelo ia maluna, a ua make hoi oia me ka loaa ole mai o ka aina, alaila, aole e haawi ia ka manawa hou e komo aku ma ua aina la, a e hoopii paha, mawaho o ka manawa i i olelo mua ia, mamuli o ka pilikia o kekahi mea e ae.

PAUKU 7. Aole e manaoia ua noho aku kekahi maluna o kekahi aina a mau aina paha malalo o na olelo o keia kanawai mamuli o kona komo ana aku ilaila, ke ole e hoomau ia kona noho ana malaila, a me ke akea no ka makahiki hookahi mai ka manawa aku i komo ai, a ke ole hoi i hoomaka ia kekahi hoopii no ia komo ana iloko o ka makahiki hookahi ma ia hope mai.

PAUKU 8. O na palena i hai ia maluna ae nei, e hooko ia i kanawai mai ka la kanakolu-kumamakahi aku o Iulai, i ka makahiki hookahi tausani ewalu haneri me kanahiku-kumamakahi, a ina ma ia manawa, o kekahi mea nona ke kuleana e hoopii e hoihoi ia mai ka aina, aole nae i loaa iaia na makahiki he iwakalua, a he wahine mare paha, a ua pupule paha, a ua hoopaahao ia paha, alaila e hiki no ke lawe ia mai ia hoopii iloko o na makahiki elima mahope o ka pau ana o ia pilikia, a i ole ia, mahope o ka make ana o ia mea i loohia i ka pilikia. Aka hoi, aole no e

hooko ia kekahi hoopii o ia ano mahope o ka manawa i papa ia e na kanawai e waiho ana mamua iho o ka manawa i lilo ai keia i kanawai.

PAUKU 9. Ina i haule kekahi hoopii no ka make ana o ka mea nona ia hoopii, i kaupalena ia ma keia kanawai ka wa e hoomaka ai ua hoopii 'la, a ina no hoi, mahope o ka hoopuka ana o kekahi olelo hooholo, ua kaohi ia ia olelo hooholo, a ua hoololi ia paha no ke kuhihewa, alaila e hiki no i ka mea nona ia hoopii, a o ka mea paha e koi ana malalo iho ona ke hoopii hou no ia kumu hookahi no iloko o ka makahiki hookahi mahope o ka hooholo ana no ka hoopii mua no ka hoololi ana o ia olelo hooholo.

E PAPA AI I KA POE MALAMA HALE INU KOPE, HALE AINA, NA HALE KUAI RAMA, BILIOKI A ME NA HALE MAIKA, E HOOKAPU LAKOU I KO LAKOU MAU WAHI, I OLE E PIPILI MAI NA KEIKI HELE KULA MAWAENA O KA NAPOO'NA A ME KA PUKA ANA MAI O KA LA.

Kanawai
Iulai 18, 1870.
Mokuna XXIII.

PAUKU 1. Ma keia na papa loa ia, ka poe malama i na hale inu kope, haleaina, na halekuai rama, bilioki a me na halemaika, a me na halewiliko, i ka ae ana aku i na keiki hele kula, keiki kane a kaikamahine paha, e noho mai ma ko lakou mau wahi i kekahi manawa mawaena o na hora o ka napoo ana a me ka puka ana mai o ka la, ke ole e hele pu me ko lakou mau makua a kahu paha. Ina e loaa kekahi keiki hele kula, keiki kane a kaikamahine paha, ma kekahi hale inu kope, haleaina, na halekuai rama, bilioki a me na halemaika, ke ole i hele pu me ka makua a kahu paha, alaila, e manaoia ua hana i ka ofeni ka mea nana i malama i ua hale la, a e hoopai ia i ka ukuhoopai aole e oi aku i na dala he iwakalua, ke ku ka hewa ia ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha; a e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke lawe ae i ka palapala ae, e like me ka mea i manao ai he pono.

PAUKU 2. Ina e hoopaakiki na keiki hele kula mai ke kipaku ia ana aku e kekahi o na mea malama hale i hai ia ma ka pauku

maluna, e hiki no ia lakou ke kahea aku i na makai e kokua mai, a na lakou e kauoha aku i na keiki e hoi i ko lakou mau wahi ponoi; a ina aole e malama ia e na keiki ia kauoha, na na makai no e hopu ia poe keiki i hoi ole aku i ko lakou mau wahi ponoi, a e hoopaa ia lakou ma kahi paa a hala ia po, a e lawe ia mai ia kakahiaka ae imua o ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, a e hoopaiia lakou e like me ke kanawai, e pili ana i na keiki haalele kula.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai ka la aku i aponoia'i.

Kanawai Iulai 18, 1870, Mokuna XXX.

E HOOMAOPOPO ANA I NA ONA O NA BIPI, LIO, MIULA, KEKAKE, HIPA, KAO A ME NA PUAA, I HOAILONA OLE IA A KUNI OLE IA E LIKE ME KE KANAWAI, A E HOLO ANA ME KA HIHIU A ME KE AKEA MA NA AINA O KEIA AUPUNI.

PAUKU 1. O na bipi, lio, miula, kekake, hipa, kao, puaa, i hala na malama he umikumamalua, a i hoailona ole ia a i kuni ole ia e like me ke kanawai, a e holo ana me ka hihiu a me ke akea, a hala na malama eono maluma o na aina o keia aupuni e lilo loa no lakou i waiwai no na ona a mea hoolimalima paha o ua mau aina la kahi i holo mau ai na holoholona i hoakaka ia maluna.

Me ia i hoololiia 1874, Mok. XXVII.

PAUKU 2. O na kanawai a me na hapa kanawai a pau i kue i keia kanawai, ma keia ua hoopauia.

Kanawai Iune 9, 1884, Mokuna III.

E HOOMAOPOPO ANA I NA ONA O NA PELEHU, KOLOHALA, MANU KAPALULU, PIKAKE, NENE, A MOA PAHA E HOLO AHIU ANA MALUNA O NA AINA O KEIA AUPUNI.

PAUKU 1. O na pelehu, kolohala, manu kapalulu, pikake, nene a moa paha e holo ahiu ana maluna o na aina o keia aupuni, e lilo no ia he waiwai no ka ona a mau ona paha oia mau aina.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hoapono ia ana.

E HOOPONOPONO AI I KA HAAWI A ME KA MAHELE ANA I KA WAI MA KA APANA O LAHAINA, MOKUPUNI O MAUI.

Kanawai
Iulai 19, 1870.

NO KA MEA, ua nui ka pilikia i ikeia ma Lahaina iloko o na makahiki i hala ae nei, no ke ano o ka lawelawe ana i ka oihana mahiai; a no ka mea, he mea pono loa e hoomahuahua ia ka mana o na komisina o na ala liilii a me na pono wai; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. Ma ke noi ana mai o kekahi poe ma ka palapala imua o na komisina o na ala liilii a me na pono wai, e hooponopono hou ia na kuleana wai ma ka Apana o Lahaina, Mokupuni o Maui; alaila, na ia poe komisina e hai aku i ka lohe i ka poe a pau i pili, ma ka haawi ana aku ia lakou i ke kope o ia noi ana mai, a me ka hoakaka ana hoi i ka manawa a me kahi e hoolohe ia ai, a e kau ia ka olelo hoolaha akea ma ka hale hookolokolo ma Lahaina, a ma na wahi akea e ae ekolu ma Lahaina; o ke kau ia ana oia mau olelo hoolaha, aole e emi iho i na la he umi mamua ae o ka hoolohe ia ana o ia noi.

Me ia i hoololiia 1872, Mokuna XIV.

PAUKU 2. I ka manawa a me kahi i koho ia no ia hoolohe ana, e hoolohe no ke komisina i na aoao a pau i pili, a me na hoike a lakou e lawe mai ai, a e hiki no hoi i na komisina ke hele kino aku e nana i kahi i hoopaapaa ia; alaila, e hooholo no lakou, ina e hiki ia lakou ke mahele kaulike hou i na kuleana wai, a ma ia mea e hooholo ai no ka uku poho, ina ua poho io kekahi. Ma ia olelo hooholo e hiki no i ua poe komisina la, ke hoomahuahua a hoemi paha i ka wai i haawi ia i kela a me keia mea.

PAUKU 2A. Ina he kuleana ko kekahi iloko o ka la wai, o kekahi ahupuaa, a ili-aina a apana aina paha, ma ka haawi mua ia ana, a ma ka haawi hou ia ana paha ma keia hope aku, aole no e hiki iaia ke lawe aku ia kuleana wai ona, a o lakou paha mai ia ahupuaa aku, a ili-aina a apana aina aku paha a i ke ahupuaa e aku, a ili-aina, a apana aina e aku.

Hooloh o 1874, Mokuna XXI.

PAUKU 3. Ma ka hoolohe ana i na hihia a pau malalo o keia kanawai, e noho mai ka Lunakanawai Kaapuni o ka Apana Hookolokolo Elua ma ke ano komisina, a oia hoi ka luna hoomalu no na hana a pau.

PAUKU 4. E loaa no i ua poe komisina nei ka uku no ka lakou hana, e like me ka mea i hoakaka ia ma ka Pauku 1001 o ke Kanawai Kivila, i hoololi ia ma ka la 28 o Augate, M. H. 1860.

PAUKU 5. Ina ua kue ia ka pono o kekahi mea ma ka olelo hooholo o ua poe komisina nei, e hiki no ke hoopii hou aku imua o ka Aha Kaapuni o ka Apana Hookolokolo Elua ma ke ano hookahi e like me ka hoopii ana mai na olelo hooholo e ae o ua poe komisina la.

Kanawai Iulai 19, 1870, Mok. XXXVI

E nana i ke Kanawai no ka hoomaopopo ana i ka mea kakauinoa imua o ka Luna Hooiaio Palapala, aoao 450.

E HOOPAI AI I KE KARAIMA O KE KAPA WAHAHEE ANA O KEKAHI IAIA IHO MA KA INOA O HAI.

PAUKU 1. O kela me keia mea e kapa wahahee ana iaia iho ma ka inoa a ma ke ano o kekahi mea e ae, a ma ia ano e imi ai e haawi ia ka palapala ae mare i kekahi ma ke kapa wahahee ana iaia iho oia ka makua ponoi, a kahu paha o kekahi mea i loaa ole iaia na makahiki kanaka makua, a e hooko paha i ka oihana mare ma ka olelo ana he mea ia i kupono ma ke kanawai e hooko ia hana, a e kapa wahahee paha iaia iho ma ka inoa o hai imua o kekahi Luna Aupuni e hana ana i kekahi hana i kauoha ia ma ke kanawai, e hoolilo ai iaia iho i bela a hope paha no kekahi mea ma kekahi hihia kivila a karaima paha imua o kekahi aha, a luna i hookohu ia e lawe i ka bela a noho hope paha, a ua ae aku i ke kumu hoopii imua o ka aha, a hooia no ka palapala hoolilo aku i kekahi waiwai paa a palapala e ae paha, e kakau kope ia'i ma ke kanawai, a hana i kekahi mea e ae ma kekahi hihia a hoopii paha, a ma ia mea e hiki ai ke hoouku ia ka mea i kapa wahahee iaia iho no kekahi aie, uku poho, koina, a mau puu dala paha, a ua hoopoinoia paha kona mau pono a me na pomaikai na kahi ano e ae, ina e ku ka hewa iaia, e hoopai ia oia ma ka hoopaahao ana ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki elima, a me ka uku aole e oi aku i ka hookahi tausani dala.

E HOOPONOPONO AI I NA KULA KUOKOA NO NA WA E KULA AI A ME KA MAKAUKAU O NA KUMU.

Kanawai Iulai 19, 1870, Mok XXXVII.

PAUKU 1. E noho no na kula kuokoa a pau iloko o keia aupuni, aole e emi malalo o hookahi haneri me kanawalu la kula i kela a me keia makahiki; a i kela la keia la aole emi malalo o na hora ekolu e kula ai.

PAUKU 2. Ina e makemake kekahi e kukulu i kula kuokoa, e noi aku oia ma ka palapala i ka luna kula o ia apana, kahi ana e manao ai e kukulu i ke kula; a e hui pu me ia palapala i palapala hoopii i kakauinoaia e na makua a me na kahu o na keiki i manaoia e hoonoho ma ia kula, me ka hoakaka i ko lakou makemake i kela mea nana i hoala ia kula i kumu no ka lakou mau keiki.

PAUKU 3. Iloko o na la elima mai ka loaa ana mai i ka luna kula o ka palapala noi i olelo ia maluna, e hai aku oia i ua mea noi la, e ninaninau ia oia no kona makaukau i ka oihana kumu kula, ma ka manawa aole e emi iho malalo o na la ekolu mai ka wa i haiia ai pela, a me kahi ana i manao ai he pono. A e hai aku hoi oia i ka mea e noi mai ana, e koho i kekahi e noho pu ma ke ano komite me kekahi mau mea e ae elua, a hookahi o ia mau mea na ka luna kula e koho, a na ia mau mea elua e koho i ke kolu o ke komite.

PAUKU 4. Mahope iho o ka hoonoho ia ana o ke komite i olelo ia ma ka pauku maluna, e ninaninau i ka mea e noi mai ana no kona makaukau ma ke ao ana i ka poe opiopio; a ina ua maopopo i ke komite ke kupono o ua mea la i noi mai ai, e hoike aku no lakou ma ka palapala i ka luna kula, me ka hoakaka pu i kona makaukau; a e kakauinoaia e ke komite ua palapala hoike la, a e hooiaio ia e ka luna kula, alaila e manaoia o ka ae ana no ia i ka mea e paa ana i ua palapala la e kukulu i kula malalo o na hoakaka ana o keia kanawai.

PAUKU 5. O kela a me keia mea i loaa iaia ka palapala ae e like me na hoakaka ana o ka Pauku 4 o keia kanawai, a ua uhaki nae oia i kekahi o na olelo o keia kanawai, e hiki no ke lawe ia

aku kona palapala ae kumukula, ma ka hoopii i hooiaio ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, luna kula, a kahukula nui paha.

PAUKU 6. Aole no e manaoia ma keia kanawai, ua papa ia ke kukulu ana i na kula wae a me na kula kuokoa ke kukulu ia e kekahi poe kupono mai na aina e mai i loaa ia lakou na palapala hoapono; a i ole hoi, ke kukulu ia e kekahi poe i hookaulana ia no ka hooko pono ana ma ka oihana kumu ao, ina paha lakou mai na aina e mai, ina paha e noho nei maloko o ke aupuni, ke ole ao ia kekahi mea ku i ka hewa ma ia mau kula.

PAUKU 7. Aole no i manaoia, o kekahi akoakoa ana o na kamalii kula no ka hoonaauao ia he kula ia ma ka manao o na kanawai e kau nei, ke ole hooko ia na olelo o keia kanawai.

PAUKU 8. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hoapono ia'na, a o na kanawai me na hapa kanawai i kue i keia kanawai, ma keia ua hoopau ia.

Kanawai
Iulai 21, 1870.

E HOOPAU AI I KEKAHI KANAWAI I KAPAIA, "HE KANAWAI E KAUOHA ANA I KA PAPA HOONAAUAO E HOONOHONOHO I KULA AO HANALIMA ME KA HOOPOLOLEI, KAHI E MALAMA IA AI A E HOONAAUAO IA AI NA KEIKI MAKUAOLE I HAALELE WALE IA PAHA, A I HOOKAHULIIA I KE ANO O NA LAWEHALA OPIOPIO," I APONOIA MA KA LA 30 O DEKEMABA, M. H. 1864; A E KAUOHA ANA I KA PAPA HOONAAUAO E HOOMAU I KE KULA AO HANALIMA A ME KA HOOPOLOLEI MA KEONEULA, KAPALAMA, OAHU; A E HOOKUMU A E KUKULU HOI I NA KULA O IA ANO MA KEKAHI MAU WAHI E AE, KE KUPONO.

PAUKU 1. E hoopau ia a ma keia ua hoopau ia no "Ke Kanawai e kauoha ana i ka Papa Hoonaauao e hoonohonoho i Kula Ao Hanalima me ka Hoopololei, kahi e malama ia ai a e hoonaauao

ia'i na keiki makua ole a i haalele wale ia paha, a i hookahuli ia'i ke ano o na lawehala opiopio," mai ka Pauku 1 a hiki aku i ka Pauku 10, oia no ke kanawai i aponoia i ka la 30 o Dekemaba, M. H. 1864.

PAUKU 2. Ma keia, ua hoomana ia ka Papa Hoonaauao e hoomau i ke Kula Ao Hanalima me ka Hoopololei, i kukulu ia i ka malama o Maraki, M. H. 1865, ma Keoneula, Kapalama, Oahu, malalo o ke kanawai o ka la 30 o Dekemaba, M. H. 1864, e hooponopono ia ua kula la e ka Papa Hoonaauao e like me ka wa i hala aku nei.

PAUKU 3. E hiki no i ka Papa Hoonaauao ke hookumu a ke kukulu i na kula ao hanalima me ka hoopololei ma kela a me keia wahi o ke aupuni ke manaoia he kupono; ina hoi, ua hookaawale ia e ka Ahaolelo ka puu dala no ia mea. E hooponopono ia ia mau kula a pau loa malalo o ke alakai a me ke kuhikuhi ana o ka Papa Hoonaauao.

PAUKU 4. Ke kumu i hoonohonoho ia'i o ua mau kula ao hanalima la a me ka hoopololei, oia no ka hoopaa, hooponopono, hoonaauao, hoohana, hoohuli ana a me ka malama ana i na keiki i hoonoho ia ma ke ano keiki makua ole, aea, haalele kula, e noho palaualelo a e auwana ino ana, a i ahewa ia paha no kekahi karaima me ka mikamina, a ua haawi ia aku na ka Papa Hoonaauao e malama ma ke ano kahu, oiai, ua oo ole ma ke kanawai; a ua hookomo ia mai paha ma ke kula, ma ke ano i hoakaka ia mahope ae nei.

PAUKU 5. Ma keia, ua kauoha ia na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana, e hoopaa aku iloko o na kula ao hanalima me ka hoopololei i na lawehala a pau, malalo iho o na makahiki he umikumamalima, ke manao ka lunakanawai, ua oi aku ka pono o ia hoopaa ana mamua ae o na hoopai e ae i kauoha ia ma na kanawai.

PAUKU 6. Na ua poe lunakanawai la i olelo ia, mamuli o ka hoakaka ana mai o kekahi o na hoa o ka Papa Hoonaauao, na hope o ia papa, ka Loio Kuhina, a o kona hope i hookohu pono ia, ka Ilamuku a o kona hope paha, a o ka Luna Makai a o kona.

hope paha ma kela a me keia mokupuni; he mana ko ua poe Lunakanawai la e hoolohe a e hooholo i kela a me keia hihia, a e hoopaa aku no kekahi manawa emi malalo o ka wa i oo ai iloko o kekahi o na kula ao hanalima me ka hoopololei, i kekahi keiki malalo o na makahiki he umikumamalima, i noho palaualelo a auwana ino wale, ina paha ua make na makua; a ina paha hoi e ola ana, aka hoi, no ka ona mau a no kekahi mau hana ino e ae paha, ua malama ole ia ka hoolako ana aku i ua keiki la i kekahi hana kupono, a e hoopololei i ua keiki la ma kona noho ana.

PAUKU 7. E hiki no i ka Papa Hoonaauao, a o kona mau hope paha i hookohu ia, e lawe mai i kekahi keiki mai o na makua a kahu hanai paha ke haawi lilo ia mai ua keiki la, oiai, ua oo ole ke keiki ma ke kanawai, a e hookomo ia maloko o kekahi kula ao hanalima me ka hoopololei, a e loaa no i ka papa na pono a me na mana a pau o na makua a me na kahu paha, e hoopaa, hooponopono, hoonaauao, a e hoohana, a e hoonoho aku ma ka hana i olelo aelike ia, a me ka hookuu ana i ua keiki la.

PAUKU 8. E hiki no i ka Papa Hoonaauao ma kona manao ana he pono e lawe mai iloko o ua mau kula ao hanalima nei me ka hoopololei, i na keiki malalo o na makahiki he umikumamalima, ke noi ia mai e ko lakou poe makua a kahu hanai paha, a e hiki no i ua papa la ke kau i na uku a e kala aku ia uku paha no kekahi keiki i hookomo ia pela, e like me ka manao ana o ka papa he pono.

PAUKU 9. Na na kumu o na kula i olelo ia maluna e lawe mai a e hoopaa i na keiki a pau i hoouna ia ilaila, e like me ka hoakaka ia ana ma na Pauku 5, 6, 7 a me 8 o keia kanawai, a na ia poe kumu e hoopaa a e malama i na keiki a pau i hoouna ia a i hoonoho ia paha malaila, a e hooko i na kauoha a pau o na aha hookolokolo, e pili ana i ua poe keiki la.

PAUKU 10. E hiki no i ka Papa Hoonaauao, a o kona mau hope paha i hookohu ia, e hoopaa aku ma ke ano ao hana me ko lakou ae pu ana, i na keiki a pau i oi aku i na makahiki he umi, i hoouna ia a i hoopaa ia paha iloko o kekahi kula ao hanalima me ka hoopololei, oiai, i ko lakou mau makahiki oo ole ma ke kana-

wai ma kekahi oihana hanalima i kupono i ko lakou mau makaukau a me na makahiki, e like me ka mea a ka papa e manao ai ua kupono no ua poe keiki la.

PAUKU 11. I kela a me keia manawa i maopopo ai, aole e hiki ke hoopaa ia aku e ao hana, aole hoi e hiki e loaa ka hana kupono ma ke kula no kekahi keiki i oi aku kona mau makahiki i ka umikumamalima, o na keiki hoi i waiho ia aku malaila, a hiki i ko lakou kanaka makua ana; a ua hoopai ia no kekahi manawa pokole mai no kekahi karaima a mikamina paha; alaila, e hiki no i ka Papa Hoonaauao a o kona mau hope paha ke haawi ia ka mana ia lakou e ka papa ke hoonoho aku ma ka hana, i ua keiki la iloko o na ohana a poe kupono e ae paha, no ka uku hoolimalima a malalo o na rula a ka papa i manao ai he pono.

PAUKU 12. He mana ko ka Papa Hoonaauao, ke hoike ia mai he kumu pono e hookuu loa, a e hookuu no kekahi manawa paha, i kekahi keiki i hoopaa ia a i hookomo ia mai paha iloko o kekahi kula ao hanalima me ka hoopololei, i hoopaa mua ole ia aku ma ke ao hana, a i hoohiki ole ia paha. A e hiki no hoi i na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana ke hookuu loa mai ia mau kula, i na keiki i hoouna ia mai e hoopaa ia mai ko lakou mau apana mai, o na keiki hoi aole i hoonoho ia aku i ke ao hana a i hoohiki ia paha, ke ike aku ka lunakanawai he kumu kupono no ia hookuu ana. Aka, mamua ae o ka hookuu ana pela o ua Lunakanawai Hoomalu a Apana la paha, e hai e aku i kanakolu la mamua ae o ka hookuu ia ana ma ka palapala imua o ka Papa Hoonaauao.

PAUKU 13. O kela a me keia mea i kaili malu aku me ke kanawai ole, a kokua paha ma ia hana ana, i kekahi keiki mai kekahi kula ao hanalima me ka hoopololei, e hoopai ia oia aole e oi aku i na dala hookahi haneri, a i ole ia e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea aole e oi aku i ka makahiki hookahi, a he mana ko kela a me keia Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hookolokolo i na hihia e ulu mai ana malalo o keia pauku, maloko nae o kona apana ponoi.

PAUKU 14. O kela a me keia mea e hoowalewale me kona manao a ike iho paha, e haalele kekahi keiki i kekahi kula ao hanalima me ka hoopololei, a ua hookipa a huna paha i kekahi keiki i hoowalewale ia e haalele, a ua haalele wale paha ua keiki la ia kula, a ua haalele paha i kona kahu hanai a haku hana paha, me ka ae ole ia; e hoopai ia no aole e oi aku i na dala hookahi haneri, e like me ka manao ana o ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e like me ka hoakaka ana o ka pauku maluna ae.

PAUKU 15. O na palapala hoopaa a pau iloko o na kula ao hanalima me ka hoopololei, e kakau ia aku no i ka Papa Hoonaauao, a i kona mau hope paha i hookohu pono ia ma kela a me keia apana; aka, ma ia mau palapala hoopaa, e kauoha ia ka Ilamuku o ke Aupuni a o kona hope paha, e hooko no ka malama pono ia ana o na keiki a pau i hoouna ia aku ia kula, a hiki i ka manawa e haawi ia'i malalo o ka malama ana o ke kumu oia kula, a na lakou no e uku i na lilo a pau no ka hoihoi ana i ua poe keiki la ma kahi e hoonoho ia'i, no loko ae o na dala e waiho ana ma ko lakou mau lima no ia mea.

PAUKU 16. Na ka Ilamuku a kekahi o kona mau hope paha e kokua e like me ka mea hiki ia lakou, i ka hopu a me ka hoihoi ana aku i ka poe i mahuka aku mai kekahi kula ao hanalima me ka hoopololei, ke noi ia pela e ka Papa Hoonaauao a o kona mau hope paha, a ke noi ia hoi e ke kumu o kekahi o na kula i olelo ia; a e kokua pu no hoi e like me ka mea hiki, no ka hoomalu pono ana ia mau kula, ke ikea he kumu no e lawelawe hoomalu ai ia lakou pela.

PAUKU 17. He mana no ko ka Papa Hoonaauao, ke kue ole i na kanawai o ke aupuni, e kau i mau rula no ka hooponopono a me ka malama ia ana o na kula ao hanalima me ka hoopololei, a pau i hoomau ia, a i hoonohonoho ia malalo o keia kanawai.

PAUKU 18. Na ka Papa Hoonaauao e kauoha aku e malama ia ma kela a me keia kula ao hanalima me ka hoopololei, he buke moolelo kahi e kakau ia'i no ke komo ana mai, hookuu ana, hoohemo ana, mahuka ana a me ka make ana o kela a me keia o na haumana; a me na mea a pau e pili ana i na keiki i hoonoho ia

aku e ao hana, a i hoohiki ia paha, a hoohana ia aku paha ma kau wahi e ae. E malama ia no hoi he buke helu dala e na kumu kula no na dala a me na loaa e ae a pau i loaa mai ma ka hana ana o na keiki, a pela no hoi no ka hoolilo ia ana aku oia mau dala a me na loaa e ae, i kauoha ia e ka Papa Hoonaauao i kela a me keia manawa.

PAUKU 19. E lilo keia i kanawai, mahope o ka pau ana o na malama elua mai ka la aku i aponoia'i.

NA KANAWAI O 1872.

Kanawai 1872, Mokuna II.

E PAPA ANA I KA LAWAIA ME NA MEA PAHUPAHU.

PAUKU 1. Aole no e lawaia kekahi kanaka me ke kiana pauda, a me na mea pahupahu o na ano e ae, ma na awa, kahawai, loko, kohola a ma na kai a pau o keia aupuni.

PAUKU 2. O ka mea e kue ana i na olelo o ka pauku maluna ae, e hoopai ia oia ma ka uku hoopai dala, aole oi mamua o na dala elima haneri, aole hoi e emi iho i na dala he iwakaluakumamalima, a i ole ia, ma ka hoopaahao ana iaia ma ka hana oolea, aole oi mamua o na makahiki elima, aole hoi emi malalo iho o na mahina ekolu, a i ole ia, ma ka hoopai dala a me ka hoopaahao pu ia, e like me ka noonoo maikai o ka aha.

PAUKU 3. Ma na hihia a pau malalo o keia kanawai, ua ae ia i na Lunakanawai Apana a me na Aha Hoomalu ka mana e hookolokolo pu me na Aha Kaapuni me ka Aha Kiekie.

Kanawai 1872, Mokuna IV.

E PANI ANA I NA HALE AHAAINA, HALE PAINA LIILII, A ME NA HALE INU KOPE, MA KE AHIAHI O KA LA SABATI.

PAUKU 1. Aole ae ia kela me keia kanaka, e malama ana i kekahi hale ahaaina, hale paina liilii, a me ka hale inu kope, e hoohamama i kona hale ahaaina, hale paina liilii a me ka hale inu kope paha, mahope iho o ka hora ehiku o ke ahiahi o ka la Sabati.

PAUKU 2. Ina ua kue kekahi i ka Pauku 1 o keia kanawai, alaila e hoopai ia oia, ina paha ua ku ka hewa iaia, i ka hookolokolo ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, aole oi aku i ka hookahi haneri dala, aole hoi emi malalo o ka iwakalua dala, e like me ka manao o ka aha.

PAUKU 3. Na kanawai, hakina kanawai a pau e kue ana i keia kanawai, ua hoopau ia.

E HOOLOLI AI I KE KANAWAI I APONOIA I KA LA 23 O IUNE, M. H. 1868, I KAPAIA "HE KANAWAI E HOOPONOPONO AI I KE KUAI ANA O NA LAAU MAKE." **Kanawai** 1872. Mokuna XVI.

PAUKU 1. E hoololi ia ka Pauku 1 o ua kanawai la, a penei e heluheluia'i:

"Aole e kuai, a e haawi aku paha kekahi kanaka i kekahi laau make, a i kekahi pahu laau i waiho mua ia ai kekahi laau make iloko, koe wale no ka hana akamai, hanohano, a lapaau, a me na mea hana lima akamai. Aole no hoi e kuai a e haawi aku i kekahi kanaka i akaka ole kona ano akahele, a akahai no hoi; aka, e hiki no ke kuai aku i kanaka a ka mea kuai aku i kamaaina ole ai, ina e hooia ia ma ke kakaulima ana ke kupono o ia kanaka no ka malama ana ia mea, e kekahi kanaka i kamaaina i ka mea kuai aku, aka, i na manawa a pau e hoakaka mai ka mea kuai, i ka mea nana e kuai aku i ka hana i manaoia ai no ka laau make, a halii a wahi laau make paha, e kuaiia ana." Ua pili keia hoololi i K.H.K. Mk. LXXXVIII

PAUKU 2. E kakauia maloko o ka buke i oleloia ma ka Pauku 2 o ua kanawai la, na pahu laau i waiho mua ia ka laau make i kuai ia'ku, e like no me ke kakau ana o ka laau make maoli, i kuai ia'ku.

E HOOLOLI AI I KA MAHELE 4 O KA PAUKU 15 O KA MOKUNA XVI O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA. **Kanawai** 1872, Mokuna XXVI.

PAUKU 1. E hoololi ia a ma keia ua hoololi ia no ka Mahele 4 o ka Pauku 15 o ka Mokuna XVI o ke Kanawai Hoopai Karaima, ma ke kapae ana i na huaolelo "i ka uhau kaula ma kona kua ma ke akea, aole e oi aku mamua o na uhau ana he iwakalua," a me na huaolelo, "aole nae e uhau ia kekahi wahine i ke kaula," a penei e heluheluia'i ua pauku la:

"Pauku 15. Eha degere o ka aihue, * * * * * (4) O na aihue a pau i ka waiwai emi mai i na dala elima, a o na aihue e ae a pau, aole i komo iloko o na pauku maluna iho, he aihue no ia ma ke degere eha, a e hoopaiia no oia i ka hoopaahao ia ma ka hana oolea, aole oi aku mamua o na malama eono."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai ka la aku i hooholoia'i, a o na kanawai a me na hapa kanawai a pau e kue ana i keia, ua hoopauia.

Kanawai 1872, Mok. XXXIII.

E HOONOHONOHO AI I WAIHONA AUPUNI NO NA MEA E PILI ANA I KA WA KAHIKO, KA OIHANA NAAUAO, BOTANIA, GEOLOGIA, A MOOLELO O NA MEA OLA O KO HAWAII PAE AINA.

NO KA MEA, ke ku nei kakou he lahui, ma ko kakou kulana mawaena o na aupuni holomua, a naauao o ka honua, ma na mea e pili ana i ka noho hoopono a kuokoa hoi, a ma na lako o ka naauao i loaa ai iwaena o kakou mamuli o ko kakou mau kula nui, a kula kumumua; a

NO KA MEA, o kekahi Waihona Aupuni e hoike mai ana i na mea e pili ana i ka wa kahiko, ka Oihana Naauao, Botania, Geologia, a moolelo o na mea ola o ko kakou aupuni, he ano kula no ia, e hoonaauao ai i ko kakou hanauna opio, a he waihona hoike no hoi no ke au holookoa o ke akeakamai; a

NO KA MEA HOI, ma ka nee mau ana o ke au o ka manawa he mea pilikia a ane hiki ole hoi, ka hoiliili ana mai ka waihona o na makahiki i kaahope ae nei, i na hoailona o ke kau makamua o ko kakou ola lahui, a me ke kau kinohi o keia Paemoku; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. E haawi ia a ma keia ua haawi ia no ka mana i ka Papa Hoonaauao e hoonohonoho ma kekahi Hale Aupuni, a keena o loko o ia hale paha, i kuhikuhi ia a hookaawale ia e ke Kuhina Kalaiaina no ia mea ponoi no, i Waihona Aupuni kahi i hoiliili ia'i, a e malama ia'i i na mea a pau o kela me keia ano e hoikeike ana no ke ano o ka wa kahiko, ka Oihana Naauao, Botania, Geologia, a moolelo o na mea ola o ke aupuni, i loaa ma ka lima o ka Papa Hoonaauao, mamuli o ka makana wale ia ana mai, a ma ke kuai ana paha.

PAUKU 2. Ma keia ua haawi ia i ka Papa Hoonaauao ka mana e hooholo a e kau i mau rula a loina paha, i kue ole i kekahi o na kanawai o ke aupuni, no ka hooponopono ana i ka Waihona Aupuni i olelo ia maluna, ana i manao ai he pono no ka hoomau ana a no ka hoolilo ana o ua Waihona Aupuni la he waihona hoike no na lala o ke akeakamai i hoailona ia malaila; a na ka Papa Hoonaauao e kauoha e hoolaha ia ua mau rula a loina la no na pomaikai o ka lehulehu. Na ka Papa Hoonaauao no hoi e hoolimalima na dala i haawiia iaia ma kela me keia manawa, ma na kumu kokua kupono no ka hooko ana i na kauoha o keia kanawai.

NA KANAWAI O 1874.

Kanawai 1874, Mokuna XI.

E HOOPAU AI I KA PAUKU 6 O KE KANAWAI "E KAOHI AI I KA LAHA ANA O KA MAI LEPERA," I APONOIA MA KA LA 3 O IANUARI, M. H. 1865.

Ua pili hoi keia hoololi i ke K. H K. Mokuna LXII.

PAUKU 1. E hoopauia, a ma keia ua hoopau loa ia no ka Pauku 6 o ke Kanawai i kapaia "he kanawai e kaohi ai i ka laha ana o ka mai lepera."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai kona la i aponoia'i.

Kanawai 1874, Mokuna XIV.

E KOKUA AI I KA OIHANA MAHIAI ME KA HANALIMA MA NA KULA AUPUNI O KA PAE AINA.

PAUKU 1. He mea kupono i ka Papa Hoonaauao ke hookomo i ka oihana mahiai me ka hanalima iloko o na lala o ka ike, e ao ia'i ma na Kula Aupuni o keia Paeaina.

PAUKU 2. He mana ko ka Papa Hoonaauao e kauoha i ke ano o ka hana, a e kuhikuhi i na wahi e lawelaweia'i ia mau hana, a e kaupalena ai hoi i ka nui o ka hana e hana ia ai ma na kula a pau, a ma kela me keia kula pakahi paha.

PAUKU 3. No ka pono o keia kanawai, he mana ko ka Papa Hoonaauao, me ka hai mua aku i ke Kuhina Kalaiaina, e lawe me ka uku hoolimalima ole, i kauwahi o na aina aupuni o waiho wale ana, a i hoolilo ole ia, e like ka nui me ka mea e hiki ana i na kumu a me na haumana o na Kula Aupuni ke mahi pono; a e hiki no i ua mau kumu a haumana la e hoomau aku i ka mahi ana i ua mau apana aina la oiai e waiho wale ana, a e hookaawale ole ia ana paha e ke Kuhina Kalaiaina no kekahi hana e, a i manao ai ka Papa Hoonaauao pela; a i hoolilo ia hoi ua aina 'la e ke Kuhina Kalaiaina no kekahi hana e, e hai mua mai oia pela, i hiki pono

ai ka hoonee ana o na waiwai i kukulu ia paha maluna, a i hiki hoi ke ohi pono ia mai na mea kanu e ulu ana maluna o ua aina ala, i poho ole na mea nona ua waiwai ala.

PAUKU 4. I ka manawa e manaoia ai he pono, he mea hiki i ka Papa Hoonaauao ke imi aku ma ka hoolimalima, a ma kekahi ano e ae paha, no ka uku e aelike ia ana, i aina mawaho ae o ko ke aupuni, ke ike ia he mea ia e pomaikai ai na hana i olelo ia ma keia kanawai.

PAUKU 5. O na loaa a pau e puka ana mailoko mai o na hana mahiai, me na hanalima malalo o keia kanawai, e pili ana no ia i na kumu a me na haumana i komo maoli aku i ka lawelawe ana i ua mau oihana 'la, a e maheleia ia loaa a pau loa e ka Papa Hoonaauao iwaena o lakou, e like me ka mea e manaoia ana he pono; aka, aole e pili ka hooponopono ana o keia pauku i na kula i hooponopono ia malalo o ke kuhikuhi ana o kekahi kanawai e ae.

PAUKU 6. O na kanawai a pau e paa nei i keia manawa, a e hooholoia ana paha i keia hope aku, no ka hooponopono, ka maluhia a me ka pono o na Kula Aupuni o keia Paeaina i ka hooko ia ana, e hoohui ia lakou me ka manao e pili like ko lakou mau hooponopono a kuhikuhi ana i na hooponopono ana o keia kanawai, no na hana mahiai a me na hanalima ma ua mau kula 'la.

PAUKU 7. E lilo keia i kanawai mai kona la e aponoia'i.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 9, MOKUNA IX, KANAWAI HOOPAI KARAIMA I HOOPONOPONO HOU IA. **Kanawai 1874, Mokuna XV.**

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ke hoololiia nei ka Pauku 9, Mokuna IX, Kanawai Hoopai Karaima i hooponopono hou ia; a penei e heluheluia'i ua pauku nei:

"Pauku 9. O ka mea hoeha aku i ke kino o kekahi e like me ke kui i kona maka, a kuha aku paha, hookonokono aku i ka ilio e nahu iaia; a me na hewa e ae e like me ia, e hoouku ia no oia i

na dala aole e oi aku i ka haneri dala hookahi, a i ole ia e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na malama eono e like me ka manao o ka aha hookolokolo he pono.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai i kanakolu la mahope iho o kona la i aponoia'i, a o na kanawai i kue i keia e hoopau ia, a ma keia ua hoopau ia no.

Kanawai 1874, Mokuna XIX.

E HOOKAPU AI I KE KUAI KALEWA ANA I NA MEA-ONO NUI A MEA-ONO LIILII MA KELA WAHI KEIA WAHI O KEIA AUPUNI ME KA LAIKINI OLE.

PAUKU 1. Ma keia kanawai, ke hookapu loa ia aku nei ke kuai kalewa aku i na mea-ono nui a me na mea-ono liilii maloko o keia aupuni me ka loaa ole iaia o ka laikini kuai kalewa o ia ano, mai ke Kuhina Kalaiaina mai.

PAUKU 2. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke haawi aku i laikini kuai kalewa i ka mea-ono no ka makahiki hookahi, ke waiho mai oia ma ka waihona o ke aupuni i na dala he iwakaluakumamalima.

PAUKU 3. O ka mea a mau mea paha e kue ana i keia kanawai, e hoopai ia oia, aole e oi aku i na dala hookahi haneri, a i ole ia, e hoopaahao ia aole e oi aku i ka makahiki hookahi, aia i ka manao o ka aha hookolokolo.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai kona la e hooholoia'i.

Kanawai 1874, Mokuna XXIII.

E HAAWI ANA I KA MANA I KE KUHINA KALAIAINA E HAAWI I NA MEA WILIKO I NA PALAPALA AE PUHI WAI IKAIKA.

PAUKU 1. Ma keia, ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina, e haawi i kela a me keia mea a mau mea paha nona kekahi wiliko, i palapala ae puhi wai-ikaika, malalo nae o na loina a me na olelo hoohaiki i hoike ia malalo ae nei iloko o keia kanawai.

PAUKU 2. O kela me keia mea e noi ana i ka palapala ae malalo o keia kanawai, e waiho mua mai i palapala hoopaa, e like ke ano me ka mea i hoike ia malalo iho, i aponoia e ke Kuhina Kalaiaina, penei:

E ike auanei na mea a pau ma keia, o maua o ——— ka mua, a me ——— kona hope, ua hoopaa ia maua i ke Kuhina Kalaiaina no ka pono o ke Aupuni Hawaii, i na dala elima tausani, dala maikai a e hiki no ke ohi ia i ko maua waiwai hui, a waiwai kaawale paha, ke kue ia kekahi o na olelo i hai ia malalo iho, i mea e uku pono ia. Ke hoopaa nei maua ia maua iho pakahi a me maua pu, a me na hooilina, na hooko kauoha, na lunahooponopono waiwai a me na hope o maua.

Sila ia me ko maua mau lima a kakauia i keia la —— o ——— M. H. 18——.

Eia ke ano o keia palapala: No ka mea, i keia la, ua noi aku o ——— ka mua, i palapala ae puhi wai-ikaika, e like me ke kanawai i hooholoia ma ka la —— o ——— 18—, a ua hooko e ia na kauoha o ia kanawai, a nolaila, ua pono ke loaa iaia ka palapala ae puhi wai-ikaika, malalo o ke kanawai e pili ana, no na makahiki elima mai keia la aku.

Nolaila, ina oiai e paa ana keia palapala ae, aole no e hana o ——— i kekahi mea e kokua ana i ke kue i na kanawai o keia aupuni, aole hoi e kue oia i na olelo o kona palapala ae, (ke hui pu me keia ke kope) alaila, e lilo keia palapala hoopaa i mea ole; aka, ina i hoakaka ia imua o kekahi Lunakanawai Apana me ke jure ole, no ka hooko ole ana i na olelo o keia palapala hoopaa, alaila, e lilo na dala hoopaa, a e hoopau ia ka palapala ae i haawi ia i keia la.

Hanaia me ko maua mau lima, a ua sila ia i ka la a me ka makahiki i olelo mua ia.

Imua o ———

PAUKU 3. E lawa no ua palapala ae nei no na makahiki elima a mamua ae o ka haawi ana, e koi aku a loaa mai i ke Kuhina Kalaiaina mai ka lima mai o ka mea e noi ana, i kanalima dala, no ka Waihona Dala o ke Aupuni, a ma ka pau ana o ka maka-

hiki hookahi mai ka la i haawi mua ia ai, e uku hou ka mea nona ka palapala ae i kanalima dala hou, a pela no e uku hou ai i kela me keia makahiki a pau na makahiki elima.

PAUKU 4. O na wai-ikaika a pau i puhi ia malalo o keia kanawai, ina e lawe ia mai i mea e inu ai iloko o keia aupuni, e hooiku ia ka dute kuloko, e like ka nui me ka dute e kau ia nei a e kau ia ana paha ma keia hope aku, maluna o na wai-ikaika o na aina e mai, i like kona ikaika me ka alakahola. Ina e lawe ia mai i mea hooili aku i na aina e, alaila, e kiai ia a e kau rula ia ua wai-ikaika nei, e like me ke kiai ana a me ke kau rula ana o na wai-ikaika o na aina e mai e hooili ana ma na aina e, i keia wa, a ma keia hope aku paha.

PAUKU 5. O na wai-ikaika a pau i hana ia e like me na olelo o keia kanawai, e waiho ia aku e malama ia e na Luna o ka Oihana Dute, a malaila e waiho ia ai a lawe ia mai e kuai ia e inu, a e hooili paha i na aina e, mamuli o ka palapala ae o ka Luna Dute Nui a o kona hope paha, a o na lilo a pau no ka malama ana, e uku ia e ka mea nona ia wai-ikaika, e like hoi me ka uku i kau ia maluna o ka wai-ikaika i lawe ia mai na aina e mai.

PAUKU 6. O ka mea nona ka palapala ae, a o ka luna nui paha o ka mahina-ko, a i ole ia, o kekahi mea makaukau e noho luna ana malalo o ua mea la nona ka palapala ae a luna nui paha, e hoike aku iloko o kela a me keia hapaha makahiki, a i ka manawa e ae paha ke kauoha ia, imua o ke Kuhina Kalaiaina a me ka Luna Dute Nui, no ka nui o na wai-ikaika i hana ia e ia, a i haawi ia aku i na luna oihana dute, a ma ia manawa no e kakauinoa oia i ka olelo hoohiki, penei ke ano:

Ke hoohiki paa nei au, o ka palapala hoike maluna iho, i kakauinoaia e a'u, aia no malaila he hoike oiaio o na wai-ikaika i hana ia e a'u, a mamuli paha o ka'u kauoha, maluna o keia mahina-ko, iloko o ka manawa i hai ia.

O ke kakauinoa ana o keia olelo hoohiki, e hiki no ke hoopai ia me na hoopai a me na poino a pau no ka hoohiki wahahee, ke hoomaopopo ia ua oiaio ole na olelo o ka palapala hoike.

PAUKU 7. O kela me keia mea nana e lawe mai i mea e inu ia i kekahi wai-ikaika i hana ia malalo o keia kanawai, me ka uku ole mamua i ke dute kuloko, e kau ia na hoopai maluna ona, e like me ka hoopai no ka pae hewa ana o ia mea; a ina oia ka mea nona ka hale puhi, a he kanaka paha ia e lawelawe ana iloko o ka hale puhi, alaila, e hiki no ke hoolilo ia na mea puhi o ia hale, a e kuai ia aku no ka pono o ka Waihona Aupuni.

PAUKU 8. He mana no ko ka Moi iloko o ka Ahakukamalu e hana i kela me keia manawa, i mau rula i kue ole i na olelo o keia kanawai, e like hoi me ka mea i manaoia ua pono e ka hapanui o ua aha la ma kekahi halawai mau, i mea e malu pono ai ka oihana loaa o ke aupuni.

PAUKU 9. No ka mea, o ka palapala hoopaa i hoakaka ia ma ka Pauku 2 o keia Kanawai, ua loihi kona manawa, nolaila, e hiki no i ka hope ke haalele mahope o kona hai ana i kona manao pela i ke Kuhina Kalaiaina a me ka mea nona ua palapala ae nei, i elua mahina mamua, alaila, na ka mea nona ua palapala ae nei e huli i hope hou, a ina e nele oia i ka hope hou, alaila, e hoopau ia kona palapala ae.

E HOOLOLI AI I KA MOKUNA LII O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA O KO HAWAII PAEAINA, MA KA PAKUI HOU ANA I PAUKU HOU NO IA MOKUNA, A E KAPAIA O KA PAUKU 10 O IA MOKUNA LII. **Kanawai 1874, Mokuna XXVI.**

PAUKU 1. E hiki no i na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana o keia Aupuni, ke hoolohe, a e hooholo i na hoopii a pau no ke kue ana i na Pauku 1, 3 a me 5, o ka Mokuna XVII o ke Kanawai Hoopai Karaima e pili ana no ke kue ana i na Kanawai o ka Oihana Leta.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai i kona la e hooholoia'i.

Kanawai 1874, Mok. XXXIII.

E HOOMAOPOPO AI NO KE KUAI AKU O KA WAIWAI I MORAKI IA ME KA HOOPII OLE A HOOHOLO OLE HOI O KA AHA HOOKOLOKOLO.

PAUKU 1. Ina ua komo pu ka mana e kuai aku iloko o kekahi palapala moraki, alaila, e hiki no i ka mea iaia ua palapala moraki nei a o ka mea paha nona ke kuleana waiwai maloko a mea paha i hookohu ia e hana ma ia mea, ina hoi ua haki na olelo o ia palapala moraki, e hoike aku oia i kona manao e hoopau i ua moraki nei, ma ka hoolaha ana ia mea ma ka olelo Hawaii a me ka olelo Beritania i kela a me keia hebedoma a pau na hebedoma ekolu mamua ae o ka hoolaha ana no ke kuai aku i ka waiwai i moraki ia, a pela no oia e hoolaha ai a e hana ai e like me ka mea i olelo ia iloko o ka palapala moraki, a nana no iloko o na la he kanakolu mahope iho o ke kuai ana aku o ka waiwai mamuli o ka mana i haawi ia e waiho ae ma ke keena o ka Luna Kakau Kope ma Honolulu, he kope o ka olelo hooiaha no ia kuai ana me kona palapala hoohiki pu, e hoakaka pololei ana i kana mau hana a pau ma ia mea. E kopeia ua palapala hoohiki la a me ka olelo hoolaha me kekahi palapala kuhikuhi ma ka aoao o ka buke kahi i kakau kope ia ai ka palapala moraki, ina hoi ua paa ua moraki nei ma ia keena.

PAUKU 2. A ina ua akaka ma ia palapala hoohiki, ua hooko pololei no oia i na mea a pau i kauoha ia iloko o ka mana kuai aku na mea hoi a pau i kauoha ia e hana mamua o ke kuai ana aku, a ua kuai io no ma ke ano i kauohaia, alaila, e hiki no ke hoolilo ia ua palapala hoohiki nei i hoike e hooiaio ai ia mau mea, a i ole ia he kope i hooiaio ia o ua palpala hoohiki la.

PAUKU 3. Ina o ka mea nana i hana i ua moraki nei, he kane i mare ole me ka wahine ia wa, a ina paha he wahine mare no kana a ua hui pu ka wahine ma ke kakauinoa ana i mea e hookuu ai ka hapa o ka wahine kanemake, alaila o ke kuai ana aku o ka waiwai ma ke ano i hai ia ae la maluna, he mea ia e pale loa aku i ke kuleana e koi hou no ka hapa o ka wahine kanemake iloko o ia waiwai.

PAUKU 4. Ina ua haawi ia ka mana ma ke ano hope a agena paha iloko o kekahi palapala moraki e kuai a hoolilo aku paha ka waiwai i moraki ia, alaila he mana ole ko ka mea nana i hana i ua moraki nei, e kuai a hoolilo aku paha i ua waiwai nei ia hai. A i ka wa e kuai kudala ia aku ai ka waiwai i moraki ia malalo o keia kanawai, alaila e hoihoi pono ia aku ke koena dala ina he koena i ka ona nona ka waiwai moraki i kuai ia aku ai mahope iho o ka ohi ana i ka aie a me na lilo e ae e pili ana i ka hooko ana ma ia mea.

PAUKU 5. E lilo keia i kanawai mai kona la e aponoia'i.

E AE AKU ANA I KE KUHINA WAIWAI E HOOAIE NO NA DALA KULA A KA PAPA HOONAAUAO.

Kanawai 1874, Mokuna XLIII.

NO KA MEA, iloko o na makahiki elua e hele nei, e hiki aku ana i ka manawa e uku ia ai na dala kula a ka Papa Hoonaauao e waiho nei iloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni; a

NO KA MEA, o ka ukupanee wale no o ia dala ka i lawelaweia no na pono o ka Papa malalo o ke kanawai, a ua haawiia ka ukupanee he umikumamalua hapa-haneri no ka makahiki maluna o ia dala iloko o ka manawa i hala ae nei; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. Ma keia ua ae ia aku ke Kuhina Waiwai me ke kuka pu a me ka aponoia o ka Moi iloko o ka Aha Kuhina, e hoopuka hou ia i ka wa e hookaa ia ai na bila dala me na hoike pu o ka ukupanee no na dala kula a pau e waiho ia nei ma ka Waihona Dala o ke Aupuni, oia hoi he iwakaluakumamalima tausani me eono haneri dala, ($25,600)—e like ka nui o kela me keia bila dala me ka mea i manao ia ua kupono, a no ka manawa e like me ka mea i hooholo ia a e kakau ia hoi ma ke alo o ia mau bila dala, ma ka ukupanee aole e ōi aku i na hapa-haneri he umikumamalua no ka makahiki, i kela a me keia hapalua makahiki e hookaa ai ka ukupanee. E kakauinoa ia ua mau bila dala nei e ke Kuhina Waiwai a me ka Luna Buke Helu Dala o ke Aupuni.

PAUKU 2. Ma keia ua ae ia aku ke Kuhina Waiwai e hoopuka i na bila dala, me na hoike pu o ka ukupanee, no na dala

kula a pau i waiho ia aku ma keia hope ae, e malama ia maloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni, e ka Papa Hoonaauao, a e kau ia ka ukupanee maluna o ia mau bila dala, aole e oi aku i ka mea i hai ia maloko o ka pauku maluna iho.

Kanawai 1874, Mokuna XLIV.

E KOKUA AI I KA HOOHOLO MOKUMAHU ANA ME NA AINA E.

NO KA MEA, o ka hoomau o ka holoholo mokumahu ana mawaena o kakou nei a me na aina e, he mea nui ia no ka pomaikai o keia aupuni, a he mea hoi e holomua ai ka waiwai o keia Pae Aina; a

NO KA MEA HOI, i mea e hoohoihoi ai ia hooholo mokumahu ana, ua pono ke kokua aku i kekahi mau mea e lako ai; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. O ka Mokuna XLIV o na Kanawai o 1874, ma keia ua hololiia a e heluheluia penei:

Hololi o 1886, Mokuna IV.

"Pauku 1. O ke Kuhina Kalaiaina ma ka aoao o ke Aupuni Hawaii ma keia ua hoomana ia e komo aku ma na aelike ana me na hui mokuahi e hooholo nei a e hooholo aku ana paha ma keia hope aku a e holo mau ana hoi mawaena o kekahi awa maloko o ka Paeaina Hawaii a me kekahi awa e aku, a e lawe ana hoi i leta Hawaii, e komo mai, hooili, hoolei a waiho ukana a me na ohua ma Honolulu, me ka uku ole i na uku awa no na hale kukui, mouo, uapo a wai mai na paipu wai aupuni mai, koe wale no aole e ahuai ia a hoohana ia ia wai no ka holoi ana i na oneki."

PAUKU 2. O na lanahu a pau, mekini a me na lako ai i makemake ia no ka pono o ua hui laina mokuahi la i olelo ia, e hookomo ia mai no me ke dute ole ia, a o na moku a pau e lawe mai ana i ke awa o Honolulu i ka lanahu, mekini, a me na mea lako ai no ka pono a me ka ai ana a ua mau hui ala i olelo ia e noa mai na auhau awa no ka hale kukui, mouo, a me ka uku uapo, ke ole ia lanahu, mekini a lako ai o kekahi hapa wale no ia o ka ukana o ia moku, ma ia mea, na ka Luna Dute Nui e mahele i ka mea e hoonoa ia, aka, e auhau ia no ua moku la i ka uku uapo no ka

manawa a lakou e pili ai i ka uapo mahope iho o na hora he iwakaluakumamaha mai ka hoolei ana ia lanahu, mekini a me na lako ai.

PAUKU 3. O ke Kuhina Kalaiaina ma keia ua hoomanaia oia e hookaawale i apana a mau apana aina paha i wahi hoahu lanahu a hale waiho ukana hoi no ka laina a mau laina mokuahi paha i hai ia ae nei maluna e waiho ai i na mekini, na lako ai a me na waiwai kalepa i hookomo ia mai, a e lawe ia aku ana paha iwaho e ua hui mokuahi nei.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai kona la e aponoia'i.

E HOOHOIHOI A E KOKUA AI I NA POE HUI 'E NOHO NEI A E HOOHUI ANA MA KEIA HOPE AKU PAHA, E HOOILI AE I NA MANAO MAMULI O KA ULIA.

Kanawai 1874, Mokuna XLV.

PAUKU 1. Ma keia, ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e ae a e apono aku i na poe hui ma kekahi aina e e noho nei, a e hui ana ma keia hope aku paha maloko o keia Aupuni, a maloko o kekahi aina e paha, no ka hooili ana i na manao mamuli o ka uila, e kukulu lakou i na laina telegarapa maluna a ma kapa o na alanui o ke aupuni, a mai kekahi kapa a i kekahi kapa o na aina, na wai a me na kai o keia aupuni, me ka lawe i na laau e ulu wale ana, a me ke kukulu ana i na mea kupono no ia oihana, oia hoi na pou, na puu a me na uapo, kahi e hoomoe ai na kaula a waea paha o ia mau laina, ke ole nae ma ia kukulu ana, ua hoopilikia ia na pono o ka lehulehu ma ia alanui, a ke ole hoi i hoopilikia ia ka hooholo moku ana ma ia mau wai a me na kai.

PAUKU 2. Ma keia, ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e lawe a e hookaawale no ka pono o ia hui telegarapa a mau hui paha, i aina a i kahua, e like ka nui e lawa ai, i mau wahi e kukulu ai na hale telegarapa kupono no ka oihana; a e kokua ma kela ano keia ano e hiki ae ma ka hoopae ana iuka nei o na waea moana, na waea telegarapa, na mekini a me kela ano

keia ano, o na ukana a me na waiwai e pili ana a e pono ai o ia laina telegarapa, a mau laina paha, no ka hooili ana i na manao mamuli o ka uila, a o ia mau ukana a me na waiwai i hai ia ae la, e lawe ia mai me ke dute ole ia, a o ka moku a mau moku paha i hoolimalima ia, a e lawelawe ana paha i ka hoomoe a malama ia ana i ka laina telegarapa e hookuu ia i na dute awa a pau, koe ka uku o ke pailota.

PAUKU 3. Ina i manao kekahi ua kue i kona pono, a ua hoopoino ia paha oia, no ka hooholo ana o ia laina, a mau laina paha, maluna o kona aina, a no ke kukulu ana paha i na pou, na puu a o na uapo paha, a no ka lawe ana i na laau e ku ana, e ke Kuhina Kalaiaina, no ia oihana telegarapa, e hiki no iaia ke hoopii aku i ua Kuhina la malalo o ka hoohiki, alaila, na ua Kuhina nei e hookohu aku i ekolu mau kanaka kuikawa, e hoohiki ia lakou mamua o ka lawelawe ana i ka oihana, he mana ko kela a me keia o lakou, e hoohiki i na hoike, e noho komisina keia poe e ninaninau a e hooholo no ka uku kupono, e haawi ia i ka mea a mau mea paha i pili, no ka lawe ana, a no ke poho paha i loaa i ka aina, mamuli o ke kukulu ana i ka laina telegarapa, a mau laina paha.

PAUKU 4. Na kela poe komisina, a o ka hapanui paha o lakou, e hooholo no ka uku kupono e haawi ia no kela a me keia mea e koi ana a i pili, a i ka waiho ana mai i ka lakou palapala hoike no ka mea i hooholoia ma ka lima o ke Kuhina Kalaiaina, alaila, e hiki no i ua Kuhina la e uku aku i ka mea, a mau mea paha, nona ke kuleana, i ka puu dala i hooholoia nona e na poe komisina, a e uku ia kela dala no loko ae o ka waihona i hookaawale ole ia no kekahi hana e ae.

PAUKU 5. Na ke Kuhina Kalaiaina, ke loaa iaia ka palapala hoike no ka mea i hooholoia, e haawi aku i ka poe komisina, i kekahi uku no ko lakou hana, e like me kona manao he pono; he mana no hoi ko ke Kuhina e hoopiha i na hakahaka o lakou i loaa mamuli o ka make, a no kekahi kumu e ae.

PAUKU 6. O kela a me keia kanaka nana e hana me ke kanawai ole a me ka manao kolohe, a ua hana ino ia a hoolilo i mea ole paha, i kekahi o na waea, na pou, na puu a me na uapo paha

e pili ana, i hai ia ae la maloko o keia kanawai, ina ua ku ka hewa iaia, alaila, e manaoia ua hana i ka mikamina, a e hoopai ia oia i ka ukuhoopai, aole e oi aku i na dala elima haneri, a i ole ia, e hoopaahao ia me ka hana oolea, aole e oi aku i ka makahiki hookahi; a me ka hoopaahao ia pela, a me ka hoopai dala kekahi, aia i ka manao o ka aha nana e hookolokolo ia hihia.

PAUKU 7. E lilo keia i kanawai mai ka la aku i aponoia'i.

☞ E nana i ke Kanawai no na Waea Moana o 1884, Mokuna XLI, a me na hooloii o 1886, Mokuna XV.

E HAAWI ANA I MANAWA I KA POE NANA I MORAKI AKU I KA WAIWAI E HOIHOI HOU IA MAI I KEKAHI WA.

Kanawai 1874, Mok. XLVIII.

PAUKU 1. Ina ua haki ka olelo hoopaa, a ua makemake ka mea moraki mai, a o kekahi mea paha malalo ona, e komo aku a e lawelawe i ka waiwai i moraki ia, alaila, i mea e hooko ia ai ka moraki, e hiki no iaia ke hana ma kekahi o na ano i hai ia malalo ae nei, penei:

E nana i ka Mok. XXXIII o 1874, aoao 614.

Akahi. E hiki no iaia ke komo kino a noho aku ma ua wahi la me ka ae mai ma ka palapala e ka mea nana ia i moraki aku, a o ka mea paha e noho ana malalo ona.

Alua. E hiki no iaia ke komo kino aku me ka maluhia a me ke akea, ke ole i kue ia mai, me ka ikemaka o na hoike elua, a e lawe maoli i kela wahi maloko o kona lima; a ina pela, e hana i kekahi palapala, e hoike ana ia mea i kakauinoaia a i hoohiki ia e ua mau hoike la elua, imua o kekahi Lunakanawai o kekahi Aha, a oia palapala ae i olelo mua ia, a me ka palapala hoike, e kakau kope ia ia mau mea ma ke keena o ka Luna Kakau Kope o ke Aupuni, aole hoi e manaoia, ua mana ia komo ana aku i ka waiwai ke ole i kakau kope ia ua palapala hoike nei, a o ua palapala ae paha iloko o na la he kanakolu, mahope mai o ke komo ana aku i ka waiwai.

PAUKU 2. O ka mea nana i moraki mai, a e noho aku ana hoi maluna o kahi i moraki ia, ua ae ia oia e hoolilo aku i ke dala e pono maoli ai ka waiwai i moraki ia, a e hoomau i kona ano

maikai, a e kakau oia i na loaa ma ka aoao hookaa, a o ke koena i koe, e hoihoi ia ma ka aoao aie mai a aie aku paha o ka waiwai i moraki ia, ke manao hoi ka mea moraki aku e haawi mai ke dala i mea e hoi hou ai ka waiwai iaia.

PAUKU 3. Ina ua hookomo ia a noho aku ma kahi i moraki ia, ma kekahi o na ano elua i hai ia ae la maluna, a hala ka makahiki hookahi, alaila, e lilo ia i mea e hoopau loa ai ke kuleana o ka mea moraki aku, e hoihoi hou ia iaia ua wahi nei.

Kanawai 1874, Mokuna XLIX.

E AE AI I KA OIHANA MAAUAUA I KA WAIWAI O NA AINA E ILOKO O KEIA AUPUNI.

PAUKU 1. E haawi ke Kuhina Kalaiaina i ka mea a mau mea paha e noi mai ana ma ka palapala, i palapala ae e kuai maauaua i ka ukana, ka waiwai a me na mea kalepa i ulu ia a i hana ia paha ma ka aina e, ke uku mai ka mea lawe i ka palapala o ia ano, i na dala kanalima no ka makahiki hookahi.

PAUKU 2. Aole no e ae ia ma keia kanawai kekahi mea e hapai ana i keia oihana e hoaie a oi aku maluna o na dala elima i ka mea kuai mai; o ka mea kue i keia, aole e hiki i kekahi Aha Hookolokolo o keia Aupuni ke kokua.

PAUKU 3. Ma keia kanawai, ua papa loa ia ka hapai ana a me ka lawelawe ana o na Pake i hookupa ole ia ma keia aupuni.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai kona la i hooholoia'i.

NA KANAWAI O 1876.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 1 MOKUNA XXXIV O NA KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

Kanawai 1876, Mokuna IV.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia, ua hoololiia no ka Pauku 1, o ka Mokuna XXXIV o na Kanawai Hoopai Karaima, a penei e heluheluia'i ua pauku 'la:

Pauku 1. O ka mea ona ma ke alanui paha, a ma kahi akea a ma kahi kanaka paha, no kona inu ana i kekahi waiona mamuli o kona makemake iho e hoouku ia oia no ka hewa mua aole e oi aku mamua o na dala eono, a ina i hoahewa hou ia oia mahope o kela hoahewa mua ana, e hoouku hou ia oia, aole nae e oi aku mamua o na dala he umikumamalua, oia ka pau o ka pii ana o ka uku, a i ole ia e hoopaahaoia oia ma ka hana oolea, aole nae e oi aku mamua o na malama ekolu, ina nae e hoopii ole ia a hala na la eono, aole no e hoopai ia kekahi no kela ona ana.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai kona la i aponoia'i, a o na kanawai a me na hapa kanawai e kue ana i keia ua hoopauia no.

E HOOMANA AKU ANA I KE KUHINA KALAIAINA O KE AUPUNI HAWAII E HAAWI I NA LAIKINI NO KA LAWELAWE ANA O KEKAHI POE I KA OIHANA BANAKO ILOKO O KEIA AUPUNI.

Kanawai 1876, Mokuna XII

NO KA MEA, ua ike maopopoia i keia manawa, ka lawelawe ia ana o ka oihana banako i like loa me na oihana kalepa e ae i kukulu ia ma keia aupuni, a ua loaa hoi ia mau hui kalepa he mau palapala ae, mai ke Kuhina Kalaiaina aku; aka, ke ku nei iloko o keia aupuni ka oihana banako, me ka loaa nui o na pomaikai mailoko ae o na waiwai o keia aupuni.

A NO KA MEA HOI, ua manaoia he mea pono a kaulike ke koi ana aku e uku mai ka mea, a mau mea e lawelawe ana i ua oihana ala, i ka auhau laikini, e like me na oihana kalepa e ae o ke aupuni; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. E hoomana ia, a ma keia, ua hoomana ia no ke Kuhina Kalaiaina o ke aupuni e haawi aku i ka mea, a mau mea e noi mai ana iaia ma ka palapala i laikini no ka lawelawe ia ana o ka oihana banako iloko o keia aupuni, no ka makahiki hookahi ke haawi aku ka mea, a mau mea e noi mai ana iloko o ka lima o ua Kuhina nei, i na dala maikai he elima haneri, a no ka Waihona o ke Aupuni ia mau dala.

PAUKU 2. O ka mea a mau mea e lawelawe ana i ka oihana banako i keia manawa, a mahope aku paha iloko o keia aupuni, me ka loaa mua ole iaia o ka palapala ae i olelo mua ia ma ka Pauku 1 o keia Kanawai, e hoopai ia oia i na dala aole emi iho i ka hookahi tausani ke ku kona hewa imua o kekahi Ahahookolokolo Hoomalu a Apana o keia Aupuni.

PAUKU 3. O ka inoa "banako" e manaoia ma keia kanawai, ua pili i ke kanaka a mau kanaka i lawe i ka hai dala, a i hoaie aku i kela mea i keia mea, a i loaa kona puka mamuli o ka ukupanee i auhau ia e oi aku ana mamua o ka ukupanee i haawi ia e lakou i ka poe mea dala; a e pili hoi ia inoa i ka poe nona ka oihana kuai mai a kuai aku i na palapala kikoo dala i na aina e.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona aponoia ana.

Kanawai 1876, Mokuna XV.

E HOOLOLI AI I KA MOKUNA XL O NA KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

PAUKU 1. E hooloiia ka Mokuna XL o na Kanawai Hoopai Karaima, e pili ana i ka walaau i ka po, ma ka hookomo hou ana i na huaolelo "ma na alanui a ma na alahele" ma ka olelo Hawaii ma ka lalani elua, a penei e heluheluia'i:

"Ua hookapu ia na walaau a pau ma ka po, o ka mea walaau a me ka mea olioli mele me ka leo nui ma na alanui a ma na alahele mahope o ka napoo ana o ka la, a i ole ia, o ka mea e hoohaunaele i ka po me kekahi walaau ano e ae maloko o kekahi kauhale, kulanakauhale a awa ku moku paha o keia aupuni, a he kumu ole no kela walaau ana, e hopu koke ia no ia e ka makai a e na makai paha, a maopopo kona hewa, alaila, e hoouku ia oia i na dala aole e oi aku mamua o na dala he umi."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai kona la e aponoia'i.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 3, O KA MOKUNA L O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

Kanawai 1876, Mokuna XVI.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ke hoololiia nei ka Pauku 3 o ka Mokuna L o ke Kanawai Hoopai Karaima, a penei e heluheluia'i ua Pauku nei:

"Pauku 3. E hiki no i na Lunakanawai Apana a me na Lunakanawai Hoomalu Kulanakauhale ke lawe i ka palapala bela, mamua o ka hoopaahao ana, e hookolokolo ia mahope. Aka, mahope o ka hoopaahao ia ana, o ka Lunakanawai nana i hoolohe i ka hihia, a o kekahi Lunakanawai o kekahi Aha Hookolokolo kakau wale no, ke hiki ke ae i ka bela ana. Aka hoi, ina e loaa ole ka bela e hoopaa ia ka mea i hoopii ia ma ka halepaahao."

PAUKU 2. O na kanawai a me na hapa kanawai a pau, i kue i keia ua hoopau ia no.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 49 O KA MOKUNA LV O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

Kanawai 1876, Mokuna XIX.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ke hoololiia nei ka Pauku 49 o ka Mokuna LV o ke Kanawai Hoopai Karaima ma ka pakui ana aku i kekahi mau huaolelo, a penei e heluheluia'i.

"Pauku 49. Na ia Papa Ola, a o ka hapanui paha o lakou, e haawi i palapala i kela kanaka keia kanaka, a lakou e ike ai he makaukau ia, a he maikai hoi, e hoomaopopo ana i kona ano pela,

a i mea e pono ai ka poe e noho ana ma na mokupuni e ae, na ua papa la e koho aku i ekolu mau komisina ma kela a me keia apana auhau o keia aupuni, koe nae ka apana o Honolulu, Mokupuni o Oahu, a e loaa no hoi ia lakou ka mana e haawi i na palapala o ia ano, aka, e aponoia ua mau palapala nei e ka Peresidena o ka Papa Ola Hawaii."

Kanawai 1876, Mokuna XX.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 53 O KA MOKUNA LV O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ke hoololiia nei ua pauku la, a penei e heluheluia'i:

Hoopauia keia i ka 1886, Mokuna XXIX.

"Pauku 53. O kela kanaka maoli keia kanaka maoli e lawelawe ana ma ka oihana lapaau me ka loaa ole iaia ka laikini, e hoopaiia no ia ke ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, i na dala aole e oi aku mamua o ke kanalima, aole hoi e emi iho malalo o ka umikumamalima, aka hoi, aole no e hoopaiia kekahi kanaka e lapaau ana i kekahi mea i loohia i ka mai lepera."

PAUKU 2. O na kanawai a me na hapa kanawai a pau i kue i ka manao o keia kanawai ua hoopau loa ia.

Kanawai 1876, Mokuna XXV.

E HOOPAU AI I KA HOOLAHA ANA O KA MAI MAWAENA O NA HIPA.

PAUKU 1. Ua hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke koho i luna nana hipa ma kela a me keia apana Kiaaina o ke aupuni mamuli o ke noi ana o ka hapanui o ka poe hanai hipa ma ia apana, e noho ua luna nana la ma ia oihana no na makahiki elua, ke hoopau e ole ia oia e ke Kuhina no kekahi kumu, aole e loaa iaia kekahi uku no kana hana mai ke aupuni aku.

PAUKU 2. Na ka luna nana hipa, ina hoopii aku kekahi imua ona ma ka palapala, e olelo ana ua loaa kekahi hipa a pu-a hipa paha i ka mai lele, a mai ino e ae paha, e hele aku e nana ia hipi a pu-a hipa paha imua o ka ona a kahu paha o ia hipa, a hoomaopopo i ka oiaio, a oiaio ole paha o ia hoopii. Ina ua ikeia

ua loaa ia hipa a pu-a hipa paha ia mai, alaila na ka luna nana hipa e hoike koke aku ma ka palapala i ka ona o ia mau hipa, a o kona hope paha no ia mea. A loaa iaia na dala elima no kela la keia la ana i hana maoli ai ma ia hana, a o kona mau lilo o ka hele ana e uku ia no e ka mea nana i hoopii. Ina e ae ole ana ka mea hoopii maloko o ka palapala e uku ia mau mea, alaila, ua hiki no ka luna nana hipa ke nana ole ia palapala.

PAUKU 3. Aole e ku i ke kanawai ka hoa ana o kekahi kanaka i na hipa i loaa i ka mai lele, ma kekahi alanui aupuni, me ka loaa mua ole iaia ka ae ana i kakauia e na ona hipa no lakou na aina hanai hipa e pili ana ma ia alanui, aole no hoi maluna o na aina hanai hipa me ka loaa ole iaia ka ae ana i hoakakaia.

PAUKU 4. E hoopaiia ka ona o na hipa i hoa ia ma ke ano kue i ka Pauku 3 o keia Kanawai, ke ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha, i na dala aole emi malalo o ka elua haneri a oi ae paha, e like me ka manao ana o ka aha he pono, a o na hipa mai i komohewa aku maluna o na aina hanai hipa o kekahi, e hoopaiia oia aole emi malalo o na dala he iwakalua-kumamalima no kela hipa keia hipa.

PAUKU 5. E hoopau ia ka Mokuna LVIII o ke Kanawai Hoopai Karaima, a me na kanawai a me na hapa kanawai e kue ana i keia kanawai.

E HOOPONOPONO AI I KA HOOHOLO ANA I KA WAI MALUNA O NA AINA O KA POE I HOOPOMAIKAI OLE IA MAMULI O IA MEA.

Kanawai 1876, Mok. XXVII

PAUKU 1. I kela manawa keia manawa, i makemake ai kekahi kanaka nona ke kuleana i kekahi wai e lawe ia mai maluna o kekahi mau aina i lilo iaia, no ka hana hoopulu i na mea kanu a me na hana e ae, a i mea e hiki ai ua wai nei maluna o ia aina, ua ike ia he mea pono e hana ia kekahi auwai a auwai papa, a e hoomoe ia paha na hawai, maluna o ka aina a mau aina paha o kekahi kanaka, a ua hiki ole i ka mea nona ke kuleana i ka wai ke hooholo me ka mea a mau mea paha nona ka aina a mau aina

paha i makemake ia e lawe mai ka wai maluna, ua hiki ke hana ia kekahi palapala hoopii i kekahi Lunakanawai Kaapuni o ka Apana Hookolokolo kahi i waiho ai ia mau aina; a ina ma ka Mokupuni o Oahu kahi i waiho ai na aina, alaila e hoopii aku imua o kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie, e hoakaka ana i ka inoa a mau inoa paha o ka ona a mau ona paha o ka aina a mau aina i makemake ia e lawe, a e hana ia paha ua mau auwai la, a me na mea e ae a pau e pili ana i hiki ke hoomaopopo i ke ano o ka hihia, a e huipuia me na kii e lawa kupono ai ka hoike ana i kahi e moe ai ka auwai i manao ia, a e noi ana e haawiia mai ke kuleana i ka mea hoopii e hoomoe i ka auwai, a mea e ae paha e hiki ai ka wai.

PAUKU 2. Ma ka loaa ana o kekahi palapala hoopii e like me ia i hoakaka ia ma ka pauku mamua iho, na ka Lunakanawai i waihoia aku ai ia palapala hoopii e hoopuka i palapala kena i ka mea a mau mea paha nona ka aina a mau aina i manaoia e hana ia auwai a e hoihoi ia mai ia palapala kena iloko o na la aole e emi malalo o ka iwakalua, a e hoike mai i ke kumu e hana ole ia'i ua auwai la maluna o ia aina a mau aina paha. Na ka lunakanawai i waiho ia ai ka palapala hoopii e hoolohe i na hoike e waiho ia mai ana, e pili ana i ka pono a pomaikai o ka hana ana o ia auwai a mea e ae paha e hiki ai ka wai, a me ka nui o ka poho o ka ona a mau ona o ka aina a mau aina paha i manaoia e hana a hooholoia auwai maluna a me ka hookomo pu ana i ke kumukuai io o ka aina i laweia no ia hana, a me na poho i ulu mai, ina he poho, mamuli o ka mahele ia ana o na aina, a pela no hoi me kahi kupono e hana ia'i ua auwai la, a e kakau iho i na olelo hoike i lawe ia, a ina ua ike oia he kupono, a maikai a he mea e hoopomaikai ai ka hana ana o ia auwai, alaila, e hooholo oia pela, a e haawi i ke kuleana e hoomoe i ka auwai i manaoia, a e haawi aku i ka mana e hana pela, aka, aole e hana ia kekahi auwai mamuli o ia olelo hooholo, aia a mahope o ka hookaa ia ana o na poho a me na koina e like me ia i olelo mua ia, e ka mea e noi ana i ke kuleana e hana i ka auwai, a ua hiki i ka lunakanawai ke hookomo maloko o ka bila no na koina, ke manao oia he pono i uku kupono no kekahi loio no ka mea a mau mea i hoopiiia.

PAUKU 3. Ma ka olelo hooholo i hoakaka ia ma ka Pauku 2 o keia Kanawai, ina ma ka aoao o ka mea hoopii, e hoakaka ia kahi e holo ai, a me ke ano o ka auwai i manaoia, a me na pa, ina ua manaoia he mea pono e pa ia, e malama ia, ka mea noi, i pilikia ole i ka auwai, a pela no hoi me na uapo, a me na mea o ia ano, e malama pu no hoi ia e ka mea noi, a e haawi ia he palapala hoike e hoakaka piha ana ia olelo hooholo i na aoao a elua, a mahope o ka hana ia ana o ia auwai, e ili no maluna o ka mea nona ia pono wai a me kona mau hooilina a me kona mau hooko e malama pono i na hemahema o ia auwai, na pa, uapo a me na mea e ae o ia ano, i mea e hiki ai ke hana pela e loaa no iaia ka mana e hele aku malaila i na manawa kupono; a e ili no maluna o ka mea nona ke kuleana wai a me kona mau hooilina a me kona mau hooko, ka uku ana aku i na manawa a pau i ka ona o ka aina a me kona mau hooilina a me kona mau hooko, i na poho i ulu mai mamuli o ka hu ana o ka wai o ia auwai, a kahe aku ma o a maanei, a no ka malama pono ole ia ana o na hemahema o ia auwai, na pa, uapo a me na mea o ia ano. Ina e ike ka Lunakanawai nana i hoolohe i kekahi hihia o ia ano, he kupono ole, a he mea waiwai ole ka hana ana o ka auwai i manaoia alaila e hoopuka oia i olelo hooholo no ka aoao i hoopiiia.

PAUKU 4. E like no na koina ma na hihia malalo o keia kanawai me na koina i ae ia ma ka Aha Hookolokolo Kiekie, no na hana i like, a ina, ma ke noi ana o kekahi o na aoao elua ua manaoia he mea pono i ka lunakanawai nana e hoolohe ia palapala hoopii e makaikai a e nana i ka aina i manaoia ai e lawe ka wai maluna, alaila e uku ia no hoi ma ke ano he koina no ka pomaikai oia lunakanawai na dala he umi no kela a me keia hele ana a he umi keneta no ka mile hookahi no ka hele ana a me ka hoi ana mai no ia hele ana, aka hoi, e uku ia na koina no ia hele ana e nana i ka aina e ka mea nana i noi i ka lunakanawai e hele e nana.

PAUKU 5. Ina e makemake kekahi mea e hoomaloo i kekahi aina wai, a i mea e pono ai ke hana pela ua manaoia e hana i na auwai maluna o ka aina a mau aina o kekahi poe i mea e hiki ai ka auwai ke hookui me kekahi auwai e aku, ke kai, a wahi e ae

paha e lawe aku ai ia wai, e hanaia ia mea, a e hoopuka ia ka olelo hooholo ma ia hihia e like me ia i hoakaka ia maluna, no ka lawe ana i ka wai no na hana hoopulu i na mea kanu a me na hana e ae.

PAUKU 6. Ina ua hoohalahala kekahi o na aoao i ka olelo hooholo a kekahi lunakanawai nana i hoolohe i kekahi hihia i ulu mai malalo o keia kanawai, ua hiki iaia ke hoopii aku imua o na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ka banako, a e hoolohe ia kona hoopii ana ma ka moolelo o ka aha malalo, aka, ua hiki i na aoao elua ke lawe hou mai imua o ia mau Lunakanawai i na hoike hou e loaa ana iaia. Ina na ka mea i hoopiiia ka hoohalahala a ua hiki ole ia ia ke hoololi i ka olelo hooholo o ka aha malalo, a ua hiki ole ia ia ke hoomahuahua i ka uku poho i hookahi hapakolu o ka olelo hooholo o ka aha malalo, alaila, nana e uku i na koina o ia hoopii ana, aka ma na hana e ae a pau e uku ia na koina e ka mea hoopii.

PAUKU 7. E loaa no i na lunakanawai nana e hoolohe i kekahi hihia i hoakaka ia ma keia kanawai ka mana e koi aku i na hoike e hele mai a e hooko i ka lakou mau kauoha e like me ia e maa nei i keia manawa a e haawi ia aku ana paha ma keia hope aku i kekahi o na Aha Hookolokolo o keia Aupuni.

PAUKU 8. O ka huaolelo "mea" iloko o keia kanawai e manaoia ua pili i ke kanaka hookahi, a me na Ahahui a me na Hui i hoohuiia, na Komisina o na Aina Lei Alii a me kekahi Oihana o ke Aupuni o ka Moi, a ua pili no hoi i ka ona a me ka mea e noho ana maluna o ka aina.

Kanawai 1876. Mok. XXVIII.

E KOKUA AI I KA HOOHOLO MOKUMAHU HOLO PILI AINA.

PAUKU 1. Ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e ae, a e hana i na aelike me kekahi poe kupono, e noi mai ana a e haawi mai ana i na bona kupono, e hooholo i kekahi mokumahu kupono, aole e emi malalo o na tona 500, e like me ke ana ana o na moku i keia manawa, ma ka holo pili aina, e like me ia i hoakaka ia mahope iho nei, aole e oi aku i na makahiki

he umi, a e uku aku no ia hana i uku kokua no kela makahiki keia makahiki aole e oi aku i na dala he $1250, no ka mahina hookahi, ke noi ia mai a hooholoia ua aelike la ma, a mamua ae paha o ka la mua o Dekemaba e hiki mai ana.

PAUKU 2. E hooholo ia ua mokumahu nei aole e emi malalo o ka elua holo ana i ka mahina hookahi, mai Honolulu aku a puni ka Mokupuni o Hawaii, a e ku ana ma na awa ku mau, a hoi hou i Honolulu; hookahi holo ana i ka mahina i Hilo a i Kealakekua paha, ina i Hilo i kekahi mahina, alaila, i kekahi mahina mai e holo i Kealakekua, a e ku ana ma na awa ku mau a hoi hou i Honolulu; a i hookahi holo ana i ka mahina a puni ka Mokupuni o Kauai, e ku ana ma na awa ku mau a hoi hou i Honolulu.

PAUKU 3. Ina e hana ole ia kekahi aelike e like me ia i hoakaka ia ma ka Pauku 1, alaila ma keia ua haawiia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e hana i na aelike no ka lawe ana mai a ku ma ke awa o Honolulu, i mokumahu no ke aupuni, i emi ole malalo o na tona elima haneri ma ke ana ana o ke Aupuni Hawaii, i kupono no ka hooko ana i ka hana hooholo mokumahu pili aina o keia aupuni. E lawe ia mai ua mokumahu la ma ke awa i olelo ia iloko o ka makahiki hookahi ma ka la 1 aku o Ianuari e hiki mai ana; a ua haawiia ka mana i ke Kuhina i olelo ia e uku aku no ua mokumahu nei i na dala aole oi aku i ka hookahi haneri tausani.

PAUKU 4. Ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Waiwai e hoopuka i na bona o ke Aupuni Hawaii me na kupona i hui ia no na dala a ua Kuhina la i manao ai he pono i oi ole ka huina i ka hookahi haneri tausani dala; e uku ia keia mau bona ma ka Waihona Dala o ke Aupuni i kela manawa keia manawa iloko o na makahiki he umi mai ka la aku o ka hana ia ana o na bona, a ke Kuhina Waiwai i manao ai he pono, a e kau ia ka ukupanee aole e oi aku i ka eiwa keneta no ka makahiki, a e uku ia ka ukupanee i kela hapalua makahiki keia hapalua makahiki.

PAUKU 5. Ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina, mahope iho o ka loaa ana mai iaia o ka mokumahu i oleloia, e kuai aku i ua mokumahu nei i kekahi mea a mau mea kupono paha no ke kumukuai, aole e emi i ke kumulilo me ka ukupanee

o ua mokumahu nei, aka nae, e hana a e haawi mai na mea e kuai mai ana me ke Kuhina Kalaiaina i palapala aelike e hoomau aku i ka hooholo mokumahu pili aina o keia aupuni, no ka manawa aole e emi malalo o ka eono makahiki, me ka hooholopono o na hana e like me ka hiki i ua mokumahu nei ke hooko, e like ka nui o na holo ana me na mea i hoakaka ia ma ka Pauku 2. A e haawi mai na mea i aelike i palapala hoopaa me na hope kupono, a me na hoopai no ka hooko pono ana i ka olelo aelike, e hana ia ka palapala hoopaa ma ka inoa o ke Kuhina Kalaiaina, a e aponoia na hope a me na hoopai e ke Kuhina i olelo ia.

PAUKU 6. Ina e kuai aku ke Kuhina Kalaiaina i ka mokumahu i haawiia iaia ka mana ma ka pauku maluna ae nei e kuai, a e hana paha i aelike no ia mea, alaila e hana oia i aelike me na mea ana i kuai aku ai, e hoomau i ka hooholo mokumahu pili aina, a ma keia, ua haawi ia ka mana iaia e uku aku i na mea ana i hana ai i ka aelike i olelo mua ia no ia hana i puu dala aole e oi aku i ka hookahi tausani elua haneri me kanalima no kela a me keia mahina, o ia lawelawe ana, e uku ia no ia mau dala mamuli o ka palapala kikoo a ke Kuhina Kalaiaina i ka Waihona Dala o ke Aupuni, a ma keia ua haawi ia ka mana a ua kauoha ia ke Kuhina Waiwai e hookaa aku ia mau palapala kikoo, mailoko ae o kekahi dala iloko o ka waihona i hookaawale ole ia.

PAUKU 7. Ina i kekahi wa iloko o ka makahiki hookahi mamua ae o ka pau ana o ka olelo aelike i ae ia ma ka Pauku 5 o keia kanawai, ua manao ke Kuhina Kalaiaina he mea pono a he pomaikai hoi no ka lehulehu ka hooloihi hou ana aku i ua olelo aelike nei, ma keia ua haawi ia ka mana iaia e hana aku pela ke ole nae e oi aku ia hooloihi hou ana mamua o ka eha makahiki mai ka pau ana o ka aelike mua; a ma ia hooloihi hou ana aku i ka olelo aelike ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina i olelo ia ma keia e hooloili a e hooponopono hou i na olelo o ia palapala aelike e like me kona ike ana he pomaikai no ka lehulehu.

PAUKU 8. Ma keia ua kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina ina oia e kuai aku i ka mokumahu i kauoha ia ma keia kanawai, e hoihoi koke aku i na dala i loaa mai ia kuai ana iloko o ka Waihona Dala o ke Aupuni.

PAUKU 9. E loaa no i ka poe e hana ana i ka olelo aelike me ke Kuhina Kalaiaina malalo o ka Pauku 1 a me 3 o keia Kanawai, i hui ia me na uku kokua i olelo mua ia, ka pono o ka hookomo ana mai me ke dute ole, i na mea a pau no ke kapili ana a me na hana no na moku i hooholoia ma ia hana, a e loaa no hoi ia lakou na pono, na pomaikai a me na hookuu ana i haawi ia i na laina mokumahu o na aina e ma ke kanawai i aponoia ma ka la 1 o Augate, M. H. 1874, i kapaia "He Kanawai e kokua ai i ka hooholo mokumahu ana me na aina e."

PAUKU 10. Ina e hana ia kekahi palapala aelike malalo o keia kanawai, e hoakaka ia ma ia palapala aelike e lawe ia a e haawi ia na leta o ka lehulehu me ka uku ole, a ua hiki ma ia aelike ke hoakaka ia ka uku no ka lawe ana i na ohua a me ka ukana, a me na hooponopono e ae a ke Kuhina Kalaiaina i manao ai he pono.

E HOOMALU AI A E HOOMAUNAUNA OLE AI HOI I NA ULULAAU A ME NA LAAU O KA NAHELEHELE.

Kanawai 1876, Mokuna XXX.

NO KA MEA HOI, ua akaka lea o ka hoopau wale ana i na ululaau o kekahi aina, he mea ia e hoemi loa ai i ka wai; nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. Ma keia ua kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina e hookaawale a e hoomalu i ka poino o ke komo wale ana o na holoholona, a komo hewa e ae paha, i na aina ululaau o ke aupuni, kahi a ia Kuhina i manao ai ua pono ke malama ia no na wai mapuna, a me na laau kupono ke kalai ia, me na laau hua, a laau waiwai e ae paha.

PAUKU 2. I mea e hooko ia ai na olelo o keia kanawai, ua haawiia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e hoonoho a e hookohu aku i kekahi kanaka kupono i kahu no na ululaau a me na laau o ka nahelehele, nana e hooko, mamuli o ke kauoha ana o ke Kuhina, i na rula i kau ia no ka hoomalu ana a me ka hoomau ana o ua mau aina ululaau la i hookaawale ia. Na ua kahu nei no e kukulu a e malama i na pa a me na mea pale holoholona a pau e pono ai no ka hoomalu ana i ua mau aina la. Nana no, a

malalo o ke kauoha a ke Kuhina e kena e hopu i na mea a pau e komohewa ana maluna o ia mau aina, a ma keia ua kauoha ia na makai a pau o na apana kahi e waiho ana ua mau aina nei, e kokua aku i ke kahu o na ululaau, e hooko pono ia na kauoha a ke Kuhina. A ina e hahai ia kekahi o na rula i kau ia no ka hookapu ana i na ululaau a me na laau o ka nahelehele i olelo ia, alaila e hoopai ia ka mea i ku ka hewa ia ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, i ka ukuhoopai aole e oi aku i ka hookahi haneri dala, a i ole ia e hoopaahao ia oia aole e oi aku i ka makahiki hookahi.

PAUKU 3. Ma keia ua kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina e hoolimalima a ma ke ano e ae paha, mai na komisina o na aina Moi, i na aina ululaau i manaoia ua kupono e hooko ia'i na manao o keia kanawai.

PAUKU 4. Ina i ikeia ua pono ke hoopau loa ia ke kuleana o kekahi mea a mau mea paha, iloko o kekahi ululaau a aina ululaau paha, a e hoolilo ia i ke aupuni i mea e hooko pono ia ai na manao o keia kanawai, alaila, e hoomaopopo ia ke kumukuai o ia aina e like me ke kaulike, ma ka noonoo maikai ana o kekahi mau luna kuikawa i koho ia e ka poe nona ia aina, a me ke Kuhina Kalaiaina kekahi, a o ka mea i hooholoia e ua poe kuikawa nei, oia no ka palena o ke kumukuai, e haawi ia e ke Aupuni no ia aina, a mahope o ka haawi ana i ke kumukuai i hooholoia pela, alaila, e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina e lawe i ua aina nei no na hana i olelo mua ia ma keia kanawai.

PAUKU 5. E loaa no i ke kahu o na ululaau a me na laau o ka nahelehele, no ka hooko pololei ana, i kana oihana i ka uku e like me ka mea i hooholoia e ke Kuhina Kalaiaina.

PAUKU 6. Ma keia ua hookaawale ia na dala he —— i mea e hooko ia'i na olelo o keia kanawai.

E HOOLOLI AI I KA MOKUNA LVI O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA, MA KA PAKUI ANA AKU I KA PAUKU HOU, A E KAPA IA UA PAUKU LA OIA KA PAUKU 5. **Kanawai 1876, Mok. XXXVI.**

E hoololiia, a ma keia ke hoololiia nei ka Mokuna LVI o ke Kanawai Hoopai Karaima, ma ka pakui ana aku i pauku hou, a e kapaia ua pauku la oia ka Pauku 5, a penei e heluhelu ia'i.

"5. Aole e pili na olelo o ke kanawai i kapaia, 'He Kanawai e kokua ai i ka hooko ana o na palapala hopu,' i aponoia ma ka la 23 o Iune, 1868, i ka palapala hopu i hoakaka ia ma ka Pauku 1 o keia Mokuna."

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 1, O KA MOKUNA IV O KE KANAWAI I APONOIA I KA LA 8 O IULAI, M. H. 1870, E PILI ANA I KA HOOLOLI O KA PAUKU 17 O KA MOKUNA XVI O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA. **Kanawai 1876, Mok. XXXVII.**

PAUKU 1. O ka Pauku 1, o ka Mokuna IV, o ke kanawai i aponoia i ka la 8 o Iulai, M. H. 1870, e pili ana i ka hoololi o ka Pauku 17, o ka Mokuna XVI o ke Kanawai Hoopai Karaima o keia Aupuni, a ma keia ke hoololiia nei ua pauku la i heluhelu ia penei:

"Pauku 17. O ka mea aihue i ka bipi, lio, hoki, kekake, hipa, a dia paha i oi ole aku ka waiwai i ka hookahi haneri dala, e hoopai ia oia ke ku kona hewa ma ka hookolokolo ana imua o ka Lunakanawai Hoomalu a Apana paha ma ka hoopaahao ana me ka hana oolea aole e emi malalo o ka makahiki hookahi, aole hoi e oi aku mamua o na makahiki ekolu."

PAUKU 2. O ka mea aihue i ke kao, puaa, ilio a manu paha i oi ole aku ka waiwai i ke kanalima dala e hoopai ia oia ke ku kona hewa imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha me ka hana oolea aole e emi malalo o ka malama hookahi, aole hoi e oi aku i ka makahiki hookahi.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai i kona la e hoapono ia ai, a o na kanawai a me hapa kanawai a pau i kue i keia ua hoopau ia.

Kanawai 1876, Mok. XXXIX.

E HOAKAKA AI I KE ANO A E HOOPONOPONO AI I KA HOOPUKA ANA O NA PALAPALA KOI, NA PALAPALA PAPA AKU, NA PALAPALA KII MOO HOOKOLOKOLO A ME NA PALAPALA NINAU KUMU.

I.—NO KA PALAPALA KOI, (MANDAMUS.)

PAUKU 1. He kauoha keia i hoopuka ia e ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ka inoa o ka Moi, i ka wa e noho ana ke kau hookolokolo a i ole ia, e kekahi Lunakanawai o ia Aha mawaena o na kau, i kekahi kanaka, a i kekahi ahahui, a Aha Hookolokolo malalo iho paha, e kauoha aku ana e hana i kekahi hana e pili ana ia ia a lakou paha.

PAUKU 2. O ka manao o keia kauoha he mea e pale aku ai i ka hoole ana i na mea e pololei ai ka hookolokolo ana, a nolaila ua hoopuka ia ma na hihia a pau a ke kanawai i hoakaka ole ai i ka mea e pau ai ka pilikia, a he hiki no ke hoopuka ia ma na hihia i hoakaka ia e ke kanawai, ka mea i pau ai ka pilikia ina he mea e pilikia ai ka pono o ka lehulehu a me ka hooko ana i ke kanawai, ma ka hakalia o ka hana ana ma na ano mau o ke kanawai, a ma kahi ike ia, he mea pono a pololei e loaa kekahi mana e hoopau i kekahi hana hewa a hana pono ole paha, o kela ano keia ano.

PAUKU 3. He hiki no ke hoopuka ia keia kauoha i kela kanaka keia kanaka ina no e lawelawe ana a e lawelawe ole ana kekahi oihana, i na aha hui, a i na Lunakanawai o na Aha Hookolokolo malalo iho.

PAUKU 4. He hiki no ke hoopuka ia keia kauoha i kekahi kanaka e like me ka hooilina a hope e ae paha ma ke kanawai o kekahi Luna Aupuni i make, a i ole ia i ua luna la, ina oia e ola ana, a ua haalele paha i ka oihana, a i ole ia ua hoopau ia oia mai kana oihana, e koi aku iaia e haawi i ka mea lawelawe hou ana i ua oihana la, i na palapala a me na waiwai e ae e pili ana i kona oihana.

PAUKU 5. He hiki no ke hoopuka ia keia kauoha i kekahi

mau Luna Aupuni, e koi aku ana ia lakou e hana i kekahi hana e pili ana i ko lakou oihana, a i koi ia lakou e hana ma ke kanawai.

PAUKU 6. He hiki no ke hoopuka ia keia kauoha i na ahahui a pau i hoohui ia malalo o ke kanawai.

I.—E koi aku ana ia lakou e koho ko lakou mau luna a e hana i na hana e ae i kauoha ia ma ko lakou palapala hoohui.

II.—E koi aku ana ia lakou e hoonoho i kekahi o ko lakou mau lala a lakou i hoole ai, ina no ua koho pono ia, a ua hoopau ia paha lakou me ke kumu kupono ole.

PAUKU 7. He hiki no ke hoopuka ia keia i na Lunakanawai o na Aha Hookoloko malalo iho, e kauoha ana ia lakou e hooko i ka pono e like me ke kanawai, a e hana i na hana e ae e pili ana i ko lakou oihana, e like me ke kanawai.

PAUKU 8. Ma keia mea i hoike hope ia ae nei, ua hoopuka ia ka palapala koi, aole i ka manawa wale no a na Lunakanawai o na Aha Hookolokolo malalo, i hoole ai e hana ke pono, a i ole ia ua hakalia kupono ole ma ka hoopuka ana i ka olelo hooholo o na hihia imua o lakou; aka, e [illegible] lakou e hoole a hana ole paha i kekahi o na hana i kauoha ia lakou e hana ma ke kanawai.

ATTORNEY GENERAL'S OFFICE
APR 30 1891
RECEIVED.

PAUKU 9. O ka mea makemake ana e loaa iaia kekahi kauoha ma kekahi o na mea i hoike ia malua, e noi aku oia ma ka palapala noi i na Lunakanawai o ka Aha Kiekie, a ina mawaena o na kau i kekahi o na Lunakanawai oia Aha, e hoakaka ana i ke ano o kona kuleana a o ka poino i loaa iaia, a i ole ia, o ka hana pono ole ana i hoohalahala ai, a oia palapala noi e hoohiki ia e ka mea noi, a i ole ia, e kekahi mea i hele mai mamuli ona i ike a kamaaina paha i na mea i olelo ia.

PAUKU 10. Na ka Aha a Lunakanawai paha, ina ua hoike ia ke kumu kupono e hoopuka i ke kauoha i ka mea i hoopii ia e kauoha aku ana iaia e hana i ka mea i koi ia aku iaia e hana, a i ole ia, e hoike mai i ke kumu e hana ole ai oia iloko o kekahi

manawa i hoomaopopo ia mahope iho o ka loaa ana aku iaia o ka palapala kauoha, a na ka Aha a Lunakanawai paha e hoakaka i ka loihi o ka manawa.

PAUKU 11. Ina ma ka la i koho ia no ka pane ana i ke kauoha, ua hoike mai ka mea i kauoha ia i na kumu, e aponoia ai kana hana, alaila e hoopau wale ia ka hoopii, a na ka mea hoopii e uku i na koina i ulu mai ma kona hoopii ana.

PAUKU 12. Aka, ina hele ole mai ka mea i hoopii ia a hoike mai i na kumu, a ina paha he kumu kupono ole kana i hoike mai ai, alaila e hoopuka ia he palapala kauoha e hana i ka mea i kauoha ia aku, a e uku i na koina, aole hoi e hiki e ae ia kekahi hoike e ae, koe wale no kekahi palapala e hoike ana ua hooko pololei ia ua kauoha la. Ina hoolohe ole ka mea hoopii ia, alaila ua hiki e hoopuka ia ka palapala hopu, ina ua hoike ia mai ua hooko ia ka palapala kauoha maluna ona a hoopaahao ia oia a hiki kona wa e hooko ai i ke kauoha.

PAUKU 13. Ina e hoopuka ia ke kauoha i kekahi ahahui e kauoha aku ana e hana ia kekahi hana i hoakaka ia e hiki no ke hooko ia maluna o ka Peresidena, Kakauolelo a Puuku paha oia ahahui, a ina hoolohe ole ka ahahui, a o na luna paha oia ahahui, e hoopai ia oia no ka hoowahawaha ma ka hoomalu ia ana o ko lakou waiwai a hiki i ka wa e ae ai e hooko i ke kauoha.

PAUKU 14. Na ka Ilamuku, Makai Nui a makai e ae paha e hooko na palapala kauoha ma ka haawi ana aku i kope oiaio o ua palapala la, me ka hoike pu aku iaia ia manawa i ka mua o ua palapala la.

II.—NA PALAPALA PAPA AKU, (OF THE WRIT OF PROHIBITION.)

PAUKU 15. He kauoha keia i hoopuka ia e ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ka inoa o ka Moi, i ka wa e noho ana ke kau hookolokolo, a i ole ia, e kekahi Lunakanawai oia Aha, mawaena o na kau, i ka lunakanawai a me ka mea hoopii ma kekahi aha hookolokolo malalo, e papa aku ana ia laua, aole e hana i ka hihia, no ke kumu, aole mana oia aha e hoolohe ia hihia, a i

ole ia o kekahi mea pili ia hihia a e ulu mai ana paha mai ia hihia, aia mawaho o ka mana oia aha, a i ole ia, he hihia hiki ole i ua aha la ke hooholo.

PAUKU 16. O ka mea i hoopii ia, nana i noi i keia palapala papa, e noi oia ma ka palapala noi i na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie, a ina mawaena o na kau hookolokolo, i kekahi Lunakanawai oia Aha e hoakaka aku ana i ke kumu a me ke ano o ka hoopii e kue ana iaia a e hoike aku ana no hoi aole mana o ka aha malalo e hookolokolo ia hihia, a i ole ia, ua hele ia aha mawaho o kona mana, ma ka hookolokolo ana ia hihia, a oia palapala noi e hoohiki ia e ka mea noi a i ole ia e kekahi mea i hele mai mamuli ona i ike a kamaaina paha i na mea i olelo ia.

PAUKU 17. Na ka Aha a Lunakanawai paha, ina ua hoike ia ke kumu kupono, e hoopuka aku i ke kauoha e papa aku ana i ka Lunakanawai e hookolokolo i ua hihia la, a e papa aku ana i ka mea hoopii, a i ka mea paha e lawelawe ana ma ka aoao hoopii, aole hoopii hou-aku.

PAUKU 18. Ina i ka wa e hooko ia aku ai ka Lunakanawai o ka aha malalo i ka palapala papa, ua ae oia aole ona mana ma ia hihia, alaila, e hooki oia i ka hana ana ma ia hihia.

PAUKU 19. Aka ina ua manao ka lunakanawai, a o ka mea hoopii, a o ka mea paha e lawelawe ana ma ka aoao hoopii, he mana no ko ka aha malalo e hookolokolo i ka hihia, alaila e waiho aku oia a o lakou paha, i palapala pane i kakauia i ka palapala paha, a mahope iho o ka waiho ia ana mai oia palapala pane, na ka Aha a Lunakanawai paha nana i hoopuka ka palapala papa, e hooholo koke ma ia mea, a ina ua manao ka Aha a Lunakanawai paha, ua pono ka aoao noi, alaila e hoomau loa ia ka papa ana, aka, ina aole pela, alaila e ae ia aku ka lunakanawai, o ka aha malalo e hookolokolo a e hooholo i ka hihia.

PAUKU 20. Ina ua hoopuka ka lunakanawai o ka aha malalo i kona olelo hooholo ma kekahi o na mea i hoakaka ia maluna, a ua hoopuka ia ka palapala hoomalu waiwai, alaila e hiki no ke hoopuka ia ka palapala papa i ka mea hoopii a i ka mea e lawelawe ana ma ka aoao hoopii, a i ole ia i ka makai e hooko ana i ka palapa hoomalu, e papa aku ana ia lakou aole e hana aku ma

ka hoomalu ana, e like no me ka papa ana, ina ua hoopuka ia ka palapala papa i ka lunakanawai mamua ae o kona hoopuka ana i ka palapala hoomalu.

PAUKU 21. E hiki no i ka mea hoopii a i ka mea paha e lawelawe ana ma ka aoao hoopii e pane aku i ka palapala papa e like me ka mea i hoakaka ia maluna no na mea e pili ana i ka hoomaopopo ana i ka mana o na lunakanawai o na aha malalo.

PAUKU 22. E kau ia na koina maluna o ka aoao e haule ana.

PAUKU 23. E hiki no e hooko ia keia palapala papa e like me na mea i hoakaka mua ia e pili ana i ka hooko ana o na palapala koi.

PAUKU 24. Ina ma ke ano hoowahawaha i ka palapala papa, ua hoomau aku ka lunakanawai, a mea hoopii paha i ka hana ana i ka hihia, alaila e kauoha ka aha maluna e hopu ia lakou, a e hoopai aku ia lakou no ia hoowahawaha a ua hiki i kekahi aoao ke hoopii poho ia lakou.

III.—NO KA PALAPALA KII MOOHOOKOLOKOLO (OF THE WRIT OF CERTIORARI.)

PAUKU 25. He kauoha keia i hoopuka ia e ka Aha Hookolokolo Kiekie, ma ka inoa o ka Moi i ka wa e noho ana ke kau hookolokolo a i ole ia e kekahi lunakanawai oia aha mawaena o na kau i kekahi lunakanawai malalo iho e kauoha aku ana iaia e hoouna ae i ka Aha Hookolokolo Kiekie i kope i hooiaio ia o na hana ma kekahi hihia e waiho ana imua ona i mea e maopopo ai ka pololei o ka hana ana.

PAUKU 26. Ma ka hapa hope o keia palapala kii moohookolokolo, ua kauoha ia ka lunakanawai o ka aha malalo aole e hana hou aku ma ia hihia a hiki ka wa e hoopuka ia aku ai ka olelo hooholo no ka pono a me ka pono ole paha o kana hana ana.

PAUKU 27. Ua hoopuka ia keia palapala ma na hihia wale no i hiki ole e hoopii hou iluna a mamuli o keia palapala ua hiki ke kapae ia na hana mana ole e like hoi me keia, ina ua hoole ka lunakanawai malalo, aole hoolohe i ka mea noi a me kona mau hoike, a ua hoopuka paha i ka olelo hooholo me ke kauoha ole iaia e hele mai imua ona.

PAUKU 28. O ka mea e makemake ana e loaa keia palapala kii, e kakau oia i kona palapala hoopii i ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ke kau, a i kekahi lunakanawai paha oia aha mawaena o na kau, a maloko o ia palapala noi e hoike oia i na kumu i mana ole ai na hana o ka aha malalo.

PAUKU 29. E hoohiki ia ka oiaio o na mea i olelo ia ma ka palapala noi e ka mea hoopii, a e kekahi mea paha i ike a i kamaaina me na mea i hoike ia, i hele mai mamuli ona, aka, o na mea e pili ana i na mea mana ole, e hooia wale mai oia e like me kona ike.

PAUKU 30. Na ka lunakanawai malalo iho i kauoha ia ma keia palapala, e hooili koke aku i ka Aha Hookolokolo Kiekie a i ka lunakanawai paha o ia aha nana i hoopuka i ka palapala kii moohookolokolo i kope i hooiaio ia o ka moolelo i kauoha ia mai, a oia kope e sila ia me ka sila o ia aha ina he sila ko ia aha.

PAUKU 31. Ina mahope iho o ka hooko ia ana o ka palapala kii a me ka olelo papa iloko o ia palapala, aole i hooili ka lunakanawai o ka aha malalo i ke kope o ka moolelo i kauoha ia aku, a ina e hoomau oia i ka hana ana i ka hihia, a hoopuka ia ka palapala hopu, ma ka hoomaopopo ia ana o ka hooko ia ana o ka palapala kii maluna ona, e hiki no ke hoopaahao ia ka lunakanawai malalo a hiki kona wa e hooko ai i ka mea i kauoha ia aku iaia.

PAUKU 32. Ma ka hooko ana i ke kauoha ia ia e hooili ae i ka moolelo, ua hoolilo ia na hana a pau i hanaia e ua lunakanawai la, mahope iho o ia loaa ana ia ia o ka palapala kauoha i mea ole, a pela no hoi me na hana i hana ia mamuli o kana kauoha.

PAUKU 33. Ina ma ka nana ana i ko moolelo i hooili ia mai ua maopopo i ka Aha Hookolokolo Kiekie a i ka lunakanawai paha oia aha nana i kauoha e hoopuka ia ka palapala kii moohookolokolo ua lilo na mea i hana ia i mea ole, a aole hoi i aponoia e ka mea e hoohalahala ana, alaila, e hoolilo ka aha a lunakanawai paha i na mea i hana ia i mea ole, a ua hiki no ke kauoha aku i ka lunakanawai malalo e hookolokolo hou ka hihia e like me ke kanawai.

PAUKU 34. Ina ua maopopo i ka Aha Hookolokolo Kiekie a i ka lunakanawai paha, i olelo ia ua pololei na mea i hana ia, a i ole ia, ua haalele ka mea noi i kona kue i na mea i hanaia, alaila, e hoopau wale ia ke kauoha, a e uku ka mea nana i noi i na koina.

PAUKU 35. Ua hiki no ke hooko ia keia palapala kii, e like me ka mea i hoakaka mua ia no ka hooko ana i na palapala koi.

IV.—NO NA PALAPALA NINAU KUMU, (OF THE WRIT OF QUO WARRANTO.)

PAUKU 36. He kauoha keia i hoopuka ia e ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ka inoa o ka Moi, i ka wa e noho ana ke kau hookolokolo, a i ole ia e kekahi Lunakanawai o ia Aha, mawaena o na kau i kekahi kanaka e lawelawe ana i kekahi oihana, iloko o kekahi ahahui e ninau aku ana i ka manawa e lawelawe ana ia oihana.

PAUKU 37. Ua hiki no hoi e hoopuka ia keia palapala ma ke noi o ka Loio Kuhina e kue ana kekahi poe e hana ana me ke ano ahahui, i hoohui ole ia e like me ke kanawai, a e kue ana no hoi kekahi ahahui e kue ana i na kanawai e pili ana i na ahahui, no ka hana ana a no ka hana ole ana paha i kekahi mau hana e hiki ai ke hoopau ia kona palapala hoohui, a me ka lawelawe ana i kekahi mana i loaa ole ia lakou.

PAUKU 38. Ua loaa keia palapala kauoha, ma ke noi i ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ke kau, a i kekahi lunakanawai paha o ia aha mawaena o na kau ma ka hoike ana i na kumu kupono e loaa ai keia kauoha, a e hoohiki ia ina he kanaka oihana ole ka mea noi.

PAUKU 39. No ka mea i kauoha ia aku, e waiho mai kona palapala pane iloko o ka manawa i hoakaka ia ma ka palapala ninau kumu, a e hoike pu aku no hoi i ka mana i hana ai oia i ua hana la.

PAUKU 40. Ina e pane ole mai ka mea i kauoha ia iloko o ka manawa i hoakaka ia alaila e hooholo ka aha a lunakanawai paha,

aole oia i kupono e lawelawe i ka oihana ana i noho ai a e papa aku iaia aole oia e lawelawe hou ia mau hana, a e hoopai iaia e uku i na koina, a kauoha aku i ka ahahui e koho i luna hou.

PAUKU 41. Aka, ina e pane ole mai ka mea i kauoha ia iloko o ka manawa i hoakaka ia, nolaila, e hooholo koke ka aha, no ka olelo pane, a ina mahope o ka hoolohe ana i na aoao elua, ua manao ka aha a lunakanawai paha nana i hoopuka i ke kauoha ua lawe wale ae ka mea i kauoha ia i ka oihana ana e lawelawe ana, a ua hoomau paha i kona noho ana ma ia oihana ma ke ano kue i ke kanawai, alaila e hoopuka ia ka olelo hooholo e kue ana iaia e like me ka mea i hoike ia maluna, aka, ina aole i manao ka aha a lunakanawai paha pela, alaila e hoopau wale ia ke noi, a na ka mea noi e uku i na koina.

PAUKU 42. O na hihia a pau i manao ia ma ka Pauku 4, e hoopuka ia ka olelo hooholo e like me ke ano o ka hoopii, aka hoi, ina ua hoopau wale ia ke noi, aole e kauoha ia ka Loio Kuhina e uku i na koina.

PAUKU 43. E hooko ia keia palapala ninau kumu, e like me ka mea i hoakaka ia mamua e pili ana i ka hooko ana o na palapala koi.

PAUKU 44. Ina ua haawi ka Ahaolelo i ka mana i kekahi ahahui, e hoomaopopo i ka mana o ke koho ana o na lala a me na luna oia ahahui, aole e hoopuka ia ka palapala ninau, e ninau ana no ia mea.

PAUKU 45. Ina i hoopuka ia he palapala koi, palapala papa, palapala kii moohookolokolo, a palapala ninau kumu paha e kekahi lunakanawai mawaena o na kau hookolokolo, ua hiki no iaia ma kona manao ana he pono e kauoha aku e hana imua ona, a i ole ia imua o ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ke kau oia aha e hiki mai ana.

Kanawai 1876, Mokuna LII.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 3 A E HOOPAU LOA AI I KA PAUKU 9 O KA MOKUNA XLVIII O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

PAUKU 1. Ma keia ua hoololiia ka Pauku 3 o ka Mokuna XLVIII o ke Kanawai Hoopai Karaima, ma ke kapae ana ae i ka huaolelo "karaima" mahope loa o ia pauku, a e hookomo ana ma ia wahi i ka huaolelo "hewa."

PAUKU 2. Ma keia ua hoopau loa ia ka Pauku 9 o ka Mokuna XLVIII o ke Kanawai Hoopai Karaima.

Kanawai 1876, Mokuna LIII.

E KOKUA AI I KA HOOEUEU ANA I NA OIHANA KULOKO O KE AUPUNI.

NO KA MEA, he mau apana aina nui iloko o keia aupuni i kupono i ka mahi ana i ke ko, raiki, kofe, a me na mea ulu e ae, i hiki ole ke mahi ia no ka nele i na wahi e pae ai na waapa a me na wahi kupono e hooili ai i na ukana, a me na alanui mai ia mau wahi pae aku a hiki i ua mau aina nei, a maluna o ia mau aina.

A NO KA MEA, he mau apana aina hou aku kekahi iloko o keia aupuni i hiki ke hooulu ia ke ko a me na mea kanu e ae, ina e lawe ia ka wai maluna o ia mau aina, i mea e hoopulu ai, a i loaa hoi ka mea nana e hookaa i na wili a me na hana e ae i pili me ka mahiai i ka aina, a no ka hoomakaukau ana i na mea ulu no ka makeke.

A NO KA MEA HOI, he mea pono na ke aupuni e kokua i ka hoohoihoi a me ka hoeueu ana i na oihana mahiai o ke aupuni, nolaila, e hooholoia, a pela aku.

PAUKU 1. Na ka Moi iloko o ka Ahakukamalu e hoonoho i mau komisina, ekolu mau kanaka kupono, a o ka lakou hana, e hele e nana i kekahi, a o na apana a pau o na mokupuni o keia Paeaina, i manao ia he mau wahi kupono i ka oihana mahiai, i mahi ole ia mamua, a ua mahi hapa ia paha, a mahope iho o ka nana akahele ana, e hoike aku ma ka palapala i ke Kuhina Kalai-

aina, i ka nui o ka aina i manao ia he kupono ke mahi ia me ka pomaikai, a me ke ano o na mea kanu i hiki ke hooulu ia malaila, a me ka hiki o ka hana ana i na wahi pae, ma ia mau wahi, a me na mea e ae no ka hooili ana i na ukana, a me na alanui e hiki aku ai malaila, a me ka hana ana i na auwai maluna o ia mau aina, no ka hoopulu ana, a no ka hoolako ana i ka mea e hookaa ai i na wili a me na hana hou e ae a lakou i ike ai ua hiki, a he kupono hoi i mea e hoakea ia ai na pono mahiai o kahi a lakou i nana ai, a e hoomakaukau ua mau komisina la, a e kauoha paha e hoomakaukau ia, me ke akahele, i hoike o na lilo i manao ia o ia mau hana hou, na palapala ana aina kupono a me na mea e ae, a lakou i manao ai he pono ke hoike.

PAUKU 2. I mea e hiki ai ke hooko pono ia na mea i hoakaka ia ma ka pauku mamua iho nei, e loaa no i ua mau komisina nei, ke kokua kupono ia ana i ka wa i makemake ia, e ka Luna o na Hana Hou, ka Luna Ana Aina a me kona mau kokua, a me ka Luna Awa o Honolulu, ma ka hoomakaukau ana i na hoike o na lilo i manaoia, na ana aina a me na hoike e ae, a e hana lakou me ka uku hou ole ia aku.

PAUKU 3. Ma ka waihoia ana mai o kekahi o ia mau hoike, na ke Kuhina Kalaiaina e waiho aku ia mea no ka noonoo ia ana e ka Moi iloko o ka Ahakukamalu, a ina e aponoia ia mea, alaila e hoomaka aku ke Kuhina i olelo ia i ka hana ana i na wahi pae, ka hoomoe ana i na mouo, na alanui, na auwai, a me na hana hou e ae, e like me ka hoike i waiho ia aku, a e like paha me ia i hooponopono ia iloko o ka Ahakukamalu, a ma keia ua haawiia ka mana i ke Kuhina i olelo ia e hoohana i na paahao i hiki ke hoohanaia ma ka hana ana o ia mau hana hou, a e hana i na aelike no ka hana ana o ia mau mea e like me kona manao he pono. Aka hoi, aole e hoomaka ia kekahi o ia mau hana hou, aia a mahope o ke noi ia ana ma kekahi palapala noi i waihoia imua o ke Kuhina Kalaiaina i kakauinoaia e kekahi poe mea aina ekolu a oi ae paha, maloko o ia apana.

PAUKU 4. I mea e loaa ai ke dala no ka hooko ia ana o na manao o keia kanawai, ma keia ua hoomana ia ke Kuhina Waiwai i kela a me keia manawa e like me ka holomua ana o na

hana hou, e hoopuka aku i na bona me na kupona i hui ia no ka puu dala aole e oi aku ana mamua o ka huina elua haneri tausani dala, a e kau ia ka ukupanee ma na bona i olelo ia aole e oi aku ana mamua o ka eiwa keneta no ka makahiki, e uku ia i kela a me keia hapalua makahiki; e kakauinoaia na bona i olelo ia, e ke Kuhina Waiwai a e kakauinoaia no hoi e ka Luna Buke Helu, a e kau ia maluna o ia mau bona keia mau huaolelo, "Na Bona o na Hana Hou, Kanawai o 1876," a e hookaa ia ua mau bona la i ka manawa i hoakaka ia ma ke alo, aka hoi, aole e oi aku mamua o iwakaluakumamalima makahiki mai ka la aku o ka hoopuka ia ana o ia mau bona.

PAUKU 5. Ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e komo aku a e lawe, a e paa no ke Aupuni Hawaii i ka aina a me ka wai, i ka waiwai paa a waiwai i kupono no ka hana a me ka malama ana o na hana hou i kauoha ia e hana ia ma ka Pauku 3 o keia kanawai. Ina e hoomaopopo ia ka uku o ka poe nona ka aina a wai paha i lawe ia, a i hoopoinoia paha, e like me ia i hoakaka ia ma na Pauku 2, 3, 4, 5, 6 a me 7, o ke kanawai i aponoia ma ka la 18 o Augate, 1860, i kapaia "He Kanawai e haawi ana i ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e lawe i ka aina a me ka wai i manaoia no ka oihana wai o Honolulu," a ina no ke Aupuni Hawaii ka aina a me ka wai i kupono ke lawe ia a me ka hoohana ia no ua mau hana hou nei, ma keia ua haawiia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e lawe a e hoohana aku ia mau mea no ia mau hana, me ka hana hou ole aku mahope o keia, a me ka uku ole i ke aupuni.

PAUKU 6. Ma ka pau ana o kekahi o na hana hou i haawiia ka mana e hana mamuli o keia kanawai, e auhau ia a ohi ia no ka pomaikai o ka Waihona Aupuni he auhau maluna o na aina a pau i hoopomaikai ia mamuli o na hana hou i olelo ia, e kau ia ka auhau i olelo ia ma ke ano kaulike no ka eka aina i mahi ia, aka hoi aole e oi aku i na dala elua no ka eka hookahi no ka makahiki, a ina o ka lawe ia ana mai o ka wai oia ka hana hou i hana ia, no na hana hoopulu, alaila, aole e oi aku i na dala ewalu no ka makahiki no kela me keia eka i mahi ia, a no na hana e ae e kau ia ka auhau e like me ka mea i kupono a kaulike i ka manao o ke Kuhina i olelo ia.

PAUKU 7. Ma keia ua haawiia ka mana i ke Kuhina Waiwai e uku aku i na lilo kaahele kupono o ua mau komisina la a me na luna i hele pu me lakou, oiai lakou e hana ana ia hana, a o keia mau lilo, a me na uku poho i hooholoia paha mamuli o ka Pauku 5 o keia kanawai, e uku ia mailoko mai o na loaa o na bona i haawi ia ka mana e hoopuka ma ka Pauku 4 o keia kanawai, a ma keia ke kauoha ia nei ke Kuhina Waiwai e malama i buke helu kaawale o na loaa o na bona i hoopuka ia no kela a me keia hana hou i hana ia, a no na lilo a pau i hooiiloia no ka hana ana o na hana hou i kauoha ia e hana mamuli o keia kanawai, a me na lilo e ae e pili ana ia mau mea i kauohaia ma keia Pauku a e hoike aku ia mau mea i kela a me keia kau o ka Ahaolelo, a ina ua oi aku na loaa mamua o na lilo, alaila, e lilo ia no ka pomaikai o ka Waihona Aupuni.

PAUKU 8. Ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e hana i na rula kupono a pau e pili ana i ka lawelawe ana o na wahi pae a me na alanui a mea e ae, no ka hooili ana i na ukana, i hana ia mamuli o na olelo o keia kanawai, a ina ua hana ia he auwai no ka hoopulu ana a me na hana e ae, e hooponopono i ka nui o ka wai i hiki i na ona o na aina i kokoke ia auwai kolawe, a me ka manawa a me ke ano o ia lawe ana a me na rula a me na hooponopono e ae i manaoia he pono.

PAUKU 9. Ma ka aponoia ana o kekahi hoike e ka Moi iloko o ka Ahakukamalu, e like me ia i hoakakaia ma ka Pauku 3 o keia kanawai, ina ua pili ia hoike i ka hana ana o kekahi auwai no na hana hoopulu, a i mea paha e loaa ai ka mea nana e hana i na mea ulu, alaila na ke Kuhina Kalaiaina e hoolaha aku ma kekahi mau nupepa elua a oi aku paha i pai ia ma Honolulu, no ka manawa ana i manao ai he pono, no na koho iloko o na wahi i sila ia mai kekahi poe a mau hui paha e hana i ka hana i manao ia ma ka auwai i manao ia ma ko lakou lilo ponoi. A no ko lakou hana ana i ua hana la, ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina, a ua kauoha ia oia e haawi aku i ka mea koho i ka ae no ka hoolimalima o ka auwai i manaoia no ka manawa aole e oi i na makahiki he kanakolu, me ka mana e lawe i na puka a pau i loaa mai ma ia auwai mai. A e hoi hou ia auwai a

me na hana hou e pili ana i ke Aupuni, ma ka pau ana o ka manawa i olelo ia, a e hoopaa ke Aupuni e uku ia he ukupanee ma ke kumu lilo o ia mau auwai, aole e oi aku i na keneta eono. E manaoia, o ke koho ana no ka manawa pokole o ka hoolimalima ana a me ka ukupanee haahaa loa ma ke kumu lilo o ke Aupuni e hoopaa ai, oia ke koho maikai; aka hoi, na ka mea koho i ae ia e haawi i ke Kuhina Kalaiaina i palapala hoopaa maikai a kupono malalo o kekahi hoopai i hoakaka ia ma ia palapala hoopaa, no ka hana ana o ka auwai i olelo ia iloko o kekahi manawa i hoakaka ia ma ia palapala hoopaa. Ina aole i waiho ia mai kekahi koho kupono, alaila ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e hana aku i ka hana me ka nana olè i kekahi olelo iloko o keia pauku e papa ana, a ina ua hana ia kekahi hoolimalima, alaila ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina i olelo ia e hana aku e like me ia i kauoha ia ma ka Pauku 5 o keia kanawai, no ka lawe ana i ka aina a me ka wai i kupono, a e pili no na olelo o ia Pauku 5 i kekahi hana o keia ano.

Kanawai
1876.
Mokuna LV.

E Pili ana i ka Auhau Hoailona Pai.

Pauku 1. Mai ka la aku e lilo ai keia i kanawai, e koi ia aku a e uku ia mai i ka Moi, no na palapala hoolilo, na palapala aelike a me na palapala a pau i olelo ia a i hoakaka ia ma ka papa helu i kakau ia malalo nei, na dala no na auhau hoailona pai i hoakaka ia ma ia ka papa helu.

Pauku 2. Na ke Kuhina Waiwai e hoomakaukau, a ma keia ua haawi ia iaia ka mana e hoomakaukaa i na hao hoailona a me na hoailona pai kapili kupono no ka hooko ana i na olelo o keia kanawai.

Pauku 3. E waihoia ka hao hoailona a me na hoailona pai kapili ma ka malama ana a ke Kakauolelo Buke Helu o ke aupuni a nana no e kuni i na palapala a pau i kauoha ia e kuni me ka hoailona pai kupono no ka nui o ka auhau hoailona pai i uku ia, a nana no e hoolako aku kela kanaka keia kanaka i na hoailona pai kapili, e like me ka nui ana i noi mai ai, a e uku mai ai hoi.

Aka hoi, aia a ka manawa a ke Kuhina Waiwai e hoolaha aku ai ma na nupepa i pai ia ma Honolulu, ua makaukau oia i na hoailona pai kapili e hoolawa ai i ka lehulehu, e kau ia no na hoailona poo leta o ke aupuni maluna o na palapala ku i ka auhau kuni malalo iho o ke dala hookahi e ka poe ma ia mau palapala.

PAUKU 4. E holoi koke kela me keia mea e lawelawe ana i na hoailona pai kapili a me na poo leta paha, a hoolilo i mea ole, ma ke kakau ana i ko lakou inoa maluna iho, a me ka la i holoi ia ai, a ma kekahi ano e ae paha e holoi i ua mea la, i hiki ole ai ke kau hou ia ma kekahi palapala.

PAUKU 5. E kuni moakaka ia na palapala a pau i kauoha ia e kuni, i mea e hiki ole ai ke lawe ia ia kuni no kekahi palapala e ae ma ia apana pepa hookahi.

PAUKU 6. Ma na palapala a pau i komo kekahi mau mea kaawale, a i hana ia paha, no na kumukuai kaawale, e kuni ia no kela a me keia mea, a kumukuai pakahi paha.

PAUKU 7. E hoakaka pono ia ma na huaolelo moakaka na kumukuai dala iloko o na palapala a pau, a o na kumu e ae a pau e pili ana i ka auhau ana o kekahi palapala e hoakaka pono ia.

PAUKU 8. O na palapala a pau, koe nae na palapala i hiki ke kau ia na hoailona pai kapili, ua hiki no ke kuni ia e ke Kakauolelo Buke Helu o ke aupuni, iloko o na malama ekolu mahope iho o ka hana ia ana oia palapala, me ke kau ole ia aku o kekahi hoopai, aka ina e kuni ia mahope o ka pau ana o na mahina ekolu i olelo ia, alaila e kau ia ka hoopai maluna oia palapala a e uku ka mea nana i lawe mai ia palapala i ka hoopai he hookahi haneri hapa-haneri o ka auhau kuni. Aka hoi, o na paapala i hanaia ma na aina e, ua hiki no ke kuni ia iloko o na mahina ekolu, mahope iho o ko lakou hiki ana mai iloko o keia aupuni, me ka uku ole i kekahi hoopai.

PAUKU 9. Aole e kakau kope ia kekahi palapala i kupono ke kuni ia e ka luna kakau kope, aole no hoi he mana oia palapala iloko o kekahi Aha Hookolokolo o keia aupuni, ina aole i kuni pono ia. Aka, ua hiki no ke lawe ia na palapala i kuni kupono ole ia i hoike imua o na aha kakau, ina ua haawi ia ka auhau

kuni i koe, a me ka hoopai i ke kakauolelo o ka aha, a na ke kakauolelo ma ka loaa ana mai iaia o ia uku, e hoouna koke aku ia palapala i ke kakauolelo buke helu o ke aupuni e kuni pono ia.

PAUKU 10. Na ke kakauolelo buke helu o ke aupuni e auhau i na manawa a pau i auhau e uku ia ai ma na palapala i lawe ia aku iaia e kuni, a i ka wa e hookaa ia ai ia auhau alaila e kapili oia i na hoailona pai e hoakaka ana i ka nui o ka auhau i uku ia a e hoakaka pu ia no hoi ka la i uku ia ai.

PAUKU 11. Ina ua manao ke kakauolelo buke helu o ke aupuni, aole i kupono ke kau ia ana o ka auhau maluna o kekahi palapala i lawe ia imua ona no ka pili ole o ka auhau ia palapala e hoopili oia i kuni e hoike ana pela.

PAUKU 12. Ina e kanalua ke kakauolelo buke helu o ke aupuni no ka pili a pili ole paha o ka auhau kuni i kekahi palapala, a ua kanalua paha i ka nui o ka auhau kuni e kau aku ai, alaila e waiho aku oia ia mea imua o ke Kuhina Waiwai.

PAUKU 13. Ina ua hoohalahala kekahi mea i ka auhau i auhau ia e ke Kuhina Waiwai, ua hiki no ia ia ma kona uku ana i ka auhau kuni iloko o na la he iwakalua-kumamalima, a me ka waiho ana me ke Kuhina Waiwai i na dala he umi no na koina, e hoopii aku imua o ka Aha Hookolokolo Kiekie, ma ka hihia ana e kauoha aku ai i ke Kuhina e hoomakaukau, a e hooholo ka aha no ia mea ma ke kau o ia aha, e hiki mua mai ana. Ina ua hooholo ka aha ua pololei ke Kuhina, alaila e haawi ia na dala i waiho ia mai no na koina i ke kakauolelo o ka aha, a i ole ia e hoihoi hou ia aku i ka mea hoopii.

PAUKU 14. Ina ma kekahi palapala ua olelo ia e uku ia ka uku ma ka hookaa ana i kela manawa keia manawa, no kekahi manawa i hoakaka ia, alaila e kau ia ka auhau kuni maluna o ka huina o ia mau hookaa ana.

PAUKU 15. Ina aole e pau ana ia mau hookaa ana i kela manawa keia manawa oiai e ola ana ka mea nana ia palapala, alaila e kau ia ka auhau kuni maluna o ka huina o ia mau hookaa ana no na makahiki he umikumamalua mahope iho o ka hana ia ana oia palapala.

PAUKU 16. Ina ma kekahi palapala ua hoakaka ia ke kumu oia palapala he mau puu dala e hookaa ia ana i kela manawa i keia manawa, oiai e ola ana kekahi mea, alaila e kau ia ka auhau kuni maluna o ka huina o ia mau hookaa ana, no na makahiki ehiku mahope iho o ka hana ia ana oia palapala.

PAUKU 17. Ina ua kuai ia kekahi waiwai no ke kumukuai hookahi, aka, ua hoolilo ia aku ma kekahi mau palapala kaawale, i ka mea nana i kuai mai alaila e mahele ia ke kumukuai iwaena o na palapala kuai e like me ka makemake o ka mea nana e kuai mai ana.

PAUKU 18. Ina o ka mea kuai i loaa ole ka palapala kuai, e kuai aku oia me kekahi, a e hoolilo pololei ia aku ka waiwai i ka mea hope, alaila, e kau ia ka auhau maluna o ke kumukuai mawaena o ka mea kuai hope loa a me ka mea kuai mua.

PAUKU 19. Ina he waiwai kalepa a he mau aina paha ke kumukuai i hoakaka ia iloko o kekahi palapala hoolilo waiwai, a hoolilo e ae paha, alaila, e helu ia ka auhau kuni maluna o ke kumukuai io oia waiwai, a ina paha i hoomaopopo ia ma ke ano a ke Kuhina Waiwai e kauoha ai.

PAUKU 20. Ina e kuai ia kekahi aina i moraki ia, alaila e hoakaka ia ka nui o na dala oia moraki iloko o ke kino o ka palapala kuai, a e kau ia ka auhau kuni maluna o ka huina oia mau dala moraki, a me ke kumukuai hou aku e uku ia ana.

PAUKU 21. Ina e kuai ia kekahi mahiko, aina mahi raiki, a aina hanai hipa a bipi paha, e auhau ia a e uku ia ka auhau kuni maluna o ka huina holookoa o ke kumukuai i uku ia no ia mau aina mahi, a hanai holoholona paha, na hana hou, na holoholona a me na mea kanu e ulu ana.

PAUKU 22. Ua hiki no i ke kakauolelo buke helu o ke aupuni ke kuni i na palapala pai hakahaka, a hoolako ia aku i na aha hookolokolo, a me na oihana hooko, na luna dute, na lala o ka papa loio a me kekahi poe e ae e pono ai na hana o ka lehulehu i

kela manawa keia manawa, ma ka loaa ana mai ia ia o ke kumukuai o ia mau kuni. Aka hoi, e haawi ia aku ia mau kuni i ka luna dute nui, a luna oihana e ae i kauoha ia a lawelawe ia mau mea ma ko lakou mau oihana, me ka uku ole, e haawi nae lakou i na palapala e hoakaka ana ua loaa ia lakou ia mau mea (receipt), a e hoike no ka lilo ana, a me na loaa o ia mau mea, ma ko lakou hoike i na keena kupono i kauoha ia ma ke kanawai.

PAUKU 23. Ua hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke kuni i na palapala a pau i kauoha ia ma ke kanawai e kuni ia, ina ua hana ia mamua o ka manawa e mana ai keia kanawai, a ina ua lawe ia imua ona no ia mea mamua o ka pau ana o ka mahina hookahi mahope o ia la. Aka, o na palapala a pau i lawe ole ia aku pela iloko o ia manawa, e kau ia a e auhau ia me na kuni e uku ia ai malalo o keia kanawai.

PAUKU 24. E hoopau ia a ma keia ke hoopau ia nei na kanawai mahope iho nei. Na Pauku 422, 423, 424 a me 425 o ke Kanawai Kivila, a me ke kanawai i aponoia ma ka la 13 o Mei, M. H. 1868, i kapaia "He kanawai e hoololi ai i na Pauku 422, 423 a me 425 o ke Kanawai Kivila."

PAUKU 25. E lilo keia i kanawai a e hoomaka ia ka lawelawe ana ma ka la mua o Ianuari e hiki mai ana.

KA PAPA HELU I HOAKAKA MUA IA.

Olelo Aelike.....$	1.00
Ina ua waiho ia aku kekahi mau leta i mau hoike i mea e hoomaopopo ai ka aelike mawaena o na mea kakau ua lawa no ke kuni ana i hookahi oia mau leta.	
Kuleana iloko o kekahi waiwai, no ke kuai ana, hookuu ana, hoolilo hou ana aku, a kuai hou ana mai paha ina aole e oi aku ke kumukuai mamua o ka $1000.	1.00
No kela a me keia $1000 a hapa paha o ka $1000 maluna aku o ka mua.....	1.00
Na palapala aelike hoohui.....	5.00

Na palapala hookama keiki..... 1.00

Waiho ana aku i ka waiwai paa a lewa paha ma ka lima o hai i hoakaka ole ia ka uku..... 1.00

Na palapala kikoo dala ma na aina e, na palapala lima no ka uku ana i kekahi puu dala, ina aole i uku ia i ka mea nana e lawe aku ma ka ike ana, a ma ke noi ana paha, no ka $500 mua..... .25

A no kela a me keia $500 a hapa paha o ka $500 maluna aku o ka mua..... .25

Na bila ma na aina e, palapala kikoo i hana ia iloko o keia aupuni, aka, e hookaa ia mawaho aku o keia aupuni, a kakauia paha a e ukuia paha mawaho aku o keia aupuni, aka ua kakauinoaia ma ke kua a hooliloia iloko o keia aupuni, a ua kakauia mawaho aku o keia aupuni, aka, e uku ia iloko o keia aupuni ina aole i uku ia i ka mea nana e lawe aku ma ka ike ana a ma ke noi ana paha, e like ka auhau kuni me na bila i hana ia maanei.

Na palapala hooili ukana ma ka moku koe na moku holopili aina..... .25

Na palapala kuai moku a waiwai e ae paha, ina ua lilo loa, alaila e kau ia ka auhau kuni e like me ko ka palapala kuai, a ina ma ke ano hoopaa, alaila e kau ia na dute e like me ko na moraki.

Na palapala bona, i haawi ia i mea e hoopaa ai i ka hookaa ana o kekahi puu dala maopopo, a me ka moraki ole, e kau ia ka auhau kuni e like me ko na moraki ——ina e haawi pu ia me ka moraki a ua like ka la i hana ia ai ka moraki a ua hoakaka ia ka moraki iloko o ka bona .....aole uku.

A o na bona e ae a pau, ina e pili i ka oihana aupuni a pili ole paha..... 1.00

Palapala hoolimalima moku a olelo aelike no ka hoolimalima ana i kekahi moku, a e pili ana paha i ka ukana. 10.00

Na palapala hoohui e pili ana i ka lehulehu a pili paha i kekahi poe wale no..... 25.00

Na palapala hookohu no ka oihana aupuni..... 1.00

Na palapala aelike mawaena o na haku a me na kauwa no ka hana..... 1.00

Ina e oi aku mamua o ka makahiki hookahi alaila no kela makahiki keia makahiki a hapa makahiki paha mamua o ka makahiki mua..... 1.00

A e kau ia keia auhau kuni maluna o kela me keia kope, a e uku ia e ka haku.

No ka palapala hoolilo o kekahi waiwai paa a waiwai lewa paha, a kuleana paha iloko o ia waiwai, ina he hookahi palapala, ina aole e oi aku ke kumukuai i hoakaka ia maloko, i ka $500..... 1.00

A ina e oi aku i ka $500, alaila, no kela me keia $500, a hapa paha o ka $500 i oi..... 1.00

Waiwai i haawi ia aku e malama i mea hoopaa, e like ka auhau kuni me ke ka moraki.

Na palapala hoolilo i hoakaka ole ia..... 1.00

Kope o kekahi palapala o kela ano keia ano palapala hoolilo i hoakaka ole ia ka auhau kuni..... 1.00

Na palapala hoolilo aku a hoolilo mai no kekahi mau aina ma ke ano panai. Ina ua haawi ia ka puu dala a mau puu dala paha i oi ole aku i ka $500 i mea e kaulike ai ia panai ana. Ina maluna o ka $500 o ke kumu waiwai auhau, alaila e auhau kuni ia e like me na hoolilo a dala paha i uku ia..... 1.00

No na palapala hookomo, na palapala helu waiwai, me na palapala hookuu, a me na palapala e ae a pau i kauoha ia ma ke kanawai ma ka Hale Dute..... 1.00

Palapala hoolimalima no kekahi dala i oi aku i ka uku makahiki, e auhau ia ka auhau kuni e like ia me ka nui o ke dala i uku ia, a ina ua hookoe ia ka uku hoolimalima makahiki, i hui ia me ka uku mua, a ina aole uku mua i uku ia, ina aole i oi aku ia uku makahiki i ka $1000 i ka makahiki. Ina ua oi aku mamua o ka $1000 no ka makahiki, alaila, no kela a me keia $1000, a hapa paha..... 1.00

Palapala ae, mai ka mea aie ia, i ka mea aie..... 10.00

Palapala hooko kauoha, a luna hooponopono waiwai a kahu malama paha 1.00

Na palapala laikini i hoopuka ia, mai ke keena o ke Kuhina Kalaiaina, a oihana aupuni e ae paha..... 1.00

Na moraki, a aie paha maluna ae e pili ana paha i kekahi aina, a waiwai paa a lewa paha o kela ano keia ano, a me na palapala hoolilo o kekahi mau aina a waiwai paha o kela ano keia ano paha i haawi ia e malama, e kuai ia a hoolilo ia no ke dala, i manaoia ma ke ano hoopaa wale no, a ua hiki ke hoihoi ia mai mamua o ke kuai ana, a hoolilo ana aku ma ka hoakaka maoli ana pela a ano e ae paha, (koe nae ina no ka pomaikai o ka poe i aie ia), a ina he mea hoopaa no ka hookaa ana i kekahi puu dala i haawi mua ia, a hoaie ia paha ma ia manawa a ua hiki mua mai ka wa e hookaa ai, a e aie ana a e kaohi ia ana ka hookaa ana, oiai ua hiki mai ka wa e hookaa ai, i oi ole aku i ka $1000.... 1.00

A ina ua oi aku mamua o ka $1000, alaila, no kela me keia $1000 a hapa paha o ka $1000 i oi..... 1.00

Ma na dala i olelo ia ma kekahi palapala e uku ia aku ana mahope, ma kela manawa keia manawa a me na dala i uku mua ia a aie ia paha, a i aie ole ia paha e like me ke ano o ka palapala.

Ina ua oi ole aku ka huina o na dala i hoopaa ia, a e hookaa ia mai ana ua hoakaka ia, aole e oi aku i kekahi puu dala i hoakaka ia, alaila e kau ia ka auhau kuni e like me ko ka moraki maluna o ia puu dala.

Ina ua maopopo ole ia huina a aole hoi he palena, alaila ua kupono ia palapala no ka hoopaa ana i ka puu dala wale no, e like me ka nui o na dala i hoomaopopo ia ma na hoailona kuni i kuni ia.

Mahele waiwai ma na palapala mahele no kekahi aina a waiwai e ae paha, i hoolilo ia, i mea e mahele ai i kekahi waiwai, ina aole puu dala i hoakaka ia, a ua

emi paha malalo o ka $500 ka i uku ia i mea e kaulike ai ka mahele ana..... 1.00

Ina ua oi aku i ka $500, alaila, e auhau kuni ia no kela a me keia $500 a hapa paha.

Palapala Sila Nui no ka aina..... 1.00

Palapala Sila Nui no kekahi mea hana akamai..... 10.00

No ka palapala hoopaa poho moana, a palapala e ae oia ano i hoopaa ia ai kekahi moku a ukana paha i ke poho, no na pilikia ma ka moana. Ina oia holo ana o ka moku i hoopaa poho ia, he holo ana i Europa a mai Europa mai paha, Kina, Iapana, a ma ka aoao hikina o Amerika, a o kekahi awa o Inia Hikina a Komohana paha. No kela me keia $1000 a hapa $1000 i hoopaa ia..... 1.00

Ina oia holo ana o ka moku i hoopaa poho ia, he holo ana mai a he holo aku paha i Auseteralia, Nu Zilani, na Mokupuni o Fiji a Samoa paha, a no ka aoao Komohana o Amerika ma ka Hema aku o ka Mokuaina o California. No kela me keia $1000 a hapa $1000 i hoopaa ia..... .50

Ina oia holo ana o ka moku i hoopaa poho ia, he holo ana aku a he holo ana mai paha mai California, Oregon, British Columbia, Washington Territory, Bolabola, a mai kekahi paha o na Mokupuni o Polunesia a Maikonisia a me na wahi e ae, i like ka hoopaa poho ana, no kela me keia $1000 a hapa $1000 i hoopaa poho ia. .25

Palapala hookohu hope..... 1.00

Mele i hooloiia 1878. Mokuna IX.

Na palapala noi imua o na aha kakau, na palapala kena i kekahi poe, na palapala hoomalu i hoopuka ia e na aha kakau..... 2.00

Na palapala kue i ka haawi ana i ka palapala ae holo i ka aina e..... 3.00

Ka hookuu ana, a me ka hoihoi ana a hoopau ana paha i ka palapala moraki..... 1.00

Ka hoole ana a hookuu ana i ke kuleana iloko o kekahi aina a waiwai paa a lewa paha..... 2.00

Ka hooili ana o kekahi waiwai paa a lewa paha, dala a bona aupuni paha ma ka mare ana o kekahi mea, a ano e ae paha, a no kekahi kumu kupono e ae, mawaho ae o ka uku ponoi ana o ke dala no ia mea... 5.00

Na mea hookuu ia mai ka auhau kuni, a me na auhau e ae, na palapala hooilina, palapala kauoha, a me na palapala hooilina e ae o na ano a pau.

E Ae ai e Hoaie i Dala.

Kanawai 1876. Mokuna LIX.

Pauku 1. Ma keia ua ae ia ke Kuhina Waiwai, malalo o ke kauoha a ka Moi iloko o ka Aha Kuhina, e hoopuka i na bona o ke aupuni me na kupona i kapili pu ia no na dala aole oi aku i ekolu haneri tausani; e kau ia ka ukupanee maluna o ia mau bona, aole oi aku i eiwa hapa haneri no ka makahiki, i kela me keia hapalua makahiki e uku ia ka ukupanee. E kakauinoaia ua mau bona nei e ke Kuhina Waiwai, me ka inoa pu kekahi o ke Kakauolelo Buke Helu o ke Aupuni, a e palapala ia keia mau huaolelo ma ke alo o ua mau bona nei, penei: "Hoopuka ia mamuli o ke kanawai e ae ai e hoaie i dala, i aponoia ma ka la —— o ———————— 1876:" e hookaa loa ia ke kumupaa o ua mau bona nei i ka manawa i hoomaopopo ia ma ke alo o ka bona, aole nae e oi aku i na makahiki he iwakalua mai ka la aku i hoopuka ia'i.

Pauku 2. Ma keia ua hoopau loa ia ke kanawai e ae ai e hoaie dala, i aponoia ma ka la 29 o Iulai, M. H. 1872.

NA KANAWAI O 1878.

Kanawai 1878, Mokuna XII.

E HOOPAU AI I KA PAUKU 2 O KA MOKUNA LIII O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA.

PAUKU 1. E hoopau ia a ma keia ke hoopau loa ia nei ka Pauku 2 o ka Mokuna 53 o ke Kanawai Hoopai Karaima.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hooholoia ana.

Kanawai 1878, Mokuna XIII.

E HOOPONOPONO ANA I KA HOOMALAMALAMA ANA I KE KULANAKAUHALE O HONOLULU ME KA MAKANI A-A, A ME KEKAHI HANA AKAMAI E AE OIA ANO.

E nana i ke Kanawai o 1884 Mokuna XVII.

PAUKU 1. I ka manawa e noi mai ai kekahi mea, a mau mea paha, i hui ia malalo o ke kanawai e pili ana i na hui i hoohui ia o keia aupuni, i ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu, a hoike aku i ka makaukau, e hana i kona, a i ko lakou aelike paha, ma keia hana, a ua ku no i ke kanawai i ke Kuhina Kalaiaina no ia manawa, me ka ae ana o ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu, ma ka ae ana o ka hapanui oia aha i kahea pono ia e noonoo i ka ninau, i ka pono o ka hana ana i kekahi aelike me ia mea, a hui paha no ka hoolako ana i ke kulanakauhale o Honolulu me ka makani a-a, a i ole ia me kekahi hana akamai e ae o ia ano.

PAUKU 2. Ua ku no i ke kanawai i ua Kuhina la, ma ka ae ana o ka Aha Kukamalu, e hooholo me kekahi mea e makemake ana e hana i aelike no ka hoolako ana i ka makani a-a, a me kekahi hana akamai e ae o ia ano paha no ke kulanakauhale o Honolulu i olelo ia, e loaa i ka mea e noi mai ana e hana i aelike, ka pomaikai a kuleana a pau loa iaia wale no e hoolako ia ano malamalama no ka manawa aole e oi aku i ka iwakalua makahiki.

PAUKU 3. Ma ka hana ana o ka aelike i hoakaka ia ma ka pauku maluna ae, e hoakaka ia ka uku kiekie i manaoia oia ka

uku e hoolako ia aku ai ia ano malamalama i ka poe e makemake ana. A no ka mea, o ka hoomalamalama pono ia ana o na alanui o ke kulanakauhale he mea pono ia no ke kokua ana i ka oihana makai, e kookomo ke Kuhina Kalaiaina me ka ae ana o ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu, i kekahi olelo iloko o ka aelike i olelo ia, e hana ia kekahi mau kukui kupono no ka hoomalamalma ana i na alanui o ke kulanakauhale, a me ka uku o kela a me keia kukui, a oia mau kukui, e malama ia malalo o ka hooponopono ana o ka oihana maikai o ke kulanakauhale, a e uku ia mai loko ae o na dala i hookaawale ia no ka oihana makai o Honolulu.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai a mahope aku o kona la e aponoia'i.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 3 O KA MOKUNA LVI O KE KANAWAI KARAIMA E PILI ANA I KA PAPA ANA I KA POE MARE I KA HAALELE KEKAHI I KEKAHI. **Kanawai 1878, Mokuna XIV.**

PAUKU 1. Ma keia ua hooloii ia ka Pauku 3 o ka Mokuna LVI o ke Kanawai Karaima ma ka pakui hou ana mai i pauku hou, a e kapa ia Pauku 3A.

"Pauku 3A. Ina e haalele hou ka mea i hoopii mua ia mahope iho o ka hoopii mua ia ana, ina he kane a he wahine paha, e hoopai ia no ia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea, aole nae e oi aku i ka makahiki hookahi."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai kona la aku e hooholoia'i.

E HOOLOLI AI I NA PAUKU 7 A ME 8 O KA MOKUNA 79 O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA, E PILI ANA I KA OIHANA AO PALAPALA O KE AUPUNI. **Kanawai 1878, Mokuna XVII**

PAUKU 1. E hooloiiia a ma keia ke hooloiiia nei, ka Pauku 7 o ka Mokuna LXXIX o ke Kanawai Hoopai Karaima, i aponoia i ka la 7 o Iulai, 1870, a penei e heluhelu ia ai ua pauku la:

Ua hooloiiia ka Pauku 2 o keia Mokuna, a ua hookomo ia, e like me ka hooloii, ma kona wahi, aoao 230 o keia buke.

"Pauku 7. I mea e hiki ai i ka Papa Hoonaauao ke hooko i ka pauku maluna iho e pili ana i ka helu ana i na kanaka, he mana ko ua Papa la, ma o kona mau hope a luna paha, e ninaninau i kela kanaka keia kanaka e pili ana i keia hana, a e hai pono ae na kanaka a pau i na mea a na Luna Helu o ka Papa Hoonaauao e ninau ai, i mea e pololei a e pono ai ka helu ana i na kanaka; a o ka mea e hoole ana, aole e pane pololei i na ninau a na luna e ninau ai, e hoopai ia oia ma ka hoouku ia ana i na dala aole e oi aku mamua o ke kanalima, ke ku ka hewa ia ia ma ka hookolokolo ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

Kanawai 1878, Mokuna XX.

E HOOPONOPONO AI I KA HOOPAE ANA O NA OHUA E HIKI ANA MA NA AWA KUMOKU O KEIA AUPUNI.

NO KA MEA, he nui na eemoku e holo nei i keia manawa mai Asia a hiki i na kapakai o Amerika Hema, a e ku ana paha na mo' u e lawe ana ia lakou ma na awa o keia Aupuni; a no k a, he mea kupono ole e ae ia na ohua o ia ano e lele nui mai, me ka nana a hoomaopopo ole ia o ko lakou ano; nolaila, e hooholoia, &c.

PAUKU 1. Aole e ae ia kekahi moku e holo ana mai Kina, a mai kekahi awa kumoku e ae o Asia, e kipa ana ma na awa o keia aupuni, e hoolele mai i na ohua ma kekahi awa kumoku o keia aupuni, me ka loaa mua ole o ka ae ana i kakau ia e ke Kiaaina o ka Mokupuni, a i ole ia, ka ae ana o ka Luna Dute o ke awa o ua mokupuni la i kipa ai.

PAUKU 2. E hooholo hou ia, mamua o ka ae ana o ke Kiaaina a Luna Dute paha o ke awa i olelo ia e hoolele mai i na ohua e like me ia i hoakaka ia ma ka pauku mamua iho, na ke kapena o ka moku e haawi aku i elua papa inoa o na ohua ana i manao ai e lele i uka, a o ka ae ana o ke Kiaaina a Luna Dute paha, ina e ae ia, e kakau ia ma kekahi o na kope, a e hoihoi ia aku ia kope i ke kapena o ka moku i olelo ia.

PAUKU 3. A e hooholo hou ia, ina e hoolele a 'ae paha ke kapena o kekahi moku e holo ana mai Kina a awa kumoku e ae

paha o Asia, i kekahi o kona mau ohua e lele i uka me ka loaa mua ole o ka ae ana i olelo ia, e hoopai ia ia kapena he $20 no kela a me keia ohua i hoolele ia, a i ae paha e lele i uka, ma ka hoopii ana imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai a mahope aku o ka la i aponoia'i.

E HOOLOLI AI I NA KANAWAI E AE ANA E HOOKAA IA KA AUHAU ALANUI MA KA HANA.

Kanawai 1878, Mokuna XXI.

PAUKU 1. Ma keia ua hoopau ia na kanawai mahope iho nei e pili ana i ka auhau alanui, penei: Na Pauku 488, 489, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179 a me 183 o ke Kanawai Kivila, a me ka Mokuna 13 o na kanawai o 1874, oia hoi ke kanawai i kapaia "He Kanawai e hoololi ai i ka Pauku 488 o ke Kanawai Kivila," i aponoia ma ka la 13 o Iulai, 1874, a me ke kanawai i aponoia ma ka la 23 o Augate, 1862, oia hoi ke kanawai i kapaia "He kanawai e hoololi ai i na kanawai e pili ana i ka auhau alanui," koe no nae ka Pauku 8 o ke kanawai hope i olelo ia ae la.

E hookaa ia ka auhau alanui ma ke dala, aole ma ka hana.

PAUKU 2. E kau ia ka auhau alanui he elua dala no ka makahiki maluna o na kaa bipi, a me na kaa lio ma kahi o ka hana i kauoha ia ma ka Pauku 7 o ke Kanawai hope i olelo ia.

E HOOLOLI AI I KE KANAWAI I APONOIA MA KA LA 13 O MEI, M. H. 1868, NO KA HOOMALU ANA I KE OLA A ME KA WAIWAI MAI KA POINO ANA I NA MEA ANO PAHUPAHU, KOE NA PAUDA.

Kanawai 1878, Mokuna XXII.

PAUKU 1. E hoololi ia a ma keia ke hoololi ia nei ke Kanawai i kapa ia, "He Kanawai e hoomalu ai i ke ola a me ka waiwai, mai ka poino ana i na mea ano pahupahu, koe ka pauda," i apono ia ma ka la 13 o Mei, M. H. 1868, ma ka pakui ana aku i keia pauku mahope iho, e kapaia Pauku 3A.

K. H. K. Mok. LXXXIX.

"Pauku 3A. Aole no e ku i ke kanawai i kekahi kanaka a mau kanaka paha ke lawe mai iloko o keia aupuni, a kuai paha

iloko o keia aupuni i ka benzole, petroliuma, aila mahu, a aila e ae paha i komo ka naptha a gasoline paha, a e puka ana ka makani e aa ana malalo o ka haneri degere wela Fahrenheit; a o ka mea e lawe mai ana, kuai, haawi a hoolako aku paha i kekahi mea iloko o keia aupuni, i ka benzole, petroliuma, aila mahu, a aila e ae paha i komo ka naptha a gasoline paha, a e puka ana ka makani e aa ana malalo o ka haneri degere wela Fahrenheit, e manaoia ua hana i ka hewa mikamina, a ina e ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e hoopai ia ma ka uku aole emi malalo o na dala he kanalima, aole hoi e oi aku i na dala he elima haneri, a i ole ia, ma ka hoopaahao ana ma ka hana oolea, aole e oi aku i ka makahiki hookahi, a i ole ia, ma ka uku hoopai dala a me ka hoopaahao pu e like me ka manao o ka Aha."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai a mahope aku o ka pau ana o na la he kanakolu, mai kona hoolaha ia ana.

Kanawai 1878, Mok XXVII.

E HOOPONOPONO AI I KA LAWE ANA I NA OHUA A ME KA UKANA, A ME KA HOOLIMALIMA ANA I NA KAA LEALEA, NA KAA, KAA HALI UKANA, NA KAA KIKANE A ME NA KAA E AE, MA KA APANA O HONOLULU.

PAUKU 1. Ma keia ua hoomana ia ke Kuhina Kalaiaina, malalo o na mea i hoakaka ia mahope, e haawi i na palapala ae no ka makahiki hookahi pakahi, ma ka apana o Honolulu, no ka lawe ana i na ohua no ka uku maluna o na kaa lealea a me na kaa e ae. No kela a me keia laikini pakahi i haawi ia pela, e uku ia i puu dala i like me hookahi dala no ka mea hookahi, a hiki i ka piha ana o ke kaa.

PAUKU 2. Ua hoomana ia ke Kuhina Kalaiaina, malalo o na mea i hoakaka ia ma ka pauku maluna, e haawi i na palapala ae no ka makahiki hookahi pakahi ma ka apana o Honolulu, no ka lawe ana i na ukana no ka uku, ma na kaa, kaa kikane a me na kaa e ae, ma ka uku ia ana o na dala elua me ka hapalua no kela a me keia palapala ae i haawi ia pela.

PAUKU 3. I mea e hiki ai ke hooko ia keia kanawai, e lilo ka Ilamuku o ke Aupuni, a ina ua hele oia, alaila o kona hope, (ex-officio) i luna nana kaa, a nana e nana i na kaa a pau i hoohana ia, a e hoohana ia aku ana paha no ka uku, malalo o ua palapala ae la i hoakaka ia ma keia kanawai, a e hoopii no ka uhaki ana i na kauoha o keia kanawai a me na rula i hooholoia e ke Kuhina Kalaiaina i kela a me keia manawa.

O ka mana nana i haawi ia i ka Ilamuku a me ka Hope Ilamuku ma ka Pauku 3 o ke kanawai i olelo ia, e pili no ia i na holoholona a me na ili kaa i hoohana ia no ke kauo ana i na kaa i olelo ia, e like me ka pili i na kaa. Hooloii o 1880, Mokuna XXII, Pauku 2.

PAUKU 4. Mamua o ka hoopuka ia ana o ka palapala ae i olelo ia ma keia kanawai, e waiho ka mea noi me ke Kuhina Kalaiaina i palapala hoike i kakauinoaia e ka luna nana i olelo ia, e hoike aku ana, ua nana ia eia ke kaa, i noi ia mai ai i palapala ae, a ua paa a kupono ia kaa no ka hana i manaoia. Ina no ka lawe ana i na ohua ka mea i manao ia, e hoike ia ka nui o na ohua makua i hiki ke lawe ia i ka manawa hookahi, a e hoike pu ia no hoi ka nui o na lio a holoholona e ae paha nana e kauo i ua kaa la.

PAUKU 5. Ma ka waiho ia ana aku o ka palapala hoike i kauoha ia ma ka Pauku 4, ua hiki ke hoopuka ia ka palapala ae i ae ia ma keia kanawai, ke ike ole ia kekahi kumu kupono e hana ole ia ai pela. E helu ia ua mau palapala ae la ma ke ano "Helu A," no ka lawe ana i na ohua, a "Helu B." no ka lawe ana i ka ukana, a helu ia no hoi e like me ko lakou hoopuka ia ana.

PAUKU 6. E kau ka mea nona kela a me keia kaa i loaa ka palapala ae, ma kahi e ike maopopo ia ai ka helu o kona palapala ae malalo o ka hoopai i na dala elima, no ka hana ole ana pela. Aole e lawe kekahi kaa i ae ia i na ohua i oi aku mamua o ka nui i ae ia ma ka palapala ae i ka manawa hookahi, malalo o ka hoopai maluna o ka mea i loaa iaia ka laikini i na dala i palua i ke kumukuai o ka palapala ae, no kela a me keia ohua i o mamua o ka nui o na ohua i ae ia, mamua o hookahi tona nona na paona 2,000, no kela a me keia lio a holoholona kauo e ae ma kahi palahalaha malalo o ka hoopai maluna o ka mea i loaa iaia ka laikini i palua i ka uku o ka palapala ae. Hooloii o 1880, Mokuna XXII, Pauku 1.

PAUKU 7. Ua hiki i ke Kuhina Kalaiaina e hana i kela a me keia manawa i na rula e malama ia e na poe i ae ia e lawe i na ohua a me ka ukana, a e haawi ia ke kope oia mau rula i kela a me keia i loaa ka palapala ae i ka wa e lawe ai oia i ka palapala ae, a i kela a me keia manawa e hoololi ia ai ua mau rula la, a e pai ia ia mau rula maloko o kekahi nupepa o ka lehulehu, a e like ka mana me he kanawai la.

PAUKU 8. Ma keia ua haawi ia ka mana i ka Lunakanawai Hoomalu o Honolulu, e hookolokolo i na hihia e ulu mai ana malalo o keia kanawai, a ua hiki hoi iaia, ina ma kona manao he kupono, e lawe i ka palapala ae o kekahi mea me na hoopai pu i olelo ia ma keia kanawai.

PAUKU 9. Ina e hoolimalima ka mea nona kekahi kaa, a ae aku paha e holoholo no ka hoolimalima ia maloko o ka apana o Honolulu me ka loaa ole o ka palapala ae i olelo ia, e hoopai ia oia no kela a me keia hewa i iwakaluakumamalima dala.

PAUKU 10. No na mea i hoakaka ia ma ka pauku maluna ae, e manao ia o ke kanaka a mau kanaka e malama ana i ke kaa i ka manawa i hana ia ai ka hewa i hoakaka ia malaila, oia no ka mea nona ia kaa.

PAUKU 11. Aole e lilo kekahi mea maloko o keia kanawai i mea e kue ai i na mea i hoakaka ia ma ka Pauku 35 o ka Mokuna LV o ke Kanawai Hoopai Karaima.

Hoololi o 1882, Mok. XXXII.

PAUKU 1. E hoololi ia a ma keia ua hoololi ia no ke kanawai i olelo ia, ma ka pakui ana aku i keia mau huaolelo mahope ae nei, oia hoi:

"Pauku 12. Aole no e lilo kekahi i mea hookele kaa, a aole no hoi e hookele kekahi kanaka i kekahi kaa i loaa ka palapala ae, ke ole e loàa iaia he palapala ae no ia hana, a o ka mea nona ke kaa e ae ana i kekahi kanaka i loaa ole ka palapala ae e hookele i kona kaa, a o ke kanaka e hookele ana i kekahi kaa, aole nae i loaa kona palapala ae no ia hana, e hoopai pakahi ia no ma ka ahewa ia ana, no kela a me keia hewa e uku i na dala aole e emi iho i ka elima aole hoi e oi aku i ka iwakaluakumamalima dala.

"Pauku 13. O kela a me keia kanaka e makemake ana e loaa ka palapala ae hookele kaa iaia, e noi aku ia i ka Ilamuku a i ole i kona Hope, a ina maopopo iaia ke kupono o ka mea noi e lilo i mea hookele kaa, e haawi no ia i ka mea noi i palapala hooia no kona kupono, a ma ka lawe ia ana aku o ia palapala hooia i ke Kuhina Kalaiaina, e haawi mai no ua Kuhina la i ka mea noi i ka palapala ae e hookele kaa. O ka uku no ka palapala ae hookele kaa he hookahi dala, a no ka makahiki hookahi wale no ka mana oia palapala ae hookele kaa.

"Pauku 13A. O ka mea a hui paha nona na kaa hoolimalima he hookahi a oi aku paha, e noi aku i ka Ilamuku a i ole ia i kona hope paha i palapala e hiki ai i kekahi mea ke kii i laikini no ka hookele ana; a ina e maopopo i ka Ilamuku a i ole ia i kona hope paha ua kupono ka mea i waiho ia mai ai e ka mea noi no ka hookele ana, e haawi ia no iaia he palapala e olelo ana ua kupono oia; a ina e waiho ia aku ia palapala imua o ke Kuhina Kalaiaina e loaa no i ka mea nona ia palapala ka laikini, a oia laikini i hoohana ia a e mana hoi ka mea nona ia laikini e hana a hookele no ka mea nana i noi ia laikini. O ka uku no ia he hookahi dala a e mau ia laikini no hookahi makahiki." Hoololi o 1884, Mok. XXVII.

"Pauku 14. O kela a me keia mea kaa, a me kela a me keia mea hookele kaa i loaa ka palapala ae, e uhaki ana i kekahi o na rula e kau ia ana e ke Kuhina Kalaiaina malalo o ke kuhikuhi o ka Pauku 3 o ke kanawai i olelo ia, e hoopai ia no ke ku ka hewa iaia e uku no kela a me keia hewa i na dala aole e oi aku i ka iwakaluakumamalima."

E HOOPONOPONO HOU AI I KA MALAMA ANA I KA MALUHIA O KA LEHULEHU MA KA APANA O HONOLULU. **Kanawai 1880, Mokuna XLIII**

PAUKU 1. O na kaa Kikane a pau i hoohana ia no ka lawe ana i na waiwai a ukana e ae paha o na ano a pau, ma ka Apana o Honolulu, ina ua piha i ka ukana a aole paha, aole e hookele ia a oi kona holo mamua o ka hele maoli.

PAUKU 2. O ka mea hookele o kela a me keia kaa i hooholo ia mahope o ka po ana, maloko o ka Apana o Honolulu, e hoolako

kukui a mau kukui, kupono a e ho-a mau ia maluna o kela a me keia kaa, mawaena o na hora o ka po.

PAUKU 3. Ina e uhaki kekahi mea i na olelo o keia kanawai, e hoopai ia oia ke ku ka hewa, imua o ka Lunakanawai Hoomalu o Honolulu, aole e oi aku mamua o umi dala no kela a me keia hewa.

Kanawai 1878, Mokuna XXIX.

E KOKUA AI I KA HANA ANA I NA ALANUI KAA MAHU.

NO KA MEA, he mea nui na alanui maikai no ka hoeueu ana i na Oihana Kuloko o kekahi mau wahi he nui o keia aupuni, a o na alanui kaa mahu ka mea kupono no ka lawe ana i na ukana a hiki i na awa maikai; nolaila, e hooholoia, &c.

PAUKU 1. Ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina, me ka ae pu mai o ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu, e hana i ka aelike me kekahi poe i hoohui ia lakou iho malalo o na kanawai hoohui o keia aupuni, a ma ke kanawai e pili ana i na hui i hoohui ia, a malalo o na hoakaka o ia kanawai, no ke kukulu ana a hoohana ana i kekahi alanui kaa mahu, a mau alanui kaa mahu ma kekahi wahi o keia aupuni.

PAUKU 2. A he mana ko ua Kuhina la i olelo ia, me ka ae pu o ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu, e haawi aku i ke kuleana alanui maluna o na aina aupuni a pau, a e haawi i na aina aupuni i kupono no ko lakou mau hale, wahi hoomaha, hale papaa, a me na hale e ae paha, a me ka wai me ka uku ole i kekahi hui i olelo mua ia, no ka hana ana i na alanui kaa mahu, a mau alanui kaa mahu paha.

PAUKU 3. No na hana, a malalo o na hoakaka a me na hoohaiki ana o keia kanawai, ua hiki i ka hui ke lawelawe i kela a me keia mahawa, i kekahi o na mana i hoike ia mahope iho nei:

Ua hiki ke komo maluna o na aina e pili ana i kahi e hana ia ana kekahi alanui kaa mahu i ae ia ma ka palapala hoohui e hana ia, a ua hiki ke wili, eli, oki, hana kaupale, a hoomaloo, a lawe aku a waiho, a lawe aku i kekahi lepo iliili, pohaku, laau, a mea e ae paha i eli ia, a i loaa maloko a ano e ae paha, ma ka hooko

ana i kekahi mana i haawi ia mahope aku, i kupono no ka hana ana, malama ana, hooloii ana, hana hou ana, a hoohana ana paha i kekahi alanui kaa mahu i ae ia ma ke kanawai, a i keakea paha i ka hana ana, malama ana, hooloii ana, hana hou ana, a hoohana ana paha o ia alanui.

Ua hiki ke hana ia maloko, maluna, mai kekahi aoao a i kekahi aoao, malalo iho, a maluna ae paha o ia mau aina, a o kekahi mau alanui kulanakauhale, alanui alahele, alanui kaa mahu, alanui papa, na puu, na awawa, na muliwai a me na auwai, a me na wai e ae, i na alanui ihona, alanui i eli ia malalo o ka lepo, na alanui i oki ia, na kaupale, na hawai, na uapo, wahi hana alanui, na ala liilii, na auwai, na auwai hoomaloo aina, na uapo hoopio ia, na pa a me na mea e ae i manao ia he pono, ma ke ano kuikawa a mau paha.

Ua hiki ke hoano e i kahi e kahe ai na muliwai holo ole ia e na moku, na auwai, a me na kahawai o na ano a pau, iloko o ka manawa i kupono no ka hana ana, a malama ana paha i na alanui i eliia malalo o ka lepo, na uapo, a me na hana e ae paha maluna aé, a malalo iho, a e pili ana paha ia mea, a ua hiki ke hoano e i kahi e kahe ai ia mau muliwai, a kahawai paha, a hookiekie ae, a hoemi iho paha ilalo o ka iliwai o ia muliwai, a kahawai paha, a alanui, a mau alanui paha, ma ke ano kuikawa, a mau paha i mea e hiki ai ka lawe ana o ia mea maluna ae, a malalo iho paha, a ma ka aoao paha o kekahi alanui kaa mahu.

Ua hiki ke hana ia na auwai hoomaloo aina, maloko a malalo iho paha o na aina e pili ana i ke alanui kaa mahu, no ka lawe ana aku, a lawe ana mai paha i ka wai i ke alanui kaa mahu, a maluna paha o ke alanui, a maluna o na aina i pili, a e kokoke ana paha i ke alanui kaa mahu.

Ua hiki ke hana ia na uapo loihi, uapo liilii, na wahi hoomaha, na ala liilii ma ka aoao o ke alanui, na uapo ku moku, na hale papaa, na hale ohi auhau no ka hele ana ma ke alanui, a me na hale e ae, na pa, na enegini mahu, na mekini, na laau kuhikuhi, a me na mea e ae o na ano a pau e pono ai, a e pili ana i ke alanui kaa mahu, e like me ka mea a ka hui i manao ai he pono, a

ua hiki i kela manawa keia manawa e hoololi, hana hou, a e hoopau paha i kekahi o ia mau hana, a e hookomo hou i kekahi mau mea e ae ma ia wahi.

Ua hiki ke ohi, a lawe aku paha ma kahi e i na laau e ulu ana maloko o na kapuai elua haneri, ma kela a me keia aoao o ke alanui kaa mahu, i manao ia e hina ana maluna a hoopoino paha i ke alanui.

A ua hiki no hoi ke oki a lawe aku ma kahi e, i na laau o na ano a pau, ina mamuli o ke kekee o ke alanui, e alai ia ana ka ike pono ia ana o na laau kuhikuhi, mai kekahi wahi o ke alanui iloko o ka mile hookahi ma ka laina pololei, a hiki i kekahi laau kuhikuhi.

Ua hiki ke komo a hoohana i kekahi alanui o kekahi poe i hana mua ia me ka iliili, pohaku, a mea paakiki e ae, ina aole he alanui e hele aku ai a hiki i kekahi hale noho.

Ua hiki ke komo a lawe a kuai a pau i na aina a me na mea maluna i kupono no na hana o ia alanui kaa mahu, a me na hana e ae e pili ana, ua hiki ke hana i na mea e ae a pau, i kupono no ka hana ana, malama ana, hoololi ana, a hana hou ana a lawelawe ana paha, i ke alanui kaa mahu.

PAUKU 4. Ma ka hooko ana i na mana i olelo ia ma ka pauku mamua iho, e hooikaika ka hui e hoemi i na poino i hana ia e lakou, a e uku piha aku e like me ka mea i hoakaka ia ma keia kanawai, i na mea a pau i pili no na poino a pau i loaa mamuli o ka hooko ana o ia mana.

PAUKU 5. Aole e oi aku ke akea o ka aina i lawe ia no ka hana ana i kekahi alanui kaa mahu i ae ia ma ke kanawai, mamua o hookahi haneri kapuai, koe na wahi i makemake ia ka laula, i oi aku no ka hoohuli ana, ku ana, a no ka holo ana aku a holo ana mai o na kaa mahu a me na kaa, a no na wahi hoomaha, a no ke kukulu ana i na kaupale, a no ka hele ana aku ma kekahi aoao o na awawa, a aina haahaa paha, a no ke oki ana iloko o na aina kiekie, a no ke kukulu ana i kekahi uwapo ku moku, hale papaa, na hale ohi auhau no ka hele ana ma ke alanui, na mekini, a me

na hale a me na mea kukulu e ae paha, a no ka eli ana, lawe ana aku, a waiho ana paha i ka lepo, a mea e ae paha.

PAUKU 6. Malalo o na hoohaiki i hoakaka ia mahope iho nei, ua hiki i ka hui me ka uku ole, e haawi a waiho e ole i ka uku e komo a e lawelawe i kekahi aina e pili ana, a e kokoke ana paha ke alanui, no ka lawe ana i ka lepo, ma ke oki ana i alanui ma ka aoao mailaila mai, a ma ka waiho ana, a hana ana paha maluna o ia mau aina, i kekahi lepo palolo, pohaku, uinihepa, papa pohaku, laau, puna a mea e ae paha, a no ka imi ana, a loaa na mea hana mai luna mai oia mau aina, no ka hana ana, a hana hou ana paha o ke alanui kaa mahu, a mea hana e ae paha, a no ka hana ana paha i na alanui kuikawa, a hiki aku a mai ke alanui kaa mahu mai paha, a no na hana e ae a pau i kupono no ka hana ana, a malama ana paha i ke alanui kaa mahu.

PAUKU 7. Mamua o ka lawelawe ana o ka hui ma ke ano kuikawa, o na aina o ia ano, e hoolaha e aku ka hui, no na la he iwakaluakumamakahi i kona manao, i na ona a mea paha e noho ana maluna o ia aina, koe nae ka manawa i ulu mai ai na ulia wale, a e hana koke hou ia ana ke alanui kaa mahu, a ua ike ole ia paha na ona o ia aina; a e hookaawale me na pa kupono no ka apana aina i manao ia e lawelawe, a kaawale mai na aina e ae e pili pu ana.

PAUKU 8. Aole e lawelawe ka hui ma ke ano kuikawa, i kekahi aina o ia ano e waiho ana mawaho aku o na kapuai hookahi haneri maloko o kekahi kulanakauhale, a he ekolu haneri kapuai ma na wahi e ae, mai ke alanui kaa mahu aku, a hana paha i uinihepa, a kukulu paha i kekahi enegini mahu maluna o kekahi oia mau aina, ma kekahi wahi aole i emi malalo o elima haneri iwilei, mai kekahi hale noho aku, ke ae ole ka ona, a mea paha e noho ana maloko oia hale.

PAUKU 9. E uku ka hui i kela hapalua makahiki keia hapalua makahiki, i ka ona i uku kupono, no ka lawelawe ia ana oia aina, a no ke poho a poino o na mea kanu, a o ka aina paha, a hiki i ka wa e hoihoi aku ai lakou i ka aina i lawe ia ma ke ano kuikawa i ka mea nona ia aina; a ina ua hiki ole i ka hui ke hoo-

ponopono me ka ona o ka aina, no ka nui o ke poho, alaila, e hoomaopopo i ke poho, e like me ka mea mau, ina ua hoopaapaa ia ka uku poho, aka, ma ka hoomaopopo ana i ka nui o ke poho, aole e haawi ia kehahi uku no ka lepo, iliili, a mea e ae paha i lawe ia, mamua aku o ke poho a poino i ulu mai mamuli o ke poho i loaa i ka aina, a i ka noho ana ma ia aina, mamuli o ka lawe ia ana o ia mau mea.

PAUKU 10. Aole hiki ke lawe ia kekahi wahi eli pohaku i lawelawe ia no na mahina he umikumamalua mamua iho, no ka eli ana a loaa na mea hana i mea kuai aku, me ka ae ole o ka ona, a mea paha e noho ana malaila, koe na manawa pilikia ulia wale i olelo mua ia.

PAUKU 11. Ua hiki ke hooholo ia ka uku e uku ia no kekahi aina e kuai ia ana, a e lawe ia ana paha, mai kekahi mea malalo o kekahi hemahema, a ua loaa ole iaia ka mana e kuai, a hoolilo aku ia aina, koe wale no malalo o keia kanawai; a o ka uku e uku ia no kekahi poho a poino paha maluna o ia aina, ua hiki ke hooholo ia mawaena o ka hui a me ia mea.

PAUKU 12. Ina ua hoolaha ka hui i kona manao, e lawe i kakehi mau aina no na hana pili i ka hana alanui kaa mahu, a ua hiki ole ke hooholo no ka uku e uku ia, a ua hoomaopopoia ka uku e like me ka hoomaopopo ia ana o na uku o ia ano i hoopaapaa ia, a ina e manao ka hui, he mea pono ole ka uku ana i ka uku i hoomaopopo ia pela, ua hiki i ka hui iloko o na la he iwakalua, a mahope iho o ka lohe ana i ka nui o ka uku i hoomaopopo ia pela, e hoihoi mai i ka hoolaha i olelo mua ia.

PAUKU 13. I na manawa a pau, ina ua hoopaapaa ia ka uku no na aina i makemake ia no na hana alanui kaa mahu, e haawi aku ka mea e koi ana i ka uku i ka hui, i kekahi hoakaka ana i kakau ia o ka waiwai, a kuleana a i ole ia o ke poho a poino ana e koi ai i ka uku, a me ka nui o na dala ana e ae ai e lawe no ka hookaa piha ana no ia uku; a o na hoakaka ana a pau o ia ano i haawi ia, e malama ia no ia e ka hui, a ua hiki na hoopaapaa a pau o ia ona, ke waiho ia imua o kekahi mau mea elua, ma ka aelike ana o ka mea nana ke koi a me ka hui hookahi o laua e

koho ia e ka hui, a o kekahi e koho ia e ka mea nana ke koi i ka uku a na laua e hooholo, a ina e like ole ko laua manao, alaila, na kekahi mea i koho ia e laua, mamua o ko laua hoomaka ana e lawelawe i ka hana, a na ia mea e hooholo.

PAUKU 14. Ma na hoopaapaa a pau e pili ana i ka uku, i waiho ole ia na kekahi mau mea elua e hooholo, ua hiki i kekahi o na aoao elua o ka hoopaapaa, a ma na manawa a pau i kaawale ai ka mea nona ke kuleana i ka uku mawaho o keia aupuni, a i ole ia, aole i ike ka hui iaia, a aole oia i loaa mahope o ka huli ikaika ana, a ua hiki ole ke hooholo no ka uku, alaila, ua hiki i ka hui ina ua koi ia mai lakou, e noi aku i kekahi o na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie, e koho i kekahi mea nana e hooholo i ka nui o ka uku e uku ia i ka mea e koi ana, a i loaa iaia ke kuleana o ka uku, a o ka mea i koho ia pela, e hoomaopopo a e hooholo no oia ma ia mea, ma ke ano oia wale no ka mea nana e hooholo.

PAUKU 15. Mamua o ka hana ana i kekahi noi o ia ano, e hoolaha aku kekahi aoao, aole emi malalo o na la he umikumamaha i kekahi aoao, a i ka manao e hana i kekahi noi o ia ano, a ina ua kaawale aku ka mea kuleana i ka uku mai keia aupuni aku, a ua ike ole ia paha, owai la oia, e kekahi aoao, a ua loaa ole oia mahope o ka huli ikaika ana iaia, alaila, e hoolaha ia ka manao e hana pela, ma kekahi mau nupepa elua i pai ia ma Honolulu, no na la aole emi malalo o ka umikamamaha mamua o ke noi ana, a e hoakaka ia ke ano o ka aina i manao ia e helu ia ka uku poho maloko o ia hoolaha, a e hoakaka ia no hoi ka manawa a me kahi e hana ia ai ua noi la.

PAUKU 16. O ke koho ana o kekahi Lunakanawai i kekahi mea nana wale no e hooholo, e kakau palua ia, a e haawi ia kekahi i na aoao elua ina ua ike ia, a e noho ana maloko o keia aupuni.

PAUKU 17. Ma ka hoomopopo ana i ka waiwai o ka aina i lawe ia, a me ke poho, (ina he poho) i ulu mai mamuli o ka moku ana o ka aina i lawe ia mai na aina e ae o ia ona hookahi, a me na aina e ae i poino mamuli o ka lawelawe ana i na mana i haawi

ia ma keia kanawai, e noonoo pu ia ka mahuahua ana o ka waiwai o ia mau aina, no ka hana ia ana o ke alanui kaa mahu, no ka hoemi ana i ka uku e hooholo ia ana, ina aole i pomaikai.

PAUKU 18. Ma na olelo hooholo a pau, ina ua hoopaapaa ia ka uku, e hoakaka ia, ina he mau aina ko ia ona hookahi e pili ana i na aina i lawe ia, a e lawe ia ana paha; a ina he mau aina o ia ano e pili ana, e hoakaka ia ka nui o ka pomaikai i haawi ia, (ina he pomaikai) no ka mahuahua ana o ka waiwai o ia aina, a ina aole i manao ia e haawi ana i ano pomaikai, alaila, e olelo pela ma ka olelo hooholo; a ina e komo ole kekahi o na olelo i kauoha ia maanei, alaila, ua lilo ia olelo hooholo i mea ole. A o na olelo hooholo o ia ano ua hiki ke hoolilo ia i rula no ka Aha Hookolokolo Kiekie a e hooko ia no pela.

PAUKU 19. Ina ua loaa i ka hui na aina malalo o na hoakaka ana o keia kanawai, aka, aole i hoohana ia no na mea i hoakaka ia ma keia kanawai, alaila, na ka hui iloko o ka manawa i hoakaka ia, a ina aole manawa i hoakaka ia iloko o na makahiki he umi mahope o ka pau ana o ka manawa i hoakaka ia maloko o ka palapala hoohui no ka hoopaa ana i ka lakou hana, e kuai aku a hoolilo loa aku i na aina a pau i hoohana ole ia, a e hoolilo i na dala i loaa ma ia kuai ana no na hana i hoakaka ia ma ka palapala hoohui, a ina e hana ole pela, o na aina a pau i hoohana ole ia a i kuai ole ia ma ka pau ana o ia manawa, e lilo no i ka poe nona na aina e pili ana, e like me ka nui o ko lakou mau aina e pili ana.

PAUKU 20. Mamua o ka hoolilo ana aku o ka hui i na aina i hoohana ole ia, e haawi mua aku e kuai ia mai ia aina i ka mea nona ke kuleana iloko o ia aina, i oki ia ia aina i kinohi, ina aole ia he aina maloko o kekahi kulanakauhale, a he aina paha i kukulu ia na hale, a ua hoohana ia no ke kukulu hale ana, a ina ua hoole ia ia mea e kuai i ka aina, a ua loaa ole, aia mahope o ka huli ikaika ana, alaila, e haawi ia aku ka aina no ke kuai i ka mea a mau mea paha, nona na aina e pili ana i ka aina i manao ia e kuai, ina ua hiki ia poe ke hana i aelike no ke kuai ana o ia mau aina, a ina ua oi aku mamua o ka hookahi na mea i loaa ia

kuleana, alaila, e haawi ia aku ia lakou pakahi e like me ka manao o ka hui he pono ia kuai, ke makemake lakou.

PAUKU 21. Ina ua makemake kekahi o ia poe e kuai i na aina o ia ano, alaila, iloko o na pule eono mahope iho o ia waiho ana mai no ke kuai, e hoike aku oia i kona makemake i ka hui, a i ole ia, ina ua hoole, a ina ua hoike ole aku iloko o na pule eono i ko lakou makemake e kuai ia aina, alaila, e pau ke kuleana o ka mea i hoole, a i hoike ole i kona makemake e kuai i kela mau aina, a o ka palapala hoakaka i hana ia e kekahi kanaka kuokoa a kaawale mai ia hana, imua o kekahi Lunakanawai, e olelo ana, ua haawi ia aku ka aina no ke kuai ia mai, a ua hoole ia, a ua ae ole ia mai iloko o na pule eono mahope iho o ka haawi ia ana aku, a i ole ia, ua hele ka mea a mau mea paha nona ke kuleana mai keia aupuni aku, a ua loaa ole paha mahope o ka huli ikaika ana, a ua hiki ole paha ke hana i aelike no ke kuai ana o ia mau aina, e lilo no ia palapala i hoike kupono imua o na Aha Hookolokolo a pau no na mea i olelo ia maloko.

PAUKU 22. Ina ua makemake kekahi mea nona ke kuleana mua e kuai i na aina o ia ano, a ua hiki ole ia mea me ka hui ke hooholo no ke kumukuai o ia aina, alaila, e hoomaopopo ia ke kumukuai e na luna i koho ia nana e hoomaopopo; a e like no na koina no ia hana a na luna me ka mea i manao ia he pono.

PAUKU 23. E hana ka hui a paa ke alanui kaa mahu i ka pa i kupono i ke kanawai.

PAUKU 24. Ua hiki i ka hui ke hana i kela a me keia manawa i na kanawai a me na rula no ka hooponopono ana i ke alanui kaa mahu, a no ka hooponopono ana i ka lawe ana i ka ukana a me na ohua, a mahope o ka aponoia ana o ia mau kanawai me na rula e ka Moi iloko o ka Aha Kuhina, e like ka mana o ia mau mea me ke kanawai, aka hoi, e pai a e kau mau ka hui i kope o ia mau kanawai a me na rula, ma na wahi hoomaha, ma ia alanui kaa mahu.

PAUKU 25. O ka mea e kue ana i kekahi kanawai a rula paha i aponoia, e like me ka mea i olelo ia maluna, e hoopai ia oia i na

dala aole e oi aku i ka iwakaluakumamalima a me na koina o ka aha, a ina e kaa ole ia hoopai, e hoopaahao ia no ka manawa aole e oi aku mamua o na mahina ekolu.

PAUKU 26. He mana ko na Lunakanawai Hoomalu a me na Lunakanawai Apana e hoolohe a hooholo i na hihia a pau e ulu mai ana malalo o keia kanawai, a me na kanawai a me na rula i hana ia mamuli o ka mana o keia kanawai.

Hooloii o 1880, Mokuna XLI.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ua hoololiia no ka Pauku 27 o ka Mokuna XXIX o na Kanawai o 1878, oia ke kanawai i kapaia "He kanawai e kokua ai i ka hana ana i na alanui kaa mahu" i aponoia i ka la 1 o Augate, M. H. 1878, a penei e heluheluia ai:

PAUKU 27. E hooholo hou ia, he mana ko ke Kuhina i olelo ia, e ae aku e haawi ia i kekahi hui e hana ana i kekahi alanui kaa mahu a mau alanui kaa mahu paha i ka uku kokua aole e oi aku i ka elua tausani elima haneri dala no ka mile hookahi, o na mile o ke alanui kaa mahu i kukulu ia a paa i hoolawa pono ia a ua makaukau no ka hooholo ana, a o ia makaukau e hoike ia ma ka palapala hooiaio a kakau lima ia e ka Luna Nui Ana Aina, a e waiho ia ua palapala hooiaio la ma ke Keena o ua Kuhina la.

PAUKU 2. E hoololiia a ma keia ua hoololiia ka Pauku 28 o ua Mokuna XXIX la, a penei e heluheluia ai:

PAUKU 28. A e hooholo hou ia ma keia ua kauoha ia a ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Waiwai e uku aku ma o ka palapala hooiaio a ke Kuhina Kalaiaina i ka hui a mau hui paha i manaoia ma keia kanawai i na puu dala i hoomaopopo ia e uku ia mamuli a ma ka mana o ka pauku mamua iho, aka, aole e oi aku ka nui i ka elua tausani me elima haneri dala no ka mile pakahi o na mile o ke alanui kaa mahu i kukulu ia a paa a lawa pono no ka hooholo ana mailoko ae o na dala e waiho ana iloko o ka Waihona Aupuni i hookaawale ole ia no kekahi hana e. Aka nae, ina i lawa ole ka uku ana aku mai na dala i hookaawale ole ia no kekahi manawa no na kikoo a mau kikoo paha, alaila na ke Kuhina Waiwai mamuli a ma o ka ae ana o ka Moi e hoopuka

ma kahi o ke dala maoli i na bona a mea e ae paha e hoike ana he aie dala a e uku ia he ehiku keneta ukupanee no ka makahiki hookahi no ke dala hookahi a hiki i ke kaa ana.

PAUKU 3. E hoopau ia a ma keia ua hoopau loa ia ka Pauku 29 o ua Mokuna XXIX la.

PAUKU 30. A e hooholo hou ia, ua hiki no ke hoopuka kekahi hui e lawelawe ana i ka hana alanui kaa mahu a mau alanui kaa mahu paha malalo o keia kanawai, e hoopuka i na bona, e loaa ai ke dala no ka hana ana i ke alanui a mau alanui kaa mahu paha e like ka nui me ka mea i makemake ia.

PAUKU 31. A e hooholo hou ia, o na kokua i olelo ia ma keia kanawai, e haawi ia i na alanui kaa mahu, i pomaikai ai ka lehulehu wale no, aole i na alanui kaa mahu i hana ia no ka pomaikai o kekahi mea a mau mea uuku wale no.

NA KANAWAI O 1880.

Kanawai 1880, Mokuna II.

E HOOLOLI AI I KA MOKUNA XXXIX, O NA KANAWAI O KE KAU O 1874, OIA HOI KE KANAWAI I KAPAIA "HE KANAWAI E HOOPAU AI I KA OIHANA KUHINA KAUA A ME NA MANUWA."

PAUKU 1. Ma keia ua hooloiia ka Pauku 1 o ka Mokuna XXXIX o na Kanawai o ke Kau o 1874, oia hoi ke "Kanawai, e hoopau ai i ka Oihana Kuhina Kaua a me na Manuwa," a e heluhelu ia ua kanawai nei penei:

"Pauku 1. Mai ka la aku e hooholoia ai keia kanawai, e haawi ia ka mana i ke Kuhina o ko na Aina e, e kikoo aku i ka Waihona Dala o ke Aupuni i na Haawina i hookaawale ia no na koa o ka Moi, ka poe Puhi Ohe, na Hae a me na Kipu Aloha Aina ana, a me ko na Koa Pualu, a e uku i ka haawina o na Koa o ka Moi i ka mea a ka Moi e koho aku ai e lawe ia haawina. O ka haawina no ka poe Puhi Ohe, na Hae, na Kipu Aloha Aina ana, e uku ia i ke Kiaaina o Oahu, a o na haawina o na Koa Pualu i na Luna Alii Koa pakahi o na Koa Pualu, a na ua Kuhina la no e hoike i na hoolilo ana o ia mau mea imua o ka Ahaolelo i kela a me keia alua makahiki."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona hooholo ia ana, a o na rula a me na rula hoonohonoho, na kanawai a me na hapa kanawai e kue a e maua'e ana paha i keia, ma keia ua hoopau ia no.

E HOOMAOPOPO ANA I KE KUAUHAU O NA ALII O HAWAII NEI. **Kanawai** 1880, Mokuna VII.

NO KA MEA, ua hoakaka ia ma ka Pauku 22 o ke Kumukanawai o ke koho ia ana o ka Moi o keia 'Aupuni mailoko mai no ia o na Hanauna Alii,

A NO KA MEA; i keia wa ua maopopo ole na Ohana Alii e hiki ai ke hoomaopopo ia ia haawina o ke Kumukanawai, a he mea maikai o ka hoomaopopo ana ia mau loina pilipaa o ke Aupuni, a me na moolelo o na Alii a me na Moi o ka wa kahiko a hiki i keia wa, a he kumu no hoi e alakai nui ai i ka Moi i ke koho ana i na 'Lii o ka Ahaolelo; nolaila, e hooholoia, &c.

PAUKU 1. Na ka Moi no iloko o kona Aha Kuhina e koho i kanaka a mau kanaka kupono nana e hooiliili a lawe mai mailoko mai o na buke kuauhau, a me ka ike o ka poe kahiko i na moolelo a me na kuauhau o na Alii o Hawaii nei, a e pai ia i buke me ka moolelo o ka hana ana oia papa a e kapaia ua papa la o ka "Papa Kuauhau Alii o Hawaii" e noho ana no ka manawa hana.

PAUKU 2. E ae ia ke Kuhina Kalaiaina e uku aku no na lilo oia papa i na dala aole e oi aku mamua o umi tausani dala no na makahiki elua, no ka uku ana i ka Peresidena a me na hoa oia papa a me na hoolaha ana, kuai ana i na buke kuauhau a me ka uku ana i ka poe i loaa na moolelo kahiko, na kaahele ana, na buke no ka oihana, pepa, peni, inika, ka hoonohonoho ana i na oihana a hailona alii o kela a me keia papa alii no ka huli ana i na mea kahiko i nalowale a i huna ia ma na lua huna a me ka hoomaopopo a hookapu ana i na lua huna kahiko o na alii kahi i waiho ai ko lakou mau iwi, a e kikoo ia no keia mau dala i olelo mua ia maluna mailoko ae o na dala o ka Waihona i hoomaopopo ole ia ma ka Bila Haawina. Meia i hoololiia 1882. Mokuna XXI.

PAUKU 3. Na ua Papa la e hoonohonoho i mau rula no ka pono o ko lakou papa a me ka lakou hana, a e waiho aku i ka hoapono ia ana o ia mau rula imua o ka Moi iloko o kona Aha Kuhina, mamua o ka hoomaka ana o ka lakou hana.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai kona la e aponoia ai.

E PILI ANA I NA HALE HOLOI LOLE.

Kanawai 1880, Mokuna VIII.

NO KA MEA, no ka mahuahua ana o na hale holoi lole maloko o na palena o ke Kulanakauhale o Honolulu, he mea ia e laha ai na mai;

A NO KA MEA, he mea pono e hoihoi ia na hale holoi lole a pau malalo o ka hooponopono ana a me ke kiai ana o ka Papa Ola; nolaila, e hooholoia, &c.

The King vs. Tong Lee. H. R. p. 335.

PAUKU 1. Ua ku no i ke kanawai, a ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e kauoha e kukulu ia ma kapa o ke kahawai i kapa ia "ke kahawai o Makaho" ma ka aina i kapaia o "Kaliukai," he mau hale holoi lole nui kupono, a e hoolimalima aku ia mau hale i ka poe e noi mai ana, ma ka uku hoolimalima a ma na hooponopono e ae a ua Kuhina la i manao ai he kupono.

PAUKU 2. Mahope iho o ke kukulu ia ana o ua mau hale holoi la, e waiho ia malalo o ka mana a me ka hooponopono ana o ka Papa Ola.

PAUKU 3. Mai a mahope aku o ka hoomaka ana o keia kanawai o kela a me keia mea e lawelawe ana i ka hana hale holoi lole, a holoi lole paha no ka uku, maloko o na palena o ke Kulanakauhale o Honolulu, koe wale no maloko o na hale e kukulu ia ana mamuli o ka Pauku 1 o keia Kanawai, e hoopai ia oia i na dala he kanalima no kela la keia la a hapa la paha ana i lawelawe ai ia hana, a ina e hookaa ole ia uku hoopai, e hoopaahao ia ma ka hana oolea a kaa ka hoopai.

PAUKU 4. No na hana o keia kanawai e manao ia o ka palena o ke Kulanakauhale o Honolulu, aia maloko o ekolu mile mai ka huina o na alanui Nuuanu a me Moi.

PAUKU 5. Aole e lilo kekahi mea iloko o keia kanawai i mea e papa ia ai ka holoi ana o kekahi poe maloko, a ma kapa paha o na kahawai ma na wahi i maa i ka holoi ia mamua.

PAUKU 6. E lilo keia i kanawai mai ka la 1 o Okatoba e hiki mai ana.

E Kokua ai i ka Hooholo Moku Mahu ana Mawaena o Honolulu a me Kapalakiko.

Pauku 1. Ma keia ua haawi ia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina ma ka inoa o ke Aupuni Hawaii, e hana i aelike no kekahi manawa aole e oi mamua o na makahiki he umi, me kekahi mau mea a me kekahi mau hui i hoohui ia no ka hooholo ana i kekahi mau moku mahu makaukau a kupono i ka holo moana aole e emi malalo o na tona he umikumamalima haneri tona pakahi, a ua hookomo ia malalo o ka Hae Hawaii malalo o na kanawai o keia aupuni, mawaena o Honolulu a me Kapalakiko, a mamuli oia aelike e uku ia aku i ua mau mea la a mau hui paha, kekahi puu dala, aole e oi aku mamua o ka iwakaluakumamaha tausani dala no ka makahiki; eia nae, aole hana ia kekahi aelike oia ano me ka ae ole o ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu, a ma ia aelike, e kauoha ia malalo o kekahi mau hoopai kupono, e holo mau ua mau moku la aole e emi malalo o elua holo ana i ka mahina hookahi mai Honolulu a me Kapalakiko, o ka manawa holo, aole e oi aku mamua o na la he eiwa, mai kekahi awa a kekahi awa, a o ka uku e koi ia no na ohua helu ekahi aole e oi aku mamua o na dala kanahikukumamalima no kela ohua keia ohua, a o ka uku maluna o na ukana i lawe mau ia aole no e oi aku mamua o elima dala no ke tona hookahi a me elima hapahaneri ma ka uku moku (primage), a o ka uku maluna o na dala maoli aole e oi aku mamua o ka hapalua keneta no ke dala hookahi, a e lawe ia na eke leta mawaena o na awa i olelo ia me ka uku ole o ke Aupuni Hawaii, a o ka Oihana Leta paha.

Pauku 2. E loaa i ua mau mea nei a i ua mau hui nei paha na pomaikai a me na hookuu ana i loaa i keia manawa i na laina moku mahu o na aina e ma ke kanawai.

Pauku 3. Ma keia ua haawi ia ka mana a ua kauoha ia ke Kuhina Waiwai e uku aku i ua uku kokua nei i ka poe i hana i ka aelike no loko ae o kekahi dala e waiho ana ma ka Waihona Aupuni i hookaawale ole ia e ke kanawai.

Kanawai 1880, Mokuna XV.

No ka Haawi ana i na Palapala ae no ka Pepehi ana me ke Kuai ana i ka Puaa.

Pauku 1. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina i kela manawa keia manawa ke haawi aku i kekahi mea e noi mai ana i palapala ae no ka pepehi ana me ke kuai ana i ka puaa, ke loaa mai i ke Kuhina i iwakalua dala no kela a me keia palapala ae, aka hoi, aole pili keia kanawai i ke kuai ana i ka puaa i kalua ia ma ke ano Hawaii.

Pauku 2. O kela me keia mea e pepehi ana a e kuai ana paha i ka puaa me ka loaa mua ole o ka palapala ae, e like me ka hoakaka ana o ka Pauku 1 o keia Kanawai, e hoopai ia oia aole e emi malalo o na dala he umi, aole hoi e oi aku mamua o na dala he iwakaluakumamalima no kela hewa keia hewa, aia no i ka manao o ka Aha Hookolokolo.

Pauku 3. E kakauinoa ia na palapala ae kuai puaa e ke Kuhina Kalaiaina, a e sila ia hoi me kona Sila Oihana, aole hoi e hiki ke hoolilo i kekahi palapala ae oia ano ia hai.

Pauku 4. E lilo keia i kanawai mai kona manawa e hoolaha ia ai.

Kanawai 1880, Mokuna XIX.

E Pili ana i ka Lapaau ana me na Laau o na Kauka Pake.

Pauku 1. E mana no i ke Kuhina Kalaiaina ma ka apono ana'ku a ka Papa Ola, e haawi a hoopuka i laikini no ka lapaau ana me na laau i kekahi kanaka o Kina e noi mai ana no ia mea a e hoike mai ana i ka Papa Ola i kekahi palapala apono a hoomana paha no ka lapaau ana me na laau ma Kina, me kekahi palapala hooia no ke kulana maikai o ua mea noi la, me ka hoike e hooiaio ana, oia no ka mea nona ka inoa maloko o ka palapala apono a hoomana paha.

Pauku 2. E waiho mai no hoi ua mea noi la imua o ka Papa Ola i kekahi palapala hoike mai ke Kanikela o Kina a Agena Kalepa paha e noho ana maloko o Honolulu, e hoike ana i ke

kupono, o na palapala i olelo mua ia ae la, e like me na kanawai o Kina, a ua hoopuka ia a kakauinoaia paha e na Luna Aupuni kupono, a e like me kona ike a me kona manaoio, o ka mea noi, oia no ka mea nona ka inoa i olelo ia ma ua mau palapala nei, a he kanaka kupono a maikai oia no ka loaa ana aku o ka laikini, e like me ia i olelo mua ia, a e waiho ia aku ua palapala hooiaio la, a palapala apono a hoomana paha, maloko o ke Keena o ke Kuhina Kalaiaina.

PAUKU 3. O na kanaka a pau i laikini ia e like me ia i olelo mua ia, e pili no i na kanawai e kau nei maluna o na kauka lapaau a kauka oki paha.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai kona la aku e aponoia ai.

E HOOMAOPOPO ANA I KA LAIKINI IA O NA MEA MALAMA KAA LEALEA I MEA HOOLIMALIMA AKU MA KA APANA O HONOLULU. **Kanawai 1880, Mokuna XX.**

PAUKU 1. E uku na mea malama kaa lealea hoolimalima, ma ka Apana o Honolulu, i kekahi laikini makahiki he kanalima dala.

PAUKU 2. E haawi aku ke Kuhina Kalaiaina i ka mea a mau mea e uku mai ana i na dala he kanalima i olelo ia maluna, i palapala laikini, malalo o kona lima a me ke sila o kona oihana, e malama i na kaa lealea hoolimalima, ma kahi i hoike ia, no ka manawa he hookahi makahiki.

PAUKU 3. O kela a me keia mea e malama ana i na kaa lealealea hoolimalima maloko o ka Apana o Honolulu, i loaa mua ole ka laikini malalo o keia kanawai, e hoouku ia oia no kela a me keia hewa i na dala aole e emi malalo o ke kanalima, aole hoi e oi aku mamua o hookahi haneri.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai ma ka la 1 o Sepatemaba e hiki mai ana.

Kanawai 1880, Mokuna XXIII.

E HOOMAKAUKAU AI NO KA HOOMALOO A ME KA HANA ANA O NA MEA E LAWE AKU AI I NA MEA INO MA KE KULANAKAUHALE O HONOLULU.

PAUKU 1. Ua ku no i ke kanawai i ka Moi iloko o kona Aha Kukamalu e hooholo a e apono i kekahi mea no ka hoomaloo ana a i ole ia ma ka hana ana i na mea e lawe aku ai, i na mea ino o ke Kulanakauhale o Honolulu, e like me ka mea i manaoia he pono.

PAUKU 2. No na hana o keia kanawai na ke Kuhina Kalaiaina iloko o ka manawa kupono e kauoha e ana ia na wahi maloko o na palena o ke Kulanakauhale o Honolulu me na wahi e pili mai ana, ana i manao ai ua kupono e hookomo ia maloko oia ana ana a me ke kii a mau kii paha oia mea e like ka nui a me na kuhikuhi e pili ana i na iliwai a me kela a me keia mea e pili ana i na auwai a mea malalo o ka lepo a maluna iho paha o ka lepo ana i manao ai he pono, a ua hiki iaia i kela a me keia manawa e kauoha e kope ia ua kii a mau kii la paha, a e pai kii ia a hoolahaia a i kela manawa keia manawa e hooloii a e pakui paha i mea e ike ia ai na auwai a mea hoomaloo paha, na hale a me na mea hou i hana ia, a e waiho ia ia kii imua o ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu no ka noonoo ia e like me ka mea i hoakaka ia ma ka Pauku 1, a mahope oia noonoo ia ana e malama ia ma ke keena o ke Kuhina i olelo ia, a e hamama mau ia kii a o ke kope paha i na manawa kupono a pau no ka nana ana o ka poe nona a noho paha maluna o na aina, a iloko paha o na hale maloko o ke kulanakauhale i olelo ia me na wahi e pili ana.

PAUKU 3. Ua hiki i ke Kuhina i olelo ia me ka ae ana i olelo mua ia e hana i kekahi mau auwai a mea hoomaloo paha, ma ke ano i manaoia he kupono, a ua hiki iaia malalo nae o na hoohaiki i hoakaka ia mahope iho nei, e eli ia ka lepo o kekahi alanui o ka lehulehu, a alanui paha o kekahi poe wale no, a ua hiki iaia e eli i na auwaha, no ka hoomoe ana a hana ana paha i na auwai i lawe aku i na mea ino a me na mea hoomaloo paha, a ua hiki e hoohui i ua mau auwai nei me ke kai, a ua hiki i kela a me keia

manawa e wehe hoomaemae a hana hou i ua mau auwai la, i kela manawa keia manawa e hana i na auwai liilii mai na auwai nui i hoomoe ia ma kekahi alanui mamuli o keia kanawai, a hiki iloko o kekahi hale a mau hale, Hale Aupuni, a hale o kekahi poe e ae a me na wahi e ae o na ano a pau i mea hoomaemae a e hoomaloo ia ai ia hale a mau hale e ae paha mamuli oia mau auwai, a e hana i na hana e ae a pau a ua Kuhina la i manao ai he kupono no ka hana ana, hana hou ana a hoomaemae ana i na auwai i olelo ia, a me na hana e ae i manaoia e hana mamuli o keia kanawai.

PAUKU 4. Ma ka hooko ana o na mana i haawi ia ma keia kanawai, e hana ua Kuhina la ma ke ano e hoemi loa ai i na poino, a e hana a kukulu i na auwai i olelo ia ma ke ano paa a kupono no ka hooko ana i na mea a pau i manao ia mamuli o keia a malalo o na hoohaiki ana i hoakaka ia mahope iho nei, a mahope o ka hana ana, hookaawale ana, hooloili ana a hana hou ana paha i kekahi o na auwai i olelo ia e hoopiha koke i na auwaha a wahi paha i eli ia, a e hoomaikai hou i ka lepo o na alanui o ka lehulehu a o kekahi poe paha a me na poino e ae a e hookaawale aku i na opala i loaa mamuli oia mau hana a iloko o ka manawa e hana ia ana e pa a kiai i kahi, a i na wahi paha, ma na wahi i eli ia, i mea e pale aku ai i ka poino ana o ka poe hele wawae, na kaa, lio, pipi a hipa paha, a e hooko i na mea a pau i olelo ia ma keia kanawai, a ua lawa keia kanawai no ka huikala ana i ke Kuhina i olelo ia a me na mea a pau e hana ana malalo o kona mana, i na hana i manao ia ma keia kanawai.

PAUKU 5. E uku ia na lilo o na hana a pau i hoomana ia mamuli o keia kanawai, mailoko ae o kekahi dala e waiho ana iloko o ka waihona i hookaawala ole ia no kekahi hana e ae, me ka ae ana o ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu, a e hoike aku ke Kuhina Kalaiaina i ka Ahaolelo e hiki mai ana i ka nui o na dala i hoolilo ia pela a me na hana i hoolilo ia ai ua mau dala nei.

PAUKU 6. Na ka Moi iloko o ka Aha Kukamalu e hooholo i ka nui o ka mahele oia mau lilo (ina he lilo) e uku ia e ka poe nona ka waiwai ma ke Kulanakauhale o Honolulu a me ke ano e uku ia ai ia mea.

Kanawai 1880, Mokuna XXIV.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 1 O KA MOKUNA LXXXIX O KE KANAWAI KARAIMA.

PAUKU 1. E hooloiiia a ma keia ke hooloiiia nei ka Pauku 1 o ka Mokuna LXXXIX o ke Kanawai Karaima, a penei e heluhelu ia ai.

"Pauku 1. Aole no e ae ia kekahi mea lawe e malama a e waiho ma ka hale papaa, aole no e kena i kekahi e lawe e malama a e waiho ma kona hale papaa, aole no e kokua ma ka lawe ana, malama ana a waiho ana ma kekahi wahi i ona ia eia, a i hoolimalima ia paha, a noho ia eia, koe wale no ka hale papaa i hoolako ia mai e ke aupuni, i kela mea i kapaia he "Naptha" i oi aku mamua o ka pahu hookahi, a i kela mea i kapaia "Benzole," i oi aku mamua o ka pahu hookahi, a pela no me ka "Petroleum," aila honua a me na aila e ae i komo ai ka "Petroleum," "Naptha," a me ka aila hoomaloo i oi ae ka nui o keia mau aila mamua o na pahu he umi."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o kona aponoia ana, a o na kanawai a me na hapa kanawai e kue ana i keia ua hoopau loa ia.

Kanawai 1880, Mokuna XXV.

E HOOMANA AI I KE KUHINA KALAIAINA E HAAWI I MAU LAIKINI NO KA HOOPAE ANA MAI A ME KE KUAI ANA AKU I NA LAAU MAKE.

PAUKU 1. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke haawi i laikini i kekahi kauka lapaau a kauka oki paha i hooiaio kupono ia, a i kekahi mea kupono e aku, i aponoia e ka Papa Ola, no ka hoopae ana mai a me ke kuai ana aku i na laau make, no ka manawa o hookahi makahiki maloko o ka Apana o Honolulu, ke loaa mai iaia na dala he kanaha, a ma kekahi mau apana e aku, ke loaa mai iaia na dala he iwakalua.

PAUKU 2. Aole e ae ia ka mea nona ka laikini ma ua laikini la, e hoopae mai a e kuai aku, a haawi paha i ka opiuma a o na mea paha i hana ia me ka opiuma, koe wale no ina ma ka palapala hoakaka a kekahi kauka lapaau i hooiaio kupono ia.

PAUKU 3. E hiki no i ka Papa Ola ma o kona Peresidena la, ke hoomana aku i kekahi kauka lapaau a kauka oki paha i hooiaio kupono ia a mea e ae i laikini ia malalo o keia kanawai, e hookomo ae i ka opiuma a mea paha i hana ia me ka opiuma, maloko o ka Hale Dute, ma ka uku ana aku i na dute no ia mea, me ka nana ole ia o na mea a pau e kue ana maloko o ke kanawai i aponoia ma ka la 8 o Augate, M. H. 1874, i kapaia "he kanawai e hoohaiki ai i ka lawe ana mai a me ke kuai ana o ka opiuma."

PAUKU 4. O kela me keia kanaka e hoopae mai, kuai a haawi paha i kekahi mea i na laau make me ka laikini ole, a kue paha i keia kanawai, e hoopaiia no aole e emi malalo o kanalima, a aole hoi e oi i ka elima haneri dala, a i ole ia, e hoopaahao ia aole e oi aku i na mahina eono e like me ka manao o ka Aha. Aole no e manaoia ma keia kanawai, ua papa ia ke aupuni, a o ka Papa Ola paha, ma ka hoopae ana mai i na laau make a laau maoli paha.

PAUKU 5. O na laikini a pau i hoopuka ia malalo o ka mana o keia kanawai, e kakauinoa ia e ke Kuhina Kalaiaina, me ka hoopaa pu ia me ke sila o kona keena, a aole hoi e hiki ke hoolilo ia aku ia hai.

PAUKU 6. E pili no na manao o ka Mokuna LXXXVIII o ke Kanawai Hoopai Karaima, i na mea a pau e paa ana i na laikini malalo o keia kanawai.

PAUKU 7. E lilo keia i kanawai mai ka la 1 o Sepatemaba e hiki mai ana.

E AE ANA E HOOKU KAAWALE IA I LAIKINI KUAI KAMANO WALE NO.

Kanawai 1880, Mokuna XXVI

PAUKU 1. E haawi ke Kuhina Kalaiaina i kela me keia mea e noi mai ana ma ka palapala i palapala ae kuai kamano wale no, ma ke ano kalepa kuai liilii no ka makahiki hookahi, a e uku mai ka mea e lawe ana i ka palapala ae oia ano i na dala he iwakalua.

PAUKU 2. Aole i manaoia ma keia kanawai e kue i na kamano i hookomo ia iloko o na halekuai ma ke ano he waiwai o na aina e, e like me ka Pauku 57 o ke Kanawai Kivila.

PAUKU 3. E lilo keia kanawai mai kona la e aponoia ai, o n kanawai a me na hapa kanawai e kue ana i keia, ua hoopau loa ia.

PAUKU 4. O na mea e kue ana i keia kanawai, e hoopai a e uku oia i puu dala, aole e oi aku mamua o ke kanalima.

Kanawai 1880, Mok. XXVIII.

NO KE KAKAU KOPE ANA O NA HUI.

PAUKU 1. Ina e lawelawe kekahi mau mea elua a oi ae paha i kekahi hana iloko o keia Aupuni ma ke ano hui, alaila, na ua mau mea la e waiho aku iloko o ke keena o ke Kuhina Kalaiaina i hoakaka o—

1. Na inoa a me kahi noho o kela a me keia lala oia Hui.
2. Ke ano o ka hana e lawelawe ia ana e ia Hui.
3. Ka inoa Hui oia Hui, a me
4. Kahi a me na wahi hana oia Hui.

PAUKU 2. O na mea a pau e lawelawe ana i kekahi hana ma ke ano hui i ka manawa e hoomaka ai keia kanawai, na lakou e waiho aku iloko o na mahina elua mahope iho o ka hoomaka ana o keia kanawai, i ka hoakaka i olelo mua ia e waiho ia ma ke Keena o ke Kuhina Kalaiaina.

PAUKU 3. Ina ua hooloili ia ke ano o kekahi hui, mamuli o ka make ana a haalele ana paha o kekahi lala, a i ole ia ma ka hookomo ana mai i lala hou, a ma ka hoopau loa ia ana o ka hui paha, alaila, e waiho ia aku no ka hoakaka ana no ia hooloili, a hoopau ana paha ma ke Keena i olelo ia o ke Kuhina Kalaiaina iloko o ka mahina hookahi mahope iho oia hooloili a make a haalele ana paha.

PAUKU 4. E pai ia na olelo hoakaka i kauoha ia ma na pauku mamua e na hoa o kela a me keia hui, aole emi malalo o elua manawa ma kekahi mau nupepa elua i pai ia ma ka olelo Hawaii a me Beritania ma Honolulu.

PAUKU 5. Na ke Kuhina Kalaiaina e malama i buke ma kona keena, a maloko oia buke e kakau ia ai na hoakaka i kauoha mua ia e waiho ia ma kona keena, a oia buke e hamama no, no ka nana ia e ka lehulehu ma ka uku ana he iwakaluakumamalima keneta no kela me keia nana ana.

PAUKU 6. E uku ia aku i ke Kuhina Kalaiaina he kanalima keneta no kela a me keia inoa i kakau ia e like me ka olelo mamua.

PAUKU 7. O na lala o kela a me keia hui i hana ole a hooko ole i na kauoha o keia kanawai ua kau no maluna o lakou a pau a pakahi paha na aie a pau oia hui, a ua hiki ke hoopai pakahi ia lakou no ia mau aie me ka hui ole i na lala e ae iloko o ka hoopii, a ua hiki no ke hoopai pakahi ia lakou ina e ku ka hewa i na dala elima, aole e oi aku ina no kela a me keia la i hana ole ai lakou pela, a ua hiki ke hoopii ia ma na Aha Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 8. Aole i pili kekahi mea iloko o keia kanawai i na hui i hoohui ia.

PAUKU 9. O na uku a pau i loaa mamuli o keia kanawai, e helu ia a e hoike ia ma ke ano he loaa Aupuni.

PAUKU 10. E lilo keia i kanawai, a e hoomaka ia kona lawelawe ana ma ka la mua o Sepatemaba e hiki mai ana.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 2 O KA MOKUNA XLI O KE KANAWAI HOOPAI KARAIMA O KA OLELO HAWAII E LIKE ME IA I HOOLOLI IA E KE KANAWAI I APONOIA MA KA LA KANAKOLU O IULAI, HOOKAHI TAUSANI EWALU HANERI ME KANAHIKU KUMAMAWALU, MA KA HOOLOLI ANA AE I KULIKE AI ME KA MAHELE BERITANIA.

Kanawai 1880, Mokuna XXXI.

PAUKU 1. E hoololi ia a ma keia ua hoololi ia no ka Pauku 2 o ka Mokuna XLI o ke Kanawai Hoopai Karaima o ka olelo Hawaii e like me ia i hoololi ia e ke kanawai i aponoia ma ka la kanakolu o Iulai, hookahi tausani ewalu haneri me kanahiku kumamawalu, ma ka hoololi ana ae i kulike ai me ka mahele Beritania o ua Pauku la, i heluhelu ia ai ka Pauku me ka hoololi, penei:

PAUKU 2. O ka mea hana i kekahi wai ikaika a me kekahi

mea e ae e ona ai i mea kuai aku, e hoouku ia no oia i na dala aole oi aku i elima haneri, a ina kaa ole ia uku, e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki elua.

Kanawai 1880, Mok. XXXII.

E HOONOHONOHO A E HOOPONOPONO HOU AI I NA KANAWAI O KE AUPUNI.

NO KA MEA, o na kanawai o ke Aupuni e kau nei ua hemahema ma kekahi mau ano nui, a no ka hooloii pinepine ia, ua hemahema ka huli ia ana, a ma kekahi mau olelo hooholo o ka Aha Kiekie ua lawe okoa ia a hapa paha i na loina o na kanawai o na Aina e, a no ia mea ua kanalua ia no ke ano maoli o kekahi mau kanawai; a

NO KA MEA, no ia mau kumu i hai ia ae la, a no kekahi mau kumu pono e ae ua manao ia he mea pono ke hoonohonoho a hooponopono hou i na kanawai; nolaila, e hooholoia, &c.

PAUKU 1. E ku no i ke kanawai a ma keia ua haawiia ka mana i ke Alii ka Moi e hookohu aku i ekolu poe komisina, he mau mea hoi a ka Moi i manao ai he poe makaukau no ia hana, na lakou no e hoonohonoho a e hooponopono hou i na kanawai o ke Aupuni e kau nei a me na kanawai i hooholo ia ma keia Kau Ahaolelo, a e hui pu ia me kekahi mau olelo wehewehe a me na kuhikuhi i na olelo hooholo ano nui o ka Aha Kiekie, a e hoike no ko lakou mau hana imua o ka Ahaolelo o kela kau e hiki mai ana.

PAUKU 2. Ma keia ua hookaawale ia na dala he elima tausani e uku ai i na lilo no ka hana i kauoha ia ma keia kanawai, a ua ae ia aku ke Kuhina Waiwai e haawi aku ia dala i ua poe komisina nei i kela manawa keia manawa e like ka nui me ka mea i manao ia ua pono.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai ka la aku i aponoia ai.

E PONI ANA I NA MOI O HAWAII.

Kanawai 1880, Mok. XXXIII.

NO KA MEA, he mea maa mai ka wa kahiko loa he poni ia na Alii o Hawaii nei, a he mea no hoi e hoomaopopo ana i ka ihiihi hoano, a eehia o ka Noho Alii,

A NO KA MEA, ua hemahema ke Kumukanawai i ka hoomaopopo ana no ia mea, a i kupono ai hoi ka lawelawe ia ana oia Oihana Hoolaa ma ka hoakaka ia ana ma na kanawai o keia Aupuni, nolaila, e hooholoia, &c.

PAUKU 1. Na ka Moi no iloko o kona Aha Kukamalu e hoomaopopo a e kukala me ka hoolaha aku ma ke akea, i kona wa a me ka manawa e Poni ia ai Oia, a nana no iloko o kona Aha Kukamalu e hana i mau rula a me na loina o ka lawelawe ia ana oia mau Oihana, a o na lilo a pau no ia Oihana e uku ia no ia mailoko ae o na dala o ka waihona o ke Aupuni i hoomaopopo ole ia e ka Bila Haawina, aole hoi e oi aku mamua o ka umi tausani dala.

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai mai kona la e hooholoia ai.

E HAAWI ANA I KA MANA NO KA HOOPUKA ANA I KA PALAPALA SILA NUI NO NA AINA KULA A ME NA KAHUA KULA A KA PAPA HOONAAUAO E KUAI AKU AI.

Kanawai 1880, Mok. XXXV.

NO KA MEA, ma ka Pauku 1 o ke kanawai i kapaia, "He Kanawai e pono ai na Kula o ke Aupuni," i hooholoia i ka la 9 o Iulai, M. H. 1850, ua olelo ia penei:

"Pauku 1. E hookaawale ia kekahi mau aina e like ka nui me ka hapa-iwakalua o na aina a pau o ke aupuni i kaawale i keia wa, me ke ana ole nae i keia mau aina ma ka hookaawale ana, a e haawiia ia mau aina e kokua mamuli o ka naauao."

A NO KA MEA, ma ka Pauku 2 o ua kanawai la ua oleloia penei:

"Pauku 2. Na ke Kuhina Ao Palapala e kuka pu me ke Kuhina Kalaiaina no keia mau aina, a ina e aponoia e ka Moi iloko o kona Aha Kukamalu, o ka paa no ia oia hookaawale ana."

A NO KA MEA, ma ka Pauku 3 oia kanawai ua oleloia penei:

"Pauku 3. Na ke Kuhina Ao Palapala e kuai aku a e hoolimalima aku paha i keia mau aina i loaa mai ka mea e pono ai na kula, e like me kona manao, a me ko ka Aha Kuhina o ka Moi i manao ai he mea e pono ai ka naauao o keia Pae Aina."

A aia hoi ma ka Pauku 32 o ke kanawai i kapaia "He Kanawai e hoopau ai i ka Mokuna X o kę Kanawai Kivila, a e hooponopono ai i ka Oihana Ao Palapala o ke Aupuni," ua oleloia penei:

"Pauku 32. He mana ko ka Papa Hoonaauao e hoolilo aku ia hai i na aina i hoolilo ia, a e haawi ia ana paha ma keia hope aku i mea e hoonaauao ai i na kanaka, ma ke kuai maoli, ma ka hoolimalima, a ma ke ano e ae paha."

A NO KA MEA, mamuli o na kuhikuhi ana o na Pauku 1 a me 2 i hai mua ia ae nei o ke kanawai o ka la 9 o Iulai, M. H. 1850, i oleloia, mahope o ke kukakuka pu ana o ke Kuhina Ao Palapala me ke Kuhina Kalaiaina, ua wae ia, a hookaawaleia kekahi mau aina a me kahua kula, no ka pono o ka Oihana Hoonaauao, a ua aponoia ia mau aina a me kahua kula e ka Aha Kukamalu i ka la 23 o Dekemaba, M. H. 1850, ma keia Olelo Hooholo i hooholoia penei:

Hooholoia: I kulike me ka Pauku 1 o ke kanawai i hooholoia iho nei no ka pono o na Kula Aupuni, ma keia ke wae a ke hookaawaleia nei keia mau aina malalo nei no ka pono a pomaikai o ka Oihana Hoonaauao ma keia Pae Aina, a e lawelaweia lakou malalo o na kuhikuhi ana o ua kanawai la * * * * * a me na aina a pau, kahi e noho nei na Kula Aupuni, i ike ia ua hookaawaleia no na Kula e kela me keia mea, e na Alii, a e ke Aupuni paha.

A NO KA MEA, mamuli o ka loli nui ana i keia manawa o na wahi noho lehulehu ia e ka lahui, a me na wahi o na hana akamai a me mahiaina oloko nei o ka Pae Aina, ua ike ia ka pono i kahi manawa o ka hoolilo, a panai ana aku i kekahi o na kahua hale kula mua, no kekahi mau kahua hou ma na wahi e pono ai ia oihana i keia wa.

A NO KA MEA HOI, ma ke kau wahi o na kahua kula mua i hoolilo panai ia aku no kekahi mau kahua hou, ua pili ka pono o ua mau kahua la i ka pono o na aina e pili pu ana, a e lawelawe ia ana paha no ka hapai ia ana o kekahi mau hana nui, a nolaila, ua maopopo lea, o ka mea e pono ai na hoolilo a panai ana paha o na kahua kula, oia no o ka loaa o na Sila Nui no lakou; nolaila, e hooholoia, &c.

PAUKU 1. Ma keia ke haawiia nei ka mana i ka Papa Hoonaauao e kauoha aku i ke Kuhina Kalaiaina e hoopuka aku i Palapala Sila Nui i ka Papa Hoonaauao, a i ka mea paha a ka papa e waiho aku ai iaia ka inoa, no na aina kula, kahua kula, a apana aina e ae paha i hookaawaleia no na kula, a ua papa la e kuai a hoolilo aku ai paha, i kela me keia manawa, mamuli o na kuhikuhi ana o na kanawai e pili ana ia mea.

PAUKU 2. E hoopukaia na Palapala Sila Nui i kakau inoa ia e ka Moi, me ka hooiaio ia e ke Kuhina Kalaiaina, a i kuni ia me ka Sila Nui o ke Aupuni, i ka Papa Hoonaauao, a i ka mea paha a ka papa e waiho aku ai i ka inoa i ke Kuhina Kalaiaina no na aina kula, a ua papa la e kuai a hoolilo aku ai paha, i kela me keia manawa a i hookaawaleia no ia oihana ma ka olelo hooholo o ka Aha Kukamalu i hooholo ai i ka la 23 o Dekemaba, M. H. 1850, a i hookaawaleia paha mamuli o kekahi kauoha a mana e ae paha e pili ana, a pela no hoi no na kahua kula kahiko, a apana aina e ae i hookaawaleia no na kula, i ana ia a i aponoia e ke Kuhina Ao Palapala me ke Kuhina Kalaiaina mamuli o na kuhikuhi ana o ke kanawai e pili ana i na kula, i hooholoia i ka la 9 o Iulai, M. H. 1850, i olelo mua ia, a o kekahi kauoha a mana e ae paha e pili ana.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai kona la e aponoia ai.

Kanawai 1880, Mek. XXXIX.

E PALE AKU AI I KA HOOILI KOLOHE ANA I NA MEA ULU O NA AINA E, MA KE ANO HE MAU MEA ULU HAWAII, I NA AWA KUMOKU O AMERIKA HUIPUIA.

PAUKU 1. O kela mea keia mea i lawelawe ma kekahi ano i ka hooili a hoao ana paha e hooili kolohe, i kekahi awa ma Amerika Huipuia, na mea ulu i hooulu a i hana ia ma na aina e, o ka oi aku nae he laiki me ke kopaa, ina paha ua hui ia me na mea Hawaii o ia inoa hookahi a ano hookahi paha, a ma na puolo pakahi paha, e hoopaiia oia ina e maopopo kona hewa e uku i kekahi hoopai aole e oi aku i na dala he hookahi tausani, a i ole ia e hoopaahao ia ma ka hana oolea, aole e oi aku i na makahiki elua, e like me ka mànao o ka Aha Hookolokolo, a o na waiwai o na ano a pau, ka oi aku nae ka laiki a me ke kopaa, i hooiliia, a i hoao ia e hooili pela, e hooliloia a ua hiki ke hopu ia a kuai ia aku no ka pomaikai o ke Aupuni Hawaii.

PAUKU 2. I mea e pono ai ka hooko ia ana o na olelo o ka pauku mamua iho, e koho ia kekahi luna i akamai i ka nana ana i na ano laiki a pau, a e kapaia oia "ke kiai o na waiwai i hooili ia iwaho," a nana e nana i na puolo o ia mea i manaoia e hooili aku i na aina e. O na puolo a pau i manaoia e ia ua hui ia, a he mea i hooulu ole ia ma Hawaii nei, e nana pono i ua mea la, a ina ua maopopo he laiki i hui ia, a i ole he laiki mai na aina e mai, alaila, e lawe ia na laiki a pau i lilo ia puolo oia kekahi hapa, a e hoopaiia na ona oia mea e like me na mea i hoakaka ia ma ka Pauku 1.

PAUKU 3. E uku ia ka luna i koho ia i wahi uku uuku, e hoomaopopo ia e ke Kuhina Waiwai, e ka mea nona ka waiwai i manao ia e hooili aku, a e loaa iaia he hapaha o na dala a pau i loaa mamuli o ke kuai ia ana o na waiwai i hoao ia e hooili kolohe àku.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai a mahope aku o kona aponoia ana.

NA KANAWAI O 1882.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 1 O KE KANAWAI I KAPAIA "HE KANAWAI E HOAKAKA AI I KA UKU O NA LUNAMAKAAINANA," I APONOIA MA KA LA 24 O IUNE, M. H. 1868. **Kanawai** 1882, Mokuna IV.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ke hoololi hou ia nei ka Pauku 1 o ke kanawai i kapaia "He Kanawai e hoakaka ai i ka uku o na lunamakaainana," i aponoia ma ka la 24 o Iulai, M. H. 1868, a penei e heluheluia ai:

"Pauku 1. Ma keia ua hoopaa ia ka uku o na lunamakaainana i elima haneri dala no kela a me keia Kau Ahaolelo."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai i kona la e aponoia ai. O na kanawai a me na hapa kanawai e kue ana i keia e hoopauia, a ma keia ua hoopau ia no.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 3 O KA MOKUNA XXII O NA KANAWAI HOOPAI KARAIMA. **Kanawai** 1882, Mokuna V.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ke hoololiia nei ka Pauku 3 o ka Mokuna XXII o na Kanawai Hoopai Karaima, a penei e heluheluia ai ua pauku la:

"Pauku 3. O ka mea puhi i ka hale noho o kekahi i ke ao a me ka po, me ka manao ino a me ka manao kolohe, oia ke puhi hale ma ke degere alua, e hoopaiia oia ma ka hoopaahao a me ka hana oolea a make ia, a i na makahiki paha a ka Aha Hookolokolo e manao ai."

PAUKU 2. O na kanawai a me na hapa kanawai e kue ana i keia kanawai, ma keia ua hoopau loa ia.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai kona la aku e aponoia ai.

Kanawai 1882, Mokuna XIII.

E HOOLOLI AI I KA PAUKU 11, MOKUNA LV O NA KANAWAI HOOPAI KARAIMA E PILI ANA I NA HALE HULA HAOLE.

PAUKU 1. E hoololiia a ma keia ke hoololiia nei ka Pauku 11, Mokuna LV o na Kanawai Hoopai Karaima, a penei e heluheluia ai ua pauku la:

"Pauku 11. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina e like me kona manao he pono e haawi i kela mea keia mea i kakau palapala mai i kona noi ana i palapala ae e malama i hale hula haole ma Honolulu a me Wailuku, Maui, no ka makahiki hookahi, ke loaa mua mai na dala he hookahi haneri no ka pono o ka Waihona Dala o ke Aupuni; aka hoi, aole e haawiia ka palapala ae oia ano i kekahi mea a mau mea paha i loaa ka palapala ae kuai waiona, halekuai, hale paina, hale inu ti, a hale pahupahu, a mea e ae paha i pili ia lakou ma ke ano o ka oihana."

PAUKU 2. E lilo keia i kanawai i kona la e aponoia ai.

Kanawai 1882, Mokuna XIX.

E KOKUA AI I KA HOOHOIHOI MAHIAI ANA.

NO KA MEA, he mea maikai i ke Aupuni ke kokua ana i kekahi haawina dala kupono no ka hoohoihoi ana i na hana mahiai, no ke kukulu ana i na hale hana no ka hoomaemae ana, hoomoa ana i kekahi mau hua ai a me ke kukulu ana i mau hale hana e kaomi ai a e owili ai i ka baka a me na waiwai ulu e ae i hooulu ia ma keia Aupuni, a

NO KA MEA, he nui wale na laau waiwai e ae i ulu ma na aina e, a i laha ole ma Hawaii nei, he mea ku i ka pono i ke Aupuni ke hoolako mai i na laau hua ai o kela a me keia ano, a me na laau maikai e ae no ka hoolaha ana e hooulu ia ma keia Paeaina; nolaila, e hooholoia, &c.

PAUKU 1. O ka haawina dala i hookaawale ia e ka Ahaolelo no ka hoohoihoi ana i na hana mahiai, ma ke kukulu ana i mau hale hana no ka hoomaemae ana a hoomoa ana i kekahi mau hua ai i hooulu ia ma keia mau Paemoku, e like me ka hala-kahiki, pea, piki, piku, ohia a me na waiwai ulu e ae, a ua loaa i ke

Kuhina Kalaiaina ka mana e haawi i puu dala kupono no ke kukulu ana i hale a mau hale paha no na hana i hoikeia ma keia kanawai, ke noi ia mai oia e kekahi mea a mau mea paha i hoohuiia a i loaa hoi ka palapala hoohui me ke aupuni, a i hooiaio ia e ke Kuhina Kalaiaina, e hoomau ana ma ia hana no na makahiki aole e emi iho malalo o ka umi.

PAUKU 2. Ua pili pu me ka hana hoohoihoi mahiai i olelo ia ma keia kanawai, ke kauoha ana aku i na aina e e hookomo ia iloko o keia aupuni, i na laau hua ai o kela a me keia ano, ina ma ke kawowo a anoano paha, na laau maikai a maemae hoi, a i na he kawowo a anoano paha, ua hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke kauoha ana aku i na aina e e laweia mai i mea hoolaha, a e hooulu ia ma keia aupuni, a e makana ia aku no ka lehulehu, a e uku ia na lilo a pau o keia mailoko ae o na dala i hookaawale ia e ka Ahaolelo no ka hoohoihoi mahiai.

PAUKU 3. E hookaawale ia na dala elima tausani iloko o ka Bila Haawina, i mea e kokua ai i ka hooko ana i na hana i olelo ia e keia kanawai.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai i kona wa e aponoia ai.

E PILI ANA I KA AUHAU HALEMAI MALUNA O NA EEMOKU.

Kanawai 1882, Mokuna XX.

PAUKU 1. Ma keia ua hoomana ia a ua kauoha ia na kahu o ka Halemai Moiwahine e hookoe a e hoolilo aku no na kumu i hai ia malalo ae nei, i na dala elua tausani a me elima haneri no kela a me keia makahiki no loko ae o na dala i loaa ia lakou ma ke ano he auhau Halemai i kau ia a i loaa mai no na eemoku i hiki ae ma kela me keia awa kumoku o keia aupuni, me ka nana ole hoi i na kanawai e ae e noho nei e kue ana.

PAUKU 2. E lawelawe ia a e hoolilo ia aku na dala elua tausani a me elima haneri no kela me keia makahiki i olelo mua ia e ua poe kahu la, e like me ka mea kupono i ko lakou manao mawaena o kela me keia hui manawalea o Honolulu, i mea e hoomama ai i ka poe haole mai me ka ilihune.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai ka la aku e aponoia ai.

Kanawai 1882, Mokuna XXIII.

E HOOPONOPONO AI I KA LOAA ANA MAI, KA MALAMA ANA A ME KA HOOLILO ANA AKU I NA DALA O KE AUPUNI, A E HOOMAOPOPO AI NO KA HOOIA IA I NA BUKE HELU O KE AUPUNI.

MAHELE 1. NO KA OHI ANA A ME KA UKU ANA I NA DALA O KE AUPUNI.

PAUKU 1. O na kanaka a pau i haawiia ma ke kanawai, ma ka hoonohonoho aba, a ma ka hookohu ana paha, i keia wa a i keia hope aku paha, i ka oihana e ohi a e loaa paha i na dala loaa o ke Aupuni Hawaii, a i ole ia i ka oihana e hoolilo ia aku i na dala no na haba o ke aupuni, e hoolilo ia poe he mau "Luna Buke Helu Aupuni," a e hooko no lakou i na hana a e hoike aku i na palapala helu e like me ka mea i hoakaka ia ma keia kanawai, a i kauoha ia i kela me keia manawa e ke Kuhina Waiwai a me ka Luna Hooia Dala o ke Aupuni.

PAUKU 2. O kela me keia Luna Buke Helu i olelo ia maluna ae, nana e ohi a loaa paha i na loaa a dala e ae o ke aupuni ma Honolulu, e uku aku oia i kela me keia hebedoma, a i ole, i na manawa e ae i kauoha ia, iloko o ke Keena o ke Kuhina Waiwai, i na dala a pau i ohi ia, a i loaa iaia no na loaa aupuni a dala e ae paha o ke aupuni e waiho pu ia me na palapala hookaa i kakauinoa ia e ia, e hoakaka piha ana a me ka pololei i na hana i ohi ia ai a i loaa ai paha ia dala a iloko o na la he umi mahope iho o ka pau ana o kela me keia mahina, ke ole nae i kauoha ia ma ke ano e ae, e haawi aku ia Luna Hooia, he palapala hoike e like ke ano me ka mea i hai ia ma ka Palapala Hoakaka Mua i pakui ia me keia kanawai, me ka hoomaopopo i kela me keia mea e like me ka mea i kauoha ia e ka Luna Hooia, no na dala a pau i ohi ia a i loaa paha iaia iloko o ka mahina i hala iho a e hana a kakauinoa i ka olelo hoohiki e like me ka mea i hai ia ma ua palapala hoakaka la.

PAUKU 3. O kela me keia Luna Buke Helu i olelo mua ia nana e ohi a loaa paha i na loaa a dala e ae o ke aupuni, mawaho ae o Honolulu, e hooili a e uku aku paha oia i kela a me keia

mahina, a i ole i na manawa e ae i kauoha ia, iloko o ke keena o ke Kuhina Waiwai, i na dala a pau i ohi ia a i loaa iaia no na loaa aupuni a dala e ae paha o ke aupuni, a e waiho pu ia me na palapala hookaa i kakauinoa ia e ia, e hoakaka piha ana a me ka pololei i na hana i ohi ia ai a i loaa ai paha ia dala a iloko o na la he umikumamaha mahope iho o ka pau ana o kela a me keia hapaha makahiki, ke ole nae i kauoha ia ma ke ano e ae, e hooili aku i ka Luna Hooia ma ka eke leta a ano e ae paha he palapala hoike e like ke ano me ka mea i hai ia ma ka Palapala Hoakaka Mua i pakui ia ma keia kanawai, me ka hoomaopopo i kela a me keia mea e like me ka mea i kauoha ia e ka Luna Hooia no na dala a pau i ohi ia a i loaa paha iaia iloko o ka hapaha makahiki i hala iho, a e hana a e kakauinoa i ka olelo hoohiki e like me ka mea i hai ia ma ua palapala hoakaka la.

PAUKU 4. Ina e make, haalele, a hoopau ia paha kekahi o ia poe Luna Buke Helu, alaila, e hoihoi ia ma ka lima o ka mea i hookohu ia ma kona wahi i na dala a pau o ke aupuni e koe ana iaia, ke ole nae i kauoha ia ma ke ano e ae e ke kanawai, a ina e make ua Luna Buke Helu la, aole no e manao ia no ia mau dala he waiwai ia a ka mea i make, aole loa no hoi e lawelawe ia e kona poe hope ma ke kanawai.

PAUKU 5. Na ka Luna Hooia e hooili aku i ke Kuhina Waiwai i ka inoa o kela me keia Luna Buke Helu, a mea e ae paha i hooko ole i na olelo o ka pauku 1, 2 a me 3 o keia kanawai, alaila, e kaohiia ka uku mau a uku e ae paha, o ua Luna Buke Helu a mea e ae paha, a hiki i ka manawa e hooko ia ai e like me ka mea kupono i ka manao o ka Luna Hooia; a na ka Luna Hooia no e kuka pu i kela me keia manawa me ke Kuhina Waiwai ma na mea a pau e pili ana i ka ohi ana, ka loaa ana a me ka hoolilo ana aku i na dala o ke aupuni, malalo ae o ka hooko ana o keia kanawai.

PAUKU 6. O na dala a pau i uku ia mai iloko o ke keena o ke Kuhina Waiwai, e like me ka mea i kauoha ia mamua ae nei e lawe ia mailaila mai ma ke ano i hoomaopopo ia malalo iho, a ma ia ano wale no, a penei no: Na ke Kuhina Waiwai, i kela me keia manawa, i ike ia ai ua pono, e hoomaopopo no ka nui o

na dala i manao pono ia e uku aku ana iloko o ka manawa aole e oi aku i ka mahina hookahi; a mahope iho oia hoomaopopo ana, e hoomakaukau i palapala e like me ka mea i hai ia ma ka Palapala Hoakaka Elua i pakui ia me keia kanawai, a iloko oia palapala e kakau ia ai kela puu dala, me ke kau papa ia a me ka hoonohonoho ia malalo o na mahele a me na poo e like me ka haawina o ia mau mea, a mahope o ke kakau ia ana o kona inoa e hooili aku ua palapala la i ka Luna Hooia; a ina ua maopopo iaia na mea i hoakaka ia ma ka pauku mahope iho nei, alaila, e kakauinoa oia ma ke ano i hoakaka ia ma ka papa mahope ae nei.

PAUKU 7. Mamua ae o ke kau inoa ana o ka Luna Hooia i kekahi palapala o ke ano i olelo mua ia, e hoomaopopo no oia no ke ku i ke kanawai e loaa ia mau dala i olelo ia, e hoolilo ia ai no na mea i hai ia ma ua palapala la, a mahope o kona kau ana i ka inoa e hoihoi ia aku i ke Kuhina Waiwai. Aka nae, ina e ike ka Luna Hooia, aole no i ku i ke kanawai ia manawa e loaa, i ua mau dala a o kekahi o ia mau dala paha, e hoolilo ia ai no na mea i hai ia ma ua palapala la, alaila, e hoihoi ia aku i ke Kuhina Waiwai e hooponopono hou ia, me ke kapili pu i kekahi palapala e hoakaka ana i ka puu dala a mau puu dala ana i ike ai i ku ole i ke kanawai ka loaa ana a o ka hoolilo ana paha e like me ka mea i olelo mua ia.

PAUKU 8. Aia a hoihoi ia ua palapala la i ke Kuhina Waiwai, alaila, nana no, a i ole ia o ka Luna Buke Helu o ka oihana, e uku aku i kela me keia manawa, no loko ae o na dala o ke aupuni i waiho ia i ka lima o ke Kuhina Waiwai, i na dala aole e oi aku i ka huina pau o kela a me keia pauku i hai ia maloko o ia palapala a me kekahi palapala mua paha.

PAUKU 9. E manao ia ua koho pono ia kela me keia helu dala ina i kulike ia me ke kanawai e kau ana a rula hooponopono paha, a i ole ua hoapono pololei ia e kekahi o na Kuhina o ka Moi, a i komo hoi iloko o kekahi Kanawai Haawina e kau ana i ka wa e uku ia ai. Aka nae, aole no e manao ia ua pili ia hoapono ana i ka houluulu a me na auhau i kau ia, ke ole i hoomaopopo lea ia pela maloko.

PAUKU 10. E hooia ia kela a me keia palapala helu dala no ka pololei o ka houluulu ana, na auhau i kau ia a me ka hooko ana o na hana e uku ia ana, e ka Luna nana i kena ia mea, a ina i oi aku ke dala i hoolilo ia i ka mea kupono, mamuli o kona hooia ana i ka pololei, alaila, na ka Luna Hooia e auhau i ua luna la, no ia mau dala oi.

PAUKU 11. O kela me keia puu dala i hookaawale ia no na oihana aupuni no kela a me keia elua makahiki, ina aole i hoolilo ia aku iloko oia manawa a iloko paha o na mahina ekolu ma ia hope ae, ke ole nae i hooholo ia ma ke ano e ae e kekahi kanawai, alaila, e lilo kela hookaawale ana he mea ole, aole hoi e hoolilo ia kela dala iloko o kela me keia elua makahiki no kela mea i hookaawale ia ai i kinohi ke ole nae i hana ia he aelike mamua ae o ka pau ana o kela me keia elua makahiki e kena ana e hoopuka ia a e hoolilo ia paha ia dala, a ina pela, e waiho ia aku me ka Luna Hooia i kope o ia palapala aelike.

PAUKU 12. E malama ke Kuhina Waiwai ma kona keena he buke, i kapaia ka "Buke Dala," me na mahele iloko e like me ka ke Kuhina i manao ai ua kupono, kahi i kakau ia ai i kela a me keia la, malalo hoi o na peo, i kela me keia dala i loaa mai, mai na Luna Buke Helu, a poe e ae paha a me kela me keia hoolilo ana aku no na hana o ke aupuni, a ma na la a pau e wehe ia ai ke Keena Hooia e hooili aku kekahi kope i ka Luna Hooia, i kapaia he "Palapala Dala," he kope hoi o kahi o ka buke dala i hoouna mua ole ia iaia, i ole e kakau ia ma ia palapala dala na mea i hana ia mamua ae o na la eha i hala aku, a e hooili pu no me ua palapala la i na palapala hookaa a me na palapala e ae e pili ana i ua mau dala nei i loaa mai a hoolilo ia aku paha.

PAUKU 13. Na ke Kuhina Waiwai iloko o ka manawa e hiki ai mahope iho o ka pau ana o kela me keia hapaha makahiki o ka manawa helu dala, e hoolaha aku iloko o kekahi nupepa, he olelo hoakaka pakahi o na loaa a me na lilo no na oihana aupuni iloko oia hapaha makahiki a me ka hoike hoohalike i na loaa oia hapaha iloko o ka makahiki mamua iho, a pela no ma ka pau ana o ka makahiki, e hoolaha aku oia he palapala hoike makahiki no

na loaa a me na lilo, a me ka hoohalike ana o ia mau loaa iloko o ka makahiki i hala iho, a e hooili aku i kope o ia mau palapala i ka Luna Hooia.

MAHELE 2. KA HOOIA ANA I NA HELU DALA O KE AUPUNI.

PAUKU 14. E hookohu ia ka Luna Hooia e ka Moi mamuli o ke koho ana a ke Kuhina Waiwai, a e noho no ia ma ia oihana oiai kona hoopono ana. Aka nae, ua hiki no i ka Moi me ke kuka pu ana me kona Aha Kuhina, ke hoopau i ka Luna Hooia mamuli o ke noi ana pela e ka Ahaolelo. A ua hiki no hoi i ka Moi iloko o ka Aha Kuhina i kela me keia manawa e kapae i ka Luna Hooia mai kana oihana ae, no ka hemahema a hewa paha, a ina pela e hana ai, alaila, e waiho ia aku imua o ka Ahaolelo i hoike piha no ke kumu oia kapae ana, a ina aole e noho ana ka Ahaolelo ia wa, alaila, iloko o na la ehiku mai ka manawa e hoomaka ai ka noho ana o ka Ahaolelo; a ina i waiho ia aku he palapala imua o ka Moi e noi aku ana iaia e ka Hale Ahaolelo o ia kau e hoonoho hou ia ka Luna Hooia ma ka oihana, alaila, e hoonoho hou ia no, aka, ina aole e waiho ia aku ka olelo noi e like me ia, alaila, e ku no i ke kanawai na ka Moi no, me ke kuka pu ana i olelo mua ia, e hoihoi hou ia ua Luna Hooia la i ka oihana, a i ole ia, e hooholo e hoomau ia kela kapae ana a e kauoha aku ua hakahaka ka oihana a ka Luna Hooia, alaila, ua hakahaka io no.

PAUKU 15. Mamua ae o ka hapai ana o ka Luna Hooia i kana mau hana, a me ka lawelawe ana i na mana i haawi ia ma keia kanawai, e hana a e kakauinoa oia imua o kekahi o na lunakanawai o ka Aha Kiekie, i ka olelo hoohiki e like me ka mea i hai ia ma ka Palapala Hoakaka Ekolu i huipuia me keia, a e malama ia ua olelo hoohiki nei ma na moolelo oia Aha.

PAUKU 16. Aole no e ae ia ka Luna Hooia e hapai a lawelawe paha i kekahi hana a oihana paha, oiai e paa ana i ka oihana Luna Hooia, a e uku ia oia i ka uku makahiki e like me ka mea i hooholo ia e ka Ahaolelo, aole hoi e hoemi ia kela uku iloko o kona manawa e hoopaa ana i ka oihana.

PAUKU 17. Ke loaa i ka mai, a i ole ke kapae ia, a ina paha ua hele ma kahi e ka Luna Hooia, alaila, e ku no i ke kanawai

ke hookohu aku ka Moi me na kuka ana i olelo mua ia i kekahi mea okoa i hope no ua Luna Hooia la iloko o kona manawa e mai ana, a i ole ke kapae ia a hele paha ma kahi e; a o kela me keia kanaka i hookohu ia i hope, e lawe oia i ka hoohiki i kakauinoa ia e like me ke ano i hoike mua ia; a iloko o ka manawa e noho hope ana, e kau no iaia ka mana a pau a me ka hooko i na hana a pau a ka Luna Hooia.

PAUKU 18. Aia a loaa mai i ka Luna Hooia na hoike a na Luna Buke Helu, no na dala i loaa mai a ohi ia, e like me ka mea i olelo mua ia, alaila, e nana pono ia e ia, a e hoohalike ia me na palapala dala i olelo mua ia, a me na palapala hookaa, a palapala e ae i pili, a e hookuu i ua Luna Buke Helu la me ka hoapono ia, no kela a me keia dala i loaa mai i ohi ia, a i uku ia aku iloko o ke keena o ke Kuhina Waiwai, a e hoole a kau hou aku no ia Luna Buke Helu, i na dala a pau ana i kolohe ai a i palaka paha ma ka loaa ana, a ohi ana paha, i kauoha ia oia e loaa a ohi paha ma kekahi kanawai a rula, a me na dala a pau ana i uku pololei ole ai iloko o ke keena o ke Kuhina Waiwai, a oia mau kau hou ana e hoolilo ia aku e ka Luna Hooia i ke Kuhina Waiwai nana e hooko ia mau mea e kue ana i ua Luna Buke Helu la.

PAUKU 19. Aia a loaa mai i ka Luna Hooia i ka palapala dala i olelo mua ia ma ka Pauku 13 o keia kanawai, alaila, e hoohalike mua oia i na mea i kakau ia ma ka aoao aie aku me aie mai, me na palapala hookaa pu, a me na palapala e ae i hooili ia mai, a e nana i ko lakou ano pololei no na auhau ia ana a me na houluulu ana, alaila, e nana i na palapala i pili, ina paha ua hoomaopopo ia me ka oiaio no kela a me keia mahele o na loaa a me na lilo e like me ka mea i kakau ia no ua mau dala la, ma ka aoao aie aku a aie mai paha pakahi, alaila, e hoomaopopo oia, ina paha o na dala i kakau ia ma ka aoao aie aku o ka palapala dala, ua uku io ia no iloko o ke keena o ke Kuhina Waiwai, a ina hoi o na dala i kakau ia ma ka aoao aie mai o ua palapala dala nei, ua hoolilo io ia no mamuli o ka mana kupono a me ka palapala kauoha i olelo ia, a na ka Luna Hooia e hoapono a e hookuu ia ke Kuhina Waiwai i kela me keia mahina no na loaa a pau i ike ia ua pololei, e like me ka mea i hai mua ia, a no na hoolilo a pau a

me ka huipu ana o na palapala hookaa o kela a me keia poe i uku ia ai ke dala. Aka nae, aole no e uku aku ke Kuhina Waiwai i kekahi o ia mau dala, aole no hoi e uku ia mamuli o kona kauoha koe nae na lilo Moi, na haawina kumau me na uku mau o na luna aupuni; ke ole i kau mua ia na bila me ka inoa o ka Luna Hooia.

PAUKU 20. Ma ka nana ana i ka Papa Palapala Hoike Dala a me na palapala e ae i waiho ia mai ma ke ano he mau palapala hookaa a hookaa hapa paha, e ninaninau a e hoakaka aku ka Luna Hooia i na Luna Helu Dala, na luna hoike dala ana, a poe e ae paha nana i lawelawe ma kela ano keia ano ma ka loaa ana, a o ka hoolilo ana aku paha o ke dala i olelo ia ma keia kanawai, a e kauoha oia i mau hoike helu hou ae he mau bila hookaa, mau hoakaka ana, a me na wehewehe ana e like me ka mea i kupono i kona manao, a mahope o ka pane ana no ia mau ninau a me na hoakaka ana, a ua loaa mai na hoike helu hou ae a me na wehewehe ana, alaila, na ka Luna Hooia e hoole, a e kakau hou ia na puu dala a pau i kakau ole ia ma ka aoao kupono, a i uku ole ia iloko o ke keena o ke Kuhina Waiwai, a e hoole a e kakau hou ia na puu dala i hoolilo oi ia aku, a i ole, ua loaa ole na palapala hookaa kupono, a i kauoha ole ia paha, a nana no e hoike aku i ke Kuhina Waiwai i palapala e hoike ana no ia mau kakau hou ana, e hooko ia ia maluna o ia Luna Helu Dala, luna e hoike dala ana, a mea e ae paha, nana ka hewa i loaa ai ia kakau hou ana.

PAUKU 21. I na manawa a pau ina i hoohalahala kekahi Luna Helu Dala no ka hoole ana a o ke kakau hou ana aku i kana mau buke helu e ka Luna Hooia Dala, alaila, ua hiki no i ua Luna Helu Dala la ke hoopii ae imua o kekahi o na lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke keena, a na ia lunakanawai mahope o ka noonoo ana, e like me kona manao ua ku i ke kaulike, e hoopuka i kana olelo kauoha e kapae ana i kela hoole ana a o kauwahi paha, a me ke kakau hou ana, ke hoomaopopo ia i ua lunakanawai la he mea ia i ku i ka pono a me ka noiau, a pela no e hooko ia ai e ka Luna Hooia Dala o ke aupuni.

PAUKU 22. Aole no e apono ia no ka loaa ana mai o ka uku ana aku paha o kekahi dala ke ole he palapala hookaa a hoike paha no ka loaa io ana a o ka uku ana aku paha o ke dala i koi ia e apono ia, me ka nana ole i ka olelo ana mai ua nalowale he mau pepa, a ua haehae ia paha, a no ka hiki ole paha ke loaa i ka palapala a mau palapala hookaa paha, aia wale no me ke noi imua o kekahi o na lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke keena, a nana no e kena ae i ka Loio Kuhina a me ka Luna Hooia, a me ka poe e ae ana i manao ai ua pono, a ina e hoomaopopo pono ia oia mamuli o na mea hoike kupono, ua nalowale no, a ua haehae ia paha na palapala i koi ia, a ua hiki ole paha ke pani ia, alaila, na ua lunakanawai la e hoapono a hoapono ole paha i ua dala nei e like me ka mea i ku i ka pono, a e hoopuka i kana kauoha e pili ana e like me kona manao he pono, a e lilo ia i olelo kauoha i mea paa maluna o ke Aupuni Hawaii a me na mea e ae a pau, a e hooko ia pela.

PAUKU 23. Ina ua ike ia no kekahi palapala hookaa i waiho ia mai no kekahi dala i hoolilo ia aku, ua hemahema no ka hooia ole a palapala e ae paha i pono ke huipu ia, a no kekahi ano e ae paha, alaila, ua ku no i ke kanawai, ina e hooiaio ia mai e hoomaopopo ai i ka Luna Hooia, aole nae i hoonele ka Luna Buke Helu ia hooia ana mamuli o ka manao e hana pela, a ua uku io no me ka pololei na dala i olelo ia ma ua palapala hookaa la, alaila, e apono ia ua palapala hookaa nei a e hookuu ia ka Luna Buke Helu, a e kakau ia ma kona aoao he aie mai.

PAUKU 24. I na manawa a pau, ke apono ole ia kekahi dala no ka nele i ka palapala hookaa ole, a no ka hemahema paha o ka palapala hookaa a palapala hooia paha, alaila, na ka Luna Hooia e hoike aku i ke Kuhina Waiwai i na mea a pau e pili ana, a me ka huina o na dala i apono ole ia, a e hookoe ia mau dala a e hoopaa ia no loko ae o kekahi dala e uku ia ana i ua Luna Buke Helu nei, a e manao ia he mau dala no ia i uku ia e ke Aupuni Hawaii no ka pono o ua Luna Buke Helu la, mamuli hoi o kona noi ana, a ua hiki nae iaia ke hoopii ae imua o kekahi o na lunakanawai o ka Aha Kiekie, e like me ka mea i olelo ia maloko o ka Pauku 21.

PAUKU 25. Aia a loaa mai i ka Luna Hooia ka hoike makahiki o na loaa a me na lilo i olelo ia ma ka Pauku 13 o keia kanawai, alaila, e kena aku oia e noi ia mau mea, a iloko o na mahina ekolu mai ka manawa i loaa mai ai, e hoomakaukau a e kakauinoa oia i palapala hoike e wehewehe piha ana no ia mau helu dala, ina paha ua kulike a kulike ole me na huahelu i waihoia mai iaia e ke Kuhina Waiwai, e like me ka mea i hai mua ia aku nei, a e wehewehe piha ana no na mea i hoohalike ole ai me na rula i kauoha ia ma keia kanawai, a me ka hoonele ana i na hoike no na dala o ke aupuni a dala e ae paha, a me na mea i apono ole ia no ka nele i na palapala hookaa ole, na palapala hookaa a me na palapala hooia hemahema, a me na hoopii i hoomaka ia e kekahi mea, a e kue ana paha i kekahi mea, e like me na olelo iloko o keia kanawai.

PAUKU 26. Iloko o na la ehiku mahope iho o ka hana ana a me ke kau inoa ana o ka Luna Hooia i ka olelo hoike i olelo mua ia, ina e noho ana ka Ahaolelo ia wa, a ina aole i noho ka Ahaolelo, alaila, iloko o na la ehiku mahope iho o ka halawai hou ana, e hooili aku imua o ka Ahaolelo i ua olelo hoike la, a me na kope i kauoha mua ia ma keia kanawai e pakui pu ia me ua olelo hoike la.

PAUKU 27. E ku no i ke kanawai, na ka Luna Hooia maloko o kana hoike makahiki, a hoike kuikawa paha ana i manao ai he pono ke hana, e hai aku ana i na hana a me na rula hooponopono i kupono i kona manao e hooholo ia e ka Ahaolelo, i mea e pono ai ka ohi ana a me ka hoolilo ana o na dala o ke aupuni, a i mea e hooko ai me ka pakiko i ka hooia ana a me ke noi ana i na buke helu dala o ke aupuni, a me na hooloii hou ana i ke ano e malama ia ai na buke helu ana i ike ai he mea pono, a ma ke ano nui no hoi e hoike ae oia e pili ana i ka oihana buke helu dala o ke Aupuni.

PAUKU 28. Ma keia ua haawi ia ka mana i ka Luna Hooia, ma ka palapala kauoha i hoike ia ma ka Palapala Hoakaka Eha o keia kanawai, i kakauinoa ia e ia, e kena aku i na mea a pau ana i manao ai he pono, e hele kino mai imua ona i ka manawa a me kahi i olelo ia maloko oia palapala kauoha, a e waiho mai imua

ona i na buke helu a me na palapala e paa ana a e malama ana paha e ua poe la, i mea e nana ia ai, a ua ku no i ke kanawai, a ma keia ua hoomana ia ka Luna Hooia ke ike oia he pono, e kena ia e huli, a e kakau kope ia no loko ae o kekahi buke a moolelo paha e waiho ana i ka malama o ke Kuhina Waiwai, a luna e ae paha o ke aupuni, me ka uku ole hoi i kekahi uku no ia mea.

PAUKU 29. Ma keia ua hoomana ia a ua kauoha ia ka Luna Hooia e ninau ia malalo o ka hoohiki, (a ma keia ua hoomana ia oia e hoohiki,) i na kanaka a pau ana i manao ai ua pono ke ninau ia, e pili ana i na loaa a me na lilo o ke dala, a e pili ana hoi i na mea e ae a pau e pono ai no ka hooko pono ana i na mana i haawi ia nona ma keia kanawai.

PAUKU 30. Ina i hele ole mai kekahi kanaka imua o ka Luna Hooia, i mea e ninaninau ia a ua waiho ole aku i kekahi buke helu, palapala hookaa, a palapala e ae, a ua pane ole i kekahi ninau i ku i ke kanawai i ninau ia ai oia e ka Luna Hooia, e hiki no ke hoopai ia i ka uku hoopai, aole e emi malalo o ka iwakalua dala, aole e oi aku i na dala hookahi haneri, ke hoahewa ia imua o kekahi lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 31. Ina ma ka ninaninau ana imua o ka Luna Hooia, ua hoike wahahee kekahi kanaka me ka manao kolohe, alaila, e pili no i ka mea i hana i ua hewa la, na hoopai i hoomaopopo ia no ka poe i ahewa ia no ka hoohiki wahahee ma ke degere elua.

MAHELE 3. KELA A ME KEIA LOINA.

PAUKU 32. E hiki no i ke Kuhina Waiwai a me ka Luna Hooia e hoomakaukau a e hoolaha aku i na rula hooponopono, ke ole nae i kue i keia kanawai, e like me ka mea i ike ia e pono ai no ka malama ana a me ka lawelawe ana i na dala o ke aupuni, a i mea hoi e kaohi pono ai i ke kakau ana a me ka hooia ana i na loaa a me na hoolilo a pau o na oihana aupuni e na Luna Buke Helu. A e waiho ia aku ia mau rula a pau imua o ka Ahaolelo iloko o na la he umikumamaha mahope iho o ke kau ia ana, ina hoi e noho ana ka Ahaolelo ia wa, a ina aole, alaila, iloko o na la he umikumamaha mahope iho o ka halawai hou ana o ka Ahaolelo.

PAUKU 33. E lilo keia i kanawai ma ka la mua o Ianuari, 1883, aka, aole e pili keia i na dala auhau kula i kauoha ia ma ke kanawai e uku ia i na Luna Kula o ka Papa Hoonaauao.

NA PALAPALA HOAKAKA.

KA PALAPALA HOAKAKA MUA.

Ka helu ana i na dala a pau i ohi ia e.....
ma ke ano he.....mai ka la.....o.....
a hiki i ka la.....o..... .....M. H. ....., a ua hookomo ia ia mau la elua.

KA MEA NANA MAI KE DALA.	HUINA PAU.
HUINA.....	

Ka uku ia ana o ia mau dala me ke Kuhina Waiwai.

Ka la i uku ia ai, a i hoo-ili ia ai paha.	Ke poo o ka palapala hoo-kaa e pili ana i na dala i uku ia mai ai.	HUINA.
	HUINA.....	

Owau o....., ke hoohiki paa nei au he hoike oiaio kela maluna ae, o na dala a pau i ohi ia e a'u, ma ko'u ano he.....mai ka la.....o .....a hiki i ka la .....o....., 18....., me ka hoo-komo pu ia mau la elua, a ua uku aku au ia mau dala a pau i ke Kuhina Waiwai.

Hoohiki ia i keia la.....o....., 18....., imua o'u.

KA PALAPALA HOAKAKA ELUA. KAUOHA.

I ka Luna Hooia Dala o ke Aupuni. O ka huina o na dala e uku ia ana no loko ae o ka Waihona Aupuni iloko o..... e hiki mai ana, he.....dala a me..... keneta, a o na kumu a me na mea e hoolilo ia ai oia keia.

No na hana e hoolilo ia ana no loko ae o ka Waihona Aupuni.	No na hana e hoolilo ia ana no loko ae o ka puu dala aie.	HUINA.	
KA HAAWINA.	KA HANA.		
	HUINA		

Kakau ia i keia la.....o....., 18.....

.....

Kuhina Waiwai.

Ke hooia aku nei au, o na puu dala i hai ia maluna ae nei ua ku no i ke kanawai, e hoolilo ia aku no na hana a me na kumu i hoakaka ia.

Kakau ia i keia la.....o....., 18 .....

.....

Luna Hooia o ke Aupuni.

KA PALAPALA HOAKAKA EKOLU.

Owau o..... ....ke hoohiki paa nei, e hooko no au me ka pololei a me ke akamai a me ka noiau i loaa ia'u i ka oihana a me na hana o ka Luna Hooia Dala o ke Aupuni.

Inoa.

Ia..... ....

Mamuli o ka mana i haawiia mai ia'u ma ke kanawai i kapaia "He Kanawai e hooponopono ai i ka loaa ana mai, ka malama ana me ka hoolilo ana aku i na dala o ke Aupuni, a e hoomaopopo ai no ka hooia ia i na buke helu o ke Aupuni," ke kauoha ia

aku nei oe e hele mai imua o'u ma.....ma ka..... .....a e lawe pu mai me oe i mea e nana ia ai kekahi buke (a mea e ae) e ninau a e nana ia e a'u e pili ana i kekahi mau mea e ninau ia ana e a'u e like me na mea i hoakaka ia maloko o ia kanawai.

I hoike ko'u lima i keia la .....o..... ....., 18.....

A. E., Luna Hooia.

Kanawai 1882, Mok. XXVII.

E KAU AI I LAIKINI MALUNA O KA OIHANA UWI WAIU A ME KE KUAI WAIU A E HOONOHO ANA I LUNA NANA WAIU NO KE KULANAKAUHALE O HONOLULU.

PAUKU 1. Ma keia ua haawiia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e haawi i laikini ae no ka malama ana i ka Oihana Uwi Waiu, a me ke kuai ana i ka waiu maloko o ke kulanakauhale o Honolulu, i kela a me keia mea e noi mai ana no hookahi makahiki mahope o ka loaa ana mai mai ka mea noi aku na dala he iwakaluakumamalima no ka pomaikai o ka waihona dala o ke aupuni.

PAUKU 2. O kela mea a me keia mea e kuai ana i ka waiu a e kalewa ana paha no ke kuai aku ma ke akea maloko o Honolulu me ka loaa mua ole iaia o ka palapala laikini ae e like me ka mea i olelo mua ia ma ka Pauku 1 o keia kanawai, e hoopai ia no oia ke ku ka hewa imua o kekahi lunakanawai Hoomalu i na dala aole e emi malalo o elima a aole hoi e oi mamua o iwakaluakumamalima.

PAUKU 3. O kela mea a me keia mea e kuai ana maloko o Honolulu i ka waiu i pai ia me ka wai a mea e ae paha, e manao ia ua pili ka hewa mikamina iaia, a ke ahewa ia oia e hoopai ia no oia i na dala aole e emi malalo o elima, a aole hoi e oi mamua o iwakaluakumamalima.

PAUKU 4. O ka agena o ka Papa Ola oia no ka luna nana waiu no ke kulanakauhale o Honolulu. Na ua luna nana waiu la i olelo ia e nana i ke ano o na waiu e kuai ia ana a i manao ia paha e kuai aku maloko o Honolulu i kela a me keia manawa. A ma

keia ua haawi ia ka mana i ua luna nana waiu la e lawe ma ke ano he waiwai pio i na waiu a pau i loaa aku iaia ua pai ia me kekahi mea okoa, a e hoopii aku no ia hana.

PAUKU 5. Aole no e pili na mea i olelo ia maloko o keia kanawai i ka poe e malama ana i kekahi bipi a mau bipi waiu paha no ko lakou pomaikai iho, a e haawi ana i ka waiu i na makamaka e noho kokoke mai ana me ke kuai akea ole ae imua o ka lehulehu.

PAUKU 6. E mana keia kanawai mahope iho o ka hala ana o kanakolu la mai kona hoolaha ia ana.

E AE ANA I KEKAHI AIE AUPUNI, A E HOOMAOPOPO AI NO KA HOOLILO ANA AKU O IA DALA.

Kanawai 1882, Mokuna XXIX.

PAUKU 1. Ma keia ua hoomana ia ke Kuhina Waiwai mamuli o ke kauoha a ka Moi iloko o ka Aha Kuhina, e aie aku ma ka inoa o ke Aupuni Hawaii, i kela me keia manawa iloko o na makahiki ekolu mahope iho o ka hooholo ia ana o keia kanawai, i na puu dala aole e oi aku ka huina pau i na dala elua miliona, no na kumuhana i hoakaka ia mahope ae nei iloko o keia kanawai, a no ia mau puu dala e kena aku ke Kuhina Waiwai e hoopuka ia na bona kupono i kela me keia manawa no na dala pakahi, ka nui a ke Kuhina i manao ai ua pono. E hoolilo ia aku ua mau bona nei no ke kumukuai i kakau ia, a e loaa i ka ukupanee aole e oi aku i na hapa-haneri eono no ka makahiki, e uku ia hoi i kela a me keia hapalua makahiki, e kaawale keia mau bona mai ka auhau aupuni ma na ano a pau, a e hookaa pau loa ana iloko o ka manawa aole e emi malalo o na makahiki elima, aole hoi e oi aku i na makahiki he iwakaluakumamalima. E uku ia ke kumupaa me ka ukupanee ma na dala gula o Amerika Huipuia, a i ole ia ma ka mea i like.

PAUKU 2. O na dala aie i ae ia maluna iho, e hoolawelawe ia a e hoolilo ia no keia mau kumuhana penei:

Oihana Eemoku e hoolaupai ai.....$ 500,000
Na Hale Aupuni me na Halemai..... 200,000

Hoopiha a me hoomaikai i na kahua ma Waikahalulu...	50,000
Na Awapae me na Mouo.....	50,000
Hana ana i na Alanui me na Uwapo	300,000
Hoomaemae Ola, Honolulu..	100,000
Alahuki Moku, Honolulu.....	40,000
Eli i ke Awa o Honolulu me ka Nuku.....	150,000
Uwea Telefone me Telegarapa.....	100,000
Kokua i na Alahao.....	150,000
Kokua Mahiai.....	360,000
Huina ....$	2,000,000

PAUKU 3. O na dala a pau i aie ia mamuli o na olelo o keia kanawai, e uku ia i ke Kuhina Waiwai, nana no e waiho kaawale ia, a e kapaia "Ke Dala Aie," aole no e hoolilo ia kekahi dala hookahi o ia puu dala ma kela ano me keia ano paha, no kekahi oihana e ae o ke aupuni, aka, e hoolilo wale no no na kumuhana i hoakaka ia ma keia kanawai.

PAUKU 4. Ma keia ua kauoha ia ke Kuhina Waiwai e uku aku, no loko ae o na dala o ka waihona i hookaawale ole ia no kekahi hana e ae, no na lilo no ka hoomakaukau ana i na bona i kauoha ia malalo o keia kanawai, a me ka ukupanee maluna o ia mau bona, e uku ana i kela a me keia manawa.

PAUKU 5. O na haawina iloko o ka Bila Haawina o keia Kau Ahaolelo nona ka huina he hookahi miliona me iwakaluakumamalima tausani dala, a i hooholo ia hoi no keia mau mea malalo iho nei, oia hoi keia:

Na Alanui Alahaka me Alanui Pali. .....$	300,000
Hale Dute me Hale Papaa no Kahului.....	15,000
Hale Dute me Hale Papaa no Mahukona	15,000
Hale Dute me Hale Papaa no Hilo	15,000
No ka hana ana i Hale no na Aha Hoomalu, na hana Aupuni, Oihana Wai, Luna Auhau, &c	35,000
No ka hana ana i Hale Pau Ole i ke Ahi no na Palapala o ka Aha Kiekie, a me na wahi e ae	15,000
Kukulu ana a me malama ana i na Hale Hookolokolo me Hoopaa.....	30,000

Alahuki Moku, Honolulu.	50,000
Na haawina lehulehu i haawi ia no na Awapae, nona ka huina	50,000
Kokua o ka Oihana Eemoku mai na Aina E mai.....	500,000
Huina.....	$1,025,000

E koi ia aku a e uku ia mailoko ae o na dala e aie ia aku ana malalo o ka mana o keia kanawai, a o na dala a pau e hoolilo ia ana e ke Kuhina Waiwai no na mea i hoakaka ia maluna mamua ae o ka loaa ana mai o ke dala malalo o keia kanawai, e hookaa ia aku no ia i ke Kuhina Waiwai i ka wa e loaa mai ai ke dala ma ka aie ana aku.

PAUKU 6. E lilo keia i kanawai mai ka la aku o ka hoolaha ia ana.

E PILI ANA I NA KEIKI OO OLE E NOHO ANA ILOKO O NA KULA AO HANALIMA ME KA HOOPOLOLEI.

Kanawai 1882, Mokuna XXX.

Ma ka Mok. XLI o 1870, ua hookumuia keia mau Kula, e nana ma aoao 598.

PAUKU 1. I na manawa a pau e ike ia ai ma ka hoopaa mau ia ana i kekahi mea e noho ana iloko o kekahi Kula Ao Hanalima me ka Hoopololei, he mea ia e ano e ai ka hooko ia ana o na rula a me ka noho maikai ana, a he mea paha e hoopoino ai i na mea e ae e noho ana ma ia kula, alaila, ua ku no i ke kanawai i kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha ma ka hoike ia ana aku pela e kekahi lala o ka Papa Hoonaauao, kona mau luna i ae ia, a o ke Kumu Nui kekahi o ia mau kula, e hoolohe a e hooholo ia hihia, a ina ua hooiaio ia a maopopo i ua lunakanawai nei, ma keia ua haawi ia ka mana iaia ma kahi o ka hoopaa ana ma ke kula, e kauoha e hoopaa ia ua mau mea oo ole la ma ka halepaahao me ka hana oolea a hana ole paha iloko o kekahi halepaahao o ke aupuni, no kekahi manawa aole e oi aku mamua o ka manawa i koe i hoopaa ia ai ua mea la ma kona hoopaa hope ia ana, e hoopaa ia ma kekahi Kula Ao Hanalima me ka Hoopololei.

PAUKU 2. Ina i kekahi manawa mahope iho o ka hoopaa a hooloili ana ae e like me ka mea i hoakaka ia ma ka pauku

mamua ae, o kekahi mea iloko o kekahi Kula Ao Hanalima me ka Hoopololei a i kekahi halepaahao, ua ike ia ma ke ano o ka hana o ua mea oo ole la, ua hoololi ae oia i kona ano a no kekahi kumu kupono e ae i hoike ia, ua ku no i ke kanawai i kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha mahope o ka loaa ana o na hoike kupono no ia mea, e kauoha e hookuu ia ua mea oo ole la mai ka halepaahao ae, a i ole ia e hoihoi hou aku iaia malalo o ka malama ana a ka Papa Hoonaauao ma kekahi Kula Ao Hanalima me ka Hoopololei i na wa a pau e noi ia aku ai pela e kekahi lala o ka Papa Hoonaauao, a i ole ia e kona mau luna i ae ia.

PAUKU 3. E uku ia na koina a pau i ulu ae malalo o keia kanawai e ka Papa Hoonaauao, mailoko ae o na haawina i hookaawale ia no na Kula Ao Hanalima me ka Hoopololei.

PAUKU 4. E lilo keia i kanawai mai kona la aku e aponoia ai.

Kanawai 1882, Mok. XXXIV.

NO KE KAOHI ANA I NA MAI MAWAENA O NA HOLOHOLONA O KEIA AUPUNI.

NO KA MEA, ma ka lawe ia ana mai o na holoholona mai na aina e mai, ua ike ia he mau mai ano e i ike ole ia mamua maanei, a ua laha ia mau mai mawaena o keia Paeaina, a no ia mea, ua nui na holoholona maikai i make, a ua poho nui ka poe no lakou ia mau mea; a oiai aohe rula e kau nei a aole no hoi he kanawai e hoomalu ai, nolaila, e hooholoia, &c.

Ua hoololi ia na Pauku 1, 2, 3 me 4 i ka M. H. 1884, Mok. XXIX, a e like me ia i hoololi ia ai, ke pai ana maanei.

PAUKU 1. Ma keia ua hoomana ia a ua kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina e hookaawale ma kela a me keia mokupuni o keia aupuni i loaa he mau awa kumoku mai na aina e mai i wahi a mau wahi paha e hoomalu ia ai na holoholona.

PAUKU 2. Ma keia ua hoomana ia a ua kauoha ia ke Kuhina Kalaiaina e hookohu aku i ekolu mau kanaka makaukau no kela a me keia mokupuni o keia Aupuni i loaa he mau awa kumoku mai na aina e mai, a e kapaia ia poe o "Na Papa Luna Nana Holoholona," a i kela a me keia manawa e hakahaka ai ia oihana no kekahi kumu e hoopiha iho ma ka hookohu ana aku i kekahi

kanaka makaukau ma ia wahi. Hookahi o ia poe ekolu i hookohu ia ma kela a me keia papa, e kapaia oia ka Luna Hooko. I keia poe luna, no na hana o keia kanawai, na mana, a me na pono i loaa i na Luna Oihana Dute a o na luna paha malalo o ka Papa Ola, a na lakou no e malama na wahi e hoomalu ai, i maemae a makaukau no ka hana.

PAUKU 3. Na ke kapena o kela a me keia moku i hooili ia mai kekahi mau holoholona ola no kekahi mau awa ma keia Aupuni, e hoike koke aku no ia mea imua o ka Luna Oihana Dute mahope koke iho o kona ku ana mai, a na ia luna e hai koke aku i na Luna Nana Holoholona, aole no hoi e ae e lawe ia na holoholona mai ka uwapo aku, a awapae aku paha, aole hoi kekahi wahi ai a wai a mea e ae e pili ana, a i hoomakaukau ia na ia mau holoholona maluna o ka moku mai ka uwapo a awapae aku, a hiki i ka manawa e nana ia ai e ka Luna Nana a hookuu ia.

PAUKU 4. Ua hiki no e hoomalu ia na holoholona ola a pau, koe na manu a me na holoholona liilii i hookuu ia e ka Luna Nana Holoholona, i hiki mai ma keia Aupuni mai kekahi awa kumoku ma kekahi aina e, a o na lilo o ia hoomalu ana maluna no ia o ka ona o ia mau holoholona, a mea paha i hooili ia mai ai ua mau holoholona la, ma na wahi a ke Kuhina Kalaiaina e kauoha ai no ka manawa aole e emi malalo o na la he kanakolu a oi aku paha e like me ka mea i manao ai he pono e ka Papa Luna Nana Holoholona no ka ike ia he mai lele, a no ka mea ua hookaulana ia mai ke awa a aina paha i lawe ia mai ai ua mau holoholona nei no ka mai lele, a no kekahi kumu kupono e ae paha e pili ana i ka pono o ka lehulehu. Ina ua maopopo i ka Luna Nana Holoholona mahope o ka nana akahele ana ua loohia ua mau holoholona nei i kekahi mai lele e pilikia ai na holoholona ma keia Aupuni, alaila, e hoike aku oia ia mea i ka Papa Nana Holoholona, a ina e manao ka hapanui o ka Papa Nana Holoholona, he mea ia e pono ai ka lehulehu, e hoomake ia ua mau holoholona nei; a ua hiki no hoi i ua Papa Nana Holoholona nei e hoopau a hoonalo loa ia ka ai a mea e ae e pili ana i ua mau holoholona la.

Ua hooponopono ia keia Pauku e like me ia i paiia ma ka olelo Enelani, no ka mea, ua pai huikauia ua pauku la ma ka olelo Hawaii, mamuli o ka haule ana o ka Pauku 5, a ua komo aku kekahi o na huaolelo o ia pauku iloko o ka Pauku 4.

PAUKU 5. E hoomalu ia no na holoholona ola e lawe ia ana mawaena o na mokupuni o keia Paeaina e like me ka mea i kauoha ia ma ka Pauku 3 ma ke awa hooili paha, a i ole ma ke awa hoopae, ke hoike ia he kumu kupono imua o ka Luna Nana ma kekahi awa komo kokoke i ke awa hooili a awa hoopae paha.

PAUKU 6. E hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ma kana palapala hoolaha i kela a me keia manawa e kukala ana, ua loaa ka mai lele ma kekahi awa a aina paha, a e papa loa ia ka lawe ia ana mai o kekahi holoholona mailaila mai oiai ia manawa, me ka nana ole hoi i na olelo e ae iloko o keia kanawai.

PAUKU 7. O na holoholona a pau a me ka lakou mau mea ai a me na lako i hoopae ia mai me ke kue i na olelo o keia kanawai, a i ole, ua lawe a hookaawale ia aku mai kahi hoomalu me ka ae ole ia, e hoolilo ia ia mau mea no ka pono o ke Aupuni Hawaii; a ina i lawe ia aku kekahi holoholona iloko o kahi hoomalu a hoonoho ia aku me na holoholona i hoomalu mua ia, e manao ia ua pili na olelo o keia kanawai, a e kau ia aku na hopena a pau i hoakaka ia.

Hooloii o 1884, Mokuna XXIX.

PAUKU 7A. Na kela a me keia mea e hoike koke aku i ka luna hooko e noho kokoke mai ana a luna nana paha i kekahi holoholona ma kona wahi a e kokoke ana paha malaila a ma kahi paha o kekahi mea e aku ana i loaa ai ka manao ua loohia i kekahi mai lele, malalo o ka hoopai aole e emi malalo o elima aole hoi e oi aku mamua o hookahi haneri dala no kela a me keia hewa.

PAUKU 7B. E loaa no i na luna nana i olelo ia ka mana e komo aku ma na wahi ana i manao ai aia malaila kekahi holoholona i loohia i ka mai lele o ke ano e pilikia a poino ai na holoholona o keia Aupuni, a e kauoha e hoomalu ia ua mau holoholona la no ka manawa a ua luna la e manao ai he kupono. A e loaa no iaia ka mana me ka apono ana mai o ka hapanui o ka Papa i olelo ia e hoomake aku i ua mau holoholona la i olelo ia.

PAUKU 8. O kela a me keia kanaka i kue mamuli o kona manao iho i kekahi o na olelo o keia kanawai, a o ka mea paha nana i kokua, a i ole, o ka mea kuai mai a lawe aku i kekahi

holoholona, mea ai a ka holoholona a lako holoholona, mamua ae o ka manawa i hookuu ia mai e ka Luna Nana, a i ole ia, i kekahi mea me kona ike a me kona manao iho e malama ana i kekahi o ia mau mea, a i ole ia, o ka mea nana i kue a hoole i ka Luna Nana ma ka hooko ana i kana oihana, alaila, e hiki no ke hoopaahao ia ua kanaka hewa nei ma ka hana oolea no ka manawa aole e oi aku i na mahina eono, a i ole ia, e hoopai ia aole e oi aku i na dala elima haneri, a i ole e hoopai palua ia paha, a e hiki no ke hookolokolo ia na hihia a pau o keia ano imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha.

PAUKU 9. E ohi ia mai ka mea nana ka holoholona, a mea paha i hooili ia mai ai na holoholona i nana ia malalo o keia Kanawai, he hookahi dala no ke poo o na lio, hoki, a me na bipi a pau, i kanalima keneta no ke poo o na hipa a me na kao a pau; i umi keneta pakahi no na ano holoholona e ae a manu paha, a ina mamuli o ke ano o ka hana ua nui ka hana ma ka nana ana e uku hou ia i ka Luna Nana he iwakaluakumamalima pa-keneta hou iho. E lilo no na uku hoopai a pau i ohi ia e ka Luna Nana i nana ia oia no ka uku piha no kona luhi o ka nana ana. Mo ia i hoololiia 1884, Mokuna XXIX.

PAUKU 9A. E malama na Luna Hooko o keia Aupuni i mau buke moolelo o na hana o ka lakou mau Papa, a i kela a me keia hapalua makahiki e hoike aku i hoike piha o ka lakou mau hana a me ka hoike o na loaa a me na lilo i ke Kuhina Kalaiaina, a nana no e waiho aku imua o ka Ahaolelo. He mau hoololi 1884, Mokuna XXIX.

PAUKU 9B. E uku ia na lilo kupono a pau no ka hoomalu ana i kekahi mau holoholona mai a me ka hanai ana, a me ka malama ana, a me ka lapaau ana e ka mea nona ia holoholona a o ka mea paha i hooili ia mai ai ia holoholona. Ua hiki no i kekahi Luna Hooko i hookohu ia malalo o keia Kanawai e hoopii ma kona inoa, a i ole ia o ka hapanui o na lala o ka Papa, i olelo e hoopii ma ka inoa o ua Papa la i ka mea nona na holoholona a mea paha i hooili ia mai ai ia mau holoholona i hoole a hookaa ole paha i na uku a me na lilo i hoakaka ia ma keia Kanawai; a i ole ia, ma kona a ma ko lakou manao ana he pono, e paa i ua mau holoholona nei i hookaa ole ia na uku a me na lilo mahope iho o ke koi ia ana aku a mahope iho o ka hoolaha akea ia ana no na la elima

e kuai aku ma ke kuai kudala akea (ina aole i loaa ua mau holoholona nei i ka mai lele) a mailoko ae o na dala i loaa mai ma ia kuai ana, ua hiki i ka Luna Hooko a o ka hapanui o ia Papa e malama i puu dala e lawa ai ka hookaa ana i na uku a me na lilo a pau, a o ke koena e haawi aku i ka mea nona na holoholona, a i ka mea paha i hooili ia mai ai ia mau holoholona.

PAUKU 10. Na ke Kuhina Kalaiaina i kela a me keia manawa e hana a e hoolaha aku i na rula a me na kauoha e pono ai no ka hooko pololei ia ana o na olelo o keia kanawai.

Kanawai 1882, Mok. XXXV.

E AE ANA E HOONOHONOHO IA KA OIHANA LETA KIKOO DALA.

PAUKU 1. Ma keia ua haawiia ka mana i ka Luna Leta Nui me ka ae o ke Kuhina Kalaiaina, e hoonohonoho i ka Oihana Leta Kikoo Dala kuloko a kuwaho hoi, no ka loaa ana mai a me ka uku ana aku i ke dala ma o ke eke leta maloko a mawaho hoi o ke aupuni.

PAUKU 2. Na ka Luna Leta Nui me ka ae o ke Kuhina Kalaiaina, e kau i na rula a me na olelo kauoha no ka hooili ana i na Leta Kikoo Dala maloko o na eke leta a me ka auhau no ka lawe ana. A e like no ka paa o ia mau rula a me na kauoha i hoopuka ia e ka Luna Leta Nui me ka ae o ke Kuhina Kalaiaina, me ko na kanawai o ka aina.

PAUKU 3. E lilo keia i kanawai mai ka la aku e aponoia ai.

Kanawai 1882, Mok. XXXVII.

E HOOI AI I KA MALUHIA O NA KULA HANAI KAIKAMAHINE.

NO KA MEA, ua nui ke kue ia ana o ka maluhia o na Kula Hanai Kaikamahine, a ua pilikia ka maluhia o na mea e noho ana iloko o ua mau kula la, mamuli o ke komohewa kuleana ole o kekahi poe malama ole i ke kanawai maloko o ia mau wahi, aole he hoopai kupono i kau ia e ke kanawai e kau nei no ia ano kanaka, a e pono e malama ia ka maluhia o na kaikamahine iloko o ia mau kula; nolaila, e hooholoia, &c.

O ka mea a mau mea e komo ana me ke kuleana ole maloko o ke kuleana o kekahi Kula Hanai Kaikamahine e hiki no ke hopu

ia e ka makai me ka palapala hopu ole, a mamuli o ka hoopii ana o ke kumu nui a mea kuleana e ae paha e malama ana ia kula, a o kekahi kahu paha o ia kula, a ina ua hooiaio ia imua o kekahi Aha Hoomalu a Apana paha e hoopai ia i ka uku hoopai aole e oi aku mamua o na dala elua haneri, a i ole ia ma ka hoopaahao ma ka hana oolea aole e oi aku i na malama eono, a e hiki no ke hoopai ia keia mau hoopai a elua ina o ka manao ia o ka lunakanawai, aole no i pale ia ma na mea i olelo mua ia i ka hoopii ia o ka mea hana hewa no kekahi hewa e ae ana i hana ai ma ia wahi, a me ka hoopii ia no ke poho.

E HOOPONOPONO AI I KE KUAI ANA O NA WAIONA.

Kanawai 1882, Mokuna XLIV.

PAUKU 1. O na kanawai a me na hapa kanawai i hoakaka ia ma ka papa hoike i hui ia me keia, ma keia ua hoopau ia e like me ka mea i olelo ia malalo o ka papa hoike, koe nae kekahi hoopii malalo o ia mau kanawai a kekahi o lakou. A o na hewa i hana ia a me na hoopaa ana i ulu mai mamua o ka lawelawe ia ana o keia kanawai, e hoopii ia no. A o na laikini i haawi ia malalo o ua mau kanawai la e loaa no na pono e like me he mea la aole i hooholo ia keia kanawai, aole mea hou oia wale nō. Aka hoi, ua hiki i ka poe i loaa ia lakou na laikini malalo o na Pauku 18, 19, 20, 21 a me 22 o ka Mokuna XLI o Kanawai Hoopai Karaima, ke hoihoi i ko lakou mau laikini a lawe i laikini hou malalo o keia kanawai, ma ka uku ana i kekahi hapa o ka uku o ka laikini i hoakaka ia ma keia kanawai.

PAUKU 2. O na huaolelo mahope iho nei, ke ole e hoomaopopo ia ko lakou ano ma ke kino o ka pauku, e manao ia ua lawelawe lakou ma keia kanawai ma ke ano i hoakaka ia mahope iho nei. Na waiona, ua manao ia oia ka waiona (spirits) waina, ela, cider, perry, bia, a me na mea i hoawaawa ia a i puhi ia paha a me na waiona e ae o na ano a pau e ona ai. Lapule (Sabati) ua manao ia oia ka manawa mawaena o ka hora umikumamakahi o ka Poaono a me ka hora elima o ke kakahiaka o ka Poakahi. Ka Moi iloko o ka Aha Kuka, ua manao ia oia ka Moi me ka ae pu ana o Kona Aha Kukamalu. "Aka aole i pili kekahi mea iloko o keia Kanawai i kekahi mea e kuai ana i kekahi waiala

ano ikaika i puhi ia paha ma ke ano he waiala, a i kekahi lapaau i laikini ia, kauka oki a mea kuai laau a kawili laau paha i haawi ia a kuai paha i kekahi waiona, ma ke ano he laau lapaau."

PAUKU 3. E kakauinoa ia na laikini i haawi ia malalo o keia kanawai e ke Kuhina Kalaiaina a e sila ia me ke sila o kona oihana, aole e hiki ke hoolilo ia aku ia hai, koe na mea i hoakaka ia mahope iho nei, a e mana ia no ka makahiki hookahi mai ka la i haawi ia ai.

PAUKU 4. O ka mea hana i kekahi wai ikaika a mea e ae e ona ai, i mea kuai aku iloko o keia aupuni, ua hiki ke hoopai ia oia aole e oi mamua o na dala elima haneri, a ina e kaa ole ia uku e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea no kekahi manawa aole e oi aku i na makahiki elua.

Me ia i hooloiia 1884, Mo'. XXXVI.

PAUKU 5. O ka mea puhi i kekahi waiona iloko o keia aupuni, (koe wale no malalo o kekahi laikini i haawiia mamuli o ke kanawai i aponoia ma ka la 13 o Iulai, 1874, i kapaia "He Kanawai e haawi ana i ka mana i ke Kuhina Kalaiaina, e haawi i na mea Wiliko i na Palapala ae puhi Wai Ikaika,") * e hoopai ia no oia, aole e emi malalo o na dala he kanalima, aole hoi o oi aku i na dala he hookahi tausani; a ina e kaa ole ia uku hoopai, e hoopaahao ia oia ma ka hana oolea no kekahi manawa, aole e oi aku mamua o na makahiki elua. O ka mea e lawelawe ana, e malama ana a e paa ana paha i kekahi waiona i puhi ia maloko o keia aupuni, ua manao ia no, nana no i puhi, a maluna ona ke koikoi o ka hooia ana imua o kekahi Aha, aole nana i puhi.

* E nana ma aoao——

PAUKU 6. O na waiona a pau i lawe ia mai malalo o ka inoa he waiala a hua paha iloko o ka waiona, me ka manao e pale i na kanawai no ke dute, e hopu ia a hoopaiia a kuai ia aku no ka pomaikai o ka waihona o ke aupuni.

PAUKU 7. O na ipuhao i hana ia no ke puhi rama, a me na mea e ae a pau loa i hoomakaukau ia no ke puhi rama, koe na mea i hoakakaia ma ka Pauku 5, a me ka hana ana o na waiona o kela ano keia ano maloko o keia Aupuni Hawaii, ua hiki no ke hopu ia a paa e ka Ilamuku, Hope Ilamuku, na Makai Nui a me ko lakou mau hope a makai e ae paha; a o na mea i hopu ia pela

e kekahi makai e ae mawaho ae o ka Ilamuku, Hope Ilamuku a Makai Nui paha e noho kokoke ana i kahi i hopu ia ai, a nana no e hoolaha aku iloko o kekahi nupepa no ia mau mea i hopu ia ai, a ina aole i hoomaopopo mai ka mea nana ia waiwai, a i ole ia kekahi mea i haawiia ka mana e hooponopono no ia waiwai maloko o na la he iwakalua mai ka la i hoolaha ia ai ia hopu ana ma ka lima o ka mea iaia ua mau mea nei kahi i paa ai, alaila, ua manao ia ua iilo i ke Aupuni Hawaii; aka hoi, ina e koi mai ka mea nona ka waiwai i hopu ia a o kekahi mea e ae paha i loaa iaia ka mana e koi no ua mau mea la ma ka palapala, e like me ka mea i olelo ia maluna, alaila, na ka Ilamuku, Hope Ilamuku a Makai Nui paha iaia ua mau mea nei kahi i paa ai, e hoike aku i ka Loio Kuhina ma ka palapala i na mea a pau e pili ana, a ma keia ua haawi ia ka mana, a ua kauoha ia e hoopii ma ke kanawai i mea e hooholo ia ai ina ua pololei ka hopu ia ana, a me ka hoolilo ana o ia mau mea e like me na olelo o keia pauku.

PAUKU 8. Ua haawiia ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e haawi i palapala laikini kuai nui, no ke kuai ana i na waiona i kekahi mea i loaa iaia kekahi laikini kuai nui i na waiwai kalepa, e noi mai ana ma ka palapala i kakau ia, a e hoakaka ana ma kana palapala noi i ka inoa o ka mea kuai a me kahi i i manao ai ka mea noi e lawelawe i kana hana.

PAUKU 9. O ke kuai nui ana i na waiona, oia no ke kuai ana aku ma ke ano aole e emi ka nui malalo o na pahu a mea e ae i hookomo mua ia mai ai ua waiona nei a o kekahi hapa paha, ma ka hale a ma kahi paha i kuai ai a ma kekahi hale a wahi paha e pili koke mai ana i loaa a hoolimalima ia paha no ia mea e ka mea iaia ka palapala laikini, a i kekahi mea a mau mea e ae paha ma ke ano he hope nona, malalo o ka hoopai o ka lilo ana o kona laikini a me na hoopai o ke kanawai a me kona palapala hoopaa.

PAUKU 10. Mamua o ka haawi ana aku i ka palapala kuai nui i ka waiona, e haawi mai ka mea noi i ke Aupuni Hawaii i elima haneri dala, a e haawi pu mai no hoi i ke Kuhina Kalaiaina, i palapala bona no na dala he hookahi tausani me ka hope kupono i apono ia e ke Kuhina i olelo ia aole e emi malalo o ka hookahi.

Me ia i hoololiia 1884, Mok. XXXVI.

PAUKU 11. He mana ko ke Kuhina Kalaiaina e haawi i palapala ae kuai i na waina, ela a me na wai ikaika o kela ano keia ano i kela a me keia mea e noi mai ana ma ka palapala e hoakaka ana i kona inoa a me kahi i manao ia e malama i ka halekuai.

PAUKU 12. He hiki no i ka mea i loaa ka palapala ae e like me na olelo o ka pauku maluna ae nei, e kuai aku i na waiona ma ke ano emi ole o ka nui malalo o ke galani hookahi, a i na waina, ela, a me na waiona e ae i komo ka alakohola maloko, ma ka nui a emi ole malalo o ke kakini omole hookahi; aka hoi, aole e inu ia ua mea ona nei a o kekahi hapa paha ma ka hale a ma kahi paha i kuai ia ai, a ma kekahi hale a wahi paha e pili kokoke ana i loaa mai iaia, a i hoolimalima ia paha e ka mea i loaa iaia ka palapala ae, a e kekahi mea a mau mea paha e hana ana nona, alaila, e hoolilo ia ka palapala ae i mea ole, a e hooko ia hoi na hoopai a pau i olelo ia ma keia kanawai a iloko o kana palapala hoopaa.

PAUKU 13. Mamua o ka hoopuka ia ana i palapala kuai waina, ela a me na wai ikaika e ae malalo o ka Pauku 11 a me 12 o keia kanawai, e haawi aku ka mea e noi ana i elima haneri dala iloko o ka lima o ke Kuhina Kalaiaina no ke aupuni ia mau dala, a e hana hoi i palapala hoopaa no na dala hookahi tausani me ka hope kupono i hookahi a oi aku paha i apono ia ua hope la e ke Kuhina.

PAUKU 14. He mana no ko ke Kuhina Kalaiaina e haawi i na palapala laikini kuai liilii i ka waiona, ke noi ia mai ma ka palapala i kakau ia, e hoakaka ana i ka inoa o ka mea kuai a me kahi i manao ai ka mea noi e lawelawe i kona halekuai ma kela apana keia apana.

PAUKU 15. Mamua o ka haawi ia ana i palapala kuai liilii i ka waiona e like me ka mea i manao ia ma ka pauku maluna iho, e haawi aku ka mea e noi ana i ke Kuhina Kalaiaina no ke Aupuni Hawaii i hookahi tausani dala, a e haawi no hoi i palapala hoopaa no na dala he hookahi tausani, me hookahi hope kupono i apono ia e ua Kuhina la.

Me ia i hooloiia 1886, Mokuna III.

PAUKU 16. Ma na laikini i olelo hope ia, e ae ia ka mea nona ia laikini e kuai a hoolilo aku i na waiona ma ke kiaha a ma ka

omole ma kahi i hoakaka ia ma ia laikini mawaena o ka hora elima me ka hapalua o ke kakahiaka, a me ka hora umikumamakahi me ka hapalua o ka po o kela la keia la, koe ka Lapule.

PAUKU 16A. Aole e ae ia kekahi mea kuai liilii i ka waiona e kuai ia mea me na keiki oo ole, na wahine a i kekahi kanaka a mau kanaka i ike ia he ona mau. Hooloii o 1886, Mokuna III.

PAUKU 17. He mana ko ke Kuhina Kalaiaina me ka ae ana o ka Moi iloko o Kona Aha Kukamalu, a ua kauoha ia oia e hoomaopopo i na wahi a me na palena kahi i hiki ai i ka poe i loaa ka palapala laikini e hana ai i ka lakou hana, a e hoolaha oia ma ke akea i ua mau palena la, a e hoakaka oia maloko o ka laikini i ka halekuai a wahi kahi i ae ia ai ua mea la nona ka laikini e hana i kana hana, a o ka palapala laikini i haawi ia pela aole hiki ke haawiia ia hai, koe wale no ma ke ano i hoakaka ia mahope iho nei, aole no e manao ia ua ae ia e lawelaweia ia hana e kekahi mea a mau mea paha ma kahi e aku mai kahi i hoakaka ia ma ka laikini. Eia nae, a hiki i ka manawa a ka Moi iloko o Kona Ahakuka e manao ai e hooloii i na palena o kahi e kuai ia ai na waiona i keia manawa, e pili ia mau palena i na laikini i haawiia mamuli o keia kanawai. A eia nae, ua hiki no i ka Moi iloko o kona Ahakuka e haawi i ka mana i ke Kuhina Kalaiaina e haawi a e hoopuka i na laikini no ke kuai ana i na waiona ma ke kuai liilii mawaho aku o na palena o ke kulanakauhale o Honolulu malalo o na hooponopono a me na rula o ua Aha la i manao ai he pono. Eia nae, e like no ke kumukuai o ka laikini me ka mea i olelo ia ma ka Pauku 15 o keia kanawai.

PAUKU 18. E hooponopono ia ke kuai a me ka hoolako ana i na waiona no ka manawa, kahi, ka nui a me ke ano i ae ia ai ka mea i loaa iaia ka laikini e kuai a hoolilo aku ma ka laikini i kulike me na kanawai e paa ana, a o kela a me keia mea nana i kuai aku a kauoha paha e kuai ia aku kekahi waiona, koe wale no ma ke ano i hoakaka ia ma kona laikini a me ke kanawai paha, e hoopai ia oia no ka hewa mua e uku i ka hoopai aole e emi malalo o iwakaluakumamalima dala, aole hoi e oi mamua o kanalima dala, a no ka lua o ka hana hewa ana e hoopai ia e uku i ka hoopai, aole e emi malalo o ke kanalima dala, aole hoi e oi aku Me ia i hooloiia 1886, Mokuna III.

mamua o elua haneri dala, a no ke kolu o ka hana hewa ana e hoopau ia kona laikini, a e hoopai ia e uku i ka hoopai aole e emi malalo o elua haneri dala, aole hoi e oi aku mamua o elima haneri dala, a i ole ia, ma ka hoopaahao ia ana ma ka hana oolea no ka manawa aole e emi malalo o ekolu mahina, aole hoi e oi aku mamua o eono mahina, a i ole ia, e hoopai ia e uku dala a e hoopaahao ia e like me ka mea i olelo mua ia e like me ka manao o ka lunakanawai; eia nae, ina e pau a poino kahi i lawelawe ia ai ia hana, e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke manao oia he pono e haawi aku i ka mea iaia ka laikini i palapala e ae ana e lawelawe i ua hana nei ma kekahi wahi okoa ae mai kahi i olelo ia ma ka laikini.

PAUKU 19. O ka poe a pau e noi ana i palapala laikini malalo o keia kanawai, e haawi lakou mamua o ka haawi ia ana o ua laikini la i palapala hoopaa e like me ka mea mahope iho nei, a e apono ia e ke Kuhina Kalaiaina.

E ike auanei na kanaka a pau ma keia palapala hoopaa, o maua o..... .....ka mua a me..... ..... kuu hope, ua hoopaa ia maua e ke Kuhina Kalaiaina no ka pomaikai o ke Aupuni Hawaii i na dala hoopai he.....dala maikai, e ohi ia ua mau dala la no loko ae o ko maua waiwai hui a waiwai pakahi paha, ke kue ia na olelo i hoike ia maloko o keia palapala hoopaa. No ka uku pololei ia ana o ua mau dala la, ke hoopaa nei maua, o maua pakahi, me na hooilina, na hooko kauoha a me na lunahooponopono waiwai hooilina o maua.

Sila ia me ko maua mau sila i keia la.....o..... 188.....

Eia ke ano o keia hoopaa ana: No ka mea, i keia la ua noi mai o.....ka mua e hoopaa ia nei i laikini e kuai liilii i ka waiona malalo o ke Kanawai i apono ia ma ka la..... o.....188..... i kapaia "He Kanawai e hooponopono ai i ke kuai ana o na waiona," a ua hooko oia i na olelo a pau o keia Kanawai, a nolaila, ua haawi ia iaia ka laikini e kuai i na waiona e like me ia Kanawai, no ka makahiki hookahi mai keia la aku. Nolaila, ina iloko o ka manawa e paa ai keia laikini aole no e hoahewa ia o.....i olelo ia no kekahi

feloni, hoohiki wahahee, a karaima ino e ae, a i ole ia, e kue ana i na Kanawai Dute, a i ole ia, o kekahi hewa e ae malalo o ke Kanawai i olelo ia e lilo ai ka laikini i olelo ia i mea ole, aole e uhai kekahi i na olelo o kona laikini i pakui ia ke kope mahope iho nei, alaila, e lilo keia palapala hoopaa i mea ole.

Aka, ina aole e hana pela, a ua hoakaka ia imua o kekahi Lunakanawai Apana a Hoomalu paha, me ka hookolokolo ole imua o ke Kiure, e lilo na dala i olelo ia iloko o keia palapala hoopaa, a e hoopau wale ia ka palapala laikini i haawi ia i keia la..... i olelo ia.

Haawiia malalo o ko maua mau lima a sila ia me ko maua mau sila i ka la a me ka makahiki i kākau ia maluna.

Imua o .....

....

PAUKU 20. Ina e uhaki ia kekahi o na olelo o kana palapala hoopaa e kekahi mea kuai i na waiona, alaila, e haawi aku ke Kuhina Kalaiaina i ua palapala la ma ka lima o ka Loio Kuhina o ke Aupuni i mea e hoopii ia ai ka mua a me kona hope, a ia manawa e hooili pu aku i na mea a pau e pili ana i ua hihia la ana i ike ai.

PAUKU 21. Na ke Kuhina Kalaiaina e malama i buke no na palapala laikini i hoopuka ia, a e kakau ia malaila ka inoa o kela mea keia mea i ae ia e kuai i na waiona maloko o keia aupuni, kahi i noho ai, ke ano o kona palapala laikini, a me ka nui o na dala i haawi ia mai e kela mea keia mea i ae ia, a me ka la i hoopuka ia ai ka palapala laikini.

PAUKU 22. Aole no i ku i ke kanawai i kekahi laikini kuai liilii ana o na waiona no kekahi hale a wahi paha i lawelawe ia kekahi e ae, koe kahi i malama ia he hale aina malalo o ka laikini i na mea kuai liilii ana la, a wahi pili paha i kekahi hale e aku a wahi paha kahi e lawelawe ia ai kekahi hana koe ka hana i olelo ia maluna.

PAUKU 23. O kela a me keia mea ina aole oia he hope a kauwa paha o ka mea iaia ka laikini nana i kuai a hoolilo aku i

Me ia i hoololiia 1886, Mokuna III.

kekahi waiona iloko o keia aupuni, a ua kauoha a ae aku e kuai a hoolilo ia kekahi waiona e kekahi mea i hoohana ia, hoolimalima ia a hoounauna ia paha no ia hana me ka ae ole ia e hana pela ma ka laikini i hoakaka ia ma keia kanawai, e hoopai ia oia no ka hewa mua aole e emi malalo o hookahi haneri dala, aole hoi e oi aku mamua o elima haneri dala, a no kela a me keia hana hewa hou ana mahope o ka hewa mua e hoopaahao ia aole e emi malalo o ekolu mahina, aole hoi e oi aku mamua o eono mahina ma ka hana oolea, a e hoopai ia no hoi e uku i na dala aole e emi malalo o elima haneri dala, aole hoi e oi aku mamua o hookahi tausani dala.

PAUKU 24. Ina e ae kekahi mea nona ka laikini i kekahi mea e pili waiwai a hana i kekahi mea i papa ia e ke kanawai maloko o kahi i laikini ia a me na wahi i pili i ua laikini la, a ae aku i kekahi mea e pahupahu a hana lealea e ae ma kona hale a mau hale paha ma ka Lapule (Sabati,) a i ole ia, e ae i na wahine hookamakama, a i ole ia o na mea ona a hoohaunaele paha e noho ana ma kona wahi, e hoopai ia a e uku oia no kela a me keia hana hewa ana i kekahi puu dala aole e oi aku mamua o hookahi haneri dala.

PAUKU 25. O kela a me keia mea laikini e kuai a kuai liilii paha i kekahi waiona, a i ole ua ae ia oia e inu i ka waiona, ma kona hale a mau hale paha ma ka Lapule (Sabati,) ua hiki ke hoopai ia oia i ka uku hoopai aole e oi aku i na dala elua haneri. Aka, aole nae e pili keia pauku i ka haawi mau ana i ka poe e ai ana a e noho maoli ana ma ia hale a wahi paha.

PAUKU 26. Ina ua hoopai ia kekahi mea iaia kekahi laikini malalo o keia kanawai no na manawa elua iloko o na mahina he umikumamalua no kekahi kue i na olelo o keia kanawai, na ka lunakanawai e hoahewa i ua mea la, mamuli o kekahi kauoha i kakauinoa ia e ia, e like me ka mea i kuhikuhi ia ma ka papa hoike, a e lilo ia ma ia manawa i mea ole, a na ka Loio Kuhina e hoopii aku a hooko i ka hoopai o ka palapala hoopaa i waiho ia mai e ka mea nona ka laikini, aole no hoi e loaa hou iaia ka laikini malalo o keia kanawai.

PAUKU 27. Aole e haawi a hoolako aku kekahi mea nona ka laikini i ka waiona maloko o kona hale a me na wahi i pili i kona hale i kekahi kanaka ona, malalo o ka hoopai no kela a me keia hana hewa ana i kekahi puu dala aole e emi malalo o ke kanalina, aole hoi e oi aku mamua o elua haneri a me kanalima dala. A ina ua noho kekahi mea i ona ma ia wahi mamua aku o na hora ekolu, alaila, e hoopai ia ka mea nona ka laikini i ka hoopai i hoakaka ia maluna.

PAUKU 28. Aole e hiki i kekahi mea nona ka laikini e hoopii a loaa i kekahi aie no kekahi waiona i hoolako ia e ia i kekahi kanaka i inu ia ma ia wahi; aka, ua hiki no i ka mea nona ka laikini e hoopii a loaa ke kumukuai o ka waiona i hoolako ia me na mea ai i kekahi mea e noho maoli ana a e ai ana paha ma ia hale.

PAUKU 29. Ina i lawe kekahi mea nona ka laikini kuai liilii ma ke ano hookaa, a i mea hoopaa paha no kekahi waiona a mea e ae paha i hoolako ia mai i ua hale laikini la i kekahi mea koe na dala maoli, na palapala kikoo i kekahi mea baneko, a me na palapala kikoo dala paha, e uku oia no kela me keia hana hewa ana i ka uku hoopai aole e oi aku mamua o na dala he kanalima.

PAUKU 30. Ina e hoahewa ia kekahi mea iaia ka laikini no kekahi feroni, hoohiki wahahee a hewa ino e ae, a no kekahi hewa e kue ana i na Kanawai Dute, a ina paha he laikini kuai liilii kona ua ae oia i kekahi mea e aku e lawelawe i na hana o ia hale iloko o kona manawa i kaawale ai ma kahi e no ka manawa i oi aku mamua o na la he kanahakumamalua iloko o ka makahiki hookahi me ka ae mua ole mai o ke Kuhina Kalaiaina i kakau ia, a i ole ia ua ae mai me kona noho ole malaila paha i kekahi mea i laikini ole ia e malama i ua hale la a ua ae paha i ua hale la e lilo i mea e nahaha a ino paha, alaila, ina mamuli o ka hoopii ana a hooiaio ana o kekahi o na mea i olelo mua ia a maopopo i kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, na ia lunakanawai mamuli o kekahi olelo kauoha i kakauinoa ia e like me ka mea i kuhikuhi ia ma ka papa hoike elua, e hooholo ua kau ua laikini nei a e pau ua laikini la ma ia manawa, aka, ina ua nanaha a ino ua hale la mamuli o ke ahi, makani ino a kumu e ae

paha i hiki ole i ka mea nona ka laikini ke pale, alaila, aole e hoopau ia ka laikini a hala kekahi manawa kupono no ka hana hou ana ia hale.

PAUKU 31. Ina e kuai a kau ma ke ano kuai kekahi mea iaia ka laikini i kekahi waiona i hui ia me kekahi mea e, e uku oia no kela a me keia hewa i kekahi puu dala aole e emi malalo o hookahi haneri dala, aole hoi e oi aku mamua o elima haneri dala, a i mea e hiki ai ka nana ana i ua waiona la, ua hiki i kekahi lunakanawai ma kekahi hoopii i hoohiki ia imua ona e olelo ana ua manao ka mea hoopii ua hui ia a ua manao ia paha ua hui ia kekahi waiona me kekahi mea e, a ma ka waiho ana o ua mea hoopii la i na dala elima i mea e uku ia ai no na lilo o ia nana a ana ia ana, e kauoha e hopu ia ua waiona la i hoohui ia a e kauoha e nana a ana ia e kekahi mea akamai, a e lilo no ia nana a ana ia ana oia no kekahi o na koina o ua lunakanawai ia e kauoha ai e uku ia e ka mea i hoahewa ia.

Me ia i hoololiia 1886, Mokuna LVI.

PAUKU 32. Ua hiki no i kekahi lunakanawai Apana, ka Ilamuku, kona Hope, a o kekahi Makai Nui, Hope Makai Nui a makai e ae, e hopu me ka palapala hopu ole, e hopu aku a e lawe i na waiona a pau ana i loaa ai, ke manao kupono e lawe ia ana mao a maanei, ma ke ano kuai ma kekahi alanui aupuni, a alanui liilii, a ma kekahi papaa hale, hale lole, hale kuai a lanai, a wahi e ae o na ano a pau, e kekahi mea i loaa ole iaia ka laikini, e kuai ia mau mea, a me na ipu, a me na mea a pau, i lawelaweia no ka paa ana, inu ana, a ukuhi ana ia mea; a ua hiki ia lunakanawai ma ka hooiaio ia ana oia hewa, e hoahewa i ka mea i hana pela, a ua hiki iaia ke hoopai aku i ua mea hana hewa la, e uku i na dala aole e oi aku mamua o elua haneri me kanalima dala, aole hoi e emi malalo o kanalima dala, a e hoopaahao ia ma ka hana oolea no kekahi manawa, aole e oi aku mamua o na malama eono, aole hoi e emi malalo o hookahi malama, a hookahi hapalua o ka uku hoopai dala e haawiia i ka mea nana i hai, a hoike ae i ka mea i hiki ai ka hoahewa ia ana, a na ua lunakanawai nei no, mahope o ka hoahewa ia ana, e hooholo a hoolilo i ua waiona nei a me na mea a pau e paa ai ua waiona la a me na ipu, a mea e ae i lawelawe ia no ka inu ia ana oia mea ua lilo loa, a e kauoha aku e kuai ia aku no ka pomaikai o ke Aupuni Hawaii. Eia nae, i na

manawa a pau e hopu ia ai ia waiona, oiai e lawe ia ana mai kekahi wahi a i kekahi, alaila, aia no maluna o ka mea e lawe ana i ua waiona la ke kaumaha o ka hooiaio ana, aole i lawe ia a e lawe ia ana a e kau ia i mea kuai.

PAUKU 33. Ina ua kau kekahi mea i loaa ole iaia ka laikini i kekahi kii, he mea i kakau ia a i pena ia paha a hoailona e ae paha maloko a kokoke paha i kona hale a wahi paha, a ua hana ia kona hale a o kekahi wahi paha o kona hale me kekahi papa kuai (bar) a wahi e ae paha me na omole a pahu paha i hoike ia i mea e manao ia ai he kuai a hoolako ia paha na waiona ma ia hale a ma ia wahi, a i ole ia e waiho ana ma ia wahi ka waiona i oi aku ka nui mamua o ka mea kupono i inu ia e ka poe e noho ana malaila, e manao ia ia mea he hoike ia he kuai kue kanawai ia i na waiona e ua mea la.

PAUKU 34. Ma ka hoike ana i hoohiki ia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha e kekahi mea, ua manao ia oia ua kuai i ka waiona kekahi mea me ka laikini ole, a i ole ia, ma ke ano kue i keia kanawai, maloko o kekahi hale a wahi paha, e haawi aku ua lunakanawai la i kona palapala huli i kekahi makai e komo a e huli i ua hale a wahi e ae paha a e hopu i na waiona a pau i olelo ia e loaa ana iaia ma ia manawa malaila, a me na mea a mau mea paha e paa ana i ua waiona la maloko, a e paa ia mea a hiki i ka manawa e hele aku ai ka mea iaia ia waiona a mea e paa ana i ua waiona nei maloko imua o ua lunakanawai nei e koi aku i na waiona a mea paha e paa ana i ua waiona la, a e hooiaio aku imua o ua lunakanawai la i ke kumu i loaa ai iaia o ua mau mea la, a ina i hele mai ua mea la mahope o ke kauoha ia ana, a ina ua maopopo i ua lunakanawai nei mahope iho o ka ninau ana, ua waiho ia no ua waiona nei maloko o ia hale a wahi paha i mea kuai aku a hoolilo aku paha ma ke ano kue i ke kanawai, alaila, e hooholo oia e hoolilo a kuai ua waiona la, a mea i paa ai na waiona maloko, a o na dala i loaa mai mahope iho o ka lawe ana ae i na lilo o ke kuai ana, e hoolilo no ia e like me na hoopai malalo o keia kanawai.

PAUKU 35. Ma na hoopii a pau e kue ana i kekahi mea no ke kuai ana, a ae ana paha e kuai ia kekahi waiona me ka laikini

ole, e manao ia ua mea la he mea laikini ole, ina aole oia i hoike i ka wa e hookolokolo ia ai ua hihia la i kona laikini.

PAUKU 36. O ka haawi ana o kekahi waiona e ka mea nona ia wahi a mea noho paha malaila, a o kona kauwa paha a mea e ae paha maloko o ka hale a wahi paha, e manao ia he hoike lawa ia o ka haawi ia ana o ke dala a waiwai e ae paha no ia waiona, e lawa ai no ka hoahewa ana ke ole e hooiaio ia aole pela imua o ka lunakanawai.

PAUKU 37. O kela a me keia kane mare, wahine mare, keiki, makua, kahu, haku hoohana a mea e ae paha i loaa ka poino o ke kino a waiwai paha a i ka mea paha e poino ai ke ola o kekahi kanaka i ona, a mamuli paha o ka ona, ona mau, a ona e ae paha o kekahi kanaka, a i ole ia oia iho no kai ona, a ua loaa iaia ka poino i olelo ia mamuli oia ona ana, alaila, he kuleana no kona e hoopii ma kona inoa iho, pakahi a me ka poe hui paha me ia e kue ana i ka mea a mau mea paha i laikini ia nana i kuai i na waiona i ona ai a hapa ona paha kela kanaka a mau kanaka paha no na poino a pau i loaa a me ka uku poho pu kekahi; a he kuleana ko ka wahine mare e like me ko ka wahine i mare ole ia e hoopii a lawe nona iho i ka uku poho i loaa mai malalo o keia kanawai, a ina e hooholoia ka uku poho malalo o keia kanawai, na ke keiki i oo ole e haawiia ai kela uku ma kona lima, a i ole ia, ma ka lima o kona makua, kona kahu a mea pili e ae paha e like me ke kauoha a ka Aha Hookolokolo.

PAUKU 38. E hiki no ke lawe ia na hoopii a pau malalo o ka pauku mamua iho imua o kela a me keia Aha Hookolokolo o keia aupuni nona ka mana kupono e hoohelo ai.

PAUKU 39. Aole e kuai kudala ia kekahi waiona maloko o kekahi hale a wahi paha i laikini ole ia no ke kuai ana i na waiona malalo o keia kanawai. Ina e kue kekahi Luna Kudala a mea e ae paha i na olelo o keia pauku, e kau ia maluna ona na hoopai i olelo ia mamua iho nei no ke kuai ana i ka waiona me ka laikini ole, aka, aole e pili na mea i olelo ia ma keia pauku i ke kuai kudala ana i ka waiona e waiho ana iloko o ka Hale Dute ma ke ano (bona) e like me kekahi mea uuku i hoike ia, ina ua loaa i ka mea nona ia mea he laikini kuai waiona; aka hoi, he

hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ina ua manao oia he pono, e ae aku i kekahi Luna Kudala i laikini ia e kuai aku ma ke kudala i ua waiona nei ina ua maopopo iaia na kekahi kanaka ia mau waiona, a aole i kuai ia ma ke ano hoopukapuka.

PAUKU 40. O kela mea keia mea i ona a komo aku maloko o kekahi wahi i laikini ia no ke kuai ana i na waiona, a i ole ia, ua ona paha ma ia wahi, i hele ole ma kahi e i ka wa i kauoha ia ai e ka mea nona ka laikini, a e kekahi mea malalo ona, ua hiki ke hopu ia oia e kekahi makai, a ma ka hoahewa ia ana e uku i ka uku hoopai he umi dala.

PAUKU 41. O kela me keia mea i loaa maloko o kekahi wahi i laikini ia, e inu ana iloko o na hora i papa ia a ma ka Lapule paha, e kau ia no maluna ona na hoopai e like me na hoopai i kau ia maluna o ka mea nona ka laikini no ka hoohamama ana i kona hale i laikini ia ma na manawa i ae ole ia maloko o kona laikini, a ua hiki ke hopu ia ua mea la e kekahi makai.

PAUKU 42. O ka mea e hoopae mai ana i ka waiona iloko o keia aupuni ina aole ona laikini malalo o keia kanawai a ina aole ia waiona no kona inu ponoi ana iho, e hoopai ia oia ina e ku ka hewa iaia imua o kekahi Lunakanawai Hoomalu a Apana paha, e uku i na dala elima haneri, a ina e kaa ole ia hoopai e hoopaahao ia ma ka hana oolea no kekahi manawa aole e oi aku mamua o elua makahiki.

PAUKU 43. E lilo keia i kanawai a e hoomaka ia ka lawelawe ana ma ka la mua o Okatoba e hiki mai ana, a e mau kona mana a hiki i ka la mua o Ianuari ma ka makahiki hookahi tausani ewalu haneri me kanawalukumamalima. Ua hoopau ia ka Pauku 43 ma 1884, Mok. XXXVI.

KA PAPA EKAHI.

Ka Mokuna 41 o ke Kanawai Hoopai Karaima.

He kanawai i aponoia ma ka la 29 o Iulai, M. H. 1872, i kapaia "He Kanawai e kau aku ai i ka uku poho no na ino i hana ia e ka poe inu a ona, a me na poino i loaa ia hai no ia mea, maluna o ka poe nana e malama i na hale kuai liilii i na waiona kahi e inu ai a ona."

He kanawai i apono ia ma ka la 25 o Sepatemaba, M. H. 1876, i kapaia "He Kanawai e hooloii ai i ka Pauku 17 o ka Mokuna XLI o ke Kanawai Hoopai Karaima."

KA PAPA HELU ELUA.

E hoomanao ia ma ka la.....o..... .....M. H. 18..... ua hoopii ia imua o.....(Lunakanawai Apana a Hoomalu-paha) no....., o A. B. oia ka mea iaia kekahi laikini.....no ke kuai waiona, no ka mea, (maanei e hoakaka ai i na hana i lilo ai ka laikini i mea ole, a i ole ia) ua hooiaio ia imua o'u o A. B. oiai oia ka mea nana kekahi laikini ....., he elua ona hoahewa ia ana iloko o na mahina he umikumamalua, malalo o kekahi kanawai i kapaia "He Kanawai e hooponopono ai i ke kuai ana i na Waiona." (Oia hoi) ma ka la.....o.....M. H. .....malalo o ka Pauku.....o ua Kanawai la i olelo ia. A ma ka la.....o..... .....M. H.....malalo o ka Pauku.....o ua Kanawai la i olelo ia. Nolaila, ke hooholo nei au e hoolilo ia ka laikini o .....i mea ole.

Haawiia malalo o ko'u lima i keia la..... o..... M. H.....

.....

PAPA KUHIKUHI.

(MAHELE MUA.)

AOAO.

A.

Ae ana i ka Mare Hou o na Poe i Oki ia. E..... 488
Ae i ka Maauaua ia o na Waiwai o na Aina E..... 620
Ae e Hoaie Dala..... 655
Ae ana e Hookaa ia ka Auhau Alanui ma ka Hana. E (Hoololi i na Kanawai) 659
Ae e Hooku Kaawale ia i Laikini Kuai Kamano..... 683
Ae ana i kekahi Aie Aupuni, a e hoomaopopo ai no ka Hoolilo ana aku o ia Dala. E 707
Ae ana i ka Hoonohonoho ia o ka Oihana Leta Kikoo Dala. E. 714
Aelike. E hooponopono ai i ka Uku ana i na Paahana e Hana ana malalo o na..... 510
Aelike. Na La e Hookuu ia ai o na Paahana malalo o na..... 510
Aie Kaa Ole. No na 317
Aie. Kokua i ka Ohi ana i na..... 302
Aie o na Poe Make. No ka Mana o na Aha Hooponopono Waiwai e Kuai aku i na Waiwai Paa i mea e Hookaa ai i na..... 439
Aie Waiona ma na Halekuai Liilii. E Papa ana i na Hoopii no na 565
Aie. E Hookumu ia ai i Puu Dala Pale..... 578
Aie Hoomoe Moku. No ke Kuleana 586
Aie Aupuni, a e hoomaopopo no ka Hoolilo ana aku o ia Dala. E Ae ana i kekahi..... 707
Aihue. Ke Degere Eha o ka..... 605
Aihue Holoholona. No ka Mea 633
Aina, a me na Waiwai e ae o ke Aupuni. No na..... 10
Aina Aupuni. E kauoha ana, ke manao ia e kuai a e hoolimalima paha, alaila, ma ke kudala e hana ai 11
Aina. No ke kau ana i kekahi hapa o na lilo no ka hana ana i na Alanui maluna o na wahi i hoopomaikai ia e ia mea 45
Aina i Hoolilo ia no na Kula a me na Halekula, a me na Kahua Halepule. Na 226

AOAO.

Aina Hoolimalima. No ka Hana Pokole e Hoihoi koke ia mai ka.... 301
Aina me Wai no na Ohewai o Honolulu. Lawe i na 554
Aina Aupuni Kahawai Kuauka ma ka Apana o Kona, Oahu. E hoomalu ai i na 557
Aina Moi. E hoopau ai i na Moraki a e Papa ana a mau loa aku i ka Hoolilo ana i na 576
Aina. Poe Komisina Palena 580
Aina. Palapala Hooiaio a na Komisina Palena 585
Aina. No ka Manawa e Hoopii ai no ka Hoihoi mai i kekahi 590
Aina Kula, &c. Mana e Hoopuka i na Palapala Sila Nui no na 687
Aole e haalele wale na Kanaka Maoli i keia Paeaina 568
Auhau Kuloko. Kanawai e pili ana i na 125
Auhau Kino. No ka 126
Auhau Kula. No ka 126
Auhau Holoholona. Na 126
Auhau Alanui. No ka 127
Auhau ma kekahi Waiwai. No ka 128
Auhau Waiwai. No ka 128
Auhau. No ka Helu a me ka Ohi ana i na 129
Auhau. No na Aha Hoopii 135
Auhau. No ka Ohi ana i na 136
Auhau. Na Hoopai 142
Auhau Holoholona. Hooloii Kanawai e pili ana i ka 144
Auhau Hoailona Pai 646
Auhau Alanui ma ka Hana. E Ae ana e Hookaa ia ka 659
Auhau Halemai maluna o na Eemoku. E pili ana i ka 693
Aupuni. No ka Hooponopono ana i ke 6
Aupuni. Na Aina a Waiwai e ae o ke 10
Aupuni. No ke Kalepa ana maloko o ke 14
Aupuni. No na Hana Hou o loko o ke 42
Aupuni. E hooponopono ai i ka Oihana Wai o ke 48
Aupuni. No na Makeke o ke 50
Aupuni. No ka Oihana Makai Kuloko o ke 70
Aupuni. No ka Mea Paipalapala o ke 110
Aupuni. E Hookupa ia na Mea Lawelawe Oihana a pau o ke 114
Aupuni. Hooponopono i ka Oihana Ao Palapala o ke 216
Aupuni, &c. E hoohoihoi i ka Naauao iloko o keia 67
Aha Hookolokolo Kiekie. No ka 257
Aha Hookolokolo Kiekie ma ke Keena. No ka Mana a me ka Hana a na Lunakanawai o ka 264
Aha Hookolokolo Kiekie ma ke Keena. E hoakea ana i ka Mana o ka 266
Aha Hookolokolo Kaapuni. No na 270

AOAO.

Aha Hookolokolo Kaulike. No na Luna Kokua, iloko o ka.... 345
Aha Hookolokolo Kakau. No ka Hana ana iloko o na..... 350
Aha Hookolokolo Kaapuni. E hooponopono ai i ka Hoopanee ana ke hiki ole mai ka Lunakanawai Peresidena o ka Aha, 273
Aha Hookolokolo Hoomalu. No na..... 282
Aha Hookolokolo Hoomalu. E hoakea ai i ka Mana Hookolokolo o na 283
Aha Hookolokolo Apana. E hoakea ana i ka Mana Hookolokolo ma kekahi mau Hihia Pepehi Ano Ino Loa..... 283
Aha Hookolokolo Apana. No na..... 293
Aha Hookolokolo a na Lunakanawai Hoomalu a Apana. E hooponopono ai i na Hoopii Hoohalahala mai na..... 328
Aha Hookolokolo Hoomalu a Apana paha. E Hooponopono ana i ka Lawelawe ana i ka Oihana Loio ma na 344
Aha Hookolokolo Kiekie me Kaapuni. No ka Mana Hookolokolo Kaulike o na..... 429
Aha Hookolokolo Kaapuni me Kiekie. No ka Mana Hookolokolo o na..... 429
Aha Hookolokolo. Na Koina..... 457
Aha Hooponopono Waiwai. No ka Mana e Kauoha e Kuai ia na Waiwai Paa o na Poe Make no ka Hookaa ana i na Aie, 439
Aha Hoopii Auhau. No na 135
Aha Hoohui. No na 517
Aha Kaapuni. No na Kakauolelo o na..... 278
Aha Kaapuni o na Apana Elua me Ekolu 272
Aha Kaapuni, e Hoopanee ia ke hoea ole aku ka Lunakanawai Peresidena 273
Aha Kiekie. No ke Kakauolelo o ka..... 268
Aha me ke Jure ole. No ka Hookolokolo ana a ka..... 361
Aha Niele Kumu Make. No na..... 85
Ahahui o ka Halemai o ke Aliiwahine. E kokua ai i ka..... 554
Ahakukamalu me ke Alii Nui..... 6
Ahaolelo Alii. No ka Hale 237
Ahaolelo o ka Poeikohoia. No ka Hale..... 238
Alanui. No ke Kanawai Hele..... 96
Alanui me na Alahaka. No na..... 42
Alahaka. No na Alanui me na..... 42
Alanui. E hooponopono ai i ke kau ana i kekahi hapa o na lilo no ka hana ana maluna o ka Aina i hoopomaikai ia e ia mea 45
Alanui. No ka Auhau 127
Alanui Kaamahu. E kokua ai i ka Hana ana i na 664
Ala Maika a me na Biliodi. Na..... 22
Ala Liilii me na Pono Wai. No na Komisina o na..... 322

AOAO.

Alii Nui me Ahakukamalu..... 6
Alii Moku me na Kela Hoole Hana a Mahuka o na Moku Hawaii..... 195
Alii. No ka Hale Ahaolelo 237
Alii o Hawaii Nei. E hoomaopopo ana i ke Kuauhau o na... 675
Ana Pololei ana o na Mile. E Hooiaio ai i ke..... 590
Ano a me na Mea i Hoopaa ia ma na Palapala Hoopaa Hana. E hoakaka hou ai no ke..... 508
Ano o na Kanawai Kue i na Olelo Hawaii me Beritania. No ke..... 543
Apana Auhau. Hooiaio i ke Ana Pololei ana o na Mile ma na. 590
Apana Ohi Dute. No na Awa Komo, a me na 162
Apana Hookolokolo Elua. I Elua wahi e Noho ai o ke Kau Hookolokolo Kaapuni ma ka 272
Apana Hookolokolo Ekolu. E auoha ai i Kau Hookolokolo hou ae no ka.Aha Kaapuni o ka..... 272
Awa. No na Palapala Ae i ka Poe Kuai..... 32
Awa, Kowa, Mouo, Kukui, Uwapo me na Ohewai. No na..... 47
Awa Komo, a me na Apana Ohi Dute. No na 162
Awa Kumoku o ke Aupuni. Hoopae ana i na Ohua ma na... 658
Awa. Hooponopono ana i ke Kuai ana i ka..... 588

B.

Balota. E hooponopono ai hoi no ke Kuleana Koho Balota no na Lunamakaainana iloko o ka Hale Ahaolelo o kela me keia Mea Haawi 241
Balota. No ka Pono o ke Koho 242
Berita Mare. E pili ana i ka..... 470
Bipi. No na Palapala Ae i ka Poe Kuai..... 23
Biliodi a me na Ala Maika. Na..... 22
Buke a me ka Lako Palapala. No na 224
Buke Helu o ke Aupuni, No ka Hooia ana i na 694
Buro Eemoku. E hoakea ana i ka Mana o ka..... 571

D.

Dala Kula. No na..... 221
Dala Kula. E Hoaie aku ke Kuhina Waiwai me ka Papa Hoonaauao no na..... 615
Dala iloko o ka Waihona Aupuni. No ka Waiho ana i kekahi mau Puu..... 365
Dala. E Ae ai e Hoaie i..... 655
Dala Pale Aie. Hookumu i Puu..... 578
Dala o ke Aupuni, &c. E hooponopono ana i ka Loaa ana mai, ka Malama ana, a me ka Hoolilo ana aku i na..... 694

AOAO.

Degere Eha o ka Aihue 650
Dute. Kuikahi Mawaena o ke Alii ka Moi a me Amerika Huipuia no ke 153
Dime. No na Dime Amerika a me na Hapalua 534
Dute. No na Awa Komo, a me na Apana Ohi 162
Dute. No ke Pale ana i na 205
Dute maluna o ka Waiwai i Lawe ia mai. No na 148
Dute maluna o kekahi mau Waiwai. Hooloii Kanawai e Hoomahuahua ai i na 155

E.

Eemoku. No ka Ukana o ka Poe 175
Eemoku. No ka Lawe ana i na Ohua 566
Eemoku. Ka Auhau Halemai maluna o na 693
Eemoku mai na Aina E mai. E kokua ai i na 570
Ekolu Haumana ma ke Kulanui o Oahu. E kokua ai ia 562
Elua wahi e Noho ai o ke Kau Hookolokolo Kaapuni ma ka Apana Hookolokolo Elua 272

H.

Haawi ana i na Palapala Sila Nui 64
Haawi e Mamua, a me ke Koi Hoemi 364
Haawi i ka Mana Hooko i na Lunakanawai Hoomalu me Apana ma na Hihia Kivila no ka Launa Hewa me Moekolohe 289
Haawi a Mahele ana i ka Wai ma Lahaina, Maui 595
Haawi i ka pomaikai o ka Uku Hoopaa Ola no na Wahine Mare 476
Haawi ana i na Palapala Ae no ka Pepehi a me ke Kuai ana i ka Puaa. No ka 678
Haawi ana i ka Mana no ka Hoopuka ana i ka Palapala Sila Nui no na Aina Kula a me na Kahua Kula a ka Papa Hoonaauao e Kuai aku ai. E 687
Hanai a me na Kahu. No na 490
Hai. Na Hoopii ia 420
Haole o na Aina E. E wehe ai i ka Pilikia o na 549
Haku a me na Kauwa. Ka Olelo Aelike mawaena o na 560
Haku a me na Kauwa. Na 502
Hale Ahaaina me na Hotele. Na 20
Halekuai. I na Mea 15
Halepaahao me na Hale Hoopaa Lawehala a me na Hale Ao. No na 52
Hale Malama a Lapaau i na Pupule 561
Hale no ka Poe Mai. Hana i na 551
Halemai Moiwahine. Kokua i ka 554

AOAO.

Halekuai Waiona Liilii. Papa i na Hoopii no na Aie Waiona. 565
Hale Ahaolelo Alii. No ka 237
Hale Ahaolelo o ka Poeikohoia. No ka 238
Hale Dute. Na Koina ma na 214
Hale Holoi Lole. E pili ana i na 676
Hale Noho. Na Kulana Ola o na 513
Hale Ahaaina, a pela aku. E pani ia ma na ahiahi La Sabati, 604
Hana Kue i na Palapala Hoopii Hoahewa, &c 382
Hana ana iloko o na Aha Hookolokolo Kakau. No ka 350
Hana Pokole no ka Hoihoi koke ia mai o ka Aina 301
Hana Epa ma ka Aelike. No na 339
Hana a me ka Lawelawe ana ma na Hihia Karaima. E hoo-
ponopono ai i ka 370
Hana Keaka, &c. No na Palapala Ae i ka Poe 24
Hana Hou o loko o ke Aupuni. No na 42
Hana Lima. No ka Holomua ana o ka Mahiai a me na 63
Hana me Mana o ke Kuhina o ko na Aina E.. 116
Hana me Mana o ke Kuhina Waiwai 123
Hana me Uku o na Luna Dute 164
Hana me Uku o na Luna Awa 182
Hana me Uku o na Pailata me na Luna Eemoku 184
Hana Kolohe Kue i na Kanawai Dute 205
Hana Pono Ole ma ke Koho ana. Pale ana i na 252
Hana a me ka Mana o na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo
Kiekie ma ke Keena 264
Hana a me ka Unuhi ana i na Papa Inoa Jure 396
Hana, a pela aku, a ka Luna Kakau Palapala Hoolilo 448
Hana i haawiia i na Kuhina 545
Hana ana i na Pa Aina. No ka 550
Hana Hale no ka Poe Mai 551
Hana ana i na Alanui Kaamahu 664
Hana me Hoomaloo ana i na Mea e Lawe ai i na Mea Ino ma
Honolulu 680
Hapa-kolu. No ka Waiwai 477
Hele i ke Kula. No ka 221
Helu Kanaka. No ka 229
Helu me Ohi Auhau 129
Helu Dala o ke Aupuni. Ka Hooia ana i na 698
Hihia Hoopai Karaima. Ke Kupono o na Uku Hoopai a me
na Koina ma na 55
Hihia. Na Olelo Hoike ma kekahi mau 393
Hihia. Hoohui ana i ka Poe Hoopii ia ma kekahi mau 374
Hihia Karaima. Hana me Lawelawe ana ma na 370
Hihia imua o ka Aha. Hookuu ana me ka Waiho ole aku i ka 371
Hihia. No na Palapala Kuhikuhi i na 367

AOAO.

Hihia Kivila. No na..... 350
Hihia Kupono Ole i na Lunakanawai Kaapuni, Hoomalu a Apana paha ke Hookolokolo..... 300
Hihia Ano E. No na..... 297
Hihia me ka Haawi ana i na Mea Kuokoa..... 297
Hihia, &c. Ka Wa Pau o na..... 424
Hihia Moku. Na..... 432
Hipa. Ka Mai i Hoolaha ia i na..... 624
Hoaie no na Dala Kula a ka Papa Hoonaauao. E Ae ana i ke Kuhina Waiwai e..... 615
Hoaie i Dala. E ae ai e..... 655
Hoailona Pai. E pili ana i ka Auhau..... 646
Hoakea ana i ka Mana Hookolokolo o na Aha Hookolokolo Apana ma kekahi mau Hihia Pepehi ano Ino Loa..... 283
Hoakea ana i ka Mana Hookolokolo o na Aha Hookolokolo Hoomalu..... 283
Hoakaka La Hana o na Poe Hana malalo o na Aelike..... 509
Hoakea ana i ka Mana o ka Aha Hookolokolo Kiekie. E..... 266
Hoakea i ka Mana o ka Buro Eemoku..... 571
Hoeueu Oihana Kuloko o ke Aupuni..... 642
Hooi ai i ka Maluhia o na Kula Hanai Kaikamahine. E..... 714
Hooia ana i na Buke Helu o ke Aupuni..... 694
Hooia ana i na Helu Dala o ke Aupuni. Ka..... 698
Hooiaio i ke Ana pololei ana o na Mile..... 590
Hooili Kolohe ana i na Mea Ulu o na Aina E, ma ke ano he mau Mea Ulu Hawaii, i na Awa Kumoku o Amerika Huipuia. E Pale aku ai i ka..... 690
Hooilina. No ka Ili ana aku o na Waiwai i na..... 525
Hooilina. Na Kauoha Waiwai..... 530
Hoohoihoi Mahiai ana. E Kokua ai i ka..... 692
Hoohoihoi i ka Naauao iloko o keia Aupuni, ma ka Hooponopono ana i na Kuleana iloko o na Kii i kaha ia, na Palapala Aina a me na Buke, &c..... 67
Hooholo Mokumahu mawaena o Honolulu a me Kapalakiko.... 677
Hooholo ana i ka Wai maluna o na Aina o ka Poe i Hoopomaikai ole ia. E hooponopono ai i ka..... 625
Holo ana aku o na Moku. No ka..... 179
Holoholona. No ka Auhau..... 126
Holoholona e Holo ana me ka Hihiu a me ke Akea. Na Ona o na..... 594
Holoholona. No ka Mea Aihue..... 633
Hopu me Hoopai ana i na Alii Moku me na Luina Hoole Hana a Mahuka paha mai na Moku Hawaii e holo ana i na Aina E..... 195
Hopu ana i ka Poe Aie. No ka..... 306

AOAO.

Hopu a Kaohi ana i ka Poe Mahuka, a me ka Poe Kipi, o luna o na Moku 193
Hopu ana i na Lawehala. No ka 558
Hora Hana i Manao ia. Hoakaka i na 509
Hotele me na Hale Ahaaina. Na 20
Hoemi i ka Manawa e Hoopaahao ia ai kekahi Poe 55
Hoemi Koina ma na Aha Hookolokolo 460
Hooiaio ia na Palapala. No ka Poe Koi e 471
Hooiaio Mare ana. Kokua i ka 450
Hoike Palapala. Na 409
Hoike. No na mea i Ae ia, i Papa ia, a i Koi ia i na 415
Hoohiki. No na mea e pili ana i ka 413
Hoohiki Wahahee ole a me ka Epa ole ma na Olelo Aelike 339
Hoohui ana i ka Poe Hoopii ia ma kekahi Mau Hihia. Ka 374
Hooholo Moku Pili Aina. Ka 14
Hooholo Mokumahu Holo Pili Aina. Kokua i ka 628
Hooholo Mokumahu me na Aina E. E Kokua i ka 616
Hookaa i ka Auhau Alanui ma ka Hana 659
Hookaawale i na Poe Mare 480
Hookaawale ana i na Keikikane a me na Kaikamahine iloko o na Kula Kumu Mua o ke Aupuni. No ka 232
Hookaawale ana i na Mea i Mare ia 488
Hooko ana me na Olelo Hooholo. Ka 366
Hooko Palapala ana maluna o na Hui i Hoohui ia ma na Aina E. No ka 523
Hooko ana i na Olelo Hoopai. Ka 394
Hooko ana o na Palapala Hopu. E kokua ai i ka 558
Hooko ana i na Palapala Hopu 633
Hookomo ana mai o na Moku 168
Hookolokolo ana a ka Aha me ke Jure ole. No ka 361
Hookolokolo ana no kekahi Hihia me ka Hoopii ole. No ka 362
Hookolokolo ana imua o ka Poe Kuikawa. No ka 360
Hookolokolo ai. Hoololi i Kahi e 372
Hookolokolo Jure ai i na Kumu Hihia ma ka Hooponopono ana i na Waiwai Hooilina. E 435
Hookolokolo Kaulike, Hihia Moku, a Waiwai Hooilina. No ka 432
Hookolokolo Jure ana. E Kaupalena ai no ka 400
Hookolokolo ana i na Hihia Kupono Ole i na Lunakanawai Kaapuni, Hoomalu a Apana paha. No ka 300
Hookolokolo Hou. No ka 366
Hooku Kaawale ia i Laikini Kuai Kamano. E Ae ana e 683
Hookumu ia ai i Puu Dala Pale Aie. E 578
Hookupa ana i na Kanaka o na Aina E mai. Ka 113
Hookuu a Kepa ana i na Luina 32

AOAO.

Hoihoi Koke ia mai ka Aina Hoolimalima. No ka Hana Pokole e 301
Hookuu ana me ka Waiho ole aku i ka Hihia imua o ka Aha... 371
Hookupa ana i na Mea a pau e lawelawe ana i na Oihana malalo o ke Aupuni 114
Hoolaha ana i na Kanawai 1
Hoolaha ana o ka Mai mawaena o na Hipa. Hoopau i ka . 624
Hoolaha ana i na Manu o na Aina E . . . 587
Hoole i ka Holo ana o na Kanaka Hawaii i na Aina E 568
Hoolilo ana o ke Dala malalo o kekahi Aie Aupuni 707
Hoolilo ana, ka Malama ana a me ka Loaa ana o ke Dala o ke Aupuni, &c. Ka . 694
Hoolimalima ana i na Kaa Lealea, &c 660
Hoolimalima a Kuai paha i ka Mea Paipalapala o ke Aupuni.. 112
Hoolimalima aku i na Kaa Lealea, e Laikini ia 679
Hoololi a me na Like Ole. Na... 387
Hoololi ana i kahi e Hookolokolo ai 372
Hoololi Pauku 3, Mokuna XXII, K. H. K 691
Hoololi Pauku 11, Mokuna LV, K. H. K 692
Hoololi Pauku 1, Mokuna LXXXIX, K. H. K . . . 682
Hoololi Pauku 9, Mokuna IX, K. H. K . 609
Hoololi Pauku 3 a hoopau Pauku 9, Mokuna XLVIII, K. H. K., 642
Hoololi Pauku 2, Mokuna XLI, K. H K , i kulike me ka Olelo Beritania . 685
Hoololi Pauku 3, Mokuna LVI, K. H. K., e Papa ana i ka Haalele o na Poe i Mare ia 657
Hoololi Pauku 7 me 8, Mokuna LXXIX, K. H. K., e pili ana i ka Oihana Aopalapala . 657
Hoololi Hoopoino Ole mahope iho o ka Olelo Hooholo a ke Jure. Na 394
Holoholona. Kaohi i na Mai o na 710
Holoholona Aea, na Hao Kuni, na Hoailona a me na Pa Holoholona 58
Holomua o ka Mahiai a me na Hana Lima 63
Hoomau i ke Kula Hoopololei o Keoneula 598
Hoomahuahua ai i na Dute maluna o kekahi mau Waiwai, (Hoololi Kanawai) 155
Hoomahuahua i ka Mana o ka Lunakanawai Apana o Hilo Akau . 296
Hoomalu i ke Ola a me ka Waiwai mai ka Poino i na Mea Pahupahu, koe ka Pauda . 659
Hoomalu a hoomaunauna ole hoi i na Ululaau a me na Laau o ka Nahelehele 631
Hoomalu i na Aina Aupuni Kahawai Kuauka ma ka Apana o Kona, Oahu 557

AOAO.

Hoomaloo me Hana ana i na Mea e Lawe ai i na Mea Ino ma Honolulu 680
Hoomalamalama ia Honolulu me ka Makani A-a, &c 656
Hoomana i ke Kuhina Kalaiaina e haawi i mau Laikini no ka Hoopae ana mai a me ke Kuai ana aku i na Laaumake 682
Hoomakaukau no ka Hoomaloo a me ka Hana ana i na Mea e Lawe aku ai i na Mea Ino ma Honolulu . . . 680
Hoomaopopo ai no ka Hoʻia ia o na Buke Helu o ke Aupuni, 694
Hoomaopopo i ka Hoolilo ana i ke Dala malalo o kekahi Aie Aupuni . 707
Hoomaopopo i na Ona o na Manu Ahiu. . . 594
Hoomaopopo i na Ona o na Holoholona Ahiu.. 594
Hoomaopopo i na Kanawai kue i na Olelo Beritania me Hawaii 543
Hoomaopopo ai no ka Hopu ana i na Lawehala 558
Hoomaopopo ana i ke Kuauhau o na Alii o Hawaii Nei. E 675
Hoomaopopo ana i ka Laikini ia o na Mea Malama Kaa Lealea no ka Hoolimalima aku ma Honolulu. E 679
Hoomaopopo i ka Oihana o ka Poeikohoia 238
Hoomaopopo i na Inoa 559
Hoomaopopo i ka Oihana Loio Aupuni 346
Hoomaopopo i ka Uku o na Jure 464
Hoonoa ana i ke Koho ia ana, a no ke Pani ana i na Hakahaka. No ka 251
Hoonoho i Luna Nana Waiu no Honolulu . 706
Hoonoho i Waihona Aupuni no na Mea Kahiko . 606
Hoonohonoho a e hooponopono hou ai i na Kanawai o ke Aupuni. E 686
Hoonohonoho ia ka Oihana Leta Kikoo Dala. E Ae ana e 714
Hoonohonoho Hana i Haawiia i na Kuhina 545
Hoopae a Kuai Laaumake . . 682
Hoopae ana o na Ohua ma na Awa Kumoku o ke Aupuni 658
Hoopai Auhau. Na..... 142
Hoopai a Hopu ana i na Alii Moku a me na Luina Hoole Hana a Mahuka paha o na Moku Hawaii..... 195
Hoopau ana i na Kanawai 5
Hoopau loa i ka Oihana Lunakanawai Kaapuni o Oahu..... 280
Hoopau i ka Poe Hoona Kuleana Aina 546
Hoopau Moraki a Papa Loa i ka Hoolilo ana i na Aina Moi 576
Hoopau ana i kekahi mau Kanawai Mua 395
Hoopau i ke Kuai Kalewa ana i na Meaono . 610
Hoopau Pauku 2, Mokuna LIII, K. H. K .. . 656
Hoopau i ka Mai i Hoolaha ia i na Hipa 624
Hoopaahao ia ai kekahi Poe. E hoemi i ka Manawa e..... 55
Hoopanee ana i na Hihia, &c..... 383

AOAO.

Hoopaanee ka Aha Hookolokolo Kaapuni, ke hiki ole mai ka Lunakanawai Peresidena o ka Aha 273
Hoopii Hou ana. No ka 327
Hoopii ma na Koi ana i Hoomaopopo ole ia, &c. Na 355
Hoopii Hookahi. Hui i kekahi mau Kumu Hoopii iloko o ka.. 363
Hoopii Ole. No ka Hookolokolo Hihia me ka 362
Hoopii e pili ana ia Hai. Na 420
Hoopii Hoihoi Aina. No ka Manawa 590
Hoopii no na Aie Waiona ma na Halekuai Liilii. E papa ana i na 565
Hoopii a kekahi Poe no ko lakou Kuleana iloko o kekahi Waiwai 420
Hoopii Oki Mare. No na Olelo Kauoha a ka Aha, oiai, e Hoolohe ana i na 486
Hoopii Hoohalahala mai na Aha Hookolokolo a na Lunakanawai Hoomalu a Apana. E hooponopono ai i na 328
Hoopii Kivila ana. Ka manawa e hoomaka ai na 336
Hoopii no ka Epa a me ka Hoohiki Wahahee ma na Olelo Aelike 339
Hooponopono i na Waiwai Hooilina ma ka Hookolokolo Jure ana 435
Hooponopono ana i ke Aupuni. 6
Hooponopono i ka Laikini ana i na Oihana Kalepa Kaahele a Maauauwa mai na Aina E mai 16
Hooponopono i ka Oihana Ao Palapala o ke Aupuni 216
Hooponopono ana i ke Koho ana. No ka 247
Hooponopono i ka Oihana Wai o ke Aupuni 48
Hooponopono ana o ka Oihana Hoomalu a me na Luna Hooko o ke Kanawai, mai ka Oihana Kalaiaina a i ka Oihana Loio Kuhina. E hooloii ai i ka 70
Hooponopono ana i na Hihia ma ka haawi ana i na Mea Kuokoa. No ka 279
Hooponopono i ka Uku ana i na Paahana malalo o na Aelike 510
Hooponopono i ka Loaa ana mai, ka Malama ana, a me ka Hoolilo ana aku i na Dala o ke Aupuni, &c 694
Hooponopono ai i ke Kuai ana o ka Waiona. E 715
Hooponopono ana i ka hoopuka ana i na Palapala Sila Nui 584
Hooponopono i ke Kuai Awa ana 588
Hooponopono i ke Kuai ana o na Laaumake 605
Hooponopono i ka Aelike Hana mawaena o na Haku me na Kauwa 506
Hooponopono i ka Uku ana i na Paahana malalo o na Aelike... 510
Hooponopono i ka hoomalamalama ana ia Honolulu me ka Makani A-a, &c 656
Hooponopono i ka Hooholo Wai ana maluna o na Aina 625

AOAO.

Hooponopono i ka Hoopae ana o na Ohua ma na Awa Kumoku o ke Aupuni 658
Hooponopono i ka Lawe ana i na Ohua a me ka Ukana, a me ka Hoolimalima ana i na Kaa Lealea, &c., ma Honolulu .. 660
Hooponopono hou i ka Malama ana i ka Maluhia o ka Lehulehu ma Honolulu 663
Hoopuka i na Palapala Sila Nui 584
Hoopuka ana i na Palapala Ohi Waiwai. No ka 313
Hoopuka i na Palapala Sila Nui no na Aina Kula, &c. E 687
Hoowalewale e Moekolohe. Launa Hewa me..... 289
Hoowahawaha ana. No ka..... 348
Hui ana i kekahi mau Hoopii i Hookahi. No ka. 363
Hui. No ke Kakau Kope ana o na 684
Hui o na Aina E. Ka Hooko ana i na Palapala o na Aha maluna o na..... 523
Hui o na Aina E, e lawelawe i ka Hana maloko o keia Aupuni. E pili ana i na . . 524
Huli i na Mea Hoike Hihia. Kokua i na Aoao e..... 408

I.

Ili ana o na Waiwai i na Hooilina. No ka..... 525
Ili ana o ka Aina o ka mea Pilikoko ole... 528
Ilio. No ka Poino i na. 535
Inoa. E hoomaopopo ai i na..... 595
Inoa o Hai. Kapa Wahahee ana o kekahi iaia iho ma ka . 596

J.

Jure. Ka Uku o na 464
Jure. Olelo Hooholo a na..... 388
Jure. Na Hooloili e Hoopoino ole ai Mahope iho o ka Olelo Hooholo a ke..... 394
Jure. No ka hooponopono ana i na Waiwai Hooilina imua o ke 435
Jure. E kaupalena ai no ka Hookolokolo 400
Jure. E pili ana i ka Hana ana i na Papa Inoa Jure a me ka Unuhi ana o na 396
Jure ole. No ka Hookolokolo ana me ke 361

K.

K. H. K. i Hooponopono hou ia; Pauku 9, Mokuna IX 609
Kaa Lealea no ka Hoolimalima aku 679
Kau ana i Uku Loio..... 460
Kau ai i Laikini maluna o ka Ohana Uwi Waiu a me ke Kuai Waiu, a e Hoonoho ana i Luna Nana Waiu no Honolulu, 706
Kau Hookolokolo hou ae no ka Aha Kaapuni o ka Apana Hookolokolo Ekolu. E kauoha ai i..... 272

AOAO.

Kau Hookolokolo Kaapuni ma ka Apana Hookolokolo Elua. I Elua wahi e Noho ai o ke 272
Kaohi i ka Laha ana o ka Mai Lepera 574
Kaohi a Hopu ana i na Luina Moku Mahuka me Kipi 193
Kaohi ana i na Mai mawaena o na Holoholona. No ke 710
Kaomi Waina. No na Palapala Ae i ke 29
Kauoha e Hoomau ia ke Kula Hoopololei 598
Kauoha Waiwai Hooilina. Na 530
Kauka Pake. E pili ana i ka Lapaau ana me na Laau o na ... 678
Kaupalena ai no ka Hookolokolo Jure ana. E 400
Kaupalena i ka Manawa e hiki ai i na Koi no kekahi Waiwai ke waiho ia mai 438
Kauwa a me na Haku. Ka Olelo Aelike mawaena o na 506
Kauwa. Na Haku a me na 502
Kahu a me na Hanai. No na 490
Kahua Kula a ka Papa Hoonaauao e Kuai aku ai. E Haawi i ka Mana no ka Hoopuka ana i ka Palapala Sila Nui no na Aina Kula a me na 687
Kahawai Kuauka o Kona, Oahu. Hoomalu i na Aina Aupuni.. 557
Kahukula Nui. No ke 218
Kahi e Hookolokolo ai. Hooloili i 372
Kakau Hoike ana i na Moku. No ke 196
Kakau ana i na Poe Hanau, Make a me Mare. No ke 229
Kakau Kope ana o na Hui. No ke 684
Kakauolelo o ka Aha Kiekie. No ke 268
Kakauolelo o na Aha Kaapuni. No na 278
Kalepa ana maloko o ke Aupuni. No ke 14
Kanawai o ka Oihana Leta. Kue ana i ke 613
Kanawai Hooponopono i ke Kuai Awa 588
Kanawai Piliwaiwai 586
Kanawai Karaima no ka Aina. E lilo na Olelo Hooholo o ka Aha Kiekie i mau 586
Kanawai o Kela a me Keia Ano. Mau 517
Kanawai Hoole i ko na Kanaka Maoli holo i na Aina E 568
Kanawai e pili ana no na Mea Hoike 401
Kanawai e pili ana i ka Auhau Holoholona 144
Kanawai e pili ana i na Auhau Kuloko 125
Kanawai e pili ana i ka Noho Ohana ana. Na 470
Kanawai Kuu Kino 439
Kanawai Hoonohonoho i na Hana i Haawiia i na Kuhina 545
Kanawai i Hooholo Hou ia. No kekahi Mau 536
Kanawai i Lilo i Mea ole. No na 539
Kanawai Kue i na Olelo Beritania me Hawaii. E hoomaopopo ai i ke Ano o na 543
Kanawai. No ka Manawa Oo ma ke 535

AOAO.

Kanawai. No ka Hoolaha ana i na..... 1
Kanawai. No ka Pili ana o na..... 2
Kanawai. No ka Wehewehe ana i na..... 3
Kanawai. No ka Hoopau ana i na..... 5
Kanawai. Ka Oihana Hoomalu a me na Luna Hooko o ke..... 70
Kanawai Dute. Ke Pale ana a me Hana Kolohe Kue i na..... 205
Kanawai Hele Alanui. No ke..... 96
Kanawai Hooponopono i ke Kuai ana o na Laaumake..... 605
Kanawai o ke Aupuni. E Hoonohonoho a e Hooponopono hou ai i na..... 686
Kanawai Kokua i ka Hooko ana i na Palapala Hopu..... 633
Kanaka o na Aina E mai. Ka Hookupa ana i na..... 113
Kanaka. No Kekahi Mau Pono Ponoi o na..... 533
Kanaka Hana. Hoomakaukau no ka Lawe ana mai i na..... 570
Kanalua ai no na Olelo Hoike. Na Mea e..... 416
Kanikela o na Aupuni E. No na Luna Nui me na..... 120
Kanikela. E Pakui ia ka Palapala Hooiaio ma na Papa Hoike o na Waiwai Hookomo ia mai..... 572
Kane me ka Wahine. No ke..... 470
Kapa Wahahee ma ko Hai Inoa..... 596
Karaima o ke Kapa Wahahee ana o kahi iaia iho ma ka Inoa o Hai. E hoopai ai i ke..... 596
Keiki me na Makua. Kela mea keia mea e pili ana i na..... 228
Keiki Kamehai i Mau Keiki kupono, ke Mare ia na Makua mahope o ka Hanau ia ana. E lilo na..... 474
Keiki Hele Kula, aole e pipili aku i na Hale Inu Kope, a pela aku..... 593
Keiki Oo ole maloko o na Kula Ao Hanalima me ka Hoopololei. E pili ana i na..... 709
Kepa a Hookuu ana i na Luina..... 32
Kipi me na Luina Moku Mahuka..... 193
Kiaaina. No na Kuhina a no na..... 8
Kino. No ka Auhau..... 126
Koi. Ka Wa Hookomo i na..... 438
Koi Hoemi, a me ka Haawi e Mamua. No ke..... 364
Koi ana i Hoomaopopo ole ia, &c. Na Hoopii ma na..... 355
Koina o na Aha e Ili Ole ana na ka Poe i Hoopii ia e Uku..... 383
Koina ma ka Oihana Waiwai i Hoakaka ole ia ma kahi e. Papa Helu o na..... 214
Koina ma na Hale Dute. Na..... 214
Koina iloko o na Aha Hookolokolo. Na..... 457
Koina ma na Aha Hookolokolo, a e kau ana i Uku Loio. Hoemi i kekahi mau..... 460
Koina ma ke Keena o ka Luna Awa. Na..... 215
Koho ana. No ke Pale ana i na Hana Pono Ole ma ke..... 252

AOAO.

Koho Balota, &c. E hooponopono ai hoi no ke Kuleana..... 241
Koho Balota, &c. No ka Pono o ke 242
Koho ai i na Lunamakaainana. No ka Manawa e 240
Koho ana i na Luna Dute, &c. No ke 164
Koho ana. No ka hooponopono ana i ke 247
Koho ia ana, a no ke Pani ana i na Hakahaka. No ka Hoonoa ana i ke..... 251
Kokua i ka Hooholo Mokumahu ana me na Aina E. E..... 616
Kokua i na Poe Hui e Hooili i na Manao mamuli o ka Uwila. 617
Kokua i na Eemoku mai na Aina E mai..... 570
Kokua i ka Hooko ana o na Palapala Hopu..... 558
Kokua ia Ekolu Haumana ma ke Kulanui o Oahu 562
Kokua i ka Noho ana o na Poe o na Aina E mai..... 572
Kokua i ka Oihana Mahiai me ka Hanalima ma na Kula Aupuni 608
Kokua i ka Hooiaio Mare ana..... 471
Kokua ai i na Aoao e Huli i Mea Hoike iloko o ka Hihia. No na mea e..... 408
Kokua i ka Hoeueu ana i na Oihana Kuloko o ke Aupuni..... 642
Kokua i ka Hooholo Mokumahu ana mawaena o Honolulu a me Kapalakiko 677
Kokua i ka Hooholo Mokumahu Holo Pili Aina..... 628
Kokua i ka Hana ana i na Alanui Kaamahu 664
Kokua ai i ka Hooholoi Mahiai ana. E..... 692
Kokua ana i ka Ohi ana i na Aie. No..... 307
Kokua ai i ka Ohi ana i na Uku Hoolimalima 304
Kokua i ka Halemai Moiwahine..... 554
Komisina o na Ala Liilii a me na Pono Wai. E hooloili a e hoohuihui ai i ke Kanawai e pili ana i na..... 322
Komisina nana e hooponopono i na Palena Aina..... 580
Komisina Palena Aina. Poe 580
Komisina Palena Aina. Na Palapala Hooiaio a na..... 585
Ku ana mai o na Moku..... 168
Kue ana i ke Kanawai Oihana Leta..... 613
Kuai a Hoolimalima paha i kekahi Aina Aupuni. Ina e Manao ia e..... 11
Kuai Kudala. No na Palapala Ae i ka Poe 19
Kuai a Hoolimalima paha i ka Mea Paipalapala o ke Aupuni.. 112
Kuai Kalewa ana i na Meaono me ka Laikini ole. Hoopau i ke 610
Kuai aku i na Waiwai i Moraki ia me ka Hoopii ole a Hooholo ole o ka Aha Hookolokolo..... 614
Kuai ana o na Laaumake. Hooponopono i ke 605
Kuai ia na Waiwai Paa o na Poe Make. E pili ana i ka Mana o na Aha Hooponopono Waiwai no ke Kauoha ana e..... 439

AOAO.

Kuai Awa. Hooponopono i ke 588
Kuai a Hoopae Laaumake 682
Kuai ana o ka Waiona. Ke 715
Kuai a Uwi Waiu 706
Kuai a me Pepehi ana i ka Puaa 678
Kuauhau o na Alii o Hawaii Nei 675
Kuhina Kalaiaina e Haawi i na Palapala Ae Puhi Wai Ikaika. Mana o ke 610
Kuhina a me na Kiaaina. Na 8
Kuhina Kalaiaina e kuai aku, a e Hoolimalima aku paha i ka mea Paipalapala o ke Aupuni 112
Kuhina no ko na Aina E, kona Mana a me kana mau Hana, 116
Kuhina Waiwai, kona Mana, me kana mau Hana. Ke 123
Kuhina Kalaiaina. E Ae i ke Puhi Waiona ma Honolulu 564
Kuhina Waiwai e Hoaie no na Dala Kula a ka Papa Hoonaauao. E Ae aku ana i ke 615
Kuhina. Hana i Haawiia i na 545
Kuhina Kalaiaina. Kona Mana e Lawe i na Aina a me na Wai e Pono ai na Ohewai o Honolulu 554
Kuhina Kalaiaina e Haawi i na Laikini no ka Lawelawe ana i ka Oihana Banako. E Hoomana aku ana i ke 621
Kuhina Kaua a me na Manuwa, Oihana 674
Kukulu me ka Pane ana imua o ka Aha, &c 384
Kūla. No na Dala 221
Kula. No ka Hele i ke 221
Kula. No ka Auhau 126
Kula Kumu Mua. No na 217
Kula Apana. No na Papa 220
Kula Aupuni. No na Kumuao o na 223
Kula Nui me na Kula Wae i Kokua ia e ke Aupuni 225
Kula Beritania no na Keikikane a me na Kaikamahine Hawaii. No na 226
Kula a me na Halekula, a me na Kahua Halepule. Na Aina i Hooliloia no na 226
Kula Kumu Mua o ke Aupuni. No ka Hookaawale ana i na Keikikane a me na Kaikamahine iloko o na 232
Kula Aupuni. Kokua i ka Oihana Mahiai me ka Hanalima ma na 608
Kula Hoopololei ma Keoneula, Kapalama, Oahu 598
Kula Kuokoa. Ka Wa e Kula ai a me ka Makaukau o na Kumu o na 597
Kula Hanai Kaikamahine. Ka Maluhia o na 714
Kula Ao Hanalima me Hoopololei. E pili ana i na Keiki Oo ole e Noho ana iloko o na 709
Kula Wae me na Kula Nui i Kokua ia e ke Aupuni 225

AOAO.

Kulanui o Oahu. Kokua i ka hoonoho ana i Ekolu Haumana ma ke 562
Kulana Ola o na Hale Noho. Ka Malama ana i na..... 513
Kuleana Aie Hoomoe maluna o na Moku o keia Aupuni. E pili ana i ke 586
Kuleana Koho Balota, &c. E hooponopono ai hoi no ke 241
Kuleana Aina o kekahi Mea i Make me ka Pilikana ole. Hoopii hou ana i na..... 528
Kuleana iloko o kekahi Waiwai. Na Hoopii a Elua a oi aku Poe no ko lakou..... 420
Kumu Make. No na Aha Niele 85
Kumu o na Kula Kuokoa 597
Kumu Hoopii iloko o ka Hoopii Hookahi. No ka Hui ana i kekahi mau..... 363
Kumuao o na Kula Aupuni. No na..... 223

L.

La Hookuu ia o na Paahana malalo o na Aelike. Na 510
Laau Ai Make me ka Opiuma..... 22
Laau o na Kauka Pake. Lapaau ana me na 678
Laaumake. E hooponopono i ke Kuai ana o na ... 605
Laaumake. Laikini Hoopae a Kuai 682
Laikini ana i na Oihana Kalepa Kaahele a Maauauwa mai na Aina E mai 16
Laikini i na Mea Malama Kaa Lealea no ka Hoolimalima aku ma Honolulu 679
Laikini ole. Hoopau i ke Kuai Kalewa i na Meaono me ka 610
Laikini no ka Oihana Uwi a Kuai Waiu . 706
Laikini Hoopae a Kuai i na Laaumake . . . 682
Laikini Kuai Kamano 683
Laikini Lawelawe Oihana Banako . 621
Laikini Lapaau no na Kanaka Maoli 623
Launa Hewa me Hoowalewale e Moekolohe 289
Laha ana o ka Mai Lepera E Kaohi ai i ka 574
Lako Palapala. No na Buke a me na 224
Lapaau i na Pupule. Hale 561
Lapaau ana me na Laau o na Kauka Pake. E pili ana i ka 678
Lawa a Piha Pono ka Manawa. O ka Palapala Hoahewa hea la ke..... 375
Lawaia. No na 98
Lawaia me na Mea Pahupahu. E Papa ana i ka .. 604
Lawe aku i na Mea Ino ma Honolulu 680
Lawe ana i na Ohua mawaena o na Paemoku. No ka..... 566
Lawe ana mai i na Kanaka Hana 570
Lawe ana i na Aina me Wai no na Ohewai o Honolulu..... 554

AOAO.

Lawe Ohua me Ukana ma na Kaa ma Honolulu 660
Lawehala. E hoomaopopo ai no ka Hopu ana i na 558
Lawelawe ana ma na Hihia Karaima. E hooponopono ai i ka Hana a me ka 370
Lawelawe Oihana Loio imua o na Aha Hookolokolo Hoomalu a Apana 344
Lawelawe Hana o na Hui Kuwaho. No ka..... 524
Lehulehu. No ke Ola o ka..... 76
Lehulehu. No na Noteri no ka..... 455
Lehulehu ma Honolulu. E hooponopono ai i ka Malama ana i ka Maluhia o ka 663
Lio. No na Palapala Ae i ka Poe Hoolimalima..... 27
Lio Kea. No na Palapala Ae i ka Poe Malama..... 28
Lilo na Olelo Hooholo a ka Aha Kiekie i mau Kanawai no ka Aina. E 586
Lilo na Keiki Kamehai i mau Keiki Kupono..... 474
Like Ole a me na Hooloii. Na..... 387
Loaa ana mai, ka Malama ana a me ka Hoolilo ana aku i na Dala o ke Aupuni, &c. Ka 694
Loio. No na..... 342
Loio Aupuni. E hoomaopopo ai i ka Oihana..... 346
Loihi o ka Manawa e Noho Oihana ai o na Lunakanawai malalo iho o ka Lunakanawai Kiekie..... 274
Loina. Kela a me keia . 703
Luina. No ke Kepa a me ka Hookuu ana i na 32
Luina Moku Mahuka me na Kipi..... 193
Luina Hoole Hana a Mahuka o na Moku Hawaii. Na Alii Moku a me na..... 195
Luna Kula. No na..... 219
Luna Kokua, iloko o ka Aha Hookolokolo Kaulike. No na..... 345
Luna Hooko Kanawai a me ka Oihana Hoomalu..... 70
Luna Dute. No ke koho ana i na Luna, ka lakou mau Hana, me ko lakou mau Uku..... 164
Luna Awa. Na Koina ma ke Keena o ka..... 215
Luna Eemoku me Pailata. No na..... 184
Luna Awa, ka lakou Hana, me ko lakou Uku. No na..... 182
Luna Kakau Palapala Hoolilo—Kana Hana, a pela aku. No ka 448
Luna Hooko o ka Oihana Hookolokolo. No na..... 443
Luna Nana Waiu no Honolulu 706
Luna Nui me na Kanikela o na Aupuni E. No na..... 120
Lunakanawai Hoomalu me Apana i ka Mana e Hookolokolo ai i na Hihia no ka Launa Hewa a me ka Hoowalewale e Moekolohe ai. E haawi ana i na 289
Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie. E pili ana i na.. 257

AOAO.

Lunakanawai Apana o Hilo Akau. E hoomahuahua i ka Mana o ka..... 296
Lunakanawai Hoomalu a Apana. Na Hoopii Hoohalahala mai na Aha Hookolokolo mai a na..... 328
Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie. Mana me ka Hana ma ke Keena a na..... 264
Lunakanawai Peresidena o ka Aha. E hooponopono ai i ka Hoopanee ana o na Aha Hookolokolo ina e hiki ole mai ka 273
Lunakanawai ma'alo iho o ka Aha Kiekie ma ka lakou Oihana. Hoomaopopo ai i ka Loihi o ka Manawa e Noho ai o na..... 274
Lunakanawai Kaapuni o Oahu. E Hoopau Loa i ka Oihana... 280
Lunamakaainana. Uku o na 691
Lunamakaainana. E hooponopono ai no ka Manawa e Koho ai i na..... 240

M.

Maauauwa a Oihana Kalepa Kaahele o na Aina E 16
Mai mawaena o na Holoholona. No ke Kaohi ana i na 710
Mai mawaena o na Hipa. E Hoopau ai i ka Hoolaha ana o ka 624
Mai Lepera. Kaohi i ka Laha ana o ka 574
Mai Lepera. Hoopau Pauku 6 o ke Kanawai Kaohi i ka Laha ana o ka 608
Mahiai ana. E Kokua ai i ka Hoohoihoi 692
Mahiai a me na Hana Lima. No ka Holomua ana o ka..... 63
Mahele a Haawi ana i ka Wai ma Lahaina, Maui 595
Makani A-a, &c. E hooponopono ana i ka Hoomalamalama ana i ke Kulanakauhale o Honolulu me ka..... 656
Makeke o ke Aupuni. No na..... 50
Makaukau o na Kumu o na Kula Kuokoa. Ka 597
Makua me na Keiki. Kela mea keia mea e pili ana i na..... 228
Make. No na Aha Niele Kumu..... 85
Malu o na Poe malalo o na Palapala Hoopaa Hana..... 506
Malama Pono ia ana o na Palapala Kauoha me Hooilina. E hoakaka ana no ka..... 279
Malama ana i na Olelo Hoike. No ka..... 407
Malama Pono ana i ka Pauda. No ka..... 92
Malama ana i na Kulana o ke Ola malalo o na Hale Noho. No ka..... 513
Malama ana, ka Loaa ana a me ka Hoolilo ana i na Dala o ke Aupuni, &c. Ka 694
Malama ana i ka Maluhia o ka Lehulehu ma Honolulu 663
Maluhia o na Kula Hanai Kaikamahine. E hooi ai i ka..... 714
Maluhia o ka Lehulehu ma Honolulu. No ka Malama ana i ka..... 663

AOAO.

Mana e Hooloili ai i na Palapala Hoopii Hoahewa. Na..... 823
Mana o ka Aha Hookolokolo Kiekie. E hoakea ana i ka..... 266
Mana me Hana a ke Kuhina o ko na Aina E..... 116
Mana me Hana a ke Kuhina Waiwai..... 123
Mana o ka Buro Eemoku 571
Mana e Hoopuka i na Palapala Sila Nui no na Aina Kula, &c., 687
Mana a me ka Hana a na Lunakanawai o ka Aha Hookolokolo Kiekie ma ke Keena. No ka..... 264
Mana o ke Kuhina Kalaiaina e Lawe i na Aina a me ka Wai e Pono ai na Ohewai o Honolulu. E haawi ana i ka..... 554
Mana o ke Kuhina Kalaiaina e Ae i ke Puhi Waiona ma Honolulu..... 564
Mana Hookolokolo o na Aha Hookolokolo Hoomalu. E hoakea ai i ka..... 283
Mana Hookolokolo o na Aha Hookolokolo Apana ma kekahi mau Hihia Pepehi ano Ino Loa. E hoakea ana i ka..... 283
Mana Hookolokolo ko na Lunakanawai Hoomalu me Apana i na Hihia Kivila no ka Launa Hewa me Moekolohe..... 289
Mana Hookolokolo Kaulike o na Aha Hookolokolo Kiekie me Kaapuni. E pili ana no ka..... 429
Mana Hookolokolo o na Aha Hooponopono Waiwai e Kuai i na Waiwai Paa o na Poe Make 439
Mana o ka Lunakanawai Apana o Hilo Akau. E hoomahuahua ai i ka..... 296
Mana o ke Kuhina Kalaiaina e Haawi i na Palapala Ae Puhi Wai Ikaika i na Mea Wiliko 610
Mana o ka Papa Hoonaauao e hoonoho i Waihona Aupuni no na Mea Kahiko 606
Mana o ke Kuhina Kalaiaina e Haawi i Laikini no ka Oihana Banako 216
Manawa Koho Lunamakaainana 240
Manawa Oo ma ke Kanawai. No ka..... 535
Manawa e Hoomaka ai ka Hoopii Kivila ana. Ka..... 336
Manawa i Haawiia e Hoopii no ka Hoihoi mai i kekahi Aina . 590
Manawa e Hoopaahao ia ai kekahi Poe. E hoemi ai i ka..... 55
Manawa e noho ai o na Lunakanawai malalo iho o ka Aha Kiekie ma ka lakou Oihana..... 274
Manawa i ka Poe Nana i Moraki aku i ka Waiwai e Hoihoi Hou ia mai i kekahi Wa. E haawi ana i 619
Manawa. O ka Palapala Hoahewa hea la ke Lawa a Piha Pono ka..... 375
Manawa e Waiho ia aku ai na Palapala Hoopii Hoahewa. No ka 370
Manu o na Aina E mai. No ka Hoolaha ana i na..... 587
Manu Ahiu. Na Ona o na 594

AOAO.

Mare. E pili ana i ka Berita 470
Mare. Oki me Hookaawale i na Poe 480
Mare. E pili ana i ke Oki 482
Mare ana. No ka 470
Mare ana. E Kokua ai i ka Hooiaio 471
Mare Hou. E Ae ana i ka Poe i Oki ia e 488
Mare ia na Makua o na Keiki Kamehai, e lilo no lakou i poe Keiki Kupono. Ke 474
Mea Ana a me na Mea Kaupaona. No na 97
Mea Ino Wale. E pili ana i na 279
Mea Lawelawe Oihana malalo o ke Aupuni, e Hookupa ia 114
Mea Paipalapala o ke Aupuni. No ka 110
Mea i Hoopaa ia ma na Palapala Hoopaa Hana. Na 508
Mea i Make me ka Pilikana ole. Ka Ili ana o ka Aina o kekahi 528
Mea Aie Kaa Ole. E hooponopono ai i ka Hana e Pili ana i na 312
Mea Wiliko e Puhi i na Wai Ikaika 610
Mea Halekuai. I na 15
Mea Hoike. Kanawai e pili ana no na 401
Mea e Loaa ai na Olelo Hoike. Na 401
Mea Hoike Hihia. Kokua i na Aoao e Huli i na 408
Mea Pili i ka Hoohiki. Na 413
Mea i Ae, Papa, a i Koi ia i na Hoike. No na 415
Mea Kanalua no na Olelo Hoike. Na 416
Mea i Mare ia. No ka Hookaawale ana i na 488
Mea Pahupahu. Papa i ka Lawaia ana me na 604
Mea Aihue Holoholona. No ka 633
Mea Ino ma Honolulu. Na 680
Mea Lawe i na Mea Ino ma Honolulu 680
Mea Ano E. No ka Hana ana ma kekahi mau 297
Mea Pahupahu, koe na Pauda. E hoomalu ana i ke Ola a me ka Waiwai mai ka Poino ana i na 659
Mea e Epa Ole ai, a me na Mea e Hoohiki Wahahee Ole ai, ma na Olelo Aelike, a me na Hoopii no laila. No na 339
Mea Kuokoa. No ka hooponopono ana i na Hihia ma ka Haawi ana i na 297
Mea Malama Kaa Lealea no ka Hoolimalima aku. E Laikini ia na 679
Mea Ulu o na Aina E, ma ke ano no Hawaii nei, i na Awa Kumoku o Amerika Huipuia. E pale i ka Hooili Kolohe ia o na 690
Meaono. Hoopau i ke Kuai Kalewa ana i na 610
Mile. Hooiaio ai i ke Ana Pololei ana o na 590
Moekolohe. Launa Hewa me 289
Moi o Hawaii. E Poni ana i na 687
Moku. No ke Ku ana mai a me ka Hookomo ana i na 168

AOAO

Moku. No ka Holo ana aku o na 179
Moku. Na Rula e pili ana i na 189
Moku. No ke Kakau Hoike ana i na 196
Moku. No na Palapala Ae Holo 201
Moku. No ke Kuleana Aie Hoomoe maluna o na 586
Moku. Hopu a Kaohi ana i na Poe Mahuka me Kipi o luna o na 193
Moku Ili a Naha, a no ka Waiwai Ili. No na 93
Moku Okohola. No na 176
Moku Okohola e Hoopae i Uka i ka Waiwai Kuai 177
Moku Hawaii e holo ana i na Aina E. E hoomaopopo ana i ka Hopu me ka Hoopai ana i na Alii Moku a me na Luina e Hoole ana i ka Hana a e Mahuka ana mai na 195
Mokumahu Holo Pili Aina. Na 628
Mokumahu ana mawaena o Honolulu a me Kapalakiko. E kokua ana i ka hooholo 677

N.

Naauao iloko o keia Aupuni, &c. E hoohoihoi ai i ka 67
Noho Ohana ana. No ka 470
Noteri no ka Lehulehu. No na 455

O.

Oihana Ao Palapala 216
Oihana Ao Palapala. Hooloii Pauku 3 me 4, Mokuna LXXIX, K. H. K., e pili ana i ka 222
Oihana Banako. E Laikini ana i ka 621
Oihana Halihali Leta. No ka 101
Oihana Hookolokolo. No ka 255
Oihana Hookolokolo. No na Luna Hooko o ka 448
Oihana Hooko 6
Oihana Hoomalu a me na Luna Hooko Kanawai, &c 70
Oihana Kau Kanawai. No ka 233
Oihana Kuhina Kaua a me na Manuwa 674
Oihana Kalaiaina 9
Oihana Kalepa Kaahele a Maauauwa 16
Oihana Kinaiahi o Honolulu. No ka 88
Oihana Leta Kikoo Dala 714
Oihana Leta. No ke Kue ana i na Kanawai o ka 613
Oihana Loio Aupuni. E hoomaopopo ai i ka 346
Oihana Loio ma na Aha Hookolokolo Hoomalu a Apana paha. No ka Lawelawe ia ana o ka 344
Oihana Makai Kuloko o ke Aupuni. No ka 70
Oihana Mahiai me ka Hanalima ma na Kula Aupuni 608
Oihana Waiwai 123

AOAO.

Oihana Waiwai. Papa Helu o na Koina i Hoakaka ole ia ma kahi e 214
Oihana Wai. Hooponopono i ka 48
Oihana o ko na Aina E 116
Oihana o ka Poeikohoia. E Hoomaopopo ana no ka 238
Oihana malalo o ke Aupuni, e Hookupa ia lakou. E kauoha ana i na Mea a pau e lawelawe ana i na 114
Oihana Maauaua i ka Waiwai o na Aina E. E Ae ai i ka 620
Oihana Uwi a Kuai Waiu 706
Oihana Kuloko o ke Aupuni. E Kokua ai i ka Hoeueu ana i na 642
Oo ma ke Kanawai. No ka Manawa 535
Ohewai o Honolulu. Ka Mana o ke Kuhina Kalaiaina e Lawe i na Aina a me ka Wai e pono ai na 554
Ohi me Helu Auhau 129
Ohi ana i na Auhau. No ka 136
Ohi ana i na Aie. No ke Kokua ana i ka 307
Ohi ana i ka Uku Hoolimalima. E kokua i ka 304
Ohi a me ka Uku ana i na Dala o ke Aupuni. Ka 694
Ohua Eemoku mawaena o na Paemoku. No ka Lawe ana i na 566
Ohua me Ukana ma na Kaa. Lawe 660
Ohua e hiki ana ma na Awa Kumoku o keia Aupuni. E hooponopono ai i ka Hoopae ana o na 658
Oki Mare. E pili ana i ke 482
Oki Mare. Olelo Kauoha no na Hoopii 486
Oki me Hookaawale i na Poe Mare 480
Ola o ka Lehulehu. No ke 76
Ola o na Hale Noho. Ke Kulana 513
Ola a me ka Waiwai mai ka Poino ana i na Mea Pahupahu, &c. Hoomalu i ke 659
Olelo Aelike Mawaena o na Haku a me na Kauwa. E hooponopono ai i na 560
Olelo Aelike a me na Hoopii no na Epa a me ka Hoohiki Wahahee 339
Olelo Hoike. Na Mea Pili 401
Olelo Hoike. Na Mea e Loaa ai na 401
Olelo Hoike. No ka Malama ana i na 407
Olelo Hoike. Na Mea e Kanalua ai no na 416
Olelo Hoike ma kekahi mau Hihia. Na 393
Olelo Hooholo a na Jure 388
Olelo Hooholo a me ka Hooko ana. Na 366
Olelo Hooholo o ka Aha Kiekie. E lilo i mau Kanawai Karaima no ka Aina na 586
Olelo Hooholo a ke Jure. Na Hoololi e Hoopoino ole ai Mahope iho o ka 394

AOAO.

Olelo Hoohiki. Poe i Ae ia e Lawe i na..... 413
Olelo Kauoha a ka Aha, oiai, e Hoolohe ana i na Hoopii Oki Mare. E pili ana i na..... 486
Olelo Hoopai a me ka Hooko ana. No na..... 394
Olelo Beritania me Hawaii. Ke Ano o na Kanawai Kue i na.. 543
Ona i ka Waiona..... 621
Ona o na Holoholona Holo Ahiu a Akea ma na Aina. E hoomaopopo ana i na..... 594
Ona o na Manu Ahiu maluna o na Aina. E hoomaopopo ana i na..... 594
Opiuma me na Laau Ai Make..... 22

P.

Pa Aina. No ka Hana ana i na..... 550
Pa Holoholona, na Holoholona Aea, a me na Hao Kuni, me na Hoailona..... 58
Pailata me na Luna Eemoku, ka lakou Hana, me ko lakou Uku. No na..... 184
Paipalapala o ke Aupuni. No ka Mea..... 110
Pauda. No ka Malama Pono ana i ka..... 92
Palapala Ae Holo. No na..... 201
Palapala Ae. No na..... 15
Palapala Ae no ka Pepehi a Kuai ana i ka Puaa..... 687
Palapala Ae Hoopae a Kuai Laaumake..... 682
Palapala Ae Kuai Kamano..... 683
Palapala Ae Lapaau i na Kanaka Kupono. Na ka Papa Ola Hawaii e haawi i na..... 623
Palapala Ae Puhi Wai Ikaika. E haawi ana i ka Mana i ke Kuhina Kalaiaina e haawi i na Mea Wiliko i na..... 610
Palapala Ae i ka Poe Kuai Kudala. No na..... 19
Palapala Ae i ka Poe Malama Biliodi a me na Ala Maika..... 22
Palapala Ae i ka Poe Kuai Awa. No na..... 23
Palapala Ae i ka Poe Hana Keaka, &c. No na..... 24
Palapala Ae i na Waapa. No na..... 25
Palapala Ae i ka Poe Kuai Bipi. No na..... 23
Palapala Ae i ka Poe Hoolimalima Lio. No na..... 27
Palapala Ae i ka Poe Malama Lio Kea. No na..... 28
Palapala Ae i ke Kaomi Waina. No na..... 29
Palapala Ae i ka Moku Okohola e Hoopae i Uka i ka Waiwai Kuai..... 177
Palapala Ae i ka Poe Malama Hotele me na Hale Ahaaina. No na..... 20
Palapala Aelike. Hoakaka ana i na Hora i Manao ia he La Hana o na Poe Hana, ina aole i Hoakaka ia ma ka..... 509
Palapala Ohi Waiwai. No ka Hoopuka ana i na..... 331

AOAO.

Palapala Hoahewa hea la ke Lawa a Piha Pono ka Manawa..... 375
Palapala Hooiaio a na Kanikela ma na Papa Hoike Waiwai e Hookomo ia mai. E pakui ia ka..... 572
Palapala Hooiaio Palena Aina i hoopuka ia e na Komisina ma ke Keena Kalaiaina. E waiho ia na 585
Palapala Hopu. No ka Hooko ana i na 633
Palapala Hopu. E kokua ai i ka Hooko ana o na 558
Palapala Hoopaa Hana. No ka Malu o na Poe malalo o na..... 506
Palapala Hoopaa Hana. Hoakaka Hou no ke Ano a me na Mea i Hoopaa ia ma na 508
Palapala Hoopii Hoahewa. Manawa e Waiho ia aku ai na..... 370
Palapala Hoopii Hoahewa. Na Hana Kue a me na Mana e Hooloii ai i na 382
Palapala Hookomo Waiwai Maalo..... 173
Palapala Hoolilo. Hana a ka Luna Kakau..... 448
Palapala Kauoha me Hooilina. E hoakaka ana no ka Malama Pono ia ana o na 279
Palapala Kii Moohookolokolo. No ka 638
Palapala Koi. No ka 634
Palapala Kuu Kino. E pili ana i na..... 439
Palapala Kuhikuhi i na Hihia. No na..... 367
Palapala Noho o na Haole. E wehe ai i ka Pilikia..... 549
Palapala Ninau Kumu. No na 640
Palapala Papa Aku. Na 634
Palapala Bela. No ka..... 623
Palapala Ganisi, no ke Kokua i ka Ohi ana i na Aie. E Hooloii ana i ke Kanawai e pili ana i na 307
Palapala Sila Nui no na Aina Kula, &c..... 687
Palapala Sila Nui. E pili ana no ka Haawi ana i na..... 64
Palapala Sila Nui. E hooponopono ai no ka Hoopuka ana i na..... 584
Palapala. E kauoha ana i ka Hoomaopopo ia o ka Poe e Koi ana e Hooiaio ia na..... 450
Palapala o na Aha maluna o na Hui Kuwaho. No ka Hooko ana i na..... 523
Palapala. Na Hoike. 409
Pale Aie. Hookumu i Puu Dala..... 578
Pale ana. Na..... 387
Pale ana a me na Hana Kolohe Kue i na Kanawai Dute. Ke.. 205
Pale ana i na Hana Pono Ole ma ke Koho ana. No ke..... 252
Pale i ka Hooili Kolohe ia o na Mea Ulu o na Aina E i Amerika Huipuia. E..... 690
Palena Aina. Ma ke Keena Kalaiaina e waiho ai na Palapala Hooiaio a na Komisina 585
Pane me ke Kukulu ana imua o ka Aha, &c..... 384

AOAO.

Pani ana i na Hale Ahaaina, a pela aku, ma na Ahiahi La Sabati 604
Papa i na Hoopii no na Aie Waiona ma na Halekuai Liilii..... 560
Papa Kula Apana. No na..... 225
Papa loa i ka hoolilo ana i na Aina Moi..... 576
Papa i ka Lawaia ana me na Mea Pahupahu..... 604
Papa Inoa Jure. Hana a me ka Unuhi ana i na..... 396
Papa Hoike o na Hana i hana ia ma na Aha Hookolokolo. E kauoha ana no na 296
Papa Hoike Waiwai e Hookomo ia mai. E pakui ia ka Palapala Hooiaio o na Kanikela ma na..... 572
Papa Hoonaauao e Hoomau i ke Kula Ao Hanalima a Hoopololei. Kauoha i ka..... 598
Papa Hoonaauao. E Ae aku ana i ke Kuhina Waiwai e Hoaie no na Dala Kula a ka..... 615
Papa Hoonaauao. Mana e Hoonoho i Waihona Aupuni no na Mea Kahiko 606
Papa Ola Hawaii e Haawi i na Palapala Ae Lapaau i na Kanaka Kupono. Na ka..... 623
Papa i ka Poe Malama Hale Inu Kope, a pela aku, mai ka pipili aku o na Keiki Hele Kula..... 593
Papa Helu o na Koina ma ka Oihana Waiwai i hoakaka ole ia ma kahi e..... 214
Paahana [illegible] ka Uku ia ana o na..... 510
Paahana [illegible] o na Aelike. [illegible] e Hookuu ia ai o na..... 510
Pepeh[illegible] a me Kuai ana i ka Pua..... 678
Pili a[illegible] na Kanawai..... 2
Piliwaiwai. E Hooloii ai i ka Kanawai no ka..... 586
Pilikana ole. [illegible] na Aina o kekahi Mea i Make me ka Waiho..... 528
Pilikia o na Haole i ka Lawe ole i na Palapala Noho. E wehe ai i ka..... 549
Poe i Ae ia e Lawe i na Olelo Hoohiki..... 413
Poe Aie Kaa Ole. E pili ana no na..... 312
Poe Aie. No ka Hopu ana i ka 306
Poe Eemoku. No ka Ukana o ka..... 175
Poe i Oki ia e Mare Hou. E Ae ana i ka 488
Poe Hana Keaka, &c. No na Palapala Ae i ka..... 24
Poe Hanau, Make a me Mare. No ke Kakau ana i ka..... 229
Poe Hoona Kuleana Aina. E hoopau ia ai ka 546
Poe Hoolimalima Lio. No na Palapala Ae i ka..... 27
Poe Hoopii ia, aole e Uku i na Koina o na Aha 383
Poe Hoopii ia ma Kekahi Mau Hihia. Ka Hoohui ana i ka..... 374
Poe Hui e Hooili i ka Manao ma o ka Uwila. E hoohoihoi a kokua i na 617

ATTORNEY GENERAL'S OFFICE
APR 30 1891
RECEIVED.

AOAO.

Poe Komisina Palena Aina 580
Poe Kuai Opiuma, me na Laau Ai Make e ae. Ka..... 22
Poe Kuai Awa. No na Palapala Ae i ka..... 23
Poe Kuai Bipi. No na Palapala Ae i ka..... 23
Poe Kuai Kudala. No na Palapala Ae i ka 19
Poe Kuikawa. No ka Hookolokolo ana imua o ka..... 360
Poe Koi e Hooiaio ia na Palapala..... 450
Poe Mai. Hana i na Hale no ka..... 551
Poe Malama Biliodi a me na Ala Maika..... 22
Poe Malama Lio Kea. No na Palapala Ae i ka..... 28
Poe Malama Hotele me na Hale Ahaaina. No na Palapala Ae i ka..... 20
Poe Moraki aku i ka Waiwai. E haawi ana i Manawa e Hoihoi hou ia mai e ka 619
Poe Mare. Oki me Hookaawale i na 480
Poe mai ma na Aina E, e komo mai ana e Noho iloko o keia Aupuni. E kokua ana i na 572
Poe malalo o na Palapala Hoopaa Hana. Malu o na..... 506
Poeikohoia. No ka Hale Ahaolelo o ka..... 238
Poeikohoia. E hoomaopopo ana no ka Oihana o ka 238
Poho ó ke Koho Balota. No ka..... 242
Pono Ponoi o na Kanaka. No kekahi Mau 533
Pono Wai. Komisina Ala Liilii me na 322
Poni ana i na Moi o Hawaii. E 682
Poino i na Ilio. No ka 535
Poino ana i na mea ano Pahupahu, &c. E hoomalu ana i ke Ola a me ka Waiwai mai ka..... 659
Pomaikai o na Wahine Mare no ka Uku Hoopaa Ola..... 476
Puu Dala Pale Aie..... 578
Puaa. No ka haawi ana i na Palapala Ae no ka Pepehi a me ke Kuai ana i ka 678
Puhi Wai Ikaika o na Mea Wiliko..... 610
Puhi Waiona. Hiki i ke Kuhina Kalaiaina ke Ae i ke..... 564
Pupule. Hale Malama a Lapaau i na 561

R.

Rula. Kela a me Keia 417
Rula e pili ana i na Moku. Na..... 189

U.

Ukana me Ohua ma na Kaa. Lawe..... 660
Ukana o ka Poe Eemoku. No na..... 175
Uku me Hana o na Luna Awa..... 182
Uku me Hana o na Pailata me na Luna Eemoku..... 184
Uku Hoolimalima. E kokua ai i ka Ohi ana i na..... 304

AOAO.

Uku Hoopanee. No ka..... 533
Uku Hoopaa Ola no na Wahine Mare..... 476
Uku Loio. Kau ana i 460
Uku o na Jure. E hoomaopopo ai i ka..... 464
Uku o na Lunamakaainana..... 691
Uku a me ka Ohi ana i na Dala o ke Aupuni. Ka 694
Uku me Hana o na Luna Dute 164
Uku ana i na Paahana malalo o na Aelike. Ka..... 510
Uku Hoopai a me na Koina ma na Hihia Hoopai Karaima. Kupono o na..... 55
Ululaau. Hoomalu a Hoomaunauna ole hoi i na..... 631
Unuhi a me ka Hana ana i na Papa Inoa Jure..... 396
Uwi a Kuai Waiu. Laikini no ka Oihana 706
Uwila. Hooili Manao ma o ka..... 761

W.

Wa Hookomo i na Koi. Ka..... 438
Wa e Kula ai o na Kula Kuokoa. Ka..... 597
Wa pau o na Hihia me na Hoopii, mamuli o ka Make, Mare, a Banekarupe ana paha o ka Poe iloko o ia mau Hihia, 424
Wai ma Lahaina, Maui. Ka Haawi a me ka Mahele ana i ka 595
Wai me Aina no na Ohewai o Honolulu. Haawe i na..... 554
Wai maluna o ka Aina. Ka Hooholo ana i ka 625
Wai Ikaika. Na Mea Wiliko ke Puhi i na..... 610
Waiona. E hooponopono ai i ke Kuai ana o ka..... 715
Waiona. No ka Ona ana mamuli o ka..... 621
Waiona ma Honolulu. E hiki ai i ke Kuhina Kalaiaina e Hoopuka i ka Ae e Puhi 564
Waina. No na Palapala Ae i ke Kaomi 29
Waiho ia aku ai na Palapala Hoopii Hoahewa. Manawa e..... 370
Waiho ole aku i ka Hihia imua o ka Aha. Hookuu ana me ka 371
Waiho ana i ka Waiwai iloko o ka Aha Hookolokolo. No ka.. 365
Wahine me ke Kane. No ka..... 470
Wahine Mare i na Pomaikai o ka Uku no ka Hoopaa Ola. E haawi ana i na..... 476
Waihona Aupuni. Waiho Puu Dala iloko o ka..... 365
Waihona Aupuni no na Mea Kahiko. Hoonoho i..... 606
Waiwai Hooilina. Na Kauoha..... 530
Waiwai Hooilina. No ka Hookolokolo Kaulike, Hihia Moku, a 432
Waiwai Hooilina imua o ke Jure 435
Waiwai, &c. Mana hooponopono o na Aha Hooponopono..... 439
Waiwai Hapa-kolu. No ka 477
Waiwai i Moraki ia. No ke Kuai aku i na..... 613
Waiwai e ae o ke Aupuni. No na Aina a me..... 10
Waiwai Paa me Lewa. No ka Ili ana i na Hooilina o na..... 525

AOAO.

Waiwai iloko o ka Aha Hookolokolo. No ka waiho ana i ka 365
Waiwai i Lawe ia mai. No na Dute maluna o ka 148
Waiwai Ili. No na Moku Ili a Naha, a no ka..... 93
Waiwai. No ka Auhau ma kekahi..... 128
Waiwai o na Aina E. E Ae ai i ka Oihana Maauaua i ka..... 620
Waiwai Maalo. Palapala Hookomo..... 173
Waiwai. Hoololi Kanawai e hoomahuahua ai i na Dute maluna o kekahi mau..... 155
Waiwai Hookomo ia mai. Palapala Hooiaio a na Kanikela ma na..... 572
Waiwai. Na Hoopii a kekahi Poe Lehulehu e hooponopono ia na Kuleana o lakou iloko o kekahi..... 420
Waiwai o kekahi Mea Make. Kaupalena i ka Manawa e hiki ai ke waiho ia mai na Koi ana i ka 438
Waiwai. Manawa no ka Poe Moraki aku e Hoihoi Hou mai ai i kekahi wa i ka..... 619
Waiwai a me ke Ola mai ka Poino ana i na Mea Pahupahu, &c. Hoomalu i ka..... 659
Waiwai Kuai. Palapala Ae i ka Moku Okohola e Hoopae i uka i ka 177
Walaau Po. E pili ana i ka..... 627
Waapa. No na Palapala Ae i na..... 25
Wehewehe ana i na Kanawai..... 3

PAPA KUHIKUHI.

(MAHELE HOPE.)

AOAO.

A.

AELIKE. E kaupale ai i na mea epa ole a me na mea hoohiki wahahee, [E nana i ke poo—Na Mea Epa Ole, Kanawai o na Mea e Epa Ole ai.]

AELIKE iwaena o kanaka, aole ia he mea kue i kekahi Kanawai..... 2

AELIKE HANA. Na [E nana i ke poo—Na Haku a me na Kauwa]..... 506

AELIKE HOOKAMA, hoopaa i na..... 453

AIE. Hoopii no ka, ke kue ia ka hookuleana buke, &c..... 68

No na waiona aole hiki ke koi ia..... 565

Aole e hiki na luina haole ke koi ia no na, maloko o ke Aupuni..... 35

Ohi ana i ka, [E nana i ke poo—Palapala Ganisi.]..... 307

E hoolawe ia ka, o na poe hana malalo o ke Aupuni ke aie i ke Aupuni mai ka uku..... 147

Hooia ana i ka, ma ka banekarupe..... 316

AIE HOOMOE MOKU. Kanawai e hoomalu ana i na..... 435

AIE KAA OLE, [E nana i ke poo—Banekarupe.]..... 312

AIE LAHUI. Kanawai e hoomana (ae) ana i..... 655

Kanawai o Iulai 29, 1872, hoopau ia..... 655

Kanawai e ae ana a e hoomaopopo ana no na hoolilo ana aku o ka (Kanawai o 1882)..... 707

AINA. Kuleana e hoomaloo ma o na auwai maluna aku o ka aina o kahi, ano o ka loaa ana..... 625

Na aina Aupuni..... 10

Kuai ana i na, no ke Aupuni e ke Kuhina Kalaiaina..... 10

Hoolilo ana i na, Aupuni no kekahi hana..... 11

Hoolimalima a me ke kuai ana i na, Aupuni..... 11

Kuai a hoolilo ana i na, kula..... 226

Hookahua a koho ana i na kahua kula..... 227

Ana ana i na, kula..... 227

E hookumu ia na loaa mai ke kuai ia ana o na, Aupuni i loaa he puu dala pale aie..... 578

AOAO.

AINA—(*Hoomauia*).
E lawe ia mai ka hoopii no ka hoihoi hou ana mai i kekahi aina maloko mai o 20 makahiki. 590
Hoolilo ana a me ka hoopuka ana i na palapala sila nui no na, kula 687
Na kanawai i hooholo hou ia e pili ana i na, o ke Alii ka Moi a me ko ke Aupuni 536
AINA E. Na luna aupuni nui a me na kanikela o na 120
Kahi e hoolele ia ai o na waiwai o na 162
Manawa e hoopaa ia ai o na moku o na 196
Aole i pili na kanawai kuloko i na luna aupuni nui a me na poe kauwa lawelawe o na 121
AINA KULA A ME NA KAHUA. E hoopuka ia ka palapala sila nui i ke kuai ia ana o na 689
AINA MOI (Aina Lei Alii). Hoomana ia ka hookuu a hoopau ana i na moraki maluna o na 576
E ili aku i na hooilina a me na hope o ke Kalaunu (Lei Alii) Hawaii 577
E hookapu loa ia, oia hoi, aole e hiki ke hoolilo ia 577
Aole e oi aku i ke kanakolu makahiki e hoolimalima ia ai, 577
Aia iloko o na Komisina o na, ka mana e hoolimalima 577
Ano o ka ohi ia ana o na uku hoolimalima, &c. 577
Ano o ka hoolilo ia ana ke ohi ia mai 578
E hookaawale ia i hookahi-hapaha o na loaa makahiki 578
Heluna o na Komisina, ano o ka hookohu ia ana 578
[E nana i ke poo—Na Komisina o na.]
AIHUE. Uhau kaula no ka, hoopau ia 605
Lawa pono ana o ka palapala hoopii 379
E hookomo ia no iloko o ka palapala hoopii he kumu no ka lawe ana mai i na waiwai i aihue ia 380
Hoopai no ka, ana i na holoholona 633
AILA HONUA (Mahu). Aole e oi aku i ka umi pahu, e malama ia 682
AUHAU Kuloko. 125
Kino; Kula 126
Maluna o na holoholona 126
Alanui 127
Maluna o ka waiwai 128
Manao a wehewehe ana o ka huaolelo "waiwai" 128
Helu ana 129
Hoohalahala mai ka helu ana 133
Papa Hoopii Auhau 135
Ohi ana i na 136
Hookuu ia mai na auhau ia ana 140
Na Apana 146
O na luina kanaka maoli i kepa ia 37

AOAO.

AUHAU—(*Hoomauia*).
O na luina kanaka maoli i kepa ia..... 37
Dala Kula..... 221
Na buke a me na lako kula i hoolako ia i na haumana e pakui ia aku no ia i ka, a e ohi ia..... 225
Ohi ana i na, aia malalo o ka hooponopono ana a ke Kuhina Waiwai..... 123
Maluna o na kaa $2. 659
Halemai, e kau ia maluna o na ohua (eemoku), e hoohana ia kekahi mahele e na Kahu o ka Halemai Moiwahine... 693
Kaokoa, maluna o ka aina i hoopomaikai ia malalo o ke Kanawai e kokua ai i ka hoeueu ana i na oihana kuloko o ke Aupuni 644
Hoonoa ia na laina mokumahu me na aina e mai ka..... 616
AUHAU HOAILONA PAI. Kanawai e pili ana i na..... 646
E hoailona pai ia na palapala i hoakaka ia ma ka papa helu.. 646
Na hana o kekahi mau luna aupuni malalo o ke kanawai... 646
E hoakaka pono ia na kumukuai dala me na huaolelo moakaka 647
Hoopai no ka hoailona pai ole ana iloko o ekolu mahina.... 647
Aole e kakau kope ia ka palapala aia a hoailona pai ia..... 647
Na hana a ka Luna Kakau Kope e pili ana i na 647
Ina e hoohalahala kekahi mea me ka auhau ana a ke Kuhina Waiwai ua hiki no ke hoopii aku i ka Aha Kiekie.. 648
Ano o ka auhau ia ana ma kekahi mau mea 648
Hoopau ia kekahi mau kanawai..... 650
Papa helu..... 650
E hoailona pai mua ia na palapala no ke kakau kope ana .. 449
Maluna o na palapala aelike hana..... 510
AUPUNI. Na aina a me ka waiwai e ae o ke..... 10
Na kuai ana a me na hoolimalima ana o na aina, e hana ia ma ke kuai kudala 11
Malalo o ka malama ana a ke Kuhina Kalaiaina 9
Na agena (luna aina) no ke kuai a hooponopono ana i na aina 13
Na komo hewa ana maluna o na aina..... 10
Hoolimalima a kuai ana i na aina 11
Na *ana* ana, na palapala *ana* a me na palapala kii aina..... 12
Kukai (kuapo) ana i na aina, no kekahi mau mea; kuai ana o na aina 11
Hoahu a waiho ana i ke dala kuai (kumukuai)..... 13
Aole e hoolilo ia na loko-wai, na wai-mapuna, na kio-wai a me na kahawai 13
Na kai a kahua lawaia (ko'a)..... 98
E lawe na poe.hana i ka hoohiki hookupa 114

AOAO.

AUPUNI—(*Hoomauia*).
Noa na aina i ka lahui, koe na kohola a papa ako'ako'a i hoakaka ia..... 533
AUWAI. Kuleana, ano o ka loaa ana maluna aku o ka aina o kekahi aku..... 625
AUWAHA (Lua). Ku i ke Kanawai..... 61
AUTREFOIS, hoopai mua ia a hookuu mua ia paha..... 385
Lawelawe ana malalo o kekahi olelo pane no ka..... 385
Hoomaopopo i ka..... 410
Olelo hoike e hooia ana..... 393
AHA HOOKOLOKOLO APANA..... 293
Na apana hookolokolo..... 146
Hookohu ana i na lunakanawai..... 293
Manawa e noho ai na lunakanawai ma ka oihana..... 274
Hoopau ana i na lunakanawai..... 293
Mana hookolokolo, kivila, laulaha, karaima..... 293
Na lunakanawai o na, aole no i hoopaa ia i na rula..... 295
Uku o na lunakanawai..... 295
Mana hookolokolo o ka lunakanawai, o Hilo Akau..... 296
Na lunakanawai o na, i hoa no ka Papa Kula..... 220
Kekahi mau lunakanawai i mau Lunakanawai Hoomalu no na awa kumoku..... 282
Na koina a me na uku iloko o na..... 457
[Kuleana hookolokolo o na Lunakanawai Apana a me na mana. E nana i ke poo—Na Lunakanawai Hoomalu me Apana.]
AHA HOOKOLOKOLO HOOMALU. Na Lunakanawai Hoomalu o na aha hookolokolo like ole..... 282
Na hana a na Lunakanawai o na..... 282
Mana hookolokolo lai laha (akea) o na..... 283
Mana hookolokolo like i na hihia karaima..... 283
Lawelawe hana a me na mana ma na hihia karaima..... 284
Na palapala kena..... 284
E malama i na buke a e hookomo i na olelo hooholo..... 285
Na palapala hoomalu waiwai a me ke ano..... 285
Hoihoi ana mai i na palapala hoomalu..... 286
Palapala huli no ka waiwai i huna ia..... 287
Kaupalena ana i ka mana e hookolokolo ma kekahi mau hihia..... 289
Hopu ana no na hewa karaima..... 289
Waiho ana no ka hookolokolo ia mahope: palapala hoopaahao..... 290
Hoomaopopo ana i na hihia o ka hookele kaa ana me na kukui ole, a me na kaa kikane; hookele ana a oi aku i ka hele maoli..... 663

AOAO.

AHA HOOKOLOKOLO HOOMALU—(*Hoomauia*).
E pili ana no na hoolilo ana a $500 211
Na hoopii mai ka Ilamuku Ahi 90
I hoa no ka papa hoopii auhau 135
Ae a hooia ana i ka olelo hooholo 291
Ano o ka hooko ia ana o ka hoopaa maluna o ka waiwai no na olelo hooholo 292
Mana e hoopaa loa aku i ka hoohiki no ka olelo hoike 292
Lunakanawai Hoomalu o Honolulu. Hoomaopopo ana i na hihia a pau e ulu mai ana malalo o ke kanawai e hoo-ponopono ai i ka lawe ana i na ohua, &c 660
Na koina a me na uku—Aha Apana 457
Na koina a me na uku—Aha Hoomalu 458
[E nana i ke poo—Lunakanawai Hoomalu a me Apana.]
AHA HOOKOLOKOLO KAAPUNI. Na apana hookolokolo kaapuni a me ke kau o na 271
Hoopanee mai kahi wa noho a i kahi 272
Hoopanee mamuli o ka lunakanawai ole 273
Na Sila 274
Hookohu ana, noho ana a me ka uku o na Lunakanawai o na 274
Na mana o na Lunakanawai o na, ma ke keena 275
Mana e hoolohe i na hihia, hoopii mua a hoopii hou 275
Na mana pili laulaha 275
Palena o ka mana hoolohe hihia 276
E hana i na rula 277
Na palapala hooilina e hoouna ia e ka lunakanawai i ke kakauolelo o ka Aha Kiekie no ka malama ana 279
Hoopio ana i na mea ino wale 279
Hoopau ia na Lunakanawai Kaapuni o Oahu 280
Lunakanawai Aha Kuwaena o Oahu 280
Mana Hookolokolo Kaulike a me 429
Na lawelawe hana kaulike 431
Oki mare a me ka hookaawale 480
Na kahu a me na hanai 490
E hoolohe i na hoohalahala mai na Komisina Pa i ka banako 550
Hoohalahala ia mai ka olelo hooholo a na Komisina o na Pono Wai (Apana o Lahaina) 596
Kau hou o ka, e malama ia ma Waiohinu, Apana o Kau 272
Na hihia e hookolokolo ia 272
Ma ke kumu hea e malama ole ia ai ke kau 273
Na koina a me na uku 460
AHA HOOKOLOKOLO KAULIKE. Na luna kokua iloko o ka; ano o ka hookohu ia ana 345

AOAO.

AHA HOOKOLOKOLO KIEKIE. Hoohuihui a hoonohonoho ana o ka (Kanawai o 1886.) 257
Manawa o na lunakanawai o ka, e noho ai ma na oihana.. 259
Mana hookolokolo o ka 259
Na mana o na lunakanawai ma ke keena e hoopuka i na palapala o na ano a pau me na palapala kena 260
Na mana 260
[No ka Lawelawe Hana,—E nana i ke poo—Lawelawe Hana o na Aha Kakau.]
Na kau hookolokolo 262
Na hoopanee ana 263
Na mana a me na hana a na lunakanawai ma ke keena ... 264
Na na lunakanawai e kau i na rula 264
Hoakea ana i ka mana hookolokolo 266
Na mana o ka aha piha ma ka banako ma na hoopii hou.. 267
Hookomo ana i na loio 342
Hookohu ana i na luna kokua ma ke kaulike 345
Mana hookolokolo kaulike 429
A me na hoohana ana malalo o ia 432
Mana hookolokolo hihia moku 433
Oki mare a me ka hookaawale ana 480
Na kahu a me na hanai 490
Palapala kuhikuhi hihia 367
Na koina a me na uku 459
E hoolohe i na hoohalahala ma ka banako mai na komisina pa o ka mokupuni o Oahu 551
Mana e hooko aku i ka nana laulaha ana maluna o ka ahahui i hookumu ia no ke kokua ana i na Hawaii ma'i a nele a me kahi poe e ae 553
Mana hookolokolo o ka lunakanawai o ka, ma na hihia o na pono ala-wai (auwai) ma ka mokupuni o Oahu 625
E hana i na rula laulaha no ka hooko ana i ke Kanawai e kokua ai i ka hooko ana i na palapala hopu 559
Mana e hoopaa a e hoouna i kahi mea i ka Halemai Pupule, 561
Mana e hookuu i kahi mea mai ka Halemai Pupule 561
Hoohalahala i ka, mai ka olelo hooholo a na komisina palena aina 581
Mana hookolokolo moana (hihia moku) o ka, i mea e hooikaika ai e hooko ia na kuleana aie hoomoe maluna o na moku holop ili-aina 587
Hoohalahala ana i ka, mai ka olelo hooholo a ke Kuhina Waiwai e auhau ana i na auhau hoailona pai 648
Hoohalahala ana i ka, mai ka ae ia ana a hookaulele hou ia ana iho o na hoike helu e ka Luna Hooia 700
AHA HOOKOLOKOLO KOA. Mana o ke Kiaaina e hoonoho i na 546

AOAO.

AHA HOOKOLOKOLO KUWAENA o Oahu..... 280
AHA KAKAU. [E nana i ke poo—Lawelawe Hana o na Aha Kakau.]
AHA HOOPII AUHAU. No na hoohalahala i na..... 135
AHA KOMISINA e lawe i na olelo hoike 402
Ma ka hooponopono waiwai..... 439
AHA KOMISINA NINANINAU i na hoike ma na aina e... 402
AHA NIELE KUMU MAKE. Na..... 85
Na koronero..... 85
Kiure koronero..... 86
Olelo hooholo a ke kiure koronero..... 87
AHAOLELO. He mau hoa na Kuhina mamuli o ka lakou mau oihana no ka Hale o na 'Lii..... 233
E waiho ia aku imua o ka, i ka la mua e noho ai, ka palapala hoike o na loaa me na lilo..... 233
E akoakoa mau i na elua makahiki iloko o Aperila—a i na manawa e ae a ka Moi e manao ai he kupono..... 233
Apono ana i ka bila (kanawai)..... 234
E hooponopono i ke kupono ana o kona mau hoa ponoi.... 234
Mana e hoopai i na poe hoomaewaewa a hoowahawaha.... 234
Kuleana pilipaa o na hoa o ka..... 235
Na lawelawe hana, a me ka uku o na hoa..... 235
Ke kupono o na hoa..... 235
Kahua o ko na makaainana koho ana i na Lunamakaainana..... 236
Hale Ahaolelo o na Alii..... 237
Hale Ahaolelo o ka Poeikohoia..... 238
E noho i kela a me keia elua makahiki..... 238
E hapai a e hoala ia mai na bila hookupu no na loaa, a i ole, no ka hoolilo ana i na dala o ka lehulehu mai loko ae o ka Hale o na Lunamakaainana..... 238
Hoohiki o ka Poeikohoia..... 239
Ke koho balota ana..... 239
Uku o na Lunamakaainana..... 691
AHAKUKA KUHINA. Ka, [E nana i ke poo—Ka Moi iloko o ka Aha Kuhina.]
AHAKUKAMALU..... 6
Na halawai ana a me na hana ana o ka..... 7
E mau no oiai i ka wa e hakahaka ana o ka nohoalii..... 7
E malama ia iloko o na moolelo o ka, na hoohiki ana o na kiaaina a me na kuhina..... 8
Na hoa o ka, ko lakou hookohu ia ana..... 6
Na hana a na lala..... 6
[E nana i ke poo—Ka Moi iloko o ka Ahakukamalu.]
AHAHUI ILINA. E hiki no ke hoohui ia na..... 522
AHAHUI PAAHANA. Na..... 522

AOAO.

AGENA HAWAII ma na aina e. Hookohu ana, na mana a me na hana a na 117
AGENA (LUNA) KEPA. Na 38
ALA MA'IKA, laikini 22
ALANUI. Na 42
Wehe ana a me ke pani ana i na 43
Kanawai o ke, a no ka hele ana 96
Hoolilo ana o ka auhau 42
Auhau 127
E hookaa ia ka auhau, ma ke dala (Kanawai Hooloili ia).. 659
Hoomoe ana i na, hou; hoakea a hoolaula ana 43
ALANUI A ME NA ALAHAKA. Na 42
Na alanui, alaloa a alahele hou 43
ALANUI KAAMAHU. Kanawai e kokua a e hoohoihoi ai i ka hana ana i na 664
Na mana o ka hui i hoohui ia malalo o ua kanawai nei.... 664
Uku no ke poho i loaa mamuli o ka hana ana i ke 666
E komo aku maluna o kahi aina aku no kekahi mau hana, 667
Aole wahi eli pohaku e lawe ia i hoohana ia no 12 mahina mamua koke iho, aia wale no 668
Ano o ka uku ia ana o na aina i lawe ia mai kekahi mea malalo o na hemahema a pilikia 668
Ano o ka hoomaopopo ia ana o ka uku no ka aina i lawe ia, mamuli hoi o ka ulu ana ae o kekahi hoopaapaa 668
Ma kahi hoi i ike ole ia kekahi aoao, a ua kaawale paha mai ke Aupuni aku, e noi aku no ka hui i kahi Lanakanawai o ka Aha Kiekie—e hookohu ia he mea hooholo kaokoa 669
E noonoo pu ia iloko o ka hoemi ana i na poho i ka pomaikai a waiwai i'o i hooi ia o ka aina i koe iho 669
E hoolilo ia na aina oi wale aku 670
E pa ia e ka hui kahi e moe ai o ke alanui alahao 671
Hooloili ia ka Mokuna XXIX. o na Kanawai o 1878 672
Uku kokua i ke 672
E hoopuka ia no na bona no ka hana ana i ke 672
E haawi ia ke kokua ana i na alanui kaamahu wale no i loaa he pomaikai i ka lehulehu 673
ALAHAKA. Rula hooponopono o na 10
Hoomalu a me ka hana a hoomaemae hou ana i na 10
ALEKOHOLA, aole e kuai ia i mea inu ma ke ano waiala ... 30
ALII. Hale o na 237
APANA. Na, Ohi Dute 162
Hookolokolo 146
Auhau 146
Kula 218
Na Papa Kula 220

AOAO.

APANA HOOKOLOKOLO. Na 146
APANA KAAPUNI, Hookolokolo..... 270
APUKA i na pooleta 106
APUKA I KA WAIWAI MALAMA. Ua hiki no ke hui'pu ia na hewa lehulehu iloko o ka palapala hoopii..... 379
E ahewa ia no ka mea hoopii ia no ka aihue..... 390
AWA..... 23
Kanawai e hooloii ana i ke kanawai e hooponopono ana i ke kuai ana i ka..... 588
AWA. Na Lunakanawai Hoomalu o na..... 282
Komo me hoopuka ana 162
Na auhau..... 187
Hookuu ia kekahi mau laina mokumahu mai na auhau..... 616
Na rula 189
Hoonee a kuu heleuma ana o na moku..... 189
AWA. [E nana i ke poo—Na Rula Awa.]
AWA, na Kowa, na Mouo, na Kukui, na Uwapo a me na Ohewai. Na 47
AWAPAE. Hana ana i na; Kanawai e pili ana i na..... 642

B.

BALOTA. Ano o ka..... 249
Manao kolohe..... 250
BANAKO. Kanawai e haawi i na laikini no ka lawelawe ana i ka oihana..... 621
Hoopai no ka lawelawe ana i ka oihana me ka laikini ole... 622
Wehewehe ana o ka inoa 622
O na hui banako wale no ke hoohui ia e ka Ahaolelo. 522
BANEKARUPE (Aie Kaa Ole). Na lawelawe pili..... 312
Owai na poe aie kaa ole..... 312
Noi mai a na poe hoaie 313
Bona no na koina..... 313
Na mea e kupono ai ka 313
Kuai koke aku i ka waiwai i mea e pomaikai ai 313
Na bona no ke noi e lilo i mea 313
E hoopuka ia na palapala hoomalu a hoopaa waiwai mahope o ka hooko ana i ka hana no ka banekarupe, mana ole, 313
Kauoha, hoolaha, na palapala kii, ka hoihoi ia ana mai a me ka hoolohe ana i na noi 314
Hoolaha ana no ka banekarupe i na poe hoaie..... 314
Manawa e hoolohe ai no ke noi 314
Hooia ana i na koi aie..... 314
E waiho aku ka mea, i papa hoike o na ano waiwai a pau a me na poe aie mai..... 314
Na koi aie i hoole a i paleku ia 315
Hoopii hou mai ka olelo hooholo. 315

AOAO.

BANEKARUPE—(*Hoomauia*).
Kauoha i ka Ilamuku e hoihoi ae i ka waiwai i na luna puuku 315
Wae a koho ana i na luna puuku 316
Bona o na luna puuku 316
Hoolilo ana i ka waiwai 316
Nieniele ana i ka mea aie 316
E hoopii ka luna puuku ma kona inoa ponoi 316
Mana ole o na palapala hoolilo 317
E hoopaahao ia no ka mea aie kolohe a apuka 317
Na koi aie mua e hookaa ia 317
Na waiwai i koe no ka mea, a ka huina o $300. 317
Hookuu ana i ka mea aie a me ka olelo hoohiki 318
Mana ole o ka hookuu ia no ke kolohe a apuka 318
Na hoohalahala 320
E kauoha ia na luna puuku e hiki aku i na hihia iloko o ka Aha 320
No ka mea pili i na poe hui a i hoohui ia 321
Na koina; uku o na luna puuku 321
BELA, e lawe ia no mamua a mahope o ka waiho ana i ka hihia no ka hookolokolo 623
O na poe i hoopaa ia malalo o na bela kiekie loa e loaa no ka palapala noi kuu kino 445
BELE. Hookani ana o na, i Honolulu a me Lahaina, no na luina a poe holo moku 192
BENZOLE. Hookahi wale no pahu e malama ia ma kahi hookahi 682
BILA KIKOO DALA. Ka palapala hai no ka 456
Na la hooluolu, [E nana i ke poo—Noteri o ka Lehulehu,] 456
BILIODI. Na pakaukau a me na Ala Maika, na Laikini 22
BIPI. Na poe kuai 23
E malama ia na buke hoike a hoopaa no na holoholona i pepehi ia, &c 23
Laikini no ka pepehi a kuai ana i ka 23
BILA DALA AUPUNI (Bona). Na, e hoohana ia no ka hoopau ana i na moraki maluna o na Aina Lei Alii (Aina Moi) 578
Hookumu ia i puu dala pale aie no ke kuai a hookaa ana i na 578
7 hapa-haneri i kauoha ia e uku ia no ka ukupanee o na 579
9 hapa-haneri (pa-keneta) palapala ukupanee i hoomana ia e hoopuka ia malalo o ke kanawai i apono ia i Sepatemaba 27, 1876 655
E hoopuka ia no e ke Kuhina Waiwai malalo o ke kanawai e hooholomua i ka hana ana o na alahao, ka wa 672
E hoopuka no ka hui alahao, ka wa 672

AOAO.

BILA DALA AUPUNI—(*Hoomauia*).
Aohe auhau aupuni o na bona 6 pa-keneta, ke kumu o ka hoopuka ana a no ke aha la, malalo o ke kanawai o 1882, 707
E hoopuka hou i na, no na dala kula..... 615
Ka mea e hoopuka ia malalo o ke kanawai e kokua ai i ka hooholo mokumahu holo pili aina 629
Hoopuka ana o na, no na hana hoopomaikai i ke Aupuni... 643
BONA. No na laikini hooholomoku pili aina..... 14
Laikini o na poe kuai kudala 19
Laikini Hotele..... 20
Na poe kuai Bipi..... 23
Kaomi Waina..... 29
Kepa ana i na Luina..... 32
Kepa ana i na Luina Hawaii 35
E hoihoi mai i na Luina Hawaii..... 37
Kakauolelo o na Makeke Aupuni..... 50
O ka Hamuku..... 71
No ka hoohalahala ma ke komohewa o na holoholona..... 62
O na Makai Nui 72
Ma na hoohalahala auhau..... 134
O na Luna Ohi Auhau..... 136
No ka uku ana o na dute..... 158
O ka Luna Buke Helu Aupuni..... 124
O ka Luna Dute Nui 164
O ka Luna Awa..... 182
O na Pailata 184
Hoopii maluna o ka bona iloko o na Aha Kakau 184
Ma ka hoopaa ana o na moku..... 198
E loaa mai ka palapala ae holo i na aina e..... 204
O na Agena (Luna) Kula 220
O ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie 268
O na Kakauolelo o na Aha Kaapuni..... 278
Ma ka hoohalahala ma ka hoopii pili mawaena o ka haku aina a me ka mea hoolimalima 304
Hopu ana i na poe aie..... 306
Ma ka palapala noi e kukala ia ua banekarupe..... 313
Ma ka palapala huli no na waiwai i huna ia 288
No na hoomalu waiwai ana ma na Aha Hoomalu..... 286
Ma ka hoohalahala mai na Aha Hoomalu me Apana mai... 327
Ma ka hoohalahala ma na hihia karaima no ka hiki kino aku 327
Ma ke kaohi ana i ka hoopuka ia o ka palapala ohi..... 334
O na luna puuku ma ka banekarupe 316
E maluhia a e huikala ia ai ka luna makai e hooko ana i ka palapala ohi a me na hana e pili ana..... 335
Ma ke noi e hookolokolo hou..... 366

AOAO.

BONA—(*Hoomauia*).
Iloko o na hihia kivila o ke kaohi ana i na poe a waiwai paha 359
O na kahu malama waiwai a kino paha 491
Ano o ka, a na ona wiliko ma ke noi ana i laikini e puhi ai i na wai-ikaika 611
Hope o ka, e hookuu ia no, ka wa 611
No ka laikini kuai waiona kukaa, huina dala o, i hoomahuahua ia 717
E haawi ka mea noi laikini e kuai i na waiona i 717
Na ano like ole o ka 718
Ano o ka, no ka waiho ia aku e ka mea noi laikini e kuai i na waiona 720
Laikini e hana a e puhi i na waiona ma Honolulu 565
E hoike i palapala hooiaio kanikela no ka papa hoike o na waiwai 573
Laikini e kuai i ka awa (Hoololi Kanawai) 588
[E nana i ke poo—Bila Dala Aupuni.]
BUKE. Na, [E nana i ke poo—Hookuleana.] 67
BUKE e malama ia e na kauka o ka Halemai Pupule 562
BUKE HELU AUPUNI. Kanawai e hoolawa ana a e hoomaopopo ana no ka hooia ana i na 694
BUKE HELU ME NA HOIKE DALA. Na ke Kuhina Waiwai e hana i rula e hahai ai na luna aupuni 125
Na dala aie ia e na luina Kanaka Hawaii 38
Luna Makai Kiekie. Kana hoike dala o na halepaahao 52
Hoike dala a ke Kakauolelo o ka Aha Kiekie 270
Hoike dala a na Kakauolelo o na Aha Kaapuni 278
BUKE MOOLELO, O na palapala hoolilo, [E nana i ke poo—Luna Kakau Kope.] 448
E malama ia iloko o ke Kula Hoopololei, na mea e hookomo ia maloko 602
E malama ia he, o na mare i hooko ia 471
O na hanau, na make a me na mare 229
BURO no na Palapala Hoolilo. [E nana i ke poo—Luna Kakau Kope.] 448
Aopalapala. [E nana i ke poo—Papa Hoonaauao.] 216
BUSELA, ana 97

D.

DALA. Ua kupono ke sileva Amerika iloko o na huina i hoakaka ia 534
Ko na aina e, e kau ia ka waiwai e ke Kuhina Waiwai me ka Moi iloko o ka Ahakukamalu 535

AOAO.

DALA O KE AUPUNI (Lehulehu). Kanawai e hooponopono ana i ka loaa ana mai, ka malama ana a me ka hoolilo ana i na, &c. 694
Ohi ana a me ka uku ana i na 694
Hooia ana i na 698
Wa e pau ai o ka hoolilo ana i na huina dala i hookaawale ia, mahope hoi o ka hoolilo ole ia ana e like me ia i hookaawale ia 697
DE VENTRE INSPICIENDO. Noi no ka ninau e maopopo ai ke kuleana waiwai 432
DIME ME NA HAPALUA DIME. Waiwai i'o o na 534
Amerika i dala ku i ke kanawai 534
DUTE. Na auhau ana o ke 148
DUTE maluna o na waiwai komo mai. Na 148
Laiki, auhau kaokoa 149
Laiki, auhau kaokoa 152
E noa mai ke, na buke a me na palapala i pai ia ma ka olelo Hawaii 152
Aohe, o na mea a pau malalo o ke Kuikahi Panailike me Amerika Huipuia 153
Hoomahuahua ana i na 155
Ano e uku a e hookaa ia ai 158
Ka bona ana i na waiwai 158
Na waiwai i ona ole ia 160
Wa e pani ia ai o ke dala i uku ia no ke 160
Na auhau, [E nana i ke poo—Hoopae Malu.] 212
Hookuu ia mai ka uku ana i na, na lako, &c., o kekahi hui telegarapa 617
Hookuu ia mai ka uku ana i na, na lako hoolawa o kekahi mau hui mokumahu 616
DUTE KULOKO. E hoouku ia ke, maluna o na waiona i puhi ia ma na mahiko 612
Maluna o na waiona i puhi ia ma Honolulu 564
Auhau Hoailona Pai. Kanawai e pili ana i ka, [E nana i ke poo—Auhau Hoailona Pai.] 646

E.

EEMOKU. Kanawai no ka hoohoihoi ana i na 570
Kanawai e hoakea ana i ka mana o ka buro o na 571
Kanawai e hookomo mai ai i na poe Polunesia 572
EKE LETA. E lawe ia na, e na moku holo pili-aina 15
[E nana i ke poo—Oihana Halihali Leta.] 101

F.

FELONI (Hewa). Holoi ana i na hoailona maluna o na pooleta 106

AOAO.

G.

GANISI. [E nana i ke poo—Palapala Ganisi.]
GASA (Makani A-a). Kanawai hooponopono i ka hoomalamalama ana ia Honolulu me ke..... 656

H.

HAAWI KOKUA ia ana o na kula wae, na kulanui, &c., e ke Aupuni..... 225
HAAWI MUA a me ke koi hoemi..... 364
HAAWINA Dala no ka Pualikoa Kiai o ka Moi, puali puhi ohe, na hae, a me na ki-pu aloha, ka mea nana e kikoo... 674
No na ahahui mahiai..... 64
HAAWINA WAIWAI i hookau ia maluna o ka wahine me kona ae mamua o ka mare ana, he mea ia e pale ai i kona kuleana hapa-kolu..... 479
HAO KUNI A ME NA HOAILONA. Na..... 58
E waiho ia ke ano me ke Kiaaina..... 62
E malama na poe kuai bipi i buke hoike o na..... 23
HAOLE. Ke kepa a me ka hookuu ana i na luina..... 32
Na waiwai hooilina ole o na..... 119
Aole hiki kè koho balota no na Lunamakaainana..... 247
Hiki ke paa a ke hoolilo i na waiwai paa..... 536
Wehe i ka pilikia no ka lawe ole ana i na palapala noho.... 549
Ano o ka hookupa ana..... 113
HAUMANA A'O HANA. No na, [E nana i ke poo—Na Haku a me na Kauwa.]..... 502
E hiki no ke hoopaa ia na keiki o ke Kula Hoopololei i mau..... 600
E kope ia na palapala aelike no ka..... 453
HAKU A ME NA KAUWA. Na..... 502
Na haumana a'o hanalima..... 502
E hoopaa ia no na keiki oo ole a ka 18 o na makahiki, a mare ia paha..... 502
Na poe e hiki ke hoopaa aku i na keiki oo ole..... 502
Aelike o ka haumana a'o hanalima..... 503
Na hoopii ana no ke kue a uhaki ana i ka aelike..... 503
Hopu ana i ke, no ka haalele kumu pono ole..... 504
Na ka make e hoopau i ka mana o ka aelike..... 505
E hana ia na palapala aelike hana ma na olelo Hawaii me Enelani, ina he Hawaii ma kekahi aoao..... 506
Na ke Kuhina Kalaiaina e hoolawa a e hoolako i na palapala i pa'i hakahaka ia..... 506
Ano o ka hooiaio ana i ka aelike hana..... 506
E uku ia na uku o ka hooiaio ana e ka haku..... 507
Ano a me na mea i hoopaa ia ma na palapala hoopaa hana, 508

AOAO.

HAKU A ME NA KAUWA—(*Hoomauia*).
Na dala ohi mua a me na uku hana..... 509
Na hora e manao ia he la hana..... 509
Hoailona pa'i maluna o na aelike..... 510
Aole ka limahana e hana ma na la kulaia a me na la koho balota..... 510
Hopu ana i ka mea haalele hana a me ka hoopai ana..... 511
Kapae a hoopau ana i ka aelike no ke kumu..... 512
Na ka make e hoopau i ka aelike, koe wale no..... 513
Ma na hihia o na hui mai na Hoike Olelo Hooholo Hawaii, 514
Kulana ola o na halenoho..... 513
Hoopai no ka haku hana e malama maikai ole ana i na halenoho..... 514
Aole i aponoia ka hili ana..... 514
Ua pili na auhau i ka paahana..... 514
E uku ia na uku hana mau oiai e hana ana malalo o ka olelo hoopai..... 515
Aole o ka hala ana o ka manawa he kumu ia e papa ai i ka hooko ia o ka aelike..... 515
E kakauinoa ia e na aoao a elua ka aelike ma na olelo a i elua..... 515
Na mea mai na olelo hooholo a ka Aha Kiekie ma ka banako..... 514
HALE AUPUNI. Aia malalo o ka malu o ke Kuhina Kalai-aina na..... 10
HALE DUTE. Papa helu o na koina ma na..... 214
E malama ia na waiwai i hana ia ma na mahiko e na luna o ka..... 612
E ae aku ka, i ka unuhi ia o na waiona..... 612
[E nana i ke poo—Luna Dute Nui.]
HALE HAMAMA AKEA (na hale inu rama, na haleaina, &c.) Kanawai e papa ana i na keiki hele kula mai ka hele a pinai mau aku i na..... 593
HALE HULAHULA. Laikini e malama i..... 692
HALE HOLOI LOLE. Kanawai e pili ana i na..... 676
HALE LETA. Hoomalu ana i na..... 9
E lawe ia na eke leta e na moku holoholo pili-aina..... 15
Hookuu a hookahua ana i ka oihana..... 101
Luna Leta Nui..... 101
Na rula a me na hooponopono ana, na poe lawe (halihali) leta..... 101
E haawi mai ka moku mai kekahi awa mai o na aina e i ke eke leta mamua ae o ka hookomo ana mai..... 102
E lawe na moku holo pili-aina i na eke leta..... 102
Na uku..... 103
Na mea i ae ole ia mai ka hooili ana ma na eke leta..... 104

AOAO.

HALE LETA—(*Hoomauia*).
Na hoohui kuikahi leta ana..... 104
Hui kuikahi oihana leta nui a puni ke ao holookoa nei..... 104
Aole na moku e lawe i na mea pili leta mawaho ae o na eke leta..... 105
Na poo-leta (hoailona pa'i)..... 106
Na leta make..... 106
Hoike a na Luna Leta Nui..... 107
Hoopaa buke ana i na leta..... 107
Aole e hana kiure na luna leta a me na kakauolelo (poe lawelawe)..... 108
Hoopai no ka wehe ana i ke eke leta me ka mana a kuleana ole..... 108
Papaa pepa leta..... 108
HALE LOLE BIPI. Aole e ae ia a e kukulu ia kekahi, ke.... 79
HALE NOHO. Kanawai e hoolawa ana no ka malama ia o ke kulana ola o na..... 513
HALE WALAAU HAUNAELE. Na..... 21
HALE O NA ALII..... 237
HALE O KA POEIKOHOIA (Na Lunamakaainana.)..... 238
Akoakoa ana o ka, i kela a me keia elua makahiki..... 233
Ke kuleana o na hoa..... 235
Ke kupono o na hoa o ka..... 238
Ke koho ana i na hoa..... 239
E hapai ia iloko o ka, na bila no ka hookupu (loaa) a me ka hoolilo ana i na dala o ka lehulehu..... 238
Hoohiki o na hoa..... 239
HALEAINA. Laikini o na..... 20
HALEMAI no ka hooluolu ana i na Hawaii. Na..... 551
Mana o ke Kuhina Kalaiaina e hoohui i kekahi poe no ke kukulu a hookahua ana i halemai no ka lapaau a hooluolu ana i na Hawaii ma'i a ilihune..... 551
Na mana o ua hui la ke hoohui ia..... 552
Mana e lawe mai a e hoolilo aku i na apana aina..... 552
Mana o ka, Moiwahine e lawe mai i ka papu a mau aina aupuni e ae malalo o kekahi mau kumu..... 552
He leo hooponopono kuleana ko ka Papa Ola, ka wa..... 552
Ka wa e aelike ai e lawe mai i na poe holomoku o na aina e a me na poe ma'i e ae..... 553
Mana o ka Aha Kiekie e hooko i ke kuleana hooponopono nui..... 553
Kukulu a hookuu ana i na halemai ma na mokupuni e, ka wa..... 553
Ano o ko na kahu waiwai o ka, hoolilo ana aku ia $2,500 o ka auhau halemai..... 693
HALEMAI LUINA. Na..... 40

AOAO.

HALEMAI MOIWAHINE. E mahelehele like aku na kahu o ka, i ka huina o $2,500 auhau halemai iwaena o na ahahui kokua aloha, &c., no ke kokua ana i na haole ma'i a ilihune 693
Mana e lawe mai i na aina 554
HALEPAAHAO. Kukulu a hana ana i na, na hale hoopaa lawehala a me na hale a'o a hoopololei 52
Na rula hooponopono i na 52
Na hana a ka Ilamuku 53
HANA. Na hora o ka 509
HANA ANA i ka waina 29
HANA AELIKE. [E nana i ke poo—Na Haku a me na Kauwa.] 506
Ma na olelo Beritania me Hawaii na palapala aelike hana, ina he mau Hawaii maoli kekahi 506
Na ke Kuhina Kalaiaina e hoolako i na aelike i pa'i hakahaka ia 506
Ano o ka hooiaio aelike hana 506
E uku ia na uku hooiaio e ka haku 507
Ano a me na mea i hoopaa ia ma na palapala hoopaa a aelike hana 508
Na dala haawi mua a me na uku hana 509
Na hora e manao ia ai he la hana 509
Poo hoailona pa'i maluna o na palapala aelike 510
Aole ka paahana e hana ma na la kulaia a me na la koho balota 510
Hopu a me hoopaa ana i ka mea haalele wale i ka hana 511
Hoopau a kapae ana i ka aelike no ke kumu 512
Na ka make e hoopau i ka aelike, koe wale no 513
Ma na hihia o na poe hui a me na ahahui mai na Hoike Olelo Hoohalo Hawaii 513
HANA HOU KULOKO. Na 42
Nana a hoomalu laulaha ana i na 9
HANA KOA. E hoohana ia no na kane 545
Poe i kuu ia mai ka 546
He mana i ke Kiaaina e hookuu mai ka 546
Hoopai no ka hoike ole aku ma kahi hoakoakoa 546
O ke Kiaaina ka Luna Nui (Alihikaua) 546
Hookohu ana i na alii malalo mai (na ukali) 546
He mana ko ke Kiaaina e hoonoho i na aha hookolokolo koa 546
Mana e kukala i kanawai koa, i ka wa e 546
Mana e hookapu i na moku ma na awa, i ka wa e 546
He mau Kenela na Kiaaina, malalo aku o ka Moi 547
Hoopai o na Kiaaina no ka hoolohe ole i na olelo (kauoha) koa 547

AOAO.

HANA KOA—(*Hoomauia*).
Mana o ka Moi e hoakoakoa i na pualikoa aina, a pela aku, 547
Mana o ka Moi e haawi i na rula hoopololei a hooponopono no ka hoomalu ana i ka mana koa..... 547
HANA KOLOHE a ka wahine. Aia ka poino maluna o ke kane no na 473
A na keiki oo ole, o ka makuakane ke poino..... 473
HANA LOEA HOU. Na palapala sila nui (hookuleana) no na..... 64
HANA MAA MAU. Ma kahi o ke kanawai maopopo ole, e haliu aku na Lunakanawai i ka 3
HANA PILI MAKUA. Na,—Na keiki i na makua..... 228
HANAI. Na, [E nana i ke poo—Na Kahu a me na Hanai.]... 490
HANAU. Hoopaa a kau ana i na inoa o na poe keiki..... 229
Hoopai no ka hoohemahema e hoopaa i na 230
HANAU KUPONOIA. Na keiki o na mare i hoopau ia, ua kukala ia he mau keiki i, koe wale no ma na kumu 481
Ano o ke kulana pili o na keiki ma o ke oki mare ia ana no ka moekolohe..... 486
Loina o ka mare hope ia ana o na makua..... 473
HANALEI. Awa kumoku 162
HELE KULA ana o na keiki ka i hoolawa ia..... 260
HELU KANAKA, e lawe ia e ka Papa Hoonaauao 229
Na lilo o ka..... 229
HIHIA ME NA HOOPII. Ka pau ana mamuli o ka make, mare a banekarupe paha..... 424
E komo no ka hope o ka mea i make iloko o ka hihia ke hoike ia mai ka make..... 425
Ina e mare ka wahine mea hoopii aole e pau wale ka hoopii 427
Na ka luna puuku e hoomau aku ka hihia ina ua banekarupe ia ka mea hoopii..... 428
Palapala hoopii hoahewa, kumu pau ole o na..... 385
HIHIA KIVILA. Na, [E nana i ke poo—Lawelawe Hana o na Aha Kakau.]..... 650
HIHIA MOKU, mana, hoopii a me na hana 433
E hoolohe ia no na hihia e ka Aha, me ke kiure a kiure ole paha..... 434
Moraki ma na moku a me na aie o na moku, na kanawai e hooponopono ana i na..... 435
Mana, hooko ana i na kuleana aie hoomoe maluna o na moku o keia Aupuni..... 586
HILI KAULA. Hoopau loa ia ka, ana no ka aihue 605
HILO. Awa kumoku..... 162
HIPA. Kanawai e kaupale ai i ka laha ana o ka ma'i iwaena o na..... 624

AOAO.

HOAO e hoopae malu i ka waiwai. Hoopai no ka 206
E hana i ka hewa feloni, olelo hooholo..... 389
HOAILONA PEPEIAO. Na..... 62
HOEHA, heaha ka, (hoololi § 9, Mok. IX, K. H. K. hou), hoopai no ka..... 609
HOIHOI WAIWAI ANA. [E nana i ke poo—Lawelawe Hana o na Aha Kakau.]..... 356
HOIHOI IA MAI O NA AINA. Loaa hou ana o ka, ma kekahi mau ano a hihia..... 301
Ano o ka olelo hoopii 301
Hooko ana a me ka hoihoi ana mai i na palapala kena 301
Palapala hooko no ka hoihoi ia mai o na aina 302
Kanawai e kaupalena ana i ka mea pili i na aina..... 590
HOIHOI IA ANA O NA PONO KIVILA MA O KE KALA IA ANA..... 246
HOIKE DALA A NA LUNA AUPUNI. [E nana i ke poo—Buke Helu me na Hoike Dala.]
HOIKE WAHAHEE. O na poe i ahewa ia no ka, aole e hiki ke lilo i mau hoike..... 413
Ka lawa kupono o ka palapala hoopii hoahewa no ka..... 381
No ka mea iaia ka laikini a o ka luna nui paha o kekahi mahiko e hoohiki oiaio ole ana i na hoike helu o ka waiona i hana ia a i puhi ia..... 613
Ma ke noi ana no ka laikini 16
E hoohiki oiaio ole ana, &c., imua o ka Luna Hooia..... 703
No ka hana ana i ka hoakaka oiaio ole i ke Kuhina Kalaiaina 17
HOTELE A ME NA HALE AHAAINA. Na..... 20
Na laikini o 20
Inoa o 21
Piliwaiwai ana iloko o..... 21
HOLO ANA o ka moku,—[E nana i ke poo—Moku.]..... 179
HOLO IKAIKA (Nui). E a'o aku na poe hoolimalima i na lio no ka pono ole o ka 28
HOLOHOLONA. Hoomaikai ana i na..... 64
HOLOHOLONA, bipi, lio, miula, &c. E kukulu ia a e hoopaa ia na..... 62
Ka Auhau o na 126–144
Aole e waiho i na make ma na kahakai a papa ako'ako'a paha 190
Poino ma o na ilio..... 535
Aihue i na, hoopai no ka..... 633
Komohewa o na, maluna o na Aina Aupuni ma na poowai o na kahawai e hoolawa ana i ka Oihana Wai o Honolulu, [E nana i ke poo—Oihana Wai.]..... 557
Ahiu, hoopai no ke ki pu ana, &c., i kekahi mau..... 587

AOAO.

HOLOHOLONA—(*Hoomauia*).
Holo akea, i kuni ole ia, e hoomaopopo i na ona o na..... 594
Kinai ana i ka ma'i iwaena o na..... 710
Uku no ka nana ana i na, i hoomalu ia..... 713
Hoopai no ke kue i ke kanawai e hoolawa ana i ka hoomalu ia o na..... 712
Hoopaa ana i na, a me na pa hoopaa holoholona aea..... 58
HOLOHOLONA AEA. Na, [E nana i ke poo—Na Pa Aupuni.]..... 58
HONOLULU. Oihana Kinaiahi o..... 88
Na apana ahi..... 89
Kulanakauhale o; wehewehe ana no ka mea pili i ka apana ahi..... 92
Awa kumoku..... 162
HOPU i na poe hana karaima, palapala..... 291
No ka mea aie ma ke koi kivila..... 355
No na poe aie..... 306
Na kumu no ka, a me ka lawelawe hana ana..... 306
Aole i ae ia na kuhina a luna o na aupuni e..... 121
No ka hoopae malu i ka waiwai..... 211
No ka haalele o na haumana a'o hana..... 504
No na kauwa haalele a hoole hana..... 511
A me ke kaohi ana i ka poe mahuka me kipi,—[E nana i ke poo—Luina.]..... 193
HOOIA ana i na hoike helu o ka lehulehu. Kanawai e pili ana i ka..... 694
HOOIAIO PALAPALA a na Agena, me Luna Kakau Kope... 449
E lawe ia e na Luna Aupuni Hawaii ma na aina e..... 117
Hoolilo ana o na moku..... 199
Olelo Aelike Hana; No na..... 506
Agena Hooiaio Aelike Hana..... 506
HOOIAIO A HOOPONOPONO WAIWAI. Mana o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie..... 264
Hoopau ana i na kahu, i na lunahooponopono waiwai a i na luna hooko kauoha paha..... 264
Hookaawale ana i ke kuleana mahele hapakolu o ka wahine kanemake..... 265
Na mana o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie..... 276
Malama pono ana i na palapala kauoha a hooilina..... 279
Na lawelawe hana e pili ana i na kahu a me na hanai..... 490
Kuai ia ana o ka waiwai paa e na kahu..... 497
E malama ia na hoolohe ana e ka lunakanawai me ke kiure ole..... 435
E lawe ia no ka hoopii hou ana i ke kiure..... 435

AOAO.

HOOIAIO A HOOPONOPONO WAIWAI—(*Hoomauia*).
E hoohana ia no ka moolelo o ka Aha ilalo me he hoike la imua o ke kiure 436
Hooponopono ana i na waiwai 436
Hoolaha ana i na poe hoaie 437
Hookohu ana i na lunahooponopono waiwai 437
Na palapala e noi ana i na mea e maopopo ai a me na komisina e lawe i na olelo a na poe hoike 439
Ili ana o ka waiwai 525
Na palapala kauoha a hooilina 436; 530
Na koina a me na uku 466
HOOILI KOLOHE ana i na mea ulu Hawaii i Amerika Huipuia 690
HOOILINA. Hoakaka a wehewehe ia na, [E nana i ke poo —Ili ana o ka Waiwai.] 526
HOOHAUNAELE. O na poe e hoohaunaele a e walaau ana i ka maluhia o ka po, e hopu koke ia no. 622
HOOHALAHALA. Na,—ana i na olelo hooholo ma ke keena 354
I ka olelo hooholo a na luna kuikawa 361
I ka rula ana maluna o ka palapala hoole 354
Mai ka olelo hooholo a ka lunakanawai ma na hihia o ka hoopaa ana i na holoholona 62
Mai ka helu auhau ia ana 133
Ma na hihia hoopae malu i na waiwai 212
Mai na aha lalo o Oahu 280
Ma na hoopii banekarupe 320
Mai ka olelo hooholo ma na hoopii no ka hoihoi koke ia mai o na aina 302
Mai na lunakanawai apana me hoomalu a i na lunakanawai kaapuni 327
Mai na lunakanawai apana me hoomalu a i na aha kaapuni me kiekie 329
Ma na hihia karaima 327
Mai ka aha kiekie a i ka aha ma ka banako ma o na moolelo i hoopaa mua ia ma na hihia kiure 329
Na koina ma o ka hoopii hou 329
Mai na olelo hooholo a na Komisina o na Ala Liilii a me nà Pono Wai 325
Mai ka olelo hooholo a na poe kuikawa ma o na manao kanawai 360
Mai kekahi lunakanawai me ke kiure ole 435
Ma na hihia hooponopono waiwai hooilina i ke kiure 435
Ma na hihia pono ala-wai me hoomaloo aina wai a i ka Aha Kiekie ma ka banako 628

AOAO.

HOOHALAHALA—(*Hoomauia*).
Mai ka olelo hooholo a na Komisina Pa a i ka Lunakanawai Apana iaia ka 550
Mai ka helu ana o na dute hoailona pa'i e ke Kuhina Waiwai 648
I ka Aha Kiekie mai ka ae a auhau kaulele ia aku paha o na hoike helu e ka Luna Hooia 700
Mai na Komisina Palena Aina 581
HOOHALAHALA I NA KIURE, wa e ae ia ai 398
HOOHOLO MOKUMAHU. Kanawai no ka hoohoihoi ana i ka, me na aina e 616
Hoihoi ia na uku awa a me uwapo, &c. 616
Hoonoa ia ka waiwai o na hui mokumahu mai ka auhau ia, 616
Hookaawale ia he apana aina no ka laina mokumahu no ka hoahu ana 617
Kanawai e hoohoihoi ai i ka, mawaena o Honolulu a me Kapalakiko. 677
HOOHOLO MOKU PILI-AINA. Laikini 14
Oihana 14
E lawe i na eke leta 102
HOOHOLOMUA ana i ka mahiai a me na hanalima 63
HOOHUI ana i na aoao hoopii ia i ka palapala aie iloko o hookahi hoopii 352
O na kumu o ka hoopii 363
O na poe hoopii ia ma na hihia karaima 374
HOOHUIHUI HOU ANA I NA KANAWAI, &c. Kanawai no ka 686
HOOKAAWALE ANA, [E nana i ke poo—Oki Mare a me ka Hookaawale ana.] 480
HOOKAULUA IKI i ka hoopai ana i na poe hana karaima.... 394
HOOKAMA, hoopaa ana i na aelike 453
HOOKAPU I NA MOKU. Mana o na Kiaaina e kau i ka, ma na awa kumoku. 546
HOOKO ANA I KA PALAPALA HOOPII ma na hihia kivila 351
Ina paha o kekahi luna hooko mai ma kekahi aoao 74
[E nana i ke poo—Palapala Hoopii.]
HOOKO HOOPAI O NA POE HANA KARAIMA. E hala he kanaha-kumamawalu hora mawaena o ka hoahewa a me ka hoopai ana, a he umikumamaha la mai ka hoopai ia ana a ka hooko ia ana 395
E kakauinoa mua ia ka palapala make a ka Moi 395
HOOKO PONO ANA. Bila no ka, e hoolilo aku i ka waiwai paa ma na mea e pili ana i na poe i make, a e lawe ia iloko o hookahi makahiki mahope o ka ae ia ana e hooponopono maluna o ka bila 340

AOAO.

HOOKOLOKOLO. Akea o ka mana e 256
E hooholo ia na mea pili kanawai e ka aha a e paa no ia maluna o ke kiure 256
E lawe mai a e apono na aha i na kumu maopopo o na kanawai i kakau ole ia o na aina e 256
E loaa ka mana i na aha kakau e hooholo no ke ku i ke kumukanawai o ka olelo hooholo a olelo kauoha paha a ka Moi, Ahaolelo, Aha Kuhina a Ahakukamalu paha 257
Aha Hookolokolo Kiekie 257
HOOKOLOKOLO ANA ma o na poe kiure, [E nana i ke poo —Na Kiure.] 396
Ma o na poe kuikawa 360
A ka Aha 361
Hou, [E nana i ke poo—Hookolokolo Hou.] 366
Hoopanee ana i ka, ma na hihia karaima, [E nana i ke poo —Lawelawe Hana o na Aha Kakau.] 383
HOOKOLOKOLO HOU 366
Noi no ka 366
Waiho a haawi ana i na kumu hoohalahala a me ka bona, he mea ia e kaohi ai i ka palapala ohi waiwai 366
HOOKOMO ana mai o na moku 168
Ana mai o na waiwai 170
E hoike ia mai no na palapala kumu me hooili 172
Hoihoi hou ia na uku dute (na kuemi hope ana) 175
HOOKUU ANA i na Luina 32
I na paahao ilihune e hana ana no ka hoopai dala 55
HOOKUU MOKU, palapala, [E nana i ke poo—Moku.] 180
E hookaa mua ia na uku kukui 188
HOOKULEANA o na buke, na palapala anahonua a me na kii i kaha ia 67
Na kue ana i ka 68
Hoolilo ana i ka 68
Laikini e hoohana aku i ka 68
HOOKUPA. Ka Olelo Hoohiki 113
HOOKUPAIA. O na poe i, ke kupono ma ka oihana 8
Ano o ka, ana 113
Palapala hookupa 114
HOOKUPA ANA I NA HAOLE. Malama a hoomalu i ka 9
Na noi ana no ka makemake 113
Hookupa ana mai ka Moi mai, palapala 114
HOOLAHA ANA I NA KANAWAI 1
HOOLIMALIMA O NA AINA A ME KA WAIWAI E AE o ke Aupuni 11
HOOLIMALIMA O NA AINA LEI ALII. Na 577
HOOLE A HAALELE KULA. Hoopai ana no ka 222
HOOLOLI. Na, ma na hihia kivila 422

AOAO.

HOOLOLI—(*Hoomauia*).
O na palapala hoopii hoahewa 387
O na Kanawai, [E nana i ke poo—Na Kanawai, Kanawai Hoopai Karaima.]
HOOLOLI I KAHI HOOKOLOKOLO ma na hihia karaima, he mea mau nae, i kahi no i hana ia ai o ka hewa 372
Ma ka mare lehulehu, ma kahi i hopu ia ai o ka mea hana hewa 372
Lawe ana i na waiwai i aihue ia, ma kahi i loaa ai o ka waiwai, a i ole, ma kahi i hana ia ai o ka aihue 372
Aihue ana i ka moku a i kahi wahi paha o ka moku, e hookolokolo ia no e kekahi o na Aha Kakau 373
Kakau apuka, e hookolokolo ia no iloko o ka mana hookolokolo kahi i hana ia ai o ka hewa, a i ole, i kahi i hopu ia ai o ka mea hana hewa 373
Hoolaha ana i ke dala hoopunipuni 373
Aole no e hoakaka ia kahi e hookolokolo ai iloko o ke kino o ka palapala hoopii hoahewa 374
Hoololi ana i kahi e hookolokolo ai ma o ke kauoha a ka Aha, (E nana i Ka Moi *vs.* Aliona, V. Hoike Olelo Hooholo Hawaii, hooholo ia Aperila 15, 1884.) 243
HOOMALOO. Kuleana e, i ka aina wai ma o na auwai ma ka aina o kekahi, ano i loaa ai 627
HOOMALOO A ME HANA LAWE MEA INO o Honolulu. Kanawai e pili ana i ka 680
HOOMALU i ka waiwai ma ka palapala *afidavita* ma na hoopii kivila 356
I ka waiwai, ma ka Aha Hoomalu 285
HOOMALU ANA, no ka uku hoolimalima 304
I na waiwai a me na lako no na auhau 137
HOOMALU ANA I NA HOLOHOLONA 711
HOOMALU A KAOHI ANA. Kukulu ana a me ka hooponopono ana i ka 80
Hoolaha ana i ka 80
Na lilo o ka 81
Papa ia ke kukai a launa ana o na waapa i laikini ia me na moku malalo o ka 27
HOOPAA OLA, no ka pomaikai o ka wahine a keiki paha 476
HOOPAA IA MAHOPE E HOOKOLOKOLO AI no na karaima 290
No ka hoike wahahee, hana kauoha koke ma na Aha Kakau 257
HOOPAAHAO. Hoemi ana i ka manawa o ka 55
Hopena o ka, ia ana a pau ke ola 56
HOOPAE MALU ANA. Na mahele e kue ana i ka 205
Na hoopii ana no ka 207
Palapala hopu no ka, i ka waiwai 211

AOAO.

HOOPAE MALU ANA—(*Hoomauia*).
Kipe ana no ka 212
Mana hookolokolo o na aha..... 212
Hoemi a hoalu ana mai i ka hoopai no ka 213
HOOPAI. Mana a kuleana hookolokolo o na lunakanawai hoomalu me apana..... 294
O na moku e lawelawe ana i ke kalepa pili-aina me ka laikini ole 15
No ke kuai ana i na waiwai o na aina e me ka laikini ole... 17
Kuai liilii ana i na waiwai malalo o ka laikini kuai kukaa, 17
Kuai ana ma ke kudala me ka laikini ole..... 20
Kue ana i ka laikini no na hotele..... 21
Ae ana i ka piliwaiwai iloko o na hotele..... 21
Malama ana i ka hotele me ka laikini ole 21
Ae ana i ka piliwaiwai maluna o na pakaukau biliodi a me na ala maika..... 22
Malama ana i ke pakaukau biliodi a me ka ala maika me ka laikini ole 22
No ka pepehi a kuai ana i ka bipi 23
Hana ana a kukulu ana paha i kahi keaka, hula, &c., me ka laikini ole 24
Na waapa no ka hoolimalima..... 26
Hoolimalima ana i ka lio i kahi mea i ona ia..... 27
Hoolimalima ana i ka lio me ka laikini ole..... 28
Komohewa ana o na lio ke'a..... 28
Hana a kaomi ana i ka waina me ka laikini ole..... 30
Kuai ana i na waiona malalo o ka laikini kuai liilii i na waiwai, na ukana, &c..... 31
Kepa ana i na luina haole me ka laikini ole. 33
Kepa ana i na luina Hawaii me ka laikini ole 35
Kuai ana i ka waiona ma ke ano he mea inu 31
Kuai ana i na hua ai iloko o ka waiona ma ke ano he mea ai a he mea inu. 31
Uhaki ana i kekahi kanawai o na makeke Aupuni 51
Na mea ana a me na mea kaupaona oiaio ole..... 51
Hooko ana i na hoopai hoahewa..... 54
Hookuu a hoowalewale ana i na holoholona e hele a e komohewa..... 62
Hoonalo a hoopoino ana i na hao kuni..... 63
Lawelawe ana ma ke ano kauka lapaau me ka laikini ole, 77
Uhaki ana i na rula o ka Papa Ola 79
Hoohemahema ana i ka hookaawale aku i ka mea ino wale, pelapela, a pela aku..... 79
Uhaki ana i ka hoomalu no na ma'i lele..... 81
Haule hope ma ka hoike ana i na ma'i hebera puupuu liilii (samola-poki)..... 82

AOAO.

HOOPAI—(*Hoomauia*).

Hoohemahema i ka o lima ana 85
Hoolohe ole i ka palapala kena hoike a ke Koronero..... 86
Na uhaki ana i na rula ahi..... 89
Na rula no ka pauda..... 92
Na rula no na moku a me na waiwai ili..... 94
Uhaki ana i ke kanawai o ke alauui..... 97
Kuai ana me na mea ana a me na mea kaupaona oiaio ole, 98
Kuai ana i na i'a o ke aupuni nei ma na aina e 98
Uhaki ana i na kapu o ka lawaia ana..... 98
Haawi ole ana i ke eke leta mai ka moku mai kekahi awa kuwaho mai 102
Uhaki ana i ke kanawai leta 104
Hoka'e a holoi ana i ka hoailona maluna o na poo-leta..... 105
No na ofeni kue i na luna o na aupuni e a me ko lakou mau ukali, kauwa a poe pili paha..... 122
Malalo o ke kanawai auhau..... 142
No ka uhaki ana i na kanawai dute..... 166
No ka papa helu a hoike waiwai komo mai i oiaio ole..... 169
No ka hoolele ana mai iuka i na ukana o na ohua me ka palapala ae ole..... 175
No ka holo aku o kekahi moku me ka palapala ae holo ole, 175
No ka uhaki ia o na rula o ke awa 190
No ke pailaka ana i ku ole i ke kanawai..... 190
No ka huna ana i na poe lawehala maluna o na moku..... 191
No ka uhaki ana i na kanawai kakau kope..... 200
No ka hoopae malu ana..... 205
No ka holo ana aku mai ke aupuni aku nei me ka palapala ae holo ole 203
No ka hele a hiki ole aku o na poe kiure..... 400
No ka hanaino a hoomainoino i na kauwa 503
No na poino mai na ilio..... 535
No ka hoole e pane i ka ninau a ka mea lawe i ka helu kanaka 229
No ka hoomaewaewa a hoowahawaha i ka Ahaolelo..... 234
No ka wehe a pani ana paha i kahi koho balota i ka hora pololei ole..... 246
No ke koho balota kue kanawai 253
No ka hoohemahema o na luna nana koho balota i ka hana, 254
No ka hooko koke ole aku me ka mea i makemake ia e ka palapala kuu kino..... 445
No ka hoohemahema o na hooko kauoha a me na lunahoo-ponopono waiwai o ka notari i make e waiho aku i na buke kope..... 456
A pela no hoi me ko na poe i hoomana ia e hooko aku i ka mare ana..... 471

AOAO.

HOOPAI—(*Hoomauia*).

No ka malama ole i na halenoho iloko o ke kulana ola kupono 514
No ka hiki a hoike ole aku no ka hana koa ma kahi hoakoakoa a hoolulu hoomoana 546
E ku no ke Kiaaina ma kona ano Luna Nui i ka, no ka hoolohe ole i na kauoha koa 547
No ke komohewa a me ka poino o na aina Aupuni i na holoholona ma na poo o na kahawai e hoolawa ana i ka Oihana Wai o Honolulu 557
Lawe a hookomo ana mai i na waiona no ka inu a me ke kuai ana, i hana ia ma Honolulu, me ka uku mua ole ia o ke dute kuloko 565
No na kapena o na moku holo pili-aina e lawe ana i na ohua a oi aku i ka mea a ke kanawai i ae ai 566
Na moku e lawe ole ana i ka ai a me ka wai i kauoha ia e ka Luna Awa 566
No na moku holo pili-aina e lawe ana i kekahi poe wahine me na palapala ae holo ole 567
No ke kue a uhaki ana i na rula a ka Moi iloko o ka Ahakukamalu e pili ana i na eemoku paahana 571
No ka pakui ole aku i ka palapala hooiaio a me ka hoohiki, 573
No ka loaa aku o kekahi mea maluna o kahi i hookaokoa ia no na poe lepera me ka palapala ae ole i kakau ia 575
No ka hiki ole aku o na ona Ahupuaa a Ili paha ma ka waiho ana aku i ka palapala noi kupono me na Komisina Palena Aina 582
Piliwaiwai ana 586
Ki pu ana, &c., i kekahi mau manu a me na holoholona.... 587
Kapa wahahee ana o kekahi iaia iho ma ko hai inoa 596
Kaili malu ana i ke keiki mai ke Kula Hoopololei a A'o Hanalima 601
Lawaia a lawe ana i na i'a mamuli o na mea pahupahu 604
No ka hoeha ana i kekahi a loaa na poino eha mama (e hooloii ana i ka § 9, Mok. IX. o ke K. H. K. hou) 609
No ke kuai kalewa ana i na meaono me ka laikini ole 610
No ka lawe ana mai no ka inu ia aku o na waiona i puhi ia ma na mahiko me ka hookaa mua ole i ka auhau dute kuloko 613
Hoopoino ana i ka waiwai o ka hui telegarapa 618
Hoopau loa ia ka hoopai hana oolea ma na hihia hoowahawaha 349
No ka ona rama 621
No ka lawelawe ana i ka oihana banako me ka laikini ole, 622
No ka hoohaunaele i ka maluhia o ka po 623

AOAO.

HOOPAI—(*Hoomauia*).

No na kanaka Hawaii e lawelawe ana i ka oihana lapaau me ka laikini ole..... 624
No ka ho-a ana i na hipa ma'i..... 625
No ke komo a hele hewa ana maluna o kekahi aina ulu-laau a ulunahele..... 631
No ka aihue ana i ka bipi, &c..... 633
No ke kau ole ana i ka hoailona pa'i maluna o ka palapala iloko o ekolu malama mai ka hana a hooko ia ana..... 647
Haalele ana o na poe i mareia i kekahi a i kekahi..... 657
No ka hoole ana e pane i ka Papa Hoonaauao ma ke kokua ana i ka helu kanaka, (E nana no i ka aoao 229.)..... 658
No ka hoopalaleha i ka hoike ana i na mare i hooko ia e kekahi mea i hoomana ia ma o ke kanawai, &c..... 230
No ka hoopalaleha i ka hoike aku no na hanau a me na make..... 231
No ka hookomo ana mai a me ke kuai ana aku i ka ben-zole, aila honua, &c., o kekahi ano..... 659
No ka ona o ke kaa i laikini ia e hoike ole ana i ka helu, lawe nui loa ana i na ohua, &c..... 661
No ka ona o ke kaa i laikini ole ia e ae ana e hoohana ia aku no ka hoolimalima..... 662
No ka lawelawe ana ma ke ano he mea hookele kaa me ka laikini ole..... 662
No ka mea hookele kaa i laikini ia e kue a e uha'i ana i na rula..... 663
No ka hookele ana i na kaa kikane a oi aku ka holo i ka hele maoli..... 663
No ka hookele ana me ke kukui ole i ke kaa..... 663
No ke kue ana i na kanawai alanui kaamahu..... 671
No ka mea malama halenoho a hoolimalima, &c., e hooko ole ana me na makemake o ke kanawai..... 514
No ka malama ana i kekahi halenoho me ka pelapela i lilo ai he mea ino wale..... 514
No ka *malama hale holoi lole*, &c., koe wale no..... 676
No ka pepehi ana me ke kuai ana i ka puaa me ka laikini ole..... 678
No ka malama ana i wahi malama kaa hoolimalima me ka laikini ole..... 679
No ke kuai ana, &c., i na *laaumake* me ka *laikini* ole..... 683
No ke kuai ana i ke kamano me ka laikini ole..... 684
No ka hooko ole i ke kakau kope ana i ka hui..... 685
No ka hooili kolohe ana i na mea ulu Hawaii i Amerika Huipuia..... 690
No ke karaima puhi ahi ma ke degere elua..... 691

AOAO.

HOOPAI—(*Hoomauia*).
No ka pepehi ana me ke kuai ana i ka bipi me ka laikini ole 23
No ka haule mai ka hele ana aku imua o ka Luna Hooia no ka ninaninau ia mai 703
No ka hoike wahahee ana imua o ka Luna Hooia 703
No ke kuai ana, &c., i ka waiu ma Honolulu me ka laikini ole 706
No ke kuai ana i ka waiu i paipai ia 706
No ka uhaki ana i ke kanawai e hoolawa ana no ka hoomalu ana i na holoholona 711
No ke komo ana me ka mana ole maluna o na wahi o na kula hanai kaikamahine 714
No ka agena kalepa kaahele e kuai ana, &c., me ka laikini ole 17
No ka hana ana i ka hoakaka oiaio ole i ke Kuhina Kalaiaina, ua hewa i ka hoike wahahee 17
No ke kue ana i na mahele o ke kanawai o 1882, e hooponopono ai i ke kuai ana o na waiona 715
Maluna o elua hoopai ia ana o ka mea iaia kekahi laikini e kuai aku i na waiona 722
HOOPAI ANA. Hoopau ia ka uhau ana no ka aihue 605
No ka haalele kula 222
I na keiki hookuli a hoolohe ole i na makua, &c 228
HOOPAI MAKE. Ke kau a hooko ana i ka 395
HOOPAU ANA I NA KANAWAI. Ma na olelo maopopo a ma o na olelo paha e kue ana i na olelo mua, hopena o ka... 5
HOOPAU IA KA HOOPII 368
HOOPII. Kuleana o na, kue i kekahi mea kuai waiona me ka laikini, ka wa 726
E lawe ia mai no iloko o na Aha a pau o ke Aupuni 726
Manawa i haawi ia e hoopii no ka hoopii e hoihoi mai i kekahi aina 590
Manawa e hoomaka ai ka hoopii kivila ana 336
No na palapala hoopaa dute (bona) 159
No na poino i na ilio 535
Malalo o ke kanawai o na haku a me na kauwa 502
Kivila, ka hoomaka ana a me ka hookolokolo ana i na hihia 350
Poe kuikawa. Ke haawi ia imua o ka 360
Me ke kiure ole 361
Waiho wale me ka hoopii ole 362
Hooloii ana o na ano 363
Hoohui ia i hookahi kumu 363
Hihia karaima 370
Ma ke kaulike, hihia moku, a waiwai hooilina 432

AOAO.

HOOPII—(*Hoomauia*).
Wahine mare ia, [E nana i ke poo—Kane a me Wahine.].. 475
Kue i na kahu malama..... 495
Kue i na haku a me na kauwa..... 503
A na aha hoohui..... 517
No ka hoopae malu i ka waiwai 207
HOOPII e kau ana iloko o ka aha, aole e pili ka hoopau ia ana o na kanawai..... 5
HOOPII IA HAI. Na lawelawe hana pili i na..... 420
Na olelo hooholo..... 423
HOOPII LUNA NUI. O na Alii Ahaolelo wale no ka mana e hoolohe i na..... 235
HOOPII E WAIHO ANA, aole ia he mea e hoopili ia ai ka hoopau ana o kekahi kanawai 5
HOOPONOPONO i na waiwai o na poe make..... 436
HOOPONOPONO OIHANA KULOKO. Aia malalo o ke Kuhina Kalaiaina ka hoomalu ana i na..... 9
HOOWAIWAI MUA ia i na keiki..... 529
HOOWAHAWAHA ANA. Na..... 348
Na hoopai no ka, e na aha 348
Na poe i ku i ka hewa no ka, e hiki no ke hoopii karaima ia 349
Hoopau loa ia ka hoopai hana oolea no ka (kanawai hoololi) 349
HUA AI. Na ano like ole o na, ke kauoha ana aku i na aina e e hookomo ia mai..... 693
HUA A ME NA MEA KANU. Haawi wale ana i na..... 63
HUAOLELO. Manao, hoopili a me wehewehe ana i ke ano o na, iloko o na kanawai 4
HUI. Na auhau o na 129
O na aina e me ka laikini e hoolilo ai i na waiwai..... 17
Noi no ka hooloili ia o ka palapala hoohui a o na pono ahahui paha a no ke kaohi a papa ana ma ka mea pili i ka lawelawe a hooko ia ana 432
E loaa no i ka Papa Hoonaauao na mana a me na kuleana like me ko na..... 217
Hana a hoohui ia ana o ka..... 517
Hoomoakaka ia na mana o na..... 517
Aole e lawelawe i ka oihana banako aia wale no a ae ia me ka hoomana ia e ka Ahaolelo..... 518
Koho ana a me na hope 518
Na halawai a me na koho ana i na luna, a me ka pono o na mea i hana ia..... 518
Na mahele o na kuleana, a me ka hoolilo ana 519
Na puka, ka poino o na luna no ke kukala ana i na puka i loaa ole..... 519

AOAO.

HUI—(*Hoomauia*).
Poino o na poe paa kuleana no ka uku ole ia o ke kumupaa a pau pono o ka 520
Poino ka waiwai no na aie o ka..... 520
Aole na aie e oi aku i ke kumupaa..... 520
E malama ia i mau buke kumupaa a e haawi ia na kope i hooiaio ia me ka hoohana ia ma ke ano olelo hoike 520
Ka hoopau ana i ka..... 520
E hai pololei i ke ano o na hana i ke Kuhina Kalaiaina..... 521
Na palapala hoohui; ke ano a o ka mea nana e haawi, a me ka hana hou ana i..... 522
Na noi no na palapala hoohui, a me na palapala hooia a hoakaka kupono 522
He waiwai lewa na mahele kumupaa..... 523
Hooko ana i na palapala kanawai maluna o na, o ko na aina e..... 523
E koho a e hoike na ahahui kalepa o na aina e i kekahi mea e hiki ai ke hooko ia aku na palapala kanawai maluna..... 523
E waiho na, o na aina e mai i ka palapala hoohui a me na palapala e ae me ke Kuhina Kalaiaina mamua ae o ka lawelawe ana i ka oihana..... 524
HUI O NA AINA E. Hooko ana i na palapala hoopii maluna o na..... 523
E koho ia kekahi mea e hiki ai ke hooko ia ka palapala, a i ole, e nele i ka pomaikai o ke kanawai..... 523
Na hoolawa ana no na mea e kupono ai a me ka hana a na, mamua ae o ka hoomaka ana e lawelawe i ka hana; e waiho i ka palapala hoohui a me na pepa e ae me ke Kuhina Kalaiaina..... 524
HUI PANIHAKAHAKA. Na auhau o na..... 129
HULA HAWAII. Laikini o ka 24
HULI ANA 408
Hoopii ma ke kaulike no ka 431

I.

IURE. [E nana i ke poo—Kiure.]
ILAMUKU (Luna Makai Kiekie). Hookohu ana i ka..... 70
Na hana a ka 70
Bona o ka..... 70
Hookohu ana i na hope..... 71
Kuleana auamo i ke koikoi o ka hana mahope o ka pau ana o ka manawa (kau makahiki)..... 74
Na hana e pili ana i na halepaahao, hale hoopaa lawehala a me na hale a'o 53

AOAO.

ILAMUKU—(*Hoomauia*).
Lawe ana e hooko aku i na palapala kauoha hana ma na hoopii i komo pu ai ka Ilamuku, &c..... 74
Hooko ana i na palapala kauoha hana 76
E koi aku no i bona kupono no ka lalau ana ma o ka palapala ohi waiwai..... 76
E hoike no na mea ino wale a hoopilikia 82
E lawelawe ma ke ano Koronero 85
Na moku ili..... 93
E huli i na moku no na poe hana hewa..... 191
E lawe a e hoomalu i ka waiwai o ka mea aie kaa ole (banekarupe) 313
E kau a e hooko i ka hoopai o ka make..... 395
E kii i na kiure..... 396
Na koina a me na uku iloko o na aha..... 457
E hopu i na ipuhao, na lako puhi rama, &c 716
E hoomaikeike aku i ka lunakanawai hoomalu a apana paha i na keiki e noho palaualelo ana, a i ole, e auwana ino wale ana no 599
Kauoha ia me ka hooko ana i na kauoha no ka hoopaa ia o na keiki i hooholo ia e hoopaa ia ma ke kula a'o hanalima me hoopololei, a hiki i ka wa e 602
E kokua i ka hopu ana i na poe holo mahuka, &c., mai ke kula a'o hanalima me hoopololei..... 602
Na hana a ka, malalo o ke kanawai e hooponopono ai i ka lawe ana i na ohua a me ka ukana, &c..... 661
Wa e hopu ai i na waiona..... 724
ILAMUKU AHI..... 88
Na hana a ka 88
ILI A NAHA. Na hooponopono ana no na 93
ILI ANA O KA WAIWAI. E ili aku i na hooilina ka waiwai (paa me lewa) o ka mea make kauoha ole..... 525
Na hooilina, a me ka hiki mua o ka ili ana 526
Pili a lilo hou ana o ka waiwai..... 528
Pili a lilo hou ana o na kuleana aina..... 528
Keiki kamehai, hooilina o ka makuahine..... 528
I na pili koko hapa..... 529
O ka waiwai paa hiki ole ke mahele ia, e kau aku i ke keikikane hiapo, a pela aku, ke uku ia ka waiwai i'o i na hooilina e ae. 529
E ili aku no ka waiwai i ke keiki i hanau ia mahope o ka make ana o ka makuakane..... 529
Na hoowaiwai mua (haawi mua) i na keiki..... 529
Ano o ka huaolelo "mamo"..... 530
ILIO. Na poino mai na; hoopii koi poho 535

AOAO.

ILINA (Pa Kanu Kupapau). Na ka Papa Ola e kau na rula hooponopono no na 79
INOA. Kanawai e hooponopono ana i na..... 559
Pehea e hoololiia ai 559
IPUHAO A ME NA LAKO HANA PUHI WAIONA, e hiki no ke hopu ia, &c..... 716
Na lawelawe hana ke hopu ia na, &c..... 716

J.

JURE. [E nana i ke poo—Kiure.]

K.

KAA LAWE UKANA. Aole e hookele ia a oi aku i ka hele maoli 663
Na auhau o na..... 127
KAU A HOOPOMAIKAI ana ma ka wehe ana, hoololi ana, a me ke pani ana i na alanui a me na alahele..... 45
KAUKA. Laikini o na..... 77
E hoike i ka ma'i puupuu liilii a me ka ma'i lele ahulau.... 82
Pake.—Kanawai e pili ana i ka lawelawe lapaau ana a na.. 678
Aole na kanaka Hawaii e lawelawe lapaau me ka laikini ole 624
KAUKA OKI. Laikini o ke 77
KAULIKE. Ma kahi o ke kanawai maopopo ole e pili ana, e kalele a e hilinai no na lunakanawai i ke kaulike a me na hana mau iwaena o kanaka..... 3
Ma na hoopii hooponopono kuleana waiwai a elua a oi ae paha poe..... 420
Hoomau hou ana i na hihia o na poe i make ma ka hihia e hana ia ana 421
Hoakaka ia ka mana hookolokolo o na Aha Kiekie me Kaapuni 429
Na lawelawe hana ana, hoomaka ana o ka hihia i hoopii ia, ke pale a me ka hoolohe ana..... 429
E ukali ia ka palapala hoohalahala e ka palapala hoike i hooiaio ia..... 431
Palapala huli (loaa ana) iloko o ka hihia..... 431
Na kauoha hai a ninau 432
Hooko ana i ka palapala kena 432
Paniku a hooko ana i na moraki..... 433
Hoopii no ka hooko ia o ka aelike e hoolilo i ka waiwai paa, ma na mea e pili ana i na poe i make, e lawe ia mai iloko o hookahi makahiki mahope o ka ae ia ana o ka hooponopono ana i ka waiwai hooilina..... 340
Olelo hooholo maluna o ia hoopii (bila)..... 341

AOAO.

KAULIKE—(*Hoomauia*).
Na luna kokua iloko o ka Aha Kaulike 345
Hoopau loa ia ke kuleana, e hoihoi hou mai i ka waiwai iloko o hookahi makahiki mahope o ka hookomo ia ana e ka mea moraki aku 620
KAUPALENA ANA. O ka hoopii pilikino 336
O ka hoopii kuleana waiwai 590
O na hoopii a na hanai e hoihoi hou ia mai ka waiwai paa i hoolilo ia e na kahu 500
E lawe ia mai iloko o elua makahiki na hoopii no ka hoopau ana i ka mare mamuli o ke kupono ole a kina paha.. 482
KAUWA. Na, [E nana i ke poo—Na Haku a me na Kauwa.] 502
KAHU A ME NA HANAI. Na 490
Kuleana hookolokolo o ka aha 490
Hookohu ana i kahu 490
Kahu ma ke kauoha palapala hooilina 491
E haawi ke kahu i bona (palapala hoopaa) 491
Kahu *ad litem* 492
Kahu o na poe i hoopaahao ia 56
Kahu o kahi mea pupule 492
Kahu o na poe uhauha (uhaai) 492
E malama ke kahu o ka mea uhauha i ke kino a me ka waiwai o ka hanai 493
Na hana a na 493
Kupono ole e hooko i ka hana 494
O ka mare ia o ka hanai wahine oia no ka hookuu ana i ke kahu 495
E hiki no ke hookomo ia ka bona o ke kahu iloko o ka hoopii 495
E hoomaka ia ka hoopii i na hope o ka bona iloko o eha makahiki 495
Ninaninau a hookolokolo ana i na poe e huna ana i ka waiwai o ke kahu 495
Kahu o na keiki oo ole ma na aina e 496
Hoolilo ana o ke kahu i ka waiwai paa 497
Ano o ka ae (laikini) ia ana o ke kahu ma na aina e e hoolilo aku i ka waiwai paa maloko o keia Aupuni 499
Ano o ka hooia ana i ke kupono o ka hoolilo ana 501
Hoopaa haumana ana i na keiki oo ole 502
O ka waiwai o ka mea i hoopaahao ia a emi mai i ka pau o ke ola 56
Na ke kahu o ka mea pupule i hoouna ia i ka Halemai Pupule e uku i na lilo a pau 57
Na uku 468
KAHUKULA NUI 218
Na hana a ke 219

AOAO.

KAHULUI. Awa kumoku 162
KAHUNAPULE. Na, aole e hooko ia ka mare aia a loaa mua ka palapala ae 470
Noa mai na auhau mai 140
KAKAU APUKA A ME KA HOOLAHA ANA 377
KAKAU HOIKE ANA i na moku 196
O na hanau, na make a me na mare 230
KAKAU KOPE ANA o na hui. Kanawai e pili ana no ke... 684
KAKAUOLELO O NA AHA KAAPUNI 278
Na mana, na hana, a me ka hookohu ana 278
E lawe i ka hoohiki a e haawi i bona 278
KAKAUOLELO O KA AHA KIEKIE. Hookohu o ke 268
Na mana a me na hana 268
Luna helu ma ke kaulike *ma o kana oihana* 268
E lawe i ka hoohiki a e haawi i bona 268
Na buke moolelo 269
E unuhi i na kiure 396
KAKAUOLELO O NA MAKEKE AUPUNI 50
KALAHALA. Palapala hoopii no ke, ana; e hoikeike ia ka buke moolelo o ka noho ana o ka lawehala ma ka halepaahao i ka Ahakukamalu 55
Aole e kau ia a e hooko ia ka hoopai o ka make mahope o ka loaa ana ma o ka palapala 395
E hui pu ia me ka hoihoi hou ia i na pono kivila i hiki ai i kekahi mea ke koho balota 246
KALEPA. Na awa komo a puka aku 162
KALEPA kuloko 14
Hooholo moku pili-aina, laikini hooholo moku pili-aina.... 14
Na hana a me na mea i makemake ia i na moku e lawelawe ana ma ka holoholo pili-aina 15
Hoomalu ana i ke 9
KAMANO. Laikini kaokoa no ke kuai ana i ke 683
KANAKA o na Aupuni e, ua pili na kanawai o ke Aupuni maluna o lakou 2
KANAKA. Na pono ponoi o na, i ka wahie, wai, &c 533
I ka wahie pae ma na aekai 533
KANAKA MAOLI, HAWAII OIWI. Hoala hou ana i ke kanawai i kapaia "He Kanawai hoole i na kanaka maoli aole e haalele wale i keia paeaina" 568
Koe wale no ma ka mea pili i na luina, poe malama ma'i, a pela aku 569
KANAWAI Ahaolelo, e nana i na Kanawai.
KANAWAI. [E nana i ke Kanawai Kivila.]
Kivila i pakui ia no na kanawai kahiko 536
Ka wa e mana ai 542
E paa a e mana ka olelo Enelani 542

AOAO.

KANAWAI. Poomanao a hoailona o na..... 1
Hoolaha ana o na..... 1
Hoopuka akea ana i na..... 1
Na kope o na, e hoolawa a e hoolako ia e ke Kuhina Kalaiaina i na luna aupuni..... 1
Ka wa e paa ai a e mana ai o na..... 1
Nele i ka ike ole i na, aole ia he mea e pakele ai ke uhaki.. 1
Pili o ka hooloili ana i na..... 2
Kuleana pili o na, maluna o na kanaka a pau..... 2
Mana (paa) o na..... 2
Mea ole na, e kue ana i na, e papa ana..... 2
Wehewehe ana i ke ano a manao o na..... 3
E ui aku no na lunakanawai i na, o na aina e..... 3
Hooloili ana i na, i hoakaka ia a i manao ia..... 5
I hooholo hou ia me ka hoakaka lea ia..... 536
Na kanawai i pakui ia ai ke Kanawai Kivila..... 536
Na kanawai i hoopau ia, aole e hoala hou ia ma ka hooloili a hoopau ana i kekahi mau kanawai..... 536
Papa kuhikuhi o na kanawai i hoopau ia..... 536
O ka mahele olelo Beritania o na, ke paa a ke mana..... 543
Kanawai no ka hoonohonoho a hooponopono ana i na..... 686
KANAWAI OHI LOAA (pili i ka ohi ana i na dala). Hooko ana o ke Kuhina Waiwai i na..... 123
Na hana kolohe e kue ana i na, [E nana i ke poo—Hoopae Malu.]..... 205
KANAWAI HELE ALANUI..... 96
KANAWAI HOOPAI KARAIMA. Mok. LXXI. § 3 hooloili ia (Kepa a me ka hookuu ana i na luina)..... 32
Mok. LXXXIII. hooloiiia (Hookuu ana i na holoholona i hoopaa ia o kekahi e hele akea)..... 62
Mok. LXXXIII. (Na hoonalo ana i na kuni)..... 63
Mok. LIX. § 1, § 2 a me § 30 hooloiiia (Ola o ka lehulehu), 76
Mok. LXIII. hooloiiia (Oihana Kinaiahi)..... 88
Mok. LXXIX. § 6 hooloiiia (Helu Kanaka)..... 229
Mok. LXXXVI. § 18 hooloiiia (No ka wehe ole o na Luna Nana Koho Balota i na wahi koho, &c.)..... 246
Mok. LXXIX. § 9 hooloiiia (E hoike i ka Luna Kula i na inoa o na poe a pau i mare ia)..... 231
Mok. LXXXVI. § 17 hooloiiia (Koho balota ana)..... 248
Mok. XXIX. § 18, na mahele 1, 2, 3, me 4, hooloiiia (Hoowahawaha ana i ka Aha)..... 348
Kanawai e kukala ana i ke kanawai no ka aina..... 586
Hoopau ana i kekahi mau §§ o ka Mok. XXXIX. e pili ana i ka piliwaiwai..... 586
Mok. LXXXV. § 3 me § 7 hooloiiia (Na manu)..... 587

AOAO.

KANAWAI HOOPAI KARAIMA—(*Hoomauia*).
Mok. LXXXV. § 5 hoopauia (Na manu)..... 588
Mok. LV. § 5 hoopau ia (Awa)..... 590
Mok. LIII. § 2 hoopau ia (E pili ana i na haawi makana ana i na makai nui)..... 656
Mok. IX. § 9 hoololiia (Hoeha)..... 609
Mok. LII. hoololiia (Na Kanawai o ka Oihana Leta)..... 613
Mok. XXIX. § 18, &c., hoololiia (Hoopauia ka hoopai e hana oolea ma na hihia hoowahawaha)..... 349
Mok. LXXXVIII. hoololiia (Na Laaumake)..... 605
Mok. XVI. hoololiia (Hoopau ia ka uhau kaula ana no ka aihue)..... 605
Mok. LXII. hoololiia (Ma'i Lepera)..... 608
Mok. XXXIV. § 1 hoololiia (Na poe ona rama)..... 621
Mok. XL. hoololiia (Walaau a hoohaunaele i ka maluhia o ka po)..... 622
Mok. L. §3 hoololiia (Bela)..... 623
Mok. LV. §49 hoololiia (Lawelawe lapaau)..... 623
Mok. LV. §53 hoololiia (Lawelawe lapaau)..... 624
Mok. LVIII. hoopauia (Hipa)..... 625
Mok. LVI. hoololiia (Aole e hooia ia a e hooko ia na palapala hopu no ke kane a wahine haalele paha iloko o na apana e aku)..... 633
Mok. XVI. §17 hoololiia (Aihue ana i na bipi, &c.)..... 633
Mok. LXXXVI. hoololiia (Kuleana koho balota o na poe koho)..... 248
Mok. XLVIII. §3 hoololiia, §9 hoopauia (E pili ana i na palapala hopu huli)..... 642
Mok. LVI. §3 hoololiia (Poe i mare ia)..... 657
Mok. LXXIX. §7, §8, hoololiia (Oihana A'o Palapala)..... 657
Mok. LXXXIX. §1 hoololiia (Hoahu ana i ka aila honua, &c.)..... 682
Na manao o ka Mok. LXXXVIII., e pili no ia i na poe e paa ana i ka laikini e kuai aku i na laaumake..... 683
Mok. XLI. §2 mahele olelo Hawaii, hoololiia a kulike me ka olelo Enelani..... 685
Mok. XXII. §3 hoololiia (Puhi ahi)..... 691
KANAWAI KARAIMA A ME NA LAWEHALA KARAIMA. Hana a me ka lawelawe ana o ke, [E nana i ke poo—Lawelawe Hana ma na Aha Kakau.]..... 370
Hoololi ana i kahi e hookolokolo ai ma kekahi mau hihia hana karaima..... 379
Hopu ana i na poe hana, e holo mahuka ana maluna o kekahi moku..... 191
Kanawai e kokua ai i ka hooko ana o na palapala hopu..... 558

AOAO.

KANAWAI KARAIMA A ME NA LAWEHALA KARAIMA—(*Hoomauia*).
Kanawai e hoomaopopo ai no ka hopu ana i na..... 558
Hookuu ia mamuli o ka pupule, ka mea e hana ia me..... 561
KANAWAI O NA KAUPALENA ANA. O na hoopii i paniku ia ma na aina e ma o ka hala ana o ka manawa, ua paniku ia no ianei 369
O na hoopii pilikino..... 336
Aole hoi e hiki i na poe i kaawale i kahi e..... 338
Aole no hoi i komo iloko o na hihia no ka huna kolohe a apuka 339
E like me ia e pili ana i ka aelike..... 339
E pili ana i na olelo hoohoio a me na kauoha..... 339
Aole e lawe ia mai na hoopii mahope o ka hala ana o kekahi manawa..... 336
Hoopii no ka hooko pono ia o ka aelike e kuai i ka aina, ma ka mea pili i na poe i make, e lawe ia mai no ia iloko o hookahi makahiki mahope o ka ae ia ana o ka hooponopono ana..... 340
E hoihoi hou mai i kekahi aina..... 590
Manawa e hiki ai ke hoomaka ia ka hoopii 590
Mahele no ka hiki pono ole o ka mea ma ka manawa i kupono ai ke kuleana e hoopii..... 591
Mea malalo o ka pilikia, e make ana..... 592
Aole e manao ia ua noho aku kekahi mea mamuli o ke komo ana, aia wale no..... 592
Pau ana o ka hoopii ma o ka make ana o ka mea hoopii, &c., e lawe ia mai no he hoopii hou no ia kumu hookahi iloko o hookahi makahiki, &c..... 593
KANAWAI LAIKINI (o na palapala ae). Mana a kuleana hookolokolo o na Lunakanawai Hoomalu a me Apana ... 294
KANAWAI LETA. Uhaki a kue ana i na (he hooloii)..... 613
KANAWAI O NA MEA EPA OLE A ME NA HOOHIKI WAHAHEE, [E nana i ke poo—Na Mea Epa Ole—a me na Hoohiki Wahahee.] 339
KANAWAI E PAPA ANA. Kue ana o ke, he mea e lilo ai i mea ole..... 2
KANE A ME WAHINE. Ka mare ana; e loaa mua ka laikini no ka hooko ana i ka oihana mare 470
Berita (aelike) mare, na makahiki a me ka pili ma ke koko hanauna 470
Hooia o ka mare ana a me ka palapala hooia 471
Hooko ia ana o ka mare..... 471
O ke kane ka ona (kuleana) i ka waiwai lewa o ka wahine, a me ka malama a hoohana ana i kona waiwai paa..... 472

AOAO.

KANE A ME WAHINE—(*Hoomauia*).
He mea noho oluolu ke kane oiai e oo ole ana na keiki a hooilina hoi..... 472
Ka make o ka wahine ma ke kanawai..... 473
Aole e hiki i ka wahine ke hana i na aelike me ko ke kane ae ole..... 473
Maluna o ke kane ka hihia no na hana kekee a ka wahine, 473
Ku i ke kanawai o na keiki..... 473
Hoomalu ana i na keiki..... 473
Na keiki kamehai..... 473
Ua hookupono ia ma ke kanawai na keiki i hanau kamehai ia mamuli o ka mare ia ana o na makua..... 474
Mamuli o ke kaawale o ke kane a me ka malama ole i ke ola, e hiki no i ka aha e hoomana i ka wahine e hana a e aelike ma kona kulana wahine kaokoa a inoa ponoi hoi, 474
No ka wahine ka pomaikai o ka hoopaa ola..... 476
Kuleana hapa-kolu..... 477
Wa e lilo ai i mau mea hoike..... 414
Hooiaio ana o ka wahine i na palapala no ke kakau kope ia, 451
E kakau kope ia na palapala aelike no ka waiwai o na poe i mare ia..... 453
E hana no ka wahine i palapala kauoha (hooilina)..... 530
Mamuli o ka mare ana e hoopau ia ai ka palapala kauoha a ka wahine kaokoa..... 532
Oki a me hookaawale ana..... 482
Ua kuleana ka wahine e loaa ka malama ia o kona ola ke hoopau ia ka mare mamuli o ke ola ana o ka wahine mua a ke kane..... 480
Ke oki a hookaawale ia e hoihoi hou ia ka waiwai ma kona ano kaokoa..... 489
Aole e hiki i ka wahine ke komo a ke hana i palapala aelike hana..... 508
O ka mare ana o kekahi wahine malalo o ka aelike ka mea e hoopau ai i ka aelike hana..... 508
KANIKELA. Na hana a na, e pili ana i ke kepa a me ka hookuu ana i na luina..... 34
E haawi ia i na, ka hoike helu o na waiwai ili o na moku o na aina e..... 95
Na uku o na, na ke Kuhina o ko na Aina E e kuhikuhi aku i..... 117
Na mana a me na hana a na..... 117
Aole na, o na aina e e haawi i na palapala i na moku me ka loaa mua ole o ka palapala hookuu..... 192
E pakui ia ka palapala hooiaio a na, Hawaii i na papa hoike waiwai..... 572

AOAO.

KAPA WAHAHEE ANA MA KO HAI INOA. Kanawai e hoopai ai i ke karaima o ke 596
KAPENA (Luna) O NA MOKU. Na, [E nana i ke poo—Na Moku.]
Na hana a na, e lawe ana i na ohua mawaena o na mokupuni 566
KAPU, o ka i'a 98
Hoolaha ana i ke 98
KAWAIHAE. Awa kumoku. 162
KARAIMA NUI. Wehewehe ana i ke ano o ke, e like me ia i hoopili ia i ke kupono o na poe koho balota 246
KEAKA, NA KEAKA HOLOLIO A ME NA HOIKE LEALEA AKEA. Na 24
Laikini (palapala ae) 24
Hoomalu a hooponopono ana i na, e na makai 24
KEALAKEKUA. Awa kumoku 162
KEIKI A ME NA KEIKI. Ku i ke kanawai o ke 473
Makuakane o, ke kahu maoli ma ka hanau ana a e malama a hoomalu 473
Kamehai 473
Aole e pili ke oki mare ia no ka moekolohe i ke kupono o ke, koe wale no ka hooia ia o ke kupono ole ma o ka hanau poo ole 486
Na hooilina o ka mea poo ole 529
Ili ana aku o ka waiwai 529
E lawe i ka inoa o ka makuakane 559
Poo ole, e lawe i ka inoa o ka makuahine 559
Hele kula—Aole e hoopipili ma na hale inu kope, aina, inu waiona, biliodi, &c 593
I hanau mahope o ka make ana o ka makuakane 529
Waiwai i haawi mua ia, [E nana i na poo—Na Kahu a me na Hanai,—Na Hana Pili Makua me Keiki.] 530
KEIKI OO OLE. Na, [E nana i ke poo—Kahu a me na Hanai.] 490
Na hana pili i na makua 228
Makahiki o ke oo ana 535
Wa e lawe ia ai o ka olelo hoike 414
Aole e komo kue aku ke Kanawai Kaupalena i na, aia a oo 337
Hoopaa aelike ana i na, ma ke ano i mau haumana a'o hanalima 502
Na hoopii no ka uha'i ia o ka aelike haumana a'o hanalima, 503
Mahele e pili ana i ka ili ana o ka waiwai. Na hooilina o na 526

AOAO.

KEIKI OO OLE—(*Hoomauia*).
Oiai hoi he mau hooilina, e hiki no i ka lunahooponopono waiwai o kekahi mea i make e hoopii ma ka bila kaulike no ka hooko pono ia o ka aelike e hoolilo aku i ka waiwai paa no ka pomaikai o na..... 342
O ka ae o na makua a o na kahu paha o na, ka mea kupono no ka mare ana..... 474
KEIKI KAMEHAI. Na..... 473
Noi no ka hookama ana i na..... 432
E ili no ka waiwai mai ka makuahine..... 473
E lilo na keiki i hanau ia mawaho o ka noho'na mare i mau keiki kupono ke mare ia na makua mahope iho..... 474
KEPA a me ka hookuu ana i na luina (poe holo moku)..... 32
KII ME ANO o ka mea hou i hana ia, ma ka mea pili i na palapala sila nui (hookuleana)..... 66
KII I KAHAIA. Na, [E nana i ke poo—Hookuleana.]. 67
KIAAINA. No ke kupono i ka oihana..... 8
Hoohiki o ke..... 8
Manawa ma ka oihana; hookohu ana o ke; na hope a pani o ke..... 8
Mana e haawi i ka olelo hoohiki a e lawe i na olelo hoike ma kekahi mau mea..... 8
E hoohalike a e hookupono i na mea ana a kaupaona..... 97
E hookohu i na luna pa aupuni (holoholona aea)..... 58
O Oahu e hoopaa i na holoholona hele wale ma na alanui aupuni o Honolulu..... 60
Na hana pili i na moku ili..... 93
E kakauinoa i na palapala kikoo dala a na Lunakanawai Apana a me kahi poe e ae..... 125
Na hana ma o ka ohi ana i na auhau..... 136
Hookohu ana i na luna ohi auhau..... 136
E hana pu me ka lunakanawai i ka papa inoa o na kiure... 396
E hoopaa aku i na keiki oo ole, ina aohe makua, kahu, &c., e ola ana..... 502
Hana a ke, e kuahaua i ka hoakoakoa ia o na kane i kupono no ka hana koa..... 545
Mana e hookuu aku mai ka hana koa mamuli o ka ma'i a pilikia e ae paha o ke kino..... 546
Alihikaua Nui ma na Mokupuni pakahi; mana e koho i na ukali; hoonoho aha hookolokolo koa; haawi aku i ko lakou mana; e kukala i kanawai koa; e kuahaua i ke paniku ia o na awa kumoku..... 546
Ma ke ano Alihikaua Nui aia malalo o ka Moi; e hoopai ia no no ka hoolohe ole..... 547
E hoopuka i na palapala ae holo i na wahine..... 567

AOAO.

KIAAINA—(*Hoomauia*).

E haawi i palapala no ka palapala ae holo i na kanaka maoli e makemake ana e holo i na aina e, ke kumu kupono e ae ia ai 569

E ae no i ka hoopae ia o na ohua maluna o na moku mai Kina mai e kipa ana ma na awa o Hawaii e hoolele ai.... 658

E uku ia ka haawina o ka puali puhi ohe, na hae a me na ki pu aloha i ke, o Oahu 674

KIAI O NA WAIWAI HOOPUKAIA. Hookohu ana a me na hana a na 690

KIURE a me ka hookolokolo ana ma o ke jure. Na..... 396

Papa inoa kiure a me ka unuhi ana o na kiure Hawaii a me haole 396

Kiure haole ma na apana kaapuni 3 a me 4 396

Unuhi a me ke kii ana i na poe kiure 396

Kiure hui 397

E hookolokolo ia na kanaka Hawaii ma na hihia karaima e ke kiure kanaka Hawaii maoli, a pela no hoi me na haole 397

Unuhi ana i ke jure i ka wa e hookolokolo ai 397

Wae a ohi ana i na poe kiure hou mahope o ke kue ia ana o na poe i wae mua ia 398

Kue a hoohalahala i na poe kiure ma na hihia ino loa 398

Hoohalahala a kue no ke kumu 398

E paa no ka olelo hooholo a eiwa o na poe kiure mailoko mai o umikumamalua 398

Na kiure kuikawa 399

Hoopai no ka hiki kino ole aku o ka mea i kikoo ia i kiure, 400

Aole e hiki ke hookolokolo ia e ke kiure ka aie a me ka hoopii koi aie i emi malalo o $50 400

Ua kala ia na luna leta a me ko lakou mau kakauolelo mai ke 108

Ma na hihia moku 434

Ma na hihia pili i ka hooponopono waiwai 435

Koronero 85

E kauoha ia no ke kiure kuikawa e ka lunakanawai ma ke keena no ka imi a ninaninau ana i ka pupule, hehena, ka hapai keiki, a me na mea e ae 265

Papainoa o na poe, e haawi ia i ka mea hoopii ia ma na hihia karaima no ka hewa ku i ka hoopai ia me ka make, 386

E hoomaopopo i ke ana o ke poho ma na koi aie i hiki ole ke hoolilo ia ia hai 359

Waiho a kapae ana i ke kiure 360

Uku o na poe kiure 464

KI-NA. He kumu kupono ia no ke oki mare ana, e lawe ia mai ka hoopii iloko o elua makahiki 482

AOAO.

KIPAKU (Hookuke) 356
Na palapala kaohi ma ka hoopii 357
Bona no ka palapala kaohi ma ka hoopii, a me ka hoopau ana i ka palapala kaohi 357
Hooko ana i ka palapala kena ma ka hoopii 359
KIPE ma na hihia hoopae malu i ka waiwai 212
KOI AIE. Uku o na Loio ma na hoopii 461
KOI E HOIHOI MAI i na poe hana karaima i mahuka mai ke kanawai aku 118
KOI I HOOMAOPOPO OLE IA. Hoopii maluna o na 355
KOI HOOPAA A MAHELE WAIWAI. Hoolawe ana i na lilo no ka helu a koi ana no na hana hololi hou i ke alanui, &c 47
Ma o na olelo hooholo o na Aha Hoomalu, pehea e hooko ia ai 292
Kanawai moana e hoomalu ana i na, hooko ia ma na hihia moku 433
Maluna o na moku kuloko no ke kumu 14
Kuleana aie hoomoe maluna o na moku o keia Aupuni 586
Loihi o ka wa e mau ai 586
Aole e hoopaa ia aia wale no 586
Ina e haalele ka moku i ke awa 587
Ano o ka hooko ia ana 587
Aole e hooko ia ke 587
KOI HOEMI A ME KA HAAWI E MAMUA 364
Loihi o ka holo ana o ke Kanawai Kaupalena Aie 339
KOINA. Na,—o ka Oihana Waiwai 214
O ka Hale Dute 214
O ka Luna Awa 214
O ka Oihana Kalaiaina, [E nana i ke poo—Na Koina; na Uku.]
KOINA. Hooko kupono ana i na, ma na hihia hoopai karaima 55
Ma na hoohalahala auhau 134
Hoopaa no na, e koi ia no e ka Lunakanawai o ka Aha Kiekie 265
O ke ganisi malalo o ka palapala hoopii e hoomalu 310
Ma na hoohalahala 329
Ma ka mea pili i ka palapala kuu kino 442
O ka banekarupe (aie kaa ole) 321
Ma na ninaninau ana a me ka aha komisina i kauoha ia e lawe i na olelo hoike 402
Ano o ka uku ia ana ma na hihia palena aina 583
Ma na kope o na palapala i hooiaio ia a na Komisina Palena Aina 585
Ma ka hoomaopopo ana i na pono ala-wai 627

AOAO.

KOINA—(*Hoomauia*).
Ma na hihia koi, papa, moohookolokolo, ninau kumu 636
Iloko o na Aha Hookolokolo Apana..... 457
Iloko o na Aha Hookolokolo Hoomalu..... 458
Ma ke Keena imua o na Lunakanawai Kaapuni..... .. 459
Iloko o na Aha Kiekie me Kaapuni..... 461
Ilamuku, na hoike, na makai nui, na lunakanawai a me na uku o na loio ma na koina iloko o na aha a pau 457
Uku o na Jure..... 464
Iloko o na Aha Hooponopono Waiwai..... 466
O na lunahooponopono waiwai a me na luna hooko kauoha, 468
O na Komisina a me na Luna Helu Waiwai..... 468
Iloko o na hihia hooponopono waiwai i emi malalo o $500 hoemi ia na..... 468
E hoike ia na uku o na lunakanawai a me na kakauolelo i ke Kuhina Waiwai 469
KOHO BALOTA ANA, A ME NA POE KOHO. Na.
Na apana 239
Na kuleana kupono o na poe koho..... 241
Manawa a me kahi e malama ia ai o ke..... 240
Na luna nana koho balota 243
Na papa inoa koho a me ka hoolohe ana e heololi..... ... 244
Ke ano o ka hookomo ana i na koho ana..... 245
Ano o ke "karaima nui," ke kuleana kupono ole e koho... 246
Aole e koho na poe o na aina e 247
Hooponopono o ke..... 247
Ke koho balota ana a me na pahu balota..... 247
Wehe ana i kahi koho balota 248
Ka balota..... 249
Helu ana i na balota..... 249
Palapala hoike no ke koho ia ana..... 250
Na balota kolohe ia..... 250
Hoopau ana i na koho ia ana a me ka hoopiha ana i na hakahaka..... 251
Kanawai e hoomau i ka maemae o na koho ana 252
Keakea o ke koho ana 252
Kipe a me ke koho kue kanawai..... 253
KOHO WAIWAI I'O KUPONO, e hana ia ka, o na aina i hana a hoomaemae ole ia ke waiho ia aku he palapala hooiaio a kekahi Komisina Palena Aina..... 584
Poe, o ka Oihana Dute 172
KOKUA HEWA. Ke ano lawelawe ana i na hewa feloni o ia ano. 372
KOLOA. Awa kumoku..... 162
KOMISINA. Na uku, [E nana i ke poo—Na Uku.]

AOAO.

KOMISINA. Na,—Palena Aina, manawa o, hoomau ia..... 580
Ano o ka hookohu ana; manawa ma ka oihana..... 580
E waiho ae na poe ona Ahupuaa a me Ili-aina i ka palapala noi no ka hoomaopopo ia o na palena, ka wa 581
Na mea e hai ia maloko o ka palapala noi 581
Ka mea e hana ia ke loaa mai ka palapala noi 581
Na mea e hoike ia ma ka olelo hooholo a..... 581
Hoohalahala mai ka olelo hooholo a 581
Hana a, ke lawe ia ka hoohalahala 582
Mana e hoohiki, e kena i na hoike e hiki ae, &c..... 582
Hoopai o na poe ona Ahupuaa a Ili paha ma ka waiho ana mai i ka palapala noi kupono..... 582
Aole e hoopuka ia ka Palapala Sila Nui no ka hooiaio ana i ka olelo hooholo aia a hoomaopopo lea ia na palena maloko o laila 582
E malama ia na buke moolelo..... 583
Na palapala hooiaio o, e hana ia maluna o ka pepa i hoailona pa'i ia, &c..... 583
Uku o na..... 583
Ano o ka auamo ana i na koina..... 583
E waihoia na kope o na palapala hooiaio palena aina a pau ma ke keena o ke Kuhina Kalaiaina.. 585
Uku o na kope o na palapala hooiaio palena aina..... 585
Hookohu ana a me na hana a, e hoomaopopo a e koho i ka uku kupono no ka aina a me ka wai i laweia no ka Oihana Wai o Honolulu, [E nana i ke poo—Oihana Wai.] 554
O na Pono Wai no ka hooponopono ana i na pono wai ma ka apana o Lahaina..... 595
KOMISINA PA. Ano o ka hookohu ia ana o na, ke pani a hoopiha ia ana o na hakahaka, [E nana i ke poo—Pa Aina.] 550
KOMISINA O NA AINA LEI ALII. E hoopuka ia na bona (bila dala aupuni) i na..... 576
Mana o na, e hooponopono no ka hookaa ana i na moraki, 577
Na mana a me na hana o na, [E nana aku i ke poo—Na Aina Lei Alii.]..... 577
KOMISINA O NA ALA LIILII. Na..... 322
A me na Pono Wai 322
KOMOHEWA. Kuleana hoopii no ke..... 358
Hoopii ana no ke, maluna o ka waiwai Aupuni..... 10
E na lio ke'a..... 28
O na holoholona, hipa, &c..... 60
O na holoholona maluna o na aina Aupuni ma na poowai o na kahawai e hoolawa ana i ka Oihana Wai o Honolulu, [E nana i ke poo—Oihana Wai.]..... 557

AOAO.

KONOHIKI. Na kai lawaia..... 99
KOPE o na palapala ke hoohana ia ma ke ano hoike. Na, [E nana i ke poo—Olelo Hoike.].....
KOPE O KA MOOLELO, Olelo Hoike..... 412
KORONERO. Na hana a na poe..... 85
Na poe kiure..... 85
E hoopuka i palapala kauoha..... 85
E hopu i ka mea hana hewa..... 87
KU me ka hookomo ana o na moku..... 168
KUU KINO..... 439
Palapala, he mea kuleana ponoi..... 439
Na poe i kuleana ole i ka hoopii..... 440
Na mea e kupono ai no ke noi ana i ka palapala..... 440
Ano o ka palapala ā me ka hoihoi hou ia ana mai..... 441
Na lawelawe hana ana maluna o ke..... 441
E oili (hoopukaia) no mai na Aha Kiekie me Kaapuni..... 441
Na koina maluna o ke..... 442
Iloko o na hihia karaima e hai mua ia ka lohe i ka Loio Kuhina..... 444
Na hihia o ka nui hewahewa loa o ka bela..... 445
Kaohi a me ka hookuu ia ana..... 445
Hoopai no ka palaka a hooko ole me ka manao o ka palapala..... 445
E hiki no ke hoopukaia a ke hookoia ka palapala ma ka La Pule (Sabati)..... 446
Hopena o ka hookuu ia ana malalo o ke..... 446
Kuu Kino ma o ke noi ana mai o kekahi a ka mea paa i aie ai..... 446
Kuu Kino e lawe ia mai ka mea i hoopaa ia i hoike..... 446
Na mana manao o ka Aha e pili ana i ke Kuu Kino maoli, 447
Na ka Moi e kapae i ka palapala..... 447
E hoihoi hou mai i na keiki..... 228
KUAUHAU o na Alii o Hawaii nei. Kanawai e hoomau a e hoomaopopo ai i ke..... 675
KUAHAUA (Olelo Kauoha). Nawai i hana na..... 9
KUAI ANA. Ma ke kudala, e hana ia no e kekahi poe me ka laikini ole..... 20
I ka waiwai paa, no ka hookaa ole ia o na helu a koho ia ana no na alanui..... 46
E ka Ilamuku, a makai nui paha..... 75
Malalo o ke kaohi a hoomalu ana a ka palapala ohi waiwai, 331
I na waiwai, &c., maluna aku o $100, maloko o ke kanawai o na hana kolohe me apuka..... 340
I ka waiwai i moraki ia me ka hoopii ole a me ke kauoha a olelo hooholo ole..... 614

AOAO.

KUAI ANA—(*Hoomauia*).
A ke kahu i ka waiwai paa.....493, 497, 501
I ka waiwai paa o na kanaka make no ka hookaa ana i na aie..... 439
KUIKAHI. Hoolaha ana i ke..... 117
E hookoia ai ke Kuikahi Panailike me Amerika Huipuia, 153
Na waiwai i hoonoa ia mai ke dute malalo o ke..... 154
KUIKAHI PANAILIKE me Amerika Huipuia, [E nana i ke poo—Kuikahi.]..... 153
KUDALA. Na kuai ana o na waiwai ili..... 95
Aole waiona e kuai ia maluna o kekahi hale a wahi paha i laikini ole ia, koe wale no..... 726
KUHINA (Hooko). Ke kupono i ka oihana..... 8
Wahi noho a me ke keena oihana o ke; aole hoi e haalele i ke Aupuni, koe wale no..... 8
KUHINA (Luna Nui). Na,—ma na aina e. Na mana a me na hana..... 117
KUHINA NUI. Oihana, ua waihoia ma ke Kumukanawai o 1864..... 7
KUHINA O KO NA AINA E..... 116
Hoohiki a me na loina no ke kupono..... 8
Na hana a ke..... 116
E noho paa ma kahi noho o ke Aupuni..... 116
E kukai palapala me na luna aupuni o na aina e..... 116
E waiho mua aku i na palapala i ka Moi..... 116
E malama i moolelo..... 117
Manawa e hoolaha ai i na palapala..... 117
Malama ana i na kuikahi..... 117
E a'o aku i na luna a agena Hawaii ma na aina e..... 117
E hoopuka a e hoolaha i na kuahaua e pili ana i na hana aupuni kuwaho..... 118
E koi aku i ka hoihoi ia mai o na poe hana karaima i mahuka aku mai ke kanawai..... 118
E nana a e hooponopono i ka hoihoi ana aku i ka mea hana karaima i mahuka mai ke kanawai..... 118
E haawi a e hoopuka i na palapala ae holo..... 119
Mana a kuleana o ka hoopuka ana i ka palapala ae holo..... 119
Na hana e pili ana i na waiwai o na haole kupa ole i make me ka hooilina ole..... 119
Na luna nui o na aupuni e..... 120
Na palapala ae hana o na luna nui, kanikela, &c..... 120
E hoolaha i ka ike a apo ia o na luna nui o na aupuni e..... 121
Na poe lawelawe pili oihana o na luna nui o na aupuni e... 121
Hookuu a hoonoa (hoolanakila) ana i na poe lawelawe o na aupuni e..... 121

AOAO.

KUHINA O KO NA AINA E—(*Hoomauia*).
E hoike aku i na luna o na aina e no ka hoopaa (hookuleana) ia ana o na moku i hana ia ma na aina e. 198
E kikoo a e unuhi i na haawina i hookaawale ia no na Koa Kiai o ka Moi, &c.... 674
KUHINA KALAIAINA..... 1
E hoolaha i na kanawai..... 1
Hana a ke, e haawi a e hoolako aku i kope o na kanawai i na Kuhina, a pela aku..... 1
Na hana a ke..... 9
Malama a hoomalu ana i na aina a me ka waiwai o ke Aupuni. 9
Na kanawai i kakau ia, hoolaha ana i na kuahaua..... 1
Kalepa kuloko..... 14
Na hana hou kuloko..... 42
E malama piha i na aina, na hale a me ka waiwai e ae o ke Aupuni 10
E hana a e malama i na palapala kii, na palapala aina a me na palapala ana o na aina a me ka waiwai Aupuni e ae a ua noa i ka lehulehu e nana a e huli..... 12
E hoopuka ia mai e ke, na palapala sila nui, na palapala hoolilo aina, a pela aku, o na aina a waiwai Aupuni e ae, 12
E malama i na buke hoike moolelo o na palapala sila nui, na palapala hoolilo aina, &c., a e haawi aku i na kope i hooiaio ia o ia mau mea like..... 12
Aole e hiki ke hoolilo aku i kekahi mau wai, waimapuna, &c., o ke Aupuni..... 13
E hana i na rula hooponopono no na moku e lawelawe ana i ke kalepa pili-aina 14
E hiki no ke lawe a ke hoohana i na moku holo pili-aina no ka hana a ka lehulehu 14
E haawi i na Laikini..... 15
No na waiwai, na ukana a me na lako kalepa e ae..... 15
I na agena kalepa kaahele (maauauwa) o na aina e mai..... 16
E laikini i na poe kuai kudala 19
E laikini i na hotele a me na haleaina..... 20
E laikini i na pakaukau biliodi (pahupahu) a me na ala maika 22
E laikini i na poe kuai awa..... 23
E laikini i na poe kuai bipi..... 23
E laikini i na hana keaka, keaka lio, a me na hana lealea imua o ka lehulehu..... 24
E laikini i na waapa no ka hoolimalima..... 25
E laikini i na lio no ka hoolimalima 27
E laikini i ka hana ana i ka waina..... 29

AOAO.

KUHINA KALAIAINA—(*Hoomauia*).

E laikini i keena kepa kanaka 32
E hiki no ke lawe i na waapa i laikini ia no ka hana o ka lehulehu 26
E hiki no ke lawe i na lio i laikini ia no ka hana o ka lehulehu 28
Malama ana i na awa, na mouo, na kowa, na uwapo a me na ohewai 47
Hooponopono a hoomalu ana i na hana hou kuloko 42
Malama i na makeke aupuni 50
Na halepaahao, na hale hoopaa lawehala a me na hale a'o, 52
Na rula no ka hooponopono ana i na halepaahao 52
E kukulu a e hookumu i na pa aupuni (hoopaa i na holoholona aea) 58
E hoohoihoi i ka hooholomua ana i ka mahiai 63
E haawi i na palapala hookuleana (sila nui) no na hana noeau 64
Hookuleana buke, &c 67
Hooloiia ka hoomalu ana i ka oihana makai i ka oihana o ka Loio Kuhina 70
Ola o ka lehulehu 76
Na aha niele kumu make 85
Pauda 92
Laikini no na kauka lapaau a me na kauka oki 77
Na mea kaupaona a me na mea ana 97
Na lawaia (na kai a me kahua) 98
Rula hooponopono o ka Hale Leta 101
Mana e komo iloko o ke kuikahi a me ka ahakuka leta 104
Mea Paipalapala Aupuni 110
Hookupa ana 113
Papa o na koina 115
E hookohu i na komisina o na pono ala liilii a me wai 323
Na koho ana, ka balota ana, a me na luna nana koho balota 239
E koho i ka luna kakau kope 448
E koho i na notari o ka lehulehu 455
E haawi i na laikini e hooko i ka mare 470
E hiki no ke hoopuka i na laikini no ke kuai kalewa a maauauwa ana i na meaono 610
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e hooponopono ana i ke kuai ia o na waiona 716
Hoopuka ana i na laikini kuai waiona, &c 717
Mana e haawi i na laikini i na ona o na wiliko e puhi i na waiona (wai ikaika) 610

AOAO.

KUHINA KALAIAINA—(*Hoomauia*).

Mana e hookohu i na komisina pa aina; mana e pani a e hoopiha i na hakahaka..... 550
Mana e komo a e lawe i ka aina no ka Oihana Wai o Honolulu..... 554
Mana e hookohu i na Komisina e hoomaopopo i ka uku no ka lawe ana i ka aina, &c., no ka Oihana Wai o Honolulu..... 555
Mana e hoopiha i na hakahaka ma ka papa o na Komisina, 556
E waiho ia ka olelo hoohelo i hooiaio ia a na Komisina me ke..... 555
E hookomo iloko o ka buke moolelo i ka palapala hookohu, &c., a na Komisina..... 556
E kauoha a e kuhikuhi ke, i ke kukulu ana, a e hoomaopopo no ka hooponopono ana i ka Halemai Pupule..... 561
Mana e hookuu i kahi mea pupule mai ka Halemai Pupule ke..... 562
E kauoha aku i ka Loio Kuhina e hoopii no na lilo o kahi mea pupule ke..... 561
E haawi i laikini no ka hana ana i na waiona ma ke kulanakauhale o Honolulu..... 564
Hookumu ana i ka buro o na eemoku..... 570
E hana a e waiho aku no ka aponoia mai i na rula no ka hoomalu a hooponopono ana i na eemoku..... 570
E hookaokoa i aina aupuni no ka hookaawale ana i na poe i loohia i ka ma'i lepera..... 574
Ano o ka hookohu ana i na Komisina Palena Aina..... 580
Mana o ke, e hoihoi hou aku i na koina uwapo a me awa i kekahi mau laina mokumahu..... 616
E hookaawale i apana aina no ka hoahu ana no kekahi mau laina mokumahu..... 617
Mana o ke, e ae i ke kukulu ana i na laina telegarapa..... 617
E haawi i laikini no ka maauauwa ana i na waiwai o na aina e mai..... 620
E haawi i laikini no ka lawelawe ana i ka oihana banako... 622
E hookohu i na luna nana hipa..... 624
E hiki no ke komo iloko o ka aelike me kekahi mau poe no ke kokua a malama hoomau ana, a i ole, e kuai paha i mokumahu no ka hana pili-aina..... 628
E hookohu no i luna no na ululaau a me na ulunahele..... 631
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e kokua ai i ka hoeueu ana i na oihana kuloko o ko Aupuni..... 642
Kahi i papa ia ai o ka hoopuka ana i Palapala Sila Nui e hoopaa loa ana i ka olelo hooholo a na Komisina Palena Aina..... 582

AOAO.

KUHINA KALAIAINA—(*Hoomauia*).

Wa e kauoha ai e hoopuka ia ka Palapala Sila Nui ke hookaa ia ka mahele helu aupuni..... 584
E waihoia na kope o na palapala hooiaio palena aina ma ke keena o ke..... 585
E haawi no i laikini e kuai i ka awa no ka manawa o hookahi makahiki (kanawai hoololi ia)..... 588
Hoomana ia e kauoha i ke ana ia o na alanui aupuni..... 590
Hana a ke, malalo o ke kanawai e pili ana i ka auhau hoailona pa'i..... 650
E hana no ke, malalo o ke kanawai e hoolawa ana no ka hoomalamalama ana ia Honolulu me ke gasa (makani a-a)..... 656
E haawi i na laikini no ka lawe ana i na ohua no ka hoolimalima ma na kaa..... 660
E hana i na rula hooponopono no na poe lawe ohua a hali ukana i laikini ia ma na kaa..... 662
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e kokua ai a e hooholomua ai i ka hana ana i na alanui kaamahu..... 664
E uku i na lilo o ka Papa Kuauhau o na Alii Hawaii..... 675
Kahi e kukulu ai i na hale holoi lole..... 676
E hana aelike, &c., no ka hooholo ana i na mokumahu mawaena o Honolulu a me Kapalakiko..... 677
E laikini i ka mea noi e pepehi a e kuai i ka puaa..... 678
E hoopuka no i laikini i na Pake e lawelawe i ka oihana lapaau..... 678
E laikini i na poe malama hale kaa no ka hoolimalima..... 679
No ka hoomaloo a hana ana i na hawai lawe mea ino o Honolulu..... 680
E haawi no i laikini e kuai ai i na laaumake..... 682
E haawi i laikini kaokoa no ke kuai ana i ke kamano..... 683
E malama i buke e hoopaa ai i na hoike hoakaka o na hui, 684
E hoopuka i na Palapala Sila Nui no na aina kula, &c., ke hoolilo ia..... 689
E hoopuka i laikini e malama i hale hula haole..... 692
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e kokua ai i ka hoohoihoi mahiai ana..... 692
E hoopuka i laikini no ka oihana uwi a me kuai ana i ka waiu ma Honolulu nei..... 706
E hookohu i na luna e nana i na holoholona; a me na hana a ke, malalo o ke kanawai e hoolawa ana no ke kaohi ana i na ma'i mawaena o na holoholona, &c..... 710
E ae i ka hookumu ana o ka Luna Leta Nui i ka Oihana Leta Kikoo Dala..... 714

AOAO.

KUHINA WAIWAI..... 123
Na mana a me na hana a ke..... 123
Na mea e kupono ai ke..... 123
Malama a me ka hoolilo ana i na dala o ka lehulehu..... 123
E hana i hoike a e malama i na moolelo..... 123
E a'o aku i na Luna Helu a me Ohi Auhau, a me na luna e ae malalo iho..... 124
Pili me ke, ke koikoi a me ke kaumaha no na dala..... 124
E hookohu i ka Luna Buke Helu..... 124
E haawi i na olelo hoohiki..... 124
E hooiaio i na palapala pili oihana..... 124
Uku ana i na palapala a kauoha kikoo dala..... 124
Palena o ka uku ana..... 124
Wa e uku ole ai i na kikoo dala..... 125
Hooponopono ana i na auhau kuloko..... 125
E hookohu i na luna helu auhau..... 131
E hookohu i na luna ohi auhau..... 136
Ohi ana i na auhau..... 136
E kau i na rula no ka helu a me ka ohi ana i na auhau..... 141
Na dute o na waiwai komo mai..... 148
Ohi ana i na dute..... 153
E hoomaòpopo i ka manao o na kanawai dute..... 161
E ae i ka hoopaa a hoomalu ia o na waiwai..... 160
E a'oi ka Luna Dute Nui..... 161
Na awa komo a me na apana ohi dute..... 162
Na luna awa..... 182
Na Pailata, [E nana i ke poo—Na Pailata.]..... 184
E waiho ia aku ka hoike o na loaa o na moku ili i ke..... 95
Hookohu ana i ka Luna Dute Nui..... 164
E hiki no ke hoomama i ka hoolilo a hoouku hoopai no ka hoopae malu..... 213
Hoopae malu a kue i na kanawai dute..... 205
E hana i na rula a me na hooponopono ana no ka ohi ana i na dute..... 213
E hookaa i na lilo o ka helu kanaka ana..... 229
E haawi ia ka hoike dala o ka Waihona i ka Ahaolelo ma ka la mua o ke kau..... 233
E hoopuka hou ia na bona aie no na dala kula..... 615
E hoopuka i na bona aie no ka mea pili i na dala kula..... 615
E hoopuka i na bona kupona (coupon) malalo o ke kanawai e kokua a e hoohoihoi ai i ka hooholo mokumahu pili-aina..... 629
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e kokua ai i ka hoeueu ana i na oihana kuloko o ke Aupuni..... 643

AOAO.

KUHINA WAIWAI—(*Hoomauia*).
E uku i ke Kuhina Kalaiaina i huina dala no ka Halemai Pupule 562
E hoopuka i na bila dala i mea e loaa ai he waihona no ke kokua ana i na haumana o ke Kulanui o Oahu (Punahou) 563
E hoopuka i na bona aie i mea e hoolawa ai no ka uku ana i na moraki maluna o na Aina Moi (Lei Alii)..... 576
E hooponopono pu no ka hookaa ana i na moraki o na Aina Lei Alii 577
E hookaawale ana i puu dala aie mai na loaa o ke kuai ia ana o na aina Aupuni. 578
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e pili ana i na hoailona pa'i 646
Hana a ke, malalo o ke kanawai e ae a e hoomana ana i kekahi aie (e ae ai e hoaie i dala)..... 655
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e kokua a e hoohoihoi ai i ka hana ana i na alanui kaamahu..... 672
E uku i ka haawina kokua malalo o ke kanawai e kokua a e hoohoihoi ai i ka hooholo mokumahu ana mawaena o Honolulu a me Kapalakiko 677
E uku no ka hooponopono a hoonohonoho hou ana i na kanawai 686
E kau i ka uku o ke kiai waiwai hooili 690
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e pili ana i ka hooia ia o na hoike helu o ka lehulehu, &c., ... 694
E koho i ka Luna Hooia..... 698
Na hana a ke, malalo o ke kanawai e hoomana ana i kekahi aie lahui, &c.,..... 707
KUKUI. Aia malalo o ke Kuhina Kalaiaina na, maamaama, 47
Na uku, mai na moku..... 188
E ho-a ia na, maluna o na kaa mahope o ka poeleele ana... 663
KUKULU ana i na poe hana karaima..... 370
KULA Aupuni (Kumu Mua). Na..... 217
[E nana i ke poo—Papa Hoonaauao.]..... 216
Auhau 126
Na luna..... 219
Na hana a na luna. 220
E haawi i bona... 220
Na kumua'o (kumukula) o na 222
Waihona dala hoomoe..... 226
Kanawai e pili ana i na, kuokoa, &c.,..... 597
Loihi o na noho ana 597
Ano o ka hookuu ana..... 597
Kanawai no ka hooi loa ana i ka maluhia o na kula hanai kaikamahine..... 714

AOAO.

KULA HOOPOLOLEI. Hoopau ana i ke kanawai e hoomana ana i ka hookumu ana o ke, &c., ... 598
Ma Keoneula, Kapalama, Oahu, e hoomau ia 599
E hiki no ke lawe ia na keiki oo ole e noho ana iloko o ke, mailaila mai a e hoopaahao ia iloko o kekahi halepaahao ke 709
KULANUI OAHU. Kokua i ka hoonoho haumana ana 562
KULANA OLA o na hale noho 513
KULEANA. Ka pili hou ana o na, ke make kekahi mea me ka pilikana ole 528
Aole e hoike ia na mihi ana a me na kukai palapala ana i na kahunapule a me na kauka iluna o kahi hoike imua o ka aha 415
O na hoa o ka Ahaolelo 235
KUMUKANAWAI. Na pauku o ke (43-60), e pili ana i ka Oihana Kau Kanawai 233
Ano o ka hooloii ana 234
KUMUKULA. Ka makaukau o na, no na kula kuokoa, [E nana i ke poo—Papa Hoonaauao.] 597
KUMULAAU. Hoouna ana i na aina e no na 692
KUPAPAU. Kanu ana i na 79
KUPONO OLE O NA LUNAKANAWAI. Hookolokolo ana i na kumu hoopii ke 300

L.

LA Makeke. Na 51
Na, hookeai a me hoomaikai; kuahaua ana i na la kulaia... 9
Koho Balota; aole e hooko ia ka palapala kii hihia kivila maluna o kekahi mea koho 254
LA OLUOLU no na palapala aie. Na 456
LA KULAIA. Aole e hoohana ia na paahana aelike i na 510
LA PULE (La o ka Haku).—[E nana i ke poo—Sabati.] 604
Aole na lio e hoolimalima ia ma na 27
Kapu na lealea ma na 22
Kapu na makeke ma na 51
Aole e hoolele a e hoopae ia na waiwai ma na, a mau la kulaia paha 173
E hoopuka ia a e hooko ia ka palapala kuu kino i na 446
Ke haule ka ekolu o na la oluolu i ka, e hookaa ia ka palapala aie a dala paha i ka la mamua iho 456
Manao ana o ka huaolelo, malalo o ke kanawai waiona 715
LAAU. Kuai ana o na 22
LAAUMAKE. Hooponopono i na kuai ana i ka 605
Buke i makemakeia e malamaia, ka mea e kakauia a e hookomoia 605

AOAO.

LAAUMAKE—(*Hoomauia*).
Owai ke laikini ia e kuai aku i na..... 682
Kanawai e pili ana i ka hoopae ana mai a me ke kuai ana i na..... 682
LAIKINI. Na mahele a hoolawa hoakaka laulaha e pili ana i na (Olelo pili i o a ianei)..... 30
Hooholo moku pili-aina..... 14
E hoopau ia ka, no ka hooholo moku pili-aina no ke kue ana i na rula..... 14
No na waiwai, na ukana a me na lako kalepa e ae..... 15
No na agena kalepa kaahele a maauauwa mai na aina e mai..... 16
Kuai liilii..... 17
Mahiko (hoopauia)..... 17
Noi ana no ka..... 17
Kumu o ka..... 17
Hoopau ana i ka..... 18
Aole e hooliloia ia hai..... 18
I na poe kuai kudala..... 19
Na hotele a me na haleaina..... 20
Na pakaukau biliodi a me na hale ulumaika (ala maika 22
Poe kuai bipi..... 23
Poe kuai awa..... 23
Na hale hana keaka, keaka lio a me na hoikeike lealea imua o ka lehulehu..... 24
Na waapa no ka hoolimalima..... 25
Na lio no ka hoolimalima..... 27
Hana a kaomi waina..... 29
Keena kepa luina..... 32
E lawelawe ma ke ano kauka lapaau..... 77
No ke kuai kalewa a piepiele ana i na meaono; ka mea nana e hoopuka..... 610
Hoopai no ke kuai kalewa ana i na meaono me ka laikini ole..... 610
E loaa no ka, i na ona wiliko mai ke Kuhina Kalaiaina mai e puhi i na waiona (wai ikaika)..... 610
E waiho mua mai i bona (palapala hoopaa) mamua o ka hoopukaia ana aku o ka..... 611
Ano o ka bona..... 611
Loihi o ka wa e mana ai i na ona wiliko e puhi waiona..... 611
Uku o ka..... 611
Ke hookuu ia ka hope o ka bona, e lawe a e hoolawa mai ka mea mua i hope hou nona, a i ole, e pau ka mana a me ke kuleana o ka..... 613
E maauauwa i na waiwai, &c., o na aina e mai..... 620

AOAO.

LAIKINI—(*Hoomauia*).
No ka oihana banako 621
O na poe hookele kaa, &c., ... 660
Kuai nui (kukaa,) e hoolilo aku i na waiona, hookaa ana no ka, hoomahuahuaia. 717
No ke kuai liilii ana i na waiona. 718
Buke o na, e malama ia me na inoa o na poe i laikini ia e kuai i na waiona..... 721
Ka hoopau ia ana o ka, no ke kuai ana i na waiona, ka wa e..... 722
Puhi ana i na waiona ma Honolulu 564
Moku e lawe i na ohua mawaena o na mokupuni..... 566
E hiki no ke lawe ia a ke hoopau ia ka, o ka moku e lawe ana i na ohua, ka wa e. 567
E kuai i ka awa (kanawai i hoololi ia)..... 588
E hoopau ia no ka, o na poe malama hale inu rama, &c., no ka ae ana i na keiki hele kula e hele mau aku i ko lakou wahi 593
No ka lawe ana i na ohua a me na ukana, &c., ... 660
No ka pepehi a kuai ana i ka puaa..... 678
E lawelawe lapaau ma o na kauka Pake..... 678
I na poe malama kaa lealea no ka hoolimalima aku ma ka apana o Honolulu. 679
E kuai i na laaumake. 682
Hooku kaawale no ke kuai ana i ke kamano..... 683
E malama i hale hulahula haole 692
No ke kuai ana i ka waiu, &c., ma Honolulu..... 706
I na agena kalepa kaahele a maauauwa mai na aina e mai, 16

LAHAINA. Awa kumoku..... 162

LANAHU. E noa mai ke dute ia..... 152

LAWAIA. Na kai..... 98
Aupuni (lehulehu)..... 98
Na wahi (kahua) lawaia..... 98
Kapu..... 98
Konohiki 99
Aole e hoohana ia na mea pahuhahu ma ka, ana i na i'a... 604

LAWE A HOOHANA i na moku holo pili-aina..... 14
I na waapa i laikini ia..... 26
I na lio i laikini ia..... 28

LAWE ANA I NA MEA INO O HONOLULU. Kanawai e pili ana i ka 680

LAWE ANA I NA WAIWAI AIHUE. E hookomo ia no hoi he kumu no ka aihue iloko o ka palapala hoopii hoahewa..... 380

LAWE OLA. Palapala hoopii hoahewa no ka..... 376

AOAO.

LAWEHALA. Lawelawe a malama ia ana o na..... 52
Na kahu malama o na..... 56
Hookuu ana i na lawehala ilihune i hoopaahao ia e hana i ka uku hoopai..... 54
Hoohana ana i na..... 54
Noho maikai a hoolohe ana o na, he mea ia e hoemi ai i ka manawa hoopaahao..... 55
Make ma ke kanawai..... 56
Waiwai o na lawehala, ano o ke kuleana ia ana..... 57

LAWELAWE HANA O NA AHA KAKAU. E hookoe ia a e hookaulua ia ka ninau (pohihihi) o ke kanawai no ka aha piha..... 260
Aole na kumu hoohalahala, ke ano ole, he mea e kaohi ai i ka palapala ohi waiwai..... 261
Hoohalahala i ka aha ma ka banako..... 261
E hiki no ke hoopau ia ka olelo hooholo ma o na kumu hoohalahala..... 261
Hoopanee ana o ka aha..... 262
E hiki no i ka Aha Kiekie ke hoopuka i ka palapala hopu no ka hopu ana i kekahi mea hana hewa karaima ma na wahi a pau o ke aupuni nei..... 264
Hookaawale ana i ke kuleana mahele hapakolu o na wahine kanemake..... 265
Mahele ana i ka waiwai paa..... 265
E wae a e hoonohonoho ia no i poe jure okoa e ka lunakanawai ma ke keena..... 265
Kuu (kii) kino..... 265
E koi ia aku no na koina a me ka palapala hoopaa no na... 265
Na hoohalahala mai na lunakanawai hoomalu me apana i na Aha Kaapuni me Kiekie..... 327
Na hoohalahala mai ka lunakanawai kaapuni..... 327
E haawi ka mea hoopii ia ma na hihia karaima i na bona no ka hoea kino aku..... 329
Na ka Aha Kiekie e hookumu i na rula no na hoopii hou ana..... 330
Pela no hoi no ke kii ana i ke kope o ka moohihia ma ka aha malalo a me ke kuu kino ana..... 330
Palapala ohi waiwai—hoopuka ana a me ke ana o ka, ma na aha malalo..... 331
E hooia ia no i ka Aha Kiekie na olelo hooholo a me na palapala ohi waiwai o na aha ilalo no ona palapala ohi waiwai hou malalo o ia mana a kuleana hookolokolo..... 333
E kauoha ia no e ka Lunakanawai o ka Aha Kiekie ka hooloi ana i kahi e hookolokolo ia ai o ka hihia..... 266

AOAO.

LAWELAWE HANA O NA AHA KAKAU—(*Hoomauia*).

E hoololi ia no ka palapala hoopii hoahewa no ka feloni mai ka Aha Kaapuni a i ka Aha Kiekie..... 266
E hiki no ke hoihoi ia na hoolohe ana ma ke keena mai kahi lunakanawai a i kahi..... 266
Na hoohalahala (hoopii hou) i ka Aha Kiekie iloko o ka banako—na mana o ka aha..... 267
Na hoopanee ana o na aha no ka hiki ole aku o ka lunakanawai..... 273
Hoopau ana i na mea ino wale..... 432
Na hoopii hou mai na aha lalo o Oahu..... 280
Hookolokolo ana ma o na poe kuokoa 262; 297
Hookolokolo ana i na hihia ke kupono ole ka lunakanawai o ka aha malalo..... 300
Hoomalu ana i ka waiwai no ka hoolimalima..... 304
Na lawelawe hana pokole no ka hoihoi koke ia mai o na aina..... 301
Hopu ana i na poe aie..... 306
Palapala ganisi (oia no ka hoopii ana i ka haku a mea aie paha i ka mea hoopii ia)..... 307
Na lawelawe pili banekarupe (aie kaa ole)..... 312
Hoolohe ana a me na hoopii hou ana ma na hihia o na pono wai a me na ala liilii..... 322
Na hihia kivila..... 350
Na koi aie hiki ke hoolilo ia, palapala noi a me palapala hoopii—Hooko ana i ka palapala hoopii..... 351
Hoohui ana i na poe hoopii ia..... 352
Pane a ka mea hoopii ia..... 352
Maloko o eono mahina o ka hooko ole ia ana e lawe ia mai ai ka hoopii no ka hoopaa aie palapala i hiki ke hoomaopopo ia, e hana ka mea hoopii ia i palapala hoike (affidavit) pale kupono a maikai..... 352
Olelo hooholo no ka pane ole aku..... 353
Hooko ana i ka palapala hoopii ma o ka hoolaha ia ana..... 352
Loina a hopena laulaha—Palapala hoole..... 354
Na hoohalahala i ka olelo hooholo ma o ka hoole ana..... 354
Na hoopii ma na koi i hoomaopopo ole ia..... 355
Hoomalu ana a me ka hopu ana i ka mea aie..... 355
Palapala noi ma ka hoopii i hoihoiia mai kekahi waiwai a me ka hookuke ana..... 356
Na palapala papa ma ka palapala hoopii kipaku..... 357
E haawi ia ka bona ma na hihia a pau e kaohi i ke kino a waiwai paha..... 357
E hiki aku a e pane no na palapala kena..... 359
Hoopii no ka hele a komo hewa..... 358
Waiho ia a hoole ia ke kiure..... 360

AOAO.

LAWELAWE HANA O NA AHA KAKAU—(*Hoomauia*).

Hookolokolo ana ma o na poe kuikawa..... 360
Olelo hooholo mamuli o ka haawi a hooholo ana o na poe kuikawa..... 361
Na hoohalahala ana i ka hooholo ana a na poe kuikawa..... 361
Hookolokolo ana a ka aha..... 361
Hoohalahala ana mai ka hookolokolo ana a ka aha..... 362
Waiho ana aku i ka hihia me ka hoopii ole..... 362
Hoohui ana i na kumu hoopii i hookahi..... 363
Na hoololi ana..... 363
Ka hoemi ana a me ka haawi e mamua..... 364
Waiho ana iloko o ka aha..... 365
Olelo hooholo a me ka hooko ana..... 366
Hookolokolo hou, na kumu hoohalahala, bona, a me ke noi no ka hookolokolo hou..... 366
Palapala kuhikuhi hihia..... 367
Ano o ka hana ia ana a me ka hoopau ia ana o na papa kuhikuhi hihia..... 368
Hoopau ia ka hoopii a me ka hoopaiia no ka pane a hiki kino ole aku..... 368
Na mahele a hoolawa like ole, oia hoi, na olelo pili i o a ianei..... 368
Lawelawe ana i ka hookolokolo..... 366
Lawelawe ana ma na hihia karaima..... 370
E kukulu ia ka mea hoopiiia ma o ka palapala hoopii hoahewa iloko o na hihia i hiki wale no ke hookolokolo ia imua o ka aha kakau..... 370
Waiho ana aku i ka palapala hoopii hoahewa, e hana ia no ia e ka loio iaia ka lawelawe ana i ka hana ma ka aoao hoopii i ke kau mahope koke iho o ka waiho ia ana no ka hookolokolo ia..... 370
Na mea e hiki ai ke hookuu ia..... 370
Na ka Loio Kuhina a Makai Nui paha e hoolako aku i ke kakauolelo me ka papa kuhikuhi o na hihia no ka hookolokolo ana..... 371
Hookuu ana me ka waiho ole aku i ka hihia..... 371
Palapala hooia a me ke kauoha o ka hookuu ana..... 371
Hoololi ana i kahi e hookolokolo ai..... 372
Hoohui ana i na poe hoopiiia..... 374
Ka lawa kupono o na palapala hoahewa..... 375
Na mea pili laulaha i na palapala hoopii hoahewa..... 375
Na kue ana i na palapala hoopii hoahewa, ano o ka lawe a hana ana..... 382
Palapala hoole a me ke noi e hoopau wale i ka palapala hoopii hoahewa..... 382
Hoopanee ana i ka hookolokolo karaima..... 383

AOAO.

LAWELAWE HANA O NA AHA KAKAU—(*Hoomauia*).

Na koina o ka aha ma na hihia karaima..... 383
E hoopuka ia na palapala o na ano a pau a me na palapala kii hoike ma na hihia karaima, ma ke koi a ka mea hoopii ia me ka uku ole..... 383
Kukulu ana a me ka pane ana ma na hihia karaima..... 384
Kukulu ana a me ka hookolokolo ana i ka lawehala (mea pale) pupule..... 384
Hoopau ana i na palapala hoopii hoahewa..... 385
Hoopai a hookuu mua ia ana e ahewa, a i ole, e hookuu ia (autrefois)..... 385
Hoomaka ana i ka hana ma ka hookolokolo ana i na hihia karaima..... 387
Like ole a me ka hooloii ana i na palapala hoopii hoahewa, 387
Olelo hooholo..... 388
Olelo hooholo ma na hihia i oi aku i ka hookahi degere..... 390
Olelo hooholo ma kekahi mau hewa karaima..... 390
Olelo hoike ma na hihia karaima..... 393
Hooloii ana i ka palapala hoopii hoahewa, hopena o ia..... 394
Olelo hooholo, hooko ana a me ka hoopai..... 394
Hooluolu a huikala ana i na poe hana karaima..... 394
Na poe kiure a me ka hookolokolo ia ana e na kiure..... 396
Na palapala kikoo hoike..... 401
Na olelo hoike i kakau ia a me na ninaninau ana..... 401
Malama a hoopaa loa ana i ka olelo hoike..... 407
Loaa a huli ana i na hoike..... 408
Hooia ana i na palapala..... 409
Hoohiki a me ka hooia ana..... 413
Ka mea e kupono ai e lilo i hoike, [E nana i ke poo—Hoike.]..... 413
Hoomaopopo pili kanawai ana iloko o ka aha..... 417
Hoopii hooponopono kuleana iloko o kahi waiwai o elua a oi aku poe..... 420
Ka pau ana o na hoopii mamuli o ka make, mare a me ka banekarupe ana..... 424
Bila (hoopii) o ka hoomau ana..... 424
Mana hookolokolo kaulike..... 429
Hoomaka ana o ka hihia, pale ana, hoole ana a me na lawelawe hana ana..... 431
Na lawelawe hana hihia moku..... 432
Hookolokolo kiure ana ma na hihia hooponopono waiwai hooilina..... 435
Hooponopono waiwai hooilina..... 436
Kuu kino,—palapala (*habeas corpus*)..... 439

AOAO

LAWELAWE HANA O NA AHA KAKAU—(*Hoomauia*).
Palapala moohookolokolo (*certiorari*) 260
Palapala hoole i ka haalele i ke Aupuni (*ne exeat regno*) 260
Palapala koi (*mandamus*) 260
Palapala papa (*prohibition*) 260
Palapala ninau kumu (*quo warranto*) 260
Oki mare a me ka hookaawale ana 480
Mana hookolokolo o ka aha ma ke oki mare ana 482
Na hoohalahala ana i ka baneko ma ke oki mare 485
Na kahu a me na hanai 490
Kuai ia ana o ka waiwai paa e na kahu 497
Hooko ana i na palapala o na aha maluna o na hui i hoohui ia ma na aina e 523
Hoopii hou ana mai ka olelo hooholo a na komisina pa, ka loaa a hoohololea ia ana 551
Hoopii hou ana mai na komisina i hookohu ia e hoomaopopo i ka uku kupono no ka auhau ana i ka aina, a pela aku, no ka Oihana Wai (Ohewai) o Honolulu 555
Hoohalahala ana mai ka olelo hooholo a na komisina palena aina 581
Hooko ana i ka palapala hopu hewa karaima, mawaho aku o ka mana a apana o ka aha e hoopuka ana, ano o ka hana ia ana 558
LEPERA. [E nana i ke poo—Ma'i Lepera.)
LETA MAKE. Mau 106
LIO. Laikini no ka hoolimalima ana i na 27
Auhau maluna o na 144
E kukuni ia 62
LIO KE'A. Na 28
Hele hewa ana o na 28
LIKE OLE, ma na palapala hoopii hoahewa 387
LILO HOU A HOOPILI ANA. O ka waiwai o kahi mea i make hooilina a pilikana ole 528
O na kuleana aina 528
LOIO ma ke Kanawai. Na 342
Kupono no ka lawelawe 342
Hana a me na pono o na 343
Hoohiki a me ka laikini 343
Na ka Aha Kiekie e kau i na rula 344
Ae e lawelawe ma na aha lalo 344
Aole e lawelawe ma na aha me ka palapala ae ole 345
E haawi ka aha i mea pale no ka mea hoopii ia ma na hewa karaima 337
Komisina me na uku o na aha 457

AOAO.

LOIO KUHINA, hookohu o ka, (E nana i ka Pauku 42 o ke Kumukanawai.)
Na hana a ka..... 346
E lawelawe no ke Kalaunu ma na aha..... 346
E a'o aku i ke Aupuni a me na luna aupuni..... 346
E kokua i na poe ilihune ma ke noi a ke Kiaaina a Kuhina paha o ka Moi..... 347
E hoike i na loaa a pau i ke Kuhina Waiwai..... 347
E haawi i na manao kanawai i ka Moi, Ahaolelo a i na poo o na oihana..... 347
E koho i mau hope..... 347
E koho i ka Ilamuku..... 70
E hooponopono i na makai..... 70
E hoike ia ka uhakiia o ka palapala hoohui o kekahi kulanui i ka..... 225
Hoopau ana i na mea ino wale..... 279
E hoolohe ia ma na hihia oki mare no ke kumu kanalua no ka hui pu..... 484
E hooko aku i ka bona a na poe noi no ka laikini waiona no ke kue i na kumu aelike..... 721
E hoopii no na lilo o ka mea pupule ma ke noi a ke Kuhina Kalaiaina, ka wa..... 561
E hoike aku i na lunakanawai hoomalu a apana paha i na keiki e noho palaualelo a e auwana ino wale ana..... 599
E kikoo ia ke koi a na poe malama buke helu o ka lehulehu no ka ae ia, &c., a me ka nalowale hoi o ka palapala hookaa..... 700
Na hana a ka, ke oili mai na poe koi no na waiona, na wahi puhi, &c., i hopu ia e ka Ilamuku, &c.,..... 716
Ka wa e noi ai no ka palapala ninau kumu..... 640
Aole e uku i na koina ma na hihia ninau kumu..... 641
E hoolawa ia e ka Ilamuku ma o ka hoike kakau o na mea oiaio ke waiho ia aku he koi i kakau ia no ka waiwai i hopu ia no ka hana a puhi ana i na waiona, &c.,..... 716
LUINA. Kahi i kepa ia ai a i hookuu ia ai o na..... 32
Na uku no ke kepa ana..... 32
Palapala ae a ka luna-awa e kepa i na..... 33
Na aie o na..... 35
Kepa ana i na, Hawaii..... 35
Manawa e kepa ia ai o na, Hawaii..... 38
Mea nana e uku na lilo o ke kepa ana i na kanaka maoli... 37
Na uku hana..... 37
Hookuu ana i na, Hawaii ma na awa o na aina e..... 38
Kokua ana i na poe ma'i a i hiki ole ke hana..... 40
E hoi iluna o na moku ke kani ka bele ahiahi..... 192

AOAO.

LUINA—(*Hoomauia*).
Na poe mahuka a me hoala kipi..... 193
Hopu ana i na poe mahuka..... 193
Hopu ana a me ka hoopai ana no ka hoole e hana..... 195
LUINA HAWAII. Na,* [E nana i ke poo—Na Luina.]
LULU. Na lealea me na mea, ua papa loa ia..... 21
LUNA o na Hana Hou..... 42
E kokua i na komisina i hookohu ia malalo o ke kanawai e kokua ai i ka hoeueu ana i na oihana kuloko o ke Aupuni, 643
LUNA o ka Oihana Wai..... 49
LUNA (Kahu) o na ululaau a me na ulunahele, hana a ka, &c., 631
LUNA AINA no ke kuai a malama ana i na aina Aupuni..... 13
LUNA AUPUNI a Kanikela o na Aina E. Na uku a me na palapala ae no na..... 120
LUNA ALANUI..... 42
LUNA ANA AINA. E kokua ka, i na komisina i hookohu ia malalo o ke kanawai e kokua ai i ka hoeueu ana i na oihana kuloko o ke Aupuni..... 643
E haawi aku i palapala hooiaio o ka heluna o na mile alanui hao kaamahu i pau i ka hana ia, hoolawa a hoomakaukau ia, &c.,..... 672
LUNA AWA. Hookohu ana a me na hana a ka..... 182
E haawi i bona..... 182
O Honolulu, aole e lawelawe i ka oihana pailata..... 183
E hoopuka a e haawi i na palapala ae i na luina..... 183
Uku o ka..... 183
E ae i ka hookuu ana i na luina..... 34
E hana i na hoike hapaha..... 183
Na rula awa (e pili ana i na moku)..... 189
Palapala ae, ke kepa a me ka hookuu ana i na luina..... 34
E kauoha aku i ka huina wai a me ai a na moku e lawe ai, 566
E kokua i na komisina i hookohu ia malalo o kekahi kanawai e kokua ai i ka hoeueu ana i na oihana kuloko o ke Aupuni..... 643
LUNA BUKE HELU AUPUNI (Kakauolelo)..... 124
Hookohu ana a me ka hana a ka..... 124
E haawi i bona..... 124
Na hana a ka, malalo o ke kanawai e pili ana i na hoailona pa'i..... 647
Ka huina e uku aku ai no loko ae o na dala o ka lehulehu (Aupuni)..... 696
Owai la ia poe; na hana a ka..... 694
E hoopii hou no i ka Aha Kiekie ina i hoohalahala me ka hoole ana a ka Luna Hooia i na hoike helu dala..... 700
E hoike ia mai ka palapala hookaa i kakauia, koe wale no, 701

AOAO.

LUNA DUTE NUI. Hookohu ana o ka..... 164
Hoohiki..... 164
Bona (palapala hoopaa)..... 164
E hana i na hoike..... 164
Hope..... 166
Uku..... 167
E koho i Luna Awa..... 182
E ae i ka unuhi ia o ka alakohola mai ka Hale Dute aku no kekahi mau hana..... 152
Hana e hoopaa ma ke kakau hoike ana a me ka laikini ana i na moku Hawaii..... 166
Hoopaa a kakau hoike ana i na moku..... 196
E hai aku i ke Kuhina o ko na Aina E no ka hoopaa a kakau hoike ia o na moku i hana ia ma na aina e. 198
E malama i buke hoike no ka hoolilo ana o na moku..... 199
E lilo ka malama ana o ka hale papaa no na waiwai i hana ia ma Honolulu..... 564
E hookohu i-luna nana i na moku e noi aku ana i laikini e lawe i na ohua..... 566
E haawi i laikini i na moku e lawe i na ohua mawaena o na paemoku..... 566
E loaa mai no na poo hoailona kuni me ka uku ole, &c.,.... 649
Hoike i ka, i na huina o na waiona i hana ia e ka luna nui o ka mahiko..... 612
Hana a ka, e kau i ka huina e hookuu ia o na koina o na moku i komo i na lako no kekahi laina mokumahu..... 616
LUNA DUTE. Na,—e hana i na hoike no na ohi ana malalo o ke kanawai kepa o na luina..... 40
Aole e hookuu i na moku i kauhihi ia no na lilo o ka Papa Ola..... 83
E hiki no, me ka ae o ke Kuhina Waiwai, e lawe i bona no ka uku ana i na dute..... 158
E hoolilo i na waiwai i maopopo ole ka ona..... 160
Na hana a..... 164
Hookohu ana o; hoohiki..... 165
Hookohu ana i na hope..... 166
Bona (palapala hoopaa)..... 165
E hana i na hoike..... 165
E malama i na buke hoike pololei..... 165
E lawe i na hooiaio no ka hoolilo ana..... 199
Na palapala ae holo..... 201
E huli a e nana i na moku no na hoopae malu ia ana mai... 206
E hookau i ka hoopai no ka haawi pu ole ia aku o ka palapala hooiaio kanikela me ka papa hoike waiwai..... 573

AOAO.

LUNA DUTE—(*Hoomauia*).
E hooloihi i ka manawa e hoike mai i ka palapala hooiaio no ka papa hoike waiwai, ke waiho ia mai nae he palapala hoopaa..... 573
LUNA OHI AUHAU. Hookohu ana a me na hana a na..... 136
E hana i papa inoa o na poe koho balota a e hoihoi i na luna nana koho balota..... 243
LUNA HAAWI PALAPALA AE MARE..... 231
LUNA HELU AUHAU. Hookohu ana a me na hana a na... 131
A me ka helu ana i na auhau, [E nana i ke poo—Na Auhau.]
LUNA HOOIA. Na hana malalo o ke kanawai e pili ana i ka hooia ana i na hoike helu o ka lehulehu..... 694
Ke ano o ka hookohu ia ana..... 698
E paa i ka oihana oiai oia e lawelawe ana me ka maikai, aka, e hiki no ke hoopau ia; pehea..... 698
Aole e lawelawe i kekahi oihana a hana e ae paha..... 698
E hookohu no ka Moi i hope ke,..... 698
Na hana ma.ka mea e pili ana i na poe malama buke helu o ka lehulehu..... 699
E waiho aku i ka hoike helu i ka Ahaolelo..... 702
E hiki no ke hoopii i na poe e hoike mai ana i na hoike helu, na buke a me na pepa 703
E ninaninau no i kekahi poe ma o ka hoohiki ana no ka mea e pili ana i na loaa ana mai a me na hoolilo ana o ke dala..... 703
Hoopai no ka hoole e hiki aku; no ka hoohiki wahahee..... 703
LUNA HOOIAIO i na palapala aelike hana, a me ke ano o ka hooiaio ana..... 506
Uku o ka luna..... 507
E malama i buke moolelo..... 507
I na palapala no ke kope ia..... 449
Hoomaopopo ana i na poe, ke kupono no ka hooiaio a hoopaa ana..... 449
Hoopai no ka hooiaio pololei a oiaio ole..... 151
No ke kepa a hookuu ana i na luina Hawaii..... 38
LUNA HOOKO KAUOHA A ME NA LUNA HOOPONOPONO WAIWAI HOOILINA. Na,—Hookohu ana a me na hana a..... 437
E lawe mai no i bila (hoopii) no ka hooko pono ia o ka aelike e hoolilo i ka waiwai paa, oiai hoi he poe keiki oo ole na hooilina..... 342
Ma ka hihia e mau ana no ka hana ia, e hoopii ia no ka lunahooko a lunahooponopono waiwai o ka mea i make, 424

AOAO.

LUNA HOOKO KAUOHA A ME NA LUNA HOOPONOPONO WAIWAI HOOILINA—(*Hoomauia*).
E hoopuka a e hooko ia no ka palapala ohi mamuli o ka olelo hooholo maluna o na waiwai o ka mea i make..... 424
Aole loa e hiki ke hoopii ia aia a hala na mahina eono..... 437
Hoolaha i na poe hoaie..... 437
Hoike a waiho ana mai i na koi a na poe hoaie..... 438
Aole e ae ia na koi i hoole ia e ke kanawai e kaupalena ana i na hoopii kivila..... 439
Kuai ana i ka waiwai paa i mea e hookaa ia ai na aie 439
E waiho ia na moolelo a ka notari o ka lehulehu i make me ke kakauolelo o ka aha..... 456
E waiho ia ka moolelo a ka mea i hoomana ia e hooko i na mare ana me ke Kuhina Kalaiaina..... 471
Na komisina a me na uku..... 468
LUNA HOOPAA o na hanau, na make a me na mare 229
E hoike ia aku na inoa o na keiki i hanau ma kekahi apana i ka 560
E hoike ia aku na hanau a me na make i ka 230
LUNA HOOPONOPONO. [E nana i ke poo—Na Luna Hooko Kauoha a me na Luna Hooponopono Waiwai Hooilina.] 437
LUNA KAKAU KOPE (Luna Kakau Palapala Hoolilo)..... 448
Hookohu ana, bona a me na hana..... 448
Na uku no ke kope ana, na kope ana a me ka huli ana i na buke..... 448
Hope Luna Kakau Kope..... 449
Na agena (luna) hooiaio palapala..... 449
E hoailona pa'i ia a e hooiaio ia na palapala no ke kakau kope ana 449
Na luna e hiki ai ke lawe ia na hooiaio ana imua o lakou... 449
Hoomaopopo ana i na poe, na mea e lawa pono ai o na hooiaio ana, a me ka palapala hoike..... 450
Hoopai no ka palapala hoike oiaio ole o ka hooiaio ana..... 451
Hooiaio ana o ka wahine mare. 451
E heluhelu ia no iloko o ka hoike ana na palapala a pau i hooiaio kupono ia a i hooia ia paha, a pela no hoi me ka palapala i kope ia 452
E lilo no i mea ole na palapala hoolilo a me hoolimalima i kakau kope ole ia e kue ana i ka pono o ka mea kuai oiaio mahope mai no ka waiwai i'o..... 453
Na moraki i na waiwai lewa, na palapala aelike o na haumana a'o hanalima, na palapala aelike no ka waiwai o na poe mare, na palapala haawi mana no ke kuai ana i ka waiwai paa, na palapala hookama, e kakau kope ia no lakou e kue ana i na pono o na aoao ekolu (poe e aku)..... 453

AOAO.

LUNA KAKAU KOPE—(*Hoomauia*).
E haawi mai ka, i na kope o ka buke moolelo (kakau kope), a e huli hoi i na palapala ke noi ia aku a ma ka uku ana aku i na uku (koina) 453
E manao ia ua kope pono ia na palapala a pau i kope ia mamua aku o 1850 453
E kakau kope ia iloko o ke keena o ka, ka hoolaha o ke kuai ana a me ka palapala hoohiki pu kekahi a ka mea iaia ka moraki ia ana aku o ka waiwai 614
E kakau kope ia iloko o ke keena o ka, ka palapala hooiaio a elua hoike i ke komo ana o ka mea iaia ka moraki, a me ka palapala ae i kakau ia o ka mea moraki aku, 619
Aole e kakau kope i na palapala aia wale no a hoailona pa'i ia 647
E kakau ia hoi i kope o na kope i hooiaio ia o ka palapala hooiaio a ke komisina iloko o ke keena o ka 556
LUNA KEPA. Na hana a na 32
LUNA KOKUA ILOKO O KA AHA HOOKOLOKOLO KAULIKE. Hookohu ana i ka; olelo hoohiki 345
Na hana a me na uku 346
LUNA KUDALA 19
Na laikini, na hana, a me na uku komisina 19
E hoopii ma kona inoa ponoi 19
E waiho aku i na hoike helu 20
E hana no kekahi poe me ka laikini ole, e laa na lunahooponopono waiwai, &c., ... 20
Kupono no e hoopai ia no ke kuai ana i na waiona maluna o kekahi hale a wahi paha i laikini ole ia, koe wale no... 727
LUNA LETA NUI. Na hana a ka 101
Hoike a ka 107
E hookumu i ka oihana leta kikoo dala 714
LUNA LETA. E lawe na, i ka hoohiki; na hana 101
LUNA NANA HIPA. Ano o ka hookohu ia ana, na hana a ka, &c., ... 624
LUNA NANA KOHO BALOTA. Hana a na 248
Hookohu ana a me na hana a na 243
LUNA NANA MOKU. E hookohu ia he, no ka nana ana i na moku e noi ana i laikini e lawe i na ohua mawaena o na mokupuni 566
LUNA PILI AUPUNI A ME NA KANIKELA. Na 120
LUNA PUUKU ma ka banekarupe 314
LUNAKANAWAI. E hiki no i na, ke ui a ke nana i na kanawai o na aina e ma kahi o ke kanawai maopopo ole 3
Kupono ole i kekahi noho iloko o ka Hale Ahaolelo o na Lunamakaainana 255

AOAO.

LUNAKANAWAI—(*Hoomauia*).
Aole e hiki i na, o na aha kakau ke lawelawe ma ke ano loio 256
Kupono ole e noho a e hoolohe i kekahi mau hihia 256
Na mana a me na hana ma ke keena a na, o ka Aha Hookolokolo Kiekie..... 264
Na koina a me na uku..... 457
(E nana i na poo lehulehu e ae e pili ana i ka *mana hookolokolo*).
LUNAKANAWAI HOOMALU A ME APANA. Ano o ka hookohu ia ana o na Lunakanawai Hoomalu..... 282
Ano o ka hookohu ia ana o na Lunakanawai Apana..... 293
Hoohiki ana i na olelo hoohiki; hoopuka ana i na komisina (palapala hookohu), &c..... 292
E pili no i ka palapala kauoha, palapala papa a me ka palapala kaohi..... 292
Na mana a me na hana pili akea ano nui—Hoomalu..... 282
Na mana a me na hana pili akea ano nui—Apana..... 293
Mana hookolokolo i kaupalena ia ma na hihia karaima a me kiyila iloko o na aha hookolokolo apana..... 294
Na mana malalo o na kanawai dute..... 212
Mana hookolokolo e pili ana i ka bona o na luna kepa luina 33
Na holoholona i hoopaa ia i ka pa aupuni..... 61
Haawi ana i na mea i papa ia i na paahao 53
Hoopau ana i ka mea ino wale..... 80
E lawelawe na Lunakanawai Apana i ka hana ma ke ano he mau koronero. 85
Oihana Kinaiahi..... 90
E hoopuka i na palapala huli no ka pauda i hoahu kue kanawai ia 93
Uhaki ana i na kanawai lawaia..... 100
Uhaki ana i na kanawai oihana leta..... 104
Poe hana karaima i holo mahuka mai ke kanawai mai o na aina e..... 118
Ohi ana i na auhau..... 137
Ohi ana i ka auhau kula..... 140
Na rula hooponopono o ke awa..... 189
Hoopae malu ana i ka waiwai..... 212
Na poe mahuka—luina..... 194
Na poe kokua i na poe mahuka..... 194
Na haumana a'o hanalima mahuka 504
Na paahana aelike mahuka..... 511
Na palapala ae holo..... 203

AOAO

LUNAKANAWAI HOOMALU A ME APANA—(*Hoomauia*).

Uhaki a kue ana i na kanawai dute..... 205
Na haki ana o na aelike moana..... 211
He mau hoa na Lunakanawai Apana no na Papa Kula..... 220
Na keiki hele auwana mai ke kula..... 222
Na keiki hoolohe ole i na makua..... 228
Kakau hoopaa ana i na hanau a me na make..... 230
Koho balota ana..... 247, 252
Hoakea ana i ka mana hookolokolo ma na hihia pepehi ano ino loa..... 283
Hoakea ana i ka mana hookolokolo ma na hihia launa a kamailio hewa a me ka hoowalewale ana e moekolohe.... 289
Hopu ana no na hewa karaima..... 290
Waiho ia no ka hookolokolo; palapala hoopaahao..... 290
Na hana pokole e hoihoi koke ia mai ai o ka aina..... 301
Mana o na, e haawi i ka olelo hooholo a me ka palapala ohi waiwai e kue ana i ka mea e hoohele ana i na holoholona a oi aku i ka mea i ae ia e ka palapala hooia a na Komi-sina Pa..... 551
Hoohalahala mai ka olelo hooholo, ano o ka lawe ana, a ia wai..... 551
Mana e hoapono i ka palapala hopu i hoopuka ia e na lunakanawai apana e ae..... 558
E kakau mua i kekahi mau palapala hopu..... 558
Mana e hoopaa a e hoouna ia, a me ka hookuu ana mai ka Halemai Pupule..... 561
E hoopai i na kapena o na moku holo pili-aina e lawe ana i na ohua a oi aku i ka ke kanawai i ae ai..... 566
E haawi i na palapala ae i kekahi poe wahine e holo mai ana no Honolulu mai na mokupuni e mai..... 567
E hooko i na rula i hooholo ia no ka hoomalu ana i na ee-moku..... 571
E hoopai i na poe i ahewa ia no ka loaa ana aku maluna o ka aina i hookaawale ia no na poe lepera..... 57
E hoopai ke ahewa ia no ke ki pu ana, &c., i kekahi mau manu a me na holoholona..... 587
E hoopai i na poe malama hale inu rama no ka ae i na keiki hele kula e pinai aku..... 593
Ano o ka hoopai ana i na keiki hele kula no ka pinai mau i na hale inu rama..... 593
Hoomana ia e hoouna i na keiki i ke Kula Hoopololei..... 599
E ahewa a e hoopai i na poe malama haleaina, &c., no ke kue i ke Sabati ma ka wehe ana i hale hamama, &c..... 604
E hoolohe i na hoopii no ka uhaki ia o na kanawai leta..... 613
Mana hookolokolo ma na hihia no ka lawelawe ana i ka oihana banako me ka laikini ole..... 622

AOAO.

LUNAKANAWAI HOOMALU A ME APANA—(*Hoomauia*).

Ma o ka lawe ana i ka bela mamua ae o ka waiho ana aku no ka hookolokolo ia..... 623
Na kanaka Hawaii e lawelawe lapaau ana me ka laikini ole..... 624
Mana hookolokolo ma na hihia o ka ho-a ana i na hipa ma'i..... 625
Mana hookolokolo no ke komo a hele hewa ana maluna o kekahi ululaau a me ulunahele..... 631
Mana hookolokolo ma na hihia aihue bipi, &c..... 633
Mana e hookuu loa i na keiki i hoopaa ia ma ke Kula Hoopololei, ke..... 601
Mana hookolokolo i na hihia o ke kaili malu ana mai ke Kula Hoopololei mai..... 601
Mana hookolokolo ma na hihia o ka lawaia ana me na mea pahupahu..... 604
Ma na hihia o ka hoole ana e pane i na ninau no ke kokua ana i ka helu kanaka..... 229
Ma na hihia o ka hoohemahema ana e hoike i na hanau a me na mare..... 230
Ma na hihia o ka lawe ana mai, kuai ana aku, &c., i ka benzole, aila honua, &c., o kekahi ano..... 659
Mana hookolokolo i na hihia e ulu mai ana malalo o ke kanawai e hoohoihoi ai i ka hana ana i na alanui kaamahu..... 672
Ma na hihia o ka palaleha ana e kakau kope i na inoa o na poe i hoohui ia..... 685
Ma na hihia o ke kuai ana i ka waiu ma Honolulu me ka laikini ole..... 706
E kauoha no i ka hooloi ia ae o kekahi keiki oo ole i hoopaahao ia ma ke Kula Hoopololei a e hoopaahao ia ma kekahi halepaahao, ke..... 709
E hoihoi hou no i ke keiki oo ole mai ka halepaahao a i ke Kula Hoopololei..... 709
Mana hookolokolo i na hihia no ke kue ia o na mahele o ke kanawai e hoolawa ana no ke kaohi ia o na ma'i mawaena o na holoholona, &c..... 712
Ma na hihia o ke komohewa kuleana ole maluna o na kahua o na kula hanai kaikamahine..... 714
E hopu no i na waiona ke nele i ka palapala hopu..... 724
Mana hookolokolo i na hihia no ka hoopae ana mai i na waiona me ka laikini ole..... 727
Kupono ole o na, ma Oahu, e hookolokolo ia na hihia e kekahi Lunakanawai o ka Aha Kiekie..... 281
Lawelawe hana ana o na, ma na hihia kivila..... 284

AOAO.

LUNAKANAWAI HOOMALU A ME APANA—(*Hoomauia*).

O na palapala hoomalu waiwai ma na Aha Hoomalu 285
Na palapala huli..... 287
Ae a hooia ana i ka olelo hooholo 291
Ka lilo ana o ka olelo hooholo i mea e paa ai ka waiwai paa..... 292
Na hoohalahala a hoopii hou ana..... 327
Na palapala ohi waiwai..... 331

LUNAKANAWAI KAAPUNI. Na, [E nana i ke poo—Na Aha Kaapuni].

I poe hoa no ka Papa Hoopii Auhau..... 135
Na hoohalahala mai 329
E hoopuka no i ka palapala kuu kino..... 441
Mana e hoapono i ka palapala hopu a ka lunakanawai apana no ka hopu ana i kekahi lawehala hana karaima..... 558
E kakau mua i kekahi mau palapala hopu..... 558
Mana e hoouna i ka halemai pupule..... 561
Mana e hookuu mai ka halemai pupule..... 561
E haawi i na palapala ae holo i kekahi poe wahine e holo mai ana i Honolulu mai na mokupuni e ae mai 567
Hoohalahala i, mai ka olelo hooholo a na Komisina Palena Aina 581
E lawelawe ka, o ka apana hookoloholo elua ma ke ano komisina ma kekahi mau hihia..... 595
Mana hookolokolo o, ma na hihia auwai o na pono wai maluna aku o ka aina o kekahi mea..... 625

LUNAKANAWAI KAULIKE, na Hope Lunakanawai Kaulike 258

LUNAKANAWAI KIEKIE, poo o ka Oihana Hookolokolo, 255
E hana i ka hoike, [E nana i na poo—Aha Hookolokolo Kiekie; Lawelawe Hana o na Aha Kakau; na Aha Hookolokolo.]..... 255

LUNAMAKAAINANA. Hale o na..... 238
Koho ana i na..... 239
Uku o na..... 691

M.

MAAUAUWA (Kuai Kalewa).—Kanawai e hoopau ana i ka, ana i na meaono me ka laikini ole..... 610
Kanawai e ae ana i ka, ia o na waiwai mai na aina e mai, 620
Aole e hiki ke koi ia aku na aie maluna o $5 no na waiwai i, ia o na aina e mai 620

MA'I LELE. [E nana i ke poo—Papa Ola.]. 78

MA'I LEPERA..... 82
Kanawai e kaohi ai i ka laha ana o ka... 574

AOAO.

MA'I LEPERA—(*Hoomauia*).
Waiho a hookoe ana i aina Aupuni no ka hookaawale loa ana i na poe i loohia i ka..... 574
E hookaawale a e hoopaa ia na poe..... 574
Kahi e lawelawe lapaau ia ai o na poe, o ke ano malani a mama..... 574
Hoopai e kau ia maluna o ka mea e loaa aku ana maluna o ka aina i hookaokoa ia no na poe lepera me ka palapala ae ole..... 575
Hoopau ana i ka § 6 o ke kanawai e kaohi ai i ka laha ana o ka..... 608
MA'I PUUPUU LIILII. [E nana i ke poo—Papa Ola.]..... 82
MAU PONO PONOI O NA KANAKA, ka mea i hookoe kaokoa ia..... 533
MAHELE ana i ka waiwai paa..... 265
MAHELE HAPAKOLU. No ka hookaawale ana i ka, o ka wahine kanemake..... 432
Hookaawale ana i ka..... 265
Ka waiwai i komo a i kuleana ai na wahine i mare ia..... 477
E noho ka wahine kanemake iloko o ka hale no 60 la me ka uku ole..... 478
No ke oki mamuli o ko ka wahine hewa, aole e loaa ke kuleana, iloko o ka waiwai..... 478
E hiki no ke hoopau a kaupale ia ka pono iloko o ka..... 478
Aelike a haawi e i ka waiwai mamua o ka mare ana..... 479
Na ka wahine kanemake e koho e lawe mai i ka, a i ole, e like me na manao o ka palapala kauoha iloko o eono mahina mai ko ke kane make ana..... 479
Iloko o ka waiwai i moraki ia ua kaupale ia ka, ma ke paniku ma o ke kuai ia ana me ka hoopii ole..... 614
MAHIAI. Kanawai kokua i ka..... 608
Kanawai no ka hoohoihoi ana i ka,..... 692
Kokua i na pono nui a holomua no ka..... 63
No na Ahahui..... 64
MAHUKA (Haalele a Hoole Hana) o na haumana a'o hana, 504
O ka paahana malalo o ka aelike..... 511
O na luina..... 193
MAHUKONA. Awa kumoku..... 162
MAKAI. Oihana, Kuloko..... 70
Malama a hooponopono ana i na, hooloili ia mai ka Oihana Kalaiaina a i ka Oihana Loio Kuhina..... 70
Hookohu ana i ka Ilamuku, na Makai Nui, Luna Makai Kiekie..... 70
Hope Ilamuku..... 71
Na hana a ka Ilamuku..... 71

AOAO.

MAKAI—(*Hoomauia*).

Na Hope Makai Nui, na makai 73
Hookohu a hoonoho ana i na..... 73
Uku o na..... 74
Hoopau a kapae ana i na..... 74
Hooko ana i ka palapala kauoha hana e ka Ilamuku, &c.... 76
E hoike i na mea ino wale..... 82
E hele i na wahi pau ahi..... 91
E kokua i ka Luna Dute Nui ma na hihia hoopae malu i ka waiwai..... 207
E kokua i ka Luna Ohi Auhau..... 138
E huli i na moku no na poe hana hewa me ka palapala hopu ole..... 191
E hopu i ka mea hoohaunaele a walaau po, &c..... 623
E kokua i ke kahu o na ululaau a me na ulunahele..... 631
E uhai (imi) a e hopu i ka mea hana hewa ma na wahi a pau a puni ke Aupuni, ke..... 558
E hooko aku i na palapala hopu i kakau kupono ia mamua, ke..... 558
E hooko aku i na palapala hopu i kakauinoa ia..... 559
E hopu no me ka palapala ole i na poe komo kuleana ole ma na kahua o na kula hanai kaikamahine..... 714
Hoopau ana i na..... 73

MAKAI NUI. [E nana i ke poo—Na Makai.]..... 70
Manawa e noho ai ma ka oihana..... 70
Hookohu ana i ka..... 70
Hookohu ana i na hope..... 73
Hookohu ana a me na hana a ka; manawa e noho ai ma ka oihana..... 72
E lawelawe ma ka oihana koronero..... 85
Na moku ili..... 93
E kii a e kauoha aku i na poe kiure..... 396
Na koina a me na uku iloko o na aha..... 457
E hoopuka i na palapala ae i kekahi poe wahine e holo mai i Honolulu nei mai na mokupuni e mai..... 567

MAKAHIKI. Manao a wehewehe ana i ke ano o ka huaolelo, iloko o na kanawai..... 4

MAKANI A-A. Kanawai e hoolawa ai no ka hoomalamalama ana i ke kulanakauhale o Honolulu me ka (Gasa)..... 656

MAKE. Aole e pau na hoopii mamuli o ka..... 424
Ma o ka hoopai ia ma na hihia karaima inoino a koikoi loa..... 395
Kakau ana i na poe..... 229
Hoopai no ka hooko ole ia o ka hana kakau i na poe..... 231
No na Aha Niele i ke kumu..... 85

AOAO.

MAKE—(*Hoomauia*).
O ka ilamuku a makai nui paha; ka hopena o ka, maluna o na mea e pili koke ana..... 74
O ka mea, ma kekahi hoopii e mau ana, hoala a hoomau hou ana a me ka hoopau ana..... 424
MAKEKE AUPUNI. Na..... 50
Kikauolelo o ka..... 50
Hooponopono ana i na keena o ka..... 50
MALAMA (Mahina).—Ano a me ka manao ia ana o ka huaolelo..... 4
MARE. [E nana i ke poo—Kane a me Wahine.]..... 470
Aelike a me ka laikini..... 470
Hooia ana i ka, a me ka palapala hooiaio..... 471
Moolelo a hoike o ka, e malama ia e ka mea i hoomana ia e hooko..... 471
Ina e ku i ke kanawai ma na aina e, pela no maanei..... 474
Ana o na keiki oo ole..... 474
Haawi e ana i ka waiwai mamua o ka mare ana a me ka aelike pu..... 479
Pale ana i ke kuleana hapa-kolu..... 479
E hoopaa ia (kope ia) na palapala aelike no ka waiwai o na poe i mare ia..... 453
Hoopaa ana i ka; hoopai no ka hoohemahema i ka hoopaa ana..... 231
Aole o ka, ia ana o kekahi wahine, mea hoopii a hoopii ia paha, ka mea e pau ai o kekahi hihia e waiho ana imua o ka aha; e hiki no ke hoopuka ia ka palapala kaohi a hoomalu i kona waiwai..... 427
A o ka hanau ana o ke keiki ka mea e pau ai o ka palapala hooilina..... 532
E hiki no i na mea i oki ia ke mare hou..... 488
MARE LEHULEHU. Mana a kuleana hookolokolo i na hihia, 372
MAMO. Ano a wehewehe ana i ka huaolelo, ma ka mea pili i ka ili ana o ka waiwai..... 530
MANA HOOKOLOKOLO o na lunakanawai e pili ana i ka hoomaopopo ana i ke ano o na kanawai..... 3
MANU. Hoopai no ke kipu ana, &c., i kekahi ano..... 587
MEA ANA A ME NA MEA KAUPAONA. Na..... 97
MEA EPA A ME NA HOOHIKI WAHAHEE. Kanawai o na..... 339
E palapala ia (kakau ia) na aelike..... 340
Aole no e kakau ia ke kumu o ka aelike..... 340
E kakau ia ka olelo hoomaikai no ke ano o kekahi, kulana pili kalepa, &c., i mea e paa ai ua mea la..... 340
E palapala ia na aelike no ke kuai ana i na waiwai, &c., maluna aku o $100, a i ole, e hookaa hapa ia..... 340

AOAO.

MEA EPA A ME NA HOOHIKI WAHAHEE—(*Hoomauia*).
E lawe ia mai na bila hoopii no ka hooko pono ia o ka aelike e hoolilo i ka waiwai paa ma na mea pili i na poe make iloko o hookahi makahiki mai ka ae a hookohu ia ana o ka lunahooponopono waiwai..... 340
E hiki no ke lawe ia mai na bila hoopii no ka hooko pono ia e na lunahooponopono waiwai o na hooilina oo ole o ka mea i make 342
Kanawai e pale ai i ka hooili a hoopuka kolohe ia o na mea ulu o na aina e, ma ke ano no Hawaii nei, i Amerika Huipuia..... 690
E kue ana i na loaa dute; hoopae malu i ka waiwai, a pela aku 205
MEA INO WALE..... 80
Hoopau i ka hana..... 279
E hiki no ke hookaawale ia e ka Papa Ola..... 79
E hoike ia aku i ka Papa Ola..... 82
Palapala noi a hoopii no ka hoopio ana i na, e hana ia no ia ma o ka palapala i hoohiki ia..... 432
Kanawai no ka hana a hoomaloo ana i na, ma Honolulu.... 680
MEA INU ONA. Hoopai no ka hana ana no ke kuai aku i kekahi..... 716
MEA ONA. Wa e kupono ai e hopu i kekahi, ke komo oia iloko o kahi i laikini ia no ke kuai ana aku i na waiona, 727
MEA UHAUHA. Kahu o na..... 492
Wehewehe ana i ke ano a manao o ka huaolelo..... 492
Na lawelawe hana ana no na, a me na mana o ke kahu malama o ka waiwai o ka..... 493
MEA GANISI. [E nana i ke poo—Banekarupe.]
MEA HOIKE. [E nana i ke poo—Na Poe Hoike.]
MEA KAUPAONA A ME NA MEA ANA. Hoomalu a hooponopono ana i na..... 9
Na luna nana o na, ma na makeke Aupuni..... 51
Mea hoeponopono kulana paa mau o na..... 99
MEA KUOKOA. Hookolokolo ana ma o na, i ka Aha Kiekie..... 262
Aelike a haawi aku i na..... 297
Hoomaka a me ke ano o ka hana ana a na ....., 297
Hoolohe ana a me ka olelo hooholo a na..... 298
MEA MALAMA HALEAINA, &c., aole e hoohamama i ka hale mahope o ka hora 7 P. M. o ke Sabati..... 604
MEA MALAMA HALE HOOLIMALIMA. Na hana a ka, malalo o ke kanawai e hoolawa ana no ka malama ana i na kulana o ke ola malalo o na hale noho..... 513

AOAO.

MEA MALAMA KAA LEALEA HOOLIMALIMA. Kanawai no ka laikini ana i ka, maloko o ka apana o Honolulu 679
MEA NOHO MA O KA OLUOLU IA 472
MEA NOHO HOOLIMALIMA, [E nana i ke poo—Ona Aina a me ka Mea Noho Hoolimalima.] 301
MEA PAIPALAPALA AUPUNI 110
Luna o ka; kuai ana i na 110
MEA PAHUPAHU. Kanawai e kue ana i na 659
MEA POO OLE. He hooilina no ka makuahine, [E nana i ke poo—Na Keiki Kamehai.] 528
Ili ana o ka waiwai o ka 529
Na hooilina o ke keiki poo ole (kamehai) 529
MEA PUPULE. Kahu o ka 492
(Hupo) mare ana o ka, e hiki no ke hoopau ia 480
Palapala noi no ka ninaninau ana no ka 432
MILE. Kanawai e hoomaopopo a e hoopololei ai i na ana mile o na alanui o ke Aupuni 590
MOEKOLOHE, [E nana i ke poo—Oki Mare.] 482
MOI. Ka,—Alihikaua o na pualikoa moana me aina 547
Mana e hoakoakoa i na pualikoa 547
Mana e hana a e kau i na rula e hooponopono a e hoopololei ai i ka mana koa 547
MOI, KA, ILOKO O KA AHAKUKA KUHINA.—E hookohu i na Kiaaina me ke a'o mai a ka Aha Kuhina 8
Ma o ke a'o a, e hiki no i ke Kuhina Kalaiaina ke kuai i kekahi mau aina 10
Ae o, ka mea kupono e hoolimalima ai i na aina Aupuni .. 11
Me ke Kuhina Kalaiaina ka apono ana no ka mea pili i na rula o na halepaahao 52
E apono i na rula i hana ia e ka Papa Ola no ka hoomalu ana i na poe ma'i lepera 575
E apono i ka hoopuka ana i na bona aie no na dala kula i waiho ia ma ka Waihona 615
Kauoha ana i ka hoopuka ia o na bona aie 9 pa-keneta, malalo o ke kanawai i apono ia Sepatemaba 27, 1876 655
E apono i na kanawai a me na rula o kekahi alahao kaamahu 671
MOI ILOKO O KA AHAKUKAMALU.—Ka hookohu ana i ka Luna Dute Nui 164
Haawi ana i ke dala no na mea pili i ke ola 83
Ae o ka, e kau a e hoomaopopo i na palena e hiki ai ke hoopuka ia na laikini no ke kuai ana i na waiona 719
Mana e hooloili i na inoa 560

AOAO

MOI ILOKO O KA AHAKUKAMALU—(*Hoomauia*).
E hoolawa i na rula a pau malalo o ke kanawai e hoohoihoi ai i ka hoopae limahana 571
E pili ana i ka aelike me ka mea e hoolawa ai i ke kulanakauhale o Honolulu me ka makani a-a (ea a-a)..... 656
O ka ae ana ka mea kupono no ke kukulu a hoohana ana i kekahi alanui kaamahu malalo o ke kanawai e kokua a e hooholomua ai i ka hana ana i na alanui kaamahu..... 664
E ae i ka aelike a ke Kuhina Kalaiaina no ka hooholo ana i na mokumahu mawaena o Honolulu a me Kapalakiko, 677
E hooholo a e apono i kekahi hana no ka hoomaloo a me ka lawe ana i na ino o Honolulu..... 680
Mana e hana i na rula no ka hoopakele ana i ka oihana loaa..... 613
E hookohu i komisina e hoike mai no ka mea pili i na pomaikai mahiai o na aina i hoopomaikai ole ia a i paeli ole ia, &c..... 642
E kukala a e hoolaha akea aku i ka manawa no ka poni Moi ana..... 687
E hookohu i ka Luna Hooia, &c..... 698
MOUO. Na, malalo o ke Kuhina Kalaiaina..... 47
MOKU. Kakau hoike a hoopaa ana i ka..... 14
Lawe ana a hoolilo aku i ka..... 14
Lawe a hoohana i ka, holo pili-aina no ka hana a ka lehulehu..... 14
E lawe a e halihali i na eke leta..... 15
E halihali i na ohua no ka Papa Ola..... 15
Ma ke kalepa hooholo moku pili-aina aole e lawe i na wai ikaika a me na waina i hoopae malu ia mai, &c..... 15
Poino no na luina kanaka maoli i kepa ia me ka palapala ae ole..... 35
E hoike hapaha aku ke kapena o ka, holoholo pili-aina i ka Luna Dute Nui a Luna Dute o ke awa..... 40
E nana ka Papa Ola i na mea ino wale, ma'i, &c..... 79
Hoomalu ana i ka..... 80
Lawe ana i ka, no ka uha'i ana i ka hoomalu..... 81
E uku i na lilo o ka mea ma'i i lawe ia mai iloko o ka..... 81
Aole e hana ia ka palapala hoike waiwai aia a haawi mua ia na leta a me na eke leta..... 102
Aole e holo aia a hoike ia aku ka manawa e holo ai i ka luna leta o ke awa..... 102
Hoopai no ka lawe ana i ka leta mawaho ae o ke eke leta... 105
Na awa komo a holo ana..... 162
Ke hookomo ia, e hiki no ke kipa aku i na wahi e aole he mau awa komo e hoolele ai i na ukana..... 162

AOAO.

MOKU—(*Hoomauia*).
Ku ana mai a me ka hookomo ana..... 168
Na hana a na kapena ma ke ku ana aku i na awa o na aina e..... 168
Ano o ka papa helu waiwai komo mai..... 168
Hoopai no ka palapala hoike (papa helu) oiaio ole..... 169
Palapala hookomo i na waiwai hoopae mai 170
Palapala ae e hoolei a e hoopae i uka..... 170
E hoike ia na palapala kumu..... 172
Na luna nana a koho waiwai..... 172
Aole e hoolele ia a e hoopae ia na waiwai i ka La Pule a mau la kulaia paha..... 173
Lawe ana i na waiwai mai kahi, a i kahi..... 173
Palapala hookomo waiwai maalo..... 173
Palapala ae e maalo ae..... 174
Na moku okohola, [E nana i ke poo—Na Poe Okohola.]... 176
E hoihoi hou ia na dute i ohi mua ia..... 175
Hoolele ana i na ukana o na eemoku..... 175
Holo ana aku 179
Palapala hookuu, oia hoi, e hooia ana i ka hookuu ia o ka, e holo aku 179
Palapala hoakaka i na koina (bila o na kaki)..... 179
Palapala hoike ola..... 179
E hookaa ia na koina a pau mamua o ka hookuu ia ana e holo aku..... 180
Hoopuka ana i na waiwai o na aina e mai..... 180
Palapala waiwai puka aku..... 180
Na hana e kupono ai no ka hookuu ana..... 181
Hoopai no ka holo ana me ka palapala hookuu ole..... 181
Hoopai no ke ku ana ma kekahi awa o ke Aupuni nei aole nae ia he awa komo..... 181
E kuu ka heleuma a e mouo ia malalo o na kauoha a ka luna awa..... 182
Aole ka luna awa o Honolulu e lawelawe ma ke ano pailata 183
Na Pailata 184
E hoomaopopo mua ke pailata i ke ola mamua o ke kau ana aku..... 185
Hoopai no ka uhaki ana i ka rula o ka Papa Ola..... 185
E hoomalu ia e ke pailata ke ike ia he ma'i lele ko luna o ka..... 185
E hoouku ia i ka hapalua uku pailata no ka hookomo ana mai, a i ole, no ka hoopuka ana aku me ke pailata ole.... 187
Na uku pailata..... 187
Na koina (uku) kukui..... 188

AOAO.

MOKU—(*Hoomauia*).
Na rula hooponopono awa 189
Haawi pio ana mai i na poe hana hewa karaima..... 191
Hoopai no ka huna ana i na poe hana hewa karaima..... 191
E huli no ka Ilamuku a me na makai nui a me na makai no na poe hana hewa..... 191
Aole e hiki na mokukaua (manuwa) ke huliia..... 192
Hopu a me kaohi ana i na poe mahuka a me na poe kipi... 193
Hopu a me hoopai ana i na alii a me na kanaka e hoole ana i ka hana..... 195
Kakau hoike ana i na..... 196
Makemake ia i bona..... 197
Ana ana i na..... 197
E kakau ia a e hooiaio ia na hoolilo ana i na..... 199
Hoopai no ka uhaki ia o ke kanawai kakau hoike a hoopaa, 200
Na palapala ae holo..... 201
Poino o ka, no ka lawe ana i kekahi mea mai loko aku o ke Aupuni me ka palapala ae holo ole 203
E lawe a e kaili ia no ka hoopae malu ana i ka waiwai, [E nana i ke poo—Hoopae Malu.]..... 205
Kope o ke kakau hoike ana i ka, e lilo no ia i hoike..... 410
Mana hookolokolo hihia moku ma na hihia moku..... 434
Aole e lawe a e hali i na ohua eemoku mawaena o na mokupuni aia wale no a laikini ia..... 566
Hooponopono ia ka huina heluna o na ohua e lawe (hali) ia ai 566
Nui o ka wai a me ke o (ai) e lawe ai..... 566
Aole e lawe i kekahi poe wahine me na palapala ae holo ole 567
Kanawai e pili ana i ke kuleana aie hoomoe maluna o na, kuloko, [E nana i ke poo—Kuleana Mahele Waiwai.]... 586
E lawe ana i na ohua mai Kina, e kipa ana ma kekahi o na awa o Hawaii nei, aole i ae ia e hoolele i na ohua eemoku 658
MOKU ILI A NAHA. Na, [E nana i ke poo—Na Ili.]..... 93
MOKU OKOHOLA. Hookomo ana o na..... 176
E hookomo i ka papa helu hoike o na waiona, na lako ai, &c.. 176
Palapala ae e hoopae i ka waiwai kalepa..... 176
Palapala ae e kalepa aku i na waiwai a ka huina heluna waiwai i'o o $1,200..... 176
Koe na waiona..... 176
E hoike i ka palapala ae ke koi ia..... 178
Hoopai no ka hoike ole i ka palapala ae..... 178

AOAO.

MOKU HAWAII. Ka mea i manaoia he, [E nana i ke poo—Moku.] 198
MOKUMAHU. Kanawai e kokua'ai i ka hooholo mokumahu pili-aina 628
Uku kokua i na 628
E hookomo mai i kahi mau mea me ke dute ole 631
E loaa no na pomaikai a me na hookuu ana 631
MORAKI. Paniku a hooko ana i na, ma o ka palapala hoopii 432
Na aoao i ka hoopii no ke paniku a hooko ana 433
Mahelehele a haawi ana i na loaa o ke kuai ana 433
E hiki no i ka mea iaia ka moraki hope mai e hele aku ma ke pale 433
Paniku a hooko ana i na aie hoomoe a moraki paha malu-na o na moku 433
Kope ana i na, waiwai lewa a me paa 453
E hana ia ke noi no ka hooko a paniku ana ma o ka pala-pala hoopii i hoohiki ia i ka aha 432
Kanawai e hoolawa a e hoomaopopo ai no ke kuai aku i ka waiwai i moraki ia me ka hoopii ole a kauoha hoi no ka hoolilo ana 614
Paniku a hooko ana i ka, me ka hoopii ole, &c., ka mea kupono e hana ai 614
E kope ia ka olelo hoolaha o ke kuai ana a me ka palapala hoohiki 614
E pale loa ia no ka mahele hapa-kolu iloko o ka waiwai i moraki ia ina 614
Aole i hoopau ia ka mana e kuai a e hoolilo aku ma o ka hoolilo ana a ka mea hana a moraki aku 615
Hooloihi ia ka manawa o ka mea moraki aku e hoihoi hou mai i ka waiwai mahope o ka uha'i ana i ka olelo hoo-paa 619
Komo ana o ka mea moraki mai mahope o ka uhaki ana i mea e hooko ia ai; ano o ka hiki ana 619
MORAKI WAIWAI LEWA. Na,—Hooiaio a me ka hoopaa ana 452
E nana i ka 453
MONI (Dala). E lawe laulaha ia na sileva Amerika iloko o kekahi mau huina; na dime a me na hapalua-dime 534
Dala e ae o na aina e, na ke Kuhina Waiwai me ka Moi iloko o ka Ahakuka Kuhina e kau i ka waiwai i'o 535
Uku hoopanee (ukupanee) o ke 533
Hooiaio ana i ke, iloko o na palapala hoopii hoahewa 378

AOAO.

N.

NAAUAO, [E nana i ke poo—Papa Hoonaauao.]
Na apana no ka mea e holo ai ka..... 218
NAHA. Na moku ili a..... 93
NAPTHA. Hookahi wale no pahu e malama ia..... 682
NINAU KUMU. Palapala, e hoopuka ia ke..... 640
Wa e hoopuka ia ai ma o ke noi ana a ka Loio Kuhina..... 640
E hoopuka ia ma o ke noi ana..... 640
Wa e waiho ia mai ai o ka palapala pane i ka..... 640
Hopena o ka hoohemahema ana e pane i ka..... 640
Na hana mamuli o ka waiho ia ana aku o ka pane..... 641
Aole ka Loio Kuhina e uku i na koina..... 641
Aole e hoopuka ia ka palapala i kekahi mau ahahui e hoomaopopo i ke kupono o na koho ana..... 641
Ina e hoopuka ia e ka lunakanawai i ka wa hoomaha mawaena o na kau hookolokolo e hoihoi ia mai no ke..... 641
Ano o ka hooko ana i ke kauoha..... 641
NOI e hoike ae i na palapala ma na hookolokolo ana..... 403
E pili ana i ka lawe ana i na olelo hoike a me ka hooko ana..... 404
NOI E HOOPAU WALE I KA PALAPALA HOOPII HOAHEWA..... 382
NOHO OHANA ANA. Na..... 470
NOTARI O KA LEHULEHU. Hookohu ana, ke kupono, hoohiki, sila, a me na hana a na..... 455
Na palapala ha'i no na poho, na awelike, &c..... 455
Na palapala ha'i o na pepa a palapala aie..... 455
Na la oluolu..... 456
E malamaia na moolelo hana e na..... 456
Na uku..... 457
NUPEPA. Wa o na, e lilo ai i olelo hoike kupono..... 411

O.

O LIMA ANA, [E nana i ke poo—Papa Ola.]..... 84
OO. No ka manawa, ma ke kanawai—20 makahiki o na kane, 18 makahiki o na wahine..... 535
OIHANA Aopalapala, [E nana i ke poo—Papa Hoonaauao.]..... 216
[No na Oihana e ae aia no malalo o na poo like ole.]
OIHANA HOOKO. Hoonohonoho ana i na..... 545
OIHANA HOOKOLOKOLO..... 255
OIHANA KALAIAINA..... 9
OIHANA KINAIAHI o Honolulu..... 88
Na koho balota ana..... 88
Mana hooponopono a hoomalu o ke ahi..... 88

AOAO.

OIHANA KINAIAHI—(*Hoomauia*).
Na apana ahi..... 89
E malama a e hoolako ia na hale noho me na pakeke wai no ke kinai ahi..... 91
OIHANA KULOKO O KE AUPUNI. Kanawai e kokua ai i na..... 642
E hoonohoia i mau komisina..... 642
Na mea e hookomo ia iloko o ka hoike a na komisina..... 642
E loaa na kokua kupono i na komisina mai ka Luna Nui o na Hana Hou a me kahi mau luna Aupuni e ae..... 643
Hoomanaia ke Kuhina Kalaiaina e komo a e lawe i ka aina, &c., i mea kokua i na..... 644
Ano o ka hoolawa ia ana no ka uku no na aina, &c., i lawe ia..... 644
Auhau kaokoa maluna o na aina i hoopomaikai ia..... 644
E haawiia ka aelike no ka hana ana i auwai hoopulu aina i ka mea koho haahaa loa..... 645
Mea e manao ia oia ka mea koho haahaa loa—uku ana no ka..... 645
OIHANA LETA KIKOO DALA. E hookumu a e hoonohonoho ai i..... 714
OIHANA WAI. E hooponopono ai i ka..... 48
Luna Nui o ka..... 49
Mana o ke Kuhina Kalaiaina e lawe i ka aina a me ka wai no ka, o Honolulu..... 554
Na waimapuna i hookoe ia..... 554
Hookohu ana i na komisina e hoomaopopo a e hooholo i ka uku i na ona, &c., ma o ka lawe ia ana o ka aina a me ka wai no ka..... 555
E hoike a e hoolaha aku i na ona aina e waiho mai i na koi ana..... 555
E lawe no na komisina i na olelo hoike a e hele e ikemaka i kahi..... 555
Hana a na komisina e waiho aku me ke Kuhina Kalaiaina i palapala hoike no ka lakou mea i hooholo ai a me ke koho ana i ka uku..... 555
Ano o ka hookaa ana i na poho i haawiia..... 555
Hoopii a hoohalahala hou mai ka olelo hooholo a na komisina a i ka Aha Kiekie..... 555
E kakau kope ia ka palapala hoike a na komisina..... 556
Mana komo, lawe, a paa o ke Kuhina Kalaiaina no ke Aupuni i kahi mau aina no ka, o Honolulu..... 556
Hoopai no ke komohewa ana o na holoholona maluna o na aina Aupuni ma na poo (kahi hoomaka) o na kahawai, &c., e hoolawa ana ia Honolulu me ka wai..... 557

AOAO.

OIHANA WAI—(*Hoomauia*).
Komohewa ana o na holoholona, ia wai e hoopii ai no ke poho, haawi ana i ka pomaikai o na poho..... 557
OIHANA WAIWAI..... 123
Papahelu o na koina o ka..... 214
OHI AUHAU, [E nana i ke poo—Na Auhau.]
OHI AIE, [E nana i ke poo—Hoopii Ganisi.]
OHI DUTE. Apana..... 163
OHUA. E lawe ia na, maluna o na moku ma ke noi a kauoha a ka Papa Ola..... 15
Aole e ae ia na, maluna o na moku mai Kina mai e kipa ana ma na awa kumoku o Hawaii nei e lele iuka, aia wale no a..... 658
Na poe lawe, i laikiniia ma na kaa, &c..... 660
OLA o ka wahine i oki ia, [E nana i ke poo—Oki Mare.]..... 486
OLA, [E nana i ke poo—Papa Ola.]
OLELO BERITANIA O KE KANAWAI ke paa a ke mana. O ka mahele..... 542
OLELO HOIKE I KAKAU IA. Lawe ana i na..... 402
O na hoike iloko nei o ke Aupuni..... 405
Ma na hihia karaima..... 393
Hoohalahala a kue ana i na ninaninau..... 406
Ke haule a hoopau wale ia paha, e hoohana ia na ninaninau ana iloko o ka hihia hou maluna o ke kumu like..... 406
OLELO HOIKE. E lawe ia iloko o na aha hookolokolo na kope i hooiaio ia o na Palapala Sila Nui, na haawi aina, &c..... 12
Na kope o na palapala i hooiaio ia e ke Kuhina Waiwai... 124
Na palapala aelike kepa holomoku i hooiaio ia e na Kanikela Hawaii..... 195
Na kope i hooiaio ia o na palapala pili oihana o ka Papa Hoonaauao..... 217
Hoomau a hoopaa loa ana i ka, ma na Aha Hoomalu..... 292
No ka hoopai mua ia ma na hihia karaima..... 393
[E nana i na, i kakau ia.]..... 393
Hooia ana i ke dala epa a hoopunipuni..... 394
E heluhelu ia no ka moolelo o ka aha ma na hihia hoopohopono ma ke ano, i ka hoohalahala ana i ke kiure..... 436
Na palapala i hooiaio pono ia..... 452
A e hiki no na kope o na palapala i kakau kope ia ke heluhelu ia ma ke ano pili hoike..... 452
Na kue ana i na palapala pili kalepa e ka Notari o ka Lehulehu..... 455
Na kope palapala a na Notari o ka Lehulehu..... 456

AOAO.

OLELO HOIKE—(*Hoomauia*).

Hooia ana i ka mare..... 471
Na palapala hooia mare..... 471
E hiki no ke hoohana ia na kope palapala mare i hooiaio ia ma ke ano..... 472
E hookomo ia mai ma ke ano, na kope i hooiaio ia o ka hoolaha kuai a ka mea iaia ka moraki..... 614
Na palapala aelike hana i hooiaio pono ia..... 508
E hoohana ia no na palapala i kuni pono ole ia..... 647
He hoike kupono no kekahi mau mea ka palapala hoakaka a kekahi kanaka kuokoa e hoike ana i ka mea i haawi ia aku, &c., malalo o ke kanawai e kokua ai i ka hana ana i na alanui kaamahu..... 617
Aole e hiki ke koi ia ka mea hoopii ia ma kekahi hihia karaima e haawi i ka..... 414
Na mea e hoopoino a e hoohaahaa ai i na poe hoike..... 415
Pane kue o ka mea hoike no ka mea e pili ana i kana mau olelo mua..... 416
Ka mea e manao ia he hoike lawa kupono o ke dala, &c., ke haawi ia no na waiona i mea e kokua ai i ka hoahewa ia..... 726
Ka mea e manao ia he hoike lawa kupono no ke kuai kue kanawai ia o na waiona..... 725
Kanawai pili no na mea, a me na..... 401
Na mea e loaa ai..... 401
Na palapala kii ma na hihia kivila me karaima..... 401
No na poe ninaninau a komisina e nieniele i na poe hoike ma na aina e..... 402
Na palapala, i kakau ia o na poe hoike..... 402
Na ae ana mai i kekahi mau mea, ua hiki no i kekahi aoao ke noi a kahea aku i kekahi ma o ka palapala hoolaha a hoike aku e ae mai..... 404
Noi (hoolaha) e hoike mai a me ka palapala olelo hoohiki maluna o ka..... 404
No ka malama a hoopaa loa ana i na..... 407
No ka huli ana a loaa..... 408
No ka hooia ia ana o na hoike palapala..... 409
Ka wa e lilo ai na kope i hooiaio ia o na palapala i hoike lawa..... 409
Na olelo hoolaha ma ke kauoha a na luna aupuni a me ke Aupuni..... 411
Kope o na moolelo..... 412
Ka hooiaio ana a me na pakui no ka hoohiki..... 413
Na poe hoike i kupono e haawi i na..... 413

AOAO.

OLELO HOIKE—(*Hoomauia*).
Na kuleana i ae ia, na mea i papa ia a me na mea i koi ia a i kupono i ka mea hoike..... 415
Na loina a me na mea e kanalua ai, e hoohaahaa ai a e hoowahawaha ai i na 416
E hoomaopopo pili hookolokolo (iloko o ka aha)..... 417
Hoohalikelike ana i ke kakaulima..... 417
Ka wa e ae ia ai o na olelo mihi (hoike wale mai no)..... 417
Ka lawe a haawi ana i na olelo hoohiki..... 418
Mau komisina e lawe i na, ma ka Aha Hooponopono Waiwai 439
OLELO HOOHIKI (Olelo Hai Oiaio). Manao ana, a me ka wehewehe a hoakaka ana i ke ano o ka huaolelo..... 4
E haawiia no e na Kiaaina, ke..... 8
Mana e lawe mai a e hooko aku i na..... 413
Ae hemolele ana—he pakui ia no ka hoohiki..... 413
O na Kuhina a me na Kiaaina i ka Moi..... 8
O ka Luna Helu Auhau..... 131
O ka Luna Dute Nui..... 164
O ke kiure Koronero..... 86
O na poe hoike ma na aha niele kumu make..... 86
O ka Luna Leta Nui a me na Luna Leta e ae..... 101
No ka hookupa ana 113
O na poe lawelawe oihana Aupuni..... 114
E hooko ia no e na luna Aupuni ma na aina e 117
I ka papa hoike waiwai, ano o ka..... 572
Ano o ka, e kakauinoa ia ai e ka mea i laikini ia a luna nui mahiko paha e puhi a e hana i na waiona..... 612
OLELO HOOHOLO. Hooia ana i na..... 409
Kaohi ana i ka, ma o ka pau ana o ka hoohalahala..... 329
Ina aole e hoopau pono ia ka hoopii hou (hoohalahala), alaila, e paa loa ka..... 329
Hooko ana i ka, no ka hewa karaima 55
Ukupanee maluna o ka 534
E haawi ia no e kue ana i na waiwai o kahi mea i make ma na hihia i hoopii ia ai na hope, iloko o na hihia e waiho ana no imua o ka aha..... 424
Maluna o ka, a na poe e ae (poe kuokoa)..... 361
Ma na hihia i waiho ia me ka hoopii ole..... 362
E hookomo ia a e palapala ia me ke noi ole ia mahope koke iho o ko ke kiure a lunakanawai paha haawi ana mai i ka hopena i loaa o ka hana (hihia)..... 366
Koe wale no aia a hoohalahala ia, a he noi paha no ka hookolokolo hou, a i ole, e waiho ia mai paha he bila hoakaka i na kumu hoohalahala 366

AOAO.

OLELO HOOHOLO—(*Hoomauia*).
Ma na hihia karaima 394
Maluna o na palapala kuhikuhi hihia 368
Ma na hoopii a elua a oi aku poe e hooponopono ia na kuleana waiwai 423
Ma na hihia karaima 388
Ma na hihia karaima i oi aku i ka hookahi degere 390
OLELO HOOLAHA o ke kuai a hoolilo ana o na kahu i ka waiwai paa 499
OLELO HOOPAI. E hai koke ia aku no ka, mahope o ka ahewa ia ana, koe wale no ma na hihia karaima ano nui, 395
OLELO MIHI, ke ae ia hoi 417
OLELO PAA (Hoohiki) 413
OKI A ME HOOKAAWALE MARE. Noi no ke, ma o ka palapala hoopii i hoohiki ia 432
Mana o na Lunakanawai o ka Aha Kiekie ma ke keena e haawi i na palapala hookaawale mare, hooholo i ola no ka wahine i mare ia, e hookupono i ka hookama keiki ana, a e hooholo no na keiki kamehai i maopopo ka makua 265
Na kahua no ka hoopau ana i ka mare 480
Ina ua emi na makahiki o na mea i mare ia malalo o ke oo ku i ke kanawai, ua hiki no ke hoopii ia e na makua, na kahu, a makamaka paha 480
Kahua (kumu) o ke oki mare 482
Kuleana hookolokolo o na Aha 483
Aohe oki mare e hoolohe ia ma ke keena 483
Na lawelawe pili i ke oki mare, palapala hoopii 483
Hooko ana i ka palapala kena, kapae i ka hooko ana 483
Aole e ae ia ke oki mare ma kekahi mau kumu 484
Hui (hoohui) o na manao 484
Kuahaua (olelo hooholo) 485
Kauoha no ke ola o ka wahine a me ke kaohi ana i ka akeakea o ke kane, na kauoha olelo 485
Hoohalahala i ka Aha Kiekie ma ka banako ma o na kumu hoohalahala 485
Haawina ola o ka wahine i mare ia 485
Na mahele e pili ana no ka waiwai 486
E hiki no i na poe i oki ia ke mare hou 488
Na kahua o ka hookaawale mare 488
O ka olelo hooholo hookaawale ka mea e hoihoi hou ai i ka wahine i mare ia i wahine ku kaokoa 489
Wehe a hoole hou ana i na olelo hooholo hookaawale 489
E hiki no ke ninaninau ia na mea a elua e ka aha i mea e pale ai i na manao hui malu ma na hoopii 489

AOAO.

ONA. Hoopai no ka..... 621
ONA AINA A ME KA MEA HOOLIMALIMA. Hoopii no ka hoihoi hou ia mai o ka aina, na hana pokole e hoihoi koke ia mai ai..... 301
Hoopii no ka hookaa ole ia o ka uku hoolimalima..... 303
Hoomalu ana—E kokua a e hooholomua ai i ka ohi ana i na uku hoolimalima..... 304
OPIUMA. Poe kuai..... 22
Lawe ana mai a me ke kuai ana o ka..... 22
Mea e hiki ai ke hookomo ma ka Hale Dute..... 683

P.

PA AINA. Ka mea i manao ia ua ku i ke kanawai..... 61
Na Komisina o na, ano o ka hookohu ia ana..... 550
E paa i ka oihana oiai e hana pono ana..... 550
Ano o ke pani a hoopiha ia ana o na hakahaka..... 550
Hana a na Komisina e hoolaha akea aku ke makemake ia e hana i pa; e koho i la e halawai pu ai me na poe kuleana; e nana i ka palena o ka pa; e hooholo no na hoopaapaa, &c..... 550
Ka mea e hana ia ina e hoole a e hoopalaleha kekahi aoao i ka hana ana i kekahi mahele o ka pa i hooholoia..... 550
Ke kupono ole e hookahua ia i pa, alaila, na na Komisina e hooholo i ka heluna o na holoholona e hanai pakahi ia ai malalo o ka hoopai, &c..... 550
E waiho ia ke kope i hooiaio ia o ka olelo hooholo me ka lunakanawai apana, ke kue ia, e loaa no ka pono i ka mea i hoopoino a i hoopilikia ia..... 550
Hoohalahala mai ka olelo hooholo a na Komisina, &c.; e waiho ia ka manao hoohalahala iloko o elima la..... 551
Na uku hana o na Komisina, uku mile, ka mea nana e uku..... 551
Aole e pili ke kanawai i ka pa i kukulu ia mawaena o ka aina o kekahi kanaka a me ko ke Aupuni..... 551
PA AUPUNI (Holoholona Ae'a). Hoolaha i kahi o na..... 58
Hoolaha i na holoholona i hoopaa ia..... 59
Hookolokolo ana i na hoopaapaa..... 61
Kuai ana..... 59
Na hana a na luna..... 58
PAAHANA. Kanawai e hoolawa ai no ka lawe ana mai i na poe, (kanaka hana)..... 570
PAIPALAPALA. Mea, Aupuni..... 110
Hoolimalima a kuai ana i ka mea..... 112

AOAO.

PAILATA. Hookohu ana i na; bona..... 184
E hoomaopopo i ke kulana ola o luna o ka moku mamua o ke kau ana aku 185
E haawi aku i ka palapala hoike ola i ka luna (kapena) e kakauinoa mai..... 185
E hookomo a e kaohi i ka moku iloko o ka hoomalu..... 185
Uku o na..... 186
Uku o na, o na awa e ae mai ia Honolulu aku..... 187
Luna Eemoku 187
Aole ka Luna Awa o Honolulu e lawelawe i ka hana 183
Na rula awa e pili ana i na moku..... 189
PAUDA. Hoahu ana i ka..... 92
Hoolaha ana i na rula hooponopono..... 92
PAHU BALOTA. Na, [E nana i ke poo—Koho Balota.]..... 247
PAKE. Ua papa ia na, i hookupa ole ia mai ke kalewa a maauauwa ana i na waiwai o na aina e mai..... 620
Na laikini lapaau i na..... 678
PALAPALA. Nana ana i na, e na aoao ma kekahi hihia, ka loaa ana..... 408
Ano o ka hooia ana..... 409
Ka wa e lilo ai o na kope palapala i mea hoike..... 409
Na kope o na moolelo..... 412
PALAPALA AE. Na, [E nana i ke poo—Laikini.]
PALAPALA AE HANA O NA KANIKELA..... 120
PALAPALA AE HOLO. Loina o ka hoopuka ia ana o na, ke kaohi ana a me ka hoopau ia ana..... 201
E hiki no ke hoopaiia ka moku e lawe ana i kahi mea me ka, ole, a me ka hookaa ana hoi i na aie o ua mea la..... 203
E haawi a e hoopuka ia na, i kekahi poe wahine e holo mai ana i Honolulu mai na mokupuni e mai..... 567
E haawiia i ke Kiaaina o Oahu e ke kapena a kupakako paha o kekahi mau moku hali ohua..... 567
PALAPALA AIE. Na kue a akeakea ana i ka, i hiki ke hoolilo ia a ke kalepa ia..... 455
Na la oluolu..... 456
PALAPALA AKEAKEA (Caveat)..... 67
PALAPALAAINA, [E nana i ke poo—Hookuleana.]..... 67
PALAPALA OHI WAIWAI. Ka hoopuka ana a me ke ano o na, iloko o na aha haahaa..... 331
Hoihoi ana mai o na..... 332
Mai na aha kakau..... 331
Hooko ana o na, a me ke kuai ana malalo o na 332
Hoopanee ana i ke kuai malalo o ka hooko ia ana o ka..... 333

AOAO.

PALAPALA OHI WAIWAI—(*Hoomauia*).
E hiki no ke hooiaio ia i ka Aha Kiekie ka olelo hooholo a me ka, o na aha haahaa no ka hoopuka ana i palapala hou no ka hoomalu ana i ka waiwai paa..... 333
No ka hoopuka ana i palapala ohi hou..... 334
Scire facias (E hoike ia aku no)..... 334
Kaohi a hooki ana i ka..... 334
Na bona huikala (na palapala hoopaa e maluhia ai)..... 335
Waiwai i koe a i kuu ia ma o ka hooko ana i ka..... 335
E noi (makemake) no ka Ilamuku a me na hope i bona mamua o ka hooko ana i ka..... 76
E hoopuka ia maluna o ka olelo hooholo aia a kaohi a hooki ia ka olelo hooholo..... 366
Kaohi a hooki ana i ka, ma o ka waiho ana i na kumu hoohalahala a me ka bona no ka hookolokolo hou..... 366
Kaohi a hooki ana i ka, ma o ka palapala kuhikuhi hihia (hewa)..... 368
Hooholopono ana i ka hoohalahala, na kaohi a hooki ana, 329
Aole no e hiki ke ohi a hoomalu ia na waiwai, &c., o kekahi mea hoolimalima aia a hookaa mua ia ka uku hoolimalima i ka ona aina..... 304
E hiki no i ka Ilamuku ke kauoha aku i na poe e koi ana no na waiwai i hopu ia malalo o ka, e komo mai iloko o ka aha ma ka hoopii a elua a oi aku paha poe..... 421
E hiki no ke hooko ia maluna o na waiwai o na poe make ke kikoo a kauoha ia na poe kuleana (pani a hope) iloko mamua o ka olelo hooholo..... 424
Ma na wahi o na wahine na poe hoopii a hoopii ia, ua hiki no ke hooko ia maluna o ko lakou waiwai, mahope o ka mare ana..... 427
PALAPALA GANISI. Noi, hoopii a me na hana pili kanawai ana i na..... 307
E pale no ka mea ganisi nona iho..... 308
Hopena o ka hiki kino ole o ka mea ganisi..... 308
Ninaninau ana i ka mea aie e hoike i na aie i aie ia mai iaia..... 309
E kii a e kauoha ia no na poe ganisi hou mahope o ka olelo hooholo..... 309
E paa no na poe ganisi ke hooko ia ka palapala hoomalu i na aie..... 310
E hoopuka ia ka palapala ohi i ka mea ganisi..... 310
Palapala no ka mea ganisi e hoike i ke kumu..... 310
O ka hookaa ia ana e ka mea ganisi oia no ka hookuu ia ana o ka mea aie (hoopii ia)..... 311
Na koina o ke ganisi ana..... 311

AOAO.

PALAPALA GANISI—(*Hoomauia*).
E pane mai no ka mea ganisi a e loaa iaia ka hoolohe ia mamua o ka la e hoolohe ia ai..... 311
Mana hookolokolo o na aha..... 312
No na mea kupono o na palapala kena..... 312
PALAPALA HAI HEWA (KUHIKUHI HIHIA)—(Writ of Error). Hoopuka ia ana o ka, mai ka Aha Kiekie 260
E lawe ia mai iloko o eono mahina mahope o ka hooholoia ana..... 367
E haawi ia na kumu o ka hoohalahala ana..... 367
Umi la e haawi ia a e waiho ia aku ka bona..... 367
E lilo no i mea e oki ai i ka palapala ohi waiwai..... 368
Olelo hooholo..... 368
PALAPALA HULI. Hololi i ke kanawai o na..... 642
Ano o ka, no ka waiwai i huna ia..... 287
Bona..... 288
No ka pauda..... 93
Na waiwai i hoopaa malu ia..... 205
PALAPALA HOOIAIO Kanikela ke hoopili pu ia me na papa hoike waiwai i hookomo ia mai na aina e mai 573
Ano o ka, Kanikela..... 573
O na palena aina; na kope o na, e waiho pu ia ma ke keena o ke Kuhina Kalaiaina..... 585
A ka Luna Ana Aina Nui e pili ana i ka hoopau ana, &c., o na mile alahao e waihoia ma ke keena o..... 672
I na luina mai na luna kepa..... 33
PALAPALA HOOILINA A ME NA KAUOHA a na paahao no ka pau o ke ola..... 56
Hooponopono ana imua o ka Aha i na..... 435
E hookolokolo ia no na kumu hihia e ke kiure (jure)..... 435
Mea e hiki ai ke hana i, kupono..... 530
Hana ana o na, a me na hoike i na..... 531
Ua lilo i mea ole na hooilina ana a me na makana ana i na poe hoike, aia wale no kona kuleana ia a hooia a hoopaa ole ia ka..... 531
O ka haawi kauoha ana i ka waiwai paa, oia no na mea a pau loa i ka manawa i make ai..... 531
Hoopau a kapae loa ana i ka..... 531
O ka mare ana a me ka hanau ana o ke keiki ka mea e hoopau ai i ka..... 532
Iloko o elima makahiki e hooia ia ai ka..... 532
Palapala kauoha pakui hope (codicil) 532
PALAPALA HOOHUL Noi a me na mea kupono no na, [E nana i ke poo—Na Ahahui.]..... 522

AOAO.

PALAPALA HOOHUI—(*Hoomauia*).
Noi no ka hoopau ana e hana ia ma o na palapala i hoohiki ia i ka aha..... 432
E hoike ia no na uhaki ana o na, e na, kulanui i ka Loio Kuhina..... 225
PALAPALA HOOKO (Writ of Possession). Ma na lawelawe hana pokole ana e hoihoi koke ia mai ai ka aina..... 302
PALAPALA HOOLE (Writ of Ne Exeat). Hoopuka ana i ka, 260
PALAPALA HOOLE iloko o na hihia kivila..... 354
Ma ke kaulike e ukali ia me ka palapala hooia..... 431
I na palapala hoopii hoahewa..... 382
PALAPALA HOOLILO. Keena o na, [E nana i ke poo—Luna Kakau Kope.]..... 448
Ma na mea epa wale o na poe aie, [E nana i ke poo—Banekarupe.]..... 318
A na luna hooko kauoha a me na lunahooponopono waiwai..... 341
Hooiaio ana i na, ma na aina e..... 117
Hooiaio ana o na..... 449
PALAPALA HOOMANA. E kakau kope ia na, no ka hoolilo ana i ka waiwai paa..... 453
PALAPALA HOOPAA, [E nana i ke poo—Bona.]
PALAPALA HOOPAAHAO..... 290
PALAPALA HOOPII HOAHEWA..... 370
O ka mea hea la ke lawa a ke piha pono ka manawa..... 375
Na méa e kupono ai o ka..... 375
No ka pepehikanaka a me ka laweola..... 376
No ke apuka, &c..... 377
Lehulehu na kumu hoopii no ka aihue..... 378
Na mea e kupono ai o ka, ma kekahi mau hihia..... 374
Ano hana o ka lawe ana i na kue i ka..... 382
Palapala hoole a me ke noi e hoopau wale i ka..... 382
Kukulu ana imua o ka aha a me ka pane ana..... 384
Ma na hihia ua pupule ia ka mea hoopii ia..... 384
Hoopau ana i ka..... 385
E haawi ia ma ka olelo Hawaii ina he kanaka Hawaii ka mea hoopii ia..... 387
Like ole a me ka hooloii ana..... 387
Olelo hooholo..... 388
Loina a haawina hiki hope o ka hooloii ana..... 394
PALAPALA KAUOHA. E hoopuka ia no e huli no na waiwai i hoopae malu ia mamuli o ka uku a hoohuoi ia..... 207
No ka hopu ana i na poe hana hewa karaima..... 264
E hoopuka ia no e ka Aha Kiekie, no na wahi a pau o ke Aupuni..... 264

AOAO.

PALAPALA KAUOHA—(*Hoomauia*).
Ano o ka, e hopu no na karaima 290
E hookaawale i ka mea ino wale, pelapela, &c..... 80
E hana ia no na hopu ana me ka, ole no ka hoohaunaele ana ma na wahi koho balota..... 254
E ae a e haawi ia no ka hopu ana i na waiona ke..... 725
PALAPALA KAUOHA HANA. Hooko ana i ka, ma na hihia o ka luna hooko kekahi ma kahi aoao..... 74
E kakau kuhikuhi ia na, o kekahi aha kakau i ka Ilamuku, na makai nui a me na hope..... 76
Hooko ana i ka, iloko o na hihia oki mare..... 483
Aole e hooko ia ka, maluna o ka mea koho ma ka la koho balota..... 254
Hooko ana i ka palapala hopu maluna o ka mea i mahuka aku mai ka apana hookolokolo o ka aha e hoopuka ana i ua palapala nei, ano o ka loina..... 558
Hooko ana i ka, ma kekahi mau hihia, pehea e uku a e hookaa ia mai ai..... 559
PALAPALA KAUOHA PAKUI 532
PALAPALA KENA ma na hihia kivila..... 357
Iloko o na Aha Hoomalu..... 284
PALAPALA KII HOIKE. Hoopuka ana i na..... 401
E hoike imua o ke kiure koronero..... 86
PALAPALA KII HOOKOLOKOLO HIHIA KIVILA, aole e hooko ia maluna o na poe koho ma ka la koho balota... 254
PALAPALA KII MOOHOOKOLOKOLO (Writ of Certiorari).
Hoopuka ana i ka..... 638
Hoopuka ia wale no ma na hihia aohe mau hoohalahala ana..... 638
Hoopukaia ma ke noi i ka Aha Kiekie..... 639
E hooia ka lunakanawai i kauoha ia aku ai i kana moolelo i ka Aha Kiekie..... 639
E hoopuka ia no ke kauoha e hopu i ka lunakanawai hookuli i ka..... 639
Hooko ana i ke kauoha e hoouna ae i ka moolelo oia ka mea e lilo ai o na hana hope i mea ole..... 639
Hana ke hoouna ia ae ka moolelo..... 639
Na koina o ka, ke hoopau ia ke kauoha..... 640
Ka hooko ana i ka..... 640
Ina e hoopuka ia e ka lunakanawai i ka wa hoomaha, e hiki no ke hoihoi ia mai, ka wa..... 641
PALAPALA KOI (KAUOHA)—(Writ of Mandamus). Hoopuka ana i ka..... 634
Wa e hoopuka ia ai..... 634
Manao o ka..... 634

AOAO.

PALAPALA KOI (KAUOHA)—(*Hoomauia*).
E hoopuka ia i na kanaka a pau..... 634
E koi aku i ka haawi ana mai i na palapala e pili ana i kekahi oihana..... 634
I na luna aupuni e koi aku i ka hooko ia o ka hana..... 634
I na ahahui e hooko i na hana i makemake ia e ka palapala hoohui, &c..... 635
I na ahahui e koi aku i ka hoihoi a hoonoho hou ae i na hoa, &c..... 635
I na lunakanawai o na aha hookolokolo haahaa..... 635
Hoopuka ia ana ma o ke noi ana i ka Aha Kiekie..... 635
Pane i ke noi no ka..... 635
E hoopuka ia ke kauoha e hana koke i ka wa..... 636
Ke hoolohe ole ia ke kauoha e hana koke, e hoopuka ia no ke kauoha no ka hopu ana..... 636
O ke kaouha e hoopuka ia ana i kekahi ahahui, e hooko ia no maluna..... 636
E hoomalu ia no ka waiwai o ka ahahui ina e hoolohe ole ia ke kauoha..... 636
Hooko ana i ka palapala a kauoha paha e ka Ilamuku, makai nui, a luna malama maluhia e ae..... 636
Palapala a kauoha paha, ano o ka hooko ia ana..... 636
Na koina o ka, ka mea nana e uku..... 636
Ina e hoopuka ia e ka lunakanawai i ka wa hoomaha (mawaena o na kau hookolokolo) e hoihoi ia mai no i ka wa..... 641
I na Aha Hookolokolo Hoomalu..... 292
PALAPALA KUU (KII) KINO (Writ of Habeas Corpus).. [E nana i ke poo—Kuu Kino.]..... 439
Mana e hoopuka i ka, (kii kino)..... 265
Hoomahuahua ma ka bela..... 265
PALAPALA NINAU KUMU (Writ of Quo Warranto). Hoopuka ana i ka..... 640
PALAPALA NOI i na mea e maopopo ai ma ka hooponopono waiwai..... 439
PALAPALA I PAI IA.—Na,—ma ka olelo Hawaii ma na aina e, e hookomo ia mai no me ke dute ole..... 152
PALAPALA PAPA (Writ of Prohibition). Hoopuka ana i ka, 636
PALAPALA PAPA (KAOHI). Ma na hoopii kivila no ke kipaku..... 357
PALAPALA SILA NUI. Hoopuka ana i na..... 12
Aole i hoopuka ia i mea hoopaa i ka olelo hooholo a na komisiona palena aina, aia wale no a hookomo ia na palena..... 582
Kanawai e hooponopono ai i ka hoopuka ana i na..... 584

AOAO.

PALAPALA SILA NUI—(*Hoomauia*).
Hoopuka ana i mea hooko i ke kuleana ana; ia wai e hoopuka ia ai..... 584
E hoopuka ia ke uku ia ko ke Aupuni mahele..... 584
E hoopuka ia e ka Papa Hoonaauao no na aina kula ,&c..... 687
PALAPALA SILA NUI (HOOKULEANA). Na,—no na mea i hana hou ia a i ku hoi i ka noiau..... 64
Palapala akeakea 67
PALENA AINA. Kanawai e hoohololea ai i ka hooponopono ana i na..... 580
Na komisina, hoomau ia ka manawa o, [E nana i ke poo—Komisina Palena Aina.]..... 580
PANE, iloko o ke kaulike e kakoo ia ma o ka hoohiki ana aia wale no a hooloii ia..... 432
PANE OLE ma na hihia hoopii kivila..... 353
PAPA (KAOHI). Palapala, heaha ka hana i hoopuka ia ai.... 636
Ia wai e hoouna ia ai 636
E hoopuka ia no ma o ka palapala noi i ka Aha Kiekie..... 637
Pane i ka palapala noi no ka, e waiho ia mai no ia..... 637
Ala e hana ai ma o ke komo ana mai o ka pane..... 637
Ina ua hoopuka ia ka olelo hooholo a me ka palapala ohi a hoomalu waiwai, e papa a e kaohi no ke kauoha i ka mea a me ka luna mai ka hoomau ana aku me ka palapala ohi a hoomalu waiwai..... 637
E pane mai no ka mea e hoopii ana i ke kauoha e papa ana i ka hoomau aku me ka palapala ohi waiwai, na koina o ka, ano o ka haawi ia ana..... 638
Ano o ka hooko ana i ke kauoha..... 638
E hopu ia no ka mea e hoowahawaha ana i ke kauoha..... 638
Ina i hoopuka ia e ka lunakanawai i ka wa hoomalu mawaena o na kau hookolokolo e hoihoi ia mai no ke..... 641
PAPA AKO'AKO'A (Kohola). Ua noa i na kanaka na, o ke Aupuni, koe wale no o Honolulu me Lahaina. E lawe no na kanaka Hawaii i ke one a me ke ako'ako'a mai na, 533
PAPA OLA. Ano o ka hoonohonoho ia ana; na hana a ka.. 77
Na agena o ka..... 78
Na rula hooponopono no na mea ino wale..... 78
Hoopai no ka uhaki ana i na rula o ka..... 79
Na halemai..... 83
Na buke moolelo a me na palapala hoike..... 84
O lima ana..... 84
Hoomalu a kaohi ma'i, hookahua ana a me na rula no ka, 80
Nana ana i na moku..... 81
Hookaawale ana i na mea ino wale 80
Ma'i hebera (puupuu liilii) a me na ma'i lele e ae..... 82

AOAO.

PAPA OLA—(*Hoomauia*).
Kue ia o na rula o ka, e na moku, [E nana i ke poo—Moku.] 85
Halihali ana i na ohua iluna o na moku..... 15
Kue ia o na rula e ke pailata..... 185
Palapala hoike ola i na moku..... 179
E hoomaopopo ia ke ola iluna o na moku mai na awa kuwaho mai e ke pailata..... 185
Kulana ola o na hale noho..... 513
Kukulu ana i na halemai no na Hawaii ma'i a ilihune..... 551
E loaa he leo iloko o ka hooponopono ana..... 552
E lawe i ka aina no ka hookaawale ana i na poe ma'i lepera..... 574
Hooponopono no ka lapaau ana i ka ma'i lepera akahi no a pukaamaka..... 574
E koi aku no i na poe ma'i lepera e hana..... 575
E haawi no i ka ae kakaulima i na poe ma'i lepera ole..... 575
E hana i na rula no ka hooponopono ana i na poe lepera... 575
E malama i kekahi buke helu no ke dala i hoolilo ia no na poe lepera..... 575
E haawi i na lono hoike e pili ana i ka lepera..... 576
E lilo ka hoomalu ana o na hale holoi lole i ka..... 676
E apono aku no i ka hoopuka ia o ka laikini lapaau i ka oiwi o Kina, ka wa..... 678
E hooia a e apono aku no i ka hoopuka ia o ka laikini i na kauka e kuai i na laaumake..... 682
Aole i keakea ia mai ka hookomo ana mai i na laau malalo o kekahi mau kumu..... 683
PAPA HOONAAUAO. Maluna o ka Peresidena ke koikoi no ka oiaio o na palapala kikoo dala..... 124
Noa ka waiwai mai ka auhau ia..... 141
Hoonohonoho ana o ka..... 216
Na mana a me na hana..... 217
Hooponopono ana i na kula Aupuni..... 217
E like no ka mana a me na pono me ka mea i loaa i na ahahui..... 217
Na hana a ka Peresidena..... 217
Sila Oihana..... 217
Na kula kumu mua..... 217
Na apana kula..... 218
Kahukula Nui..... 218
Na Lunakula..... 219
Na papa kula apana..... 220
Loaa me waihona dala kula..... 221
Kahi e loaa mai ai o na dala kula o ka..... 221

AOAO.

PAPA HOONAAUAO—(*Hoomauia*).

Hele ana o na keiki i ke kula, haalele a hele auwana..... 221
Na hana a na kumukula..... 222
Ke kupono, hookohu a hoopau ana i na kumukula..... 223
E hele na keiki malalo o 15 makahiki i ke kula, koe wale no..... 223
Hoopai o na haumana..... 224
Na buke a me na lako palapala..... 224
E hoike aku i ka Loio Kuhina ke kue ia ka palapala hoohui o na kulanui..... 225
Na kula wae..... 225
Na kula Beritania no na Hawaii..... 226
Na aina kula, na halekula, a me na kahua halepule..... 226
Waihona dala kula..... 226
Na mea pili i na hana a na makua a me na keiki..... 228
E helu kanaka i na eono makahiki a pau..... 229
Kakau hoopaa ana i na hanau, na make a me na mare..... 229
Hookaawale ana i na haumana kane me wahine o na kula..... 232
Hoomana ia e hookumu i waihona lahui no ka hoahu ana i na mea kahiko, &c..... 606
E hana i na rula, &c., no ka mea e pili ana i ka waihona hoahu o na mea kahiko; e hoohana aku i na dala i haawi ia e hoolilo aku..... 607
E hookomo ia ka mahiai, &c., iwaena o na lala hoonaauao ma na kula Aupuni..... 608
Mana e kuhikuhi i ke ano e lawelawe ia ai o na hana mahiai..... 608
E hoohana aku i na aina Aupuni no ka mahiai ia e na kumu a me na haumana o na kula Aupuni, ka wa..... 608
E loaa no na aina e mawaho ae o ko ke Aupuni..... 609
E mahele like no i na loaa puka a pau mai ka mahiai ia o na aina e na kumu a me na haumana, ke ano..... 609
Hoohana ia ana o na kanawai i keia wa, a e hooholo ia ana paha i keia hope aku no ka maluhia a me ka pono o na kula Aupuni, pehea e manao ia ai..... 609
Hoololi ana i ke kanawai e hookahua ana i Kula A'o Hanalima me Hoopololei..... 598
Hoomana ia e hookumu i na kula a'o hanalima e ae, ka wa e..... 599
Kumu i hoonohonoho ia ai o na kula a'o hanalima..... 599
E hoopaa aku ma ke ano haumana a'o hanalima i na poe iloko o na kula a'o hanalima..... 599
E hoike aku i ka lunakanawai hoomalu a apana paha i na keiki e noho palaualelo a e auwana ino wale ana..... 599

AOAO.

PAPA HOONAAUAO—(*Hoomauia*).
E hookuu a e kala aku paha no ka manawa i ke keiki i hoopai ia no ka hewa e noho ma ke kula a'o hanalima a hoopololei'..... 600
E kakau ia aku no na palapala hoopaa i na kula a'o hanalima me hoopololei i ka..... 602
E hana i na rula, &c., no ka hooponopono ana, &c., o na kula a'o hanalima me hoopololei..... 602
E malama mau ia he buke moolelo ma na kula a'o hanalima me hoopololei..... 602
Na hana a ka, e pili ana i ke kuai ana i na aina a me na kahua kula..... 689
E hana aku ma kekahi ano no ka hoihoi ia o kekahi poe o na kula a'o hanalima i ka halepaahao, a me ko lakou hoihoi hou ia mai i ke kula..... 709
PAPA HOIKE O NA HANA HOOKOLOKOLO..... 296
PAPA HOIKE WAIWAI. E pakui ia ka palapala hooiaio a ke Kanikela i ka..... 572
PAPA KUAUHAU o na 'lii Hawaii..... 675
PAPAHELU o na waiwai komo mai..... 168
PEPA. Na lealea, pili waiwai me na, ka wa i papa ia..... 21
PEPEHIKANAKA. Palapala hoopii hoahewa no ka..... 376
PETROLEUM. Aole e oi aku i na pahu he umi o ka, e malama ia..... 682
PILI O NA KANAWAI. Kahi e hoomaka ai o ka 2
Aohe e mana no na mea i hala mamua..... 2
No ka hoopau ana i na kanawai..... 5
PILIWAIWAI. Kanawai e hooloili ai i ke kanawai e pili ana no ka 586
Hoopai no ka..... 586
POO (Hoailona) o na Kanawai..... 1
POE AIE. Hopu ana i ka 306
Kolohe, e hiki no ke hoopaahao ia iloko o na hana pili banekarupe..... 317
POE AWILI LAAU LAPAAU. Na..... 79
POEIKOHOIA. Hale Ahaolelo o ka, [E nana i ke poo—Lunamakaainana.] 238
POE HOOHUI. E hoopaa a e kakau kope ia na 684
POE HOIKE. Palapala kii a me ka hoopai no ka hele ole aku o na..... 401
E haawi ia no he palapala hoopaa e hele a e hoike ma na hihia karaima..... 401
E haawi mua ia na uku kaahele i na, ma na hihia kivila..... 402
E lilo no i, ka mea pale (hoopii ia) ma na hihia karaima..... 414
No na mea i ae ia, i papa ia, a i koi ia i na 415

AOAO.

POE HOIKE—(*Hoomauia*).
E hoopaa ia iloko o ka halepaahao i mea e hiki ai ke hele ae e hoike.. 53
E mahele i na uku hoopai no ka hoopae malu ana i ka waiwai 209
Uku ana i ka uku mile ma kekahi mau hihia karaima 266
Ma na aha koronero (niele kumu make) 86
E hoopaa ia no e ke koronero 87
Aha komisina e ninaninau ma na aina e 402
E lawe i na olelo hoike 404
No ka malama a hoopaa loa ana i na olelo hoike a na 407
Na poe e lilo i mau 413
Na keiki oo ole 414
Kane me wahine 414
I na palapala hooilina a kauoha 531
Lilo i mea ole na, i ka palapala hooilina a kauoha e loaa ana kekahi waiwai a makana paha 531
Na koina a me na uku iloko o na Aha Hookolokolo 457
POE HOIKE MAI. Hapalua o ka hoopai i na, ma na hihia o lima 85
POE HOOPII IA. Hoohui ana i na, iloko o na hoopii kivila, 363
Hoohui ana i na, iloko o na hihia karaima 374
POE KAKAU. Na buke, na kii palapalaaina, a me na kii i kahi ia, hoopakele ia na 67
POE KOHO A ME KE KOHO ANA. Na, [E nana i ke poo—Koho Balota.] 239
POE KUAI Awa 23
Bipi 23
POE KUIKAWA. Hookolokolo ana ma o na 360
POE LAWE OHUA EEMOKU. Kanawai e hooponopono ai i ka hali ana i na ohua eemoku mawaena o na paemoku, 566
Na poe lawe i na ohua eemoku me ukana i laikini ia 660
POE LAWELAWE HANA AUPUNI. E lawe ia no na aie i ke Aupuni mai na uku aku o na 147
POE MAHUKA mai ke kanawai, ano o ke koi ia ana mai a me ka haawi pio ia ana aku 118
POE I MARE IA. Hoopai o na, no ka haalele ana o kekahi i kekahi 657
POHO. Hoopii komohewa no na 358
Ana o na, aia no i ke jure ka hooholo ana 359
Hoopii no na, mai ke pahu ana o ka pauda 93
Hoopii no na, i ulu mai mamuli o ke kue ia o ke kanawai o ke alahele 97
No ka wehe ana i na alanui 44
Hoohana ana i na mea kaupaona a me na mea ana pono a pololei ole 51

AOAO.

POLUNESIA. Lawe a hookomo ana mai i na kanaka o..... 572
PONI ANA i na Moi o Hawaii. Kanawai e hoolawa ai no ka..... 687
PONO ALA LIILII A ME WAI. 322
Na Komisina o na..... 322
Hoonoho ana i na komisina o na..... 323
Na hoolohe ana i na hoopii a me ka olelo hooholo a na komisina..... 324
Na hoopii hou ana mai na olelo hooholo..... 325
Na mana a me na hana a na komisina o na..... 323
Hooponopono hou ana i na pono wai ma ka apana o Lahaina..... 595
Hooholo ana i ka wai maluna aku o ka aina o na poe i hoopomaikai ole ia mamuli o ia mea..... 625
PONO OLE,—Hewa, Hihia. [E nana i ke poo—Palapala Hai Hewa.]..... 367
PONO WAI. Na komisina o na, e hooponopono hou, ma ke noi ia ana aku, i na, ma ka Apana o Lahaina..... 595
E haawi ia no ke kuleana wai i kekahi ahupuaa, &c., a i kahi lihi aina paha e holo a e moe pu ana me ka aina..... 595
PUAA. Kanawai e laikini ai i ka pepehi ana me ke kuai ana i ka..... 678
PUALIKOA KIAI O KA MOI. Ka mea i kuleana e unuhi i ka haawina dala no kà..... 674
PUU DALA PALE AIE. Kanawai e hookumu ia ai i..... 578
Na loaa mai ke kuai ana aku i na aina Aupuni..... 578
Manao o ka..... 578
Ukupanee maluna o ka, ma kekahi mau kumu..... 579
PUHI AHI ma ke degere elua, heaha ke..... 691
PUPULE. Ano a me ka wehewehe ana o ka huaolelo..... 496
Kanawai e hookumu ana i hale lapaau i na..... 561
E kau ia na lilo maluna o ka mea, a maluna hoi o kona waiwai, ke..... 561
Palapala noi no ka ninaninau ana i ka..... 432
Hoopaa a hoouna ana i ka mea..... 561
E hookau ia ka lilo maluna o ka waiwai o ka mea, i hoouna ia i ka halepaahao..... 57
E hookuu ia no ka mea, i hoopaa ia, ke..... 561
Ma na hihia karaima, kukulu ana imua o ka aha a me ka hookolokolo ana i ka mea hoopii ia..... 384

S.

SABATI. Aole e hoohamama ia na haleaina, &c., mahope o ka hora 7 P. M. o ke..... 604
Hoopai no ke kue ana i ke, ke ahewa ia..... 604
[E nana i ke poo—La Pule.]

AOAO.

SCIRE FACIAS 334
Noi no ka hoolaha a kukala ana ma o ka. 432

T.

TELEGARAPA, [E nana i ke poo—Uweaolelo Moana.]..... 617

U.

UHAU KAULA. Hoopau loa ia ka, ana no ka aihue..... 605
UKALI a poe pili o na Kuhina a Luna o na Aupuni e. Aole e hiki ke hopu ia na..... 121
E hoolaha ia ka papainoa..... 121
UKANA o na eemoku, aole e hoolele ia i uka mai na moku me ka palapala ae ole..... 175
E lilo maoli no na..... 206
UKU. Na,—o na waapa holoholo ke hoolimalima ia..... 25
No na kope o na Palapala Sila Nui..... 12
No ka laikini hooholo moku pili-aina..... 14
Laikini no ke kuai ana i na waiwai, &c..... 15
Laikini no ke kuai ana i na waiwai o na aina e mai, &c..... 16
Laikini o ka mea kuai kudala..... 19
Laikini o na hotele a me na haleaina..... 20
Laikini o na pakaukau biliodi..... 22
Laikini o na ala (ulu) maika..... 22
Laikini Awa..... 23
Laikini o na poe kuai bipi..... 23
Laikini o na hale hana keaka, keaka lio, a me na hoikeike hana lealea i ka lehulehu..... 24
Laikini o na waapa no ka hoolimalima..... 25
Laikini o na lio no ka hoolimalima..... 27
Laikini no ka hana (kaomi) waina ana..... 29
Laikini no ke kepa ana i na luina..... 32
No na keena ma na makeke Aupuni..... 50
No na palapala hoopaa kuleana iloko o na hana akamai hou, 67
Pailata..... 186
O na luina no na halemai (haukipila)..... 40
O na makeke..... 50
O na luna pa aupuni (o na holoholona ae'a)..... 58
No ka hoohalike ana i na mea kaupaona a me na mea ana, 97
No na pooleta Aupuni..... 103
No ka hookupa ana..... 114
Papahelu o na (koina), Oihana Kalaiaina..... 115
O na Kanikela a me na Agena Hawaii..... 117
O na luna ohi auhau..... 139

AOAO.

UKU—(*Hoomauia*).
O na luna helu auhau 139
O ka luna awa 215
O na luna uwapo 183
Papahelu o na, Oihana Waiwai 214
Papahelu o nà, Hale Dute 214
Ma ka Aha Kiekie e hoopaa a e hoike ia no na 270
Ma ka Aha Kaapuni e hoopaa a e hoike ia no na 278
O na loio, auhau ana i na 343
O na luna kokua ma ka Aha Kaulike 346
O ka Luna Kakau Kope 448
O na Notari Lehulehu 457
No ke Keena Kakau Kope (o na Palapala Hoolilo) 448
No ka hooiaio ana i ka palapala aelike hana 507
No ka palapala hooiaio o na Kanikela i ka papa hoike waiwai mua 573
O na Komisina Palena Aina 583
Aole e uku ia na (koina), e na poe hoopii ia ma na hihia karaima 383
UKU UWAPO. Na hoonoa ana i kekahi mau laina mokumahu mai na 616
UKU HANA. Na, o na luina 37
Hookahi mahina, o na kauwa a kanaka hana paha ke banekarupe ka haku 317
UKU HOOPAI. Na, [E nana i ke poo—Hoopai.]
UKU KOKUA e kokua ai i ka hana ana i na alanui kaamahu, 672
No ka hooholo ana i na mokumahu i hoopaa ia malalo o na kanawai Hawaii mawaena o Honolulu me Kapalakiko, 677
No ka oihana hooholo mokumahu pili-aina 628
UKUKAULELE i na ahahui mahiai 64
UKUPANEE O KE DALA 533
Auhau ku i ke kanawai, 9 pa-keneta (hapa-haneri) 533
Maluna o na aelike i kakau ia aole e oi aku i ka 2½ pa-keneta o ka malama 534
Auhau ku i ke kanawai maluna o na olelo hooholo 534
Maluna o na bona aie moku, a me na poino holo moana, aole i kau ia a i hoomaopopo ia ka auhau 534
Aole e loaa ma ke kanawai ka ukupanee maluna o ka ukupanee 534
ULULAAU A ME NA ULUNAHELE. Kanawai no ka hoomalu a me ka hoopakele ana me ka hoomaunauna ole ia o na 631
Hana, &c., a ke kahu (luna) o na 631
UWAPO. Na 47

AOAO.

UWEAOLELO MOANA. Kanawai e hoohoihoi ai i ka hoouna ia o na manao mamuli o ka uwila... 617
E hookaokoa ia no he aina no ka hoohana ana a ka hui..... 617
E hookuu ia na lako hana mai ke dute ia..... 617
Uku ia ana o na ona no ka hoopoino ia, lawe ia ana o ka aina, &c..... 618
Hoopai no ka hoopoino ana i ka waiwai o ka hui 618

W.

WAAPA. Na laikini hoolimalima no na..... 25
Na auhau..... 25
Na ohua a me ka ukana..... 26
E pau ka laikini a e lilo ka waapa..... 26
Haawi no ka hana o ka lehulehu 26
WAI. Kanawai e hooponopono ai i ka hooholo ana i ka wai maluna o na aina o ka poe i hoopomaikai ole ia mamuli o ia mea..... 625
Na keehina kupono e loaa ai ka pono ala-wai, na lawelawe hana ana..... 626
Kanawai e hooponopono ai i ka haawi ana, &c., i ka, ma ka Apana o Lahaina..... 595
Kuleana o na kanaka i ka, ma kekahi mau kumu..... 533
Aole e hoolilo ia kekahi mau punawai, na kiowai, &c., o ke Aupuni..... 13
WAIONA. Aole e kuai ia na, malalo o ka laikini no na waiwai, na ukana, &c., koe wale no..... 18
Aole na moku holo pili-aina e lawe i na, i ka wa e..... 15
Aole e kuai ia iloko o na hotele a me na haleaina me ka laikini ole..... 21
Aole e kuai ia malalo o ka laikini kuai liilii akea..... 30
E kuai ia aku no ka waina i hana ia ianei malalo o ka laikini..... 30
Aole e kuai ia ka waiala a me na hua-ai i hookomo ia iloko o ka, i mea inu..... 30
E hoike ia maluna o ka papahelu o na moku mai na awa o na aina e mai..... 169
Papahelu o na waina a me na waiona maluna o na moku okohola..... 176
Aole e kalepa ia malalo o ka palapala ae i na moku okohola..... 178
Na aubau dute maluna o na, komo mai..... 149
Laikini no ka hana ana i na, ma Honolulu..... 564
Dute kuloko maluna o na..... 564

AOAO.

WAIONA—(*Hoomauia*).

Aie no na, aole e hiki ke koi ia, ke. 565
E loaa no ka laikini i na ona wiliko e puhi (wai ikaika).... 610
Dute kuloko maluna o na, i hana ia pela, pehea..... 612
O na, a pau i puhi ia pela e haawi ia i na luna hale dute, a e hoike ia ka huina i ke Kuhina Kalaiaina; na wa e hoike ia ai—ua makemake ia he olelo hoohiki, ano o ka..... 612
Hoopai no ka lawe mai i mea inu i na, i hana ia ma na mahi-ko me ka uku mua ole i ke dute kuloko..... 613
Mana o ka Moi iloko o ka Ahakukamalu e hana i na rula no ka hoopakele ana i ka oihana loaa, a ka palena hea.... 613
Kanawai e hooponopono ai i ke kuai ana o na (Kanawai o 1882)..... 715
Aole e hiki ke hoolilo ia na laikini, aia wale no..... 716
Hoopai no ke puhi ana a me ka hana ana..... 716
Wa e hiki ai ke hopu ia na, i lawe ia mai..... 716
E hopu ia na ipuhao, &c., no ka hana ana i na; na lawelawe hana o ka hopu ana..... 716
Laikini no ke kuai nui ana i na..... 717
Hoakaka ia ke ano o ke kuai nui (kukaa) ana i na..... 717
Hookaa ana a me ka bona maluna o ka laikini kuai nui..... 717
Laikini kuai kukaa; hoolilo ana i mea ole..... 718
Hookaa ana a me ka bona maluna o ka laikini kuai kukaa, 718
Na laikini kuai liilii no ke kuai ana..... 718
Na palena e hiki ai ke lawelawe ia ka oihana kuai; ano o ke kaupalena ia ana..... 719
Ano o ka bona; hoopii ana maluna o ka bona..... 720
E malama ia he buke o na laikini..... 721
Hoopai no ke kuai a hoolilo ana me ka laikini ole..... 721
Hoopai no ka mea paa laikini e ae ana i na lealea kue kanawai maluna o kona wahi, &c., na pahupuhu biliodi ana i ke Sabati, &c..... 722
Hoopai no ka hoolako ana i kekahi mea oiai no oia ua ona ia, 723
Aole e hiki ke koi ia a ke loaa mai ka aie, &c., i hoaie ia no ka, e ka mea paa laikini kuai liilii, aia wale no a..... 723
O na mea wale no e hiki ai i ka mea paa laikini kuai liilii ke lawe no ka hookaa ana..... 723
Hoopau ia ana o ka laikini..... 723
Hoopai no ke kuai ana i na, i paipai ia..... 724
E hopu ia no ka, i hoikeike ia no ke kuai ana ma ke alanui aupuni, &c., ke; hoopai..... 724
Ka mea e manao ia he hoike lawa kupono o ke kuai kue kanawai ana i ka..... 725
Wa e hoopuka ia ai o ka palapala huli no ka..... 725

AOAO.

WAIONA—(*Hoomauia*).
He kuleana hoopii ko na poe i hoopoino ia ma ka waiwai, &c., e kue ana i ka mea i laikini ia e kuai i na..... 726
Iloko o na aha hea e hiki ai ke lawe ia ka hoopii ana..... 726
Aole e kuai kudala ia, koe wale no..... 726
E hopu ia no ka mea ona e haalele ole ana, ke kauoha ia, i ke kahua i laikini ia no ke kuai ana i na..... 727
Hoopai no na poe e loaa aku ana e inu ana maluna o kahi i laikini ia iloko o na hora i papa ia, &c..... 727
Hoopai no ka hoopae ana mai me ka paa ole i laikini..... 727
Papa kuhikuhi o na kanawai i hoopau loa ia..... 727
Ano o ka palapala e hoolilo ana i ka laikini i mea ole..... 728
WAIONA I PAIPAI IA. Hoopai no ke kuai a haawi paha no ke kuai i ka..... 724
WAIU. Kanawai e pili ana i ke kuai ia o ka..... 706
Luna Nana Waiu—kona hookohu ia ana a me kana mau hana..... 706
WAHI PUHI WAIONA. Kanawai e hookumu ana i, ma Honolulu..... 564
WAHIE. Kuleana i ka, o na poe noho hoolimalima a me na kanaka o kekahi mau aina..... 533
Noa ka, pae ma na aekai..... 533
WAHINE. [E nana i ke poo—Kane me Wahine.]
E hopu ia no na, malalo o 25 makahiki e holo mai ana i Oahu me ka palapala ae ole..... 568
Ano o ka hoohana ia ana a me ka malama ia ana o na paahao..... 54
WAHINE I MARE IA, e lawe i ka inoa o ke kane..... 559
WAIHO ANA ILOKO O KA AHA HOOKOLOKOLO..... 365
I ka mea ano nui e hoopaapaa ia ana..... 365
O na dala i malama ia no hai..... 366
WAIHONA HOIKEIKE O NA MEA KAHIKO. Kanawai no ka hookumu a hoonohonoho ana i..... 606
WAIHONA PALE AIE, [E nana i ke poo—Puu Dala Pale Aie.]..... 578
WAINA. Kaomi a hana ana i ka..... 29
WAIWAI, maloko nei o ke Aupuni, e pili no ia malalo o na kanawai..... 2
Auhau maluna o ka, [E nana i ke poo—Na Auhau.]..... 128
Wehewehe a manao ana o ka huaolelo, no ka mea e pili ana i na auhau..... 128
I noa mai ka auhau ia ana..... 141
Noa mai ka hoomalu ia mamuli o ka palapala ohi waiwai, 335

AOAO.

WAIWAI—(*Hoomauia*).
Aia ka malama ana i ka, Aupuni malalo o ke Kuhina Kalaiaina 10
O na paahao..... 56
Ili ana aku o ka, [E nana i ke poo—Ili ana o ka Waiwai.], 525
Na, o na haole hooilina ole..... 119
Hooponopono ana i na, o ka lawehala e noho paahao ai a pau ke ola..... 56
WAIWAI KALEPA. Na..... 15
Laikini kuai kukaa..... 15
Aole e kuai ia na, o na aina e me ka laikini ole..... 16
Palapala noi no ka laikini..... 17
Laikini kuai liilii..... 17
Hoopuka ana i na, o na aina e; hookomo i na..... 180
Ano a me ka manao ana o na, ma na hihia hoopae malu i ka waiwai..... 213
WAIWAI KOENA o na haole make, ano o ka hoolilo ana..... 118
WAIWAI KOMO MAI. Ma na awa kumoku wale no e hoolele ia ai na, o na aina e mai..... 162
Na dute o na, [E nana i ke poo—Na Dute.]..... 148
WAIWAI PAA. Kuai a hoolilo ana i ka, iloko o ka Aha Hooponopono Waiwai..... 438
WEHEWEHE ANA I NA KANAWAI 3
WELO HOLOHOLONA. Hoohoihoi ia ka hoomaikai ana i na, 64